S. THOMÆ

AQVINATIS

Præclarissima Commentaria,

IN LIBROS ARISTOTELIS PERIHERMENIAS ET POSTERIORVM ANALYTICORVM,

CVM ANTIQVA TEXTVS TRANSLATIONE, ATQVE ETIAM noua Ioannis Argyropyli: Itemq; Thomæ Caietani Cardinalis Supplementum Commentatiorum in reliquum secundi libri Perihermenias.

Nuper ex emendatissimis exemplaribus diligentissimè recognita, Logicæ quoq; totius summa nunc addita est, ad studiosorum vtilitatem ex eiusdem D. Thomæ Opusculis excerpta, Et in Tractatus & Capita diuisa, iuxta ordinem librorum ab Aristotele in Logicis obseruatum. His præterea index nouus adiectus est.

VENETIIS,

APVD HIERONYMVM SCOTVM.

M D LXX.

INDEX IN QVO LECTIONVM ET CAPITVM SVMMÆ,

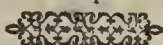
Quæ in Libris Perihermenias & Posteriorum Aristotelis & Logicæ Tractatibus, qui his nunc additi sunt, continentur.

In Primo Libro Posteriorum Analyticorum.

Lectio

In secundo Libro Posteriorum.

CAPITA TRACTATVM
Qui huic libro nuper additi sunt.

De Prædicabilibus.

De Prædicamento substantiæ.

De Prædicamento quantitatis.

De Prædicamento qualitatis.

Cap.

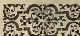
Cap.

In tractatu secundo de syllogismo simpliciter.

In tractatu de syllogismo demonstratiuo.

In tractatu de Fallacijs.

Primi indicis Lectionum & Capitum Finis.

LIBRORVM NOMINA QVÆ IN HOC OPERE CONTINENTVR.

TRACTATVS LOGICÆ S. THOMÆ HIS ADDITI.

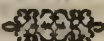
ARISTO-

ARISTOTELIS STAGIRITÆ PERIPATETICORVM PRINCIPIS, PERIHERMENIAS,

LIBER PRIMVS.

Cum Sancti Thomæ Aquinatis Præclarissimis Commentarijs.

LECTIO PRIMA,

De huius partis ac alios logicæ libros ordine, ac necessitate, quæ etiam determinanda sint proponuntur.

Joannis Argyropoli translatio.

PRimo definire oportet quid nam sit nomen, & quid verbum, deinde quid Negatio, quid Affirmatio, quid Enunciatio, quid deinde Oratio sit.

Antiqua translatio.

*a.l.ponere.

RIMVM oportet cōstituere quid sit nomē, & quid sit verbum, postea quid negatio, affirmatio, & enunciatio, & oratio.*

Tex.cō. 21. lect. Operatio intellectus duplex. Secunda. Additur. 3. Ordo illarū.

SIcut dicit philosophus in Tertio de Anima, duplex est operatio intellectus. Vna quidē, quæ dicitur indiuisibilium intelligentia, per quā s. apprehendit essentiā vniuscuiusq; rei in seipsa. Alia est operatio intellectus s. componētis, & diuidentis. Additur autem & tertia operatio s. ratiocinandi, sm ꝙ ratio procedit à notis ad inquisitionē ignotorum. Harum autem operationum prima ordinatur ad secundā, quia non potest esse cōpositio, & diuisio, nisi simpliciū apprehensorum. secunda vero ordinatur ad tertiam, quia videlicet oportet ꝙ ex aliquo vero cognitio, cui intellectus assentiat, pcedatur ad certitudinem accipiendā de quibus ignous. Cū autē Logica dicatur rationalis scientia, necesse est ꝙ eius cōsideratio versetur circa ea, quæ pertinent ad tres prædictas operationes rationis. De his igitur quæ pertinent ad primam operationē intellectus. i. de his, quæ simplici intellectu concipiuntur, determinauit Arist. in libro Prædicamentorum. De his vero, quę pertinent ad secundā operationē. s. de enūciatione affirmatiua, & negatiua, determinauit Philosophus in libro Perihermenias. De his vero, quæ pertinēt ad tertiā operationē, determinauit in libro Priorū, & in consequentibus, in quibus arguitur de syllogismo simpliciter & de diuersis syllogismorū & argumētationū spēbus, quibus ratio de vno pcedit ad aliud. Et ideo sm prædictū ordinem triū operationū, liber Prędicamentorū ordinatur ad librū Perihermenias, qui ordinatur ad librū Priorū, & sequētes. Dicitur ergo liber iste qui prę manibus habetur, Prihermenias, quasi de Interpretatione. Dicitur aūt Interpretatio sm Boethū, vox significatiua, quæ per se aliquid significat, siue sit cōplexa, siue incomplexa. Vnde coniunctiones, & præpositiones, & alia huiusmodi, nō dicuntur interpretationes, quia nō per se aliquid significant. Similiter etiā voces significantes naturaliter non ex proposito, aut cū imagitatione aliquid significādi, sicut voces brutorū animalium, interpretationes dici non possunt. Quid. n. interpretatur aliquid, exponere intendit. Et ideo sola nomina, & verba & orationes dicūtur interpretationes, de quibus in hoc libro determinantur. Sed tñ nomen, & verbū magis interpretationis principia esse videtur, quā interpretationes. Ille. n. interpretari videntur, qui exponit aliquid esse verū vel falsum. Et ideo sola oratio enunciatiua, in qua verum, vel falsum inuenitur, interpretatio vocatur. Cęterę vero orationes, vt optatiua, & imperatiua, magis ordinantur ad exprimendū affectum q̄ ad interpretandū id, quod in intellectu habetur. Intitulatur ergo liber iste de Interpretatione, ac si diceretur de enunciatiua oratione, in qua verū, vel falsum inuenitur. Non aūt hic agit de nomine, & verbo, nisi inquātum sunt partes enunciationis. Est. n. propriū vniuscuiusq; sciētię partes subiecti tradere, sicut & passiones. Patet igitur ad quam partem philosophiæ pertineat liber istæ, & quæ sit necessitas istius, & quē ordinē retineat inter Logicæ libros, Præmittit aūt huic operi Philosophus procemium, in quo sigillatim exponit ea, quæ in hoc libro sunt tractanda. Et quia omnis scientia præmittit ea, quæ de principijs sunt, partes aūt cōpositorū sunt eorū principia, ideo oportet intendenti tractare de enunciatione, præmittere de partibus eius. Vnde dicit {primū oportet cōstituere, &c.} i. definire {quid sit nomen, & quid verbum} in græco habetur, Primum oportet poni, & idem significat. Quia. n. demōstrationes definitiones præsupponuntur, ex quibus concludunt, merito dicuntur propositiones. Et ideo pręmittūtur hic solæ definitiones eorum, de quibus agendū est, quia ex definitionibus alia capiamus consequenter.

Logi. circa quæ. De pertinent. ad primam. Ad secundā. Ad tertiam. Ordo lib. Interpre. secundū Boethum. Interp. quæ Interpre. proprie. De no. & verbo quomodo. Sciētiæ proprium. Præmit. in hac scientia procemium.

Si quis aūt quęrat, cū in libro Prędicamentorū de simplicibus dictū sit, quæ sit necessitas, vt hic rursum de nomine, & verbo, determinaretur, ad hoc dicendū, ꝙ simplicium dictionū triplex potest esse cōsideratio. Vna quidē sm ꝙ absolute significant simplices intellectus, & sic earū cōsideratio pertinet ad librū Prædicamētorū. Alio modo sm rationē, prout sunt partes enunciationis & sic determinatur de eis in hoc lib. & ideo tradūtur sub rōne nominis, & verbi, & de quorum ratione est ꝙ significēt aliquid cū tēpore, vel sine tēpore, & alia huiusmodi, quę pertinēt ad rationē dictionū, sm ꝙ cōstituunt enunciationē. Tertio cōsiderantur sm ꝙ ex eis constituitur ordo syllogisticus, & sic determinatur de eis sub rōne terminorū in libro Primū. Potest iterū dubitari, quare prętermissis alijs orationis partibus, de solo nomine, & verbo determinat. Ad ꝙ dicendū est, ꝙ quia de simplici oratione determinare intēdit, sufficit vt solas partes enunciationis pertractet, ex quibus ex necessitate simplex oratio constat. potest autem ex solo nomine. & verbo, simplex enūciatio fieri, non autē ex alijs orationis partibus, sine his, & ideo sufficiens ei fuit de his duabus determinare.

Quæstio Responsio Simplicium dic. consid. Prima. Secunda. Tertia.

Vel potest dici, ꝙ sola nomina, & verba sunt principales orationis partes. Sub nominibus enim comprehenduntur pronomina, quæ, etsi non nominant naturam, personam tamen determinant, & ideo loco nominum ponuntur. sub verbo vero participium, quod consignificat tempus, quamuis & cum nomine cōuenientiam habeat. Alia vero sunt magis colligationes partium orationis, significātes habitudinem vnius ad aliam, quàm orationis partes, sicut claui, & alia huiusmodi, non sunt partes nauis, sed partium nauis coniunctiones. His igitur præmissis, quasi principijs, subiungit de his, quæ pertinent ad

Alia responsio Orationis partes pri.

Expositio.2. principalem intentioné, dicens. {Postea quid negatio, &
quid affirmatio} quæ sunt enunciationis partes, non qui-
dem integrales, sicut nomen, & verbum, alioquin opor-
teret nomé enunciationé ex affirmatione, & negatione
cópositam nomé est, vel verbum, sed partes subiectiuas,
Quæstio. id est species. Quod quidem nunc supponatur, poste-
rius autem manifestabitur. Sed potest dubitari, cú enun-
ciatio diuiditur in chathegoricá, & hypotheticá, quare
de his non facit mentionem, sicut de affirmatione, & ne
Rñsio pri. gatione. Et potest dici q hypotetica enunciatio ex pluri
bus categoricis cóponitur. Vnde non differunt nisi s'm
differentiam vnius & multi. Vel potest dici, & melius, q
Responsi.2. hypothetica enunciatio non continet absolutá veritaté,
Finis lib. cuius cognitio requisitur in demonstratione, ad quá lib.
Periherm. iste principaliter ordinatur. sed significat aliquid verum
esse ex suppositione, quod nó sufficit in scientijs demon
stratiuis, confirmetur per absolutam veritaté simplicis
Cur Aristo. enunciationis. Et ideo Arist. prætermisit tractatum de hy
Prætermi. potheticis enúciationibus, & syllogismus. Subdit autem
de enun. & {& enunciatio} quæ est genus affirmationis, & negatio-
syllo.hipo. nis. {& oratio.} quæ est genus enunciationis. Siquis vlte-
Quæstio. rius quærat, quare non facit vlterius mentioné de voce.
Rñsio.2.có. Dicendum, q vox est quoddam naturale, vnde pertinet
87.c.7. ad considerationé Naturalis philosophiæ, vt patet in Se
cundo de Anima, & in vltimo de Generatione animaliú.
Vnde etiá non est propriè orationis genus, sed assumitur
ad constitutioné orationis, sicut res naturales ad consti-
tutionem artificialium. Videtur autem ordo enunciatio-
nis esse præposterus, nam affirmatio naturaliter est prior
negatione, & ijs prior est enúciatio, sicut genus & per có
Rñsio pria. sequens oratio enunciatione. Sed dicédum, q, quia à par
tibus inceperat enumerare, procedit à partibus ad totú.
Negationem auté, quæ diuisionem cótinet, eadem ratio
ne præponit affirmationi, quę consistit in compositione,
quia diuisio magis accedit ad partes, compositio vero
Secunda. magis accedit ad totum. Vel potest dici s'm quosdam, q
præmittitur negatio, quia in ijs, quæ possunt esse, & non
esse, in plus est non esse, quod significat negatio, quá esse,
Tertia. quod significat affirmatio. Sed tamen, quia sunt species
ex æquo diuidentes genus, sunt simul natura: vnde non
refert quod eorum præponatur.

LECTIO II.

Ex vocis ac scripturæ ad animi affectus comparatione, qualis nam sit vocis impositio, an ex natura, an ex hominum arte.

ARGY. *Ea igitur, quæ in voce consistunt, signa sunt affectum qui in anima sunt, & ea, quæ scribūtur, notę sunt eorum, quæ in voce consistunt.*

ANTI. *SVnt ergo ea, quæ sunt in voce, earum, quæ sunt anima, passionum notæ, & ea, quæ scribuntur, eorum quæ sunt in voce.*

Præmisso proœmio Philosophus accedit ad proposi-
tum exequendum. Et quia ea, de quibus promiserat se
dicturum, sunt voces significatiuæ, cóplexæ, vel in com-
Lectio.4. plexæ, ideo præmittit tractatum de Significatione vocú
& deinde de vocibus significatiuis determinat, de qui-
Lectio.5. bus in proœmio sed dicturú promiserat. Et hoc ibi {No
men ergo est vox significatiua, &c.} Circa primum duo
facit. Primo determinat qualis sit significatio vocum, Se
cundo ostendit differentiam significationú vocum com
Notandú.1. plexarum, ibi {Est autem quemadmodum, &c.} Circa
primum duo facit. Primo quidem præmittit ordinem si-
gnificationis vocum. Secundo ostédit, qualis sit vocum
significatio, vtrum sit ex natura, vel ex impositione, ibi
Passio ex quo. {Et quemadmodum nec literæ, &c. Est ergo consideran
dum, q circa primú tria præponit, ex quorum vno intel
ligitur quartum. Proponit. n. scripturam, voces, & animæ
passiones, ex quibus intelliguntur res. Nam passio est ex
impressione alicuius agenus, & sic passiones animæ ori- Vocis sign. necessitas.
ginem habent ab ipsis rebus. Et siquidem homo esset na
turaliter animal solitarium, sufficerent sibi animæ passio
nes, quibus ipsis rebus cóformaretur, vt earum notitiam
in se haberet, sed quia homo est animal naturaliter poli-
ticum, & sociale, necesse fuit q conceptiones vnius homi
nis innotescerent alijs, quod fit per vocem & ideo neces
se fuit esse voces significatiuas, ad hoc q hominis inuicé
conuenirét. Vnde illi, qui sunt diuersarú linguarú, nó pos Script. necessitas.
sunt bene cóuenire ad inuicé. Rursum si homo vteretur
sola cognitione sensitiua, quæ respicit hic, & nunc, suffi-
ceret sibi ad conuiuendú alijs vox significatiua, sicut &
cæteris animalibus, quæ per quasdam voces, suas conce-
ptiones inuicé sibi manifestát, sed, quia homo vtitur etiá
intellectuali cognitione, quæ abstrahit ab hic & núc, con
sequitur ipsum solicitudo non solú de præsentibus s'm
locú, & tempus, sed etiá de his, quæ distant loco, & futura
sunt tpe. Vnde, vt homo conceptiones suas etiá his, qui
distant secundum locú, & his, qui venturi sunt in futuro
tépore, manifestat, necessarius fuit vsus scripturæ, Sed, qa Finis Log.
Logica ordinatur ad cognitionem de rebus sumendam,
significatio vocum, quæ est immediata ipsis conceptio-
nibus intellectus, pertinet ad principalem consideratio-
né ipsius, significatio auté literarú, tanquá magis remota,
non pertinet ad eius considerationé, sed magis ad consi-
derationem, grámatici. Et ideo exponens ordiné significa
tionum nó incipit à literis, sed à vocibus, quarum primo
significationem exponens, dicit. {Sunt ergo ea, quæ sunt
in voce, notæ}. i. signa earum passionú, quæ sunt in ani- Expó. prim. parti. tex.
ma. Dicit auté {ergo} quasi ex promissis cócludens, quia
supra dixerat determinandú esse de Nomine, & Verbo,
& alijs prædictis, hæc auté sunt voces significatiuæ, ergo
oportet vocum significationú exponere. Vtitur autem
hoc modo loquendi, vt dicat ea quæ sunt in voce, & non
voces, vt quasi continuatim loquatur cú prædictis. Dixe
rat. n. dicendum esse de nomine, & verbo, & alijs huius-
modi. Hæc auté tripliciter habent esse, Vno quidem mo Noís. & V. triplex esse.
do, in cóceptione intellectus, Alio modo, in prolatione
vocis, Tertio modo, in conscriptione literarum. Dicit er
go, {ea quæ sunt in voce, &c.} ac si dicat, nomina, & ver-
ba, & alia consequentia, quæ tantú sunt in voce, sunt no-
tæ. Vel quia nó omnes voces sunt significatiuæ, & earum
quædam sunt significatiuæ naturaliter, quæ longe sunt à
ratione nominis, & verbi, & aliorum consequentium, vt
approprïet suum dictum ad ea, de quibus intendit. ideo
dicit ea, quæ sunt in voce, idest quæ cótinentur sub voce
sicut partes sub toto. Vel quia vox est quoddam natura- Vox est qd naturale.
le, nomen autem, & verbum significant ex institutione
humana, quæ aduenit rei naturali sicut materię, vt forma
lecti ligno, ideo ad designádum nomine & verba, & alia
consequentia, dicit ea, quæ sunt in voce, ac si de lecto di Notandú.2.
ceretur, ea quæ sunt in ligno. Circa id autem, quod dicit
earú, quæ sunt in anima passionum, considerandum est,
q passiones animæ communiter dici solent appetitus sen
sibilis affectiones, sicut ira, gaudium, & alia huiusmodi, Le.5. & c.5.
vt dicitur in secundo Ethicorum. Et verum est q huius
modi passiones significant naturaliter quædá voces ho-
minum, vt gemitus infirmorum, & aliorum animalium
vt dicitur in Primo Politicæ. Sed nunc sermo est de vo- Per passiones animæ quid intelligendum.
cibus significatiuis ex institutione humana, & ideo opor
tet passiones animæ hic intelligere intellectus cóceptio-
nes,

nes, quas nomina, & verba, & orationes significât immediate, secundum sententiam Arist. Non enim potest esse ꝙ significent immediate ipsas res, vt ex ipso modo significandi apparet. significat enim hoc nomen homo naturam humanam in abstractione à singularibus. Vnde non potest esse ꝙ significet hominē immediate singularem, vt Platonici posuerunt, ꝙ significaret ipsam ideam hominis separatā. Sed quia hoc secundum suam abstractionē non subsistit realiter ſm sententiam Arist. sed est in solo intellectu, ideo necesse fuit Arist. dicere, ꝙ voces significant intellectus conceptiones immediate, & eis mediantibus res. Sed quia non est consuetum ꝙ conceptiones intellectus Aristo. nominet passiones, ideo Andronicus posuit hunc librum non esse Aristo. Sed manifeste inuenitur in Primo de Anima, ꝙ passiones animæ vocat omnes animæ operationes. Vnde, & ipsa cōceptio intellectus passio dici potest. Vel quia intelligere nostrū nō est sine phantasmate, quod non est sine corporali passione. Vnde & immaginatiuam Philosophus Tertio de Anima vocat passiuum intellectum. Vel quia extēso nomine passionis ad omnem receptionem, etiam ipsum intelligere intellectus possibilis quoddam pati est, vt dicitur in Tertio de Anima. Vtitur autem potius nomine passiuum, quam intellectum, tum quia ex aliqua animæ passiones prouenit puta ꝙ ex amore, vel odio, vt homo interiorem conceptum per vocem alteri significari velit, tum etiam, quia significatio vocum refertur ad conceptionem intellectus secūdum ꝙ oritur à rebus per modum cuiusdam impressionis, vel passionis. Secundo cum dicit {Sit ea, quæ scribūtur} agit de significatione scripturæ, & secundū Alex. hoc inducit ad manifestum præcedentem sentētiam per modum similitudinis vt sit sensus. Ita ea, quæ sunt in voce sunt signa passiones animæ, sicut & literæ sunt signa vocis. Quod etiam manifestat per sequentia, cum dicit {Et quemadmodum nec literæ.} inducens hoc quasi signum præcedētis. Quòd enim literæ significēt voces, significatur per hoc, ꝙ sicut sunt diuersæ voces apud diuersos, ita diuersæ literæ. Et ſm hanc expositionem ideo non dixit, & literæ eorum, quæ sunt in voce, sed ea, quæ scribuntur, quia dicūtur literę etiam in prolatione, & scriptura, quamuis magis proprie, ſm ꝙ sunt in scriptura, dicantur literę, secundū autem ꝙ sunt in prolatione dicantur elementa vocis. Sed quia Arist. non dicit sicut ea quę scribuntur, sed continuam narrationem facit, melius est vt dicatur sicut Porphyrius exposuit, ꝙ Aristo. procedit vlterius ad complendum ordinem significationis. Postquam enim dixerat ꝙ nomina, & verba, quæ sunt signa earum, quæ sunt in anima, continuatim subdit, ꝙ nomina, & verba, quę scribuntur, signa sunt eorum nominū, & verborum, quæ sunt in voce. Deinde cum dicit.

Androni.
Lec. 2. tex. cōm. 12.
Lec. 10. te. cōm. 20. & Lec. 8. 10. Lec. 2. t. c. 2.
Voc. sign. quomodo ref. ad inte. Alexan.

ARGY. *Atque vti non eadem sunt apud omnes homines literæ. sic neque voces eadem sunt.*

ANTI. *Et quemadmodum nec literæ eadem omnibus, sic nec eadem voces.*

Ostendit differentiam præmissorum significantium & significatorum, quantum ad hoc quod est esse ſm naturam, vel non esse. Et circa hoc tria facit. Primo. n. ponit quoddam signū, quo manifestatur ꝙ nec voces, nec literæ naturaliter significat. Et enim quæ naturaliter significant, sunt eadem apud omns. Significatio autem literarum, & vocum, de quibus nunc agimus, non est eadem apud omnes. Sed hoc quidem apud nullos vnquam dubitatum fuit quantum ad literas, quarum non solum ratio significandi est ex impositione, sed etiam ipsarum formatio fit per artem. Voces autem naturaliter formantur. vnde & apud quosdam dubitatum fuit vtrum naturaliter significent. Sed Arist. hic determinat ex similitudine literarum, quæ sicut non sunt eædem apud omnes, ita nec voces. Vnde manifeste relinquitur, ꝙ sicut nec literæ, ita nec voces naturaliter significant, sed ex institutione humana. voces autem illæ, quę naturaliter significant sicut gemitus infirmorum, & alia huiusmodi, sunt eædem apud omnes. Secundo ibi.

Significatio literarum & vo. qualis.

ARGY. *Affectus tamen, quorum hac signa sunt, primo apud omnes homines ydem sunt Res quoque quarum hi similitudines sunt, easdem itidem esse constat.*

ANTI. *Quorum autem priorum hæ primo notæ sunt, eadem omnibus passiones animæ sunt, & quorum hæ similitudines res iam eadem.*

Ostēdit passiones animæ naturaliter esse, sicut res, per hoc, ꝙ eędem sunt apud omnes. Vnde dicit {Quorum autem,} idest sicut passiones animæ sunt eædē omnibus quorum priorum, idest quarum passionū primarū hæ, s. voces sunt notæ, idest signa, (cōparantur. n. passiones animę ad voces, sicut primum ad secundum:) voces. n. non proferuntur, nisi ad exprimendam interiores animæ passiones & res etiā, eædem. s. apud omnes quorū, idest quarū rerū hæ. s. passiones animę sunt similitudines. Vbi attēdendū est ꝙ literas dixit esse notas, idest signa vocū, & voces passionū animæ similiter. passiones aūt animæ dicit esse similitudines rerū & hoc ideo res nō cognoscitur ab anima, nisi per aliquam sui similitudinē existentē, vel in sensu, vel in intellectu. Literæ aūt ita sunt signa vocū, & voces passionum, ꝙ non attenditur ibi aliqua ratio similitudinis sed sola ratio institutionis, sicut & in multis alijs signis, vt tuba est signū belli. In passionibus autem animæ, oportet attendi rationem similitudinis ad exprimendas res, quia naturaliter eas designant, nō ex institutione. Obijciūt aūt quidā ostendere volentes cōtra hoc, ꝙ dicit passiones animæ, quas significāt voces esse in omnibus eadē. Primo quidem, quia diuersi diuersas sententias habent de rebus, & ita non vidētur esse eædem apud omnes animæ passiones. Ad quod respondet Boethus ꝙ Arist. hic nominat passiones animæ conceptiones intellectus, qui nunquā decipitur: & ita oportet eius cōceptiones esse apud omnes easdem, quia, si quis à vero discordat, hic non intelligitur. Sed, quia etiam in intellectu potest esse falsum, ſm ꝙ cōponit, & diuidit, non aūt ſm ꝙ cognoscit quod quid est, idest essentiam rei, vt dicitur in Tertio de Anima, referendum est hoc ad simplices intellectus conceptiones, quas significāt voces incomplexæ, quę sunt eædem apud omnes, quia, si quis vere intelligit quid est homo, quodcunque aliud aliquid quàm hominem apprehendat, non intelligit hominem. Hujusmodi autē simplices cōceptiones intellectus sunt, quas primo voces significant. Vnde dicitur in Quarto Met. ꝙ ratio quam significat nomen, & definitio. Et ideo signanter dicit. {Quorum priorum hæ notæ sunt.} vt. s. referatur ad primas conceptiones vocibus primo significatas. Sed ad huc obijciunt aliqui de nominibus æquiuocis, in quibus eiusdem vocis non est eadē passio, quæ significatur apud omnes. Et respondet ad hoc Porphyrius, ꝙ vnus homo, qui vocem profert, ad vnam intellectus conceptionem significandam eandem refert, & si aliquis alius, cui loquitur, aliquid aliud intelligat, ille, qui loquitur se exponendo faciet ꝙ refert ad idem. Sed melius dicendum est, ꝙ intentio Arist. nō est asserere identitatē conceptionis animæ per coparationem ad vocem vt. s. vnius vocis vna sit

Voc. prola. ad quid.
Res p quid cogn. ab anima.
Obiectio. 1.
Rñsio Boe.
Lec 2. tex. cōm. 16.
Obiectio.
Rñsio prima Porph.
Responsio secunda melior.

cóceptio, quia voces sunt diuersæ apud diuersos, sed intédi afferere identitatem cóceptionum animæ per com parationes ad res, quas similiter dicit esse easdé. Tertio ibi.

ARGY. *Verum de his in libro de Anima dictum est, ad aliam enim facultatem huiusmodi consideratio pertinet.*

ANTI. *De his itaq; dictū est in his, quæ dicta sunt de anima, alterius est enim negotij.*

Excusat se à diligentiori harum consideratione, quia quales sit animæ passiones, quomodo sint rerum similitudines, dictum est in libro de Anima. Non enim hoc pertinet ad logicum negotium, sed ad naturale.

LECTIO III.

Vocum quædam verum vel falsum significare dicūtur, & quæ nam sint.

ARGY. *Quemadmodum aūt in anima cóceptus est interdum sine veritate, aut falsitate, interdū est talis, vt horū alterum ei necessario competat sic & in voce esse uidetur.*

ANTI. *Est autem, quemadmodū in anima, aliquoties quidē intellectus sine vero vel falso, aliquoties autē, cui iam necesse est horū alterū inesse, sic etiam in uoce.*

Postquā philosophus tradidit ordinem significationis vocum, hic agit de diuersa vocum significatione, quarū quædam significant verum, vel falsum, quædam non. Et circa hoc duo facit. Primo præmittit differentiam. Secundo manifestat eam. ibi {Circa cópositionem enim, &c.} Quia vero cóceptiones intellectus præambulæ sunt ordine naturæ vocibus, quæ ad eas exprimenda proferuntur, ideo ex similitudine differentiæ, quæ est circa intellectum, assignat differentiam, quæ est circa significationes vocum, vt scilicet hæc manifestatio non solum sit ex simili, sed ex causa, quam imitatur effectus. Est ergo considerandū, q sicut in principio dictū est, duplex est, operatio intellectus, vt traditur in Tertio de Anima, in quarū vna nó inuenitur verum & falsum, in altera autem inuenitur. Et hoc est quod dicit, q in anima aliquoties est intellectus sine vero & falso, aliquoties autem ex necessitate habet alterum horū. Et, quia voces significatiuę formantur ad exprimēdas conceptiones intellectus, ideo ad hoc q signū conformetur signato, necesse est q etiā vocum significatiuarū similiter quędam significent sine vero & falso, quædam cum vero & falso. Deinde cum dicit.

Ordo con cep. intellectus & vo.

In probe. Lec. 11. & tex. cō. 21. & 26.

Veru m vel falsum in voce.

ARGY. *Nam verum, falsumque in compositione, diuisioneq; consistit.*

ANTI. *Circa compositionem enim & diuisionem est ueritas, falsitasque.*

Manifestat quod dixerat. Et primo quantū ad id, quod dixerat de intellectu, Secundo quantū ad id, quod dixerat de assimilatione vocum ad intellectum. ibi {Nomina igitur ipsa, & verba, &c.} Ad ostendendū igitur q intellectus quandoq; est sine vero, & falso, quandoq; autem cum altero horum, dicit primo, q veritas & falsitas consistit circa cópositionem, & diuisionem. Vbi oportet intelligere q vna duarū operationū intellectus est indiuisibilium intelligentia, inquantum. s. intellectus intelligit absolute cuiuscunque rei quidditatem siue essentiam per seipsam, putat quid est homo, vel qd albū, vel quid aliud huiusmodi. Alia vero operatio intellectus est, s m q huiusmodi simplicia concepta simul componit, & diuidit. Dicit ergo, q in hac secūda operatione intellectus, idest componentis, & diuidentis, inuenitur veritas, & falsitas, relinquens, q in prima operatione non inuenitur, vt etiā traditur in Tertio de Anima. Sed circa hoc primo videtur esse dubium, quia, cum diuisio fiat per resolutionem ad indiuisibilia siue simplicia, videtur q sicut in simplicibus non est veritas vel falsitas, ita nec in diuisione. Sed dicendum est, q, cū conceptiones intellectus sint similitudines rerū, ea quæ circa intellectū sunt, dupliciter considerari, & nominari possunt. Vno modo s m se, alio modo s m rationes rerum, quarum sunt similitudines. Sicut imago Herculis s m se quidem dicitur, & est cuprum, inquantum autem est similitudo Herculis, nominatur homo. Sic etiam si consideremus ea, quæ sunt circa intellectum secundum se, semper est compositio, vbi est veritas & falsitas, quæ nunquam inuenitur in intellectu, nisi per hoc, q intellectus comparatur vnum simplicem conceptum alteri. Sed si referatur ad rem, quandoq; dicitur compositio, quandoq; dicitur diuisio. Cōpositio quidem quando intellectus comparat vnum conceptum alteri, quasi apprehendens coniunctionem aut identitatem rerum, quarum sunt conceptiones, diuisio autem, quando sic comparat vnum conceptum alteri, vt apprehendat res esse diuersas. Et per hunc etiam modum in vocibus affirmatio dicitur compositio, inquantum coniunctionem ex parte rei significat, negatio vero dicitur diuisio, inquantum significat rerum separationem. Vlterius autē videtur, q non solum in compositionem, & diuisione veritas consistat. Primo quidem, quia etiam res dicitur vera vel falsa sicut dicitur aurum verum vel falsum. Dicitur etiam q ens, & verum conuertuntur. Vnde videtur q etiam simplex conceptio intellectus, quæ est similitudo rei non careat veritate, & falsitate. Præterea Philosophus dicit in lib. de Anima, q sensus proprium sensibilium semper est verus. Sensus autem non componit, vel diuidit non ergo in sola compositione, & diuisione est veritas. Item, in intellectu diuino nulla est cōpositio, vt probatur in. 12. Meta. & tamen ibi est prima, & summa veritas. nō ergo veritas est solum circa cōpositionem, & diuisionē. Ad huiusmodi igitur euidentiam considerandum q veritas in aliquo inuenitur dupliciter. Vno modo sicut in eo quod est verum. Alio modo sicut in dicente, vel cognoscente verum. Inuenitur autem veritas sicut in eo, quod est verum, tam in simplicibus, quàm in compositis sed sicut in dicente, vel cognoscente verum non inuenitur nisi s m compositionem & diuisionē. Quod quidem sic patet. Verum. n. vt Philosophus dicit in Sexto Ethicorum, est bonum intellectus, Vnde de quocunque dicatur verum oportet q hoc sit per respectum ad intellectum. Comparantur autem ad intellectum voces quidem sicut signa, res autem sicut ea, quorum intellectus sunt similitudines. Considerandum autem q aliqua res comparatur ad intellectum dupliciter. Vno modo sicut mensura ad mensuratum. Et sic comparantur res naturales ad intellectum speculatiuū humanum. Et ideo intellectus dicitur verus secundū q conformatur rei, falsus autem secundum q discordat à re. Res autem naturalis non dicitur esse vera per cóparationem ad intellectum nostrum, sicut posuerunt quidam antiqui naturales, existimantes rerum veritatem esse solum in hoc quod est videri. Secundum hoc enim sequeretur q cōtradictoria essent simul vero, quia cōtradictoria cadunt sub diuersorum opinionibus. Dicuntur tamen res aliquæ verę vel falsæ per comparationem ad intellectum nostrum, non essentialiter vel formaliter, sed effectiue, inquantum. s. natæ sunt facere de se veram, vel falsam existimationem. & s m hoc di citur aurum verum, vel falsum. Alio autem modo res comparantur ad intellectum, sicut mēsuratum ad mensuram, vt patet in intellectu practico, qui est causa rerum. Vnde opus artificis dicitur esse verum, inquantum attingit ad rationem

Ver. & fal. in compo. & diui. consi.

Lect. 11. cō. 21. 22. & 26 Quæstio Responsio.

Quæ circa Inte. dupliciter cons. possunt.

Quæstio.

Lect. 3. tex. comm. 152. Lectio 4. & tex. 160. Lec. 8. 11. & Lec. c. t. cō. 26. 31. Lectio. 8. & cōm. 51. Responsio.

Lectio. 2. & cap. 3. Res vo. ad intellectū. Notandum primum. veritas diuersimode diuersa denominat.

Res naturalis.

Veri vel fal. rei.

Res artif.

Res ad diuinum intellectum.

rationem artis,falſum vero, inquantum deficit à ratione artis. Et quia omnia etiam naturaliter comparantur ad intellectum diuinum, ſicut artificiata ad artem, conſequens eſt,vt quælibet res dicatur eſſe vera, ſm quod habet propriam formam, ſm quam imitatur artem diuinam. Nam falſum aurum eſt verum aurichalcũ.Et hoc modo ens,& verum conuertuntur, quia quælibet res naturalis per ſuam formam arti diuinæ comparatur. Vnde Philoſophus in.1.Phy.formam nominat,quoddam diuinum. Et ſicut res dicitur vera per cõparationem ad ſuã menſuram,ita etiam & ſenſus,vel intellectus, cuius menſura eſt res extra animam. Vnde ſenſus dicitur verus, qñ per formam ſuam conformatur rei extra animam exiſtẽti.Et ſic intelligitur q ſenſus proprij ſenſibilis ſit verus. Et hoc etiam modo intellectus apprehẽdens quod quid eſt abſque compoſitione,& diuiſione, ſemper eſt verus, vt dicitur in Tertio de Anima.Eſt autem conſiderandũ, q quamuis ſenſus proprij obiecti ſit verus non tamẽ cognoſcit hoc verum.Non.n.poteſt cognoſcere habitudinem conformitatis ſuæ ad rem ſed ſolam rem apprehendit,intellectus autẽ poteſt huiuſmodi habitudinẽ cõformitatis cognoſcere, & ideo ſolus intellectus poteſt cognoſcere veritatem.Vnde & Philoſophus dicit in.6.Metaph.q veritas eſt ſolum in mente, ſicut.ſ.in cognoſcente veritatem. Cognoſcere autem prędictam conformitatis habitudinem nihil eſt aliud quàm iudicare ita eſſe in re vel non eſſe.quod eſt componere,& diuidere.& ideo intellectus non cognoſcit veritatem, niſi componendo, vel diuidendo per ſuum iudicium. Quod quidem iudicium,ſi conſonet rebus,erit verum,puta cum intellectus iudicat eſſe,quod eſt, vel non eſſe quod non eſt. Falſum autem quando diſſonat à re, puta cum iudicet non eſſe, quod eſt.vel eſſe quod non eſt.Vnde patet, q veritas, & falſitas,ſicut in cognoſcente.& dicente non eſt niſi circa compoſitionem,& diuiſionem. Et hoc modo Philoſophus loquitur hic.Et quia voces ſunt ſigna intellectum, erit vox vera quæ ſignificat verum intellectum,falſa autem,quæ ſignificat falſum intellectum,quamuis vox,inquantum eſt res quædam dicatur vera, ſicut & aliæ res. Vnde hæc vox,homo eſt aſinus eſt vere vox, & vere ſignum,ſed quia eſt ſignum falſi,ideo dicitur falſa. Sciendum eſt autem, q Philoſophus de veritate hic loquitur, ſm q pertinet ad intellectum humanum,qui iudicat de conformitate rerum,& intellectus componendo & diuidendo.Sed iudicium intellectus diuini de hoc eſt abſq; compoſitione, & diuiſione, quia ſicut etiam intellectus noſter intelligit materialia immaterialiter.ita etiam intellectus diuinus cognoſcit compoſitionem, & diuiſionem ſimpliciter. Deinde cum dicit.

Quo ens & ve.cõu. Lectio.15. & cõm.81. Senſus ver.

Lec.1.c.16. Notandum ſecundum. Intel.cõ. co gnoſcit ve. Le.1.&.c.8.

Cognoſcere habi.con for mi. Intell. iudicium ve. vel falſum.

Vox qñ vera vel falſa.

Notandum etiam.

Differentia inter diuinũ intellectũ & humanum.

ARGY. *Ipſa igitur nomina,& verba,ſimilia ſane ſunt ei conceptui,qui ſine compoſitione,diuiſioneq; eſt,velut hoc nomen album,vel homo,cum nihil additur ipſi, nondum.n. verum eſt,aut falſum.*

ANTI. *Nomina igitur ipſa et verba,cõſimilia ſunt ſine cõpoſitione,vel diuiſione,intellectui,vt eſt homo,vel album, quando non additur aliquid, neque enim adhuc verum, aut falſum eſt.*

Manifeſtat quod dixerat de ſimilitudine vocum ad intellectum. Et primo manifeſtat propoſitum. Secundo manifeſtatum probat per ſignum, ibi {Huius autem ſignum.} Concludit ergo ex præmiſsis, q, cum ſolum circa compoſitionem, & diuiſionem ſit veritas, & falſitas in intellectu,conſequens eſt q ipſa nomina, & verba diuiſim accepta,aſsimilentur intellectui, qui eſt ſine cõ-

Nomina, & verba quo ſignificant.

poſitione,& diuiſione.ſicut cum homo,vel album dicitur, ſi nihil aliud addatur, non enim verum adhuc, vel falſum eſt.ſed poſtea qñ additur eſſe,vel nõ eſſe,ſit verũ, vel falſum.Nec eſt inſtantia de eo,quod per vnicũ nomẽ verã reſponſionẽ dat ad interrogationẽ factã, vt cũ quærenti quid natat in mari,aliquis reſpõdet,piſcis. Nã intelligitur verbũ,quod fuit in interrogatione poſitũ.Et ſicut nomẽ per ſe poſitũ nõ ſignificat verũ vel falſum, ita nec verbũ per ſe dictũ.Nec eſt inſtãtia de verbo primę,& ſecundæ perſonę,& de verbo exceptę actionis, quia in his intelligitur certus,& determinatus nominatiuus. Vñ eſt implicita cõpoſitio,licet nõ explicita.Deinde cum dicit.

Tacitæ obiectioni.

Nom & V.ſo lit.non ſig. ver.vel fal.

Cuius quidem hoc indicium eſt,Hippocentaurus enim aliquid quidem ſignificat,at nondum verum eſt, aut falſum, niſi eſſe, aut non eſſe additum, aut ſimpliciter, aut reſpectu temporis fuerit. ARG I.

Signum autem huius eſt. etenim hircocervus ſignificat quidem aliquid, ſed quod nondum verum vel falſum ſit,ſi non eſſe, vel non eſſe addatur, vel ſimpliciter, vel ſecundum tempus. ANTI.

Inducit ſignum ex nomine compoſito.ſ.hircoceruus, quod componitur ex hirco,& ceruo,& quod in greco dicitur tragelaphus.Nam tragos eſt hircus, & elaphos ceruus.Hmõi.n.nomina ſignificant aliquid.ſ. quoſdã conceptus ſimplices,licet rerum compoſitarum.& ideo nõ eſt verum vel falſum niſi quando additur eſſe,vel non eſſe,per quæ exprimitur iudicium intellectus. Poteſt autẽ addi eſſe,vel non eſſe,vel ſecundum præſens tẽpus.quod eſt eſſe,vel non eſſe in actu, & ideo hoc dicitur eſſe ſimpliciter,vel ſecundum tempus præteritum,aut futurum, quod non eſt eſſe ſimpliciter,ſed ſecundum quid, vt cũ dicitur aliquid fuiſſe, vel futurum eſſe. Signanter autem vtitur exemplo ex nomine ſignificante, quod non eſt in rerũ natura,in quo ſtatim falſitas apparet, & q ſine cõpoſitione,& diuiſione non poſsit verum, vel falſum eſſe.

Eſſe ſimpliciter vel ſecũdum quid.

LECTIO IIII.

Ex nominis definitione propoſita, ac declarata, quædam ab eius ratione ſeiungit.

Nomen igitur vox eſt ſignificatiua ex inſtituto, ſine tempore, cuius nulla pars ſignificat ſeparata. ARGY.

Nomen igitur eſt vox ſignificatiua ſecundum placitum ſine tempore, cuius nulla pars eſt ſignificatiua,ſeparata. ANTI.

Poſtquam Philoſophus determinauit de ordine ſignificationis vocum, hic accedit ad determinãdum de ipſis vocibus ſignificatiuis. Et quia principaliter intendit de enunciatione,quæ eſt ſubiectum huius libri, in qualibet autẽ ſcientia oportet noſcere principia ſubiecti, ideo primo determinat de principijs enunciationis.Secundo de ipſa enunciatione,ibi {Enunciatiua uero nõ omnis.} Circa primũ duo facit.Primo.n. determinat principia quaſi materialia enunciationis, ſcilicet partes integrales ipſius. Secundo determinat principiũ formale,ſcilicet orationẽ quæ eſt enunciationis genus, ibi {Oratio autem eſt vox ſignificatiua &c.} Circa primũ duo facit.Primo determinat de nomine,quod ſignificat rei ſubſtantiam. Secundo determinat de verbo,quod ſignificat actionem, uel paſsionem procedentem à re,ibi {Verbum autem eſt quod conſignificat tempus.} Circa primum tria facit. Primo definit nomen, ſecundo definitionem exponit: ibi {In nomine enim q eſt æquiferus.} Tertio excludit quædã, quæ perfecte rationem nominis non habent, ibi.{ Non homo uero non eſt nomen. } Circa primum conſiderandum eſt, quòd definitio ideo dicitur terminus,

Subiectum huius libri.

Principia ſubiecti præcogno. Lectio.7.

Lectio.6. Cur prius de no.quam verbo. Lectio.7.

Definitio dicitur. terminus.

quia includit totaliter rem, ita.s. ꝙ nihil rei est extra definitionem, cui.s. definitio non conueniat, nec aliquid aliud est infra definitionem, cui.s. definitio conueniat. Et ideo quinque ponit in definitione nominis, primo ponitur {vox} per modum generis, per quod distinguitur nomen ab omnibus sonis, qui non sunt voces. Nam vox est sonus ab ore animalis prolatus, cum imaginatione quadam, vt dicitur in Secundo de Anima. Additur autem prima differentia.s. {significatiua} ad differentiam quarumcunque vocum non significantium, siue sit vox literata, & articulata, sicut biltris, siue non literata, & nō articulata, sicut sibilus pro nihilo factus. Et quia de significatione vocum in superioribus actum est, ideo ex præmissis concludit, ꝙ nomen est vox significatiua.

Vox quid. Lectio. 18. & tex. c. 90. Vox literata &c.

Sed cum vox sit quædam res naturalis, nomen autem non est aliquid naturale, sed ab hominibus institutū, videtur ꝙ non debuit genus nominis ponere vocem, quę est ex natura, sed magis signum, quod est ex institutione, vt diceretur nomen est signum vocale, sicut etiam conueniētius definitur scutella, si quis diceret ꝙ est vas ligneum quàm si quis diceret ꝙ est lignum formatum in vas.

Obiectio.

Sed dicendum, ꝙ artificialia sunt quidem in genere substantiæ ex parte materiæ, in genere autem accidētium ex parte formę nā formæ artificialiū accidētia sunt. Nomē ergo significat formam accidentialē, vt cōcretā subiecto.

Responsio. Artificialia quomodo in genere substantiæ vel acci.

Cū autem in definitione omniū accidentiū oporteat poni subiectū, necesse est quòd si qua nomina accidentis in abstracto definiantur, ꝙ in eorū definitione ponatur accidēs in recto quasi genus, subiectū autē in obliquo, quasi differētia. vt cū dicitur simitas est curuitas nasi. Si qua vero nomina accidēs significant in cōcreto, in eorum definitione ponitur materia, vel subiectū, quasi genus, & accidens, quasi differētia. vt cum dicitur simum est nasus curuus.

Definitio acci. in abstra.

In cōcreto.

Si igitur nomina rerum artificialium significant formas accidentales vt concretas subiectis naturalibus, conuenientius est vt in eorum definitione ponatur res naturalis quasi genus, vt dicamus, quòd scutella est lignū figuratum, & similiter quòd nomen est vox significatiua. Secus autem esset si nomina artificialium acciperentur quasi significantia ipsas formas artificiales in abstracto. Tertio ponit secundam differentiam cum dicit {sm placitum,}.i. sm institutionem humanam à beneplacito hominis procedentem. Et per hoc nomen differt à vocibus significantibus naturaliter, sicut sunt gemitus infirmorum, & voces brutorum animalium. Quarto ponit tertiam differentiam.s. {sine tempore} per quod differt nomē à verbo. Sed videtur hoc esse falsum, quia hoc nomen dies, vel annus significat tempus.

Nbiectio.

Sed dicendū quod circa tempus tria possunt considerari. Primo quidem ipsum tempus, sm quod est res quædā, & sic potest significari à nomine, sicut quęlibet alia res. Alio modo potest considerari, id quod tempore mensuratur, inquantum huiusmodi, & quia id quod primo, & principaliter mensuratur, est motus, in quo consistit actio, & passio, ideo verbum, quod significat actionem, & passionem significat cum tempore.

Responsio, Tria circa tempus con b. possunt.

Secundum.

Substantia autem secundum se considerata, prout significatur per nomen & pronomen, non habet inquantum huiusmodi, vt tempore mensuretur, sed solum secundum ꝙ subijcitur motui, prout per participium significatur. Et ideo verbum, & participium significant cum tempore, non autem nomen, & pronomen. Tertio modo potest cōsiderari ipsa habitudo temporis mensurantis, quæ significatur per aduerbia temporis, vt cras, heri, & huiusmodi.

Cur v. tm & par. cū tēpore signi.

Tertium.

Quinto ponit quartam differentiam, cum subdit {cuius nulla pars est significatiua separata,} .s. à toto nomine, comparatur tamen ad significationem nominis secundum ꝙ est in toto. Quod ideo est, quia significatio est quasi forma nominis, nulla autē pars separata habet formā totius, sicut manus separata à homine nō habet formā humanā. Et per hoc distinguitur nomē ab oratione, cuius pars significat separata, vt cum dicitur homo iustus. Deinde cum dicit.

Significatio.

ARGY. *Nā hoc in nomine æquiferus nihil per seipsum equus significat, sicut hac in oratione equus est ferus.*

ANTI. *In nomine.n. quod est æquiferus, ferus per se nihil significat quemadmodum in oratione, quæ est, equus ferus.*

Manifestat præmissam definitionem. Et primo quantum ad vltimam particulam, Secundo quanto ad secundam, ibi {sm vero placitum &c.} Nam primæ duæ particulę manifestæ sunt ex præmissis. Tertia autem particula.s. {sine tempore.} manifestabitur in sequentibus in tractatu de Verbo. Circa primum duo facit. Primo manifestat propositum per nomina cōposita. Secundo ostēdit circa hoc differentiam inter nomina simplicia & cōposita. ibi {At vero non quemadmodum.} Manifestat ergo primo, ꝙ pars nominis separata nihil significat, per nomina cōposita, in quibus hoc magis videtur. In hoc.n. nomine quod est æquiferus. hęc pars ferus, per se nihil significat, sicut significat in hac oratione, quæ est equus ferus. Cuius ratio est, quòd vnum nomen ponitur ad significandum vnum simplicem intellectum: aliud autem est id, à quo imponitur ad significandum ab eo quod nomen significat. sicut hoc nomen lapis imponitur à læsione pedis, quam non significat: quod tñ imponitur ad significandum conceptū cuiusdā rei. Et inde est, quòd pars nominis cōpositi, quod imponitur ad significandum cōceptum simplicem, non significat partem cōceptionis cōpositæ, a qua imponitur ad significandum, Sed oratio significat ipsam cōceptionē cōpositā. vnde pars orationis, signāt partē conceptionis compositæ. Deinde cum dicit.

Cur pars no. separa. nihil signi. orationis vero signi.

ARGY. *Verum non vt est in simplicibus nominibus, sic & in compositis est. in illis.n. nullo pacto pars est significatiua in compositis vero videtur quidem, nihil tamen separata significat, vt in exemplo patet antea dicto.*

ANTI. *At vero nō quēadmodū in simplicibus nominibus, sic se habet etiam in compositis. In illis.n. nullo modo pars significatiua est in his autem vult quidem, sed nihil significat separata, vt in eo quod est æquiferus ferus.*

Ostēdit quantū ad hoc differentiā inter nomina simplicia, & composita, & dicit, ꝙ non ita se habent in nominibus simplicibus, sicut & in cōpositis, quia in simplicibus pars nullo modo est significatiua, neque sm veritatem, neq; secundū apparentiā, sed in cōpositis vult quidem, idest apparentiam habet significandi, nihil tamen pars eius significat, vt dictum est de nomine æquiferus. Hæc autē ratio differentiæ est, quia nomen simplex sicut imponitur ad significandum conceptum simplicem, ita etiam imponitur ad significandum ab aliquo simplici conceptu. Nomen vero compositum imponitur à composita conceptione, ex qua habet apparentiā, quod pars eius significet. Deinde cum dicit.

Expō. tex.

Rō differentiæ inter no. sim. & cōp.

ARGY. *Ex instituto autē diximus, quia nullū nomen est signū natura, sed cū est positū. Nā significāt, et hi soni, qui scribi non possunt, vt bestiarum, quarum nullum est nomen.*

ANTI. *Secundum placitū vero, quoniam naturaliter nomen nullum est sed quādo fit nota. Nam designant, & illiterati soni, vt ferrarum, quorum nullus est nomen.*

Manifestat tertiam partem prædictæ definitionis, & dicit

Cur secūdū placitum. dicit ꝙ ideo dictum est ꝙ nomen significat secundum
placitum, quia nullum nomen est naturaliter. Ex hoc
enim est nomen quod significat. non autem significat
naturaliter, sed ex institutione. Et hoc est quod subdit
{sed quando fit nota} idest quando imponitur ad signi-
ficandum. Id enim quod naturaliter significat, non fit,
Illiterati soni. sed naturaliter est signum. Et hoc significat, cum di-
cit. Illiterati enim soni, vt ferarum, quia. s. literis signifi-
cari non possunt. Et dicit potius sonos, quam voces, quia
quædam animalia non habent vocem eo ꝙ carent pul-
mone, sed tamen quibusdam sonis proprias passiones na
Animalia si-ne voce. turaliter significant, nihil autem horum sonorum est no
men. Ex quo manifeste datur intelligi, ꝙ nomen non si-
Notandum Opiniones. de sign. no. gnificat naturaliter. Sciendum tamē est, ꝙ circa hoc fuit
diuersa quorundam opinio. Quidam enim dixerunt ꝙ
nomina nullo modo naturaliter significant nec differt
quæ res quo nomine significentur. Alij vero dixerunt,
ꝙ nomina omnino naturaliter significant: quasi nomina
sint naturales similitudines rerum. Quidā vero dixerūt,
Aristot. ꝙ nomina non naturaliter significant quantum ad hoc,
ꝙ eorum significatio non est à natura, vt Arist. hic intē
dit, quantū vero ad hoc naturaliter significant, ꝙ eorum
Platon. significatio congruit naturis rerum, vt Plato dixit. Nec
Rñsio insti. obstat, ꝙ vna res multis nominibus significatur, quia
Res vna mul. sig. no. vnius rei possunt esse multæ similitudines, & similiter
ex diuersis proprietatibus possunt vni rei multa diuersa
nomina imponi. Non est autem intelligendum quod di
cit, {quorum nihil est nomen} quasi soni animalium nō
habeant nomina, nominātur. n. quibusdam nominibus,
sicut dicitur rugitus leonis, & mugitus bouis, sed quia nul
lus talis sonus est nomē, vt dictū est. Deinde cum dicit.

ARGY. *Hoc autem non homo, non dico esse nomen. At neque nomen est positum, quo ipsum appellare oportet: Neque enim est oratio, neque negatio. Sed infinitum nomen vocetur, quoniam & quod est, & quod nō est, in ratione rerum sine discrimine vllo significat.*

ANTI. *Non homo vero non est nomen. At vero nec positum est nomen, quo illud oporteat appellari, nam neque oratio neque negatio est, sed sit nomen infinitum, quoniam similiter in quolibet est, & quod est, & quod non est.*

Expō. primæ partis tex. Excludit quædam à nominis ratione. Et primo no-
Nominis sign. men infinitum, Secundo casus nominum, ibi {Catonis
autem vel Catoni.} Dicit ergo primo, ꝙ non homo non
est nomen. Omne enim nomen significat aliquam natu
ram determinatam, vt homo, aut personam determina-
No. infi. sig. tam, vt pronomen, aut vtrunque determinatum, vt Sor-
tes. Sed hoc ꝙ dico non homo, neque determinatam na
turam, neque determinatam personam significat. Impo
nitur enim à negatione hominis, quæ æqualiter dicitur
de ente, & non ente. Vnde & non homo potest dici indif
ferenter, & de eo quod non est in rerum natura vt si di-
camus Chimera est non homo, & de eo quod est in re-
rum natura, sicut dicitur equus est non homo. Si autem
imponeretur à priuatione, requireret subiectum ad mi-
nus existens. sed, quia imponitur à negatione, potest di-
Boethius, Amonius. ci de ente, & de non ente, vt Boethus, & Amonius di-
cunt. Quia tamen significat per modū nominis, quod
potest subijci, & prædicari, requiritur ad minus suppo-
situm in apprehensione, Non autem erat nomē positum
tempore Aristot. sub quo huiusmodi dictiones conclu-
derentur. Non enim est oratio, quia pars eius non signifi
cat aliquid separata, sicut & in nominibus compositis. Si
militer autem nō est negatio, idest oratio negatiua, quia
huiusmodi oratio superaddit negationem affirmationi,
quod non cōtingit hic. Et ideo nomē imponit huiusmo No. infi. ab Arist. impositum.
di dictioni vocans eā nomen infinitum propter indeter-
minationē significationis, vt dictū est. Deinde cū dicit.

ARGY. *Hoc etiam Philonis, aut philoni, & hisce similia non nominis sunt, sed nominis casus.*

ANTI. *Catonis autem, vel Catoni, & quæcunque talia sunt non nomina, sed casus nominis sunt,*

Excludit casus nominis, & dicit, ꝙ Catonis, & Cato
ni, & alia huiusmodi, non sunt nomina, sed solus nomina
tiuus dicitur principaliter nomen, per quem est imposi-
tio nominis, ad aliquid significandum. Huiusmodi antē
obliqui vocantur casus nominis, quia cadunt per quandā Casus.
declarationis originem à nominatiuo, qui dicitur rectus
eo ꝙ non cadit. Stoici autem dixerunt etiam nominati- Stoici.
uos dici casus, quos Grammatici sequuntur, eo ꝙ cadūt
idest procedunt ab interiori conceptione mentis. Et dici
tur rectus, eo ꝙ nihil prohibet aliquid cadens sic cadere
vt rectum stet, sicut stilus, qui cadens ligno infigitur. De
inde cum dicit.

ARGY. *Atque ratio eius in cæteris quidem est, illo autem differt. Si enim addideris est, vel erat, vel erit, hoc quidem neque verum neque falsum euadet, nomen autem sempar velut Philonis est, aut non est, nondum enim verum est, aut faalsum.*

ANTI. *Ratio autē eius in alijs quidem eadem est, sed differt. quoniam eum est, vel fuit, uel erit, adiunctum, neq; uerū, neque falsum est, nomen vero semper. vt Catonis est, uel non est. nondum enim aliquid verum dicit, aut falsum.*

Ostendit consequenter quomodo se habeant obliqui
casus ad nomen, & dicit, ꝙ ratio, quam significat nomē,
est eadem, & in alijs. s. casibus nominis, sed in hoc est dif
ferentia, ꝙ nomen adiunctum cum hoc verbo est, vel nō
est, vel fuit, semper significat verum vel falsum, quod nō
contingit in obliqnis. Signanter autem inducit exemplū Verba impersonalia.
de verbo substantiuo, quia sunt quædam alia verba. s.
impersonalia, quę cum obliquis significant verum vel
falsum, vt cum dicitur, Pœnitet Sortem: quia actus ver
bi intelligitur ferri super obliquum, ac si diceretur præ-
sentia habet Sortem. Sed, si nomen infinitum & casus Obiectio.
non sunt nomina, inconuenienter data est præmissa no-
minis definitio, quę istis conuenit. Sed dicendum s̄m
Amonium quod supra communius definit nomen, post Rñsio pri. Amonius.
modum vero significationem nominis artat subtrahen-
do hæc à nomine. Vel dicendum, quòd præmissa defi
nitio non simpliciter conuenit his. nomen enim infi-
nitum nihil determinatum significat, neque casus no-
minis significat secundum primum placitum instituen-
tis, vt dictum est.

LECTIO V.

Ex verbi definitione, quædam ab illius ratione excludit, necnon verbi ad nomen ipsum conuenientia exponitur.

ARGY. *Verbum autem est id quod insuper tempus significat, & cuius nulla pars seorsum significat, atque semper eorum, quæ de alio dicuntur, est signum.*

ANTI. *Verbum autem est quod consignificat tempus, cuius pars nihil extra significat, & est semper eorum, quæ de altero prædicantur, nota.*

Postquam Philosophus determinauit de nomine, hic
determinat de verbo. Et circa hoc tria facit. Primo de
finit verbum, secundo excludit quædam à ratione ver
bi. Ibi {Non currit autem & non laborat &c.} Tertio
ostendit conuenientiam verbi ad nomen. ibi {Ipsa vero
s̄m se dicta verba, &c.} Circa primum duo facit. Primo
ponit definitionem verbi, secundo exponit, ibi {Dico

Notandum. Cur præter cōmuniano. & verb.

autem qm̃ consignificat &c.} Est autē considerandum, ꝙ Aristo. breuitati studens non ponit in definitione verbi ea quæ sunt nomini & verbo communia, relinquens ea intellectui legētis ex his, quę dixerat in definitione nominis. Ponit autem tres particulas in definitione verbi, quarum prima distinguit verbū à nomine in hoc. s. quod dicit, ꝙ {consignificat tempus} Dictum est enim in definitione nominis, ꝙ nomen significat sine tempore. Secunda vero particula est, per quam distinguitur verbum ab oratione, cum dicitur {cuius pars nihil extra significat.}

Obiectio.

Sed cum hoc etiam positum sit in definitione nominis, videtur hoc debuisse pretermitti, sicut & quod dictum est vox significatiua ad placitum.

Responsio prima Amonius.

Ad quod respōdet Amonius, ꝙ in definitione nominis hoc positum est, vt distinguatur nomen ab orationibus quæ componuntur ex nominibus, vt cū dicitur, homo est animal. Quia vero sunt etiam quędam orationes, quæ componuntur ex verbis, vt cum dicitur, ambulare est moueri, & vt ab his distinguatur verbum oportuit hoc etiam in definitione verbi iterari.

Verbum importat compositionem.

Potest etiam aliter dici, ꝙ, quia verbum importat compositionem, in qua perficitur oratio significans verum vel falsum, maiorem conuenientiam videbatur habere verbum cum oratione, quasi quædā pars formalis ipsius, quàm nomen, quod est quædā pars materialis orationis, & ideo oportuit iterari. Tertia vero particula est per quam distinguitur verbum non solū à nomine, sed etiam à participio, quod significat cum tēpore, & dicit} & est semper eorum, quę de altero prædicantur nota, }. i. signum quia scilicet nomina & participia possunt poni ex parte subiecti, & predicati. sed verbū semper est ex parte prædicati.

Dub.

Sed hoc videtur habere instantiam in verbis infinitiui modi, quæ interdum ponūtur ex parte subiecti, vt cum dicitur, ambulare est moueri.

Responsio verbum infinitum qūo hēt vi no.

Sed dicendum est, ꝙ verba infinitiui modi, quando in subiecto ponuntur, habent vim nominis. Vnde & in greco, & in vulgari locutione latina suscipiunt additionem articulorum sicut & nomina. Cuius ratio est, quia proprium nominis est, vt significet rem aliquam quasi per se existētem, proprium autem verbi, est vt significet actionem vel passionem.

Proprium no. & ver. Actio tripliciter.

Potest autē actio significari tripliciter, Vno modo per se in abstracto. velut quędam res, & sic significatur per nomen, vt cum dicitur actio passio, ambulatio, cursus & similia. Aliu modo per modū actionis, vt. s. est egrediens à substantia, & inhærēs ei, vt subiecto, & sic significatur per verba aliorum modorū, quę attribuuntur prædicatis. Sed quia etiam ipse processus, vel inhærentia actionis, potest appræhendi ab intellectu & significari vt res quædam, inde est ꝙ ipsa verba infinitiui modi, quę significant ipsam inhærentiā actionis ad subiectū, possunt accipi vt verba, ratione concretionis, & vt nomina prout significāt res quasdē.

Obiectio. Responsio.

Potest etiā obijci de hoc, ꝙ etiam verba aliorum modorum videntur aliquando in subiecto poni, vt cū dicitur, curro est verbū. Sed dicendū est, ꝙ in tali locutione hoc verbū curro nō sumitur formaliter secundum ꝙ eius significatio refertur ad rem, sed secūdum ꝙ materialiter significat ipsam vocē, quæ accipitur vt res quædam. Et ideo tam verba, quàm omnes orationis partes, quando ponuntur materialiter, sumuntur in vi nominum.

Partes ora. quādo materialiter.

Deinde cum dicit.

ARGY.

Dico autem ipsum insuper tempus significare, quia ualitudo quidem est nomen, valet autem verbum, significat enim insuper nunc esse.

ANTI.

Dico vero quoniā cōsignificat tēpus, vt cursus quidē nomen est, currit autem verbum, cōsignificat. n. nūc esse.

Secunda par ti. cur præterm.

Exponit definitionem positā. Et primo quantum id hoc quod dixerat ꝙ consignificat tempus. Secundo quātum ad hoc quod dixerat ꝙ est nota eorum, quę de altero prædicantur, cum dicit } & semper est &c.} Secundā autem particulam. s. {cuius nulla pars extra significat,} non exponit, quia supra exposita est in tractatu. nominis

Nomen nō cōsignificat tēpus verb. autem hc.

Exponit ergo primum, ꝙ verbum consignificat tempus. per exemplū, quia, videlicet cursus, quia significat actionem non per modum actionis, sed per modum rei per se existentis, non consignificat tempus, eo ꝙ est nomē. Curro vero cum sit verbum significans actionem, consignificat tempus, quia proprium est motus tempore mensurari, actiones autē nobis notę sunt in tempore.

Signifi. tempus vel cum tempore.

Dictum est autem supra, ꝙ consignificare tempus est significare aliquid in tempore mensuratum. Vnde aliud est significare tēpus principaliter, vt rem quandā, quod potest nomini conuenire, aliud est significare cum tempore, quod non conuenit nomini, sed verbo. Deinde cum dicit.

ARGY.

Atque semper eorum, quæ de alio dicuntur, est signū, vt eorum, quæ de subiecto, dicuntur, aut eorum, quæ in subiecto dicimus esse.

ANTI.

Et est semper eorum, quę de altero dicuntur nota. vt eorum, quæ de subiecto, vel in subiecto sunt.

Notandum

Exponit aliam particulam. Vbi notādum est, ꝙ, quia subiectum enunciationis significatur vt cui inhęret aliquid cum verbum significet actionem per modū actionis, de cuius ratione est, vt inhęreat, semper ponitur ex parte prædicati, nunquàm autē ex parte subiecti, nisi sumatur in vi nominis, vt dictū est.

Verbū semper ex per prædic.

Dicitur ergo verbum semper esse nota eorum, quæ dicuntur de altero, tū quia verbū semper significat id, quod prædicatur, tū quia in omni prędicatione oportet esse verbū, eo ꝙ verbū importat cōpositionē, qua prędicatū cōponitur subiecto.

Obiectio.

Sed dubium videtur quod subditur, vt eorū {quę de subiecto vel in subiecto sunt.} Videtur. n. aliquid dici vt de subiecto quod essentialiter prædicatur: vt homo est animal, in subiecto autem sicut accidens de subiecto prędicatur, vt homo est albus. Si ergo verbo significāt actionem vel passionē, quæ sunt accidentia, consequens est vt semper significant ea, quæ dicuntur vt in subiecto. Frustra igitur dicitur in subiecto vel de subiecto.

Rñsio pri. Boethus. Responsio secunda.

Et ad hoc dicit Boethus, ꝙ vtraque ad idem pertinent. Accidens. n. & de subiecto prædicatur, & in subiecto est. Sed quia Arist. disiunctione vtitur, videtur aliud per vtraq; significare. Et ideo potest dici, ꝙ cum Arist. dicit ꝙ verbum semper est nota eorum, quę de altero prædicantur, non est sic intelligendum quasi significata verborū sint, quæ prædicantur: quia, cum prędicatio videatur magis proprie ad compositionē pertinere, ipsa verba sunt quę prædicantur magis quam significent prædicata.

Prædica. verbum.

Est ergo intelligendum ꝙ verbum semper est signum, quòd aliqua prędicentur, quia omnis prædicatio fit per verbum ratione compositionis importatę, siue prædicetur aliquid essentialiter, siue accidentaliter. Deinde cum dicit.

ARGY.

Non valet autem, & non ægrotat, nō dico uerbū esse, Non insuper quidē tēpus significat, semperq; de aliquo dicitur. at differentiæ nullū nomen est positum. Sed verbum infinitum Vocetur. quoniam de procunq;, & de eo, quod est, & de eo, quod non. similiter dicitur.

ANTI.

Non currit vero, & non laborat, verbū nondico. Cōsignificat etenim tēpus, et semper de aliquo est. Differētię aūt huic nomē nō est positū: sed sit infinitum verbū, quoniā similiter in quolibet est, & quod est, & quod nō est.

Excludit quædam à ratione verbi & primo verbum infinitum;

Verba infinita.
Proprium verbi.

infinitum. Secundo verba præteriti temporis vel futuri: ibi {Similiter autem vel curret vel currebat. Dicit ergo primo, ꝙ non currit, & non laborat, non proprie dicitur verbum. Est enim propriũ verbi significare aliquid per modum actionis vel passionis, quod prædictæ dictiones non faciunt. remouent enim actionem vel passionem potius quàm aliquam determinatam actionem vel passionẽ significent. Sed quamuis non proprie possint dici verbum, tñ conueniunt sibi ea quæ supra posita sunt in definitione verbi. Quorum primum est, ꝙ consignificat tẽpus, quia significat agere, & pati: quæ sicut sunt in tempore, ita priuatio horum. vnde & quies tempore mensuratur, vt habetur in Sexto Phy. Secundum est, ꝙ semper ponitur ex parte prædicati, sicut & verbum. Et hoc ideo quia negatio reducitur ad genus affirmationis. Vnde sicut verbum quod significat actionem vel passionẽ, significat aliquid vt in altero existens, ita prædicta significãt remotionem actionis vel passionis. Siquis autẽ obijciat, Si prędictis dictionibus conuenit definitio verbi: ergo sunt verba. Dicendum est, ꝙ definitio verbi supra posita datur de verbo cõmuniter sumpto. Hmõi aũt dictiones negantur esse verba, quia deficiunt à perfecta ratione verbi nec ante Aristo. erat nomen positum huic generi dictionum à verbis differentium. Sed, quia hmõi dictiones in aliquo cum verbis conueniunt, deficiunt tamen à determinata ratione verbi, vocat ea verba infinita. Et rationem nominis assignat: quia vnumquodq; eorum indifferenter potest dici de eo quod est, vel de eo quod non est. Sumitur enim negatio opposita non in vi priuationis sed in vi simplicis negationis. Priuatio enim supponit determinatum subiectum. Differunt tamen huiusmodi verba à verbis negatiuis, quia verba infinita sumuntur in vi vnius dictionis, verba vero negatiua, in vi duarũ dictionum. Deinde cum dicit.

Lec. 10. & Lec. 5. & ca. 30. 31. 32.

Obiectio.
Responsio
Quo sumptum verbũ supra sit defini.

Negõ infin. ver.
Differentia inter ver. infini. ver. nega.

ARGY.

Simili modo valuit, atque valebit, non verba, sed verbi casus appello: quoniam illud quidem præsens significat tempus, hæc autem id quod est circa præsens, exactum, inquam, atque futurum.

ANTI.

Similiter autem curret, & currebat, verbum non est, sed casus verbi. Differt autem à verbo, quod hoc quidem consignificat præsens tempus, illa vero quæ circa sunt.

Casus verbi.

Excludit à verbo verbi præteriti, & futuri temporis, & dicit, ꝙ sicut verba infinita non sunt simpliciter verba, ita etiam curret, quod est futuri temporis, vel currebat, quod est preteriti temporis, non est verbum, sed sunt casus verbi. Et differunt in hoc à verbo, quia verbũ consignificat præsens tempus, illa vero significant tempus hinc, & inde circundans. Dicit autẽ signanter præsens tẽpus, & nõ simpliciter præsens, ne intelligatur præsens indiuisibile, quod est instans: quia in instanti nõ est motus, nec actio aut passio, sed oportet accipere pręsens tempus quod mensurat actionẽ, quæ incæpit, & nondum est determinata per actum. Recte autẽ ea quę consignificant tempus pręteritum vel futurum, non sunt verba proprie dicta, cum. n. verbũ proprie sit quod significat agere vel pati, hoc est proprie verbum quod significat agere vel pati in actu, quód est agare vel pati simpliciter, sed agere vel pati in præterito vel futuro, est ſ'm quid. Dicuntur etiam verba præteriti vel futuri temporis rationabiliter casus verbi. quod consignificat præsens tempus, quia præteritum vel futurum dicitur per respectum ad præsens. Et. n. præteritum quod fuit pręsens, futurum, autem quod erit præsens. Cum autem declinatio temporis varietur per modos, tempora, numeros & personas, variatio quæ fit per numerum & personam, non constituit casum vel casus verbi, quia talis variatio non est ex parte actionis, sed ex parte subiecti. sed uariatio quæ est per modos & tempora, respicit ipsam actionem, & ideo utrque constituit casus uerbi. Nam uerba imperatiui uel optatiui modi casus dicũtur, sicut & uerba præteriti uel futuri temporis. Sed uerba indicatiui modi præsentis temporis, non dicuntur casus, cuiuscunque sint personæ uel numeri. Deinde cum dicit.

ver. præte. vel futurũ.

Casus verborum.

ARGY.

Ipsa igitur verba, cum per se dicuntur, nomina sunt.

ANTI.

Ipsa itaque secundum se dicta verba, nomina sunt.

Ostendit conuenientiam uerborum ad nomina. Et circa hoc duo facit. Primo proponit quod intendit. Secũdo manifestat propositũ, ibi {& significat aliquid &c.} Dicit ergo, ꝙ ipsa uerba ſ'm se dicta sunt nomina, quod à quibusdam exponitur de uerbis, quæ sumuntur in uĩ nominis, ut dictum est, siue sint infinitiui modi, ut cum dico, currere est moueri, siue sint alterius modi, ut cũ dico, curro est verbum. Sed hæc non uidetur esse intentio Aristo. quia ad hanc intentionem non respondet consequantia. Et ideo aliter dicendum est, ꝙ nomen hic sumitur, prout communiter significat quamlibet dictionem impositam ad significandum aliquam rem. Et, quia etiã ipsum agere uel pati est quædam res, inde est quod & ipsa uerba inquantum nominant. i. significant agere uel pati sub nominibus comprehenduntur cõiter acceptis. Nomen autem prout à uerbo distinguitur, significat rẽ sub determinato modo, prõut. s. põt intelligi ut per se existẽs. Vnde nomina possũt subijci, & ꝑdicari. Deinde cũ dicit.

Verba esse nomina quidam male.

Expõ. ver.

Quid no. vt distin. à verbo.

ARGY.

Et aliquid sane significant. nam qui dicit, mentẽ utiq; affirmat, & qui audiuit, quieuit, sed si est, aut non est, nõdum sane significat. nec. n. esse, aut non esse, signũ est rei, neq; si ipsum quod est per se dixeris nudum: ipsum enim nihil est. Significat autem insuper compositionem quandam, quę quidem sine compositis intelligi nequit.

ANTI.

Et significant aliquid. Constituit enim qui dicit intellectum. & qui audit, quiescit, sed si est, vel non est, nondũ significat: neq; enim signum est rei esse vel nõ esse. Nec si hoc ipsum est purum dixeris. ipsum enim nihil est. Consignificat autem quandam compositionem, quam sine cõpositis non est intelligere.

Probat propositum. Primo per hoc, ꝙ uerba significant aliquid sicut & nomina. Secundo, ꝙ non significant uerum uel falsum, sicut nec nomina, ibi {Sed si est aut nõ est &c.} Dicit ergo primo, ꝙ in tantum dictum est, quòd uerba sunt nomina, inquãtum significant aliquid. Et hoc probat, quia supra dictum est, ꝙ uoces significatiuæ significant intellectus. unde proprium uocis significatiuæ est, ꝙ generet aliquem intellectum in animo audientis. Et ideo ad ostendendum quòd uerbum sit uox significatiua, assumit quòd ille, qui dicit uerbum, constituit intellectum in animo audientis. Et ad hoc manifestandum inducit quòd ille qui audit quiescit. Sed hoc uidetur esse falsum: quia sola oratio perfecta facit quiescere intellectũ non autem nomen, neque uerbum si per se dicatur. Si. n. dicam homo, suspensus est animus audientis quid de eo dicere uelim, si autem dico curro, suspensus est eius animus de quo dicam. Sed dicendum est, quod cum duplex sit intellectus operatio, ut supra habitum est, ille, qui dicit nomen uel uerbum secundum se constituit intellectũ quantum ad primam operationem, quæ est simplex conceptio alicuius, & secundum hoc quiescit audiens, qui in suspenso erat antequam nomẽ uel uerbum proferetur, & eius prolatio terminaretur, non autem constituit intellectum,

Proprium voc. signi.

Obiectio.

Responsio lec. 1. Dicẽs no. vel ver. quo constituat intellectum.

lectum, quantum ad ſecundam operationem, quæ eſt intellectus componentis, & diuidentis ipſum verbum, vel nomen per ſe dictum, nec quantum ad hoc ſacit quieſcere audientem. Et ideo ſtatim ſubdit {ſed ſi eſt, aut nõ eſt, nondum ſignificat}, ideſt nondum ſignificat aliquid per modum compoſitionis, & diuiſionis, aut veri vel falſi. Et hoc eſt ſm quod probare intendit. Probat autem conſequenter per illa verba quæ maxime videntur ſignificare veritatem, vel falſitatem. ſ. ipſum verbum quod eſt eſſe, & verbum infinitum quod eſt non eſſe: quorum neutrum per ſe dictum, eſt ſignificatiuum veritatis vel

Ver. infinitũ eſſe implicat.

falſitatis in re, vnde multominus alia. Vel poteſt intelligi hoc generaliter dici de omnibus verbis. Quia. n. dixerat, ꝙ verbum non ſignificat ſi eſt res, vel non eſt, hoc conſequenter manifeſtat, quia nullum verbum eſt ſignificatiuum rei eſſe vel non eſſe, ideſt ꝙ res ſit, vel non ſit: Quamuis. n. omne verbum finitum implicet eſſe, quia currere eſt currentem eſſe, & omne verbum infinitum implicet non eſſe. quia non currere eſt non currentem eſſe, tamẽ nullum verbum ſignificat hoc totum, rem eſſe, vel non eſſe. Et hoc conſequenter probat per id, de quo magis videtur, cum ſubdit {nec ſi hoc ipſum eſt, purum dixeris, ipſum quidem nihil eſt} Vbi notandum eſt, ꝙ in

Ens origo eſſe.

græco habetur, neque ſi ens ipſum nudum dixeris, ipſum quidem nihil eſt. Ad probandum. n. ꝙ verba non ſignificant rem eſſe vel non eſſe, aſſumpſit id quod eſt fons & origo ipſius eſſe. ſ. ipſum ens, de quo dicit ꝙ nihil eſt (vt Alexan. exponit) quia ens æquiuoce dicitur de decem

Expõ. Alex.

Prædicamentis. Omne autem æquiuocum per ſe poſitũ nihil ſignificat, niſi aliquid addatur, quod determinet eius ſignificationem. Vnde nec ipſum per ſe dictũ ſignificat quod eſt vel non eſt. Sed hæc expoſitio non videtur

Improb.
Ens nõ propriè æqui.

conueniens. tum quia ens non dicitur propriæ æquiuoce. ſed ſm prius, & poſterius, vnde ſimpliciter dictum intelligitur de eo quod per prius dicitur. tum etiam, quia dictio æquiuoca non nihil ſignificat, ſed multa ſignificat & quandoque hoc, quandoq; illud per ipſam accipitur. tum etiã, quia talis expõ nõ multum facit ad intentionẽ

Expoſitio Porphyr.

præſentẽ. Vnde Porphyrius aliter expoſuit, ꝙ hoc ipſum ens non ſignificat naturã alicuius rei, ſicut hoc nomẽ homo, vel ſapiens, ſed ſolum deſignat quandam coniunctionem. vnde ſubdit, ꝙ {conſignificat quandam compoſitionẽ, quam ſine cõpoſitis non eſt intelligere.} Sed neq;

Improb.

hoc conuenienter videtur dici: quia, ſi nõ ſignificaret aliquã rem, ſed ſolum coniunctionẽ, nõ eſſet neq; nomẽ, neque verbũ, ſicut nec cõpoſitiones, aut coniunctiones. Et

Expoſitio Amon.

ideo aliter exponendũ eſt, ſicut Amonius exponit, ꝙ ipſum ens nihil eſt. i. non ſignificat verũ, vel falſum. Et rationẽ hmõi aſsignat, cum ſubdit. {Conſignificat autem quandã cõpoſitionem.} Nec accipitur hic, vt ipſe dicit, Conſignificat, ſicut cum dicebatur, ꝙ verbum cõſignificat tempus, ſed conſignificat, id eſt cũ aliquo ſignificat, .ſ. alij adiunctum compoſitionẽ ſignificat, quę nõ poteſt intelligi ſine extremis cõpoſitionis. Sed, quia hoc cõmu-

Improb.

ne eſt omnibus nominibus & verbis, non videtur hęc expoſitio eſſe ſm intẽtionẽ Ariſt. qui aſſumpſit ipſum ens quaſi quoddã ſpeciale. Et ideo vt magis ſequamur verba

Expõ. ſ. Th.

Ariſt. cõſiderandũ eſt ꝙ ipſe dixerat, ꝙ verbũ nõ ſignificat rem eſſe vel non eſſe, ſed nec ipſum ens ſignificat rẽ eſſe vel non eſſe. Et hoc eſt quod dicit, nihil eſt. i. non ſignificat aliquid eſſe. etenim hoc maxime videbatur de hoc

Ens quid.

quod dico ens, quia ens nihil eſt aliud quàm quod eſt. Et ſic videtur et rẽ ſignificare, per hoc quod dico quod, & eſſe, per hoc quod dico eſt. Et ſi quidem hæc dictio ens ſignificaret eſſe principaliter, ſicut ſignificat rem, quę habet eſſe, proculdubio ſignificaret aliquid eſſe. Sed ipſam

Conſignificatio ad veritatem vel falſ.

compoſitionẽ, quæ importatur in hoc quod dico eſt, nõ principaliter ſignificat. ſed conſignificat eam inquantũ ſignificat rem habentem eſſe. Vnde talis conſignificatio cõpoſitionis nõ ſufficit ad veritatem vel falſitatem, quia compoſitio, in qua conſiſtit veritas & falſitas non poteſt intelligi niſi ſm ꝙ innectit extrema cõpoſitionis. Si vero dicatur, nec ipſum eſt, vt libri noſtri habent, planior eſt ſenſus. Quod. n. nullum verbum ſignificat rem eſſe vel non eſſe, probat per hoc verbum eſt, quod ſm ſe dictũ, nõ ſignificat aliquid eſſe, licet ſignificet eſſe. Et quia hoc ipſum eſſe videtur cõpoſitio quædam, & ita hoc verbũ eſt quod ſignificat eſſe, poteſt videri ſignificare cõpoſitionẽ in qua ſit verum vel falſum. ad hoc excludendũ ſubdit, ꝙ illa cõpoſitio quam ſignificat hoc verbum eſt, non poteſt intelligi ſine componentibus quia dependet eius intellectus ab extremis, quæ ſi non apponantur, non eſt perfectus intellectus compoſitionis, vt poſsit in ea eſſe verum vel falſum. Ideo autẽ dicit, ꝙ hoc verbum eſt conſignificat cõpoſitionem, quia non eam principaliter ſignificat, ſed ex conſequenti. ſignificat. n. illud quod primo cadit in intellectu per modum actualitatis abſolute. nam eſt ſimpliciter dictũ, ſignificat in actu eſſe, & ideo ſignificat per modum verbi. Quia vero actualitas, quã principaliter ſignificat hoc verbum eſt, eſt communiter actualitas omnis formæ, vel actus ſubſtantialis, vel accidentalis, inde eſt, ꝙ, cum volumus ſignificare quacunq; formam, vel actũ actualiter in eſſe alicui ſubiecto ſignificamus illud per hoc verbum eſt. ſimpliciter quidem ſm præſens tempus, ſm quid autẽ, ſm alia tẽpora. Et ideo ex conſequẽti hoc verbũ eſt ſignificat compoſitionem.

LECTIO VI.

Quid nam ſit ipſa oratio declaratur.

ARGY.

Oratio eſt vox ſignificatiua, cuius partium aliqua ſeparata, ſignificat, vt dicto, ſed nõ affirmatio, uel negatio.

ANTI.

ORatio autem eſt vox ſignificatiua, cuius partiũ aliquid ſignificatiuum eſt ſeparatim, vt dictio, non vt affirmatio, vel negatio.

Poſtquam Philoſophus determinauit de nomine, & de verbo, quæ ſunt principia materialia enunciationis, utpote partes eius exiſtentes, nunc determinat de Oratione, quæ eſt principium formale enunciationis, utpote genus eius exiſtens. Et circa hoc tria facit. Primo enim proponit definitionem orationis. Secundo exponit eã. ibi {Dico autem vt homo, &c.} Tertio excludit errorẽ: ibi. {Eſt autem oratio omnis. &c.} Circa primum conſiderãdum ꝙ Philoſophus in definitione orationis, ponit illud in quo oratio conuenit cum nomine, & verbo, cum dicit. {Oratio eſt vox ſignificatiua,} quod etiam poſuit in definitione nominis & probauit de verbo quod aliquid ſignificet. Nõ autem poſuit in eius definitione, quia ſupponebat ex eo quod poſitũ erat in definitione nominis ſtudens breuitati, ne idem frequenter iteraret. Iterat tamen hoc in definitione orationis, quia ſignificatio orationis differt à ſignificatione nominis & verbi quia nomen vel verbũ ſignificat ſimplicem intellectũ, oratio vero ſignificat intellectũ cõpoſitum. Secundo autem ponit id, in quo oratio differt à nomine, & verbo, cum dicit {Cuius partium aliquid ſignificatiuum eſt ſeparatim.} Supra enim dictum eſt, ꝙ pars nominis non ſignificat aliquid per ſe ſeparata, ſed ſolum quod eſt coniunctum ex duabus partibus, Signanter aũt non dicit cuius pars eſt ſignificatiua aliquid ſeparata, ſed cuius aliquid partium eſt

Dubitatio. Cur Ariſto. ponit in definitiõe orationis vox ſigni.
Quam prætermiſit in defin. ver.
Reſponſio.
Lec. 4.
Negatio, & ſyncatheg. quid ſigni.

est significatiuum, propter negationes, & alia syncathegoremata, quæ sm se non significant aliquid absolutum sed solum habitudinem vnius ad alterum. Sed, quia duplex est significatio vocis, vna quæ refertur ad intellectũ

Vocis duplex signi.

compositum, alia, quæ refertur ad intellectum simplicẽ, prima significatio competit orationi, secunda non competit orationi, sed parti orationis. Vnde subdit {vt dictio non vt affirmatio.}

Expõ. vlti. Cur præter negatio.

Quasi dicat pars orationis est significatiua, sicut dictio significat, puta vt nomen, & verbum, nõ vt affirmatio, quę componitur ex nomine, & verbo. Facit autem mentionem solum de affirmatione, & non de negatione, quia negatio sm vocem superaddit affirmationi. vnde, si pars orationis propter sui simplicitatem non significat aliquid, vt affirmatio, multo minus, vt negatio.

Obiectio Aspasij.

Sed contra hanc definitionem Aspasius obijcit, ꝙ videtur non omnibus partibus orationis conuenire. Sũt .n. quædam orationes, quarũ partes significant aliquid vt affirmatio, vt puta si Sol luce super terrã dies est, & sic de multis.

Respõ. Porphyrij.

Et ad hoc respõdet Porphyrius, ꝙ in quocũq; genere inuenitur prius, & posterius, debet definiri quod prius est. Sicut cum datur definitio alicuius speciei, puta hominis, intelligitur definitio de eo quod est in actu, nõ de eo quod est in potentia. & ideo, quia in genere orationis prius est oratio simplex, inde est ꝙ Arist. prius definiuit orationem simplicem. Vel potest dici sm Alex. &

Responsio Alexan. & Amonij.

Amonium, ꝙ hic definitur oratio in communi. Vnde debet poni in hac definitione, id quod est cõmune orationi simplici, & compositæ. Habere autem partes significãtes aliquid vt affirmatio, hoc solum competit orationi compositæ, sed habere partes significantes aliquid per modum dictionis, & non per modum affirmationis, est commune orationi simplici, & compositæ. Et ideo hoc debuit poni in definitione orationis. Et sm hoc non debet intelligi esse de ratione orationis, ꝙ pars eius non sit affirmatio, sed quia de ratione orationis est, ꝙ pars eius sit aliquid quod significat per modum dictionis, non per modũ affirmationis. Et in idẽ redit solutio Porphyrij quantum ad sensum, licet quantum ad verba parũper differat. Quia .n. Arist. frequenter ponit dicere pro affirmare, ne dictio pro affirmatione sumatur, subdit, ꝙ pars orationis significat {vt dictio} & addit non {vt affirmatio} quasi diceret sm sensum Porphyrij, non accipitur

Expõ. Ioã. grammati.

nunc dictio sm ꝙ idem est ꝙ affirmatio. Philosophus autẽ, qui dicitur Ioannes grammaticus, voluit, ꝙ hæc definitio orationis daretur solum de oratione perfecta, eo ꝙ partes non videntur esse nisi alicuius perfecti, sicut omnes partes domus referuntur ad domum, & ideo sm ipsum sola oratio perfecta habet partes significatiuas.

Improb. Diuersa relat. partium ad totum.

Sed tamẽ hic decipiebatur, quia quamuis omnes partes referantur ad totum perfectum, quædã tamen partes referuntur ad ipsum immediate, sicut paries, & tectum ad domum, & membra organica ad animal, quædam vero mediantibus partibus principalibus, sicut lapides referũtur ad domum mediante pariete, nerui autem, & ossa ad animal mediantibus membris organicis, sicut manus

Definitio orationis quibus conuc.

& pedes, & homini. Sic ergo omnes partes orationis principaliter referuntur ad orationem perfectam, cuius pars est oratio imperfecta, quæ etiam ipsa habet partes significantes. Vnde ista definitio conuenit tam orationi perfectæ, quàm imperfectæ. Deinde cum dicit.

ARGY.

Homo nanque significat quidem aliquid, at non esse, aut non esse, sed erit affirmatio. aut negatio, si aliquid ipsi adderis.

ANTI.

Dico autem vt homo. significat enim aliquid, sed non quoniam est, aut non est, sed erit affirmatio, vel negatio, si aliquid addatur.

Exponit propositã definitionẽ. Et primo manifestat verũ esse quod dicitur, Secũdo excludit falsũ intellectũ ibi. {Sed nõ vna hominis syllaba.} Exponit ergo ꝙ dixerat aliquid partiũ orationis esse significatiuũ, sicut hoc nomẽ homo, quod est pars orationis, significat aliquid, sed nõ significat vt affirmatio aut negatio, quia nõ significat esse vel nõ esse. Et hoc dico nõ in actu, sed solum in potẽtia. Põt .n. aliquid addi, p cuius additionẽ fit affirmatio, vel negatio. s. si addatur ei verbũ. Deinde cum dicit.

ARGY.

Vna vero syllaba hominis nihil significat. Nec enim hac in dictione mustea, mu, significat aliquid, sed vox tãtum est, in compositis autem significat quidem, sed non per se, antea diximus.

ANTI.

Sed non vna hominis syllaba. neque enim in eo quod est Sorex, res significat sed vox nunc est sola. in duplicibus vero significat quidem aliquid, sed non secundum se, quemadmodum dictum est.

Sensus falsus. Verus.

Excludit f. lsum intellectum, & posset hoc referri ad immediate dictum, vt sit sensus, ꝙ nomen erit affirmatio & negatio, si quid ei addatur, sed non si addatur ei vna nominis syllaba. Sed, quia huic sensui non cõueniunt verba sequentia oportet ꝙ referatur ad id, quod supra dictũ est in definitione orationis. s. ꝙ aliquid partiũ eius sit si-

Pars proprius totius.

gnificatiuum separatim. Sed, quia pars alicuius totius dicitur proprie illud, quod immediate venit ad cõstitutionẽ totius, nõ aũt pars partis, iõ hoc nõ intelligendũ est de partibus nominis vel verbi, quæ sunt syllabę vel literæ. Et ideo dicitur, ꝙ pars orationis est significatiua separata, non tñ talis pars, quæ est vna nominis syllaba. Et hoc manifestat in syllabis, quę quãdoq; possunt esse dictiones per se significãtes, sicut hoc quod dico rex, quãdoque est una dictio per se significans, inquantũ uero accipitur ut una quædã syllaba huius nominis Sorex soricis, nõ significat aliquid per se, sed est uox sola.

Dictio composita simplex in sig.

Dictio enim quędam composita est ex pluribus uocibus, tamẽ in significando habet simplicitatem, inquantum, scilicet significat simplicem intellectum. Et ideo inquantum est uox composita, potest habere partem, quę est rex, inquantũ autẽ est simplex in significando, non potest habere partem significantẽ. Vnde syllabę quidẽ sunt uoces, sed nõ sunt uoces per se significantes.

Partes no. separatæ signi.

Sciendũ tamẽ, ꝙ in nominibus compositis, quæ imponuntur ad significandum rem simplicẽ ex aliquo intellectu composito, partes sm apparentiam aliquid significãt, licet nõ sm ueritatẽ. Et ideo subdit ꝙ in duplicibus. i. in nominibus cõpositis, syllabæ quę possunt esse dictiones, in compositione nominis uenientes significant aliquid. s. in ipso composito, & sm ꝙ sunt dictiones, nõ autẽ significãt p se prout sunt hmõi nominis partes, sed eo modo, sicut supra dictũ est. Deinde cũ dicit.

ARGY.

Aut uero omnis oratio significatiua quidẽ est, at nõ ut instrumentũ sed est instituto, quemadmodum diximus.

ANTI.

Est autẽ oratio omnis quidem significatiua nõ sicut instrumentũ, sed, quẽadmodũ dictum est secundũ placitũ.

Error dic. ora. & partes eius naturaliter signi.

Excludit quendã errorẽ. Fuerũt .n. aliqui dicẽtes, ꝙ oratio, & eius partes significant naturaliter, nõ ad placitũ. Ad probãdũ autẽ hoc vtebantur tali rationi. Virtutis naturalis oportet esse naturalia instrumẽta, quia natura nõ deficit ĩ necessarijs. Potẽtia aũt interpretatiua est naturalis, ergo instrumẽta eius sũt naturalia, instrumẽtũ autẽ eius est oõ, quia p orationẽ uirtus interpretatiua interpretatur mẽtis cõceptũ. hoc .n. dicimus instrumẽtũ, quo agẽs operatur. ergo oõ est aliquid naturale, nõ ex institutione humana

Reſponſio ad Platon.

ne humana ſignificant, ſed naturaliter. Huic autem rationi, quæ dicitur eſſe Plato in lib. qui intitulatur Cratylus, Ariſto. obuiando dicit, ꝙ oratio eſt ſignificatiua non ſicut inſtrumentum virtutis. ſ. naturalis, quia inſtrumenta

Inſtrumentum nat. vir. interp.

naturalia virtutis interpretatiuæ ſunt guttur. & pulmo, quibus formatur vox, & lingua, & dentes, & labia, quibus literati ſoni ac articulati diſtinguuntur, oratio autem & partes eius ſunt ſicut effectus virtutis interpretatiuæ per inſtrumenta prædicta. Sicut. n. virtus motiua vtitur

Inſtrumẽta vir motiuæ.

naturalibus inſtrumentis, ſicut brachijs, & manibus ad faciendum opera artificialia, ita virtus interpretatiua vtitur gutture, & alijs inſtrumentis naturalibus ad faciendum orationem. Vnde oratio, & partes eius non ſunt res

Oratio. & partes.

naturales, ſed quidã artificiales effectus. Et ideo ſubdit, ꝙ oratio ſignificat ad placitum. i. ſ͠m inſtitutionem humanæ rationis & voluntatis, vt ſupra dictum eſt, ſicut & omnia artificialia cauſantur ex humana voluntate, & ratione. Sciendum ergo, ꝙ, ſi virtutem interpretatiuam

Lec. 4. Ratio ſupra naturã cor. Lec. 2. & c. 4. & 6.

non attribuamus virtuti motiuæ, ſed rationi, ſic non eſt virtus naturalis, ſed ſupra omnem naturam corpoream, quia intellectus non eſt actus alicuius corporis, ſicut probatur in Tertio de Anima. Ipſa autem ratio eſt, quę mouet virtutem corporalem motiuam ad opera artificialia, quibus etiam vt inſtrumentis vtitur ratio. non ſunt autẽ inſtrumenta alicuius virtutis corporalis. Et hoc modo poteſt etiam vti oratione, & eius partibus, quaſi inſtrumentis, quamuis non naturaliter ſignificent.

LECTIO VII.

Quid ſit ipſa enũciatio, quę inter ſpecies orationis perfectior ac ſola logici muneris eſt, oſtenditur, ac declaratur.

ARGY. *Non omnis autem enunciatiua, ſed ea tantum, quæ vera eſt aut falſa.*

ANTI. *ENonciatiua vero non omnis, ſed illa, in qua verum, vel falſum eſt.*

Poſtquàm Philoſophus determinauit de principijs enunciationis, hic incipit determinare de ipſa enunciatione. Et diuiditur pars hæc in duas. quia in prima determinat de enunciatione abſolute, in ſecunda de diuerſitate enunciationum, quæ prouenit ſ͠m ea quæ ſimplici enunciatione adduntur: & hoc in Secundo lib. ibi {Quoniam autem eſt enunciatio de aliquo affirmatio.} Prima autem pars diuiditur in partes tres. In prima definit enunciationem, in ſecunda diuidit eam. ibi {Eſt autẽ vna prima oratio.} In tertia agit de oppoſitione partium eius adinuicem. ibi {Q m autem eſt enunciare &c.} Circa primum tria facit. Primo ponit definitionem enunciationis, Secundo oſtendit ꝙ per hanc definitionem differt enunciatio ab alijs ſpeciebus orationis. ibi {Non autem in omnibus &c.} Tertio oſtendit, ꝙ de ſola enuntiatiua eſt tractandum ibi. {Et cæteræ quidem relinquantur.}

Lectio. 1.
Lectio. 8.
Lectio. 7.

Notandum
Oratio inſtrumentum ra.

Circa primum conſiderandum, ꝙ oratio, quamuis non ſit inſtrumentum alicuius virtutis naturaliter operantis: eſt tamen inſtrumentum rationis, vt ſupra dictũ eſt. Omne autem inſtrumentum oportet definiri ex ſuo fine, qui eſt vſus inſtrumenti, vſus autem orationis, ſicut & omnis vocis ſignificatiuæ eſt ſignificare conceptum intellectus

Definitio inſtrumenti.

duæ autem ſunt operationes intellectus, in quarum vna non inuenitur veritas, & falſitas, in alia autem inuenitur verum, & falſum. Et ideo orationem enunciatiuam definit ex ſignificatione veri, & falſi, dicens, ꝙ {non omnis oratio eſt enunciatiua, ſed in qua verum vel falſum eſt.} Vbi conſiderandum eſt, ꝙ Ariſt. mirabili breuitate vſus & diuiſionẽ orationis innuit in hoc ꝙ dicit, non omnis oratio eſt enunciatiua, & definitionẽ in hoc ꝙ dicit, ſed

Enun. quid.

in qua verum vel falſum eſt, vt intelligatur ꝙ hæc ſit definitio enunciationis, enuntiatio eſt oratio, in qua verũ vel falſum eſt. Dicitur autẽ in enunciatione eſſe verũ vel falſum, ſicut in ſigno intellectus veri vel falſi. Sed ſicut in ſubiecto eſt verũ vel falſum in mẽte, vt dicitur in Sexto Metaphyſicæ, in re autem ſicut in cauſſa, quia vt dicitur in libro Pręedicamentorum, ab eo ꝙ res eſt vel non eſt, oratio vera vel falſa eſt. Deinde cum dicit.

Lec. vltima & cõm. 8.
In poſt præ di.

ARGY. *Quod quidem non omnibus orationibus competit. Nam ſit quidem oratio cum quiſpiam optat, non tamen vera eſt, aut falſa.*

ANTI. *Non autem omnibus ineſt. vt deprecatio oratio quidem eſt, ſed neque vera, neque falſa.*

Oſtendit, ꝙ per hanc definitionẽ enunciatio differt ab alijs orationibus. Et quidem de orationibus imperfectis manifeſtum eſt, ꝙ nõ ſignificant verum vel falſum, quia cum nõ faciãt perfectũ ſenſum in animo auditoris, manifeſtũ eſt, ꝙ perfecte non exprimunt iudiciũ rationis, in quo cõſiſtit verũ vel falſum. His igit̃ prætermiſſis, ſciandũ eſt, ꝙ perfectæ orationis, quę cõplet ſententiã, quinque ſunt ſpẽs, videlicet enuntiatiua, deprecatiua, imperatiua, interrogatiua, & vocatiua. Nõ tñ intelligẽdum eſt, ꝙ ſolũ nomen vocatiui caſus ſit uocatiua oratio quia oportet aliquid partiũ orationis ſignificare aliquid ſeparatim, ſicut ſupra dictũ eſt, ſed per uocatiuũ prouocatur, ſiue excitatur animus audiẽtis ad attendendũ, non aũt eſt uocatiua oratio niſi plura coniungãtur, ut cũ dico, o bone Petre. Harũ orationũ ſola enunciatiua eſt, in qua inuenitur uerũ, & falſum, quia ipſa ſola abſolute ſignificat cõceptum intellectus, in quo eſt uerũ, uel falſum. Sed, quia intellectus, uel ratio non ſolum concipit in ſeipſo ueritatem, ſed etiã ad eius officium pertinet ſ͠m ſuum cõceptũ alia dirigere, & ordinare, ideo neceſſe fuit ꝙ ſicut per enũciatiuã orationem ſignificatur ipſe mentis cõceptus, ita etiam eſſent aliquæ aliæ orationes ſignificantes ordinem rationis ſ͠m quã alia diriguntur. Dirigitur autẽ ex ratione vnius hominis alius homo ad tria. Primo quidẽ ad attendendũ mẽte, & ad hoc pertinet vocatiua oratio. Secundo ad reſpondendũ voce, & ad hoc pertinet interrogatiua. Tertio ad exequendum in opere, & ad hoc pertinet quantũ ad inferiores oratio imperatiua, quantũ autem ad ſuperiores oratio deprecatiua, ad quã reducitur oratio optatiua, quia reſpectu ſuperioris homo nõ habet vim motiuã, niſi per expreſſionẽ ſui deſiderij. Quia igitur iſtæ quatuor orationis ſpecies nõ ſignificant ipſum conceptũ intellectus, in quo eſt verũ vel falſum, ſed quẽdã ordinẽ ad hoc cõſequentẽ, inde eſt, ꝙ in nulla earũ inuenitur verũ vel falſum, ſed ſolũ in enũciatiua, quæ ſignificat id quod de rebus concipitur. Et inde eſt ꝙ omnes modi orationũ, in quibus inuenitur verũ vel falſum, ſub enunciatione continẽtur: quã quidam dicunt indicatiuã, vel ſuppoſitiuã. Dubitatiua autẽ ad interrogatiuã reducitur, ſicut & optatiua ad deprecatiuã. Deinde cũ dicit.

Ver. vel fal. In quo cõſ.
Perfectæ orationis. quinq; ſunt ſpecies.
Oratio voc.
Ver. & fal. in ſola enunc.
Neceſſitas aliorũ ora.
Suffic. ora.
Signo. 4. ſpecierum ora.
Cur in ſola enũc. ver. & fal.
Dubitatiua, & optatiua.

ARGY. *Orationes igitur cætera omittantur, ad oratoriã. n. artẽ, aut Poeſim illarum magis conſideratio pertinet. Enunciatiua vero præſentis eſt proprie cõtemplationis.*

ANTI. *Cæteræ igitur relinquantur, rhetoricæ enim vel poeticæ conuenientior eſt conſideratio. Enunciatiua vero præſentis ſpeculationis eſt.*

Oſtendit, ꝙ de ſola enunciatiua eſt agendum, & dicit quòd aliæ quatuor orationis ſpecies ſunt relinquẽdę, quã tum pertinet ad pręſentem intentionem, quia earum cõſideratio conuenientior eſt rhetoricę vel poeticæ ſcientię. Sed enunciatiua oratio præſentis conſiderationis eſt.

Cur de ſola enunc.

Cuius

Cuius ratio est. quia consideratio huius libri directe ordinatur ad scientiam demonstratiuam, in qua animus hominis per rationem inducitur, ad consentiendum vero ex his quæ sunt propria rei, & ideo demonstrator non vtitur ad suum finem nisi enunciatiuis orationibus significantibus res secundum quod earum veritas est in anima. Sed rhetor, & Poeta ducunt ad assentiendum ei quod intẽdunt, non solum per ea quę sunt propria rei, sed etiam per dispositiones audientis. Vnde Rhetores, & Poetę plerunq; mouent auditores in vnum, prouocando eos ad aliquas passiones, vt Philosophus dicit in sua Rhetorica. Et ideo cõsideratio dictarum specierum orationis quæ pertinet ad ordinationem audientis in aliquid, cadit proprie sub consideratione rhetoricæ vel poeticæ ratione sui significati, ad considerationem autem Grãmatici, prout consideratur in eis congrua vocum constructio.

Demonstratio quibus vtatur.

Quæ oratio ad rethor. vel poe.

Ad gram.

LECTIO VIII.

Diuiditur enunciatio in enunciationem vnam simpliter, & enunciationem plures coniunctione. & quæ nã sint declaratur, enunciatio item vna diuiditur in affirmationem, & negationem, idest affirmatiuam & negatiuam, quæ a nominis ac verbi vnicate multipliciter distinguuntur.

ARGY. *Et itaq; vna prima enunciatiua oratio affirmatio, deinde negatio, cætera vero omnes, cõiunctiones sunt vna.*

ANTI. *EST autem vna prima enunciatiua oratio affirmatio, deinde negatio. aliæ vero omnes, coniunctione sunt vna.*

Postquam Philosophus definiuit enunciationem, hic diuidit eam. Et diuiditur in duas partes. In prima ponit diuisionem, in secunda manifestat eam. ibi {Necesse est autem} Circa primum considerandum est, quod Aristo. sub breuiloquio duas diuisiones enũciationis ponit. Quarum vna est quod enunciatio quædam est vna simplex quædam est coniunctione vna. Sicut etiam in rebus quę sunt extra animam, aliquid est vnum simplex, sicut indiuisibile vel continuum, aliquid est vnum colligatione. aut compositione, aut ordine. Quia enim ens & vnum conuertuntur, necesse est sicut omnem rem, ita & omnem enunciationem aliqualiter esse vnam. Alia vero subdiuisio enunciationis est, quod si enunciatio sit vna, aut est affirmatiua, aut negatiua. Enunciatio autẽ affirmatiua, prior est negatiua. triplici ratione secundum tria quæ supra posita sunt, vbi dictum est, quod vox est signum intellectus, & intellectus est signum rei. Ex parte igitur vocis affirmatiua est prior negatiua, quia est simplicior, negatiua. n. enũciatio addit supra affirmatiuam particulam negatiuam. Ex parte autem intellectus etiam affirmatiua enunciatio, quæ significat compositionem intellectus, est prior negatiua quæ significat diuisionem eiusdem. diuisio. n. naturaliter posterior est compositione. nam non est diuisio nisi compositorum, sicut non est corruptio, nisi generatorum. Ex parte autem rei affirmatiua enunciatio quę significat esse, prior est negatiua quæ significat non esse: sicut habitus naturaliter prior est priuatione. Dicit ergo, quod oratio enunciatiua vna, & prima est affirmatio, idest affirmatiua enunciatio. Et contra hoc quod dixerat prima, subdit {deinde negatio,} .i. negatiua oratio, quia est posterior affirmatiua, vt dictum est. Contra id autem quod dixerat vna simpliciter subdit {quædam aliæ sunt vnę non simpliciter, sed coniunctione vnæ.} Ex hoc autem quod hic dicitur argumentatur Alex. quòd diuisio enunciationis in affirmationem, & negationem non est diuisio generis in species, sed diuisio nominis multiplicis in sua significata. Genus enim vniuoce prædicatur de suis speciebus, non secundum prius, & posterius. Vnde Aris. noluit quod ens esset genus commune omnium, quia per prius prædicatur de substantia, quàm de nouem generibus accidentium. Sed dicendum, quòd vnum diuidentiũ aliquod cõmune potest esse prius altero dupliciter. vno modo secundum proprias rationes aut naturas diuidentium alio modo secundum participationem rationis illius communis quod in ea diuiditur. Primum autem non tollit vniuocationem generis, vt manifestũ est in numeris, in quibus binarius secundum rationem propriam prior est ternario, sed tamen æqualiter participant rationem generis sui. s. numeri, ita enim est ternarius multitudo mensurata per vnum, sicut & binarius. Sed secundum impedit vniuocationem generis. Et propter hoc ens non potest esse genus substantiæ, & accidentis, quia in ipsa ratione entis substãtia, quę est ens per se, proprietatem habet respectu accidentis quod est ens per aliud, & in alio. sic ergo affirmatio prior est negatione secundum propriam rationem, tamen æqualiter participant rationem enunciationis quam supra posuit, videlicet quòd enunciatio est oratio, in qua verum vel falsum est. Deinde cum dicit.

Notandum.

Prima diui. enunc.

Sub diuisio enunc.

Diuisio posterior compositione.

Obiectio Alexand.

Responsio Diuidentiũ vnum priua dupliciter.

Prioritas tollẽs vniu.

Ens nõ esse genus.

Affirmatio prior neg.

ARGY. *Necesse est autem enunciatiuam omnem orationem ex verbo, aut casu verbi constare. Etenim & ipsa hominis ratio, nisi est vel erat vel erit, aut aliquid tale addideris, nondum est enunciatiua sane oratio.*

ANTI. *Necesse est, autem omnem orationem enunciatiuam ex verbo esse, vel casu verbi. etenim hominis ratio, si nõ est, aut erit, aut fuit, aut aliquid huiusmodi addatur, nondum est oratio enunciatiua.*

Manifestat propositas diuisiones. Et primo manifestat primam. s. quod enunciatio vel est vna simpliciter vel coniunctione vna. Secundo manifestat secundam. s. quod enunciatio simpliciter vna vel est affirmatiua vel negatiua. ibi: {Est autem simplex enũciatio, &c.} Circa primũ duo facit. Primo præmittit quædam quę sunt necessaria ad propositum manifestandum. Secundo manifestat propositum. ibi {Est autem vna oratio.} Circa primum duo facit. Primo dicit, quod omnem orationem enunciatiuam oportet constare ex verbo quod est pręsentis temporis, vel casu verbi quod est præteriti, vel futuri. Tacet autem de verbo infinito, quia eundem vsum habet sicut & verbum negatiuum. Manifestat autem quod dixerat per hoc, quod non solum nomen vnum sine verbo non facit orationem perfectam enunciatiuam, sed nec etiam oratio imperfecta. Definitio enim oratio quædam est, & tamen si ad orationem hominis. i. definitionem nó addatur est, quod est verbum, vel erat, vel fuit, quæ sunt casus verbi, aut aliquid huiusmodi aliud. i. aliquod aliud uerbũ. seu casus uerbi, nõdum est oratio enunciatiua. Potest autẽ esse dubitatio cum enunciatio constet ex nomine, & uerbo, quare non facit mentionem de nomine, sicut de uerbo? Ad hoc tripliciter responderi potest. Vno modo, quia nulla oratin enũciatiua inuenitur sine verbo vel casu uerbi, inuenitur autem enunciatio sine nomine, puta cũ nos utimur infinitius uerborum loco nominum, vt cum dicitur currere est moueri. Secundo, & melius, quia, sicut supra dictum est, uerbum est nota eorũ quæ de altero prędicantur. Prædicatum autẽ est principalior pars enunciationis, eo quod est pars formalis, & completiua ipsius. Vnde uocatur apud græcos propositio cathegorica idest prædicatiua. Denominatio autẽ fit à forma, quæ dat speciẽ rei. Et ideo fecit mentionem de uerbo tanquàm de principaliori, & formaliori. Cuius signum est, quia enunciatio cathegnrica dicitur affirmatiua uel negatiua ratione

Enunciatio ex quibus necessario.

Verbum infinitum, & negatiuum.

Definitio oratio quædam.

Dubitatio.

Respõ. pri.

Secunda: Lectio. 5. prædicam. principalior pars.

Cathegorica affirmatiua, vel negatiua.

Tertia.

ne verbi quod affirmatur vel negatur, ſicut conditionali dicitur affirmatiua vel negatiua, eo ꝙ affirmatur vel negatur coniunctio, à qua denominatur. Tertio poteſt dici adhuc melius, ꝙ non erat intentio Ariſto. oſtendere, ꝙ nomen vel verbum non ſufficiant ad enunciationem complendam. hoc enim ſupra manifeſtauit, tam de nomine quàm de verbo. Sed, quia dixerat ꝙ quædam enunciatio eſt vna ſimpliciter, quędam autem coniunctione vna, poſſet aliquis dicere, ꝙ illa quæ eſt vna ſimpliciter, careret omni compoſitione, ſed ipſe hoc excludit per hoc, ꝙ in omni enunciatione oportet eſſe verbũ, quod importat compoſitionem, quàm non eſt intelligere ſine compoſitis, ſicut ſupra dictum eſt. Nomen autẽ non importat compoſitionem, & ideo non exigit præſens intentio, vt de nomine faceret mentionem, ſed ſolum de verbo. Secundo ibi.

Verbum, & non nomen importat cõm. Lect. 5.

ARGY. *Quia vnum quid eſt, & non multa, animal greſſibile bipes nõ. n. quia partibus coniunctis pronunciata eſt, erit vna. Verũ id pertractare ad aliam pertinet facultatem.*

ANTI. *Quare autem vnum quoddam eſt, & non multa, animal greſſibile bipes. neq; .n. in eo quòd propinque dicuntur, vnum erit. Eſt autem alterius hoc tractare negotij.*

Oſtendit aliud quod eſt neceſſarium ad manifeſtationem propoſiti. ſ. ꝙ hoc quod dico animal greſsibile bipes, quæ eſt definitio hominis, eſt vnum, & non multa. Et eadẽ ratio eſt de omnibus definitionibus. Et huiuſmodi rationem aſsignare dicit eſſe {alterius negotij.} Pertinet. n. ad metaphyſicum, vt in. 7. & in. 8. Metaph. ratio huius aſsignatur, quia. ſ. differentia aduenit generi non per accidens, ſed per ſe tanquàm determinatiua ipſius. per modum quo materia determinatur per formã. Nam à materia ſumitur genus, à forma autem differentia. Vnde ſicut ex forma, & materia fit vere vnum, & nõ multa, ita ex genere, & differentia. Excludit autem quãdam dubitationẽ vnius vnitatis, quam quis poſſet ſuſpicari, vt. ſ. definitio dicatur vnum. quia partes eius ſunt propinque. i. ſine aliqua interpoſitione cõiunctionis vel motę. Et quidem non interruptio locutionis neceſſaria eſt ad vnitatem definitionis, quia, ſi interponeretur coniunctio partibus definitionis, iam ſecunda nõ determinaret primã, ſed ſignificarentur vt acto multę in locutione. & ideo operatur interpoſitio moræ, qua vtuntur Rhetores loco coniũctionis: Vnde ad vnitatẽ definitionis requiritur, ꝙ partes eius proferantur ſine coniunctione, & interpolatione, quia etiam in re naturali, cuius eſt definitio, nihil cadit medium inter materiam & formam. ſed prædicta non interruptio non ſufficit ad vnitatem definitionis, quia cõtingit etiã hanc continuitatem prolationis ſeruari in his quę non ſunt ſimpliciter vnum, ſed per accidens, vt ſi dicam, homo albus muſicus. Sic igitur Ariſto. valde ſubtiliter manifeſtauit ꝙ abſoluta vnitas enunciationis non interrumpitur, neq; per compoſitionem quã importat verbum, neq; per multitudinem nominum, ex quibus conſtat definitio. Et eſt eadem ratio vtrobique nã prędicatũ comparatur ad ſubiectũ, vt forma ad materiam, & ſimiliter differentia ad genus. ex materia autem, & forma fit vnum ſimpliciter. Deinde cum dicit.

Lectio. 12. & cõm. 14. Lectio. 3. & cõm. 10.

Definitio. eſt vnum. Genus, & differentia a quo.

Requiſita ad vnitatem defin.

ARGY. *Eſt autem enunciatiua vna oratio, aut ea quæ vnum ſignificat, aut ea, quę coniunctione eſt vna. Plures vero ea quæ plura, & non vnum ſignificat, aut ea, quæ caret coniunctione.*

ANTI. *Eſt autem vna oratio enunciatiua, vel quę vnum ſignificat, vel coniunctione vna, plures autem, quæ plura, & non vnum, vel inconiuncta.*

Accidit ad manifeſtandam prædictam diuiſionem. Et primo manifeſtat ipſum commune quod diuiditur, quod eſt enunciatio vna. Secundo manifeſtat partes diuiſionis ſ'm proprias rationes. ibi {harum autem hęc ſimplex, &c.} Circa primum duo facit. Primo manifeſtat ipſam diuiuiſionem. Secundo concludit ꝙ ab vtroque mẽbro diuiſionis nomen & verbum excluduntur. ibi (nomen ergo & verbum.) Opponitur autem vnitati pluralitas, & enunciationis vnitatem. manifeſtat per modũ pluralitatis. Dicit ergo primo, ꝙ enunciatio dicitur vel vna abſolute. ſ. quæ vnũ de vno ſignificat, vel ſecundũ quid, ſcilicet quæ eſt coniunctione vna. Per oppoſitum autem eſt intelligendum, ꝙ enunciationes plures ſunt, vel ex eo ꝙ plura ſignificant, & non vnum, & hic opponitur primo modo vnitatis, vel ex eo ꝙ abſque cõiunctione proferuntur, & tales opponuntur ſecundo modo vnitatis. Circa ꝙ conſiderandum eſt ſecundum Boethum, ꝙ vnitas & pluralitas orationis poteſt referri ad ſignificatum, ſimplex autem, & compoſitum attenditur ſecundum ipſas voces. Et ideo enunciatio quandoque eſt ſimplex & vna, puta cum ſolum ex nomine, & verbo componitur in vnum ſignificatum, vt cum dico, homo eſt albus. Eſt etiam quandoque vna oratio, ſed compoſita, quæ quidem vnam rem ſignificat. ſed tamen compoſita eſt vel ex pluribus terminis: ſicut ſi dicã, animal rationale mortale currit, vel ex pluribus enunciationibus, ſicut in cõditionalibus, quæ quidem vnum ſignificant, & non multa. Similiter autem quandoque in enunciatione eſt pluralitas cum ſimplicitate, puta cum in oratione ponitur aliquod nomen multa ſignificans. vt ſi dicam canis latrat, hæc oratio plures eſt, quia plura ſignificat, & tamen ſimplex eſt. Quandoque vero in enunciatione eſt pluralitas, & compoſitio. puta cum ponuntur plura in ſubiecto vel in prædicato, ex quibus non fit vnum, ſiue interueniat coniunctio, ſiue non. puta ſi dicam, homo albus muſicus diſputat, & ſimiliter eſt ſi coniungantur plures enũciationes ſiue cum coniunctione, ſiue ſine coniunctione vt ſi dicam Sortes currit, Plato diſputat, & ſ'm hoc ſenſus litere eſt, ꝙ enunciatio vna eſt illa, quæ vnum de vno ſignificat, non ſolum ſi ſit ſimplex, ſed etiam ſi ſit cõiunctione vna. Et ſimiliter enunciationes plures dicuntur quæ plura, & non vnum ſignificant, non ſolum quando interponitur aliqua coniunctio, vel inter nomina vel verba, vel etiam inter ipſas enunciationes, ſed etiam ſi {vel in coniunctione}. i. abſque aliqua interpoſita coniunctione plura ſignificat, vel quia eſt vnum nomen æquiuocum, vel quia ponuntur plura nomina abſque coniunctione, ex quorum ſignificatis nõ fit vnum, vt ſi dicam, homo albus grammaticus logicus currit. Sed hæc expoſitionem non videtur eſſe ſ'm intentionem Ariſtot. Primo quidem, quia per diſiunctionem quam interponit videtur diſtinguere inter orationem vnum ſignificatem & orationem quæ eſt coniunctione vna. Secundo, quia ſupra dixerat ꝙ {eſt vnum quoddam & non multa animal greſsibile bipes.} Quod autem eſt coniunctione vnum, non eſt vnum, & non multa, ſed eſt vnum ex multis. Et ideo melius videtur dicendum, ꝙ Ariſto. quia ſupra dixerat aliquam enunciationem eſſe vnam, & aliquã coniunctionem vnam, hic manifeſtat quæ ſit vna. Et quia ſupra dixerat ꝙ multa nomina ſimul cõiuncta ſunt vnum, ſicut animal greſsibile bibes, dicit Commentator Algazel, quod enunciatio eſt iudicanda vna non ex vnitate nominis, ſed ex vnitate ſignificati etiam ſi ſint plura nomina quæ vnum ſignificent. vel ſi aliqua enunciatio

Enunciatio vna vel plu.

Boe. expo.

Vna, & ſip.

Vna, & non ſimpl.

Plu. & ſipl.

Plu. & cõm.

Expó. te. a Boethum.

Impugna. expó. Boe.

Expó. Algazel.

citatio vna plura significet, non vna simpliciter, sed coniunctione vna. Et ſm hoc, animal gressibile bipes est risibile non est vna, coniunctione vna, sicut prius dicebatur, sed quia vnum significat. Et quia oppositum per oppositum manifestatur, consequenter ostendit quę sunt plures enunciationes. & ponit duos modos pluralitatis. Primus est, ꝙ plures dicuntur enunciationes quæ plura significant. Contingit autem aliqua plura significari in aliquo vno communi, sicut cum dico animal gressibile bipes, sub hoc vno communi, quod est animal, multa cōtinentur, & tamen hæc enunciatio est vna, & non plures. Et ideo addit {& non vnum.} Sed melius est vt dicatur hoc esse additum propter definitionem quæ multa significat quæ sunt vnum, & hic modus pluralitatis opponitur primo modo vnitatis. Secundus modus pluralitatis est, quando non solum enunciationes plura significāt, sed etiam illa plura nullatenus coniunguntur, & hic modus pluralitatis opponitur secūdo modo vnitatis. & ſm hoc patet ꝙ secundus modus vnitatis, non opponitur primo modo pluralitatis. Ea autem, quæ non sunt opposita possunt simul esse. Vnde manifestum est enunciationem quæ est vna coniunctione, esse etiam plures. plures autē inquantum significat plura, & non vnum. Secundum autem hoc possumus accipere tres modos enunciationis. Nam quędam est simpliciter vna, inquantum vnum significat, quędam est simpliciter plures, inquantum plura significat, sed est vna ſm quid, inquantum est coniunctione vna. Quędam sunt simpliciter plures, quę neque significant vnum, neque coniunctione aliqua vniuntur. Ideo autem Arist. quatuor ponit, & non solum tria: quia quandoque est enunciatio plures, quia plura significat, non tamen coniunctione vna. puta si ponatur ibi nomē multa significans. Deinde cum dicit.

Primus modus plu. — Impugna. Expō. Alga. — Secundus. — ... modi en. — Cur Arist. 4.

ARGY. *Nomen igitur, aut verbum, dictio tantum vocetur, quippe cum fieri nequeat, vt is qui aliquid nomine vel verbo significat, sic dicat, vt enunciet, siue interrogatus fuerit, siue non, sed ex sese voluerit dicere.*

ANTI. *Nomen ergo, & verbum dictio sit sola, quoniam non est dicere, sic aliquid significantem voce enunciare, vel aliquo interrogante, vel non, sed ipso proferente.*

Excludit ab vnitate orationis nomen, & verbum. Dixerat.n. ꝙ enunciatio vna est, quæ vnum significat, posset.n. aliquis intelligere ꝙ sic significaret sicut nomen, & verbum vnum significant. Et ideo ad hoc excludendum subdit. {Nomen ergo, & verbum dictio sit sola,} ita dictio sit ꝙ nō enunciatio. Et videtur ex modo loquēdi ꝙ ipse imposuerit hoc nomen ad significandum partes enunciationis. Quod autem nomē & verbum dictio sit sola, manifestat per hoc ꝙ non potest dici ꝙ ille enunciet, qui sic aliquid significat voce sicut nomen vel verbum significat. Et ad hoc manifestandum innuit duos modos vtendi enunciatione. Quandoq;.n. vtimur ipsa quasi ad interrogata respondentes, puta si quæratur quis sit in scholis, respondemus magister. Quandoq; autem vtimur ea propria sponte nullo interrogante, sicut cū dicimus Petrus currit. Dicit ergo, ꝙ ille, qui significat aliquid vnum nomine vel verbo, non enunciat, vel sicut ille qui respondet aliquo interrogāte, vel sicut ille qui profert enunciationem non aliquo interrogante, sed ipso proferente sponte. Introduxit autem hoc, quia nomē vel verbū simplex quando respōdetur ad interrogationē, videtur verum vel falsum significare, quod est proprium enunciationis. Sed non competit nomini vel verbo, nisi ſm ꝙ intelligitur cōiunctum cum alia parte propositionis in interrogatione. Vt si quærenti quis legit in scholis, respondeatur Magister, intelligitur ibi legit. Si ergo ille qui enunciat aliquid nomine vel verbo non enunciat, manifestū est ꝙ enūciatio nō sic vnū significat sicut nomē vel verbū. Hoc autē inducit sicut conclusionem eius quod supra præmisit {Necesse est omnē orationē enunciatiuā ex verbo esse vel ex casu verbi.} Deinde cū dicit.

Expō. pri. Dictio sola. — Duobus modis vtitur enun. — Expō. vlti. — Not. & verbum verū, vel falsum.

ARGY. *Harum autem alia erit enunciatio simplex, aliquid inquam dicens de aliquo, aut aliquid ab aliquo remouens, alia autem ex his composita, veluti composita iam est oratio quadam.*

ANTI. *Harum autem hæc simplex quidem est enunciatio, vt aliquid de aliquo, vel aliquid ab aliquo. hæc autem ex his coniuncta, velut oratio quædam iam composita.*

Manifestat præmissam diuisionem ſm rationes partium. Dixerat.n. ꝙ vna enunciatio est quæ vnum de vno significat, & alia est quę est cōiunctione vna. Ratio autē huius diuisionis est ex eo quod natum est diuidi per simplex, & compositum. Et ideo dicit. {Harum autē.f. enūciationum, in quibus diuiditur vnum, hęc dicitur vna, vel quia significat vnum simpliciter, vel quia vna est cōiunctione. {Hæc quidem simplex enunciatio est. quæ.f. vnum significat. Sed ne intelligatur ꝙ sic significet vnū sicut nomen vel verbum, ad excludendū hoc subdit, {vt aliquid de aliquo,}.i. per modū cōpositionis, vel {aliquid ab aliquo}.i. per modum diuisionis. {Hæc autem ex his coniuncta} quę.f. dicitur coniūctione vna, est velut oratio iam cōposita, quasi dicat hoc modo, enūciationis vnitas diuiditur in duo pręmissa, sicut aliquid vnum diuiditur in simplex & compositum. Deinde cum dicit.

Rō diu. enūcia. in vnam simpl &c. Expō pri. — Secundæ. — Tertiæ. vnitas enū.

ARGY. *Atq; simplex enunciatio est vox significatiua essendi quippiā, vel non essendi, vt tempora sunt distincta, Affirmatio vero est de aliquo alicuius enunciatio. Negatio autem enunciatio, qua aliquid ab aliquo dimouetur.*

ANTI. *Est autem simplex enunciatio, vox significatiua de eo quod est aliquid, vel non est, quemadmodum tempora diuisa sunt. Affirmatio vero, est enunciatio alicuius de aliquo. Negatio vero, enunciatio alicuius ab aliquo.*

Manifestat secundam diuisionem enunciationis, ſm videlicet ꝙ enunciatio diuiditur in affirmationem & negationem. Hæc autem diuisio, primo quidem conuenit enunciationi simplici, ex consequenti autem conuenit compositę enunciationi. & ideo ad insinuandum rationem prædictę diuisionis, dicit, ꝙ simplex enunciatio est vox significatiua {de eo quod est aliquid} quod pertinet ad affirmationem {vel non est aliquid} quod pertinet ad negationem. Et ne intelligatur solum ſm præsens tempus, subdit {quemadmodum tempora sunt diuisa,} idest similiter hoc habet locum in alijs temporibus sicut & in pręsenti. Alex. autem existimauit ꝙ Arist. hic definiret enunciatioem. & , quia in definitione enūciationis videtur ponere affirmationem, & negationem, volebat hic accipere ꝙ enunciatio non esset genus affirmationis & negationis, quia species nūquam ponitur in definitione generis Id autem quod non vniuoce prædicatur de multis, quia.f. non significat aliquid vnū: quod sit vnum commune multis, non potest notificari nisi per illa multa quę significantur. Et inde est ꝙ quia vnum non dicitur æquiuoce de simplici, & cōposito, sed per prius, & posterius, Arist. in pręcedentibus semper ad notificandum vnitatem enunciationis vsus est vtroq;. Quia ergo videtur vti affirmatione, & negatione ad notificandum enūciationē, volebat Alex. accipere, ꝙ enunciatio nō dicitur de affirmatione, & negatione vniuoce sicut genus de suis

Diuisio en. in affirm. & negat. cui primo. — Alexan.

Impugna. Alexand. de suis speciebus. Sed contrarium apparet ex hoc, quod Philosophus consequenter vtitur nomine enunciationis vt genere, cũ in definitione affirmationis & negationis sub dit, quod {affirmatio est enunciatio alicuius de aliquo} per modum compositionis, {negatio vero est enunciatio alicuius ab aliquo} per modum diuisionis. Nomine autem æquiuoco non consueuimus vti ad significandum significata eius. Et ideo Boethus dicit, quod Arist. sub modo breuiloquio vtens simul vsus est & definitione & diuisione eius, ita vt quod dicit {de eo quod est aliquid vel non est} non referatur ad definitionem enunciationis, sed ad eius diuisionem. Sed, quia differentię diuisiuæ generis non cadunt in eius definitione. nec hoc solum quod dicitur vox significatiua, sufficiens est definitio enũciationis melius dici potest secundum porphyrium, quod hoc totum quod dicitur {vox significatiua de eo quod est, vel de eo quod non est} est definitio enunciationis, Nec tamen ponitur affirmatio & negatio in definitione enunciationis, sed virtus affirmationis, & negationis. s. esse vel nõ esse. quod est naturaliter prius enunciatione. Affirmationem autẽ & negationem postea definiuit cũ dixit {affirmationem esse alicuius de aliquo, & negationẽ alicuius ab aliquo.} Sed sicut in definitione generis non debent poni species, ita nec ea quæ sunt propria specierum. Cum igitur significare esse sit proprium affirmationis, & significare non esse sit proprium negationis, melius videtur dicendum secundum Amonium, quod hic non definitur enunciatio, sed solũ diuiditur. Supra .n. posita est definitio cum dictũ est quod Enunciatio est oratio in qua est verum vel falsum. } In qua quidem definitione nulla mentio facta est de affirmatione nec de negatione. Est autem considerandum, quod artificiosissime procedit. diuidit enim genus non in species, sed in differentias specificas. Non enim dicit quod enunciatio est affirmatio vel negatio, sed {vox significatiua de eo quod est esse.} quæ est differentia specifica affirmationis, vel {de eo quod non est} in quo tangitur differentia specifica negationis. Et ideo ex differentijs adiunctis generi constituit definitionem speciei, cum subdit, {quod affirmatio est enũciatio alicuius de aliquo} per quod significatur esse, & {negatio est enunciatio alicuius ab aliquo} quod significat non esse.

Boethus.

Impugnat. Boet. Porphy.

Impugna. Porphyrij.

Respõ. ver. Amonij.

Notandum.

LECTIO IX.

Quicunque affirmationi oppositam esse negationem ostendit, deinde quid nam sit ea, quæ secundum affirmationem, & negationem est, oppositio declarat.

ARGY. *Quoniam autem fieri potest, vt quod competit enunciet ur vt non competens, & econtra, quod non competit vti competeret. & quod non competit vti non competẽs, & circa ea tempora quæ sunt extra præsens similiter, sic rifane potest vt omne quod affirmauit quispiam negetur, & quod negauit quispiam affirmetur. Quare patet cuilibet affirmationi negationem, & cuilibet negationi affirmationem esse oppositam.*

ANTI. *Quoniam autem est enunciare, & quod est, non esse, et quod non est, esse, et quod est, esse, et quod non est, non esse, & circa ea quæ sunt extra præsens tempus, similiter omne contingit quod quis affirmauerit, negare, & quod negauerit, affirmare. quare manifestum est, quoniam omni affirmationi negatio est opposita, & omni negationi affirmatio.*

Proposita diuisione enunciationum, hic tangit de oppositione partium enunciationis. s. affirmationis, & negationis. Et quia enunciationem esse dixerat orationem in qua est verum vel falsum. Primo ostendit qualiter enun- ciationes adinuicem opponantur. Secundo mouet quandam dubitationem circa prædeterminata. ibi: {In his ergo quæ sunt & quæ facta sunt.} Circa primum duo facit Primo ostendit qualiter vna enunciatio opponatur alteri. Secundo ostendit quod tñ vna opponitur vni vbi. {Manifestum est.} Prima adhuc diuiditur in duas. Primo determinat de oppositione affirmationis, & negationis absolute. Secundo ostẽdit quomodo homini positio diuersificatur ex parte subiecti, ibi {Quoniam autem sunt.} Circa primum duo facit. Primo ostendit quod omni affirmationi est negatio opposita, & ẽ conuerso. Secundo manifestat oppositionem affirmationis, & negationis absolute, ibi {Et sit contradictio.} Circa primum considerandum est, quod ad ostendendum suum propositum Philosophus assumit duplicem diuersitatem enunciationis, quarum prima est ex ipsa forma, vel modo enunciandi, secundum quod dictum est, quod enunciatio vel est affirmatiua per quã. s. enunciatur aliquid esse, vel est negatiua per quam significatur aliquid non esse. Secunda diuersitas est per comparationem ad rem, ex qua dependet veritas & falsitas intellectus & enunciationis. i. Cum .n. enunciatur aliquid esse vel non esse secundum congruentiam rei, est oratio vera, alioquin est oratio falsa. Sic igitur quatuor modis potest variari enunciatio. secundum permixtionem harum duarum diuisionum. Vno modo, quia id quod est in re enunciatur ita esse sicut in re est, quod pertinet ad affirmationẽ veram. puta cum Sortes currit, & dicimus Sortem currere. Alio modo cum enunciatur aliquid non esse quod nõ est, quod pertinet ad negationẽ verã, vt cũ dicitur & Aethiops albus non est. Tertio modo cum enunciatur aliquid esse quod in re non est, quod pertinet ad affirmationem falsam, vt cum dicitur, coruus est albus. Quarto modo, cum enunciatur aliquid non esse quod in re est, quod pertinet ad negationem falsam, vt cum dicitur, nix non est alba. Philosophus autem vt à minoribus ad potiora procedat, falsas veris pręponit, inter quas negatiuas præmittit affirmatiuæ, cum dicit, quod contingit enunciare quod est in rerum natura non esse. Secundo autem ponit affirmatiuam falsam cum dicit. {Et quod non est}. s. in rerum natura esse. Tertio autem ponit affirmatiuam veram, quę opponitur negatiuę quam posuit in primo, cum dicit. {Et quod est}. s. in rerum natura esse. Quarto autem ponit negatiuam veram, quæ opponitur affirmationi falso, cum dicit {Et quod non est}. s. in rerũ natura non esse. Non est autẽ intelligendum, quod hoc quod dixit quod est & quod non est, sit referendum ad solam existentiam vel non existentiam subiecti, sed ad, quod res significata per prædicatum insit vel non insit rei significatæ per subiectum. Nam cum dicitur, coruus est albus, significatur quod non est, esse, quamuis ipse coruus sit res existens. Et sicut quatuor differentię enunciationum inueniuntur, in quibus ponitur verbum præsentis tẽporis, ita etiã inuenitur in enunciationibus in quibus ponuntur verba preteriti vel futuri tẽporis. Supra. n. dixit quod necesse est enunciationem constare ex verbo vel ex casu verbi. Et hoc est quod subdit. {Quod similiter contingit} .s. variari diuersimode enunciationem circa {ea quæ sunt extra præsens tẽpus} idest circa preterita vel futura, quæ sunt quodam modo extrinseca respectu præsentis, quia pręsens est medium preteriti & futuri. Et, quia ita est cõtingit omne quod quis affirmauerit negare, & omne quod quis negauerit affirmare quod quidẽ ostensum est in pręmissis. Non enim potest affirmari nisi aliquid quod est in rerum natura secundum aliquod trium temporum,

Lectio. 2. Lectio. 13. Lec. 1. a. Notandum. Enũ. prima diuer. Secunda Enua. quatuor varia. Primus. Secundus. Tertius. Quartus. Cur falsas veris prep. Quid per esse & nõ esse affir. & neg. Multiplicatio enun. Lec. 8.

vel quod non est, & hoc totũ conuenit negare. Vnde manifestum est, ꝙ omne quod affirmatur potest negari, & è conuerso. Et, quia affirmatio & negatio opposita sunt secundum se, vtpote ex opposito contradictoriæ, consequens est ꝙ quælibet affirmatio habeat negationem sibi oppositam & è conuerso. Cuius contrarium illo solo modo posset contingere, si aliqua affirmatio affirmaret aliquid quod negatio negare non pōt. Deinde cum dicit.

ARGY. *Atque hoc sit contradictio, affirmatio inquam & negatio, quæ opponuntur.*

ANTI. *Et sit hoc cōtradictio, affirmatio & negatio opposita.*

Manifestat quę sit absoluta oppositio affirmationis & negationis. Et primo manifestat eam per nomen, Secundo per definitionem. ibi. {Dico autem.} Dicit ergo primo, ꝙ, cum cuilibet affirmationi opponatur negatio & è conuerso oppositioni huiusmodi imponatur nomē hoc, ꝙ dicatur cōtradictio. (Nomen cōtradictionis.) Per hoc enim quod dicitur {& sit contradictio} datur intelligi, ꝙ ipsum nomen contradictionis ipse imposuerit oppositioni affirmationis & negationis, vt Amonius dicit. (Amonius.) Deinde cum dicit.

ARGY. *Opponi autem eam dico, quæ quidem de eodem & nō æquiuoce, & quæcunque alia determinauimus ad Sophistarum molestias euitandas.*

ANTI. *Dico autem opponi eiusdem de eodem, non autem ęquiuoce, & quæcunque cætera talium determinauimus contra sophisticas importunitates.*

(Ad contradictionem requisita. eiusdem.) Definit contradictionem. Quia vero vt dictũ est contradictio est oppositio affirmationis & negationis, illa requiruntur ad contradictionem, quæ requiruntur ad oppositionem affirmationis & negationis. Oportet autem opposita esse circa idem & quia enunciatio constituitur ex subiecto & pręd icato, requiritur ad contradictionem primo quidem, ꝙ affirmatio & negatio sint (eiusdē prædicati si enim dicatur Plato currit & non disputat, nō est contradictio. Secundo requiritur, ꝙ sint de eodem subiecto. Si enim dicatur, Sortes currit, & Plato non currit, non est contradictio. Tertio requiritur ꝙ identitas subiecti & prædicati non sit solum ſm nomen, sed sit simul ſm rem & nomen. Nam si non sit idem nomen, manifestum est ꝙ non sit vna & eadem enũciatio. Similiter aũt ad hoc ꝙ sit enunciatio vna requiritur idẽtitas rei. dictũ est enim supra ꝙ enunciatio vna est, quæ vnum de vno significat. & ideo subdit {non autem ęquiuoce.} (Lect. 8. Non æquiuoce.) id est non sufficit identitas nominis cum diuersitate rei, quæ facit æquiuocationem. Sunt autem & quædam alia in contradictione obseruanda, ad hoc ꝙ omnis diuersitas, quæ est affirmationis & negationis habeatur. non enim esset cōtradictio si non omnino idem negaret negatio, quod affirmatio affirmaret, (Alia requisita. Secūdum idem. Similiter.) Hæc autem diuersitas pōt ſm quatuor considerari. Vno quidem modo ſm diuersas partes subiecti. non. n. est contradictio si dicatur, Aethiops est albus dente, & non est albus pede. Secundo si sit diuersus modus ex parte pręd icati, nō enim est cōtradictio si dicatur. Socrates currit tarde & non mouetur velociter, vel si dicatur, Quũ est animal in potentia, & non est animal in actu. (In eodē tempore vel loco. Respectu eiusdem.) Tertio si sit diuersitas ex parte mensuræ, puta loci vel temporis. Non. n. est contradictio si dicatur, pluit in Gallia, & non pluit in Italia, aut pluit heri hodie non pluit. Quarto si sit diuersitas ex habitudine ad aliquid extrinsecum puta si dicatur, decē homines esse plures quo ad domum, non autem quo ad forum. Et hęc oīa designantur cum subditur. {Et quæcunq; cætera talium determinauimus.} id est determinare consueuimus in disputationibus contra {sophisticas importunitates,} id est cōtra importunas & litigiosas oppositiones Sophistarũ, de quibus plenius facit mentionē in Primo Elenchorũ.

LECTIO X.

Ex rerum diuisione per vniuersale & singulare enũciationum diuisio proponitur in vniuersales, ac singulares, & de illarum oppositione contraria agit, hinc vniuersalium enunciationum, & indefinitarum comparatione proposita, & illarum diuersa formatione agitur.

ARGY. *Cum autem rerum aliæ sint vniuersales, aliæ particulares, Atque vniuersale dico, quod de pluribus aptum est prædicari, quale est homo singulare autem id quod illam legem subire nequit, quale est Callias.*

ANTI. *Qvoniam autem sunt hæc quidem rerum vniuersalia, illa vero singularia, Dico autem vniuersale, quod de pluribus natum est prædicari, singulare vero quod non. vt homo quidē vniuersale est, Plato vero eorum quæ singularia sunt.*

(Inten. Arist.) Quia philosophus dixerat oppositionem affirmationis & negationis esse contradictionem quæ est eiusdem de eodē, consequenter intendit distinguere diuersas oppositiones affirmationis & negationis, vt cognoscatur quæ sit vera contradictio. Et circa hoc duo facit. Primo præmittit quandam diuisionem enunciationũ necessariā ad prædictam differentiā oppositionum assignandā, Secundo manifestat propositũ, ibi {Si ergo vniuersaliter.} Pręmittit, autem diuisionem enunciationũ quæ sumitur ex parte subiecti. Vnde circa primũ duo facit, Primo diuidit subiectũ enunciationũ. Secundo concludit diuisionē enunciationum, ibi {Necesse est enunciare.} Subiectum aũt enũciationis est nomē vel aliquid loco nominis sumptum. (Ratio distin. Subti enun. p diui. rerū.) Nomen aũt est vox significatiua ad placitum simplicis intellectus, quod est similitudo rei, & ideo subiectum enunciationis distinguit per diuisionem rerum, & dicit, ꝙ rerum quædam sunt vniuersalia, quædā sunt singularia. Manifestat autē membra diuisionis dupliciter. Primo quidem per diffinitionē, quia vniuersale est quod est aptum natum de pluribus prædicari, singulari vero quod non est aptum natum pręd icari de pluribus, sed de vno solo. Secundo manifestat per exemplum cum subdit, ꝙ homo est vniuersale, plato autem singulare. (Dub.) Accidit autem dubitatio circa hāc diuisionem quia sicut probat Philosophus in 7. Meta. (Lect. 14 cōm. 58.) Vniuersale non est aliquid extra res existens. Item in prædicamentis dicitur ꝙ secũdæ substantiæ non sunt nisi in primis, quæ sunt singulares. Non ergo videtur esse conueniens diuisio rerum per vniuersalia & singularia, quia nullæ res videntur esse vniuersales, sed omnes sunt singulares. (Responsio.) Dicendum est, ꝙ hic diuiditur res secundũ ꝙ significantur per nomina, quæ subijciuntur enunciationibus, dictum est enim supra, ꝙ (Lectio 2.) nomina nō significāt res nisi mediante intellectu, & ideo oportet ꝙ diuisio ista rerum accipiatur secundum ꝙ cadit in intellectus. ea vero, quæ sunt coniũcta in rebus, intellectus potest distinguere, (Intel. distinguere.) quando vnũ eorum non cadit in ratione alterius. in qualibet autem singulari est cōsiderare aliquid quod sit illi proprium, inquantum est, (Proprium in re singu.) hæc res, sicut Sorti vel Platoni inquantum est hic homo, & aliquid est considerare in eo, in quo conuenit cũ alijs quibusdam rebus. sicut ꝙ Sortes est animal, aut homo, aut rationale, aut risibile, aut albus. (Conue.) Quando igitur res denominatur ab eo quod conuenit illi soli rei, inquantũ est hæc res, hoc nomē dicitur significare aliquid singulare (No. sign. singula. Cōc.)

quando, autem denominatur res ab eo quod est commune sibi & multis alijs, nomen huiusmodi dicitur significare vniuersale, quia significat nomen huiusmodi naturã siue dispositionem aliquam, quæ est communis multis. Quia igitur hac diuisionem dedit de rebus nõ absolute s'm, q́ sunt extra animam, sed s'm q́ referuntur ad intellectum, non diffinit vniuersale & singulare s'm aliquid quod pertinet ad rem, puta si diceret q́ vniuersale extra animã, quod pertinet ad opinionẽ Platonis, sed per actũ animę intellectiuę, qui est prędicari de multis vel de vno solo. Est autem considerandum, q́ intellectus apprehendit rem intellectam s'm propriam essentiam seu diffinitionem vnde & in 3. de Anima dicit q́ obiectũ propriũ intellectus est quod quid est. Contingit autem quandoq; q́ propria ratio alicuius formæ intellectæ non repugnat ei quod est esse in pluribus, sed hoc impeditur ab aliquo alio, siue sit aliquid accidentaliter aduenie[n]s, puta si omnibus hominibus morientibus vnus solus remaneret siue sit propter conditionem naturæ sicut est vnus tantũ sol, non q́ repugnet rationi solari esse in pluribus s'm cõditionem formæ ipsius, sed quia non est alia materia susceptiua talis formę. & ideo non dixit q́ vle est quod prędicatur de pluribus, sed {quod aptum natum est prædicari de pluribus.} Cum autem omnis forma quæ nata est recipi in materia quantum est de se communicabilis sit multis materijs, dupliciter potest contingere q́ id quod significatur per nomen non sit aptum natum, prædicari de pluribus. Vno modo q́ nomen significat formam s'm q́ terminata est ad hanc materiam, sicut hoc nomen Sortes vel Plato, quod significat naturam humanam prout est in hac materia. Alio modo s'm q́ nomen significat formam, quę non est nata in materiam recipi. vnde oportet q́ per se remaneat vna & singularis sicut albedo, si esset formã non existens in materia esset vna sola, vnde esset singularis. & propter hoc Philosophus dicit in 7. Meta. q́, si essent species rerum separatæ sicut posuit Plato, essent indiuidua. Potest autem obijci, q́ hoc nomen Sortes vel Plato est natum de pluribus prædicari, quia nihil prohibet multos esse, qui vocentur hoc nomine. Sed ad hoc patet responsio, si attendatur verba. Arist. Ipse. n. nõ diuisit nomina in vle & particulare, sed res. Et ideo intelligendum est q́ vniuersale non solum dicitur quãdo nomen potest de pluribus prędicari, sed ẽt quando id, quod significatur per nomen est natum in pluribus inueniri. hoc autem non contingit in prædictis nominibus. nam hoc nomẽ Sortes vel Plato significa: naturam humanã s'm q́ est in hac materia. Si vero hoc nomen imponatur alteri homini, significab' aliud, & propter hoc non esset vniuersale, sed æquiuocum. Deinde cum dicit.

Cur diff. vniuersale & sing. per actũ animæ.

Apprehen. rei per intel. Lect. 12. te. cõm. 26.

Propria rõ forte non sit in plur: dupliciter.

Signif. nois non prædi. de pluribus dupliciter.

Lect. 2. tex. cõm. 18. Obiectio.

Responsio: Requisita ad vniuersale proprie.

ARGY. *Sicque necesse interdum vniuersalium, interdum singularium cuidam aliquid inesse, vel nõ inesse enunciare.*

ANTI. *Necesse est autem enunciare quoniã inest aliquid aut nõ aliquoties quidem eorum alicui, quę vniuersalia sunt, aliquoties autem alicui eorum, quæ sunt singularia.*

Concludit diuisionem enunciationis, quia enim semper enunciatur aliquid de aliquo, rerum autem quædam sunt vniuersalia, quædam singularia, necesse est q́ quandoq; enuncietur aliquid inesse vel non inesse alicui vniuersalium, quandoq; vero alicui singularium. Et est suspensiua constructio vsq; huc, & est sensus. {Quoniam autem sunt quidem rerũ &c. necesse est enunciare &c.} Est aũt considerandum q́ de vniuersali aliquid enunciatur quatuor modis. Nã vniuersale potest vno modo cõsiderari quasi separatum à singularibus siue per se subsistens vt Plato posuit, siue s'm sententiam Arist. s'm esse quod habet in intellectu. Et sic põt ei aliquid attribui tripliciter. Quandoq;. n. attribuitur ei aliquid sic considerato, quod pertinet ad solam operationem intellectus. vt si dicatur q́ homo est prædicabile de multis, siue vniuersale, siue species. Huiusmodi enim intentiones format intellectus attribuens eas naturæ intellectæ secundum q́ comparat ipsas ad res, quæ sunt extra animã. Quandoq; vero attribuitur vniuersali sic considerato, q́. s. apprehẽditur ab intellectu vt vnum, tamen id quod attribuitur ei non pertinet ad actum intellectus, sed ad esse, quod habet natura apprehensa in rebus, quæ sunt extra animam puta si dicatur, q́ homo est dignissima creaturarũ. Hoc enim conuenit naturæ humanę etiam secundum q́ est in singularibus. Nam quilibet homo singularis dignior est omnibus creaturis irrationabilibus sed tamẽ omnes homines singulares nõ sunt vnus homo extra animam sed solum in acceptione intellectus, & per hunc modum attribuitur ei prædicatum. s. vt vni rei. Alio autem modo attribuitur aliquid vniuersali, prout est in singularibus. & hoc dupliciter. Quandoq; quidem ratione ipsius naturæ vniuersalis, puta cum attribuitur ei aliquid quod ad essentiam eius pertinet, vel quod consequitur principia essentialia, vt cum dicitur homo est animal, vel homo est risibilis. Quãdoq; autem attribuitur ei aliquid ratione singularis in quo inuenitur, puta cum attribuitur ei aliquid quod pertinet ad actionem indiuidui, vt cum dicitur homo ambulat. Singulari autẽ attribuitur aliquid tripliciter vno modo s'm q́ cadit in apprehensione, vt cum dicitur Sortes est singulare, vel prædicabilis de vno solo. Quandoq; autem ratione naturæ communis, vt cũ dicitur Sortes est animal. Quãdoq; aũt ratione sui ipsius, vt cum dicitur Sortes ambulat. Totidem etiã modis negatiuæ variantur, quia omne quod contingit affirmare, cõtingit negare, vt supra dictum est. Est autem hæc tertia diuisio enũciationis quam ponit Philosophus. Prima nanq; fuit q́ enunciationum quædam est vna simpliciter quædam vero coniunctione vna. Quæ quidem est diuisio analogi in ea, de quibus prædicatur s'm prius, & posterius, sic enim vnum diuiditur secundum prius in simplex & per posterius in compositũ. Alia vero diuisio fuit in affirmationem & negationem. Quæ quidem est diuisio generis in species, quia sumitur secundum differentiã prædicati ad quod fertur negatio, prædicatũ autem est pars formalis enunciationis. & ideo huiusmodi diuisio dicitur pertinere ad qualitatem enunciationis, qualitatẽ inquam essentialem secundũ q́ differentia significat quale quid. Tertia autem est huiusmodi diuisio, quę sumitur secundum differentiam subiecti quod prædicatur de pluribus vel de vno solo. & ideo dicitur pertinere ad quãtitatem enunciationis, nã & quantitas cõsequitur materiam. Deinde cum dicit.

De vniuersali aliqd enũciat quatuor modis prio.

Singulari aliqd attribuitur tripliciter.

Lect. 9. Tres diuisio nes enunciationis.

ARGY. *Sic quispiam vniuersaliter quidem de vniuersalibus enunciat competere inquam; aut non competere quippiã erunt enunciationes istæ Contrariæ. Atque de vniuersalibus vniuersaliter enunciare quempiam dico hoc modo, vt est omnis homo est albus, nullus homo est albus.*

ANTI. *Si ergo vniuersaliter enunciat de vniuersali quoniam est, aut non erunt hæ Contrariæ enunciationes. Dico autẽ de vniuersali enunciationem vniuersalem, vt omnis homo albus est, nullus homo albus est.*

Ostendit quomodo enunciationes diuersimode opponuntur secũdum diuersitatem subiecti. & circa hoc duo facit. Primo distinguit diuersos modos oppositionum in ipsis

ipsis enunciationibus. Secūdo ostendit quomodo diuersæ oppositiones diuersimode se habent ad verum & falsum, ibi {Quo circa has quidem impossibile est.}

Lectio. 11.

Notandum uniuersale dupliciter consi.

Circa primum considerandum est, q cum vniuersale possit cōsiderari in abstractione à singularibus, vel secundum q est in singularibus, ſm hoc diuersimode aliquid ei attribuitur, vt supra dictum est. Ad designandum autem diuersos modos attributionis, inuentę sunt quædam dictiones, quæ possunt dici determinationes vel signa, quibus designatur q aliquid de vniuersalis hoc aut illo modo prædicetur.

Signa vniuersalia vel particula.

Sed quia non est ab omnibus cōmuniter apprehensum, q vniuersalia extra singularia subsistāt, ideo communis vsus loquendi non habet dictiones ad designandum illum modum prædicandi, prout aliquid dicitur in abstractiōe a singularibus.

Pla. opi. de vniuersalibus.

Sed Plato q posuit vniuersalia extra singularia subsistere, adinuenit aliquas determinationes, quibus designaretur quomodo aliquid attribuitur vniuersali prout est extra singularia. & vocabat vniuersale separatum subsistens extra singularia quantū ad speciem hominis per se hominem, & similiter in alijs vniuersalibus. Sed uniuersale secūdum q est in singularibus cadit in apprehensione hominum, & ideo adinuentę sunt quædam dictiones ad significandū modū attribuendi aliquid uniuersali sic accepto. Sicut aūt supra dictum est, quādoq; aliquid attribuitur uniuersali ratione ipsius naturæ uniuersalis, & ideo hoc dicitur prædicari de eo uniuersaliter, quia. s. ei conuenit ſm totā multitudinē in qua inuenitur.

Prædicari vniuersaliter.

& ad hoc designandū in affirmatiuis prædicationibus adinuenta est hæc dictio, Omnis, quæ designat q prædicatum attribuitur subiecto uniuersali quātum ad totum id quod sub subiecto continetur. In prædicatis autē negatiuis adinuenta est hæc dictio, Nullus per quam significatur q prædicatum remouetur à subiecto uniuersali ſm totum id quod cōtinetur sub eo. Vnde nullus dicitur quasi nō ullus, & in græco dicit, utis, quasi nec unus, quia nec unum solum est accipere sub subiecto uniuersali à quo pręedicatum non remoueatur.

Particulariter.

Quandoque autem attribuitur uniuersali aliquid uel remouetur ab eo ratione particularis. & ad hoc designam in affirmatiuis quidem adinuenta est hęc dictio, Aliquis, uel Quidē, per quam designatur q aliquid attribuitur subiecto uniuersali ratione ipsius particularis. unde dicitur indiuiduū uagum. In negatiuis autem non est aliqua dictio posita, sed possumus accipere non omnis; ut sicut nullus uniuersaliter remouet, eo q significat quasi diceretur non ullus idest non aliquis, ita etiam non omnis particulariter remouet, inquātum excludit uniuersalem affirmationem.

Tria genera affir. de prædic. vniuersali.

Sic igitur tria sunt genera affirmationem in quibus aliquid de uniuersali prædicatur. Vna quidem est in qua de uniuersali prædicatur aliquid uniuersaliter, ut cum dicitur, Omnis homo est animal. Alia in qua aliquid prædicatur de uniuersali particulariter, ut cum dicitur, Quidē homo est albus. Tertia uero est in qua aliquid de uniuersali prædicatur absq; determinatione uniuersalitatis uel particularitatis. unde huiusmodi enunciatio solet uocari indefinita. Totidem autē sunt negationes oppositæ. De singulari autem quamuis aliquid diuersa ratione prædicetur, ut supra dictum est tamen totum refertur ad singularitatem ipsius, quia etiam natura uniuersalis in ipso singulari indiuiduatur, & ideo nihil refert quātum ad naturam singularitatis, utrum aliquid prædicetur de eo ratione uniuersalis naturæ, ut cum dicitur, Sortes est homo, uel conueniat ei ratione singularitatis. Si igitur tribus prædictis enunciationibus addatur singularis, erunt quatuor modi enunciationum ad quantitatē ipsius pertinentes. s. uniuersalis singularis, indefinitus, & particularis.

Quatuor mōis. n. secū dum quantitatem.

Si igitur ſm has differentias Aristo. assignat diuersas oppositiones adinuicem. Et primo ſm differentiam vniuersalium ad indefinitas. Secundo ſm differentiam vniuersalium ad particulares, ibi {opponit autem affirmationem.}

Lectio. 11.

Circa primum tria facit. Primo agit de oppositione vniuersalium adinuicem. Secundo de oppositione indefinitarum ibi {Quando autem in vniuersalibus.} Tertio excludit dubitationem. ibi {In eo vero q} Dicit ergo primo q si aliquis enunciet de subiecto vniuersali vniuersaliter, id est ſm cōuenientiam suę vniuersalitatis, quoniam est, idest affirmatiuæ, aut nō est, idest negatiue, erūt contrariæ enunciationes, vt si dicatur, Omnis homo est albus, Nullus hō est albus.

Expō. text. vniuersalis affir. & vniuersalis ne. cur. contrariæ.

Huius autem ratio est, quia cōtraria dicuntur, quæ maxime à se distant, non enim dicitur aliquid nigrum ex hoc solum, q non est album, sed super hoc quod est non esse album quod significat communiter remotionem albi, addit nigrum extremam distantiam ab albo. Sic igitur id quod affirmatur per hanc enunciationem, Omnis homo est albus, remouetur per hanc negationem, Non omnis homo est albus, Oportet ergo q negatio remoueat modum quo prædicatum dicitur de subiecto, quem designat hæc dictio, Omnis. Sed super hanc remotionem addit hæc enunciatio nullus homo est albus totalem remotionem, quæ est extrema distantia, quod primo pertinet ad rationem contrarietatis. Et ideo conuenienter hanc oppositionem dicit contrarietatem.

Extrema distantia.

Deinde cum dicit.

ARGY. *Quando autem de vniuersalibus non vniuersaliter, non sunt contraria. Quæ autem significantur, est esse aliquando contraria.*

ANTI. *Quando autem de vniuersalibus non vniuersaliter, non sunt contraria. Quæ autem significantur est esse aliquando contraria.*

Ostendit qualis sit oppositio affirmationis, & negationis in indefinitis. Et primo proponit quod intēdit. Secūdo manifestar per exemplum. ibi {Dico autem non vniuersaliter.} Tertio assignat differentiam manifestiorem. ibi {cum enim vniuersale si homo.} Dicit ergo primo, q quādo de vniuersalibus subiectis affirmatur aliquid vel negatur non tñ vniuersaliter, non sunt contrariæ enunciationes, sed illa quæ significantur contingit esse contraria.

Deinde cum dicit.

ARGY. *Dico autem vniuersaliter enunciare in his quæ sunt vniuersalia, hoc modo, Homo albus est, Homo albus non est. Homo quidem est vniuersale, at ille non vtitur vniuersali ipsa enunciatione Omnis enim nō significat ipsum vniuersale, sed vniuersalis prædicationis est nota.*

ANTI. *Dico autem non vniuersaliter enunciare de his quæ sunt vniuersalia, vt Est albus homo, Non est albus homo. Cum enim vniuersale sit homo, non vniuersaliter vtitur enunciatione. Omnis namque non vniuersale, sed quoniā vniuersaliter significant.*

Notandum.

Manifestar per exempla. Vbi considerandum est, q non dixerat quando in vniuersalibus particulariter, sed non vniuersaliter. Non. n. intendit de particularibus enunciationibus sed de solis indefinitis. Et hoc manifestat per exempla quę ponuntur, dicens fieri nō vlem enunciationem in vlibus subiectis, cum dr. Est albus homo. Nō est albus. hō. Et rōnem huius expositionis ostendit, quia hō qui subijcitur est vniuersale, sed tamē pręedicatū non vniuersaliter de eo prædicatur quia non opponitur hæc dictio. Omnis, quę nō significat ipsum vniuersale sed mo-

dum vtilitatis. pro scilicet predicatum dicitur vniuersaliter de subiecto. & ideo addita subiecto vniuersali semper significat ꝙ aliquid de eo dicatur vniuersaliter. Tota autem hæc expō refertur ad hoc quod dixerat. {Quando in vniuersalibus nō uniuersaliter enunciatur, nō sunt contrarię.} Sed hoc quod additur, {Quę autem significantur contingit esse contraria} non est expositum, quāuis obsecuritatem contineat. Et ideo à diuersis diuersimode exponitur.

Expositio quorūdam.

Quidam.n.hunc referre voluerunt ad cōtrarietatem veritatis & falsitatis, quæ competit huiusmodi enunciationibus. Contingit enim quandoque has simul esse veras, Homo est albus, & Homo non est albus, & sic non sunt contrariæ, quia contraria mutuo se tollunt.

Impugna.

Contingit tamen quandoque vnam earum esse veram & alteram esse falsam. vt cum dicitur, Homo est animal, Homo non est animal, & sic ratione significati videntur habere quandam contrarietatem. Sed hoc non videtur ad propositam pertinere veritatem, tū quia Philosophus nondum hic loquitur de veritate & falsitate enunciationum. tum etiam quia hoc ipsum posset de particularibus enunciationibus dici.

Porphy. expositio.

Alij vero sequētes Porphyrium, referunt ad contrarietatem prædicati. Contingit enim quandoque ꝙ prędicatum negatur de subiecto propter hoc quod inest ei contrarium, sicut si dicatur, Homo non est albus, quia est niger, & sic id quod significat per hoc quod dicitur, non est albus, potest esse contrarium, non tamen semper. remouetur enim aliquid à subiecto etiam si contrarium non insit, sed aliquid medium inter contraria. Vt cum dicitur, Aliquis non est albus, quia pallidus, vel quia inest ei priuatio actus, vel habitus, seu potentiæ, vt cum dicitur, Aliquis non est vidēs, quia est carens potentia visiua, aut habet impedimentū ne videat. vel etiam quia non aptus natus videre, puta si dicatur, Lapis non videt. Sic igitur illa, quæ significantur cōtingit esse cōtraria, sed ipsæ enunciationes nō sunt contrariæ. quia vt in fine huius libri dicetur, non sunt cōtrariæ opiniones quæ sunt de contrarijs, sicut opinio ꝙ aliquid sit bonum, & illa quę est, quòd aliquid nō est bonum.

Lib. 2. Lec. vltima.

Impugna. Porphy.

Sed nec hoc videtur ad propositum pertinere, quia non agit hic de contrarietate rerum vel opinionum, sed de contrarietate enunciationum.

Alex. expō melior.

& ideo magis videtur hic sequenda expositio Alexandri, secundum quam dicendum est, quod in indefinitis enunciationibus nō determinatur vtrum prædicatum attribuatur subiecto vniuersaliter, quòd faceret contrarietatem enunciationum, aut particulariter, quòd non faceret contrarietatem enūciationum.

In indefinitis quō contrarietas.

Et ideo huiusmodi enunciationes indefinitæ dicuntur, secundum modum quo proferuntur. contingit tamen quandoque ratione significati eas habere contrarietatem puta cum attribuatur ei aliquid vniuersaliter ratione vniuersalis, quamuis non apponatur signum vniuersale, vt cum dicitur, homo est animal, Homo non est animal, quia hæ enunciationes eandem habent vim ratione significati, ac si diceretur Omnis homo est animal, Nullus homo est animal. Deinde cum dicit.

ARGY. *Ei vero quod vniuersaliter prædicatur, si vniuersalis prædicationis addideris notam enunciationem non efficies veram, nulla enim erit affirmatio vera, in qua prædicationis nota vniuersalis ei adiungitur quod vniuersaliter prædicatur, vt Omnis homo est omne animal.*

ANTI. *In eo vero quòd vniuersale prædicatur, id quod est vniuersaliter prædicare, non est verum. Nulla enim affirmatio vera erit, in qua de vniuersale prędicationi vniuersaliter prædicetur vt Omnis homo est omne animal.*

Remouet quoddam quod posset esse dubium. Quia enim posuerat quandam diuersitatē in oppositione enunciationum ex hoc, quòd vniuersale sumitur à parte subiecti vniuersaliter, vel non vniuersaliter, posset aliquis credere, ꝙ similis diuersitas nasceretur ex parte prædicati ex hoc.s.quod vniuersaliter prædicari posset, vel non vniuersaliter. & ideo ad excludendum dubitationem dicit, quòd in eo quòd ponitur aliquod vniuersale prædicari, ꝙ prædicetur vniuersale vniuersaliter non est verum. Cuius quidem duplex esse potest ratio. Vna quidē, quia talis modus prædicandi videtur repugnare prædicato secundum propriam rationem quam habet in enunciatione. dictum est.n.supra, ꝙ prædicatum est quasi pars formalis enunciationis, subiectum autem est pars materialis ipsius. cum autem aliquod vniuersale profertur vniuersaliter, ipsum vniuersale sumitur secundum habitudinē quam habet ad singularia, quę sub se continet. sicut & qñ vniuersale profertur particulariter, sumitur secūdum habitudinem quam habet ad aliquod contentorum sub se, & sic vtraque pertinēt ad materialē determinationē vniuersalis. & ideo neq; signum vniuersale, neq; particulare conuenienter additur prædicato, sed magis subiecto cōuenientius enim dicitur, Nullus homo est asinus, quàm Omnis homo est nullus asinus. & similiter conuenientius dicitur Aliquis homo est albus, quam Homo est aliquid album.

Signum vniuersale vel par. præd. nō cōuenit.

Inuenitur autem quandoq; à Philosophis signum particulare appositum prædicato ad insinuandum quòd prædicatū est in plusquam subiectum, & hoc præcipue cum habito genere inuestigant differentias completiuas speciei, sicut quando de anima dicitur quòd Anima est actus quidam.

Signū part. appo. præd. Lec. 1. & 6 mē. 6. & 9.

alia vero potest accipi ex parte veritatis enunciationis, quæ ratio specialiter habet locū in affirmationibus quæ falsę sunt significatum vniuersaliter prædicaretur. Et ideo manifestās id quod posuerat, subiungit, quòd nulla affirmatio est in qua.s. vere de vniuersali prædicato vniuersaliter prædicetur. idest in qua vniuersali prædicato vtitur ad vniuersaliter prædicandum, vt si diceretur, Omnis homo est omne animal, Oportet enim secundum prædicta quòd hoc predicatum animal secundum singula quæ sub ipso continentur prædicaretur de singulis quæ continentur sub homine, & hoc non potest esse verum, neq; si prædicatum sit plus, neq; si prędicatum sit conuertibile. Oportet enim ꝙ quilibet vnus homo esset animalia omnia, aut omnia risibilia, quæ repugnant rationi singularis quod accipitur sub vniuersali.

Tacitę obiectioni.

Nec est, instantia si dicatur ꝙ hęc est vera, Omnis homo est omnis disciplinæ susceptiuus. Disciplina enim nō prædicatur de homine, sed susceptiuum disciplinæ repugnat autem veritati si diceretur, Omnis homo est omne susceptiuum disciplinæ.

Signum vle vel par. affir. non conue. prædic.

Signum autem vniuersale negatiuum vel particulare affirmatiuum & si conuenientius ponantur ex parte subiecti non tamen repugnat veritati etiam si ponantur ex parte prædicati. Contingit enim huiusmodi enunciationem in aliqua materia esse vera. hæc enim est vera, Omnis homo nullus lapis est. Et similiter hæc est vera, Omnis homo aliquod animal est. Sed hæc, Omnis homo omne animal est, in quacunque materia proferatur falsa est. Sunt autem quædam aliæ tales enunciationes semper falsæ, sicut ista. Aliquis homo omne animal est, & aliæ similes sunt semper falsæ, in omnibus enim eadem ratio est. Et ideo per hoc quòd Philosophus reprobauit istam, Omnis homo omne animal est, dedit intelligere omnes consimiles esse improbandas.

Lectio

LECTIO XI.

Quæ nam enunciationum in affirmatione & negatione opponantur contradictorie, vel contrarie opponantur, quomodoque contrarias non simul veras esse contingit, subcontrarias vero sic. contradictoriarum autem, si vna vera sit, reliquam falsam esse oportere, multipliciter declaratur.

ARGY.

Affirmationē igitur, & negationem opponi cōtradictoria quidem dico, cum uniuersaliter altera, altera non uniuersaliter significat de eodem. ut Omnis homo albus est, non omnis homo albus est, nullus homo albus est, quidam homo albus est.

ANTI.

OPponi itaque dico affirmationem negationi contradictorie, quæ uniuersaliter significat, ei, quæ non uniuersaliter, ut Omnis homo albus est, non omnis homo albus est, nullus homo albus est quidam homo albus est.

Postquam Philosophus determinauit de oppositione enunciationum comparando vniuersales enunciationes ad indefinitas, hic nūc determinat de oppositione enunciationum comparando vniuersales ad particulares. Circa quod notandum est, ꝗ potest duplex oppositio in his notari. Vna quidem vniuersalis ad particularem, & hanc primo tangit. Alia vero vniuersalis ad vniuersalē, & hāc tangit secundo ibi { Contrariæ vero. } Particularis vero affirmatiua, & particularis negatiua non habent propriē loquendo oppositionem, quia oppositio attenditur circa idem subiectum, subiectum autem particularis enunciationis est vniuersale particulariter sumptum, non pro aliquo determinato singulari, sed indeterminate pro quocunq;, & ideo, cum de vniuersali particulariter sumpto aliquid affirmatur vel negatur, ipse modus enunciādi nō habet ꝗ affirmatio & negatio sint de eodē, quod requiritur ad oppositionem affirmationis & negationis secundum præmissa. Dicit ergo primo, ꝗ enunciatio, quæ vniuersale significat, s. vniuersaliter, opponitur contradictoriæ ei, quæ non significat vniuersaliter, sed particulariter, si vna earum sit affirmatiua. altera vero sit negatiua, siue vniuersalis sit affirmatiua, & particularis negatiua, siue è conuerso. vt cum dicitur. Omnis homo est albus, nō omnis homo est albus, hoc enim quod dico, non omnis, ponitur loco signi particularis negatiuę, vnde ęquipollet ei quæ est, quidam homo non est albus, sicut & nullus, quod idem significat. ac si diceretur, non vllus vel non quidam, est signum vniuersale negatiuum. Vnde hę duæ, quidam homo est albus, quæ est particularis affirmatiua, nullus homo est albus, quæ est vniuersalis negatiua, sunt contradictoriæ. Cuius ratio est quia contradictio consistit in sola remotione affirmationis per negationem. Vniuersalis autem affirmatiua remouetur per solam negationem particularis, nec aliquid aliud ex necessitate ad hoc exigitur, Particularis autem affirmatiua remoueri non potest, nisi per vniuersalem negatiuam, quia iam dictum est, ꝗ particularis affirmatiua nō proprie opponitur particulari negatiuæ, vnde relinquitur, ꝗ vniuersali affirmatiuæ contradictoriæ opponitur particularis negatiua, & particulari affirmatiuæ vniuersalis negatiua.

Duplex. opposi.

Oppo. par. affir. & parti. nega.

Rō. contradic. iter propositiones.

ARGY.

Deinde cum dicit.

Cōtraria vero cū vniuersaliter vtraque significat de eodem, vt Omnis homo albus est, nullus homo albus est.

ANTI.

Contraria vero vniuersalem affirmationem est vniuersalem negationem. vt Omnis homo iustus est, nullus homo iustus est.

Expō. 1.

Tangit oppositionem vniuersalium enunciationum, & dicit, ꝗ vniuersalis affirmatiua & vniuersalis negatiua sunt contrariæ. sicut omnis homo est iustus, nullus homo est iustus, quia, s. vniuersalis non solum remouet vniuersalem affirmatiuam, sed etiā designat extremam distantiam, inquātum negat totum quod affirmatio ponit, & hoc pertinet ad rationem contrarietatis, & ideo particularis affirmatiua & negatiua se habent sicut medium inter contraria. Deinde cum dicit.

Cur vni. affir. & vni. nega. cōtrariæ sunt.

ARGY.

Quæ propter fieri quidem non potest, vt hæ simul sint vera. At fit ut his opposita, verę nonnunquā sint de eodē, veluti, Omnis hō albus est, & aliquis hō albus est.

ANTI.

Quocirca has quidē impossibile est simul esse veras, His vero oppositas, cōtingit aliquando in eodem ut, Nō omnis homo albus est, & quidam homo albus est.

Ostendit quomodo se habeat affirmatio & negatio oppositæ ad verum & falsum. Et primo quantum ad contrarias. Secundo quantum ad contradictorias, ibi { Quæcunque igitur contradictiones } Tertio quantū ad ea quę videntur contradictoria, & non sunt ibi quæcunque autem in vniuersalibus. } Dicit ergo primo, ꝗ, quia vniuersalis affirmatiua & vniuersalis negatiua sunt contrariæ, impossibile est ꝗ sint simul veræ. Contraria. n. mutuo se expellunt. Sed particulares, quæ contradictorie opponūtur vniuersalibus contrarijs, possunt simul verificari in eodem, sicut, Non omnis homo est albus, quæ contradictorie opponitur huic, Omnis homo est albus, & quidā homo est albus, quę contradictorie opponitur huic, Nullus homo est albus. Et huiusmodi ēt simile inuenitur in contrarietate rerum, nam album & nigrum nunquam simul esse possunt in eodē, sed remotiōes albi & nigri possunt esse. Pōt. n. aliquid esse, neque albū, neq; nigrū, sicut patet in eo ꝗ est pallidū, & similiter cōtrariæ enunciationes non possunt simul esse veræ, sed earum contradictoriæ, à quibus remouentur, simul possunt esse veræ.

Contrariæ nō simul veræ sed simul falsæ.

Deinde cum dicit.

ARGY.

Contradictiones igitur hæ, quę vniuersaliū vniuersaliter sunt, ita sese habent, ut altera pars earum sit necessario uera, altera falsa. Eadē conditionē & in singularibus esse cōstat, ut Socrates est albus, Socrates non est albus.

ANTI.

Quęcunque igitur contradictiones vniuersaliū sunt uniuersaliter necesse est alteram esse ueram, uel falsam. Et quacunque in singularibus sunt, ut Soc. albus est non est Soc. albus.

Ostendit qualiter veritas & falsitas se habeant in contradictorijs. Circa quod considerandum est, sicut dictū est supra in contradictorijs negatio non plus facit, nisi ꝗ remouet affirmationem. Quod cōtingit dupliciter. Vno modo quando est altera earum vniuersalis, altera particularis, vt supra. Alio modo quando vtraque est singularis, quia tūc negatio ex necessitate refertur ad idē, quod non cōtingit in particularibus, & indefinitis. Et ideo singularis affirmatiua semper contradicit singulari negatiuæ, supposita identitate prædicati & subiecti. Et ideo dicit, siue accipiamus cōtradictioné vniuersalium vniuersaliter. s. quantū ad vnā earum, siue singularium enunciationum, semper necesse est, ꝗ vna sit vera, & altera falsa. Neq;. n. contingit esse simul veras, aut simul falsas, quia verū nihil aliud est, nisi quando dicitur esse quod est, aut nō esse quod nō est, falsum aūt, quando dicitur esse quod non est, aut non esse quod est, vt patet Quarto Metha.

Nega. duobus modis remo. affir. Quare singu. affir. semper. contradicit singu. nega.

Expō. ter.

Verū, quid falsum quid. Tex. c. 27. Lec. 5. tex. Expō. prim.

ARGY.

At hæ, quę uniuersaliū non uniuersaliter sunt, non ita se habent, ut semper altera pars ipsarum sit uera, altera falsa. Hæ nanque simul sunt uera, homo albus est, homo albus non est, Homo probus est, homo probus non est.

ANTI.

Quacunque autem uniuersalium non uniuersaliter, non hæc quidem semper uera est, illa uero falsa. Simul. n.

verum est dicere, quoniam est homo albus, & non est ho- Notandum. *mo albus, & quoniam est homo pulcher, & non est homo pulcher.*

Ostēdit qualiter se habeat veritas & falsitas in his quę Neg & affir. in infed. videtur esse cōtradictoria, sed non sunt. Et circa hoc tria facit. Primo proponit, quod intēdit. Secūdo probat pro positum, ibi {Si enim turpis non probus.} Tertio exclu dit id quod facere posset dubitationem, ibi {Videbitur autem subito inconueniens.} Circa primum consideran dum est, ꝙ affirmatio & negatio in indefinitis propositionibus videntur contradictoriæ opponi propter hoc, ꝙ est vnum subiectū non determinatum per signū parti culare, & ideo videtur affirmatio & nagatio esse de eo- dē. Sed ad hoc remouendum Philosophus dicit, ꝙ quæ- cunq; affirmatiuæ & negatiuæ dicūtur de vniuersalibus, nō vniuersaliter sumptis, nō semper oportet ꝙ vnum sit verū, aliud sit falsum, sed possunt simul esse vera. Simul enim est verum dicere ꝙ homo est albus, & homo non Amonius. est albus, & ꝙ homo est probus, & homo nō est probus. In quo quidem, vt Amonius refert aliquid Aristo. con- Prima ra. tradixerunt ponentes ꝙ indefinita negatiua, semper sit accipienda pro vniuersali negatiua. Et hoc astruebāt, Pri mo quidem tali ratione, quia indefinita, cum sit indeter minata, se habet in ratione materiæ, materia autem ſm se considerata magis trahitur ad id, quod indignius est, dignior aūt est vniuersalis affirmatiua, quàm particularis affirmatiua, & ideo indefinitā affirmatiuā dicunt esse sumendam pro particulari affirmatiua, sed negatiuam vniuersalem, quæ totum destruit, dicūt esse indigniorem particulari negatiua quæ destruit partē, sicut vniuersalis corruptio peior est, quàm particularis, & ideo dicunt ꝙ Secunda. indefinita negatiua sumenda est pro vniuersali negatiua. Lect. 3. l. 1. tex. 4. Ad quod etiam inducunt, & Philosophi, & ipse Aristot. vtitur indefinitis negatiuis pro vniuersalibus, sicut dici- Lec. 1. terij lib. & c. 1. 8. tur in libro Physico. ꝙ non est motus præter res, & in li Solu. bro de Anima, ꝙ non est sensus præter quinq;. Sed istæ Lect. 15. Primi libri. rationes non concludunt. Quod enim dicitur, ꝙ materia ſm se sumpta, sumitur pro peiori, verū est secūdum sententiam Platonis, qui nō distinguebat priuationem à materia, non aūt est verum ſm Aristo. qui dicit in lib. physic. ꝙ malum & turpe & alia hmōi ad defectum pertinē tia, nō dicuntur de materia nisi per accidens, Et ideo nō oportet, ꝙ indefinita semper stet pro peiori. Dato etiam, ꝙ indefinita necesse sit sumi pro peiori non oporte, ꝙ su matur pro vniuersali negatiua, quia sicut in genere affir matiōis, vniuersalis affirmatiua est potior particulari, vt pote particularem affirmatiuā continens, ita ēt in genere In vno quo que. negationū vniuersalis negatiua potior est. Oportet aūt in vnoquoq; genere considerare id, quod est potius in genere illo, non autem id, quod est potius simpliciter. Vlterius etiā, dato ꝙ particularis negatiua esset potior omnibus modis, non tamen adhuc ratio sequeretur: non. n. Indefi. affir. pro par. ideo indefinita affirmatiua sumitur pro particulari affir matiua, quia sit indignior, sed quia de vniuersali pōt aliquid affirmari rōne suipsius, vel ratione cōtenti sub eo, Vnde sufficit ad veritatē eius, ꝙ prædicatū vni parti con ueniat, quod designatur per signum particulare, & ideo veritas particularis affirmatiuę sufficit ad veritatē indefi nitæ affirmatiuę: & simili ratione veritas particularis ne gatiuæ sufficit ad veritatē indefinitę negatiuę, quia simi liter pōt aliquid negari de vniuersali vel rōne suipsius, vel rationi suę partis. Vtuntur aūt qnq; Philosophi inde- Aliquando indef. nega. pro vni. neg. finitis negatiuis pro vniuersalibus in his, quę per se remo uentur ab vniuersalibus sicut & vtuntur indefinitis affir matiuis pro vniuersalibus in his, quę per se de vniuersalibus prædicantur, Deinde cum dicit.

Si enim turpis est, nō utiq; probus est, Et homo pulcher est, homo pulcher non est Si enim fœdus sit homo, pulcher non est, & si quippiam fit, id profecto non est. ARGY.

Si enim fędus est, non est pulcher, & si fit aliquid, nondum est. ANTI.

Probat propositum per id, quod est ab omnibus con cessum. Omnes enim concedunt, ꝙ indefinita affirmati ua verificatur, si particularis affirmatiua sit vera. Con- Opposi. duplicitet ī indefinit. tingit autem accipi duas affirmatiuas indefinitas, quarū vna includit negationem alterius, puta cum sunt opposi- ta prædicata. Quæ quidem oppositio potest contingere dupliciter. Vno modo ſm perfectam contrarietatem, si cut turpis, id est inhonestus, opponitur probo, i. honesto, & fædus, idest deformis ſm corpus opponitur pulchro. Primo. Sed per quam rationem ista affirmatiua est vera, homo est probus. quodam homine existente probo, per eandem rationem ista est vera. Homo est turpis, quodam homine existente turpi. Sunt ergo istæ duæ veræ simul, homo est probus, homo est turpis, sed ad hanc, homo est turpis, sequitur, homo non est probus, ergo istæ duæ sunt simul veræ. Homo est probus, homo non est probus, & eadem ratione istę duæ, homo est pulcher, homo non est pulcher. Alia autē oppositio attenditur ſm per- Secundo. fectum & imperfectum, sicut moueri opponitur ad motum esse, & fieri ad factum esse, vnde ad fieri sequitur nō esse eius, quod fit in permanentibus, quorum esse est per fectum. Sic ergo hæc est vera, homo est albus, quodam homine existente albo, & pari ratione, quia quidam ho- Sequella ad esse in pma. vel successio. mo fit albus, hęc est uera, quidam homo fit albus, ad q̄d sequitur homo non est albus, ergo istæ duæ sunt simul verę, homo est albus, homo non est albus

Deinde cum dicit.

At enim absurdum illico cuipiā hoc esse videtur, propterea quòd hæ, homo albus non est, & nullus homo albus est, idem significare uidentur. At nec idem sane significant, nec sunt simul necessario veræ. ARGY.

Videbitur autem subito inconueniens esse. Iccirco, quoniam uidetur significare non est homo albus simul etiam, quoniam, nemo homo albus. Hoc autem neque idē significat, neq; simul necessario. ANTI.

Excludit id, quod faceret dubitationem circa prædi- cta, & dicit quòd subito, id est primo aspectu videtur hoc esse inconueniens, quod dictum est, quia hoc quod dico, homo non est albus, uidetur idem significare, cum hoc quod est, nullus homo est albus. Sed ipse hoc remo- uet dicens, ꝙ neq; idē significant, neque necessitate sunt uera, sicut ex prædictis manifestum est.

LECTIO XII.

Vni affirmationi vnam negationem opponi dicit, hinc, propositorum, quæ dicta sunt, epilogo, quæ nam vna sit affirmatio vel negatio enunciationum docet, non esse item enunciationum vnitatem oppositionem in equiuocis, attendendam, corollarie infert.

Patet autem, & unius affirmationis, unā esse negationē. ARGY.

Manifestum est autem, quoniam una negatio unius affirmationis est. ANTI.

Postquam Philosophus distinxit diuersos modos op positionum in enunciationibus, nunc intendit osten- dere, quòd uni affirmationi una negatio opponitur, & circa hoc duo facit. Primo ostendit, quòd uni affirmatio ni, una negatio opponitur. Secundo ostendit, quæ sit una affirmatio uel negatio, ibi. {Vna autem affirmatio.}

Circa

Circa primum tria facit. Primo proponit quod intendit. Secundo manifestat propositum, ibi { hoc enim idem.} Tertio epilogat quæ dicta sunt. ibi { manifestum est ergo.} Dicit ergo primo manifestum esse ꝙ vnius affirmationis est vna negatio sola, & hoc quidem fuit necessariũ hic dicere, quia cum poneret plura oppositionũ genera videbatur, ꝙ vni affirmationi duæ negationes opponerẽtur, sicut huic affirmatiuæ, Omnis homo est albus, videtur ſ'm prædicta hæc negatiua opponi, nullus homo est albus, & hæc, quidã homo non est albus. Sed si quis recte consideret huic affimatiuæ, Omnis homo est albus, negatio est sola ista, quidam homo non est, albus, quæ solummodo remouet ipsam, vt patet ex sua æquipollentia, quæ est, non omnis homo est albus. Vniuersalis vero negatiua includit quidem in suo intellectu negationẽ vniuersalis affirmatiuæ, inquantũ includit particularẽ negatiuã, sed supra hoc aliquid addit in quantũ.s. importat non solum remotionẽ vniuersalitatis, sed remouet quãlibet partẽ eius, & sic patet ꝙ sola vna est negatio vniuersalis affirmatiuæ, & idem apparet in alijs. Deinde cum dicit.

Vniuersalis neg. includit part. neg. superaddit.

ARGY. *Idem. n. opportet negationem negare, quod affirmauit affirmatio ipsa, & ab ea eodẽ, siue singulare sit, siue vniuersale, aut vniuersaliter, aut nõ vniuersaliter sumptũ.*

ANTI. *Idem enim oportet negare negationem, quod affirmauit affirmatio, & de eodem, vel de aliquo singularium, vel de aliquo vniuersalium vel vniuersaliter, vel non vniuersaliter.*

Manifestat propositum, & primo per rationem. secundo per exempla, ibi { Dico autem vt est Sortes albus.} Ratio autem sumitur ex hoc quod supra dictum est, ꝙ negatio opponitur affirmationi, quæ est eiusdem de eodẽ, in quo hic accipit, ꝙ oportet negationem negare idem prædicatum quod affirmatio affirmauit, & de eodẽ subiecto, siue illud subiectum sit aliquid singulare. siue aliquid vniuersale, siue aliquid vniuersale vniuersaliter, vel non vniuersaliter sumptum, sed hoc non contingit fieri nisi vno modo, ita.s. vt negatio neget id quod affirmatio posuit, & nihil aliud, ergo vni affirmationi opponitur vna sola negatio. Deinde cum dicit.

Vnius affir. Vna nega.

ARGY. *Quod si quippiam aliud ab eodem negauerit, aut idẽ ab alio, non erit hæc illi, sed alia sane opposita. Huic. n. Socrates est albus, illa aduersatur profecto. Socra. non est albus. & huic, Omnis homo albus est, illa, non omnis homo albus est & item huic, Aliquis homo albus est, illa, nullus homo albus est, & huic rursus, Homo albus est, illa, homo albus non est.*

ANTI. *Dico aũt, vt est Socrates albus non est Socra. albus. Si aũt aliud aliquid de eodẽ, vel de alio, idem non opposita erit ab ea, diuersa. Huic aũt quæ est, Oĩs hõ albus est. contradicit illa quæ est, non oĩs hõ albus est, illi aũt quæ est, Aliquis hõ albus est, illa quę est, nullus homo albus est. Illi aũt quę est, Hõ albus est, illa quę est, homo albus nõ est.*

Manifestat propositum per exẽpla, & primo in singularibus, huic. n. affirmationi, Sortes est albus, hæc sola opponitur, Sortes non est albus, tãquam eius propria negatio. Si vero esset aliud prædicatũ vel aliud subiectum, nõ esset negatio opposita, sed omnino diuersa, sicut ista Sortes non est musicus, non opponitur ei quæ est, Sortes est albus, neq; etiam illa quę est, Plato est albus, huic quę est, Sortes non est albus. Secundo manifestat idem quando subiectum affirmationis est vniuersale vniuersaliter sumptum, sicut huic affirmationi, Omnis homo est albus, opponitur eius propria negatio, nõ omnis homo est albus, quæ æquipollet particulari negatiuæ. Tertio ponit exemplum quando affirmationis subiectum est vniuersale particulariter sumptũ, & dicit ꝙ huic affirmationi. Aliquis homo est albus, opponitur tãquam eius propria negatio, nullus homo est albus. Nam nullus dicitur quasi non vllus. i. non aliquis. Quarto ponit exemplum quando affirmationis subiectum est vniuersale indefinite sumptum, & dicit ꝙ isti affirmationi, Homo est albus, opponitur tanquam propria eius negatio illa quæ est, non homo est albus. Sed videtur hoc esse contra id quod supra dictum est, ꝙ negatiua indefinita verificatur simul cum indefinita affirmatiua, negatio autem non potest verificari simul cum sua opposita affirmatione, quia non contingit de eodem affirmare & negare. Sed ad hoc dicendum ꝙ oportet quod hic dicitur intelligi quando negatio ad idem refertur quod affirmatio continebat, & hoc potest esse dupliciter. Vno modo, quando affirmatur aliquid inesse homini ratione sui ipsius, quod est per se de eodem prædicari, & hoc ipsum negatio negat. Alio modo, quando aliquid affirmatur de vniuersali ratione sui singularis, & pro eodem de eo negatur. Deinde cum dicit.

Requisita ad oppo.

Obiectio. Lect. 11.

Responsio.

Primo.

Secundo.

ARGY. *Dictum est igitur vnam affirmationem vni contradictoria opponi negationi, & qua nam sint illa, & contrarias alias esse, & qua sunt etiam illa, & item omnis cõtradictionis alteram partem veram, alterã, falsam esse. Et cur ita sit, & quando rursus vera est, aut falsa.*

ANTI. *Quod igitur vna affimatio vna negationi opponitur cõtradictoria, & quę sunt hę, dictũ est. Et quod sunt aliç. contrariæ. & quæ sunt hæ dictũ est, & quod nõ omnis vera vel falsa cõtradictio, et quare, et quãdo vera, vel falsa.*

Epilogat quæ dicta sunt, & concludit manifestũ esse ex prædictis ꝙ vni affirmationi opponitur vna negatio, & ꝙ oppositarum affirmationum & negationũ alię sunt contrariæ, aliæ contradictoriæ, & dictum est quæ sint. Tacet autem de subcontrarijs, quia non sunt recte oppositæ, vt supra dictum est. Dictum est etiam ꝙ non omnis contradictio est vera vel falsa, & sumitur hic large cõtradictio pro qualicunq; oppositionem affirmationis & negationis, nam in his quæ sunt veræ contradictoriæ semper vna est vera, altera falsa. Quare autem in quibusdam oppositis hoc non verificetur dictũ est supra, quia.s. quædam non sunt contradictoriæ, sed contrariæ, quę possunt simul esse falsę. Contingit autem affirmationem & negationem non proprie opponi, & ideo contingit eas esse veras simul. Dictum est autem ꝙ altera semper est vera, altera autem falsa, quia.s. in his, quem vere sunt contradictoria. Deinde cum dicit.

Expõ. tex. De sub contra tacet. Lect. 11.

Aliquãdo affir. & neg. nõ pprie opp.

ARGY. *Ea autem vna est affirmatio, et item vna negatio, quę vnum de vno significat, siue sit siue non sit vniuersaliter vniuersale. vt omnis homo albus est, non omnis homo albus est. Homo albus est, homo albus non est, Nullus homo albus est, quidã hõ albus est, mõ albũ vnũ significet.*

ANTI. *Vna aũt affirmatio & negatio est, quę vnum de vno significat, vel cũ sit vniuersale vniuersaliter vel nõ similiter. vt Omnis hõ albus est, non oĩs homo albus est, nullus hõ albus est, quidam hõ albus est, si album vnũ significat.*

Ostendit quę sit affirmatio vel negatio vna, quod quidem iam supra dixerat, vbi habitum est, ꝙ vna est enunciatio, quæ vnum significat, sed, quia enunciatio, in qua aliquid prędicatur de aliquo vniuersaliter vel non vniuersaliter, multa sub se continet, intendit ostẽdere quod per hoc non impeditur vnitas enũciationis. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit, ꝙ vnitas enunciationis non impeditur per multitudinem, quæ continetur sub vniuersali, cuius ratio vna est. Secundo ostendit ꝙ impeditur

Lect. 8.

Vnitas enũ. non impeditur ex signo. vniuersali.

tur vnitas enunciationis per multitudinem, quæ continetur sub sola nominis vnitate, ibi{Si vero duobus} Dicit ergo, q͂ vna est affirmatio vel negatio cum vnum significatur de vno, siue illud vnum quod subijcitur sit vniuersale vniuersaliter sumptum, siue non sit aliquid tale, sed sit vniuersale particulariter sumptum vel indefinite, aut etiam si subiectum sit singulare. Exemplificat de diuersis, sicut vniuersalis ista affirmatiua est vna, omnis homo est albus. Et similiter particularis negatiua quę est eius negatio.s. non est omnis homo albus. Et subdit alia exempla quæ sunt manifesta. In fine autem apponit quandam conditionem, quę requiritur ad hoc q͂ qualibet harum sit vna{li.s.album, quod est prædicatū significat vnum.} Nam sola multitudo prædicati impediret vnitatem enunciationis. Ideo autem vniuersalis propositio vna est quamuis sub se multitudinem singulariū cō prehendat, quia prędicatum non attribuitur multis singularibus, s͂m q͂ sunt in se subdiuisa, sed secundū q͂ vniūtur sub vno communi. Deinde cum dicit.

Mul. signi. non tollit vnitatem vni.

ARGY. *Quòd si duobus nomen est vnum positum, ex quibus vnū non constat, non est vna affirmatio, nec vna negatio.*

ANTI. *Si uero duobus vnum nomen positum est, ex quibus nō est vnum, non est vna affirmatio.*

Ostendit q͂ sola vnitas nominis non sufficit ad vnitatem enunciationis. Et circa hoc quatuor facit. Primo proponit quod intendit. Secundo exemplificat, ibi{Vt si quis ponat.} Tertio probat, ibi{Nihil.n. differt.} Quarto infert corollarium, ibi{Quare nec in his.} Dicit ergo primo, q͂, si vnum nomen imponatur duabus rebus ex quibus non fit vnum, non est affirmatio vna. Quod autem dicit ex quibus non fit vnum potest intelligi dupliciter. vno modo ad excludendum hoc q͂ multa continentur sub vniuersali, sicut homo & equus sub animali. Hoc enim nomen animal significat vtrunque non secundum q͂ sunt multa differentia adinuicem, sed s͂m q͂ vniuntur in natura generis. Alio modo & melius ad excludēdum hoc q͂ ex multis partibus fit vnum, siue sint partes rationis, sicut sunt genus & differentia, quæ sunt partes definitionis, siue sint partes integrales alicuius compositionis, sicut ex lapidibus & lignis fit domus. Si vero sit tale prędicatum, quod attribuatur rei requiritur ad vnitatē enunciationis q͂ multa quæ significātur certam in vnum s͂m aliquem dictorum modorum. vnde nō sufficiet sola vnitas vocis. Si vero sit tale prædicatum, quod referatur ad vocem, sufficiet vnitas vocis, vt si dicam, canis est nomē. Deinde cum dicit.

Sensus verus ex quibus &c.

Vnitas enū.

Vnū ex partibus.

Vnitas vocis suffic. ad vni. enunc.

ARGY. *Veluti si quispiam nomen equo & homini posuerit nomen tunica, hæc oratio, tunica est alba, non erit vna affirmatio, nec etiam vna negatio.*

ANTI. *Vt si quis ponat hoc nomē tunica hoī et equo, et dicat tunica est alba, hęc nō est vna affirmatio, nec una negatio.*

Exemplificat quod dictum est, vt si aliquis hoc nomen tunica imponat ad significandum hominē, & equū & sic si dicam, tunica est alba, non est affirmatio vna neque negatio. Deinde cum dicit.

ARGY. *Hæc enim homo & equus est albus, nihil ab illa differe videtur. At hæc nihil ab hisce differt, equus est albus, & homo est albus. Quod si hæ plura significant, & sunt plures, patet & primam illam, aut plura, aut nihil significare, non est enim aliquis homo equus.*

ANTI. *Nihil enim differt hæc, quàm dicere, est homo albus, & est equus albus. Si ergo hæ multa significant, & sunt plures, manifestum est, quoniam & prima multa, vel nihil significat, neque enim aliquis est homo equus.*

Probat quod dixerat tali ratione. Si tunica significat hominem & equum nihil differt si dicatur tunica est alba, aut si dicatur homo est albus & equus est albus, sed istæ, homo est albus, & equus est albus significāt multa, & sunt plures enunciationes ergo etiam illa tunica est alba multa significat. Et hoc si significat hominē & equū vt res diuersas, si vero significat hominem & equum vtpote vnam rem, nihil significat, quia non est aliqua res quę componatur ex homine & equo. Quod autem dicit q͂ non differt dicere tunica est alba. & homo est albus, & equus est albus, non est intelligendum quantum ad veritatem & falsitatem. Nam hæc copulatiua, homo est albus, & equus est albus, nō potest esse vera nisi vtraque pars sit vera, sed hęc, tunica est alba prædicta ratione facta potest esse vera etiam altera existente falsa, alioquin non oporteret distinguere multiplices propositiones ad soluendum rationes sophisticas. Sed hoc est intelligendum quantum ad vnitatem & multiplicitatem. Nam sicut cū dicitur, homo est albus & equus est albus, non inuenitur aliqua vna res, cui attribuatur prædicatum, ita etiam nec cum dicitur tunica est alba. Deinde cum dicit.

Nota circa ven.copu.

ARGY. *Quare nec in his affirmationibus, negationibusue, necesse est alteram veram, alteram falsam esse.*

ANTI. *Quare nec in his necesse est hanc quidem cōtradictionem veram esse, illam vero falsam.*

Concludit ex præmissis q͂ nec in his affirmationibus & negationibus, quæ vtuntur subiecto æquiuoco, semper oportet vnam esse veram & aliam falsam, quia.s. negatio potest aliud negare quàm affirmatio affirmet.

LECTIO XIII.

Veritas & falsitas in oppositis enunciationis quomodo dissimiliter se habeant in vniuersalibus vniuersaliter, & singularibus de præsenti & de futuro, respectu tam contingentis, quam necessariæ materiæ.

ARGY. *In his igitur quæ sunt, et fuerūt, necesse est affirmationem aut negationem veram vel falsam esse. Atq; earū quidē, quæ vniuersales vniuersaliter sunt, semper necesse est alterā veram, alteram falsam esse, et singulariū etiā, vti diximus. At earum quæ dicta sunt, non uniuersaliter vniuersales, non necesse est alteram ueram, alteram falsam esse, atque de his etiam antea diximus In singularibus autem atq; futuris non similiter res sese habet.*

ANTI. *In his ergo quæ sunt, et quæ facta sunt, necesse affirmationem, vel negationem veram, vel falsam esse. In uniuersalibus quidem uniuersaliter, semper hanc quidem ueram, illam vero falsam, & in his qua sunt singularia, quemadmodum dictum est. In his uero, quæ in uniuersalibus non uniuersaliter dicuntur, non est necesse. dictum est autem & de his. In singularibus uero, & futuris non similiter.*

Postquàm Philosophus determinauit de oppositione enunciationū, & ostendit quō diuidūt verū & falsum oppositę enunciationes, hic inquirit de quodam quod poterat esse dubium, vtrum.s. id quod dictum est, similiter inueniatur in omnibus enunciationibus, vel non. Et circa hoc duo facit. primo proponit dissimilitudinem. Secundo probat eam, ibi{nam si omnis affirmatio.} Circa primum considerandum est, q͂ Philosophus in præmissis triplicem diuisionem enunciationum assignauit, quarū prima fuit s͂m vnitatem enunciationum assignauit, quarum prima fuit s͂m vnitatem enunciationis, prout.s. enūciatio est vna simpliciter, vel coniunctione vna. Secunda fuit s͂m qualitatem prout .s. enunciatio est affirmatiua vel negatiua. Tertia fuit s͂m quantitatem, vtpote quòd enunciatio quædam est vniuersalis, quædam particularis,

Com.6.

Triplex diuisio enun.

ris, quædam infinita, & quædam singularis. Tangitur autem hic quarta diuisio enunciationũ secundũ tempus. Nam quædam est de præsenti, quædã de præterito, quędam de futuro. & hæc etiam diuisio potest accipi ex his

Lec. 8. Verbũ & casus verb. quæ supra dicta sunt. dictũ est. n. supra ꝙ necesse est omnem enunciationem esse ex verbo, vel ex casu verbi, verbum autem est quod cõsignificat præsens tempus, casus aũt verbi sunt, qui cõsignificant tempus præteritum vel futurum. Potest aũt accipi quinta diuisio enunciationum

Enun. in materia necess. ſm materiam, quę quidem diuisio attenditur ſm habitudinem prædicati ad subiectum. nam si prædicatũ per se insit subiecto dicetur esse enũciatio in materia necessaria vel naturali, vt cũ dicitur, homo est animal, vel homo est risibile. Si vero prędicatum per se repugnet subiecto quasi excludens rõnem ipsius, dicitur enunciatio esse in

In materia impossibili. materia impossibili siue remota, vt cũ dicitur, homo est asinus. Si vero medio modo se habeat prędicatũ ad subiectum, vt. s. nec per se repugnet subiecto, nec per se insit, dicetur enunciatio esse in materia possibili siue contin-

In materia contingẽti. genti. His igitu: enunciationis differentijs consideratis non similiter se habet iudiciũ veritatis & falsitatis in omnibus. Vnde Philosophus dicit ex præmissis concludens ꝙ {in his quæ sunt}. i. in propositionibus de præsenti, {& in his quę facta sunt}. i. in enunciationibus de præterito, necesse est ꝙ affirmatio vel negatio determinate sit vera vel falsa. Diuersificatur in hoc secundũ diuersam quantitatem enunciationis. nam in enũciationibus, in quibus de vniuersalibus subiectis aliquid vniuersaliter prędicatur, necesse est ꝙ semper vna sit vera, s. affirmatiua vel ne-

Lec. 10. gatiua, & altera falsa, quæ, s. ei opponitur. Dictum est. n. supra ꝙ negatio enunciationis vniuersalis, in qua aliquid vniuersaliter prædicatur, est negatiua nõ vniuersalis, sed particularis, & è conuerso, vniuersalis. negatiua non est directe negatio vniuersalis affirmatiuæ, sed particularis, & sic oportet ſm prædicta, ꝙ vna earum semper sit ve-

Lec. 9. ra & altera falsa in quacunq; materia. Et eadem ratio est in enunciationibus singularibus, quæ etiam cõtradictorie

Lec. 11. Enun. de futur. quo ad veri vel falsi. opponuntur, vt supra habitũ est. Sed in enunciationibus, in quibus aliquid prædicatur de vniuersali non vniuersaliter, non est necesse ꝙ semper vna sit vera & altera sit falsa, quia possunt ambę esse simul verę, vt supra ostensum est. Et hoc quidem ita se habet quantũ ad propositiones quę sunt de præterito vel de præsenti. sed, si accipimus enunciationes quę sunt de futuro, cuã similiter se habent quantũ ad oppositiones quæ sunt de vniuersalibus vel vniuersaliter vel non vniuersaliter sumptis. Nã in materia necessaria omnes affirmatiuæ determinatæ sunt veræ, ita in futuris sicut in præteritis & præsentibus, negatiuæ vero falsæ. In materia aũt impossibili è contrario. In cõtingẽti vero vniuersales sunt falsæ & particulares sunt verę, ita in futuris sicut in preteritis & pręsentibus, in indefinitis autẽ vtraq; simul est vera in futuris sicut in pręsentibus vel præteritis, sed in singularibus & futuris est

veri vel fal. in singu. de præte. præsenti & fu. quædam dissimilitudo. Nam in pręteritis & pręsentibus necesse est ꝙ altera oppositarum determinate sit vera & altera falsa in quacunq; materia. Sed in singularibus quę sunt de futuro hoc non est necesse, ꝙ vna determinate sit vera & altera falsa. Et hoc quidem dicitur quantũ ad materiam contingentem. Nam quantum ad materiam necessariam, & impossibilem similis ratio est in futuris sin-

Contingen. ad singu. gularibus, sicut in præsentibus & præteritis. Hic tamen Arist. mentionem fecit de materia contingenti, quia illa proprie ad singularia pertinet quæ cõtingenter eueniũt, quæ autem per se insunt vel repugnant attribuuntur singularibus secundũ vniuersalium rationes. Circa hoc igitur versatur tota præsens intentio, vtrum in enunciationibus singularibus de futuro in materia contingenti necesse sit quòd determinate vna oppositarum sit vera & altera falsa. Deinde cum dicit.

Nam si omnis affirmatio, vel negatio vera est, aut falsa, & omne necesse est esse, aut non esse. AARGY.

Nam si omnis affirmatio, vel negatio vera vel falsa est & omne necesse est vel esse, vel non esse. ANTI.

Probat præmissam differentiam. Et circa hoc duo facit. Primo probat propositum ducendo ad incõueniens. Secundo ostendit illa esse impossibilia quæ sequũtur, ibi {Quæ ergo contingunt inconuenientia} Circa primum Le. seque n. duo facit. Primo ostendit quòd in singularibus & futuris non semper potest determinate attribui veritas alteri oppositorum. Secundo ostendit ꝙ non potest esse quòd Prima ratio circa vel fa l. sing. vtraq; veritate careat, ibi {At vero neq; qm} Circa primum ponit duas rationes, in quarum prima ponit quandam consequentiam, s. quòd si omnis affirmatio vel negatio determinate est vera vel falsa, ita in singularibus & futuris, sicut in alijs, consequens est ꝙ omnia necesse sit vel determinate esse, vel non esse. Deinde cum dicit.

Quare, si quispiam quidem dixerit quippiam fore: aliue aut illud idem non fore dixerit, necesse est vt pater, alterum ipsorum dicere verum, si omnis affirmatio, vel negatio vera est aut falsa. In talibus enim non simul ambæ fuerint veræ. ARGY.

Quare si hic quidem dicat futurum aliquid, ille vero non dicat hoc idem ipsum, manifestum est, quoniam necesse est verum dicere alterum ipsorum, si omnis affirmatio vel negatio vera, vel falsa est. Vtraque enim non erunt simul in talibus. ANTI.

Vel sic itaq; hic quidem, vt habetur in græco, probat consequentiam prædictam. Ponamus enim ꝙ sint duo homines, quorum vnus dicat aliquid esse futurum, puta ꝙ Sortes curret, alius vero dicat hoc idem ipsum nõ esse futurum, supposita præmissa positione, s. ꝙ in singularibus & futuris contingit alteram esse veram, s. affirmatiuã vel negatiuam, sequetur ꝙ necesse sit ꝙ alter eorum verum dicat, non autẽ vterq;, quia non potest esse, ꝙ in singularibus propositionibus futuris vtraq; sit simul vera, s. affirmatiua & negatiua, sed hoc habet locũ solum in indefinitis. Ex hoc autem ꝙ necesse est alterum eorum verũ dicere, sequitur, ꝙ necesse sit determinate vel esse vel nõ esse. Et hoc probat cõsequenter, quia ista duo conuertibiliter cõsequuntur, s. ꝙ verum sit id quod dicitur, & ꝙ ita sit in re. Et hoc est quod manifestat cõsequẽter dicẽs. Verũ dici & esse conuertibiliter.

Nam si vere quispiam dicit hoc album, aut nõ album esse, necesse est album, aut non album esse. Et si est album, aut non album verum vtiq; dicit affirmando, aut negando, & si non est, falsum dicit, & si falsum dicit, non est. Quare necesse est affirmationem, aut negationem veram vel falsam esse. Nihil ergo aut est, aut fit à fortuna, neq; est quicquam, quod æque fieri, ac non fieri possit, neque erit, aut non erit quicquã, sed omnia necessario eueniunt, & nihil est quod æque fieri ac non fieri possit. Nam aut is dicit verum qui affirmauit, aut is, qui negauit. Quare nõ est quicquã omnino talis natura. Etenim esset quod æque fieret, vel non fieret. Id. n. quod æque fieri, atque non fieri potest, non magis sic, aut sic sese habet, aut habebit. ARGY.

Nam si verũ est dicere quoniam est album, vel non album, necesse est esse album, vel non album & si est albũ, vel non album, verum est affirmare, vel negare, & si non ANTI.

non est, mentitur, & si mentitur, non est. Quare necesse est, aut affirmationem, aut negationem veram esse, vel falsam. Nihil igitur neque est, neque fit neq; à casu, neq; ad vtrumlibet nec erit, nec nõ erit, sed ex necessitate omnia, & non vtrumlibet. aut enim qui dicit verus est, aut qui negat. similiter .n. vel fieret, vel non fieret. Vtrumlibet enim nihil magis sic, uel nõ sic se habet, aut habebit.

Nam si verum est dicere ꝙ album sit, ex necessitate sequitur ꝙ ita sit in re, & si verum est negare, ex necessitate sequitur ꝙ ita non sit. & è conuerso, quia, si ita est in re vel non, ex necessitate sequitur ꝙ sit verum affirmare vel negare. & eadem etiam conuertibilitas apparet in falso, quia, si aliquis mentitur falsum dicens, ex necessitate sequitur ꝙ non ita sit in re sicut ipse affirmat vel negat. Et è conuerso, si nõ est ita in re sicut ipse affirmat vel negat, sequitur ꝙ affirmans vel negans mentitur. Est ergo
Ratio. processus huius rationis talis. Si necesse est ꝙ omnis affirmatio vel negatio in singularibus & futuris sit vera vel falsa, necesse est ꝙ omnis affirmans vel negans determinate dicat verum vel falsum. ex hoc aũt sequitur ꝙ omne necesse sit esse vel non esse, ergo, si omnis affirmatio vel negatio determinate sit vera, necesse est omnia deter-
Lect. 4. minate esse vel non esse. Ex hoc cõcludit vlterius ꝙ omnia sint ex necessitate. Per quod triplex genus contingen-
Triplex genus cõting. tium excluditur. Quædam enim contingunt vt in paucioribus, quæ accidunt à casu vel fortuna. Quædam vero se habent ad vtrumlibet, quia scilicet non magis se habent ad vnam partem quàm ad aliam, & ista procedunt ex electione. Quædã vero eueniunt vt in pluribus, sicut hominem canescere in senectute, quod causatur ex natura. Si autem omnia ex necessitate euenirent nihil horum contingentium esset. Et ideo dicit {nihil est} quantum ad ipsam permanentium eorum quæ permanent cõtingenter {neq; fit} quantum ad productionem eorũ quæ contingenter causantur {nec casu} quantũ ad ea quæ in minori parte siue in paucioribus {nec vtrumlibet} quantũ ad ea quæ se habent æqualiter ad vtrunque .s. esse vel non esse, & ad neutrum horum sunt determinata, quod signi-
De fut. ma. dete. ad unũ pars. ficat cũ subdit {nec erit, nec non erit.} De eo enim quod est magis determinatum ad vnam partem, possumus determinate verũ dicere ꝙ hoc erit vel non erit, sicut medicus de conualescente vere dicit, iste sanabitur, licet forte ex aliquo accidente eius sanitas impediatur. Vnde &
Lectio. 10. & cõm. 64. Philosophus dicit in Secundo de Generatione ꝙ futurus quis incedere non incedet. De eo .n. qui habet propositũ determinatum ad incedẽdum, vere potest dici, ꝙ ipse incedet, licet per aliquod accidẽs impediatur eius incessus.
Ad utrumlibet propriũ. Sed eius, quod est ad vtrumlibet propriũ est quòd quia non determinatur magis ad vnum quam ad alterum nõ possit de eo determinate dici neq; ꝙ erit, neq; quòd non erit. Quomodo autem sequatur ꝙ nihil sit ad vtrumlibet ex præmissa hypothesi manifestat subdens, quòd, si omnis affirmatio vel negatio determinate sit vera, oportet ꝙ vel ille qui affirmat vel ille qui negat dicat verum, & sic tollitur id quod est ad vtrumlibet, quia, si esset aliquid ad vtrumlibet, similiter se haberet ad hoc fieri vel
Cõtingit in pluribus. non fieri, & non magis ad vnum quàm ad alterũ. Est autem considerandum ꝙ Philosophus nõ excludit hic expresse cõtingens quod est vt in pluribus duplici ratione. Primo quidem, quia tale contingens non excludit quin altera oppositarum enunciationum determinate sit vera & altera falsa, vt dictum est. Secunda, quia remoto contingenti quod est in paucioribus, quod à casu accidit, remouetur per consequens contingens quod est vt in pluribus. Nihil, enim differt id quod est in pluribus ab eo quod est in paucioribus, nisi ꝙ deficit in minori parte. Deinde cum dicit.

ARGY. *Præterea, si est nunc aliquid album, vere quispiam prius asseruisset. si fore illud dixisset. Quare semper esset verum: si diceretur quoduis eorũ quæ facta sunt, esse uel fore. Quod si semper esset verum si diceretur, hoc esse vel fore, fieri non potest vt istud non sit, aut non oriatur. At quod fieri non potest. vt non oriatur, id impossibile est vt non fiat. Sed quod impossibile est quod non fiat, id fieri necesse est. Vniuersa ergo futura, necesse est fieri. Quare nihil est omnino quod æque fieri, atque non fieri potest. Nec à fortuna quicquam eueniet, sed omnia necessario fiunt. Nam, si fortuna quippiam euenerit, id non necessario erit.*

ANTI. *Amplius, si est album nunc, verum erat dicere prius, quoniam erit albũ. quare semper verũ fuit dicere quodlibet eorum, quæ facta sunt, quoniam est vel erit. Quod si semper verum fuit dicere quoniam est, vel erit, non potest hoc non esse, vel non futurũ esse, quod autem non potest non fieri, impossibile est non fieri, & quod impossibile est non fieri, necesse est fieri, omnia ergo, quæ futura sunt, necesse est fieri. Nihil igitur vtrumlibet, neq; casu erit, nam si casu, non ex necessitate.*

Ponit secundam rationem ad ostendendum prædictã dissimilitudinem ducendo ad impossibile. Si .n. similiter se habet veritas & falsitas in præsentibus & futuris, sequitur vt quicquid verum est de præsenti, etiam fuerit verũ de futuro, eo modo quo est verũ de præsenti. Sed determinate nunc est verũ dicere de aliquo singulari quod est album, ergo primo .i. antequã illud fieret album, erat verum dicere, q̃m hoc erit album. Sed eadem ratio videtur esse in propinquo & in remoto, ergo, si ante vnum diem uerum fuit dicere, ꝙ hoc erit album, sequitur ꝙ semper fuit dicere de quolibet eorũ quæ facta sunt ꝙ erit. Si autem semper est verum dicere de præsenti q̃m est, vel de futuro ꝙ erit, non potest hoc nõ esse, uel non futurũ esse. Cuius cõsequentiæ ratio patet, quia ista duo sunt incompossibilia ꝙ aliquid uere dicatur esse, & ꝙ non sit. Nam hoc includitur in sigñatione ueri, ut sit id quod dicitur.
Si ergo ponitur uerũ esse id quod dicitur de præsenti uel Inclusum in sign. ve.
de futuro, non potest esse quin illud sit præsens uel futurum. Sed quod non potest nõ fieri, idem sigñat cum eo quod est impossibile non fieri. Et quod impossibile est non fieri, idem significat cũ eo quod est necesse fieri, ut in secundo plenius dicetur. Sequitur ergo ex præmissis Lect. 10.
ꝙ omnia, quæ futura sunt, necesse est fieri. Ex quo sequitur ulterius quòd nihil sit neq; ad utrumlibet, neq; à casu, quia illud quod accidit à casu, nõ est ex necessitate, sed ut in paucioribus. hoc aũt relinquit pro incõuenienti, ergo & primũ est falsum, s. quòd omne quod est uerũ esse, uerum fuerit determinate dicere esse futurum. Ad cuius Notandum
euidentiam considerandum est, quòd, cum uerũ hoc significet, ut dicatur aliquid esse quod est, hoc modo est aliquid uerũ, quo habet esse. Cum aũt aliquid est in præsenti habet esse in seipso, & ideo uere põt dici de eo quod est: sed quandiu aliquid est futurum, nondũ est in seipso, est aũt aliqualiter in sua causa. Quod quidem contin- Aliquid esse in sua causa tripliciter.
git tripliciter. Vno modo ut sic sit in sua causa ut ex necessitate ex ea proueniat, & tunc determinate habet esse in sua causa. unde determinate põt dici de eo quòd erit. Alio modo aliquid est in sua causa, ut quæ habet inclinationem ad suũ effectum, quæ tñ impediri potest. unde & hoc determinatum est in sua causa, sed mutabiliter, & sic

de hoc

de hoc veræ dici potest, hoc erit, sed non per omnimodã certitudinem. Tertio aliquid est in sua causa pure in potentia, quæ etiam non magis est determinata ad vnum, quam ad aliud. vnde relinquitur quòd nullo modo potest de aliquo eorũ determinate dici quòd sit futurum, neq; quòd sit vel non sit. Deinde cum dicit.

ARGY. *At vero neque dicere quisquam potest neutrum esse verum, veluti, neque fore, neque non fore.*

ANTI. *At vero nec quoniam neutrum verum est contingit dicere, vt quoniam neque erit, neque non erit.*

Ostendit, quòd veritas nõ õmnino deest in singularibus futuris vtriq; oppositorum, in primo proponit, quod intendit dicens, quòd non est verum dicere, ꝙ in talibus alterum oppositorum nõ sit verum. vt si dicamus quòd neq; erit, neque non erit.. Secundo ibi.

ARGY. *Primo nanq; cũ affirmatio vera non est, negatio uera non erit, & cũ, hæc est falsa, fit vt affirmatio nõ sit vera.*

ANTI. *Primum enim cum sit affirmatio falsa, erit negatio nõ vera, & cum hæc sit falsa, contingit affirmationem esse non veram.*

Verit. omnino non deesse in vtroque oppo.sita. Probat propositum duabus rationibus. Quarum prima talis est. Affirmatio & negatio diuidunt verũ & falsum, quod patet ex definitione veri & falsi. Nam nihil aliud est verum q̃ esse quod est, vel nõ esse quod non est, & nihil aliud est falsum q̃ esse quod non est, vel non esse quod est. & sic oportet, quòd si affirmatio sit falsa, quòd negatio sit vera, & è conuerso. Sed secũdum prædictam positionem affirmatio est falsa, qua dicitur hoc erit, neq; tamen negatio est vera, & similiter negatio erit falsa, affirmatione non existente vera, ergo prædicta positio est impossibili, scilicet ꝙ veritas desit vtriq; oppositorum.

Secundam rationem ponit. ibi.

ARGY. *Et insuper si vera quispiam dicit albũ quodpiam esse simul & magnum, necesse esse vtrunq;, & si vera dicit cras fore, oportet illud cras fore, Quod si neq; erit cras, neq; non erit, non erit id in ratione rerum, quod æque fieri, atq; non fieri potest. veluti naturalis pugna. Oportet enim neq; fieri, neque non fieri pugnam naualem.*

ANTI. *Ad hæc si verum est dicere, quoniam albũ est, & magnum, oportet esse vtrunque, si vero erit cras, oportet esse cras. si autem neq; erit, neque non erit cras, non erit vtrumlibet, vt nauale bellum, oportebit enim neque fieri nauale bellum, neque non fieri.*

Quę talis est. Si verum est dicere aliquid, sequitur ꝙ illud sit, puta si verum est dicere ꝙ aliquid sit magnũ & album, sequitur vtraq; esse, & ità de futuro sicut, de præsenti. Sequitur.n.esse cras, si verum est dicere ꝙ erit cras. ergo, si vera est prędicta positio dicens, ꝙ neq; cras erit, neq; nõ erit, oportebit neq; fieri, neq; non fieri, quod est cõtra rõnem eius, quod est ad vtrumlibet, quia quod est ad vtrumlibet se habet ad alterutrũ, vt nauale bellũ. Et ita ex hoc sequitur idem incõueniens quod in pręmissis.

LECTIO XIIII.

Non omnia ex necessitate euenire declarat, sed quædam contingenter de cuius contingentiæ radice ab expositore multa dicuntur.

ARGY. *Ea igitur absurda, quæ eueniunt, hæc sunt, & istiusmodi cætera, si necesse est enunciationum oppositarum tam in vniuersalibus vniuersaliter, quam in singularibus alteram veram, alterã falsam esse, nihil inquam in his esse quæ fiunt, quod æque fieri atq; non fieri possit, sed esse, ac fieri necessario cuncta. Quare nec cõsultare opus est, nec aggredi res agendas, veluti si hoc quidẽ fecerimus, eueniet hoc si hoc, vero non fecerimus, eueniet hoc.*

QVAE ergo contingunt inconuenientia hęc sunt, & huiusmodi alia, si omnis affirmationis, & negationis, vel in his, quæ de vniuersalibus dicuntur vniuersaliter, uel in his quæ sunt singularia. necesse est oppositarum hanc quidem ueram esse, illam uero falsam, nihil autem utrumlibet esse in his, quæ fiunt, sed omnia esse, & fieri ex necessitate. Quare non oportebit neq; consulere neque negotiari, quoniam si hoc facimus erit hoc, si uero non, hoc non erit. ANTI.

Ostenderat superius Philosophus ducendo ad inconueniens quod non est similiter verũ vel falsum determinate in altero oppositorum in singularibus, & futuris, sicut supra de alijs enunciationibus dixerat, nunc aũt ostendit inconuenientia ad quæ adduxerat esse impossibilia. Lectio.12. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit impossibilia ea quæ sequebantur, Lectio.11. Secundo cõcludit quomodo circa hęc se veritas habet, ibi {Igitur esse quod est.} Circa primũ tria facit Primo ponit inconuenientia quæ sequuntur, Secundo ostendit hęc inconuenientia ex prædicta positione sequi. ibi {Nihil.n.prohibet.} Lectio.15. Tertio ostẽdit esse impossibilia inconuenientia memorata, ibi {Quòd si hæc possibilia non sunt.} Dicit ergo ex prædictis rationibus concludens quòd hæc incõuenientia sequuntur, si ponatur, ꝙ necesse sit oppositarum enunciationum alterã determinate esse veram, & alteram esse falsam similiter in singularibus sicut in vniuersalibus, ꝙ.s.nihil in his, quæ fiunt sit ad vtrumlibet, sed omnia sint & fiant ex necessitate. Et ex hoc vlterius inducit alia duo inconuenientia, quorum primum est, quòd non oportebit de aliquo consiliari. Probatum est enim in Tertio Ethicorum, ꝙ consilium non est de his, quæ sunt ex necessitate, sed solum de contingentibus, quæ possunt esse & non esse. Lect.7.c.6. Consiliũ de quibus. Secundum inconueniens est, ꝙ omnes actiones humanæ, quæ sunt pp aliquem finẽ, puta negotio, quæ est pp aliquem finem, puta negociatio, quę est propter diuitias acquirendas erunt superfluę, quia si omnia ex necessitate eueniũt, siue operemur, siue non operemur, erit quod intendimus. Sed hoc est contra intentionem hominum, quia ea intentione videntur consiliari & negotiari vt si hæc faciant, erit talis finis, si autẽ faciunt aliquid aliud, erit alius finis. Deinde cum dicit.

Nihil enim prohibet & annos vsque centies centum, vnum hoc fore, alterum non fore, dicere, vt necessario ipsorum eueniat alterũ, quòd quidem vere tunc diceretur. ARGY.

Nihil enim prohibet in millesimum annum hunc quidem dicere hoc futurum esse, illum vero non dicere. Quare ex necessitate erit quodlibet eorum, quod tunc ab eo verum erat dicere. ANTI.

Probat ꝙ dicta inconuenientia cõsequantur ex dicta positione. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit prædicta inconuenientia, sequi quodam possibili posito, secundo ostendit, ꝙ eadem inconuenientia sequantur etiam si illud non ponatur, ibi {At nec hoc differt.} Dicit ergo primo, non esset impossibile ꝙ ante mille annos quando nihil apud homines erat pręcogitatum vel præordinatũ de his, quæ nunc agunt, vnus dixerit quòd hoc erit, puta ꝙ ciuitas talis subuerteretur, alius autem dixerit ꝙ hoc non erit. Sed, si omnis affirmatio vel negatio determinate est vera, necesse est, quòd ambo determinate verũ dixerint, ergo necesse fuit quodlibet eorum ex necessitate euenire: & eadẽ ratio est in omnibus alijs, ergo omnia ex necessitate eueniunt. Deinde cum dicit.

At vero neq; quicquã refert, si quippiam dixere contradictionem ipsam, vel non dixere. Patet.n.ita res ipsa ARGY.

sese

sese habere, & si non alter quicquam affirmabit, alter negabit. Non enim quia affirmatio dicta, est, aut negatio, ideo res erit, aut nõ erit, neq; magis si ad annos vsq; centies centum, quam quanto tempore fore, aut non fore dicat. Quare si in omni tempore contradictio sic se babebat, ut altera pars ipsius sit uera, necesse erat hoc fieri, et vnumquodq; eorum quę fuere, sic semper sese habebat, ut necessario fiat. Nam si uere quispiam dixit hoc fore, fieri nequit, ut non oriatur ipsum atque eueniat, & si euenit, atq; est ortũ, semper antea verũ erat ipsum dicere fore.

ANTI. *At vero neq; hoc differt, si aliquis dixerit contradictionem hoc, uel non dixerit. Manifestum est.n. quoniam sic se habent res, etiam si nõ hic quidem affirmauerit, ille uero negauerit. Non enim propter negare, vel affirmare, erit uel non erit, nec in millesimum annũ magis quàm in quantolibet tempore. Quare, si in omni tempore sic se habeat, vt unum diceretur uere, necesse erat hoc fieri, & unumquoque eorum quæ fiunt, sic semper se habeat, ut ex necessitate fieret. Quando enim uere dicit quis quoniam erit, non potest non fieri, & quod factum est, uerum erat dicere semper, quoniam erit.*

Ostendit ꝙ idem sequitur si illud possibile nõ ponatur. Nihil.n. differt quantũ ad rerum existentiã vel euentum, si vno affirmãte hoc esse futurũ, alius negauerit vel non negauerit. ita.n. se habebit res si hoc factum fuerit, sicut si non factum fuerit. Non.n. propter nostrum affirmare vel negare mutatur cursus rerum, vt sit aliquid vel non sit, quia veritas nostræ enunciationis non est causa existentiæ rerum, sed potius econuerso. Similiter etiam non differt quantum ad euentum eius quod nunc agitur vtrum fuerit affirmatũ vel negatum ante millesimũ annum vel ante quodcunq; tempus. Sic ergo, si in quocunq; tempore præterito ita se habebat veritas enũciationum, vt necesse esset ꝙ alterum oppositorũ vere diceretur, & ad hoc quod necesse est aliquid vere dici, sequitur ꝙ necesse sit illud esse vel fieri, cõsequens est ꝙ vnumquodq; eorũ quæ fiunt, sic se habeat vt ex necessitate fiat. Et huiusmodi consequentiæ rõnem assignat per hoc ꝙ si ponatur aliquẽ vere dicere ꝙ hoc erit, non potest non futurũ esse. Sicut supposito ꝙ sit homo, nõ potest non esse animal rationale mortale. Hoc.n. significatur, cũ dicitur aliquid vere dici, s. quòd ita sit vt dicitur. Eadem autem habitudo est eorum, quæ nunc dicuntur, ad ea, quæ futura sunt quæ erant eorum, quæ prius dicebantur, ad ea, quæ sunt præsentia vel præterita, & ita omnia ex necessitate acciderunt, & accidunt, & accident, quia quod nunc factum est in presenti, in preterito existens semper verum erat dicere, quoniam erit futurum. Deinde cum dicit.

Nostrum affir. vel neg. non mutat res.

ARGY. *Si enim hæc esse nequeunt. Videmur enim principium futurorum, & deliberando quippiam atq; agendo.*

ANTI. *Quod si hæc non sunt possibilia. Videmur enim esse principium futurorum, & ab eo quod consultamus atq; agimus aliquid.*

Ostendit prædicta esse impossibilia: Et primo per rationẽ. Secundo per exempla sensibilia. ibi {Et multa nobis manifesta &c.} Circa primum duo facit. Primo ostendit propositum in rebus humanis, Secũdo etiam in alijs rebus, ibi {Et qm̃ est omnino &c.} Quantum autem ad res humanas ostẽdit esse impossibilia quę dicta sunt, per hoc, quòd homo manifeste videtur esse principium eorũ futurorum, quę agit, quasi dñs existens suorũ actuum, & in sua potestate habens agere vel non agere, quod quidẽ principium si remoueatur, tollitur totus ordo conuersationis humanę, & omnia principia philosophię moralis. Hoc.n. sublato non erit aliqua vtilitas persuasionis, nec comminationis: nec permutationis, aut remunerationis, quibus homines alliciuntur ad bona, & retrahũtur à malis, & sic euacuatur tota ciuilis scientia. Hoc ergo Philosophus accipit pro principio manifesto, ꝙ homo sit principium futurorũ non est aũt futurorum principium nisi per hoc ꝙ consiliatur, & facit aliquid. ea.n. quæ agunt absq; consilio, nõ habent dominium sui actus quasi libere iudicantes de his, quæ sunt agenda, sed quodam naturali instinctu mouentur ad agendum, vt patet in animalibus brutis. Vnde impossibile est quod supra cõclusum est, quòd non oporteat nõ agere vel consiliari. Et sic etiã impossibile est illud ex quo sequebatur. s. ꝙ omnia ex necessitate deueniant. Deinde cum dicit.

Homo dominus act. suorum.

Agen. si modo consilio.

ARGY. *Et omnino id quod similiter esse, atq; non esse potest, esse inter ea quæ non semper sunt actu, In quibus vtrunque, & esse inquam & non esse contingit, quare & fieri & non fieri.*

ANTI. *Et quoniã est omnino in his, quæ nõ semper actu sunt, possibile esse, & non esse similiter. in quibus vtrunq; contingit esse & non esse, quare fieri & non fieri.*

Ostendit idem etiã in alijs rebus. Manifestum est.n. etiam in rebus naturalibus esse quædã, quæ non semper actu sunt, ergo in eis conuenit esse & non esse, alioquin vel semper essent, vel semper non essent. Id aũt quod nõ est, incipit esse aliquid per hoc ꝙ fit illud, sicut id quod non est album, incipit esse album per hoc ꝙ fit album. Si autem non fiat album permanet nõ ens album. Ergo in quibus contingit esse & non esse, contingit etiam fieri & non fieri. Non ergo talia ex necessitate sunt vel fiunt, sed est in eis natura possibilitatis, per quam se habent ad fieri & non fieri, esse & non esse. Deinde cum dicit.

ARGY. *Et rerum complures ita sese habentes ipsis oculis cernimus, Nam vt hoc exemplo percipiatur, vestimentum hoc possibile est scindi, & non scindetur, sed tempore post contereiur. Similiter & non scindi possibile est. Non.n. posset tempore post contritum fore, si scindi non posset. Quare & in alijs ita est rebus, quæcunq; talem potentiã subeunt. Si igitur inquam hæc fieri nequeunt, patet non omnia necessario, vel esse, vel fieri, sed quędam talia esse, vt æque fieri, atq; nõ fieri possint, de quibus nõ est magis affirmatio, quã negatio vera, quædam esse huiusmodi, ut ipsorum magis quidem & plerunq; alterũ eueniat, possit tamen & alterum euenire, alterum vero non euenire.*

ANTI. *Ac multa nobis manifesta sunt sic se habẽtia, vt quoniam hanc vestem possibile est incidi, & nõ incidetur, sed prius exteretur, similiter autem & non incidi possibile est, non enim esset eam prius exteri, nisi possibile esset nõ incidi. Quare & in alijs fiendis quæcunq; secundum potentiam huiusmodi dicuntur, manifestũ est quoniam non omnia ex necessitate, vel sunt, vel fiunt, sed alia quidem vtrumlibet, & non magis vel affirmatio, vel erit negatio vera alia magis quidem & in pluribus alterum, sed contingit fieri & alter, in alterum uero minime.*

Ostendit propositũ per sensibilia exempla. Sit enim puta vestis noua, manifestum est ꝙ eam possibile est incidi, quia nihil obuiat incisioni nec ex parte agentis, nec ex parte patientis. Probat autem ꝙ simul cum hoc quòd possibile est eam incidi, possibile est etiam eam nõ incidi eodem modo quo supra probauit duas indefinitas oppositas esse simul veras. s. per assumptionem cõtrarij. Sicut enim possibile est istã vestem incidi, ita possibile est eam exteri, idest vetustate corrumpi. Sed si exteritur nõ inciditur, ergo vtrunq; possibile est, s. eam incidi & non incidi.

Lect. 11.

incidi. Ex hoc vniuersaliter concludit, ꝙ in alijs futuris, quæ nõ sunt in actu semper, sed sunt in potentia, hoc manifestum est, ꝙ non omnia ex necessitate sunt vel fiunt, sed eorum quædã sunt ad vtrumlibet, quę non se habent magis in affirmatione vel negatione, alia vero sunt in quibus alterum eorũ contingit vt in pluribus, sed tamen contingit etiam, vt in paucioribus, quòd altera pars sit vera, & non alia, quæ.s. non contingit vt in pluribus sit.

Est autem considerandum, ꝙ sicut Boethus dicit hic in commento, circa possibile & necessariũ diuersimode aliqui sunt opinati. Quidam enim dixerunt ea ſm euentũ, sicut Diodorus, qui dixit illud esse impossibile quod nunquam erit, necessarium vero quod semper erit, possibile vero quod quandocunque erit, quandoque non erit.

Diodorus.

Stoici vero dixerunt hoc ſm exteriora prohibentia. Dicunt.n. necessarium esse illud quod non potest prohiberi quin sit verum, impossibile vero quod semper prohibetur à veritate, possibile vero quod potest prohiberi vel non prohiberi. Vtraq; autem distinctio videtur esse incompetens. Nam prima distinctio est à posteriori. non enim aliquid est necessariũ, quia semper erit, sed potius ideo semper erit, quia est necessarium, & idem patet in alijs. Secunda autem assignatio est ab exteriori, & quasi per accidens. nõ enim ideo aliquid est necessarium, quia non habet impedimẽtum, sed quia est necessarium, ideo impedimentum habere nõ potest. Et ideo alij melius ita dixerunt ſm naturam rerum, vt.s. dicatur illud necessarium, quod in sua natura determinatũ est solum ad esse, impossibile autem quod est determinatum solum ad nõ esse, possibile autem quod ad neutrum est omnino determinatum, siue se habeat magis ad vnum quam ad alterum, siue se habeat æqualiter ad vtrunque, quod dicitur contingens ad vtrumlibet. Et hoc est quod Boethus attribuit Philoni. Sed manifeste hæc est sententia Arist. in hoc loco. Assignat enim rationem possibilitatis & contingẽtiæ, in his quidem, quæ sunt à nobis ex eo, ꝙ sumus consiliatiui, in alijs autem ex eo ꝙ materia est in potentia ad vtrunq; oppositorum. Sed videtur hæc ratio non esse sufficiens. Sicut enim in corporibus corruptibilibus materia inuenitur in potẽtia se habens ad esse & nõ esse, ita etiam in corporibus cœlestibus inuenitur potentia ad diuersa vbi, & tamen nihil in eis euenit cõtingenter, sub solum ex necessitate. Vnde dicendum est, ꝙ possibilitas materiæ ad vtrunque, si communiter loquamur, non est sufficiens ratio contingentiæ nisi etiam addatur ex parte potentiæ actiuæ ꝙ nõ sit omnino determinata ad vnum, alioquin si ita sit determinata ad vnũ quod impediri nõ potest, cõsequens est ꝙ ex necessitate reducat in actum potentiam passiuam eodem modo. Hoc igitur quidã attendentes posuerunt, quòd potẽtia, quæ est in ipsis rebus naturalibus, sortitur necessitatem ex aliqua causa determinata ad vnum quam dixerunt fatum. Quorum Stoici posuerunt fatum in quadam serie seu commixtione causarum, supponentes quòd omne quod in hoc mundo accidit habet causam, causa aũt posita necesse est effectum poni. Et, si vna causa per se non sufficit multæ causæ ad hoc concurrentes accipiunt rationem vnius causæ sufficientis, & ita concludebant ꝙ omnia ex necessitate eueniunt. Sed hanc rõnem soluit Aris. in. 6. Met. interimens vtranq; propositionum assumptarum. Dicit enim quòd non omne per se habet causam, sed solum illud quod est per se. Sed illud quod est per accidens nõ habet causam, quia prope non est ens, sed magis ordinatur cu non ente, vt etiam Plato dixit. Vnde esse musicum habet causam, & similiter esse album, sed hoc quod est, album, esse musicum, non habet causam, & idem est in omnibus alijs huiusmodi. Similiter etiam hæc est falsa, ꝙ posita causa etiam sufficienti, necesse est effectũ poni. non enim omnis causa est talis etiã si sufficiens sit, quòd eius effectus impediri non possit, sicut ignis est sufficiens causa combustionis lignorum, sed tamen per effusionem aquę impeditur combustio, si autem vtraq; propositionum prędictarũ esset vera, infallibiliter sequeretur omnia ex necessitate cõtingere. Quia, si quilibet effectus habet causam, esset effectum, qui est futurus post quinque dies, aut post quãtumcunq; tempus, reducere in aliquam causam priorem, & sic quousque esset deuenire ad causam, quæ nunc est in præsenti, vel iam fuit in præterito. si aũt causa postea necesse est effectum poni per ordinem causarũ, deueniet necessitas vsque ad vltimum effectum. Puta si comedit salsa, sitiet, si sitiet, exhibit domum ad bibendũ, si exhibit domum, occidetur à latronibus, quia ergo iam comedit salsa, necesse est eum occidi. & ideo Aristot. ad hoc excludendum ostendit vtranq; prædictarum propositionum esse falsam, vt dictum est. Obijciunt autem quidam cõtra hoc quòd omne per accidens reducitur ad aliquid per se, & ita oportet effectum qui est per accidens reduci in causam per se. Sed nõ attendunt ꝙ id quod est per accidẽs reducitur ad per se, inquantũ accidit ei quod est per se. sicut musicum accidit Sorti, & omne accidens alicui subiecto per se existenti. Et similiter omne quod in aliquo effectu est per accidens consideratur circa aliquem effectum per se, qui quantum ad id quod per se est habet causam per se, quantum autem ad id, quod inest ei per accidens non habet causam per se, sed causam per accidens. Oportet enim effectum proportionaliter referre ad causam suam, vt in. 2. Physicorum, & in. 5. Metaphysicæ dicitur. Quidam vero non attendentes differẽtiam effectuũ per accidens & per se, tentauerunt reducere omnes effectus hic inferius prouenientes in aliquam causam per se, quam ponebant virtutem esse cęlestium corporũ, in qua ponebant fatum, quam vim positionis syderũ appellabant. Sed ex hac causa non potest prouenire necessitas in quibus quæ hic aguntur. Multa enim hic fiunt ex intellectu & voluntate, quę per se & directe nõ subduntur virtuti cœlestium corporum. cum enim intellectus siue ratio, & voluntas quæ est in ratione, non sint actus organi corporalis, vt probatur in lib. de Anima, impossibile est quòd directe subdatur intellectus seu ratio & voluntas virtuti cœlestium corporum. nulla enim vis corporalis potest agere per se, nisi in rem corpoream. vires autem sensitiuæ inquantum sunt actus organorũ corporalium per accidens subduntur actioni cęlestium corporum. Vnde Philosophus in lib. de Anima, opinionem ponentiũ voluntatem hominis subijci motui cœli ascribit his, qui non ponebant intellectum differre à sensu. indirecte tamen vis cœlestium corporum redundat ad intellectum & voluntatem, inquantum.s. intellectus & voluntas vtuntur viribus sensitiuis. Manifestum autem est ꝙ passiones virium sensitiuarum nõ inferunt necessitatem rationi & voluntati. Nam continens habet prauas concupiscentias, sed non deducitur, vt patet per Philosophum in. 7. Ethicorum. Sic igitur ex virtute cœlestium corporum non prouenit necessitas in his quæ per rationem & voluntatẽ fiunt. Similiter nec in alijs corporalibus effectibus rerum corruptibilium, in quibus multa per accidens eueniunt. Id autem quod est per accidens, non potest reduci vt in causam per se in aliquã virtutem naturalem,

Marginal notes, left column:

Stoici.
Impro. vtr. princ. Secundæ.
Vera opinio.
Philon.
Aristo.
Obiectio.
Responsio. possibilitas materiæ ab vtrumlibet ra. conting.
Fatum. Stoici.
Lec. 3. t. c. 7. & . 7. lect. 6. text. cõ. 22.
Plato.

Marginal notes, right column:

Posita causa per effectus.
Obiectio.
Responsio. Esse per acci. redu. ad per se.
Lec. 6. et. te. cõmen. 36.
Lec. 5. t. c. 2
opinio esse fatum.
Impugn. Quæ nõ subduntur cele. vir.
Lectio. 7. & cõ. 6. tertij libri. Intel. & volun. actus orga. cor.
Le. 4. tertiũ li. & t. c. 150 Intel. & volum, subdi. cor. cæ.
Lec. 4. ca. 6.
Per acci. reduci in c. per se.

Lectio. 8.
Lect. 11.

ralem, quia virtus naturę se habet ad vnum, quod aūt est per accidens nō est vnum. vnde & supra dictū est, q̄ hæc enunciatio nō est vna Sortes albus musicus, quia non significat vnū. Et ideo Philosophus dicit in libro de somno & vigilia, q̄ multa, quorū signa præexistunt in corporibus cœlestibus, puta in imbribus & tempestatibus non eueniunt, quia. s. impediuntur per accidens. Et quamuis illud etiā impedimentum s̄m se consideratū reducatur in aliquā causam cœlestem, tñ concursus horum, cum sit per accidens, nō potest reduci in aliquā causam naturaliter agentem. Sed considerandū est, q̄ id, quod est per accidens, potest ab intellectu accipi vt vnum, sicut albū esse musicum, quod quamuis s̄m se non sit vnum, tamen intellectus vt vnum accipit, inquantum. s. componendo format enunciationem vnam. Et s̄m hoc contingit id quod s̄m se per accidēs euenit & casualiter reduci in aliquem intellectum præordinantem, sicut concursus duorum seruorum ad certum locū est per accidens & casualis quantum ad eos, cum vnus eorum ignoret de alio, potest tamen esse per se intentus à domino, qui vtrunq; mittit ad hoc vt in certo loco sibi occurrant. Et s̄m hoc aliqui posuerunt omnia quęcunque in hoc mundo aguntur etiam quæ videntur fortuita vel casualia reduci in ordinem prouidentiæ diuinæ, ex qua dicebant dependere fatum. Et hoc quidem aliqui stulti negauerunt, iudicantes de intellectu diuino admodum intellectus nostri qui singularia nō cognoscit. Hoc autem est falsum, nam intelligere diuinum & velle eius est ipsum esse ipsius. Vnde sicut esse eius sua virtute comprehendit omne illud quod quocunq; modo est, inquātum. s. est per participationem ipsius, ita etiam suum intelligere & suū intelligibile comprehendit omnem cognitionem, & omne cognoscibile, & suam velle & suum velle comprehendit omnem appetitum, & omne appetibile quod est bonū, vt. s. ex hoc ipso q̄ aliquid est cognoscibile cadat sub eius cognitione, & ex hoc ipso q̄ est bonum cadat sub eius voluntate, sicut ex hoc ipso quòd est ens aliquid cadit sub eius virtute actiua, quam ipse perfecte comprehendit cū sit per intellectū agens. Sed, si prouidentia diuina sit per se causa omnium, quæ in hoc mundo accidunt, saltem bonorum, videtur quòd omnia ex necessitate accidat. Primo quidem ex parte scientiæ eius. non. n. potest eius scientia falli, & ita ea quę ipse scit, videtur q̄ necesse sit euenire. Secundo ex parte voluntatis. Voluntas. n. Dei inefficax esse non potest, videtur ergo q̄ omnia quę vult ex necessitate eueniant. procedunt autem hæ obiectiones ex eo quòd cognitio diuini intellectus & operatio diuinæ voluntatis pensantur ad modum eorum quæ in nobis sunt, cū tamen multo dissimiliter se habeant. Nam primo quidem ex parte cognitionis vel scientiæ, considerandū est, quòd ad cognoscendum ea, quæ secundū ordinem temporis eueniunt, aliter se habet vis cognoscitiua, quæ sub ordine temporis aliqualiter cōtinetur aliter illa, quæ totaliter est extra ordinem temporis: Cuius exemplum conueniens accipi potest ex ordine loci. Nam secundum Philosophum in. 4. Physicorum secundum prius & posterius in magnitudine est prius & posterius in motu, & per consequens in tēpore. si ergo sint multi homines per viam aliquam transeuntes, quilibet eorum qui sub ordine transeuntium continetur, habet cognitionem de præcedentibus & subsequentibus, inquantum sunt præcedentes & subsequentes, quod pertinet ad ordinem loci. Et ideo quilibet eorū videt eos, qui iuxta se sunt, & aliquos eorum qui eos præcedunt, eos autem qui post se sunt videre non potest. Si autem esset extra totū ordinem transeuntium, vtpote in aliqua excelsa turri cōstitutus, vnde posset totam viam videre, videret quidem simul omnes in via existentes, non sub ratione præcedentis & subsequentis, in cōparatione. s. ad eius intuitum, sed simul omnes videret, & quomodo vnus eorū aliū præcedit. Quia igitur cognitio nostra cadit sub ordine temporis, vel per se, vel per accidens, vnde & anima in componendo & diuidēdo necesse habet adiungere tempus, vt dicitur in. 3. de Anima, consequens est quod sub eius cognitione cadant res sub ratione præsenti præteriti & futuri. Et ideo præsentia cognoscit tanquam actu existentia & sensu aliqualiter perceptibilia, præterita autem cognoscit vt memorata, futura autem non cognoscit in seipsis, quia nondum sunt, sed cognoscere ea potest in causis suis per certitudinem quidem, si totaliter in causis suis sint determinata, vt ex quibus de necessitate euenient, per coniecturam autem si non sint sic determinata, quin impediri nō possint, sicut quæ sunt vt in pluribus. Nullo autē modo, si in suis causis sunt omnino in potentia non magis determinata ad vnū quàm ad aliud, sicut quæ sunt ad vtrumlibet. Non enim est aliquid cognoscibile secundum quòd est in potentia, sed solum secundum quòd est in actu vt patet per Philosophū. ix. Metaphysicæ. Sed Deus est omnino extra ordinem temporis, quasi in arce æternitatis constitutus, quæ est tota simul, cui subiacet totus temporis decursus, secūdum vnum & simplicem eius intuitum & ideo vno intuitu videt omnia, quæ aguntur secundum temporis decursum, & vnumquodque secundum quòd est in seipso existens, nō quasi sibi futurum quantum ad eius intuitum, prout est in solo ordine suarum causarum quamuis & ipsum ordinem causarum videat, sed omnino æternaliter sic videt vnumquodq; eorum quæ sunt in quocunque tempore, sicut oculus humanus videt Sortem sedere in seipso, nō in causa sua. Ex hoc autem q̄ homo videt Sortem sedere non tollitur eius contingentia quæ respicit ordinem causæ ad effectum, tamen verissime & infallibiliter videt oculis hominis Sortem sedere dum sedet, quia vnumquodq; prout est in seipso iam determinatum est. Sic igitur relinquitur, quòd Deus certissime infallibiliter cognoscat omnia, quæ fiunt in tempore, & tamen ea quæ in tempore eueniunt non sunt vel fiunt ex necessitate, sed contingenter. Similiter ex parte voluntatis diuinæ differentia est attendenda. Nam voluntas diuina est intelligēda vt extra ordinem entium existens, velut causa quædam profundens totum ens, & omnes eius differentias. Sunt autem differentiæ entis possibile & necessariū, & ideo ex ipsa voluntate diuina originantur necessitas, & contingentia in rebus, & distinctio vtriusq; secundum rationem proximarum causarum. ad effectus enim quos voluit necessarios esse, disposuit causas necessarias ad effectus autem, quos voluit esse cōtingentes, ordinauit causas contingenter agentes, id est potentes deficere. Et secundum harum conditionem causarū effectus dicuntur vel necessarij, vel contingentes quāuis omnes dependeant à voluntate diuina, sicut à prima causa, quæ transcendit ordinem necessitatis & contingentiæ. Hoc autem non potest dici de voluntate humana, nec de aliqua alia causa quia omnis alia causa cadit iam sub ordine necessitatis vel contingentiæ, & ideo oportet quòd vel ipsa causa possit deficere, vel effectus eius nō sit contingens, sed necessarius. voluntas autem diuina indeficiens est, tamen non omnis effectus eius sunt necessarij, sed quidam contingentes. Similiter autem alia radicem contingentiæ

Marginal notes (left): Cōcursus di uer. causarū in cau. cęlestem reduci in intel. — Opinio. — Omnia reduci in diuina proui. Opinio. fal. — Proba. — Cōprehen. intel. & volū. diuinæ. — Obectio — Prima ra. — Secūda. Responsio. Cog. & opera dei longe aliter quā nostra. — Lect. 17. & cōmen. 99.

Marginal notes (right): Cog. nostra intel. sub. or temp. — Lect. 11. & commen. 2. — Cogn. actu Lectio. 10. com. 19. — Conting. rerum cū infal lib. scientia diuinæ. — Volun. diuina extra or. entium. — Necess. & cōtin. rebus ex diu. vol. — Conting. cū indef. diu. vol.

Obiectio.

contingentiæ quam hic Philosopus ponit ex hoc quod sumus cōsiliatiui, aliqui subuertere nituntur, volētes ostendere quòd volūtas in eligendum ex necessitate mouetur ab appetibili. Cum enim bonum sit obiectum voluntatis, nō potest (videtur) ab hoc diuertere quin appetat illud quod sibi videtur bonum. sicut nec ratio ab hoc potest diuertere quin assentiat ei quod sibi videtur verum. Et ita videtur quòd electio consilij cōsequens semper ex necessitate proueniat. & sic omnia, quorum nos principium sumus per consilium & electionem, ex necessitate prouenient.

Responsio. Veri & bo. duplex dif.

Sed dicendum est, quòd similis differentia attendenda est circa bonum, sicut circa verum, Est autem quodam verum, quod est per se notum, sicut prima principia demonstrabilia, quibus ex necessitate intellectus assentit, sunt autem quędam vera nō per se nota, sed per alia. Horum autem duplex est conditio quędam.n. ex necessitate consequuntur ex principijs ita.s. quòd nō possunt esse falsa principijs existentibus veris, sicut sunt omnes conclusiones demonstrationum.

Intel. quib. assentiat necess. & quib. non.

Et huiusmodi veris ex necessitate assentit intellectus, postquam perceperit ordinem eorum ad principium, non autem prius. Quædam autem sunt, quæ non ex necessitate consequuntur ex principijs, ita,s. quòd possunt esse falsa principijs existentibus veris. sicut sunt opinabilia, quibus non ex necessitate assentit intellectus, quamuis ex aliquo motiuo magis inclinetur in vnam partem quàm in aliam.

Bo. propter se appeti.

Ita etiam est quoddam bonum quod est propter se appetibile sicut felicitas, quæ habet rationem vltimi finis, & huiusmodi bono ex necessitate inhæret voluntas, naturali enim quadā necessitate omnes appetunt esse fęlices.

Bo. ordin. ad fin.

Lecti. 15. & cōmen. 91.

Quę dam verò sunt bona, quæ sunt appetibilia propter finem quæ comparantur ad finem sicut conclusiones ad principium, vt patet per Philosophum in Secundo Physicorum. Si igitur essent aliqua bona, quibus non existentibus non posset aliquis esse fœlix, hæc etiam essent ex necessitate appetibilia, & maxime apud eum, qui talem ordinem percipiat, & forte talia sunt esse, viuere, & intelligere, & siqua alia similia. Sed particularia bona, in quibus humani actus consistunt, nō sunt talia, nec sub ea ratione comprehenduntur, vt sine quibus fęlicitas esse non possit, puta comedere hunc cibum vel illum, aut abstinere ab eo, habent tamen in se vnde moueant appetitum, secundum aliquod bonū considerandum in eis & ideo voluntas non ex necessitate inducitur ad hæc eligenda.

Radix cōtingentiæ.

Et propter hoc Philosophus signanter radicem contingentiæ in his quæ fiunt à nobis assignauit ex parte consilij, quod est eorum, quæ sunt ad finem, & tamen non sunt determinata. In his, enim in quibus media sunt determinata non est opus consilio, vt dicitur in. 3. Ethicorum.

Lect. 8. c. 6.

Et hæc quidem dicta sunt ad saluandum radices contingentiæ, quas hic Aristote. ponit, quamuis videatur Logici negotij modum excedere.

LECTIO XV.

Ex modo, quo in rebus necessitas, veritas, & falsitas reperitur, quomodo in orationibus similiter inspicienda sit docet.

ARGY.

Necesse est igitur id quod est, quando est, esse, & id quod non est, quando non est, non esse, non tamen aut omne quod est esse, aut omne, quod non est non esse. necesse est. Non enim idem est omne quod est, necessario esse, cum est, & simpliciter necessario esse, & de eo quod non est simili modo.

ARGY.

Igitur esse quod est, quando est, & non esse, quod non est, quando non est, necesse est. Sed non omne quod est necesse est esse, nec omne quod non est necesse est non esse, non enim idem est omne quod est necessario esse quando est, & simpliciter esse ex necessitate. Similiter autem & in eo quod non est.

Postquam Philosophus ostendit esse impossibilia ea, quæ ex prædictis rationibus sequebātur, hic remotis impossibilibus, cōcludit veritatem. Et circa hoc duo facit, quia enim argumentando ad impossibile processerat ab enunciationibus ad res, & iam remoueat incōuenientia, quæ circa res, sequebantur, ordine cōuerso. Primo ostendit qualiter se habeat veritas circa res. Secundo qualiter se habeat veritas circa enunciationes, ibi {Quare quoniā orationes veræ sunt.} Circa primum duo facit. Primo ostendit qualiter se habeat veritas & necessitas circa res absolute consideratas, Secundo qualiter se habeat circa ea per comparationem ad sua opposita, ibi {Et in cōtradictione eadē ratio est.}

4. Metaph. Le. 6. & c. 9.

Dicit ergo primo, quasi ex pręmissis concludens, quòd si prędicta sunt inconuenientia, vt scilicet omnia ex necessitate euenient, oportet dicere ita se habere circa res, s. quod omne quod est, necesse est esse qn̄ est, & omne quod non est necesse est non esse quando non est. Et hæc necessitas fundatus super hoc principiū, impossibile est simul esse, & non esse, si enim aliquid est impossibile dum est illud simul non esse, ergo necesse est tunc illud esse. Nam impossibile non esse idem significat ei quod est necesse esse, vt in Secundo dicetur.

Lectio. 6.

Et similiter, si aliquid nō est, impossibile est illud simul esse, ergo necesse est non esse, quia etiam idem significant.

Omne dum est, est nece. esse, &c.

Et ideo manifeste verum est, quòd omne quod est necesse est esse quando est, & omne quod non est, necesse est non esse pro illo tempore quando non est, & hæc est necessitas non absoluta, sed ex suppositione. Vnde non potest simpliciter & absolute dici, quòd omne quod est necesse est esse, & omne quod nō est necesse est non esse, quia nō idem significant, quod omne ens quando est sit ex necessitate, & quod omne ens simpliciter sit ex necessitate, nam primum significat necessitatem ex suppositione, secundum autem necessitatem absolutam. Et quod dictum est de esse, intelligendū est similiter de nō esse, quia aliud est simpliciter ex necessitate non esse, & aliud est ex necessitate non esse, quando non est. Et per hoc videtur Arist. excludere id quod supra dictum est, quòd, si in his, quæ sunt, alterum determinate est verum, quod etiam antequam fieret, alteram determinate esset futurum. Deinde cum dicit.

ARGY.

Et in cōtradictione etiā ratio eadem est. Omne namq; necesse est esse, aut non esse, & item fore aut non fore, non tamen necesse est distincte alterū fore. Veluti necesse est quidem pugnam naualem cras fore, aut non fore, non tamen fore pugnam naualem cras necesse, neq; rursus non fore attamen fore, aut non fore necesse est.

ANTI.

Et in contradictione eadem ratio est. Esse quidem, vel non esse omne necesse est, & futurum esse, vel non, non tamen diuidentem dicere alterum necessarium. Dico, autem, vt necesse est quidem esse futurum bellum nauale cras, vel non futurum esse sed non futurum esse cras bellum nauale necesse est, vel non futurū esse. Futurum autem vel esse, vel non esse, necesse est.

Ostendit quomodo se habeat circa res per comparationem ad sua opposita, & dicit, quod eadem ratio est in contradictione, quæ est in suppositione. Sicut.n. illud quod non est absolute necessarium, fit necessarium in suppositione eiusdem, quia necesse est esse quod est ita etiā quod

non

non est in se necessarium absolute, fit necessariū per disiunctionem oppositi, quia necesse est de vnoquoq; q sit vel non sit, & q futurum sit aut nō sit, & hoc sub disiunctione. & hæc necessitas fundatur super hoc principiū, q impossibile est cōtradictoria simul esse vera falsa. Vnde impossibile est neq; esse neq; non esse, ergo necesse est vel esse vel non esse. Non tamen si diuisim alterū accipiatur necesse est illud esse absolute. Et hoc manifestat per exemplum, quia necessarium est nauale bellum esse futurum cras, vel non esse, sed non est necesse nauale bellum futurum esse cras. Similiter etiam non est necessariū non esse futurum, quia hoc pertinet ad necessitatem absolutam, sed necesse est quòd vel sit futurum vel non sit futurum, & hoc pertinet ad necessitatem quæ est sub disiunctione. Deinde cum dicit.

Necessitas per disiunctionem. 4. Metaph. text. com. 9. Lectio. 6.

ARGY. *Quare cum orationes ita sunt veræ, quemadmodum sese habent res ipsæ, patet & contradictionem ipsam, quæ circa res eas efficitur, quæ sic se habent vt æque fieri atque non fieri, & esse atq; non esse possint, necessario perinde sese habent, atq; res tales sese habent & eandem cū illis legem subire, quod quidem in hisce fit, quæ non semper sunt, aut non semper non sunt Contradictionis enim rerum ipsam alteram quidem partem necesse est veram esse, vel falsam, non tamen hanc, vel hanc, sed vtraq; contigerit fitque vt altera magis sit vera, non tamen vera, vel falsa distincte, sicut diximus.*

ANTI. *Quare quoniam similiter orationes veræ sunt quemadmodum & res, manifestum est quoniam quæcunq; sic se habent vt vtrumlibet sint, & contraria ipsorum contingant, necesse est similiter se habere & contradictionem, Quod contingit in his quæ non semper sunt, & non semper non sunt. Horū enim necesse est alteram partem contradictionis veram esse vel falsam, nō tamen hoc, vel illud, sed vtrumlibet. & magis quidem alteram veram, non tamen iam veram vel falsam.*

Ex eo q se habet circa res, ostendit qualiter se habeat circa orationes. Et primo ostendit quomodo vniformiter se habet in veritate orationum sicut circa esse & non esse. Secundo finaliter concludit veritatem totius dubitationis. ibi {Quare manifestum.} Dicit ergo primo, q quia hoc modo se habent orationes enunciatiuæ ad veritatem sicut & res ad esse vel non esse, quia ex eo q res est vel non est, oratio est vera vel falsa, consequens est, quòd in omnibus rebus, quę ita se habēt vt sint ad vtrumlibet, & quæcunq; ita se habent q contraria eorum qualitercunq; contingere possunt, siue æqualiter siue alterum vt in pluribus, ex necessitate sequitur, q etiam similiter se habeat contradictio enunciationum. Et exponit consequenter quę sint illę res, quarum contradictoria contingere queant, & dicit huiusmodi esse quæ neque semper sunt, sicut necessaria, neq; semper non sunt, sicut impossibilia, sed quandoq; sunt & quandoque non sunt. Et vlterius manifestat quomodo similiter se habeat in cōtradictorijs enunciationibus, & dicit, quòd harum enunciationum quæ sunt de cōtingentibus, necesse est, quòd sub disiunctione altera pars contradictionis sit vera vel falsa, non tamen hæc vel illa determinatæ, sed se habet ad vtrumlibet. Et si contingant quòd altera pars contradictionis magis sit vera, sicut accidit in cōtingentibus quæ sunt vt in pluribus, nō tamen ex hoc necesse est quòd ex necessitate altera earum determinate sit vera vel falsa. Deinde cum dicit.

Enun. quo ad veritatē.

Enun. de cōtingen. quo ad veri.

ARGY. *Quare patet non omnium affirmationum, & negationum oppositarum alteram necessario verā esse, alteram falsam. Non enim in hisce, quæ sunt, sic res se habet, & in iis quæ non sunt quidem, esse vero aut non esse possunt, sed vt diximus.*

ANTI. *Quare manifestū est quoniā non est necesse omnis affirmationis, & negationis oppositarum, hanc quidem verā, illam vero falsam esse. Neq; n. quemadmodū in his quæ sunt, sic se res habet etiā & in his, quæ non sunt, possibilibus tamen esse vel non esse, sed quemadmodū dictum est.*

Concludit principale intentum, & dicit manifestū esse ex prędictis q non est necesse in omni genere affirmationum & negationum oppositarum, alteram determinate esse veram & alteram esse falsam, quia non eodem modo se habet veritas, falsitas in his quæ sunt iam de præsenti, & in his quæ non sunt, sed possunt esse vel non esse. Sed hoc modo se habet in vtrisque sicut dictū est, quia, s. in his, quæ sunt necesse determinate alterum esse verum & alterū falsum, quod non contingit in futuris quæ possunt esse & non esse. Et sic terminatur Primus Liber.

Non in omni genere affir. vel neg. non super alterā deter. ver. vel fal.

ARISTOTELIS STAGIRITÆ

PERIPATETICORVM PRINCIPIS, PERIHERMENIAS,

LIBER SECVNDVS.

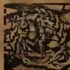
Cum Sancti Thomæ Aquinatis Præclarissimis Commentarijs.

LECTIO PRIMA,

Distinguntur enunciationes à parte subiecti, quod est nomē finitum, vel infinitum tam vniuersaliter quam non vniuersaliter tantum.

ARGY. *Quoniam autem affirmatio enunciatio est quippiam de quopiam significans, hoc autem nomen est, aut id quod nomine caret, vnum vero id esse, atq; de vno dici, quod est in affirmatione, oportet.*

ANTI. *QVONIAM autem est affirmatio de aliquo significans aliquid hoc autem oportet esse vel nomē, vel innominatum, unum aūt oportet esse & de vno id quod est in affirmatione.*

Postquā Philosophus in Primo libro determinauit de enunciatione simpliciter considerata, Hic determinat de enunciatione secundum q diuersificatur per aliquid sibi additū. Possunt aūt tria in Enunciatione considerari. Primo ipsæ dictiones, quæ prædicātur vel subijciuntur in enunciatione quas supra distinxit per nomina & verba. Secundo ipsa compositio, secundum quam est verū vel falsum in enunciatione affirmatiua vel negatiua. Tertio ipsa oppositio vnius enunciationis ad aliam. Diuiditur ergo hęc pars in tres partes. In prima ostendit quid accidit enūciationis ex hoc q aliquid additur ad dictiones in subiecto vel prædicato positas. Secūdo quid accidat enūciationi ex hoc q aliquid additur ad determinandū veritatem vel falsitatem compōnis, ibi {His vero determinatis.} Tertio soluit quandā dubitationem

Primo. Libro. Lect. 4. & 5. Tria in enū. consideran.

Lect. 8. Notandum

dubitationem circa oppositiones enunciationum prouenientem ex eo q̄ additur aliquid simplici enunciationi, ibi {Vtrum aũt contraria est affirmatio.} Est aũt considerandum q̄ additio facta ad prædicatum vel subiectum quandoq; tollit vnitatem enunciationis q̃nque vero non tollit, sicut additio negationis infinitantis dictionem. Circa primum ergo duo facit. Primo ostendit quid accidit enunciationibus ex additione negationis infinitantis dictionem. Secũdo ostendit quid accidat circa enunciatio
Lect.5. nem ex additione tollente vnitatem, ibi {At vero vnum de pluribus.} Circa primũ duo facit. Primo determinat de enunciationibus simplicissimis, in quibus nomen finitum vel infinitũ ponitur tñ ex parte subiecti, Secundo determinat de enunciationibus in quibus nomẽ finitum vel infinitũ ponitur non solũ ex parte subiecti, sed etiam
Lect.3. ex parte prædicati, ibi {Qñ autem est tertiũ adiacens.} Circa primũ duo facit. Primo proponit rõnes quasdã distinguendi tales enunciationes, Secundo ponit earum distinctionẽ & ordinẽ, ibi {Quare prima est affirmatio.} Circa primũ duo facit. Primo ponit rõnes distinguendi enunciationes ex parte nominũ, Secũdo q̄ nõ potest esse eadem ratio distinguẽdi ex parte verborum ibi {Præter
Primi libri Lect.8. verbum aũt.} Circa primũ tria facit. Primo proponit rationes distinguendi enũciationes. Secũdo exponit quod dixerat, ibi {Nomen aũt dictũ est.} Tertio concludit intentũ, ibi {Erit aũt omnis affirmatio.} Resumit ergo illud. quod supra dictũ est de distinctione affirmationis, q̄ .s. affirmatio est enũciatio significas aliquid de aliquo. & quia verbũ est proprie nota eorum quę de altero prædicantur, cõsequens est vt illud, de quo aliqnid dicitur, pertineat ad nomen aũt est vel finitũ vel infinitum, & ideo, quasi concludens subdit, q̄ quia affirmatio significat ali-
Lec.4. primi libri. Not. infini. quid de aliquo consequens est vt hoc, de quo significatur aliquid de aliquo, s. subiectũ affirmationis, sit vel nomen .s. finitũ, quod proprie dicitur nomen. vt in Primo dictũ est, vel innominatum. i. infinitũ nomen quod dicitur innominatum, quia ipsum, nõ nominat aliquid cum aliqua forma determinata, sed solu remouet determinationem formæ. Et, ne aliquis diceret q̄ id quod in affirmatione subijcitur est simul nomen & innominatũ, ad hoc excludendum subdit, q̄ id quod est, s. primũ in affirmatione, s. vna, de qua nunc loquimur, oportet esse vnum & de vno subiecto, & sic oportet q̄ subiectum talis affirmationis sit vel nomen, vel nomen infinitum. Deinde cum dicit.

ARGY. *Dictumq; est antea quid nam sit ipsum nomẽ, & quid etiam id quod nomine caret, ipsum. n. non homo non nomen, sed infinitum nomen appello infinitum enim nomen vnum quodammodo significare videtur, quemadmodum & non valet, non verbum, sed infinitum nuncupo verbũ.*

ANTI. *Nomen autem dictum est & innominatũ prius. Non homo. n. nomen quidem non dico, sed nomen infinitũ. Vnũ .n. significat quodammodo infinitum nomen. quemadmodum & non currit, non verbũ dico, sed infinitũ verbum.*

Lect.4. primi libri. Exponit quod dixerat, & dicit, q̄ supra dictũ est quid sit nomen, & quid sit innominatũ. i. infinitũ nomen, quia non homo non est nomen, sed est infinitũ nomen, sicut non currit non est verbũ, sed infinitum verbũ. Interponit autẽ quoddam, quod valet ad dubitationis remotionem, videlicet q̄ nomen infinitũ quodammodo signifi-
Not. infini. sig. vnum. cat vnum. Non. n. significat simpliciter vnũ, sicut nomen finitum, quod significat vnam formã generis vel speciei aut etiam indiuidui, sed inquantum significat negationem formæ alicuius, in qua negatione multa cõueniunt, sicut in quodã vno s̃m rationem. Vnum aũt eodem modo dicitur aliquid, sicut & ens vnde sicut ipsum non ens
Vnũ & ens. Lec.2. & tecommen. Neg. vnum. dicitur ens nõ quidem simpliciter, sed s̃m quid. i. s̃m rationem vt patet in. 4. Metaph. ita etiã negatio est vnum secũdum quid, s. secundum rationem. Introducit autem hoc, ne aliquis dicat q̄ affirmatio, in qua subijcitur nomen infinitum, non significet vnũ de vno, quasi nomen infinitum non significet vnum. Deinde cum dicit.

ARGY. *Omnis affirmatio perfecto, aut ex nomine, & verbo, aut ex infinito nomine verboq; constabit.*

ANTI. *Erit omnis affirmatio negatio vel ex nomine & verbo, vel ex infinito nomine, & verbo.*

Concludit propositũ. s. q̄ duplex est modus affirmationis. Quædam enim est affirmatio, quæ constat ex nomine & verbo, quædam autem est quæ constat ex infinito nomine & verbo. Et hoc sequitur ex hoc quod supra
Lect.9. dictum est, quòd hoc de quo affirmatio aliquid significat vel est nomen, vel innominatum. Et eadem differentia potest accipi ex parte negationis, quia de quocunque contingit affirmare cõtingit & negare, vt in Primo habitum est. Deinde cum dicit.

ARGY. *Absque nanq; verbo nulla est affirmatio sane, neque nulla negatio. Est. n. vel erat, vel fuit, vel erit, & quacunq; alia sunt huiuscemodi verba, ex numero sunt eorũ, quæ posita sunt, significant enim insuper tempus.*

ANTI. *Præter verbũ autem nulla affirmatio, vel negatio est. Est enim vel erit, vel fuit, vel fit, vel quacunq; alia huiusmodi verba, ex his sunt, quæ sunt posita, consignificant enim tempus.*

Ostendit q̄ differentia enunciationũ non potest sumi ex parte verbi. Dictum est. n. supra, q̄ præter verbũ nul-
Lect. 8. primi libri. Præter no. vel ver. esse affir. vel nega. la est affirmatio vel negatio. Potest. n. præter nomen esse aliqua affirmatio vel negatio, videlicet si ponatᷣ loco nominis infinitum nomen, loco autem verbi in enunciatione non potest poni infinitũ verbum, duplici ratione. Primo quidem quia infinitum verbũ constituitur per additionem infinitæ particulæ, quæ quidẽ addita verbo per se dicto. i. extra enunciationẽ posito, remouet ipsum absolute, sicut addita nomini remouet formã nominis absolute, & ideo extra enunciationem potest accipi verbũ infinitum per modũ vnius dictionis, sicut & nomen infinitum. Sed qñ negatio additur verbo in enunciatione
Neg. addita verbo. posito negatio illa remouet verbum ad aliquo, & sic facit enunciationem negatiuã. Quod non accidit ex parte
Enunc. fieri. nega. Secunda ra. nominis. Non. n. enũciatio efficitur negatiua nisi per hoc q̄ negatur compositio, quæ importatur in verbo, & ideo verbum finitum in enunciatione positum fit verbũ negatiuum. Secundo, quia in nullo variatur veritas enunciationis, siue vtamur negatiua particula vt infinitante verbum, vel vt faciente negatiuã enunciationem, & ideo accipitur semper in simpliciori intellectu prout est magis in promptu. Et inde est, q̄ non diuersificauit affirmationem per hoc quòd sit ex verbo vel infinito verbo, sicut diuersificauit per hoc q̄ ex nomine vel infinito no-
Enun. ex verbo infin. Cur ex casu verb. & non no. fit enun. Lectio.4. mine. Est aũt considerandum, q̄ in nominibus & in verbis præter differentiã finiti & infiniti est differentia recti, & obliqui. Casus. n. nominũ etiam verbo addito non constituunt enunciationem significantem verum vel falsum, vt in primo habitũ est, in. lo. itur ipse rectus, sed in casibus verbi includitur ip-
In ca. verb. includitur ŏ verb. præsen tis tempo. sum verbum præsentis temporis. Præteritum enim & futurum, quæ significant casus verbi dicuntur per respectum ad præsens. Vnde si dicatur, hoc erit, idem est ac si diceretur hoc est futurum, hoc fuit, hoc est præteritum.

Et propter hoc ex casu verbi & nomine fit enunciatio, Et ideo subiungit quod siue dicatur est siue erit, siue fuit, vel quæcunque alia huiusmodi verba, sunt de numero prædictorum verborū, sine quibus non potest fieri enunciatio, quia omnia consignificant tempus, & alia tempora dicuntur per respectum ad præsens. Deinde cū dicit.

ARGY. *Quare prima est affirmatio, atque negatio, homo est homo non est, deinde, non homo est, non homo non est. Rursus omnis homo est non omnis homo est, omnis non homo est, non omnis non homo est. Eadem est ratio & de tempore exacto atque futuro.*

ANTI. *Quare prima erit affirmatio, & negatio, est homo, non est homo. Rursus, est omnis homo, non est omnis homo. Rursus est omnis homo, non est omnis homo, est omnis non homo, non est omnis non homo. Et in extrinsecis temporibus eadem est ratio.*

Triplex differētia enū. in quib. no. fin. vel infi. ex parte subiecti.

Concludit ex præmissis distinctionem enunciationū in quibus nomen finitū vel infinitū ponitur solū ex parte subiecti, in quibus triplex differētia intelligi pôt. Vna quidem secundum affirmationē, & negationem, alia secundum subiectum finitū, & infinitū, tertia secundum subiectū vniuersaliter, vel nō vniuersaliter positum. Nomen aūt finitū est ratione prius infinito, sicut affirmatio prior est negatione, vnde primā affirmationem ponit, homo est, & primā negationem homo nō est. Deinde ponit secundā affirmationem, nō homo est, secūdam aūt negationem, non homo non est. Vlterius aūt ponit illas enunciationes in quibus subiectū vniuersaliter ponitur, quæ sunt quatuor, sicut & illæ, in quibus est subiectū non vniuersaliter positū. Prætermisit aūt ponere exemplū de enunciationibus, in quibus subijcitur singulare, vt Socra. non est quia singularibus nominibus nō additur aliquod signū. Vnde in hmôi enunciationibus nō potest omnis differētia inueniri. Similiter etiā intermittit exemplificare de enunciationibus, quarū subiecta particulariter ponuntur, quia tale subiectū quodammodo eandem vim habet cū subiecto vniuersali non vniuersaliter sumpto. Non ponit aūt aliquam differētiam ex parte verbi, quæ posset sumi secundum casus verbi, quia sicut ipse dicit in extrinsecis temporibus, i. in præterito, & in futuro, quæ circunstant præsens, est eadem ratio sicut & in præsenti, vt iam dictum est.

Prætermit. exemplū de enun. subiecti singul. Subiecti. partic. Prætermit. differētia secundum casus verbi.

LECTIO II.

Quatuor enunciationū in affirmatione & negatione sequela in figura distinguitur, ac declaratur.

ARGY. *Cum aūt ipsum est tertiū insuper prædicatur hoc pacto homo iustus est, dupliciter iam ipsæ oppositiones dicūtur.*

ANTI. *Qvando autem est tertium adiacens prædicatur, dupliciter tunc dicuntur oppositiones.*

Postquā Philosophus distinxit enūciationes, in quibus nomen finitū vel infinitum ponitur solum ex parte subiecti, hic accedit ad distinguendū illas enunciationes, in quibus nomen finitū vel infinitum ponitur ex parte subiecti, & ex parte prædicati. Et circa hoc duo facit. Primo distinguit huiusmodi enūciationes, Secundo manifestat quædam quæ circa eas dubia esse possent, ibi {Quæ vero contraria est} Circa primū duo facit. Primo ait de enunciationibus, in quibus nomē prædicatur cum hoc verbo est, Secūdo de enunciationibus in quibus alia verba ponuntur, ibi {In his vero in quibus.} Distinguit aūt huiusmodi enūciationes sicut primas secundum triplicem differentiam ex parte subiecti consideratā. Primo nanque agit de enunciationibus, in quibus subijcitur nomen finitum non vniuersaliter sumptū, Secundo de illis, in quibus subijcitur nomē finitū vniuersaliter sumptū, ibi {Similiter autem se habet,} Tertio de illis, in quibus subijcitur nomen infinitum, ibi {Aliæ aūt habent ad id quod est non homo.} Circa primum tria facit. Primo proponit diuersitatem oppositionis talium enunciationum, Secundo concludit earum numerum, & ponit earum habitudinem, ibi {Quare quatuor.} Secundo exemplificat, ibi {Intelligimus vero,} Circa primum duo facit. Primo proponit quod intendit, Secūdo exponit, quoddā quod dixerat, ibi {Dico aūt.} Circa primū duo oportet intelligere. Primo quidem quid est hoc quod dicit, est tertiū adiacens prædicatur. Ad cuius euidentiam considerandū est quod quandoque in enunciatione prædicatur est, secundum se. vt cum dicitur Sortes est, per quod nihil aliud intendimus significare, quam quod Sortes sit in rerū natura. Quandoque vero nō prædicatur per se quasi principale prædicatum, sed quasi coniunctū principali prædicato ad connectendum ipsum subiecto. sicut cū dicitur Sortes est albus, nō est intentio loquentis vt asserat Sortem esse in rerum natura, sed vt attribuat ei albedinem mediante hoc verbo est. & ideo in talibus, est, prædicatur vt adiacens principali prædicato. Et nō dicitur esse tertiū, quia sit tertium prædicatum, sed quia est tertia dictio posita in enunciatione, quæ simul cum nomine prædicato facit vnum prædicatū. Vt sic enunciatio diuidatur in duas partes & non in tres. Secundo considerandū est quid est hoc quod dicit, quod quādo est, eo modo quo dictum est, tertium adiacens prædicatur, dupliciter dīr oppositiones. Circa quod considerandū est, quod in præmissis enunciationibus, in quibus nomen ponebatur solū ex parte subiecti, secundum quodlibet subiectū erat vna oppositio, puta subiectū erat nomē finitum nō vniuersaliter sumptū erat sola vna oppositio, .s. est homo non est homo, Sed, qñ est tertium adiacens prædicatur, oportet esse duas oppositiones eodem subiecto existente secundum differentiam noīs prædicati, quod pôt esse finitū vel finitum, sicut hęc est vna oppositio, homo est iustus, homo nō est iustus, alia vero oppositio est, homo est nō iustus, homo nō est nō iustus. Non. n. negatio fit nisi per oppositionē negatiuæ particulæ ad hoc verbū est, quod est nota prædicationis. Deinde cum dicit.

Lect. 4. Lect. 3. Lect. 3. Notandum, primum ter tiū adiacens prædicari. Ver. cum nomine prædicato. Notandum Secundum. Negationem fieri.

ARGY. *Vbi ipsum est tertium dico componi nomen, aut verbum in affirmatione.*

ANTI. *Dico autem vt est iustus homo, est, tertium adiacere nomen vel verbum in affirmatione.*

Exponit quod dixerat, est tertium adiacens, & dicit quod cū dicitur homo est iustus, hoc verbū est, adiacet. s. prædicato tanquā tertium nomē vel verbū in affirmatione. Potest. n. ipsum est dici nomen, prout quælibet dictio nomen dicitur, & sic est tertiū nomen. i. tertia dictio. Sed, quia secundum communem vsum loquendi dictio significans tempus magis dicitur verbum quam nomen, propter hoc addit vel verbū, quasi dicat ad hoc quod sit tertium, nō refert virū dicatur nomen vel verbū. Deinde cum dicit.

Ly est, dicā nomen.

ARGY. *Quare quatuor ob idipsum erunt hæc, quorū duo quidem sic se habebunt ad affirmationem negationem similitudine rationis & ipsæ priuationes.*

ANTI. *Quare quatuor erunt istæ, quorū duæ quidem ad affirmationem & negationem sese habent secundum consequentiam, vt priuationes, duæ vero minime.*

Concludit numerum enunciationū. Et primo ponit conclusionē numeri. Secundo, ponit earū habitudinem, ibi {Quarū duæ quidem.} Tertio rationē numeri exemplificat, ibi {Dico autem qm est.} Dico ergo primo, quod quia duæ sunt oppositiones, quādo est tertium adiacens prædicatur, cum omnis oppositio sit inter duas enunciationes,

tiones, conſequens eſt ꝙ ſint quatuor enunciationes, illæ in quibus eſt, tertiũ adiacens prædicatur, ſubiecto finito non vniuerſaliter ſumpto. Deinde cum dicit, {Quarum duæ quidem.} Oſtendit habitudinem prędictarũ enunciationũ adinuicem, & dicit, ꝙ quæ dictarũ enunciationum ſe habent ad affirmationẽ, & negationem ſm conſequentiam, ſiue ſm correlationem, aut analogiam, vt in græco habetur, ſicut priuationes, alię vero duæ minime. Quod quia breuiter & obſcure dictũ eſt, diuerſimode à diuerſis expoſitum eſt. Ad cuius euidentiã conſiderandũ eſt, ꝙ tripliciter nomen poteſt prædicari in hmói enunciationibus. Quandoq;.n. prædicatur nomen finitũ, ſm ꝙ aſſumuntur duæ enunciationes, vna affirmatiua, & altera negatiua. ſ. homo eſt iuſtus, & hõ non eſt iuſtus, quæ dñr ſimplicices. Quandoq; vero prędicatur nomen infinitum ſm ꝙ etiam aſſumuntur duæ aliæ. ſ. homo eſt nõ iuſtus, homo non eſt non iuſtus, quæ dñr infinitę. Quandoq; vero prædicatur nomen priuatiuum, ſm ꝙ etiã ſumuntur duæ aliæ, ſ. homo eſt iniuſtus, homo nõ eſt iniuſtus, quæ dñr priuatiuæ. Quidam ergo ſic expoſuerunt, ꝙ duæ enunciationes earum, quas præmiſerat, ſ. illæ, quę ſunt de infinito prædicato, ſe hñt ad affirmationẽ & negationem, quę ſunt de prędicato finito ſm conſequentiã vel analogiam, ſicut priuationes, i. ſicut illæ, quæ ſunt de prædicato priuatiuo. Illæ.n. duæ, quæ ſunt de prædicato infinito ſe habent ſm conſequentiã ad illas, quæ ſunt de finito prædicato ſm tranſpoſitionem quandam, ſ. affirmatio ad negationem, & negatio ad affirmationẽ. Nam homo eſt non iuſtus, quæ eſt affirmatio de infinito prædicato, reſpondet ſm conſequentiam negatiuæ de prædicato finito, huic. ſ. homo nõ eſt iuſtus. Negatiua vero de infinito prędicato. ſ. homo non eſt non iuſtus, affirmatiuæ de finito prædicato, huic. ſ. homo eſt iuſtus. Propter quod Theophraſtus vocabat eas, quæ sũt de infinito prędicato tranſpoſitas. Et ſimiliter etiam affirmatiua de priuatiuo prædicato reſpondet ſm conſequentiam negatiuæ de finito Prædicato, ſ. hæc homo eſt iniuſtus, ei quæ eſt, homo non eſt iuſtus. Negatiuæ vero priuatiuæ, ſ. homo non eſt iniuſtus, ei quæ eſt, homo eſt iuſtus. Diſponatur ergo figura. Et in prima quidẽ linea ponantur illæ, quæ ſunt definito prædicato, ſ. homo eſt iuſtus, homo nõ eſt iuſtus. In ſecunda autem linea, negatiua de infinito prædicato ſub affirmatiua de finito & affirmatiua ſub negatiua, vt patet in ſubſcripta figura.

Tripliciter nomen prædicari. Primus. Secundus. Tertius. Expoſitio. tex. Theophra.

Homo eſt iuſtus.	Homo non eſt iuſtus.
Homo non eſt non iuſtus.	Homo eſt non iuſtus.

Sic ergo duæ, ſ. quæ ſunt de infinito prædicato ſe hñt ad affirmationem & negationem de finito prędicato, ſicut priuationes, i. ſicut illæ quæ ſunt de priuatiuo prædicato. Sed duæ aliæ, quæ ſunt. ſ. de infinito ſubiecto. ſ. non homo eſt iuſtus, non homo non eſt iuſtus, manifeſtũ eſt, ꝙ non hñr ſimilem conſequentiam. Et hoc modo expoſuit Hormelius hoc quod dicitur, duæ vero minime, referens hoc ad illas quæ ſunt de infinito ſubiecto. Sed hoc manifeſte eſt contra literam. Nam, cum præmiſiſſet quatuor enũciationes, duas. ſ. de finito, prædicato, & duas de infinito, ſubiungit quaſi illas ſubdiuidens, quarũ duę quidem, &c. {Duæ vero minime.} Vbi datur intelligi quòd vtraq; duæ intelligantur in præmiſsis. Illæ autẽ quæ ſunt de infinito ſubiecto non includuntur in præmiſsis, ſed de his poſtea dicetur. Vnde manifeſtũ eſt ꝙ de eis nunc nõ loquitur. Et ideo vt Amonius dicit, alij aliter expoſuerunt, dicentes, ꝙ prædictarum quatuor propoſitionum duæ, ſ. quę ſunt de infinito prædicato, ſic ſe habent ad affirmationem, & negationem id eſt ad ipſam ſpeciem affirmationis & negationis, vt priuationes, id eſt priuatiuę affirmationes ſeu negationes. Hæc.n. affirmatio, homo eſt nõ iuſtus, nõ eſt ſimpliciter affirmatio, ſed ſm quid, quaſi ſm priuationem affirmatio, ſicut homo mortuus non eſt homo ſimpliciter, ſed ſm priuationem. & idem dicendum eſt de affirmatiua, & de negatiua, quæ ſunt de finito prædicato ꝙ non ſe habent ad ſpeciem affirmationis & negationis ſm priuationem, ſed ſimpliciter. Hæc enim homo eſt iuſtus eſt ſimpliciter affirmatiua & hæc, homo non eſt iuſtus eſt ſimpliciter negatiua. Sed nec hic ſenſus conuenit verbis Ariſt. Dixit.n. infra {Hæc igitur quemadmodum in reſolutorijs dictũ eſt, ſic ſunt diſpoſita.} Vbi nihil inuenitur ad hunc ſenſum pertinens. Et ideo Amonius ex his, quę in fine primi Priorum dñr de propoſitionibus, quæ ſunt de finito vel infinito vel priuatiuo prędicato, alium ſenſum accipit. Ad cuius euidentiam cõſiderandum eſt, ꝙ ſicut ipſe dicit, enunciatio aliqua virtute ſe habet ad illud, de quo totũ id quod in enũciatione ſignificatũ vere prædicari poteſt, ſicut hęc enunciatio, homo eſt iuſtus, ſe habet ad omnia illa, de quorũ quolibet vere poteſt dici ꝙ eſt homo iuſtus, & ſimiliter hæc enunciatio, homo nõ eſt iuſtus ſe hẽt ad omnia illa, de quorum quolibet vere dici poteſt ꝙ non eſt homo iuſtus. Secundum ergo hunc modum loquendi manifeſtũ eſt ꝙ ſimplex negatiua in plus eſt quam affirmatiua infinita, quæ ei correſpondet. Nam, ꝙ ſit homo non iuſtus vere poteſt dici ꝙ de quolibet; homine qui nõ habet habitum iuſtitiæ, ſed ꝙ non ſit homo iuſtus poteſt dici nõ ſolum de homine non habente habitum iuſtitiæ, ſed etiã de eo qui penitus non eſt homo hæc enim eſt vera, lignũ non eſt homo iuſtus. Tamen hæc eſt falſa, lignum eſt homo non iuſtus, & ita negatiua ſimplex eſt in pluſquã affirmatiua infinita, ſicut etiam animal eſt in plus quã homo, quia de pluribus verificatur. Simili etiã ratione negatiua ſimplex eſt in plus quàm affirmatiua priuatiua, quia de eo quod non eſt homo, nõ poteſt dici ꝙ ſit homo iniuſtus. Sed affirmatiua infinita eſt in plus quã affirmatiua priuatiua, poteſt enim dici de puero. & de quocunq; homine nõdum habent habitum virtutis aut vitij, quòd ſit homo non iuſtus, non tamen de aliquo eorũ vere dici poteſt ꝙ ſit homo iniuſtus. Affirmatiua vero ſimplex in minus eſt quam negatiua infinita, quia ꝙ non ſit homo non iuſtus poteſt dici nõ ſolum de homine iuſto, ſed etiã de eo quod penitus non eſt homo. Similiter etiam negatiua priuatiua in plus eſt quam negatiua infinita. Nam ꝙ non ſit homo iniuſtus poteſt dici non ſolum de homine habente habitum iuſtitiæ, ſed de eo quod penitus non eſt homo, de quorum quolibet poteſt dici ꝙ non ſit homo non iuſtus, ſed vlterius poteſt dici de omnibus hominibus, qui nec habent habitum iuſtitiæ, neque debent habitum iniuſtitiæ. His igitur viſis facile eſt exponere præſentem literam hoc modo. Quarum. ſ. quatuor enunciationum prædictarum duæ quidem ſcilicet infinitæ ſe habebunt ad affirmationem & negationẽ, id eſt ad duas ſimplices, quarum vna eſt affirmatiua, & altera negatiua ſecundum conſequentiã, id eſt in modo conſequendi ad eas, vt priuationes, id eſt ſicut duæ priuatiuæ, quia ſcilicet ſicut ad ſimplicem affirmatiuam ſequitur negatiua infinita, & non conuertitur, eo quòd negatiua infinita eſt in plus, ita etiã ad ſimplicem affirmatiuã ſequitur negatiua priuatiua, quæ eſt in plus & non conuertitur. Sed

Hormelius. Impugna. Horme. Amonius. Impugna. Amon. In iſta lec. Cap. 43. Expoſitio. Amon. Notandum Enuncia. ad quæ. Simplex negati. in pluſquam affir. infini. In pluſquã affir. priua. Affir. in plus quàm affir. priua. Affir. ſim. in minus quã neg. infi. Neg. pri. in plus quàm nega. infini. Expo. tex. Secundum Amon.

ſicut, ſimplex negatiua ſequitur ad infinitã affirmatiuã, quæ eſt in minus, & nõ conuertitur, ita etiã negatiua ſimplex ſequitur ad priuatiuã affirmatiuam, quæ eſt in minus, & nõ conuertitur, ex quo patet ꝙ eadẽ eſt habitudo in conſequendo infinitarum ad ſimplices, quæ eſt etiam priuatiuarum. Sequitur {Duæ aũt}.ſ. ſimplices, quæ relinquuntur remotis duabus, ſ. infinitis à quatuor præmiſſis {minime}.i. nõ ita ſe habent ad infinitas in cõſequendo, ſicut priuatiuę ſe habẽt ad eas, quia videlicet ex vna parte ſimplex affirmatiua eſt in minus quã negatiua infinita ſed negatiua priuatiua eſt in plus quam negatiua infinita, ex alia vero parte negatiua ſimplex eſt in plus quã affirmatiua infinita ſed affirmatiua priu. eſt in minus quã infinita, ſed affirmatiua. Sic ergo patet ꝙ ſimplices non ita ſe habent ad infinitas in cõſequendo, ſicut priuatiuæ,
Contra. Amon. ſed habent ad infinitas. Quamuis aũt ſ'm hoc litera Philoſophi ſubtiliter exponatur, tñ videtur eſſe aliquantulũ expoſitio extorta. Nam litera, Philoſophi videtur ſonare diuerſas habitudines nõ eſſe attendendas reſpectu diuerſorũ, ſicut in prædicta expoſitione primo accipitur ſimilitudo habitudinis ad ſimplices, & poſtea ſimilitudo habitudinis reſpectu infinitarũ. Et ideo ſimplicior & ma-
Porphy. Boethus. gis cõueniens literæ Ariſt. eſt expoſitio Porphirij quam Boethus ponit, ſ'm quã expoſitionẽ attẽditur ſimilitudo & diſſimilitudo ſ'm conſequentiã affirmatiuarũ ad negatiuas. Vnde dicit. Quarũ.ſ. quatuor præmiſſarũ, duæ quidem, ſ. affirmatiuę, quarũ vna eſt ſimplex & alia infinita, ſe habebunt ſ'm cõſequentiã ad affirmationẽ & negationẽ, vt, ſ. ad vnã affirmatiuã ſequatur alterius negatiua. Nam ad affirmatiuã ſimplicem ſequitur negatiua infinita, & ad affirmatiuã infinitã, ſequitur negatiua ſimplex. Duę vero. ſ. negatiuæ, minime. i. nõ ita ſe hñt ad affirmatiuas, vt. ſ. ex negatiuis ſequantur affirmatiuæ, ſicut ex affirmatiuis ſequebãtur negatiuæ, & quantũ ad vtrunq; ſimiliter ſe hñt priuatiuæ ſicut infinitæ. Deinde cũ dicit.

ARGY. *Nam ipſum eſt, aut iuſto addetur, aut nõ iuſto, quare & negatio ſimiliter eiuſdẽ addetur, quatuor igitur erũt.*

ANTI. *Dico autem quoniam eſt, aut iuſto adiacebit, aut non iuſto, quare etiam negationes quatuor enim ſunt.*

Manifeſtat quodã quod ſupra dixerat, ſ. ꝙ ſint quatuor prædictæ enunciationes. Loquimur enim nunc de enunciationibus, in quibus hoc verbum eſt ſolum prædicatur ſ'm ꝙ eſt adiacens alicui nomini finito vel infinito, puta ſ'm, quòd adiacet iuſto, vt cum dicitur homo eſt iuſtus, vel ſecundum ꝙ adiacet non iuſto, vt cum di-
Lect. 6. citur, homo eſt non iuſtus. Et quia in neutra harum negatio apponitur ad verbum, conſequens eſt ꝙ vtraq; ſit affirmatiua, Omni autem affirmationi opponitur negatio, vt ſupra in primo oſtenſum eſt. relinquitur ergo, ꝙ prædictis duabus enunciationibus affirmatiuis reſpondent duæ aliæ negatiuæ. Et ſic conſequens eſt quòd ſint quatuor ſimplices enunciationes. Deinde cum dicit.

ARGY. *Intelligimus autẽ id quod dicitur ex hiſce quæ hic ſubſcribuntur homo iuſtus eſt, huius negatio eſt, homo non iuſtus eſt, homo non iuſtus eſt, huius negatio eſt, homo non iuſtus non eſt, hic enim ipſum eſt, & item non eſt iuſto, & non iuſto adiungitur. Hæc igitur ſic ordine poſita ſunt, vt in Reſolutiuis dictum eſt.*

ANTI. *Intelligimus vero quod dicitur ex his quæ ſubſcripta ſunt, eſt iuſtus homo, huius negatio eſt, nõ eſt iuſtus homo, eſt non iuſtus homo, huius negatio eſt, non iuſtus homo. eſt enim hoc loco, & non eſt, iuſto & non iuſto adiacee. Hæc igitur quemadmodum in Reſolutorijs dictum eſt, ſic ſunt diſpoſita.*

Homo eſt iuſtus	angulare contrapoſitæ	Homo non eſt iuſtus
angulare ſubinuicem poſitæ,		angulares ſubinuicem poſitæ
Hõ non eſt non iuſtus	Angulares contrapoſitæ	Homo eſt nõ iuſtus

Manifeſtat quod ſupra dictum eſt per quandã figuralem deſcriptionem. Dicit.n. quòd id quod in ſupradictis dictum eſt. intelligi poteſt ex ſequenti ſubſcriptione. Sit enim quędã quadrata figura, in cuius vno angulo deſcribatur hæc enunciatio, homo eſt iuſtus & ex oppoſito deſcribetur ei negatio quæ eſt homo non eſt iuſtus, ſub quibus ſcribantur duæ aliæ infinitæ. ſ. homo eſt non iuſtus, homo non eſt non iuſtus, in qua deſcriptione apparet, ꝙ hoc verbum eſt, affirmatiuum vel negatiuum adiacet iuſto, & nõ iuſto. Et ſ'm hoc diuerſificantur quatuor enunciationes. Vltimo autem concludit ꝙ prædictæ enuncia- Cap. vlti.
tiones diſponuntur ſecundũ ordinem cõſequentię prout dictum eſt in reſolutorijs, i. in. t. Priorum, alia litera habet. Dico autem, quoniam eſt, aut homini, aut non homini adiacebit, & in figura, eſt hic loco homini & nõ homini adiacebit iuſto & non iuſto. Quod quidem nõ eſt intelligendum, vt homo, & non homo accipitur ex parte ſubiecti non, enim nũc agitur de enunciationibus quæ ſunt de infinito ſubiecto. Vnde oportet ꝙ homo & non homo accipiantur ex parte prædicati. Sed, quia Philoſophus explicat de enunciatione in quibus ex parte prædicati ponitur iuſtum & non iuſtum, viſum eſt Alex. quòd Alexand.
prædicta litera ſit corrupta. Quibuſdam alijs videtur ꝙ poſſit ſuſtineri, & quòd ſignanter Ariſtotel. nomina in exemplis variauerit, vt oſtenderet ꝙ non differt in quibuſdam nominibus ponantur exempla.

THOMAE DE VIO CARDINALIS.

Tituli S. Sixti commentaria in reliquum Libri Secundi Peri Hermenias. Ad Lectorem.

Humano capiti ceruicem uitor equinam
Addere, da veniam, ſi noua monſtra iuuant.

LECTIO IIII.

Enunciationes, in quibus nomen finitum vniuerſaliter ſumptum ſubijcitur, præcedentibus de nomine infinito ſimiles vel diſſimiles eſſe ex earum multiplicitate, concludit, hinc naturam & numerũ propoſitionũ oſtendit, quæ de tertio ſunt adiacente, demum adiectiuarum enunciationum conditiones manifeſtat.

Similiter modo ſeſe habebit oppoſitio, & ſi nominis vniuerſaliter ſit affirmatio, veluti omnis homo iuſtus eſt, huius negatio eſt, non omnis homo iuſtus eſt, omnis homo non iuſtus eſt, huius etiam negatio eſt, non omnis homo non iuſtus eſt. ARGY.

Imiliter autem ſe habent, & ſi vniuerſalis nominis ſit affirmatio, vt omnis eſt homo iuſtus, negatio, non omnis eſt homo iuſtus, omnis eſt homo non iuſtus, non omnis eſt homo non iuſtus. ANTI.

Poſtquam

Poſtquam Philoſophus diſtinxit enũciationes in quibus ſubijcitur nomẽ infinitum non vniuerſaliter ſumptum, hic intendit diſtinguere enunciationes in quibus ſubijcitur nomen finitum vniuerſaliter ſumptum. Et circa hoc tria facit. Primo ponit ſimilitudinem iſtarũ enunciationum ad infinitas ſupra poſitas. Secundo oſtendit diſsimilitudinem earundem, ibi {Sed non ſimiliter.} Tertio concludit numerum oppoſitionum inter dictas enunciationes, ibi {Hæ duæ igitur.} Dicit ergo primo, quòd ſimiles ſunt enunciationes, in quibus eſt nominis vniuerſaliter ſumpti affirmatio. Quo ad primum notandum eſt, in enunciationibus indefinitis ſupra poſitis erant duę oppoſitiones & quatuor enunciationes, & affirmatiuæ inferebant negatiuas, & non inferebantur ab eis, vt patet tam in expoſitione Amonij, quam Porphyrij. Ita in enunciationibus in quibus ſubijcitur nomen finitum vniuerſalter ſumptũ inueniuntur duæ oppoſitiones, & quatuor enunciationes, & affirmatiuæ inferunt negatiuas, & non è contra. Vnde ſimiliter ſe habent enunciationes ſupradictæ, ſi nominis in ſubiecto ſumpti fiat affirmatio vniuerſaliter. Fient enim tunc quatuor enunciationes, duæ de prædicato finito, ſcilicet omnis homo eſt iuſtus, & eius negatio, quæ eſt, non omnis homo eſt iuſtus, & duæ de prædicato infinito, ſcilicet omnis homo eſt non iuſtus, & eius negatio quæ eſt non omnis homo eſt non iuſtus. Et, quia quælibet affirmatio cum ſua negatione vnam integrat oppoſitionem, duæ efficiuntur oppoſitiones, ſicut & de indefinitis dictum eſt. Nec obſtat quòd de enunciationibus vniuerſalibus loquẽs particulares inſeruit, quoniam ſicut ſupra de indefinitis, & ſuis negationibus ſermonem fecit, ita nunc de affirmationibus vniuerſalibus ſermonem faciens de earum negationibus eſt coactus loqui. Negatio ſiquidem vniuerſalis affirmatiue non eſt vniuerſalis negatiua, ſed particularis negatiua, vt in primo libro habitum eſt. Quod autem ſimilis ſit conſequentia in iſtis & ſupradictis indefinitis patet exemplariter & ne multa loquendo res clara prolixitate obtenebretur, formetur primo figura de indefinitis, quæ ſupra poſita eſt in expoſitione Porphyrij, ſcilicet ex vna parte ponatur affirmatiua finita, & ſub ea negatiua infinita, & ſub iſta nega. priua. Ex altera parte, primo negatiua finita & ſub ea. affirmatiua infinita, & ſub ea affirm. priua. Deinde ſub illa figura formetur alia figura ſimilis illi vniuerſaliter, ſcilicet ex vna parte vniuerſalis affirmatiua de prædicato finito, & ſub ea particularis negatiua de prædicato infinito, & ad complementum ſimilitudinis ſub iſta particularis negatiua de prędicato priuatiuo. Ex altera vero parte ponatur primo particularis negatiua de prædicato finito, & ſub ea vniuerſalis affirmatiua de prædicato finito. Et ſub iſta vniuerſalis affirmatiua de prædicato priua. hoc modo.

Notandum.

Amonius. Porphy.

Cur de vniuerſalib. loquens inſeruit de part.

Negatio vniuerſalis affir. par. neg. Lectio. 10.

Figura indefinitarum.

Homo eſt iuſtus.	Homo non eſt iuſtus
Homo non eſt non iuſtus.	Homo eſt non iuſtus
Homo non eſt iniuſtus	Homo eſt iniuſtus.

Figura vniuerſalium.

Omnis homo eſt iuſtus	Non omnis homo eſt iuſtus
Non oĩs hõ eſt non iuſtus.	Omnis homo eſt non iuſtus
Non oĩs homo eſt iniuſtus	Omnis homo eſt iniuſtus.

Quibus ita diſpoſitis, exerceatur conſequentia ſemper in iſta proxima figura, ſicut ſupra in indefinitis exercita eſt, ſiue ſequendo expoſitionem Amonij, vt infinitę ſe habeant ad finitas, ſicut priuatiuæ ſe habent ad ipſas finitas, finitæ autem non ſe habeant ad infinitas medias, ſicut priuatiuæ ſe habent ad ipſas infinitas, ſiue ſectando expoſitionem Porphyrij, vt affirmatiuæ inferant negatiuas, & non econtra. Vtriſque enim expoſitioni ſupra ſubſcriptæ deſeruiunt figurę vt patet diligẽter indaganti. Similiter ergo ſe habent enunciationes iſtæ vniuerſales ad indefinitas in tribus, ſcilicet in numero propoſitionum, & numero oppoſitionum, & modo conſequentiæ.

Amonius.

Porphy. Vniuerſales ad infin. quo modo.

Deinde cum dicit.

Attamen non fit vt ſimiliter hæc quæ per diametrum collocantur, ſimul ſint veræ, ſed fit nonnunquam. ARGY.

Sed non ſimiliter angulares contingit veras eſſe, contingit autem aliquando. ANTI.

Ponit diſsimilitudinẽ inter iſtas vniuerſales & ſupradictas indefinitas, in hoc ꝙ angulares non ſimiliter contingit veras eſſe. Quæ verba primo exponenda ſunt ſecundum eam, quam credimus eſſe ad mentem Ariſtot. expoſitionem, deinde ſecundum alios. Angulares enunciationes in vtraq; figura ſupraſcripta vocat eas, quę ſunt diametraliter oppoſitæ, ſcilicet affirmatiuam finitam ex vno angulo, & affirmatiuam infinitam ſiue priuatam ex alio angulo. Et ſimiliter negatiuam finitam ex vno angulo, & negatiuam infinitam vel priuatiuam ex alio angulo. Enunciationes ergo in qualitate ſimiles angulares vocatæ, eo quòd angulariter id eſt diametraliter diſtant, diſsimilis veritatis ſunt apud indefinitas & vniuerſales. Angulares, enim indefinitæ tam in diametro affirmationum quam in diametro negationũ poſſunt eſſe ſimul veræ, vt patet in ſupraſcripta figura indefinitarum. Et hoc intellige in materia contingenti. Angulares vero in figura vniuerſalium non ſic ſe habent, quoniam angulares ſecundum diametrum affirmationum impoſsibile eſt eſſe ſimul veras in quacunq; materia, angulares autem ſecundum diametrum negationum, quandoq; poſſunt, eſſe ſimul veræ, quando ſcilicet fiunt in materia contingenti, in materia enim neceſſaria & remota impoſsibile eſt eſſe ambas veras. Hæc eſt Boet. quam veram credimus expoſitio. Herme. autem Boet. referente aliter exponit. Licet enim ponat ſimilitudinem inter vniuerſales & indefinitas quo ad numerum enunciationum & oppoſitionum, oppoſitiones tamẽ aliter accipi in vniuerſalibus, & aliter in indefinitis. Oppoſitiones ſiquidem indefinitarũ numerat ſicut & nos numerauimus, alterã, ſcilicet inter finitas affirmatiuam & nega. & alterã inter infinitas affir. & nega. quemadmodum nos fecimus. Vniuerſalium vero nõ ſic numerat oppoſitiones, ſed alteram ſumit inter vniuerſalem affirmatiuam finitam, & particularem negatiuam finitam, ſcilicet omnis homo eſt iuſtus, non omnis homo eſt iuſtus, & alteram inter eandem vniuerſalem affirmatiuam finitã & vniuerſalem affirmatiuam infinitam, ſcilicet omnis homo eſt iuſtus, omnis homo eſt non iuſtus. Inter has enim eſt contrarietas, inter illas vero contradictio. Diſsimilitudinem etiam vniuerſaliũ ad infinitas aliter ponit, non enim nobiſcum fundat diſſimilitudinem inter angulares vniuerſalium & indefinitarum ſupra differentiam, quæ eſt inter angulares vniuerſalium affirmatiuas & nega. ſed ſupra differentiam, quæ eſt inter ipſas vniuerſalium angulares inter ſe ex vtraque parte. Format namq; talem figuram, in qua ex vna parte ſub vniuerſali affirmatiua finita, vniuerſalis affirmatiua infinita eſt, & ex alia parte ſua particulari negatiua finita,

Peri. expoſitio. te. quæ appro. ab expoſitore.

Enunc. angul.

Indefi.

In figura vniuerſalium per diametrum.

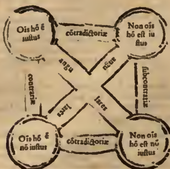
Boethus.

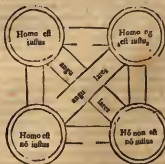
Hermen.

In quo conue.

In quo dif.

particularis negatiua infinita ponitur, ſicque angulares ſint diſparis qualitatis, & ſimiliter indefinitarum figuram format hoc homo.

Quibus ita diſpoſitis ait in hoc ſtare diſsimilitudinē, quòd angulares indefinitarum mutuo ſe inuicem compellunt ad veritatis ſequelam, ita ꝙ vnius angularis veritas ſuæ angularis veritatem infert, vndecunque incipias. Vniuerſalium vero angulares non ſe mutuo compellunt ad veritatē, ſed ex altera parte neceſsitas deficit illationi. Si enim incipias ab aliquo vniuerſalium & ad ſuam angularem procedas, veritas vniuerſalis non ita poteſt eſſe ſimul cū veritate angularis, quòd compellat eam ad veritatem, quia ſi vniuerſalis eſt vera, ſua vniuerſalis contraria erit falſa, nō enim poſſunt eſſe ſimul veræ, & ſi iſta vniuerſalis contraria eſt falſa, ſua contradictoria particularis, quæ eſt angularis primæ vniuerſalis aſſumptæ, erit neceſſario vera. Impoſsibile eſt enim cōtradictorias eſſe ſimul falſas. ſi autem incipias è conuerſo ab aliqua particularium & ad ſuam angularem procedas, veritas particularis ita poteſt ſtare cum veritate ſuæ angularis, quòd tamen non neceſſario infert eius veritatem, quia licet ſequatur particularis eſt vera, ergo ſua vniuerſalis contradictoria eſt falſa, non tamen ſequitur vltra, iſta vniuerſalis contradictoria eſt falſa, ergo ſua vniuerſalis contraria, quæ eſt angularis particularis aſſumpti eſt vera, poſſunt, enim cōtrariæ eſſe ſimul falſę. Sed videtur expoſitio iſta
Contra. Herme. Primo. deficere ab Ariſtot. mente quoad modum ſumendi oppoſitiones. Non enim intendit hic loqui de oppoſitione quę eſt inter finitas & infinitas, ſed de ea quę eſt inter finitas inter ſe, & infinitas inter ſe, ſi enim de vtroq; modo oppoſitionis exponere volumus, iam non duas, ſed tres oppoſitiones inueniemus. primam inter finitas, ſecundam inter infinitas, tertiam quā ipſe Hermenius dixit inter finitam & infinitam. Figura etiā quam formauit, conformis non eſt ei, quam Ariſtoteles in fine. Primi Priorum formauit, ad quam nos remiſit, cum dixit. Secundo. Cap. 32. Hæc igitur quemadmodum in Reſolutorijs dictum eſt, ſic ſunt diſpoſita. In Ariſtotelis nanque figura, angulares ſunt affirmatiuæ, affirmatiuis, & negatiuæ negatiuis.

Deinde cum dicit.

Hæ igitur duæ ſunt oppoſitæ. ARGY.
Hæ igitur duæ oppoſitæ ſunt. ANTI.

Concludit numerum propoſitionum. Et poteſt dupliciter exponi, Primo vt ly hæ, demonſtret vniuerſales & ſic eſt ſenſus, quòd hæ vniuerſales finita & infinita habent duas oppoſitiones, qua ſupra declarauimus. Secundo poteſt exponi vt ly hæ, demonſtret enunciationes finitas & infinitas, quo ad prædicatum ſiue vniuerſales, ſiue indefinitas, & tunc eſt ſenſus, quòd hæ enunciationes ſupradictæ habent duas propoſitiones, alteram inter affirmationem finitam, & eius negationem, alteram inter affirmationem infinitam & eius negationem. Placet autem mihi magis ſecūda expoſitio, quoniam breuitas, cui Ariſto. ſtudebat, replicationem non exigebat, ſed potius quia enunciationes finitas & infinitas, quo ad prædicatum ſecundū diuerſas quantitates enumerauerat, ad duas oppoſitiones omnes reducere terminādo earum tractatum voluit. Deinde cum dicit.

Aliæ vero duæ ſunt rurſus, cum non homo tanquam ſubiectum quoddam accipitur. Non homo iuſtus eſt, non homo iuſtus non eſt. Non homo non iuſtus eſt, non homo non iuſtus non eſt. ARGY.

Aliæ autem ad id quod eſt, non homo. quaſi ſubiectum aliquod additum, vt, eſt iuſtus non homo, non eſt iuſtus non homo, eſt non iuſtus non homo, non eſt non iuſtus non homo. ANTI.

Intendit declarare diuerſitatem enunciationū de tertio adiacente, in quibus ſubijcitur nomen infinitum. Et circa hoc tria facit. Primo proponit & diſtinguit eas, ſecundo oſtendit quòd non dantur plures ſupradictis, ibi {Magis autem.} Tertio oſtendit habitudinem iſtarum ad alias, ibi {Hæ autem extra.} Ad euidentiam primi aduertendum eſt tres eſſe ſpecies enunciationum de in eſſe, in quibus explicite ponitur hoc verbum eſt. Tres ſpecies enunc. de in eſſe in quib. eſt ponitur expli. Quędam ſunt, quæ ſubiecto ſiue finito ſiue infinito nihil habent additum vltra verbū, vt homo eſt, non homo eſt. Prima. Quędam vero ſunt quæ ſubiecto finito habent præter verbum aliquid additum, ſiue finitum, ſiue infinitum, vt homo eſt iuſtus, homo eſt non iuſtus. Secunda. Quædam autem ſunt, quæ ſubiecto infinito præter verbum, habent aliquid additum ſiue finitum ſiue infinitum, vt non homo eſt iuſtus, non homo eſt non iuſtus. Tertia. Et quia de primis iam determinatum eſt, ideo de vltimis tractare volens, ait {Aliæ autem ſunt} quæ habent aliquid, ſcilicet prædicatum additum ſupra verbum eſt, ad id quod eſt non homo quaſi ad ſubiectum, id eſt ad ſubiectum, infinitum. Dixit autem quaſi, quia ſicut nomen infinitum deficit à ratione nominis, ita deficit à ratione ſubiecti. Nota. infini. defi. à ratione ſubiecti, & not. Significatū ſiquidem nominis infiniti non proprie ſubſternitur compoſitioni, cum prædicato quam importat, eſt, tertium adiacens. Enumerat quoque quatuor enunciationes

enunciationes & duas oppositiones in hoc ordine, ficut & in fuperioribus fecit. Diftinguit etiam iftas ex finitate vel infinitate prædicata. Vnde primo ponit oppofitiones inter affirmatiuam & negatiuam habentes fubiectũ infinitum, & prædicatum finitum, dicens {vt nõ homo eft iuftus, non homo non eft iuftus.} Secundo ponit oppofitionem alteram inter affirmatiuã & negatiuam, habentes fubiectum infinitum & prędicatum infinitum, dicens {vt non homo eft non iuftus, nõ homo non eft non iuftus.} Deinde cum dicit.

ARGY. *Atque plures his oppofitiones non erunt.*

ANTI. *Magis autem plures his non funt oppofitiones.*

Notandum Enun. in quibus hoc ver. eft, varia.

Oftendit quòd non dantur plures oppofitiones enunciationum fupradictis. Vbi notandum eft quòd enunciationes de ineffe in quibus explicite ponitur hoc verbum, fiue fecundum, fiue tertium adiacens, de quibus loquimur, non poffunt effe plures quam duodecim fuprapofitæ, & confequenter oppofitiones earum fecundum affirmationem & negationem non funt nifi fex. Cum enim in tres ordines diuifæ fint enunciationes, fcilicet in illas de fecundo adiacente, in illas de tertio fubiecti finiti, & in illas de tertio fubiecti infiniti, & in quodlibet ordine fint quatuor enunciationes, fiunt omnes enunciationes duodecim, & oppofitiones fex. Et quoniam fubiectum earum in quolibet ordine poteft quadrupliciter quantificari, fcilicet vniuerfalitate, particularitate, & fingularitate, & indefinitione, ideo iftę duodecim multiplicantur in quadragintaocto. Quater enim duodecim quadragintaocto faciunt. Nec pofsibile eft plures his imaginari. Et licet Ariftot. non nifi viginti harum expreflerit, octo in primo ordine, octo in fecundo, & quatuor in tertio attamen per eas, reliquas voluit intelligi. Sunt autem fic enumerandæ & ordinandæ, fecundum fingulas ordines, vt affirmationi negatio prima ex oppofito fituetur, vt oppofitionis intentum clarius videatur. Et fic contra vniuerfalem affirmatiuam non eft ordinanda vniuerfalis negatiua, fed particularis negatiua, quæ eft illius negatio, & è conuerfo cõtra particularem affirmatiuam, non eft ordinanda particularis negatiua, fed vniuerfalis negatiua quæ eft eius negatio. Ad clarius autem intuendum numerum, coordinande funt, omnes quæ funt fimilis quantitatis fimul in recta linea, diftinctis tamen ordinibus tribus fupradictis. Quod vt clarius elucefcat in hac fubfcripta videatur figura.

	Sortes eft.	Sortes non eft.
Primus	quidam homo eft.	quidam homo non eft.
ordo.	homo eft.	homo non eft.
	omnis homo eft.	omnis homo non eft.
	Sortes eft iuftus.	Sortes non eft iuftus.
Scďus	quidã hõ eft iuftus.	quidam homo nõ eft iuftus.
ordo.	homo eft iuftus.	homo non eft iuftus.
	omnis hõ eft iuftus.	omnis homo non eft iuftus.
	Nõ fortes eft iuftus.	Non fortes non eft iuftus.
Terti⁹	quidã nõ hõ ẽ iuft⁹.	quidã nõ hõ non eft iuftus.
ordo.	nõ homo eft iuftus.	non homo non eft iuftus.
	oĩs nõ hõ eft iuftus.	omnis nõ hõ non eft iuftus.

Quòd autem plures his non fint, ex eo patet, ꝙ non contingit pluribus modis variari fubiectum, & prędicatum penes finitum & infinitum, nec pluribus modis variantur finitum & infinitũ fubiectum. Nulla enim enunciatio de.2. adiacẽte poteft variari penes prædicatum finitum vel infinitum, fed tantum penes fubiectum quod fufficienter factum apparet. Enunciationes autem de.3. adiacẽte quadrupliciter variari poffunt, quia aut funt fubiecti & prædicati finiti, aut vtriufq; infiniti, aut fubiecti finiti & prædicati infiniti, aut fubiecti infiniti & prædicati finiti. Quarum nulli prǣmiffam effe fuperior docet figura. Deinde cum dicit. De.3 adia. variato.

Hæ vero feorfum ab illis, ipfæ per feipfas erunt, cum hoc non homo tanquam nomina vtantur, vt patet. ARGY.

Hæ autem extra illas, ipfæ fecundum fe erunt, vt nomine vtentes eo, quod eft non homo. ANTI.

Oftendit habitudinem harum fcilicet quas in.3. ordine numerauimus ad illas quæ in.2. fitæ funt ordine, & dicit quòd iftæ funt extra illas, quia non fequuntur ad illas, nec è conuerfo. Et rationem afsignans fubdit vt nomine vtentes eo quòd eft nõ homo. i. ideo iftæ funt extra illas, quia ifte vtuntur nomine infinito loco nominis, dũ omnes habent fubiectum infinitum. Notanter autem dixit enunciationes fubiecti infiniti vti vt nomine, infinito nomine, quia cum fubijci in enunciatione proprium fit nominis, prędicari autem commune nomini & verbo, omne fubiectum enunciationis vt nomine fubijcitur. Subijci vel prædic. cuĩ proprium.

Deinde cum dicit.

Quibus autem non accommodatur eft ipfum, vt cum hæc ponuntur, valet, ambulat, & iftiufmodi cætera, in ijfdem facit hoc pacto pofitum, ac fi eft ipfum adiungeretur, Vt valet omnis homo, non valet omnis homo. Valet omnis non homo, non valet omnis non homo. ARGY.

In his vero, in quibus eft, non conuenit, vt in eo quod eft currere, vel ambulare idem facit fic pofitum, ac fi eft, adderetur. vt currit omnis homo, nõ currit omnis homo, currit omnis non homo, non currit omnis non homo. ANTI.

Determinat de enunciationibus in quibus ponuntur verba adiectiua. Et circa hoc tria facit. Primo diftinguit eas. Secundo refpondet cuidã tacitæ quęftioni, ibi {Non enim dicendum eft.} Tertio concludit earum conditiones, ibi {Ergo & cætera eadem.} Ad euidentiam primi refumendum eft, ꝙ inter enunciationes, in quibus ponitur eft fm adiacens & eas, in quibus ponitur eft, tertium adiacens talis eft differentia ꝙ in illis, quæ funt de fecundo adiacente, fimpliciter fiunt oppofitiones, fcilicet ex parte fubiecti tãtum variari per finitum, & infinitum, in his vero, quæ habẽt eft tertium adiacens dupliciter fiunt oppofitiones Differẽtia in quibus eft fecundũ adiũ. & eft tertiũ adiac.

Non fortes eft.	Non fortes non eft.
quidam non homo eft.	quidam non homo non eft.
non homo eft.	non homo non eft.
omnis non homo eft.	omnis non homo non eft.
Sortes eft non iuftus.	Sortes non eft non iuftus.
quidam hõ eft non iuftus.	quidã hõ non eft non iuftus.
homo eft non iuftus.	homo non eft non iuftus.
omnis homo eft nõ iuftus.	omnis hõ non eft nõ iuftus.
Non fortes eft non iuftus.	Non fortes nõ eft nõ iuftus.
quidã non hõ eft nõ iuftus.	quidam nõ hõ nõ eft iuftus.
non homo eft non iuftus.	non homo nõ eft nõ iuftus.
omnis nõ hõ eft nõ iuftus.	oĩs non hõ nõ eft nõ iuftus.

oppofitiones, f. & ex parte prędicati, & ex parte fubiecti, quia vtrunq; variari poteft per finitum & infinitum. Vnde vnum ordinem tantum enunciationum de fecundo adiacente fecimus, habentem quatuor enunciationes

diuersimode quantificatas, & duas oppositiones Enūciationes aūt de tertio adiacente oportuit partiri in duos ordines, quia sunt in eis quatuor oppositiones, & octo enunciationes, vt supra dictum est. Cōsiderandum quoq; est, ꝙ enunciationes, in quibus ponunṫ verba adiectiua quo ad significatum æquiualent enunciationibus de. 3. adiacente, resoluto verbo adiectiuo in proprium participiū & est quod semper fieri licet, quia in omni verbo adiectiuo clauditur verbū substantiuū. Vnde idem significat ista, omnis homo currit, quod illa, omnis homo est currens. Propter quod Boethus vocat enunciationes cū verbo adiectio de secundo adiacente ſm vocem, de. 3. autē ſm potestatem, quia potest resolui in tertium adiacens cui equiualet. Quo ad numerum autem enunciationū, & oppositionum, enunciationes verbi adiectiui formaliter sumptæ nō æquiualent illis de. 3. adiacente, sed æquiualent enunciationibus, in quibus ponitur est ſm adiacens, non possunt. n. fieri oppositiones dupliciter in enunciationibus adiectiuis, s. ex parte subiecti, & prędicati, sicut fiebant in substantiuis de tertio adiacente, quia verbum, quod prædicatur in adiectiuis infinitari nō potest. Sed oppositiones adiectiuarū fiunt simpliciter, s. ex parte subiecti tantum variati per infinitū & finitum diuersimode quantificati, sicut fieri dicimus supra in enunciationibus substantiuis de secundo adiacente eadem ducti ratione, quia præter verbum nulla est affirmatio vel negatio, sicut prçter nomen esse potest. Quia autem in præsenti tractatum non de Significationibus, sed de Numero enunciationum, & oppositionum sermo intenditur, ideo Arist. determinat diuersificandas esse enunciationes adiectiuas secundum modū, quo distinctæ sunt enunciationes, in quibus ponitur est secundū adiacens, & ait, quòd in his enunciationibus, in quibus nō contingit poni hoc verbum est, formaliter, sed aliquod aliud, vt currit, vel ambulat. id est in enūciationibus adiectiuis, idem faciunt quo ad numerum oppositionum & enunciationum sic posita, s. nomen, verbum, ac si est secundū adiacens subiecto nomini adderetur. Habent. n. & istæ adiectiuæ, sicut illæ, in quibus ponitur, est duas oppositiones tantum, alteram inter finitas, vt omnis homo currit, omnis homo non currit, alteram inter infinitas quo ad subiectum, vt omnis non homo currit, omnis non homo nō currit. Deinde cum dicit.

Enun. in quibus verbo. adiec. æqui. de. 3. adiac. quo ad sig.

Quo ad numerum.

Verb. infinitari.

ARGY. *Non enim dicendum est non omnis homo, sed negationis nota, ipsum videlicet non, addenda est huic termino homo. Omnis enim non significat ipsum vniuersale, sed vniuersalis prædicationis est nota.*

ANTI. *Non enim dicendum est non omnis homo, sed non, negationem ad id quod est homo addendū est. Omnis enim non vniuersale significat, sed quoniam vniuersaliter.*

Questio. Respondet tacitæ quæstioni. Et circa hoc facit duo. Primo ponit solutionē quæstionis, Deinde probat eam, ibi {Manifestum est autem.} Est ergo quæstio talis, cur negatio infinitans nunquā addita est supra signo vniuersalis, aut particulari, vtputa cū vellemus infinitare istam, omnis homo currit, cur non sic infinitata est, non omnis homo currit, sed sic, omnis nō homo currit. Huic nanq; quæstioni respondet dicens, ꝙ quia nomen infinitabile debet significare aliquid vniuersale, vel singulare, omnis autem & similia signa non significant vniuersale aut singulare, sed quoniam vniuersaliter, aut particulariter, ideo non est dicendum, non omnis homo, si infinitate volumus, licet debeat dici, si negare quantitatē enunciationis quærimus, sed negatio infinitans ad ly homo, quod significat aliquid vniuersale, addenda est, & dicendum, omnis non homo. Deinde cum dicit.

Cur. negatio infi. &c.

Responsio.

Negatio in fi. cui addenda.

ARGY. *Quod quidem ex bisce patet, homo valet, homo non valet, non homo valet, non homo nō valet. Hae enim ab illis ex eo differunt, quia nō dicuntur vniuersaliter. Quare omnis, vel nullus, nil aliud significare videtur, quam affirmationem, aut negationem vniuersaliter dici.*

ANTI. *Manifestum est autem ex eo quod est, currit homo, nō currit homo, non currit nō homo, non currit nō homo, hac. n. ab illis differunt, eo quòd vniuersaliter non sunt. Quare omnis vel nullus, nihil cōsignificant aliud, nisi quòd vniuersaliter de nomine, vel affirmationē, vel negationem.*

Rationem deducit. Probat hoc quòd dictum est, scilicet quòd omnis & similia non significant aliquod vniuersale, sed quoniam vniuersaliter, tali ratione. Illud, in quo differunt enunciationes prçcise differentes per habere, & nō habere ly omnis, est non vniuersale aliquod, sed quoniā vniuersaliter, sed illud in quo differunt enunciationes præcise differentes per habere & non habere ly omnis, est significatum per ly omnis, ergo significatum per ly omnis est non aliquid vniuersale, sed qm̄ vniuersaliter. Minor huius rationis tacita in textu, ex se clara est. Id enim in quo cæteris paribus habentia à non habentibus aliquem terminū differunt, significatum est illius termini. Maior vero in litera exemplariter declaratur sic, illæ enunciationes, homo currit, & omnis homo currit, præcise differunt ex hoc, ꝙ in vna est ly omnis, & in altera non, tamen non ita differunt ex hoc, quòd vna sit vniuersalis, alia non vniuersalis. Vtraque enim habet subiectum vniuersale, scilicet ly homo, sed differūt, quia in ea vbi ponitur ly omnis, nunciatur de subiecto vniuersaliter, in altero autem non vniuersaliter. Cum. n. dico, homo currit, cursum attribuo homini vniuersali, siue cōmuni, sed non pro tota humana vniuersitate, cū autem dico, omnis homo currit, cursum inesse homini pro omnibus inferioribus significo. Simili modo declarari potest, de tribus alijs, quæ in textu adducuntur, s. homo non currit, respectu suæ vniuersaliter, omnis homo non currit, & sic de alijs. Relinquitur ergo, quod omnis & nullus & similia signa nullū vniuersale significant, sed tantummodo significant, qm̄ vniuersaliter de hoīe affirmant vel negant. Notato hic duo, primum est: ꝙ non dixit omnis & nullus significat vniuersaliter, sed qm̄ vniuersaliter. Secundum est, quod addit de homine affirmant vel negant. Primi ratio est, quia signum distributiuum non significat modum ipsum vniuersalitatis, aut particularitatis, absolute, sed applicatum termino distributo, cum enim dico omnis homo, ly omnis, denotat vniuersitatem applicari illi termino homo, ita quòd Aristo. dicens, quòd omnis significat, qm̄ vniuersaliter, per ly qm̄, insinuauit applicationem vniuersalitatis importatam in ly omnis, in actu exercito, sicut & in. 1. Posteriorū in diffinitione scire applicationem causæ notauit per illud verbum, qm̄, dicens {Scire est rem per causam cognoscere, & qm̄ illius est causa.} Ratio autem secundi insinuat differentiam inter terminos cathegorematicos & syncathegorematicos, illi si quidem ponunt significata supra terminos absolute, isti aūt ponuntur significata supra terminos in ordine ad prædicata. Cum enim dicitur, homo albus, ly albus denominat hominem in seipso absq; respectu ad aliquod sibi addendū, cum vero dicitur, omnis homo, ly omnis, & si hominem distribuat, nō tamen distributio intellectum firmat, nisi in ordine ad aliquod prædicatum intelligatur. Cuius signum est, quia, cum dicimus, omnis homo currit, non intendimus

Notandum

Dubium.

Signum distributiui.

Lectio. 4. & commen. 59. Ratio 2. dubij. Differentia inter cathegore. & syncatheg.

Iterata expo. vltima.

intendimus distribuere hominem pro tota vniuersitate absolute, sed in ordine ad cursum, cum autem dicimus, albus homo currit, determinauimus hominem seipso esse album & non in ordine ad cursum. Quia ergo omnis & nullus, sicut & alia syncathegoremata, nil aliud in enunciatione faciunt, nisi quia determinans subiectum in ordine prædicatum, & hoc sine affirmatione & negatione
Ly affirmāt vel nega. referri ad signa. fieri nequit, ideo dixit, ꝙ nil aliud significant, nisi quoniā vniuersaliter de nomine, id est de subiecto affirmant vel negant, id est affirmationem vel negationem fieri determinant, ac per hoc à cathegorematicis ea separauit. Potest etiam referri hoc quod dixit affirmant vel negant ad ipsa signa .s. omnis & nullus, quorum alterum positiue distribuit, alterum remouendo. Deinde cum dicit.

ARGY. *Cætera igitur eadem sunt addenda.*

ANTI. *Ergo & cætera eadem oportat opponi.*

Concludit adiectiuarum enunciationum conditiones. Dixerat enim, ꝙ adiectiuæ enunciationes idem faciunt quo ad oppositionum numerum, quod substantię de. a. adiacente, & hoc declarauerat, oppositionū numero exēplariter subiuncto. Et quia ad hanc conuenientiam sequitur conuenientia quo ad mutationem prædicatorum, & quo ad diuersam subiectorum quantitatem, & earū multiplicationem ex ductu quaternarij in se ipsum, & si qua sunt huiusmodi enumerata, ideo concludit, ergo & cætera, quæ in illis seruanda erant, eadem, id est similis istis apponenda sunt.

LECTIO IIII.

Nonnullæ, circa ea quæ dicta sunt, dubitationes mouentur ac soluuntur.

ARGY. *Cum autem huic affirmationi, omne animal iustum est ea negatio sit contraria, quæ significant nullum animale esse iustum, patet has quidem nunquàm esse simul veras, oppositas autem his veras simul nōnunquam esse, vt non omne animal est iustum aliquod animal iustum.*

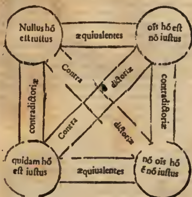
ANTI. *Quoniam vero contraria est negatio ei, quæ est omne est animal iustum, illa, quæ significant, quoniam nullum est animal iustum, hę quidem manifestum est quoniam nunquam erunt, neque veræ in eodem ipso. His vero oppositæ erunt aliquando, vt non omne animal iustum est, aliquod animal iustum est.*

Postquam determinatum est de diuersitate enunciationum, hic intendit remouere quędam dubia circa prędicta. Et circa hoc facit sex secundum numerum dubiorum, quę suis patebunt locis. Quia ergo supra dixerat, ꝙ
Lect. 3. in vniuersalibus non similiter contingit angulares esse simul veras, quia affirmatiuæ angulares non possunt esse simul veræ, negatiuæ autem sic, poterat quispiam dubitare, quæ est causa huius diuersitas? Ideo nunc illius dicti causam intendit assignare talem, quia .s. angulare affirmatiuæ sunt contrarię inter se, cōtrarias autem in nulla materia contingit esse simul veras. Angulares autem negatiuæ sunt subcontrariæ illis opposite, subcontrarias autem contingit esse simul veras. Et circa hæc duo facit. Primo
Introductio primi dubij. declarat conditiones contrarium & subcontrariarum. Secundo ꝙ angulares affirmatiuæ sint contrariæ, & ꝙ angulares negatiuæ sint subcontrariæ, ibi {Sequitur vero.}
Lect. 11. Dicit ergo resumendo, quoniam in idest dictum est, ꝙ enunciatio negatiua contraria illi affirmatiuæ vniuersali scalicet omne animal est iustum, est ista, nullum animal est iustum, manifestum est, ꝙ istæ non possunt simul, id est in eodem tempore, neque in eodem ipsa, id est de eodem subiecto est veræ. His vero opposita id est subcontrariæ inter se possunt esse simul veræ aliquando scilicet in materia contingenti, vt quoddam animal est iustum, non omne animal est iustum. Deinde cum dicit.

At hac nullus est homo iustus, sequitur hāc, omnis homo non iustus est. Hac etiam, non omnis homo non iustus est, quæ quidem est illi opposita, sequitur illam, est aliquis homo iustus, necesse est enim aliquem esse. ARGY.

Sequuntur vero hę, eam quidem, quæ est, nullus est homo iustus, illa, quæ est, omnis est homo non iustus. Illā vero, quę est, aliquis homo iustus est, opposita, non omnis est homo non iustus, necesse est enim aliquem esse. ANTI.

Declarat, ꝙ angulares affirmatiuæ supposita sint contrariæ, negatiuæ vero subcontrariæ. Et primum quidem ex eo, ꝙ vniuersalis affirmatiua infinita, & vniuersalis negatiua simplex æquipollent, & consequenter vtraq; earū est contraria vniuersali affirmatiuæ simplici, quę est altera angularis. Vnde dicit, ꝙ hanc vlem negatiuā finitā nullus hō est iustus, sequitur æquipollēter illa vlis affirmatiua infinita, oīs hō est non iustus. Secundum vero declarat ex eo ꝙ particularis affirmatiua finita, & particularis negatiua infinita ęquipollēt. Et cōsequēter vtraq; earū est subcontraria particulari negatiuę simplici, quę altera angularis, vt in figura suprapofita inspicere potes. Vnde subd t, ꝙ illam particularem affirmatiuam finitā, aliquis homo est iustus, opposita sequitur æquipollenter (opposita intelligere nō iustus particularis, sed illius vniuersalis affirmatiuæ infinite) non omnis homo est non iustus. Hæc enim est contradictoria eius. Vt autē clare videatur quomodo supradictæ enunciationes sint æquipollentes, formetur figura quadrata, in cuius vno angulo ponatur vniuersalis negatiua finita, & sub eo contradictoria particularis affirmatiua finita, ex alia vero parte locetur vniuersalis affirmatiua infinita, & sub ea contradictoria particularis negatiua infinita, noteturq; contradictio inter angulares & collaterales inter se, hoc modo.

His siquidem sic dispositis, patet primo ipsarum vniuersalium mutua cōsequentia in veritate & falsitate, quia si altera earum est vera, sua angularis contradictoria est falsa, & si ista est falsa, sua collateralis contradictoria, quę est altera

est altera vniuersalis erit vera, & similiter procedit quo ad falsitatem particularium. Deinde eodem modo manifestatur mutua sequela, si enim altera earum est vera, sua angularis contradictoria est falsa, ista autem existente falsa sua contradictoria collateralis, quæ est altera particularis, erit vera. Simili quoq; modo procedendum est quo

Dubium. ad falsitatem. Sed est hic vnum dubium. In primo enim

Cap. 43. Lect. 2. Priorum in fine Arist. ex proposito determinat non esse idem iudicium de vniuersali negatiua, & vniuersali affirmatiua infinita. Et superius in hoc secundo, super illo verbo {quarum duæ se habent s m consequentiam, duæ vero minime} Amonius, Porphyrius, Boethus, & sanctus Thomas dixerunt, q negatiua simplex sequitur affirmatiuam infinitam, sed non econuerso. Ad hoc dicendum

Responsio. Alberti. est s m Albertum, q negatiuam finitam, sequitur affir-

Affir. infin. sequi. nega. fini. matiua infinita subiecto cõstãte, negatiua vero simplex sequitur affirmatiuam absolute. Vnde vtrūq; dictum verificatur, & q inter eas est mutua consequentia cum sub

Alia ratio. iecti constantia, & q inter eas non est mutua consequentia absolute. Potest dici s m q supra locuti sumus de infinita enũciatione quo ad suum totale significatum ad formam prædicati reductum, & secundum hoc quia negatiua finita est superior affirmatiua infinita, ideo non erat mutua consequentia. hæc autem loquimur de ipsa infinita formaliter sumpta. Vnde sanctus Tho. tunc adducendo Amonij expositionem dixit secundum, hunc modum loquendi, negatiua simplex, in plus est quàm affir-

Ad 1. lib. Priorum. matiua infinita. Textus vero primi Priorum vltra prædicta loquitur de finita & infinita in ordine ad syllogismum. Manifestum est autem quòd vniuersalis affirmatiua siue finita siue infinita non concluditur nisi in primo primæ. Vniuersalis autem negatiua quæcunq; concluditur & in secundo primæ, & primo, & secundo secundæ. Deinde cum dicit.

ARGY. *Patet etiam in singularibus quidem, si uerum est interroggatum negare, affirmare etiam uerum esse. Veluti est ne Soc. sapiens? Non. Socra. ergo non sapiens est. In uniuersalibus autem non est uera, quæ similiter dicitur, sed est negatio uera. Veluti est ne omnis homo sapiens? non. Ergo omnis homo non sapiens est, hoc enim est falsum. Sed illud est uerum ergo non omnis homo sapiens est. Atque hæc quidem est ea, quæ opponitur, illa uero est ea, quæ est contraria.*

ANTI. *Manifestum est quoniam etiam in singularibus, si est uerum interrogatum negare, quòd & affirmare uerum est. Vt, putasne Socr. sapiens est? Non. Socra. igitur non sapiens est. In uniuersalibus uero non est uera, quæ similiter dicitur. Vera est autem negatio. Vt, putasne omnis homo sapiens est? Non. Omnis igitur homo non sapiens est. Hoc enim est falsum. Sed non igitur omnis homo sapiens est, uera est. Hæc enim opposita est illa uero contraria.*

Vnde oria. dubium. a. Mouet. a. dubiū de vario situ negationis, an. s. quo ad veritatem & falsitatem differat præponere & postponere negationem. Oritur autem hæc dubitatio, quia dictum est nunc, q non refert quo ad veritatem si dicatur, omnis homo est non iustus, aut si dicatur, omnis homo non est iustus, & tamen in altera postponitur negatio, in altera præponitur, licet multum referat quo ad affirma-

Solutio. tionem & negationem. Hanc inquam dubitationem soluere intendens cum distinctiones respondet, q in singularibus enunciationibus eiusdem veritatis sunt singularis negatio & infinita affirmatio eiusdem, in vniuersalibus autem non est sic. Si enim est vera negatio ipsius vniuersalis, non oportet q sit vera infinita affirmatio vlis. Negatio. n. vlis est particularis cõtradictoria, qua existente vera, nõ est necesse sua subalternam, quæ est cõtraria suæ contradictoriæ esse veram. Possunt. n. duæ contrariæ esse simul falsæ. Vnde dicit, q in singularibus enũciationibus manifestum est, q, si est verum negare Interrogatum, i. si est vera negatio enunciationis singularis, de qua facta est interrogatio, verum ẽt est affirmare, i. vera erit affirmatio infinita eiusdẽ singularis. Verbi gratia, Putasne Socr. est sapiens? Si vera est ista responsio, nõ. Socra. igitur nõ sapiens est. i. vera erit ista affirmatio infinita, Socra. est nõ sapiens. In vniuersalibus vero non est vera, quæ similiter dicit. i. ex veritate negationis vniuersalis affi matiuæ interrogatæ. nõ sequit vera vniuersalis affirmatiua infinita, quæ similis est quo ad quantitatem & qualitatem enunciationi quæsitæ. Vera autem est eius negatio. i. sed ex veritate responsionis negatiuæ sequitur verã esse eius. s. vlis quæsitæ negationem. i. particularem negatiuam. Verbi gratia Putasne, omnis hõ est sapiens? Si vera est ista respõsio, nõ, affirmatiua similis interrogatæ quam quis ex hac responsione inferre intentaret est illa, igitur omnis homo est nõn sapiens. Hæc autem non sequitur ex illa negatione. Falsum est. n. hoc. s. q sequatur ex illa respõsione. Sed inferendum est, igitur non omnis hõ sapiens est. Et ratio vtriusq; est, quia hæc particularis vltimo illata est opposita. i. contradictoria illi vli interrogatæ quam respondens falsificauit, & ideo oportet q sit vera. Cõtradictoriarũ. n. si vna est falsa, reliqua est vera. Illa vero. s. vlis affirmatiua infinita primo, illata, est contraria illi eidem vli interrogatæ. Non est aũt opus q, si vlium altera sit falsa, q reliqua sit vera. In promptu est autem causa huius diuersita- Cã diuers. sin. & vniuer saliũ. tis inter singulares & vles. In singularibus. n. varius negationis situs non variat quantitatem enunciationis in vniuersalibus autẽ variat, vt patet, ideo fit vt non sit eadem veritas negantium vniuersalem in quarum altera præponitur, in altera autem postponitur negatio, vt de se patet. Deinde cum dicit.

Voces autem ea, quæ infinita sunt nomina verbaque, sunt q; opposita vocibus hisce, quæ sunt nomina, atque verba, vt non homo, non iustus, & huiusmodi voces sine nomine verboq;, videbuntur esse negationes. At non sunt, semper enim necesse est negationem esse veram, vel falsam. At hisce, qui dixit, non homo, nõ magis, quam is, qui protulit homo, sed minus potuit verum vel falsum aliquid dixit nisi quippiam ipsi addiderit. ARGY.

Illa vero quæ sunt contra iacentes secundum infinita nomina, vel verba, vt in eo quod est, non homo, vel non iustus, quasi negationes sine nomine & verbo esse videbuntur. Semper enim vel veram esse, vel falsam necesse est negationem. Quod vero dixit non homo, non plus dicẽte, homo, sed etiam minus verus, vel falsus fuit, si non aliquid addatur. ANTI.

Soluit tertiam dubitationẽ, an infinita nomina vel verba sint negationes. Insurgit autem hoc dubium, quia dictum est, q æquipollent negatiua & infinita. Et rursus dictum est nunc, q nõ refert in singularibus proponere & postponere negationẽ. s. n. infinitum nomen est negatio, tunc enunciatio habens subiectum infinitum vel prædicatum, erit negatiua & non affirmatiua. Hanc dubitationem soluit per interpretationẽ, probando, quòd nec nomina, nec verba infinita sint negationes, licet videantur, Vnde duo circa hoc facit. Primo proponit solutionem dicens. {Illæ vero. i. dictiones contraiacentes.} Verbi gratia, non homo & homo non iustus & iustus. Vel sic {Illæ Dubium. 3

vero

vero.s.dictiones s'm infinita,id est s'm infinitorum naturam iacentes contra nomina & verba} vtpote quæ remouentes quidē nomina & verba significant, vt non homo & non iustus & non currit,quę opponũtur contra ly hõ, ly iustus & ly currit, illæ in quam dictiones infinitæ videbuntur prima facie esse quasi negationes sine nomine & verbo, ex eo ꝙ comparatæ nominibus & verbis contra quæ iacente,ea remouent,sed non sunt secundum veritatem.

Not. infini. & ver. infi. quõ sint nomina.

Dixit sine nomine & verbo, quia nomen infinitum,nominis natura caret, & verbum infinitum, verbi naturam non possidet. Dixit quasi,quia nec nomen infinitum à nominis ratione, nec verbum infinitum à verbi proprietate omnino se mota sunt. Vnde, si negationes apparent, videbuntur negationes sine nomine & verbo nõ omnino,sed quasi. Deinde probat dictiones infinitas nõ esse negationes tali ratione. Semper est necesse negationem esse veram vel falsam, quia negatio est enunciatio alicuius ab aliquo, nomen autem infinitum non dicit verum vel falsum,igitur dictio infinita non est negatio. Minorem declarat,quia qui dixit,nõ homo, nihil magis de homine dixit quàm qui dixit,homo, & quo ad significatum quidem clarissimum est. non homo nanque nihil addit supra hominem,immo remouet hominem. Quo ad veritatis vero vel falsitatis cõceptum,nihil magis profuit qui dixit,nõ homo,quam qui dixit,homo,si aliquid aliud nõ addatur immo minus verus,vel falsus fuit.i. magis remotus à veritate, & falsitate, qui dixit, non homo quam qui dixit homo,quia tam veritas, quam falsitas in compositione consistit,compositioni autem vicinior est dictio finita quæ aliquid ponit,quam dictio infinita,quę nec ponit,nec componit, id est nec positionem, nec cõpositionem importat. Deinde cum dicit.

ARGY. *Hæc autem est,omnis nõ homo iustus,nihil idem quod nulla illarum significat,nec item ea,qua est ipsi opposita, non est,inquam,omnis non homo iustus.*

ANTI. *Significat autem,est omnis non homo iustus nulli illarum idem,nec huic opposita ea,qua est,non est omnis non homo iustus.*

Quarta dubitatio.

Respondet.4.dubitationi, quomodo scilicet intelligatur illud verbum supradictum de enunciationibus habētibus subiectum infinitum, { Hæ autem extra illas, ipsæ secundum se erunt.} & ait ꝙ intelligitur quantum ad significati consequentiam,& non solum quantum ad ipsas enunciationes formaliter. Vnde duas habentes subiectũ, infinitum vniuersalem.s.affirmatiuam & vniuersalē negatiuam adducens, ait ꝙ neutra earum significat idem alicui illarum,s. habentium subiectum finitum. Hæc.n. vniuersalis affirmatiua,omnis non homo est iustus,nulli habenti subiectum finitum significat idem,non enim significat idem ꝙ ista,omnis homo est iustus,neq; ꝙ ista, omnis homo est non iustus. Similiter opposita negatio. & vniuersalis negatiua habēs subiectum infinitum,quæ est contrariæ opposita supradictæ,scilicet omnis non homo non est iustus,nulli illarum de subiecto finito significat idem.& hoc clarum est ex diuersitate subiecti in istis & in illis. Deinde cum dicit.

ARGY. *At hæc,omnis non homo non iustus, est idem quod significat,nullus non homo iustus est.*

ANTI. *Illa vero, quæ est, omnis non iustus non homo est, illi quæ est,nullus est iustus non homo idem significat.*

Dubium. 5. vnde.

Respondet quintæ questioni,an scilicet inter enunciationes de subiecto infinita sit aliqua cõsequentia. Oritur autem dubitatio hæc,ex eo ꝙ superius est inter eas adinuicem assignata consequentia. At ergo,ꝙ etiã inter istas est consequentia.Nam vniuersalis affirmatiua, de subiecto & prædicato infinitis,& vniuersalis negatiua de subiecto infinito,prędicato vero finito ęquipollent.Ista nãque,omnis non hõ est nõ iustus, idē significat, illi nullus nõ hõ est iustus. Idem autem est iudicium de particularibus indefinitis, & singularibus similibus supradictis. Cuiuscunque enim quantitatis sint, semper affirmatiua de vtroque extremo infinita, & negatiua subiecti quidē infiniti,prædicati autem finiti,æquipollent, vt facile potest exemplis videre. Vnde Aristoteles vniuersales exprimens,cæteras ex illis intelligi voluit. Deinde cum dicit.

At enim nomina, & verba transposita idem significant,veluti albus homo est,homo albus est. ARGY.

Transposita vero nomina, vel verba idem significant, vt est albus homo,homo albus est. ANTI.

Soluit.6.dubitationem. an propter nominum vel verborum transpositionem varietur enunciationis significatio. Dubium. 6. vnde.

Oritur autem hæc quæstio ex eo ꝙ docuit transpositionem negationis variare enunciationis significationē. Aliud enim dixit significare,omnis homo non est iustus & aliud,non omnis homo est iustus. Ex hoc inquàm dubitatur,an similiter contingat circa nominum transpositionem, ꝙ ipsa transposita enunciationem varient, sicut negatio transposita. Et circa hoc duo facit. Primo ponit solutionem dicens,ꝙ transposita nomina & verba idem significant. verbi gratia, idem significat est albus homo, & est homo albus, vbi est transpositio nominum. Similiter transposita verba idem significant,vt est albus homo & homo albus est. Deinde cum dicit.

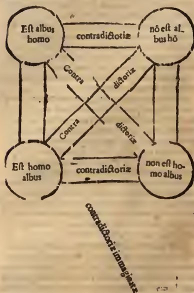
Transpõ.nomina.vel verba.

Nam si ita non sit eiusdem affirmationis plures erũt negationes,at demonstratum est,vnã oppositam esse vni. Huius enim albus homo est,negatio est, albus homo non est,Huius autem,homo albus est,si non est idē quod ista albus homo est,aut hæc erit negatio, non homo albus non est,aut ista,homo albus non est. At altera quidem negatio huius est,nõ homo albus est,altera vero negatio huius albus homo est, quare affirmationis vnius duæ erunt negationes. Patet igitur eandem affirmationem fieri negationem,si nominis positio verbiq; mutetur. ARGY.

Nam si hoc non est,eiusdem multa erunt negationes. Sed ostensum est,quia vna vnius est. Eius enim, quæ est, est albus homo,negatio est,non est albus homo. Eius vero,quæ est,est albus homo albus si non eadem est ei,quæ est,est albus homo,erit negatio, vel ea, quę est, non est non homo albus, vel ea, quæ est, non est homo albus. Sed altera quidem est negatio eius,quæ est, est non homo albus,altera vero eius,quæ est,est albus homo,quare erunt duæ vnius. Quoniam igitur transposito nomine, & verbo,eadem fit affirmatio,& negatio,manifestum est. ANTI.

Probat prædictam solutionem ex numero negationũ contradictoriarum ducendo ad impossibile,tali ratione. Si hoc non est id est si nomina transposita diuersificant enunciationem, eiusdem affirmationis erunt duæ negationes. Sed ostensum est in primo libro, ꝙ vna tantum est negatio vnius affirmationis, ergo à destructione consequentis ad destructionem antecedentis transposita nomina non variant enunciationem. Lect. 11. Ad probationis autē consequentiæ claritatem,formetur figura, vbi ex vno latere locentur ambæ suprapositæ affirmationes transpositis nominibus,& ex altero contraponantur duæ negatiuæ similes illis, quo ad terminos & eorum positiones. Deinde aliquantulo interiecto spatio sub affirmatiuis ponatur affirmatio infiniti subiecti, & sub negatiuis illius negatio,& notetur contradictio inter primam affirmationem,

mationem,& duas negationes primas,& inter secundam affirmationem,& omnes tres negationes,ita tamen ꝙ inter ipsam & infinitam negationem notetur contradictio non vera,sed imaginaria. Notetur quoque contradictio inter tertiam affirmationem, & tertiam negationem inter se, Hoc modo,

Notandũ.2. Est non homo albus.(contradictoriæ)non est non homo albus.His ita dispositis,probat cõsequentia Arist.sic. Illius affirmationis,est albus homo,negatio est,non est albus homo,illius autem.2.affirmationis,quæ est,est homo albus,si ista affirmatio non est eadem illi supradictæ affirmationi.f.est albus homo propter nominum transpositionem,negatio erit altera istarum,f. aut nõ est non homo albus,aut non est homo albus. Sed vtraq; habet affirmationem oppositam alia ab illa assignatam.f. est homo albus.Nam alteram quidem dictarum negationum.f. nõ est non homo albus, negatio est illius quæ dicit, est non homo albus,alia vero.f.nõ est homo albus, negatio est eius affirmationis,quæ dicit,est albus homo,quæ fuit prima affirmatio,ergo quæcunq; dictarum negationum asseratur cõtradictoria illi mediæ, sequit ꝙ sint duę vnius. id est ꝙ vnius negatiõis sint duæ affirmatiões,& ꝙ vnius affirmationis sint duæ negationes,quod est impossibile. Et hoc vt dictum est, sequitur stante hypothesi erronea, ꝙ ille affirmationes sint propter nominum transpositionem diversæ. Aduerte hic primo,ꝙ Arist.per illas duas negationes,non est non hõ albus,& non est homo albus, sub disiunctione sumptas ad inueniendam negationẽ illius affirmationis,est homo albus,cæteras intellexit quasi diceret,Aut negatio talis affirmationis acceptabitur il la quæ est vere eius negatio,aut quæcunq; extranea negatio ponetur.& quodlibet dicatur,semper stante hypothesi sequitur vnius affirmationis esse plures negationes,vnã vere, quæ est contradictoria sua comparis habentis nomina transposita, & alteram quam tu vt distinctam acceptas,vel falso imaginaris, & econtra multarum affirmationum esse vnicam negationem, vt patet in apposita figura.Ex quacunque enim illarum quatuor incipias,duas sibi oppositas aspicis. Vnde notanter concludit indeterminate, quare erunt duæ vnius. Nota. 2. quòd Arist.contempsit probare quòd contradictoria primę affirmationis sit contradictoria. 2. & similiter quòd contradictoria. 2. affirmationis sit contradictoriæ primę. Hoc enim accepit tanquam per se notum,ex eo quòd nõ possunt simul esse veræ neq; simul falsæ,vt manifeste patet præposito sibi termino singulari. Non stant. n. simul aliquo modo istæ duæ, Sortes est albus homo, Sortes nõ est homo albus. Nec turbetis ꝙ eas non singulares proposuit. Nouerat enim supra dictum esse in primo quę affirmatio & negatio sint contradictoriæ & quæ non, & ideo non fuit sollicitus de exemplorum claritate. Liquet ergo ex eo ꝙ negationes affirmationum de nominibus transpositis non sunt diversæ, ꝙ nec ipsæ affirmationes sunt diversæ.& sic nomina & verba transposita idem significant. Occurrit autem dubium circa hoc,quia non videtur verum, ꝙ nominibus transpositis eadem sit affirmatio. Nõ enim valet.omnis homo est animal, ergo omne animal est homo. Similiter transposito verbo non valet. Homo est animal rationale, ergo homo animal rationale est de.2.adiacente. Licet enim negatio committatur,tamen sequitur primam. Ad hoc est dicendum ꝙ sicut in rebus naturalibus est duplex transmutatio.f.localis id est de loco ad locum,& formalis de forma ad formam, ita in enunciationibus est.2.transmutatio sic valis.f.quãdo terminus præpositus postponitur,& econuerso,& formalis quando terminus qui erat prędicatũ efficitur subiectum,& econuerso, vel quomodolibet simpliciter, Et sicut quandoq; fit in naturalibus transmutatio pure localis,puta quando res transfertur de loco ad locũ, nulla alia variatione facta, quandoque autem fit transmutatio secundum locum, non pura, sed cum variatione formali, sicut quando transit de loco frigido ad locum calidũ, ita in enunciationibus quandoq; fit transmutatio pure situalis,quando.f. nomẽ vel verbum solo situ vocali variatur, quandoq; autem fit transmutatio situalis & formalis simul,sicut contingit cum prædicatum fit subiectum, vel cum verbum.3.adiacens fit. 2. Et quoniam hic intendit Arist.de trãsmutatione nominum & verborum pure situali, vt transpositionis vocabulum præsefert, ideo dixit ꝙ transposita nomina & verba idem significant, insinuare volens,ꝙ si nihil aliud præter transpositionem nominis vel verbi accidat in enunciatione, eadem manet oratio. Vnde patet responsio ad instantias. Manifestum est nanque,ꝙ in vtraque non sola transpositio fit,sed trãsmutatio de subiecto in prædicatum,vel de 3.adiacente in 3. Et per hoc patet responsio ad similia.

Notandũ.2. (margin, beside "terminate, quare erunt duæ vnius")
Lect.11. (margin, beside "est homo albus")
Dubium. (margin)
Responsio. Duplex trãsmutatio in enun. (margin)

LECTIO V.

Proponit multiplicitatem enũciationum iuxta quosdam modos quibus non vnã, sed plures esse contingit vnã enunciationẽ.

ARGV. *Vnum autem de multis,aut multa de vno aut affirmare, aut negare, nisi sit vnum quippiam id quod ex pluribus illis significatur,nõ est affirmatio,neq; negatio vna, Atque vnum dico,non si nomen vnum sit positum, non sit autem quid vnum ex illis,velut homo est forsitan & animal, & bipes, & mite,atque ex his etiam fit vnum quiddam.ex albo vero,& homine, & ambulante non fit vnum,vt patet. Quare neque si vnum quippiam,de hisce quippiam affirmauerit,vna erit affirmatio,sed vox quidẽ* vna,

vna, plures autem affirmationes. Neque rursus econtra de vno dixerit, hoc, sed similiter multæ.

ANTI.

*A*T vero vnum de pluribus, vel plura de vno affirmare, vel negare, si non est vnum ex pluribus, non est affirmatio vna, neque negatio, Dico autem vnum non si vnum nomen positum sit, non fit autẽ vnum ex illis, vt homo est fortasse & animal & bipes & mansuetum, sed ex his vnum fit, ex albo autem, & homine, & ambulante, non fit vnum. Quare nec si vnum aliquid de his, affirmet aliquis, erit affirmatio vna, sed vox quidem vna affirmationes vero multæ, nec si de vno ista, sed similiter plures.*

Postquam Aristo. determinauit diuersitatem enunciationis vnius proueniẽtem ex additione negationis infinitantis, hic intendit determinare quid accidat enunciationi ex hoc, ꝙ additur aliquid subiecto vel prædicato tollens eius vnitatem. Et circa hoc duo facit, quia primo

Lect. 6.

determinat diuersitatem earum. Secundo consequentias earum, ibi {Quoniam vero hæc quidem.} Circa primũ duo facit. Primo ponit earum diuersitatem. Secundo probat omnes enũciationes tales esse plures, ibi {Si ergo dialectica.}

Lect. 8.

Dicit ergo quo ad primum resumendo quod in primo dictum fuerat, ꝙ affirmare vel negare vnum de pluribus vel plura de vno, si ex illis pluribus non fit vnũ, non est enunciatio vna affirmatiua vel negatiua.

Qualis vnitas no. suffi. ad vnitatem subiecti & prædi.

Et declarando quomodo intelligatur vnum debere esse subiectum aut prædicatum subdit, quod vnum dico non si nomen vnum impositum sit, id est ex vnitate nominis, sed ex vnitate significati. Cum enim plura cõueniunt in vno nomine, ita ꝙ ex eis non fiat vnum illius nominis significatum, tunc solum vocis vnitas est. Cum autem vnum nomen pluribus impositum est, siue partibus subiectiuis, siue integralibus, vt eadem significatione concludat, tũc & vocis & significati vnitas est, & enunciationibus vnitas non impeditur.

Primus sen.

Secundum quod subiungit {vt homo est fortasse animal, & mansuetum, & bipes,} obscuritate non caret, potest enim intelligi vt sit exemplum ab opposito, quasi diceret. Vnum dico non ex vnitate nominis impositi pluribus, ex quibus non fit tale vnum, quemadmodum homo est vnum quoddam ex animali & mansueto & bipede partibus suæ diffinitionis. Et ne quis crederet ꝙ hę essent verę diffinitionis hominis partes interposuit fortasse.

Secundus. Porphy. Boetius.

Porphyrius autem Boetho referente & approbante, separat has textus particulas dicens, ꝙ Arist. hucusque declarauit enunciationem illam esse plures, in qua plura subijcerentur vni vel de vno prædicarẽtur plura ex quibus non fit vnum.

Porphy.

In istis autem verbis {vt homo est fortasse &c.} intendit declarare enunciationem aliquam esse plures, in qua plura ex quibus fit vnũ subijciuntur vel prædicantur, sicut cum dicitur, homo est animal & mansuetum & bipes, copula interiecta, vel morula, vt oratores faciunt.

Ly fortasse iuxta Porphyrium & Boethum.

Ideo autem addidisse aiunt fortasse, vt insinuaret hoc contingere posse, necessarium autem non esse. Possumus in eandem Porphyrij Boethi & Alberti sententiam, incidentes subtilius textum introducere, vt quatuor hic faciat.

Albertus.

Et primo quidem resumit quæ sit enunciatio in communi, dicens {Enunciatio plures est, in qua vnum de pluribus, vel plura de vno enunciantur. Si tamen ex illis pluribus non fit vnum} vt in primo dictum & expositum fuit. Deinde dilucidat illũ terminum de vno, siue vnum, dicens {Dico autem vnum}

Lect. 8.

id est vnum nomen voco, non propter vnitatem vocis, sed significationis, vt supra dictum est. Deinde. 3. diuidẽdo declarat, & declarando diuidit, quot modis contingit vnum nomen imponi pluribus ex quibus non fit vnum vt ex hoc diuersitatem enũciationis multiplicis insinuet.

Duplicitur nom. impo. plu. ex quibus non fit vnum.

Et ponit duos modos. quorum prior est, quando vnum nomen imponitur pluribus ex quibus fit vnum, non tamen inquantum ex eis fit vnum. Tunc enim licet materialiter & per accidens loquendo nomen imponatur pluribus ex quibus fit vnum, formaliter tamen & per se loquendo, nomen vnũ imponitur pluribus, ex quibus non fit vnum, quia imponitur eis non inquantum ex eis est vnum, vt fortasse est hoc nomen, Homo impositum ad significandum animal & mansuetum & bipes id est partes suæ diffinitionis, non inquantum adunatur in vnam hominis naturam per modum actus & potentiæ, sed vt distinctæ sint interse actualitates.

Vnde elicitur hæc exposi.

Et insinuauit ꝙ accipit partes diffinitionis vt distinctas per illam coniunctionẽ, & per illud quoq; aduersatiue additum, {sed ex his vnũ fit} quasi diceret, cum hoc tamen stat ꝙ ex eis vnum fit.

No. impos. ad sign. partes sui diffi.

Addidit autem {fortasse} quia hoc nomen homo, non est impositum ad significandum partes sui diffinitiuas, vt distinctæ sunt. Sed si impositum esset aut imponeretur, esset vnum nomen pluribus impositum ex quibus non fit vnum. Et quia idem iudicium est de tali nomine, & illis pluribus, ideo similiter illæ plures partes diffinitiuæ possunt dupliciter accipi.

Partes diff. dupliciter. Primo.

Vno modo per modum actualis & posibilis, & sic vnum faciunt. & sic formaliter loquendo vocantur plura, ex quibus fit vnum, & pronunciandæ sunt continuata oratione, & faciunt enunciationem vnam dicẽdo, aĩl rõnale mortale, currit. Est.n. ista vna, sicut & ista, homo currit. Alio modo accipiuntur prædictæ diffinitionis partes vt distinctæ sunt inter se actualitates, & sic non faciunt vnum. Ex duobus enim actibus vt sic, non fit vnum, vt dicitur. 7. Metaphy.

Te. cõm. 49. Lect. 13.

& sic faciunt enunciationem plures & pronunciandæ sunt vel cum pausa, vel coniunctione interposita, dicẽdo, homo est animal, & mansuetum, & bipes siue homo est animal mansuetum, bipes, rethorico more. Quęlibet enim istarum est enunciatio multiplex. Et similiter ista, Sortes est homo si homo est impositum, ad illa, vt distinctæ actualitates sunt significandum.

Secun. mo. q̃uo impo. Pluribus.

Secundus autem modus quo vnum nomen impositum est pluribus ex quibus non fit vnum, subiungitur, cum dicit, {Ex albo autem & homine & ambulante &c.} id est alio modo hoc fit quando vnum nomen imponitur pluribus ex quibus non potest fieri vnum, qualia sunt homo, album, & ambulans. Cum enim ex his nullo modo posit fieri, aliqua vna natura, sicut poterat fieri ex partibus diffinitiuis, clare liquet ꝙ nomen aliquod si eis imponeretur, esset nomen non vnum significans, vt in primo dictum fuit de hoc nomine tunica imposita homini & equo.

Lectio. 12. Enunc. plu. modi. 4. Primus.

Habemus ergo enũciationis pluris, seu multiplicis duos. quorum quia vterq; fit dupliciter, efficiuntur quatuor modi. Primus est, quando subijcitur vel prædicatur vnum nomen impositum pluribus ex quibus fit vnum, non inquantum sunt vnum.

Secundus.

Secundus est quando ipsa plura ex quibus fit vnum inquantum sunt distinctæ actualitates, subijciuntur vel prædicantur.

Tertius. Quarto.

Tertius est quando ibi est vnum nomen impositum pluribus, ex quibus non fit vnum. Quartus est quando ista plura ex quibus non fit vnum subijciuntur vel prædicantur.

Notato. Cur. 4. prætermi.

Et notato ꝙ cum enunciatio secundum membra diuisionis illius qua diuisa est in vnam & plures quadrupliciter variari posit scilicet cum vnũ vno prædicatur, vel vnum de pluribus, vel plura de vno, vel plura de pluribus; postremum sub silentio præteriuit, quia vel eius pluralitas de se clara est, vel quia vt inquit Albertus, non intendebatur

Albertus.

tendebatur nisi de enunciatione, quæ aliquo modo vna est tractare. Demum concludit totam sententiam, dicẽs {Quare nec si aliquis affirmet vnum de his pluribus, erit affirmatio vna secundum rem: sed vocaliter quidem erit vna, significatiue autem non vna, sed multæ fient affirmationes. Nec si econuerso de vno ista plura affirmabũtur, fiet affirmatio vna.} Ista nanque homo est albus, ambulãs, & musicus, importat tres affirmationes scilicet homo est albus, & est ambulans, & est musicus, vt patet ex illius contradictione. Triplex enim negatio illi opponitur correspondens triplici affirmationi positæ.

Deinde cum dicit.

ARGY. *Quod si differendi interrogatio responsionis est postulatio, vel propositionis. vel contradictionis alterius partis, propositio vero contradictionis, vnius est pars, nõ erit ad hoc. vna profecto responsio. Neque enim est ipsa interrogatio vna, & si est etiam vera.*

ANTI. *Si ergo dialectica interrogatio responsionis est petitio, vel propositionis, vel alterius partis contradictionis, propositio vero vnius cõtradictionis pars est, nõ erit vna respõsio ad hac, neq; .n. est vna interrogatio, nec si sit vera.*

Probat à posteriori supradictas enunciationes esse plures. Circa quod duo facit. Primo ponit rationem ipsam ad hoc probandum per modum consequentiæ. Deinde probat antecedens dictæ consequentiæ, ibi {Dictum est autem de his.} Quo ad primum talem rationem inducit. Si interrogatio dialectica est petitio respõsionis, quæ sit propositio vel altera pars contradictionis, nulli enunciationum supradictarum interrogatiue formatæ erit responsio vna, ergo nec ipsa interrogatio est vna, sed plures.

Notandum. Huius rationis primo ponit antecedẽs {Si ergo.} Ad huius intelligendos terminos nota quod idem sonant enunciatio, interrogatio, & responsio.

Enun. interrog. respon. Enun. interrogatio. Cum enim dicitur cœlum est animatum inquantum enunciat prædicatum de subiecto, enunciatio vocatur, inquantum autem quærendo proponitur, interrogatio,

Responsio. vt vero quæsito redditur, responsio appellatur. Idẽ ergo erit probare non esse responsionem vnam, & interrogationem non esse vnam, & enũciationem non esse vnam.

Notandũ. 2. Interrog. 2. Aduerte. 2. interrogationem esse duplicem. Quædam enim est vtram partem contradictionis eligendam proponens, & hęc vocatur dialectica,

Dialectica. quia dialecticus habet viam ex probabilibus ad vtrãque contradictionis partem probandam. Altera vero determinatam ad vnum responsionem exoptat, & hæc est interrogatio demonstratiua, eo quod demonstrator in vnũ determinate tendit.

Demon. Notandũ. 3. Dialect. rñ. Considera vlterius quod interrogationi dialecticæ dupliciter responderi potest. Vno modo consentiendo interrogationi, [illegible]e affirmatiuę, siue negatiuę. Vt si quis petat cœlum est animatum? & respondeatur est, vel deus non mouetur? & respondeatur, non, talis responsio vocatur propositio. Alio modo potest responderi interimendo, vt si quis petat cœlum est animatum? & respondeatur, non, vel deus non mouetur? & respondeatur mouetur.

Responsio: contradi. altera pars. interroga. dialecti. Boethus. Notandũ. 4. Talis responsio vocatur contradictionis altera pars, eo quod affirmationi negatio redditur, & negationi affirmatio. Interrogatio ergo dialectica est petitio annuentis responsionis quæ est propositio, vel contradicẽtis, quæ est altera pars contradictionis secundum supradictam Boethii expositionem. Deinde subdit probationẽ consequentiæ, cum ait {Propositio vero vnius contradictionis est.} Vbi notandum est quod si responsio dialectica posset esse plures, non sequeretur, quod responsio enunciationis multiplicis non posset esse dialectica. Sed si responsio dialectica non potest esse nisi vna enũciatio, tunc recte sequitur quod responsio enunciationis pluris, non est respõsio dialectica, quæ vna est.

Notandũ. 5. Notandum etiam quod si enunciatio aliqua, plurium contradictionum pars est, vna non esse comprobatur. Vna enim vni tantum contradicit. Si autem vnius solum contradictionis pars est, vna est eadem ratione, quia scilicet vnius affirmationis vnica est negatio, & econuerso. Probat ergo Arist. consequentiam ex eo quod propositio id est responsio dialectica vnius contradictionis est id est vna enunciatio est affirmatiua vel negatiua. Ex hoc enim (vt iam dictum est) sequitur quod nullius enunciationis multiplicis sit responsio dialectica, & consequenter nec vna responsio sit. Nec prætereas quod cum propositionem, vel alteram partem contradictionis, responsionemq; pręposuerit dialecticæ interrogationis, de sola propositione subiunxit, quod est vna quod ideo fecit quia illius vocabulum ipsum vnitatem præferebat. Cum enim alteram contradictionis partem audis, vnã affirmationem, vel negationem statim intelligis.

Cur de sola propo. Adiunxit autem antecedenti ergo vel insinuans hoc esse alium de sumptum, vt postmodũ in speciali explicabit, vel permutato situ notam consequentiæ huius inter antecedens & consequens locandam, antecedenti præposuit,

Ly ergo. sicut si diceretur, si ergo Sortes currit, mouetur, pro eo quod dici deberet, si Sortes currit, ergo mouetur. Sequitur deinde consequens. {non erit vna responsio ad hoc,} Et infert principalem conclusionem {quod neque vna erit interrogatio.} Si enim responsio non potest esse vna, nec interrogatio ipsa vna erit.

Dari respõ. vna quãdo. Quod autẽ addidit {nec si sit vera} eiusmodi est, posset aliquis credere, quod licet interrogationi pluri non possit dari responsio vna, quando id de quo quæstio fit, non potest de omnibus illis pluribus affirmari vel negari, vt cum queritur, canis est animal? quia non potest vere de omnibus responderi, est, propter cœleste sidus, nec vere de omnibus responderi non est, propter canem latrabilem, nulla possit dari responsio vna, at tamen quando id quod sub interrogatione cadit potest vedere de omnibus affirmari aut negari, tunc potest dari responsio vna, vt si quæratur canis est substantia? quia potest vere de omnibus responderi est, quia esse substantiam omnibus canibus conuenit, vnica responsio dari possit. Hanc erroneam existimationem remouet dicens {nec si sit vera} id est & dato quod responsio data enũciationi multiplici de omnibus verificetur, nihilominus non est vna, quia vnum non significat, nec vnius contradictionis est pars, sed plures responsio illa habet contradictorias, vt de se patet. Deinde cum dicit.

ARGY. *Sed de his est dictum in Topicis. Patet etiam insuper neque quid est interrogationem esse differendi. Nam vt detur ex interrogatione, oportet vt eligat vtram velit ipse contradictitionis partẽ enunciare, sed oportet interrogantem distinguendo interrogationem proferre hoc pacto, vtrum hoc sit homo, an non hoc.*

ANTI. *Dictum est autem de his in Topicis. Simul autem manifestum est, quoniam nec hoc ipsum quid est, dialectica interrogatio est. Oportet enim datum esse vt ex interrogatione eligat, vtram velit contradictionis partem enũciare, sed oportet interrogantem determinare, vtrum hoc sit homo, an non sit.*

Lect. 8. c. 7. Probat antecedens dupliciter. Primo auctoritate eorum quæ dicta sunt in Topicis. Secundo à signo. Et circa hoc duo facit. Primo ponit ipsum signum, dicens {quod similiter} cum auctoritate Topicorum, manifestum est scilicet antecedens assumptum .i. quod dialectica interrogatio

tio est petitio responsionis affirmatiuæ vel negatiuæ. Quoniam nec ipsum quid est id est ex eo q nec ipsa quęstio quid est, est interrogatio dialectica. Verbi gratia. Si quis quærat, quid est animal? talis non quærit dialectice. Deinde subiūgit probationem assumpti scilicet q ipsum quid est, non est quęstio dialectica, & intendit q quia interrogatio dialectica optionem respondenti offerre debet, vtram velit contradictionis partem & ipsa quæstio quid est talem libertatem non proponit, quia cum dicimus, quid est anima? respondentem ad diffinitionis assignationem coarctamus, quæ non solum ad vnum determinata est, sed etiam omni parti contradictionis caret, cū nec esse, nec non esse dicat. Ideo ipsa quęstio quid est, nō est dialectica interrogatio. Vnde dicit {Oportet enim ex data} id est ex proposita interrogatione dialectica, hunc respondentem eligere posse vtram velit contradictionis partem, quam contradictionis vtranque partem interrogantem oportet determinare, idest determinate proponere, hoc modo, vtrum hoc animal sit homo, an nō. Vbi euidenter apparet optionem respondenti offerri. Habes ergo pro signo cum quęstio dialectica petat responsionē propositionis vel alterius contradictionis partem, elongationem quęstionis quid est à quæstionibus dialecticis.

Quid est dialecti. interroga.

LECTIO VI.

Cur ad hanc, homo est aīal & bipes hæc, homo est animal bipes sequitur, non aūt in oībus consimilibus talis liceat sequela.

ARGY. *Cum autem eorum, quæ seorsum prædicantur, alia cō posita prædicentur, vt vnum omnia prædicatum, alia nō prædicentur, quæ nam sit differentia. De homine nanque vere dicitur animal seorsum, & bipes seorsum, & hæc eadem simul & vnum, & homo rursus, & album seorsum, & hæc eadem simul & vnum. Sed non si quispiam est sutor, & bonus, sutor dicendus est bonus.*

ANTI. *QVoniam vero hæc quidem prædicantur composita, vt vnum sit omne prædicamentum eorum, quæ separatim prædicantur, alia vero non, quæ differentia est? De homine enim verum est dicere, & animal, & bipes, & hæc vt vnum. & separatim hominem & album, & hæc separatim vnam, Sed non si citharedus est, & bonus, est & citharedus bonus.*

Postquam declarauit diuersitatem multiplicis enunciationis, intendit determinare de earum consequentijs. Et circa hæc duo facit, secūdum duas dubitationes, quas soluit. Secunda incipit, ibi {Verum autē est dicere.} Circa primum tria facit. Primo proponit quæstionem. Secundo ostendit rationabilitatem quæstionis, ibi {Si enim quoniam.} Tertio soluit eam. ibi {Eorum igitur.} Est ergo dubitatio prima. Quare ex aliquibus diuisim prædicatis de vno sequitur enunciatio, in qua illa met vnitę prędicantur de eodem, & ex aliquibus nō. Vndæ hæc diuersitas oritur? Verbi gratia. Ex istis Sortes est animal & est bipes, sequitur ergo Sortes est animal bipes, & similiter ex istis, Sortes est homo, & est albus, sequitur ergo sortes est homo albus. Ex illis vero Sortes est bonus, & est citharedus, non sequitur ergo est bonus citharedus. Vnde proponens quæstionem inquit. {Quoniam vero hæc} scilicet prædicta ita prædicantur composita id est coniuncta, vt vnū sit prædicamentum quæ extra prædicantur id est vt ex eis extra prædicantis vnite fiat prædicatio, alia vero prędicata non sunt talia, quę est inter ea differentia? Vnde talis innascitur diuersitas? Et subdit exempla iam adducta, & ad propositum applicata, quorū primum continet prædicata ex quibus fit vnum per se. f. animal & bipes, genus & differentiam. 2. autem prædicata ex quibus fit vnum per accidens. f. homo albus. 3. vero prædicata ex quibus neque vnum per se, neque vnū per accidens inter se fieri sequitur, vt citharedus & bonus, vt declarabitur. Deinde cum dicit.

Lect. 7.

Prīa dubō.

Nam si quia verum est seorsum vtrunque, ideo & vtrunque simul verum esse oporteat, multa sequenter absurda. De homine nanque quopiam verum est dicere, & quòd est homo, & est etiam albus, quare & totum. Rursus si album verum est dicere, & totum vere dicetur. Quare erit homo albus albus, atq; hoc in infinitum abibit. Et rursus musicus albus ambulans, et hęc sepius coniuncta dicentur, quorū in infinitum erit abitio. Præterea si Socrates Socrates dicitur, atq; homo, Socrates Socr. homo dicetur. Et si ipse homo seorsum, & bipes dicitur, & simul homo bipes dicetur. Patet igitur si quispiam simpliciter complexiones ipsas fieri dixerit, multa absurda inde emergere. Verum dicendum est nunc quoniam sint pacto ponenda. ARGY.

Si enim quoniam alterutrum dicitur, & vtrumque dicetur multa inconuenientia erunt. De homine enim verū est & hominem, & album dicere, quare & omne, Rursus si album, & omne, quare erit homo albus albus, & hoc in infinitum. Et rursus musicus albus ambulans & hæc eadem frequenter implicita in infinitum. Amplius Socrates Socrates est, & homo, & Socra. Socrates homo. Et si homo bipes & homo. homo bipes. Quoniam ergo si quis simpliciter dicat complexiones fieri plurima inconueniētia contingit dicere manifestum est. Quemadmodum autem ponendum sit, nunc dicemus. ANTI.

Declarat veritatem diuersitatis positæ, ex qua rationabilis redditur quæstio. Si nanque inter prædicata non esset talis diuersitas, irrationabilis esset dubitatio. Ostendit autem hoc ratione ducente ad inconueniens, nugationem. f. Et quia nugatio duobus modis committitur. f. explicite & implicite, ideo primo deducit ad nugationē explicitam. 2. ad implicitam. ibi {Amplius si Soc. &c.} Agit ergo q si nulla est inter quæcunque prædicata differentia, sed de quolibet indifferenter censetur, q quia alterutrum separatum dicitur q vtrunque coniunctim dicatur, multa inconuenientia sequentur. De aliquo enim homine, puta Socrate, verum est separatim q homo est, & albus est, quare & omne. i. & coniunctim dicetur Socrates est homo albus. Rursus & de eodem Socrate, potest dici separatim q est homo albus, & q est albus, quare & omne id est igitur coniunctim dicetur, Socr. est homo albus albus, vbi manifesta est nugatio. Rursus si de eodē Socrate iterum dicas separatim, q est homo albus albus, verum & congrue q est albus, & secundum hoc, si iterum hoc repetes separatim, a veritate simili non disce des, & sic in infinitum sequetur, Socra. est homo albus albus, in infinitum. Simile quid ostenditur in alio exemplo. Siquis de Socra. dicat q est musicus albus ambulans cum possit & separatim dicere, q est musicus, & q est albus, & q est ambulans, sequetur Socr. est musicus, albus, ambulans, musicus, albus, ambulans. Et quia pluries separatim in eodem tamen tempore enunciari potest, procedit nugatio sine fine. Deinde deducit ad implicitam nugationem, dicens. Cum de Socrate vere dici possit separatim q est homo, & q est bipes, si coniunctim inferre licet, sequetur q Socra. sit homo bipes. Vbi est implicita nugatio.

Nugatio. 2. commit.

nugatio. Bibes enim circum loquens differentiam hominis actu & intellectu clauditur in hominis ratione. Vnde ponendo loco hominis ſuam rationem, quod fieri licet, vt docet Ariſt. 2. Top. apparebit manifeſte nugatio. Dicetur enim Socra. eſt homo id eſt animal bipes, bipes. Quoniam ergo plurima inconuenientia ſequūtur ſiquis ponat complexiones, id eſt adunationes prædicatorum ſimpliciter id eſt abſque diuerſitate aliqua, manifeſtum eſt ex dictis. Quomodo autem faciēdum eſt, nunc id eſt in ſequentibus dicemus. Et nota ꝙ iſte textus non habetur vniformiter apud omnes quo ad verba, ſed quia ſententia non diſcrepat, legat quicunque vt vult.

Deinde cum dicit.

ARGY. *Quæ igitur per accidens prædicantur, aut de eodem, aut alterum de altero, ea non erũt vnum. Velut homo & albus quidem et muſicus eſt, ſed non vnũ eſt album ipſum & muſicum. Accidunt enim ambo eidem. Neque ſi vere dicetur album muſicum eſſe, albũ muſicum vnũ quid erit. Album enim per accidens muſicum eſt. Quare album muſicum non erit quid vnum.*

ANTI. *Eorum igitur quæ prædicantur, & de quibus prædicãtur, quæcunque ſecundum accidens dicuntur, vel de eodem, vel alterum de altero, hæc non erunt vnum, vt homo albus eſt, & muſicus. Sed non eſt idem muſicum et album. Accidentia enim vtraque eidem. Nec ſi album muſicum verum eſt dicere, tamen erit album muſicum vnũ aliquid. Secundum accidens enim album muſicum dicitur. Quare non erit album muſicum vnum aliquid.*

Soluit propoſitam quæſtionem. Et circa hoc duo facit. Primo reſpondet inſtantijs in ipſa propoſitione quæſtionis adductis. Secũdo ſatisfacit inſtantijs in probatione poſitis, ibi {Amplius nec quæcunque.} Circa primum duo facit. Primo nanque declarat veritatem. Secundo applicat ad propoſitas inſtantias, ibi, {Quo circa. &c.} Determinat ergo dubitationem tali diſtinctione. Prædicatorum ſiue ſubiectorum plurium, duo ſunt genera, quædã ſunt per accidens, quædam per ſe. Si per accidēns hoc. 2. contingit. Vel quia ambo dicuntur per accidens de vno tertio, vel quia alterum de altero mutuo per accidēs prędicatur. Quando illa plura diuiſim prædicata ſunt per accidens quouis modo, ex eis non ſequitur coniunctim prędicatum. Quando autem ſunt per ſe, tunc ex eis ſequitur coniuncte prædicatum. Vnde continuando ſe ad præcedentia ait. {Eorum igitur quæ prædicantur, & de quibus prædicantur} id eſt ſubiectorum, quæcunque dicuntur ſecũdum accidēs. & per hoc innuit oppoſitum membrũ ſcilicet per ſe, vel de eodem id eſt accidentaliter concurrunt ad vnius tertij denominationem, vel alterutrum de altero id eſt accidentaliter mutuo ſe denominant, & per hoc ponit membra. 2. diuiſionis, hæc ſcilicet plura per accidens non erunt vnum, id eſt non inferent prædicationē coniunctam. Et explanat vtrunque horum exēplariter. Et primo primum, quando. ſ. illa plura per accidens dicũtur de 3. dicens {vt ſi homo albus eſt & muſicus diuiſim. Sed non eſt idem} id eſt non ſequitur adunatim ergo homo eſt muſicus albus. Vtraque enim ſunt accidentia eidem. 3. Deinde explanat. 2. quando ſolum illa plura per accidens de ſe mutuo prædicantur ſubdens {Nec ſi albũ muſicum, verum eſt dicere} id eſt & etiam ſi de ſe inuicē iſta prædicantur per accidens ratione ſubiecti in quo vniuntur, vt dicatur homo eſt albus, & eſt muſicus, & album eſt muſicum, non tamen ſequitur ꝙ album muſicum vnite prædicetur, dicendo, ergo homo eſt albus muſicus. Et cauſam aſsignat, quia album dicitur de muſico per accidens, & econuerſo. Notãdum eſt hic ꝙ cum duo membra per accidens enumeraſſet, vnico tamen exemplo vtrunque membrum exemplauit, vt inſinuaret ꝙ diſtinctio illa non erat in diuerſa prædicata per accidens, ſed in eadem diuerſimode comparata. Album enim & muſicum cōparata ad hominem, ſub primo cadunt mēbro, comparata autem inter ſe ſub ſecundo. Diuerſitatem ergo comparitionis pluralitate membrorum, identitatē autem prædicatorum vnitate exempli aſtruxit.

Notandũ. 1. Secundum acci. dupl.

Aduertēdum eſt vlterius ad euidentiam diuiſionis factæ in litera, ꝙ 2. accidens poteſt. 2. accipi. Vno modo vt diſtinguitur contra perſeitatem poſterioriſticam & ſic non ſumitur hic, quoniam cum dicitur plura prædicata ſecundum accidens, aut ly ſecundum accidens determinaret coniunctionem inter ſe, & ſic manifeſte eſſet falſa regula, q̃m inter prima prædicata, animal bipes, ſeu animal rationale, eſt prædicatio ſecundum accidens hoc modo.

Notandũ. 2.

Differentia. n. in nullo modo perſeitatis prædicatus de genere, & tamen Ariſt. in textu dicit ea non eſſe prædicata per accidens, & aſſerit ꝙ eſt optima illatio, eſt animal & bipes, ergo eſt aĩal bipes. Aut determinaret coniunctionem illarum ad ſubiectum, & ſic etiam inueniretur falſitas in regula. Bene nanq; dicitur, paries eſt coloratus, & eſt viſibilis, & tñ coloratum viſibile non per ſe in eſt parieti.

Differentia prædica. de genere.

Alio modo accipitur ly ſecundum accidens, vt diſtinguitur contra hoc quod dico ratione ſui, ſeu non propter aliud, & ſic idem ſonat ꝙ per aliud, & hoc modo accipitur hic. Quæcunq; enim ſunt talis naturæ ꝙ non ratione ſui iunguntur, ſed propter aliud, ab illatione coniuncta deficeret neceſſe eſt, ex eo ꝙ cōiuncta illatio vnum alteri ſubſternit, & ratione ſui ea adunata denotat vt potentiam & actum. Eſt ergo ſenſus diuiſionis, ꝙ prædicatorum plurium, quædam ſunt per accidens, quædam per ſe id eſt quædam adunantur inter ſe ratione ſui, quędam propter aliud. Ea quæ per ſe vniuntur inferunt coniunctum, ea autem que propter aliud, nequaquam. Deinde cum dicit.

2 modus.

ARGY. *Quocirca neque Simon ſutor bonus dicetur ſimpliciter, ſed animal bipes, quippe quum non per accidens hæc de illo dicantur.*

ANTI. *Quocirca nec citharedus bonus ſimpliciter, ſed animal bipes. Non enim ſunt ſecundum accidens.*

Applicat declaratam veritatem ad partes quæſtionis. Et primo ad ſecundam partem, quia. ſ. non ſequitur, eſt bonus, & eſt citharedus, ergo eſt bonus citharedus, dicēs {Quo circa nec citharedus bonus &c.} Secundo ad aliã partem quæſtionis, quare ſequebatur eſt animal, & eſt bipes ergo eſt animal bipes, & ait {ſed animal bipes.} Et ſubiungit huius vltimi dicti cauſam, quia animal bipes non ſunt prædicata ſm accidens coniuncta inter ſe aut in 3. ſed per ſe. Et per hoc explanauit, alterum membrũ primæ diuiſionis, quod adhuc poſitum non fuerat explicite. Aduerte ꝙ Ariſt. eãdem tenens ſnĩam de citharedo & bono, & muſico, & albo concluſit, ꝙ album & muſicũ non inferunt coniunctum prædicatum ideo nec citharedus & bonus inferunt citharedus bonus ſimpliciter. i. cõiunctæ. Eſt autē rō dicti, quia licet muſica & albedo diſſimiles ſint bonitati & arti cithariſticę, in hoc ꝙ bonitas nata eſt denominare & ſubiectum tertium puta hominē, & ipſam artem cithariſticam, propter quod falſitas manifeſte cernitur, quando dicitur eſt bonus & citharedus, ergo bonus citharedus muſica vero & albedo ſubiectum. 3. natæ ſunt denominare tm̃, & non ſe inuicem propter quod latētior eſt caſus cũ proceditur, eſt albus & eſt muſicus, ergo eſt muſicus albus, licet inquã in hoc ſint diſſimiles.

similes,& propter istam dissimilitudinem processus Aristo. minus sufficiens videatur attamē similes sunt in hoc q si seruetur identitas omnimoda prædicatorum quam seruari oportet, si illa met diuisa debent inferri coniunctim,sicut musica non denominat albedinem,neq; contra, ita nec bonitas de qua fit sermo, cum dicitur homo est bonus denominat artem citharisticam, neq; econuerso.Cum enim bonum sit æquiuocum licet à consilio, alia ratione dicitur de perfectione citharedi,& alia de perfectione hominis. Quando nanq; dicimus Sortes est bonus,intelligimus bonitatem moralem, quæ est hominis bonitas simpliciter. Analogum siquidem simpliciter positum sumitur pro potiori. Cum autem infertur citharedus bonus non bonitatem moris,sed artis prædicas, vnde terminorum identitas non saluatur. Sufficienter igitur & subtiliter Arist. eandem de vtriq; protulit sententiam,quia eadem est hæc,& ibi ratio &c. Nec prætereundum est, q cum tres consequentias adduxit quæstionem proponendo.s.est animal & bipes,ergo est animal bipes, & est homo & albus,ergo est homo albus,& est citharedus & bonus,ergo est bonus citharedus, & duas primas posuerat esse bonas, tertiam vero non huius diuersitatis causam inquirere volens,cur soluendo quæstionem nullo modo meminerit secundæ consequentiæ,sed tantū primę & tertię. Indiscussum nanq; reliquit an illa consequētia sit bona an mala. Et ad hoc videtur mihi dicendum, q ex his paucis verbis etiam illius consequentiæ naturā insinuauit. Profundioris enim sensus textus capax apparet cum dixit, q non sunt vnum album & musicum &c. vt.s. non tantum indicet quod expositum est, sed etiam eius causam,ex qua natura secundæ consequentiæ elucescit. Causa nanq; quare album & musicum non inferunt coniunctam prædicationem est,quia in prædicatione cōiuncta oportet alteram partem alteri supponi, vt potentiam actui,ad hoc vt ex eis fiat aliquo modo vnum,& altera à reliqua denominetur.Hoc enim vis coniunctę prędicationis requirit, vt supra diximus de partibus diffinitionis. Album autem & musicum s'm se non faciunt vnū per se,vt patet, neq; vnum per accidens. Licet.n.ipsa vt adunantur in subiecto vno sint vnum subiecto per accidens,tamen ipsamet quæ adunantur in vno. 3. subiecto, non faciunt inter se vnum per accidens. Tum quia neutrum informat alterum, quod requiritur ad vnitatē per accidens aliquorum inter se,licet non in 3. tum quia non considerata subiecti vnitate,quæ est extra eorum rationes,nulla remanet inter ea vnitatis cā. Dicens ergo quod album & musicum non sunt vnum.s.inter se aliquo modo, causam expressit quare coniunctim non infertur ex eis prædicatum. Et quia oppositorum eadem est disciplina,insinuauit per illamet verba bonitatē illius consequētiæ.Ex eo.n.q homo & albus se habent sicut potentia & actus,& ita albedo informet denominet atque vnum faciat cum homine ratione sui sequitur quod ex diuisis potest inferri coniuncta prædicatio,vt dicatur,est homo & albus,ergo est homo albus,sicut per oppositum dicebatur q ideo musicum & album non inferunt cōiunctum prædicatum,quia neutrum alterum informabat. Nec obstat q album faciat vnum per accidens cū homine. Non enim dictum est q vnitas per accidens aliquorum impedit ex diuisis inferre coniunctum, sed q vnitas per accidens aliquorum ratione tertij tm est illa quæ impedit. Talia.n.quæ non sunt vnum per accidens nisi ratione tertij,inter se nullam habent vnitatem. & propterea non potest inferri coniunctum, vt dictum est quod vnitatem im portat. Illa vero quæ sunt vnum per accidens ratione sui seu inter se, vt homo albus, cum coniuncta accipiuntur, vnitate necessaria non carent, quia inter se vnitatem habent. Notanter autem apposui, ly tantum, quoniam si ali qua duo sunt vnum per accidens ratione tertij subiecti.s. sed non tantum ex hoc habent vnitatem sed etiam ratione sui ex hoc q alterum reliquum informat, ex illis diuisis non prohibetur inferri coniunctū. Verbi gratia optime dicitur, est quantum & est coloratum. ergo est quantum coloratum,quia color informat quantitatem. Potes autem credere q.2.illa consequentia quam non explicite confirmauit Aristo. respondendo, sit bona & ex eo q ipse proponēdo quæstionem asseruit bonam, & ex eo q nulla instantia reperitur. Insinuauit autem & Arist. q so la talis vnitas impedit illationem coniunctam quādo dixit,quæcunq; s'm accidens dicuntur de eodem vel alterutrum de altero. Quum.n.dixit s'm accidens de eodē, vnitatem eorum ex sola adunatione in tertio posuit, sola enim hæc per accidens prædicantur de eodem vt dictū est. Cum autem addidit vel alterutrum de altero, mutuā accidentalitatem ponens, ex nulla parte inter se, vnitatē reliquit. Vtraq; ergo per accidens adducta prædicata, in tertio.s. vel alterutrum quæ impediant illationē coniuncta,non nisi in tertio vnitatē habent. Deinde cum dicit.

[Margin: Bonū æquiuocum à consilio. — Analogum simpliciter. — Quæstio. — Responsio. — Ad inferentem prædicationem coniunctam. — Vnitas per accidens. — Responsio tacite obie. — De vni. impe. ex diuer. inferre coniunctum. — Ly tantum. — De.2.consе. — Vn quod so la vni. impe. illationem coniunc.]

ARGV. *Præterea nec simul ea dicentur, quorum alteram alteri inest. Quapropter nec album sepius dicetur, neq; homo, homo animal est, vt bipes. Insunt enim hæc homini animal, atque bipes.*

ANTI. *Amplius nec quæcunque insunt in altero. Quare neque album frequenter, neque homo animal homo est vel bipes. sunt enim in homine animal bipes.*

Satisfacit instantijs in probatione adductis, & in illis in quibus explicita committebatur nugatio,& illis in quibus implicita, & ait q non solum inferre ex diuisis cōiunctum non licet quando prædicata illa sunt per accidens, {sed nec etiam quæcunque insunt in alio} idest, sed nec hoc licet quando prædicata includunt se,ita q vnum includat in significato formali alterius intrinsece. siue explicite, vt album in albo, siue implicite vt animal & bipes in homine. Quare neq; album frequenter dictū diuisim infert coniunctum, neq; homo diuisim ab animali vel bipede enunciatum, animal bipes, coniunctum cum homine infert, vt dicatur, ergo Socr. est homo bipes, vel animal homo. Insunt.n.in hominis ratione, animal & bipes actu & intellectu, licet implicite. Stat ergo solutio quæstionis in hoc, q vnitas plurium per accidens in tertio tantum, & nugatio, impediunt ex diuisis inferri coniunctum, & consequenter, vbi neutrum horum inuenitur, ex diuisis licebit inferre coniunctum. Et hoc intellige quando diuisæ sunt simul veræ de eodem &c.

LECTIO IIII.

An ex enunciatione habente plura prædicata coniuncta inferre liceat eam quæ diuisim prædicata continet.

ARGV. *At fit vt eadē vere coniunctim dicantur, atq; seiunctim Nam aliquem hominem, hominem, aut aliquem album hominem, hominem, atque album dicere licet, non tamen semper.*

ANTI. *Verum est autem dicere de aliquo & simpliciter vt quendam hominem hominem, aut quendam album hominem hominem album, non autē semper.*

Postquam expedita est prima dubitatio, tractat secūdam dubitationem. Et circa hoc tria facit. Primo mouet ipsam quæstionem. Secundo soluit eam, ibi {sed quando in adiecto.} Tertio ex hoc excludit quendam errorē, ibi

Quæstio. 2. {Quod autem non est.} Est ergo quæstio an ex enunciatione habente prædicatum coniunctū, liceat inferre enūciationes diuidentes illud coniunctum? Et est quæstio cōtraria superiori. Ibi.n.quæsitum est an ex diuisis inferatur coniunctum, hic autem quæritur an ex coniuncto sequantur diuisa. Vnde mouendo quæstionem dicit, Verū autem aliquando est dicere de aliquo & simpliciter.i.diuisim, q.s.prius dicebatur coniunctim, vt quendam hominem album, esse hominem, aut quoddam album hominem album esse, idest vt ex ista Sortes est homo albus sequitur diuisim, ergo Sortes est homo, ergo Sortes est albus.&c. Non autem semper, idest aliquando autē ex coniuncto nō inferri potest diuisim. Non enim sequitur, Sortes est bonus citharedus, ergo est bonus. Vñ hæc est differentia, q quandoq; licet & quandoq; non. Et aduerte q notanter adduxit exemplum de homine albo inferendo vtranq; partem diuisim, vt insinuaret q intētio quæstionis est inuestigare quando ex coniuncto potest vtraque pars diuisim inferri, & non quando altera tantum.

Deinde cum dicit.

ARGY. *Sed quum in eo quod est adiunctum, oppositorum quippiam inest, ad quod sequitur contradictio, tunc non vere sed falso dicetur, vt si mortuum hominem, hominem dixeris esse. Quum vero non inest, vere.*

ANTI. *Sed quando in adiecto aliquid quidem oppositorū inest, quæ consequitur, contradictio, non verum sed falsum est, vt hominem mortuum, hominem dicere. Quando autem non inest, verum est.*

Prædi. coniunctum. 2. Soluit questionem. Et duo facit. Primo respondet parti negatiuæ quæstionis, quando.s.non licet, Secundo, ibi {Quare in quanticunq; &c.} Respondet parti affirmatiuæ, quando.s.licet. Circa primum considerandū q quia dupliciter cōtingit fieri prædicatū coniunctum, vno modo ex oppositis, alio modo ex non oppositis. Ideo duo facit. Primo ostendit q nunquam ex prædicato coniuncto ex oppositis, possunt inferri eius partes diuisim. Secundo q nec hoc licet vniuersaliter in prædicato coniuncto ex non oppositis, ibi {Vel etiam quando.} Ait ergo q quando in termino adiecto inest aliquid de numero oppositorum, ad quæ sequitur contradictio inter ipsos terminos, non verum est, s.inferre diuisim, sed falsum. Verbi gratia cum dicitur, Cęsar est homo mortuus, non sequitur ergo est homo, quia ly mortuus adiacens homini, oppositionē habet ad hominem, quam sequitur cōtradictio inter hominem & mortuum. Si enim est homo, non est mortuus quia non est corpus inanimatū, & si est mortuus, non est homo, quia mortuum est corpus inanimatum. Quando autem non inest.s.talis oppositio, verū est.s.inferre diuisim. Ratio aūt quare, quādo est oppositio in adiecto, nō

Cur oppositum adiectio illatio non sequi. sequitur illatio diuisa, est, quia alter terminus ex adiecti oppositione, corrumpitur in ipsa enunciatione coniūcta. Corruptum autem seipsum absq; corruptione nō infert, quod illatio diuisa sonaret. Dubitatur hic primo circa id

1. Dubium. quod supponitur, quomodo posit vere dici. Cęsar est homo mortuus, cum enunciatio non posit esse vera, in qua duo contradictoria simul de aliquo prædicantur, Hoc.n. est primum principium. Homo autem & mortuus, vt in litera dicitur, contradictoriam oppositionem includunt,

2. Dubium. quia in homine includitur vita, in mortuo non vita. Dubitatur.2.circa ipsam consequentiā, quā reprobat Arist. Videtur.n.optima. Cum.n.ea enunciatione prædicante duo contradictoria posit vtrunq; inferri, quia æquiualet copulatiuæ, aut neutrum, quia destruit seipsam, & enūciatio supradicta terminos oppositos contradictoriæ prę dicet, videtur sequi vtraq; pars, quia falsum est neutrū sequi. Ad hoc simul dicit q aliud est loqui de duobus terminis s m se, & aliud de eis, vt vnum stat sub determinatione alterius. Primo nanq; modo, homo & mortuus, cō tradictionem inter se habent, & impossibile est q simul in eodem inueniantur. Secundo autem modo, homo & mortuus non opponuntur, quia homo trāsmutatus iam per determinationem corruptiuam importatā in ly mortuus, non stat pro suo significato s m se, sed s m exigentiam termini additi, à quo suum significatum distractū est. Ad vtrunq; autem insinuandum Arist. duo dixit, & q habent oppositionem quam sequitur contradictio, attendens significata eorum s m se, & q etiam ex eis formatur vna vera enunciatio, cum dicitur Socra. est homo mortuus, attendens coniunctionem eorum alterius corruptiuam. Vnde patet quid dicēdum sit ad dubitationes. Ad vtranq; siquidem dicitur, q non enunciantur duo cōtradictoria simul de eodem, sed terminus vt stat sub distractione sed transmutatione alterius cui s m se esset cōtradictorius. Dubitatur quoq; circa id quod ait {inest aliquid oppositorum quæ consequitur contradictio.} Superflue.n.videtur addi illa particula {quæ consequitur cōtradictio.} Omnia.n.opposita consequitur contradictio vt patet discurrendo in singulis. Pater.n.est non filius, & album non nigrum, & videns non cæcum &c. Et ad hoc dicendum est q opposita possunt dupliciter accipi, vno modo formaliter.i.s m sua significata, alio modo denominatiue seu subiectiue. Verbi gratia. Pater & filius possunt accipi pro paternitate & filiatione, & possunt accipi pro eo qui denominatur pater vel filius. Rursus cum omnis distinctio fiat oppositione aliqua, vt dicitur in 10. Metaphysi.c.supponatur omnino distincta esse opposita. Dicendum ergo est q licet ad omnia opposita seu distincta contradictio sequatur inter se formaliter sumpta, non tamen ad omnia opposita sequitur contradictio inter ipsa denominatiue sumpta. Quāuis enim pater & filius mutuam sui negationem inferant inter se formaliter, quia paternitas est non filiatio, & filiatio est non paternitas, in relatione tameo ad denominatum, contradictio non nō necessario infertur. Non enim sequitur Sortes est pater, ergo non est filius, nec econuerso. Vt persuaderet igitur Arist. q non quęcunq; opposita colligata impediunt diuisam illationem, quia non illa quæ habent contradictionem annexam formaliter tantum, sed illa quæ habent cō tradictionem & formaliter & s m rem denominatam. Addidit {quæ consequit contradictio} in 3.s.denominato. Et vsus est satis congrue vocabulo scilicet {consequitur.} Contradictio enim ista in 3. est quōdammodo extra ipsa opposita. Deinde cum dicit.

Responsio. Ad vtrung; dub. simul.

3. Dubium.

Responsio. Opposita.ii accipi.

Lect. 10. et. cōmen. 24. Cōtradictio inter formali. opposita, & denoiant.

Ly quæ consequitur cōtradic.

Aut quum inest quidem, semper non vere, Cum vero non inest, non semper vere dicetur. Vt Homerus est aliquid, velut poeta, est ne igitur Homerus? Aut dicendum, non est. ARGY.

Vel etiam quando inest, falsum semper est. Quādo vero non inest, non semper verum est, vt Homerus est aliquid, vt poeta, ergo etiam est? Non. ANTI.

Declarat q ex non oppositis io 3.coniunctis s m vnū prædicatum, non vniuersaliter possunt inferri partes diuisim. Et primo hoc proponit quasi emendans quod immediate dixerat subiungens. {Vel etiam quando est} scilicet oppositio inter terminos coniunctos, falsum est semper scilicet inferre diuisim, quasi diceret, dixi q quando in est oppositio nō verum sed falsum est inferre diuisim. Quando antem non inest talis oppositio, verum est inferre

ferre diuisim. Vel etiam vt melius dicatur, ꝙ quando est oppositio, falsum est semper, quando autem non inest talis oppositio, non semper verum est. Et sic modificauit supradicta addendo ly semper, & non semper. Et subdẽs exemplũ quod nõ semper ex nõ oppositis sequatur diuisio, ait, vt Homerus est aliquid vt poeta, ergo etiam est? Non. Ex hoc coniuncto, est poeta de Homero enũciatio, altera pars, ergo. Homerus est, non sequitur, & tamen clarum est ꝙ istæ duæ partes colligate, est & poeta non habente oppositionem ad quam sequitur contradictio. Igitur non semper ex non oppositis coniunctis illatio diuisa tenet &c. Deinde cum dicit.

ARGY. *Per accidens enim ipsum prædicatur, est, de Homero. Nam quia est poeta, sed non per se de Homero ipsum, est, prædicatur.*

ANTI. *Secundum accidens enim prædicatur esse de Homero, quoniam est potea, sed non secundum se prædicatur de Homero quoniam est.*

Probat hoc quod modo dictũ est, ex eo ꝙ altera pars istius compositi. s. est, in antecedente coniuncto prædicatur de Homero sm accidẽs, i. ratione alterius, qm̃. s. poeta prædicatur de Homero, & non prędicatur secum se ly est de Homero, quod tñ infertur, cum concluditur ergo Homerus est. (Notandum.) Considerandum est hic ꝙ ad saluandam istam conclusionem negatiuam. s. non semper ex non oppositis coniunctis infertur diuisim, sufficit vnam instantiam suæ oppositæ vniuersali affirmatiuæ afferre. Et hoc fecit. Aristo. adducendo illud genus enunciationũ in quo altera pars coniuncti est aliquid pertinens ad actum animæ. Loquitur. n. modo de Homero viuente in poematibus suis in mentibus hominũ. In his siquidẽ enunciationibus partes coniunctæ non sunt oppositæ in tertio, & tñ non licet inferre vtranq; partem diuisim. Cõminitur. n. (Fallacia in dicto exẽp.) fallacia sm quid ad simpliciter. Non. n. valet, Cæsar est laudatus, ergo est, & simile est de esse in effectu dependente in conseruari. Quomodo autem intelligenda sit ratio ad hoc adducta ab Aristotele in sequenti particula dicetur. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quare in quibus prædicationibus neq; contrarietas inest, quod quidem facile discernetur, si pro nominibus rationes dicantur, in hisce coniunctim, & seorsum vera prędicatio fiet.*

ANTI. *Quare in quibuscunq; prædicatis contrarietas nõ inest, si diffinitiones pro nominibus dicantur & secundum se prædicantur, & non secundum accidiens, in his aliquid & simpliciter verum erit dicere.*

Respondet parti affirmatiuæ quæstionis, quando. s. ex coniunctis licet inferre diuisim. Et ponit duas conditiones oppositas supradictis debere conuenire in vnum ad hoc vt possit fieri talis consequentia. s. ꝙ nulla inter partes coniuncti oppositio sit, & ꝙ sm se prædicentur. (Prima cõd. vt ex coniũctio iferatur diuisim.) Vnde dicit inferendo ex dictis {Quare in quantiscunq; prædicamentis}. i. prædicatis ordine quodam adunatis, neq; contrarietas aliqua in cuius ratione ponitur cõtradictio in tertio. Contraria. n. sunt quæ mutuo se ab eodẽ expellũt, aut vniuersaliter nulla oppositio inest ex qua. s. sequatur contradictio in tertio. Si diffinitiones pro nominibus sumãtur. Dixit hoc, quia licet in quibusdam non appareat oppositio solis nominibus positis, sicut homo mortuus, & in quibusdam appareat, vt viuum mortuum, hoc tamen non obstante si positis nominum, diffinitionibus loco nominum oppositio appareat, inter opposita collocamus. Sicut verbi gratia, homo mortuus, licet oppositio nem non præseferat, tamẽ si loco hominis & mortui eorum diffinitionibus vtamur, videbitur contradictio. Dicemus. n. corpus animatum rationale corpus inanimatum irrationale. In quantiscunq; inquam cõiunctis nulla est oppositio, & sm se, & non sm accidens prędicantur, in his verum erit dicere & simpliciter. i. diuisim ꝙ fuerat coniunctim enunciatum. Ad euidentiam secundæ conditionis hic positæ, nota ꝙ ly sm se potest dupliciter accipi, vno modo positiuæ, & sic dici perseitatem primi, secũdi vniuersaliter quarti modi alio modo negatiue, & sic idem sonat ꝙ non per aliud. Rursus cõsiderandum est ꝙ cum Aristo. dixit de prædicato coniuncto ꝙ sm se prædicetur, ly sm se potest ad tria referri, s. ad partes coniuncti inter se, ad totum cõiunctum respectu subiecti, & ad partes coniuncti respectu subiecti. (Notandũ. 1. Lectio. 2. se ad. 3. ref.) Si ergo accipiatur ly secundum se positiue, licet non falsus, extraneus tamen à mente Arist. reperitur sensus ad quodcunq; illorum triũ referatur. (Positi.) Licet enim valeat, est homo sensibilis, ergo est homo & est sensibilis, & est aĩal rationale ergo est animal & est rationale, tamen his oppositæ inferunt similes consequentias. Dicimus enim est albus musicus, ergo est musicus & est albus vbi nulla est perseitas, sed est coniũctio per accidens, tam inter partes inter se quam inter totum & subiectum, quam etiam inter partes & subiectũ. Liquet igitur ꝙ non accipit. Arist. ly secundum, se positiue ex eo ꝙ vana fuisset talis additio quæ ab oppositis nõ facit in hoc differentiam. Ad quid enim addidit sm se, & non sm accidens si tam illæ quæ sunt secũdum se modo expositio, quam illæ quæ sunt secundum accidens ex coniuncto inferunt diuisum? Si vero accipiatur secundum se negatiue (Negatiue.) idest non per aliud, & referatur ad partes coniuncti inter se, falsa inuenitur regula. Nam non licet dicere est bonus citharedus, ergo est bonus & citharedus & tamen ars citharizandi & bonitas eius sine medio coniunguntur. Et Similiter contingit, si referatur ad totum coniunctum respectu subiecti, vt in eodem exemplo apparet. Totum enim hoc, citharedus bonus non propter aliud conuenit homini, & tamẽ non infert (vt dictũ est) diuisionem. Superest ergo vt ad partem coniuncti respectu subiecti referatur, & sit sensus. Quãdo aliqua cõiunctim prædicata, sm se, idest non per aliud prædicantur, idest ꝙ vtraq; pars prædicatur de subiecto non propter alteram, sed propter seipsam & subiectum, tunc ex coniuncto infertur diuisa prędicatio. Et hoc modo exponũt Auerroes, & Boetius & vera inuenitur regula, (Auerro. Boethus.) vt inductiue facile manifestari potest, & ratio ipsa suadet. Si enim partes alicuius cõiuncti prędicati ita inhærent subiecto ꝙ neutra propter alteram in sit earum separatio nihil habet quod veritatem impediat diuisarum. Est & verbis Arist. consonus iste. Quoniã & per hoc distinguit inter enunciationes ex quibus coniunctum infert diuisam prædicationem, & eas quibus hæc non inest consequentia. Ista siquidem vltra habentes oppositionem in adiecto, sunt habentes prędicatum coniunctũ, cuius vna partium, alterius est ita determinatio ꝙ non nisi per illã subiectum respicit, sicut apparet in exemplo ab Arist. adducto, Homerus est poeta, Est, siquidem ibi nõ respicit Homerum, ratione ipsius Homeri, sed præcise ratiõe poesis relicte, & ideo non licet inferre, ergo Homerus est. Et, simile est in negatiuis. Siquis enim dicat Sortes non est paries non licet inferre ergo Sortes non est, eadem ratione, quia esse non est negatum de Sorte, sed de pariete in Sorte. Et per hoc patet, qualiter sit intelligẽda ratio in textu superiore adducta. Accipitur. n. ibi sm se, negatiue, mo-

Ly a. acci. vtraq; sol. do hic exposito, & ſm accidens, i. propter aliud. In eadē ergo ſignificatione eſt vſus ly ſm accidens, ſoluēdo hāc & præcedentem quæſtionem. Vtrobiq; n. intellexit ſm accidens, i. propter aliud cōiuncta, ſed ad diuerſa retulit. Ibi nanq; ly ſm accidēs determinabat cōiunctionē duorum prædicatorum inter ſe. Hic vero determinat partē coniuncti prædicati in ordine ad ſubiectum. Vnde ibi album & muſicum inter ea quæ ſm accidens ſunt, numerabantur, hic aūt non. Sed occurrit circa hanc expoſitionē

Dubium. 1. princip. dubitatio non parua. Si. n. ideo nō licet ex coniuncto inferre diuiſim, quia altera pars cōiuncti non reſpicit ſubiectum propter ſe, ſed propter alterā partē vt dixit Alex. de iſta enunciatione. Homerus eſt poeta, ſequetur q̃ nūquam à tertio adiacente ad ſm erit bona conſequentia, quia in omni enunciatione de tertio adiacente, eſt reſpicit ſubiectum propter prædicatum & non propter ſe &c.

Reſponſio. Notandum. Ad huius difficultatis euidentiam, Nota primo hanc diſtinctionem. Aliud eſt tractare regulam, quando ex tertio adiacente infertur ſm & quando non, & aliud quando ex coniuncto fit illatio diuiſe, & qn̄ non. Illa ſiquidem

3. adiac. ex. 3. & ex coniunc. diui. eſt extra propoſitum, illam autem venamur. Illa comparatur varietatem terminorum, iſta non. Si nāq; vnus terminorum qui eſt altera pars coniuncti ſm ſignificationem ſeu ſuppoſitionem varietur in ſeparatione, non infertur ex coniuncto prædicato illudmet diuiſim, ſed aliud. Nota ſecundo hanc propoſitionem. Cum ex tertio adia-

Lect. 2. li 1. eſt. 2. & 3. adiac. cente infertur ſm, non ſeruatur identitas terminorū. Liquet iſta quo ad illum terminum, eſt. Dictum ſiquidem fuit ſupra à ſancto Thoma, q̃ aliud importat, eſt, ſm adiacens, & aliud eſt, tertium adiacens. Illud nanq; importat actum eſſendi ſimpliciter, hoc aūt habitudinem inhærentiæ vel identitatis prædicati ad ſubiectū. Fit ergo varietas vnius termini cū ex tertio adiacente infertur ſm, & conſequenter non fit illatio diuiſi ex coniuncto. Vnde

Ad obiecta. relucet reſponſio ad obiectionem, q̃ licet ex tertio adiacente quandoque poſſit inferri ſm, nunquam tn̄ ex tertio adiacente licet inferri ſm tanquam ex coniuncto diuiſim, quia inferri non pōt diuiſim cuius altera pars ipſa diuiſione perit. Negetur ergo conſequentia obiectionis. Et ad probationem dicatur q̃ optime concludit, q̃ talis

Reſponſio formaliter. illatio eſt illicita infra limites illationū quę ex coniuncto diuiſionem inducunt, quibus hic Ariſt. loquitur. Sed cōtra hoc inſtatur. Quia ēt tanquam eſt cōiuncto diuiſi fit illatio, Sortes eſt albus, ergo eſt, per locum à parte in mo-

Obiectio. do ad ſuum totum vbi non fit varietas terminorum. Et ad hoc dicitur q̃ licet homo albus ſit pars in modo hominis, quia nihil minuit de hominis ratione albedo ſed ponit hominem ſimpliciter, tn̄ eſt album, non eſt pars in modo ipſius eſt, eo q̃ pars in modo eſt vniuerſale cū cō-

Reſponſio. ditione non minuente, ponente illud ſimpliciter. Clarum eſt autem q̃ album minuit rationem ipſius, eſt, & nō ponit ipſum ſimpliciter, contrahit. n. ad eſſe ſm quid, vnde apud philoſophos cum fit aliquid album, non dicitur generari ſm quid. Sed inſtatur adhuc quia ſm hoc dicen-

Obiectio. do eſt animal, ergo eſt, ſit illatio diuiſa per eundem locū.

Reſponſio. Animal. n. non minuit rationem ipſius eſt. Ad hoc eſt dicendum q̃ ly eſt ſi dicat veritatem propoſitionis, manife-

Dubium. 2. princip. ſte peccatur à ſm quid ad ſimpliciter. Si aūt dicat actum eſſendi, illatio eſt bona, ſed non eſt de 3. ſed. 2. adiacente. Poteſt vlterius dubitari circa principale, quia ſequitur eſt quantum coloratum, ergo eſt quantum, & eſt coloratū, & tamen coloratum reſpicit ſubiectum mediante quan-

Reſponſio ſubtilis. titate, ergo non videtur recta expoſitio ſupra adducta. Ad hoc & ſimilia dicendum eſt q̃ coloratum non ita. ſ. ſubiecto per quantitatem q̃ ſit eius determinatio, & ratione talis determinationis ſubiectum denominet, ſicut bonitas artem citharisticam determinat, cum dicitur eſt citharedus bonus, ſed potius ſubiectum ipſum, primo coloratum denominatur, quantum vero ſecundario coloratum dicitur, licet color media quantitate ſuſcipiatur. Vnde notanter ſupra diximus, q̃ tunc altera pars coniuncti prædicatur per accidens, quādo precisē denominat ſubiectum, quia denominat alteram partem. Quod nec in hac nec in ſimilibus inſtantijs inuenitur. Deinde cum dicit,

Id autem, quod non eſt, no eo vere dicetur ens quippiam eſſe, quia eſt opinabile: Non eſt enim ipſius opinio ipſum eſſe, ſed ipſum non eſſe. ARGY.

Quod aut non eſt quoniam opinabile eſt, nō verum dicere eſſe aliquid. Opinatio enim eius eſt non quoniā eſt, ſed quoniam non eſt. ANTI.

Excludit quorundam errorē qui quod non eſt eſſe tali ſyllogiſmo concludere ſatagebant. Quod eſt opinabile, eſt, Quod non eſt, eſt opinabile. Ergo quod non eſt. Hunc ſiquidem proceſſum elidit Ariſt. deſtruendo primam propoſitionem, quæ partem coniuncti in ſubiecto diuiſim prædicat, ac ſi diceret, eſt opinabile ergo eſt, Vnde aſſumendo ſubiectum cōcluſionis illorum ait, Quod autem non eſt, & addit mediū eorum, qm̄ opinabile eſt, & ſubdit maiorem extremitatem, non eſt verum dicere eſſe aliquid. Et cauſam aſſignat, quia talis opinatio non propterea eſt, quia illud ſit, ſed potius quia non eſt. Expō. tex.

LECTIO VIII.

De modalibus dicendum proponitur, an item ipſarum oppoſitio ex negatione addita verbo, vel potius modo inſpicienda ſit ac gitur, & quod non verbo ſit negatio apponenda pro illarum cōtradictione, oſtenditur.

Is autem determinatis, conſiderandum eſt deinceps, quomodo ſeſe habent affirmationes, et negationes huiuſce generis, poſſibile eſt eſſe, non poſſibile eſt eſſe, contingens eſt eſſe, & non contingens eſt eſſe, & de impoſſibili ſimili mō, ac neceſſario. Sunt. n. de ipſis dubitationes nōnullæ. ARGY.

His vero determinatis, perſpiciendum eſt quē admodum ſeſe habent affirmationes, & negationes ad ſe inuicem, hæ ſ. quæ ſunt de poſſibili eſſe, & non poſſibili de contingente, & non contingere, de impoſſibili, & neceſſario, Habent enim aliquas dubitationes. ANTI.

Poſtquam determinatum eſt de enunciationibus quarū partibus aliud additur iam remanente quam variata vnitate, hic intendit declarare quid accidat enunciationi, ex eo q̃ aliquid addiur non ſuis partibus ſed compoſitioni eius. Et circa hoc duo facit. Primo determinat de oppoſitione earum. Secundo de conſequentijs, ibi {Conſequentię vero.} Circa primum duo facit. Primo proponit quod intendit. Secundo exequitur ibi. {Nam ſi eorum &c.} Proponit ergo quod iam perſpiciendum eſt quomodo ſe habeant affirmationes & negationes enunciationū de poſſibili & non poſſibili &c. Et cauſam ſubdit. Habent enim multas dubitationes ſpeciales. Sed antequam vlterius procedatur qm̄ de enūciationibus quæ modales vocantur ſermo inchoatur, prælibandum eſſe quaſdam modales enunciationes, & qui & quot ſunt modi reddentes propoſitiones modales, & quid earū ſit ſubiectū, & qoid prædicatū, & quid ſit ipſa enunciatio modales & quis ſit ordo earum ad præcedentes, & quę neceſſitas ſit ſpecialē faciendi tractatum de his. Quia ergo poſſumus dupliciter de rebus loqui, vno modo componendo rem vnam cum alia, alio modo compoſitionem factam declarando qualis Lect. 10. Sex. prælibenda. De ineſſe & modalis vn.

qualis sit, insurgunt duo enunciationum genera, quædã scilicet enunciantes aliquid inesse vel non inesse alteri, & hæ vocantur de inesse, de quibus superius habitus est sermo. Quædam vero enunciantes modum compositionis prædicati cum subiecto, & hæc vocantur modales à principaliori parte sua, modo. s. Cum enim dicitur, Sortẽ currere est possibile, non enunciatur cursus de Sorte, sed qualis sit compositio cursus cum Sorte. s. possibilis. Signanter autem dixi modum compositionis, quoniam modus in enunciatione positus dupliciter est. Quidam. n. determinat verbum, vt ratione significati ipsius verbi, vt Sortes currit velociter, vel ratione temporis consignificati, vt Sortes currit hodie. Quidam autem determinat compositionem ipsam prędicati cum subiecto, sicut cum dicitur Sortem currere est possibile. In illis nanq; determinatur qualis cursus in sit Sorti, vel quando. In hac autem, qualis sit coniunctio cursus cum Sorte. Modi ergo nõ illi qui rem verbi, sed qui compositionem determinãt, modales enunciationes reddunt, eo ꝙ compositio veluti forma totius, totam enunciationem cõtinet. Sunt aũt huiusmodi modi quatuor proprie loquendo. s. possibile, & impossibile, necessarium, & contingens. Verum nanq; & falsum, licet supra compositionem cadant, cum dicitur Sortem currere est verum, vel hominem esse quadrupedem est falsum, attamen modificare proprie non videntur cõpositiunem ipsam. Quia modificari proprie dicitur aliquid, quando redditur aliquale, non quando fit secundũ suam substantiam. Compositio autem quando dicitur vera nõ aliqualis proponitur, sed quod est. Nihil. n. aliud est dicere Sortem currere est verum, quam ꝙ compositio cursus cum Sorte est. Et similiter quando est falsa, nihil aliud dicitur, quam quod non est. Nam nihil aliud est dicere Sortem currere est falsum, quam quod compositio cursus cum Sorte nõ est. Quando vero compositio dicitur possibilis aut contingens, iam non ipsam esse, sed ipsam aliqualem esse dicimus. Cum siquidem dicitur Sortem currere est possibile, non substantificamus compositionem cursus cum Sorte, sed qualificamus asserentes illam esse possibilem. Vnde Aristo. hic modos proponẽs, veri & falsi nullo modo meminit, licet infra verum & non verum inferat, propter causam ibi assignandam. Et quia enunciatio modalis duas in se continet compositiones, alteram, inter partes dicti, alteram inter dictũ & modum, intelligendum est eam compositionem modificari idest quæ est inter partes dicti non eam quæ est inter modum & dictum. Quod sic perpendi potest. Huius enunciationis modalis, Sortem esse album est possibile, duæ sunt partes altera est, Sortem esse album, altera, est possibile. Prima, dictum vocatur, eo ꝙ est, id quod dicitur per eius indicatiuã. s. Sortes est albus. Qui enim profert hãc, Sortes est albus, nihil aliud dicit, nisi Sortem esse album. Secunda vocatur modus, eo ꝙ modi adiectio est. Prima compositionem quandã in se continet ex Sorte & albo. Secunda pars primæ opposita, compositionem aliquam sonat ex dicti compositione & modo. Prima rursus pars, licet omnia habeat propria subiectum. s. prædicatum, copulam, & compositionem, tota tamen subiectum est modalis enunciationis. Secunda autem est prædicatum. Dicti ergo compositio subijcitur, & modificatur in enunciatione modali.

Enunciationem modalem esse.

Modus in enuncia. 2. Primus. Secundus.

Qui modi reddant enũciationem modalem, & quot.

Modificari proprie.

De vero & fal.

Compositio modificans.

Dictum.

Subiectum modalis. Prædicatũ.

Qui enim dicit Sortem esse album est possibile, non significat qualis est coniunctio possibilitatis, cum hoc dicto Sortem esse album, sed insinuat qualis sit cõpositio partium dicti inter se. s. cursus cum Sortes. s. ꝙ est compositio possibilis. Non dicit igitur enunciatio modalis aliquid inesse, vel non inesse, sed dicti potius modum enunciat. Nec proprie componit secundum significatum, quia compositionis non est compositio, sed rerum cõpositioni modum apponit. Vnde nihil aliud est enũciatio modalis, quam enunciatio dicti modificatiua. Nec propterea cẽsenda est enunciatio plures modalis, quia omnia duplicata habeat, quoniam vnum modum de vnica compositione enunciat, licet illius compositionis plures sint partes. Plura enim illa ad dicti compositionem concurrentia, veluti plura, ex quibus fit vnum subiectum, concurrunt, de quibus dictum est supra, ꝙ enunciationis vnitatem non impediunt. Sicut nec cum dicitur domus est alba, est enunciatio multiplex, licet domus ex multis consurgat partibus. Merito autem est post enunciationes de inesse de modalibus tractandum, quia partes naturaliter sunt toto priores, & cognitio totius ex partium cognitione dependet. Et specialis sermo de his habẽdus, quia proprias habet difficultates. Notauit quoque Arist. in textu multa. Horum ordinem. s. cum dixit { his vero determinatis. } Modos qui & quot sunt, cum eis expressit & inseruit. Variationem eiusdem modi per affirmationẽ, & negationem, cũ dixit possibile, & non possibile, contingens & non contingens. Necessitatem cum addidit. { Habent enim multas dubitationes proprias, } Deinde cum dicit.

Modalis. enunciat.

Enunciatio modal. quid

Ly Primo. lec. 8.

Ratio or.

Partes primo. to.

Necessitas tract.

Not. ab Aristo. in tex.

ARGY.

Nam si complexionum, hæ inter sese contradictoriæ opponuntur, quę per esse disponũtur, atque non esse huius enim hominem esse, negatio est hoc, hominem non esse, sed non illud non hominem esse, et item huius hominem esse album, hoc est negatio, hominem album non esse, sed non illud hominem non album esse, alioquin vere quispiam dixerit lignum hominem non albus esse, cum de quolibet affirmatio sit, aut negatio vera, & non solum in his ita fit sed in illis etiã in quibus esse non additur, idem faeit id quod pro ipso sumitur esse. Nam huius homo ambulat, non est hæc negatio, non homo ambulat, sed hæc homo non ambulat, nihil enim refert hominem ambulare dicere, vel hominem ambulantem esse, si hæc inquam ita sunt atque vbiq; dictus modus seruatur, huius etiam nimirum affirmationis possibile est esse, hęc erit negatio possibile non esse, sed non illa, non possibile est esse.

ANTI.

Nam si eorum, quę complectuntur, illę sibi inuicem oppositę sunt contradictiones, quęcunq; secundum esse, & non esse disponuntur, vt eius quæ est, esse hominem, negatio est, non esse hominem, non esse non hominem, & eius, quę est, esse album hominem, negatio est ea, quæ est, non esse album hominem, sed non, esse non album hominem. Si enim de omnibus aut dictio est, aut negatio. lignum erit verum dicere esse non album hominẽ quòd si hæc hoc modo, & quibuscunque esse nõ additur, idem faciet id, quod pro esse dicitur, vt eius, quę est, ambulat homo, negatio est non ea, quæ est, ambulat non homo, sed ea, quę est, non ambulat homo, nihil enim differt dicere hominem ambulare, vel hominem ambulantem esse. Quare si hoc modo in omnibus, & eius, quę est, possibile est esse, negatio est, possibile est non esse, sed non ea, quę est, non possibile est esse.

Exequitur tractatum de oppositione modalium. Et circa hoc duo facit. Primo mouendo quæstionem, arguit ad partes. Secundo determinat veritatem, ibi { Contingit autem &c. } Est autem dubitatio, an in enunciationibus modalibus fiat contradictio negatione apposita ad verbum dicit, quod dicit rem, an non, sed potius negatione apposita ad modum qui qualificat. Et primo arguit ad partem affirmatiuam, ꝙ scilicet addẽda sit negatio ad

Dubitatio 1 quo consi.

verbum. Secundo ad partem negatiuam, ꝙ non apponẽ da sic negatio ipsi verbo, ibi {Videtur autem.} Intendit ergo primo tale argumentum. Si complexorum contradictiones attenduntur penes esse & non esse, vt patet inductione in enunciationis substantiuis de secundo adiacente, & de tertio, & in adiectiuis, contradictionesq; omniũ hoc modo sumendæ sunt, contradictoria huius possibile esse, erit possibile non esse, & non illa, non possibile esse. Et consequenter apponenda est negatio verbo, ad sumendam oppositionem in modalibus. Patet consequentia, quia cum dicitur possibile esse & possibile nõ esse, negatio cadit supra esse. Vnde dicit. {Nam si eorum, quę cõplectuntur.} idest complexorum illæ sibi inuicem sunt oppositæ contradictiones, quæ secundũesse vel non esse disponuntur, idest in quarum vna affirmatur esse, & in altera negatur. Et subdit inductionem inchoans à secundo adiacente, vt eius enunciationis quæ est esse hominem, i. homo est negatio est, non esse hominem, vbi verbum negatur, idest homo non est, & non est eius negatio ea quæ est, esse non hominem, idest non homo est. Hæc enim nõ est negatiua, sed affirmatiua de subiecto infinito, quæ simul est vera cũ illa prima scilicet homo est. Deinde prosequitur inductionem in substantiuis de tertio adiacente & eius quæ est, esse album hominem idest & illius enũciationis, homo est albus, negatio est, non esse album hominem, vbi verbum negatur idest homo non est albus, & non est negatio illius ea, quæ est, esse non album hominem, idest homo est non albus. Hæc enim non est negatiua sed affirmatiua de prædicato infinito. Et quia istæ duæ affirmatiuæ de prædicato finito & infinito non possunt de eodem verificari, propterea quia sunt de prædicatis oppositis posset aliquis credere ꝙ sint contradictorię, & ideo ad hunc errorem tollẽdum interponit rationem probantem ꝙ hæ duæ non sunt contradictoriæ. Est autẽ ratio talis, Contradictoriorum talis est natura ꝙ de omnibus aut dictio idest affirmatio, aut negatio verificatur, Inter contradictoria siquidem, nullũ potest inueniri medium, sed hæ duæ enunciationes, s. est homo albus, & est homo non albus, sunt contradictoriæ per te, ergo sunt tales naturę ꝙ de omnibus altera verificatur. Et sic cum de ligno sit falsum dicere, est homo albus, erit verum dicere de eo scilicet ligno, esse non album hominem, idest lignum est homo non albus, quod est manifeste falsum. Lignum enim neq; est homo albus, neq; est homo non albus. Restat ergo ex quo vtraque est simul falsa de eodẽ, ꝙ non sit inter eas contradictio. Sed contradictio fit quã do negatio apponitur verbo. Deinde prosequitur inductionem enunciationibus adiectiui verbi dicẽs, ꝙ si hoc modo scilicet supradicto accipitur cõtradictio, & in quãtiscunq; enunciationibus esse non ponitur explicite, idẽ faciet quo ad oppositionem fundam id quod pro esse dicitur idest verbum adiectiuum quod locum ipsius esse tenet pro quanto propter eius veritatem in se includit, copulæ officium facit, vt eius enunciationis quæ est, homo ambulat, negatio est, non ea quę dicit, nõ homo ambulat, hæc enim est affirmatiua de subiecto infinito, sed negatio illius est, homo non ambulat, sicut & in illis de verbo substantiuo negatio verbo addenda erat. Nihil. n. differt dicere verbo adiectiuo, homo ambulat, vel substantiuo, homo est ambulans. Deinde ponit. 2. partẽ inductionis dicens, Et si hoc modo in omnibus sumenda est contradictio, scilicet apponendo negationem ad esse, concluditur ꝙ & eius enunciationis, quæ dicit, possibile esse, negatio est possibile non esse & non illa quæ dicit, non possibile esse. Patet conclusionis sequela, quia in illa possibile non esse negatio apponitur verbo, in ista autẽ non. Dixit autem in principio huius rationis, {eorũ quæ complectuntur} idest complexorũ contradictiones sũt secundum esse & non esse, ad differentiam incomplexorum quorũ oppositio non fit negatione dicente non esse, sed ipsi incomplexo apposita, vt homo, & non homo, legit, & non legit. Deinde cum dicit,

Ratio pria pro. affir.

Contradict. natura.

Ver. adiec. loco esse.

Vlti.

Differentia inter cõple. & incomple. addendo negatione.

ARGV.

Ad idem videtur & esse, & non esse posse. Omne nanque quod possibile est secari, vel ambulare, possibile est & non ambulare, & non secari. Atque causa huius hæc est. Omne enim quod hoc pacto possibile est, non semper est actu. Qua propter ipsi competet, & ipsa negatio. Potest enim & non ambulare, quod ambulare potest, & nõ videri, quod potest videri. At fieri nequit, vt enunciationes oppositæ de eodem sint veræ. Non ergo affirmatio nis huius, possibile est esse, hæc est negatio, possibile est non esse.

ANTI.

Videtur autem idem posse esse, & non esse. Omne enim quod est possibile diuidi, vel ambulare, & non ambulare, & non diuidi possibile est. Ratio est, quoniam omne quod sic possibile est, non semper in actu est. Quare inerit ipsi etiam negatio. Potest igitur & non ambulare quod est ambulabile, & non videri quod est visibile. At vero impossibile est de eodem oppositas esse veras dictiones. Non igitur eius que est possibile est esse, negatio est, possibile est non esse.

Arguit ad quæstionis partem negatiuam scilicet ꝙ ad sumendam contradictionem in modalibus non addenda sit negatio verbo, tali ratione. Impossibile est duas cõtradictorias esse simul veras de eodem, sed supradictæ. s. possibile esse & possibile non esse, simul verificantur de eodem, ergo istæ non sunt contradictorię, igitur contradictio modalium non attenditur penes verbi negationem. Huius rationis primo ponitur in litera minor, cum sua probatione. Secundo maior. Tertio conclusio. Minor quidem cum dicit {Videtur autẽ idem possibile esse, & non possibile esse.} Sicut, verbi gratia omne quod est possibile diuidi, est etiam possibile non diuidi, & quod est possibile ambulare, est etiam possibile non ambulare. Ratio autem huius minoris est, quoniam omne quod sic possibile est, sicut scilicet est possibile ambulare, & diuidi non semper actu est. Non enim semper actualiter ambulat, qui ambulare potest, nec semper actu diuiditur, quod diuidi potest. Quare inerit etiam negatio possibilis idest ergo non solum possibilis est affirmatio, sed etiã negatio eiusdem. Aduerte ꝙ quia possibile est multiplex vt infra dicetur, ideo notanter Arist. diuidit ly sic, assumens, quod sic possibile est, non semper actu est, Non. n. de omni possibili verum est dicere ꝙ non semper actu est, sed de aliquo, eo scilicet quod est sic possibile, quemadmodum ambulare, & diuidi. Nota vlterius ꝙ quia tale possibile habet duas cõditiones, scilicet ꝙ potest actu esse & ꝙ nõ semper actu est, sequitur necessario, ꝙ de eo simul est verum dicere, possibile esse, & nõ esse. Ex eo. n. quod põt actu esse sequitur ꝙ sit possibile esse. Ex eo vero quod non semper actu est, sequitur ꝙ sit possibile nõ esse. Quod. n. non semper est, põt non esse. Bene ergo intulit Arist. ex his duobus. Quare inerit ẽt negatio possibilis, & non solum affirmatio. Potest igitur & non ambulare, quod est ambulabile & nõ videri, quod est visibile. Maior vero sub iungitur, cũ ait. {At vero impossibile est de eodẽ veras esse contradictiones.} Infert quoq; vltima conclusio. Non est igitur ista. s. possibile non esse, negatiuo

Rõ pro parte negatiua.

Notandũ. 1. Lectio. 1a. Possibile nõ semper actu esse.

Notandũ. 2.

Possibile est vel non est.

Notandum. vltima. Possibile vt est modus.

tio illius, quæ dicit possibile esse. quia sunt simul veræ de eodem. Caueto autem ne ex illo textu putes possibile vt est modus debere semper accipi pro possibili ad vtrumlibet, quoniam hoc infra declarabitur esse falsum, sed considera ꝙ satis fuit intendenti declarare, ꝙ in modalibus non sumitur contradictio ex verbi negatione, afferre instantiam in vna modali, quæ continetur sub modalibus de possibili. Deinde cum dicit.

ARGY. *Fit enim ex his, vt aut idem de eodem affirmetur simul atque negetur, aut non per esse atque non esse ea quę adduntur, affirmationes fieri negationes'ue. Quod si illud fieri nequit hoc erit vtique expetendum.*

ANTI. *Contingit enim ex his, aut idem ipsum affirmare negare simul de eodem, aut non secundum esse vel non esse quæ opponuntur, fieri affirmationes vel negationes. Si ergo illud impossibilius est, hoc erit magis eligendum.*

Determinat veritatē huius dubitationis. Et quia duo petebat scilicet an contradictio modalium ex negatione verbi fiat, an nō, & an potius ex negatione modi, ideo primo determinat veritatem primæ petitionis, ꝙ scilicet contradictio harū non fit negatione verbi. Secundo determinat veritatem secundæ petitionis, ꝙ scilicet fiat modalium cōtradictio ex negatione modi, ibi {Est ergo negatio.} Dicit ergo ꝙ propter supra dictas rationes euenit vnum ex his duobus, quæ conclusimus determinare, aut idem ipsum idest vnum & idem dicere idest affirmare & negare simul de eodem id est aut ꝙ duo contradictoria simul verificantur de eodē, vt prima ratio conclusit, aut affirmationes vel negationes modalium quæ opponuntur contradictoriæ fieri non secundum esse vel non esse idest aut contradictio modalium nō fiat ex negatione verbi, vt secunda ratio conclusit. Si ergo illud est impossibile. scilicet ꝙ duo contradictoria possunt simul esse vera de eodem, hoc. s. ꝙ contradictio modalium non fiat secundum verbi negationem erit magis eligendum. Impossibilia enim semper vitanda sunt. Ex ipso autē modo loquendi innuit ꝙ vtrique earum aliquid obstat. Sed quia primo obstat impossibilitas quę acceptari non pōt, secundo autē nihil aliud obstat nisi ꝙ negatio supra enūciationis copulā cadere debet, si negatiua fieri debet enūciatio, & hoc aliter fieri potest quam negando dicti verbum, vt infra declarabitur, ideo hoc. s. 2. l. ꝙ contradictio modalium non fiat secundum negationem verbi eligendum est. Primum vero est omnino abijciendum.

Lec. sequen. imme.

LECTIO IX.

Modalium omnium contradictionem negationem non verbo sed modis additam exigere docetur.

ARGY. *Huius igitur possibile est esse, hæc est negatio, non possibile est esse, sed non illud possibile non est esse, huius & contingens est esse hæc est negatio, non contingens est esse. Eadē & de cęteris rō, de impossibili inquā & necessario.*

ANTI. *Est igitur negatio eius, quæ est possibile esse, ea quę est, possibile non esse, & non ea quæ est possibile nō esse. Eadem quoque ratio est in eo quod est contingens esse. Et enim negatio eius est, non contingens esse. Et in alijs quoque simili mō, vt in necessario & impossibili.*

Determinat vbi ponenda sit negatio ad assumendam modalium contradictionem. Et circa hoc quatuor facit. Primo determinat veritatem summarię, Secundo assignat determinatæ veritatis rationem, quæ dicitur ratio ad oppositū inductæ, ibi {Fiunt enim.} Tertio explanat eandem veritatem in omnibus modalibus, ibi {Eius vero.} Quarto vniuersalem regulam concludit, ibi {Vniuersaliter vero.} Quia igitur negatio aut verbo aut modo apponenda est, & ꝙ verbo non addenda est declaratum est per locum à diuisione cōcludendo determinat, est ergo negatio eius quæ est possibile esse, ea quæ est nō possibile esse, in qua negatur modus. Et eadem est ratio in enunciationibus de contingenti. Huius enim, quæ est contingens esse, negatio est non cōtingens esse. Et in alijs scilicet de necesse & impossibile idem est iudicium. Deinde cum dicit.

Negō qui addenda.

ARGY. *Nanque vt in illis esse, atque nō esse sunt additiones, cætera vero res sunt subiecta, alia album, alia homo, sic & in istis. Esse quidem, atque non esse fiunt vt subiecta, posse vero & caterę additiones, distinguentes verum & falsum in his ipsis perinde atque in ipsis ipsum esse atque non esse, facere solent.*

ANTI. *Fiunt enim quemadmodum in illis esse, & non esse appositiones subiectę vero res, hoc quidem album, illud vero homo, sic hoc loco esse quidem & non esse subiecta fiūt posse vero et contingere, appositiones determinātes quēadmodum in illis esse & non esse veritatem & falsitatē, sic hic in eo quod est esse possibile, & esse non possibile.*

Fiunt enim appositiones, subdit huius veritatis rationem talem. Ad sumendam contradictionē inter aliquas enunciationes oportet ponere negationem super appositionem, idest coniunctione prædicati cum subiecto. Sed in modalibus appositiōes sunt modi, ergo in modalibus negatio apponenda est modo, vt fiat contradictio. Huius rationis maiore subintellecta minor ponitur, in litera per secundam similitudinem ad illas de in esse & dicitur ꝙ quemadmodum in illis enunciationibus de inesse appositiones. i. prædicationes sunt esse & non esse. i. verba significatiua esse vel non esse, verbum enim semper est nota eorum quæ de altero prædicantur, subiectæ vero appositionibus res sunt, quibus esse vel non esse apponitur, vt album cum dicitur album est, vel homo, cum dicitur homo est. Eodem modo hoc in loco in modalibus accidit, esse quidem subiectum fit id est dictum significans esse vel non esse, subiecti locum tenet, contingere vero & posse appositiones idest modi, prædicatiōes sunt. Et quēadmodum in illis de inesse penes esse & non esse veritatem vel falsitatem determinauimus, ita in illis modalibus penes modos. Hoc est enim quod subdit, determinātes. s. fiunt ipsi modi veritatem, quemadmodum in illis esse, & non esse, eam determinat. Et sic patet respōsio ad argumentū in oppositum primo adductum concludens, ꝙ negatio verbo apponenda sit, sicut illis de in esse. Dicitur enim ꝙ cum modalis enunciet modū de dicto sicut enunciatio de in esse, esse vel esse tale, puta esse album de subiecto, eundem locum tenet modus hic, quem ibi verbum, & consequenter super idem proportionaliter cadit negatio hic, & ibi. Eadem enim vt dictum est proportio est modi ad dictum, quæ est verbi ad subiectum. Rursus cum veritas & falsitas affirmationem & negationem sequatur, penes idem attendenda est affirmatio vel negatio enūciationis, & veritas vel falsitas eiusdē. Sicut autem in enunciationibus de inesse veritas vel falsitas esse vel non esse consequitur, ita in modalibus modū. Illa nanq; modalis est vera quæ sic modificat dictū, sicut dicti cōpositio patitur, sicut est. Est ergo negatio modo hic opponēda, sicut ibi verbū, cū sit eadē vtriusq; vis quo ad veritatem & falsitatē enūciationis. Aduerte ꝙ modos, appositiones. i. prædicatiōes vocauit, sicut esse in illis de in esse, intelligēs per modū totū prædicatum enunciationis modalis, puta

Ratio veri. determi.

In enun. de inesse quid prædica. & quid sub. & in moda. veritas in de inesse & in moda.

Responsio: ad Im. arg. Modus in moda.

Præparatio modi adduct.

Mod. vera.

Quid per modos.

est possibile. In cuius signũ modos ipsos verbaliter protulit dicens, contingere vere & posse appositiones sunt. Contingit enim, & potest, totum prædicatum modalis continent. Deinde cum dicit.

ARGY.

Huius aũt possibile est non esse, negatio est, non illud non possibile est esse, sed hoc non possibile est non esse, Et huius possibile est esse, non hoc possibile est non esse sed illud, non possibile est esse. Quapropter hæ possibile est esse, & possibile est non esse, sese mutuo sequi videntur. Idem enim possibile est esse, atque non esse. Non enim hæ possibile est esse, & possibile est non esse, contradictoriæ opponuntur, sed istę possibile est esse, & nõ possibile est esse, nũquã de eodem sunt simul veræ oppositæ nanque sunt. Hæ quoque possibile est non esse, & non possibile est non esse, nunquam de eodem sunt veræ. Similiter & huius affirmationis necesse est esse, non hęc, necesse est non esse negatio est, sed hæc non necesse est esse. Huius autem, necesse est non esse, negatio est, non necesse est non esse. Huius etiam impossibile est esse, non hæc, impossibile est non esse, sed illa nõ impossibile est esse, negatio est. At illius impossibile est non esse, hæc sane, non impossibile est non esse, negatio est.

ANTI.

Eius vero, quæ est, possibile est non esse, negatio est, nõ ea. quæ est, non possibile est esse sed ea, quæ est, possibile est non esse. Et eius quæ est, possibile est esse, non ea quæ est, possibile est non esse, sed ea quæ est, non possibile est esse. Quare sequi sese inuicem videbuntur hæ, possibile est esse, possibile est non esse. Idem enim possibile est esse & nõ esse. Non enim contradictiones sunt sibi inuicem huiusmodi, possibile esse, & possibile non esse. Sed possibile est esse & non possibile est esse, nunquam simul in eodem veræ sunt, opponuntur enim. At vero nec possibile est non esse, & non possibile est non esse, nunquã simul veræ sunt. Similiter autem & eius quæ est necessarium esse, non ea, quæ est necessarium non esse negatio est, sed ea, quæ est, nõ necessarium esse. Eius vero quæ est, necessarium est non esse, ea quæ est, non necessarium non esse, & eius quæ est impossibile esse, non ea quæ est, impossibile non esse. sed nõ impossibile esse. Eius vero, quę est impossibile non esse, ea, quæ est, non impossibile est non esse.

Conti. cum possibili cõuer.
Prætermi. de modali dicti affirm. & oppo.

Explanat determinatam veritatem in omnibus modalibus scilicet de possibili, & necessario, & impossibili. Contingens conuertitur cum possibili. Et quia quilibet modus facit duas modales affirmatiuas, alteram habẽtẽ dictum affirmatum, & alteram habentem dictum negatum, ideo explanat in singulis modis, quæ cuiusque affirmatiõis negatio sit. Et primo in illis de possibili. Et quia primæ affirmatiuæ de possibili, quæ. s. habet dictum affirmatum scilicet possibile esse, negatio assignata fuit non possibile esse, ideo ad reliquam affirmatiuam de possibili transiens ait, eius vero, quæ est possibile non esse, vbi dictum negatur, negatio est non possibile non esse. Et hoc consequenter probat per hoc ꝙ cõtradictoria huius possibile non esse aut est possibile esse, aut illa, quam diximus. s. non possibile non esse. Sed illa. s. possibile esse non est eius contradictoria. Non. n. sunt sibi inuicem contradicentes, possibile esse, & possibile non esse, quia possunt simul esse veræ. Vnde & sequi sese inuicem putabuntur, quoniam vt supra dictum fuit, idem est possibile esse, & non esse, & consequenter sicut ad posse esse sequitur posse non esse, ita econtra ad posse non esse, sequitur posse esse. Sed contradictoria illius possibile esse quæ non potest simul esse vera, est non possibile esse, hęc enim vt dictum est opponuntur. Remanet ergo ꝙ huius negatio possibile non esse, sit illa, non possibile non esse, hæ nanque simul nunquam sunt veræ vel falsæ. Dixit ꝙ possibile esse, & non esse sequi se inuicem putabuntur, & non dixit ꝙ se inuicem consequuntur, quia secundum veritatem vniuersaliter non sequuntur se, sed particulariter tantum, vt infra dicetur, propter quod putabĩt ꝙ simpliciter se inuicem sequantur. Deinde declarat hoc idem illis de necessario. Et primo in affirmatiua habente dictum affirmatum, dicens, Similiter eius quæ est necessarium esse, negatio non est ea, quæ dicit necessarium non esse, vbi modus non negatur, sed ea, quæ est non necessarium esse. Deinde subdit de affirmatiua de necessario habente dictum negatum, & ait, Eius vero, quæ est, necessarium nõ esse, negatio est ea, quæ dicit, non necessarium non esse. Deinde transit ad illas de impossibili, eundem ordinem seruans, & inquit, Et eius, quæ dicit impossibile esse, negatio non est ea, quæ dicit impossibile non esse, sed non impossibile esse, vbi iam modus negatur. Alterius vero affirmatiuæ, quæ est impossibile non esse, negatio est ea quæ dicit non impossibile non esse. Et sic semper modo negatio addenda est. Deinde cum dicit.

Lec. præsen. Possibile esse & poss. nõ esse, quo mõ se cõsequen.
Lec. sequẽt. immed.

ARGY.

Omnino autem, quemadmodum dictum est, esse quidẽ, ac non esse, ponere oportet vti subiecta, hæc autem ad ipsum adiungere atque non esse, affirmationem faciendo, negationemue. Atque has oportet existimare oppositas esse, possibile, non possibile, contingens, non contingens, impossibile, non impossibile, necessarium, non necessariũ, verum, non verum.

ANTI.

Vniuersaliter vero (quemadmodum dictum est) esse quidem, & non esse oportet ponere quemadmodum subiecta, affirmationem vero & negationem hæc facientem, ad esse & non esse apponere, & has putare oportet esse oppositas dictiones, possibile, contingens, & non contingens, impossibile, non impossibile, necessarium, non necessarium, verum, non verum.

Concludit regulam vniuersalem dicens, ꝙ quemadmodum dictum est dicta importantia esse, & non esse, oportet ponere in modalibus vt subiecta, negationem vero, & affirmationem, hoc id est contradictionis oppositionem facientem, oportet apponere tantummodo ad suum eundem modum, non ad diuersos modos. Debet nanq; illemet modus negari, qui prius affirmabitur si cõtradictio esse debet. Et exẽplariter explanãs quõo hoc fiat subdit, & oportet putare has esse oppositas dictionęs. i. affirmationes & negationes in modalibus, possibile & nõ possibile, contingens & non cõtingens. Itẽ cum dixit negationem tantummodo ad modum opponi deberet, nõ exclusit modi copulam, sed dictum. Hoc. n. est singulare in modalibus ꝙ eandẽ oppositionẽ facit, negatio modo addita, & eius verbo. Contradictoriæ. n. opponuntur huic, possibile est esse non solum illa, non possibile est esse, sed ista possibile, non est esse. Meminit autem modi potius, & propter hoc quod nunc diximus, vt. s. insinuaret ꝙ negatio verbo modi postposita, modo autẽ præposita, idẽ facit, ac si modali verbo pręponeretur, & quia cum modo nunquàm caret modalis enunciatio, semper negatio supra modum poni potest. Non autem sit de eius verba, verbo enim modi carere, contingit modalem, vt cum dicitur, Sortes currit necessario, & ideo non semper verbo negatio aptari potest. Quod autẽ in fine addidit verum, & non verum, insinuat præter quatuor prædictos modos alios inueniri, qui etiam compositionem enunciationis determinant puta verum & non verum, falsum & non falsum, quos tamen inter modos supra non posuit, quia vt declaratum fuit, non proprie modificant.

Negõ addita moda & eius ver.
Cur. meminit mod. & non ver.
Cur. id ver. & fal.

Lectio

LECTIO X.

De Mediolanum Consequentiis tum ex aliorum, tum ex propria opinione.

ARGY. *Consequentiæ quoq; eum ratione fiunt, si hoc pacto ponantur. Nam illã quidem possibile est esse, sequitur hac, contingens est esse, atq; cum illa conuertitur. Et idem hę, non impossibile est esse, & nõ necesse est esse. At has possibile est non esse, contingens est non esse, hæ sane sequuntur, non impossibile est nõ esse, & non necesse est non esse. Illas etiã non possibile est esse, & non contingens est esse, hæ porro sequuntur, impossibile est esse, & necesse est non esse. Et illas insuper non possibile est non esse, & non contingens est non esse hæ nimirum sequuntur impossibile est non esse, & necesse est esse. Atq; id, quod dicitur ex hisce, quæ hoc ordine ponuntur, perspiciatur.*

ANTI. *Consequentiæ vero secundum ordinem fiunt ita ponentibus. Illi enim quæ est, possibile est esse sequitur illa quæ est, contingens esse, & hæc illi conuertitur, & non impossibile esse, & non necessarium esse. Illi vero, quæ est possibile non esse, & contingens non esse, ea quæ est, non necessarium non esse, & non impossibile non esse. Illi vero, quæ est, non possibile esse & non contingens esse, ea quæ est necessarium nõ esse, & impossibile esse. Illi vero, quæ est, non possibile non esse, & non contingens nõ esse, illa quæ est necesse est esse, & impossibile non esse. Consideretur autem ex subscriptione quod dicimus.*

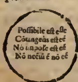
Postquam determinauit de oppositione modalium, hic determinare intendit de consequentijs earum. Et circa hoc duo facit. Primo tradit veritatem. Secundo mouet quãdam dubitationem circa determinata, ibi {Dubitabit autem.} Circa primũ duo facit. Primo ponit consequentias earum ſm opinionem aliorũ. Secundo examinando & corrigendo dictam opinionem determinat
Lect. 11. veritatem, ibi {Ergo impossibile.} Quo ad primũ considerandum est, quod, cum quilibet modus faciat duas affirmationes vt dictum fuit, & duabus affirmationibus opponantur duæ negationes, vt etiam dictũ fuit in primo, ſm quemlibet modũ fient quatuor enunciationes, duę s. affirmatiuæ, & duæ negatiuæ. Cum autẽ modi sint quatuor, efficiẽtur. 16. modales. Quaternarius. n. in seipsum ductus. 16. constituit. Et quoniam apud omnes quælibet cuiusq; modi vndecunq; incipias habet vnam tantũ euiusq; modi se consequentem, ideo ad assignandas consequentias modalium singulas ex singulis, modis accipere oportet, & ad consequentiæ ordinem inter se adunare. Et hoc modo fecerunt antiqui, de quibus inquit Aristo. Consequentiæ vero fiunt ſm infrascriptum ordinem antiquis ita ponentibus. Formauerunt. n. quatuor ordines modalium, in quorum quolibet omnes, quæ se consequuntur, collocauerunt. Vt autem confusio vitetur, vocetur cum Auerroi de cætero in quolibet modo, affirmatiua de dicto & modo affirmatiua simplex, affirmatiua autem de modo, & negatiua de dicto, affirmatiua declinata, negatiua vero de modo, & nõ de dicto, negatiua simplex negatiua autem de vtroque negatiua declinata, ita quod modi affirmationẽ vel negationem simplicitas, dicti vero declinatio denominet. Dixerũt ergo antiqui quod affirmationem simplicem de possibili. s. possibile est esse, sequitur affirmatiua simplex de contingenti. s. contingens est esse, contingens enim conuertitur cum possibili, & negatiua simplex de impossibili, s. non impossibile esse, & similiter negatiua simplex de necessario, s. non necesse est esse. Et hic est primus ordo modalium consequentiũ se. In. 2. autẽ ordine dixerunt quod affirmatiuas declinatas de possibili & contingenti. s. possibile non esse, & contingens nõ esse, sequuntur negatiuæ declinatæ de necessario & impossibi i, s. non necessarium non esse, & non impossibile non esse. In. 3. vero ordine dixerunt quod negatiuas simplices de possibili & cõtingenti. s. nõ possibile esse, non contingens esse sequuntur affirmatiua declinata de necessario. s. necesse non esse, & affirmatiua simplex de impossibili, s. impossibile esse. In. 4. demum ordine dixerunt quod negatiuas declinatas de possibili & cõtingenti. s. non possibile non, esse & non contingens non esse, sequuntur affirmatiua simplex de necessario, s. necesse esse & affirmatiua declinata de impossibili. s. impossibile est non esse. Consideretur autem ex subscriptione oppositæ figuræ, quemadmodum dicimus, vt clarius elucescat depictum.

Lect. imme. praeced. Lectio. 12.

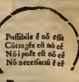
Affir. sim. declina.

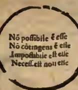
Consequentiæ enunciationum modalium secundum quatuor ordines ab antiquis positæ, & ordinatæ.

primus ordo

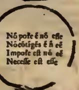

Secundus ordo

Tertius ordo

Quartus ordo

ARGY. *Hę igitur impossibile est esse, & nõ impossibile est esse, has contingens est esse, & possibile est esse, & non contingens est esse, & non possibile est esse, contradictoria quidem, sed verso modo sequuntur. Affirmationem. n. impossibilis, possibile in quam est esse, negatio sequitur impossibilis, negationem autem affirmatio. Hanc. n. non possibile est esse, sequitur hac, impossibile est esse. Non impossibile est esse affirmatio est, non impossibile autem esse, negatio.*

ANTI. *Ergo impossibile, & non impossibile illud quod est contingens, & possibile & non contingens, & non possibile sequitur quidem contradictoria, sed conuersim. Illud. n. quod est possibile esse negatio sequitur impossibilis, negationem vero affirmatio. Ad illud enim quod est non possibile esse sequitur illud, quod est impossibile esse. Affirmatio enim est possibile esse, non impossibile vero negatio.*

Examinando dictam opinionem determinat veritatem. Et circa hoc duo facit, quia primo examinat consequentias earum de impossibili. Secundo illarum de necessario, ibi {Necessariũ autem.} Vnde ex præmissa opinione concludens & approbans dicit. Ergo istæ, scilicet impossibile, & non impossibile sequuntur illas. s. contingens & possibile, nõ contingens & non possibile, sequuntur inquam cõtradictoriæ id est ita vt contradictorię de impossibili cõtradictorias de possibili, & contigenti consequantur, sed conuersim, id est sed non ita quod affirmatio affirmationẽ, & negatio negationem sequatur, sed conuersim

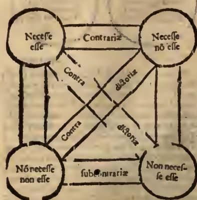
uersim, s. q affirmationem negatio & negationem affirmatio. Et explanans hoc ait. Illud enim quod est possibile esse. affirmationem possibilis, negatio sequitur impossibilis. i. non impossibile esse, negationem vero possibilis, affirmatio sequitur impossibilis. Illud enim quod est nō possibile esse, sequitur ista, impossibile est esse. Hęc autem. s. impossibile esse, affirmatio est, illa vero. s. non possibile esse, negatio est. Hic siquidem modus negatur ibi. Bene igitur dixerūt antiqui in quolibet ordine, quo ad cōsequentias illarum de impossibili, quia vt in suprascripta figura apparet semper ex affirmatione possibilis negationem impossibilis, & ex negatione possibilis affirmationem impossibilis inferunt. Deinde cum dicit.

Antiqui in quibus bene.

ARGY. *At uidendum est quo modo sese habent necessarij enunciationes. Atque patet non eodem modo se se habere, sed contrarię quidem sequuntur, contradictiones autem seorsum sunt collocatæ.*

ANTI. *Necessarium, vero quemadmodum sit considerandum est. Manifestum est autem quoniam non eodem modo, sed contraria sequuntur, contradictoria autem sunt extra.*

Intendit examinando determinare consequentias de necessario. Et circa hoc duo facit. Primo examinat dicta antiquorum. Secundo determinat veritatem intentam, ibi {At vero neq; necessarium.} Circa primum quatuor facit, primo declarat quid bene & quid male dictum sit ab antiquis in hac re. Vbi attendendum est quòd cū quatuor sint enunciationes de necessario, vt dictū est, & differentes inter se secundum quātitatem & qualitatem, adeo vt vnam integrent figurā oppositionis iuxta morem illarum de inesse, duę earum sunt contrarię inter se, duæ autem illis contrarijs contradictorię, vt patet in hac figura.

Quia ergo antiqui vniuersales contrarias bene intulerunt ex alijs cōtradictorias autem earum. s. particulas male intulerunt, ideo dicit, quòd considerandum restat de his, quæ sunt de necessario qualiter se habeant in consequendo illas de possibili & non possibili. Manifestum est autem ex dicendis quòd non eodē modo istæ de necessario illas de possibili consequuntur, quo easdem sequuntur illæ de impossibili. Nam omnes enunciationes de impossibili rectæ illatæ sunt ab antiquis. Enunciationes autem de necessario nō omnes recte inferuntur, sed duæ earū, quæ sunt contrariæ. s. necesse est esse, & necesse est non esse sequuntur. i. recta consequentia deducuntur

Modales bene illatæ & quæ non.

ab antiquis in. 3. s. & . 4. ordine. Reliquæ autem duæ de necessario. s. non necesse non esse, & non necesse esse, quæ sunt contradictoriæ supradictis sunt extra cōsequentias illarum in. 2. s. & . 1. ordine. Vnde antiqui in. 3. & . 4. ordine omnia recte fecerunt in primo autem & secundo peccauerunt, nō quo ad omnia, sed quo ad enunciationes de necessario tantum. Secundo cum dicit.

Antiqui in quibus errarunt.

ARGY. *Huius enim necesse est non esse, non est hac negatio non necesse est esse. Fieri enim potest vt de eodem ambæ sint vera. Quod enim necesse est non esse, id non necesse est esse.*

ANTI. *Non enim est negatio eius, quod est necesse non esse, non necesse est esse, contingit enim esse veras vtrasque in eodem. Quod enim est necessarium non esse, non est necessarium esse.*

Respondet cuidā tacitæ obiectioni, qua defendi posset consequentia enunciationis de necessario in primo ordine ab antiquis facta. Est aūt obiectio tacita talis. Non possibile esse, & necesse non esse cōuertibiliter se sequuntur in. 3. ordine iam approbato, ergo possibile esse & nō necesse esse, inuicem se sequi debēt in primo ordine. Tenet consequentia, quia duorum cōuertibiliter se sequentium contradictoria mutuo se sequuntur, sed illæ duæ tertij ordinis cōuertibiliter se sequuntur, & istæ duæ primi ordinis sunt earū contradictoriæ, ergo istæ primi ordinis. s. possibile esse & non necesse esse mutuo se sequuntur. Huic inquam obiectioni respondet Arist. hic interimendo minorem quo ad hoc quod assumit, q. s. necessaria primi ordinis, & necessaria tertij ordinis, sunt contradictoriæ. Vnde dicit. Non. n. est negatio eius quod est, necesse non esse, quæ erat in. 3. ordine, illa quæ dicit non necesse est esse, quæ sita erat in primo ordine. Et cautam subdit, quia contingit vtrasq; simul esse veras in eodem, quod cōtradictorijs repugnat illud enim idem, quod est necessarium non esse, non est necessarium esse. Necessarium siquidem est hominem non esse lignū, & non necessarium est hominem esse lignum. Aduerte q. vt infra patebit istæ duæ de necessario quas posuerunt antiqui in primo & . 3. ordine sunt subalternę, & ideo sunt simul veræ, & deberent esse contradictoriæ, & ideo errauerunt antiqui. Boethius autem, & Auerrois, non reprehensione legunt tam hanc, quam præcedētem tex. particulam, sed narratiue vtranque simul iungentes. Narrare enim aiunt Arist. qualitatem supra scriptæ, figuræ quo ad consequentiam illarum de necessario, post quam narrauit quo modo se haberent illæ de impossibili, & dicere q. secūdum præscriptam figuram non eodem modo sequuntur illas de possibili illæ de necessario, quo sequuntur illæ de impossibili. Nam contradictorias de possibili contradictoriæ de impossibili sequuntur, licet, conuersim. Contradictoriæ autē de necessario non dicuntur sequi illas contradictorias de possibili, sed potius eas sequi dicūtur contrariæ de necessario, non inter se contrariæ, sed hoc modo, q affirmationem possibilis negatio de necessario sequi dicitur, negationem vero possibilis nō affirmatio de necessario sequi ponitur quæ sit contradictoria illi negatiue quæ ponebatur sequi ad possibilem, sed talis affirmationis de necessario contrario. Et q hoc ita fiat in illa figura vt dicimus, patet ex primo, & tertio ordine quorum capita sunt negatio, & affirmatio possibilis, & extrema sunt nō necesse esse, & necesse non esse. Hæ siquidem non sunt cōtradictoriæ. Non enim est negatio eius quod est necesse non esse, non necesse esse, qm contingit eas simul verificari de eodē, sed illa. s. necesse non esse est contraria

Obiectio tacita cui respon.

Responsio in quo. co.

Causa erroris antiquorū.

Boethius. Auerro.

Contradic. de impossibili seq. contrad. de po. cōuer.

traria contradictoriæ huius.s.nõ necesse esse,quæ est necesse est esse. Sed quia sequenti literæ magis consona est introductio nostra, quæ etiam Alberto consentit, & extorte videtur ab alijs exponi ly cõtrariæ,ideo primo iudicio meo acceptanda est expositio, & ad antiquorũ reprehensionem referendus est textus. Tertio cum dicit, (Albertus.)

Causa autem dissimilitudinis huius hæc esse videtur,

ARGY. *Impossibile enim idem potest, quod necessarium, cũ contrario assignatur modo, Quod enim impossibile est esse, id non sane necesse est, esse sed necesse est non esse, & quod impossibile est non esse, id necesse est esse. Quamobrem si ille perinde sese habent atque possibilis, & non possibilis, enunciationes hę non eodem modo,sed cõtrario modo sese habebunt, quippe cum necessarium, ac impossibile, non idem significent,nisi uerso modo fuerint assignata, quemadmodum diximus.*

ANTI. *Causa autem cur nõ sequatur similiter cæteris est, quoniam contrariæ impossibile necessario redditur idem valens. Nam quod impossibile est esse, necesse est hoc nõ quidem esse,sed potius nõ esse. Quod vero impossibile est non esse, hoc necessarium est esse. Quare si illa similiter sequuntur possibile & non possibile, hæc econuerso. Quoniam non significat idem necessarium & impossibile. sed (quemadmodum dictum est) conuersim.*

Manifestat id quod præmiserat.s.quòd nõ simili modo ad illas de possibili, sequuntur illæ de impossibili, & illæ de necessario. Antiquorum enim hoc peccatum fuit tam in primo quam in.2. ordine, & simili modo intulerũt illas de impossibili & necessario. In primo siquidem ordine sicut posuerunt negatiuam simplicem de impossibili,ita posuerunt negatiuam simplicem de necessario, & similiter in secundo ordine vtranq; negatiuam declinatam locauerunt. Hoc ergo quare peccatum sit, in eam est quia necessarium non sequitur possibile similiter.i.eodem modo cũ cæteris.s.de impossibili est, quoniam impossibile redditur idem valens necessario.i. æquiualet necessario contrariæ.i.contrario modo sumptũ,& non eodem modo. Nam si hoc esse est impossibile non inferemus,ergo hoc esse est necesse,sed hoc,nõ esse est necesse. Quia ergo impossibile & necesse mutuo se sequũtur, qñ dicta eorum contrario modo sumuntur, & non quando dicta eorum simili modo sumuntur, sequitur quòd non eodem modo ad possibile se habeant impossibile & necessariũ,sed contrario modo. Nam ad id possibile quod sequitur dictum affirmatum de impossibili,sequitur dictum negatum de necessario,& econtrario. Quare autẽ hoc accidit infra dicetur. Errauerũt igitur antiqui quòd similes enunciationes de impossibili & necessario in primo,& in secundo ordine locauerunt. Hinc apparet quòd supra posita nostra expositio est conformior est Arist. Cum enim hunc tex. induxerit ad manifestandum illa verba. {Manifestum est autem qm non eodem modo,&c.} eo accipiendo sunt sensu illa verba, quo hic per causam manifestantur. Liquet autem qp hic redditur causa disimilitudinis veræ inter necessarias,& impossibiles in consequendo possibiles,& nõ disimilitudinis falso opinatę ab antiquis, qm ex vera causa non nisi verum concluditur. Ergo reprehendendo antiquos veram disimilitudinem inter necessarias, & impossibiles in consequendo possibiles quam non seruauerunt illi, proposuisse tunc intelligendum est, & nunc eam manifestasse. Quòd autem disimilitudo illa, quam antiqui posuerũt inter necessarias & impossibiles, sit falso posita, ex infra dicendis patebit. Ostendetur enim cõtradictorias de possibilis contradictoriæ de necessario sequuntur conuersim. Et qp in hoc non differunt ab his, quæ sunt de impossibili, sed differunt in hoc quod modo diximus, qp possibiliũ & impossibilium sequentiũ dictũ est similiter, possibiliũ aũt & necessariorum se inuicem consequentiũ dictũ est contrarium, vt infra clara luce videbitur. Quarto cum dicit, (Le.præsen.) (Le.præsen.)

At fieri non potest vt hoc pacto collocentur necessarij contradictiones. Quod enim necesse est esse id possibile est esse. Nam si ita non sit sequetur sane negatio, quippe cum necesse sit affirmare, aut negare. Quare si non possibile est esse, impossibile est esse, impossibile est igitur id esse, quod necesse est, quod quidem absurdissimum esse constat. Atque hanc possibile est esse, sequitur hæc, non impossibile est esse, at hanc sequitur illa, non necesse est esse, quo fit vt quod necesse est esse, id non necesse sit esse, quod absurdissimum est. ARGY.

At certe impossibile est sic poni necessarij contradictiones. Nam quod est necessariũ esse, possibile est esse. Nam si non, negatio sequitur. Necesse, enim est aut affirmare, aut negare. Quare si non possibile est esse, impossibile est esse. Igitur impossibile est esse, quod necesse est esse, quod sane est inconueniens. At uero illud quod est possibile esse, non impossibile esse sequitur, hoc vero illud quod est, non necessariũ est esse. Quare contingit quod est necessarium esse, non necessarium esse quod sane est inconueniens. ANTI.

Manifestat aliud quod proposuerat.s.quòd contradictoriæ de necessario male situatæ sint secundum consequentiam ab antiquis, qui contradictiones necessari ita ordinauerunt. In primo ordine posuerunt contradictoriam negationem, necesse esse.i.non necesse esse,& in secundo contradictoriam negationem necesse non esse,i, non necesse non esse. Et probat hunc consequentiæ modum esse malum in.1.ordine. Cognita enim malitia primi, facile est secundi ordinis agnoscere defectum. Probat autẽ hoc tali ratione ducente ad impossibile. Ad necessarium esse sequuntur possibile esse, aliter sequeretur non possibile esse, quod manifeste implicat. Ad possibile esse, sequitur non impossibile, vt patet. Ad non impossibile esse secundũ antiquos sequitur in primo ordine non necessarium esse. Ergo de primo ad vltimum, ad necessarium esse sequitur non necessarium esse, quod est inconueniens, quia est manifesta implicatio contradictionis. Relinquitur ergo quòd male dictum sit qp non necessarium esse consequatur in primo ordine. Ait ergo & certe impossibile est poni sic secundum consequentiam, vt antiqui posuerunt necessarij contradictiones.i.illas duas enunciationes de necessario quæ sunt negationes cõtradictoriæ aliarum duarũ de necessario. Nam ad id quod est necessariũ esse, sequitur possibile est esse. Nam si non id est quoniam si hanc negaueris cõsequentiam, negatio possibili sequitur illam.s.necesse esse. Necesse est enim de necessario aut dicere, id est affirmare possibile, aut negare possibile. De quolibet.n.est affirmatio vel negatio vera. Quare si dicas quòd ad necesse esse non sequitur possibile esse, sed non possibile est esse, cum hæc æquiualeat illi, quæ dicit, impossibile est esse, relinquitur qp ad necesse esse sequitur impossibile esse, & idẽ erit necesse esse, & impossibile esse, quod est incõueniens. Bona ergo erat prima illatio, s.necesse esse. ergo possibile est esse, Tunc vltra. Illud quod est possibile esse, sequitur non impossibile esse, vt patet in.1.ordine. Ad hoc vero.s.non impossibile esse s m antiquos eodẽ primo ordine, sequitur non necesse est esse, quare cõtingit de primo ad vltimum, ad id quod est necessarium esse, sequitur non necessarium esse (Ra. contra antiq.)

Dubium. Cap.14. Responsio. Possibile. Dupliciter.

esse, quod esse incõueniens, immo impossibile. Dubitatur hic quia in. 1. Priorum dicitur ꝙ ad possibile sequitur non necessarium, hic autem dicitur oppositum. Ad hoc est dicendum ꝙ possibile sumitur dupliciter. Vno modo in communi, & sic est quoddã superius ad necessarium & contingens ad vtrunque, sicut animal ad hominem & bouem, & sic ad possibile non sequitur non necessarium, sicut ad animal non sequitur non homo. Alio modo, sumitur possibile pro vna parte possibilis in communi. i. pro possibili, seu cõtingenti, s. ad vtrunq;. s. quod potest esse & non esse. & sic ad possibile sequitur non necessarium. Quod enim potest esse & nõ esse, non necessarium est esse, & similiter non necessarium est non esse. Loquimur ergo hic de possibili in communi, ibi vero in speciali. Deinde cum dicit.

ARGY. *At vero neq; hæc necesse est esse, neq; ista, necesse est non esse, sequitur illam possibile est esse. Et nanque quod possibile est ambo accidere possunt. Vtrauis autem istarum sit vera, illa non erunt profecto vera. Simul enim possibile est, & esse & non esse. Si vero necesse est esse, aut non esse, non erit possibile esse, atque non esse. Restat igitur vt hæc non necesse est necesse est nõ esse, hanc possibile est esse sequatur.*

ANTI. *At uero neque necessarium esse sequitur possibile esse, neque necessarium non esse. Illi enim vtraque contingit accidere. Horum autem vtrumlibet verum fuerit, nondum erunt illa vera. Simul enim possibile est esse, & non esse. Si vero necesse est esse, vel non esse, non erit possibile vtrunque. Relinquitur ergo non necessarium non esse sequi ad possibile esse.*

Determinat veritatem intentam. Et circa hoc tria facit, Primo determinat quæ enunciatio de necessario sequatur ad possibile. Secundo ordinat consequentias, omnium modalium, ibi {Sequuntur enim,} Quo ad primũ sicut duabus vijs repræhendit antiquos, ita ex illis duobus motiuis intentum probat. Et intendit ꝙ ad possibile esse sequitur non necesse non esse. Primum motiuum est per locum à diuisione. Ad possibile esse non sequitur (vt probatum est) non necesse esse, at vero neque necesse esse, neq; necesse non esse. Reliquum est ergo vt sequatur ad eam, non necesse non esse. Non. n. dantur plures enunciationes de necessario. Huius communis diuisionis, primo proponit reliqua duo membra excludenda dicens. {At vero neq; necessariũ esse, neq; necessarium non esse, sequitur ad possibile esse.} Secundo probat hoc sic, Nullum formale consequens minuit suum antecedens, tunc oppositũ consequentis staret cũ antecedente. Sed vtrunque horum. s. necesse esse, & necesse non esse, minuit possibile esse, ergo, &c. Vnde tacita maiore ponit minoris, probationem dicens. Illi enim. s. possibile esse vtraque. s. esse, & non esse contingit accidere, horũ autem. s. necesse esse, & necesse non esse vtrumlibet verũ fuerit non erunt illa duo. s. esse & non esse veræ simul in potentia. Et primum horum explanans ait, cũ dico possibile esse, simul est possibile esse & non esse. Quo ad secundũ vero subdit. Si vero dicas necesse esse vel necesse non esse non remanet vtrunque. s. esse & non esse possibile. Si enim necesse est esse, possibilitas ad non esse excluditur. Et si necesse est non esse, possibilitas ad esse remouetur. Vtrunq; ergo istorum minuit illud antecedens possibile esse, quoniã ad esse & non esse, se extendit, &c. Tertio subdit conclusionem relinquitur ergo quòd non necessarium non esse comes est ei quæ dicit possibile esse, & consequenter hæc ponenda erit. 1. ordine. Occurrit in hac parte dubiũ circa hoc quod dicit quòd ad possibile non sequitur necessarium, cũ superius dixerit quòd ad ipsum non sequitur non necessarium. Cum enim necessarium, & non necessarium sint contradictoria opposita, & de quolibet sit affirmatio vel negatio vera, nõ videtur posse euadi quin ad possibile sequatur necessarium vel non necessarium, Et cum non sequatur necessarium sequetur non necessarium, vt dicebant antiqui. Augetur & dubitatio ex eo ꝙ Arist. nunc vsus est talis argumentationis modo volens probare ꝙ ad necessariũ sequatur possibile. Dixit enim. Nam si non negatio possibilis consequatur. Necesse est, enim aut dicere aut negare. Pro solutione huius, oportet reminisci habitudinis quæ est inter possibile & necessarium quòd. s. possibile est superius ad necessarium, & attendere ꝙ superius potestate continet suum inferius, & eius oppositum, ita, ꝙ neutrum eorũ actualiter sibi vendicat, sed vtrunq; potest sibi contingere, sicut animali potest accidere homo, & non homo, & consequenter inspicere debes, ꝙ eadem est proportio superioris ad habendum affirmationem, negationẽ vnius inferioris, quæ est alicuius subiecti ad affirmatiuam & negatiuã futuri contingentis. Vtrobique enim neutrum habetur & saluatur potentia ad vtrumlibet. Vnde sicut in futuris contingentibus nec affirmatio, nec negatio est determinate vera, sed sub disiunctione, altera est necessario vera, vt in fine primi cõclusum est, ita nec affirmatione nec negatio inferioris sequitur determinate affirmationem vel negationem superioris, sed sub disiunctione altera sequitur necessario. Vnde non valet est animal, ergo est homo, neq; ergo non necessariũ, ideo optime determinauit. Aristot. neutram conditionis partem de necessario determinate sequi ad possibile. Non tamen dixit ꝙ sub disiunctione neutra sequatur, hoc enim est contra illud primum principiũ, de quolibet est affirmatio vera vel falsa. Ad id autem quod additur, ex eadem trahitur radice responsio. Quia enim necessarium inferius est ad possibile, & inferius non in potentia, sed in actu includit suũ superius necesse est ad inferius determinate sequi suum supersus, aliter determinate sequatur eius contradictoriũ. Vnde per dissimilem habitudinem, quę est inter necessariũ & possibile, & non possibile, ex vna parte, & inter possibile, & necessarium, & non necessarium, ex altera parte, ibi optimus fuit processus ad alterã contradictionis partem determinate, & hic optimus ad neutram determinate. Oritur quoque alia dubitatiuncula. Videtur enim ꝙ Arist. difformiter accipiat ly possibile in præcedenti tex. & in isto. Ibi enim accipit ipsum in communi, vt sequitur ad necessarium, hic videtur accipere ipsum specialiter pro possibili ad vtrumlibet, quia dicit quòd possibile est simul potens esse, & non esse. Et ad hoc dicendum est ꝙ vniformiter vsus est possibili. Nec eius verba obstãt, quoniam & de possibili in communi verum est dicere ꝙ potest sibi vtrunq; accidere, s. esse & nõ esse, tum quia quicquid verificatur de suo inferiori, verificatur etiã de suo superiori, licet non eodem modo, tum quia possibile in communi neutram conditionis partem sibi determinat, & consequenter vtranq; sibi aduenire compatitur, licet non asserat potentiam ad vtranque partem, quemadmodum possibile ad vtrunq;. Secundum motiuum ad idem correspondens tacitæ obiectioni antiquorum quam supra exclusit addit, cum subdit.

Dubium. Le. pręsen. Responsio. Possibile est supe. necess. Lect. 15. Ad confir. Inferius in clu. supe. Dubium. Responsio. Quicquid de inferio. et de supe. Possibile in communi.

ARGY. *Hæc. n. est vera profecto, si de hac quoq; dicatur, necesse est esse. Hæc & contradictoria ei opponitur, quæ sequitur illam non possibile est esse. Illam nanq; sequuntur*

hæ impossibile

hæ impossibile est esse, & necesse est non esse, cuius negatio est hæc, non necesse est non esse.

ANTI. *Hoc enim verū est & de necesse esse. Hęc enim fit contradictio eius, quæ sequitur ad non possibile esse. Illud.n. sequitur hoc quòd est impossibile esse. & necesse non esse, cuius negatio est, non necesse non esse.*

Sensus Aristot. Vbi notandum q̀ Arist. sub illa maiore adducta pro antiquis, s. cõuertibiliter se consequeotiū contradictoria se mutuo cõsequuotur, subsumit minorē. Sed horū conuertibiliter se sequētiū in. 3. ordine. s. nō possibile esse, & necesse nō esse cõtradictoria sunt, possibile esse, & nō necesse nō esse, qm̃ modi negatione eis opponunt, ergo istę duę. s. possibile esse, & nō necesse nō esse, se cõsequunt, & in primo locādę sunt ordine. Vn̄ motiuū tāgens ait. Hoc .n. qđ dictū est verū est, i. verū esse oñditur & necesse nō esse, i. & ex illius. s. nō necesse nō esse opposita, quę est necesse nō esse. Vel hoc .n. s. nō necesse nō esse verum est. s. contradictoriū illius de necesse non esse. Et minorē subdens ait. Hæc. n. s. nō necesse noo esse fit cõtradictio eius quæ cõuertibiliter sequitur, nō possibile esse, & explanās hoc in terminis subdit. Illud. n. nō possibile esse, quod est caput tertij ordinis, sequit̃ hoc de impossibili. s. impossibile esse, & hęc de necessario. s. necesse nō esse. cuius negatio seu cõtradictoria est, nō necesse nō esse. Et q̃a cęteris paribus modus negat̃, & illa poss̃e esse est (subaudiu) cõtradictoria illius. s. nō poss̃e, igit̃ ista duo mutuo se consequūtur. s. poss̃e esse & nō necesse nō esse tanquā cõtradictoria duorū se mutuo consequentiū. Deinde cum dicit.

Possibile esse & nō necesse

ARGY. *Sequitur igitur & hæ contradictiones perinde atque cæteræ, Atqui nullum prorsus absurdum videtur emergere si hoc pacto ponatur.*

ANTI. *Sequuntur igitur & hæ contradictiones secundū prędictum modum, & nihil impossibile contingit sic positis.*

Expositio. pex. Ordinat oēs cõsequentias modaliū s̃m opinionē propriā, & ait q̀ hę cõtradictiones. s. de necessario sequunt̃ illas de poss̃, s̃m modū pdictū approbatū illarū de imposs̃. Sicut. n. cõtradictorias de poss̃ contradictoriæ de imposs̃ sequunt̃, licet cõuersim, ita cõtradictorias de imposs̃ contradictoriæ de necessario sequunt̃ cõuersim, licet in hoc (vt dictū est) dissimilitudo sit q̀ cõtradictoriarū de poss̃ & imposs̃ simile est dictū cõtradictoriarū aūt de poss̃ & necessario contrariū est dictum, vt in sequenti vr̃ figura.

Consequentiæ enunciationum modalium secundum quatuor ordines ab antiquis positæ, & ordinatæ.

Primus ordo

Possibile est esse
Cõtingens est eẽ
Nō impos̃ est eẽ
Nō necẽ ẽ nō eẽ

Secundus ordo

Possibile ẽ nō esse
Cõtingēs est nō eẽ
Nō ipos̃ est nō eẽ
Nō necessariū ẽ eẽ

Nō possibile ẽ esse
Nō cõtingens ẽ esse
Impossibile ẽ esse
Necess̃ est non esse

Tertius ordo

Nō pos̃ ẽ nō esse
Nō cõtigēs ẽ ñ eẽ
Impos̃ est nō eẽ
Necesse est esse

Quartus ordo

In q̃ diffe. ab antiquis. Vbi vides q̀ nulla est inter Arist. & antiquos differentia, nisi in duobus primis ordinibus quo ad illas de necessario. Præpostero nanq; situ vsi sunt antiqui eam de necessario, quæ locanda erat in primo ordine, in secūdo ponentes, & eam quę in secundo ponenda erat in primo locantes. Et aspice quoq; q̀ couertibiliter se consequentiū semper contradictoria se consequi ordinauit. Singulis. n. tertij ordiois singulæ primi ordinis contradictoriæ sunt & similiter singulę quarti ordinis singulis, quę in. 2. sunt, contradictoriæ. Quod antiqui non obseruarunt.

LECTIO XI.

An ad illud quod est, Necessarium esse, sequatur id quod est possibile esse.

ARGY. *Ambiget autem quispiam, si hanc necesse est esse, illa possibile est esse sequatur. Nam si non sequatur, ea sane sequetur, quę contradictorię illi opponitur, quę quidem est, non possibile est esse. Quod si quispiam nunc hanc dixerit contradictoriæ oppositam illi esse, necesse est illum hanc esse dicere, possibile est non esse, quarum vtrunque falsa est, si de hac dicatur, vt patet necesse est esse. Quare illa possibile est esse, sequitur hanc, necesse est esse.*

ANTI. *Dubitabit autem aliquis, si illud quod est necessarium esse possibile esse sequatur. Nam si non sequitur, contradictio sequitur, non possibile esse. Et si quis dicat nō hanc esse contradictionē necesse est ipsum dicere, possibile nō esse. Sed vtręq; falsę sunt de necesse esse.*

Postquam Aris. declarauit modalium consequentias hic mouet quādam dubitatione circa vnum eorum quæ determinata suot. s. quòd possibile, sequitur ad necesse. Et duo facit, quia primo dubitationem absoluit. Secūdo ex determinata quæstione aliū ordinem earundem consequentiarū modalibus statuit, ibi {Et est fortasse.} Circa primum duo facit. Primo mouet quæstionem. Secundo determinat eam, ibi {Manifestum est.} Mouet ergo quæstionem primo dicens. Dubitabit autem aliquis si ad id quod est necesse esse sequatur possibile esse. Et secundo arguit ad partem affirmatiuam subdens. Nam si non sequatur contradictoria eius sequetur. s. nō possibile esse vt supra deductū est quia de quolibet est affirmatio vel negatio vera. Et si quis dicat hanc. s. nō possibile esse, nō esse contradictoriam illius. s. possibile esse, & propterea subterfugiendum velit argumentum, & dicere, q̀ neutra harum sequitur ad necesse est, talis licet falsum dicat, tamen concedatur sibi, quoniam necesse erit ipsum dicere illius contradictoriam fore, possibile non esse. Oportet nanque aut non possibile esse, aut possibile non esse, esse contradictoriam possibile esse, & tunc in eundem redibit errorem, quoniam vtraq;. s. non possibile esse, & possibile non esse falsæ sunt de eo quod est necesse esse. Et consequēter ad ipsum neutra sequi potest. Nulla. n. enunciatio sequitur ad illam, cuius veritatem destruit. Relinquitur ergo q̀ ad necesse esse, sequitur possibile esse. Tertio arguit ad partem negatiuam, cum subdit.

Lect. ra.

Nul. enunc. sequi quam destru.

ARGY. *At vero idem rursus videtur esse possibile secari, ac non secari & esse, atq; non esse. Ex quo fit, vt id, quod necesse est esse, sit contingens non esse, quod quidem est falsum.*

ANTI. *At vero rursus idem videtur esse possibile incidi, & nō incidi, & esse, & non esse. Quare erit necesse esse, contingens non esse, Hoc autem falsum est.*

Rar. p par. neg. Cap. 13. Et intendit talem rationem. Si ad necesse esse sequitur possibile, esse, cum ad possibile sequatur possibile nō esse, per conuersionem in oppositam qualitatem, vt dicitur in Primo Priorum, quia idem est possibile esse & nō esse, &

esse, sequetur de primo ad vltimum quòd necesse esse, est possibile nõ esse, quod est falsum manifesta. Vnde oppositionis hypothesim subdit. At vero rursus videtur idẽ, possibile esse, & non esse, vt domus, & possibile incidi, & non incidi, vt vestis. Quare de primo ad vltimum necesse esse erit contingens non esse. Hoc autem est falsum, ergo hypothesis illa. s. quòd possibile sequatur ad necesse, est falsa. Deinde cum dicit.

ARGY. *Patet igitur non omne quod possibile est, vel esse, vel ambulare, illa etiam opposita posse. Sed esse nonnulla, in quibus illud non esse verum videtur, vt in hisce, quæ sine ratione possunt, quo pacto ignis calefacere potest, & potentiã habet rationis expertem. Potentiæ igitur hæ, quæ sunt participes rationis, eædem plurium sunt contrariorum, at hæ, quæ sunt rationis expertes, non omnes, sed ignis (vt dictum est) non potest non calefacere, neq; cætera omnia, quæ semper sunt actu. Aliqua tamen eorum, quæ potentias habent rationis expertes, simul opposita suscipere possunt. Verum hoc quidem huiusce gratia dictum est, vt ostendamus non omnem potentiam oppositorum esse, nec omnes eas quæ sub eadem specie collocãtur.*

ANTI. *Manifestum est autem quoniam nõ omne possibile, vel esse, vel ambulare, opposita valet, sed est in quibus non sit verum. Ac primum quidem in his, quæ non secundum rationem possunt, vt ignis calefactibilis est, & habet vim irrationabilem. Ergo secundum rationem potestates eædem plurimorum etiam contrariorum sunt. Irrationales vero non omnes sed quemadmodum dictum est, ignem nõ esse possibile calefacere & non calefacere, neq; quæcunq; alia semper agunt. Alia vero possunt & secundum irrationabiles potestate simul posita suscipere. Sed hoc iccirco dictum est, quoniam non omnis potestas oppositorum est, neq; quæcunq; secundum eandem speciem dicuntur.*

Respondet dubitationi. Et primo declarat veritatem simpliciter. Secundo applicat ad propositum, ibi {Hoc igitur possibile} Proponit ergo primo ipsam veritatem declarandam dicens. (Lect. 12.) Manifestum est autem ex dicẽdis, quòd, non omne possibile esse vel ambulare. i. operari. i. non omne possibile secundum actum primum vel s̃m, ad opposita valet. i. ad opposita viam habet, sed est inuenire aliqua possibilia, in quibus non sit verum dicere ꝙ possunt in opposita. Deinde quia possibile à potentia nascitur, manifestat qualiter se habeat potẽtia ipsa ad opposita. Ex hoc enim clarum erit quomodo possibile se habeat ad opposita. Et circa hoc duo facit. Primo manifestat hoc in potentijs eiusdem rationis. Secũdo in his quæ æquiuocæ dicuntur potentiæ, ibi {Quædã vero.} (Lectio. 12.) Circa primum tria facit, quia primo manifestat qualiter (Notandũ. 1.) potentia irrationalis se habeat ad opposita, & ait ꝙ potentia irrationalis nõ potest in opposita. (Le. 1. & c. 3.) Vbi notandum est ꝙ sicut dicitur. 9. Metaphy. potentia actiua cum nihil aliud sit quam principiũ quo in aliud agimus, diuiditur in potentiam rõnalem & irrõnalem. (Potẽtia act. Rationalis Irrationalis) Potẽtia rationalis est, quę cũ ratione & electione operatur, sicut ars Medicinæ qua Medicus cognoscẽs quid sanãdo expediat infirmo, & volens applicat remedia. Potentia autem irrationalis vocatur illa, quæ nõ ex ratione & libertate operatur, sed ex naturali sua dispositione, sicut calor ignis, potẽtiæ irrationalis est, quia calefacit non vt cognoscit & vult, sed vt natura sua exigit. (Duplex differẽtia inter po. ra. & irratio.) Assignatur autem ibidem duplex differentia proposito deseruiens inter istas potẽtias. (Prima.) Prima est ꝙ actiua potentia irrationalis non potest duo opposita, sed est determinata ad vnũ oppositorũ, siue sumatur oppositum contradictoriæ siue contrariæ. Verbi gratia. Calor potest calefacere & non calefacere, quæ sunt contradictoriæ opposita, neque potest calefacere ꝙ frigefacere, quæ sunt cõtraria, sed ad calefactionem determinatus est. Et hoc intelligere per se, quia per accidens calor frigefacere (Calor frigefac.) potest, vel resoluendo materiam caloris humidum. s. vel per antiperistasim contrarij. Et similiter potest non calefacere per accidens. s. si calefactibile deest. Potentia aũt (Pote. in oppo.) rationalis potest in opposita & contradictoriæ & cõtrariæ. Arte siquidem Medicinæ potest Medicus adhibere remedia & nõ adhibere, quæ sunt cõtradictoria, & adhibere remedia sana & nociua, quæ sunt contraria. Secunda (Secunda.) differentia est ꝙ potentia actiua irrationalis pręsente passo necessario operatur deductis impedimentis. Calor enim calefactibile sibi præsens calefacit necessario si nihil impediat, potentia aũt rationalis, passo præsente non necessario operatur. Pręsente siquidem infirmo non cogitur Medicus remedia adhibere. Dimittantur aũt Metaphy. harum differentiarum rationes, & ad textum redeamus, vbi narrans quomodo se habeat potentia irrationalis ad oppositum ait. Et primum quidem, s. non est verum dicere ꝙ sit potentia ad opposita in his, quę possunt non secundum rationem id est in his quorũ posse est per potẽtias irrationales, vt ignis calefactiuus est. i. est potens calefacere, & habet vim. i. potẽtiam istam irrationalem. Ignis siquidem non potest frigefacere, neq; in eius potestate est calefacere & non calefacere. Quod autem dixit primum ordinem notat ad secundũ genus possibilis infra dicendum, in quo etiã non inuenitur potentia ad opposita. (Lect. seq. imme.) Secundo manifestat quomodo potentia rationalis se habeat ad opposita intendens ꝙ potentia rationalis potest in opposita vnde subdit. Ergo potestate secundũ rationem, i. rationales ipsæ eædem sunt contrariorũ, non solum duorum, sed etiam plurimorum, vt arte Medicinę Medicus plurima iuga cõtrariorum adhibere potest, & à multarum operationũ contradictionibus abstinere potest. Præposuit autem ly ergo, vt hoc consequi ex dictis (Oppo. proprietates.) insinuaret, cum enim oppositorũ oppositæ sint proprietates, & potentia irrationalis ex eo ꝙ irrationalis ad opposita non se extendat, oportet potentiam rationalem ad opposita viam habere, eo ꝙ rationalis sit. Quarto explanat id quod dixit de potentijs irrationalibus propter causam infra assignandam ab ipso, & intendit quòd illud quod dixit de potentia irrationali, s. ꝙ non potest in opposita, non est verũ vniuersaliter, sed particulariter. Vbi (Notandũ. 2.) nota ꝙ potẽtia irrationalis diuiditur in potentiam actiuam, quæ est principium faciendi, & potẽtiam passiuam quæ est principium patiendi. Verbi gratia. Potentia ad calorem diuiditur in posse calefacere, & in posse calefie- (Po. irratio. duplex.) ri. In potentijs actiuis irrationalibus verũ est quód non (Quæ in op. & quæ non.) possunt in opposita, vt declaratum est, in potẽtijs autem passiuis non est verum. Illud enim ꝙ potest calefieri, potest etiam frigefieri, quia eadem est materia, seu potentia passiua contrariorũ, vt dicitur in. 2. de Cœlo, & Mun- (Lectio. 4. & comen. 18.) do, & potest nõ calefieri, quia idem est subiectum priua- (Lect. 11. & comen. 82.) tionis & formę, vt dicitur in. 1. Physi. Et propter hoc ergo cum explanando ait. Irrationalis vero potentiæ non omnes à posse in opposita. excludi intelligendæ sunt, sed illæ quæ sunt quemadmodum potentia ignis calefactiua. Ignem enim nõ posse non calefacere manifestum est. Et vniuersaliter quæcunq; illa sunt talis potentiæ, ꝙ semper agunt, i. ꝙ quantum est ex se non possunt non agere, sed ad semper agendum ex sua forma necessitantur. Huiusmodi autem sunt vt declarauimus omnes potẽtiæ actiuę irrationales.

irrationales. Alia vero suot talis conditionis q etiam secūdum irrationabiles potentias.s. pasiiuas simul possunt in quædam opposita, vt aer potest calefieri & frigefieri.

Ly simul. Quod vero ait {simul} cadit supra ly possunt, & non supra ly opposita, & est sensus q simul aliquid habet potentiam pasiiuam ad vtrunq; oppositorū, & non q habeat potentiam passiuam ad vtrunq; oppositorum simul habendum. Opposita nanq; impossibile est haberi simul. Vnde & dici solet & bene, q in huiusmodi est simultas potentiæ, non potentia simultatis. Irrationalis igitur potentia non secundum totū suum ambitum à posse in opposita excluditur, sed secundum partem eius, s'm potentias.s.actiuas. Quia autem videbatur superflue addidisse differentias inter passiuas & actiuas irrationales, quia sat erat proposito ostendisse q non omnis potentia oppositorum est, ideo subdit q hoc icciros dictum est, vt notum fiat quoniā nedum non omnis potestas oppositorum est loquendo de potentia communissime, sed neq; quæcunq; potentiæ dicuotur, secūdum eandem speciem ad opposita possunt. Potentiæ siquidem irrationales omnes sub voa specie irrationalis poteotiæ concluduotur & tamen non omnes in opposita possuot, sed passiuæ tantum. Non superuacanea ergo fuit differentia inter passiuas & actiuas irrationales, sed necessaria, ad declarādom q non omnes potentiæ eiusdem speciei possunt in opposita. Potest & ly hoc demonstrare vtranq; differentiam, scilicet inter rationales & irrationales, & inter irrationales actiuas & pasiiuas inter se, & tūc est sensus, quòd hoc ideo fecimus. vt ostenderemus quòd nō omnis potestas

Alius sensus. quæ scilicet secundum eandem rationem potentiæ physicæ dicitur, quia.s.potest io aliquid, vt rationalis & irrationalis, neq; etiam omnis potestas, quæ sub eadem specie continetur, vt irrationalis actiua & passiua sub specie irrationalis, ad opposita potest.

LECTIO XII.

Declaratis potentijs, quæ æquiuocæ dñr, sumit impossibilis rationē, vt declaret quod nam ex possibilibus necessariū sequatur.

ARGY. *Nonnullæ autem potentiæ æquiuocæ sunt. Possibile.n. non simpliciter dicitur, sed aliud quidem ob hoc dicitur quia verum est propterea quòd actu est, veluti possibile est, quempiam ambulare, quia ambulat, & omnino possibile est esse, quia iam id est actu quod dicitur posse. Aliud autem ex eo, quia fuerit actu, vt possibile est quempiam ambulare, propterea quòd ambulauerit.*

ANTI. *Quadam vero potestates æquiuocæ sunt. Possibile enim esse nō similiter dicitur, sed hoc quidem quoniam verum est, vt in actu, vt possibile est ambulare, quoniam ambulat, & omnino possibile est esse, quoniā est iam actu quod dicitur possibile, illud vero quoniam forsitan aget, vt possibile est ambulare, quoniam forsitan ambulabit.*

Intendit declarare quomodo illæ, quæ æquiuocæ dicuntur potentiæ, se habeāt ad opposita. Et circa hoc duo facit. Primo declarat naturā talis potentiæ. Secundo ponit differentiam & conuenientia ioter ipsam & supradictas, ibi {Et hæc quidem.} Ad euidentiam primi aduer

Lecti. 12. & cōmen. 17. tendum est, quòd. 5.&.9. Metaphy. Arist. diuidit poten

Le. 2. & c. 3. tiam in potentias, quæ eadem ratione potentię dicuntur,

Diu. poten. & in potentias, quæ non ea ratiooe qua prædictæ poten-

Sub primo. tiæ nomen habent, sed alia. Et has appellat æquiuocæ potentias. Sub primo membro compræhenduntur omnes potentiæ actiuæ & pasiiuæ, & rationales & irrationales. Quæcunq; enim posse dicuntur per potentiam actiuam vel pasiiuam quam habeant, eadem ratione potētia suot quia.s. est in eis vis principiata alicuius actiuæ vel passiuæ. Sub secundo autem membro comprehenduntur po

Sub secūdo Poten.ma. tentiæ mathematecales & logicales, Mathemat. potentia est, qua lineam posse dicimus in quadratum, & eo q in

Logic. po. semetipsum ducta quadratum constituit. Logica potentia est, qua duo termini coniungi absq; cōtradictione in enunciatione possunt. Sub logica quoq; potentia conti-

Quod æqui-uoc. netur, quæ ea ratione potentia dicitur, quia est. Hæ vero merito æquiuocæ à primis potentiæ dicuntur, eo q istæ nullam virtutem actiuam vel pasiiuā prædicant, & quod possibile istis modis dicitur, non ea ratione possibile appellatur, quia aliquis habeat virtutem ad hoc agendū vel patiendom sicut in primis. Vnde cum potentiæ habentes se ad opposita sint actiuæ vel passiuæ, istæ quæ æquiuocæ potestates dicuntur ad opposita non se habent. De his ergo loquens ait. Quædam vero potestates æquiuocæ sunt, & ideo, ad opposita nō se habent. Deinde declaras qualis sit ista potestates æquiuoce dicta, subdit diuisionem vsitatam possibilis per quā hoc scitur dicens. Possibile enim non vno modo dicitur, sed duobus. Et vno

Primus mo. possibilis. quidem modo dicitur possibile eo quòd verum est vt in actu, i. vt actualiter est, vt possibile est ambulare, quādo ambulat iā, & omnino. i. vniuersaliter possibile est esse,

Secundus. qm est actu iam, quod possibile dicitur. Secundo modo aūt possibile dicitur aliquid nō ea ratione quia est actualiter, sed quia forsitan, aget, i. quia potest agere, vt possibile est ambulare quoniam ambulabit. Vbi aduertendum

Notandum. est, q ex diuisione bimembri possibilis, diuisionem suprapositam potentię declarauit à posteriori. Possibile.n. à potentia dicitur. Sub primo siquidem membro possi-

Po. æqui & vniuoc. sub quibus mē. possibilis. bilis innuit potentias æquiuoce. Sub secundo autem potentias voiuoce, actiuas.s.& pasiiuas. Intendebat ergo q quia possibile dupliciter dicitur, q etiā potestas duplex est. Declarauit autem potestates æquiuocas ex vno earū membro tantū, s. ea his quæ dicūtur possibilia, quia sunt, quia hoc sat. erat suo proposito. Deinde cum dicit.

ARGY. *Et hæc quidem potentia in his est solum, quæ mobilia sunt. Illa vero & in his est, quæ immobilia sunt. Atque horum vtrunq;, & id inquam quod iam ambulat, ac agit vel est, & id quod ambulandi, vel essendi quidem potentiam habet, sed nondum ambulat, aut est, vera dicere licet, possibile esse ambulare, aut etiam esse.*

ANTI. *Et hæc quidem in solis mobilibus est potestas. Illa vero & in immobilibus. In vtriusq; vero verum est dicere non impossibile est ambulare, vel esse, & quod ambulat iam, & agit, & ambulabile est.*

Assignat differentiam inter vtranq; potentiam. & ait, q potentia hæc vltimo dicta Physica, est in solis illis rebus, quæ sunt mobiles, illa autem est & in rebus mobili-

Po. physic. bus, & immobilibus. Possibile siquidem à potentia dictum eo q possit agere non tamen agit, inueniri non potest absq; mutabilitate eius, quod sic posse dicitur. Si.n. nunc potest agere & nō agit, si agere debet, oportet quòd mutetur de ocio ad operationem. Id autem quod possibile dicitur eo q est, nullam mutabilitatem exigit io eo quod sic possibile dicitur. Esse nanq; in actu quod talem possibilitatem fundat, inuenitur & in rebus necessarijs & in immutabilibus, & in rebus mobilibus. Possibile ergo

Possibile. logic. communius phy. hoc quod logicum vocatur cōmunis est illo quod physicum appellari solet. Deinde subdit conuenientiam ioter vtrunq; possibile dicens, quòd in vtriusq; potestatibus & possibilibus verum est noo possibile esse. s. ipsum ambulat quod iam acto ambulat seu agit, & quod iam ambulabile

lib. 1. est. i. in hoc conueniunt q sive dicatur possibile ex eo q a stu est, siue ex eo q potest esse, de vtroq; verificatur non impossibile, & consequenter necessario verificatur possibile, quoniam ad non impossibile sequitur possibile. Hoc est secundum genus possibilis respectu cuius Arist. supra dixit & primum quidem} in quo non inuenitur via ad vtrunq; oppositorum, hoc inquã est possibile quod iam actu est. Quod.n. alt rõne possibile dicitur, iam determinatũ est, ex eo q actu esse suppositũ est. Nõ ergo possibile omne, ad vtrunq; possibile est, siue loquamur de possibili physice, siue logice. Deinde cũ dicit.

ARGY. *Quæ cum ita sint, idq; quod hoc modo possibile est, non vere dicere simpliciter de necessario possumus. Alterũ autem vere dicere licet. Quare cũ ad particulare sequatur vniuersale, ad id quod necessario est, sequitur hoc pro facto, possibile est esse, non omne tamen, vt patet.*

ANTI. *Sic igitur possibile non est verum de necessario simpliciter dicere alterum autem verum est. Quare quoniam partem vniuersalem sequitur illud, quod ex necessitate est, consequitur posse esse, sed non omnino.*

Applicat determinatã veritatem ad propositum. Et primo cõcludendo ex dictis declarat habitudinẽ vtriusque possibilis ad necessarium dicens, q hoc ergo possibile.s. physicum quod est in solis mobilibus, non est verũ dicere & prædicare de necessario simpliciter, quia quod simpliciter necessarium est, non potest aliter esse. Possibile autem physicum, potest sic & aliter esse, vt dictum est. Addit autem ly simpliciter, qm necessarium est multiplex. Quoddam enim est ad bene esse, quoddã ex suppositione. De quibus non est nostrũ tractare, sed solummodo id insinuare, q vt præseruaret se ab illis modis necessarij qui non perfecte & omnino habent necessarij rationem, apposuit ly simpliciter. De tali enim necessario possibile physicum non verificatur. Alterũ autem possibile logicum quod in rebus immobilibus inuenitur verum est de illo enũciare, qm nihil necessitatis adimit. Et per hoc soluitur ratio inducta ad partem negatiuã quæstionis. Peccabat siquidem in hoc, & ex necessario inferebat possibile ad vtrunq; quod cõuertitur in oppositam qualitatem. Deinde respondet quæstioni formaliter intendens q affirmatiua pars quæstionis tenẽda sit, q.s. ad necessarium sequitur possibile. Et assignat causam. Quia ad partem subiectiuam sequitur constructiue suum totũ vniuersale. Sed necessarium est pars subiectiua possibilis, quia possibile diuiditur in logicum & physicum, & sub logico comprehenditur necessarium ergo ad necessarium sequitur possibile. Vnde dicit. Quare qm partem .s. subiectiuam suum totũ vniuersale sequitur, illud quod ex necessitate est. i. necessarium tanquã partem subiectiuam, consequitur posse esse. i. possibile tanquam totũ vniuersale. Sed nõ omnino. i. sed nõ ita q omnis species possibilibus sequatur, sicut ad homine sequitur animal, sed non omnino. i. non s̃m omnes suas partes subiectiuas sequitur ad hominem. Non. n. valet est homo, ergo est animal irrationale. Et per hoc confirmata ratione adducta ad partem affirmatiuam, expressius soluit rationem adductam ad partem negatiuam, quę peccabat s̃m fallaciã, cõsequentis inferens ex necessario possibile descendendo ad vnã possibilis speciẽ, vt de se patet. Deinde cũ dicit.

Possibile physi. Necess. duplex.

Po. logic.

Totum sequ. ad partẽ subiectę.

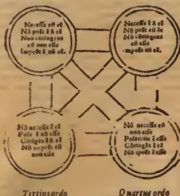
Necess. pars possibilis.

ARGY. *Atque forsitan hæc necesse est, & non necesse est, aut esse, aut non esse, omnium principium sunt. Et cæteras ad has sequentes considerare oportet.*

ANTI. *Et est quidem fortasse principium quod necessariũ est, & quod non necessarium est omnium, vel esse, vel non esse, & alia vt horum consequentia considerare oportet.*

Ordinat easdem modalium consequentias alio situ, præponendo necessarium omnibus alijs modis. Et circa hoc duo facit. Primo proponit quod intendit. Secundo assignat causam dicti ordinis, ibi {Manifestum est aũt.} Dicit ergo {Et est fortasse principium omnium enunciationum modalium vel esse vel non esse}. i. affirmatiuarũ vel negatiuarũ, necessarium & non necessarium. Et oportet considerare alia, scilicet possibile, contingere & impossibile esse, sicut horum scilicet necessarij & non necessarij consequentia, hoc modo.

Consequentiæ enunciationum modalium secundum quatuor ordines alio conuenienti situ ab Arist. posita & ordinata.

Vides aũt hic nihil immutatum nisi q necessariæ quę vltimum locum tenebant, primum sortitæ sunt. Quod vero dixit fortasse non dubitantis. sed absq; determinata ratione rem proponentis est. Deinde cum dicit.

Patet autem ex his quæ diximus, id quod esse necessario est etiam actu. Quare si perpetua sunt priora, actus etiam est potentia priori, atque eorum, quæ sunt. ARGY.

Manifestum est autem ex his, quæ dicta sunt, quoniam quod ex necessitate est, secundũ actũ est. Quare si priora sunt sempiterna, & quæ actu sunt, potestate priora sunt. ANTI.

Intendit assignare causam dicti ordinis. Et primo assignat causam, quare præposuerit necessarium possibili tali ratione. Sempiternũ est prius temporali, sed necessarium dicit sempiternitatem, quia dicit esse in actu, excludendo omnem mutabilitatem, & consequenter temporalitatem, quæ sine motu non est imaginabilis possibile autem dicit temporalitatem, quia non excludit quin possit esse & non esse, ergo necesse merito prius ponitur quã possibile. Vnde dicit proponendo minorem {Manifestũ est autem ex his quæ dicta sunt.} tractando de necessario, quoniã id quod ex necessitate est, s̃m actum, est totaliter, s. quia omnem excludit mutabilitatem & potentiam ad oppositum. Si enim mutari posset in oppositum aliquo modo iam non esset necessarium. Deinde subdit maiorem

Nec. & po. quid dicat.

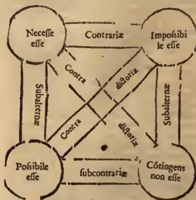
maiorem per modum antecedentis cōditionalis. Quare si priora sunt sempiterna tēporalibus. Vltimo ponit conclusionem,& quæ actu sunt omnino.s.necessaria, priora sunt potestate.i. possibilibus quæ omnino actu esse non possunt, licet compatiantur. Deinde cum dicit.

ARGY. *Alia quidem actus sunt sine potētia, quales sunt ipsæ substantiæ primæ, alia vero cum potentia actus, quæ natura quidem priora sunt, tempore vero posteriora sunt, insuper & quæ nunquam sunt actus, sed potentiæ tantum.*

ANTI. *Et hæc quod sine potestate sunt, actu sunt vt primæ substantiæ. Alia vero sunt actu cum possibilitate, quæ naturę quidem priora sunt, tempore vero posteriora. Alia vero nunquam sunt actu, sed potestate tantum.*

Assignat causam totius ordinis à se inter modales statuti, tali ratione. Vniuersi triplex est gradus. (Vniuer. primus gra.) Quædam sunt actu sine potestate.i.sine admixta potētia, vt primæ substantiæ, non illæ quas in præsenti diximus primas, eo q principaliter & maxime subsistāt, sed illæ quę sunt primæ, quia omnium rerum sunt causæ, intelligentiæ.s. (Secundus. Mobilia quo priora & post. seipsis.) Alia sunt actu cum possibilitate, vt omnia mobilia, quę secundum id quod habent de actu, sunt priora natura seipsis secundū id quod habent de potentia, licet econtra sit, aspiciendo ordinem temporis. Sunt.n.s'm id quod habent de potentia priora tempore, seipsis secundum id quod habent de actu. Verbi gratia. Socrates, prius s'm tēpus poterat esse Philosophus, deinde fuit actualiter Philosophus. Potentia ergo pręcedit actum s'm ordinem temporis in Socrate, ordine autem naturę imperfectionis & dignitatis econuerso cōtingit. Prior.n. secundum dignitatem.i. dignior & perfectior habebatur Socrates cum Philosophus actualiter erat quàm cum Philosophus esse poterat. (Tertius.) Præposterus est igitur ordo potētiæ,& actus in vnomet, vtroque ordine.s. naturæ & temporis attento. Alia vero nunquam sunt actu, sed potestate tantum, vt motus tempus, infinita diuisio magnitudinis,& infinita augmentatio numeri. (Lect. 5. tex. cōmen. 12. Successiuis exire in act' repu.) Hæc enim vt.9. Metaphy. dicitur, nunquam exeunt in actum quoniam eorū rationi repugnant. Nunquam enim aliquid horum ita est quin aliquid eius expectetur, & consequenter nunquā esse potest nisi in potentia, sed de his alio tractandū est loco. (Ra. or. in modal. seruatu.) Nunc hæc ideo dicta sint, vt inspecto ordine vniuersi appareat, quòd illū imitati sumus in nostro ordine. Posuimus siquidem primo necessarium, quod sonat actu esse siue potestate seu mutabilitate imitando primum gradum vniuersi. Locauimus.2.loco possibile & contingens, quorum vtrunque sonat actum cum possibilitate, & sic situatur cōformitas ad secundum gradum vniuersi. Præposuimus aūt possibile & non contingens, quia possibile respicit actū. Contingens autem secūdum vim nominis respicit defectum causæ, qui ad potentiam pertinet. Defectus enim potentiam sequitur, & ex hoc conforme est secundę parti vniuersi, in qua actus est prior potentia secundum naturam, licet nō secundum tempus. Vltimum autem locum impossibili reseruauimus, eo q sonat nūquam fore sicut & vltima vniuersi parti dicta est illa, quæ nunquā actu est. Pulcherrimus igitur ordo statutus est, quādo dicimus est obseruatus, quia autem suppositę modalium consequentiæ nil aliud sunt quam æquipollentię earum quæ ob varium negationis situm, qualitatem vel quantitatem vel vtraq; mutantis, ideo ad completā notitiam consequentium se modalium, de earum qualitate & quātitate pauca admodum necessaria dicenda sunt. (Nat. totius vñ consurg.) Qm igitur natura totius ex partium naturis consurgit, sciendum est quod subiectum enunciationis modalis & dicit esse vel nō esse,& est dictum vnicum & continet in se subiectum dicti, prædicatū autem modalis enunciationis, modus.s.& totale prædicatum est, quia explicite vel implicite verbum continet, quod est semper nota eorū quæ de altero prædicantur. (Notandum. Secundum Sub. & prę dic.i. moda. Vis modi.) propter quod Arist. dixit q modus est ipsa appositio,& continet in se vim distributiuam secundū partes temporis. Necessarium.n.& impossibile distribuunt in omne tempus vel simpliciter, vel tale, possibile autem & cōtingens pro aliquo tempore in communi. Nascitur autem ex his quinque conditionibus, duplex in qualibet modali qualitas.& triplex quantitas. Ex eo enim q tam subiectum quam prædicatum modalis verbum in se habet, duplex qualitas fit quarū altera vocatur qualitas dicti, altera qualitas modi. (Lectio.10.) Vnde & supra dictum est aliquā esse affirmatiuam de modo & non de dicto,& econuerso. Ex eo vero q subiectum modalis cōtinet in se subiectum dicti vna quantitas consurgit, quæ vocatur quantitas subiecti dicti,& hęc distinguitur in vniuersalem particularem & singularem, sicut & quātitas illarum de inesse. Possumus.n. dicere Sortem, quendā hominem, vel omnem hominem, vel nullū hominem, possibile est currere. Ex eo autem q subiectum vnius modalis dictum vnum est consurgit alia quantitas vocata quam cuiusque modalis singulare est illius vniuersalis,s.dictum quantitas dicti,& hæc vnica est singularitas.s. Omne.n. dictū, Quod ex eo liquet q cum dicimus, hominem esse albū, est possibile, exponitur sic, hoc dictū hominem esse album est possibile. Hoc dictum autem singulare est, sicut, & hic homo. Propterea & dicit quòd omnis modalis est singularis, quo ad dictum, licet quo ad subiectū dicti sit vniuersalis vel particularis. Ex eo autem q prædicatum modalis, modus.s. vim distributiuam habet, alia quantitas consurgit vocata quantitas modi seu modalis, & hæc distinguitur in vniuersalem & particularē. Vbi diligenter attendenda sunt. (Notandum. Secundum Offi. prædi. in moda.) Primū est quòd hoc est singulare in modalibus, q prædicatum simpliciter quantificat propositionem modalem, sicut & simpliciter qualificat. Sicut enim illa est simpliciter affirmatiua in qua modus affirmatur, & illa negatiua, in qua modus negatur, ita illa est simpliciter vniuersalis cuius modus est vniuersalis & illa particulares cuius modus est particularis. Et hoc q modalis modi naturam sequitur. (Notandū. 3. Ra. virtutis modi.) Secundum attendendum, quod est causa istius primi, est q prædicatum modalis.s. modus nō habet solam habitudinem prædicati respectu sui subiecti.s.esse,& nō esse sed habitudinem syncategorematis distributiui sed non s'm quantitatem partiū subiectiuarum ipsius subiecti, sed s'm quantitatem partium temporis eiusdē. Et merito. Sicut.n.quia subiecti enunciationis de inesse propria quātitas est penes diuisionem vel indiuisionem ipsius subiecti, quia est nomē quod significat per modū substantię cuius quantitas est per diuisionem continui, ideo signum quantificans in illis distribuit s'm partes subiectiuas, ita quia subiecti enunciationis modalis própria quantitas est tempus, quia est verbum quod significat per modum motus, cuius propria quantitas est tempus, ideo modus quantificans distribuit ipsum suum subiectum.s.esse vel non esse s'm partes temporis. Vnde subtiliter inspicienti, apparebit q quantitas ista modalis proprij subiecti modalis enūciationis quantitas est.s.ipsius esse vel non esse. (Moda. simpliciter vniuersalis.) Ita quòd illa modalis est simpliciter vniuersalis, cuius proprium subiectum distribuitur pro omni tempore vel simpliciter, vt hominem esse animal est necessariū, vel impossibile, vel accepto, vt

Particularis. hominem currere hodie, vel dum currit, est necessariũ, vel impossibile. Illa vero est particularis, in qua nõ pro omni sed aliquo tempore distributio fit in cõmuni tantum, vt hominẽ esse animal est possibile vel contingens. Passio subiecti in moda. Est ergo & ista modalis quantitas subiecti sui passio, sicut & vniuersaliter quantitas se tenet ex parte materiæ, sed deriuatur à modo non inquantũ prædicatũ est, quod vt sic tenetur formaliter, sed inquãtum syncategorematis officio fungitur, quod habet ex eo ꝙ proprie modus est. Sunt igitur modalium de propria earum quantitate loquẽdo, aliæ vniuersales affirmatiuæ vt illæ de necessario, quia distribuit ad semper esse aliæ vniuersales negatiuæ vt illæ de impossibili, quia distribuit ad nunquã esse, aliæ particulares affirmatiuæ vt illæ de possibili & contingenti, quia distribuunt vtrunq; ad aliquando esse, aliæ particulares negatiuæ vt illæ de nõ necesse & nõ impossibili, quia distribuunt ad aliquando nõ esse, sicut in illis de inesse, omnis nullus, quidam, nõ omnis, nonnullus, similem faciunt diuersitatem. Et quia vt dictum est, hæc quantitas modalium est inquantum modales sunt, & de his inquantum huiusmodi præsens tractatus fit ab Arist. Moda. aliæ vniuersales affir. vel ne. aliæ partic. af firm. vel ne. Equipollen. in moda. iccirco æquipollentiæ, seu consequentiæ earum ordinatę sunt negationis vario situ, quemadmodum æquipollẽtiæ illarũ de inesse, vt. s. negatio præposita modo faciat ęquipollere suæ cõtradictoriæ, negatio autem modo postposita, posita autem dicti verbo, suæ æquipollere contrariæ facit. præposita vero & postposita suæ subalternæ vt videre potes in consequentiarum figura vltimo ab Aristo. formata in qua tali præformata oppositionũ figura clare videbis omnes se mutuo consequentes, secundum alteram trium regularum æquipollere, & consequenter totum primum ordinem secundo contrarium. 3. contradictorium quarto vero sublaternum.

LECTIO XII.

Vt eam absoluat dubitationem, quæ est, quæ nam enunciatio nes contrariæ magis sibi inuicem esse dicantur quomodo animi sententiæ contrariæ dicantur esse, ostendit.

ARGY. *Cum autem affirmationi, negatio ac affirmatio aduersentur, nam huic omnis homo iustus est, hæ nullus homo iustus est, & omnis homo iniustus est aduersantur, & item huic, Callias iustus est, hæ, Callias iustus non est, & Callias iniustus est, consideremus oportet vtra istarum sit illi contraria.*

ANTI. *Vtrum autem contraria est affirmatio negationi, an affirmatio orationi, & oratio vt quæ dicit quoniam omnis homo iustus est, ei quæ est, nullus homo iustus est, an omnis homo iniustus est, ei quæ est, omnis homo iniustus est, Callias iustus est, Callias iustus non est, Callias iniustus est, quæ nam horum contraria est.*

Postquam determinatum est de enunciatione secundum quòd diuersificatur tam ex additione facta ad terminos, quam ad compositionem eius, hic secundum diuisionem à S. Tho. in principio huius secundi factam intendit Aris. tractare quandam quæstionem circa oppositiones enunciationum prouenientem ex eo ꝙ additur aliquid simplici enũciationi. Et circa hoc quatuor facit. Primo mouet quæstionẽ. Secundo declarat ꝙ hæc quęstio dependet ab vna alia quæstione prætractanda, ibi {Nam si ea, quæ sunt in voce.} Tertio determinat illam aliam quæstionẽ, ibi {Nam arbitrari.} Quarto redit ad respondendum quæstioni primo motæ, ibi {Quare si in opinione, &c.} Quæstio quã mouere intendit est. Vtrũ affirmatiuæ enunciationi contraria sit negatio eiusdem prædicati, an affirmatio de prædicato contrario seu priuatiuo? Vnde dicit, Vtrum cõtraria est affirmatio negationi contradictorię. s. & vniuersaliter oratio affirmatiua orationi negatiuę, vt affirmatiua oratio quę dicit, omnis homo est iustus, illi cõtraria sit orationi negatiuę, nullus homo est iustus, aut illi omnis homo est iniustus, quę est affirmatiua de prędicato priuatiuo? Et similiter ista affirmatio Callias est iustus, est ne contraria illi contradictoriæ negationi Callias nõ est iustus, aut illi, Callias est iniustus quę est affirmatiua de prędicato priuatiuo? Ad euidentiã tituli huius quęstionis quia hactenus indiscussa ab alijs est relictus, cõsiderare oportet ꝙ cum in enunciatione sint duo. s. ipsa enunciatio seu significatio, & modus enunciandi seu significandi, duplex inter enũciationes fieri potest oppositio, vna ratione ipsius enunciationis, altera ratione modi enunciandi. Si modos enunciandi attendimus, duas spẽs oppositionis in latitudine enunciationum inueniemus, cõtrarietatem. s. & contradictionem. Diuisæ. n. superius sunt enunciationes oppositæ in contrarias contradictorias. Contradictio inter enunciationes ratione modi enunciandi est quando idem prędicatur de eodem subiecto cõtradictorio modo enuncian di, vt sicut vnum contradictorium nil ponit sed alterum tantum destruit, ita vna enunciatio nil afferit, sed id tantum quod altera enunciabat destruit. Huiusmodi autem sunt omnes quæ cõtradictoriæ vocantur. s. omnis homo est iustus, non omnis homo est iustus, Sortes est iustus, Sortes non est iustus, vt de se patet. Et ex hoc prouenit ꝙ nõ possunt simul veræ aut falsæ esse, sicut nec duo contradictoria. Contrarietas vero inter enunciationes ratione modi enunciandi est quando idem prædicatur de eodem subiecto contrario modo enunciãdi, vt sicut vnum contrariorum ponit materiam sibi & reliquo communem in extrema distantia sub illo genere vt patet de albo & nigro, ita vna enunciatio ponit subiectum commune sibi & suę oppositę in extrema distãtia sub illo prædicato. Huiusmodi quoq; sunt omnes illę quę contrarię in figura appellantur. s. omnis homo est iustus, omnis homo non est iustus. Hæ. n. faciunt subiectum. s. hominem maxime distare sub iustitia, dum illa enunciat iustitiã in esse homini, nõ quocunq; modo, sed vniuersaliter, ista autem enunciat iustitiam abesse homini non qualitercunq; sed vniuersaliter. Maior enim distãtia esse non potest quàm ea, quæ est inter totam vniuersitatem habere aliquid & nullum

Lect. vltim. Quæstio in tem. ab Aris.

No. pro tit. quæ.

Duplex op po. inter enunc.

Cõtradictio ra. mo.

Cur non simul veræ. Cõtrarietas rat. mo. equ. cia.

Cur cõtrarię nõ simul ve.

Oppo. autẽ sigñ. sic.

nullum de vniuersitate habere illud. Et ex hoc prouenit q; non possunt esse simul veræ, sicut nec cõtraria possunt eidem simul inesse, & q; possunt esse simul falsæ, sicut & contraria simul non inesse eidem possunt. Si vero ipsam enunciationem siue eius significationem attendamus secundum vnam tantum oppositionis speciem, in tota latitudinem enunciationum reperiemus contrarietatem.s. secundum veritatem & falsitatem, quia duarũ enunciationum significationes entia positiua sunt, ac per hoc neque cõtradictorie neq; priuatiue opponi possunt, quia vtriusque oppositionis alterum extremum est formaliter non ens. Et cum nec relatiue opponantur, vt clarum est, restat vt non nisi contrarię opponi possint. Cõsistit autem ista contrarietas in hoc q; duarum enunciationum altera alteram nõ compatitur vel in veritate vel in falsitate. prę suppositis semper conditionibus cõtrariorum.s. q; fiant circa idem & in eodẽ tempore. Patere quoq; potest talẽ oppositionem esse contrarietatem ex natura conceptionum animæ componẽtis & diuidentis, quarum singulæ sunt enunciationes. Conceptiones siquidem animæ adæquatæ nullo alio modo opponuntur cõceptionibus inadæquatis nisi contrariæ, & ipsæ conceptiones inadæquatæ si se mutuo expellunt, contrariæ quoq; dicuntur. Vnde verum & falsum, contrarię opponi probatur à S. Tho. in prima parte. q. xvij. Sicut ergo hic, ita & in enunciationibus ipsæ significationes adæquatæ contrariæ opponũtur inadæquatis. i. veræ falsis & ipsæ inadæquatæ. i. falsę, contrariæ quoque opponuntur inter se, si contingat q; se non compatiantur, saluis semper contrariorum conditionibus. Est igitur in enunciationibus duplex cõtrarietas, vna ratione modi altera ratione significationis, & vnica contradictio. s. rõne modi. Et vt confusio vitetur prima contrarietas vocetur contrarietas modalis, secunda cõtrarietas formalis. Contradictio autem non ad confusionis vitationem, quia vnica est, sed ad proprietatis expresionẽ contradictio modalis vocari potest. Inuenitur autẽ contrarietas formalis enunciationum inter omnes contradictorias, quia cõtradictoriarũ altera alteram semper excludit & inter omnes contrarias modaliter quo ad veritatem, quia non possunt esse simul veræ, licet non inueniatur inter omnes quo ad falsitatẽ, quia possunt esse simul falsę. Quia igitur Aris. in hac quæstione loquitur de contrarietate enunciationum quæ extenditur ad contrarias modalis, & cõtradictorias, vt patet in principio & in fine quæstionis, in principio quidem, quia proponit vtriusq; contradictorias dicens {Affirmatio negationi.} & contrarias modaliter dicens, {Et orationi.} vnde & exempla vtrarunq; statim subdit, vt patet in litera, in fine vero, quia ibi exprẹsse quam conclusit esse cõtrariam affirmatiuæ vniuersali veræ diuidit in contrariam modaliter vniuersalem negatiuam. s. & contradictoriá quæ diuisio falsitate non careret nisi conclusisset contrariam formaliter, vt de se patet, quia inquá sic accipit contrarietatem, ideo de contrarietate formali enunciationũ quæstio intelligenda est. Et est quæstio valde subtilis, necessaria, & adhuc nullo modo superius tacta. Est igitur titulus quęstionis, Vtrum affirmatiuæ verę contraria formaliter sit negatiua falsa eiusdem prædicati, aut affirmatiua falsa de prædicato priuatiuo, vel cõtrario? Et sic patet quis sit sensus tituli, & quare non mouet quæstionem de quacunq; alia oppositione enunciationũ, quia. s. nulla alia in eis formaliter inuenitur, & q; accepit cõtrarietatem proprie & strictissime, licet talis contrarietas inueniatur inter contradictorias modaliter & contrarias modaliter. Dictum

Ista contrarię in quo consi.

Oppo. inter cõceptiones animæ.

Duplex contrarietas in enunciat.

Contradict.

Titulus q.

vero fuit à S. Tho. prouenire hãc dubitationem ex eo q; additur aliquid simplici enunciationi, quia si tantũ simplices. i. de. 2. adiacente enunciationes attendantur, non habet hæc quæstio radicem. Quia autem simplici enunciationi. i. subiecto & verbo substãtiuo additur aliquid. s. prædicatum, nascitur dubitatio circa oppositionem, an illud additum in contrarijs debeat esse illudmet prædicatum, negatione opposita verbo, an debeat esse prædicatum contrariũ seu priuatiuum absq; negatione præposita verbo? Deinde cum dicit.

Cõtrarietas hic strictissi.

In principio huius. 2. lec. 1

ARGY.

Atq; cum ea, quæ sunt in voce, sequantur ea, quę sunt in mente si illic opinio cõtrarij sit cõtraria, vt opinio quæ dicit, omnis homo est iustus, huic opinioni, omnis homo iniustus est, necesse est rem similiter se habere, & in affirmationibus hisce, quæ in voce consistunt. Sin vero cõtrarij opinio non sit ibi cõtraria, nec affirmatio affirmationi, sed dicta negatio contraria est. Quare considerandũ est qualis nam opinio falsa opinioni veræ contraria sit, vtrũ affirmationis opinio, an ea quæ contrarium opinatur. Dico autem hoc pacto, est vna opinio vera de bono, bonum esse, alia vero falsa de eodem, bonum non esse, & insuper alia, malum esse. Harum igitur duarum, vtra sit contraria veræ, & si sit vna, vtra sit ipsa contraria?

ANTI.

Nam si ea, quæ sunt in voce sequuntur ea, quæ sunt in anima illic autem contraria est opinio contrarij, vt omnis, homo iustus est, ei quæ est, omnis homo iniustus est, etiam in his, quæ sunt in voce, affirmationibus, necesse est similiter se habere. Quod si neque illic contrarij opinatio contraria est, nec affirmatio affirmationi contraria erit, sed ea quæ dicta est, negatio. Quare considerandum est quæ opinio falsa opinioni veræ contraria sit vtrum negationi, au certe ea, quæ contraria esse opinatur. Dico autem hoc modo. Est quadam opinatio vera boni, quoniam bonum est, alia vero falsa quoniam bonum non est, alia quoniam malum est. Quænam harum contraria est veræ? Et si est vna, secundum quam contraria?

Declarat vnde sumenda sit decisio huius quæstionis. Et duo facit, quia primo declarat q; hæc quæstio dependet ex vna alia quæstione, ex illa. s. vtrũ opinio. s. conceptio animæ in secunda operatione intellectus, verę contraria sit opinioni falsæ, negatiuæ eiusdem pręd icati, an falsę affirmatiuę contrarij siue priuatiui. Et assignat causam, quare illa quęstio dependet ex ista, quia. s. enunciationes vocales sequuntur mentales, vt effectus adęquati causas proprias, & vt significata signa adęquata, & consequenter similis est in hoc vtraq; natura. Vnde inchoans ab hac causa ait. Nam si ea quæ sunt in voce sequũtur ea, quę sunt in anima, vt dictũ est in principio primi libri, & illic. i. in anima, opinio contrarij pręd icati circa idẽ subiectum est contraria illi alteri, quę affirmat reliquum contrarium de eodem, cuiusmodi sunt istæ mentales enunciationes, omnis homo est iustus, omnis homo est iniustus, si ita inquá est, etiam & in his affirmationibus, quę sunt in voce. i. vocaliter sumptis, necesse est similiter se habere, vt. s. sint cõtrarię duę affirmatiuę de eodem subiecto, & pręd icatis contrarijs. Quod si neq; illic. i. in anima opinatio cõtrarij pręd icati contrarietatẽ inter mentales enunciationes constituit, nec affirmatio vocalis affirmationi vocali cõtraria erit de cõtrario pręd icato, sed magis affirmationi cõtraria erit negatio eiusdẽ pręd icati. Dependet ergo mota quęstio ex ista alia sicut effectus ex causa. Propterea & cõcludendo addit {Q}m, q. s. de hac qõne prius tractãdũ est, vt ex eã cognita effectus innotescat dicẽs, Quare cõsiderãdũ ẽ, opinio vera cui opinioni

falsę contraria est. Vtrũ negationi falsæ an certe ei affirmationi falsæ quæ contrariũ esse opinatur, & vt exempla riter proponatur, dico hoc modo. Sũt tres opiniones de bono, puta vita. Quædam.n. est ipsius boni opinio vera, qm̃ bonum est, puta ꝙ vita sit bona alia vero falsa negatiua. s. qm̃ bonũ non est, puta ꝙ vita nõ sit bona, alia item falsa, affirmatiua contrarij. s. qm̃ malum est, puta ꝙ vita sit mala. Quæritur ergo quæ harum falsarum contraria est veræ? Quod aũt subdit. {Et si est vna, ſm quam contraria est, } tripliciter legi potest. Primo dubitatiue vt sit pars quæstionis, & tunc est sensus, Quæritur quæ harum falsarum contraria est veræ, & simul quæritur, si est tantum vna harum falsarum ſm quam fiat contraria ipsi veræ, quia cum vnum vni sit contrariũ, vt dicitur. x. Metaph. quærendo quæ harum sit cõtraria, quærimus etiã an vna earum sit contraria. Alio modo potest legi aduersatiue, vt sit sensus. Quæritur quæ harum sit contraria, quanquam sciamus ꝙ non vtraque, sed vna earũ est ſm quam fit contrarietas. Tertio modo potest legi diuidendo hanc particulam: {& si est vna} ab illa sequenti {ſm quam cõtraria est.} & tunc prima pars expressiue, secun da vero dubitatiue legitur & est sensus, Quæritur quę harum falsarum contraria est veræ, non solũ si illę duæ falsæ inter se differunt in consequendo sed etiã si vtraq; est vna. i. alteri indiuisibiliter vnita, quæritur ſm quam fit contrarietas. Et hoc modo exponit Boethus, dicens ꝙ Arist. apposuit hæc verba propter contraria immediate, in quibus non differt contrarium à priuatiuo. Inter contraria enim mediata & immediata hæc est differentia, ꝙ in immediatis, à priuatiuo contrarium nõ infertur. Non enim valet corpus colorabile est non album, ergo est nigrum, potest enim esse rubrum. In immediatis autẽ valet, verbi gra. Animal est non sanum, ergo infirmũ. Numerus est non par ergo impar. Voluit ergo Arist. exprimere ꝙ nunc cum quærimus quæ harum falsarum. s. negatiuæ & affirmatiuæ contrarij sit contraria affirmatiuę veræ, quærimus vniuersaliter siue illæ duæ falsæ indiuisibiliter se sequantur, siue non. Deinde cum dicit.

Tripl. legi potest. — Tex. cõ. 14. Lectio. 5. a fen. — Tertius sen. — Boethus. — Differentia inter contraria mediata vel imme. — Inten. Arist.

ARGY. *Existimare itaq; contrarias opiniones ex eo definitas esse, quia sunt contrariorũ falsum profecto est. Nam opinio, qua quispiam opinatur bonum esse bonum, & opinio, qua malum opinatur esse malum. eadem est fortasse, ac vera, siue plures sint, siue vna. Contrariæ vero sunt hæ. At non ex eo quia contrariorum sunt, sed ex eo potius, quia contrario modo se habent.*

ANTI. *Nam arbitrari cõtrarias opiniones diffiniri in eo quòd contrariorum sunt, falsum est. Boni enim quoniam bonum est, & mali, quoniam malum est, eadem fortasse opinio est, & vera, siue plures, siue vna sit. Sunt autem istæ contraria, sed non in eo quòd contrariorum sunt contraria, sed magis in eo quòd contraria.*

Prosequitur hanc secundã quæstionem. Et circa hoc quatuor facit. Primo declarat ꝙ cõtrarietas opinionum non attenditur penes contrarietatem materiæ circa quã versantur, sed potius penes oppositionem veri vel falsi. Secundo declarat ꝙ non penes quæcunq; opposita ſm veritatem & falsitatem est contrarietas opinionũ, ibi {Si ergo boni.} Tertio determinat ꝙ contrarietas opinionum attenditur penes per se primo opposita ſm veritatem & falsitatẽ tribus rationibus, ibi {et in quibus primo fallacia. &c.} Quarto declarat hanc determinationẽ inueniri in omnibus veram, ibi {Manifestũ est igitur.} Dicit ergo proponens intentam cõclusionem, ꝙ falsum est arbitrari opiniones distingui seu determinari debere contrarias ex eo ꝙ contrariorum obiectorũ sunt. Et adducit ad hoc duplicem rõnem: Prima est opiniones contrariæ nõ sunt eadem opinio, sed contrariorũ eadem est fortasse opinio, ergo opiniones nõ sunt contrarię ex hoc ꝙ contrariorum sunt. Secunda est opiniones contrariæ non sunt simul verę, sed opiniones contrariorũ siue plures siue vna sunt simul veræ quãdo quæ, ergo opiniones non sunt contrarię ex hoc ꝙ contrariorum sunt. Harum rationũ suppositis maioribus ponit vtriusq; minoris declarationem simul dicens. Boni.n. qm̃ bonum est & mali qm̃ malum est eadem fortasse opinio est, quo ad primã. Et subdit esse vera siue plures siue vna sit quod ad secundam. Vtitur aũt dubitatiuo & aduerbio & disiunctione, quia non est determinandi locus an cõtrariorum eadem sit opinio, & quia aliquo modo est eadem & aliquo modo non. Si enim loquamur de habituali opinione, sic eadem est, si aũt de actuali, sic non eadẽ est. Alia siquidem mentalis compositio actualiter fit, concipiendo bonum esse bonum, & alia concipiendo malum esse malum, licet eodem habitu vtrunq; cognoscamus, illud per se primo, & secundario, vt dicitur. 9. Metaphy. Deinde subdit ꝙ ista quę ad declarationem minorum sumpta sunt. s. bonum & malum, contraria sunt, etiam contrarietate sumpta strictè in moralibus, ac per hoc cõgrua vti sumus declaratione. Vltimo inducit conclusionem. Sed non in eo ꝙ contrariorũ opiniones sunt, contrariæ sunt, sed magis in eo ꝙ contrariæ. i. sed potius censendæ sunt opiniones contrariæ ex eo quòd contrariæ aduerbialiter. i. contrario modo. i. veræ & falsæ enunciant. Et sic patet primũ.

Contrariorum eadem opin. — Le. 1. & c. 9.

ARGY. *Quod si sit opinio de bono, ipsum bonũ esse, alia vero ipsum bonũ nõ esse, & item alia qua bono tribuit id quod ipsi nõ competit, neq; competere potest, cęterarũ quidem nulla est ponenda contraria, nec earum, quibus cõpetere quod nõ inest, nec earũ quibus nõ inesse, quod cõpetit, credit. Nam infinitę sunt ambæ, & quibus cõpetere quod nõ inest, & quibus non cõpetere quod inest existimatur.*

ANTI. *Si ergo boni, quoniam bonum est, opinatio est, alia vero, quando non est bonum. Est vero & alia quoniã aliud aliquid est, quod non est, neq; potest esse, aliarum quidem nulla ponenda est, neq; quęcunq; esse, quod non est, opinantur, neq; quęcunq; nõ esse quod est. infinitę.n. vtręqs sunt, & quę esse opinãtur, quod nõ est, & quę nõ esse, quod est.*

Quia dixerat ꝙ contrarietas opinionũ accipitur ſm oppositionem veritatis & falsitatis earum. Declarat modo ꝙ non quæcunq; ſm veritatem & falsitatem oppositæ opiniones sunt cõtrariæ tali ratione. De bono puta de iustitia quatuor possunt opiniones haberi. s. quòd iustitia est bona, & ꝙ non est bona, & quòd est fugibilis, & ꝙ est non appetibilis. Quarũ prima est vera, reliquæ sunt falsæ. Inter quas hęc est diuersitas, quòd prima negat idem prædicatum quod vera affirmabat, secunda affirmat aliquid aliud quod bono nõ inest, tertia negat id quod bono inest, nõ tamen illud quod vera affirmabat. Tunc sic. Si omnes opiniones secundum veritatem & falsitatem sunt contrariæ, tunc vni. s. verę opinioni nõ solum multæ sunt cõtraria, sed etiam infinita, quod est impossibile, quia vnum vni est contrarium. Tenet cõsequentia, quia possunt infinitæ imaginari opiniones falsæ, de vna re, similes vltimis falsis opinionibus adductis affirmantes. s. ea quæ non insunt illi, & negantes ea quæ illi quocunque modo conuenĩunt. Vtraque nanq; indeterminata esse & absq; numero constat. Possum.n. opinari ꝙ iustitia est qualitas, ꝙ est relatio, ꝙ est hoc & illud, & similiter opinari ꝙ iustitia non sit qualitas, non sit appetibilis, non sit habitus.

Le. vltima.

habitus. Vnde ex supradictis in propositione quęstionis inferens plurimam falsarum contra vnã veram ait, Si ergo est opinatio vera boni, puta iustitiæ, q̃m est bonum, & si est etiã falsa opinatio negans idem. s. q̃m nõ est quid bonum, est vero & tertia opinatio falsa quoq; affirmas aliquid aliud inesse illi, quod nõ inest nec inesse potest, puta ꝙ iustitia sit fugibilis, quòd sit illicita, & hinc intelligitur quarta falsa quoq; quæ. s. negat aliquid aliud ab eo quod vera opinio affirmat inesse iustitiæ quod tamẽ inest, vt puta quòd non sit qualitas, ꝙ non sit virtus, si ita inquam est, nulla aliarum falsarũ ponenda est contraria opinioni veræ. Et exponens quid demonstret per ly aliarum, subdit. Neq; quæcunq; opinio opinatur esse quod nõ est, vt tertij ordinis opiniones faciunt, neq; quæcunque opinio opinatur nõ esse quod est, vt quarti ordinis, opiniones significãt. Et causam subdit. Infinita. n. vtraq; sunt, & quę esse opinantur quod nõ est, & quæ nõ esse quod est, vt supra declaratũ fuit. Nõ ergo quæcũq; opiniones oppositæ s̃m veritatẽ & falsitatẽ cõtrariæ sunt. Et sic patet s̃m.

LECTIO XIII.

Quo nam hominum opiniones dicantur esse contrariæ ostenditur, hinc proportionabiliter, quomodo enunciationum contrarietas sumenda sit docetur.

ARGY. *Sed illæ sunt ponendæ in quibus inest ipsa deceptio. Hæ autem sunt illæ ex quibus generationes proficiscuntur. Quapropter & deceptiones ex ipsis proficiscuntur.*

ANTI. *Sed in quibus primo fallacia est. Hæ autem sunt quibus sunt generationes. Ex oppositis vero generationes sunt. Quare etiam fallacia.*

Quia subtili indagatione ostẽdit, ꝙ nec materię contrarietas, nec veri falsiq; qualiscunq; oppositio contrarietatem opinionum constituit, sed ꝙ aliqua veri falsiq; oppositio id facit, ideo nunc determinare intendit qualis sit illa veri falsiq; oppositio, quæ opinionum cõtrarietatem constituit. Ex hoc enim directe quęstioni satisfit. Et intendit ꝙ sola oppositio opinionum secundũ affirmationem & negationẽ eiusdem de eodem, &c. constituit contrarietatem earum. Vnde intendit probare istam cõclusionem per quam ad quæsitum respondet opiniones oppositæ secũdum affirmationem & negationem eiusdem de eodẽ sunt contrarię, & consequenter illa quę sunt oppositæ secundum affirmationem contrariorum prędicatorum de eodem non sunt contrarię, quia sic affirmatiua vera haberet duas cõtrarias, quod est impossibile. Vnum enim vni est contrarium. Probat aũt conclusionem tribus rationibus prima est.

Prima rat. Opiniones in quibus primo est fallacia sunt contrariæ opiniones oppositæ secundũ affirmationem, & negationẽ eiusdem de eodem sunt in quibus primo est fallacia, ergo opinionem opposite secundũ affirmationẽ & negationẽ eiusdem de eodem sunt cõtrariæ. Sensus maioris est. Opiniones quæ primo ordine naturæ sunt termini fallaciæ. i. deceptionis seu sunt erroris contrarię. Sunt. n. cum quis fallitur seu errat duo termini,

Sensus scilicet à quo declinat, & ad quem labitur. Huius rationis in litera primo ponitur maior cũ dicitur { Sed in quibus primo fallacia est. } aduersatiuæ enim continuans sermonem supradictis, insinuauit non tot enumeratas opiniones esse cõtrarias, sed eas, in quibus primo fallacia est modo exposito. Deinde subdit probationẽ minoris talem. Eadem proportionaliter sunt ex quibus sunt generationes, & ex quibus sunt fallaciæ. Sed generationes sunt ex oppositis secundum affirmationem & negationem, ergo & fallaciæ sunt ex oppositis secundum affirmationem & negationem, quod erat assumptum in minore. Vnde ponens maiorẽ huius pro syllogismi ait {Hæ autem}. s. fallacia {est ex his}. s. terminis, proportionaliter tamen {ex quibus sunt & generationes.} Et subsumit minorẽ. {Ex oppositis vero}. s. secundum affirmationem & negationem & generationes fiunt. Et demũ concludit. {Quare etiam fallacia}. s. ex oppositis secundũ affirmationem & negationem eiusdem de eodem. Ad euidentiam huius probationis scito ꝙ idem faciunt in processu intellectus cognitio & fallacia seu error, quod in processu naturę generatio & corruptio. Sicut nanq; perfectiones naturales generationibus acquirũtur, corruptionibus desinunt, ita cognitione perfectiones intellectuales acquirũtur, erroribus aũt seu deceptionibus amittũtur. Et ideo sicut tam generatio quam corruptio est inter affirmationem & negationẽ vt proprios terminos, vt dicitur. 5. Phys. ita tam cognoscere aliquid, quã falli circa illud, est inter affirmationem & negationem, vt proprios terminos, ita ꝙ, id ad quod primo attingit cognoscens aliquid in secunda operatione intellectus est veritatis affirmatio, & quod per se primo abijcitur est illius negatio. Et similiter quod per se primo perdit, qui fallit, est veritas affirmatio, & quod primo incurrit est veritatis negatio. Recte ergo dixit ꝙ ijdem sunt termini inter quos primo est generatio, & illi inter quos est primo fallacia, quia vtrobique termini sunt affirmatio, & negatio. Deinde cum dicit.

Notandum. Similitudinem processus naturæ & intellect.

Le. 2. & c. 7.

ARGY. *Quod si bonum, & bonum est, & non malum, & alterum quidem per se, alterum vero per accidens competit, accidit. n. ipsi non malum esse, atque ea vniuscuiusque opinio vera est magis, quæ est nõ per se, & item falsa magis, quæ est per se quippe cum & ea vera sit magis, quæ conditionem hanc subit, & bonum vtraq; falsa est, & ea inquam, quæ bonum, bonum non esse, & ea, quæ bonũ malum asserit esse, illa quidem respectu vera per se, hęc vero respectu vera per accidens, magis erit ea opinio falsa profecto quæ est negatio boni, quam ea, quæ est contrarij affirmatio. Atq; is circa vnumquodq; maxime opinatur falso, qui contrariam habet opinionem. Contraria nanq; circa idem genus plurimum differunt. Si igitur harũ opinionum contraria quidem est, & ea quę est contrarij, magis autem est ea contraria, quæ est negationis, patet hanc porro sine controuersia contrariam esse.*

ANTI. *Si ergo quod bonum est, & bonum, & non malum est, & hoc quidem secundum se, illud vero secundũ accidens, accidit enim ei malum nõ esse, magis autem in vno quoq; vera est, quæ secundum se est, etiam falsa, siquidem & vera, ergo ea quæ est, quoniam non est bonum quod bonũ est, secundum se, falsa est, illa vero quæ est, quoniam malũ, est eius, quæ est secundum accidens. Quare magis erit falsa de bono ea quæ, est negationis opinio, quam ea, quæ est contrarij. Falsus autem est maxime circa singula qui habet contrariam opinionem. Contrarium. n. sunt eorũ, quæ plurimum circa idem differunt. Quòd si harũ contraria quidem est altera, magis vero contraria contradictio est, manifestum est quoniã hæc erit contraria. Illa vero quæ est, quoniam malũ est, quod bonum est, implicita est. Etenim quoniã non bonũ est, necesse est forte idem ipsum opinari.*

Intendit probare maiorẽ principalis rationis. Et quia iam declarauit ꝙ ea, in quibus primo est fallacia, sunt affirmatio & negatio, ideo vtitur loco maioris probandæ, huius. s. opiniones in quibus primo est fallacia sunt cõtrariæ, sua cõclusione. s. opiniones opposite s̃m affirmationem & negationem eiusdem sunt contrariæ. Equiualere

Cur loco ma. probat cõclusionẽ.

enim iam declaratum est. Fecit autem hoc consuetæ breuitati studens, qm̄ sic procedendo & probat maiorem & respondet directæ quæstioni & applicat ad propositū simul. Probat ergo loco maioris conclusionem principaliter intentam quæstionis, hāc.s.opiniones oppositę ſm affirmationem & negationem eiusdem contrarię & non illæ quæ sunt oppositæ ſm cōtrariorum affirmationem
Ra. ad cōcl. de eodem. Et intendit talem rōnem. Opinio vera, & eius magis falsa, sunt contrariæ opiniones, oppositę ſm affirmationem & negationē sūt vera & eius magis falsa, ergo opiniones oppositæ ſm affirmationem & negationē
Proba. ma. sunt contrariæ. Maior probatur ex eo ꝙ quæ plurimum distant circa idem sunt contraria, vera aūt & eius magis
Proba. mi. falsa plurimum distant circa idem, vt patet. Minor vero probatur ex eo ꝙ oppositę ſm negationem eiusdem de eodē est per se falsa, respectu suæ affirmationis verę. Opinio aūt per se falsa magis falsa est quacunque alia. Vnumquodq; enim quod est per se tale, magis tale est quolibet quod est per aliud tale. Vnde ad suprapositas opiniones in propositione quæstionis rediens et ex illis exemplariter clarius intentum ostēdat à probatione minoris in-
4. opinio de bo. quæ vera ratione sui & quæ alterius. choat tali modo. Sint quatuor opiniones, duæ veræ.s.bonum est bonum, bonū non est malum, & duæ falsæ.s.bonum nō est bonum, & bonū est malum. Clarum est aūt ꝙ prima vera est ratione sui, secunda aūt est vera ſm accidens.i. ratione alterius quia.s.nō esse malū esse coniunctum ipsi bono. Ideo.n. ista est vera, bonum non est malum, quia bonum est bonum, & non econtra, ergo prima quæ est ſm se vera, est magis vera quàm secunda, quia in
Quæ falsæ. vnoquoq; genere quæ ſm se est vera, est magis vera. Illæ autem duæ falsæ eodem modo censendę sunt, ꝙ.s. magis falsa est, quæ ſm se est falsa. Vnde quia prima earū.s.bonum non est bonum, quæ est negatiua per se non ratione alterius falsa, relata ad illam affirmatiuam bonum est bonum, & secūda.s.bonum est malum quæ est affirmatiua cōtrarij ad eandem relata est falsa per accidens.i. ratione alterius, ista enim.s.bonum est malū, non immediate falsificatur ab illa vera, s.bonum est bonū, sed mediante illa alia falsa.s.bonum non est bonum, iccirco magis falsa respectu affirmationis veræ est negatio eiusdem quā affirmatio contrarij, quod erat assumptum in minore. Vnde rediens ad suppositas (vt dictū est) opiniones, infert primas duas veras opiniones, dicens. Si ergo quod bonū est, & bonum est, & non est malum, & hoc quidem.s.quod
In quolibet or. quæ ma. ver. vel fal. dicit prima opinio est verum ſm se.i.rōne sui, illud vero.s.quod dicit secunda opinio est verum ſm accidens, quia accidit.i.coniunctum est ei.s. bono malum non est, in vnoquoq; aūt ordine magis vera, est illa quę ſm se est vera, etiam igitur falsa magis est quæ ſm se falsa est. Siquidem & vera huius est naturæ, vt declaratum est, ꝙ.s. magis vera est, quę ſm se est vera. Ergo illarum duarum opinionum falsarum in quæstione propositarum.s.bonū non est bonum & bonum est malum, ea quæ est dicens, quoniam nō est bonum quod bonum est.i.negatiua.s.bonum non est bonum: est consistens falsa ſm se.i.ratione sui continet in seipsa falsitatem, illa vero reliqua falsa opinio, quæ est dicens, qm̄ malum est.i.affirmatiua contraria.s.bonum est malū, eius, quæ est.i. illius affirmationis dicētis, bonū est bonum ſm accidens.i.ratione alterius, falsa est. Deinde subdit ipsam minorem. Quare erit magis falsa de bono, opinio negationis, quam contrarij. Deinde ponit maiorem dicens ꝙ {semper magis falsus circa singula est ille qui habet cōtrariam opinionem} ac si dixisset veræ opinioni magis falsa est contraria, quod assumptū erat in maiore. Et eius probationem subdit, quia {contrariū est de numero eorū quæ circa idem plurimū differunt.} Nihil.n. plus differt à vero opinione q̄ magis falsa circa idem. Vltimo directe applicat ad quęstionem dicēs. {Quòd si} pro quia harū falsarū.s.negationi eiusdem & affirmationis contrarij, altera est contraria veræ affirmationi, opinio vero contradictionis.i. negationis eiusdem de eodē magis est contraria ſm falsitatem.i. magis est falsa, manifestū est qm̄ hic.s.opinio falsa negationis erit affirmationi veræ, & ecōtra. Illa vero opinio quę est dicens qm̄ malū est quod bonū est.i. affirmatio contrarij, non cōtraria, sed implicita est.i.sed implicans in se veræ cōtrariam.s.bonū non est bonum. Etenim necesse est ipsum opinantem affirmationē contrarij opinari, qm̄ idem de quo affirmat contrarium nō est bonū. Oportet siquidem si quis opinatur ꝙ vita est mala ꝙ opinetur ꝙ vita nō sit bona. Hoc.n. necessario sequitur ad illud & nō econuerso. Et ideo affirmatio cōtrarij implicita dicitur. Negatio aūt eiusdem de eodē implicita nō est, & sic fini-
tur prima ratio. Notandū est hic primo ꝙ ista regula generalis tradita hic ab Arist. de contrarietate opinionū, ꝙ scilicet cōtrariæ opiniones sunt quæ opponuntur ſm affirmationem & negationē eiusdem de eodem, & in se & in assumptis ad eius probationē propositionibus scrupulosa est. Vnde multa hic insurgunt dubia. Primū est quia cū oppositio ſm affirmationem & negationem nō constituat cōtrarietatē, sed cōtradictionem apud oēs philosophos, quomodo Arist. opiniones oppositas ſm affirmationem & negationē ex hoc contrarias ponat? Augetur & dubitatio quia dixit ꝙ ea in quibus primo est falsa, sunt contraria, & tñ subdit ꝙ sunt oppositæ sicut termini generationis quos constat contradictoriæ opponi. Nec dubitatione caret quomodo sit verū id quod supra diximus ex intentione Sancti Tho. ꝙ nullæ duæ opiniones opponantur cōtradictoriæ, cū hic expresse dicitur aliquas opponi ſm affirmationē & negationem. Dubium secundo insurgit circa id quod assumpsit, ꝙ contraria cuiusq; veræ est per se falsa. Hoc.n.non videtur verū. Nam contraria istius veræ Socr. est albus est ista, Socr. non est albus ſm determinata, & tamen nō est per se falsa. Sicut namq; sua opposita affirmatio est per accidēs vera, ita ista est per accidens falsa. Accidit.n. isti enunciationi falsitas. Potest.n. mutari in verā, quia est in materia contingenti. Dubium est tertio circa id quod dixit magis vero contradictionis est contraria. Ex hoc.n. videtur velle quòd vtraq;.s.opinio negationis & contrarij sit contraria verę affirmationi & consequenter vel vni duo ponit contraria, vel nō loquitur de contrarietate proprie sumpta, cuius oppositū supra ostendimus. Ad euidentiam omniū, quæ primo loco adducuntur, sciendum ꝙ opiniones seu conceptiones intellectuales, in secūda operatione de quibus loquimur, possunt tripliciter accipi. Vno modo ſm id quod sunt absolute. Alio modo ſm ea quę representāt absolute. Tertio ſm ea quæ representant, vt sunt in ipsis opinionibus. Primo membro omisso, quia non est præsentis speculationis, scito ꝙ si accipiantur. 2. modo ſm representata, sic inuenitur inter eas & contradictionis, & priuationis, & cōtrarietatis oppositio. Ista mentalis enunciatio, Socr. est videns ſm id quod representat, opponitur illi, Socr. non est videns cōtradictoriæ, priuatiuæ autem illi, Socra. est cæcus, contrariæ autem illi, Socra. est luscus, si accipiantur ſm representata. Vt enim dicitur in post prædicamentis, Non solū cæcitas est priuatio visus sed etiam cæcum esse est priuatio huius, quod est esse videntem

Right margin notes: Notandū 1. Circa opin. contrarij. — 1. Dubium. — 2. Dubium. — 3. Dubium. — Respōsio ad Primum dubium. — Notandū 2. Concept. in tel. in 2. opera tripliciter.

Si.3.

videntem,& sic de alijs. Si vero accipiãtur opiniones. 3. modo.s.prout repræsentata per eas sunt in ipsis, sic nulla oppositio inter eas inuenitur nisi cõtrarietas, qm̃ siue opposita contradictoriæ siue priuatiuæ siue cõtrariæ repræsententur, vt sunt in opinionibus, illius tm̃ oppositionis capaces sunt, quæ inter duo entia realia inueniri potest. Opiniones namq; realia entia sunt. Regulare.n.est quòd quicquid conuenit alicui ſm esse quod habet in alio ſm modum & naturam illius in quo est sibi conuenit, & nõ ſm quod exigere natura propria. Inter entia autem realia contrarietas sola formaliter reperitur. Taceo nunc de oppositione relatiua. Opiniones ergo hoc modo sumptæ, si oppositæ sunt contrarietatem sapiunt, sed non omnes proprie contrariæ sunt, sed illæ quæ plurimum differunt circa idem veritate & falsitate. Has autem probauit Arist. esse opiniones affirmationis & negationis eiusdem de eodem. Istæ igitur vere contrariæ sunt. Reliquæ vero per reductiuẽ ad has contrariæ dicuntur. Ex his patet quid ad obiecta dicendum sit. Fatemur.n.ꝙ affirmatio & negatio in seipsis contradictionem cõstituunt. In opinionibus vero existentes contrarietatẽ inter illas causant propter extremã distantiam, quã ponunt inter entia realia, opinionem.s.verã & opinionem falsam circa idẽ. Stantq; illa duo simul ꝙ ea in quibus primo est fallacia, sint opposita vt termini generationis, & tñ sint contraria vtendo supradicta distinctione. Sunt.n.opposita contradictoriæ vt termini generationis ſm repræsentata, sunt autem contraria ſm ꝙ habent in seipsis illa contradictoria. Vnde plurimum differunt. Liquet quoque ex hoc ꝙ nulla est dissensio inter dicta Arist. & Sancti. Tho. quia opiniones aliquas opponi ſm affirmationem & negationem verum esse confitemur, si ad repræsentata nos conuertimus vt hic dicitur. Tu aũt qui perspicacioris ac prouectioris ingenij es cõpos, huic habeto quòd inter ipsas opiniones oppositas, quidam tantum motus est, eo ꝙ de affirmato in affirmatum mutatio fit. Inter ipsas vero secundum repræsentata, similitudo quædam generationis & corruptionis inuenitur, dum inter affirmationẽ & negationem mutatio clauditur. Vnde & fallacia siue error quandoq; & motus & mutationis rationem habet diuersa respiciendo. qñ.s.ex vera in per se falsam vel econuerso quis mutat opinionem. Quandoq; autem sola mutationem imitatur, qñ.s.absque præopinata veritate ipsam ostendit quis opinionem. Quandoq; vero motus vndiq; rationẽ possidet, qũ.s.ex vera affirmatione in falsam circa idem contrarij affirmationem transit. Quia tñ prima vt quis fallatur radix oppositio affirmationis & negationis, merito ea in quibus primo est fallacia sicut generationis terminos opponi dixit. Ad dubium secũdo loco adductum dico ꝙ peccatur ibi ſm æquiuocationem illius termini per se falsa seu per se vera. Opinio enim & similiter enunciatio potest dici dupliciter per se vera seu falsa. Vno modo in seipsa sicut sunt omnes veræ secundum illos modos perseitatis qui enumerãtur primo Posteriorum & similiter falsæ ſm illosmet modos vt homo non est animal. Et hoc modo non accipitur in hac regula de contrarietate opinionum & enunciationũ opinio per se vera aut falsa vt efficaciter obiectio adducta cõcludit. Si enim ad contrarietatem opinionum hoc exigeretur non possent esse opiniones contrariæ in materia contingenti quod est falsissimum. Alio modo potest dici opinio siue enũciatio per se vera aut falsa respectu suæ oppositæ. Per se vera quidem respectu suæ falsæ, & per se falsa respectu suæ veræ. Et tunc nihil aliud est dicere, est per se vera respectu illius, nisi ꝙ ratione sui & non alterius verificatur ex falsitate illius. Et similiter cum dicitur est per se falsa respectu illius, intenditur ꝙ ratione sui & nõ alterius falsificatur ex illius veritate. Verbi gratia. Istius veræ Sortes currit, nõ est per se falsa, Sortes sedet, quia falsitas eius non immediate sequitur ex illa, sed mediante ista alia falsa, Sor. nõ currit quæ est per se illius falsa, quia ratione sui & nõ per aliquod medium ex illius veritate falsificatur, vt patet. Et similiter istius falsæ. Socra. est quadrupes nõ est per se vera ista Socra. est bipes, quia non per seipsam veritas istius per illam falsificatur, sed mediante ista Socra. non est quadrupes quæ est per se vera respectu illius. Propter seipsam.n.falsitate istius verificatur, vt de se patet. Et hoc secundo modo vtimur istis terminis tradentes regulã de cõtrarietate opinionũ & enunciationũ. Inuenitur siquidem sic vniuersaliter vera in omni materia, regula dicẽs, ꝙ vera & eius per se falsa, & falsa & eius per se vera, sunt cõtrariæ. Vnde patet responsio ad obiectionem, quia procedit accipiendo ly per se vera, & per se falsa primo modo. Ad vltimũ dubium dicitur ꝙ quia inter opiniones ad se inuicem pertinentes nulla alia est oppositio nisi contrarietas, coactus fuit Arist. volens terminis specialibus vti dicere ꝙ vna est magis cõtraria quam altera insinuans quidem ꝙ vtraq; contrarietatis oppositionem habet respectu illius veræ. Determinat tñ immediate ꝙ tantum vna earum.s. negationi opinio contraria est affirmationi veræ. Subdit.n. Manifestũ est qm̃ hæc contraria erit. Duo ergo dixit, & quòd vtraq; tam.s.negatio eiusdem quã affirmatio contrarij, contrariatur affirmationi veræ, & ꝙ vna tm̃ earum, negatio.s.est cõtraria. Et vtrunq; est verum. Illud quidem, quia vt dictũ est ambæ contrarietates oppositione contra affirmationẽ moliuntur, sed difformiter, quia opinio negationis primo, & per se contrariatur, affirmationis vero contrarij opinio secũdario & per accidens.i.per aliud, ratione.s.negatiuæ opinionis, vt declaratũ est, sicut etiam in naturalibus albo contrariantur & nigrum & rubrum, sed illud primo hoc reductiue, vt reducitur.s. ad nigrũ illud in ducendo vt dicitur. 5. Phy. Secundum aũt dictum simpliciter verum est, qm̃ simpliciter contraria non sunt nisi extrema vnius latitudinis quæ maxime distãt, extrema aũt vnius distantiæ non sunt nisi duo. Et ideo cum inter pertinens ad se inuicem opiniones vnum extremũ teneat affirmatio vera, reliquum vni tantum falsæ dandum est illi.s.quæ maxime à vera distat. Hanc autẽ negatiuam opinionem esse probatum est. Hæc igitur vna tantũ contraria est illi simpliciter loquendo. Cæteræ.n.oppositæ ratione illius contrariantur, vt de medijs dictũ est. Non ergo vni plura contraria posuit, nec de cõtrarietate large locutus, est vt obijciendo dicebatur. Deinde cum dicit.

Cõtrarietas inter enun. realis.

Responsio. ad obie. aff. & nega.

Ad Secundum.

Ad Tertiũ.

Inter opin. opp. quiddã tantum motus.

Error quando, &c.

Ad Secundũ dubium.

Opin. enun. per se. ver. vel fal. 2.

Lect. 10. & commen. 9.

Secundo.

Opinio. vel enũ. esse per se. ve. vel fal.

Quomodo vtatur ly per se .ve. vel fal

Ad Tertiũ. dubium.

Opp. inter opi. se pertinentes.

Lect. prima. commen. 6.

Simpliciter contraria.

ARGY. *Præterea si in cæteris etiam rem similiter sese habere oporteat, & hoc pacto videbitur de hisce dictũ bene fuisse. Aut.n.assit vbique contradictionis oppositio aut nusquam oportet. Quibus autem non sunt cõtraria ea, de his est falsa quæ opponitur vera. Nam qui omnem hominem non esse putat, is falso nimirum opinatur. Si igitur hæ contraria sunt, & in cæteris simili modo contraria erunt hæ quæ sunt opiniones contradictoriæ.*

ANTI. *Amplius si etiam in alijs similiter se oportet habere & hoc videtur bene esse dictum. Aut enim vbiq; ea, quæ est contradictio, aut nusquam. Quibus vero non est contrarium, de his quidem est falsa ea, quæ est vera opposita, vt qui hominem nõ putat hominem, falsus. Ergo si hæ contraria sunt & alia quæ sunt contradictiones.*

Probat idem.s.quòd affirmationi contraria est negatio eiusdem & non affirmatio contrarij secunda ratione dicens. Si in alijs materijs oportet opiniones se habere similiter eodem modo, ita quòd cõtrarię in alijs materijs sunt affirmatio & negatio eiusdem, & hoc.s. quod diximus de boni & mali opinionibus, videtur esse bene dictum, ꝙ.s.contraria affirmationi boni nõ est affirmatio mali, sed negatio boni. Et probat hãc consequentiã subdens. Aut enim vbiq;.i.in omni materia ea, quæ est contradictionis altera pars censenda est contraria suæ affirmationi, aut nusquam i.aut in nulla materia. Si enim est vna ars generalis accipiendi cõtrarium opinionem, oportet quòd vbiq; & in omni materia vno & eodem modo accipiatur contraria opinio. Et consequenter si in aliqua materia negatio eiusdem, &c. affirmationi est contraria in omni materia negatio eiusdem de eodem, &c. contraria erit affirmationi. Deinde intendens concludere à positione antecedentis affirmat antecedens ex sua causa dicens, ꝙ illæ materiæ quibus non inest cõtrarium, vt substantia & quantitas, quibus vt in prædicamentis dicitur nihil est contrariũ. De his quidem est per se falsa ea, quę est opinioni veræ opposita cõtradictoriæ, vt qui putat hominem puta Socratem nõ esse hominem, per se falsus respectu putantis, Socr. esse hominem. Deinde affirmando ipsum antecedens formaliter directe concludit intentum à positione antecedentis ad positionem consequentis dicens. Si ergo hæ.s.affirmatio, & negatio in materia carente contrario, sunt contrariæ, & omnes aliæ contradictiones contrarię censendæ sunt.

Ca.de substantia.

ARGY. *Præterea opiniones hę quarum altera quidem bonum, bonum esse, altera vera non bonum asserit bonum nõ esse, similiter sese habent, & insuper hæ quarum altera bonũ bonum non esse, altera non bonum bonum asserit esse. Et igitur, quæ dicit non bonum bonum non esse, quæ quidem est, vt patet vera opinio, quæ nam erit cõtraria? Non.n. ea, quæ non bonum malum asserit esse. Hæc erit nonnunquam simul cum illa vera, nunquam aũt fit vt vera veræ contraria sit. Et enim est quippiam non bonum malũ. Quare fit, vt istæ sint simul veræ. Nec item ea, quæ non bonum dicit non esse malũ Est enim & ipsa vera. Nam erit nonnunquam & ista simul. Restat igitur, ei quæ dicit non bonum non esse bonũ, contrariam eam esse quæ non bonum bonum asserit esse. Hæc enim est falsa. Quo fit, vt ea etiam quæ bonum bonum non esse dicit sit ei contraria, quæ bonum bonum asserit esse.*

ANTI. *Amplius similiter se habet boni quoniam bonum est, & non boni, quoniam non bonum est, & ad has, boni quoniam non bonum est, & non boni quoniam bonum est. Illi ergo quæ est non boni quoniam non bonum est veræ opinationi quæ nam est cõtraria? Non enim ea, quæ dicit quoniam malum est. Simul enim aliquando erunt veræ, nunquam autem vera veræ est cõtraria, est etenim quiddam non bonum malum Quare cõtingit simul esse veras. At vero nec illa, quæ est quoniam non malum, vera enim & hæc, Relinquitur ergo, ei quæ est non bonum, quoniam nõ bonum, est contraria ea, quæ est, nõ boni, quoniam bonum est, falsa enim hæc. Quare & ei, quæ est boni, quoniam bonum est, ea, quæ est boni, quoniam non bonum est.*

Probat idem tertia ratione quæ talis est. Sic se habent istæ duæ opiniones de bono.s.bonum est bonum & bonum non est bonũ, sicut se habent istæ duæ de non bono .s.non bonum non est bonum, & nõ bonum est bonum. vtrobiq; enim saluatur oppositio contradictionis. Et primæ vtriusq; combinationis sunt veræ secundæ aũt falsę. Vnde propositiones hanc maiorem quo ad primas veras vtriusq; combinationis ait. Similiter se habet opinio boni, qm̃ bonum est, & non boni, quoniam nõ est bonum. Et subdit quo ad secundas vtriusque falsas. Et super has opinio boni qm̃ non est bonum, & non boni qm̃ est bonum. Hæc est maior. Sed illi veræ opinioni de non bono .s.non bonum non est bonum contraria non est non bonum est malum, nec bonum non est malum, quæ sunt de prædicato contrario, sed illa non bonum est bonum, quę est eius contradictoria, ergo & illi veræ opinioni de bono.s.bonum est bonũ contraria erit sua contradictoria.s. bonum non est bonum, & nõ affirmatio contrarij.s.bonum est malum. Vnde subdit minorem supradictam dicens. illi ergo veræ opinioni nõ boni quæ est dicens quoniam.s.non bonum non est bonũ, quę est contraria. Non enim est sibi contraria ea opinio, quæ dicit affirmatiuæ prædicatum contrarium.s.ꝙ non bonum est malũ, quia istæ duæ aliquando erunt simul veræ. Nunquam autem vera opinio veræ contraria est. Quod autẽ istæ duæ aliquando simul sint veræ, patet ex hoc ꝙ quoddã non bonum malum est. Iniustitia enim quoddam non bonum est, & malũ. Quare contingeret cõtrarias esse simul veras, quod est impossibile. At vero nec supradictæ veræ opinioni contraria est illa opinio, quæ est dicens, prædicatum contrarium negatiuæ.s. non bonum non est malũ eadem ratione, quia simul & hæ erunt veræ. Chimera.n. est quoddam non bonum de qua verum est simul dicere ꝙ non est bona, & ꝙ non est mala. Relinquitur ergo tertia pars minoris quòd ei opinioni veræ, quæ est dicẽs qm̃ non bonum non est bonum contraria est ea opinio, non boni, quæ est dicens ꝙ est bonum, quæ est contradictoria illius. Deinde subdit conclusionẽ intentam. Quare & ei opinioni boni, quæ dicit bonum est bonum, contraria est ea boni opinio, quæ dicit ꝙ bonum non est bonum.i.sua contradictoria. Contradictiones ergo contrariæ in omni materia censendæ sunt. Deinde cũ dicit.

ARGY. *Atqui perspicuum est nihil interesse, & affirmationẽ ipsam ponamus vniuersalem. Nam vniuersalis negatio contraria erit sane. Opinioni.n.quæ omnino quod est bonum, bonum esse dicit, ea est cõtraria, quæ nihil bonorum bonum asserit esse. Ea nanq; opinio quæ bonum, bonũ existimatur, si vniuersaliter bonum sumatur, eadem est, atq; concurrit cum ea quæ quicquid est bonũ bonũ asserit esse. Nam autem nihil ab ea differt, quæ omne quod est bonũ, bonum esse existimatur. Similis est & de non bono ratio.*

ANTI. *Manifestum est autẽ quoniam nihil interest nec si vniuersaliter ponamus affirmationem. Huic enim vniuersalis negatio erit contraria, vt opinioni, quæ opinatur, quoniam omne quod est bonũ bonum est ea, quæ est, quoniam nihil horum, quæ bona sunt, bonum est. Nam eius, quæ est boni, quoniam bonum est, si vniuersaliter sit bonũ eadem est ei quæ opinatur id quod bonum est, quoniam bonũ est, hoc autem nihil differt ab eo, quod est quoniã omne quod est bonum, bonum est. Similiter autem & in non bono.*

Declarat determinatam veritatem extẽdit ad cuiusq; quantitatis opiniones. Et quia de indefinitis, & particularibus, & singularibus, iam dictum est, eo ꝙ idem euidenter apparet de his in hac re iudicium. Indefinitę.n.& particulares nisi pro eisdem supponant sicut singulares, per modũ affirmationis & negationis, non opponuntur, quia simul veræ sunt. Ideo ad eas, quæ vniuersalis quantitatis sunt se transfert, dicens, manifestũ esse ꝙ nihil interest quo ad propositam quęstionem, si vniuersaliter ponamus affirmationes. Huic.n.s.vniuersali affirmationi, contraria

Indef & singu. quo opposi.

contraria est vniuersalis negatio, & non vniuersalis affirmatio de contrario, vt opinioni quæ opinatur, quoniam omne bonum est bonum, contraria est, nihil horũ, quæ bona sunt. i. nullum bonum est bonum. Et declarat hoc ex quid nominis vniuersalis affirmatiuę dicens. Nã eius, quæ est boni quoniam bonum si vniuersaliter sit bonũ. i. istius opinionis vniuersalis, omne bonum est bonum eadem est. i. æquiualens illa, quæ opinatur, quicquid est bonum, est bonum, & consequenter negatio contraria est illa, quam dixi, nihil horum quæ bona sunt bonum est. s. nullum bonum est bonum. Similiter autem se habet in non bono, quia affirmationi vniuersali de non bono reddenda est negatio vniuersalis eiusdem sicut de bono dictum est. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quæ cum ita sint, si in opinione res ita sese habet, quẽadmodum diximus, affirmationes autem, atq; negationes signa sunt eorum, quæ sunt in anima patet & affirmationes contratriam quidem negationẽ eam esse, quæ est vniuersaliter de eodem, vt huic, omne bonum est bonum, aut omnis homo est bonus, hãc, nullum bonum est bonum, aut nullus homo est bonus contradictoria vero oppositã hãc, non omne bonum est bonum, aut non omnis hõ est bonus.*

ANTI. *Quare si in opine sic se habet. Sunt aũt hæ quæ sunt in voce affirmationes & negationes notæ eorũ, quæ sunt in anima. Manifestum est quoniam affirmationi contraria quidem negatio est circa idem vniuersalis, vt ei, quæ est quoniam omne bonum bonum est, vel quoniam omnis homo bonus est, ea, quæ est quoniam nullum vel nullus. Contradictoria autem, quoniam nõ omne, aut non omnis.*

Reuertitur ad respondendum quæstioni motæ, terminata iam secũda ex qua illa depẽdet. Et circa hoc duo facit, quia primo respondet quæstioni. Secundo declarat quoddam dictum in præcedenti solutione, ibi {Manifestum est autem quoniam.} Circa primum duo facit. Primo directe respondet quæstioni dicens. Quare si in opinione sic se habet contrarietas, vt dictum est, & affirmationes & negationes quæ sunt in voce, notæ sunt eorum idest affirmationum & negationum, quæ sunt in anima, manifestum est quoniam affirmationi, idest enunciationi affirmatiuæ contraria erit negatio circa idẽ idest enũciatio negatiua eiusdem de eadem &c. & non enunciatio affirmatiua contrarij. Et sic patet responsio ad primam

In quo cõs. responsio ad pri. q. quæstionem, qua quærebatur, an enunciationi affirmatiuæ contraria sit sua negatiua, an affirmatiua cõtrarij. Responsum est. n. q negatiua est contraria. Secundo diuidit negationem contrariam affirmationi idest negationem vniuersale & contradictoriam dicens {vniuersalis. s. negatio affirmationi contraria est} vt exemplariter dicatur eẽ enunciationi vniuersali affirmatiuæ quæ est omne bonũ est bonum, vel omnis homo est bonus, contraria est vniuersalis negatiua ea. s. nullum bonum est bonum, vel nullus homo est bonus, singula singulis referẽdo. Contradi-

Vltimæ. ctoriæ autem negatio contraria illi vniuersali affirmationi, est, aut non omnis homo est bonus, aut non omne bonum est, bonum, singulis singula similiter referendo. Et sit posuit vtrunq; diuisionis mẽbrum, & declarauit. Sed

Dubium. est hic dubitatio nõ dissimulanda. Si. n. affirmationi vniuersali contraria est duplex negatio, vniuersalis. s. & contradictoria, vel vni duo sunt contraria, vel contrarietate large vtitur Arist. cuius oppositum supra declarauimus. augetur & dubitatio quia in præcedenti textu dixit Aristo. q nihil interest, si vniuersalem negationem facimus ita contrariam vniuersali affirmationi sicut singularem singulari, & ita declinari nõ potest, quin affirmationi vniuersali duæ sint negationes contrariæ eo modo quo hic loquitur de contrarietate Aristo. Ad huius euidentiam notandum est q aliud est loqui de contrarietate quæ est inter negationem alicuius vniuersalis affirmatiuæ in ordine ad affirmationem contrarij de eodem &c. & aliud est loqui de illamet vniuersali negatiua in ordine ad negationem eiusdem affirmatiuæ contradictoriam. Verbi gratia. Sint quatuor enunciationes quarum nunc meminimus. s. vniuersalis affirmatiua contradictoria, vniuersalis negatiua, & vniuersalis affirmatio contrarij, sic dispositæ in eadem linea recta. Omnis homo est iustus nõ omnis homo est iustus, omnis hõ non est iustus, omnis homo est iniustus, & intuere q licet primæ omnes reliquæ aliquo modo contrarientur, magna tamen differentia est inter primæ, & cuiusq; earum cõtrarietate. Vltima enim scilicet affirmatio contrarij primæ contrariatur ratione vniuersalis negationis quæ ante ipsam sita est, quia non per se, sed ratione illius falsa est, vt probauit Aristo. quia implicita est. Tertia autem. i. vniuersalis negatio non per se sed ratione secundæ. s. negationis contradictoriæ contrariatur primæ eadem ratione, quia. s. non est per se falsa illius affirmationis veritate, sed implicita. Continet. n. negationem contradictoriam. s. nõ omnis homo est iustus, mediante qua falsificatur ab affirmationis veritate, quia simpliciter & prior est falsitas negationis cõtradictoriæ falsitate negationis vniuersalis. Totum nanq; cõpositius & posterius est partibus. Est ergo inter has tres falsas ordo ita q affirmationi veræ contradictoria negatio simpliciter sola est contraria, quia est simpliciter respectu illius per se falsa. Affirmatiua autem contrarij, est per accidens contraria quia est per accidens falsa. Vniuersalis vero negatio tanquam mediũ sapiens vtriusq; extremi naturam, relata ad contrarij affirmationem est per se contraria, & per se falsa, relata autem ad negationem contradictoriam est per accidens falsa & contraria. Sicut rubrũ ad nigrum est album, & ad album est nigrum, vt dicitur in 5. Physicorũ, Aliud igitur est loqui de negatione vniuersali in ordine ad affirmationem contrarij, & aliud in ordine ad negationem contradictoriam. Si. n. primo modo loquatur sic negatio vniuersalis per se cõtraria, & per se falsa est. Si autem secundo modo nõ est per se falsa nec contraria affirmationi. Quia ergo agitur ab Arist. nunc quæstio inter affirmationem contrarij, & negationẽ, quæ earum contraria sit affirmationi veræ, & non agitur quæstio ipsarum negationum inter se quæ. s. earum contraria sit illa affirmationi, vt patet in toto processu quæstionis, ideo Arist. indistincte dixit q vtraq; negatio est contraria affirmationi veræ, & non affirmatio contrarij. Intendens per hoc declarare diuersitatem quæ est inter affirmationem contrarij & negationem in hoc q veræ affirmatio contrariantur, & non intendens dicere q vtraq; negatio est simpliciter contraria. Hoc. n. in dubitatione nõ est quæsitum, sed illud tantum. Et similiter dixit q nihil interest si quis ponat negationem vniuersalem, nihil. n. inter est quo ad hoc q affirmatio contrarij ostendatur nõ contraria affirmationi veræ quod inquirimus. Plurimum autem interesset, si negationes ipsas inter se discutere vellemus, quæ earum esset affirmatione contraria. Sic ergo patet q subtilissime Arist. locutus de vera contrarietate enunciationum vnã vni contrariam posuit in omni materia & quantitate dum simpliciter contrarias contradictiones asseruit. Deinde cum dicit.

Totum posterius partibus.

Lect. 1. c. 18.

Vnã vni tatũ contra.

ARGY. *Patet etiam fieri non posse, quo vera sit contraria vera, aut opinio, aut oratio vlla, Nam contraria sunt circa*

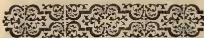
opposita,

opposita, vt idem verę opinetur, atq; enũciet. Fieri enim non potest vt eidem contraria simul insint.

ANTI. *Manifestum est autem, quoniam & veram veræ non contingit esse contrariam, nec opinionem, nec cõtradictionem. Contrarię enim sunt, quę circa opposita sunt. Circa eadem autem contingit verum dicere eundem, simul autem non contingit eidem inesse contraria.*

Resumit quoddam dictum vt probet illud dicẽs. {Manifestum est autem} ex dicendis ꝙ {non cõtingit veram veræ contrariam esse, nec in opinione mentali, nec in cõtradictione}. i. vocali enunciatione. Et causam subdit, quia contraria sunt, quæ circa idem opposita sunt, & consequenter enunciationes & opiniones veræ circa diuersa contrariæ esse non possunt. Circa idem autem contingit simul omnes veras enũciationes & opiniones verificari, sicut & significata vel representata earũ simul illi insunt, aliter vere tunc non sunt. Et consequenter omnes veræ enunciationes & opiniones circa idem contrariæ non sunt, quia contraria non contingit eidem simul inesse, nullum ergo verum siue sit circa idem, siue sit circa aliud, est alteri vero contrarium.

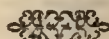
Verum ve. non contra.

ARISTOTELIS STAGIRITÆ

PERIPATETICORVM PRINCIPIS POSTERIORVM ANALYTICORVM LIBER PRIMVS.

Cum Sancti Thomæ Aquinatis Praeclarissimis Commentarijs.

LECTIO PRIMA,

De Logicæ necessitate, librorum diuisione & ordine, & huius libri subiecto agit, Hinc omnẽ cognitionem ex aliqua prçexistẽti notitia fieri oportet docet.

ARGY. *Omnis doctrina, omnisq; disciplina intellectiua ex antecedenti cognitione fieri solet. Id si omnes quo fiunt pacto considerabimus, manifestum profecto fiet.*

ANTI.

MNIS doctrina, et omnis disciplina intellectiua ex praexistente fit cognitione. Manifestum est autem hoc speculantibus in omnes.

Sicut dicit philosophus in primo Meta. hominum genus arte & rationibus viuit, in quo videtur philosophus tangere quoddam hominis propriũ in quo à cæteris animalibus differt. Alia enim animalia quoddã naturali instinctu ad suos actus aguntur, homo autem rationis iudicio in suis operibus dirigitur. Et inde est ꝙ ad actus humanos faciliter & ordinate perficiendos, diuersæ artes deseruiunt. Nihil enim aliud ars esse videtur, quã certa ordinatio rationis qua per determinata media ad debitum finem actus humani perueniunt. Ratio autem non solum dirigere potest inferiorum partium actus, sed etiam actus sui directiua est. Hoc enim est proprium intellectiuæ partis, vt in seipsa reflectatur. Nam intellectus intelligit seipsum, & similiter ratio de suo actu ratiocinari potest. Sicut igitur ex hoc ꝙ ratio de actu manus ratiocinatur adinuenta est ars ędificatoria, vel fabrilis, per quas homo faciliter & ordinate huius actus exercere potest, eadem ratione ars quædam necessaria est, quæ sit directiua ipsius actus rationis, per quam. s. homo in ipso actu rationis ordinate, & faciliter, & sine errore procedat. Et hęc est ars logica idest rationalis scientia. Quę non solum rationalis est ex hoc ꝙ est secundum rationẽ, quod est omnibus artibus cõmune, sed etiã ex hoc ꝙ est circa ipsum actum rationis sicut circa propriam materiam. Et ideo videtur esse ars artium quia in actum rationis nos dirigit, a quo omnes artes procedunt. Oportet igitur Logicę partes accipere secudum diuersitatem actuum rationis. Sunt autem rationis tres actus quorum primi duo sunt rationis secundum ꝙ est intellectus quidam. Vna enim actio intellectus est intelligentia indiuisibilium, siue incomplexorum, secundum quam concipit quid est res. Et hæc operatio à quibusdã dicitur informatio intellectus, siue imaginatio per intellectum. Et ad hanc operationẽ rationis ordinatur doctrina, quam tradit Aristo. in lib. Prædicamentorum. Secũda vero operatio intellectus est compositio vel diuisio intellectus, in qua est iam verum vel falsum. Et huic rationis actui deseruit doctrina, quã tradit Aristo. in lib. Perihermenias. Tertius vero actus rationis est secundum id quod est propriũ rationis scilicet discurrere ab vno in aliud, vt per id quod est notũ deueniat in cognitionem ignoti. Et huic actui deseruiũt reliqui libri Logicæ. Attendendum est autem, ꝙ actus rationis sunt similes quantum ad aliquid actibus naturę vnde & ars imitatur naturam inquantum potest. In actibus autem naturę inuenitur triplex diuersitas. In quibusdam enim natura de necessitate agit, ita ꝙ non potest deficere. In quibusdam vero natura vt frequentius operatur, licet quãdoque possit deficere à proprio actu. Vnde in his necesse est esse duplicem actum, vnum qui sit vt in pluribus, sicut cum ex semine generatur animal perfectum. alium quando natura deficit ab eo quod est sibi conueniens sicut cum ex semine generatur aliquod monstrum propter corruptionem alicuius principij. Et hæc etiam tria inueniuntur in actibus rationis. Est enim aliquis rationis processus necessitatẽ inducens, in quo non est possibile esse veritatis defectũ, & per huius rationis processum scientiæ certitudo acquiritur. Est autem alius rationis processus, in quo vt pluribus verum concluditur, nec tamen necessitatẽ habens. Tertius vero rationis processus est in quo ratio à vero deficit proper alicuius principij defectum quod in ratiocinando erat obseruãdum. Pars aut logicæ quæ primo deseruit, pars iudicatiua dicitur eo ꝙ iudicium est cum certitudine scientiæ. Et quia iudicium certum de effectibus haberi non potest, nisi resoluendo in prima principia, ideo pars hæc Analytica vocatur idest resolutoria. Certitudo autem iudicij quo per resolutionem habetur est, vel ex ipsa forma syllogismi tãtum, & ad hoc ordinatur lib. Priorum analyticorum qui est de syllogismo simpliciter, vel etiam cum hoc ex materia, quia sumuntur propositiones per se, & necessariæ, & ad hoc hoc ordinatur liber Posteriorum analyticorum, qui est de syllogismo demonstratiuo. Secundo autem rationis processui deseruit alia pars Logicæ, quę dicitur Inuentiua. Nam Inuentio non semper est cum certitudine. Vnde de his quæ inuenta sunt iudiciũ requiritur, ad hoc ꝙ certitudo habeatur. Sicut autem in rebus naturalibus,

in

Marginal notes: Cõmen. 1. vide in ãno. — Cur diuersæ ar. — Ratio quid sit. — Logi. necess. — Curtõnalis. — Logi. diui. — Rationis 3. actus. — 1. Physic. t. c. 22. — Log. prima pars iudicatiua. — Secũda pars inuen.

in his quæ vt in pluribus agunt gradus quidam attenditur (quia quanto virtus naturæ est fortior, tãto rarius deficit à suo effectu) ita & in processu rationis, qui non est cũ omnimoda certitudine, gradus aliquis inuenitur, secundum quod magis & minus ad perfectam certitudinẽ acceditur.

Secundus processus gradus. Primus gra. 2. proces. Topi.

Per huiusmodi enim processum quandoque quidem & si non fiat scientia, fit tamen fides, vel opinio, vel probabilitas, propter probabilitatem propositionum ex quibus procedit, quia ratio totaliter declinat in vnam partem contradictionis, licet cum formidine alterius, & ad hoc ordinatur Topica siue Dialectica.

Syllogism' diale. Secundus grad. Retho.

Nam syllogismus dialecticus ex probabilibus est, de quo agitur Aristo. in lib. Topicorum. Quandoque vero non fit cõplete fides, vel opinio, sed suspitio quædam, quia non totaliter declinatur ad vnam partem contradictionis, licet magis declinetur in hanc quàm in aliam. Et ad hoc ordinatur Rhetorica.

Tertius gra. Poetica.

Quandoque vero sola existimatio declinat in aliquam partem contradictionis propter aliquam repræsentationem, ad modum quo fit homini ab hominatio alicuius cibi si repræsentetur ei sub similitudine alicuius abhominabilis. Et ad hoc ordinatur Poetica.

Poeti. offi.

Nã poetæ est inducere ad aliquod virtuosum, per aliquam præcedentẽ repræsentationem. Omnia autem hæc ad Rationalẽ philosophiã pertinent. Inducere.n. ex vno in aliud, rationis est.

Tertio proce. defer. Sophi.

Tertio autem processui rationis deseruit pars logicæ, quæ dicitur Sophistica, de qua agit Arist. in lib. Elenchorum. Alijs igitur partibus Logicæ prætermissis, ad præsens attendendum est circa partem iudicatiuã prout traditur in lib. Posteriorum analyticorum, qui diuiditur in duas partes. In prima ostendit necessitatem demonstratiui syllogismi, de qua est iste lib. In 2. par. de ipso syllogismo determinat, ibi {Scire autem opinatur.}

Lect. 4. Fi. demon.

Necessitas autem cuiuslibet rei ordinatæ ad finem, ex suo fine sumitur, finis autem demonstratiui syllogismi est scientiæ acquisitio, Vnde si scientia non posset acquiri per syllogismum vel argumentum, nulla esset necessitas demonstratiui syllogismi.

Citur scientia secũdum Plato.

Posuit autem Plato quod scientia non causatur in nobis ex syllogismo, sed ex impressione formarũ idealium in animas nostras, ex quibus etiam effluere dicebat formas naturales in rebus naturalibus, quas ponebat esse participationes quasdam formarum à materia separatarũ. Ex quo sequebatur quod agẽtia naturalia nõ causabant formas in rebus inferioribus, sed solum materiã præparabant ad participandum formas separatas.

Quid facit. studium secũdum Pla.

Et similiter ponebat quod per studium, & exercitium nõ causabatur in nobis scientia, sed tantum remouebantur impedimẽta, & reducitur homo quasi in memoriam eorum, quæ naturaliter scit ex impressione formarum separatarum.

Arist. cõtrarium sentit.

Sententia autem Aristo. est contraria quantum ad vtrunque. Ponit enim quod formæ naturales reducuntur in actum à formis, quæ sunt in materia. i. à formis naturaliũ agentium. Et similiter põnit & scientia fit in nobis actu, per aliquam scientiam in nobis præexistentem. Et hoc est fieri in nobis scientiam per syllogismum, aut argumẽtum quodcunque. Nam ex vno in aliud argumentando procedimus.

AD ostendendum igitur necessitatem demonstratiui syllogismi, præmittit Arist. quod cognitio in nobis acquiritur ex aliqua cognitione præexistenti.

Lectio. 2.

Duo igitur facit. Primo ostendit propositum. Secundo docet modum præcognitionis. ibi {Dupliciter autem.} Circa primum duo facit. Primo inducit vniuersalẽ propositionem propositum continentem. i. quod acceptio cognitionis in nobis fit ex aliqua præexistenti cognitione. Et ideo dicit. {Omnis doctrina & omnis disciplina} nõ autem omnis cognitio, quia non omnis cognitio ex priori cognitione dependet. Esset enim in infinitum ire. Omnis autem disciplinæ acceptio ex præexistente cognitione fit.

Doctrina. Disciplina.

Nomen autem Doctrinæ & Disciplinæ ad cognitionis, acquisitionem pertinet. Nam doctrina est actio eius, qui aliquid cognoscere facit. Disciplina autem, est receptio cognitionis ab alio. Nec accipitur hic Doctrina, & Disciplina secundum quod se habent ad acquisitionẽ scientię tãtum, sed ad acquisitionẽ cognitionis cuiuscũq;. Quod patet, quia manifestat hanc propositionem etiam in disputatiuis, & rethoricis disputationibus, per quas nõ acquiritur scientia. Propter quod etiam non dicit ex præexistenti sciẽtia, vel intellectu, sed vniuersaliter cognitione. Addit autem intellectiua, ad excludendum acceptionem cognitionis sensitiuæ, vel imaginatiuæ. Nam procedere ex vno in aliud, rationis est solũ. Secundo cũ dicit.

Mathematicæ nanq; scientiæ illo comparantur modo, & quæq; cæterorum artium. ARGY.

Mathematicæ enim scientiarum per hunc modũ fiunt, & aliarum vnaquæq; artium. ANTI.

Manifestat propositionem præmissam per inductionem. Et primo in demonstratiuis in quibus acquiritur scientia. In his autem principaliores sunt Mathematicæ scientiæ, propter certissimum modum demonstrationis. Consequenter autem sunt & aliæ artes, quia in omnibus est aliquis modus demonstrationis, aliter non essent scientiæ. Secundo cum dicit.

Sane circa quoque rationes, eum per ratiocinationes, aut inductionem proceditur, idem seruari modus videtur. In vtrisque nanque per antea nota doctrina nimirũ fit, quippe cum in altera tanquam à cognoscentibus propositiones accipiantur, in altera per singularia iam notum ipsum ostendatur vniuersale. ARGY.

Similiter autẽ & circa orationes, quę per syllogismos, & quę per inductionem. Vtraque enim per prius nota, faciunt doctrinam, hę quidem accipientes tanquam à notis, illę vero demonstrantes vniuersale per id quod manifestum est singulare. ANTI.

Manifestat idem in orationibus disputatiuis, siue dialecticis, quæ vtuntur syllogismo & inductione in quorũ vtroq; proceditur ex aliquo præcognito. Nam in syllogismo accipitur cognitio alicuius vniuersalis cõclusi, ab alijs vniuersalibus notis. In inductione autem concluditur vniuersale ex singularibus, quæ sunt manifesta.

Simili profecto mõ, & oratorię ratiões suadẽt. Aut.n. exẽplis, quod est inductio, aut enthimematibus, quod quidẽ est ratiocinatio, facultas ipsa solet oratoria suadere. ARGY.

Similiter autem & rhetoricæ persuadent. Aut enim per exempla, quæ est inductio, aut per enthimema, quod vero est syllogismus. ANTI.

Manifestat idem in rethoricis, in quibus persuasio fit per enthimema, aut exemplum nõ per syllogismum, aut inductionem completam, propter incertitudinem materiæ circa quam versatur. i. circa actus singulares hominũ in quibus vniuersales propositiones non possunt vere assumi. Et ideo loco syllogismi in quo necesse est eẽ aliquã vniuersalem, vtitur aliquo enthimemate, in quo non necesse est esse aliquam vniuersalem. Et similiter loco inductionis, in qua cõcludit vniuersale, vtitur aliquo exẽplo in quo proceditur à singulari, non ad vniuersale, sed ad singulare. Vnde patet quod sicut enthimema est quidam syllogismus detruncatus, ita exemplum est quædam inductio imperfecta. Si ergo in syllogismo & inductione proceditur

cediuur ex aliquo præcognito, oportet idem intelligi in enthimemate, & exemplo.

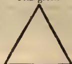
LECTIO II.

Eorum, ex quibus ipsa integratur demonstratio, duplicem esse pręcognitionem docet, quomodo item & quo ordine ante ipsam conclusionem præcognita sint ostendit.

ARGY. *Dupliciter autem oportet pręcognoscere. Quędā enim esse, quędam quid dictu significent, quędam vtroq; modo antea percipiamus oportet. Veluti de quouis quidam affirmationem, aut negationem dici verum esse, triangulū autem hoc significare. Vnitatem vero vtroque modo & quid significet, & etiam esse. Non enim vnumquodque istorum simili modo nobis est manifestum.*

ANTI. *DVpliciter autem necessarium est pręcognoscere. Alia nanque quia sunt prius opinari necesse, alia vero quid est quòd dicitur intelligere oportet, quędam autem vtraque. Vt quoniam omne quidem, aut affirmare, aut negare verum est, quia est triangulum autem, quoniam hoc quidem significat, sed vnitatem vtraque, & quid significat, & quia est. Non enim similiter horū vnumquodque manifestum nobis est.*

Triangulus.

Vide in annot. Commen. 1. POstquam ostendit Philosophus q̀ omnis disciplina ex præexistenti fit cognitione, nunc ostendit quid sit modus præcognitionis. Et circa hoc duo facit. Primo determinat modum præcognitionis quantū ad illa que oportet cognoscere, vt habeatur conclusionis cognitio, cuius scientia quæritur. Secundo determinat modum præcognitionis ipsius conclusionis, cuius scientia per demonstrationem quæritur, ibi{Antequam sit inducere.} [Lect. 3.] In præcognitione autem duo includunt.f.cognitio, & cognitionis ordo. Primu ergo determinat modum præcognitionis quantum ad ipsam cognitionem. Secundo quantum ad cognitionis ordinem, ibi {Est autem cognoscere.} [Cōclu. sciētia p demōstra. quæri.] Circa primum sciēdum est q̀ id cuius scientia per demonstrationem quæritur, est conclusio aliqua in qua propria passio de aliquo subiecto prædicatur, quæ quidem conclusio infertur ex aliquibus principijs. [Conclu. prę cognoscun.] Et quia cognitio simplicium præcedit cognitionem compositorum, necesse est q̀ antequam habeatur cognitio conclusionis, cognoscatur aliquo modo subiectum & passio, Et similiter oportet q̀ cognoscatur principium, ex quo conclusio infertur. cum ex cognitione principij conclusio innotescat. Horum autem triū.f. principij, subiecti, & passionis, est duplex modus præcognitionis.f. quia est, quid est. Ostensum autem est in 7. Meta. q̀ com- [Text. c. 12. 13. & 14. lec. 43. ex. 4.] plexa nō diffiniuntur. Hominis.n. albi non est aliqua diffinitio, & multominus enūciationis alicuius. Vñ cū principium sit enunciatio quædam non potest præcognosci [Tex. cō. 17. lec. 4. ex. 4.] de ipso quid est, sed solum quia verū est. De passione autem potest quidem sciri quid est, quia vt in eodem libro ostenditur, accidentia quodammodo diffinitionem habent. Passionis aut esse & cuiuslibet accidentis est inesse subiecto, quod quidem in demonstratione concluditur. Non ergo de passione pręcognoscitur quia est, sed solum quid est. [Medium demon.] Subiectum autem diffinitionem habet, & eius esse à passione non dependet, sed suum esse propriū præintelligitur ipsi esse passionis in eo. Et ideo de subiecto oportet præcognoscere & quid est, & quia est, præsertim cū ex diffinitione subiecti & passionis sumatur medium demonstrationis. Propter hoc ergo dicit Philosophus, q̀ dupliciter necessarium est præcognoscere, quia duo sunt quæ præcognoscuntur de his, quorum præcognitionē habemus.f. quia est & qd est. Et alia sunt de quibus necesse est primo cognoscere quia sunt sicut principia de quibus postea exemplificat, ponens in exēplo primum omnium principiorum scilicet quòd de vnoquoque est affirmatio vel negatio vera. Alia vero sunt de quibus oportet præintelligere quid est quod dicitur, id est quid significatur per nomen.f. de passionibus. Et non dicit quid est simpliciter, sed quid est quod dicitur, quia antequam sciatur de aliquo an sit, non potest sciri, proprie de eo quid est. Nō entium.n. non sunt diffinitiones. [q. an est pręce. q. quid ē] Vnde quæstio, an est, præcedit quæstionem quid est. Sed non potest ostendi de aliquo an sit, nisi prius intelligatur quid significatur per nomen. Propter quod etiam Philosophus in 4. Meta. in disputatione contra negantes principia docet incipere à significatione nominum. [Tex. cō. 14. Lect. 7.] Exemplificat autem de triangulo, de quo oportet præscire quoniā nomen eius hoc significat, quod.f. in sua diffinitione continetur. [Vnū accid. eē subiect. alterius.] Cum autem accidētia quoddam ordine ad subiecta referantur, non est inconueniens id quod est accidens in respectu ad aliquid esset etiam subiectum respectu alterius. Sicut superficies est accidens respectu substantiæ corporalis, quæ tamen superficies est primū subiectum coloris. Id autem quod est subiectum, ita q̀ nullus est accidens, substantia est. Vnde in illis scientijs quorum subiectum est aliqua substantia, id quod est subiectum nullo modo potest esse passio, sicut est in philosophia prima, & in sciētia naturali, quę est de subiecto mobili. In his autem scientijs, quæ sunt aliquibus accidentibus, nihil prohibet id quod accipitur vt subiectum, respectu alicuius passionis, accipi etiam vt passio respectu [In proba. phyā.] anterioris. Hoc tamen non in infinitum procedit. Est.n. deuenire ad aliquod primum in scientia illa, quod ita accipitur vt subiectum, quod nullo modo vt passio. sicut patet in Mathematicis scientijs, quæ sunt de quantitate continua vel discreta. Supponuntur.n. in his scientijs ea, quæ sunt prima in genere quantitatis, sicut vnitas & linea, & superficies, & aliæ huiusmodi. Quibus suppositis per demonstrationem quæruntur quædam alia, sicut triangulus æquilaterus, quadratum in geometrijs, & alia hmōi.

Quæ quidem demonstrationes quasi operatiuæ dicūtur, vt est illud, super rectā lineam datam, triangulū æquilaterum constituere. Quo adinuento rursus de eo aliquę passiones probantur, sicut q̀ eius anguli sunt æquales aut aliquid huiusmodi. Patet ergo q̀ triangulus in primo modo demonstrationis se habet vt passio, in secūdo se habet vt subiectū. Vnde Philosophus hic exemplificat de triāgulo, vt passio est, non vt est subiectum, cū dicit{de triāgulo oportet præscire quoniam hoc significat.{Dicit etiā q̀ quædam sunt, de quibus oportet præscire vtrūq; quid est, & quia est. Et exemplificat de vnitate que principiū

in omni

in omni genere quătitatis. Et si.n. aliquo mō sit accidens respectu substantię, tamē in scientijs mathematicis quæ sunt de quantitate non potest accipi vt passio, sed vt subiectum tantum cum in hoc genere non habeat prius. Rationem huiusmodi diuersitatis ostendit. Quia nō est similis modus manifestationis prædictorum. s. principij, passionis, & subiecti. Non. n. est eadem ratio cognitionis in ipsis. Nam principia cognoscuntur per actū componentis & diuidentis. Subiectum autem & passio per actū apprehendentis quod quid est. Quod quidem nō similiter competit subiecto & passioni, cum subiectum diffiniatur absolute, quia in diffinitione eius non ponitur aliquid, quod sit extra essentiam ipsius. Passio autē diffinitur cum dependentia ad subiectum, quod in eius diffinitione ponitur. Vnde ex quo non eodē modo cognoscuntur, non est mirum si eorum diuersa præcognitio sit.

Cogni. pri. Sub. & pas.

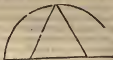
Deinde cum dicit.

ARGY. *Fit autem vt cognoscamus quædam prius cognoscentes. Quorundam etiam simul accipientes cognitionem, veluti quæcunq; sunt sub vniuersali, quorum habetur cognitio. Nam omnem triangulum tres angulos duobus rectis æquales habere antea sciuimus, at id, quod est in semicirculo triangulum esse simul inducentes agnouimus. Hoc enim pacto nonnullas discimus rerum & non per medium extremum cognoscimus, quæcunq; iam singulares sunt, & de nullo prædicantur subiecto.*

ANTI. Vide in annot. Cōment. 4. Vide in annot.

Est autem cognoscere alia quidem prius cognoscentem quorundam autem simul accipere notitiam, vt quæcunque contingunt esse sub vniuersalibus quorum habent cognitionem. Quod enim omnis triangulus habet tres angulos duobus rectis æquales præsciuit, quòd vero hoc, quod est in semicirculo, triangulus sit, simul inducens cognouit. Quorundam.n. hoc modo disciplina est, & non per medium vltimum cognoscitur, vt quæcunq; iam singularium contingunt esse, & non de subiecto aliquo.

Triangulus in semicirculo.

Prioris duplex ordo in præcogni. sec.

Determinat modum præcognitionis ex parte ipsius ordinis, quem quidem præcognitio importat. Est.n. aliquid prius altero & secundum tempus, & secundum naturam. Et hic duplex ordo in præcognitione considerandus est. Aliquid.n. præcognoscitur prius, sicut prius notum tempore. Et de his dicit q̄ alia contingit cognoscere aliquem cognoscentem ea prius tempore, quam illa quibus præcognosci dicuntur. Quædam vero cognoscuntur simul tempore, sed sunt prius natura. Et de his dicit q̄ quorundam præcognitorum simul tempore est accipere notitiam, & illorum, quibus præcognoscuntur. Quæ autē sunt ista manifestat subdens, q̄ hmōdi sunt quæcūque continentur sub aliquibus vniuersalibus, quorum habent cognitionem idest de quibus notum est ea sub talibus vniuersalibus contineri. Et hoc vlterius manifestat per exemplum. Cum.n. ad conclusionem inferendā duæ propositiones requirantur. s. maior & minor, scita propositione maiori, nondum habetur conclusionis cognitio. Maior ergo propositio præcognoscitur conclusioni, non solum natura, sed tempore. Rursus autē si in minori propositione inducatur, siue assumatur aliquod contentum sub vniuersali propositione, quę est maior, de quo manifestum non sit, q̄ sub hoc vniuersali continetur, nondū habetur conclusionis cognitio, quia nondum erat certa veritas minori propositionis. Si autem in minori propositione assumatur terminus, de quo manifestum sit q̄ continetur sub vniuersali in maiori propositione, patet veritas minoris propositionis, quia id quod accipitur sub vniuersali, habetur eius cognitionem, & sic statim habetur cōclusionis cognitio. Vt si sic demonstraretur aliquis. Omnis triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis, ista cognita, nondum habetur cōclusionis cognitio, sed cum postea accipitur, hæc figura in semicirculo descripta est triangulus, statim scit q̄ habet tres angulos æquales duobus rectis. Si autem non esset manifestum q̄ hæc figura in semicirculo descripta esset triangulus, nondum statim inducta assumptione sciretur conclusio, sed oporteret vlterius aliquod medium quærere, per quod demōstraretur hanc figuram esse triangulum. Exemplificans autē Philosophus de his, quæ cognoscuntur ante cōclusionē prius tempore, dicit q̄ aliquis per demonstrationem conclusionis cognitionem accipiens hanc propositionem præsciuit etiam secundum tempus. s. q̄ omnis triangulus habet tres angulos duobus rectis æquales. Sed inducēs hāc assumptionem. s. q̄ hoc quod est in semicirculo sit triangulus, supple tempore simul cognouit conclusionē, quia hoc inductum habet notitiam vniuersalis, sub quo continetur, vt nō oporteat vlterius medium quærere. Et ideo subdit q̄ quorundam est hoc modo disciplina. i. eorum accipitur cognitio per se, & non oportet ea cognoscere per aliquod aliud medium, quod sit vltimum in resolutione, qua mediata ad immediata reducuntur, vel potest legi sic. Quod vltimum idest extremum, quod accipitur sub vniuersali medio, non cognoscatur esse sub illo vniuersali, per aliquod aliud medium. Et quæ sunt ista, quæ habent cognitionem sui vniuersalis, manifestat subdens, q̄ huiusmodi sunt singularia, quæ non dicuntur de aliquo subiecto, cum inter singularia & speciem nullum medium possit inueniri.

Maior præco. cōclusioni. Conclusio cum mino. cogno. Quando simul tempore cognō. in mino.

LECTIO III.

Conclusionem demonstrationis ante ipsam demonstrationē aliquo modo esse præcognitam, alio vero modo non, ex dubitatione Platonicæ, solutione manifestat.

Antea vero, quam sit inductio vel ratiocinatio facta, partim fortasse dicendum est scire, partim nescire. Quod enim non sciuit si sit simpliciter, id quoquomodo scit. Duobus rectis æquales habere patet hoc pacto quidem scire, quia vniuersaliter scit simpliciter vero nescire. ARGY.

Antequam sit inducere, aut accipere syllogismum, quodammodo fortasse dicendum est scire, modo autem alio non. Quod n. nesciuit si est simpliciter hic quodammodo sciuit. Et quòd duos, rectos habet hoc nesciuit simpliciter, sed manifestum est quòd sic quidem scit, simpliciter autem non scit. ANTI.

Postquam ostendit Philosophus quomodo oportet præcognoscere quædam alia, antequam de conclusione cognitio sumatur, nunc vult ostendere quomodo ipsam conclusionem contingit præcognoscere, antequam cognitio sumatur de ea per syllogismum, vel inductionem. Et circa hoc duo facit. Primo nanque determinat veritatem, dicens quod antequam inducatur inductio, vel syllogismus ad faciendum cognitionem de aliqua conclusione, illa conclusio quodammodo scitur, & quodammodo cōm. 4.

non simpliciter enim nescitur, sed solum secúdum quid. Cõ. præco. sm quid. Sicut si debeat probari ista conclusio, triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis, antequam demõstraretur, illę, qui per demonstrationem accipit scientiã eius, nesciuit simpliciter, sed scit secundum quid. Vnde quãmodo præsciuit, simpliciter autem non. Lectione p̃cedenti. Cuius quidẽ ratio est, quia sicut iam ostensum est oportet principia cõclusioni præcognoscere. Principia autem se habẽt ad cõ- Tex. 31. Lect. 5. clusiones in demonstratiuis, sicut causæ actiuę in naturalibus ad suos effectus. Vñ in 2. Physi. propositiones syllogismi ponuntur in genere causæ efficientis. Effectus autem antequam producatur in actu, præexistit quidem in causis actiuis virtute, non autem actu, quod est simplici- Tex. vltim. ter esse. Et similiter antequam ex principijs demonstratiuis deducatur conclusio, in ipsis principijs quidem præcognitis præcognoscitur conclusio virtute, non tamẽ actu. Sic.n. in eis pręexistit. Et sic patet ꝙ non pręcognoscitur simpliciter, sed secundum quid est. Secundo ibi.

ARGY. *Quod nisi ita sit, eueniet ea profecto, quæ est in Mẽnone dubitatio. Ant.n. nihil quisquã discet, aut ea quę scit.*

ANTI. *Si vero non, Mennonis ambiguitas contingit. Ant.n. nihil discent, aut quæ nouerunt.*

Dup. Pla. Excludit ex veritate determinata quandam dubitationem, quam Plato ponit in libro Mennonis, sic intitulato ex nomine sui discipuli. Est autem dubitatio talis. Inducit enim quendam omnino imperitum artis Geometricæ interrogatum ordinate de principijs per se notis, ex quibus geometrica conclusio concluditur, incipiẽdo ex principijs per se notis, ad quæ omnia illa ignarus geometriæ id quod verum est respondit, & sic deducendo quæstiones vsque ad conclusionem per singula verum respõdit. Ex hoc igitur vult habere, ꝙ & illi, qui videntur imperiti aliquarum artium, antequam de eis instruantur earum notitiam habent. Et sic sequitur ꝙ vel homo nihil addiscat, vel addiscat ea, que prius nouit. Circa hoc ergo quatuor facit. Primo enim proponit ꝙ pręd́icta dubitatio vitari non potest, nisi supposita prædeterminata veritate.s. ꝙ conclusio quam quis addiscit per demonstrationem, vel inductionem, nota erat non simpliciter, sed secundũ ꝙ est virtute in suis principijs, de quibus aliquis ignarus scientiæ interrogatus veritatem respondere potest. Secúdum vero Platonis sententiam conclusio erat pręcognita simpliciter. Cõ. præco. secũdũ Pla. Vnde non addiscebatur denouo, sed potius per deductionem aliquam rationis, in memoriam reducebatur. Sicut etiam de formis naturalibus Anaxagoras ponit ꝙ ante generationem præexistebãt in materia simpliciter: Arist. vero ponit ꝙ præexistunt in potentia, & non simpliciter. Secundo cum dicit.

ARGY. *Non enim ita dicendum est, vt quidam soluere enituntur. Scis ne omne dualitatem esse parem? Annuenti vero interrogato, offerunt ei dualitatem quandam, quam quidem non putabat esse, quare nec parem esse. Soluunt igitur non omnem se scire ducentes esse parem dualitatem, sed eam quam sciunt esse dualitatem.*

ANTI. *Non enim sicut quidam argumentantur, soluere, dicẽdum est, Nunquid scisti omnem dualitatem, quoniam par est, aut non? Dicente autem sic, attulerant quandam dualitatem, quam non opinatus est esse. Soluunt enim dicentes, nõ cognoscere omnem dualitatem parem esse, sed quam sciunt quòd dualitas sit.*

Introdu. secũdũ Pla. Ostendit tamen quorundam obuiationem ad dubitationem Platonis, qui.s. dicebant ꝙ conclusio antequã demonstraretur, vel quocunque modo addisceretur, nullo modo erat cognita. Poterat enim ei obijci secundũ Platonis dubitationem hoc modo. Siquis interrogaretur ab aliquo imperito, Nunquid tu scis ꝙ oĩs dualitas par est? & dicente eo.i. concedente se scire, afferret quandã dualitatem, quam illæ interrogatus non opinaretur esse, puta illam dualitatem quę est 3. pars. senarij, concluderetur ꝙ sciret tertiam partem senarij esse numerum parem, quod erat ei incognitum, sed per demonstrationem inductam addiscit. Et sic videtur sequi ꝙ vel non hoc addiscat, vel addidicerit quod prius sciuit. Vt igitur hanc dubitationem euitarent soluebant dicentes, ꝙ illæ interrogatus, qui respondet se scire ꝙ omnis dualitas sit numerus par non dixit se cognoscere omnem dualitatem simpliciter, sed illam, quam sciuit esse dualitatem. Vnde cum ista dualitas, que est illata fuerit ab eo penitus incognita, siue ignota, nullo modo sciuit ꝙ hæc dualitas esset numerus par. Et sic sequitur quod apud cognoscentem principia nullo modo conclusio sit præcognita, neque simpliciter, neque secundum quid. Tertio ibi.

Et tamen sciunt quidem id cuius habent demonstrationem, & acceperunt. Acceperunt autẽ nõ omnis eius, quod sciunt esse triangulum, aut numerum, sed simpliciter de omni numero, atque triangulo, demonstrationem. Nulla enim huiuscemodi propositio sumitur, quẽ tu scis numerum, aut quasi scis rectarum linearum figura, seu absolute de quolibet. ARGY.

Et etiam sciunt cuius vera demonstrationem habent, & cuius acceperunt. Acceperunt autem non de omni, cuius vtique sciunt quòd triangulus, aut numerus sit, sed simpliciter de omni numero, & triangulo. Neque enim vna propositio accipitur huiusmodi, quòd quem tu nosti numerum, aut quam nosti rectam lineam, sed de omni. ANTI.

Linea recta.

Improbat hanc solutionem hoc modo. Illud scitur, de quo demonstratio habetur, vel de quo de nouo accipitur demonstratio. Et hoc dicitur propter addiscẽtem qui incipit scire. Addiscentes autẽ non accipiunt demonstrationem de omni dualitate de qua sciunt, sed de omni simpliciter, & similiter de omni numero, aut de omni triangulo. Non ergo verum est ꝙ sciat de omni numero, quem scit esse numerum, aut de omni dualitate, quam scit esse dualitatem, sed de omni simpliciter. Quod autem non sciat de omni numero, quem scit esse numerum, sed de omni simpliciter, probat, ibi {Neque.n. vna propositio &c. Conclusio cum pręmissis conuenit in terminis. Nam subiectum & prædicatum conclusionis sunt maior & minor extremitas in præmissis. Sed in præmissis non accipitur aliqua propositio de numero, aut de recta linea, cum hac additione, quam tu nosti, sed simpliciter de omni. Neque ergo cõclusio demonstrationis est cum additione prædicta, sed simpliciter de omni. Quarto ibi.

Sed nihil (vt arbitror) obstat, vt id sciat, quod discit, sed si hoc pacto, velut ea ratione, qua discit, eodem modo. ARGY.

Sed nihil (vt opinor) prohibet, quoniam est quod addiscit, sic scire, est autem sic ignorare. Inconueniens enim non est si scit quodammodo quod addiscit, sed si hoc modo, vt inquantum addiscit, & scit. ANTI.

Ponit veram solutionem dubitationis prædictæ secũdum prædeterminatam veritatem dicens, ꝙ illud quod quis addiscit, nihil prohibet primo quodammodo scire, & quodammodo ignorare. Non.n. est incõueniens, si aliquis quodãmodo pręsciat id, quod addiscit, sed esset inconueniens, si hoc modo præcognosceret, secundum ꝙ addiscit. Addiscere enim proprie est scientiam in aliquo generari. Addiscere.

generari. Quod autem generatur, ante generationem nõ fuit omnino ens, sed quodammodo ens, & quodammodo non ens. Ens quidem in potentia, non ens vero actu. Et hoc est generari, reduci de potentia in actum. Vnde nec id quod quis addiscit, erat omnino prius notum, vt Plato posuit, nec omnino ignotum, vt secundum solutionem supra improbatam ponebatur. Sed erat notum potentia, siue virtute in principijs præcognitis vniuersalibus, ignotum autem actu secundum propriam cognitionem. Et hoc est addiscere reduci de cognitione potentiali, seu virtuali, aut vniuersali, in cognitionem propriam & actualem.

Generati.

LECTIO IIII.

Ex diffinitione scire simpliciter, duplicem demonstrationis definitionem ponit, hinc demõstrationem omnem ex veris primis ac necessarijs constare ostendit.

ARGY. *Scire autem vnamquanque rem simpliciter, sed non vt sophista per accidens, arbitramur.*

ANTI. *Scire autem opinamur vnumquodq; simpliciter, sed non sophistico modo, quod est secundum accidens.*

Vide in anot. Cõmen. 5.

Postquam ostendit Philosophus necessitatem syllogismi demonstratiui, hic iam incipit de ipso syllogismo demonstratiuo determinare. Et diuiditur in duas partes. In prima determinat de syllogismo demonstratiuo. In secunda de medio, ex quo syllogismus demõstratiuus procedit. Et hoc in secundo libro, ibi {Quæstiones sunt æquales numero.} Primo diuiditur in duas. In prima determinat de syllogismo demonstratiuo absolute. In secũda cõparando demonstratione vniuersalem ad demonstrationem particularem, ibi {Cum autem demõstratio sit alia quidem vniuersalis.} Prima in duas diuiditur. In prima determinat de syllogismo demõstratiuo. In secũda ostendit quod non sit in demonstrationibus in infinitum procedere, ibi {Est autẽ omnis syllogismus per tres terminos.} Prima diuiditur in duas. In prima determinat de syllogismo demonstratiuo per quem acquiramus scientiam. In secunda ostendit quomodo etiam in nobis per syllogismum acquiritur ignorantia, ibi {Ignorantia autem secundum negationem. Circa primum tria facit, primo determinat de syllogismo demonstratiuo ostendẽdo quid sit. Secundo determinat de materia syllogismi demonstratiui ostendendo quæ & qualia sint, ex quibus est, ibi {Quoniam autem impossibile est.} Tertio determinat de forma ipsius, ostendendo in qua figura præcipue fiat. ibi {Figuratum autem magis faciens scire. Circa primum tria facit. primo ostendit de demonstratiuo syllogismo, quid est. Secundo notificat quædam, quæ in diffinitione syllogismi demonstratiui ponuntur, ibi {Est autem principium demonstrationis.} Tertio excludit quosdam errores, qui ex præmissis circa demonstrationẽ oriri possunt, ibi {Quibusdam quidem igitur.} Circa primũ sciẽdum est quod in omnibus, quæ sunt propter finem, diffinitio quæ est per causam finalẽ, est ratio diffinitionis, quæ est per causam materialem, & medium probans ipsam. propter hoc enim oportet vt domus fiat ex lapidibus & lignis, quia est operimentum protegens nos à frigore & æstu. Sic igitur de demonstratione dat hic duas diffinitiones, quarum vna sumitur à fine demõstrationis, quod est scire. Et ex hac concluditur altera, quæ sumitur à materia demonstrationes. Vnde circa hoc tria facit. Primo diffinit ipsum scire. Secundo diffinit demonstrationem per finem eius, qui est ipsum scire, ibi {Dicimus autem scire.} Tertio ex vtraq; diffinitione concludit diffinitionem demonstrationis, quæ sumitur per comparationem materiæ demonstrationis, ibi {Si igitur est scire vt posuimus.} Circa primum quinque facit. Primo enim determinat cuiusmodi scire sit, quod diffinire intendit. Circa quod sciendum est quod aliquid dicimur scire aliquid secũdum quid, quando scimus illud in alio, in quo est, vel sicut pars in toto. Sicut scientes domum, dicimur scire parietem. Vel sicut accidens in subiecto, sicut scientes Coriscum, diceremur scire venientem. Vel sicut effectus in causa, sicut dictum est supra quod cõclusionem percipimus in principijs. Vel quocunque simili modo. Et hoc est scire per accidens, quia scito aliquo per se, dicimur scire id quod accidit ei quocunque modo. Intendit igitur Philosophus diffinire scire simpliciter, non autem scire secundum accidens. Hic enim modus sciendi est sophisticus. Vtuntur enim sophistæ tali modo arguendi. Cognosco Coriscum, Coriscus est veniens, ergo cognosco venientem. Secundo cum dicit.

lect. 2. — Lectio. 37. — Lectio. 31. — lect. 27. — lect. 9. — lect. 5. — lect. 7. — Diffinitio- ne ? his que sunt propter finem.

Scire simpliciter & secũdum quid. — Lect. præce. — Ari. diffi. scire simpliciter.

ARGY. *Cũ causam, ob quã res est, illius causam esse, et fieri nõ posse, vt res aliter sese habeat, cognoscere arbitramur.*

ANTI. *Cum causam arbitramur cognoscere, propter quam res est, & quoniam illius causa est, & non est contingere hoc aliter se habere.*

Ponit diffinitionẽ ipsius scire simpliciter. Circa quod considerandum est quod scire aliquid est perfecte cognoscere ipsum, hoc autem est perfecte apprehendere ipsius veritatem. Eadem enim sunt principia esse, rei & veritatis ipsius, vt patet ex. 2. Meta. Oportet ergo scientem si est perfecte cognoscens quod cognoscat causam rei scitæ. Et propter hoc dicit {cum causam arbitramus.} Si autẽ cognosceret causam tantum, nondum cognosceret effectũ in actu, quod non est scire simpliciter, sed virtute tantũ, quod est scire secundum quid, & quasi per accidens. Et ideo oportet scientem simpliciter, cognoscere etiam applicationem causæ ad effectum. Et propter hoc dicit {Et quoniam illius causa est.} Quia vero scientia est etiã certa cognitio rei, quod autem contingit aliter se habere non potest aliquis per certitudinẽ cognoscere, ideo vlterius oportet quod id quod scitur nõ possit aliter se habere. Quia igitur scientia est perfecta cognitio, ideo dicit {Cum causam arbitramur cognoscere.} Quia vero est actualis cognitio, per quam scimus simpliciter, addit. {Et quoniam illius est causa.} Quia vero est certa cognitio, subdit. {Et non est contingerere aliter se habere.} Tertio ibi.

Tex. c. 4 lec. 2. text. exp. pri. — Scire nõ simpliciter. — Epilo. totius expõ.

ARGY. *Patet igitur ipsum scire tale quod esse. Nam & hi qui nesciunt, & hi qui sciunt, ita sese habere putant, quorum ipsi scientes, & ita sese [illegible]um habent.*

ANTI. *Manifestum igitur est quòd huiusmodi aliquid scire scit. Et nanque non scientes, & scientes hi quidem opinãtur ipsi sic se habere, scientes autem & eam habent.*

Manifestat positam diffinitionem propter hoc, quod tã scientes, quam non scientes, estimantes tamẽ se scire, hoc modo accipiunt scire sicut dictum est. Non sciẽtes enim qui estimant se scire opinantur sic se habere in cognoscẽdo, sicut dictum est. Scientes autem veræ, sic se habent. Est autem hæc recta manifestatio diffinitionis. Diffinitio enim est ratio, quam significat nomen, vt dicitur in 4. Meta. significatio autem nominis accipienda est ab eo, quod intendunt communiter loquentes per id nomen significare. Vnde & in 2. Topi. dicitur, quod nominibus vtendum est, vt plures vtuntur. Si quis etiam recte consideret per hanc notificationem magis ostenditur quid significet nomen, quam directæ aliquid significetur.

Tex. cõ. 28. Lec. 15. — Significatio nominis. Cap. 5.

Non

Non enim notificat scientiam, de qua proprie posset diffinitio assignari, cũ sit species alicuius generis sed notificat ipsum scire. Vnde & à principio dixit { Scire autem opinamur &c. } & non dixit. Scire est aliqd tale Quarto ibi.

Praesenti le.

ARGY. *Quare cuius simpliciter est scientia, id vt aliter sese habeat fieri omnino non potest.*

ANTI. *Quare cuius simpliciter est scientia, hoc impossibile est aliter se habere.*

Concludit corollarium quoddam ex diffinitione, scilicet q illud, de quo simpliciter est scientia oportet esse necessarium. Quinto ibi.

Vide in annot.

ARGY. *Si igitur et alius sciẽdi sit modus, posterius explicabimus.*

ANTI. *Siquidẽ igitur et alius est sciẽdi modus, posterius dicet.*

Respondet tacitae quaestioni, virum scilicet sit aliquis alius modus sciendi à praedicto. Quod promittit se dicturum in sequentibus. Est enim scire per effectum, vt infra patebit. Dicimur etiam aliquo modo scire ipsa principia indemonstrabilia, quorum nõ est accipere causam. Sed proprius & perfectus sciendi modus est qui praedictus est.

Lect. 23.

ARGY. *Addimus etiam, per demonstrationem etiam scire.*

ANTI. *Dicimus aũt, quia scire per demõstrationẽ ẽ intelligere.*

Diffinit syllogismum demonstratiuum per operationem ad finem suum, qui est scire. Circa quod tria facit. Primo ponit q scire est finis syllogismi demonstratiui, siue effectus eius, cum scire nihil aliud esse videatur, quã intelligere veritatem alicuius conclusionis per demonstrationem. Secundo ibi.

ARGY. *Demonstrationem autem dico ratiocinationem eam, quae scientiam efficit.*

ANTI. *Demonstrationem autem dico syllogismum apodicticon idest facientem scire.*

Vide in annot.

Diffinit syllogismum demonstratiuum per huiusmodi finem, dicens, q demonstratio est syllogismus scientialis, idest faciens scire. Tertio exponit hoc, quod dixerat scientialem, ibi.

ARGY. *Eam vero scientiam efficere dico, qua scimus, eam ipsam habendo.*

ANTI. *Sed scientialem syllogismum dico, secundum quem in habendo ipsum scimus.*

Dicens q scientialis syllogismus dicitur, secundum quem scimus, inquantum ipsum habemus, ne forte aliquis syllogismum scientialẽ intelligeret quo aliqua scientia vteretur. Deinde cum dicit.

ARGY. *Si igitur ipsum scire tale est, quale posuimus, necesse est & demonstratiuam scientiam ex veris, & primis, inmediisque vocantibus, & ex notioribus & prioribus ipsa conclusione, causisque eiusdem esse.*

ANTI. *Si igitur est scire vt posuimus, necesse est & demonstratiuam scientiam ex veris esse, & primis, & immediatis, & notioribus, & prioribus, & causis conclusionis.*

Concludit ex praedictis diffinitionem syllogismi demonstratiui ex materia sumptam. Et circa hoc duo facit. primo concludit. Secundo manifestat, ibi { Verum quidẽ igitur oportet scire. } Circa primum tria facit, primo proponit consequentiam, qua demonstrationis materialis diffinitio concluditur ex praemissis, dicens, q si scire hoc significat, quod diximus, causam rei cognoscere &c. necesse est q demonstratiua scientia idest quae per demonstrationem acquiritur, procedat ex propositionibus veris, primis, & immediatis idest quae non per aliquod medium demonstrantur, sed per seipsas sunt manifestae. Quae quidem immediatae dicuntur inquantum carent medio demonstrante, primae autem in ordine ad alias

Propositiones demon.

propositiones, quae per eas probãtur. Et iterum ex notioribus, & prioribus, & causis conclusionis. Secundo ibi.

imme. & pri. quare.

ARGY. *Si enim erunt & ipsa principia propria eius, quod demonstratur.*

ANTI. *Sic. n. erũt et prĩcipia propria eius, quod demõstratur.*

Excusat se ab additione alterius particulae, quae videbatur apponenda, q. s. demonstratio ex proprijs principijs procederet. Sed ipse dicit, q hoc intelligitur per ea, quae dicta sunt. Nam quia propositiones demonstrationis sunt causae cõclusionis, necesse est q sint propria principia eius. Oportet enim esse causas proportionatas effectibus. Tertio ibi.

2. Phys. tex. cõ. 38. lec. 6. tex. ex vid.

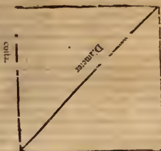
ARGY. *Nam ratiocinatio quidem sine his erit, demonstratio vero non erit. Scientiam enim non faciet.*

ANTI. *Syllogismus quidem erit & sine his, demonstratio autem non erit. Non enim faciet scientiam.*

Manifestat praemissae consequentiae necessitatem, dicens, q licet syllogismus non requirat praemissas conditiones in propositionibus, ex quibus procedit, requirit tamen eas demonstratio. Aliter enim non faceret scientiã. Deinde cum dicit.

ARGY. *Vera igitur esse oportet, quia fieri nequit, vt id, quod non est, sciatur, veluti diametrum commensurabilẽ esse.*

ANTI. *Verum quidem igitur oportet esse, quoniam non est scire quod non est, vt quòd diametros sit symetros.*

Manifestat positam diffinitionem, manifestans etiam quod immediate dixerat. s. q nisi praemissae conditiones demonstrationi adessent scientiam facere non posset. Primo ergo ostendit quod semper procedit ex veris, ad hoc q scientiam faciat, quia quod non est, nõ contingit scire, sicut diametrum esse symetrum. i. cõmensurabilem lateri quadrati. Dicuntur. n. quantitates incommensurabiles, quarum non potest accipi aliqua mensura communis, & huiusmodi quantitates sunt, quarum non est proportio adinuicem sicut numeri ad numerum, quod quidem contingit de diametro quadrati & eius latere, vt patet ex. 16. Euclidis. Quod autem nõ est verum, non est. Nã esse, & esse verum conuertuntur. Oportet ergo, id quod scitur esse verum. Et sic conclusionem demonstrationis, quae facit scire, oportet esse veram, & per consequẽs eius propositiones. Non enim contingit verum sciri ex falsis, & si concludi possit ex eis, vt infra ostendet. Secundo ibi.

Quãtitates incommensurabiles.

2. Meta. tex. cõ. 4. lect. 8 tex. ex pri. Lectio. 13. expos. 8.

ARGY. *Ex primis autem, & indemonstrabilibus esse, quia nõ sciet non habens demonstrationem ipsorum Scire enim nõ per accidens ea, quorum est demonstratio, nihil aliud est sane, quàm demonstrationem habere.*

Ex

Ex primis autem indemonstrabilibus est, quia nõ sciet non habens demonstrationem ipsorum. Scire enim est habere demonstrationem, quorum demonstratio est, non secundum accidens.

Ostendit q demonstratio sit ex primis, & immediatis, siue indemonstrabilibus. Non enim contingit aliquẽ habere scientiam, nisi habeat demonstrationem eorum, quorum potest esse demonstratio, & hoc dico per se, & non per accidens. Et hoc ideo dicit, quia possibile esset scire aliquam conclusionem non habens demonstrationem præmissarum, etiam si essent demonstrabilia, quia sciret eam per alia principia, & hoc esset secundum accidens. Detur ergo q aliquis demonstrator syllogizet ex demonstrabilibus, siue mediatis, aut ergo habet illorum demonstrationem, aut non habet, si non habet ergo non scit præmissas, & ita nec conclusionem propter præmissas. Si autem habet, cum in demonstrationibus non sit procedere in infinitum, vt infra ostendet, tandẽ erit deuenire ad aliqua immediata & indemonstrabilia. Et sic demonstratio oportet q procedet ex immediatis, vel statim, vel per aliqua media. Vnde & in primo libro Topicorum dicitur, q demonstratio est ex proprijs, & veris, aut his, quæ per ea fidem sumpserunt. Tertio ibi.

Lect. 13. vsque ad 36. Demõ. quo ex immed. Cap. 1.

ARGY. *Causa etiam sint oportet, & notiora, ac priora. Causæ, quia tum scimus cum cognoscimus causam. Priora siquidem & causæ sunt, & antea cognita non illo modo solum quid significent, sed altero etiam modo. Dupliciter autẽ sunt priora notioraue. Non enim idem est prius natura, & nostra ex parte prius, neque notius, & nobis etiam notius. Atque ea quidem ad nos priora, notioraue dico, quæ propinquiora sensui sunt, ea vero simpliciter priora notioraue, quæ à sensu longius distant. Sunt autem remotissima quidem ea, que sunt vniuersalia maxime. Propinquissima vero, singularia ipsa. Atque hæc inter sese opponuntur. Ex primis autem esse nihil aliud est, quàm ex proprijs esse. Idem enim primum, atque principium dico.*

ANTI. *Causas quoq; notiores oportet esse, & primas causas, quoniam tunc scimus, cum causas cognoscimus. Et priores, si vera sunt causæ, & notiores, non solum altero modo intelligendo, sed in sciendo, quoniam sunt. Priora autem, & notiora dupliciter sunt. Non enim idem est natura, & ad nos prius, neque notius natura, & nobis notius. Dico autem priora ad nos, & notiora, proxima sensu, simpliciter autem priora, & notiora quæ longius sunt. Sunt autem quidem longiora vniuersalia, maxime autem propinquiora sensui singularia. Et opponuntur hæc adinuicẽ. Ex primis autem est, quod ex proprijs principijs est. Iam enim dico idem primum, & principium.*

vide in annot.

Probat q demonstrationis propositiones sunt causæ cõclusionis, quia tunc scimus, cum causas cognoscimus. Et ex hoc ostendit vlterius q sint priores & notiores, quia omnis causa est naturaliter prior, & notior suo effectu. Oportet autem q causa conclusionis demonstratiuæ sit notior non solum quantum ad cognitionem quid est, sed etiam quantum ad cognitionem quia est. Non.n. ad demonstrandum q eclipsis solis est sufficit scire q est lunæ inter positio, sed oportet etiam scire q luna interponitur inter solem & terram. Et quia prius, & notius dicitur dupliciter. s. quo ad nos, & secundum naturam, dicit consequenter q ea, ex quibus procedit demõstratio, sunt priora, & notiora simpliciter, & secundum naturam & non quo ad nos. Et ad huiusmodi expositionem dicit q priora & notiora simpliciter sunt illa, quæ sunt remota à sensu, vt vniuersalia. Priora & notiora quo ad nos sunt proxima sensui. s. singularia, quæ opponuntur vniuersalibus, siue oppositione prioris & posterioris siue oppositione propinqui & remoti. Videtur aũt contrarium huius haberi in 1. Physic. vbi dicitur, q vniuersalia sunt priora quo ad nos, & posteriora secundum naturam. Sed dicendum est q hic loquitur de ordine singularis ad vniuersale simpliciter, quorum ordinem oportet accipere secundum ordinem cognitionis sensitiuę, & intellectiuę in nobis. Cognitio autem sensitiua est in nobis prior intellectiua, quia intellectualis cognitio à sensu procedit in nobis. Vnde & singulare est prius & notius quo ad nos, quàm vniuersale. In 1. autem Physic. non ponitur ordo vniuersalis ad singulare simpliciter, sed magis vniuersalis ad minus vniuersale, vtputa animalis ad hominem, & sic oportet q quo ad nos vniuersalius sit prius, & magis notum. In omni enim generatione, quod est in potentia, est prius tempore & posterius natura. Quod autem est completum in actu est prius natura, & posterius tempore. Cognitio autem generis est quasi potentialis in comparatione ad cognitionem speciei, in qua actu sciuntur omnia essentialia rei. Vnde & in generatione scientiæ nostræ prius est cognoscere magis commune quàm minus commune. Item in libro Physic. dicitur q innata est nobis via ex nobis notioribus. Non ergo demonstratio fit ex his quę sunt priora simpliciter, sed quo ad nos. Sed dicendum q hic loquitur secundum q id quod est in sensu est notius quo ad nos, eo quod est in intellectu. Ibi autem secundum q id, quod est notius quo ad nos est etiã in intellectu. Ex singularibus autem quæ sunt in sensu nõ sunt demonstrationes, sed ex vniuersalibus tantum, quæ sunt in intellectu. Vel dicendum q in omni demonstrationi oportet q procedatur ex his, quæ sunt notiora quo ad nos, non tamen singularibus, sed vniuersalibus. Non enim aliquid potest fieri nobis notum, nisi per id, quod est magis notum nobis. Quandoq; autem id quod est magis notum quo ad nos, est etiam magis notum simpliciter, & secundum naturam, sicut accidit in mathematicis in quibus propter abstractionem à materiam, non fiunt demonstrationes nisi ex principijs formalibus. Et in talibus fiunt demonstrationes ex his quæ sunt notiora simpliciter. Item quandoq; id, quod est notius quo ad nos non est notius simpliciter, sicut accidit in naturalibus, in quibus essentiæ & virtutes rerum propter hoc q in materia sunt, sunt occultæ, sed innotescunt nobis per ea, quæ exterius de ipsis apparent. Vnde in talibus fiunt demonstrationes vt plurimum per effectus, qui sunt notiores quo ad nos, & non simpliciter. Nunc autem non loquitur de hoc modo demonstrationum, sed de primo. Quia vero in hac manifestatione hoc etiam omiserat manifestare q demonstratio esset ex proprijs principijs, consequẽter subdit q habetur etiam ex præmissis. Per hoc enim quod dicitur q demonstratio est ex primis, habetur q sit ex proprijs principijs, sicut & superius dictũ est. Idẽ enim videtur esse primum & principium. Nam primum in vnoquoque genere & maximum, est causa omnium eorum, quæ sunt post, vt dicitur in secundo Metaphysi.

1. Dubium In prin. tex. cõ. 3. Solut.

2. Dubium primo text. cõ. 2. ex. 2.

Solutio. 2.

Quandoq; magis not. nobis & magis no. simpliciter.

Demon. in vniuersalibus.

Text. c. 4. le. 2. te. expo. 1.

LECTIO V.

Quod nam sit Immediata propositio, & quæ sint immediata demonstrationis principia manifestat.

ARGY. *Est autem demonstrationis principium propositio medio vacãs. Ea vero medio vacat, qua nulla est alia prior.*

ANTI. *Est autem principiũ demonstrationis propositio immediata. Immediata autem est, qua nõ est altera prior.*

Lect. prece. te. expó. 9. Quia superius Philosophus dixerat ꝙ demonstratio est ex primis, & immediatis, & hæc ab ipso nondum manifestata erant, ideo intendit ista manifestare. Et diuiditur in tres partes. In prima parte ostendit quid sit propositio immediata. In secūda ostendit ꝙ oportet huiusmodi propositiones esse notiores conclusione, ibi.} Quoniam autem oportet credere & scire.} In tertia excludit Lect. imme. sequē. lec. 7. quosdam errores, qui ex prædictis occasionem habebāt, ibi {Quibusdam quidem igitur.} Circa primum duo facit. Primo ostendit quid sit propositio immediata. Secūdo diuidit eam, ibi {Immediati autem principij.} Circa primū hoc modo procedit. Primo nanq; resumit quod supra dictum est, scilicet ꝙ principium demonstrationis sit propositio immediata. Nam etiam supra dixerat ꝙ Lect. 4. demonstratio est ex primis & immediatis. Secundo. ibi {Immediata autem.} Diffinit immediatam propositionem, & dicit ꝙ immediata propositio est, qua non est altera prior. Cuius quidem notificationis ratio ex præ- Lect. 4. tex. expó. 8. dictis patet. Dictum est enim supra ꝙ demōstratio ex prioribus est. Quandocunque igitur aliqua propositio est mediata, idest habens medium, per quod demonstretur prædicatum de subiecto, oportet ꝙ priores ea sint propositiones, ex quibus demonstretur. Nam prædicatum conclusionis per prius inest medio, quàm subiecto, cui etiam per prius inest medium, quàm prædicatum. Relinquitur ergo ꝙ illa propositio, qua non est altera prior, sit immediata. Tertio ibi.

ARGY. *Propositio altera enunciationis est pars, vnum de vno complectens.*

ANTI. *Propositio autem est enūciationis altera pars, vnum de vno.*

Ostendit quid sit propositio, quæ ponitur in diffinitione immediatæ propositionis. Et circa hoc tria facit. Primo nanque diffinit propositionem simpliciter, quòd propositio est altera pars enunciationis, in qua prædicatur vnum de vno. Habet enim enunciatio duas partes affirmationem & negationem. Oportet enim ꝙ omnis syllogizans alteram earum proponat, non autem vtranque. Hoc enim est proprium eius, qui à principio quæstionem mouet. Vnde per hoc separatur propositio à problemate. Sicut enim in vno syllogismo non concluditur nisi vnum, ita oportet ꝙ propositio, quę est syllogismi principium sit vna. Vna autem est in qua est vnū de vno. Vnde per hoc ꝙ Philosophus dicit vnū de vno, separatur propositio ab enunciatione, quæ dicitur plures, in qua plura de vno, vel vnum de pluribus dicitur.

Secundo, ibi.

ARGY. vide in annot. *Differendi quidem, quę [illegible]ramuis accipit. Demonstrandi vero, qua definite alterum, quod est verum.*

ANTI. *Dialectica similiter est accipiens quamlibet. Demonstratiua alterum determinate, quoniam verum est.*

Ponit differentiam inter dialecticam propositionem & demonstratiuam, dicens, ꝙ cum propositio accipiat alteram partem enunciationis, dialectica autem indefferenter accipit quamcunque earum. Habet enim viam ad vtranque partem contradictionis, eo ꝙ ex probabilibus procedit. Vnde etiam & in proponendo accipit vtranque partem contradictionis, & quærendo vtranque ponit. Demonstratiua autem propositio accipit alteram partem determinate, quia nunquàm habet demonstratio viam nisi ad verum demonstrandum. Vnde etiam semper proponendo accipit veram partem cōtradictionis. Propter hoc etiam non interrogat, sed sumit quod demonstrat, quasi notum. Tertio ibi.

ARGY. *Enunciatio est contradictionis vtraque pars contradictio est oppositio, cuius nullum per se medium est. Contradictionis partium, ea quidem, qua quippiam cuipiam adiungitur, affirmatio dicitur. Ea vero, qua quippiam à quopiam se mouetur, negatio nuncupatur.*

ANTI. *Enunciatio autem contradictionis quamlibet partem. Contradictio autem est oppositio, cuius non est medium secundum se inuenire. Pars autem contradictionis, quę quidem aliquid de aliquo, affirmatio est, qua vero aliquid ab aliquo, negatio est.*

Diffinit enunciationē quæ ponit in diffinitione propositionis dicens, ꝙ enunciatio complectitur vtranque partem contradictionis, vt ex dictis patet. Quid autem sit contradictio consequenter ostendit, dicens, ꝙ cōtradictio est oppositio, cuius non est medium secūdum se. Quamuis enim in priuatione, & in habitu, & in contrarijs immediatis non sit medium circa determinatum subiectum, tamen est medium simpliciter. nam lapis neque cœcus, neque videns, & album, neque par, neque impar est. Hoc etiam quod habent, de immediatione circa determinatum subiectum, habent inquantū aliquid participant contradictionis. Nam priuatio est negatio in subiecto determinato. Et alterum etiam contrariorum immediatorum est habens aliquid contradictionis. Sed cōtradictio simpliciter in omnibus caret medio. Et hoc non habet ab alio, sed ex seipsa. Et propter hoc dicit ꝙ eius non est medium secundum se. Exponit etiam consequenter quid sit pars contradictionis. Et enim contradictio oppositio affirmationis & negationis. Vnde altera pars eius est affirmatio, quæ prædicat aliquid de aliquo, altera vero negatio, quę remouet aliquid ab aliquo. (Medium in priua. oppo. & contrarijs immed.) (Priuatio.) (Contrad. caret medio.)

Deinde cum dicit.

ARGY. *Principiorum autem ratiocinandi vacantium medio, id quidem, quod fieri nequit, vt demonstretur, quodque non necesse est eum habere qui discendo, quoduis est percepturus, positio nominatur. Quod vero necesse est habere docendum quemlibet, dignitas appellatur. Sunt enim talia quædam, quę sese offerunt hisce qui discunt ad vnāquamque scientiam perdiscendam. Atque talibus hoc potissimum nomen tribuere consueuimus.*

ANTI. Vide in annot. *Immediati autem principij syllogistici, positionem quidem dico, quam non est demonstrare, neque est necesse habere docendum quemlibet. Quam vero necesse est habere docendum quemlibet, dignitatem, vel maximam propositionem. Sunt enim quædam huiusmodi. Hoc enim maxime in huiuscemodi nomen consueuimus dicere.*

Diuidit immediatum principiū. Et circa hoc duo facit. Primo diuidit. Secundo subdiuidit, ibi {Positionis autem quædam.} Dicit ergo primo, ꝙ immediatum principium syllogismi est duplex. Vnum quidem quod dicitur positio, quam non contingit demonstrare, & ex hoc immediatum dicitur, neque tamen aliquem docendum, i. qui doceri debet in demonstratiua scientia, necesse est habere, idest mente conspicere, siue ei assentire. Aliud vero est quod dicitur dignitas, vel maxima proprositio, quam necesse est habere in mente, & ei assentire, quemlibet qui doceri debet. Et manifestum est ꝙ quæqam principia talia sunt, vt probatur quarto Metaphysic. de hoc principio, ꝙ affirmatio & negatio non sunt simul vera, quorum contrarium nullus credere mente potest, & si ore proferat. Et in talibus vtimur nomine prædicto, s. dignitatis, vel maxime propositionis, propter huiusmodi principiorum certitudinem ad manifestandum alia. (Tex. ca. 3. le. 6. te. ex. 9.)

Notandum. Ad huius autem diuisionis manifestationem sciendum est, quod qualibet propositio, cuius prædicatum est in ratione subiecti est immediata, & per se nota, quantum est de se. Sed quarundam propositionum termini sunt tales, quod sunt innotitia omnium, sicut ens, & vnum, & alia, quæ sunt entis inquantum ens. Nam ens est prima conceptio intellectus. Vnde oportet quod tales propositiones non solú in se, sed etiam quo ad nos, quasi per se notæ habeantur. Sicut quod non contingit idem esse & non esse, & quod totum sit maius sua parte, & similia. Vnde & huius principia oẽs scientiæ accipiunt à Metaphysic. cuius est considerare ens simpliciter, & ea quæ sunt entis. Quædam vero oppositiones sunt immediatæ, quarum termini non sunt apud omnes noti. Vnde licet prædicatum sit de ratione subiecti, tamen quia diffinitio subiecti non est omnibus nota, non est necessarium quod tales propositiones ab omnibus concedant. Sicut hęc propositio. Omnes recti

Prop. constitutæ ex terminis vtis &.

anguli sunt æquales, quantum est in se, est per se nota, siue immediata, quia ęqualitas cadit, in diffinitione anguli recti. Angulus enim rectus est quem facit linea recta super aliam lineam rectam cadens, ita quod ex vtraque parte anguli reddantur æquales. Et ideo cum quadam positione recipiútur huiusmodi principia. Est & alius modus quo aliquæ propositiones dicuntur suppositiones. Sunt enim quędam propositiones, quę non possunt probari nisi per principium alterius scientię, & ideo oportet quòd in illa scientia supponantur, licet probentur per principia alterius scientiæ. Sicut a puncto ad punctum est rectam lineam ducere, supponit geometra, & probat naturalis, ostendens, quod inter qualibet duo puncta si linea recta media. Deinde cum dicit.

ARGY. *Rursus ea quidem positionum, quæ vtramuis enunciationis accipit partem esse inquam quippiam, vt non esse, suppositio dicitur. Ea vero quæ est sine hoc ipso diffinitio est. Diffinitio nanque positio quidem est. Ponit enim arithmeticus vnitatem quantitatem indiuisibilem esse. Sed suppositio sane non est. Nam quid est vnitas & vnitatem esse non eadem sunt.*

ANTI. *Positionis autem quæ est quamlibet partium enunciationis accipiens, vt dico aliquid esse, aut non esse, suppositio quidem est. Quæ vero sine hoc diffinitio est. Diffinitio enim quædam est positio. Ponit enim arithmeticus vnitatem indiuisibilem esse secundum quantitatem. Suppositio autem non est. Id enim quod quid est vnitas, & esse vnitatem, non idem est.*

Subdiuidit alterum membrum primę diuisionis scilicet positionem, dicens, quod quædam positio, est, quæ accipit aliquam partem enunciationis, scilicet affirmationẽ, vel negationem quod significat, cum dicit, {vt dico esse aliquid, aut non esse.} Et hæc positio suppositio dicitur, quia tanquam veritatem habens supponitur. Alia autem est positio, quæ non significat esse, vel non esse, sicut diffinitio, quæ positio dicitur. Ponitur enim ab arithmetico diffinitio vnitatis, tanquam quoddam principium, scilicet quod vnitas est indiuisibilis secundum quantitatem. Sed tamen diffinitio nõ ponitur suppositio. Illud enim proprie supponitur, quod verũ vel falsum significat. Et ideo subdit quod {non idem est, quod quid est vnitas, } quod neque verum, neque falsum significat, {& esse vnitatem, } quod significat verum, vel falsum. Sed potest quæri cum diffinitio non sit propositio significans esse vel non esse, quo modo ponatur in subdiuisione immediatæ propositionis. Sed dicendum quod in subdiuisione non sumit immediatam propositionem ad subdiuidendum, sed immedia tum principium. Principium autem syllogismi dici potest non solum propositio, sed etiam diffinitio. Vel potest dici, quod licet diffinitio in se non sit propositio in actu, est tamen in virtute, quia cognita diffinitione apparet diffinitionem de subiecto veræ prædicari.

Dubium.

Solu. prima.

Solu. scd'a.

LECTIO VI.

Principia ipsa notiora esse ipsa conclusione, neque quid illis certius esse ostenditur, quam quòd principijs opposita falsa sint.

ARGY. *Cum autem credere, scireque rem oporteat talem ratiocinationem habendo, quam demonstrationẽ vocamus, hæc vero sit, quia sunt ea, ex quibus extruitur ratiocinatio, necesse est non solum ante a prima ipsa vel omnia, vel aliqua cognoscantur, sed etiam magis noscantur.*

ANTI. *Quoniam autem oportet credere, & scire rem in huiusmodi habẽdo syllogismum, quem vocamus demonstrationem, est autem hoc quidem scire ea ex quibus est syllogismus, necesse est non solum præcognoscere prima, aut omnia, aut quædam, sed etiam magis.*

Postquam ostendit Philosophus quæ sunt immediata principia, hic de eorum cognitione determinat. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit quod immediata principia sunt magis nota conclusione. Secundo ostendit quod & falsitas contrariorum debet esse notissima, ibi {Non solum autem &c.} Circa primum tria facit. Primo proponit intentionem, dicens, quod quia omnia nos credimus alicui rei conclusæ, & scimus eam per hoc, quod habemus syllogismum demonstratiuum, & hoc quidem est inquantum scimus syllogismum demonstratiuum, necesse est non solum præcognoscere prima principia conclusionis, sed etiam ea magis cognoscere, quàm conclusionem. Ad didit autem aut omnia, aut quædam, quia quædam principia probatione indigent ad hoc quod sint nota, & antequã probentur non sunt magis nota conclusione. Sicut quòd angulus exterior trianguli valeat duos æquales intrinsecos sibi oppositos, antequam probetur, ita ignotum est, sicut quod triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis. Quædam vero principia sunt, quæ statim posita, sunt magis nota conclusione. Vel aliter quædam conclusiones sunt, quæ sunt notissimæ, vt puta per sensum sumptæ, siue acceptæ, sicut quod sol eclipsetur. Vndé principiũ per quod probatur non est notum magis simpliciter scilicet quod luna interponatur inter solem & terram, licet sit magis notum in via rationis procedentis ex causa in effectum. Vel aliter hoc ideo dicit, quia etiam, dixerat supra, quod quædam principia tempore prius cognoscuntur, quàm conclusio, quædam vero simul tempore nota sunt cum conclusione. Secundo ibi.

Cur addit omnia, aut quædam.
Prima interpreta.

Secunda.

Non sp principium magis nota conclu.

Tertia.

ARGY. *Semper enim illud est tale magis, ob quod vnumquodque est tale. Veluti magis idest dilectũ, atque amatũ, ob quod*

amamus, atque diligimus. Quare si ob prima scimus, accredimus, & illa sane scimus ac credimus, magis, quoniam ob illa & ipsa scimus posteriora.

ANTI. Vide in annot.

Semper enim propter quod vnūquodque & illud magis est, vt propter quod amamus, illud amicum magis est. Quare siquidem scimus per prima, & credimus, illa scimus, & credimus magis, quoniam propter illa & posteriora.

Probat propositum dupliciter. Primo ratione ostensiua sic. {Propter quod vnumquodque & illud magis, sicut si amamus aliquem.} propter alterū, vt si Magistrū propter discipulum, discipulum amamus magis. Sed cōclusiones scimus & eis credimus propter principia. Ergo multo magis scimus principia, & magis eis credimus, quàm conclusioni. Attendendum est autem circa hanc rationem, q̄ causa semper est potior effectu suo. Quando ergo causa, & effectus conueniunt in nomine, tunc illud nomen magis prædicatur de causa, quàm de effectu, sicut ignis est magis calidus, quàm ea, quę per ignem calefiunt. Quandoque vero causa, & effectus non conueniūt in nomine, & tunc licet nomen effectus non conueniat causæ, tamen conuenit ei aliquid dignius, sicut & si in sole non sit calor, est tamen virtus in eo quædam, quæ est principium caloris. Deinde cum dicit.

Propter qđ vnumquodque &c.

ARGY.

Fieri autem non potest vt ea magis quisquam, quę ne scit, & circa quæ non melius dispositus est, quàm si scierit, quàm ea, quæ cognoscit, credat, atque essentiat. At euenit id profecto, si non prius cognouerit principia quispiam, quàm ea, quæ per demonstrationem creduntur.

ANTI. vide in annot.

Non potest autem credere magis quæ scit, quæ non contingunt, neque sciens, neque melius dispositus, quàm sciens, si contingit. Accidit autem hoc nisi aliquis precognouerit per demonstrationem credentium.

Le.2. ex. vi.

Probat idem per rationem ducentem ad impossibile, quæ talis est. Principia præcognoscuntur conclusione vt supra habitum est, & sic quando principia cognoscuntur, nondum conclusio est cognita. Si igitur principia non essent magis cognita quàm conclusio sequeretur q̄ homo, vel plus, vel æqualiter cognosceret ea, quę non nouit quàm ea quę nouit. Hoc aūt impoſſe est, ergo impossibile est q̄ principia nō sint magis nota cōclusione. Litera sic exponitur. {Neque sciens, neque alius melius dispositus in cognoscēdo, q̄ sciens, si contingeret aliquem esse talē,} quod dicit propter intelligētem principia, de quo adhuc non est manifestum, {non potest magis credere quæ nō contingunt sciri ab eo, his, quæ iam scit. Accidet autem hoc, nisi aliquis de numero credentium conclusionem per demonstrationem præcognouerit,} idest magis nouerit principia. In græco planius habetur sic. Non est autem possibile credere magis his, quæ nouit, quæ non existunt, nec sciens, neque melius dispositus, quàm si contigerit, sciens. Tertio ibi,

ARGY.

Magis enim principijs, aut omnibus, aut quibusdam credere, quàm conclusioni necesse est ei, qui per demōstrationem scientiam est habiturus.

ANTI. vide in annot.

Magis enim necessē est credere omnibus principijs, aut quibusdam, quam conclusioni debentem habere scientiam per demonstrationem.

Exponit quod dixerat, dicens, q̄ hoc, quod dictum est, q̄ magis necesse est credere principijs, aut omnibus, aut quibusdam quàm conclusioni, intelligendum est de illo, qui debet accipere disciplinam per demonstrationē. Si enim aliunde conclusio esset nota, sicut per sensum, nihil prohiberet principia non esse magis nota conclusione in via illa. Deinde cum dicit.

Idē su. præsenti lec. ex. primæ.

ARGY.

Non solum autem ipsa principia magis nota, magisq; credita sint, quàm id, quod ex ipsis ostenditur, sed etiam nihil prorsus eorum, quæ principijs opponuntur, ex quibus erit ratiocinatio falsa, veraque contraria, credibile sit, aut notius principijs ipsis oportet. Quippe cum eum, qui simpliciter est scientiam consecutus, nunquam ab ea persuasione dimoueri oporteat.

ANTI.

Non solum oportet principia magis cognoscere, et magis ipsis credere, quàm ei quod demonstratur, sed neque aliud ipso credibilius est, neque notius oppositis principijs, ex quibus erit syllogismus contrariæ deceptionis. Siquidem oportet scientem simpliciter non incredibilē esse.

Ostendit q̄ {non solum magis oportet cognoscere principia} quàm conclusionem demonstratiuam, sed etiam nihil debet esse certius, quàm q̄ opposita principijs sint falsa. Et hoc ideo, quia {oportet scientem non esse incredibilem} principijs, sed firmissime eis assentire. Quicunque autem dubitat de falsitate vnius oppositorum, non potest firmiter inhærere opposito, quia semper formidat de veritate alterius oppositi.

LECTIO VII.

Duo eliduntur errores, alter illorum qui nullius esse scientiā opinati sunt, alter eorum, qui omnia per demonstrationem sciri posse existimauerunt.

ARGY.

Sunt autem quibus non videtur esse scientia, propterea quòd ipsa prima sciantur oportet. Sunt etiam quibus esse quidem videtur, demonstrationes tamen omnium esse. Quorum neutrum sane verum, aut necessarium est.

ANTI.

QVibusdam quidē igitur propter id, quòd oportet prima scire, non videtur scientia esse. Quibusdam autem omnium videntur esse demonstrationes. Quorum neutrum, neq; verum, neq; necessarium est.

Postquam determinauit Philosophus de cognitione principiorum demonstrationis, hic excludit errores ex prædeterminata veritate exortos. Et circa hoc tria facit. Primo ponit errores. Secundo rationes errantium, ibi {Supponentes quidem igitur.} Tertio excludit rationū radices, ibi {Nos autem dicimus.} Dicit ergo primo q̄ ex vna veritate superius determinata, duo errores contrarij sunt exorti. Determinatum est enim supra q̄ oportet principia demonstrationis præcognoscere, immo q̄ oportet etiam magis scire. Sed primum horum sufficit ad propositum. Propter hoc autem videtur quibusdam, q̄ nullius rei sit scientia. Quibusdam autem videtur q̄ sit scientia & q̄ omnium possit haberi scientia per demonstrationem. Neutrum autem istorum est verum, nec necessario sequitur ex rationibus eorū. Deinde cū dicit.

Lect. 6. tex. ex. 2. & 3.

ARGY.

Qui nanque scientiam non esse omnino ponunt, hij cēsent ascendendum esse in infinitum, propterea quòd posteriora non sciuntur ob ea priora, quorum prima non sunt, recte quidem dicentes. Fieri enim non potest vt infinita quisquam pertranseat. Quod si statur, ac principia sunt, hæc incognita dicuntur esse, cum ipsorum non sit demonstratio,

stratio, quod quidem solum inquiunt esse scire. Quod si fieri non potest vt prima sciantur, neque fieri posse dicunt vt ea, quæ proficiscuntur ex illis sciantur simpliciter, proprieue, sed ex suppositione, duntaxat si illa sint.

ANTI. *Supponentes quidem enim non esse omnino scire, hi ad infinitum volunt reduci, tanquam non sint vtique scientes posteriora, propter priora, quorum non esse prima recte dicentes. Impossibile enim est infinita transire. Et si stent, & si sint principia, hæc ignota esse, cum demonstratio ipsorum non sit, quod vere dicunt esse scire solum. Si vero non est prima scire simpliciter neque proprie, sed ex conditione si illa sint.*

Ponit rationes quibus in prædictos errores incidũt. Et primo ponit rationem dicentium ꝙ non est scientia, quæ talis est. Principia demonstrationis, aut procedunt in infinitum, aut est status in eis. Si proceditur in infinitum, non est in eis accipere principia, quia infinita nõ est transire, vt ad prima veniatur. Et ita non est primum cognoscere. Et in hoc recte argumentatur. Nam posteriora non possunt cognosci, non cognitis primi. Si autem stetur in principijs, oportet quòd principia nesciantur, si scire solum est per demonstrationem. Non enim principia habent aliqua priora, per quæ demonstrantur. Si autem principia ignorentur, oportet iterum posteriora non scire simpliciter, nec proprie, sed solum sub hac conditione si principia sint. Non enim potest aliquid per aliquod ignotum cognosci, nisi sub hac conditione, si illud principium quod est ignotum sit. Sic ergo sequitur vtroque modo, siue principia stent, siue procedatur in eis in infinitum, ꝙ nullius rei est scientia. Secundo cum dicit.

Per ignotũ aliquid cognosci.

ARGY. *Ad secundi de modo quidem sciendi consentiũt, per demonstrationem enim solum esse scientiam dicunt, verum omnium demonstrationem esse nihil inquiunt prohibere. Fieri enim potest vt demonstratio circuli modo versetur, omniaque mutuo demonstrentur.*

ANTI. *Quidam autem quòd ipsum quidem scire sit confitentur per demonstrationem solum esse, sed omnium esse demonstrationem nihil prohibet. Contingit enim circulariter fieri demonstrationem, & hoc ex, quæ sunt adinuicẽ.*

Ponit rationem dicentium omnium esse scientiam per demonstrationem, quia præmissæ radici. s. ꝙ non esset scire nisi per demonstrationem, addebant aliam. s. quod posset circulariter demonstrari. Sic enim sequebat, quod etiam si in principijs demõstrationis esset status, prima tamen principia erant scita per demonstrationem, quia illa principia dicebant demonstrari ex posterioribus. Nam circulariter demonstrare est demonstrare ex inuicem, idest quod primo fuit principium, postmodum sit conclusio, & conuerso. Deinde cum dicit.

ARGY. *Nos autem dicimus nec omnem scientiam esse demõstratiuam, sed eorum, quæ medijs vacant indemonstrabilem esse. Quod quidem necessarium esse patet. Nam si necessarium quidem est, vt priora sciantur, & ea, ex quibus conficitur demonstratio statur autem tandem in hisce, quæ vacant medijs, hæc indemonstrabilia necesse est esse. Hoc igitur ita sese habere dicimus, vt non solum sciẽtiam, sed & principium scientię quoddam esse asserimus, quo terminos ipsos cognoscimus.*

ANTI. Vide in an. *Nos autem dicimus neque omnem scientiam demonstratiuam esse; sed scientiam immediatorum indemonstrabilem. Et hoc quòd necessarium sit manifestum est. Si enim necesse est quidem scire priora ex quibus est demonstratio, stant autem quandoque immediata, hæc quidem priora indemonstrabilia necesse est esse. Et hoc igitur sic dicimus, & non solum scientiam, sed & principium scientiæ esse quoddam dicimus. Ipsa enim cognoscimus, inquantum terminos cognoscimus.*

Excludit falsas radices prædictarum rationum. Et primo hoc quod supponebant. s. q. non est scire nisi per demonstrationem. Secundo hoc ꝙ dicebant. s. quod contingeret circulariter demonstrari, ibi {Circulo quoque.} Dicit ergo primo ꝙ non omnis scientia est demonstratiua idest per demonstrationem accepta, sed immediatorum principiorũ est scientia indemonstrabilis idest non per demonstrationem accepta. Sciendum tamen ꝙ hic Aristo. large accipit scientiam pro qualibet certitudinali cognitione, & non secundum ꝙ scientia diuiditur contra intellectum, prout dicitur. Scientia est conclusionũ, & intellectus principiorum. Quod autem necessarium sit, vt certa cognitio aliquorum habeatur sine demõstratione, sic probat. Necesse est scire priora, ex quibus est demonstratio, sed hoc aliquando contingit reducere in aliqua immediata, alias oporteret dicere quod inter duo extrema scilicet subiectum & prædicatũ essent infinita media in actu. Et plus ꝙ non esset aliqua duo accipere, inter quæ non essent infinita media. Qualitercunque autẽ media assumantur, est accipere aliquid alteri immediatum. Immediata autem cum sint priora, oportet esse indemonstrabilia. Et ita patet ꝙ necesse est haberi aliquorum scientiã sine demonstratione. Si ergo quæratur quo modo immediatorum scientia habeatur? respondendum ꝙ non solum immediatorum est scientia, immo etiam cognitio eorum est principium totius scientiæ. Nam ex cognitione principiorum demonstratur cognitio conclusionum, quarum proprie est scientia. Ipsa autem principia immediata nõ per aliquod medium extrinsecum cognoscuntur, sed per cognitionem proprium terminorũ. Scito enim quid totum, & quid pars, cognoscitur ꝙ omne totum est maius sua parte, quia in talibus propositionibus, vt supra dictum est, prædicatũ est in ratione subiecti. Et ideo rationabiliter cognitio horum principiorũ est causa cognitionis cõclusionum, quia semper id, quod est per se, est causa eius, quod est per aliud.

Lectio. seq. imme.

Scientia hic

Oportet ad imme. redu.

Lect. 5. expo 5. circa med.

LECTIO VIII.

Quod non contingat circulariter demonstrari tribus rationibus ostenditur.

ARGY. *Et etiam patere dicimus fieri non posse vt circuli modo demonstratio simpliciter conuertatur, si demonstrationem ex prioribus oportet ac notioribus esse. Fieri enim nequit vt eisdem eadem simul priora sint, atque posteriora, nisi altero modo, veluti si alia nostra ex parte, alia simpliciter dicantur, quo quidem modo facit inductio notum. Quod si ita sit, non bene est diffinitum ipsum simpliciter scire, sed est sane duplex. An altera demonstratio, quæ sit ex hisce, quæ nobis sunt notiora, non est simpliciter demonstratio?*

ANTI. *Circulo quoq; quòd impose sit demõstrare simpliciter, manifestũ est, si vere ex prioribus oportet demõstrationẽ et notioribus. Impossibile est. n. eadẽ sibi ipsis simul priora, et posteriora esse nisi altero modo, vt hęc quidẽ ad nos, illa aũt simpliciter, quo certe modo*

facit inductio notũ. Si autem sic est, nouerit scire vtiq; simpliciter bene determinatum, sed dupliciter, aut non simpliciter altera demonstratio fit ex notioribus.

Postquam Philosophus exclusit vnam falsam radicẽ, ostendens quòd non omnis scientia est per demonstrationem, hic excludit aliam ostendens quod non contingit circulariter demonstrare. Ad cuius euidentiam sciendum est, quòd circularis syllogismus dicitur quando ex conclusione & altera præmissarum conuersa concluditur reliqua, sicut si fiat talis syllogismus. Omne animal rationale mortale est risibile, omnis homo est animal rationale mortale. Ergo omnis homo est risibilis. Assumatur ergo conclusio tanquam principium, & adiungatur & minor conuersa hoc modo. Omnis homo est risibilis omne animal rationale mortale est homo, ergo omne animal rationale mortale est risibile, quæ erat maior primi syllogismi. Ostendit autem per tres rationes ꝙ non contingit circulariter demonstrari. Quarum prima talis est. In circulari syllogismo idem fit conclusio & principium. Principium autem demonstrationis est prius & notius conclusione, vt supra ostensum est. Sequitur ergo quòd idem sit prius & posterius respectu vnius & eiusdem, & notius, & minus notum. Hoc autem est impossibile. Eergo est impossibile circulariter demonstrari. Sed potest aliquis dicere quòd idem potest esse prius & posterius alio & alio modo, scilicet vt hoc sit prius quo ad nos, & illud sit posterius simpliciter, Sicut singularia sunt priora quo ad nos, & posteriora simpliciter. Vniuersalia vero econuerso. Hoc autem modo inductio facit notum, sed altero modo à demonstratione. Nam demonstratio procedit ex prioribus simpliciter, inductio autẽ ex prioribus quo ad nos. Sed si sic fieret demonstratio circularis, vt scilicet primo concluderetur ex prioribus simpliciter, postea vero ex prioribus quo ad nos, sequeretur quòd non esset bene determinatum superius, quid est scire. Dictum est enim quod scire est causam rei cognoscere. Et ideo ostensum est, quòd oportet demõstrationem quæ facit scire, ex prioribus simpliciter procedere. Si autem demonstratio nunc ex prioribus simpliciter, nunc ex prioribus quo ad nos procederet, oporteret quòd scire etiam non solum esset causam rei cognoscere sed diceretur quòd esset etiam quoddam scire per posteriora. Aut ergo oportebit sic dicere, aut oportebit dicere quòd altera demonstratio quæ fit ex nobis notioribus, non sit simpliciter demonstratio. Ex his ergo apparet quare dialecticus syllogismus potest esse circularis. Procedit enim ex probabilibus, probabilia autem dicuntur quæ sunt magis nota, vel sapientibus, vel pluribus. Et sic dialecticus syllogismus procedit ex his quæ sunt magis nota nobis. Contingit autem idem esse magis & minus notum quo ad diuersos, & ideo nihil prohibet syllogismum dialecticum fieri circularem. Sed demonstratio fit ex notioribus simpliciter, & ideo vt dictum est, & non potest fieri circularis demonstratio. Secundam rationem ponit ibi:

Circularis syllogismi. Circularem demon. esse impo. tripliciter probatur. prima rõ. Tacita ob. Idẽ su. le. 4. expõ. vltim. Responsio. Lec. 4. tex. ex 2. Supra ĩme. Similis dial. posse esse circula. non autem demon.

ARGY. *Euenit autem hisce, qui dicunt demonstrationem versari, non solum id quod nunc est dictum, sed et nil aliud dicere, quàm hoc est, si hoc est. Hoc vero pacto, facile est omnia demonstrare. Atque patet idipsum accidere tribus positis terminis. Siue enim per multos, siue per paucos reddire dicatur, nihil profecto refert, atque per paucos etiam duos.*

ANTI. *Accidit autem dicentibus circulo demonstrationem esse, non solum quod nunc dictum est, sed nihil aliud dicere, quàm, quoniam hoc est si hoc est. Sic autem facile est demonstrare omnia. Manifestum autem est quòd hoc accidit tribus terminis positis. Per multos quidẽ aut per paucos reflectere, nihil differt. Per paucos aũt, aut per duos.* Vide in ano.

Ratio talis est. Si sit demonstratio circulari, sequitur ꝙ in demonstratione probetur idem per idem, vt si dicamus, si est hoc, est hoc. Sic autem facile est demonstrare omnia. Hoc enim facere quilibet poterit, tã sciens quàm ignorans. Et sic per demonstrationẽ non acquiritur sciẽtia, quod est contra diffinitionem demonstrationis. Non ergo potest esse demonstratio circularis. Veritatem autẽ primæ consequentiæ sic ostendit. Primo enim dicit ꝙ manifestum est ꝙ accidit circulari demonstratione facta, hoc, quod prius dictum est. s. ꝙ idem probetur per idem. Si quis enim sumat tres terminos. Reflexionem autem fieri per multos, aut per paucos, nihil differt. Nominat autem hic reflexionem processum, qui fit in demostratione circulari à principio ad conclusionẽ, & iterum à conclusione ad principium. Huiusmodi autem reflexio quantum ad vim argumentandi, siue fiat per multa, siue per pauca nõ differt. Nec differt de paucis, aut de duobus. Eadem enim virtus arguendi est, si quis, procedit sic, si est a est b, & si est b, est c & si est c est d, & iterũ reflectatur dicens, si est d est c, & si est c est b, & si est b est a, sicut si statim à principio reflectatur dicens, si est a est b, & si est b est a. Dicit autem per duos terminos, & supra dixit tribus terminis positis, quia in deductione quam faciet vtetur tertio termino, qui sit idem cum primo. Deinde cum dicit.

Secunda rõ. Quid per reflexionem. Cur dicit per duos ter.

ARGY. *Nam quando cum A sit, est necessario B, & hoc cum sit, est necessario C, tum cum A sit, necessario C ipsum erit,*

ANTI. *Cum enim sit A ex necessitate est B. Hoc autem cum sit, erit C. Cum igitur A sit, ex necessitate erit C.*

Proponit formam arguendi in tribus terminis hoc modo. Si sit a est b, & si est b est c, ergo si est a ex necessitate est c. Deinde cum dicit.

ARGY. *Si igitur cum A sit necesse est B esse, & cum A sit, necesse est esse A, hoc enim erat circuli modo versari, ponatur A eo in loco, quo ipsum est C. Dicere igitur cum B sit A ipsum esse, nil aliud est quàm dicere, cum A sit C ipsum esse. Id autem nil aliud est, quàm dicere, cum A sit C ipsum esse, at idem est C & A, quare fit, vt hi qui cẽsent orbis modo demonstrationem versari, nihil aliud dicant, quàm cum A sit A ipsum esse. Hoc vero pacto facile est oĩa demõstrare.*

ANTI. *Si igitur cum sit A necesse est B esse, hoc autem cum sit, erit A. Hoc autem erat circulo. Ponatur enim A in quo est C B, igitur cum sit A esse dicere, est ipsum C dicere. Hoc autem est, quoniam cum sit A est C. Sed C cum A idem est. Quare accidit dicere circulo dicentes esse demonstrationem, nihil alterum, nisi cum sit A est A. Sic autem omnia demonstrare leue.*

Per formam arguendi præmissam ostendit, ꝙ in circulari demonstratione concluditur idem per idem sumptis duobus terminis tantum. Est enim dicere. Si est a est b & reflectendo si est b est a quod est circulariter demõstrare. Ex quibus duobus sequitur secundum præmissam formam arguendi, si est a est a. Quod sic patet. Sicut enim in prima deductione, quæ fiebat per tres terminos

minos ad b sequebatur c, ita in deductione reflexa duorum terminorum ab b sequitur a. Ponatur ergo ꝙ idem significet a in a. deductione reflexa, quod significabat in prima directa, quæ est per tres terminos. Igitur dicere in 2. deductione, si est b est a est hoc ipsum quod erat dicere in prima deductione, si est b est c. Sed tum dicebatur in prima deductiōe, si est b est c sequebatur, si est a est c. Ergo in deductione circulari sequitur si est a est a cum a idem ponatur quod c. Et ita leue erit demonstrare omnia, vt dictum est. Tertiam rationem ponit ibi.

ARGY. *At vero nec idipsum fieri potest, nisi in hisce, quæ mutuo se sequuntur, quemadmodum ipsa propria. Demonstratum est igitur prius vno quidem posito nunquam necessario aliquid aliud esse, vno inquam, aut termino, aut positione. Ex duabus autem positionibus primis ac minimis fieri posse, si quidem & ratiocinari contingit. Si igitur a & b et c, mutuo se sequantur, sic tantum fieri potest, vt ostendantur ex sese mutuo cuncta quæ postulata sunt in prima ratiocinationis figura, vt in libro Priorum ostẽdimus. Quo loco etiam patebit cæteris in figuris, aut non fieri ratiocinationem, aut non ex hisce fieri, quæ sunt sumpta. Ea vero, quæ prædicationem non suscipiunt mutuam fieri non potest, vt mutuo demonstrentur. Quare cum in demonstrationibus pauca talia sint constat vanum esse ac impossibile demonstrationem ipsa mutuam esse censere, atque ob idipsum posse demonstrationem omnium esse.*

ANTI. *At vero nec hoc possibile est nisi in his, quæcunque alternatim se sequuntur, sicut sunt propria. Vno quidem posito ostensum est quòd nequaquam est aliquid esse alterum. Dico autem vno quod neque termino vno, neq; propositione vna proposita. Ex duabus autem propositionus primis & minimis, contingit sic quidem syllogizare. Si quod igitur & a ipsi b & c inhæreat & hæc adinuicem, & ipsi a sic quidem cõtingit ex alterutris monstrare omnia quæsita in prima figura. Sicut ostensum est in his, quę de syllogismo sunt. Ostensum autem est quòd in alijs figuris, aut non fit syllogismus, aut non de acceptis. Non autem æqualiter prædicantia nequaquam est monstrare circulo. Quare quoniam pauca huiusmodi demonstrationibus sunt, manifestum est quòd vanum quidem est, & impossibile sit dicere ex his, quæ sunt adinuicem esse demonstrationem, & propter hoc omnium non cõtingit demonstrationem esse.*

Hæc ratio est talis. Ponentes omnia posse sciri per demonstrationem quia demonstratio est circularis, necesse habent dicere ꝙ omnia possunt demonstrari demonstratione circulari, & ita necesse habent dicere ꝙ in demonstratione circulari ex conclusione possit concludi vtraque præmissarum. Hoc autem non fieri potest nisi in his quæ ad se inuicem conuertuntur, i. conuertibilia sunt, sicut propria. Sed non omnia sunt huiusmodi, ergo vanũ est dicere ꝙ omnia possunt demõstrari, propter hoc ꝙ circularis est demonstratio. Quod autem oportet in demonstratione circulari omnia esse conuertibilia secundum positionem illorum patet, qua ostẽsum est in libro Priorum, ꝙ vno posito non sequitur ex necessitate aliud nec vno posito termino, nec posita vna propositione tantum. Nam omnis syllogismus est ex tribus terminis & duabus propositionibus ad minus. Oportet ergo accipere tres terminos conuertibiles in demonstratione circulari. s. a b c, ita ꝙ a insit omni b, & omni c, & hæc. s. b & c inhæreant sibi inuicem, ita ꝙ omne b sit c & omne c sit b, & iterum hæc insint ipsi a, ita ꝙ omne a sit b, & omne a sit c. Et ita se habentibus terminis contingit monstrare in prima figura ex alterutris. i. circulariter omnia quæsita. i. conclusionem ex duabus præmissis, & vtramlibet præmissarum ex conclusione, & altera præmissarum conuersa, sicut ostensum est in his, quę sunt de syllogismo in libro Priorum, in quo agitur de syllogismo simpliciter.

Li. pri. c. 5. Li. 2. c. 2. Li. 2. c. 5.

Quod sic patet. Sumantur tres termini conuertibiles. s. risibile, animal rationale mortale, & homo, & syllogizetur sic. Omne animal rationale mortale est risibile, Omnis homo est animal rationale mortale, ergo omnis homo est risibilis. Et ex conclusione potest iterum concludi tam maior quàm minor. Maior sic. Omnis homo est risibilis, omne animal rationale mortale est homo, ergo omne animal rationale mortale est risibile. Minor sic. Omne risibile est animal rationale mortale, omnis homo est risibilis, ergo omnis homo est animal rationale mortale. Ostẽsum est autem in libro priorum, ꝙ in alijs figuris à prima. s. in 2. & 3. aut non fit circularis syllogismus. s. per quem ex conclusione possit syllogizari vtraque præmissarum, aut si fiat, non erit ex acceptis, sed ex alijs propositionibus quę non sunt in primo syllogismo. Li. 2. c. 6.

Quod sic patet in 2. figura non est conclusio nisi negatiua. Vnde oportet alteram præmissarum esse negatiuam & alteram affirmatiuam. Non enim ex duabus negatiuis potest aliquid concludi, nec ex duabus affirmatiuis potest concludi negatiua. Non est ergo possibile quod ex conclusione & pmissa negatiua concludatur affirmatiua. Si ergo affirmatiua debet probari, oportet ꝙ per alias propositiones probetur, quæ non sunt sumptæ. Similiter in 3. figura non est conclusio nisi particularis. Oportet autem alteram præmissarum ad minus esse vniuersalem. Si autem in præmissis sit aliqua particularis, non potest concludi vniuersalis. Vnde non potest esse ꝙ in 3. figura ex conclusione syllogizetur vtralibet præmissarum. Et eadem ratione apparet, ꝙ nec in prima figura talis circularis syllogismus potest fieri, per quem vtraque pmissarum concludatur, nisi in primo modo, in quo solo cõcluditur vniuersalis affirmatiua. Nec etiam in hoc modo potest fieri talis syllogismus circularis, per quem vtraq; præmissarũ cõcludatur, nisi sumantur tres termini ęquales, idest cõuertibiles. Quod patet ex hoc. Oportet enim ex conclusione, & altera præmissarum conuersa concludere reliquam, sicut dictum est. Non potest autem vtraque præmissarum conuerti, cum vtraque sit vniuersalis affirmatiua, nisi in terminis conuertibilibus.

Cur non in 2. figura. Cur nõ in 3.

LECTIO IX.

Demonstrationem esse ex necessarijs ostendit, & quid de omni sit declarat.

ARGY. *Cum autem fieri nequeat, vt id aliter sese habet, cuius est absolute scientia, id necessarium est profecto, quod demonstratiua sciri scientia potest, atq; ea est demonstratiua scientia, quam habemus demonstrationem habẽdo. Est ergo demonstratio ex necessarijs ratiocinatio. Sumendũ est igitur ex quibus, qualibusue demonstrationes conficiuntur.*

ANTI. Tex. cõ. 7. *Quoniam autem impossibile est aliter se habere illud cuius est scientia simpliciter, necessarium vtique erit id scibile, quod est secundum demõstratiuam scientiam. Demonstratiua autem est, quam habemus in habendo demonstrationem. Ex necessarijs itaque syllogismus est demonstratio. Accipiendum igitur ex quibus, & qualibus demonstrationes fiunt.*

Tex. cō. 8. Lect. 13.

Postquam Philosophus ostendit quid sit syllogismus demonstratiuus, in parte ista incipit ostendere ex quibus & qualibus fit. Et circa hoc tria facit. Primo continuat se ad præcedentia. 2. determinat quædam quę sunt necessaria ad præcognoscendum, ibi {Primo autem determinabimus. 3. determinat propositum. s. ex quibus fit syllogismus demonstratiuus, ibi { Si igitur est demonstratiua.} Dicit ergo primo ꝙ quia dictum est supra, ꝙ impossibile est aliter se habere in diffinitione eius quod est scire, necessarium erit id quod scitur secundum demonstrationem esse necessarium. Quid autem sit quod est secundum demonstrationem scire exponit, & dicit ꝙ demonstratiua scientia est quam habemus in habendo per demonstrationē. i. quam acquirimus ex demōstratione. Et sic habetur ꝙ demonstrationis conclusio sit necessaria. Quamuis autem necessarium possit syllogizari ex contingentibus, non tamen de necessario potest haberi scientia per medium contingens, vt infra probabitur. Et quia conclusio demonstrationis non solum est necessaria, sed etiam per demonstrationem scita, vt dictum est, sequitur ꝙ syllogismus demonstratiuus sit ex necessarijs. Et ideo accipiendum est ex quibus necessarijs, & qualibus sint demonstrationes. Deinde cum dicit.

Lectio. 4. 1. ex. 2.

Necessariū ex conting. syllogismi non tamen sciri.

Lect. 13.

ARGY. *Atque primo determinemus quid de omni, quid per se quid vniuersaliter dicimus.*

ANTI. *Primum autem determinabimus quid dicimus de omni, & quid per se, & quid vniuersale.*

Interponit ea, quæ sunt præintelligenda ad præcognoscendū de quibus tractaturus est. Et circa hoc duo facit. Primo dicit de quo est intentio, & dicit ꝙ antequam determinetur in speciali ex quibus & qualibus est demonstratio, primo determinādum est quid intelligimus cum dicimus de omni, & per se, & vniuersale. Cognoscere. n. ista est necessarium ad sciendum ex quibus est demonstratio. Hoc nanque oportet obseruari in demonstrationibus. Oportet. n. in propositionibus demōstrationis aliquid vniuersaliter prædicari, quod significat dici de omni, & per se, & primo quod significat vniuersale. Hæc autem tria ex additione se habent adinuicem. Nam omne quod per se prædicatur. prædicatur vniuersaliter, & non econuerso. Similiter quod primo prædicatur prædicatur per se, sed non conuertitur. Vnde etiam apparet ratio ordinis istorum. Differentia etiā & numerus istorum trium apparet ex hoc, ꝙ aliquid prędicari dicitur de omni siue vniuersaliter per comparationem ad ea, quæ continentur sub subiecto. Tūc enim dicitur aliquid de omni, vt habetur in libro Priorum, quando nihil est sumere sub subiecto, de quo prædicatum non dicatur. Per se autem dicitur aliquid prædicari per comparationem ad ipsum subiectum, quia ponitur in eius diffinitione, vel econuerso, vt infra patebit. Primo vero dicitur aliquid prædicari de altero per comparatione ad ea, que sunt priora subiecto continentia ipsum. Nam habere tres angulos non prędicatur primo de isochele, quia prius prædicatur de priore scilicet de triangulo. Secundo ibi.

Cur de omni per se & vniuersali.

De omni p se & vniuersaliter quo. inter se.

Li. 1. c. prio.

Lectio. seq.

ARGY. *Id itaque de omni dicimus quod nō cuidam inest, cuidam non inest, nec interdum competit, interdum non competit. Nam si animal omni de homine dicitur, si verum est hunc dicere hominem, verum est eum & animal dicere. Ac si nunc verum est & alterum dicere, verum est et alterum dicere. Et si in omni linea punctū inest, similiter.*

ANTI. *De omni quidem hoc dico, quod vtiq; est non in quodā quidem sic, in quodam autem non, neq; aliquando quidem sic, aliquādo vero nō, vt de omni homine animal. Si enim verum est dicere hominem, verum est dicere animal, & si alterum & alterum. Et si in omni linea punctum, similiter inest.*

Determinat propositum. Et diuiditur in tres. Primo ostendit quid sit dici de omni. 2. quid sit dici per se, ibi {Per se autem.} 3. quid sit vniuersale, ibi {Vniuersale autem dico.} Circa primū duo facit. Primo dicit quid sit dici de omni. Ad hoc sciendum est, quòd dici de omni, prout hic sumitur, addit supra dici de omni, prout sumitur in lib. Priorū. Nam in libro Priorum sumitur dici de omni communiter, prout vtitur eo dialecticus & demonstrator. Et ideo non plus ponitur in diffinitione eius, quàm ꝙ prędicatum insit cuilibet eorum, quę continentur sub subiecto. Hoc autem contingit, vel vt nunc, & sic vtitur quandoque dici de omni dialecticus, vel simpliciter, & secundum omne tempus, & sic solum vtitur eo demonstrator. Et ideo in diffinitione dici de omni duo ponit, quorum vnū est, vt nihil sit sumere sub subiecto cui prædicatum non insit. Et hoc significat cum dicit. { Non in quodam quidem sic, in quodam autem non.} Aliud est, quòd non sit accipere aliquod tempus, in quo prędicatum non conueniat. Et hoc designat cum dicit. {Non aliquando sic. aliquando non.} Et ponit exēplum. Sicut de omni homine prædicatur animal, & de quocunque verum est dicere ꝙ sit homo, verum est dicere ꝙ sit animal, & quandocunque est homo, est animal. Et similiter se habet de linea, & de puncto. Nam punctum est in linea qualibet & semper. Secundo ibi.

Lectio. 10. Lectio. 11. Notam.

Lib. c. pri.

Atque huius signum est id, quod facimus. Hoc enim pacto solemus infitiationes afferre, cum interrogamur de omni, si de aliquo non dicatur, aut si interdum non insit. ARGY.

Signum autem est, nanque instantias sic proferimus, sicut de omni interroganti, aut si in quodam non aut si aliquando non. ANTI.

Manifestat positam diffinitionem per signum ab instantijs sumptum. Non enim infertur instantia circa vniuersalem propositionem, nisi quia deficit aliquid eorū, quod per eam significatur. Cum autem interrogamur an aliquid prędicetur de omni demonstratione, tunc dupliciter ferimus instantias, vel quia in quodam eorum quæ continentur sub subiecto non est verum, vel quia aliquando non est verum. Vnde manifestum est ꝙ dici de omni vnumquodque eorum significat.

LECTIO X.

Quatuor modi ipsius per se exponuntur.

Per se autem dicimus ea, quæ sunt in ratione quid est dicente, vt triangulo linea, et linea punctum inest. Ex his enim ipsorum substantia constat, & hac insunt in ratione quid est dicente. Et item ea, quorum in ratione quæ, quid est patefacit, ea ipsa sunt quibus insunt, quo pacto linea quidem rectum & curuum inest, numero vero par atque impar, primum atque compositum, figura denique laterum æqualium, ac altera parte longior. Atque in horum quidem definitione numerus, in illorum autem linea inest. Quæ igitur aut illo, aut hoc insunt modo, per se cuique competere dico. Quæ vero neutro modo competunt, accidentia, quemadmodum competit animali musicum, aut album. ARGY.

Per se autem sunt, quæcunque sunt in eo quod quid est, vt triangulo inest linea, & in linea punctum substantia enim ipsorum ex his est & quæ insunt in ratione dicente quid est. ANTI. Tex. cō. 9.

Isocheles

Isocheles seu æquicrus habens duo latera æqualia tantum.

vide in annot.

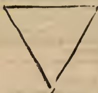
Et quibuscunq; eorum quę insunt ipsis, ipsa in rõne insunt quid est demõstrante, vt rectũ inest lineæ, & circulare, & impar & par numero, & primũ compositũ, & isopleuros, quod est æquilaterũ, & scalenon.i.altera parte

Equilaterus seu Isopleuros habens tria latera inæqualia.

longius, quæ in omnibus his insunt in rõne quid est dicẽte, huic quidẽ linea, huic vero numerus. Similiter et in alijs

Scaleoo seu gradatus habens tria latera inæqualia.

huiusmodi unicuiq; per se esse dico. Q uęcũq; uero neutraliter insunt, accidentia sunt, vt musicũ, aut albũ animal.

Notum. Per præpo.

Postquam determinauit Philosophus de dici de omni, hic determinat de per se. Et circa hoc tria facit. Primo ostendit quot modis dicitur aliquid per se. Secũdo ostendit qualiter his modis demõstrator vtatur, ibi {Quæ ergo dicuntur.} Circa primum sciendum, q᷑ hæc propositio per designat habitudinem causæ. Designat etiam interdum, & sitũ, sicut dicitur esse aliquis per se quando est solitarius. Causæ autem habitudinem designat aliquando quidem formalis, sicut dicitur, q᷑ corpus viuit per animam. Quandoq; autem habitudinem causæ materialis, sicut dicitur, q᷑ corpus est coloratũ per superficiem, quia scilicet subiectum coloris est superficies. Designat etiam habitudinem causæ extrinsecæ, & præcipue efficiẽtis, sicut cum dicitur, q᷑ aqua calescit per ignem. Sicut autem hæc propositio per, designat habitudinem causæ, quãdo aliquid extrinsecũ est causa eius, quod attribuitur subiecto, ita quando subiectum, vel aliquid eius est causa eius, quod attribuitur ei, & hoc significat per se. Primus ergo modus dicendi per se, est quãdo id quod attribuitur alicui pertinet ad formam eius. Et quia diffinitio significat formam & essentiã rei, primus modus eius quod est per se, est quando prædicatur diffioitio de aliquo diffinitio, vel aliquid in diffinitione positũ. Et hoc est quod dicit, q᷑ per se sunt quæcunque insunt in eo, quod quid est.i.in diffinitione indicante quid est, siue ponatur in recto, siue in obliquo, sicut in diffinitione trianguli ponitur linea.

Pri. modus dicẽdi per se.

Vnde linea per se inest triangulo. Et similiter in diffinitione lineæ ponitur pnn&ũ. Vnde punctum per se in est lineæ. Rationem autem quare ista ponantur in diffinitio ne subiungit dicens. {Substaotia autem.}.i.essentia, quã significat diffinitio ipsorũ.i.trianguli & lineæ, est ex his .s.ex linea, & punctis. Quod nõ est intelligendum q᷑ linea ex punctis cõponatur, sed q᷑ punctum sit de ratione lineæ, sicut linea de ratione tranguli. Et hæc dicit ad excludendum ea, quæ sunt partes materiæ, & non speciei, quæ non ponuntur in diffinitione, sicut semicirculus nõ ponitur in diffinitione circuli, nec digitus in diffinitione hominis, vt dicitur. 7. Metaphy. Et subiungit q᷑ quæcunque vniuersaliter insunt in ratione dicente quid est per se attribuuntur alicui. Secundus modus dicendi per se est, quãdo hæc propositio per designat habitudinem causæ materialis, prout.s.id cui aliquid attribuitur, est propria materia, proprium & subiectum ipsis. Oportet autem q᷑ proprium subiectum ponatur in diffinitione accidentis quandoq; quidem in obliquo, sicut qñ accidens in abstracto diffinitur cum dicimus q᷑ simitas est curuitas nasi, qñq; vero in recto, vt cũ accidens diffinitur in concreto, vt cũ dicimus q᷑ simus est nasus curuus. Cuius quidem ratio est, q᷑ cum esse accidentis dependeat à subiecto, oportet etiam q᷑ diffinitio eius significans esse eius contineat in se subiectum. Vnde secundus modus dicendi per se est, qñ subiectum ponitur in diffinitione prædicati, quod est proprium accidens eius. Et hoc est quod dicit {& per se dicũtur quęcunq; eorũ} .i.de numero eorum {quæ insunt ipsis}.i.subiectis accidentiũ, & ipsa subiecta insunt in ratione demonstrante quid est ipsum accidens.i.in diffinitione accidentis. Sicut rectum & circulare insunt lineæ per se. Nam lioea ponitur in diffinitione eorum. Et eadem ratione par & impar per se insunt nnmero, quia numerus in eorũ diffinitione ponitur. Nam par est numerus mediũ habens. Et similiter primum & compositum per se prædicantur de numero, & numerus io diffinitione eorũ ponitur. Est enim primũ in numeris, numerus qui nullo numero alio mensuratur, sed sola vnitate, vt binarius. Compositus autem est numerus, quem etiam aliud numerus mensurat, sicut nouenarius. Et similiter isopleurus.i.æquilaterus, & scalenon.i.trium inæqualium laterum, & altera parte longius, per se insunt triangulo, & triangulus in diffinitione eorum ponitur. Et ideo subiungit q᷑ omnia subiecta, insunt omnibus præmissis accidentibus in rõne dicente quid est.i.in diffinitione, sicut alicui prędictorum accidentiũ inest linea, alicui vero numerus, & similiter in alijs, vnicuiq; inquam ipsorũ subiectorũ, per se inesse dico sum accidens. Quæ vero prædicata neutraliter insunt.i.neq; ita q᷑ ponantur in diffinitione, subiectorum. neq; subiecta in diffioitione eorũ, sunt accidentia.i.per accidens prædicantur. Sicut musicum & albũ prædicantur per accidens de animali. Deinde cum dicit.

Tex. commen. 35.

Quãdo per præp. consti. 2. mo. Subiectum poni in diff. acci.

Secundus modus.

Primum in numerus cõpo. quid.

Præterea id per se dicimus, quod non de subiecto alio dicitur vllo. Ambulans enim aliquid aliud est, quod ambulans est, atq; album. At substantia, & quæcunque hoc aliquid significant, non sunt aliud, quàm id quod sunt. Ea igitur, quæ de subiecto non dicuntur, per se, ea vero, quæ de subiecto dicuntur accidentia dico. ARGY.

Amplius quod non de subiecto dicitur alio quodam, vt ambulans, cum alterum quodam sit ambulans, & albũ. Subiecta aũt, & quæcunq; hoc aliquid significant, non alterũ aliquid sunt, quod vere sunt. Quę quidẽ igitur nõ de subiecto sunt, per se dico, quę uero de subiecto, accidentia. ANTI. vide in annot.

Ponit

Ter. mod. per se. Ponit alium modũ eius, quod est per se, prout per se significat aliquid solitarium, sicut dicitur q per se est aliquod particulare quod est in genere substantiæ, quod nõ prædicatur de aliquo subiecto. Et huius ratio est, quia cũ dico ambulans, vel album, non significo album vel ambulans, quasi per se aliquid solitarium existens, cum intelligatur aliquid aliud esse quod sit ambulans, vel albũ. Sed in his, quæ significãt hoc aliquid.s. in primis substantijs, hoc non contingit. Cum.n. dicitur Sortes, vel Plato, non intelligitur, q sit aliquid alterũ, quàm id quod vere ipsa sunt, quod.s. sit subiectũ eorum. Sic igitur hoc modo quæ nõ prædicantur de subiecto sunt per se, quę vero dicuntur de subiecto, sicut in subiecto existentia, accidentia sunt. Nam quæ dicuntur de subiecto, sicut vniuersalia de inferioribus non semper accidentia sunt. Sciendum est autem q iste modus non est modus prædicãdi, sed modus existendi. Vnde etiam in principio dixit, per se sunt, & non per se dicuntur. Deinde cum dicit.

Nota circa 3. mod.

ARGY. *Insuper alio modo id quidem per se dicimus quod unicuiq; competit ob ipsum, id autem quod hanc cõditionem egreditur, accidens. Veluti si ambulante quopiam corruscauerit, id accidens dicimus. Non.n. ob ipsum corruscauerit quia ambulauerit, sed id dicimus accidisse. At si eũ iugularetur, quispiam mortem abierit, iugulatione ve, id per se dicimus. Ob id ipsum.n. quia iugulabatur, mortuus est, sed non accidit eum, cũ iugularetur mortẽ oppetijsse.*

ANTI. *Item alio modo quod quidem propter ipsum inest unicuique per se, quod vero non propter ipsum, accidens est. Vt si ambulante corruscauit, accidens est. Non enim propter id quod ambulat corruscauit, sed quod accidens est, dicimus hoc. Si vero propter ipsum, per se est, vt si aliquod interfectum interierit secundũ interfectionem, quoniam propter id quod interfectum est, sed non quòd accidat, interfectum interire.*

vide in annot.

4. modus per se. Ponit quartum modum, secundum quem hæc præpositio, per, designat habitudinem causæ efficientis, vel cuiuscunque alterius. Et ideo dicit, q quicquid inest vnicuiq; per seipsum, per se dicitur de eo, quod vero nõ per seipsum inest alicui, per accidens dicitur, sicut cum dico, hoc ambulante corruescat. Non.n. propter id quod ambular corruscauit, sed hoc dicitur ſm accidens. Si vero quod prædicatur insit subiecto per se ipsum, per se inest, vt si dicamus q interfectum interijt. Manifestum est.n. q propter id quod illud interfectum est, interijt, & non est accidens, q interfectus interierit. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quæ igitur in hisce, quæ sub scientiam simpliciter cadunt, per se dicuntur, vel eo pacto, vt sint in prædicatis subiecta, vel eo rursus, vt ipsa sint in subiectis, ea ob ipsa & necessario sunt. Nam fieri non potest vt non competant, aut simpliciter, aut opposita, veluti lineæ rectũ, aut obliquum, & numero par, aut impar. Est enim contrariũ, aut priuatio, aut cõtradictio, genere in eodem, cen par est id quod est non impar in numeris, vbi sequitur. Quare si necesse est affirmare, aut negare necesse est & ea, quæ per se insunt, competere.*

ANTI. Tex. cõ. 10. vide in annot. *Quæ ergo dicuntur in simpliciter scibilibus per se, sic sunt inesse prædicãtibus, aut inesse propter ipsa, quæ sunt ex necessitate. Non enim contingunt non inesse, aut simpliciter aut opposita, vt lineæ aut rectum aut obliquum, & numero par, aut impar. Est enim contrarium, aut priuatio, aut cõtradictio in eodem genere, vt par vel impar in numeris secundum quòd sequitur. Quare si necesse est affirmare aut negare, necesse est & quæ sunt per se, inesse.*

Ostendit qualiter vtatur prædictis modis demonstrator. Vbi notandum est q cum scientia sit cõclusionum, intellectus autem principiorum proprie scibilia dicũtur conclusiones demonstrationis, in quibus passiones prædicantur de proprijs subiectis. Propria aũt subiecta non solum ponũtur in diffinitione accidentium, sed etiã sunt causæ eorum. Vnde conclusiones demonstrationum includunt duplicem modum dicẽdi per se.s. 2. & 4. Er hoc est quod dicit, q illa quæ prædicantur in simpliciter scibilibus hoc est in conclusionibus demonstrationum, sic sunt per se sicut inesse prædicantibus.i. sicut quando subiecta insunt in diffinitione, accidentium, quæ de eis prædicantur. Aut inesse propter ipsa, i. quando prædicata insunt subiecto propter ipsum subiectum, quod est causa prædicati. Et consequenter ostendit, q huiusmodi scibilia sint necessaria, quia non contingit quin propriũ accidens prædicetur de subiecto. Sed hoc est duobus modis. Quandoq; quidem simpliciter, sicut cum vnum accidens conuertitur cũ subiecto, vt habere tres cum triangulo, & risibile cum homine. Quandoq; aũt duo opposita sub disiunctione accepta ex necessitate subiecto insunt, vt lineæ aut rectum, aut obliquum, & numero par, aut impar, Cuius rationem ostendit, quia contrariũ, priuatio, & contradictio sunt in eodem genere. Nam priuatio nihil aliud est quàm negatio in subiecto determinato. Quandoq; etiam contrariũ æquiparatur negationi in aliquo genere, sicut in numeris idem est impar quod nõ par secundum consequentiam. Sicut ergo necesse est affirmare vel negare, ita necesse est alterũ eorum, quæ per se insunt, ꝑprio inesse subiecto. Deinde epilogat dicẽs.

Notandum. Propriæ. scibilia.

Concl. dem. Quod mod. inclu.

Dupliciter ac proprium de subiect. prædic.

ARGY. *Id igitur quod de omni, & id quod per se dicimus, hoc sit modo determinatum.*

ANTI. *De omni quidem igitur, & per se, determinatum sit hoc modo.*

Quod est planum.

LECTIO XI.

Quod nam sit Prædicatum vniuersale, & quomodo eo vtatur demonstrator aperit.

ARGY. *Vniuersaliter autem id competere dico, quod de omni dicitur, & per se, atq; hoc plane quo ipsum est.*

ANTI. vide in annot. *Vniuersale autem dico, quod, cũ de omni sit, & per se, & secundum quod ipsum est.*

Postquam philosophus determinauit de omni & per se, hic determinat de vniuersali. Et diuiditur in duas partes. In prima ostendit quid sit vniuersale. in. 2. quomodo in acceptione vniuersalis contingit errare, ibi {Oportet autem nõ latere.} Circa primũ duo facit. Primo ostendit quid sit vniuersale. 2. ostendit quo modo vniuersali vtatur demonstrator, ibi {Demonstratio aũt per se.} Circa primum duo facit. Primo ostendit q vniuersale cõtinet in se & dici de omni, & per se, secundo ostendit quid supra ea addit, ibi {vniuersale autem.} Ad euidentiam aũt eorum, quæ hic dicuntur, sciendum est q vniersale non hoc modo accipitur, prout omne quod prædicatur de pluribus dicit vniuersale ſm q porphyrius determinat de quinq; vniuersalibus, sed dr hic vniuersale ſm quandam adaptationẽ, vel adæquationem prædicati ad subiectum, cum.s. neq; prædicatũ inuenitur extra subiectum, neq; subiectũ sine prædicato. His aũt visis sciendũ est, q circa primum tria facit. Primo dicit quòd vniuersale.s. prædicatum est etiam quod de omni est.i. vniuersaliter prædicatur de subiecto, & etiam per se.s. inest ei, conuenit subiecto secũdum quòd ipsum subiectum est. Multa enim

Lect. 12.

enim de aliquibus prędicantur vniuersaliter,quæ nó con ueniunt ei per se, & secundum ꝙ ipsum est. Sicut omnis lapis coloratus est,nó tamen secundum ꝙ lapis,sed secun dum ꝙ ipsum est superficiem babens. Secundo ibi.

ARGY. *Patet igitur ea necessario rebus inesse, quæ ipsis vniuersaliter competunt.*

ANTI. *Manifestum igitur est,quæcunq; sunt vniuersalia, ex necessitate insunt rebus.*

Infert quoddam corollariũ ex dictis,dicens,ꝙ ex quo vniuersale est quod per se inest, quæ aũt per se insunt ex necessitate insunt vt supra ostensum est, manifestũ est ꝙ vniuersalia prædicata prout hic sumuntur de necessitate insunt rebus,de quibus prædicantur. Tertio ibi.

ARGY. *Atq; per se,& hoc quo ipsum est, eadem esse dico, veluti lineæ per se punctum inest rectum ve. Ea nanq; ratione qua linea est,& triãgulo hoc, tres anguli competunt, duobus rectis æquales,quo triangulus est. Per se.n.triangulus duobus rectis æquales angulos babet.*

ANTI. *Per se autem, & secundum quòd ipsum est,idem est, vt per se lineæ inest punctum & rectitudo. Et nanq; secundum quòd linea est. Et triangulo secundum quòd est triangulus duo recti,& enim per se triangulus duobus re ctis æqualis est.*

Ne aliquis crederet aliud esse quod in diffinitione vniuersalis dixerat,per se,& ſm ꝙ ipsum est, ostendit ꝙ per se,& ſm quòd ipsum est,idem est.Sicut lineę per se inest punctũ primo modo,& rectitudo.2.modo. Nam vtrũq; inest ei secundum ꝙ linea est. Et similiter triangulo ſm ꝙ triangulus est insunt duo recti.i. quod valet duos rectos quod per se triangulo inest. Deinde cum dicit.

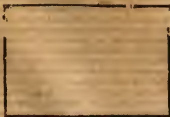
ARGY. *Tunc autem quippiam vniuersaliter inest,cũ de quouis,& primo ostenditur.*

Vniuersale autem est tunc, cum in quolibet, & primo demonstratur.

ANTI. Ostendit quid addat vniuersale supra dici de omni,& per se. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit ꝙ tunc est vniuersale prædicatum, cum non solum in quolibet est de quo prædicatur, sed & primo demonstratur inesse ei, de quo prædicatur. Secundo ibi.

ARGY. *Velut æquales duobus rectis babere, nõ vniuersaliter inest figuræ, & tamen de figura duorum rectorum angulorum æqualitatem licet ostendere. Sed non de quauis figura,nec ostendens figura quauis vtitur. Quadratum.n. est quidem figura, non tamen babet tres angulos duobus rectis æquales,is etiam triangulus,qui duorum est ęqualium laterũ,babet quidem quamuis duobus rectis æquales sed non primus, sed triangulus prior. Qui igitur demonstratur primus duobus rectis æquales babere, vel quoduis alind, & primo vniuersaliter competit.*

Quadrangulus.

ANTI. *Vt duos rectos babere, neq; cuilibet figuræ inest vniuersaliter, & tamẽ est demonstrare de figura quòd duos babet, sed non cuiuslibet figuræ est, neq; vtitur qualibet figura demonstrans. Quadrangulus enim figura quidem est non autem habet duobus rectis æquales. Sed isocheles babet quidem fortasse duobus rectis æquale, sed non primum, sed triangulus prius. Quod igitur quolibet primũ monstratur duos rectos babere, aut quodcunque aliud, buic primo inest vniuersale.*

Manifestat per exemplum dicens, ꝙ habere tres angulos æquales duobus rectis nó inest cuilibet figuræ vniuersaliter,licet hoc de figura demóstretur, quia de triangulo demonstratur qui est figura, sed non cuilibet figuræ inest nec demonstrator in sua demonstratione vtitur qualibet figura. Quadrangulus enim figura, est,sed non habet tres duobus rectis æquales. Isocheles autẽ.i.triangulus duorum æqualium laterum habet quidem vniuersaliter tres angulos æquales duobus rectis, sed non conuenit, primo isocheli, sed prius triangulo, quia isocheli conuenit inquãtum est triangulus. Quod igitur primo demonstratur habere duos rectos, aut quodcunq; aliud huiusmodi, huic primo inest prædicatum vniuersaliter, sicut triangulo. Deinde cum dicit.

Et demonstratio per se eius vniuersaliter est,cæterorum vero quodammodo non per se. Nec eius vniuersaliter est,qui duorum est æqualium laterum,sed superat,& ad plura sese extendit. ARGY.

Et demonstratio per se huius vniuersaliter est, aliorum autem quodammodo non per se. Neq; isocheles non est vniuersaliter, sed frequentius. ANTI.

Ostendit qualiter demonstrator vniuersali vtatur, & dicit ꝙ demóstratio est per se huius vniuersalis,sed aliorum quodammodo,& non per se. Demonstrator.n.demonstrat passioné de proprio subiecto,& si demonstret de aliquo alio hoc non est nisi inquantũ pertinet ad illud subiectum. Sicut passionem triãguli probat de figura & isochele, inquantum quædam figurã triangulus est, & triangulus quidam isocheles.Quod aũt primo non inest isocheli habere tres, hoc non est, quia non vniuersaliter prædicetur de eo, sed quia est frequentius.i. in pluribus quàm isocheles est, cú hoc cõmune sit omni triangulo.

LECTIO XII.

Modi duo exponuntur quibus contingit errare in vniuersalis acceptione, deinde methodus traditur ad dignoscendum verum vniuersale.

Oportet autem non latere errorem per sæpe fieri, & non esse id, quod ostenditur,primum vniuersale, quemadmodum esse videtur. ARGY.

Oportet autem non latere,quoniam multoties contingit peccare,& non esse, quod demonstratur, primum vniuersale,secundum quòd videtur demonstrari vniuersale primum. ANTI.

Postquam notificauit Aristo. quid sit vniuersale, hic ostendit quomodo in acceptione vniuersalis error contingat. Et circa hoc tria facit. Primo dicit ꝙ aliquando circa hoc peccare contingit. Secundo assignat quod modis,ibi{Oberramus,}Tertio dat documentum, quomodo possit cognosci vtrum vniuersale acceptũ sit vniuersale,ibi{Vtrum autem ſm quòd.} Dicit ergo primo,ꝙ ad hoc ꝙ non accidat in demóstratione peccatum,oportet non latere, ꝙ multoties videtur demonstrari vniuersale,quod non demonstratur. Deinde cum dicit.

Decipimur autem hac deceptione,cum aut præter singulare,vel singularia nihil est,quod accipiatur superius, aut est quidem,sed nomine caret in diuersis specie rebus, ARGY.

aut est,

aut est, vt pars totum, id de quo demonstratur. Parti nanq; accommodabitur quidem demonstratio, & de qualibet erit, attamen non erit huius primi vniuersaliter demonstratio. Atq; huiusce primi vt hoc est, demonstrationem dico, cum est primi vniuersaliter.

ANTI. vide in annot. *Oberramus autem hanc deceptionem cum aut nil sit ac cipere a superiori extra singulare, quam singularia, aut si sit quidem, sed innominatum sit indifferentibus specie rebus, aut contingat esse sicut in parte totum, in quo mon stratur. Eis enim quæ sunt in parte inest quidem demonstratio, & erit de omni, sed tamen non huiusmodi primi vniuersaliter demonstratio. Dico enim primi secundum quòd est demonstratio, cum sit primi vniuersalis.*

3. Erratur ac ceptione vniuersalis. Assignat modos quibus circa hoc errare cõtingit. Et circa hoc duo facit. Primo enumerat ipsos modos dicẽs, ꝙ tripliciter contingit decipi circa acceptionem vniuersalis. Primo quidem cum nihil aliud sit accipere sub aliquo communi cui primo cõpetat vniuersale, quam hoc singulare, cui inconuenienter assignatur. Sicut si sensibile quod primo, & per se inest animali, assignaretur vt vniuersale primũ homini, nullo alio animali existente. Vnde notandum ꝙ singulare hic large accipitur pro quolibet inferiori, sicut si species dicatur esse singulare sub genere contentum. Vel potest dici, ꝙ non est possibile inuenire aliquod genus, cuius vna tantum sit species. Genus enim diuiditur in species per oppositas differentias. Oportet autem si vnum contrariorum inuenitur in natura, & reliquum inueniri, vt patet per Philosophũ in 2. de Cœlo & mundo. Et ideo si vna species inuenitur, inuenitur & alia. Vna aũt species diuiditur in diuersa indiuidua per diuisionem materiæ. Contingit autem totam materiam alicui speciei proportionatam sub vno indiuiduo comprehendi, & tunc non est nisi vnum indiuiduũ sub vna specie. Vnde & signanter de singulari mentionẽ facit. Secundus modus est, quando quidem est accipere sub aliquo communi multa inferiora, sed tamen illud est commune innominatũ, quod inuenitur in differentibus specie. Sicut si animali non esset nomen impositum, & sensibile quod est proprium animalis assignetur vt vniuersale primum, his quæ sub animali continentur, vel diuisim, vel coniunctim. Tertius modus est quando id, de quo demonstratur aliquid, vt vniuersale primum se habet ad quod demõstratur de eo, sicut totum ad partem. Sicut si posse videre assignaret animali vt vniuersale primum. Non enim omne animal potest videre. Inest autem his, quę sunt in parte. i. quæ particulariter & non vniuersaliter alicui subiecto conueniunt, demonstratio. i. ꝙ demonstrari possint, & erit demonstratio de omni, non tamen respectu eius quod demonstratur. Posse enim videre demonstratur quidem de aliquo vniuersaliter, non tñ de animali vniuersaliter, sicut de eo cui primo inest. Et exponit quid sit primum secundum ꝙ demonstratio fertur, quod est vniuersale primum. Secundo ibi.

Li. sing. ex. Nõ saluatur gen' in vna tantum specie.

Tex. cõ. 18. Lect. 41. ex. sexta.

2. modus.

ARGY. *Si igitur quispiã ostenderit rectas duas lineas non concurrere, inter quas eadem in parte sunt anguli recti, recta ex linea secante, illas, oborti, huius ex eo demonstratio proprie videbitur esse, quia sic est in omnibus angulis rectis. Verum non est, quippe cum id fiat, non ex eo, quia sic sint illi anguli duobus rectis æquales, sed ex eo, quia quouis modo duobus æquales sint rectis.*

ANTI. vide in annot. *Si igitur aliquis demonstrabit quòd rectę lineæ nõ intercidant, videbitur vtiq; huiusmodi esse demonstratio, propter id quod inest rectis. Non autem est, nisi quòd quo niã sic ęquales sint, fiat hoc, sed aut in quolibet æquales.*

Subiungit exempla ad prædictos modos. Et primo ad tertium dicens, ꝙ siquis demõstret de lineis rectis ꝙ non intercidant. i. non concurrant, videbitur huiusmodi esse demõstratio. f. vniuersalis primi, propter hoc ꝙ non cõcurrere inest aliquibus lineis rectis. Non autem ita ꝙ hoc fiat nisi lineæ rectæ sint æquales. i. ęque distãtes. Sed lineæ fuerint æquales. i. æque distantes, tũc non cõcurrere conuenit eis in quolibet, quia vniuersaliter verum est ꝙ lineæ rectæ ęque distantes, etiam si in infinitum protrahantur, in neutram partem concurrent. Secundo ibi.

ARGY. *Et si nullus alius esset triangulus, quam hisce, qui duarum est æqualium laterum, huic, vt duorum est æqualium laterum angulos æquales duobus rectis habere conuenire videtur.*

ANTI. *Et si triangulus non esset aliud quàm isocheles, secundum quòd est isocheles videretur vtiq; esse.*

Tex. cõ. 13. Ponit exemplum ad primũ modum, dicens, ꝙ si non esset alius triangulus, quàm isocheles, qui vere est triangulus duorum æqualium laterum, quod est trianguli in quantum huiusmodi, videretur esse isocheles secundum ꝙ est isocheles, nec tamen hoc esset verum. Tertio ibi.

ARGY. *Et similitudo rationũ mutato ordine, numeris, vt numeri sunt lineis vt lineę, solidis, ut solida temporibus deniq;, vt tempora, videtur competere, quemadmodũ seor sum olim ostendebatur. Quod tamen vna demonstratione de omnibus demonstrari potest. Sed quia nõ sunt quippiam vnum hęc omnia nomine uocitatũ, numeri inquam, longitudines, tempora, solidaque, atque differunt inter se specie, ideo sumebantur seorsum. Non autem vniuersaliter demonstratur. Non enim iisce competit, vt lineę sunt, vel vti numeri, sed vt hoc, quod quidem vniuersaliter iis inesse cunctis supponitur.*

ANTI. *Et proportionale, quod & commutabiliter est, secundum quòd numeri sunt, & secundum quòd lineæ & secundum quod firma, & secundum quòd tempora sunt, quemadmodum & monstratũ est aliquando seorsum, cõtingens est de omnibus vna demonstratione monstrari. Sed propter id, quod non est denominatum aliquid, in quo omnia hæc vnũ sunt, numeri, longitudines, tempora, & firma, & specie differentias, seorsum adinuicem accepta sunt. Non autem vniuersale monstratur. Non. n. secundum quòd lineæ sunt aut secundum quòd numeri, inerat, sed secundũ quòd hoc est quod vniuersale ponunt esse.*

Exemplificat de modo secundo. Et videtur hoc vltimo ponere, quia circa hoc diuturnius immoratur. Et circa hoc tria facit. Primo ponit exemplum. Secundo inducit quoddam corollarium ex dictis, ibi {Propter hęc nec si aliquis.} Tertio assignat rationem dictorum, ibi {Q ñ igitur non nouit.} Circa primũ sciendum est, ꝙ proportio est habitudo quãtitatis vnius ad alteram, sicut sex ad tria se habent in proportione dupla. Proportionalitas est collectio duarum proportionum. Quæ si sint disiunctę habẽt quatuor terminos. Vt hic. Sicut se habent quatuor ad duo, ita sex ad tria. Si vero sint coniunctæ habent tres terminos. Nam vno vtitur vt duobus. Vt hic. Sicut se habent octo ad quatuor, ita quatuor ad duo. Patet ergo ꝙ in proportione duo termini se habẽt vt antecedẽtia, duo vero vt consequentia. Vnde hic. Sicut se habent quatuor ad duo, ita se habent sex ad tria, sex & quatuor sunt antecedentia, duo vero, & tria sunt consequentia. Permutata ergo proportio est, quando accidentia inuicem cõferuntur & cõsequentia similiter. Vt si dicam. Sicut se habent quatuor ad duo, ita se habent sex ad tria, ergo sicut se habent quatuor ad sex, ita se habent duo tria. Dicit ergo ꝙ esse

Notandum. Proportio quid. Proportionalitas quid.

Permutat. propor.

esse proportionale cômutabiliter conuenit lineis, & numeris, & firmis, i. corporibus, & temporibus. Sicut autẽ de singulis determinatum est aliquando seorsum, de numeris quidẽ in Arithmetica, de lineis, & firmis, in Geometria, de tẽporibus in Naturali Philosophia, vel Astrologia, ita cõtingens est, quod de omnibus prædictis commutatim proportionari vna demonstratione demonstretur. Sed ideo commutatim proportionari de singulis horum seorsum demonstratur, quia non est nominatum illud commune, in quo omnia ista sunt vnum. Et si enim quãtitas omnibus his communis est, tamen sub se & alia præter hæc comprehendit, sicut orationem, & quædam, quæ sunt quantitates per accidens. Vel melius dicendũ, quòd commutatim proportionari quantitati non conuenit inquantum est quantitas, sed inquantũ est comparata alteri quantitati sm proportionalitatẽ quandam. Et ideo dixerat etiam in principio proportionale esse quod commutabiliter est. Omnibus autem istis, inquantũ sunt proportionalia, non est nomen cõmune positum. Cum autem demonstratur commutatim proportionari de singulis prædictorum diuisim, non demonstratur vniuersale. Non. n. commutatim proportionari inest numeris, & lineis, secũdum ꝙ huiusmodi, sed sm quoddam cõmune. Demonstrantes aũt de lineis seorsum, vel de numeris, ponunt hoc, quod est cõmutabiliter ꝓportionari esse quasi quodã vniuersale prædicatũ lineæ secundum ꝙ linea est aut numero, secundum ꝙ numerus. Deinde cum dicit.

Alia interpre.

ARGY. *Quo circa siquis vnumquemq; triangulum, eum inquam qui ex æqualibus lateribus omnibus, & eũ, qui ex vniuersis inæqualibus constat, & item eum, qui duorum est æqualium laterum, aut vna, aut alia seorsum demonstratione, tres æquales duobus rectis ostenderit, nondum his profecto triangulum scit duobus rectis æquales habere nisi eo sciendi modo, quem ipsi suo more profitẽtur sophistæ. Neq; de triangulo vniuersaliter id percipit, & si nullos alius præter istos triangulus est. Nõ enim id istis, vt trianguli sunt, nec omni trianguli ratione forma, sed numeri inesse cognouit, tam & si nullus triangulus est, quem ipsa & non scit æquales duobus rectis habere.*

ANTI. *Propter hoc neq; si aliquis monstret vnumquemque triangulũ demonstratione, aut vna aut altera, quod duos rectos habet vnumquodq;, isopleuros, id est isocheles seorsum, & scalenon, id est gradatum, non cognouit triangulum quod duos rectos habet, nisi sophistico modo: neq; vniuersale trianguli, neq; si nullus est præter hoc triangulus alter. Non. n. secundũ quòd triangulus est cognouit, neq; omnem triangulum sed secundum numerũ. Secundum speciem autem non omnem, & si nullus est, quem non nouit.*

vide in annot.

Inducit quoddam corollariũ ex dictis, & dicit quòd eadem ratione, qua nõ demonstratur vniuersale, cum de singulis speciebus demõstratur aliquid, quod est vniuersale prædicatum cõmunis innominati nec etiam demonstratur vniuersale prædicto modo, si sit cõmune nomen positum. Sicut si aliquis eadem demonstratione ostẽdat aut demonstret de vnaquaq; specie triãguli, quòd habet tres angulos æquales duobus rectis aut diuersa seorsum scilicet de isochele, & seorsum de gradato. i. de triangulo trium laterum inæqualium, non tamen propter hoc cognouit ꝙ triangulus tres angulos habeat ęquales duobus rectis, nisi sophistico modo. i. per accidens, quia non cognouit de triangulo secundũ quòd est triangulus, sed secundum ꝙ est æquilaterus, aut duorum æqualium laterum, aut trium inæqualium. Neque etiam demonstrans cognouit vniuersale. i. habet cognitionem de triangulo in illos, vniuersali, etiã si nullus alius triangulus esset pręter de quibus cognouit. Et hoc ideo quia nõ de triangulo cognouit secundum ꝙ est triangulus, sed sub ratione specierũ eius. Vnde neq; cognouit per se loquendo omnem triangulum, quia & si secundum numerum cognouit omnem triangulum, si nullus est, quem non nouit, tamen secundum speciem non cognouit omnem. Tunc. n. cognoscitur aliquid vniuersaliter sm speciem, quando cognoscitur secundum rationem speciei. Secundum numerum autem, & nõ vniuersaliter, quando cognoscitur secundum multitudinem contentorũ sub specie. Nec est differentia quantum ad hoc si comparemus speciem ad indiuidua, vel genera ad species. Nam triangulus est genus æquilateri, & isochelis. Deinde cum dicit.

Quando igitur non scit vniuersaliter, & quando simpliciter scit manifestum est. Enimuero si eadem esset trianguli ratio, & duorum æqualium laterum trianguli cæterorumq; triangulorum demonstratio, aut cuique, aut omnibus, æque sine vllo discrimine accommodantur, vt patet. Cum vero non sit eadem, sed diuersa, tresque anguli duobus rectis æquales hoc cuique competunt, quoquisque triangulus est, non scit hisce simpliciter, qui dicto modo domonstrat. ARGY.

Quando igitur nõ nouit vniuersaliter, & quando nouit simpliciter? Manifestũ est, quòd si idem inerat triangulo esse, & isocheli, aut vnicuique, aut omnibus. Si vero non idem. ANTI. Tex. 24.

Assignat rationem prædictorũ, quærens quando aliquis cognoscit vniuersaliter & simpliciter ex quo prædicto modo cognoscens non cognouit vniuersaliter. Et respondet manifestum esse ꝙ si esset eadem ratio trianguli in communi, & vniuscuiusq; specierũ, eius seorsum acceptæ, aut vniuersaliter simul acceptarum tunc vniuersaliter sciret de triangulo & simpliciter, quando sciret de aliqua specie eius, vel de omnibus simul. Si vero non est eadem ratio, tunc non erit idem cognoscere triangulum in communi, & singulas species eius, sed est alterum. Et cognoscendo de speciebus, non cognoscitur. de triangulo, secundum ꝙ est triangulus. Deinde cum dicit.

Patet autem vtrũ id illi competat, vt triangulus est, an vt duorum æqualium laterũ, & quando per hunc competit primum, & cuius est vniuersaliter demonstratio. Nam ei competit, vt tale est, cui cæteris sublatis competet primo, veluti laterum duorum æqualium æneo triangulo cõpetent anguli duobus rectis æquales. At ære sublato, vt non sit æneus, etiam competent. Et item laterum æqualitate duorum sublata, vt non sit duorum æqualium laterum. At non competent sublata figura, vel termino, sed non primis ipsis sublatis. Quo igitur primo sublato nõ competent? Quod si triangulo, per hunc, & cæteris competunt, & huius est vniuersaliter demonstratio. ARGY.

Vtrum autem secundum quòd est triangulus, aut secundum quòd est isocheles sit, & quando secundũ hoc est primum, & vniuersale, cuius demonstratio est, manifestum est, quoniam quando remoto insit primum, vt isocheles, & æneo remoto triangulo insunt duo recti. Sed æneo remoto & isocheli, sed non figura, aut termino, sed non prius. Cuius igitur primi? Si itaque trianguli est, & secundum hoc inest & alijs, & huiusmodi vniuersaliter est demonstratio. ANTI.

Dat documentũ quo proprie possit accipi vniuersale, quod est, vtrum aliquid sit trianguli secundum ꝙ triangulus, aut isochelis secũdum quòd est isocheles, & quã id

cuius

cuius est demonstratio est primum ꝙ vniuersale secundum hoc.i.aliquod subiectum positum. Manifestum est

Prima pars docu. quo cog. vniuersale. enim ex hoc quod dicam. Quandocunq; enim remoto aliquo adhuc remanet illud quod erat assignatū vniuersale, sciendum est ꝙ non est primum vniuersale illius. Si cut remoto isoschele vel æneo triangulo, remanet ꝙ habeat tres angulos.s.duobus rectis æquales. Vnde patet ꝙ habere tres angulos æquales duobus rectis non est vniuersale primum, neq; isochelis neq; ænei trianguli. Re-

2. pars documenti. mota autem figura non remanet habere tres, nec etiā remoto termino, qui est superius ad figuram, cū figura sit, quæ termino, vel terminis clauditur, sed tamen non primo conuenit neq; figuræ neq; termino, quia nō conuenit eis vniuersaliter. Cuius ergo erit primo? Manifestum est ꝙ triangulo, quia secundum triangulū inest alijs tam superioribus, quam inferioribus. Non enim competit figuræ habere tres, nisi quia triangulus est quædam figura, & similiter isocheli, quia triangulus est, & de triangulo habere tres demonstratur. Vnde est ei vniuersale primum,

LECTIO XIII.

Demonstrationem esse ex necessarijs, conclusionem item demonstrationis necessariam & si ex non necessarijs sciri possit, syllogizari nihilominus posse, ostendit.

ARGY. *Si igitur demonstratiua scientia ex principijs est necessarijs. Quod enim quippiam scit, id fieri nequit, vt aliter sese habeat.*

ANTI. Vide in annot. Tex. 25. *SI igitur est demonstratiua scientia ex necessarijs est principijs. Quod.n.scitur nō potest se habere aliter.* Postquam determinauit Philosophus de omni, & per se, & vniuersali quibus vtimur in demōstratione, hic iam incipit ostendere ex quibus demōstratio procedit. Et diuiditur in duas partes. In prima ostendit ex quibus procedit demonstratio propter quid, in secunda ex quibus est demonstratio quia ibi {Sed quia differt & pro

Lect. 23. pter quid.} Prima in duas. In prima ostendit qualia sint ex quibus demonstratio procedit, in secunda docet, quæ

Le. 18. tex. ex.3. sunt demonstrationis principia, ibi {Quid quidem igitur prima significent.} Prima in tres. In prima ostēdit, ꝙ demonstratio est ex necessarijs, in secūda ꝙ est ex his,

Lect. 14. Lect. 15. quæ sunt per se.ibi {Accedentium aūt,} Tertio ꝙ procedat ex principijs proprijs, ibi {Non ergo est ex alio genere.} Circa primū duo facit. Primo ostendit ꝙ demonstratio procedat ex necessarijs, Secundo probat sic quędam quæ posuerat, ibi {Quod autē oporteat ex necessarijs.} Circa primū tria facit. Primo continuat se ad præcedentia. Secūdo probat propositum, ibi {Quæ aūt sunt per se,} Tertio infert quandam conclusionem ex dictis, ibi {Manifestum aūt ex his.} Dicit ergo primo ex prędictis inferens, ꝙ si sit demonstratiua scientia.i.si scientia per demonstrationem acquiratur, oportet ꝙ sit ex prin

Lect. 5. tex. ex.2. cipijs necessarijs. Cuius illationis necessitas apparet, quia quod scitur, impossibile est aliter se habere, vt habitum est in diffinitione eius quod est scire. Deinde cū dicit.

ARGY. *Ea vero, quæ per se rebus insunt, necessario competūt. Nam quædam insunt in eorum, quibus competit, ratione, quædam in sua res eas habent, de quibus dicuntur, quorum alterum oppositorum insit necesse est. patet ex talibus quibusdam ratiocinationem constare. Omne nanque, quod inest, aut hoc pacto, aut per accidens competit. Accidentia vero non sunt necessaria.*

ANTI. *Quæ autem per se sunt, necessaria insunt rebus. Hæc quidem sunt in eo, quod quid est, quibusdam autem alia insunt in eo quod quid est prędicantibus de ipsis, quorum alterum oppositorum necesse est inesse. Manifestum est, quòd ex huiusmodi quibusdam vtique sit demonstratiuus syllogismus. Omne enim aut sic est, aut secundū accidens. Accidentia autem non necessaria sunt.*

Ostendit ꝙ demonstratio sit ex necessarijs. Et primo per rationem. Secundo per signum, ibi {Signum autem est.} Circa primum ponit duas rationes, quarum prima talis est. Ea quæ per se prædicantur, necessario insunt. Et hoc manifestat in duobus modis per se. In primo quidē, Prima rat. demon. esse necess. quia ea, quæ prædicantur per se, insunt in eo quod quid est.i.in diffinitione subiecti. Quod aūt ponitur in diffinitione alicuius necessario prędicatur de eo. In secundo vero, quia quædam sunt subiecta, quæ ponuntur in quod quid est prædicantibus de ipsis.i. in diffinitione suorum prædicatorum. Quæ quidem si sint opposita, necesse est ꝙ alterum eorum subiecto insit.sicut par vel impar numeru, vt superius ostēsum est. Sed manifestum est ꝙ ex Lectio.10. tex. ex 4. quibusdā principijs huiusmodi.s. per se, fit syllogismus demōstratiuus. Quod probat per hoc quòd omne quod prædicatur, prædicatur aut per se, aut per accidens, & ea quæ prędicantur per accidens non sunt necessaria, ex his autem, quæ sunt per accidens, non fit demonstratio, sed magis sophisticus syllogismus. Vnde relinquitur, ꝙ demonstratio fit ex necessarius. Sciendū autem est ꝙ cum in demonstratione probatur passio de subiecto per medium, quod est diffinitio, oportet ꝙ prima ꝓpositio, cuius prædicatum est passio, & subiectū est diffinitio, quæ continet principia passionis, sit per se in quarto modo. Secūda autem cuius subiectum est ipsum subiectum, & prædicatum ipsa diffinitio, in primo modo. Conclusio vero in qua prędicatur passio de subiecto per se, in secundo modo. Secundam rationem ponit ibi.

Aut igitur ita dicatur, aut hoc principium supponatur, demonstrationem necessariam esse. Et si demonstratum sit quippiam, fieri non posse, vt aliud sese habeat secus. Ex necessarijs ergo constare demonstratiuam ratiocinationem oportet. Et enim fit, vt & demonstrans ratiocinetur ex ueris, at non fit vt ex necessarijs quisquam, nisi demonstrans ratiocinationem conficiat. Id enim ipsum iam demonstrationis proprium est. ARGY.

Aut igitur sic dicendum, aut principium ponentibus, quòd demonstratio circa necessarium sit, & si demonstratum nō potest aliter se habere, ex necessarijs ergo oportet esse syllogismum Ex veris quidem est non demonstrantem syllogizare, ex necessarijs autem non est, sed quidem demonstrantem. Hoc autem proprium demonstrationis est. ANTI. Tex.com men. 16.

Quæ est talis. {Demonstratio circa necessariū est, & Secunda rat. demonstratum}.i. demonstrationis cōclusio non potest aliter se habere. Et hoc accipiendum est tanquam principium ad ostendendum propositum.s.ꝙ demonstratio ex necessarijs procedit. Cuius quidē principij veritas ap- Ratio in forma. paret, vt iam dictum est. Ex hoc autem principio sic argumentatur. Conclusio necessaria nō potest sciri nisi ex principijs necessarijs, sed demonstratio facit scire cōclusionem necessariam, ergo oportet ꝙ sit ex principijs necessarijs. In quo differt demōstratio ab alijs syllogismis. Sufficit.n. in alijs syllogismis quòd syllogizet ex veris. Nec est aliquod aliud genus syllogismi, in quo oporteat procedere ex necessitate, sed in demonstratione oportet hoc obseruare. Et hoc est proprium demonstrationis ex necessarijs procedere. Deinde cum dicit.

Signo etiam illo patet demonstrationem ē necessarijs esse. Nam inficiationes aduersus eos, qui demōstrare putant, ARGY.

tant, negatione necessitatis inferre nos consueuimus, aut putantes omnino fieri posse, quo res aliter sese habeat, aut disputationis causa contendentes.

ANTI. *Signum autem est quòd demonstratio ex necessarijs sit quoniam instantiam ita ferimus ad opinantes demonstrare, quoniam non sit necesse si opinamur, aut omnino contingere aliter, aut rationis causa.*

Signum ad idem cum ex.t. Probat idem per signum hoc modo. Contra rationẽ aliquam non infertur instantia, nisi per hoc quod deficit aliquid eorum, quæ in illa ratione obseruanda sunt, sed contra eũ, qui opinatur sic demonstrare, fecimus instantiam ꝙ non sit necesse ea, ex quibus procedit est vera, siue opinemur ea contingere aliter se habere, siue talẽ instantiam ferimus, rationis .i. disputationis causa, ergo demonstratio dẽt ꝓcedere ex necessarijs. Deinde cũ dicit.

ARGY. *Ex quibus etiã patet stultos eos esse profectò, qui principia bene sumere putant si, propositio probabilis sit atq; vera, uti sophistæ, scire esse dicentes scientiã habere. Non enim ideo propositio principiũ est, quia probabilis aut nõ probabilis est, sed quia primum est ipsius generis, circa quod sit demonstratio, & verum, nõ omne proprium est.*

ANTI. vide in annot. *Manifestum autem ex his est, & quoniam stulti sunt accipere opinati bene principia, si probabilis sit propositio, & vera, vt sophistæ, quoniam & scire scientiam est habere. Non enim quod probabile est, aut verum omne principium est, sed primum in genere circa quod demonstrant & verum, non omne, sed proprium.*

Infert cõclusionem ex dictis, dicens, ꝙ {manifestum est ex hoc} quòd oportet demonstrationem ex necessarijs cõcludere {ꝙ stulti sunt illi, qui opinati sunt bene se principia demonstrationis accipere, si solum propositio accepta sit probabilis, vel vera, vt sophistæ faciũt.} .i. qui apparent scientes, & non sunt, {Nam scire nõ est nisi per hoc ꝙ scientia habetur.} .f. ex demõstratione. Et hoc autem ꝙ aliquid est probabile vel improbabile non habetur ꝙ sit primum vel non primum, sed tñ oportet illud circa quod fit demonstratio esse primum in genere aliquo & esse verum. Non tamen omne primũ accipit demonstrator, sed primum illi generi circa quod demonstrat, sicut arithmeticus non accipit primũ, quod est circa magnitudinem, sed circa numerum. Attendendũ autem est ꝙ sophistæ non sumũtur hic sicut in libro Elenchorum, qui procedunt ex his quæ videntur probabilia & non sunt, aut videntur syllogizare, nõ tamen syllogizant. Sicut enim tales sophistæ dicuntur, id est apparentes & non existentes, inquantũ deficiunt à dialectica argumentatione, ita dialecticæ argumentationes si appareant demonstratiuæ probare, & non probant, sophisticæ sunt, inquantum videntur sua argumentatione scientes, & non sunt. Deinde cum dicit.

ARGY. *Atque demonstratiuã ratiocinationem ex necessarijs esse oportere, ex hisce patet. Nam si nõ est iste sciens, qui non habet eius rationem propter quid est, cuius est demonstratio, atq; fieri potest vt A quidem ipsi C necessario competat, medium autem B per quod illud est demonstratum non sit necessario, is plane qui talem ratiocinationem extruit, non scit propter quid est, quippe cum non sit illud ob ipsum medium. Nam ipsum quidem fieri potest vt non sit, conclusio autem est necessaria.*

ANTI. Tex.cõ.37. *Quod autem ex necessarijs esse oportet syllogismũ, manifestum & ex his est. Si enim non est habens rationem propter quid, existente demonstratione, nõ est sciens. Sit autem vtiq; & quòd A de C ex necessitate esse, B autem medium per quod demonstratum est non ex necessitate, non sciuit propter quid. Non est enim hoc propter medium. Hoc enim quidem contingit non esse, conclusionem autem necessarium.*

Ostendit quod supposuerat. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit, ꝙ conclusio necessaria nõ potest sciri ex principijs non necessarijs. Secundo quòd licet non possit sciri necessarium ex non necessarijs, tamen syllogizari potest, ibi {Cum quidem igitur cõclusio.} Primũ ostendit duabus rationibus, quarum vna talis est. Si quis non habeat rationem propter quid ostendentem, non efficitur sciens, etiã demonstratione habita, quia scire est causam rei cognoscere, vt supradictũ est. Sed ratio quæ infert conclusionem necessariam ex non necessarijs principijs, nõ ostendit propter quid. Quod exemplificat in terminis communibus. Ponatur enim ꝙ hæc conclusio sit necessaria. Omne c est a, & demonstretur per hoc medium b quòd non sit necessarium medium, sed contingens, puta ꝙ hæc propositio sit cõtingens, ꝙ omne b est a vel quòd omne c est b aut vtraq;, constat quòd per hoc mediũ contingens, quod est b non potest sciri de conclusione necessaria, quæ est omne c est a ꝓpter quid. Quod sic probatur. Remota causa propter quã est aliquid, oportet ꝙ remoueatur effectus, sed hoc medium cum sit contingens contingit remoueri, conclusionem autem remoueri non contingit cum sit necessaria, relinquitur ergo ꝙ non potest sciri conclusio necessaria per medium contingens. Secundam rationem ponit ibi. Lectio.4. tex.cx.2.

ARGY. *Præterea si quis nunc nescit, rationem habens, & salua est, re salua, neq; oblitus, is neq; prius sciebat. Quod si medium non est corruptum, fieri vero potest vt corrumpatur, id quod accidit erit possibile, atq; contingens, sed vt is sciat, qui sic se habet fieri, minime potest.*

ANTI. *Amplius si aliquis nescit rem nunc, habens rationem, & saluatus est, salua re, nec oblitus, neq; prius sciuit. Corrumpere autem vtiq; medium, nisi sit necessarium. Quare habebit quidem rationem, nescit autem. Neque ergo prius sciuit. Si vero non corruptum est, contingit autem corrumpi, quod accidit vtiq; erit possibile, & cõtingens. Sed est impossibile sic se habentem scire.*

Quæ talis est. Si aliquis nunc non scit cum tamen habeat eandem rationem, quam prius habuit {& saluatus est} .i. non desit esse {saluare.} .i. re scita & non corrupta, iterum ipse {non est oblitus} manifestum est quòd etiã ipse {nõ prius sciuit.} In hoc autem Philosophus innuit quatuor modos, quibus aliquis amittit scientiam, quam prius habuit. Vnus modus est qñ excidit à mente eius ratio, per quã prius sciebat. Alius modus est per coruptionem ipsius scientis. Alius per corruptionẽ ipsius rei scitæ, sicut si scientia scir te sedente dum sedes, te non sedente perijt. Quartus per obliuionem. Vnde nullo istorum modorum existente si aliquis nullo modo sciat aliquid, nec prius sciuit. Sed ille, qui habet cõclusionem necessariam per mediũ contingens, corrupto medio cõtingenti nescit medio non existente, & tamen eandem rationem habet, & salua est res, & nõ est oblitus, ergo nõ prius sciuit, quando medium non erat corruptum. Quod autem medium, quod est cõtingens corrumpatur, probat. Quia id quod non est necessarium, oportet, ꝙ aliquando corrumpatur. Si dicatur ꝙ medium nondum est corruptũ, quia tamen non necessarium, manifestum est ꝙ contingit ipsum corrumpi. Posito aũt contingenti, illud quod accidit non est impossibile, sed possibile & contingens. Quod aũt sequebatur, erit impossibile .f. ꝙ aliquis scientiam haberet alicuius, quod postea nesciret manentibus Quatuor modi quibus potest amittere sciẽtiã.

conditionibus

conditionibus supra positis, quod tñ sequitur ex hoc, ꝙ est medium cõtingens esse corruptum, quod & si non sit verum, est tñ contingens, vt dictũ est. Deinde cũ dicit.

ARGY. *Cum igitur conclusio necessaria est, nihil prohibet medium non necessarium esse, per quod fuit probata. Fieri nanq; potest, vt necessarium ex non necessarijs etiam concludatur, etiam per inde atq; fit, vt verũ concludatur ex falsis. At cum medium est necessarium conclusio quoque necessaria est, quemadmodum & ex veris infertur semper conclusio vera. Nam tam A ipsi B quam B ipsi C necessario competat. Igitur & A necesse est ipsi cõpetere C. Verum fieri nequit, vt cũ conclusio non est necessaria medium necessarij subeat rationem. Insit.n. A non necessario ipsi C, Si igitur A ipsi B, B, ipsi C competere necessario dixeris, & A profectò ipsi C cõpetere necessario concedas oportet. Ad ipsi competere non eo pacto supponebatur.*

ANTI. *Cum quidem igitur conclusio ex necessitate est nihil prohibet medium non necessarium esse propter quod demonstratum est. Est, enim necessarium non ex necessarijs syllogizare, sicut & verum nõ ex veris. Cum autem medium ex necessitate est, & conclusio est necessitate, sicut ex veris verũ semper. Sit enim A de B ex necessitate, & hoc de C, necesse ergo est & A de necessitate inesse, sed cũ non necessaria sit cõclusio, neq; medium necessarium esse possibile est. Sit enim A in C nõ ex necessitate esse, in B autem A ex necessitate, & hoc igitur in C ex necessitate, & A ergo in C ex necessitate erit. Sed non concessum est.*

Ostendit quòd licet per medium contingens nõ possit sciri conclusio necessaria, concluditur tamen conclusio necessaria ex medio non necessario. Dicit ergo quòd nihil prohibet cõclusionem necessariam esse per mediũ non necessarium, per hnc quod ostenditur syllogizatum syllogismo dialectico nõ demonstratiuo, qui facit scire. Contingit enim necessarium syllogizari ex non necessarijs, sicut contingit syllogizari verum ex non vero, non tamen contingit econuerso. Quia cum medium est necessariũ, & conclusio necessaria erit. Sicuti ex veris præmissis semper concluditur verum. Quod autem ex necessarijs semper cõcludatur necessarium, sic probat. {Sit enim a de omni necessaria.}.i. sit hęc propositio necessaria, Omnes b est a. Et hoc de c, id est sit hæc etiã necessaria, Omne c est b, ex his enim duobus necessarijs, sequitur tertium necessarium.s. conclusio quòd omne c est a. Ostensum est enim in libro Priorum ꝙ ex duabus propositionibus de necessitate, sequitur conclusio ex necessitate. Ostendit etiam consequenter ꝙ si conclusio non esset necessaria, nec medium posset esse necessarium. Ponatur enim quòd hæc conclusio. Omne c est a sit nõ necessaria, præmissæ autem duæ sint necessariæ, secundum id quod primo positum est sequitur ꝙ conclusio sit necessaria, cum tamen contrarium sit positum.s. quòd conclusio non sit necessaria. Deinde cum dicit.

Lib. 1. cõ. 8. 9. 2. 10.

ARGY. *Cum igitur id, quod demonstratiue quispiam scit, necessarium oporteat esse, constat per medium quoq; necessarium demonstrationem eius illũ habere oportere, vel nescit illud profectò, aut propter quid est necessario, aut esse, sed aut arbitrabitur se scire nesciens, si putauerit vt necessarium, id quod non est necessarium, aut nec arbitrabitur æquo discrimine sane, siue esse per media, siue propter quid est, & per medijs vacantia sciuerit.*

ANTI. Tex. cõ. 18. *Quoniam igitur, si scit demonstratiue, oportet habere demonstrationem, aut non sciet, neque propter quid, neq; quia necesse est illud esse, sed opinabitur nesciens, si acceperit tanquam necessarium, non necessarium, aut neq; opinabitur similiter, siue quia sciet per media, siue propter quid & per immediata.*

Infert ex præmissis, ꝙ oportet demonstrationem haberi per mediũ necessarium, alioquin nesciretur, ꝙ conclusio sit necessaria, neq; propter quid, neq; quia, cum necessarium non possit sciri per non necessarium, vt ostensum est. Sed si quis habeat rationem per mediũ non necessarium, dupliciter potest esse dispositus. Aut enim cũ ipse scit non sciens, opinabitur tamen se scire si accipiat in opinione sua medium non necessarium, tanquam necessarium, aut etiã non opinabitur se scire si scilicet credat non se habere medium necessarium. Et hoc vniuersaliter intelligendum est tam de scientia quia, qua scitur aliquid per mediata, quam de scientia propter quid, qua scitur aliquid per immediata. Horum autem differentia posterius ostendetur. Ra. per me. non necess.

Lectio 24. 25.

LECTIO XIIII.

Demonstrationis cõclusionem per se, & ex his quæ per se insunt esse docet, quomodo item cõtingentium sint interrogationes & scientiæ, si conclusio per se fit, monstratur.

ARGY. *Accidentium autem non per se, eo modo, quo determinata sunt ea, quæ per se competunt, non est demonstratiua scientia. Non enim fit vt necessario conclusio demonstretur. Fit enim vt accidens ipsum non insit. De tali nanque accidente loquor.*

ANTI. Vide. in annot. *Accidentium autem non per se, quomodo determinatũ est, per se quidem esse, non est scientia demonstratiua. Non enim ex necessitate est demonstrare conclusionem. Accidens enim contingit non esse. De tali enim dico accidente.*

Postquam ostendit Philosophus ꝙ demonstratio est ex necessarijs, consequenter ostendit quòd est de his, quę sunt per se. Et circa hoc tria facit. Primo ostendit ꝙ demonstratio est de his, quæ sunt per se.i. ꝙ conclusiones demonstrationes sunt per se. Secundo mouet dubitationem, & soluit, ibi {Et tamen opponet.} Tertio ostendit, ꝙ demonstratio ex his, quæ insunt per se.i. quòd principia demonstrationis oportet per se esse, ibi {Quoniam autem ex necessitate.} Dicit igitur primo quòd demõstratiua scientia non potest esse accidentiũ, quæ non sunt per se, sicut demonstratum est de per se superius.s. quòd accidens per se est, in cuius diffinitione ponitur subiectũ, sicut par & impar sunt per se accidens numeri. Album autem animalis non est per se accidens, quia animal non põnitur in diffinitione eius. Quod aũt ne huiusmodi accidentibus, quę non sunt per se, non possit esse demonstratio, sic probat, Accidens quod non inest per se, contingit non inesse, de hoc enim accidente loquimur, si ergo demonstratio fieret de accidente quod non est per se, sequeretur quòd conclusio demonstrationis non esset necessaria, cuius contrarium est supra ostensum. Qua autem accidens quod non est per se, nõ insit necessario, ex hoc potest haberi. Si.n. aliquod accidens, ex necessitate & semper insit subiecto, oportet quòd causam habeat in subiecto, qua posita non possit accidens nõ inesse. Quod quidem contingit dupliciter. Vno modo quando ex principijs speciei causatur, & tale accidens dicitur per se passio vel proprium. Alio modo quando accidens causatur ex principijs indiuidui, & hoc est accidẽs inseparabile. Omne autem accidens quod causatur ex principijs subiecti, si debeat diffiniri, oportet quòd subiectũ ponatur in sua diffinitione. Nam vnumquodq; diffinitur ex proprijs, & sic oportet etiam accidẽs, quod de necessitate inest subiecto, esse accidens per se. Illa ergo, quæ nõ sunt per se, non ex necessitate

Lec. 10. tex. expo. pri.

Accid. causa ex princ. sub dif.

Dubium.

Lect. sequē. ex necessitate insunt. Videtur autem quòd Aristote. vtatur demonstratione circulari, quam supra improbauit. Ostenderat enim supra quòd demonstratio necessariorum est ex hoc, quòd est eorum, quæ sunt per se, nunc autem econuerso ostendit, quòd demonstratio est eorum, quæ sunt per se, quia est necessariorum. Sed dicendum, quod (Solu.) supra ostendit Aristoteles demonstrationem non solum esse necessariorum propter hoc quòd est eorum quę sunt per se, sed ex diffinitione eius quod est scire, & hic fuit uerus demonstrationis modus. Quod autem ostendit demonstrationem necessariam esse propter hoc, quòd est eorum quæ sunt per se, non est vera demonstratio, sed est ostensio ad hominem apud quem notum est, quòd demonstratio sit eorum, quæ sunt per se. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quanquam fortasse quispiam dubitauit, cuius nam gratia de ijs, hęc interrogare oportet, si non necesse est conclusionem esse. Nihil enim refert si quispiam quæuis interrogans, dicat deinde conclusionem.*

ANTI. (vide i ānot.) *Et tamen opponet fortassis aliquis, cuius causa hic oportet interrogare de ijs, si non necesse est conclusionem esse. Nihil enim differt si aliquis interrogatus contingentia, postea dicat conclusionem.*

Mouet dubitationem quandam. Et circa hoc duo facit. Primo ponit dubitationem, & dicit, quòd pōt aliquis forte oponere, si conclusio, quæ sequitur ex contingentibus, vel ex his, quæ sunt per accidens, non est necessaria, quare de contingentibus fiat interrogatio, siue de his, quæ sunt per accidens, vt ex datis procedatur ad conclusionem? cum tamen in syllogismo requiratur, quòd conclusio ex necessitate accidat. Et quòd interrogatio fiat de contingentibus, vel ex his, quæ sunt per accidens, manifestat per hoc quod subdit {Nam enim differt si aliquis interrogatus contingentia, postea dicit conclusionē} Quasi dicat. Ita potest inferri conclusio ex contingentibus interrogatis & concessis, sicut ex necessarijs. Vtriusque enī eadem forma syllogizandi est. Secunda ibi.

ARGY. *At enim interrogare oportet, non vt per interrogata necessarium quicquam sequatur, sed quia dicere necesse est ei, qui illa dicit, & vera dicere, si competant vera.*

ANTI. *Oportet autem interrogare, non tanquam necessarium esse propter interrogata: sed quod dicere necesse est illa dicenti, & vera dicenti, si vera sunt, quæ sunt.*

Soluit dicens, quòd non ita interrogatur de pręmissis contingentibus quasi cōclusio sit necessaria absolute propter interrogata. i. propter præmissa contingentia, sed quia necesse est dicenti præmissa, conclusionē dicere, & dicere vera in cōclusione, si vera sunt, quę pręmissa, sunt, quasi dicat, quòd licet ex pręmissis contingentibus non sequatur conclusio necessaria necessitate absoluta, sequit tn̄ sc̄m quòd est ibi necessitas consequētię secundū quòd conclusio sequitur ex præmissis. Deinde cum dicit. (Necess. conclusio sequ. ex præmiss. contingent.)

ARGY. *Cum igitur ea, quæ per se insunt, necessario circa vnum quodque competant genus, & vt tale est quodque patet demonstrationes ipsas scientiarū effectrices, de ijs esse, quæ per se competunt: & ex talibus extrui, atq; constare. Accidentia namq; non sunt necessaria. Quare non fit, vt necessario sciatur conclusio propter quid est, neque si sit semper, nō autem sit per se. Quod ita esse declarant hę ratiocinationū quæ per signa conficiuntur. Id enim quod est per se, non per se quisquam sciet: neq; propter quid est. Scire autem propter quid est, nihil aliud est quam per causam scire. Per se ergo tertio medium, & medio primum inesse oportet.*

ANTI. *Quoniam autem ex necessitate sunt circa vnumquodq; genus quæcunq; per se sunt, & secūdum quòd vnumquodque est, manifestum est, quoniam de his, quæ per se sunt, demonstratiuæ scientiæ, & ex talibus sunt. Accidentia enim non necessaria sunt. Quare non est necessarium conclusionē scire propter quid sit neque si semper sit: non per se autem, vt sunt per signa syllogismi. Hoc enim per se, non per se scit neque propter quid. Propter quid autem scire est per causam scire. Propter ipsum ergo oportet & medium tertio, & primum medio inesse.* Tex. cō. 29.

Ostendit quòd demonstratio sit ex his, quæ sunt per se, tali ratione. Demonstratio est ex necessarijs, & de necessarijs. Et hoc ideo, quia est scientifica idest faciens scire. Ea autem quæ non sunt per se, non sunt necessaria, sunt enim per accidens, & hmōi non sunt necessaria, vt dictū est. Sed illa sunt ex necessitate circa vnumquodq; genus, quæcunq; sunt per se, & conueniunt vnicuiq; sc̄m quòd vnumquodq; est. Relinquitur ergo, quòd demonstratio non possit esse nisi ex his, quæ sunt per se, & de talibus. Vlterius autem ostendit, quod etiam si pręmissa essent semper, & necessaria & vera, & non per se, nō tamen sciretur de cōclusione propter quid, vt patet de syllogismis, qui fiunt per signa, in quibus conclusionem, quæ est per se, non scit aliquis per se, neque propter quid. Sicut si aliquis probaret, quòd omne elementum ex corruptibile; propter hoc quod videtur ipsum antiquari, esset quidem probatio per signum, non autem per se, neque propter quid, quia propter quid scire, est per causam scire. Oportet ergo medium esse causam eius, quod in demonstratione concluditur. Et hoc manifestum est ex pręd ictis, quia oportet & medium inesse tertio pp ipsum. i. per se, & similiter primū medio. Primum aūt et tertium vocat duas extremitates. Oportet ergo medium causam esse extremorum eius, quod in demonstratione concluditur.

LECTIO XV.

Demonstrationem non esse ex Extraneis ostendit.

Non igitur fieri potest: vt ex alio genere quisquam in aliud transiens, quicquam demonstret veluti conclusionē geometricam, arithmetica demonstrationem. ARGY.

Non ergo est ex alio genere descendentem demonstrare: vt geometricum in arithmeticam. ANTI. Tex. cō. 30.

Postquā ostendit Philosophus quòd demōstratio est ex his quæ sunt per se, hic concludit quòd demonstratio est ex principijs proprijs non extraneis, neq; ex communibus. Et diuiditur in duas partes. In prima oñdit, quòd demonstratio procedit ex proprijs principijs. In. 2. determinat quæ sunt principia propria, & quę cōmunia, ibi {Difficile autem.} Prima in duas. In prima ostēdit, quòd demonstratio non procedit ex principijs extraneis. In secunda ostendit, quòd non procedit ex principijs communibus, ibi {Quoniam autem manifestum est.} Prima in duas. In prima enim ex pręmissis, ostendit quòd demonstratio non est ex principijs extraneis. In. 2. etiam ex præmissis ostendit, quòd demonstrationes non sunt de rebus corruptibilibus, sed de sempiternis, ibi {Manifestum autem & si sint propositiones.} Circa primum tria facit. Primo proponit intentum. Secundo probat propositum, ibi {Tria enim sunt.} Tertio concluditur intentum, ibi {Propter hoc enim geometriæ.} Dicit ergo primo. quòd ex quo demonstratio est ex his, quæ sunt per se manifestum est, quòd non contingit demonstrare descendentem vel procedentem ex vno genere in aliud genus, sicut nō contingit quòd geometria ex proprijs principijs demōstret ad aliquid descendendes tn̄ arithmetica. Deinde cū dicit. (Lectio. 18. Lectio. 19. Lectio. 16.)

ARGY. *Tria nanque sunt, quæ in demonstrationibus insunt. Vnũ id, quod demonstratur inesse. Hoc aũt est id, quod alicui per se generis cõpetit. Aliud dignitates. Dignitates aũt ea sunt ex quibus fit demonstratio. Tertiũ est genus ipsum subiectũ, cuius affectus, accidentiaq; per se demonstratio patefacit.*

ANTI. *Tria.n. sunt in demonstrationibus. Vnum quidem quod demonstratur conclusio. Hoc aũt est, quod inest alicui generi per se. Vnum aũt dignitates. Dignitates aũt sunt, ex quibus demonstratio est. Tertium autẽ genus subiectum, cuius passiones, & per se accidentia ostendit demonstratio.*

Propositum probat. Et circa hoc tria facit. Primo pręmittit quæ sunt necessaria ad demonstrationem. Dicit.n. quòd. {Tria sunt necessaria in demõstrationibus. Vnum est quod demonstratur}.s. conclusio, quæ quidem continet in se id, quod inest per se alicui generi. Per demũstrationem enim concluditur propria passio de proprio subiecto. Aliud autem sunt dignitates, ex quibus demonstratio procedit. Tertium autem est genus subiectum, cuius proprias passiones, & per se accidentia demonstratio ostendit. Secundo ibi.

ARGY. *Fieri igitur potest, vt ea quidem sint eadem, e quibus fit demonstratio. At quarum genus diuersum est, vt arithmetica geometriaq;, in hisce fieri nequit, vt ad ea, quæ magnitudinibus accidunt, accommendetur arithmetica demõstratio, nisi sint ipsæ magnitudines numeri. Hoc autẽ vt in quibusdam fieri potest, posteris explicabitur. Arithmetica vero demonstratio semper in se genus inhabet, circa quod ipsa versatur, cæteraque similiter.*

ANTI. *Ex quibus igitur demonstratio fit, contingit eadem esse. Quorum autem genus alterum est, sicut arithmetica, & geometria, non est arithmeticam demonstrationem conuenire in magnitudinis accidentia, nisi magnitudines numeri sint. Hoc autem quemadmodum contingit in quibusdam, posterius dicetur. Sed arithmetica demonstratio semper habet genus, circa quod fit demonstratio, & alia similiter.*

Ostendit quid prędictorum trium possit esse commune diuersis scientijs, & quid non dicens, ꝙ horum trium vnum, s. dignitates, ex quibus demonstratio procedit, contingit esse idem in diuersis demonstrationibus, & etiam in diuersis scientijs, sed in illis scientijs, quarum est diuersum genus subiectum, sicut in arithmetica, quę est de numeris, & geometria, quæ est de magnitudinibus non contingit, quòd demonstratio, quæ procedit ex principijs vnius scientiæ, puta arithmeticæ, descendat ad subiecta alterius scientiæ, sicut ad magnitudines, quæ sunt geometriæ, nisi forte subiectum vnius scientiæ contineatur sub subiecto alterius, sicut si magnitudines contineatur sub numeris. Quod quidem qualiter contingat scilicet contineri subiectum vnius scientiæ sub subiecto alterius, posterius dicetur. Magnitudines.n. sub numeris non continetur, nisi forte s'm quòd magnitudines numeratę sunt. Subiecta etiam diuersarum demonstrationum siue scientiarum diuersa sunt. Arithmetica etiam demonstratio semper habet genus proprium, circa quod demonstrat. & aliæ scientiæ similiter. Tertio ibi.

Lect. 15 tex. ex. 2.

ARGY. *Quare si transire, mirareque debeat demonstratio, aut idem genus simpliciter, aut aliqua ex parte, necesse est esse. Aliter vero patet fieri non posse.*

ANTI. *Quare aut simpliciter necesse est genus idem esse, aut sic si debet demonstratio descendere. Aliter autem impossibile esse manifestum est.*

Probat propositum. Et circa hoc duo facit. Primo inducit principale propositum per modum conclusionis, eo quòd ex præmissis haberi potest, dicens. Quare manifestum est, quòd necesse est aut esse simpliciter idem genus, circa quod sumuntur principia & conclusiones, & sic non est descensus, neque transitus de genere in genus, aut si demonstratio debet descendere ab vno genere in aliud, oportet esse vnum genus & sic idest quodam modo. Aliter enim impossibile est, quòd demonstretur aliqua conclusio ex aliquibus principijs, cum non sit idẽ genus vel simpliciter vel secundum quid. Sciendum est autem, quòd simpliciter, idem genus accipiatur, quando ex parte subiecti non sumitur aliqua differentia determinans, quæ sit extranea à natura illius generis. Vt si quis p principia verificata de triangulo procedat a demonstrandum aliquid circa isochelem, vel aliquam subiectam speciem trianguli. Secundum quid autem est vnum genus quando assumitur circa subiectum aliqua differentia extranea à natura illius generis, sicut visuale est extraneum à genere lineæ, & sonus à genere numeri. Numerus ergo simpliciter qui est genus subiectum arithmeticæ, & numerus sonorus, qui est genus subiectum musicæ, nõ sunt vnum genus simpliciter. Similiter in autem nec linea simpliciter quam considerat geometra, & linea visualis, quã considerat perspectiuus. Vnde patet, quòd quãdo ea, quę sunt linęę simpliciter amplicantur ad lineam visualem, fit quodammodo descensus in aliud genus, non autem quando ea, quæ sunt trianguli, applicantur ad isochelem. Secundo ibi.

Quando est idem genus simpliciter & qñ. secundum quid.

ARGY. *Ex eodem enim genere ipsa extrema, & media, necesse est esse. Nam si non sint per se, accidentia erunt profecto.*

ANTI. *Ex eodem enim genere necesse est vltima, et media esse. Si nanque non sunt per se, accidentia erunt.*

Ostendit propositum hoc modo. Oportet in demonstrationem eiusdem generis esse media & extrema. Extrema aũt in conclusione continetur. Nam maior extremitas in conclusione est prædicatum, minor vero, subiectum. Medium vero in præmissis continetur, oportet igitur principia & conclusiones circa idem genus sumi. Cũ aũt superius dixerimus, ꝙ diuersæ scientiæ sint circa diuersa genera subiecta ex necessitate, sequitur ꝙ ex vnius scientiæ principijs non concludatur aliquid in alia sciã, quæ non sit sub ea posita. Quod aũt in demonstratione oporteat media & extrema vni' generis esse, sic probat. Detur.n. ꝙ mediũ sit alterius generis ab extremis, sicut si extrema sint triangulus, & habere tres ęquales duobus rectis. Manifestum est ꝙ passio conclusa de triangulo, per se inest ei, non aũt per se inest æneo. Et si econtrario passio per se.i. æneo, puta sonorum esse, vel hmôi aliquid palam est, quòd per accidens inest triangulo. Vnde patet quòd oportet omnino si subiectum conclusionis, & medium sint pœnitus alterius generis, ꝙ passio, vel non per se insit medio, vel non per se insit subiecto, & ita oportet ꝙ alteri eorum insit per accidens. Et si quidem insit medio per accidens, erit per accidens in præmissis, si autem subiecto erit in conclusione, & hoc ex parte passionis. Sed vtroque modo oportebit per accidens esse in præmissis, quantum ad hoc, ꝙ subiectum accipitur sub medio, sicut si triangulus accipiatur sub æneo, aut ecõuerso. Ostensum est aũt ꝙ in demonstrationibus tam cõclusio. quàm pręmissæ sunt, per se, & non per accidens. Oportet ergo & in demonstrationibus medium, & extrema eiusdem generis esse. Deinde cum dicit.

Vlt. cum deductione rationis.

Le. præceden

ARGY. *Quocirca fieri non potest, quo geometria contrariorum vnam scientiam esse, vel duos cubos cubum esse demonstret, aut alia quæuis scientia, id quod ad aliam pertinet, nisi in hisce, quæ sic inter sese habent, vt altera sub altera*

collocetur

collocetur, quo pacto ad arithmeticam musica, ad geometriam perspectiua se habet.

ANTI. vide in ano. *Propter hoc geometriæ non est monstrare quòd contrariorum eadem est scientia, sed neque quod duo cubi cubus sit vnus, neque scientiæ alterius quod alterius est, sed aut quæcunque sic se habent adinuicem quod sit alterum sub altero, vt perspectiua ad geometriam, & ut consonantia ad arithmeticam.*

Prima con. ex præmiss. illata. Infert duas conclusiones ex præmissis. Quarum prima est, q nulla scientia demonstrat aliquid de subiecto alterius scientiæ, siue sint scientiæ communiores, siue sit scientiæ disperatę, sicut geometria non demonstrat q contrariorum eadem est scientia. Contrar[illegible] n. per[illegible]net ad scientiam communem, s. ad philosophiam primā, vel dialecticam. Et similiter geometria non demonstrat, q duo cubi sint vnus cubus, i. q ex d[illegible] vnius numeri cubi in alium numerum, s[illegible] numerus cubus. Dicitur aūt cubus numerus, qui s[illegible] ex ductu vnius nume-

Cubus numerus. ri in seipsum bis, sicut octonarius est numerus cubus, surgit. n. ex ductu bi[illegible] in seipsum bis. Bis. n. duo bis sunt octo. Et eadē rōne vigintiū est numerus cubicus, & radix eius est t[illegible], quia ter tria ter, faciunt viginti septem. Si ergo ducantur octo in vigintis[illegible]ptem, co[illegible] surgit, numerus cubicus. i. ducenta & sexdecim, cuius radix est sex, [illegible] sexies, [illegible] xvi. Hoc [illegible] pro[illegible] arithmeticos, [illegible] vnius scientiæ non habet pro[illegible] nisi forte vna scientia sit sub [illegible] sicut se habet perspectiua ad geometriam, & c[illegible] vel harmonica. [illegible] ad arithmeticam. Secunda conclusio pe[illegible]

ARGY. *Neque si quid lineis inest, non vt lineæ sunt propriorum quæ rone principiorū, geometria demonstrat. Veluti si pulcherrima linearum sit linea recta, aut si [illegible] habet ad circumferentiam cōtrario modo. Non. n. [illegible] propriij generis ipsarum, sed cuiusdam communius competunt.*

ANTI. *Neque si aliquid inest lineis, non secundum quod lineæ sunt, & non inquantum ex principijs proprys sunt, vt si pulcherrima linearum recta est, aut si contrario se habet circulari. Non enim secundum quod proprium genus est ipsorum, sed inquantum commune quoddam est.*

Et est quod scien[illegible] de proprio subiecto [illegible] probat quodlibet accidens, sed accidens sui gener[illegible]. Sicut si aliquid inest lineis, non secundum quòd [illegible] lineæ, neque per propria principia linearum, hoc nō demonstrat geometra de lineis. Sicut quòd recta linea sit pulcherrima omnium linearum, aut si linea recta est contraria circulari, vel non. Hæc. n. non sunt secundum proprium genus lineæ, sed secundum aliquid communis. Pulchrum enim & contrarium, genus lineæ transcendunt.

LECTIO XVI.

Demonstrationem non ex corruptibilibus esse, sed sempiternorum, quomodo item eorum sit, quæ frequenter sunt docet.

ARGI. *Patet autem si propositiones sint vniuersales ex quibus fit ratiocinatio, necessario conclusionem quoque perpetuam esse demonstrationis talis, demonstrationis omnino. Non est igitur eorum, quæ intereunt demonstratio, neque scientia simpliciter sed tanquam per accidens.*

ANTI. Tex. co. 31. *Manifestum est autem, & si sint propositiones vniuersales, ex quibus est syllogismus quòd necesse est conclusionem esse perpetuā huiusmodi demonstrationis, & simpliciter vt est dicere demonstrationis. Nō est ergo demonstratio corruptibilium, nec scientia simpliciter, sed sic sicut est secundum accidens.*

Postquam ex superioribus philosophus concluserat, quod demonstratio non concludit ex extraneis principijs, nunc iterum ex superioribus intendit concludere, quod demonstratio non est ex corruptibilibus. Et circa hoc duo facit. Primo, ostendit, quod sempiternorum, et non corruptibilium, est demonstratio. Secundo ostēdit, qualiter sed eorum, quæ sunt vt frequenter, ibi{ Eorum autem.} [illegible]ca primum duo facit. Primo ostendit, quòd demonstratio non sit corruptibi[illegible]um, sed sempiternorū. Conclusi. 1. Secundo ostendit idem de diffinitione, ibi} Similiter se habet.} Circa primum duo facit. Primo proponit conclusionem intentam. Sec[illegible]do ponit rationem probantem ipsam, ibi. { Q[illegible]od autem vniuersaliter.} Primo ergo ponit duas conclusiones, quarum vna sequitur ex altera. Prima est quod nece[illegible]e est conclusionem demonstrationi[illegible] [illegible]us de qua nunc agitur, & quam possumus simpliciter dicere demonstrationem e[illegible] perpetuam, quod Lec. 9. tex. ex. 2. quidem sequitur ex hoc quod supra habitum est scilicet quod propositiones ex quibus fit syllogismus, debent esse vniuersales, quod significauit per dici de omni. Secunda conclusio est, quod neque demonstratio, neque scientia est corruptibilium, loquendo simpliciter, sed solum secundum accidens. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quia non est ipsius vniuersaliter, sed aliquo ut tempore & quoddam etiam modo. Atque cum est, necesse est alteram propositionem non vniuersalem esse, atque caducam. Caducam, quoniam & ipsa conclusio talis cum illa est. Nō vniuersali quoniam quoddam non erit eorum, quæ subiecti subeunt rationem. Quare fieri nequit vniuersaliter ratiocinatio, sed hoc in tempore tantum.*

ANTI. Vide in annotatione. Tex. co. 30. Vide in annotatione. *Quod autem vniuersaliter ipsius non est, sed aliquando sic. Cum autem sit, nec esse alteram non vniuersalem esse propositionem, & corruptibilem quidem, quare & conclusionem eum sit, nō vniuersalem autem quando hoc quidem erit, hoc autem non erit, ex quibus est. Quare non est vniuersaliter syllogizare, sed quoniam nunc est.*

Lectio. 8. Inducit rationem ad probandum propositas conclusiones, quę talis est. Conclusionis corruptibilis, & non sempiternę non est in se continere quod est vniuersaliter sed aliquando sic. Dictum est. n. supra, q dici de omni, Lectio. 9 ex. 3. duo continet. s. q non in quoddā sic, & in quodam nō & iterum, q non aliquando sic, & aliquando non. In oībus autem corruptibilibus inuenitur aliquando sic, aliquando non. Vñ patet quod in corruptibilibus non inuenitur dici de omni, siue quòd est voiuersaliter. Sed vbi conclusio non est vniuersalis, debet aliqua præmiss[illegible] esse non vniuersalis. Conclusio ergo corruptibilis oportet q Demon. nō habere conclusione cor ruptibili. sequitur de præmissis, quarum altera non sit vniuersalis. Cum ergo huic coniunxerimus q demonstratio semper debet es[illegible]e simpliciter ex vniuersalibus, sequitur, quòd demonstratio non possit habere conclusionem corruptibilem, sed sempiternam. Deinde cum dicit.

ARGY. *Similiter res sese habet & in diffinitionibus ipsis, quippe cum diffinitio principiū sit demōstrationis aut demonstratio positione differens, aut quadam demonstrationis conclusio.*

ANTI. Vide in annotatione. *Similiter se habet, & de diffinitione, quoniam est quidē, aut principium demonstrationis, aut demonstratio positione differens, aut conclusio quadam demonstrationis.*

Ostendit q etiam diffinitio non est corruptibilium, sed sempiternorum, tali ratione. Demōstratio quantum ad principia & conclusiones est sempiternorum, & non corruptibilium, sed diffinitio vel est principium, vel conclusio demonstrationis, vel demonstratio positione differens, ergo diffinitio non est corruptibilium, sed sem-

piternorum. Ad intelligendum autem huius litere, ſciendum eſt, quòd contingit dare diffinitiones diuerſas eiuſdem rei, ſumptas ex diuerſis cauſis. Cauſæ autem adinuicem ordinem habent. Nam ex vna ſumitur ratio alterius. Ex forma enim ſumitur ratio materiæ. Talem enim oportet eſſe materiam, qualem forma requirit. Efficiens autem eſt ratio formæ, quia enim agens agit ſimile ſibi, oportet quòd ſecundum modum agentis, ſit etiam modus formæ, quæ ex actione conſequitur. Ex fine autem ſumitur ratio efficientis, nam omne genus agit propter finem opertet ergo quòd diffinitio, quæ ſumitur à fine, ſit ratio, & cauſa probatiua aliarum diffinitionum, quæ ſumuntur ex alijs cauſis. ponamus ergo duas diffinitiones domus, quarum vna ſumitur à cauſa materiali, quę eſt talis. Domus eſt cooperimentum, conſtitutum ex lapidibus, & cemento, & lignis. Alia ſumitur à cauſa finali, quæ talis eſt. Domus eſt operimentum prohibens nos à pluuijs, frigore, & calore, Poteſt ergo prima diffinitio demonſtrari ex ſecunda, ſic. Omne cooperimentum prohibens nos à pluuijs, & frigore, & calore, oportet quòd ſit conſtitutum ex lignis, cemento & lapidibus, domus eſt huiuſmodi, ergo, &c. Patet ergo quod diffinitio, quæ ſumitur à fine, eſt principium demonſtrationis. Illa autem, quæ ſumitur à materia, eſt concluſio demonſtrationis. Poteſt tamen vtraque coniungi, vt ſit vna diffinitio, hoc modo. Domus eſt cooperimentum conſtitutum ex dictis, defendens a pluuia, frigore, & calore. Talis autem diffinitio continet totum, quod eſt in demonſtratione ſcilicet, medium, & concluſionem. Et ideo talis diffinitio eſt demonſtratio, poſitione differens, quia in hoc ſolo differt a demonſtratione, quia non eſt ordinata in modo & figura. Sciendum eſt autem, quòd quia demonſtratio non eſt corruptibilium, ſed ſempiternorum, neque diffinitio. Plato fuit coactus ponere ideas. Cum enim iſta ſenſibilia ſint corruptibilia, videbatur quòd eorum non poſsit eſſe demonſtratio, neque diffinitio. Et ideo videbatur, quòd oporteret ponere quaſdam ſubſtantias incorruptibiles, de quibus demonſtrationes, & diffinitiones darentur. Et has ſempiternas ſubſtantias, vocat ſpecies vel ideas. Sed huic opinioni occurrit. Ariſt. ſuperius, dicens, quod demonſtratio nō eſt corruptibiliū, niſi per accidens. Et ſi enim iſta ſenſibilia corruptibilia ſint in particulari, tamen in vniuerſali quandam ſempiternitatem habent. Cum ergo demonſtratio detur de iſtis ſenſibilibus in vniuerſali, non in particulari, ſequitur, ꝙ demonſtratio, non ſit corruptibilium niſi per accidens, ſempiternorum per ſe. Deinde cum dicit.

Eiſdem diuer. diffon.

Dif. ſumpta fine proba. alia rum.

Quæ diffin. ſit demonſt. pōne differens.

Cur Plato ideas poſuit.

Lect. phſi.

Eſt ſempiter per ſe & corruptibi. per accid.

ARGY. *Patet etiam demonſtrationes, atque ſcientias eorum, quæ ſæpe fiunt, vt lunæ defectiones, & huiuſcemodi rerū, quo quidem ſunt tales, hoc eſſe ſemper, quo uero non ſunt ſemper, hoc eſſe particulares.*

ANTI. *Eorum autem, quæ ſæpe fiunt, demonſtrationes ſunt & ſcientiæ, vt lunæ deffectus. Manifeſtum eſt quidem quòd ſecundum quod huiuſmodi ſunt, ſemper ſunt. Inquantum autem non ſemper, ſecundum partem ſunt. Sicunt autem defectus, ſimiliter eſt in alijs.*

Oſtendit quo modo eorum, quæ ſunt, vt frequenter, poſsit eſſe demonſtratio, dicens, quòd {eorum quę ſæpe fiunt, ſunt etiam demonſtrationes, & ſcientiæ, ſicut de defectu lunę, qui tamen non ſemper eſt.} Non enim ſemper luna deficit, ſed aliquando. Hæc autem, quæ ſunt frequenter, ſecundum quòd huiuſmodi ſunt ideſt ſecundū quòd de eis demonſtrationes dantur ſunt ſemper, ſed ſecundum quòd non ſunt ſemper, ſunt particularia. De particularibus autē non poteſt eſſe demonſtratione, vt oſtenſum eſt, ſed ſolum de vniuerſalibus. Vnde patet quòd huiuſmodi ſecundum quod de eis eſt demonſtratio, ſunt ſemper. Et ſicut eſt de defectu lunæ, ita de omnibus alijs ſimilibus. Conſideranda tamen eſt differentia inter ea. Quędam enim non ſunt ſemper ſecundum tempus, ſunt autem ſemper per comparationem ad cauſam, quia nunquam deficit, quin poſita tali cauſa ſequatur effectus, ſicut de defectu lunæ, Nunquam enim deficit, quin ſemper ſit lunæ eclypſis, quandocunque terra diametraliter interponitur inter ſolē & lunam. In quibuſdam vero contingit, quod non ſemper ſunt, etiam per comparationem ad cauſam, quia videlicet cauſæ impediri poſſunt. Non enim ſemper ex ſemine hominis generatur homo duas manus habens, ſed quandoque fit defectus, vt propter impedimentum cauſæ agentis vel materiæ. In vtriſque autem ordinandæ ſunt ſic demonſtrationes, vt ex vniuerſalibus, propoſitionibus inferatur concluſio vniuerſalis, remouendo illa, in quibus poteſt eſſe defectus, vel ex parte temporis, vel ex parte cauſæ.

Lect. 11 …

Quędā ſunt ſemper reſp. cauſæ & nō temporis.

Ordinanda demon.

LECTIO XVII.

Demonſtrationem non procedere ex communibus docet, qualis item ſit illa ſcientia quæ omnium ſcientiarum principia ſpeculatur oſtendit.

ARGY. *Cum autem pateat fieri non poſſe, vt demonſtretur quodque, niſi ex cuiuſque principijs, ſi id, quod demonſtratur, ei competit, vt eſt illa, non ſane quippiam ſcitur, ſi ex veris, & indemonſtrabilibus, medioq; vocantibus oſtendatur.*

ANTI. Tex. cō. …

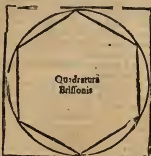
Quoniam autem manifeſtum eſt quòd vnumquodque demonſtrare non eſt, ſed aut ex vno quoq; principiorum, ſi id, quod demonſtratur, ſit ſecundum quod eſt illud, non eſt ſcire hoc quidem, ſi ex veris, & indemonſtrabilibus monſtretur, & immediatis.

Oſtenderat ſupra Philoſophus quòd demonſtratio, non eſt ex principijs extraneis, hic autem oſtendit, quòd non procedit ex communibus. Et circa hoc duo facit. Primo oſtendit propoſitum. Secundo inducit quandam concluſionem ex dictis, ibi {Si autem hoc eſt.} Circa primum duo facit. Primo proponit intentum, dicens, quòd quia manifeſtum eſt, quod non contingit vnumquodq; per vnumquodque demonſtrare, ſed oportet quòd demonſtratio fiat ex vno quoque principiorum, hoc modo, quòd id, quod demonſtratur ſit ſecundum, quòd eſt illud ideſt oportet quòd principia demonſtrationis inſint per ſe ei, quod demonſtratur, Si inquam ita eſt, non ſufficit ad hoc quòd aliquid ſciatur, quòd demonſtretur ex veris, & immediatis, ſed oportet quòd vlterius demonſtretur ex principijs proprijs. Secundo ibi.

ARGY. *Fit enim, vt quippiam perinde oſtendatur, atque Briſſo quadrationem oſtendit. Huiuſmodi namque rationes per commune quoddam oſtendunt, quod & alij competet. Quapropter, & ad alias res non propinquas ipſæ rationes accommodantur. Igitur res, non vt illa eſt, ſed per accidens ſcitur. Non enim & ad aliud genus demonſtratio accommodaretur. Tunc autem vnumquodque non per accidens ſcimus, cum per id cognitionem conſequimur, per quod competit ex principijs illius, qua ratione eſt illud, velut cum duobus rectis æquales habere, verum ei ſcimus competere, cui per ſe, competit idipſum ex principijs huius.*

Quare

Quare si illud competit ei per se, cui competit, medium necesse est in eadem esse propinquitate.

ANTI. vide i ānot. *Est enim sic monstrare, sicut Brisso tetragonismum. Secundum commune.n.demonstratur rationes hmōi, et quod alteri inest, vnde & in alijs conueniunt hæ rationes, nō tantum proximis. Non itaque secundum quòd illud est scit,* vide i ānot. *sed secundum accidens. Non enim conuenit demonstrare et in aliud genus. Vnumquodque aūt secundum accidens est, cum secundum illud non cognoscimus, secūdum quod est ex principijs illius, inquantum illud est, vt duobus rectis aquales habere, cui inest per se, quod dictum est, ex principijs ipsius. Quare si per se & illud inest, cui inest, necesse est medium in eadem proximitate esse.*

Probat propositum.s.ꝙ non sufficiat ex vecis, & immediatis aliquid demonstrare, quia sic contingeret aliquid demōstrare, sicut Brisso monstrauit tetragonismū idest quadratucā circuli, ostendens aliquod quadratum esse circulo ęquale, per aliqua principia cōia, hoc modo
Rat. Brisso. In quocūq; genere est inuenire aliquid maius, & minus alicui, in eodem est inuenire & illi æquale. In genere aūt quadratorum est inuenire aliquod quadratū minus circulo, quod.s.scribatur intra circulum, & aliquod maius circulo, intra quod circulus describit, ergo est inuenire aliquod quadratū circulo æquale. Hæc quidem probatio est sm cōe, æquale.n.& magis, & minus, excedunt genus quadranguli, & eirculi. Vnde patet ꝙ hmōi rationes demonstrant sm aliquod cōe, quia mediū alteri inest, ꝗ ei quo fit demonstratio. Et ideo hmōi rōnes conueniūt alijs, & non cōueniunt istis, de quibus dantuc, tanꝗ proximis. Vnde patet ꝙ qui scit per hmōi rōnes, non sit sm illud, quod est.i.per se, sed ꝑ accidēs tm̄. Si.n.esset sm se, nō conueniret demōstratio in aliud genus. Vnūquodq; enim scimus sm accidens, cū nō cognoscimus illud sm quod est ex principijs illius.i.sm ꝙ est ex principijs pec se. Sicut habere tres angulos æquales duobus rectis inest triāgulo per se.i.sm ꝙ est ex principijs illius. Quare si per se inesset medium acceptum conclusioni, necesse esset in eadem proximate esse idest proximum esse secundum genus conclusioni. Tertio ibi.

ARGI. *Quod si non sit ita, at perinde erit, atque cū musica per arithmeticam demonstratur. Atq; talia demōstrantur quidem similiter, differentia tamen est. Nam ipsum quidem esse, ad aliam scientiā attinec. Subiectum.n.genus diuersum est. Ipsum autem propter quid superioris nimirum est, cuius per se sunt ipsi affectus. Quare patet ex bisce fieri nō posse, quo demonstretur quodque simpliciter, nisi ex principijs vniuscuiusque, sed horum principia habent commune.*

ANTI. *Si vero non, sed sicut harmonica per arithmeticā, huiusmodi demonstrantur quidē similiter, sed differūt. Ipsum.n. quia alterius quidem scientia est, subiectum.n.alterum genus est, sed propter quid superioris est. cuius per se passiones sunt. Quare ex his manifestū est, quod non sit demonstrare vnumquodq; simpliciter, sed secundū quod ex vniuscuiusq; principijs est. Sed horum principia habent commue.*

Excludit quandam dubitationem. Contingit enim aliquando medium demonstrationis non est in eodem genere cum demonstratione. Quod qualitec contingat ostendit dicens. Si vero non sit medium in eadem pro- Lectio.25.
ximate conclusioni, sed hoc modo sicut demonstratuc Lectio.5.2.
aliquid in harmonica idest in musica per arithmeticam, verum quidem est; ꝙ huiusmodi etiam similiter demonstratur. Et enim demonstratio in inferiori scientia per Scire ꝑpter principia superioris scientiæ, vt ostensum est, sicut & in qd vel quia sciētia superiori per principia superioris. Sed in hoc dif tm̄, cui sciē. fert, ꝙ alterius scientiæ scilicet inferiocis est tantū scire conue. quia, genus enim subiectum inferioris scientiæ est alterum à genere subiecto superioris scientiæ, ex qua sumuntur principia. Sed scire proptec quid est superioris scientiæ, cuius per se sunt illæ passiones. Cum enim passio insit subiecto propter medium, illa scientia considerabit propter quid, ad quam pertinet medium, cuius per se est passio, quę demonstratur. Si vero subiectum sit ad aliam scientiam pertinens illius scientiæ nō erit propter quid, sed quia tantum. Nec tali subiecto per se cunueniet passio demonstrata de ipso, sed per medium extraneum. Si vero medium & subiectum pertineat ad eandem scientiam tunc illius scientiæ erit scire propter quid & quia. Remota antē dubitatione, vltecius conclusionem intentam principaliter inducit, dicens. Quod ex prædictis patet, quòd non est demonstrare vnumquodque simpliciter idest quocunque modo, sed secundum hoc, quod demonstratur ex proprijs principiis vniuscuiusque. Sed & principia per propria singulacum scientiarum habent aliquod commnne prius eis. Deinde cum dicit.

Quod si id cōstat, patet fieri nō posse, quo quisquam propriorum principiorū exhibeat demonstrationem. Erunt.n. illa omnium principia, & ipsorum scīa domina oīum erit. ARGY.

Si autem hoc, manifestum est quòd non est vniuscuiusq; principia monstrare. Erunt enim illa omnium principia, & scientia illorum propria omnibus. ANTI. vide i ānot.

Inducit quandam conclusionem sequētem ex dictis. Et circa hoc tria facit. Primo inducit conclusionem dicens, quòd {si hoc verum est}.s.quòd demonstrationes in singulis scientijs non fit ex communibus principijs, & iterum ꝙ principia scientiarum habent aliquid prius se, quod est commune manifestum est, ꝙ non est vniuscuiusq; scientiæ demonstrare principia sua propria. Illla enim priora principia, per quæ possunt probari singularum scientiarum propria principia, sunt communia principia omnium, & illa scientia, quæ considerauit huiusmodi principia communia, est propria omnibus idest ita se habet ad ea quæ sunt communia omnibus, sicut se habent aliæ scientię particulares ad ea, quę sunt propria, sicut cum subiectum arithmeticę sit numerus, ideo arithmetica considerat ea, quæ sunt propria numeri. Similiter Conside. prima philosophia, quæ considerat omnia principia, ha- prima philo. bet pro subiecto ens, quod est cōmune ad omnia, & ideo considerat ea, quæ sunt propria entis, quę sunt omnibus communia tanquam propria sibi. Secundo cum dicit,

Etenim is scit magis, qui superioribus ex causis scit. Scit enim tum ex prioribus, cum ex causis scit, quæ non effectus ARGY.

subeunt rationē. Quare si magis scit, & maxime, & si est illa scientia, magis profectò, maximeque scientia est.

ANTI. *Et namque scivit magis intelligens ex superioribus causis. Ex prioribus enim scivit, cum non ex causatis sciat causas. Quare si magis scivit, & maxime, & scientia illa erit, & magis, & maxime.*

Ostendit præeminentiam huiusmodi scientiæ, quæ consideret principia communia, s. primæ Philosophię ad alias. Semper enim oportet illud, per quod aliquid probatur, esse magis scitum vel notū. Qui enim scit aliquid ex superioribus causis, oportet φ sit magis intelligens illas causas, quia sciuit ex superioribus simpliciter, cū non sciat ex causatis causas. Quando enim aliquis scit ex causatis causas, tunc non intelligit ex prioribus, & ex magis notis simpliciter, sed ex magis notis & prioribus quo ad nos. Cum autem principia inferioris scientiæ probantur ex principijs superioribus, non proceditur ex causatis in causas, sed econuerso. Vnde oportet quòd talis processus sit ex prioribus, & ex magis notis simpliciter. Oportet ergo magis esse scitum, quòd est superioris scientiæ, ex quo probatur quod est inferioris & maxime esse scitum id, quo omnia alia probatur, & ipsum non probatur ex aliquo priori. Et per consequens scientia superior erit magis, scientia, quàm inferior, & scientia illa scilicet philosophia, prima erit maxime scientia. Tertio ibi.

Scire causas ex causis.

ARGY. *Demonstratio vero nō ad aliud genus accomodatur, nisi eo modo, quo tam ad demonstrationem facultati machinarum extruendarum, vel ad prospectiuas geometricæ quam ad musicam arithmeticæ demonstrationes accomodantur, vt diximus.*

ANTI. *Sed demonstratio non conuenit in aliud genus, sed aut sicut dictum est geometricæ in mechanicas, vel machinatiuas aut speculatiuas, & arithmetica in harmonicas.*

Redit ad principalem conclusionem, & dicit quòd demonstratio non procedit in aliud genus nisi sicut dictum est, quòd demonstratio geometriæ procedit ad scientias inferiores sicut sunt artes mechanicæ, quæ vtuntur mensuris, aut speculatiuæ, sicut scientiæ, quæ sunt de visu, vt perspectiuæ, quæ sunt de visuali. Similiter est arithmetica in comparationem ad harmonicam idest musicam.

LECTIO XVIII.

Tractandum de principijs esse, quomodo item principia a nō principijs & abinuicem distinguatur docet, quo pacto etiam cōmunibus & proprijs principijs vtantur declarat.

ARGY. *Ad vero difficile admodum est sese percipere quempiā, si sciat nec ne. Est enim difficile cognoscere si ex principijs vniuscuiusque scimus, nec ne, quod quidem est scire. Putamus autem sæpe numero scire, si ex veris quibusdam, primisve ratiocinationem habemus, Id vero non est ita, sed oportet ipsis primis esse propinqua.*

ANTI. Tex. cō. 34. *Difficile autem noscere est, si sciuit aut non. Difficile .n. noscere est, si ex vniuscuiusq; principijs, scimus, aut non quod vere est scire. Opinamur aūt si habeamus ex veris aliquibus syllogismum, & primis scire. Sed hoc non est, sed proxima oportet esse primis.*

Postquam ostendit, quòd demonstratio non procedit ex principijs communibus, sed ex proprijs, hic ad euidentiam præmissorum, determinat de principijs proprijs & cōmunibus. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit necessitatem huiusmodi determinationis, dicens, φ difficile est cognoscere, vtrum sciamus ex proprijs principijs quod solum est vere scire, aut non ex proprijs. Opinatur enim multi se scire, si habeant syllogismum ex aliquibus veris, & primis. Sed hoc nō est verum, imo oportet quòd ad hoc φ nos sciamus, quòd principia sint proxima illis, quæ debent demonstrari, quæ hic dicuntur prima, sicut & supra dicebantur extremo. Oprtet proxima esse primis principijs in demonstrabilibus. Secundo ibi.

ARGY. *Ea autem quocunque genere principia dico, quæ fieri nequit, vt demonstrentur esse.*

ANTI. vide i inst. *Dico autem principia in vnoquoque genere, quæ cū sint non contingit demonstrare.*

Determinat de principijs proprijs & communibus. Et circa hoc duo facit. Primo, n, determinat de principijs proprijs, & communibus. Secundo ostendit qualiter ad huiusmodi principia se habeant huiusmodi demonstratiuæ scientiæ, ibi {Non cōtingere autem.} Circa primum duo facit. Primo distinguit principia à non principijs. Secundo principia adinuicem, ibi {Sunt autem quibus.} Circa primum duo facit. Primo ostendit quæ sunt principia, & dicit, quòd principia in vnoquoque genere sunt illa, quæ cum sint vera, tamen non conuenit ea demonstrare in illa scientia, in qua sunt principia. Dicit autem cum sint vera, ad differentiam falsorum, quæ non demonstrantur, in aliqua scientia. Secundo ibi.

Falsa no demon.

ARGY. *Sumitur igitur quidnam ipsa prima, et quæ ex hisce prosicifcuntur, significant. At principia sumere esse, cætera demonstrare necesse est. Ceu quid est vnitas, aut rectum, aut triangulus sumere, esse vero vnitatem, ac magnitudinem, cætera autem demonstrare.*

ANTI. *Quid quidē igitur prima significent, & quæ sunt ex his accipiendum est. Quod autem sint principia quidem necesse est accipere, alia vero demonstrare, vt quid vnitas, & quid rectum, & quid est triangulus. Est autem vnitatem accipere, & magnitudinem, altera vero demonstrare.*

Ostendit conuenientiam & differentiam inter principia, & non principia. Conueniunt enim principia cum non principijs in hoc, φ de vtrisq; oportet accipere, quasi supponendo quid significent, & prima, i. principia, & quæ sunt ex his, i. quæ ex principijs sumuntur, quia quod quid est, proprie pertinet ad scientiam, quæ est de substantia, scilicet ad philosophiam primam, à qua omnes aliæ hoc accipiunt. Sed in hoc differunt principia, & quæ sunt, ex principijs, quia de principijs, oportet accipere supponendo φ sunt. De alijs autem quæ sunt ex principijs, oportet demonstrare, quia sunt. Sicut in mathematicis accipitur supponendo, & quid est vnitas, quę est principium, & quid est rectum, & quid est triangulus, quę non sunt principia sed passiones, Sed quòd vnitas sit, aut quòd magnitudo sit accipit, mathematicus quasi principia, alia vero demōstrat scilicet quę sunt ex principijs. Demōstrat enim triangulum ęquilaterum, & angulum rectum, & etiam hanc lineam rectam esse. Deinde cum dicit.

ARGY. *Eorum autem, quibus in demonstratiuis vtuntur scientijs, alia cuiusque scientiæ propria, alia communia sunt. Communia tamen similitudine rationis, quippe cum vsus eorum tantum sese extendat in quacunque scientia, quantum cuiusque subiecto generi congruit.*

ANTI. *Sunt autem quibus vtimur in demonstratiuis scientijs, alia quidem propria vniuscuiusque scientia, alia vero communia. Communia autem secundum analogiam, quoniam vtile est in eo, quod est sub scientia genere.*

Distinguit principia adinuicem. Et primo principia propria à communibus, Secundo communia adinuicem ibi. {Non est autem suppositio.} Prima diuiditur in duas. Primo diuidit principia propria, & communia. Le.seq.i.me.

Secundo

Secundo manifeſtat quoddam, quod poterat eſſe dubiũ. ibi{Quaſdam tamẽ ſcientias.} Circa primum tria facit, Primo ponit diuiſionem, dicens, quòd{principiorum, quibus vtimur in dimonſtratiuis ſciẽtis,alia ſunt propria vniuſcuiuſque ſcientiæ,alia vero cõmunia.} Et quia poſ- Lect.ſe 46. ſet videri contrarium ei, quod ſupra oſtenſum eſt, quia ſcientiæ demonſtratiuæ non procedunt ex communibus,ideo ſubiungit quòd{principia communia accipiuntur in vnaquaque ſcientia demonſtratiua ſecundum analogiam}idest, ſecundum quòd ſunt proportionata illi, ſcientię.Et hoc eſt quod ſubdit exponens,quòd{vtile eſt accipere {huiuſmodi principia in ſcientijs, inquantum pertinent ad genus ſubiecti,quod cõtinetur ſub illa ſcientia. Secundo ibi.

ARGY. *Propria ſunt,vt lineam eſſe talem,rectumúe. Communia,vt ſi ab æqualibus æqualia demas,ea,quæ reſtãt, æqualia ſunt.*

ANTI. *Propria principia quidem,vt lineam eſſe huiuſmodi,& rectum,communia autem, vt ab æqualibus æqua liaſi auferas,æqualia quidam reliqua ſunt.*

Quæ diffinitiones ſcié. habea. pro principio. Exemplificat de vtriſque,dicens, quòd propria principia ſunt vt lineam eſſe huiuſmodi vel rectum. Tam.n. ſubiecti,quàm paſſionis diffinitio, in ſcientijs,pro principio habetur.Cõmunia vero principia ſunt, vt ſi ab ęqualibus æqualia demas,quæ remanent ſunt ęqualia, & aliæ communes animi conceptiones. Tertio ibi.

ARGY. *Atq; horum vnumquodq; cuique ſatis facit ad cuiuſq; genus accommodatum. Idem enim hoc faciet, & ſi non de omnibus ipſum accipiet geometra, ſed de maguitudinibus tantum, & arithmeticus de numeris ſolum.*

ANTI. *Sufficiens autem eſt vnumquodq; iſtorum quantumcunque in genere eſt. Idem enim faciet Geometria,& ſi non de omnibus accipiat,ſed in magnitudinibus ſolum, Arithmetica autem in numeris.*

Oſtendit quomodo præmiſſis principijs ſcientiæ demonſtratiuæ vtantur. Et primo quidem de cõmunibus dicit, quòd{ſufficiens eſt accipere vnumquodque iſtorum{communium,quantum pertinet ad genus ſubiectũ de quo eſt ſcientia.{Idem enim faciet}geometria,ſi non accipiat premiſſum principium commune in ſua cõmunitate{ſed ſolum in magnitudinibus, & arithmetica ſolum in numeris.{Ita enim poterit concludere geometria ſi dicat ſi ab æqualibus magnitudinibus æquales auferas magnitudines,quæ remanent ſunt æquales, ſicut, ſi diceret, ſi ab æqualibus, æquali demas, quæ remanent ſunt ęqualia.Et ſimiliter dicendũ eſt de numeris. Secũdo ibi.

ARGI. *Sunt etiam & ea propria, circa quæ ſcientia cõſiderat, ea,quæ per ſe illis inſunt. Atque hæc & eſſe, & quid ſunt ſcia ſumunt. Vt vnitates Arithmetica, puncta ſiue linea Geometria. Athorum per ſe affectum,quid quidem quiſq; ſignificat ſumũt,vt arithmetica quid par,quid impar,quid quadratũ,quid quoque cubus.Geometra quid expers rationis quid frangi,quid concurrere, & hmõi cætera, Demonſtrant autem ipſos eſſe,et per communia,& per ea, quæ demonſtrata ſunt.Eadem & Aſtrologia faceret ſolet,Omuis nanque demonſtratiua ſcientia circa tria verſatur:Sunt.n. ea,quæ ponit eſſe. Hæc autem ſunt,genus,cuius per ſe effectuum eſt contemplatrix, & ea, quæ communes dignitates dicuntur, ex quibus primis demonſtrat,& tertium affectus,quorum, quid quiſque ſignificat,ſumit.*

ANTI. vide i ãnot. Trac.cõ. 52. *Sunt autẽ propria quidẽ & quæ accipiuntur eſſe, circa quæ ſcĩa ſpeculatur, quæ ſunt per ſe, vt Arithmetica vnitates,Geometria aũt ſigna & lineas. Hę.n.recipiunt eſſe, & Hoc eſſe.Horum autem paſſiones per ſe,quid quidem ſignificet vnaquaque,accipiunt,vt Arithmetica quidẽ quid aut,impar, aut quadrangulus, aut cubus.Geometria vero quid rationale,aut reflecti,aut curuare. Quod autem ſint, demonſtrant per communia, & ex his,quæ demonſtrantur per cõmunia.Et Aſtrologia ſimiliter:Omnis.n.demonſtratiua ſcĩa circa tria eſt, & quæcunq; eſſe ponũtur.Hæc ſunt aũt,genus,cuius per ſe paſſionũ ſpeculatiua eſt,& quæ cões dignitates dicuntur,ex quibus primis demonſtrant, & tertium paſſiones, quorum quid ſignificet vnaqueq; accipit.*

Oſtendit qualiter demonſtratiuæ ſcientiæ vtãtur pro prijs principijs,& dicit quòd propria principia ſunt,quæ ſupponuntur eſſe in ſciẽtijs.ſ.ſubiecta, circa quæ ſcientia ſpeculatur ea,quæ per ſe inſunt eis.Sicut Arithmetica conſiderat vnitatem,& Geometra cõſiderat ſigna,idest puncta & lineas. Prædictæ enim ſupponunt eſſe, & hoc eſſe, idest ſupponunt de eis,& quia ſunt, & quid ſunt. Sed de paſſionibus ſupponunt,quid ſignificet vnaqueque.Sicut Arithmetica ſupponit,quid eſt par,& quid eſt impar,aut quid eſt numerus quadratus.aut cubus.Et geometra ſupponit quid eſt rationale in lineis. Dicitur enim rationalis, linea de qua poſſumus rationari per lineam datam. Huiuſmodi autem eſt omnis linea commenſurabilis lineæ datæ, quę vero eſt incommenſurabilis ei, vocatur irrationalis eſt ſurda. Similiter & Geometria ſupponit,quid eſt reflexum aut curuum. Sed prædictæ ſcientiæ demonſtrant de omnibus prædictis paſſionibus, quòd ſint, per principia communia, & hæc eſt illis principijs quæ demonſtrantur ex principijs communibus.Et quod dictũ, eſt de geometria & Arithmetica, intelligendum eſt de Aſtrologia,{Omnis enim ſcientia demonſtratiua eſt circa tria,{quorum vnum eſt genus ſubiectum.cuius per ſe paſſiones ſcrutantur. Et aliud eſt communes dignitates ex quibus ſicut ex primis demonſtrat.Tertius autem paſſiones,de quibus vnaquæque ſcientia accipit quid ſignificent. Deinde cum dicit. Linea rationalis quid. Linea irrationalis qd.

ARGI. *Nihil tamen prohibet,ſcientiarum nonnullas, horũ prætermittere nonnulla, veluti genus non ſupponere eſſe, ſi pateat eſſe.Non enim æque patet numerum eſſe,& frigidum,atque calidum.Et affectus non ſumere quid ſignificant,ſi ſint clarificut nec dignitates, vt qd ſignificat æqualia ab æqualibus auferre,quia eſt notum.Sed nihilominus hæc tria neceſſaria ſunt, id inquam circa quod ſcĩa demonſtrat,& ea, quæ demonſtrat, atque ea,ex quibus demonſtrat.*

ANTI. *Quaſdam tamen ſcĩas nihil prohibet quædam eorum deſpicere,vt genus non ſupponere eſſe,ſi ſit manifeſtum quia eſt.Non.n.ſimiliter manifeſtum quod numerus ſit,et quòd calidũ & frigidũ. Et paſſiones non eſt recipere quid ſignificant,ſi ſint manifeſta ſicut nec cõia non recipit quid ſignificet,quod eſt æqualia ab æqualibus demere,quoniã notum eſt.Sed nihil minus tria hæc neceſſaria ſunt,circa quod demonſtratur, & quæ demonſtrantur, & ex quibus.*

Manifeſtat quoddã,de quo poterat eſſe dubiũ.Quia.n. dixit,ꝙ ſcientiæ ſupponunt de principijs,quia ſunt,de paſſionibus,quid ſunt, de ſubiectis aũt vtrũq;, poſſet aliquis credere, quòd oporteret ſpecialem fieri mentionem de omnibus iſtis. Vnde hoc remouet, dicens, quòd nihil prohibet quaſdam ſcientias deſpicere, quædam prædictorum,idest non facere mentionem expreſſam de præmiſſis, ſicut quando non facit mentionem de hoc ꝙ ſupponat genus ſubiectum eſſe, ſi ſit manifeſtum ꝙ ſit, quia non eſt ſimiliter manifeſtum de oĩbus ꝙ ſint, ſicut quòd ſit numerus, & ꝙ ſit calidum & frigidum, quorũ vnum eſt propinquum rationi, alterum ſenſui. Similiter & quædam ſcientiæ de paſſionibus non ſupponunt quid ſignificent,

ficent, expressam mentionem de eis faciēdo, Sicut etiam non oportet, ꝙ de cōmunibus principijs semper scientiæ faciant mentionem, quia nota sunt, Nihilominus tñ tria prędicta naturaliter sunt in scientia qualibet supponenda,

LECTIO XIX,

Quomodo communia principia ab inuicem distinguantur, & quomodo definitio à suppositione separatur, quòd non item propter demonstrationem necesse sit ideas ponere demonstrat.

ARGY. *Non est autem id suppositio, neq; postulatio sane, quod necesse est esse per seipsum atq; videri. Demonstratio nanque non in oratione, quæ est extra, sed in oratione, quæ est in mente consistit, quando quidem, neq; ratiocinatio videtur in illa consistere. Etenim fit vt semper aduersus externam orationem per inficiationem obstetur. At non semper aduersus eam quæ est in mente.*

ANTI. V de. ī anot. *Non est autem suppositio, neque petitio, quod necesse est propter se ipsum esse, et videri necesse est. Nō.n. ad exterius rōnem est, sed ad eā quæ est in anima, quoniam neq; syllogismus. Semper enim est instare ad exterius rationem, sed ad interius rationem non semper.*

Postquam diuisit Aristo. principia communia à proprijs, hic distinguit communia principia adinuicem. Et diuiditur in tres partes, In prima ponit distinctionē principiorum communium adinuicem. In secuoda ostendit differentiam diffinitionis à quodam genere principiorū communium, ibi{Termini igitur non.} In tertia excludit quendam errorem ibi{Species quidem igitur.} Circa primum duo facit. Primo distinguit communes animi conceptiones à petitionibus siue suppositionibus. Secundo petitiones & suppositiones adinuicem, ibi} Quęcunque quidem igitur.} Circa primū considerandū est, quod communes animi conceptiones habent aliquid commune cum alijs principijs demonstrationis, & aliquid proprium. Commune quidem habent, quia necesse est, tam ista, quàm alia principia per se esse vera. Priorum autem est horum principiorum, quòd non solum necesse est ea per se vera esse, sed etiā necesse est videri, quòd sint per se vera. Nullus enim potest per se opinari contraria eorū. Dicit ergo quòd illud principium, qnod necesse est non solum per seipsum esse, sed etiam vlterius necesse est, ipsum videri scilicet communis animi conceptio vel dignitas, non est neque petitio, neque suppositio. Quod sic probat. Petitio, & suppositio exteriori ratione confirmari possunt idest argumentatione aliqua. Sed communis animi conceptio non est ad exterius rationem, quia non potest probari per aliquam argumentationem, sed est, ad eam rationem, quæ est in anima, quia lumine naturali intellectus statim fit nota. Et quòd non sit ad exterius rationem patet, quia non fit syllogismus per aliquid exterius ad probandas huiusmodi communes animi exceptiones. Et quòd huiusmodi non sunt notę per exteriorem rationem, sed per interiorem, probat per hoc, quòd exteriori ratione potest instari, vel vere, vel apparenter, interiori autem ratione non est possibile semper instari. Et hoc ideo, quia nihil est adeo verum quin voce possit negari. Nam & hoc principium notissimum, quòd non contingat idem esse & non esse, quidā ore negauere. Quędam vero adeo vera sunt, quòd eorum opposita intellectu capi non possunt, & ideo in interiori ratione eis obuiari non potest, sed solum exteriori, quæ est per vocem. Et huiusmodi sunt communes animi conceptiones. Deinde cum dicit.

Cōium ani. concept. & aliorū prin. cōue. & differentia.

Quart° meta. tex. cō. 9. le. 8. tex. expo. vltima.

ARGY. *Quod igitur demonstrari quidem pōt, non demonstrañ aūt a se, quispiam sumit, id aut supponit, si ita esse discenti videtur, atq; non absolute quidē, sed ad illum tantum, idest suppositio, aut postulat, si nulla prorsus discēti de hoc opinio, vel ēt contraria insit. Atq; hoc interest inter suppōnem postulationemúe. Etenim idest postulatio, quod est contrarium opinioni discentis, vel quod est quidē demonstrabile, sumit autem quispiam illud atq; vtitur non demonstrato.*

ANTI. vide ī anot. *Quacunq; igitur demonstrabilia accipit esse ipse non demonstrans, hæc quidē probabilia si accipiat, discenti supponuntur, & non est simpliciter suppositio, sed ad illū solum, si vero neque vnius opinionis, aut contrariæ esse idem accipiat, idem petit. Et in hoc differunt suppositio, & quæstio. Est enim quæstio in contrarium dicentis opinioni. Aut quod si aliquis demonstrabile cum sit. accipiat, &, vtatur non demonstrans.*

Distinguit suppositiones abinuicem. Sciendum tamē est, ꝙ aliquid commune habent, & etiam in aliquo differunt. Hoc quidem comune est eis quòd cum sint demonstrabilia, tñ demonstrator accipit ea non demonstrans, et præcipue, quia non sunt demonstrabilia per suam sciām, sed per aliam, vt supra dictum est. Vnde & inter immediata principia computantur, quia demonstrator vtitur, eis absque medio, eo quòd medium non habeant in illa sciā. Differunt autem adinuicem, quia siquidem talis propositio sit probabilis addiscenti, cui fit demonstratio, dicitur suppositio. Et sic suppositio nō dicitur simpliciter, sed ad aliquem. Si vero illę nec sit eiusdem opinionis, neque contrariæ, oportet, ꝙ demodstrator hoc ab eo petat & tunc dicitur petitio. Si autem sint contrarię opinionis, tunc erit, questio, de qua oportet disputari inter eos. Hoc tamē omnibus commnue est, vno quoque eorum vtitur demonstrator, non demonstrans, cū sit demonstrabile.

Lectio. 1.

ARGY. *Diffinitiones igitur, cū affirmationes, aut negationes nō sint, suppōnes non esse patet, quas quidem ut genus complectitur propositio. Diffinitiones præterea percipiantur solū oportet. At id non est suppositio, nisi quispiam, & audire suppositionem dixerit esse. Sed ea sunt suppositiones, quæ cum sint, hoc ipso quod sunt, emergit ipsa conclusio.*

ANTI. *Termini igitur nō sunt suppōnes, nihil.n. esse, aut nō esse dicunt. Sed in propositionibus sunt suppositiones. Termini autem non, sed solum intelligere oportet. Hæc aūt non est, suppositio, nisi & audire, suppōnem aliquis esse dicat. Sed quorumcunq; existentium in eo quòd illa sunt fit conclusio.*

Distinguit diffinitionē a suppositionibus per duas rationes, quarum secūda incipit, ibi{Amplius petitio.} Circa primū quo facit. Primo ponit rationem, quæ talis est. Omnis petitio, vel suppositio dicit aliquid esse vel nō esse termini autem idest diffinitiones non dicunt aliquid esse vel non esse, termini ergo non sunt petitiones, neque suppositiones per se sumpti. Sed in propositionibus assumpti, suppositiones sunt, vt cum dicitur, Homo est animal rationele mortale. Sed terminos ꝑ se sumptos oportet solum intelligere. Intelligere autem non est supponere, sicut nec audire. Sed illa supponuntur quorumcunque existentium idest ex quibuscunque existentibus fit conclusio, in eo quod illa sunt idest propter præmissæ.

Prima rat. quod diffini. non sit sup.

Secundo ibi.

ARGY. *Neque geometra falsa supponit, quemadmodum nonnulli putarunt, qui quidem (inquiunt) demonstrantem falsis vti suppositionibus non oportere, geometrè vero falsa supponere designatam lineam, nunc pedalem, nunc rectum esse dicentem, quæ quidē non recta est non pedalis. Nam geometra, cum non sit ea linea, quam designauit, aut protulit ore,*

concludere

concluderet solet, sed cum ea sint, quæ per illa significantur ac indicantur, quæ designauit, ac protulit ipse.

ANTI. *Neq; geometra falsa supponit, sicut quidē affirmant di centes quod non oportet falso vti geometrā, mentiri aūt di centē vnius pedis esse, non vnius pedis, aut rectā scriptam non rectam esse. Sed geometra nihil concludit secundū hanc lineam, quam ipse posuit, sed quæ per hanc ostenduntur.*

Exclu. dub. Excludit quandam dubitationem. Dicebant. n. quidā ꝙ geometra, falsa suppositione vtebatur, cum diceret, lineam esse vnius pedis, quæ non est vnius pedis, aut lineā descriptam in puluere esse rectam, quæ non est recta. Sed ipse dicit, quòd geometra non supponit falsum, propter

Lec. 16 tex. expo. 2. hoc. Cuꝯ enim geometra nihil demonstret de particularibus, sed de vniuersalibus, vt supra dictum est, hæ autem lineæ sunt quædam particularia, manifestum est, ꝙ de his lineis non demonstrat aliquid, neque etiam ex eis, sed vtitur eis vt exemplis vniuersalium, quæ per exempla intelliguntur, de quibus & ex quibus demonstrat. Deinde cum dicit.

ARGY. *Insuper oīs postulatio, suppositioq; aut vniuersalis est, aut particularis. At neutrum istorum deffinitionibus cōpetit, quare deffinitiōes, suppositiones, postulationesq; nō sunt.*

ANTI. *Amplius petitio, & suppositio omnis, aut sicut totū est, aut sicut in parte, termini autem neutri horum.*

Secunda ra. Ponit secundam rationem quæ talis est. Omnis suppositio, vel petitio est in toto, vel in parte idest est propositio vniuersalis, vel particularis, sed diffinitiones neutrum horum sunt, quia in eis nihil ponitur, siue prædicatur, neque vniuersaliter, neque particulariter, ergo & cætera, Deinde cum dicit,

ARGY. *Formas igitur, aut vnum quid præter ipsa multa non necesse est esse, si demonstratio est, tamen verum est dicere necessario, vnum esse de pluribus prædicandum. Nam si id non sit, vniuersale sane non erit, at si vniuersale non sit, non erit medium ipsum, quare nec demonstratio. Esse igitur vnum quid oportet, idemq; de pluribus non solum communi nomine prædicandum.*

ANTI. *Species quidem igitur esse, aut vnum aliquid extra multa non necesse est, si demonstratio erit. Esse tamen vnum de multis verum dicere necesse est. Non enim erit vniuersale, nisi hoc sit. Si vero vniuersale non sit, medium non erit, quare neque demonstratio. Oportet itaq; aliquid vnū & idem de pluribus esse non æquiuoce in demonstratione.*

Lec. 15. tex. expo. 2. Ostendit ex præmissis, ꝙ non est necessariū ponere ideas, vt Plato posuit. Ostensum est. n. supra ꝙ demōstrationes de vniuersalibus sunt, & hoc modo sunt de sempiternis. Non igitur necesse est, ad hoc quòd demonstratio sit, species esse, i. ideas, aut quodcunq; vnum extra multa, sicut ponebant Platonici mathemat. separata cū ideis, vt sic demonstrationes possint esse de sempiternis, sed necessarium est esse vnum in multis & de multis, si demonstratio debet esse, quia non erit vniuersale, nisi sit vnum de multis. Et si non sit vniuersale, non erit medium demonstrationis, ergo nec demonstratio. Et quòd oporteat medium demonstrationis esse vniuersale, patet per hoc, ꝙ oportet medium demonstrationis esse vnum & idem, de pluribus prædicatum non æquiuoce, sed ꝭm rōnem eandem, quæ est ratio vniuersalis. Si autem æquiuoce esset, posset accidere vitium in arguendo. Deinde cum dicit.

LECTIO XX.

Quomodo primis & communibus principijs sciētię demonstratiuæ vtantur.

ARGY. *Nulla aūt demonstratio sumit fieri non posse, vt simul idem affirmetur, atque negetur, nisi fuerit opus, vt hoc etiā pacto conclusio demonstretur. Quod quidem fuerit si sumpserimus affirmare quidem primum de medio esse verum, negare autem verum non esse. Nihil autem refert medium esse, atque non esse sumere, & tertium parimodo. Nā si datum est id, de quo hominem dicere verum est, dubitatur, & id ei, quo non hominem dicere verum est. Sed tantum hoc totum sumatur, hominem inquam animal, nō autem nō animal esse, erit etiam verum Calliam dicere, & non Calliam animal, non autem non animal. Causa autem, est quia primum non solum de medico, sed etiam de alio dicitur propte rea quòd ad plura sise extendit. Quare nihil ad conclusionem refert, & si medium & ipsum est.*

ANTI. vide i in t. *Non contingere autem simul affirmare & negare neque vna recipit demōstratio. Sed si indigeat mōstrare conclusionem, sic ostenditur, quòd accipientibus, primum de medio quòd verum sit affirmare, negare autem non verum. Medium autem nihil differt esse, & non esse accipere, similiter autē & tertium. Si enim assignetur, de quo* Tex. cō. 45. *homine verum est dicere animal, quamuis non hominem uerum sed si solum hominem animal esse omne, non animal autem non, erit id verum dicere Calliam & non Calliam, non animal autem non. Causa autem est quod, primum non solum de medio dicitur, sed de alio, propter quod de pluribus. Quare si neque medium & idem, & non idem est, ad conclusionem nihil differt.*

Postquam determinauit Philosophus de principijs proprijs & communibus, hic ostendit qualiter demonstratiuæ scientiæ se habeant ad communia & propria. Et diuidiur in duas partes. In prima ostenditur qualiter se debeant demonstratiuæ scientiæ circa cōmunia. In secunda ostendit qualiter se habeant circa propria, ibi{Si autem idem est interrogatio.} Circa primum duo facit. Primo ostēdit qualiter demonstratiuæ scientiæ circa prima principia inter communia se habeant. Secundo quomodo se habeāt communiter circa omnia principia communia, ibi} Communicant autem omnes scientiæ{Circa primum duo facit, quia primo ostendit qualiter se habeant demonstratiuę scientię circa hoc principiū, ꝙ nō contingit idem simul affirmare vel negare. Secundo quomodo se habeant circa istud principium de quolibet est affirmatio vel negatio vera, ibi{Omne autem affirmare.} Hæc enim duo principia omnium sunt prima, & probatur in 4. Metaph. Dicit ergo primo ꝙ nulla demonstratio accipit hoc principiū, ꝙ non contingit simul affirmare & negare. Si enim aliqua demonstratio eo vteretur ad ostendēdum aliquā conclusionem, oportet ꝙ sic eo vteretur, ꝙ acciperet primum idest maiorem extremitatem affirmari de medio & non negari. Quia si acciperet affirmationem & negationem ex parte medij, nihil differt vtrū sic vel sic esset, & eadem rō est de tertio, idest de minori extremitate per comparationem ad medium. Verbi gratia. Sit animal primum, Homo medium, & callias tertiū. Si quis vellet vti prædicto principio in demonstratione, oporteret sic arguere. Oīs homo est animal, & non est non animal, Callias est homo, ergo Callias est animal, & non est nō animal. Cum enim dicat omnis homo est animal, nihil differt, vtrum etiam hęc si vera, non homo est animal, vel non sit vera. Et similiter in conclusione non, differt ex quo Callias est animal, vtrū nō Callias sit animal vel non animal. Et huius causa est, quia primum non oportet dici de solo medio, sed potest dici etiam de aliquo quodam, quod est diuersum à medio quod significatur per negationem medij, propter hoc quod primum dicitur de pluribus quandoq; quàm mediū, sicut animal de pluribus

Lec. seq. Ime. (at "Circa primum duo facit. Pri") ; Tex. com. 9. Lect. 6. tex. expo. a (at "4. Metaph.")

pluribus quàm homo. Vnde dicitur de equo qui est non homo. Vnde si accipiatur medium idem, & non idem.i. si accipiatur medium affirmatiuum, & negatiuum, vt cũ dico, homo & non homo est animal, nihil facit ad conclusionem. Cum autem accipitur affirmatio & negatio, ex parte maioris extremitatis, differunt quidem, quantum ad conclusionem, & etiam quantum ad veritatem præmissarum. Si enim homo esset animal, non esset verum, quòd homo est animal, neq; sequeretur, quòd Callias esset animal. Tam nihil plus certificatur, cũ dicitur homo est animal, & homo non est non animal, quàm cum dicitur, solum homo est animal. Idem enim intelligitur per vtrunque. Et sic manifestum est, quòd demõstrationes non vtuntur hoc principio scilicet quòd affirmatio & negatio non sint simul vera neque ex parte prædicati, neq; ex parte subiecti. Deinde cum dicit.

No. totum.

ARGY. *Hoc autem omne inquam affirmandum, aut negandum esse eã demonstratio sumit, qua deducitur ad id quod fieri nequit. Nec tamen semper vniuersaliter, sed quod satis est generi, circa quod genus demonstrationes afferuntur, sicut & prius est dictum.*

ANTI. *Omne autem affirmare, aut negare, quæ est ad impossibile demonstratio accipit, & hoc neque semper vniuersale, sed quantum sufficiens est. Sufficiens autem est in genere. Dico autem in genere, vt circa quod genus demonstrationes sunt, sicut dictum est prius.*

Modus demõ ad impossibile.

Ostendit quomodo demonstratiuæ sciẽtiæ vtantur hoc principio, de quolibet est affirmatio vel negatio vera. Et dicit quòd hoc principium accipit demonstratio quæ est ad impl̃e. In hac enim demonstratione probatur aliquid esse verum, per hoc quòd eius oppositum est falsum. Quod nequaquam contingeret si possibile esset quòd vtrunque oppositorum esset falsum. Non tamen semper vtitur prædicta demõstratio hoc principio, quia quandoque illud oppositũ quod ostenditur esse falsum non est negotio, sed contrarium immediatum. Sicut si ostenderetur aliquem numerum esse parem, per hoc, ꝙ eius oppositum falsum est scilicet ipsum esse imparem ducendo ad impossibile. Neque vtitur etiam hoc principio vniuersaliter, idest in sua vniuersalitate, sub his terminis, ens & non ens sed inquantum est sufficiens in genere aliquo, vel inquantum contrahitur ad genus subiectum. Et dico de illo primo genere, circa quod sunt demonstrationes. Sicut si in geometria accipiatur rectum & non rectum, vt cũ ostenditur aliqua linea esse recta, propter hoc quod est falsum eam esse nõ rectã deducendo ad impossibile. Deinde cum dicit.

ARGI. *Conueniunt autem inter se scientiæ omnes in hisce, quæ communia sunt, non in hisce, de quibus demonstrant, nec in his etiam quę demonstrant. Communia autem ea dico, quibus sic vtuntur, vt ex ipsis demonstrant.*

ANTI. Tex.co. 47. *Communicant autem scientiæ omnes secundum communia. Cõia aũt dico quibus vtuntur, tanquam ex his demonstrãtes, sed nõ de quibus demonstrãt, neq; quod demonstrãt.*

Ostendit quomodo demonstratiuæ scientiæ se habeant communiter ad alia principia communia. Et circa hoc duo facit. Primo dicit quòd oẽs scientię in principijs communibus communicant hoc modo quòd omnes vtuntur eis sicut ex quibus demonstrant, quod est, vti eis vt principijs. Sed nõ vtuntur eis, vt de quibus aliquid demonstrant, vt de subiectis, neque sicut quod demonstrant idest conclusionibus. Secundo ibi.

ARGY *Differendi quoq;, facultas cum oĩbus cõuenit, & si qua vniuersaliter ipsa cõia ostendere nitatur, velut omne quod vis affirmetur aut negetur oportet, vel ab æqualibus demptis æqualibus æqualia sunt ea, quæ restant, vel talium aliqua. Atque ipsa differendi facultas non est sic diffinitorum quorundam, neque generis cuiusdam. Non enim interrogaret. Demonstranti nanque non licet interrogare, propterea, quòd ex oppositis non ostenditur idem. Hoc autem demonstratũ est in hisce, quæ de ratiocinatione sunt pertractata.*

ANTI. vide ĩ ãnot. *Sed dialectica de omnibus, & si aliqua vniuersaliter tentet monstrare cõia, vt quidem omne affirmare, aut negare, aut quod est æqualia ab æqualibus, aut talium quęlibet. Sed dialectica non est sic diffinitorum quorundam, neq; generis alicui vnius. Non.n. interrogaret. Non est.n. interrogare demonstrantem, propter id quod oppositorum esse nõ demonstrat idem. Ostensum aũt est hoc in his, quæ de syllogismo.* videſi ãnot

Dial. de quibus & prima philos.

Ostendit ꝙ quædam scientię vtuntur principijs communibus alio modo, q̃ dictum est. Dialectica enim est de communibus, & aliqua alia scientia est de cõibus sicut philosophia prima, cuius subiectum est ens, & considerat quę consequuntur ens, vt proprias passiones entis. Sciendum tñ, ꝙ alia ratione est de communibus Logica & philosophia prima. Philosophia.n. prima est de communibus, quia eius consideratio est circa ipsas res communes, s. circa ens & partes ei'. Et quia circa omnia, quæ sunt habet negotiari ratio, Logica aũt est de operationibus rationis, Logica etiam erit de his, quæ communia, sunt oĩbus idest de intentionibus rõnis, quæ ad oẽs res se habẽt. Non aũt ita ꝙ ipsa Logica sit de ipsis rebus cõmunibus, sicut de subiectis. Considerat.n. Logica sicut subiectum syllogismũ, & enunciationem, & prædicatũ, aut aliquid hmõi Pars aũt Logica, quæ demonstratiua est & sic circa oẽs intentiones versetur, docendo quomodo fiunt demonstratiuæ scientiæ, non tñ procedendo ex communibus intẽtionibus ad aliquid ostendendum de rebus, quæ sunt subiecta aliarum scientiarum. Sed hoc Dialectica facit, quia ex communibus intẽtionibus probat arguendo ad ea, quæ sunt aliarum sciarum, siue sint, propria siue sint cõia, maxime tñ ad cõia. Sicut argumentatur ꝙ odium est in concupiscibili, in qua est amor, ex hoc, ꝙ contraria sunt circa idem. Est ergo Dialectia de cõibus, non solum quia pertractat intentiones cões rationis, quod toti Logicæ est cõe, sed etiam quia circa cõia rerum argumentatur. Quæcunque autem scientia argumentatur circa cõia rerum, oportet ꝙ argumentetur circa principia cõia, quia veritas principiorũ cõium est manifesta ex cognitione terminorum cõmunium, vt entis & non entis, totius & partis, & similium. Dicit autem significanter {& si aliqua scia tenet,} quia Philosophia prima non demonstrat principia cõia, sunt.n. indemonstrabilia simpliciter, sed aliqui errantes tentauerunt ea demonstrare, vt patet in.4. Meta. Vel etiam quia & si non possunt demonstrari simpliciter, tñ Philosophus primus tentat monstrare eo modo, quo est possibile. s. cõtradicendo negantibus ea, per ea quæ oportet ab eis concedi, non per ea, quæ sunt magis nota. Sciendum est etiã, quòd primus Philosophus hoc modo non solum demonstrat, ea, sed ẽt aliqd de eis mõstrat, sicut de subiectis, sicut ꝙ impol̃e est mente concipere opposita, eorum, vt patet in.4. Met. Cũ ergo disputet circa hęc principia & Philosophus primus & dialecticus, tamen aliter & aliter. Dialecticus.n. non procedit ex aliquibus principijs demonstratiuis, neque assumit alteram partem contradictionis tantũ, sed se habet de vtranq;. Contingit.n. vtranq; q̃nque vel probabilem esse, vel ex probabilibus ostendi, quę accipit dialecticus. Et propter hoc interrogat, Demonstrator autem non

Idem supra i n'prohe.

Dialect. de cõibus dupliciter.

Tex. cõ. 8. l. 5. t. expo. 6. & tex. cõ. 9. l. 6. t. ex. 3.

Te. c. 6. l. 6. tex. 3.

non interrogat, quia non se habet ad opposita. Et hæc est differentia vtriusque, quæ posita est in his, quæ de syllogismo sunt idest in libro Priorum in principio. Philosophia, ergo prima procedit circa cõia per modum demonstrationis, & non per modum dialecticæ disputationis.

LECTIO XXI.

In omnibus demonstratiuis scientijs proprias interrogationes, responsiones, & disputationes esse, quibus vt proprijs principijs, vtantur, ostendit.

ARGY. *Quod si eadem est interrogatio ratiocinatiua & propositio contradictionis (sunt aũt in vnaquaque scĩa propositiones, ex quibus vniuscuiusque propria conficitur rõcinatio) erunt porro quadam interrogationes ad singulas scĩas attinẽtes, ex quibus at cuiusq; propria ratiocinatio. Patet ergo non omnem interrogationem geometricam esse, nec ad medendi artem oẽm accommodari, & pari modo de cæteris.*

ANTI. *SI autem idem est interrogatio syllogistica, et propositio contradictionis (propositiones autem sunt secundum, vnamquãq; scientiam, ex quibus est syllogismus) secundum vnamquanque vtique erit interrogatio scibilis, ex quibus quidem secundum vnamquanque scientia proprius fit syllogismus. Manifestum itaque quòd non omnis interrogatio geometrica vtique erit, neque medicinalis. Similiter autem est & in alijs.*

Postquam ostendit Philosophus qualiter scientiæ demonstratiuæ se habeant circa principia cõia, hic ostendit qualiter se habeãt circa propria. Et diuiditur in duas paetes. In prima ostendit, ꝙ in qualibet scientia sunt proprię interrogationes, responsiones, & disputationes. In secunda ostendit quomodo in quælibet scientia sunt propriæ deceptiones, ibi{Q m̃ autẽ sunt geometricæ.} Circa primum duo facit. Primo ostẽdit ꝙ in qualibet scientia sunt interrogationes propriæ. In secunda; ꝙ in qualibet scientia sunt responsiones proptię, & disputationes, ibi{Neq; omnem interrogationem vtiq;.} Circa primum duo facit. Primo ostendit, ꝙ in qualibet scientia sunt interrogationes proprię. Secundo quę sunt istæ, ibi{Sed ex quibus aut demonstratur.} Primum sic ostendit. Idem est secundum substãtiam interrogatio syllogistica, & propositio, Propositio aũt accipit alteram partem contradictionis, licet in modo proferendi differant. Hoc.n. quod ad interrogationem respondetur, assumitue vt propositio in syllogismo aliquo. In vnaquaque aũt scientiæ sunt propriæ propositiones ex quibus fit syllogismus. Ostensum est.n, quòd quælibet scientia ex principijs procedit. Ergo in qualibet scientia, sunt propriæ interrogationes. Nõ ergo quęlibet interrogatio est geometrica, vel medicinalis, & sic de alijs scientijs. Sciendum tamen est interrogatio aliter est in scientijs demonstratiuis, & aliter est in dialectica, In dialectica.n. nõ solum interrogatur de conclusione sed etiam de præmissis, Demonstrator autem non interrogat de præmissis, sed sumit quasi per se notas, vel per alia principia probat. Sed interrogat solum de conclusione. Et cum eã demonstrauerit, vtitur ea, sicut alia propositione, ad demonstrandum aliquam aliam conclusionẽ, Deinde cum dicit.

Le. 3 me. seq.

Interroga. qualiter in dem. & dia.

ARGY. *Sed aut ea, ex quibus aliquid ostenditur, de quibus est ipsa Geometria, aut ea, quæ ex eisdem demonstrantur ex quibus Geometria demonstrat, qualia sunt perspectiua. Idem est & in cæteris intelligendum.*

ANTI. *Sed ex quibus, aut demonstratur aliquid eorum, de quibus Geometria est, aut ex eisdẽ demonstratur geometricæ, sicut in speculatiua. Similiter autem & in alijs.*

Primo ostendit quæ interrogationes proprię vnicuique scientiæ. Et primo inquantum assumuntur vt propositiones, ex quibus demonstrator procedit. Secundo inquantum sumuntur, vt conclusiones, ibi{Et de his quidem.} Dicit ergo primo, quòd interrogationes geometricæ sunt ex quibus demonstratur aliquid circa illa, de quibus est Geometria, aut illa, quæ demonstrantur ex principijs Geometrię eiusdem. Sicut illa, ex quibus demonstratur aliquid in speculatiua scientia idest perspectiua, quæ procedit ex principijs Geometriæ. Et quod dictum est de Geometria, intelligendum est de alijs scientijs, quia scilicet propositio, vel interrogatio dicitur propriæ alicuius scientiæ, ex qua demonstratur in ipsa sciẽtia, vel in scientia subalternata, Deinde cum dicit.

Atque de his ipsis reddenda quoque ratio est ex geometricis principijs, conclusionibusue, sed de principijs non est reddenda ratio geometra, vt est professor geometriæ. Eadẽ sunt & in cæteris scientijs obseruanda. ARGY.

De his quidem rationem ponẽdam esse Geometricis principijs & conclusionibus, sed principiorum rationem non ponendam esse Geometriæ secundum quòd est geometria. Similiter autem & in alijs scientijs. ANTI.

Notificat geometricam interrogationem, prout est conclusio. Et dicit, quòd de interrogationibus geometricis ponenda est ratio, demonstratio, s. veritatem ipsarum ex principijs geometricis, & conclusionibus, quæ per ipsa principia demonstrãtur, Non enim cuiuslibet demonstrationis, geometricæ ratio redditur ex primis geometriæ principijs, sed interdum ex his, quæ per prima principia sunt conclusa, Interrogationum autem, quę semper sunt conclusiones in demonstratiuis scientijs, ratio reddi potest in eisdem, sed principiorum ratio non potest, reddi à geometra, secundum quòd geometra est. Et similiter alijs scientijs est, Nulla enim scientia probat sua prima principia, secundum quod ostensum est supra. Et dicit secundum quòd geometra est, quia cõtingit in aliqua scientia proabri principia illius scientię, inquantum scilicet illa scientia assumit principia alterius scię sicut geometra probat sua principia secũdum ꝙ assumit formam Philosophi primi, i. Metaphy. Deinde cum dicit. Lectio. 29. te. ex. 7.

Nec igitur artificem quemquam quauis percunctari, nec ad quamuis interrogationẽ de singulis respondere oportet, sed ea tñ, quæ in scientia sua determinata sunt. Quod si quispiam cum geometra, vt geometra est, sic deseruit, patet & bene illum esse disceptaturum, si ex ijs ostenderit aliquid. Quòd si non hoc disserueret modo, non bene, sine dubio disceptabit. Patet etiam illum non redarguere geometram nisi per accidens. Quamobrem inter ignaros geometricę de geometria disserendum non est, latebit.n. is qui dixerit praue. In cæteris etiam scientijs res sese habet similiter. ARGY.

Neque omnem interrogationem vtique est vnumquemque scientem interrogare, neq; secundum omne interrogatũ respondere de vnoquoque, sed quæ sunt secundum scientiam determinatam. Si autem disputat cum geometra, secundum quod est geometra, sic manifestum est quoniam bene. si ex is aliquid demonstraret. Si vero non, non bene. Manifestum est autem quòd non arguit geometram, sed aut secundum accidens. Quarę non vtiq; erit in nõ geometricis ad geometria disputãdum, latebit enim praue disputantem. Similiter autem & in alijs se habet scientijs. ANTI.

Ostendit ꝙ in qualibet scientia sunt propriæ responsiones & disputationes. Et primo ꝙ sint propriæ responsiones. Secundo quòd sint propriæ disputationes, ibi{Si autem disputat.} Dicit ergo, quòd ex prædictis patet, ꝙ

{non

{non contingit vnumquemq; scientem de qualibet quęstione interrogare.} Vnde etiam patet, quòd non contingit de quolibet interrogato respondere, sed solum de his, quæ sunt secundum propriam scientiam, eo quòd ad eandem sciẽtiam pertinet interrogatio & responsio. Et quia ex interrogatione & responsione fit disputatio, cõsequenter ostendit, quòd in qualibet scientia est propria disputatio, dicens, quòd si disputet geometra cum geometra, secundum quòd geometra idest de his, quæ ad Geometriã pertinet, manifestum est, quòd bene procedit disputatio. Si tamen non solum fiat disputatio de eo, quod est geometriæ, sed etiam ex principijs geometricis procedatur. Si vero non sic fiat disputatio in geometria, non bene disputatur. Si vero aliquis disputet cum geometra non de geometricis, manifestum est quòd non arguit idest quòd non conuincit, nisi per accidens, puta si sit disputatio in musica, & contingat geometram per accidens esse musicum. Vnde manifestum est, quòd non est in non geometricis de Geometria disputandum, quia non poterit iudicari per principia illius scientiæ, vtrum bene vel male disputetur. Et similiter se habet in alijs scientijs.

LECTIO XXII.

Et si in demonstratiuis scientijs nonnunquam interrogationes fiant non propriæ, & falsæ, non propterea aliquis committitur in illis paralogismus.

ARGI. *Cum autem interrogationes sint geometricæ, sunt ne, et ingeometricæ? Et interrogationum hæ quæ ab ea prodeunt ignoratione, quæ est dispositio geometricæ ne sunt, et in quacunque facultatum similiter? Præterea vtra ratiocinationum ab ignoratione proficiscitur, vtrum ea, quæ ex oppositis constat, an ea, quæ constructa est vitiosę?*

ANTI. Tex. cõ. 28. vide 1 ãnot.

QVoniam autem sunt geometricę interrogationes, nonne sunt & non geometricæ? Et secundũ vnamquanque scientiam, quę secundum ignorantiam quamlibet, geometrica sunt? Et vtrum secundum ignorantiam syllogismus sit, qui est ex oppositis syllogismus, aut paralogismus?

Postquam ostendit Philosophus, ꝙ in qualibet scientia sunt propriæ interrogationes, responsiones, & disputationes, hic ostendit quòd in qualibet scientia sunt propriæ deceptiones & ignorantiæ. Et diuiditur in duas partes. In prima mouet quasdam quæstiones. In secunda soluit, ibi{Secundum geometriam vero.{Ponit ergo primo (Q8. prima. Lc.pce.ime.) tres quæstiones, quarum prima est. Cum sint quædam interrogationes geometricæ, vt supra ostensum est, nonne sunt etiam quædam non geometricæ? Et quod de Geometria dicitur, potest etiam de qualibet scientia quæri. (Secuda.) Secundam quæstionem ponit, ibi{Et secundum vnamquanque. {quæ talis est. Vtrum interrogationes quę sunt secundum ignorantiam, quæ est in vnaquaque scientia possit dici geometricę, & similiter alicui scientia alij propriæ? Dicuntur autem interrogationes secundum ignorantiam alicuius scientię, quãdo de his interrogatur, quæ sunt contra veritatem scientiæ illius. Tertiam quæstionem ponit, ibi{Et vtrum secundum ignorantiam} quæ (Tertia.) talis est. In vnaquaque scientia contingit decepi per aliquem syllogismum, quem vocat secundum ignorantiã. (Per syllogismum decipi dudliciter.) Contingit autem per aliquem syllogismũ deceptionem accipere dupliciter. Vno quidem modo, quando peccat in forma non seruando debitam formam syllogismi, & modum. Alio modo, quando peccat in materia, procedens ex falsis. Et est differentia inter hos modos duos, (Syllogismus peccans in materia.) quia illæ qui peccat in materia, syllogismus est, cum obseruentur omnia, quæ ad formam syllogismi pertinent, Illæ aũt, quæ peccati in forma, syllogismus quidem, non est, sed paralogismus idest appares syllogismus. In dialecticis quidem vtroque modo contingit fieri deceptionem. (Cap. 1.) Vnde & in. 1. Top. Arist. facit mentionem de litigioso, qui est syllogismus, & de peccante in forma, qui non est syllogismus, sed apparens. Est ergo quęstio, vtrum syllogismus ignorantiæ, qui fit in scientijs demonstratiuis, (Sensus vl.q.) sit syllogismus ex oppositis scientiæ, idest ex falsis procedens, aut paralogismus scilicet peccans in forma, qui non est syllogismus, sed apparens. Deinde cum dicit.

ARGI. *At enim in geometricæ interrogationes, aut ex Geometria. sint aut ex alia facultate. Nam musica quidem interrogatio si de geometria fiat, ingeometrica est.*

ANTI. *Secundum Geometriam autem, aut quæ ex alia arte, vt musica est interrogatio non geometrica.*

Soluit prædictas quæstiones. Et primo soluit primã. Secundo secundam, ibi{De Geometria autem.} Tertio tertiam, ibi{In doctrinis autem.} Dicit ergo primo, ꝙ (Solu. 1. q.) {interrogatio omnino non geometrica est illa, quæ oĩno fit ex alia arte, sicut ex Musica.} Vt si quæratur in geometria, vtrum totus posit diuidi in duos semitonos ęquales, talis interrogatio est omnino non geometrica quia est ex his, quæ nullo modo ad geometriam pertinent.

ARGY. *At æquæ distantes putantes concurrere, tum geometrica, tum ingeometrica est. Duplex est. n. ingeometricũ, et perinde atque informe atque alterum ex eo, quia nihil habet geometriæ, vt in forme, quod vocat forma, alterum ex eo, quia aliquid eius praue complectitur, vt informe, quod turpem habet formam fœdamq;. At hæc ignoratio, & quæ ex talibus est principijs Geometriæ contraria est.*

ANTI. *De geometria autem paralellas subire opinari geometrica quodammodo est, & non geometrica alio modo. Dupliciter enim hoc est sicut arithmon, idest quod est sine rithmo. Altera quidem non geometrica est in non habendo sicut arithmon, altera vero praue habendo. Et ignorantia hæc quæ est ex huiusmodi principijs contraria est.*

Soluit secundam quæstionem dicens, ꝙ{est interrogatio de Geometria}. i. de his, quæ pertinent ad geome (Solu. 2. qõ.) triam vt cũ interrogatur de aliquo aliquis, quod est contra veritatẽ geometrię. Sic ut si fiat quęstio, de hoc quod est{paralellas subire}. i. lineas æque distantes concurrere {est quodammodo geometrica, & quodammodo non geometrica. Sicut. n. arithmon idest qđ est sine rithmo} vel sono dupliciter dicitur. Vno quidẽ modo, quod nullo modo habet sonum, vt lana, alio autem modo, quod non habet bene sonum, sicut campana non bene sonans, ita interrogatio non geometrica dicitur dupliciter. Vno modo, quia est omnino non geometrica, quasi nihil habens geometriæ, sicut quęstio de Musica proposita. Alio modo, quia praue habet id quod est geometriæ, quia videlicet habet contrarium geometricæ veritati. Ita ergo interrogatio quæ est de concursu linearum æquedistantium, non est non geometrica primo modo cum de sit rebus geometricis, sed secundo modo, quia praue habet id, quod est geometriæ. Et ignorantia hæc, scilicet, quæ est in praue vtendo principijs geometriæ, est contra veritatem geometriæ. Deinde cum dicit.

ARGY. *In mathematicis aũt non similiter fraus fit cum differitur quia mediũ est semper duplex. Nam alter extremorum de hoc omni, et hoc rursus, identidem de altero dicitur atq; prædicatum non dicitur omne. Hæc aũt licet quasi cernere mentis perceptione, in differendi vero facultatis disceptionibus*

nibus latent. Est ne omnis circulus figura? si designauerit, patet. Sed quidnam vltra? Carmina ne sunt circulus? Continuo patet non esse.

ANTI. Text.c. 23. *In doctrinis autem similiter non est paralogismus, eo quòd medium sit semper dupliciter, & de hoc enim omni, et hoc iterum de alio dicitur omni. Quod autem prędicatur non dicitur omne. Hac autem sunt vt videre est intellectu.* vide I Inot. *Sed in rationibus latet, vtrum omnis circulus figura sit. Si autem scribatur manifestum est. Quòd autem sunt carmina circulus, manifestum quoniam non est.*

Solu. 3. qõ. Soluit tertiam quæstionem. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit, quòd in demonstratiuis scientijs non fit paralogismus in dictione. Secundo, quòd non fit extra dictionem, ibi {Non oportet autem} {Cum autem secundum, sex locos sophisticos fiat paralogismus in dictione, ex his accipit vnum paralogismum, qui fit secundum æquiuocationem, ostendens, quòd talis paralogismus in scientijs demonstratiuis esse non potest, de quo tamen magis videtur. Dicit ergo, quòd {in doctrinis non fit paralogismus} scilicet syllogismus peccans in forma, sicut in dialecticis. In demonstratiuis enim oportet medium idem semper esse dupliciter, idest ad duo extrema comparari. Quia & de medio maior extremitas vniuersaliter prędicatur, & medium vniuersaliter de minori extremitate. Sed quod prædicatur, non dicitur omne, idest signũ vniuersale non ponitur ad prædicatum. In fallacia vero ęquiuocationis est quidem idem medium secundum vocem non autem secundum rem. Et ideo quando in voce proponitur, latet. Sed si ad sensum demonstratur, non potest esse aliqua deceptio. Sicut hoc nomen circulus æquiuoce de figura dicitur, & de poemate. Similiter & in rationibus idest in argumentationibus latet idest deceptio potest accidere, vt si dicatur. Oĩs circulus, est figura, poema Homeri est circulus, ergo poema Homeri est figura. Si vero scribatur ad sensum circulus, nulla potest esse deceptio. Manifestum enim erit, quòd carmina non sunt circulus. Sicut autem hęc deceptio excluditur per hoc, quòd medium demonstratur ad sensum, ita & in demonstratiuis excluditur per hoc, quòd medium demonstratur ad intellectum. Repetit ex. 2. clarus. Cum enim aliquid diffinitur, ita se habet ad intellectum, sicut id quod sensibiliter describitur, se habet ad visum. Et ideo dicit quòd hæc.s. diffinita in demonstratiuis scientijs, sunt, quæ videtur in intellectu. In dem. non est fal. æqui. In demonstrationibus autem proceditur semper ex diffinitionibus. Vnde non potest ibi esse deceptio æquiuocationis & multominus secundum alias fallacias in dictione. Deinde cum dicit.

ARGY. *Atq; non oportet inficationẽ ad ipsum afferre, si sit propositio inductiua. Vt.n. neque propositio est ea, quæ non ad plura sese extendit, (non.n. erit de omnibus) vniuersalibus aũt extruitur ratiocinatio, sic patet nec eam inficationem esse, quæ vniuersalis non est. Etenim eadem sunt propõnes, inficationesque. Nam quam affert quispiam inficationem, ea vel differendi, vel demonstrandi propositio fieri potest.*

ANTI. *Non oportet autem instantiam in ipsum ferre, si sit propositio inductiua. Sicut enim neque propositio est, quæ non est in pluribus (non enim ita erit in omnibus) ex vniuersalibus autem est syllogismus, manifestum est quòd neque instantia est. Eadem enim sunt propositiones, & instantiæ. Quam enim fert instantiam, hæc fiet vtique propositio, aut demonstratiua, aut dialectica.*

Ostendit, quòd non potest fieri paralogismus in demonstratiuis secundum fallaciam extra dictionem. Et quia huiusmodi paralogismis frequenter obuiatur ferendo instantiam per quam, ostenditur defectus in forma syllogizandi, ideo primo ostendit, qualiter ferenda est instantia in demonstratiuis. Secundo ostendit, quòd in eis non potest esse paralogismus secundum fallaciam extra dictionem, ibi {Contingit autem quosdam,} Dicit ergo primo quòd {non oportet in demonstratiuis ferre instantiam in ipsum} idest in aliquem paralogismum, sumendo aliquam propositionem inductiuam idest particularem. Nam inductio ex particularibus procedit, sicut syllogismus ex vniuersalibus. Et hoc ideo est, quia in demonstratiuis nõ sumitur propositio, nisi quæ est in pluribus. Nisi enim sit in pluribus non est in omnibus. Oportet autem syllogismum demonstratiuum ex vniuersalibus procedere. Vnde manifestum est, quòd neque instantia potest esse in demonstratiuis, nisi vniuersalis, quia eędem sunt propositiones, & instantiæ. Tam enim in dialecticis quam in demonstratiuis, illud quod sumitur vt instãtia, postea sumitur vt propositio, ad syllogizandum contrarium eius, quod probat. Deinde cum dicit.

Fit autem vt quidam vitiose concludant, propterea, quod eos medios sumunt, qui terminos vtrosque sequuntur. Quale quidem facit, & Ceneus, ignem gigni multiplicata ratione concludens, hoc pacto. Ignis, vt duit, celerrime gignitur. Quod multiplicata gignitur ratione, id celerrime gignitur, Hoc autem modo constare ratiocinatio nequit. Sed si celeberrimam generationem multiplicata sequatur ratio & ignem celeberrima generatio. ARGY.

Contingit autem quosdam non syllogistice dicere propter id, quod accipiunt vtrisque inhærentia, vt & Ceneus facit quod ignis in multiplicata analogia sit. Nanque ignis cito generatur, sicut dicit, & hoc analogia. ANTI. vide i ãnot.

Ostendit, quòd in demonstratiuis non accidit deceptio per paralogismos extra dictionem. Et sicut ostenderat supra quòd non erat paralogismus in dictione in demonstratiuis, ostendendo de vno paralogismo, qui fit secundum fallaciam æquiuocationis, ita hic ostendit, quòd in demonstratiuis non est paralogismus extra dictionem, ostendendo de vno, qui fit secundum fallaciam consequentis. Lect. pñti. Patet enim quòd secundum alias fallacias extra dictionem non potest fieri paralogismus in demonstratiuis. Cur tñ de falsa consequentis. Neque enim secundum accidens, cum demonstrationes procedat ex his quæ sunt per se. Neque secundum quid, & simpliciter, cum ea quæ in demonstrationibus sumuntur, sint vniuersaliter, & semper, & non secundum quid. Circa ergo hoc duo facit. Primo ostendit, qualiter fiat paralogismus secundum fallaciam consequentis. Secundo, quòd ex hoc modo non accidit deceptio in demonstratiuis, ibi {Aliquando quidem.} Dicit ergo primo, quòd {quosdam non contingit syllogistice dicere} Falla. consequẽtis, quid facit. idest non seruare formam syllogismi, propter hoc, quòd accipiunt vtranque inhęrentiam, idest quia accipiunt medium affirmatiue prædicatum de vtroque extremorum quod est syllogizare in secunda figura ex duabus propositionibus affirmatiuis, quod facit fallaciam consequentis. Sicut facit quidam Philosophus nomine Ceneus, ad ostendendum, quòd ignis sit in multiplicata analogia, id est quòd in maiori quantitate generatur ignis quam fuerit corpus ex quo generatur, eo quòd ignis cum sit rarissimum corpus, per rarefactionem ex alijs corporibus generatur. Vnde oportet quòd materia prioris corporis sub maioribus dimensionibus extendatur, formam ignis assumens. Ad hoc autem probandum vtebatur tali syllogismo. Quod generatur ex multiplicata analogia cito generatur, sed ignis cito generatur, ergo ignis generatur ex multipli-

multiplicata analogia. Deinde cum dicit.

ARGI. *Interdum igitur fieri nequit, vt ex ijs, quæ sumuntur ratiocinatio construatur, interdum vero fieri potest, sed non cernitur.*

ANTI. *Aliquando quidem igitur syllogizare non contingit ex acceptis, aliquando vero contingit, sed non videtur.*

Ostendit ꝙ per hunc modum syllogizandi non accidit deceptio in demonstratiuis sciētijs. Et circa hoc duo facit. Primo manifestat, ꝙ ex hoc modo syllogizandi nō semper accidit deceptio, dicens quòd aliquando secundū supra dictum modum aruguendi non contingit syllogizare ex acceptis, quando scilicet termini non sunt conuertibiles. Non enim sequitur. Si omnis homo est animal, quòd quicquid est animal sit homo. Aliquando vero contingit syllogizare scilicet in terminis conuertibilibus. Sicut enim sequitur. Si est homo, est animal rationale mortale. Ita etiam sequitur econuerso. Si est animal rationale mortale, sequitur quód sit homo. Sed tamen non videtur, quòd sequatur syllogistice, quando non seruatur debita forma syllogismi. Secundo ibi cum dicit.

ARGI. *Quod si fieri non posset, vt verum ostendatur ex falsis, facile esset resoluere. Conuersio nanque necessario fieret. Si enim A verum, quod cum sit, hæc sunt, quæ quidem esse scio, veluti B. Ex his igitur illud esse ostendam.*

ANTI. vide i ānot. *Si autem esset impossibile ex falso verū monstrare, vtiq; facile esset resoluere. Conuerterētur enim ex necessitate. Sit enim a esse. Hoc autem cum sit, & ea vtiq; sunt, quæ nous, quoniam sunt, vt b, ex his demonstrabo quòd illud est.*

Prima ra. in demō. syllogismis sine deceptione. Ostendit, ꝙ in demonstratiuis scientijs contingit prædicto modo syllogizari sine deceptione. Et hoc ostendit tripliciter. Primo sic. Secundum prędictum modum syllogizandi accidit deceptio ex eo, ꝙ non conuertitur consequentia, quam putat conuerti, in qua non accidet deceptio, si quemadmodum conclusio est vera, sic præmisse sint veræ, tunc.n. in conuertendo non accidet deceptio. Sicut si dicam de Sorte, Sortes est homo, ergo Sortes est animal, nulla deceptio falsitatis sequitur. Sicut si econuerso arguatur sic, Est animal, ergo est homo. Sed si præmissa est falsa, conclusione existente vera, tunc accidit deceptio in conuertendo. Sicut si dicam. Si asinus est homo, est animal, ergo si est animal, est homo. Si ergo ex falsis esset imposibile ostendere verum, & semper oporteret verum ostendit ex veris, tunc facile esset resoluere conclusionem in principia absque deceptione, quia nulla falsitas esset si ex conclusione inferretur aliqua præmissarum. Tali.n. suppositione facta conuertetur de necessitate conclusio & præmissa, quantum ad veritatē. Sicut.n. pręmissa existente vera, conclusio est vera, ita & econuerso. Si.n. ꝙ a sit & hoc posito, sequitur, eadem esse de quibus certum est nihil ꝗ sunt vera sicut b. Vnde cū vtrunque sit verum, ex hoc etiam, s. ex b potero iterum inferre a. Sic ergo vna rō est, ꝙ deceptio non accidit in demonstratiuis scientijs per fallaciā consequētis, q̄a in demōstratiuis scientijs impośe est syllogizari ex falsis, sicut ostensum est supra. Secundam rationem ponit ibi.

Cur in demō. non esse falla. consequentis. Lec. 13. tex. expo 8.

ARGY. *Conuertuntur autem ea magis, quæ in mathematicis sunt, quia nullum accidens, sed diffinitiones, accipiunt, atq; hoc etiam ipso a differendi differunt facultate.*

ANTI. *Conuertuntur autem magis, quæ sunt in mathematicis quoniam nullum accidens recipiunt, sed id hoc differunt ab his, quæ sunt in dialogis, sed diffinitiones.*

In terminis enim conuertibilibus non accidit deceptio per fallaciam consequentis, eo ꝙ in his consequentia conuertitur. Illa vero, quæ sunt in mathematicis idest in demonstratiuis scientijs, vt plurimum sunt conuertibilia, quia non accipiunt pro medio aliquod prædicatum per accidens, sed solum diffinitiones, quæ sunt demonstrationis principia, vt ostensum est.} Et in hoc differunt ab his, quæ sunt in dialogis} idest in dialecticis syllogismus in quibus frequenter recipiuntur accidentia. Tertiam rationem ponit ibi. Lect. 16. [illegible] capo.

ARGY. *Accrescit etiā ratiocinatio non per media sed aßumēdo nam a de b sumitur, & hoc c & hoc rursus de d. Datq; hoc in infinitum procedit. Versus quoq; latus eius fit incrementum. A nanq; de e atq, de e concluditur. Sit.n. a quidē numerus absolute, b uero simpliciter numerus impar, & c definitur numerus impar, a igitur de e concludetur. Altera rursus in parte. D quidem sit par numerus simpliciter sumptus, e vero definitus numerus par. a igitur de e concludetū.*

ANTI. vide i ānot. *Augentur autem non per media, sed in post assumendo vt a de b hoc autem de c iterum hoc de d & hoc in infinitū. Et in latus. vt a de c et de e vt est numerus quantus finitus aut infinitus Hoc autem in quo sit a, impar numerus quantus in quo b, numerus impar in quo sit c. Est itaq; a de c & est par quantus numerus, in quo sit d par numerus in quo est C. Est ergo a de e.*

Quæ talis est. In demonstratiuis scientijs sunt determinata principia, ex quibus proceditur ad conclusiones. Vnde ex conclusionibus potest rediri in principia, sicut ex determinatis determinatum. Quod autem demonstrationes ex determinatis principijs procedant, ex hoc ostendit quia {demonstrationes non augentur per media} idest in demonstrationibus non assumuntur plura media ad vnam conclusionem demonstrandam. Quod intelligendum est in demonstrationibus propter, quid de quibus loquitur. Vnius enim effectus non potest esse nisi vnica causa propria propter quam est. Sed licet non multiplicentur per media demonstrationes, multiplicantur tam duobus modis. Vno modo, in post assumendo idest in assumendo medium sub medio. Sicut sub a sumitur b, & sub b sumitur c, sub c d & sic in infinitum. Sicut cum habere tres angulos probatur de triāgulo, per hoc, quòd est figura habens angulum extrinsecum ęqualem duobus intrinsecis sibi oppositis, & de isochele per hoc, quòd est triangulus. Alio modo multiplicantur in latus, sicut cum a probatur de c de e Verbi gratia. Omnis numerus quantus, aut est finitus. Et hoc ponatur in quo sit a scilicet esse finitum vel infinitum. Sed impar est numerus quantus. Et hic scilicet numerus quantus ponatur in quo sit b sed numerus impar ponatur in quo sit c. Sequitur ergo, quòd a prædicetur de c, idest, quòd numerus impar sit numerus finitus vel infinitus. Et similiter potest iterum concludi de numero pari, & per idem medium. Potest autem & hæc pars, quæ incipit ibi {Augentur autem} introduci aliter. Vt quia dixerat, quod in demonstratiuis assumuntur diffinitiones pro medijs, vnius autem rei vnica est diffinitio, ex hoc sequitur, quod demonstrationes non augeantur per media.

Introductio alia prima per.

LECTIO XXIII.

Duplicem differentiam in eadem scientia demonstrationis quia & propter quid ostēdens, quomodo demonstratio quia per effectum conuertibilem, & non conuertibilem fiat, docet.

ARGY. *Differt autem scire esse & propter quid est, primo quidē in eadem scientia. Atque in hoc dupliciter, vno quidem modo, si ratiocinatio non per ea, quæ vacant medio fiat, non.n. prima sumitur causa, scientia autem eius propter quid est per primam fit causam. Alio vero modo, si per ea quidem*

quæ

que vacant medio, non tamen per causam, sed per notius eo rum, quæ conuertuntur efficitur. Atq; nihil prohibet vt eo rū, quæ de sese mutuo prædicātur, notius interdū sit id quod non est causa. Quare demonstratio per idipsum efficitur.

ANTI. Tex.cō. 36. *Sed quia differt et propter quid scire. Primum quidem in eadem scientia, & in hac dupliciter. Vno quidem modo si non per non medium fiat syllogismus. Non.n. accipitur prima causa. Sed quæ est propter quid scientia se cundum primam causam. Alio vero modo si per non per me dia quidem, sed non per causam, sed per conuertentia & per notius. Prohibet.n. nihil æqua prædicātium notius esse aliquando non causam. Quare per hanc erit demonstratio.*

Postquam Philosophus determinauit de demonstra tione propter quid, hic ostendit differentiam inter de monstrationem quia, & demonstrationē propter quid. Et circa hoc duo facit. Primo ponit differentiam vtriusque in eadem scientiam. Secundo in diuersis, ibi {Alio aūt modo.} Circa primum duo facit. Primo ponit dupli cem differentiam vtriusque demonstrationis in eadem scientia. Secundo manifestat per exempla, ibi {Vt ꝙ pro pe sint planetæ.} Dicit ergo primo. Superius dictum est ꝙ demonstratio est syllogismus faciens scire, & ꝙ de monstratio ex causis rei procedit ex primis et immedia tis. Quod intelligēdum est de demonstratione propter quid. Sed tñ differt scire, quia ita est, & propter quid ita est. Et cum demōstratio sit sylls faciens scire, vt dictum est, oportet etiam, ꝙ demonstratio quæ facit scire quia, differat a demōstratione quę facit scire propter quid. Et hæc quidem differentia cōsideranda est in eadem scien tia, postea consideranda est in diuersis. In vna autem, di citur dupliciter differre vtrunq; prædictorum, ſm duo, quæ requirebātur ad demonstrationem simpliciter, quę facit scire propter quid scilicet ꝙ sit causis, & sic ex im mediatis. Vno igitur mō differt scire quia, ab hoc quod est scire propter quid, quia scire quia est, si non fiat sylls demonstratiuus per non medium, i. per immediatum, sed fiat per mediata. Sic.n. non accipietur prima causa, cum tñ sciētia, quę est propter quid sit, ſm primam cau sam. Et ita non erit scientia propter quid. Alio modo dif fert scire quia est quando fit sylls non quidem per me dia. i. per media, sed per immediata, & nō fit per causam. sed fit per conuertentia. i. per effectus conuertibiles, & immediatos. Et ista talis demonstratio fit per notius, ſ nobis, alias non faceret scire. Non.n. peruenimus ad co gnitionem ignoti nisi per aliquid magis notū. Nihil.n. prohibet duorum æqualæ prædicantium. i. conuertibi lium, quorum vnum sit causa, & aliud effectus, notius esse aliquando non causam, sed effctū magis. Nam effe ctus aliquando est notior causa, quo ad nos & secūdum sensum, licet causa sit notior simpliciter, & secūdum na turam, Et ita per effectum notiorem causa, potest fieri demonstratio, non faciens scire propter quid, sed tan tum quia. Deinde cum dicit.

ARGY. *Veluti vagas stellas esse prope, quia non micant. Vagæ stellæ sunt c, non micare a, prope esse collocetur in b. Vera igitur b dicetur de c, vagæ nanq; stellæ non micant. At ve ra etiam a de ipso dicetur b quod.n. non micat idest propin quum. Hoc autem per inductionem vel sensum sumatur. A igitur necesse est ipsi competere C. Quare demonstratū est vagas esse propinquas. Hæc igitur ratiocinatio non est ip sius propter quid est. Non.n. quia non micant, vagantes stellæ ideo sunt prope, sed quia sunt prope, ideo non micant.*

ANTI. *Vt quod prope sunt planetæ per id, quod non scintillant. Sint in quo c planetæ, in quo b nō scintillare, in quo a pro pe esse. Verum igitur est b c dicere, planetæ enim non scin tillant. Sed et a de b non scintillans enim prope est. Hoc au tem accipitur per inductionem, aut per sensum. Necesse est ergo a ipsis c inesse. Quare monstratum est quòd erraticę prope sunt. Hic igitur syllogismus non est propter quid, sed quia. Non enim ex eo quòd non scintillant, prope sunt, sed propter id quod prope sunt, non scintillant.*

Manifestat prędictam differentiam per exempla. Et diuiditur in duas partes. In prima manifestum exemplū de demonstratione quia, quæ est per effectum. In secun da de demonstratione quia, quæ est per causam media tam, ibi {Amplius in quidem medium.} Prima in duas. Le.ime.seq.
In prima ponit exemplum de syllogismo, qui fit per effe ctum conuertibilem. In secunda de syllo, qui fit per effe ctum non conuertibilem, ibi {In quibus aūt media.} Pri ma diuiditur in duas partes, ſm duo exēpla, quę ponit. Secunda pars incipit, ibi {Item sic lunam.} Circa primū duo facit, Primo ponit exemplum de demonstratione quia, quæ est per effectum. Secundo docet quō posset cō uerti in demonstrationem propter quid, ibi {Contingit autem.} Dicit ergo primo, quòd demonstratio quia est per effectum. Vt si quis cōcludat, quod planetæ sunt pro pe, propter hoc, quòd non scintillant. Non.n. non scintil lare est causa, quòd planetæ sint prope, sed econuerso. Propter hoc.n. non scintillant planetæ, quia sunt prope. Stellæ enim fixæ scintillant, quia visus in comprehen- Cur stellæ fi xæ scintil lant.
sione earum calligatur propter earum distantiam. For metur ergo syllogismus sic. Omne nō scintillans est pro pe planetæ sunt non scintillantes. ergo sunt prope. Sit in quo c planetæ, idest accipiatur planetæ, quasi minor ex tremitas. In quo autem b sit non scintillare. i. non scintil lare accipiatur medius terminus. In quo aūt a sit, ꝓpe esse idest prope esse accipiatur vt maior extremitas. Vera igi tur est hęc propositio. Omne c est b quia planetæ nō scin tillant. Et iterum verum est quòd b sit a quia oīs stella non scintillans prope est. Huiusmodi autem propositio nis veritas oportet quòd accipiatur per inductionem, au tem per sensum, quia effectus hic est notior causa. Et sic sequitur conclusio, quòd omne c sit a. Et sic demonstra tum est, quòd planetæ non scintillantes siuæ stellæ erra ticæ sunt prope. Hic igitur syllogismus non est propter quid, sed quia. Non enim propter hoc, quòd scintillant planetæ, sunt prope, sed propter id, quòd prope sunt, non scintillant. Deinde cum dicit.

Fieri etiam potest, vt per alterum, alterum ostendatur, ARGY.
atque tunc erit ipsius propter quid est, ratiocinatio. Nam stellæ vagantes quidem sint c prope autem esse in B & nō micare collocetur in A. Et B igitur competit ipsi C nam va gantes stellę sunt prope, & A constat ipsi competere B, ea nanque non micant, quæ prope sunt. Quibus sit vt A quoq; competat ipsi C. Atque hæc est ratiocinatio ipsius propter quid est. Nam sumpta est ipsa causa prima.

Contingit autem & per alterum alterum monstrare, & ANTI.
erit per propter quid demonstrationem. Vt sit C erratica, in quo B prope esse, A non scintillare. Est igitur & B in C, quare & in C A & in B A, quod est non scintillare. Et erit propter quid syllogismus. Accepta est enim prima causa.

Docet quomodo demonstratio quia, conuertatur in demonstrationem propter quid. Et dicit, quòd {cōtingit per alterum demōstrare alterū,} Idest propter hoc quòd est prope esse demonstrare quòd nō scintillant, & sic erit demonstratio propter quid. {Vt sit c erraticæ.} idest ac cipiatur stella erratica minor extremitas. {In quo b sit prope} idest prope esse, accipiatur vt medius terminus, quod

quod supra erat maior extremitas.{a sit non scintillare.} idest accipiatur, non scintillare, maior extremitas, quod supra erat medius terminus. Est igitur & b in c quia omnis planeta prope est, & a est in b quia omnis planeta, qui prope est, non scintillat. Quare sequitur quòd & a sit in c scilicet, quòd omnis planeta non scintillet. Et sic est syllogismus propter quid, cum accepta sit, prima & immediata causa. Deinde cum dicit.

ARGY. *Rursus vt sit luna per accretiones demonstretur esse rotunda, quemadmodum quidam demonstrant. Nam si rotundum est id omne, quod sit accrescit, luna aũt sic accrescie, perspicuum est lunam esse rotundam. Atq; hoc quidem modo ea facta est ratiocinatio, qua ipsum esse ostenditur. At si medium contra ponatur, extruetur ipsius propter quid est rõcinatio. Non.n.ob excretiones tales, rotũda est luna, sed quia est figuræ rotundæ, ideo talia suscipit incremẽta. Atq; sit in c luna, rotundum in b sit, accrescere ponatur in a.*

ANTI. vide i ãnot. *Item sic lunam demonstrant, quia per incrementa circularis fit. Sic quidem igitur ipsius quia factus est syllogismus econuerso, aut posito aut medio, ipsius propter quid fit. Nõ enim propter augmẽta circularis est, sed quia circularis est accipit augmenta huiusmodi. Luna in quo c, in quo b augmentum sit, in quo a circularis.*

Ponit aliud exemplum dicens, quòd {sic} idest demonstratione faciẽte scire quia, {demonstrant, quòd luna sic circularis per incrementa, } quibus, scilicet omni mense augetur, & minuitur, sic arguentes. Omne quod sic augetur, quasi circulariter, circulare est, augetur autem sic luna, ergo est circularis. {Sic igitur factus est syllogismus, demonstrans quia. Sed econuerso, posito, medio ipsius, sit syllogismus propter quid} scilicet si ponatur circulare vt medius terminus, & augetur maior extremitas. {Non enim ideo est circularis luna, } quia sic augetur, {sed quia circularis est ideo talia augmenta recipit. } sit ergo {luna in quo c} idest minor extremitas, {augmẽtum in quo b} idest medius terminus, {Circulariter autem in quo a} idest maior extremitas. Et hoc intelligendum in syllogismo quia. Econuerso autem in syllogismo propter quid.

Vlti. Notandum. Deinde cum dicit.

ARGY. *In quibus autem ipsa media non conuertuntur, & est id notius, quod non est causa, ostenditur quidem esse, ipsum autem propter quid est, non demonstratur.*

ANTI. *In quibus autem media non conuertuntur, sed transcendunt, & est notius quod non est causa, quia demonstratur quidem, sed propter quid non.*

Syllogismũ per effec. nõ cõuertibilẽ fieri & quo. Ostendit quod si demonstratio quia, per effectũ non conuertibilem, dicẽs, quòd illis etiam syllogismis {in quibus media non conuertuntur cum extremis, et accipitur } notius quo ad nos, scilicet loco medij, {quod non est causa} sed magis effectus, } demonstratur quidem quia, sed non propter quid. } Et quidem si tale medium conuertatur cum maiori extremitate, & excedat minorem, manifestum est, quòd conueniens fit syllogismus. Sicut si probetur de venere, quòd sit prope, quia non scintillat. Si autem econuerso minor terminus esset in plus quàm medium, non esse conueniens syllogismus. Non enim potest de stella vniuersaliter concludi, quòd sit prope, ppter hoc quòd non scintillant. In comparatione aũt ad maiorem terminum, est econuerso. Nam si medium sit in minus quàm maior terminus, conueniens sit sylls. Sicut si p hoc, quod est moueri motu progressiuo, probetur de aliquo q̃ habeat animam sensibilem. Si autem sit in plus, non fit cõueniens syllogismus. Nam ab effectu, quia plu-

Ab effectu quia plu. causis proce. potest. ribus causis procedere potest, nõ potest vna illarum concludi. Sicut non potest concludi, quòd aliquis habeat febrem, ex excitatione pulsus.

L E C T I O X x i i i I.

Naturam demonstrationis quia, quæ est per causam mediatam exponit.

ARGY. *Præterea in his, quibus medium extra ponitur, & in his enim ipsis est ipsius esse & nõ ipsius propter quid est demonstratio. Non enim dicit causam ipsam.*

ANTI. vide i ãnot. *Amplius in quibus medium extra ponitur, & in his enim ipsius quia, non propter quid, demonstratio est. Non enim dicitur causa.*

Postquã manifestauit Philosophus per exempli qualiter demonstratur quia per effectum, hic ostendit, qualiter demonstratur quia per non immediata. Et circa hoc duo facit. Primo manifestat propositum. Secundo ostendit, qualiter in huiusmodi demonstrationibus media se habeant ad cõclusiones, ibi {Cumparantur autem huiusmodi &c.} Circa primum tria facit. Primo proponit intentum. Secundo manifestat per exempla, ibi {Vt quia non respirat.} Tertio ordinat in forma syllogistica, ibi {Syllogismus autem.} Dicit ergo primo, quòd non solum in his, quæ probantur per effectum {demonstratur quia, & non propter quid sed etiam in quibus medium extraponitur.} Dicitur autem medium extraponi, quando diuersum a maiori termino, vt accidit in syllogismis negatiuis. Vel medium extraponi dicitur, quando medium est quasi communis, & non conuertitur cum maiori termino. Quod autem per tale medium non possit demõstrari propter quid, probat ex hoc, quòd demonstratio propter quid, est per causam. Tale aũt mediũ non est per causam propriæ loquendo. Deinde cum dicit.

Medium extraponi.

Alitet.

A R G I. *Veluti propter quid pariens non respirat, quia non animal est. Nam si hoc non respirandi causa est, oportebat animal respirandi causam esse. Ceu si negatio causa est non essendi, affirmatio causa est essendi, vt si calidorum, ac frigidorum intemperatio sanitatem nõ habendi causa est, eorundem temperatio sanitatem habendi causa est. Pari quoque modo si affirmatio essendi causa est. Ad hæc autem, hac hoc pacto assignatã, non accommodatur id, quod est dictum Non enim animal omne respirat.*

ANTI. *At quare non respirat paries? quia non est animal. Si.n. hoc causa est non respirandi, oportet animal causam esse respirandi. Vt si negatio causa est ipsius non esse affirmatio est esse. Sicut si sine mensura esse calida & frigida non sanandi causa est, & cum mensura esse sanandi causa est. Similiter autem est si affirmatio ipsius esse, & negatio non esse. In his autem sic demonstratis, non contingit quod dictũ est. Non enim omne respirat animal.*

Manifestat quod dixerat per exemplum. Et dicit. Vt si quis vellet probare, q̃ {nõ respirat paries quia non est animal, } non demonstrat propter quid, nec accipit causam. Quia {si non esse animal, esset causa non respirandi oporteret, quòd esse animal, esset causa respirãdi, } quod falsum est. Multa enim sunt animalia, quæ non respirant sicut pisces. Oportet enim si negatio est causa negationis quòd affirmatio, sit causa affirmationis, sicut non esse calidum & frigidum in mensura est causa, quòd aliquis nõ sanetur, & esse calidum & frigidum & in mẽsura, est causa, quòd aliquis sanetur. similiter autem econuerso est, q̃ si affirmatio est causa affirmationis, negatio est causa negationis. In præmissis autem hoc non contingit, quia affirmatio non est causa affirmationis, quia {non omne q̃ est animal respirat.} Deinde cum dicit,

Atque

ARGY. Vide in annotatione. *Atque ratiocinatio causæ talis in meda fit figura A nanque sit animal, b respirare, paries c. Igitur ipsum a cuilibet quidem b competit, omne nanque quod respirat, animal est, nulli autem inest c. Quare neque b cuipiam competit c. Paries igitur non respirat.*

ANTI. *Syllogismus autem fit huiusmodi causæ in media figura. Vt sit a animal, in quo b respirare, in quo c paries. In b quidem igitur omni est a, omne enim respirans animal est, in c aut nullo. Quare b in c nullo est. Non igitur respirat paries.*

Ordinat prædictum exemplum in forma syllogistica. Et dicit, φ syllogismum prædictum oportet fieri in media figura. Et hoc ideo est, quia in prima figura, non potest esse conclusio negatiua, ita φ maior sit affirmatiua, quod oportet in prædicto exemplo esse. Nam respirare, quod est maior extremitas, oportet quòd coniungatur cum animali, quod est medius terminus s'm affirmationem. Sed paries, quod est minor extremitas, oportet quòd cōiungatur cum animali, quòd est medium, secundum negationem. Et sic oportet, quòd maior sit affirmatiua & minor negatiua. Quod quidem nūquam fit in prima figura, sed solum in secunda. Accipiatur ergo animal a. i. medius terminus b respirare, i. maior extremitas, & paries c. i. minor extremitas. {Sit ergo a in omni b.} quia omne respirans est animal. {In nullo autem c est a.} quia nullus paries est animal. Quare sequitur, quòd etiam b in nullo c sit. i. quòd nullus paries respiret. Si autem accipere tur medium propinquum, esset demonstratio propter quid. Vt si ostenderetur, quòd paries non respiret, quia non habet pulmonem. Omne enim habens pulmonem, respirat, & econuerso. Deinde cum dicit.

ARGY. *Tales vero causæ similes sunt hisce, quæ per exuperationem dicuntur. Hoc autem est medium id dicere, quod superat causam, cuius generis est. Anacarsidis illud, in scythia modulatrices non sunt, nam neque vites.*

ANTI. Vide in annotatione. *Comparantur huiusmodi causarum secundum excellentiam dictis, hoc autem est plurimum distantem medium dicere, sicut est illud quod Anacharsis in Scythis, quod non sunt sibilatores, neque enim vites.*

Ostendit quomodo media se habeant ad conclusionem dicens, quòd huiusmodi causę remotæ comparantur dictis secundum excellentiam quia, excedunt cōmunitatem conclusionis probandæ. Et hmōi medium contingit dicere, quòd est multum distans. Vt patet in probatione Anacharsidis, qui probat, quòd apud Scythas non sunt sibillatores, probat hoc quòd nō sunt ibi vites. Hoc enim est medium valde remotum. Propinquum. n. esset, non habere vinum, & adhuc propinquius, non bibere vinum, ex quo sequitur lititia cordis quę mouet ad cantandum, vt sic sibillatio, pro cantu intelligatur. Vel melius potest dici, quòd sibilius hic accipitur non pro quolibet cantu, sed pro cantu vindemiantium, quod vocatur celeuma. Deinde cum dicit.

Piis proba. Anacharsi.

ARGY. Vide in annotatione. *In eadem igitur scientia, & in mediorum, positione, hæ sunt differentiæ ratiocinationis ipsius esse, ad ipsius propter quid est ratiociuationem.*

ANTI. *Secundum quidem igitur eandem scientiam, & secundū eorundem positionem, hæ differentiæ sunt ipsius quia, ad eum, qui est propter quid syllogismum.*

Epilogat quod dixerat, dicens, quòd hæ sunt differentiæ syllogismi quia, ad syllogismum, qui est propter quid in eadem scientia, {& secundum eorundem positionē,} idest eorum qui habent, eundem ordinem. Quod dicitur ad remouendum illud, quod post dicet, quòd vna scientia est sub altera.

LECTIO XXV.

Vt ostēdat quomodo diuersis in scientijs ipsum quia à propter quid se iungitur, quomodo scientiæ diuerse sumantur declarat, quo pacto item talibus, demonstrationibus vtuntur, exponit.

ARGY. *Alio vero modo differunt esse, & propter quid est, quòd per aliam, atque aliam vtrunque consideratur.*

ANTI. *Alio autē modo differt propter quid ab ipso quia, quod est per aliam scientiam, vtrunque speculari.*

Postquam ostendit Philosophus, qualiter demonstratio quia differt ad demonstratione propter quid, in eadem scientia, hic ostendit quomodo differt in diuersis scientijs. Et circa hoc duo facit. Primo proponit intentum, dicens, quòd alio modo a prædictis differt propter quid ab ipso quia, pp hoc quòd in diuersis scientijs considerantur, i. quòd ad vnam scientiam pertinet propter quid, & ad aliam scientiam quia. Secūdo cum dicit.

ARGY. *Tales autem sunt hæ, quæ ita se habent vt altera sub altera collocetur, vt ad Geometriam Perspectiua, & ad solidorum scientiā, machinarum facultas extruendarum, & ad Aritmeticam Musica, & ad Astrologiam sese habet corum scientia, quæ apparent.*

ANTI. *Huiusmodi autem sunt quæcunq; sic se habent adinuicem, quòd alterum sub altero est, vt speculatiua ad Geometriam, & Machinatiua, ad Stereometriam, & Harmonica ad Arithmeticam, & Apparentia ad Astrologiam.*

Manifestat propositū. Et circa hoc duo facit. Primo manifestat propositum in scientijs, quarum vna est sub altera. Secundo in scientijs, quarum vna est sub altera, ibi {Multæ autem non sibi.} Circa primum duo facit. Primo ostendit qualiter se habeant scientię adinuicem quarum vna est sub altera, ad quarū vnam pertinet propter quid, ad alteram autem quia. Secundo ostēdit, quomodo in prædictis scientijs ad vnam eorum pertinet quia, & ad aliam propter quid, ibi {Hoc enim ipsum &c.} Circa primum duo facit. Primo ostendit, quomodo prædictæ scientiæ se habeant adinuicem secundum ordinē. Secundo ostendit qualiter se habeant adinuicē s'm conuenientiam ibi {Fere aūt vniuoce.} Dicit ergo primo quòd huiusmodi scientiæ sunt. s. ad quarum vnam pertinet quia, ad aliam autem propter quid. quæcunq; sic se habent adinuicem, quòd altera est sub altera. Hoc aūt contingit dupliciter. Vno quidem modo qn̄ subiectum vnius scientię est species subiecti superioris sciētiæ, sicut animal est species corporis naturalis, & ideo scientia de animalibus est sub scientia naturali. Alio autem modo qn̄ subiectum inferioris scientiæ, non est species subiecti superioris scientiæ, sed subiectum inferioris scientiæ, comparatur ad subiectū superioris, sicut materiale ad formale. Et hoc modo accipit hic vnam scientiam esse sub altera, sicut speculatiua. i. perspectiua se habet ad geometriam Geometria enim est de linea & alijs magnitudinibus. Perspectiua autem est circa lineam determinatam ad materiam. i. circa lineam visualem. Lignea autem visualis, non est species lineæ simpliciter, sicut nec triangulus ligneus est species trianguli. Non enim ligneum est differentia trianguli. Et similiter Machinatiua idest scientia de faciēdis machinis se habeat ad stereometram. i. ad scientiā quæ est de mensurationibus corporum. Et hæc scientia dicitur esse sub scientia per applicationem formalis ad materiale. Nam mensuræ corporum simpliciter comparantur ad mensuras lignorum & aliarum materierum, quæ requiruntur ad machinas per applicationem formalis ad materiale. Et similiter se habet harmonica. i. musica, ad arithmeticam. Nam musica applicat numerum formalem, quem

Vnā sciē. eē sub altera dupliciter.

Vnam scientiam esse sub al. p applicationem formalis ad materiale.

considerat arithmeticus ad materiam, idest ad sonos. Et similiter se habent apparentia idest scientia naualis, quæ considrat scientia apparentia serenitatis vel tempestatis, ad astrologiam, quę considerat motus et situs astrorum. Deinde cum dicit.

ARGY. *Atque harum nonnullæ scientiarum nomine ratione/ue fere conueniunt, ceu astrologia est et ipsa mathematica, & nauigandi scientia, & musica, ea est, quæ mathematica, & quæ auditum oblectat.*

ANTI. Vide in annotatione. *Fere autem vniuocæ sunt harum quædam scientiam, vt astrologia mathematica, quæ & naulis est, & harmonica, & arithmetica, quæ est secundum auditum.*

Primo cur dixit fere. Ostendit, qualiter se habent prędictę scientiæ adinuicem ſm conuenientiam. Et dicit, quòd fere huiusmodi scientiæ sunt vniuocæ adinuicem. Dicit autem fere, quia communicant in noīe generis, & non in nomine speciei. Dicuntur aūt omnes scientiæ mathematicæ, quædam quidem quia sunt de subiecto abstracto à materia, vt geometria & aritmetica, quæ simpliciter mathematicæ sunt, quædam autem per applicationem principiorum mathematicorum ad res materiales, sicut astrologia dr̄ mathematicæ & naturalis scientia, & similiter harmonica idest musica dicitur mathematica, & quæ est ſm auditū idest pia dicta musica, quæ cognoscit ex experientia auditus, sonos. Vel potest dici, ꝙ sunt vniuocæ, quia etiam in nomine speciei conueniunt. Nam et naualis dicitur astrologia, & p̄dicta musicæ dicitur musica. Cur dixit fere. Dici aūt fere, quia hoc non contingit in omnibus, sed in pluribus.

ARGY. *Hic enim ipsum quidē esse ad eos pertinet scire qui sensu vtūtur. ipsum aūt propter quid est ad mathematicos ipsos. Hi nanq; causarum demonstrationes habent. Et per sępe nesciunt ipsum esse quemadmodū hi, qui contemplantur ipsum vniuersale nonnulla singularū, quia non animaduertunt, sępe numero nesciunt. Hæ aūt sunt, quæ formis ipsis vtuntur, quæ quidem sunt alia quædā substātiaq; diuersa. Mathematicæ nanq; scientiæ sunt, circa formas. De nullo n. subiecto dicuntur. Nam et si geometrica ipsa sunt in subiecto, nō tñ vt in subiecto sunt geometricæ considerationi subijciuntur.*

ANTI. Vide in annotatione. *Hoc enim ipsum quia, sensibilium est scire, sed propter quid mathematicorum. Hi enim habent causarum demonstrationes, & multoties nesciunt ipsum quia. Sicut vniuersale considerantes multoties quædam singularium nesciunt, propter id quod non intendunt. Sunt autem hæ quæcunque alterum quiddam sunt secundum substantiam, & vtuntur speciebus. Mathematicæ. n. circa species sunt, non enim de subiecto aliquo. Si enim & de subiecto aliquo geometricę, sed non secundum quòd de subiecto sunt.*

Manifestat, quomodo in prædictis scientijs ad vnam scientia pertinet quia, & ad aliam propter quid. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit, ꝙ scientię, quę sub se continent alias, habent dicere propter quid. Secūdo quomodo scientiæ, quæ sub eis continentur, habet dicere propter quid, respectu aliarum scientiarum, ibi {Habet autem se.} Notandum. Sciendum ergo est circa primum, ꝙ in oībus prænominatis scientijs, illæ quæ continentur sub alijs, applicant principia mathematicę ad sensibilia. Quę aūt sub se continent alias, sunt magis mathematicæ. Et ideo dicit primo Philosophus, ꝙ scire quia, est sensibilium. i. sciarum inferiorū, quæ applicant ad sensibilia, sed scire propter quid, est mathematicorum, i. scientiarum, quarū principia non amplicantur de sensibilia. Hmōi autem habent demonstrare ea, quæ sumuntur vt causæ in inferioribus scientijs. Et quia posset aliquis dicere, ꝙ qui sciret propter quid, sciret & de necessitate quia, consequenter hoc remouet dicens, ꝙ multotiens illi, qui sciunt propter quid, nesciunt quia. Et hoc manifestat per exēplum, scilicet cum considerantes vle, multoties nesciunt quædam singularia, propter hoc, quòd hoc nō intendunt per considerationem. Sicut qui scit oēm mulā esse sterilem, nescit de ista, quam nō considerat. Et silr mathematicus qui demonstrat propter quid nescit quandoq; quia, quia non applicat principia superioris scientię ad eam, quę demonstrantur in inferiori scientia. Et quia dixerat, quòd scire propter quid, est mathematicorum, vult ostendere cuiusmodi genus causæ a mathematicis sumatur. Vnde, dicit, ꝙ istæ scientiæ, quæ accipiunt propter quid a mathematicis, {sunt alterum quiddam,} idest differunt ab eis ſm substantiam. s. inquantum applicant ad materiā. Vnde huiusmodi scientiæ {vtuntur speciebus} idest formalibus principijs, quę accipiunt à mathematicis. Mathematicæ. n. scientiæ sunt circa species. Non. n. horum consideratio {est de subiecto, {i. de materia, quia quauis, de quibus Geometria considerat, sint in materia, sicut linea, superficies, & hmōi, non tñ considerat de eis geometria, secundum ꝙ sunt in materiæ, sed ſm quòd sunt abstracta. Nam geometria, ea quæ sunt in materia ſm esse, abstrahit a materia ſm cōsiderationem. Scientię autem subalternatę econuerso, accipiunt ea, quæ sunt considerata in abstractione a geometra, & applicant ad materiam. Vnde patet, quòd geometra dicit propter quid in istis scientijs secūdum causam formalem. Deinde cum dicit.

ARGY. *Vt autem perspectiua sese habet ad geometriam, sic alia sese habet ad perspectiuam, veluti de iride. Nam ipsum quidem esse ad naturalem pertinet scire, ipsum autem propter quid est, ipsius est perspectiui, aut simpliciter, aut eis, qui cōplectitor mathematicam.*

ANTI. Vide in annotatione. *Habet autem se scientia de iride ad perspectiuam, sicut hæc ad geometriam, & alia ad istam, vt est id, quod est de iride. Ipsum quidem quia physici est scire, sed propter quid perspectiui, aut simpliciter, aut secundum doctrinam.*

Ostendit etiam, ꝙ scientia subalternata dicit propter quid non respectu subalternantis, sed respectu cuiusdam alterius. Perspectiua. n. subalternatur geometrię. Et si cōparemus perspectiua ad geometriam, perspectiua dicit quia, & geometria ꝓpter quid. Sed sicut perspectiua subalternatur geometrię, ita scientia de iride subalternatur perspectiuę. Applicat. n. principia, quæ perspectiua tradit simpliciter, ad determinatā materiam. Vnde ipsius physici qui tractat de iride, sed scire quia, sed perspectiui est scire propter quid. Dicit. n. physicus cōuersionem visus ad nubem aliquo modo dispositā ad solē esse cām iridis. Propter quid aūt, sumit perspectiuo. Deinde cum dicit.

ARGY. *Cumplures etiam scientiarum, quę non sunt ita disposite, vt altera sub altera sit collocata, pari modo se habent vt medicina atque geometria. Nam scire vlcerum, ea quę orbis subeunt formam tardius cæteris curari, ad medicum spectat, propter quid autem ad geometram.*

ANTI. *Multę aūt et non subijnuicem sciarum, habent sic vt medicina ad geometriā. Quod. n. vulnera circularia tardius sanentur medici est scire quia, propter quid aūt geometra.*

Ostendit, quō quia & propter quid, in diuersis scientijs non subalterni. differunt. Et dicit ꝙ {multæ scientiarum, quæ non sunt adinuicem, sic se habent adinuicem} scilicet ꝙ ad vnam pertinet quia, & ad alteram pertinet propter quid. Sicut patet de medicina & geometria. Non enim subiectum medicinę sumitur sub subiecto geometriæ, sicut subiectum perspectiuæ. Sed tamen ad aliquam conclusionem in medicina consideratā, applicabilia sunt

Aliquando scientes propter quid nesciunt quia.

Exēplificat de mathematico.

principia

principia geometriç. Sicut quòd vulnera circularia tardius sanentur medici est scire quia, qui hoc experitur, sed propter quid scire est geometræ, ad quem pertinet cognoscere, quòd circulus est figura sine angulo. (Notandum.) Vnde partes circularis vulneris non appropinquant sibi, vt possint de facili coniungi. Sciendum autem est, quòd illa differentia quia, & propter quid, quæ est secundũ diuersas scientias, continetur sub altero dictorum modorum scilicet quando fit demonstratio per causam remotam.

LECTIO XXVI.

Figurarum, prima magis aptam ad demonstrationem esse probat, quomodo item negatiua propositio, mediatam, vel immediatam esse contingit, exponit.

ARGY. *Prima autem ratiocinationis figura maxime ad scientiã ipsam accommodatur. Mathematica scientia nanque vt Arithmetica, Geometria, et Perspectiua, per hanc, vt patet, suas afferunt demonstrationes, atque etiam omnes fere, quæ ipsis propter quid est faciunt considerationem. Aut enim omnino, aut persæpe, & in plurimis, hac in figura ipsius propter quid est exteritur ratiocinatio. Quare propter hoc etiam ipsum maxime ad scientiam erit accommodata. Proprijssimus enim, sciendi modus est contemplari ipsum propter quid est.*

ANTI. *Figurarum autem magis faciens scire maxime prima est. Mathematicę enim sciẽtiarum per hanc primam figuram demonstrationes ferunt vt Arithmetica, & Geometria, & Perspectiua, & fere dicere est quæcunq; propter quid faciunt speculationem. Aut enim omnino, aut sicut frequentius, & in pluribus, per hanc figuram, qui est, propter quid, fit syllogismus. Quare et per hanc erit faciens scire, propter quid speculari.* (Vide in annotatione.)

Postquam Philosophus determinauit de materia syllogismi, hic determinat de forma ipsius, ostẽdens in qua figura præcipue fiat syllogismus demonstratiuus. Et diuiditur in duas partes. In prima ostendit, quòd syllogismus demonstratiuus maxime fit in prima figura. Et quia in prima figura proceditur etiam ex negatiuis, & oportet demonstrationem ex immediatis procedere, ostendit in secunda parte, quomodo contingit propositionem negatiuam esse immediatam, ibi {Sicut autem esse a in b &c.} (Pria ra. cur. demõ. fit in prima figu.) Primum ostendit tribus rationibus. Quarum prima talis est. In quacunque figura maxime fit syllogismus propter quid, figura ista maxime est faciens scire, & propter hoc est magis accommoda demonstrationibus, cum demonstratio fit syllogismus faciens scire. Sed in prima figura maxime fit syllogismus propter quid. Quod patet ex hoc quod mathmeticæ scientiæ vt Arithmetica, & Geometria, & quæcunque aliæ propter quid demonstrant, vt plurimum figura prima vtuntur. Ergo prima figura est maxime faciens scire & maxime accommoda demonstrationibus. Causa autem quare demonstratio propter quid maxime fit in prima figura, est hæc. Nam in prima figura medius terminus subijcitur maiori extremitati, quæ est prędicatum conclusionis, & prędicatur de minori termino, qui est subiectum conclusionis. Oportet aũt in demonstrationibus propter quid medium esse causam passionis, quæ Prædicatur in conclusione de subiecto. Et vnus modus dicendi per se, est quando subiectum est causa prædicati, vt interfectus interijt, sicut supra dictum est & hoc competit primæ figuræ, in qua medium subijcitur maiori extremitati, vt dictum est. Secundam rationem ponit ibi.

ARGY. *Deinde hac tantum figura ipsius quid est, venari sciãm possumus. In figura nanq; media nulla fit affirmatiua ratiocinatio, sciã vero ipsius quid est affirmationis nimirum est. In vltima vero fit quidem, aut non est vniuersalis, vt patet ipsum autem quid est, vniuersalium esse constat. Nõ enim aliqua ex parte homo est animal bipes.*

ANTI. *Postea ipsius quod quid est, scientiam, per solam hanc primam figuram venari possibile est. In media quidem enim figura non fit cathegoricus syllogismus, sed ipsius quodquid est scientia affirmationis est. In vltima autem fit quidem, sed non vniuersaliter, sed quodquid est vniuersalium est. Non enim quodammodo est animal bipes homo.*

Quę talis est. Quodquid est, potissimum locũ in demonstratiuis scientijs habet, quia sicut dictũ est diffinitio aut est principium demonstrationis, aut conclusio, aut demonstratio positione differens. (Lec. 16. tex. expo. 5.) Ad inuestigandum autem diffinitionem sola prima figura cõuenit. Nam in sola prima figura concluditur vniuersalis affirmatiua. quæ sola cõpetit ad sciãm quodquid est. Nam quodquid est, per affirmationem cognoscitur. Prædicatur enim diffinitio de diffinitio affirmatiue, & vniuersaliter. Non enim quidam homo est animal bipes, sed omnis homo. Ergo prima figura maxime est faciens scire, & accommoda, demonstrationibus. Tertiam rationem ponit ibi.

ARGY. *Insuper hæc figura cæterarum non indiget figurarum, & indigent huius illæ profecto. Nam hac densantur, atque accrescunt, quousque ad ea perueniant, quæ medio vocant. Patet igitur primam figuram exactissimam, atque accommodatissimam ad scientiam esse.*

ANTI. *Amplius hęc quidem illis nihil indiget illæ autem per hanc densantur & augmentantur, quousque vtique ad immediata veniant. Manifestum igitur est quod maxime proprium scientia prima figura.*

Quæ talis est. Aliæ figurę in demonstrationibus indigent prima, prima autem non indiget alijs, ergo prima figura efficacius facit scire, quàm aliæ. Quod aũt aliæ figurę indigeant prima, ex hoc manifestum est, quòd oportet ad perfectam scientiam habendam, quod propositiones mediatæ, quę sumuntur in demonstrationibus ad immediata reducantur. Quod quidem fit dupliciter scilicet densando media, & augmentando. Densando quidem quando medium acceptum coniungitur mediatę vtique extremorum, vel alteri. Vnde quando accipiuntur media alia inter medium primum, & extrema, fit quasi quædã condensatio mediorum. Sicut si acciperetur primo sic. Omne e est c, omne c est a, & deinde inter c & e, sumatur medium d, & inter c & a medium b. (Exẽ. de condensatio.) Augmentando autem, quoniam medium est immediatum minori extremitati, & mediatum maiori. Tunc enim oportet accipere plura media alia supra medium primo acceptum. Vt si dicatur. Omne e est d, omne d, est a, etiam postea supra d accipiantur alia media. Hæc autem condensatio, & augmentatio mediorum fit solum per primam figuram, tum quia solum in prima figura concluditur vniuersalis affirmatiuam, tum quia solum in prima figura medium sumitur inter extrema. (Exẽ de aug. Cõdensa & aug. mediorum solũ in pria figura.) In secunda autem medium accipitur extra extrema, quasi prędicatum de eis. In tertia vero figura, infra extrema quasi subiectum de eis. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quemadmodum autem fit, vt a indiuidue competat ipsi b, sic etiam vt identidem non competat fieri potest. Atque tum indiuidue competere, vel non competere dico, cum inter ipsa nullum medium est. Sic enim non erit vlterius per aliud inesse, vel non inesse.*

ANTI. *Sicut autem esse a in b contingit indiuidualiter, sic, & non esse conceditur. Dico autem indiuidualiter esse aut non esse, cum nihil est eorum medium.* (Vide in annotatione.)

Docet quo modo propositio negatiua possit esse immediata. Et circa hoc duo facit. Primo proponit intẽtum dicens, quòd sicut {contingit omne a esse in b indiuidualiter} idest immediatæ, {sic & conceditur non esse} idest ita potest concedi, quòd propositio significans a non esse in b sit immediata. Vnde exponit, quid est, indiuidualiter esse, vel non esse, s. quando affirmatiua, vel negatiua non habet medium per quod probetur. Secundo ibi.

ARGY. *Cum itaque vel a vel b in toto quopiam est, vel etiam vtrunque, tum etiam fieri nequit vt a primo non competat ipsi b. Scit enim a ipsum in toto c, si igitur b nõ sit in aliquo toto e, fieri nanque potest vt a, quidem in toto quopiam sit b vero in hoc eodem non sit, tum ratiocinatio fict, ac ipsum a non inesse b per e medium concludetur. Nam si c cuilibet quidem competat a de nullo vero b prædicatur, a sane nulli competet b. Idem fiet & si b in toto quopiam sit, vel vt in d. Nam ipsum d cuilibet quidem competit b, de nullo vero dicitur a. Quare fit vt a per ratiocinationem nulli competat b. Eadem ostendentur, & si vtrunque tam a quã b in toto quoppiam sit.*

ANTI. *Cum igitur aut a quidem, aut b in toto quodam sint aut ambo nõ contingit a in b primo nõ esse. Sit.n. a in toto c, igitur si b non est in toto c põt.n. a esse quidem in quodam toto sed b non esse in hoc, syllogismus erit quòd non sit a in b. Si .n. in a quidem omni est c in b aũt nullo est e in nullo b est a. Similiter aũt est & si b in toto quodam est vt in d. d aũt in omni b est, a aũt in nullo b erit per syllogismum. Eodẽ aũt modo demonstrabitur, & si vtraque in quodam toto sunt.*

Manifestat propositũ. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit quõ propositio negatiua sit mediata. Secundo quõ immediata, ibi {Si vero neutrum &c.} Circa primũ duo facit. Primo manifestat propositum, Secundo oñdit, quoddam quod supposuerat, ibi { Quod aũt contingit b non esse &c.} Dicit ergo primo, ꝙ cum a. i. maior terminus, aut b. i. minor terminus sunt in quodam toto, sicut species in genere, aut etiam ambo sunt sub aliquo genere diuerso, non contingit a non esse in b primo, i. non contingit quod hæc propositio, nullum b est a sit immediata. Et primo manifestat hoc qñ a scilicet est in quodam toto. s. in c, b autem in nullo. Vtputa si a sit homo, c aũt substantia, b quantitas, potest sylls fieri ad probãdum, ꝙ a nulli b insit per hoc quòd c omni a inest, b autem nulli c, vt si fiat syllogismus in secũda figura. Omnis homo est substantia, nulla quantitas est substantia, ergo nulla quantitas est homo. Et silr est, si b idest terminus minor sit in quodam toto, vt in d, a autem non sit in aliquo toto syllogizari poterit ꝙ a sit in nullo b. Vt sit substantia b linea. d quantitas, & fiat ille syllogismus in prima figura sic. Nulla quantitas est substantia, oĩs linea est quantitas, ergo nulla linea est substantia. Eodem autem modo poterit demonstrari cõclusio negatiua, sit vnumquodq; sit in quodam toto, vt si sit a linea c, quantitas, b albedo, & d quantitas, potest syllogizari in secunda figura, & in

Exẽ. in. 2. fi. In prima. prima. in secunda figura sic, Omnis linea est quantitas, nulla albedo est quãtitas, ergo nulla albedo est linea. In prima figura sic, Nulla qualitas est linea, omnis albedo

Prop. nega. mediata. est qualitas, ergo nulla albedo est linea. Est autem intelligendum propositionem negatiuam esse mediatã, vtroq; terminorum existente in quodam toto, non quidem in eodem, sed in diuersis. Si enim sint in eodem toto, erit propositio immediata, sicut nullum rationale est irrationale, vel nullũ bipes est quadrupes. Deinde cum dicit.

ARGY. *At vero fieri posse vt b nõ sit in eo, in quo toto est ipsum a. aut rursus vt a non sit in eo in quo toto est ipsum b, patet ex dispõnibus rerũ, quæ inter se nõ miscentur. Nã si nihil eorum, quæ in a c d, serie collocantur de vllo prædicatur eorum quæ est in b e f diuersa serie collocantur, a vero in toto est c quod quidẽ eiusdem est seriei, perspicuum est fieri non posse, vt b in ipso sit g. Alioquin cõuenirent, ac miscerẽtur, hæ series, rerũ. Idẽ fiet & si b ipsum in toto quoppiam sit.*

ANTI. Vide in annotatione. *Quod autem cõtingit b non esse in quo toto est a, aut iterũ a in quo est b, manifestum ex coordinationibus est, quæcunq; non commutantur adinuicem. Si enim nihil eorũ, quæ sunt in a c d coordinatione de nullo prædicatur, quæ sunt in b e f, a aũt in toto p sit in coordinatione præexistenti manifestum est quòd b non erit in p. Commutarentur. n. coordinationes. Similiter autem est & si b in toto quodam est.*

Exp. primæ ꝙ est in vno pdicamento nõ in altero. Manifestat quod supposuerat, s. ꝙ altero extremorũ existente in aliquo toto alterum non sit in eodẽ, dicens, ꝙ manifestũ est ex coordinationibus prędicamentorum diuersorum, quæ non cõmutantur adinuidem quia. s. id quod est in vno prędicamento, non est in altero. Manifestum est, ꝙ contingat b esse non in toto, in quo est a, aut econuerso, quia videlicet contingit vnũ terminorũ accipi in vno prædicamento, in quo non est aliud. Sit. n. coordinatio vna prædicamenti a c d, puta prædicamentum substantiæ, & alia coordinatio sit b e f, puta prædicamentum quantitas. Si ergo nihil eorum, quæ sunt in coordinatione a c d, de nullo prædicatur, eorũ, quæ sunt in coordinatione b e f, a aũt sit in p quasi in quodam generalissimo, quod sit principium totius primæ coordinationis, manifestum est ꝙ b, non est in p, quia sic coordinationes idest prædicamenta commutarentur. Similiter autem est si b sit in quodam toto vt puta in e, manifestum est, quòd a non est in e. Deinde cum dicit.

ARGY. *Sed si a nulli b insit, & neutrum in toto sit vllo, necesse est a sine medio non competat ipsi b, Nam si quippiam inter ipsum medium cadet, necesse est alterum ipsorum in toto quoppiam esse. Aut enim in prima figura ratiocinatio eorum, aut in media extruetur. At si in prima, b nimirum in toto quoppiam erit. Propositionem enim eam, quæ versus b collocabitur, affirmatiuã esse oportet. Si in secunda, vtrumuis in toto quopiam erit. Nam vtrumuis internallum affirmatiuum esse potest atque nunc versus maius, nunc versus minus extremum, negatiua propositione sumpta conficitur ratiocinatio. Ambæ vero propositiones si fuerint negatiuę, ratiocinatio non constabit.*

ANTI. *Si vero neutrum sit in aliquo toto a in b, necesse est indiuidualiter non esse. Si. n. erit medium, necesse est alterum ipsorum in quodam toto esse. Aut enim in prima figura, aut in media, erit syllogismus. Si quidem igitur in prima figura b erit in toto quodam affirmatiuam enim oportet ad hanc fieri propositionem. Si vero in media, quodcunque contingit At vtraq; enim posito priuatiuo fit syllogismus. Cum autem vtraque negatiua sit, non erit syllogismus.*

Ostendit quomodo propositio negatiua sit immediata dicens, ꝙ {si neutrum sit in toto aliquo} s. neq; a neq; b & cum a nõ sit in b necesse est, quòd hęc sit immediata, nullum b est a. Quia si acciperetur aliquod medium ad syllogizandum eam, oporteret, ꝙ alterum ipsorum esset in aliquo toto, & sic etiam oporteret fieri syllogismum, aut in prima figura, aut in secunda. In tertia enim figura non potest concludi vniuersalis negatiua, qualem oportet esse propositionem immediatam. Si quidem syllogismus sit in prima, oportet ꝙ b, sit in quodam toto, quia b est minor extremitas, & in prima figura semper oportet minorem propositionem esse affirmatiuam. Nõ enim fit syllogismus in prima figura ex maiori affirmati-

ua, &

ua,& minori negatiua. Sed si syllogismus erit in media figura contingit quodcunque vel a vel b esse in toto quodam, quia in media figura potest esse negatiua, tam prima quam secunda propositio. Nunquam tamen potest esse, neque in prima neq; in secunda vtraq; propositio negatiua. Et ideo oportet quod altera existente affirmatiua alterum extremorum sit in quodam toto. Sic igitur patet, quod propositio negatiua immediata est, quando neutrum terminorum est in quoddam toto. Non autem potest dici quod quamuis neutrum sit in quodam toto, potest tamen accipi medium ad ipsum concludendum scilicet si accipiatur medium conuertibile, quia oportet tale medium esse quod sit prius & notius. Et hoc est vel genus vel diffinitio, quæ non est sine genere. Deinde cum dicit.

ARGY. *Patet igitur fieri posse, vt sine medio quippiam cuipiam non insit, atque quando, & quemadmodum fieri potest, satis iam explanauimus.*

ANTI *Manifestum igitur est quòd contingit et aliud in alio nõ esse indiuidualiter, & quando contingit & quõo diximus.*

Concludendo, epilogat quod dictum est. Et litera plana est ex dictis.

LECTIO XXVII.

Distincta duplici ignorantia, quomodo syllogismo ignorantiæ contingat syllogizari immediata affirmatiua falsa exponit.

ARGI. *Ignoratio autem ea qua non negatione, sed dispositione, dicitur ignoratio, deceptio est quę circa propositiones medio vacantes, vel non vacantes, affirmatiuas, vel negatiuas, aut per ratiocinationem, aut simpliciter fit. Nam aut simpliciter quispiam esse, aut non esse putat, aut per ratiocinationem existimationem talem consequitur.*

ANTI. Vide in annotatione. Tex.com.3. *IGnorantia autem non secundum negationem, sed secundum dispositionem dicta, est quidem per syllogismum facta deceptio. Hæc autem in his quæ sunt primo, aut non sunt contingit dupliciter. Aut enim est, cum simpliciter accipiat, esse aut non esse, aut cum per syllogismum accipiat opinionem.*

Postquam Philosophus determinauit de syllogismo demonstratiuo, per quem acquirimr scientia, hic determinat de syllogismo, per quem inducitur in nobis ignorantia siue deceptio. Et circa hoc duo facit. Primo enim ostendit, qualis ignorantia per syllogismum induci possit. Secundo ostendit modum, quo talis syllogismus procedit, ibi{Simplicis quidem igitur opinionis &c.} Distinguit ergo primo duplicem ignorantiam, quarum vna est secundum negationem, & alia secundum dispositionem. Ignorantia quidem secundum negationem, (Tex. cõ.12. Lec. vlt. tex. cõ. ex. 6.) est, quando homo omnino nihil scit de re. Et hæc est, ignorantia in non attingendo, vt Philosophus dicit in.9. Metaphysi. Sicut patet de rustico, qui omnino nihil scit de triangulo an habeat tres angulos æquales duobus rectis. Ignorantia autem secundum dispositionem, est quñ aliquis habet quidem aliquam dispositionem in cognoscendo, sed corruptam. dum scilicet existimat aliquẽ currere, sed falso, vel dum existimat esse, quod non est, vel non esse quod est. Et hæc ignorantia idem est, quod error. Prima ergo ignorantia non fit per syllogismum, sed secunda per syllogismum fieri potest. (Lect. 9. tex ex prima.) Et tunc vocatur deceptio. Hæc autem ignorantia siue deceptio potest cõtingere circa duo. Vno quidem modo circa ea, quæ sunt prima principia & immediata, dum scilicet opinatur quis (Tex. cõ. 9. l. 6. expo. 3.) opposita principijs, quę quidem & si non possit opinari interius in mente, vt supra dictum est, quia non cadunt sub apprehẽsione, potest tamen eis contradicere secundum vocem, & secundum quandam falsam immaginationem, vt dicitur de quibusdam negantibus principia in.4. Mataph. Alio modo circa conclusiones, quæ non sunt prima & immediata. Et prima quidem ignorantia siue deceptio opponitur cognitioni intellectus. Secunda autem cognitioni scientiæ. Vtraq; autem ignorantia dispõni, siue sit de his quæ sunt prima, siue sit de his, quæ non sunt prima, põt homini prouenire dupliciter. Vno modo simpliciter quando.s. absolute absq; aliquo ductu rõnis existimat falsum, siue affirmando, siue negando. Alio modo, qñ inducitur ad falsum existimandum, per aliquem rõnem syllogisticam. sicut dicit Philosophus in 4. meta. quod quidam principijs contradicunt, velut rationibus persuasi. (Tex. c. 9 l. 6. tex. ex. 3. 5.) Alij vero, nõ quasi ratione persuasi, sed propter ineruditionem vel pertinaciam, volentes in oĩbus quęrere demonstrationem. Deinde cum dicit.

ARGY. *Simplicis igitur existimationis simplex est error. Eius autem, quę per rõcinationem efficitur plures a, nanq; sine medio nulli competat b. Si igitur quispiã concludat a cõpetere ipsi b sumpto medio c deceptus erit sane per rõcinationem.*

ANTI. *Simplicis quidem igitur opinionis simplex deceptio, sed quæ est, per syllogismum, plures sunt. Non sit enim a in nullo b indiuidualiter. Igitur syllogizet esse a in b, medium accipiens c deceptus erit per syllogismum.*

Ostendit quomodo prædictæ ignorantiæ causantur. Et primo qũo causatur ignorantia, quæ est per syllogismum. Secundo quomodo proueniat ignorantia homini sine syllogismo, ibi{Menifestum est autem, &c.} Circa primnm duo facit. (Lectio. 3.) Primo proponit, quo modo causetur ignorantia per syllogismum in primis, & immediatis. Secundo quo modo causatur in his, quæ non sunt prima immediata, ibi{In ijs autem existẽnbus.} Circa primum, duo facit. Primo proponit, quo modo causatur (Lectio. 19.) ignorantia, qua existimatur esse, quod non est. Secundo quo modo causetur ignorantia, qua existimatur non esse, quod est, ibi{Quæ vero Ipsius non esse.} Circa primũ tria facit. Primo ꝑponit modũ, quo prędicta ignorãtia cõiter causetur. Secundo assignat diuersitates, circa hoc contingentes, ibi{Cõtingit quidẽ.} Tertio, rñdet tacitæ qõni, ibi{Ipsius quidẽ igitur esse &c.} (Le. ime. seq.) Dicit ergo primo quod falsæ opinionis, quam supra vocauit simplicẽ, est simplex deceptio. i. vno mõ solo ad hoc peruenit. Non. n. causat ex rõne, q̃ diuersificare põt, sed magis ex defectu rõnis, qui nõ diuersificatur ꝑ diuersos modos sicut nec alię negationes ſm propriã rõnem. (Cur ignor. sim. neg. fit vno mõ alio vero mul. mo.) Sed qnia rõ falsa multipliciter variari põt, inde est, quod hmõi ignorantia, quę fit per syllogismum, multipliciter accidere põt, ſm quod multipliciter falsus esse potest syllogismus. Ponit aũt cõem modum dicens, {Non sit. n. a in nullo b indiuidualiter}, i. fit hæc propositio vera immediate. Nullum b est a. Prædicantur enim due negationes, loco vnius. Puta si dicamus Nullus qualitas est substantia, secundum doctrinam supra positam de negatiuis immediatis. Si quis ergo concludit oppositum huius, per aliquem syllogismum, ostendens scilicet omne b esse a accipiens pro medio c erit deceptio per syllogismum. (Lectio. 26. te x. expo. 9) Deinde cum dicit.

ARGI. *Atque fieri potest vt ambæ propositiones, sint falsæ, & etiam altera tantum. Nam si neque a cuiquam c competat neque c cuiquam b, vtrunque autem interuallum econtra sit sumptum ambæ propositiones erunt sine dubio falsæ.*

ANTI. *Contingit quidem igitur vtrasque propositiones esse falsas, contingit autem alteram tantum. Si enim neque a nullo c erit, neque c in nullo b, accepta autem sunt vtraque econtrario, vtræque erunt falsæ.*

Ostendit, quod modis pôt hoc variari. Est aût sciendum, ꝙ falsa conclusio non concluditur nisi falso syllogismo. Syllogismus autem potest esse falsus dupliciter. Vno modo, quia deficit in forma syllogistica. Et hic nõ est syllogismus, sed apparens. Alio modo, quia vtitur falsis propositionibus. Et hic quidem est syllogismus, propter syllogisticam formam, esse autem falsus, propter falsas propositiones assumptas. In disputatione ergo dialectica, quę fit circa probabilia, vsus est vtriusque falsi syllogismi, quia talis bisputatio procedit ex cõmunibus. Et ita in ea error attendi potest, & circa materiam quam sumit quæ est cõis, & etiam circa formam, quæ est communis. Sed in disputatione demonstratiua, quæ est circa necessaria non est vsus, nisi illius syllogismi, qui est falsus propter materiam, quia vt dicitur in primo Topicorum paralogismus disciplinæ, procedit ex proprijs disciplinę, sed non ex veris. Vnde, cum forma syllogistica sit inter communia computanda, paralogismus disciplicę, de quo nunc agitur, non peccat in forma, sed solum in materia, & circa propria, & non circa communia. Et ideo primo dicit, quo modo huiusmodi syllogism' procedat ex duabus falsis. Secundo, quo modo procedat ex altera falsa, ibi{Sed altera contingit, &c.}Primum autem contingit dupliciter, quia falsa propositio, aut est contraria veræ, aut contradictoria. Primo ergo ostendit, quomodo syllogismus huiusmodi procedat ex duabus falsis cõtrarijs veris. Secundo quo modo accipitur contradictio, ibi{Potest autem sic se habere.}Dicit autem primo, quòd in prædicto syllogismo deceptionem causante, contingit quandoque vtrasque propositiones esse falsas, & qñque alteram tantum. Vtrasque autem falsas accipimus cõtrarias verum. Habet enim se c ad a & ad b quòd nullum c sit a, & ꝙ nullum b sit c. Si autem accipiantur contraria horum. s. omne c est a omne b est c vtręque propositiones erunt falsę totaliter. Puta si dicam. Omnis qualitas est substantia, omnis quantitas est qualitas ergo omnis quantitas est substantia. Deinde cum dicit.

Vide in an. Syllogismũ esse falsa dupliciter.

Cap. 1. circa finem.

ARGY. *Fieri nanque potest, vt c sic se habeat ad extremũ vtrunque, vt neque subjciatur a neque vniuersaliter competat ipsi b. Etenim b quidem fieri non potest, vt in toto quopiam sit. Nam a primo remouebatur ab ipso, a vero non necesse est vniuersaliter cunctis, quæ sunt, inesse. Quare sit ambę propositiones sint falsæ.*

ANTI. *Potest autem sic se habere c ad a & ad b & quòd neq; sub a sit, neque vniuersaliter c in b. B quidem impossibile est in toto aliquo. Primum enim dictum est in ipso a non esse, a autem non necesse est in omnibus quę sunt inesse vniuersaliter. Quare vtraque falsa sunt.*

Ostendit quomodo possunt esse ambæ falsæ, & non sunt contrariæ veris, sed contradictorię. Puta si{sic se habeat c ad a & ad b quòd nec contineatur totaliter, sub a neque vniuersaliter insit b.}Puta si accipiamus, perfectũ vel ens in actu, & procedamus sic. Omne perfectum est substantia, omnis quantitas est perfecta, ergo &c. Manifestum est, quod vtraque est falsa, sed non totaliter. Sunt enim contradictoriæ earum veræ scilicet quoddam perfectum non est substantia, & quædam quantitas non est perfecta. Contrarię autem falsę scilicet nullum perfectũ est substantia, & nulla quantitas est perfecta. Quod aũt c non vniuersaliter insit b, idest, ꝙ ista non sit vera omnis quantites est perfecta, quæ erat minor vt omne b est c probat per hoc, quod b non potest contineri sub aliquo toto, quod de eo vniuersaliter prædicetur. Et hoc ideo quia hęc propositio, nullum b est a dicebatur esse immediata, quod est a non inesse b primo. Dictum est aũt supra, illas negatiuas immediatas, quarum neuter terminorum est sub aliquo toto. Sed videtur hæc probatio non esse sufficiens, quia de eo etiam quod nõ est sub aliquo toto, sicut species sub genere, potest aliquid vniuersaliter prædicari. Non enim solum genus aut differentia vniuersaliter prædicatur, sed etiam proprium. Sed dicendum est, quòd licet dicta probatio non sit efficax, communiter loquendo, est tamen efficax in proposito. Quia sicut in primo Topicorum dicitur paralogismus disciplinæ de quo hic loquitur, procedit ex conuenientibus disciplinæ. Vnde intendit vti talibus medijs, qualibus vtitur demonstrator. Demonstrationis autem medium est diffinitio, vt supra dictum est. Vnde & in syllogismo de quo hic loquitur, intendit diffinitione pro medio. Diffinitio autem continet genus & differentiam. Vnde oportet, id, quod vniuersaliter prædicatur in hoc syllogismo, continere id, in quo est subiectum sicut in toto. Quod autem a non insit vniuersaliter ipsi c, idest, quòd ista non sit vniuersaliter vera, omne perfectum est substãtia, quę erat maior, vt omne c est a, probatur per hoc, quod non est necesse de quocunque vniuersali, quod insit vniuersaliter omnibus, quæ sunt, quia nullum prædicamentum, prædicatur de his, quæ continentur sub alio prędicamento, neque etiam vniuersaliter prędicatur de his, quę communiter cõsequuntur ens, quæ sunt actus & potentia perfectum & imperfectum, prius & posterius, & alia huiusmodi. Deinde cum dicit.

Exẽ. In terminis specialibus.

Lectio. 16.

Dubium.

Capi. 1. circa fin.

Lec. 16. tex. capo. 3.

ARGY. *At fieri quoque potest, vt altera vera sumatur non tamen vtrauis, sed a c. Nam propõ c b semper erit falsa, quia in nullo est ipsum b. Sed a c vera esse põt, veluti si a sine medio competat quidem ipsi c, non competat aũt ipsi b, cum. n. idem primo de pluribus quouis dicitur modo, neutrũ erit in altero. Nihil autem interest, & si non sine medio cõpetat.*

ANTI. *Sed altera contingit veram accipere, non tamen quamlibet contingentem, sed quæ est a c. Nam b c propositio semper falsa erit, propter id quod c in nullo est b. Sed quæ est a c potest. vt si a in c & in b est indiuidualiter. Cum enim primum prædicetur idem de pluribus, neutrum in neutro est. Differt autem nihil si non indiuidualiter insit.*

Vide in an notatione.

Ostendit quo modo prædictus syllogismus procedat ex altera vera, & altera falsa. Et dicit, quod in prædicto syllogismo {contingit accipere alteram veram,} scilicet maiorem, quæ est a c altera existente falsa, s. minore, quę est b c. Et ꝙ propositio minor, quæ est b c semper sit falsa, probat sicut & supra, propter hoc, ꝙ b in nullo est c, sicut, in toto, sed quòd hęc propsitio a c possit esse vera, altera existente falsa, probat in terminis. Sit. n. ita ꝙ a insit b & c indiuidualiter. i. immediatę, sicut genus proprijs speciebus, vt color albedini & nigredini. Manifestum est enim s'm hoc, quod maior erit vera scilicet quòd omne c est a, vtputa omnis albedo est color & minor est falsa. s. omnis albedo est nigredo, quia quando aliquid prædicatur primo de pluribus, neutrum istorum plurium de neutro prædicatur. Prima enim prędicato generis est de opositis speciebus. Est autem circa hoc dubitatio, quia his terminis positis, non sequitur conclusio falsa sed vera. Erit. n. conclusio quòd a insit b cui suppositum est inesse indiuidualiter. Sed dicendum, ꝙ hoc exemplum ponitur solum ad manifestandum, quo modo posit esse maior vera & minor falsa. Sed hoc exemplum non habet locum in propositio, vbi quæritur conclusio falsa. Et ideo Philosophus subiungit. Differt autem nihil si non indiuidualiter insit. Possumus autẽ accipere tales terminos,

Dubium.

Solu.

nos, ꝙ a non insit b indiuidualiter, neque aliquo modo, immo potius ab eo indiuidualiter remoueat. Nec est etiā necesse ꝙ insit c indualiter, quia non est necessarium ꝙ demonstrator vtatur solum propositionibus immediatis sed etiam his, quæ per immediata fidem acceperunt. Accipere ergo possumus alios terminos ad propositum pertinentes. Vt si accipiamus pro medio substantiam intellectualem omnis enim intelligentia est substantia, minor autem est falsa, omnis quantitas est intelligentia. Vnde sequitur conclusio falsa. Deinde cum dicit.

Exē. in terminis in quibus cōcl. fal.

ARGY. *Deceptio igitur essendi per hæc atque hoc modo fit solū. Non enim alia in figura ratiocinatio erat essendi.*

ANTI. *Ipsius quidem igitur esse deceptio per istam fit, et sic fit solum, non enim erit in alia figura ipsius esse syllogismus.*

Respondet tacitę quæstioni. Posset enim aliquis ab eo requirere, ꝙ ostenderet diuersitatem huius syllogismi in alijs figuris. Sed ipse respondet, quòd deceptio, quæ est ipsius esse idest per quam aliquis existimat propositionē affirmatiuam falsam, potest fieri solum per primam figuram, quia in alia figura, scilicet in secunda, non potest fieri syllogismus affirmatiuus. Tertia autem figura nō pertinet ad propositum, quia non potest concludi vniuersalis, quæ principaliter intenditur, in demonstratione, & in hoc syllogismo.

LECTIO XXVIII.

Quomodo syllogismo ignorantiæ syllogizetur immediata negatiua falsa, contraria affirmatiuę immediate, tam in prima, quàm in secunda figura.

ARGY. *Non essendi vero, & in prima fit, & in media. Atque primum dicamus quot modis, & quomodo sese habentibus ipsis propositionibus fit in prima figura.*

ANTI. *QVæ vero est ipsius non esse, in prima, & media figura est. Primū igitur dicamus quot modis in prima fit, et quomodo se habentibus propositionibus.*

Postquam Philosophus ostendit, quomodo concludatur per syllogismum affirmatiua falsa, contraria negatiuę immediatæ, hic ostendit, quomodo per syllogismum cōcludatur negatiua falsa, contraria affirmatiuæ immediatæ. Et primo in prima figura. Secundo in secūda, ibi {Sed in media figura.} Circa primum duo facit. Primo ostendit, de quo est intentio. Et dicit, quòd cum negatiua vniuersalis concludi possit in prima & in secunda figura, prius dicendum est, quot modis syllogismus ignorantiæ fiat in prima figura, & qualiter se habentibus propositionibus in veritate & falsitate. Secundo ibi.

ARGY. *Fieri itaque potest, vt ambæ falsæ propositiones sumantur veluti si ipsum a tam c quā bene sine medio cōpetat. Nā si sumatur a quidem nulli inesse c, ipsum autem c cuilibet competere b, erit vtraque propositio falsa.*

ANTI. *Contingit quidem igitur vtrisque falsis, vt si a & in c et in b sit indiuidualiter. Si enim accipiatur a quidem in c nullo c autem in omni b, falsæ sunt propositiones.*

Prosequitur propositum. Et primo ostendit qualiter fiat talis syllogismus in prima figura ex duabus falsis. Secundo, quomodo fiat ex altera vera, & altera falsa, ibi {Contingit autem & altera.} Dicit ergo primo, ꝙ prædictus syllogismus fieri potest ex vtrisq; falsis. Quod patet si a sit & in c & in b indiuidualiter idest immediatè. Est aūt immediatæ genus in proximis speciebus, in quas primo diuiditur, sicut color in albedine & nigredine. Genus.n. per se prædicatur de specie, quia prima ponitur in eius diffinitione, & immediatæ prædicatur de specie proxima, quia immediatæ in eius diffinitione ponitur. Non aūt ex hoc, quòd ponatur in diffinitione alicuius partis diffinientis, sicut se habet genus remotum ad vltimam speciem. Sint ergo termini, color, albedo, nigredo. Si ergo accipiatur a quidem in nullo c esse, vtpote si dicamus, nulla albedo est color, c autem in omni b, vtputa si dicamus, omnis nigredo est albedo, falsæ sunt ambæ propositiones, & falsa est conclusio scilicet nulla nigredo est color. Deinde cum dicit.

ARGY. *Fieri quoq; potest, vt altera propositionum, vtrauis, falsa sumatur. Nam esse potest a c quidem vera c b vero falsa, a c quidem vera, quia a non omnibus inest quæ sunt, c b vero falsa, tum quia fieri nequit, vt c cui ipsum a nulli competit, ipsi competat b, nam a c propositio non erit vera, tum quia si ambæ sint veræ, erit ipsa conclusio vera.*

ANTI. *Contingit autem & altera falsa, & hac quacunque contingente. Potest enim quæ est a c vera esse, quæ vero b c falsa esse Sed quæ a c, quidem vera, quoniam non omnibus, quæ sunt inest a, sed quæ est b c falsa, quoniam impossibile est esse in b c in quo nullo est a. Non enim vera erit quæ est a c propositio. Similiter autem & si sint vtræque veræ, conclusio erit vera.*

Ostendit quō possit esse in prædicto syllogismo altera vera & altera falsa. Et primo ostendit, quō possit esse maior vera & minor falsa. Secundo, quō contingit econuerso, ibi {Sed & eam quæ est.} Dicit ergo primo, quòd contingit sylłm ignorantiæ negatiuum fieri in prima figura, existente altera propositionum indifferenter falsa, quæcunq; sit illa. Potest.n. contingere, ꝙ hæc propositio a c, quæ est maior sit vera. Et propositio, quæ est bc, sit falsa, quę est minor, Et ꝙ propositio maior possit esse vera, probat per hoc, ꝙ iste terminus a quicunq; sit ille, non est necesse ꝙ insit oībus, sicut calor non prædicatur de omnibus entibus. Quod autem minor sit falsa, probat ꝑ hoc, quia non potest accipi aliquis terminus, a quo vł̄r negetur a, qui quidem terminus, prædicetur de b. Supponimus.n. quòd hęc sit vera & immediata, omne b est a, si ergo aliquid vniuersaliter prædicetur de b, ita quòd huiusmodi sit vera, omne b est c, non pōt esse, ꝙ de illo vł̄r negatur a. Et ita hęc propositio, nullum c est a non erit vera, quę erat maior. Si enim omne b est a, vt supponitur & omne b est c, vt assumitur, sequitur in tertia figura, quoddam c est a, quæ contradictoria maior. Falsa ergo erit ista, nullum c est a. Si ergo hæc sit vera, quæ est maior, necesse est, quòd hæc sit falsa, quæ est minor, Omne b est c. Secundo, probat quòd ex duabus veris nō potest concludi falsa, vt supra probatum est. Datur autem hæc esse vera, nullum c est a, si ergo etiam hæc sit vera, omne b est c, sequitur quòd conclusio sit vera, nullum b est a, quod tamen est inconuen. ꝯs in syllogismo ignorantiæ, qui debet concludere falsam, quæ tamen supponitur esse falsa, vtpote contraria huic immediatę propositioni, omne b est a. Deinde cum dicit.

ARGY. *At c b etiam vera esse potest, altera sumpta falsa, ceu si b, & in a sit, et in c. Necesse est enim tunc alterum esse sub altero. Quare si sumatur a nulli competere c erit hęc propositio falsa. Patet igitur, & ex altera tantum & ex ambabus propositionibus falsis ratiocinationem fieri falsam.*

ANTI. *Sed & eam, quæ est c b contingit veram esse cum altera sit falsa, vt si b & in c & in a erit, Necesse est enim alterū sub altero esse. Quare si accipiatur a in nullo c esse, falsa erit propositio. Manifestum igitur est, quoniam, & cum altera falsa sit, & in vtrisque erit falsus syllogismus.*

Ostendit quomodo minor sit vera, maiori existente falsa. Et dicit quòd propositio c b scilicet minor potest esse vera, cum maior sit falsa. Quia enim hæc propositio,

omne b eſt a cuius contraria debet concludi, eſt immediata, neceſſe eſt, ꝙ b ſit in a ſicut pars in toto, ſicut albedo in colore. Poteſt autem accipi aliquid aliud, in quo ét ſit b ſicut in toto, non tamen immediate, & illud ſit qualitas, quæ ſit c. Neceſſe eſt ergo, ſm prædicta, ꝙ horum duorum ſcilicet a & b alterum ſit ſub altero ideſt color ſub qualitate. Si ergo aliquis accipiat a in nullo c eſſe vt puta ſi dicat, nulla qualitas eſt color, falſa erit propoſitio. Minor autem erit vera. ſ. omnis albedo eſt qualitas. Concluſio autem erit falſa, & immediate contraria. ſ. nulla albedo eſt color. Sic ergo manifeſtū eſt, ꝙ poteſt fieri ſyllogiſmus ignorantiæ negatiuus in prima figura, & altera propoſitione falſa, & vtriſque. Deinde cum dicit.

ARGY. *Sed in figura media; vt totæ quidem propoſitiones ambæ ſint falſæ, fieri nequit. Nam cum a cuilibet ineſt b nullum enim ſumi medium poteſt, quod alteri cuilibet alteri nulli cōpetet. oportet autem hoc pacto ſumere propoſitiones, vt alteri quidem inſit, alteri vero non inſit, ſi hac in figura ratiocinatio fieri debeat. Si igitur ſic ſumātur, ſunt falſæ cōſtat, ſi ſumantur econtra veras vtraſq; fore. Quod quidem fieri nequit. Verum aliqua ex parte eſſe falſam eſſe vtranq; non obſtare quicquam videtur veluti ſi mediū c tam a quā & cuidā inſit. Tunc.n. ſi c ipſum cuilibet quidē a nulli uero b dicatur ineſſe, falſa quidē erunt ambæ propōnes, at nō ſimpliciter, ſed aliqua ex parte, ſicuti patet. Eadē erunt & ſi propōnem negatiuam verſus extremum maius poſueris.*

ANT I. *Sed in media figura vtraſq; quidem propoſitiones totas falſas eſſe non contingit. Cum.n. a in omni b ſit, nihil erit accipere quod in altero quidem omni, in altero vero nullo. Oportet autē ſic accipere propoſitiones, & quòd in hoc quidem ſit, in hoc autem non ſit, ſi vere erit ſyllogiſmus. Si igitur ſic accipiantur falſa: manifeſtū eſt quod cōtrariæ econuerſo ſe habebunt. Hoc aūt impoſſibile eſt. In quodam autē vtranq; nihil prohibet falſam eſſe, vt ſi c in a & in b quodam eſt. Si.n. c quidem in omni accipiatur eſſe a, in b autē nullo, falſa quidem vtraq; propoſitiones, non tamen totæ, ſed in quodam. Econuerſo autem poſito priuatiuo.*

Oſtendit quomodo ſyllogiſmus ignorātiæ negatiuus fiat in ſecunda figura. Et primo, quando vtraque eſt falſa. Secundo, quando altera tantum, ibi {Similiter autem & alteram eſſe falſam.} Dicit ergo primo, quòd non contingit in media figura vtraſque propoſitiones eſſe totas falſas. Et dicit totas illa falſas, quæ ſunt contrariæ propoſitionibus veris. Et hoc probat. Quia cum debeamus negatiuam concludere falſam contrariam affirmatiuę immediatę, neceſſe eſt, accipere, ꝙ hæc ſit vera & immediata, omne b eſt a puta omnis albedo eſt color. Sic autem ſe habentibus terminis, non poteſt inueniri aliquis medius terminus, qui vniuerſaliter prædicetur de vno termino, & vniuerſaliter remoueatur ab altero. Detur.n. ꝙ ille terminus c vniuerſaliter remoueatur ab a, & vniuerſaliter prædicetur de b erit ergo hæc vera. Nullum a eſt c, quare & conuerſa erit vera, nullum c eſt a, ſed omne b eſt c, ergo nullum b eſt a, cuius contrarium fuit ſuppoſitum. Similiter etiam non poteſt eſſe, ꝙ vniuerſaliter remoueatur a b & vniuerſaliter prædicetur de a, quia ſi hæc eſt vera, omne a eſt c, & econuerſa erit vera quoddā c eſt a. Si autem hæc eſt vera, nullum b eſt c, & conuerſa erit vera nullum c eſt b. Sic ergo ex his duabus propoſitionibus, quodam c eſt a nullum c eſt b, ſequitur quoddam b non eſt a, quæ eſt contradictoria eius, que ſupponebatur, omne b eſt a. Relinquitur ergo, quòd impoſſibile eſt inueniri aliquod medium, quod prædicto modo ſe habentibus a & b de vno prædicetur, & ab alio remoueatur. Et tamen oportet, ſi debeat fieri ſyllogiſmus in ſecunda figura, ꝙ medium de vno extremorum prædicetur, & de alio negetur. Et ideo ſi ambæ ſunt falſæ totaliter, oportet, ꝙ earum contrariæ ſint veræ, quod eſt impoſſibile, vt probatum eſt. Nihil enim prohibet, vtranque propoſitionem eſſe falſam particulariter. Puta ſi accipiamus quodam medium, quod particulariter prędicetur de a & de b puta maſculus, quod particulariter prædicatur de animali & de homine. Si vero accipiatur c eſſe in omni a puta ſi accipiamus omne animal eſſe maſculum, & accipiamus c in nullo b eſſe, puta ſi dicamus, nullus homo eſt maſculus, vtraque propoſitio eſt falſa, non tamen non totaliter, ſed particulariter. Et eadem ratio eſt, ſi econuerſo maior ſit negatiua, & minor affirmatiua. Vt ſi dicamus, nullum animal eſt maſculum, omnis homo eſt maſculus. Deinde cum dicit.

ARGY. *Fieri tamen poteſt, vt altera falſa, atque vtrauis propoſitionum ſumatur. Quod enim ineſt cuilibet a, id b quoque cuilibet ineſt. Si igitur ipſum c tale ſumptum cuilibet quidem a, nulli vero b competere dixeris, a c quidem erit uera c b autem falſa. Rurſus quod nulli b competit, id nec a cuilibet inerit. Nam ſi cuilibet ipſi competet, & ipſi quoq; b cuilibet profecto competeret. At nulli ineſſe ſupponitur. Si igitur cuilibet quidem a, nulli vero b competere dixeris, c b quidam veram, alteram vero falſam efficies.*

ANTI. *Similiter autem alteram falſam, & quamlibet contingit. Quod enim eſt in a omni, & in b eſt. Si igitur accipiatur in a toto eſſe c, in b autem toto non eſſe, quę quidem c a vera erit ſed quæ c b eſt falſa. Iterum quod in b nullo eſt. neque in a omni erit. Si enim in a eſt, & in b. Sed non erat. Si igitur accipiatur c in toto quidem a eſſe, in b autem nullo b c propoſitio, vera eſt, altera vero falſa.*

Oſtendit quo modo contingit alteram eſſe falſam. Et primo in ſecundo modo ſecundæ figuræ. Secūdo in primo, ibi {Similiter aut fit tranſpoſitio, &c.} Dicit ergo primo, ꝙ contingit in hac figura alteram propoſitionem eſſe falſam indefferenter, quęcunq; ſit illa. Quod patet ex hoc, ꝙ ſupponatur a per ſe & immediate prædicari de b, quicquid eſt in omni a eſt in omni b, ſicut omne, quod vniuerſaliter prędicatur de animali prędicatur vniuerſaliter de homine. Si ergo accipiatur aliquod mediū c qđ vniuerſaliter prædicetur de a, vt ſi dicamus omne animal eſt viuum, & vniuerſaliter remoueatur a b, ſi dicamus, nullus hō eſt viuus, patet quòd a c, quæ eſt maior propoſitio erit vera, ſed b c quæ eſt minor, erit falſa. Et ſimiliter probat, ꝙ econuerſo contingit maiore eſſe falſam. Non enim poteſt eſſe ꝙ aliquid vniuerſaliter remoueatur a b, & vniuerſaliter prędicetur de a terminis ſic ſe habentibus. Dictum eſt enim quòd ſi aliquid eſt in a vniuerſaliter, ſequitur ꝙ ſit in b. Si ergo aliquid remoueatur ab vniuerſaliter, non poteſt eſſe, ꝙ vniuerſaliter prędicetur de a. Sicut, quòd vīr remoueatur ab homine, non poteſt vniuerſaliter prædicari de animali. Si ergo accipiatur aliquid, quod vniuerſaliter remoueatur ab homine, puta rationale, & dicatur ſic, omne animal eſt irrationale, nullus homo eſt irrationalis, ſequitur ꝙ minor propoſitio eſt vera, & maior falſa. Sed in his terminis, maior propoſitio non eſt totaliter falſa. Poteſt autem accipi terminus in quo ſit totaliter falſa, puta ſi accipiamus inanimatum pro medio. Deinde cum dicit.

ARGI. *Idem vtiq; fiet, ſi verſus maius extremū, propoſitionem negatiuam poſueris. Quod.n. nulli competit a, id etiā nulli competit b. Si igitur c nulli quidem a cuilibet uero b competere dixeris, a c quidē propoſitio erit uera, altera uero falſa,*

Rurſus

Rursus si id quod b cuilibet inest, nulli competere dixeris a falsam tum efficiens propositionem. Necesse est enim si B cuilibet inest, & a cuidam competat. Si igitur huiuscemodi sumptum c nulli quidem a, cuilibet vero b dicatur competere, erit c b quidem vera, a c autē falsa. Patet igitur ex vtrisque falsis, & ex altera tantum, circa propositiones indiuiduas ratiocinationem fieri falsam esse.

ANTI. *Similiter autem fit transposito priuatiuo. Quod enim in nullo est a, neque in b vllo erit. Si igitur accipiatur c in toto quidem a non esse, in b autem toto esse, quæ quidem est a c, propositio vera est, altera autem falsa. Et iterum quod in omni b est, in nullo accipere a non esse, falsum est. Necesse est .n. si in omni b est, & in quodā a esse. Si igitur accipiatur in omni quidem b esse c, in a aūt nullo, quæ quidē est b c vera erit, quæ aūt est c a falsa. Manifestū igitur est quòd utrisq; falsis, et altera tm̄, erit syllogismus deceptiue in indiuiduis.*

Ostendit idem in primo modo secundæ figuræ, in quo maior est negatiua. Manifestum est enim ꝙ prædictis terminis scilicet a & b sic se habentibus, vt dictum est, quod vniuersaliter remouetur ab a nō poterit esse in nullo b. Si ergo accipiatur c medium, quod vniuersaliter remouetur ab a & vniuersaliter prædicetur de b, erit maior vera & minor falsa. Puta si sint isti termini, inanimatum, animal, homo. Et similiter ostendit, quòd potest esse minor vera & maior falsa. Manifestum est enim secundum prędicta, quòd id, quod vniuersaliter prędicatur de b non remouetur vl'iter ab omnia, quia quod vniuersaliter prædicatur de b ad minus oportet in quodam a esse. Si ergo accipiatur c medium, quod vl'iter prædicetur de b, puta rationale vel viuum, & vniuersaliter negetur de a minor propositio erit vera. s. omnis homo est rationale, vel viuum. Maior autem, nullum animal est rationale, est falsa in parte. Nullum animal est viuum, est falsa in toto. Deinde epilogando concludit, quòd syllogismus deceptiuus potest fieri in immediatis, vtrisque propositionibus existentibus falsis, vel altera tantum.

LECTIO XXIX.

Quomodo in syllogismo ignorantię syllogizetur tam negatiua falsa mediata, quàm affirmatiua, tam per medium propriū quam non proprium & extraneum docet.

ARGY. *Sed cum propōnes affirmatiuæ vel negatiuæ medio non vocantes falso per medium proprium cōcluduntur, fieri non potest, vt propositiones ambæ falsæ sumatur, sed ea tantum sumitur falsa, quę est versus extremū maius. Atq; propriū id medium dico, per quod fit ea ratiocinatio, quæ opponitur falsa. A namq; per c medium cōpetat ipsi b. Cū igitur c b propositionem affirmatiuam oporteat sumi, si prima in figura rōcinatio fieri debeat, patet hanc quidem perpetuo verā esse, non enim ipsam vertere licet, a c autem esse falsam.*

ANTI *IN his autem, quæ non indiuidua sunt, cum quidem per proprium medium fiat falsitatis syllogismus, non possibile est vtrasque falsas esse propositiones, sed solum quę est ante maius vltimum. Dico autem proprium mediū, per quod fit contradictionis syllogismus. Sit enim a in b per medium c. Quoniam igitur necesse est quæ est c b affirmatiuā accipi syllogismo facto, manifestum est quod semper hęc est vera, non enim conuertitur, sed quæ est a c falsa. Hac enim conuersa econtrario fiet syllogismus.*

Postquam Philosophus ostendit, quō syllogismus ignorantiæ fit in propositionibus immediatis, hic ostendit, quomodo fit in propositionibus mediatis. Et primo, quo modo concludatur propositio negatiua falsa, quæ opponitur affirmatiuæ veræ. Secundo quo modo concludatur affirmatiua falsa, quæ opponitur negatiuæ veræ, ibi {Si vero sit affirmatiuus.} Circa primum duo facit. Primo ostendit hoc in prima figura. Secundo in secunda, ibi {Sed per mediam figuram.} Circa primus tria facit. Primo ostendit, quomodo fit syllogismus ignorantiæ in propositionibus mediatis, per medium proprium. Secundo, quomodo fit per medium quidem non proprium, sed tamen similē habitudinem habens ad terminos, sicut medium proprium, ibi {Similiter autem est, & si ex alia ordinatione.} Tertio, ostendit quomodo fit prædictus syllogismus per medium extraneum, ibi {Si vero non per proprium medium.} Dicit ergo primo, ꝙ quando syllogismus cōcludens falsum, fit in propositionibus, quæ non sunt indiuiduæ idest immediatę, si accipiatur proprium medium, vnde fit syllogismus, non potest esse vtrasque propositiones esse falsas, sed solum maiorem. Et exponit, quid nominet proprium medium. Ex quo enim paopositio, cuius cōtraria syllogizatur est mediata, oportet, ꝙ prædicatum syllogizetur de subiecto, per aliquod medium. Potest ergo illud idem medium accipi ad concludendum oppositum, puta, hæc est propositio mediata, omnis triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis. Medium autem per quod syllogizatur prædicatum de subiecto est figura habens triangulum extrinsecum, æqualem duobus intrinsecis sibi oppositis. Si vero volumus probare, quòd nullus triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis, per idem medium erit syllogismus falsitatis per proprium mediū. Et ideo dicit, quòd medium proprium est, per quod fit syllogismus contradictionis idest ad oppositum, puta in prædicto exemplo. Sit a triangulus habere tres b, mediū c, sit figura talis. In prima autem figura, necesse est minorem esse affirmatiuam & ideo oportet, quòd illa, quæ erat minor in syllogismo vero, maneat nō conuersa nec transmutata in suam oppositam, in syllogismo falsitatis. Vñ oportet, quòd semper sit vera. Sed maior ꝓpositio, veri syllogismi conuertitur in negatiuam contrariam, et ideo oportet, quòd maior sit falsa. Puta si dicamus, nulla figura habens, &c. habet tres, &c. omnis triangulus est figura, &c. Deinde cum dicit.

Idem efficietur, & si medium alia ex serie fuerit sumptum, ceu d si in toto si a & de omni b prædicetur. Etenim d b quidem intacta maneat propositio, altera vero vertatur necesse est. Quibus efficitur, vt illa quidem perpetuo vera, hæc aūt semper falsæ sumatur. Atq, talis error concurrit cū eo, qui per mediū efficitur propriū, ac fere idē est. ARGY.

Similiter autem est, & si ex alia ordinatione accipiatur medium, vt d quamuis in toto a sit, & de b prædicetur omni. Necesse enim est quæ quidem b d propositionem manere, alteram autem conuerti. Quare hæc quidem semper vera, illa vero semper falsa. Et ferre huiusmodi deceptio eadē est ei quæ fit per proprium medium. ANTI.

Ostendit quo modo fit prędictus syllogismus per medium extraneum & non proprium, sed simile proprio. Et dicit, quòd similiter syllogizabitur, si medium accipiatur ex alia ordinatione. Puta si a demonstretur de b per e, & accipiamus in syllogismo falsitatis mediū nō c sed d, ita tamen ꝙ d etiam contineatur sub a vniuersaliter, & prædicetur vniuersaliter de b, puta si accipiamus pro medio figuram contentam tribus lineis rectis, quia hic etiam necesse est minorem propositionem scilicet d b manere, sicut erat in syllogismo concludente verum, quamuis per proprium mediū. Maiorem autem propositionem necesse est transmutari in contrariam, & ideo

semper minor erit vera, & maior semper erit falsa. Et quantum admondum arguendi, ista deceptio est similis ei, quæ fit per proprium medium. Deinde cum dicit.

ARGY. *Si vero non per mediũ proprium extruitur ratiocinatio cum hoc tale est, vt ipsi quidem subyciatur a de nullo vero dicatur b, tum ambas propositiones falsas esse necesse est. Etenim modo contrario sunt sumenda, si ratiocinatio fieri debeat. At si hoc modo sumantur, ambæ sane vertentur in falsas, veluti si a quidem cuilibet in sit d ipsum aut d nulli competat b. His enim versus ratiocinatio fiet, et ambæ propositiones erunt, vt diximus, falsæ. Cum uero medium, ceu d, non subijcitur ipsi a, tum a d quidem propositio erit uera, quia d non erat in a, d b vero falsa, quoniam si esset vera, conclusio etiam esset vera. At erat falsa.*

ANTI. *Si vero non per proprium medium fiat syllogismus. cum quidem sub a sit medium, in b aũt nullo est, necesse est utrasque falsas esse. Recipienda. n. vtiq; econtrario sunt, quàm se habent, propositiones, si debet syllogismus fieri. Sic. n accepti, vtraq; fiunt falsa, vt si a quidem in toto d, d aũt in nullo b. conuersis enim his syllogismus quidem erit, et utraq; propositiones falsa. Cum vero non sit sub a medium, vt d, qua quidem est a d vera erit, qua vero est d b, falsa, quia si esset vera & conclusio esset vera. Sed erat falsa.*

Ostendit quomodo fit syllogismus falsitatis per medium extraneum, & dissimile proprio. Potest autem boc modo medium accipi, vt contineatur vniuersaliter sub a, & de nullo b prædicetur. Et in hoc casu oportebit vtrasque propositiones esse falsas, quia oportebit ad hoc quòd fiat syllogismus in prima figura, accipere propositiones contrario, vt scilicet accipiamus maiorem negatiuam, & dicamus. nullum d est a, & minorem affirmatiuam, & dicamus, omne b est d, & sic patet vtrasque esse falsas. Et hæc quidem habitudo terminorum inueniri non potest in conuertibilibus sicut in subiecto, & passione, quæ per aliquod medium de subiecto concluditur. Manifestum est enim quòd non potest accipi aliquid, de quo passio vniuersaliter prædicetur, quod a subiecto vniuersaliter remoueatur. Sed hęc habitudo potest inueniri, quando propositio est mediata, ex boc quòd superius genus, vel passio superioris generis prædicatur de vltima specie, Puta si dicamus, omnis homo est viuus, Viuum enim potest concludi de homine per medium, quod est animal. Si ergo accipiamus aliquid de quo viuum vniuersaliter prędicetur, sicut est oliua, quæ vere remouetur ab homine vniuersaliter, erit habitudo terminorum, quam quærimus. Hęc enim erit falsa, nulla oliua, est viua, & minor erit similiter falsa, omnis homo est oliua, & similiter conclusio erit falsa, nullus homo est viuus, quod est contrarium propositioni veræ mediatæ. Contingit etiam maiorem esse veram, & minorem esse falsam. Puta si accipiamus, per medio aliquid quod non contineatur sub a puta lapidem. Tunc enim maior, quæ est a b erit vera scilicet nullus lapis est viuens, quia lapis non continetur sub viuo, sed minor erit falsa scilicet omnis homo est lapis. Si enim esset hæc vera prima existente falsa, sequeretur, quòd conclusio esset vera cum tamen dictum sit, quòd sit falsa. Non autem potest esse econuerso, quòd minor sit vera si sit medium extraneum, quia medium extraneum non

Minor ĩ prima figura. poterit vniuersaliter prædicari de b. Oportet autem semper minorem affirmatiuam accipere in prima figura. Deinde cum dicit.

Cum autem per mediam figuram fit error, tum fieri nequid, vt ambæ propositiones totæ falsa sumatur. ARGY *Nam cũ b subycitur ipsis a fieri non potest, vt quicquam vnquam alteri cuilibet, alteri nulli cõpetat, sicut et autem diximus. Altera tamen propõ falsa, & utrauis etiam sumi potest. Nam si c tam a quã b cuilibet inest, si idipsum cuilibet quidem a, nulli vero b competere dixeris, a c quidem erit vera altera vero. falsa. Rursus si ipsum c nulli quidem a, cuilibet vero b competere dixeris, c b quidem erit vera, a c autem falsa. Si igitur deceptionis ratiocinatio negatiua, dictum est quando, & ex quibus ipsa deceptio erit.*

Sed per mediam figuram facta deceptione, utrasq; quidẽ non cõtingit falsas esse propositiones totas. Cum enim sit b quidem sub a nihil contingit in hoc omni quidem in illo aũt nullo esse, sicut dictum est prius. Altera uero falso potest esse, & quæcunq; contingit. Si. n. c et in a et in b est, si accipiatur c in a quidẽ esse, in b uero non esse, qua quidẽ est a c vera erit, altera, aũt falsa. Iterum aũt si in b quidem accipiatur c esse, in a autem nullo, qua quidem est c b uera erit, altera aũt falsa. Si quidem igitur sit priuatius deceptionis syllogismus, dictum est quando, & per qua erit deceptio. ANTI.

Ostendit quo modo fit syllogismus ignorantiæ negatiuus in secunda figura. Et dicit, ꝙ non potest contingere in secunda figura, quòd vtraque propositio sit falsa totaliter. Si enim debeat concludi hęc falsa nullum b est a. contraria veræ, oportet ꝙ a vniuersaliter prædicetur de b. Vnde non poterit aliquid inueniri, quod vniuersaliter prędicetur de vno, & vniuersaliter negetur de altero, sicut supra dictum est, cum agebatur de syllogismo ignorantiæ in immediatis. Potest tamen altera tantum esse totaliter falsa, quæcunq; sit illa. Et manifestat primo, in secundo modo secundæ figuræ, in quo maior est affirmatiua, & minor negatiua. Sit ergo medium sic se habens ad extrema, vt vniuersaliter prędicetur de vtroque, sicut vniuersaliter viuum de animali prędicatur, & de homine. Si ergo accipiatur maior affirmatiua, vt dicamus, omne animal est viuum, & accipiatur minor negatiua, vt dicatur, nullus homo est viuus, maior erit vera, & minor falsa, & conclusio falsa. Similiter etiam si accipiamus in primo modo secundæ figuræ maiorem negatiuam, vt si dicamus, nullum animal est viuum, & minorem affirmatiuam, vt dicamus, omnis homo est viuus, erit maior falsa, & minor vera, & conclusio falsa. Et bis dictis, epilogando concludit dictum esse, quando, & per quæ possit fieri deceptio, si syllogismus deceptiu' sit priuatiuus. Lect. sed.

Deinde cum dicit.

Sed si affirmatiua sit, cum per medium quidẽ extruitur proprium, fieri non potest, ut amba propositiones sint falsæ. Necesse est enim intacta maneat ipsa c b, si ratiocinatio fieri debeat, quẽadmodũ et antea diximus. Quare semper erit a c propositio falsa. Hæc est enim ea, qua uertitur. ARGI.

Si uero sit affirmatiuus tunc quidem per proprium medium impossibile utrasq: esse falsas. Necesse. n. est, qua est b c manere, siquidem erit syllogismus, sicut dictũ est prius. Quare a c semper erit falsa. Hæc enim est conuersa. ANTI.

Ostendit, quo modo fiat affirmatiuus syllogismus deceptionis in propositionibus mediatis. Et primo quando fit per proprium medium. Secundo, quando fit per medium simile proprio, ibi. {Similiter autem, & si ex alio &c.} Tertio, quando fit per medium extraneum, ibi {Cum vero fit per non proprium.} Dicit ergo primo quòd si fiat syllogismus deceptionis affirmatiuus in propositionibus mediatis, si accipiatur proprium medium vt supra expositum est, impossibile est, ꝙ vtraque sit falsa. Quia cũ talis syllogismus non possit fieri nisi in prima figura, vtraq; existente affirmatiua, necesse est, quòd minor propositio maneat hoc modo, sicut erat in vero syllogismo,

logismo. Vnde oportebit maiorem propositionem esse mutatam.s.de negatiua in affirmatiuam, & oportebit, q̃ sit falsa. Puta si velimus concludere, quòd omnis homo sit quantitas, quod est contrarium huic, nullus homo est quantitas, cuius proprium medium est substantia, accipiemus istam falsam, omnis substantia est quantitas, & hanc veram, oĩs homo est substantia. Deinde cum dicit.

ARGY. *Idem efficietur, & si ex alia serie medium ipsum sumatur, sicut & in errore diximus negatiuo. Etenim d b propositio maneat a d vertatur necesse est. Atque hic error conuenit cum priore.*

ANTI. *Similiter autem & si ex alia ordinatione accipiatur medium, sicut dictum est & in priuatiua deceptione. Necesse est enim quæ quidem est d b manere, quæ vero est a d conuerti. Et hęc deceptio est eadem priori.*

Ostendit, quo modo fit syllogismus ignorantię, quando accipitur medium non proprium, quod non sit eiusdem ordinis, sed ex alia coordinatione. Puta si dicerem, Omne agens est quantitas, omnis homo est agens, ergo omnis homo est quantitas. Oportet enim minorem manere maiorem aũt mutari de negatiua in affirmatiuam. Vnde & hęc deceptio similis est priori deceptioni, sicut dicebatur in syllogismo priuatiuo. Deinde cum dicit.

ARGY. *Sed cum non per proprium ratiocinatio conficitur medium, si d quidem collocatur sub a, propositio quidem a d erit vera, d b autem falsa. Fieri nanque potest, vt a cuidam insit, cuidam non insit, quorum neutrum sub altero collocatur. Sin vero d non subijcitur ipsi a, tum a d quidem semper est falsa, quippe cum affirmatiuam eam esse oporteat, d b vero fieri potest vt nunc vera, nunc falsa sumatur. Nihil enim vetat, ut a quidẽ nulli d competat, d vero cuilibet insit b. Animal enim nulli scientiæ competit, a scientia musica cuilibet inest. Neque rursus prohibet quicquam, vt neque a cuiquam d, neq; d cuiquam insit b. Patet igitur fieri posse, vt ambæ atq; altera sit falsa, cum medium nõ collocatur sub a. Perspicuum igitur est, quot modis per ratiocinationẽ error, & per quæ fieri potest circa propositiones vocantes medio, & item eas, quæ demonstrari possunt.*

ANTI. Vide in annotatione. *Cum uero fit non per proprium, siquidem sit d sub a hęc quidem erit vera, altera autem falsa. Potest enim a in pluribus esse, quę non sunt subinuicem. Si vero non sit d sub a, hæc quidem semper manifestum est quoniam erit falsa, affirmatiua enim accipitur. Quæ vero est d b contingit veram & falsam. Nihil enim prohibet a quidem in d nullo esse, d autem in omni b, vt animal scientia, musica. Non autem iterum neque a in nullo d, neque d in nullo b. Manifestũ igitur est, quoniam cum non sit medium sub a, & vtraque possunt falsa esse, & quæcunque contingit. Quot quidem igitur modis, & per quæ possunt fieri per syllogismum deceptiones, & in his, quæ sunt sine medio, & in his, quæ sunt per demonstrationem, manifestum est.*

Ostendit quõ fiat syllogismus deceptionis affirmatiuus per medium extraneum, & dicit quòd si accipiatur tale medium extraneum, quod cõtineatur sub maiori extremitate, tunc maior erit vera, & minor falsa. Potest.n. à quæ est maior extremitas, de pluribus vẽr prędicari, q̃ non sunt subinuicem, puta habitus de grammatica & virtute, Hęc.n.est mediata, nulla grammatica est virtus. Possumus ergo concludere contrarium huius.s.omnis grammatica est virtus, per aliquod medium, quod cõtineatur sub virtute, & tunc maior erit vera, & minor falsa. Puta si dicamus, omnis temperãtia est virtus, omnis grammatica est temperantia, ergo omnis grammatica est virtus. Si vero accipiatur aliquod medium, quod nõ sit sub maiori extremo, maior semper erit falsa, quia accipiatur affirmatiua. Sed minorem contingit esse cum hac qñque quidem falsam, & tunc ambę erũt falsę, puta si dicamus, omnis albedo est virtus, omnis grammatica est albedo, ergo &c. Quandoque aũt potest esse vera, Nihil.n.prohibet sic se habẽtibus terminis, quòd a remoueatur ab omni d, & d sit in omni b, Sicut est in terminis his, animal, scientia, musica. Animal.n.quod est maior extremitas remouetur vẽr ab omni scientia, vnde hæc, quæ sumitur vt maior in syllogismo ignorantiæ, omnis scientia est animal, est falsa. Minor vero, s.omnis musica est scientia, est vera, sed conclusio fiat contraria negatiuæ verę mediate. Contingit etiam quòd a sit in nullo d, & d in nullo b vt dictum est. Sic igitur patet, quòd quando medium non continetur sub maiori extremitate possunt esse vtræque falsæ, & altera earum quæcunque contingit, quia maior, & minor potest esse falsa, maior aũt non potest esse vera, sic se habẽtibus terminis, vt supra dictum est. Vltimo autem epilogando concludit manifestum esse ex prędictis quot modis, & per quas propositiones veras vel falsas possunt fieri deceptiones per syllogismũ, tam in propositionibus immediatis, quàm in propositionibus mediatis, quæ demonstratione probantur.

LECTIO XXX.

Natura ignorantiæ simplicis negationis exponitur.

Manifestum est etiam si sensus quispiam defuerit, necessario & scientiam aliquam deesse, quam quidem consequi non possumus. ARGY.

Manifestum autem est, & si aliquis sensus defecerit, necesse est & scientia aliquam deficere, quam impossibile est accipere. ANTI. Tex.co. 31.

Postquam Philosophus determinauit de ignorantia dispositis, quæ fit per syllogismũ, hic determinat de ignorantia simplicis negationis, quæ fit absq; syllogismo. Et primo ostendit in quibus habeatur talis ignorantia ex necessitate. Secundo probat propositum ibi {Siquidem addiscimus &c.} Dicit ergo primo quòd si alicui deficiat aliquis sensus, puta visus, aut audit°, necesse est, quòd deficiat ei scia propriorum sensibilium illius sensus. Puta si cui deficit sensus visus, necesse est quòd deficiat ei scientia de coloribus. Et sic habebit ignorantiam negationis de coloribus, oĩno ignorans colorem. Sed hoc intelligendum est q̃n nunquam habuit sensum visus, sicut patet in cœco nato. Si quis.n.amittat visum prius habitũ, non oportet propter hoc quòd careat scientia colorum, quia ex his, quæ prius sensit remanet in eo colorum memoria. Contingit aũt de aliquibus rebus haberi ignorantiam negationis, quæ tamẽ cognosci possunt per sensum, quem habemus, sicut si aliquis habens visum semper fuisse in tenebris, careret quidem scientia colorum, sed non ex necessitate, quia posset accipere sentiendo colores, qđ non contingit in eo, qui caret sensu visus. Et ideo addit, quòd impossibile est accipere, quia videlicet illæ, qui caret potentia visiua, non potest etiam percipere cognitionem colorum. Deinde cum dicit. Cur dicit impossibile est accipere.

*Siquidem discimus, vel inductione, vel demonstratione. Est autem demonstratio quidem ex vniuersalibus, inductio vero ex particularibus. Fieri vero non potest vt vniuersalia percipiantur, nisi per inductionem, quoniam & ea, quæ abstracta, dicuntur, erunt per inductionem nota, siquis nota voluerit facere, inesse inquam nonnulli generi cuiq;, & si non separabilia sunt & vnumquodq; est tale. Inductionẽ aũt eum qui sensu caret, conficere. vnum eorũ esse constat, quę nullo pacto fieri possunt. Ipsorũ nanq; singulariũ est ip*sa ARGY.

se sensus. Non enim fieri potest, vt ipsorũ accipiatur scientia. Neque enim ex vniuersalibus absque inductione, neq; per inductionem sine vi sensciendi.

ANTI. Vide in annotatione.

Siquidem addiscimus, aut per inductionem, aut per demonstrationem. Est autem demonstratio quidem ex vniuersalibus inductio autem ex his, quæ sunt secundum partem. Impossibile, est autem vniuersalia speculari, nisi per inductionem quoniam, & quæ est abstractione dicuntur, est per inductiones nota facere, quia insunt in vnoquoque genere quædam, & si non separabilia sint secundum quòd huiusmodi vnumquodque est. Inducere autem nõ habeates sensum impossibile est. Singularium sensus est.n. Non.n. contingit accipere ipsorum scientiam. Neque enim ex vniuersalibus est sine inductione, neque per inductionem sine sensu.

Lect. pri.

Probat propositum per hoc q duplex est modus acquirendi scientiam. Vnus quidem per demonstrationem alius autem per inductionem, quod etiam in principio huius libri positum est. Differunt autem hi duo modi, quia demonstratio procedit ex vniuersalibus. Inductio autem procedit ex particularibus. Si ergo vniuersalia ex quibus procedit demonstratio, cognosci possent absque inductione, sequeretur q homo posset accipere scientiã eorum quorum non habet sensum. Sed impossibile est, vniuersalia speculari absque inductione. Et hoc quidẽ in rebus sensibilibus est magis manifestum, quia in eis per experientiam quam habemus circa singularia sensibilia, accipimus notitiam vlem, sicut manifestatur in. 1. Met. Sed maxime videtur hoc dubium in his, quę dicuntur secundum abstractionem sicut in mathematicis. Cum enim experientia à sensu ortum habeat, vt dicitur in. 1. Meta. videtur q hoc locum non habeat in his, quæ sunt abstracta à materia sensibili. Et ideo ad hoc excludendũ dicit q etiam ea, quæ dicuntur secundum abstractionẽ, contingit nota facere per inductionem, quia in vnoquoque genere abstractorum sunt quædam particularia quæ non sunt separabilia a materia sensibili, secundũ q vnum quodq; eorum est hoc. Quamuis enim linea secundum abstractionem dicatur linea communi, tamen hæc linea quæ est in materia sensibili, inquantum est indiuiduata, abstrahi non potest, quia indiuiduatio eius est ex hac materia. Non autem manifestantur nobis principia abstractorum, ex quibus demonstrationes in eis procedunt, nisi ex particularibus aliquibus, q̃ sensu percipimus. Puta ex hoc quod videmus aliquod totum singulare sensibile, inducimur ad cognoscendum quid est totum & pars. & cognoscimus quòd omne totum est maius sua parte considerando hoc in pluribus. Sic igitur vniuersalia ex quibus demonstratio procedit, non sunt nobis nota, nisi per inductionem. Homines autem carentes sensu aliquo nõ possunt inductionem facere de singularibus pertinentibus ad sensum illum, quia singularium ex quibus procedit inductio, est solum cognitio sensus. Vnde oportet q omnino sint huiusmodi singularia ignota, quia non contingit, quòd aliquis carens sensu accipiat talium singularium scientiam, quia neq; ex vniuersalibus potest demõstrare sine inductione, per quam vniuersalia cognoscuntur, vt dictum est, neque per inductionem potest aliquid cognosci sine sensu, qui est singularium, ex quibus procedit inductio. Est autem considerandum, quòd per verba Philosophi, quæ hic inducuntur, excluditur duplex positio. Prima quidem est positio Platonis, quia ponebat q nos habebamus scientiam de rebus per species participatas ab ideis. Quod si esset verum vniuersalia fierent nobis nota absque inductione, & ita possemus acquirere scientiam eorum, quorum sensum non habemus. Vnde & hoc argumento vtitur Arist. contra Plato. in fine. 1. Meta. Secunda est positio dicentium quòd possumus in hac vita cognoscere substantias seperatas, intelligendo quidditates earum, quę tamen per sensibilia quę cognoscimus, quæ ab eis omnimode transcenduntur cognosci nõ possunt. Vnde si ipse cognoscerentur s̃m suas essentias, sequeret̃ quòd aliqua cognoscerent̃ absq; inductione & sensu, quòd Philosophus hic negat, etiam de abstractis.

Lect. 1. tex. expo. 6.

Circa principium.

Opi. Pl. fals.

Lec. vlt. tex com. 49

Op. d. s. fal.

LECTIO XXXI.

Ex terminis, qui assumuntur in demonstratione. maiori videlicet, minori extremitatibus & medio, tam in non negatiuis, quam affirmatiuis processum in infinitum sit, inquirit.

ARG I.

Omnis autem ratiocinatio tribus ex terminis constat. Atque alia est affirmatiua, quæ quidem ostendere potest a competere ipsi c ex eo quia a competit ipsi b & b competit ipsi c, alia est negatiua, quæ quidem alteram propositionem habet affirmatiuam, alteram negatiuam.

ANTI. Tex. cõ 34

Est autem omnis syllogismus per terminos. Et hoc quidem demonstrare possibile est, quoniam est a in c propter id quod est in b & hoc in c. Sed priuatiuus est alteram quidem propositionem habens quoniam est aliud in alio, alteram autem quoniam non est.

Postquam Philosophus determinauit de syllogismo demonstratiuo, ostendens ex quibus & qualibus procedat, & in qua figura demonstrationes fieri possunt; hic inquirit, vtrum demonstrationes possint in infinitum, procedere. Et primo mouet quæstionem. Secundo determinat eam, ibi {Quod quidem igitur non contingit media &c.} Circa primum duo facit. Primo præmittit quædam antecedentia, quæ sunt necessaria ad intellectum quæstionis. Secundo mouet quæstionem, ibi {Sic igitur c huiusmodi &c.} Circa primum duo facit. Primo præmittit de forma syllogistica, quam oportet in demonstrationibus obseruare. Secundo resumit qualis debeat esse demonstrationis materia, ibi {Manifestum igitur est q̃d principia.} Circa primum tria tangit. Quorum primum est cõe omni syllogismo scilicet quòd omnis syllogism⁹ est per tres terminos, vt manifestum est in libro Priorũ. Secundum autem pertinet ad syllogismum affirmatiuũ, cuius forma talis est, quòd concludit a esse in c propter id quod a est in b, & b est in c, quòd hæc est forma syllogistica in prima figura, in qua sola potest concludi affirmatiua vniuersalis, quę maxime quęritur in demonstrationibus. Tertium est, quod pertinet ad syllogismum negatiuum, qui de necessitate vnam propositionem habet affirmatiuam, aliam autem negatiuam, differenter tamẽ in prima figura, & in secunda, vt patet per ea, quæ in libro Priorum sunt ostensa. Deinde cum dicit.

Lect. seq.

Lib 1 cõ. 3. Secundum.

Primo Priorum. c. 5.

ARGY.

Patet igitur hæc esse principia, & ea, quæ suppositiones dicuntur. His enim sumptis necesse est demonstrare a per b medium, ipsi competere c. Et rursus a per medium aliud, ipsi inesse b Et item b per aliud quippiam, ipsi competere c.

ANTI.

Manifestum igitur est quòd principia, & dicta suppositiones hæ sunt. Accipientes enim hoc, sic necesse est demonstrare, vt quia a sit in c per b. Iterum autem quia a sit in b per aliud medium, & quòd b sit in c similiter.

Resumit quæ sit materia demonstrationum. Et circa hoc tria facit. Primo enim proponit materiam. Secundo ostendit differentiam huius materię ad materiam syllogismi dialectici, ibi {Secundum quidem igitur opinationem.} Tertio differentiam positam manifestat, ibi {Habet autem sic se.} Dicit ergo primo, quòd cum syllo-

gismus habet tres terminos, ex quibus formantur duæ propositiones concludentes tertiam, manifestum est, quod hæ propositiones, ex quibus proceditur in syllogismo demonstratiuo secundum formam prædictam, sunt principia, & suppositiones, de quibus in præcedentibus dictum est. Qui enim accipit huiusmodi principia, sic demonstrat per ea, sicut expositum est in forma syllogistica, vt scilicet quia a sit in c probatur per b, & si propositio a b sit iterum mediata, quòd a sit in b demonstratur per aliquod medium, & simile est si propositio minor scilicet b c sit mediata. Deinde cum dicit.

Lect. 5.

ARGY. *Si igitur probabiliter, solumq; disserendi modo ratiocinari volumus, id tantum, vt patet, considerandum est, si ratiocinatio, ex quam maxime probabilibus, verisimilibusq; conficitur. Atque si per a b propositionem, quæ quidem, tamet si vera non vocas medio, videtur tamen eodem vocare ratiocinationem quispiam fecerit, is est, vt ad differentem pertinet ratiocinatus Sin vero non illo pacto, sed ad veritatem ratiocinationes extruere libet tuy, id considerandum est, vt ex hisce, quæ competunt, ratiocinatio semper conficiatur Res autem ita se habet.*

ANTI. *Secundum quidem igitur opinionem syllogizantibus, & solum dialectice, manifestum est quòd hic solum intendendum sit, ex quibus contingit verisimilis fiat syllogismus, quare & si est aliquod in veritate eorum quæ sunt a b medium, videtur autem non per hoc syllogizans, syllogizatus est dialectice. Ad veritatem autem ex his, quæ sunt, oportet intendere.*

Ostendit quantum ad prædicta differentiam inter syllogismum demonstratiuum, & syllogismum dialecticū, quia enim syllogismus dialecticus ad hoc tendit, vt opinationem faciat, hoc solum est de intentione dialectici, vt procedat ex his, quæ sunt maxime opinabilia, & hæc sunt ea, quę videtur, vel pluribus vel maxime sapientibus. Et ideo si dialectico in syllogizando occurrit aliqua propositio, quę secundum rei veritatem habeat medium per quod possit probari, sed tamen non videatur habere medium, sed propter sui probabilitatem videatur per se, nota, hoc sufficit dialectico, nec inquirit aliud medium, licet propositio sit mediata, & ex illa syllogizans, sufficienter perficit dialecticum syllogismum. Sed syllogismus demonstratiuus ordinatur ad scientiam veritatis id eo ad demonstrationem pertinet, vt procedat ex veris, quæ sunt secundum rei veritatem immediata. Et si occurrit ei mediata propositio, necesse est quòd probet eā per medium proprium, quousque deueniat ad immediata, nec est contentus probabilitate propositionis. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quoniam est id, quod de alio non per accidens prædicatur, atque per accidens dico, veluti cum dicimus nonnunquam album illud hominem esse non perinde dicentes, atque cum dicimus hominem esse album. Homo nanque, qui non est aliud quicquam, est album. At album est homo, quia accidit homini, vt sit album. Sunt igitur nonnulla talia, vt per se prædicentur.*

ANTI. *Habet autem se sic. Quoniam autem est quòd ipsum quidem de alio prædicatur non secundum accidens. Dico aūt secundum accidens, vt album aliquando illud dicimus hoīem esse. non similiter dicentes et hominem album. Quòd quidē enim cum non alterum aliquod sit, album est, album autem quoniam accidit homini esse album. Sunt igitur quædam huiusmodi, quæ secundum se prædicantur.*

Vide in annotatione.

Manifestat quod dixerat, dicens, quòd hoc dictū est, quòd demonstrator ad veritatem ex his, quæ sunt procedit, sic se habet, vt dicetur. Inuenitur enim aliquid, quod de alio prædicatur, non secundum accidens, & exponit per affirmatiuam, dicens, quid prædicetur secundum accidens. Dupliciter enim aliquid prędicatur secundum accidens. Vno modo quando subiectum prædicatur de accidente, puta cum dicimus album est homo. Alio modo dissimiliter quando accidens prædicatur de subiecto sicut cum dicitur homo est albus. Et differt hic modus a primo quoniam hic, quando accidens prædicatur de subiecto, dicitur homo est albus, non quia aliquid alterum sit album, sed quia ipse homo est albus, & tamen est propositio per accidens, quia album non conuenit homini secundum propriam rationem. Neque enim ponitur in diffinitione eius, neque econuerso. Sed quando dicitur, album est homo, non dicitur, quia esse hominem insit albo, sed quia esse hominem inest subiecto albi cui scilicet accidit esse album. Vnde hic modus est magis remotus a prædicatione per se, quam primus. Sunt autem quędam quæ neutro illorum modorum per accidens prædicantur & illa dicuntur per se. Et talia sunt ex quibus demonstrator procedit. Sed hoc dialecticus non requirit & ideo quæstio, quæ ita proponitur de huiusmodi quæ per se prædicantur, non habet locum in syllogismis dialecticis, sed solum in syllogismo demonstratiuo. Deinde cum dicit.

Dupliciter aliquid prædicatur secū dum aīs.

ARGY. *Sit itaque c tale, vt ipsum quidem nulli competat rei, b autem huic competat primo, vt non sit inter ipsa medium vllum, & rursus d ipsi b, & e ipsi d, & f. identidem ipsi competat e. Quærendum est igitur si necesse est hoc stare, an fieri potest, vt in infinitum proficiscatur?*

ANTI. *Sit igitur c huiusmodi quòd ipsum quidem nō sit, in alio in hoc autem b sit primo, & non est aliud medium. Iterum f in e sit similiter, & hoc in b, nunquid igitur hic necesse est stare, aut contingit in infinitum ire?*

Mouet quæstiones intentas. Et circa hoc duo facit. Primo mouet quæstiones in quibus locum habent. Secundo ostendit in quibus locum non habent, ibi {Sed in conuertentibus, &c.} Circa primum duo facit. Primo mouet quæstiones in demonstrationibus affirmatiuis. Secundo ostendit quòd hę quæstiones similiter locum habent in demonstrationibus negatiuis, ibi {Similiter autem dico & in priuatiuis.} Circa primum duo facit. Primo enim mouet quæstiones. Secundo ostendit ad qui huiusmodi quæstiones pertineant, ibi {Est autem hoc id tendere.} Circa primum mouet tres quæstiones secundum tres terminos syllogismi. Et primo mouet quæstionem maioris extremitatis, vtrum sit abire in infinitum in ascendendo. Et in hac quæstione supponitur vltimum subiectum quod non prædicatur de alio, & alia prædicantur de ipso. Sit ergo hoc c, & in c primo & immediatæ sit b, & in b sit e quasi de eo vniuersaliter prædicatum, & iterum f sit in e similiter de eo vniuersaliter prædicatum. Est ergo quæstio vtrum iste ascensus alicubi stet, ita quòd sit deuenire ad aliquid quod prædicetur de alijs vniuersaliter, & nihil aliud prędicetur de ipso. Aut hoc non sit necesse, sed contingat ascendere in infinitum. Secundo ibi.

Mouet. q. 3. primaq.

ANTI. *Rursus sit a quo de nihil per se prædicatur. Atq; hoc ipsi primo competat b & nulli priori medio cōpetat. Et b identidem ipsi g, & e ipsi f, & f ipsi competat e. Quærimus igitur vtrum & huiusce profectionis sit necessario status, an sine mō sit semper abitio? Atq; hoc tantum ab alio differt, quod illud quidē est, fieri ne pōt, ut quispiam si a tali incipiat vt ipsum quidem non insit cuiquam, aliud autem de ipso*

dicatur

ditatur versus supera pergendo, sine fine semper proficiscatur. Hoc autem est, fieri ne potest, vt quispiam si incipiat ab eo, de quo nihil dicitur, ipsum vero de altero prædicatur pateatque in inferiora semper hoc pacto proficiscatur, nullusque ei modus occurrat?

ANTI. *Et iterum si de a quidem nihil prædicatur per se, a autẽ in c est primo medium autem in nullo priori, & item c sit in i, & hoc in b, nunquid & in hoc stare necesse est, aut in hoc contingit in infinitum abire? Differt autem hoc a priori quoniam hoc quidem est nunquid contingit incepturum ab huiusmodi, quod in nullo est altero sed aliud in illo, in sursum in infinitum abire, alterum autem incepturum ab huiusmodi quod ipsum quidem de alio, de illo aũt nihil prædicatur, in deorsum intendere, si contingit in infinitum ire?*

Secunda.q. Mouet quæstionem ex parte minoris termini, vtrũ.s. sit ire in infinitum descendẽdo. Et in hac quæstione supponitur aliquod primum prędicatum vl'e quod de alijs prædicetur, & nihil sit vniuersalius eo, quod prædicetur de eo. Sit ergo a tale ꝙ nihil de eo prædicetur, sicut totũ vniuersale de parte, a vero de c prædicetur, & primo & immediate, & c de i, & i, de b. Est ergo quæstio vtrum necesse sit hoc in c descendendo stare, aut contingat in infinitum ire? Et ostendit consequenter differentiam harũ duarum quæstionum, quia in prima quęstione, quærebatur, si aliquis incipiat a particularissimo subiecto, quòd nulli inest per modum quo totum vniuersale est in parte sed alia insunt ei, vtrum contingat procedere in infinitũ ascendendo? Secunda vero quæstio est, si aliquis incipiat ab vniuersalissimo prædicato, quod prædicetur de alijs, sicut totum vniuersale de parte, & nihil hoc modo prædicatur de illo, vtrum contingat descendendo procedere in infinitum.

Sensus. 2.q.

Tertio ibi.

A RGY. *Praterea quærendum est, fieri ne potest, vt si extrema sint finita veluti si a competat ipsi c, & inter ipsa sit mediũ b, ac inter a & b medium etiam aliud cadat, & inter hæc rursus aliud, vtrum & in his ipsis sit in infinitum processio an idipsum fieri nequeat?*

ANTI. *Amplius media nunquid contingit infinita esse determinatis terminis. Dico autem, vt si a in c sit, medium autem ipsorum sit b, ab ipso autem b ad a alterum, sed horum alia nunquid & hoc in infinitum contingit abire, aut impossibile est?*

Tertia.q. Mouet tertiam quæstionem ex parte medij termini. Et in hac quæstione supponuntur duo extrema scilicet vniuersalissimum prædicatum, & particularissimum subiectum, & quæritur cum hoc, vtrum possunt esse infinita media, puta si a sit vniuersalissimum prædicatum & c sit particularissimum subiectum, & inter a & c sit medium b, & inter a & b iterum sit aliquod, & similiter inter & b c, & horum etiam mediorum sunt alia media, inter ipsa scilicet & extrema, tam ascendendo, quam descendendo.

Sensus.q. Est ergo quæstio vtrum hoc possit procedere in infinitum, aut impossibile sit hoc. Deinde cum dicit.

ARGI. *Idem est autem hoc considerare & si demonstrationes in infinitum proficiscantur, & si sit cuiuslibet demonstratio, an ad vtranque partem finis occurrat.*

ANTI. Vide in annotatione. * *Est autem hoc intendere idem esse, & si demonstrationes in infinitum veniunt, & si est demonstratio omnis rei, aut adinuicem concludantur.*

Ostendit ad quid tendant huiusmodi quęstiones, in quo declaratur quòd huiusmodi quęstiones pertinent ad materiam de qua nunc agitur scilicet ad demonstrationes. Dicit ergo quòd intendere acquisitionem veritatis in istis quæstionibus, idem est ac si quæratur, vtrum demonstrationes procedant in infinitum vel ascendendo vel descendendo? Ascendendo quidem ita quòd quęlibet propositio ex qua demonstratio procedit sit demonstrabilis per aliam priorem demonstrationem, & hoc est quod subiungit. {& si demonstratio omnis} idest cuiuslibet propositionis. Quod quidam existimantes, circa principia errauerunt, sicut dicitur in. 4. Metaphysi. Descendendo autem si ex aliqua propositione demonstrata contingat iterum ad aliam demonstrationem posteriorem procedere. Et hoc est vnum membrum dubitationis. Si demonstrationes in infinitum procedunt, vel descendendo vel ascendendo. Aliud autem membrum dubitationis est, si demonstrationes adinuicem terminatur, ita scilicet quòd vna demonstratio confirmetur per aliam ascendendo, & ex vna demonstratione procedat, alia descendendo, & hoc vsque ad aliquem terminum. Tex.cõ. 7. Le.6.ca.2.

Deinde cum dicit.

Similiter de ratiocinationibus negatiuis & propositionibus est dicendum, veluti si a nulli b competat, aut illi primo non inest, aut est aliquod medium cui priori non inest, atq; si sit e quod quidem cuilibet competit b, Rursus a aut ipsi e primo, aut alij priori non inest quod quidem cuilibet competit c, & in his enim, aut infinita sunt ea, quibus non inest, prioribus ipsum a finita, modusq; tandem occurrit. A RGY.

Similiter autem dico & in priuatiuis syllogismis, & propositionibus, vt si a non inest nulli b primo, aut aliquid infra cui priori non inest a vt ipsi idest quod est in omni b. Et iterum hoc etiam in alio priori vt si c est quod sit in omni i. Et nanque in his, aut infinita sunt in quibus non inest prioribus, aut statur. ANTI.

Ostendit quòd prædictæ dubitationes habent locum etiam in demonstrationibus negatiuis, quia demonstratio negatiua oportet ꝙ vtatur propositione affirmatiua, in qua subiectum conclusionis contineatur, sub medio, & a quo prędicatum cõclusionis remoueatur, secundum ergo quòd est ascensus & descensus in affirmatiuis, oportet ꝙ sit ascensus & descensus in negatiuis syllogismis, & propositionibus, vtputa si conclusio demonstratiui syllogismi sit nullum c est a & accipiatur sicut medium b, a quo a remoueatur. Est ergo primo considerandum vtrũ a remoueatur a b primo siue immediatæ, aut sit aliud medium accipere a quo primo remoueatur a quam a b puta si prius remoueatur ab idest quod oportet vniuersaliter prędicari de b & iterum erit considerandum vtrũ a remoueatur ab aliquo per prius quàm ab idest scilicet a c, quod prædicatur vniuersaliter de idest: Ita ergo & in his potest procedi in infinitum in remouendo, vt semper sit accipere a quo per prius remoueatur, vel oportet alicubi stare. Deinde cum dicit.

In his autem, quæ conuertuntur, res non se habet similiter. Non est enim in hisce, quæ mutatam suscipiunt prædicationem, id de quo primo, vel vltimo prædicatur. Omnia nanque similiter hoc pacto se habent ad cuncta, siue sint ea infinita, quæ prædicantur de ipso, siue vtraq; dubitata sint infinita, pręter idipsum quod non sit vt similiter conuertantur, sed alterum per accidens, alterum vero natura. ARGI.

Sed in conuertentibus non similiter se habet. Non enim est in æqua prædicabilibus de quo primo prædicatur, aut vltimo. Omnia enim ad omnia sic similiter se habent, & si sint infinita de ipso prædicantia, vtique sunt prædicta infinita, nisi similiter non contingat conuerti, sed hoc quidem sicut accidens, illud vero sicut prædicamentum. ANTI. Vide in annotatione.

Ostendit in quibus dictæ quæstiones locum non habeant,

beant, quia in his quæ æqualiter de se inuicem prædicantur, et conuertuntur adinuicem, non est accipere aliquod prius, & posterius, secundum illum modũ, quo prius est a quo non conuertitur consequentia essendi, prout vniuersalia sunt propria, quia siue sint infinita prædicata, ita scilicet, quòd procedatur in infinitum in prædicando, siue sint infinita ex vtraque parte, idest tam ex parte prædicati quam ex parte subiecti, omnia huiusmodi infinita similiter se habebunt ad omnia, quia quodlibet eorum poterit prædicari de quolibet, & subijci cuilibet conuertibilium, nisi solum quòd potest esse talis differentia, quòd vnum eorum prædicatur vt accidens, & aliud prædicatur vt prædicamentum, i. sicut formale prędicatum. Et hæc est differentia proprij & diffinitionis, quorum vtrunque est conuertibile, & tamen diffinitio est prędicatum essentiale, & propter hoc est prius naturaliter proprio, quod est prędicatum accidentale. Et inde est, quòd in demonstrationibus vtuntur diffinitione quasi medio ad demonstrandum propriam passionem de subiecto.

Differentia inter pro- pri. & diffi.

LECTIO XXXII.

Quemadmodum est status in affirmatiuis demonstrationibus ita in negatiuis esse ostendit respectu tam mediorum quam extremorum.

ARGI. *His hoc pacto dispositis, patet fieri nõ posse, ut media sint infinita si prædicationes versus superius, inferiusue proficiscantur ad statum. Atq; versus quidẽ superius prædicationem eam dico quę pergit ad id, quod est magis vniuersale, versus autem inferius, eam quæ ad particulare descendit.*

ANTI. *QVod quidem igitur non contingit media infinita esse, si in sursum, & deorsum stent prædicamenta, manifestum est. Dico autem sursum quidem quod in vniuersale magis est, deorsum autẽ quod in particulare.*

Postquam Philosophus mouit quæstiones, hic incipit eas determinare, & diuiditur in duas partes. In prima parte ostendit quòd quorundam dubitationem solutio reducitur ad solutionem aliarum. In secunda soluit dubitationem quantum ad illa in quibus per se & principaliter difficultas consistit, ibi {Quod autem in illis si logicę, &c.} Circa primum duo facit. Primo enim ostendit quod dubitatio quæ potest esse circa media reducitur ad dubitationem, quæ mouetur de extremis, & ea soluta soluitur. Secundo ostendit quòd dubitatio, quæ est circa negatiuas demonstrationes, reducitur dubitationes, quę est de affirmatiuis, ibi {Manifestum est aũt in priuatiuis &c.} Circa primum tria facit. Primo proponit, quod intendit. Secundo probat propositum, ibi {Si enim a prædicante &c.} Tertio excludit quandam obuiationem, ibi {Nec si aliquis dicat.} Dicit ergo primo, quòd manifestum est, siquis rationem sequentem consideret, quòd non contingit esse media infinita, si prædicationes tam in sursum, quàm in deorsum, stent in aliquibus terminis. s. in summo prædicato, & in infimo subiecto. Et exponit quid sit procedere prædicationes sursum & deorsum, & dicit quòd sursum ascenditur, qñ proceditur ad magis vniuersale de cuius ratione est ꝙ prædicetur, deorsum proceditur, quando itur ad magis particulare, de cuius rõne est ꝙ subijciatur. Deinde cum dicit.

Le. seq. ime.

ARGY. *Nam si cum a in c prædicatur, infinita sunt media, ceu b patet fieri posse vt ab a versus inferius in infinitum aliud de alio prędicetur. Nam antea quàm accedatur ad c infinita media sunt, & a c versus superius infinita similiter sunt antea quam ascendatur ad a. Quare si hęc fieri nequeunt, fieri profecto non potest, vt inter a et c media sint infinita.*

ANTI. *Si enim a prædicante de c infinita sunt media in quibus est b, manifestũ est quod cõtingit vtiq;. Quare ab a in deorsum alterum de altero prędicari contingit in infinitũ. Antequã.n. in c veniat infinita sunt media, & a c in sursum infinita, antequam in a veniat. Quare si hec impossibilia sunt & ipsius a & c impossibile est infinita esse media.*

Ostendit propositum per huoc modũ. Sit ita ꝙ a sit summum prædicatum, & c sit infimum subiectum, & sint infinita media quorũ quodlibet vocetur b, quia igiť a erat primum prædicatum. prędicabitur de aliquo medio inferiori, & cum media sint infinita, sequitur quòd in infinitum procedit prædicatio in descendendo, quod est contra positum. Ponit. n. quòd non descendebat prędicatio in infinitum. Similiter si accipiamus ac quod est infinitum subiectum, procederur ascendendo in infinitum antequam perueniatur ad a quod etiam est contrarium posito. Si ergo hæc sint impossibilia. s. ꝙ procedatur prædicando in infinitum sursum & deorsum, sequetur ꝙ impossibile sit media esse infinita. Et ita patet, ꝙ quæstio de infinitate mediorum reducitur ad quæstionem de infinitate extremorum. Deinde cum dicit.

ARGY. *Neque quicquam refert, si quispiam dicat alia quidem ipsorum a b c inter sese hærere, vt nihil prorsus sit inter ipsa. Alia vero non posse tali sumi. Quouis nanque medio b sumpto, ab hoc autem ad a aut ad c infinita vel infinita media erunt. Nihil igitur interest a quo nam primo sint infinita siue statim, siue non statim. Nam ea, quæ sunt post hæc infinita esse ponuntur.*

ANTI. Vide in annotatione. *Neque enim si aliquis dicat quòd hæc quidem quæ sunt a b c, habita sunt adinuicem, quare necesse est media hæc, illa vero non esse, accipere nihil differt. Quod, n. vtiq; accipio eorum quæ sunt b erit ad a aut ad c aut infinita media aut non, a quo iam sunt primum infinita, siue statim siue nõ statim, nil differt. Quæ. n. sunt post hæc, infinita sunt.*

Excludit quandam obuiationẽ. Posset enim aliquis obuiare, dicens, ꝙ prędicta probatio procedat, ac si a b c idest medium & extrema ita se haberent, ꝙ essent habita adinuicem, ita. s. ꝙ inter ea non esset aliquod medium sic. n. diffinitur habitus in quinto Physicorum quòd. s. consequenter se habet, cum non cadat medium. Hoc. n. videbatur in prędicta probatione supponi. s. ꝙ a prædicetur de aliquo medio quasi habito, idest immediatę sequenti. Sed ille, qui ponit media infinita dicet ꝙ nõ contingit accipere. Dicit enim ꝙ inter quoscunq; terminos acceptos est aliquod medium. Sed hic Philosophus dicit ꝙ nihil differt, siue sic accipiantur infinita media ꝙ sint habita adinuicem, sicut contingit in discretis, puta in ciuitate, dom⁹ domui est habita, & in numeris vnitas vnitati, siue nõ possit inuenire in medijs aliquid habitũ, sed semper inter duo media sit aliquod mediũ accipere, sicut accipit in continuis, in quibus inter qualibet duo signa, siue inter duo puncta, semper est aliquod medium accipere. Et ꝙ hoc nihil differat ad propositũ, siue vno modo, siue alio, sic manifestat subdens, quia supposito ꝙ sint infinita media inter a & c quorum quodlibet vocatur b quodcunq; horum accipio, necesse est, quòd inter illud, & a & c sint infinita media, vel non sint infinita respectu alterius eorum. verbi gratia, ponamus ꝙ media sint habita adinuicem, sicut accidit in discretis, & accipiamus aliquod medium quod sit habitum ad ipsum a, necesse erit quòd inter illud mediũ & c sint adhuc infinita media. Et similiter si ponantur quędam finita media inter a & illud medium acceptum. Et eadẽ ratio est si ponatur medium acceptum immediatę coniungi ipsi c vel

Tex. cõ 26. Lectio. 5. expo. 4.

per

per finita media ab eo distare. Ex quo igit ſemper a medio accepto oportet accipere infinita media ad alterum extremorum, non differt vtrum ſtatim coniungatur alij extremorum, ideſt ſine medio, vel nō ſtatim ideſt per aliqua media, quia etiam ſi coniungatur vno extremo ſine medio neceſſe eſt ꝙ poſtea inueniātur infinita media reſpectu alterius, & ita ſemper oportebit ſi eſt infinitum in medijs, ꝙ veniatur in infinitum in prædicationibus vel aſcendendo vel deſcendendo, ſicut prędicta probatio procedebat. Deinde cum dicit.

ARG I. *At qui patet & in negatiua demonſtratione finem eſſe proceſſionis, ſi in affirmatiua verſus vtrunq; fatetur, Supponatur enim fieri non poſſe, vt prędicatio aut ab vltimo verſus ſupera, aut a primo verſus vltimum in infinitum proficiſcatur. Atq; in vltimum dico, quod non prædicati rationem, ſed ſubiecti tantummodo ſubijt, ſitq; id e. Primum autem, id quod non ſubijcitur cuiquā ſed ſolum de alio dicitur. Hæc ſi ita ſint, erit profectionis negationis etiam ſtatus.*

ANT I. *Manifeſtum eſt autem & in priuatiua demonſtratione quoniam ſtatur, ſiquidem in prædicatiua ſtatur in vtriſq; ſic. Ab vltimo enim non contingens eſt, neque in ſurſum ab eo, in quo ſtatur in infinitū ire. Dico aūt in quo ſtatur quòd ipſum quidem in alio nullo eſt, ſed in illo aliud, vt. 3. Neq; a primo in id, quòd ſtatur in vltimum. Dico autem primum quòd ipſum quidem de alio, ſed de illo nullum aliud. Si igitur hoc erit, & in negationem ſtabitur.*

Oſtendit, ꝙ quia in affirmatiuis demonſtrationibus non proceditur in infinitum, neq; in negatiuis in infinitum proceditur, & ſi qō de demonſtrationibus negatiuis reducitur ad qōnem de affirmatiuis. Et circa hoc duo facit. Primo proponit quod intendit. Secundo probat propoſitum, ibi {Tripliciter .n. demonſtratur.} Tertio excludit quandam obuiationem, ibi {Manifeſtum eſt aūt.} Dicit ergo primo ꝙ manifeſtum erit ex ſequentibus ꝙ ſi in prædicatiua, id eſt in affirmatione ſtatur vtriſq;, id eſt in ſurſum, & deorſum neceſſe erit quòd ſtetur in negatiua demonſtratione. Et ad exponendum hoc quod propoſitum eſt, dicit. Si ita ꝙ non contingat ab vltimo .i. ab infimo ſubiecto ire in ſurſum in infinitum verſus prædicata vniuerſalia. Et exponit quid eſt vltimum ſcilicet illud qđ non ineſt alicui alij tāquam minori particulari, ſed aliud ſit in illo & ſit illud. 3. Et ſi etiam quòd in accipiendo à primo verſus vltimum non procedatur in infinitum. Et exponit quid ſit primum illud ſcilicet quod prædicatur de alijs, & nihil aliud prædicatur de eo, & quaſi eo vniuerſalis, vt ſic primum intelligatur vniuerſaliſſimum, vltimum autem particulariſſimum. Si igitur ex vtraque parte ſtetur in demonſtrationibus affirmatiuis, dicit conſequens eſſe quòd etiam ſtet[illegible] in demonſtrationibus negatiuis. Deinde cum dicit.

ARG I. *Tripliciter enim oſtendi negatiua cōcluſio poteſt. Et primo quidem hoc pacto, cum b cuilibet c, & a nulli b cōpetere ſumitur. B c igitur propoſitio, ac interuallum omnino minus, ſi medio nō vacet, in ea neceſſario reducetur, quę medio vacant quippe cum id ſit (vt patet) affirmatiuum. Alterū aūt interuallum (ſi medio non vacet) ad id redigi poterit quod medio vacat. Nam ſi a non ſine medio non competat ipſi b tum aliquid erit a quo plus ipſum, quàm a b remouetur, quod quidem cuilibet competere b oportet atque illud ſit d. Rurſus ſi interuallum a d non vacat medio, aliquid item erit, à quo prius ipſum à quàm a d remouetur. Atque illud ſit e quod quidem neceſſe eſt cuilibet competere d. Cū igitur eius via, qua ſuperiora petunt, finis ſit atque ſtatus, ſtabitur & hic tandem, eritq; aliquid ſane primo, cui non competit ipſum c a.*

ANT II. *Tripliciter enim demonſtratur non eſſe. Aut in quo quidem eſt c b ineſt omni, ſed in quo b nulli ineſt a ipſius quidem igitur c b quod ſemper alterius ſpatij, neceſſe eſt ire in immediata, prędicatiua enim hæc eſt diſtantia. Sed alterū manifeſtum eſt, quòd ſi in alio non eſt priori, vt in d hoc indigebit in omni b eſſe, et ſi iterū in alio ipſo d priore non fuerit, illud indigebit in omni d eſſe. Quare quoniam deorſum ſtatur, & quæ eſt in ſurſum ſtabitur, & erit quoddam principium, in quo non erit.*

Probat propoſitum. Et primo in prima figura. Secundo in ſecunda, ibi {Iterum ſit b quidem.} Tertio in tertia, ibi {Tertius eſt.} In tribus enim figuris contingit negatiuum concludi. Dicit ergo primo quòd tripliciter poteſt demonſtrari propoſitio negatiua per quam ſignificatur aliquid non eſſe. Vno quidem modo in prima figura, & ſecundum hunc modum, quòd b inſit c vniuerſaliter in minori exiſtenti vniuerſali affirmatiua a vero inſit nulli b, hoc eſt maiori exiſtenti vniuerſali negatiua. Quia igitur ſupponitur ꝙ in affirmatiuis ſtetur, & in ſurſum, & in deorſum, neceſſe eſt quòd iſta ꝑpoſitio, quę eſt b c quæ eſt affirmatiua, ſi non ſit immediata, & quodcunq; aliud ſpatium accipitur exiſtente aliquo medio inter b et c neceſſe erit reducere in immediata, quia iſta diſtantia, quæ attenditur ſecundum habitudinem medij ad minorem extremitatem affirmatiua eſt, in qua ſupponitur eſſe ſtatus. Si autem accipiamus alterum ſpatium, quod eſt inter b & a manifeſtum eſt quidem quòd ſi hęc propoſitio, nullū b eſt a non eſt immediata, neceſſe eſt quòd a remoueatur ab aliquo per prius quam a b & ſit illud d qđ ſi accipiatur vt mediū inter a & b neceſſe eſt quòd prædicetur vl'r de b quia oportet minorem eſſe affirmatiuā. Et iterum ſi hęc non ſit immediata, nullum d eſt a, oportet quòd a negetur ab aliquo alio per prius quàm a d, puta ſi illud c quod eadem ratione oportebit vniuerſaliter prædicari de d. Quia ergo aſcendendo ſtatur in affirmatiuis, vt ſupponitur, ſequitur per conſequens quòd ſit deuenire ad aliquid, de quo primo & immediate negetur ipſum a. Alioquin adhuc procederetur amplius in affirmatiuis ſicut ex prædictis patet. Deinde cum dicit.

ARG Y. *Secundo autem hoc oſtenditur modo, cum b cuilibet quidem a nulli vero c competere ſumitur, & hoc enim pacto a nulli competere concludetur. Si igitur hoc oportet oſtendere aut per medium ſuperius dictum, aut per hunc, (vt patet) aut per tertium oſtendetur. At primus eſt dictus. Per ſecūdum autem hoc oſtendetur pacto, ſi quis d cuilibet quidem b nulli vero e competere ſumpſerit modo competat aliquid ipſi b. Quod ſi d ſine medio ſegregat a c bene eſt. Sin vero medium cadit, neceſſe eſt illud d quidem cuiliſiet ineſſe, nulli vero competere c. Cum igitur in affirmationibus, cum ſuperiora petuntur, finis occurrat, & in negationibus itidem hic ſe offert tandem.*

ANT I. Vide in annotatione. *Iterum ſi b quidem in omni, a in e aūt nullo, a in c nullo erit. Iterum ſi hæc oportet demonſtrare, manifeſtum eſt, quoniam aut per ſuperiorem modum demonſtrabitur, aut per hunc, aut per tertium. Primus quidem igitur dictus eſt. Secundus autem demonſtrabitur, Sic autem vtique demonſtratur, vt d in b omni eſt, in c autem in nullo (ſi neceſſe eſt aliquid eſſe in b) Iterum ſi hoc in c non erit, aliud vero in d eſt quod in c non eſt. Igitur quoniam eſſe ſemper in ſurſum ſtat, ſtabit, & non eſſe.*

Probat idem in negatiua, quæ concluditur in ſecunda figura. Sit enim ita ꝙ b, quod eſt medium, prædicetur vniuerſaliter de a & negetur vniuerſaliter de c & ex his

his concluditur quòd nullum c sit a. Si autem iterũ negatiuam demõstrari oporteat propter hoc quòd est mediata, necesse est vel ꝙ demonstretur in prima figura, de quo modo demonstrationis iam ostensum est ꝙ habet statum, si in affirmatiuis sit status, aut oportet ꝙ demonstretur per hunc modum.i. per secundam figuram. Aut per tertium.i. per tertiam figuram. Dictũ est autem in prima figura, ꝙ habet statum in negatiuis, si sit status in affirmatiuis. Sed hoc quidẽ demonstrabitur nunc quantum ad secundã figuram. Demonstretur ergo hæc propositio, Nullum c est b sic, quòd d vniuersaliter prædicetur de b maiori existente vniuersali affirmatiua, & negetur vniuersaliter de c minori existente vniuersali negatiua. Si vero hæc propositio nullum c est d est mediata, necesse erit accipere aliquid aliud mediũ quod quidem prædicetur de d vniuersaliter, & vniuersaliter remoueatur a c. Et ita sicut proceditur in negatiuis demonstrationibus, oportebit procedere in affirmatiuis.s. quòd b prędicabitur de a & d b & aliquid aliud de d & sic procedi tur in infinitum in affirmatiuis. Quia ergo supponitur ꝙ in affirmatiuis stetur in sursum, necesse est etiam quòd stetur in negatiuis, secundum istum modum, quo negatiua demonstratur in secunda figura. Deinde cum dicit. *(Lect. pręsenti.)*

ARGY. *Tertio hoc ostenditur pacto, si A quidẽ B cuilibet competit? C vero nulli eidem inest, tunc enim cõcluditur C non cuilibet competere A. Ex hoc igitur, aut per antea dictos modos, aut per hunc tertium ostendetur. At per illos (vt ostendimus) statur, per hunc autem ostendetur, si B quidem sumetur cuilibet competere D, ipsum vero C nulli eidem inesse, atque D rursus cuilibet inesse B, ipsum vero C nulli eidem competere. Cum igitur suppositũ sit, versus etiam infera prædicationis affirmatiua statum, ac vltimum esse, patet ipsius etiam C prædicationem negatiuam stare tandem, & non in infinitum procedere.*

ANTI. *(vide in annot.)* *Tertius autem est. Si A in B omni insit, C vero in nullo sit non in omni sit C in quo est A. Iterũ autem hoc, aut per superius dicta, aut similiter demonstrabitur. Illo autem modo statur. Si vero sic est, iterum accipietur B in E esse, in quo C non in omni. Et hoc iterũ similiter. Quoniam autem concessum est stare & in deorsum, manifestum est quòd stabit & in C quod non est.*

Ostendit idem in tertia figura. Sic ergo medium, vt b de quo a vniuersaliter prædicetur, c vero ab eo remoueatur, sequitur particularis negatiua.s. quòd a negetur a quodã c. Et ꝙ quidem in præmissa affirmatiua, quæ omne b est a stetur, habetur ex suppositione. Quòd aũt necesse sit, stare etiã in hac negatiua, nullum b est c quæ est minor patet, quia si hoc debeat demonstrari, necesse est ꝙ demonstretur per superius dicta.i. per primam & secundam figurã vel demonstrabitur. similiter sicut concludebat conclusio.s. per tertiã figuram, ita tamen ꝙ hęc minor non affirmatur vt vniuersalis, sed vt particularis. {Illo autem modo statur,}.s. si procedatur in prima & in secunda figura. Si autem procedatur in tertia figura ad concludendum quoddam b non esse c accipiatur mediũ e de quo quidem b vniuersaliter affirmetur, c vero ab eo particulariter negetur. Et hoc iterum similiter contingit ꝙ secundũ hoc procedetur in demonstratione negatiua semper s'm augmentũ prędicationis affirmatiuę in inferius, quia b quod erat primũ medium prædicabitur de e & e de quodã alio, & sic in infinitum. Quia igitur supponitur statũ esse in affirmatiuis in deorsum, manifestũ est ꝙ stabit in negatiuis ex parte ipsius c. Deinde cũ dicit.

ARGY. *Perspicuum autem est, & si non vna via, sed vniuersis ostenditur, nunc per primam, nunc per secundam, nunc per tertiam figuram, vt patuit, hoc etiam pacto stare, ac finem ipsius esse. Hæ nanq; finit. Ea vero, quæ sunt finita finities, necesse est vniuersa esse finita. Patet igitur in negatione statum ac finem esse, si in affirmationibus statur.*

ANTI. *Manifestum autem est, quoniam & si nõ vna via demonstraretur, sed omnibus, aliquando quidem ex prima figura, aliquando vero ex secũda, aut tertia, quoniam & sic stabitur. Finitæ.n. sunt viæ. Finita autem finitæ multoties sumpta necesse est finiri omnia. Quod quidẽ igitur in priuatione, siquidem & inesse statur, manifestum est.*

Excludit quandam obuiationem. Posset.n. aliquis dicere ꝙ necesse est stare in propositionibus negatiuis statu existẽte in affirmatiuis, si semper syllogizetur s'm eandem figuram, sed potest in infinitũ procedi, si nunc demonstratur per vnam figuram, & nunc per aliam. Et dicit manifestum est ꝙ si non procedatur in demonstrationibus vna via, sed omnibus, aliqñ quidem ex prima figura, aliqñ autem ex secunda, vel tertia sic oportebit statũ esse in negatiuis, statu existẽte in affirmatiuis. Huiusmodi.n. viæ diuersæ demonstrandi sunt finitæ, & quælibet earũ multiplicabitur nõ in infinitũ, sed finite ascendendo, vel descendendo, vt ostensum est. Si aũt finita finities accipiantur, necesse est totum esse finitũ. Vnde relinquitur ꝙ quibus omnibus modis necesse sit in demonstrationibus negatiuis esse statũ, sic sit status in affirmatiuis. *(Lect. præsenti.)*

LECTIO XXXIII.

Quædam de prędicatis diffinitiones siue suppositiones exponit, ex quibus in affirmatiuis non esse processum in infinitũ probare intendit.

ARGY. *At idipsum, & illic ita esse patebit, si primum differendi modo, deinde resolutiue, id contemplabimur. In his itaq; verũ id esse patet, quæ de diffiniendis rebus dicuntur, earundemq; diffinitionem ingrediuntur.*

ANTI. *(Tex. commen. 35. vide in annot.)* *Quod autem in illis si (logica quidẽ speculemur,) hic manifestum sit. In his quidem igitur, quæ quod quid est prædicantur, patens est. Si enim est diffinire, aut si notum est quòd quid erat esse, infinita autem non est transire, necesse est finiri in eo quod quid est prædicantia.*

Postquam Philosophus ostendit, quòd si sit status in extremis, necesse est esse statum in medijs, & si sit status in affirmatiuis, necesse est esse statũ in negatiuis, hic intendit ostẽdere quod sit status in affirmatiuis in sursum & deorsum. Et diuiditur in duas partes. In prima parte ostendit propositum logicę.i. per rationes cõmunes omni syllogismo, quæ accipiuntur s'm prædicata communiter sumpta. In secunda ostendit idem analeticæ.i. per rationes proprias demonstrationi, quæ accipiuntur secundum prædicata per se, quę sunt demonstrationi propria, ibi {Analeticæ aũt manifestum.} Prima autem pars diuiditur in duas partes. In prima ostendit ꝙ non sit procedere infinitũ in prædicatis, quæ prædicãtur in eo quod quid. In secunda ostendit ꝙ non sit procedere in infinitum in prædicatis affirmatiuis, ibi {Vniuersaliter aũt sic dicimus.} Dicit ergo primo ꝙ cũ ostensum sit ꝙ in priuatiuis non est in infinitũ ire, si stetur in affirmatiuis, hic iam ostendendũ erit quomodo aliquis speculatur in illis affirmatiuis esse statũ per logicas rõnes. Et dicuntur logicæ rõnes, quæ procedunt ex quibusdã communibus, quæ pertinent ad considerationem logicæ. Hæc aũt veritas manifesta est in his quæ prædicãtur in eo quod quid *(Lect. 35.)*

In prædicatis per se nō est processus in infinitū.

est.i.prædicatis,ex quibus quod quidest.i.diffinitio con stituitur. Si enim huiusmodi prædicata dentur esse infinita sequitur ꝙ non cōtingat diffinire aliquid. Et si diffinitur aliquid,eius diffinitio non posit esse nota. Et hoc ideo quia in infinitum non est pertransire. Non aût conuenit diffiniri,neq; diffinitionem cognosci, nisi descendendo perueniatur vsq; ad vltimum,& ascendendo perueniatur vsq; ad primum. Si ergo contingat aliquid diffinire, vel si cōtingat diffinitionem alicuius esse notam, ex vtroq; antecedenti sequetur hoc consequens quòd in prædictis prædicatis non sit procedere in infinitum, sed in eis contingat stare. Deinde cum dicit.

ARGY. *Vniuersaliter autem dicamus hoc pacto. Fit enim vt verę dicatur,cum album ambulare, & magnum illud dicitur esse lignum, & rursus lignum magnum esse, ac hominē ambulare. At differt hoc,& illo dicere modo. Nā cum album dico esse lignum,tum lignum id esse dico, cui accidit vt sit album, sed non album esse subiectum ipsius ligni. Non n.aut album simpliciter erat,aut aliquod album deinde factum est lignum. Quare non dicitur hoc pacto,nisi per accidens. Cum autem lignū album esse, tunc non dico aliquid aliud album esse, atq; illi, vt sit lignum accidere,veluti cum dico musicum album esse,tunc enim hominem eum album esse dico,cui accidit vt musicus sit, sed lignum esse subiectum. Quod quidem nihil aliud erat, quam aut absolute lignum aut aliquod lignum,deinde factum est albū. Quod si oporteat nomina ponere, hoc quidem dicere pacto sit predicare, illo autem pacto,aut nullo pacto prædicare,aut non absolute,sed per accidens prædicare dicatur. Est autem id quidem,quod prædicatur, vt album, id vero de quo prædicatur, vt lignum. Supponatur igitur id, quod prædicatur absolute,semper de eo,de quo dicitur,sed non per accidens prædica i. Hoc enim pacto demonstrationes demonstrant.*

ANTI. *Vniuersaliter autem sic dicimus. Est enim vera dicere album ambulare, & magnum illud lignū esse,& iterū lignum magnum esse,& hominem ambulare. Alterū igitur est sic dicere,aut illo modo. Cum enim quidem album esse dico lignum,tunc dico quòd cui accidit album esse,lignum est,sed non quòd subiectū ligno album sit. Et nanq; neq; quod album est,neq; quod veræ album aliquid factū est lignum. Quare non est hoc secundum se, sed aut secundum accidens. Cum vero huiusmodi lignū album esse dico, nō quòd alterum aliquod sit album, illi autem accidit lignum esse, vt cum musicum esse album dico,tunc enim quoniam homo est albus, cui accidit musicum esse, dico. Sed lignum est subiectum, quod veræ factum est album, non quod alterum aliquod sit,quam quod veræ lignū est. aut lignum aliquod. Si igitur oportet nomina ponere sic dicere prædicari,sed illo modo aut nequaquam est prædicari,aut prædicari quidem nō simpliciter,sed secundum accidens prædicari. Est autem tanquam album quidem, quod prædicatur,sed sicut lignum est,de quo prædicatur. Subijciatur igitur prædicatum prædicari semper, de quo prædicatur simpliciter,sed non secundum accidens. Sic enim demonstrationes demonstrant.*

Ostendit vniuersaliter quòd in prædicatis affirmatiuis nō sit procedere in infinitum. Et circa hoc duo facit.

Lec.seq.ime. Primo,quædā præmittit,quæ sunt necessaria ad propositum ostendendū. Secundo ostendit propositū,ibi {Amplius si non est.} Circa primum duo facit. Primo distinguit prædicata per accidens à prædicatis per se. Secundo distinguit pradicata per se adinuicem,ibi {Quare autem in eo quod quid est.} Dicit ergo primo ꝙ cum ostēsum

Trip.modus veræ prædicationis per accidens.

Secundę.

sit in quibusdam prędicatis ꝙ in eis non est procedere in infinitū.s.in his,quę prædicantur in quod quid est,ostendendum est hoc vniuersaliter in omnibus prædicatis affirmatiuis. Et incipit suam cōsiderationem à prædicatis per accidens,in quibus est triplex modus veræ prædicationis. Vnus quidem modus est, qñ accidens prædicatur de accidente,puta cum dicimus album ambulat. Secundus modus est qñ subiectū prædicatur de accidente,puta cum dicimus hoc magnum est lignū. Tertius modus est qñ accidens prædicatur de subiecto, puta cū dicimus lignum est album,vel cum dicimus,homo ambulat.Isti modi prædicandi sunt alteri & diuersi adinuicem, quia cum subiectum prædicatur de accidente,puta cum dicitur album est lignū, hoc significo,ꝙ illud vniuersale prędicatum,quod est lignū, prædicatur de subiecto cui accidit esse lignū.s.de hoc particulari ligno, in quo est albedo. Idem.n.est sensus cum dico,album est lignum, ac si dicerem, hoc lignum cui accidit esse albū, est lignum, non autem est sensus ꝙ album sit subiectū ligni. Et hoc probat, quia subiectum fit hoc, quod prædicatur de ipso sicut de subiecto, vel fm totum, vel secundum partem, sicut homo fit albus,sed neq; album, neq; aliqua pars albi,quæ veræ sit album.i.quæ sit de substātia ipsius albedinis fit lignum, non.n.accidens est subiectum transmutationis,quæ de nō ligno fit lignum. Omne aût quod incipit esse hoc,fit hoc,si igitur nō fit hoc,hoc non est hoc nisi detur ꝙ hoc semper fuerit,non autē semper fuit verum dicere album est lignum,quia aliqñ non simul fuerunt albedo & lignum. Cum ergo non sit verum dicere ꝙ album fiat lignū, manifestum est ꝙ album non est lignum proprie & per se loquendo. Sed si hoc concedatur album est lignū,intelligitur per accidens,quia.s.illud particulare subiectū,cui accidit albū, est lignum. Iste ergo est sensus huiusmodi prædicationis,in qua subiectū prędicatur de accidente. Sed cū dico lignum est albū prędicando accidens de subiecto, nō significo sicut in prædicto modo prędicationis ꝙ alterū aliquid sit substantialiter albū,cui accidit lignū esse, quod quidem significatur tam in prædicto in modo,quo subiectum prædicatur de accidente,quā etiam in alio modo quo accidens prędicatur de accidente,vt cū dico. Musicum est album,prædicando accidens,hic.n.nihil aliud significo,nisi ꝙ ille homo particularis,puta Sortes,cui accidit esse musicum,est albus. Sed qñ dico lignum est album, significo ꝙ ipsum lignum veræ factū est subiectū albi non ꝙ aliquid aliud à ligno,vel à parte ligni,quę est lignum aliquod,sit factū albū. Est ergo differentia in tribus modis prędictis,quia cum prædicatur accidens de subiecto,nō prędicatur per aliquod aliud subiectum, cum aût prædicatur subiectū de accidente,vel accidens de accidente,fit prædicatio ratione eius quod subijcitur termino posito in subiecto,de quo quidem prędicatur aliud accidens accidentaliter,ipsa vero species subiecti essentialiter. Et quia in quolibet prædictorum modorū vtimur nomine prædicationis,& sicut possumus nomina ponere, ita possumus ea restringere,imponamus etiā sic nomina in probatione sequenti,vt prædicari solū dicamus illud,quod dicitur modo.s. nō ratione alterius subiecti. Illud vero quod dicitur illo modo.s.ratione alterius subiecti,velut cum subiectū prędicatur de accidēte,vel accidens de accidente,nō dicitur prædicari,vel si dicitur prædicari, non dicitur prędicari simpliciter,sed secundum accidens. Et accipiamus semper illud, quod se habet per modum albi, ex parte prædicati, & id, quod se habet per modum ligni,accipiatur

ex parte

ex parte subiecti. Hoc ergo supponamus prædicari semper in probatione sequēti, quod prędicatur de eo, de quo prædicatur simpliciter, & non sm accidēs. Et ratio quare debemus sic vti vocabulo prædicationis hæc est, quia loquimur de materia demōstratiua, demōstrationes aūt non vtuntur talibus prædicationibus. Deinde cū dicit.

ARGY. *Quare, cum vnum prædicatur de vno, illud aut subit rationem eorum, quæ diffiniendo subiecto cōpetunt, aut est quale, aut quantum, aut ad aliquid, aut agens aut patiens, aut vbi, aut quando.*

ANTI. *Quare autem in quod quid est, aut quoniam quale, aut quantum, aut ad aliquid, aut faciens, aut patiens, aut vbi, aut quando, cum vnum de quo prædicabitur.*

Ostendit differentiam prædicatorū per se adinuicem. Et circa hoc duo facit. Primo distinguit prædicata adinuicem sm diuersa genera. Secundo ostendit differentiā prædicatorū, ibi {Amplius substantiā quidem, &c.} Dicit ergo primo, ꝙ quia nos prædicari dicimus solū illud, quod prædicatur non sm aliquod subiectū, hoc aūt diuersificatur sm decem prędicamenta, sequitur ꝙ omne quod prædicatur, sic prædicetur, {aut in quod quid est,} i. per modum substantialis prędicati, aut per modū qualis, vel quanti, vel alicuius alterius prædicamentorū de quibus actum est in prædicamentis. Et addit cum vnum de vno prædicetur, quia si prædicatum non sit vnū sed multa, non poterit prædicatū simpliciter dici quid, vel quale, sed forte dicetur simul quale quid, puta, si dicam, homo est animal album. Fuit aūt necessaria hæc additio, quia si multa prædicentur de vno, ita ꝙ accipiantur in rōne vnius prædicati, poterūt in infinitū prædicationes multiplicari sm infinitos modos combinandi prædicata adinuicem. Vnde cū quæritur status in his, quæ prædicantur, necesse est accipere vnū de vno prædicari. Deinde cum dicit.

ARGY. *Præterea omne, quod substantiā significat id quod illud est, aut quod illud est quoddā, id esse significat, de quo prædicatur. Quod vero non substantiam significat, sed de subiecto dicitur alio, quodquidem nec est idipsum, quod illud est quoddam, id omne accidens est.*

ANTI. Vide in annot. *Amplius substantiam quidem significantia, quod veræ illud est, aut quod veræ illud aliquid est significant, de quo prædicantur. Quæcunq; vero non substantiam significant, sed aliquo subiecto dicuntur, quod neq; veræ illud est, neq; quod veræ illud aliquid est, accidentia sunt.*

Ostendit differentiam prædictorum prædicatorū. Et circa hoc tria facit. Primo proponit differentiā. Secūdo manifestat per exempla, ibi {Vt de homine & albo, &c.} Tertio excludit quandam obuiationem, ibi {Species.n. gaudeant, &c.} Dicit ergo primo ꝙ illa quæ substātiam significāt, oportet ꝙ significent respectu eius de quo prędicantur, {quod veræ illud est, aut ꝙ verę illud aliquid.} quod potest dupliciter intelligi vno modo vt ostēdatur distinctio ex parte prædicati, quod. Vel significat totam essentiam subiecti sicut diffinitio. Et hoc significat, cum dicit, Quod veræ illud, &c.} vel significat partem essentię, sicut genus, vel differentiā. Et hoc significat, cū dicit, {Aut quod verę illud aliquid.} Alio modo, & melius, vt ostendatur distinctio ex parte subiecti, quod quāque est cōuertibile cū prædicato essentiali, sicut diffinitum cum diffinitione. Et hoc significat cū dicit {ꝙ verę illud est.} Quādoq; vero est pars subiectiua prędicati, sicut homo animalis. Et hoc significat, cū dicit {Aut ꝙ veræ illud aliquid.} Homo.n. aliquod animal est. Sed illa quæ non significant substantiam, sed dicuntur de aliquo subiecto, quod quidem subiectum nec verę.i. essentialiter est illud prædicatum, neque aliquid eius, omnia huiusmodi prædicata sunt accidentalia. Deinde cum dicit.

ARGY. *Vt cum album de homine prędicatur. Homo nanque, neq; id est, quod album neque id, quod album est quoddam, sed animal fortasse. Est enim homo id, quod animal est. Atque ea omnia, quæ non substantiam significant, de subiecto aliquo prædicari oportet, & non esse quicquā album, quod quidem sit album, non aliud quicquam.*

ANTI. Vide in annot. *Vt de homine est albū. Non enim est homo, neq; quod veræ album est, neque quod veræ album aliquid est, sed animal forsitan. Quod veræ enim animal est, homo est. Quæcunque vero non substantiam significant, oportet de quodam subiecto prædicari, & non esse aliquod album, quod non, cum aliquid alterum sit, album est.*

Manifestat præmissarum differētiam per exempla, & dicit ꝙ cum dicimus homo est albus, prædicatum illud est accidentale, quia homo non est quod veræ album, est id est esse album non est essentiale hominis, neque quod veræ album aliquid, vt supra expositum est. Sed cum dicitur homo est animal {forsan homo est, quod veræ est animal.} Animal enim significat essentiā hominis, quia illud ipsum quod est homo, est essentialiter animal. Et quamuis illa, quæ non significant substantiam sint accidentia, non tamen per accidens prædicantur. Prædicantur enim de quodam subiecto nō propter aliquod aliud subiectum, puta cum dico, homo est albus, prædicatur albus de homine, non ea ratione, ꝙ aliquod aliud subiectum sit album, ratione cuius homo dicatur albus, sicut supra dictum est in his, quæ prædicantur per accidens. (Per accidēs quo accip.) (Lect. præsenti.)

Deinde cum dicit.

ARGY. *Formæ nanq; valeant. Fidium.n. sunt attrectationes. Et si sint, nihil prorsus ad præsentem sermonē pertinent. Ipsæ nanque præmonstrationes de rebus talibus sunt.*

ANTI. vide in annot. *Species enim gaudeant, monstra enim sunt. Et si sint, nihil ad rationem sunt, præmonstrationes enim de huiusmodi sunt.*

Excludit quandam obuiationem. Posset.n. aliquis dicere ꝙ prædicata, quæ significant substantiam non sunt veræ & essentialiter id, de quo prædicantur, vel aliquid eius, neq; accidentia, quæ sunt in indiuiduis sicut in subiectis conueniunt huiusmodi cōmunibus prædicatis essentialibus, quia huiusmodi vniuersalia prædicata significant quasdā essentias semper separatas per se subsistentes, sicut Platonici dicebant. Sed ipse respondet, quia si supponantur species.i. ideæ esse, debent gaudere, quia secundū Platonicos habent aliquod nobilius esse quàm res nobis notæ materiales. Huiusmodi.n. res sunt particulares & materiales, illæ autem sunt vniuersales & immateriales. Sunt.n. quædam præmonstrationes respectu naturalium.i. quædam exemplaria horum, vt accipiantur hic monstra vel præmonstrationes, sicut supra præmonstratur aliquid ad aliquid probandum. Quia ergo sunt prędemonstrationes vel exemplaria rerū naturaliū necesse est ꝙ in istis rebus naturalibus, inueniantur aliquæ participationes illarum specierum, quæ pertinent ad essentiam harum rerum naturalium. Et ideo si sint huiusmodi species separatæ sicut Platonici dixerunt siue posuerunt, nihil pertinēt ad rationem præsentem. Nos.n. intendimus de huiusmodi rebus de quibus in nobis scientia per demonstrationem acquiritur. Et huiusmodi sunt res in materia existentes nobis notæ, de quibus demonstrationes fiunt. Et ideo si detur ꝙ animal sit quoddam separatum, quasi prędemonstratio existens animalium naturaliū, tunc cum dico, homo est animal, secundū ꝙ hac propositione

vtimur in demonstrãdo, ly animal significat essentia rei aturalis, de qua fit demonstratio. Deinde cum dicit.

LECTIO XXXIIII.

In prædicatis quocunq; modo neq; in sursum, neq; in deorsum esse processum in infinitum dialecticæ probat.

ARGY. *Praterea ea si non hoc illius est qualitas, & illud huius, neq; qualitatis est qualitas.*

ANTI. vide in annot. *Amplius si non est hoc huiusmodi qualitas, & illud huiusmodi, neque qualitatis qualitas est.*

Præmissis his, quæ necessaria sunt ad propositum demonstrandum de distinctione prædicatorũ adinuicem, hic accedit ad propositum ostendendũ, s. q non procedatur in prædicatis in infinitũ. Et diuiditur hæc pars in partes duas ſm duos modos, quibus ostendit propositũ. Secunda pars incipit, ibi {Adhuc autẽ alius, &c.} Circa primũ duo facit. Primo ostendit q nõ est procedere infinitum in prædicatis per modum circulationis. Secũdo q non procedatur in infinitũ in eis ſm rectitudinem in sursum, neq; in deorsum, ibi {Sed vtiq; quod neq; in sursum.} Circa primũ tria facit. Primo præmissis suppositis addit quædam necessaria ad propositũ ostendendũ, Secundo ex his & alijs præmissis cõcludit propositum, ibi {Impossibile est æque prædicari.} Tertio probat, ibi {Aut.n. sicut substãtia.} Primo ergo proponit duo, quorum vnum est, quia cũ prędicatum quod significat accidens, significet aliquod genus accidentis, puta qualitatem, nõ potest esse q duo se habeant hoc modo ad inuicem q primum sit qualitas secundi, & 2. sit qualitas primi. Alia est enim ratio qualitatis, & eius, cui qualitas inest. Secundum est q vniuersaliter nõ est possibile quòd qualitas habeat quancunq; aliam qualitatem sibi inhærentem, quia nullum accidens est subiectum alterius accidentis per se loquendo. Soli enim substantiæ conuenit proprie ratio subiecti. Deinde cum dicit.

ARGY. *Fieri profecto nequit, vt hoc pacto mutuo prædicentur, sed quid idem vt verum dicas, at non fit, vt econtra prædices vera.*

ANTI. vide in annot. *Impossibile est æque prædicari adinuicem sic, sed vera quidem contingit dicere, æque autem prædicari vere non contingit.*

Proponit quasi ex pręmissis cõcludens quòd intendit ꝓbare & dicit. Si ista sunt vera, quę pręmissa sunt, {impossibile est q fiat neutra prædicatio adinuicem sic} .i. secundum aliquem prædictorũ modorum. Non autem hoc dicitur, quin cõtingat veræ prædicari vnum de alio, & econuerso. Dicimus enim veræ quòd homo est albũ, & album est homo. Sed hoc non fit æque .i. secundum æqualem rationem prædicandi. Et similiter est in prædicatis essentialibus. Deinde cum dicit.

ARGY. *Nam aut accidens, aut vt substãtia prędicabitur, veluti si sit genus, vel differentia prædicati.*

ANTI. vide in annot. *Aut enim sicut substãtia prædicabitur, vt est aut cum genus sit, aut differentia.*

Ostendit propositũ. Et primo in prædicatis essentialibus. Secũdo in accidentalibus, ibi {Verũ etiã ipsius qualis.} Circa primũ tria facit. Primo ponit quandã diuisionem essentialiũ prędicatorũ. Secũdo resumit quoddam, quod supra probatum est, ibi {Hæc aũt ostensa.} Tertio probat propositum, ibi {Siquidem igitur genera.} Dicit ergo primo q ad ostendendũ q non sit adinuicem ęque prædicari, primo oportet hoc cõsiderare in essentialibus prædicatis. Aut.n. quod prædicatur æque prædicabiť sicut substantia, aut alio modo. Et si sicut substãtia, aut sicut genus, aut sicut differẽtia. Hæc.n. duę sunt partes diffinitionis, quæ significant essentiam. Deinde cum dicit.

ARGY. *Hæc autem demonstratum est, neq; ad supera, neq; ad infera infinita esse. Neq; enim homo est bipes, & bipes animal, & animal aliud, neque rursus animal de homine, homo de Callia, & is de alio hoc ipso quid est prædicatur. Omnem enim talem substantiam diffinire possumus, At fieri nequit vt infinita quisquam intelligendo pertranseat. Quare neque ad supera, neq; ad infera sunt infinita. Fieri enim non potest, vt ea sub substantia, de qua infinita dicuntur, diffiniatur.*

ANTI. *Hęc autem ostensa sunt quoniam nõ erunt infinita nec in sursum, nec in deorsum, vt homo bipes, hoc animal, hoc autem alterum est, & animal de homine, hic autem de Callia, hic autem de alio in eo quod quid est. Substantiam quidem omnem esse diffinire huiusmodi, infinita autem nõ est transire intelligentem. Quare neque in sursum neque in deorsum infinita sunt. Illam enim non est diffinire, de qua infinita prædicantur.*

Resumit quod supra probauerat in principio præcedentis lectionis. s. hmõi prædicata non esse infinita, quia si in infinitũ procederent, nõ habere in eis locũ reciprocatio, siue circulatio, Dicit ergo quòd sicut supra de his ostensum est, in huiusmodi nõ cõtingit procedere in infinitũ neq; in sursum, neq; in deorsum, sicut si prędicatur bipes de homine, & animal de bipede, & de animali aliquid alterũ, nõ est hoc procedere in infinitũ in sursum, neq; in deorsum, vt si animal dicať de hoĩe in eo quod quid est & homo de Callia, & hoc de quodam alio, supposito q ita esset genus continens sub se multas species, quarum vna esset Callias, nõ posset sic procedi in infinitum. Et resumit rõnem ad ostendendũ quod supra posuit, quia omnem huiusmodi substantiã, quæ. s. habet aliquid vniuersalius, quod de ipsa prędicetur, & quę potest de alio inferiori prædicari, cõtingit diffinire, genera vero generalissima, de quibus alia vniuersaliora nõ prædicantur, & singularia, quæ non prædicantur de aliquibus inferioribus, nõ contingit diffinire. Solum aũt substantiam mediam diffinire cõtingit. Illam vero substantiam non cõtingit diffinire, de qua infinita prædicantur, quia oportet diffinientem intelligẽdo pertransire omnia illa, quæ substantialiter prædicantur de diffinito, cum omnia cadant in diffinitione, vel sicut genus, vel sicut differentia. Infinita aũt non contingit pertransire. Ergo oportet omnem vniuersalem substantiã, quæ nõ est supremũ genus, neq; infimũ subiectũ, nõ habere infinita, quæ de ipsa substantialiter prędicãtur. Sic ergo nõ est ꝓcedere in infinitũ, neq; in sursum, neq; in deorsum. Deinde cũ dicit.

ARGY. *Vt genera igitur mutuo non prędicabũtur. Erit enim ipsum, id quod ipsum est quoddam.*

ANTI. *Siquidem igitur genera adinuicem æqualiter prædicantur, erit enim ipsum quod verę ipsum aliquid est.*

Ostendit q in substantialibus prædicatis non possit esse processus in infinitũ per modũ circulationis. Et dicit q si aliqua prędicata substantialia prędicantur de aliquo vt genera nõ prædicantur adinuicem æqualiter .i. conuertibiliter .i. q vnum genus sit alterius, & ecõuerso. Et ad hoc probandũ subdit. {Erit.n. ipsum quod veræ aliqd} quasi diceret. Si aliquid prædicatur de aliquo vt genus, illud, de quo prædicatur, est aliquid quod veræ est ipsum id est est aliquid particulariter quod substantialiter recipit prædicationem ipsius. Si ergo hoc prædicetur de illo vt genus, sequereť q ipsum quod particulariter conueniebat alicui, ecõuerso particulariter recipiat prædicationẽ illius,

illius,quod eſt idem reſpectu eiuſdem eſſe partem & totum,quod eſt impoſsibile.Et eadẽ ratio eſt de differentijs. Vnde & in primo Topicorũ dicitur ꝙ problema de dĩa reducitur ad problema de genere. Deinde cũ dicit.

ARGY. *At vero neq; de qualitate, aut de cæteris quicquàm, niſi per accidens prædicabitur. Hæc enim omnia accidũt, & de ſubſtantijs prædicantur.*

ANTI. *Neque tamen de qualitate, aut aliorum nullum, niſi ſecundum accidens prædicabitur. Omnia hæc accidunt, & de ſubiectis prędicari.*

Oſtendit ꝙ non poteſt ire in infinitum per modũ circulationis in prædicationibus in quibus prędicatur accidens de ſubiecto, & dicit ꝙ neq; etiam ipſius qualis poteſt eſſe cõuerſio cum ſuo ſubiecto, aut aliorum nullum poteſt habere huiuſmodi prædicationem, quæ accidentaliter prædicantur, niſi fiat prædicatio per accidens, ſ'm quòd dictum eſt ꝙ accidentia non prædicantur de ſubiectis niſi per accidens. Qualitas enim & omnia alia huiuſmodi accidunt ſubſtãtiæ, vnde & prædicãtur de ſubiectis ſicut accidens de ſubiecto. Deinde cum dicit.

ARGY. *Sed neq; verſus ſupera infinita erunt. De vnoquoque namq; prædicatur, id, quod ſignificat, aut quale quid aut quantum quid, aut aliquid talium, aut ea, quæ in ſubſtantia ſunt. Hęc aũt ſunt finita, & genera prædicamentorum finita ſunt. Eſt.n. aut quale, aut quantum, & cętera, quę iam dudum enumerauimus. Atq; ſupponuntur vnũ prędicari de vno, & item ipſa non prędicari de ipſis, niſi ratione ipſius quid eſt prędicentur. Et enim accidentia ſunt vniuerſa. Sed quędam per ſe, quędã alio modo. Atq; hęc omnia de ſubiecto quodam dicimus prędicari, et accidens non eſſe ſubiectum vllum. Nihil enim talium ponimus id eſſe, quod id eſt, quod dicitur, non aliud quicquam ſed ipſum in alijs eſſe, & alia quadã de alio dicimus prędicari.*

ANTI. *Sed vtiq; neq; in ſurſum infinita erunt. Vnumquodq; enim quod prędicatur ſignificat, aut quale aliquod, aut quantum aliquod, aut huiuſmodi, aut quæ ſunt in ſubſtantia. Hæc autem finita ſunt. Et genera prædicamentorum finita. Aut enim quale, aut quantum, aut ad aliquid, aut facere, aut pati, aut vbi, quando. Conceſſum autem eſt vnum de vno prædicari. Ipſa autem de ipſis quæcunq; nõ aliquid ſunt, non prædicari dicimus. Accidentia.n. ſunt hæc omnia, ſed hæc quidem ſecundum ſeipſa, illa vero ſecundum alterum modum. Hæc autem de quodam ſubiecto omnia prædicari dicimus, ſecundum accidens autem non eſſe ſubiectum aliquod. Nihil enim talium ponimus eſſe ſubiectum, quod alterũ aliquod eſſe dicatur quod dicitur, ſed ipſum in alijs, & alia quadam de alio.* — vide in annot.

Oſtendit vniuerſaliter ꝙ in nullo genere prędicationis ſit procedere in infinitũ in ſurſum aut deorſum. Et dicit ꝙ non ſolum non eſt procedere in prędicationibus in infinitũ ſ'm circulationẽ, ſed neq; procedendo in ſurſum infinita erunt prędicata, & ſimiliter nec deorſum. Et ad hoc probandũ. Primo reſumit quędã ſupra poſita. Secundo ex his probat intentũ, ibi {Neq; in ſurſum, ergo, &c.} Circa primũ reſumit quod de vnoquoq; poſſunt aliqua prædicari quicquid ſignificent, ſiue ſit quale, ſiue quantum, vel quodcunq; aliud genus accidentis, vel etiã quæ intrant ſubſtantiã rei, quæ ſunt eſſentialia prędicata. Secundo reſumit ꝙ hic.ſ. prędicata ſubſtantialia, ſũt finita. Tertio reſumit ꝙ genera prędicamẽtorum ſunt finita.ſ. quale, & quantũ, &c. Si.n. aliquis dicat ꝙ quãtitas prędicetur de ſubſtãtia, & qualitas de quãtitate, & ſic in infinitũ, hoc excludit per hoc ꝙ genera prædicamentorũ ſunt finita. Quarto reſumit ꝙ ſicut ſupra expoſitũ eſt, vnũ de vno prædicatur ſimplici prædicatione. Et hoc ideo inducit, quia poſſet aliquis dicere, ꝙ primo prædicabitur vnũ de vno, puta de homine animal, & iſta prædicatio multiplicabitur quouſq; poterit inueniri aliquod vnum, quod de homine prædicetur, quibus finitis prędicabũtur duo de vno, puta, dicetur ꝙ homo eſt animal albũ, & ſic multo plura prædicata inuenirentur ſ'm diuerſas combinationes prædicatorũ. Rurſus prædicabuntur tria de vno, puta, dicetur ꝙ homo eſt animal albũ magnũ, & ſic ſemper addendo ad numerũ magis multiplicabuntur prędicata, & erit procedere in infinitũ in prædicatis, ſicut etiã in additione numerorum. Sed hoc excludit per prædicationem vnius de vno. Quinto reſumit vt nõ dicamus aliqua ſimpliciter prædicari de ipſis, quæ nõ aliquid ſunt.i. de accidentibus, quorum nullum eſt aliquid ſubſiſtens. De accidente.n. neq; ſubiectum, neque accidens propriè prædicatur, vt ſupra dictum eſt. Omnia.n. huiuſmodi, quæ non ſunt aliquid ſubſtantiale, ſunt accidentia, & de his nihil prædicatur ſimpliciter loquendo, ſed hæc prædicantur quidẽ per ſe.ſ. de ſubiectis, vel ſubſtantialia prędicata vel accidentia. Illa vero ſ'm alium modum.i. per accidens.ſ. cum prædicantur de accidentibus, aut ſubiecta, aut accidentia. Hęc.n. omnia.ſ. accidentia habent de ſui ratione ꝙ dicantur de ſubiecto, illud autem quod eſt accidens, non eſt ſubiectum aliquod, vnde nihil propriè loquendo poteſt de eo prædicari, quia nihil talium.ſ. accidentium ponimus eſſe tale, quod dicatur id, quod dicitur.i. ꝙ ſuſcipiat prædicationem eius, quod de eo prædicatur, non quaſi aliquid alterum exiſtens, ſicut accidit in ſubſtantijs. Homo enim non dicitur animal, vel album, quia aliquid aliud ſit animal vel album, ſed quia ipſummet quod eſt homo, eſt animal, vel album, ſed albũ ideo dicitur homo, vel muſicum, quia aliquid alterum.ſ. ſubiectum albi eſt homo, vel muſicum. Sed ipſum accidens ineſt alijs, & alia, quæ prædicantur de accidente, prædicantur de altero.i. de ſubiecto accidentis, & propter hoc prædicantur de accidente, vt dictum eſt. Hoc autem introduxit, quia ſi accidẽs prædicatur de ſubiecto, & econuerſo, & omnia, quæ accidunt ſubiecto, prædicentur de ſe inuicem, ſequetur quòd prędicatio procedat in infinitum, quia vni infinita accidunt. Deinde cum dicit. — Prædic. procedere in infinitum.

Neq; igitur ad ſuperiora, neq; ad inferiora, vnum de vno infinitum dicetur. De quibus.n. accidentia dicuntur, quæcunq; in vniuſcuiuſq; ſubſtantia ſunt, ea nõ ſunt infinita. Verſus etiam ſupera, nec ipſa, nec vtraq; etiam accidentia, ſunt infinita. Neceſſe eſt igitur aliquid eſſe, de quo primũ aliquod, & de hoc aliud, & huius profectionis tandem exitũ eſſe, vt id ſit, quod de nullo vlterius alio dicatur, & id etiam, de quo non prędicatur aliud prius. Vnus igitur hic eſt modus ad hoc propoſitum demonſtrandum. — ARGY.

Neq; in ſurſum ergo vnũ de vno, neq; in deorſum dicere. De quibus quidem.n. dicuntur accidentia, ſunt quęcunq; in ſubſtãtia vniuſcuiuſq; ſunt. Hęc autem non ſunt infinita. Sed in ſurſum, ipſaque, & accidentia, vtraque, non infinita ſunt. Neceſſe eſt ergo eſſe aliquid, de quo primum prędicetur, & de hoc aliud, & hoc ſtare, & eſſe aliquid, quod non amplius, neque de aliquo priori, neq; de illo aliud prius prædicetur. Vnus quidem igitur modus dicitur demonſtrationis huiuſmodi. — ANTI.

Oſtendit propoſitum ex præmiſsis.ſ. ꝙ prędicatione, qua prędicatur vnũ de vno, non proceditur in infinitum neq; in ſurſum, neq; in deorſum, quia omnia accidentia prædicantur de his, quę pertinent ad ſubſtantiã rei quod erat quinta ſuppoſitio. Subſtantialia autem prædicata

non sunt infinita, quod erat secunda suppositio, & ita ex parte sub subiectorū non proceditur in infinitum in huiusmodi prædicationibus, quasi in deorsum. In sursum autem neutra sunt infinita, s. neq; substantialia prędicata, neq; accidentalia, quia & genera accidētium sunt finita, & in vno quoq; generū nō est procedere infinitū, neq; in sursum neq; in deorsum, sicut neq; in substantialibus prędicatis, quia in quolibet prædicamēto genus prædicatur de specie in eo quod quid est. Vnde concludi potest vniuersaliter ꝙ necesse est esse aliquod primum subiectum, de quo aliquid prædicetur, existente statu prædicationis in deorsum, & de hoc aliquid aliud prædicatur, & hoc habebit statum in sursum, & erit inuenire aliquid quod nō amplius prædicabitur de alio, neq; sicut posterius prędicatur de priori per accidens, neq; sicut prius prædicatur de posteriori per se. Hic igitur est vnus modus logicę demonstrandi propositum, qui sumitur secūdum diuersos modos prædicationis. Deinde cum dicit,

ARGY. *Alius autem est hic, Patet enim horum demonstrationem esse de quibus priora aliqua prędicātur. Et item fieri non posse, vt aut melius simus, ad ea dispositi, quorū est demonstratio, quam si sciamus, aut ea sine demonstratione sciamus. Quibus efficitur, vt si per aliqua priora quippiam innotescit, illa vero nescimus, neq; ad illa melius sumus effecti, quam si scientiam haberemus, nec id profecto sciamus, quod per illa notum efficitur. Si igitur sit, vt simpliciter quippiā per demonstrationem, & non ex quibusdam, nec ex suppositione sciamus necesse est prædicationes medias stare. Nam si non stent sed semper sit aliquid superius sumpto, omnium erit tum demonstratio. Quare si fieri non potest, vt infinita quisquā pertranseat, ea profecto quorū est demonstratio, nunquam per demonstrationem sciemus. Quod si neq; melius ad ipsa sumus effecti, quā si sciremus nihil tū per demonstrationē simpliciter, sed ex suppositione sciemus. Ex his igitur, quę differēdi diximus modo, id, de quo loquimur, ita esse quispiā credet.*

ANTI. *Adhuc autem alius, si de quibus priora quædam prædicantur, erit horum demonstratio, quorum demonstratio est, neque potius habere possunt ad ipsa quàm scire, neque scire esse sine demonstratione, Si hoc autem per hoc notum est, hoc autem nescimus, neque melius habemus ad ipsa quàm scire, neque per hoc notum sciemus. Si igitur est aliquid scire per demonstrationem simpliciter, & non ex aliquibus, neq; ex suppositione, manifestum est stare prædicamenta media. Si enim non steterint sed est semper acceptio in superius, omnium erit demonstratio. Si nō contingit percurrere infinita, hæc non sciemus per demonstrationem. Si igitur neq; melius habemus ad ipsa, quàm scire, non erit nil scire per demonstrationem simpliciter, sed ex suppositione. Logicæ quidem igitur ex his, vt iquę aliquis credet de eo, quod dictum est.*

Ponit. 2. modum probationis, & dicit quòd qn̄ est aliqua talis propositio, in qua prædicatur aliquid de subiecto, si aliqua possunt per prius prędicari de illo subiecto, talis propositio demonstrabilis erit, puta hæc propositio, homo est substantia, demonstratur per hanc, animal est substantia, quia de animali per prius prædicatur substantia quam de homine. Si aūt aliqua propositio est demonstrabilis, nō possumus melius cognoscere quam sciendo, sicut principia indemonstrabilia, melius cognoscimus q̄ sciendo, quia cognoscimus ea, vt per se nota. Et iterū huiusmodi demonstrabilia non possumus scire nisi per demonstrationem, quia demonstratio est syllogismus faciens scire, vt supra dictum est. Item considerandum est quòd si aliqua propositio est nota per aliam, si illam per quam nota est nescimus, neq; cognoscimus eam meliori modo, quam sciendo, cōsequens est ꝙ non sciamus illam propositionem, quæ per eam cognoscitur. His igitur tribus suppositis procedit sic. Si contingit aliquid simpliciter scire per demonstrationem, & non ex aliquibus, nec ex suppositione, necesse est ꝙ sit status in prædicatis, quę accipiuntur vt media. Dicit aūt simpliciter, & non ex aliquibus, ad excludendū demonstrationes ducentes ad impossibile, in quibus proceditur contra positiones aliquas ex aliquibus propositionibus datis. Dicit autem neq; ex suppositione, ad excludendum demonstrationes, quales fiunt in scientijs subalternis, quæ supponunt cōclusiones superiorum scientiarum, vt supra habitum est. Est ergo similiter per demonstrationem scire, qn̄ quęlibet propositionum præmissarū, si sit demonstrabilis, scitur per demonstrationem, & si nō est demonstrabilis, intelligitur per seipsum. Et hoc supposito necesse est ꝙ sit status in prædicationibus, quia si non fuerit status, sed semper potest accipi aliquid superius, sequitur ꝙ omniū sit demonstratio, vt primo dicebatur. Si ergo aliqua conclusio demonstratur, oportet ꝙ quælibet præmissarū sit demonstrabilis. Si ergo ad eius cognitionem nullo modo possumus melius nos habere, quàm sciendo eam per demonstrationem, ergo oportebit eam demōstrare per aliquas alias propositiones, & illas iterum per alias, & sic in infinitū, quia igitur infinita non est transire, non poterimus eam cognoscere per demonstrationem, neq; melius eam cognoscere possumus, cū omnia sint demonstrabilia, ergo sequetur quòd nihil contingit scire per demonstrationem simpliciter, sed solum ex suppositione. Vltimo autem epilogando concludit principale propositum.

Processus de mon. ad impo.

Demon. in scien. subal. Lect. 15.

LECTIO XXV.

In quibuscunq; per se prædicatis, quibus demonstratiuę scientiæ vtuntur, nō esse processum in infinitū demonstratiuæ probat.

ARGY. *Resolutiue autem per hæc breuius perspicuum fuerit, fieri non posse, vt versus superius, aut inferius infinita, sint prædicata in demonstratiuis scientijs, de quibus, est hæc præsens consideratio.*

ANTI. *ANalitice autem manifestum est per hoc velocius quòd neque in sursum, neque in deorsum infinita prædicantia cōtingit esse in demonstratiuis scientijs, de quibus intentio est.*

Postquam Philosophus ostendit logicæ quòd non sit procedere in infinitū in prędicatis sursum aut deorsum, hic ostendit idem analitice. Et diuiditur in duas partes. In prima parte ostendit principale propositū. In secunda infert quædam corollaria ex dictis, ibi {Monstratis autem his manifestum, &c.} Circa primum duo facit. Primo proponit quod intendit. Secundo probat propositum, ibi {Demonstratio quidem enim, &c.} Dicit ergo primo quòd hoc quod non contingit in demonstratiuis scientijs, de quibus intēdimus, prædicationes in infinitum procedere neq; in sursum, neq; in deorsum, breuius & citius poterit manifestari analitice, quam manifestatum sit logicæ. Vbi considerandum est quòd analitica id est demonstratiua scientia, quæ resoluendo ad principia per se nota iudicatiua dicitur, est pars logicæ quæ etiam dialecticam sub se cōtinet. Ad logica autem communiter pertinet considerare prædicationem vniuersaliter, secundum quòd cōtinet sub se prædicationem, quæ est per se, & quæ non est per se. Sed demonstratiuę scientiæ propria est prædicatio per se. Et ideo supra logicæ

Lect. sequen.

Notandū.

probauit

probauit propositum, quia ostendit vniuersaliter in omni genere prædicationis nõ esse processum in infinitum. Hic autem intendit ostendere analetice, quia probat solum io his, quæ prædicantur per se. Et huiusmodi est via expeditior, & ideo sufficit ad propositũ, quia in demonstrationibus non vtimur nisi tali modo prædicationis. Deinde cum dicit.

ARGY. *Demonstratio.n.est de hisce, quæ rebus insunt per se.*

ANTI. *Demonstratio quidem enim est, quæcunq; ipsa insunt secundum seipsa rebus.*

Ostendit propositum. Et circa hoc tria facit. Primo proponit qua prædicatione analitica, id est demonstratiua scientia vtatur, quia prædicatione per se. Secundo resumit quot sunt modi talis prædicationis, ibi {Per seipsa vero, &c.} Tertio ostendit quòd in nullo modo prædicationis per se posit procedi in infinitum, ibi {Horum autem neutra contingunt.} Dicit ergo primo ꝙ {demonstratio est solum circa illa, quæ per se insunt rebus} Tales enim sunt eius conclusiones, & ex talibus demoustrat vt supra habitum est. Deinde cum dicit.

ARGY. *Ea vero, quæ per se competunt, duplicem subeunt modum. Quadã enim in eadem rerum sunt diffinitione, quibus inesse dicuntur, vt multitudo, vel diuisibile. Hæc enim numero competunt, & in ipsius sunt diffinitione. Quædam in ratione sua res eas suscipiunt quibus competunt, vt impar. Hoc enim numero competit, & in diffinitione sua numerum suscipit.*

ANTI. *Secundum seipsa autem dupliciter. Quæcunq; enim illis insunt in eo quod quid est, et in quibus ipsa in eo quod quid est insunt ipsis, vt numero impar, quod inest quidem numero. Est autem ipse numerus in ratione ipsius. Et iterum multitudo, aut diuisibile in ratione numeri est.*

Ponit duos modos prædicãdi per se. Nam primo quidem prædicantur per se quæcunq; insunt subiectis in eo quod quid est.s.cum prædicata ponuntur in diffinitione subiecti. Secundo quando ipsa subiecta insunt prędicatis in eo quodquidest.i.quando subiecta ponuntur in diffinitione prædicatorum. Et exemplificat de vtroq; modo. Nam impar prædicatur de numero per se secundo modo, quia numerus ponitur in diffinitione ipsius imparis. Est enim impar numerus medio carens. Multitudo autem vel diuisibile prædicatur de numero, & ponit in diffinitione eius. Vnde huiusmodi prædicãtur per se de numero primo modo. Alij autem modi, quos supra posuit reducuntur ad illos. Deinde cum dicit.

Notandũ. Lect. 10.

ARGY. *At fieri nequit, ut aut hęc, aut illa, sint infinita. Nec enim ea, quæ vt impar de numero prædicantur. Nam in impare rursus aliud erit in diffinitione cuius est ipsum; hoc si sit primum, numerus ipse, cui quidem competunt, in diffinitione erit ipsorũ. Si igitur fieri nequit, vt insit vni alia infinita, nec infinita versus superius erunt.*

ANTI. vide in annot. *Horum autẽ neutra contingit esse infinita, nec vt imperfectum numeri. Iterum enim si impari aliud insit, cui inerat existenti, hoc autem si est primum, numerus inerit his quæ insunt ipsi. Si igitur non contingit infinita huiusmodi esse in vno, neque in sursum erunt infinita.*

Ostendit ꝙ in vtroq; modo prædicationis per se necesse est esse statum. Et circa hoc tria facit. Primo ostendit ꝙ necessarium est esse statum in vtroq; modo prędicationis per se, tam in sursum quam in deorsum. Secundo concludit ꝙ non posit infinitũ esse in medijs, ibi {Si aũt sic est, &c.} Tertio concludit ꝙ non potest procedi in infinitũ iu demonstrationibus, ibi {Si vero hoc, &c.} Circa primum duo facit. Primo proponit propositum in secundo modo dicendi per se.s.quando subiectum ponitur iu diffinitione prædicati. Secundo in primo modo, quando prædicatum ponitur in diffinitione subiecti, ibi {Si etiam quæcunque.} Circa primum ponit duas rationes. Circa quarum primam sic procedit. Primo quidem præmittit propositũ.s.quòd in neutro modo dicendi per se contingit in infinitum procedere. Deinde probat hoc in secundo modo, puta cum impar prædicatur de numero. Si enim procedatur vlterius, quòd aliquid aliud prædicetur per se de impari secundum illum modũ dicendi per se, sequitur quòd impar insit in diffinitione eius. Numerus autẽ ponitur in diffinitione imparis, vnde sequeretur quòd etiam numerus ponatur in diffinitione illius tertij quod per se inest impari. Sed hic nõ contingit abire in infinitum, vt scilicet infinita insint iu diffinitione alicuius, sicut supra probatũ est. Relinquitur ergo quòd in talibus per se prædicationibus nõ contingit procedere in infinitum in sursum id est ex parte prædicati. Secundam rationem ponit ibi.

ARGY. *At vero necesse est ipsi primo cõpetant vniuersa, veluti numero, & numerus illis insit. Quare conuertuntur, & non superabunt.*

ANTI. *At vero necesse est omnia inesse primo, vt numero, & in illis numerum. Quare conuertibilia erunt, sed non excedentia.*

Et dicit ꝙ quantumcunque procedatur in huiusmodi per se prædicationibus.2.modi, oportebit ꝙ omnia prędicata per ordinem accepta insint primo subiecto, puta numero quasi prædicata de eo, quia si impar per se prędicatur de numero, oportet ꝙ quicquid prędicatur de impari, etiam per se prędicetur de numero. Et iterum oportet ꝙ numerus omnibus illis insit, quia si numerus ponitur in diffinitione imparis oportet ꝙ ponatur in diffinitione omnium eorum quæ diffiniuntur per impar. Et ita sequitur ꝙ mutuo sibi inuicem insint. Ergo erunt conuertibilia & nõ se inuicem excedentia, sic enim propriæ passiones se habent ad subiecta sua. Vnde si etiã sint infinita per se prædicata secuudum hunc modum, non erit ad propositũ, quo aliquis intendit ponere infinita in prædicatis esse in sursum vel in deorsum. Deinde cũ dicit.

ARGY. *Nec item ea, quæ diffinitiones eorũ, quibus insunt ingrediuntur. Non.n.assignari diffinitiones possent. Quare si hæc sunt vniuersa ea, quæ per se prædicantur, hæc autem infinita non sunt, stant omnia plane versus supera. Quare stant & ad infera.*

ANTI. *Si etiam quæcunq; sunt iu eo quod quid est, nec hæc infinita sunt. Nec enim esset diffinire. Quare si prædicantia quidem per se omnia dicuntur, hæc autem non infinita sunt stabunt vtiq; id sursum. Quare & in deorsum.*

Probat propositum in primo modo dicendi per se, & dicit quòd illa, quæ prædicantur in eo quod quid est.i. quasi posita in diffinitione subiecti, nõ possunt esse infinita, quia non contingit infinita diffinire, vt supra probatum est. Ex hoc ergo concludit quòd si omnia, quæ ponuntur iu demonstrationibus, per se ponuntur, & iu prędicatis per se non est procedere in infinitũ in sursum. necesse est ꝙ prædicata in demonstrationibus stent in sursum. Et ex hoc etiam sequitur quòd stent iu deorsum, quia ex quacunq; parte ponatur infinitum tollitur scientia, & diffinitio, vt ex supra dictis patet. Deinde cũ dicit.

ARGY. *Quod si ita sit, erunt & ea sane finita, quæ inter duos terminos collocantur.*

ANTI. *Si autem sic est, & quæ sunt iu medio duorum terminorum, semper sunt finita.*

Concludit ex præmissis quòd si est status in sursum, & deorsum, quòd media non contingit esse infinita. Supra, enim ostendit quòd extremis existentibus determinatis, media non possunt esse infinita. Deinde cū dicit.

ARGY. *Quod rursus si ita sit, patet iam & demonstrationum esse principia necessario, ac demonstrationem non omniū esse, quod quidem nōnullos asserere iam in initio diximus. Etenim si principia sint, neq; demonstrabilia sunt omnia, neq; in infinitum fieri potest abitio. Nam alterū istorum vtrumuis esse nil aliud est, quam nullū interuallum esse medio vacans, atq; indiuisibile, sed vniuersa esse diuisibilia. Id enim quod demonstratur, non foris addito, sed immisso termino demonstratur. Quapropter si fieri potest, vt hoc pacto procedatur in infinitū, fieri quoq; potest vt inter duos terminos infinita media cadant. At hoc fieri nequit, si tam versus superius, quā versus inferius prędicationū sit finis. Esse vero prædicationū hoc pacto finem, antea disserendi modo, nunc resolutiue satis ostendimus.*

ANTI. *Si vero hoc est, manifestum iam est & demonstrationum quòd necesse est principia esse, & non omniū esse demonstrationem quod uere diximus quosdam dicere iuxta principium. Si enim sunt principia, nō omnia sunt demonstrabilia, neq; in infinitum possunt ire. Esse enim horum quodlibet nihil aliud est, quam esse nullū spatium sine medio, & indiuisibile, sed omnia diuisibilia. Intus enim immitendo terminum, sed non assumendo demonstratur id, quod demonstratur. Quare si hoc in infinitum contingit ire, continget vtiq; duorum terminorum infinita esse interius media. Sed hoc impossibile est, si prædicamenta steterint superius & inferius. Quòd autem stent demonstratum logicæ prius, analiticæ vero nunc.*

Concludit vlterius ꝙ in demonstrationibus non proceditur in infinitum, & dicit ꝙ si prædicta sint vera, necesse est esse aliqua principia demonstrationum, quæ nō demonstrantur, & sic non omniū erit demonstratio ſ'm ꝙ quidam dicunt, vt in principio huius libri dictum est. Et ꝙ hoc sequatur ostendit. Posito enim quòd sint aliqua principia demonstrationū, est necesse esse ꝙ illa sint indemonstrabilia, quia cum omnis demonstratio sit ex prioribus, vt supra habitum est, si principia demonstrantur, sequeſ quòd aliquid esset prius principijs, quod est contra rationem principij. Et ita si non sunt omnia demonstrabilia, sequeretur ꝙ non procedant demonstrationes in infinitum. Omnia autem huiusmodi prædicta consequuntur ex hoc, quod ostensum est ꝙ non procedi tur in infinitum in medijs, quia nihil est aliud ponere verum esse quodcunq; prędictorum. s. vel ꝙ demonstrationes procedant in infinitū, vel ꝙ omnia sunt demonstrabilia, vel ꝙ nulla sint demonstrationum principia, quàm ponere nullum spatium esse immediatum & indiuisibile. i. ponere duos terminos sibiinuicem cohærere in aliqua propositione affirmatiua vel negatiua, nisi per medium. Si enim aliqua propositio sit immediata, sequitur ꝙ sit indemonstrabilis, quia cum aliquid demonstratur, oportet sumere terminum immitendo. i. ꝙ sit infra prędicatum & subiectū, de quo. s. per prius prædicetur prædicatum, quam de subiecto vel à quo prius remoueatur.

Medi in de. Non autem in demonstrationibus accipitur mediū assumendo extrinsecus, hoc enim esset assumere extraneum medium, & non proprium, quod cōtingit in litigiosis & dialecticis syllogismis. Si ergo demonstrationes contingit in infinitum procedere, sequitur quòd sint media infinita inter duos terminos. Sed hoc est impossibile si prędicationes steterint in sursum & deorsum, vt supra probatum est. Et ꝙ stent prædicationes in sursum & deorsum prius ostendimus logicæ, & postea analetice, vt expositum est. Per hanc igitur conclusionem vltimo inductam manifestat intentionem totius capituli, & quare quælibet propositio sit inducta.

LECTIO XXXVI.

In omnibus quæ de vno, seu pluribus prædicātur esse aliquod primum ostendit, quomodo item in omnibus figuris primis propositionibus sit vtendum docet.

Demonstratis autem his patet, si quippiam idem, vt A duobus insit quibusdam, vt C atq; D quorum alterū de altero, aut nullo modo, aut non de quolibet prædicatur, non semper illud per commune aliquid ipsis competere. ARGY.

Monstratis autem his manifestum est, quòd si aliquod idem duobus insit, vt A & in C & in D nō prædicantc altero de altero, aut nullo modo, aut non de omni nō semper secundum cōmune aliquid inerit. ANTI. Tex. cō 37.

Postquam Philosophus ostendit ꝙ non cōtingit procedere in infinitū in demonstrationibus, hic inducit quędam corollaria ex prædictis. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit ꝙ necesse est accipere aliquas primas propositiones. Secundo quomodo illis primis sit vtendū in demonstrationibus, ibi. {Cū autem oportet demonstrare.} Circa primum duo facit. Primo ostendit ꝙ necesse est deuenire ad aliquod primum quādo vnum de pluribus prædicatur. Secundo qñ vnum prædicatur de vno, ibi {Manifestum autem est.} Circa primum quatuor facit. Primo proponit intentum. Secundo manifestat propositum, ibi {vt scalenon, &c.} Tertio probat, ibi {Sit autem b &c.} Quarto excludit quandam obiectionē, ibi {In eodem quidem genere, &c.} Dicit ergo primo quòd demonstratis præmissis. s. ꝙ non sit procedere in infinitum in prædicationibus & demonstrationibus, manifestum est ꝙ si aliquid prędicaſ de duobus, puta a de c & d ita. s. ꝙ vnum eorum non prædicetur de altero, aut nullo modo, sicut animal prædicatur de homine & boue, quorum vnū nullo modo de alio prędicatur, aut non de omni, puta animal prædicatur de homine & masculo quorū neutrū de altero vniuersaliter prędicatur, sic inquā se habentibus terminis, manifestū est ꝙ non oportet ꝙ id prędicatū, quod de vtroq; prędicaſ, insit vtriq; ſ'm aliquod cōe, & hoc infinitum procedendo. Deinde cum dicit.

Triangulo nanq; duorum æqualium, & omnium inæqualium laterum angulos habere duobus rectis æquales, per cōmune competit quoddam. Competit enim vt vterque est quædam figura, & non vt aliud quicquam. At non semper id ita se habet. ARGY.

Vt scalenon, & isocheli duobus rectis æquales habere, secundum commune aliquid inest. Secundum enim quòd figura quædam est, & non secūdum alterum quod inest. Hoc autem non semper sic se habet. ANTI. vide in annot.

Manifestat propositum per exemplum. Sunt. n. duæ species trianguli, quarum vna vocatur scalenon, vel triangulus gradatus, cuius sunt tria latera inæqualia, alius est isocheles, cuius sunt duo latera æqualia, vnum autem horum non prædicatur de altero, vtrique autem inest hæc passio habere tres angulos æquales duobus rectis. Inest autem hoc eis secundum aliquid commune. s. ꝙ vterque horum est figura quædam. s. triangulus. Hoc autem non sic semper se habet. s. secundum quòd in infinitum conueniat secundum aliquid aliud, puta ꝙ habere tres conueniat triangulis iterum secūdum aliquid aliud, & sic in infinitum. Deinde cum dicit.

ARGY. *Sit autem b per quod a tam ipsi c quam d competere dicitur. Patet igitur ipsum a per alind commune quippiam ipsis competere, & illud item per alind. Quare inter duos terminos infiniti termini cadent. Ad hoc fieri ne quit. Non ergo necesse est pluribus idem per aliquod commune semper inesse, siquidem sint interualla, quæ medio vacant.*

ANTI. *Sit autem b secundum quòd est a in c d. Manifestum igitur est b in c d secundum commune est, & illud secundum alterum. Quare duorum terminorum in medijs infiniti vtique incident termini. Sed hoc est impossibile. Secundum igitur commune aliquid, esse non necesse est semper idem in pluribus, quoniam vere erunt immediata spatia.*

Probat propositum, & dicit, Sit ita q b prædicetur de c & de d secundum hoc commune quod est a, manifestū est ergo q b erit in c & in d f m illud commune quod est a, & si iterum insit a f m aliquod cōmune, & iterū illi cōmuni f m aliquid alind, procedetur in infinitū in medijs, sequitur igitur q inter duo extrema quæ sunt c & b cadant infiniti termini medij. Hoc autē est impossibile, ergo non necesse est si idem insit pluribus, q semper in infinitum insit eis f m aliquid cōmune, quia necesse est q perueniatur ad aliqua spacia immediata. i. ad aliquas immediatas prædicationes quas appellat spatia, vt supra

Lect. præce. sensus Ari. dictum est. Quantum igitur videtur ex hac probatione Arist. non est suus intellectus, q hoc non sit verum q qñ aliquid prædicatur de pluribus, quæ de se inuicem non prædicantur, q illud non insit illis pluribus f m aliquid commune. Hoc. n. verum est in omni quod prædicatur si cui passio, oportet. n. si inest pluribus, q insit ei secundū aliquid commune, licet forte id sit innominatum, sicut

Lect. 12. tex. expo. 2. supra dictum est, cum de vniuersali ageretur. Sed in illo communi non proceditur in infinitum, vt hæc ratio inducta à Philosopho euidenter probat. Si autem accipiatur aliquid cōmune, quod insit pluribus sicut genus speciebus, non semper oportebit aliquid prius accipere secundum q insit. Puta si viuum insit homini, & alino secundū aliquod prius. i. f m animal, animali autem & plātæ non insit f m aliquod prius, quia hæc sunt primæ species corporis viui siue animati. Deinde cum dicit.

ARGY. *Terminos tamen eodem in genere, & indiuiduis ex eisdem necesse est esse, siquidem ipsum commune rationē eorum, quæ per se competunt subit. Fieri nanque non potest, vt ea, quæ demonstrantur, ad aliud genus ex alio migrent ac transeant, vti diximus.*

ANTI. Tex. cō. 38. *In eodē quidem genere, & ex eisdem athomis necesse est terminos esse, siquidem his quæ per se sunt erit commune. Non enim erit ex alio genere in aliud descendentem demonstrare.*

Excludit quandam obuiationem. Posset enim aliquis dicere q semper accipitur f m aliquid commune, quia potest accipi commune alterius generis puta si dicamus q esse seipsum mouens inest homini & alino f m hoc cōmune quod est animal, & secūdum aliud cōmune quod est habens quantitatem, vel habens colorem, aut aliquid aliud huiusmodi, quæ possunt accipi in infinitum. Et ad hoc excludendum dicit q necesse est esse terminos medios qui accipiuntur ex eodem genere { & ex eisdem athomis } . i. indiuisibilibus. Et appellat athomos ipsos termi-

Quid per athomos. nos extremos, inter quos oportet accipi mediū si id cōmune quod accipitur vt medius terminus sit de nume-

Lectio. 15. ro eorum, quæ prædicantur per se. Quare autem oporteat ex eodem genere sumere terminos medios, ostendit per hoc, q sicut supra habitum est, non contingit demonstrationem transire de vno genere in aliud. Deinde cum dicit.

Patet etiam cum a competit ipsi b atque est aliquod medium, tum a posse ostendi ipsi cōpetere b. Atq; huius hac erunt, & totdem elementa, quot media sunt. Propositiones enim hæ, quæ medio vacant, elementa sunt, aut omnes, aut hæ quæ vniuersales sunt. Quod si nullum sit medium, non est vlterius demonstratio, sed hæc est ea via qua acceditur ad principia, ARGY.

Manifestum autem est, & cum a in b sit, siquidem est aliquod medium est demonstrare quòd a in b sit, & elementa huiusmodi sunt hæc, & tot, quot media sunt. Immediata enim propositiones sunt elementa, aut omnes, aut vniuersales. Si vero nō est medium, non amplius erit demonstratio, sed in principia via hæc est. ANTI. Vide in annot.

Ostendit q necesse est deuenire ad aliquod vnum in prædicabilibus in quibus prædicatur vnum de vno. Et primo in affirmatiuis. Secundo in negatiuis, ibi { Similiter autem & si a & c. } Dicit ergo primo manifestum esse q cum a prædicatur de b si horum sit aliquod medium, q illo medio vti possumus ad demonstrandum q a sit in b & hæc sunt principia huiusmodi conclusionis. Et quęcunq; accipiuntur vt media, sunt principia conclusionū mediatarum, quæ per ea concluduntur. Nihil enim aliud sunt elementa, siue principia demonstrationum, quam propositiones immediatæ. Et hoc dico { vel omnes, vel vniuersales, } quod quidem potest dupliciter intelligi. Pri. sensus. Vno modo vt propositio vniuersalis accipiatur f m q diuidiur contra singularem. Nam species specialissima nō prædicatur de singulari per aliquod medium. Vnde propositio hæc est immediata, Sortes est homo, non tamen est principium demonstrationis, quia demonstrationes non sunt de singularibus, cum eorum non sit scientia, & ita non omnis immediata est demonstrationis principiū sed solum vniuersalis. Alio modo potest intelligi f m q propositiones vniuersales dicuntur propositiones communes in omnibus propositionibus alicuius scientiæ, sicut omne totum est maius sua parte, vnde huiusmodi sunt simpliciter demonstrationum principia & in omnibus per se nota. Hęc autem propositio, homo est animal, vel isocheles est triangulus, non est principium demonstrationis in tota scientia, sed solum aliquarum particularium demonstrationum, neq; huiusmodi etiam propositiones sunt omnibus per se notæ. Sic igitur si sit aliquod medium propositionis datę erit demōstrare per aliquod medium quousq; deueniatur ad aliquid immediatum. Si vero non sit aliquod medium propositionis datæ, non poterit demonstrari. Sed hæc est via ad inueniendū prima principia demōstrationū, idest procedere a mediatis ad immediata resoluendo. Deinde cum dicit.

Similiter fit, & si a non competit ipsi b. Nam si est medium aliquod aut prius, cui non competit ipsum a est sine dubio demonstratio. Si vero non est, nulla est demonstratio. Atque quot sunt termini, tot sunt elementa principiaue. Propositiones enim quæ ex hisce constant, ipsius sunt demonstrationis principia. Et vt quædam principia sunt demonstrabilia hoc pacto, hoc est illud, & illud inest huic, sic & hoc modo hoc non est illud, & illud non inest huic. Quare quędam essendi quippiam, quędam non essendi, principia erunt. ARGY.

Similiter autem erit, & si a in a non sit. Siquidem. n. aut erit medium, aut prius, cui non inest, erit demonstratio, si vero non, non est, sed principium. Et elementa tot sunt, quot termini, & horum propositiones principia demonstrationis ANTI.

monstrationis sunt. Et sicut quædam principia sunt indemonstrabilia quòd sit hoc illud, & quòd sit hoc in illo, sic & quòd non erit hoc illud, nec quòd sit hoc in illo. Quare hæc quidem esse aliquid, alia autem non esse aliquid, erunt principia.

Ostendit ꝙ sit accipere primum in negatiuis, & dicit ꝙ si a negetur de b si sit accipere aliquod medium, a quo scilicet per prius remoueatur a quam a b tunc hæc propositio b non est a erit demonstrabilis. Si autem non sit aliquod tale medium accipere, non erit hæc propositio demonstrabilis, sed principiū demonstrationis. Et tot erūt elementa idest principia demonstrationis, quot erūt termini ad quos.s. statur, vt vltra non sit inuenire medium. Propositiones.n. quę fiunt ex huiusmodi terminis, sunt principia demonstrationis. Paura sic immediate prædicetur de b & a immediate remouetur a b, aut prędicetur de eo immediate b est terminus ad quē vltimo peruenitur in medijs sumendis, vnde vtraq; propositio erit immediata, & demonstrationis principium. Et patet ex præmissis ꝙ sicut sunt quædam principia indemonstrabilia affirmatiua, in quibus vnum de alio prædicatur, significando ꝙ hoc essentialiter est illud, sicut cum genus prædicatur de proxima specie, vel hoc sit in illo, sicut cum passio prędicatur de proprio & immediato subiecto, ita ēt sunt principia indemonstrabilia in negatiuis, negando essentiale prædicatū, vel etiā propriam passionē. Ex quo patet ꝙ quędam sunt principia demonstrationis ad demonstrandum conclusionem affirmatiuam, quam oportet concludere ex omnibus affirmatiuis, & quædam sunt principia demonstrationis, ad probandum cōclusionem negatiuam, ad cuius illationem oportet assumere aliquā negatiuam. Deinde cum dicit.

ARGY. *Cum autem ostendendum quippiam est, sumendum est quippiam, quod primum de ipso a prædicatur, sitq; id c de quo similiter ipsum dicitur A. Atq; hoc modo semper proficiscenti, nulla propositio tibi, nullusq; terminus affirmandus, extra ipsum A sumuntur in probando, sed mediū semper densatur, quousq; indiuisibilia fiāt, & vnum. Est autem tunc vnum, cum fuerit vacans medio interuallū, ac vna simpliciter propositio, quæ quidem medio vacat.*

ANTI. *Cum autem operat demonstrare aliquid, accipiendum est quod de B primum prædicetur, & sit C, & de hoc similiter A & sic semper vadens, nequaquam extra propositio cadet. Neque extra esse ipsius A accipiatur vt demōstretur, sed semper medium condenset quousque indiuisibilia fiant, & vnum. Est autem vnum, cum immediatū fiat, & vna propositio simplex & immediata.*

Ostendit quomodo vtēdum sit primis propositionibus in demonstrando: Et primo in propositionibus affirmatiuis. Secundo in negatiuis, ibi {In priuatiuis autem &c.} Circa primū tria facit. Primo ostendit qualiter oporteat sumere propositiones immediatas in demonstrationibus. Secūdo ostendit, quomodo huiusmodi propositiones se habeant ad demonstrationes, ibi {Et quemadmodum in alijs.} Tertio epilogat, ibi {In ostensiuis quidem igitur.} Dicit ergo primo ꝙ quando oportet demonstrare aliquam cōclusionem affirmatiuam, puta omne b est a necesse est accipere aliquid quod primo prædicetur de b quàm a, de quo a etiam prędicetur, & sit illud c, & si iterum aliquid sit de quo a per prius prędicetur quàm de c, sic semper procedendo, sic nec propositio nec terminus significans aliquod ens, accipietur in demonstrando extra ipsum a, quia oportebit quod a prædicetur de eo per se, & ita ꝙ contineatur sub eo & non sit ab eo extrinsecū sed oportebit semper cōdensare media. Et loquitur ad similitudinem hominum qui videntur esse condensati sedentes in aliqua sede, quando inter sedentes nullus potest intercedere medius, ita & media in demonstratione dicuntur densata, quando inter terminos acceptos nihil cadit medium, Et hoc est quod dicit {ꝙ medium densatur quousq; } perueniat ad hoc ꝙ spatia {fiant indiuisibilia} i. distantię inter duos terminos sunt tales ꝙ nō possunt diuidi in plures huiusmodi distātias, sed sit vnū spatiū tantum. Et hoc contingit, quādo propositio est immediata. Tunc.n. vere est vna propositio non solum actu, sed etiā potentia, quando est immediata. Si.n. sit mediata, quamuis sit vna in actu, quia vnum prædicatur de vno, tamē est multa in potentia, quia accepto medio formātur duæ propositiones, Sicut ēt linea quæ est vna in actu in quantum est continua, est multa in potentia inquantū diuisibilis per pūctū mediū. Et ideo dicit ꝙ propositio immediata est vna sicut simplex indiuisibilis. Deinde cū dicit.

Atque vt cæteris in rebus principium simplex est, idq; non est idem vbiq; sed in pondere quidem est mina, in modulatiōe vero primus sensibilis sonus, & in alijs aliud sic in ratiocinatione quidem est vnum, vacans medio propositio, in demonstratione autem, & scientia intellectus. ARGY.

Et quemadmodum in alijs est principium simplex, hoc autem non idem vbique, sed in graui quidem vncia, in melodia autem tonus, in membris autem diuisio, aliud autem in alio, sic est in syllogismo vna propositio immediata, in demonstratione autem, & scientia, intellectus. ANTI. vide in apot.

Ostendit quō se habeat propositio immediata ad demonstrationem. Vbi cōsiderandum est ꝙ sicut habetur in.x. Metaphy. in quolibet genere oportet esse vnum primum, quod est simplicissimum in genere illo, & mensura omniū quę sunt illius generis. Et quia mensura est homogena mensurato, ſm diuersitatem generum oportet esse huiusmodi prima indiuisibilia diuersa. vnde hoc nō est idem in omnibus, sed in grauitate ponderum accipitur vt vnum indiuisibile vncia. i. quoddam minimū pondus, quod tamen non est simplex omnino, quia quodlibet pondus est diuisibile in minora pondera, sed accipitur vt simplex per supositionem. In melodijs autem accipitur vt vnum principium tonus qui consistit in sesquioctaua propositione, vel diesis quę est differentia toni, & semitoni, & in diuersis generibus sunt diuersa principia indiuisibilia. Syllogismi autē principia sunt propositiones, vnde oportet ꝙ propositio simplicissima, quę est immediata sit vnum, quod est mensura syllogismorum. Demonstratio autem addit supra syllogismum quod facit scientiam. Comparatur autem intellectus ad scientiam, sicut indiuisibile ad multa. Nam scientia est per decursum a principijs ad conclusiones, intellectus autem est absoluta & simplex acceptio principij per se noti. Vnde intellectus respondet immediatæ propositioni, scientia autem conclusioni quę est propositio mediata. Sic igitur demonstrationis diuisibilis inquantum est syllogismus, vnum indiuisibile est propositio immediata. Ex parte autem scientię quam causat, vnum eius est intellectus. Tex.cō. 2. Lectio.1.

Deinde cum dicit.

In affirmationis igitur ratiocinationibus nihil extra id, quod inest, atque competit, cadit. ARGY.

In demonstratiuis quidē igitur syllogismis eius quod est, nihil cadit extra. ANTI.

Epilogando concludit quod supra ostensum est, scilicet ꝙ in affirmatiuis syllogismis medium non cadit extra extrema. Deinde cum dicit.

In

ARGY. *In negatiuis autem, vbi quidem est id, quod inesse oportet, nihil extra hoc cadit, veluti si A per B non competit D. Nam si C quidem cuilibet insit B, ipsum autem A nulli competat C, atque sit rursus A nulli competere C demonstrandum, medius inter hæc ipsa sumendus est terminus, atque hoc modo semper proficiscendum.*

ANTI. *In priuatiuis autem hoc quidem, quod oportet esse nihil extra hoc cadat, vt si A non est in B per C. Si enim in B omni quidem est C in nullo C autem est A item si indigeat quod in C A nullo sit medium accipiendum est ipsius A, & C & sic semper procedet.*

Ostendit quomodo vtendum sit propositionibus immediatis in syllogismis negatiuis. Et primo in prima figura, Secundo in secunda, ib, {Si vero oporteat monstrare.} Tertio in tertia, ibi {In tertio aũt modo.} Dicit ergo ꝙ in negatiuis syllogismis nihil mediorũ acceptorũ procedendo immediata cadet extra genus terminorum affirmatiuę propositionis in prima figura puta, si demõstrandum sit ꝙ nullum b est a, & accipitur medium c tali existente syllogismo, nullũ c, est a, omne b est c, ergo nullum b est a. Si ergo oporteat iterum probare ꝙ in nullo c sit a, oportet accipere medium ipsius c, & a quod. s. prædicetur de c, & per consequens de b & sic perueniet ad genus terminorum affirmatiuæ propositionis, & ita semper procedetur ꝙ media accepta nõ cadent extra affirmatiuam propositionẽ, cadent tamen extra genus prædicati negatiui, puta extra genus a. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quod si sit ipsum D nulli E competere demonstrandũ, hoc pacto, vt C cuilibet quidem D, nulli vero vel non cuilibet in sit E, nullus extra ipsum E terminus vnquam cadet. Hoc autem est id, cui non inesse oportet.*

ANTI. Vide in annot. *Si vero oporteat demonstrare quò D in E non sit, in eo quod est C in D quidẽ omni, in E aũt nullo, aut non in omni vnquã extra E cadet. Hoc aũt est, cui oporteat nõ inesse.*

Ostendit qualiter se habent in secunda figura, & dicit ꝙ si oporteat demonstrare ꝙ nullum e sit d in secunda figura accipiendo medium c, vt fiat syllogismus, omne d est c, nullum e est c, aut quoddam e est c, ergo nullum vel non omne e est d nũquàm medius terminus acceptus cadet extra e, quia si oportebit iterum demonstrare quòd nullum e est c oportebit iterum accipere aliquod mediũ inter e, & c, quia oportebit in secunda figura probare negatiuam. Affirmatiua enim in hac figura probari non potest. Vnde sicut in prima figura media accepta semper accipiuntur ex parte propositionis affirmatiuæ, ita oportet in secunda figura semper media accipi ex parte propositionis negatiuæ. Deinde cum dicit.

ARGY. *At in tertio modo, nec id, à quo negare, nec id, quod negare, seiungereque oportet, terminus sumendus vnquam egreditur.*

ANTI. *In tertio autem modo, neque à quo oportet, neque quod oportet priuari, nequaquam extra ibit.*

Ostendit qualiter hoc se habeat in tertia figura, & dicit quòd in tertia figura media accepta nõ erũt extra prędicatũ, quod negatur, neq; extra subiectũ a quo negãtur. Et hoc ideo, quia medium subijcitur affirmatiuę vel negatiuæ vtrique, vnde si oportet accipere aliquod mediũ oportet iterum id medium subijci affirmando vel negãdo, & sic media accepta nunquam acciperentur neq; extra prædicatum negatum, nec extra subiectum de quo negantur.

LECTIO XXXVII.

Tres apparentes rationes soluit, quibus demonstrationem particularem vniuersali potiorem esse ostendebatur.

ARGY. *Cum autem demonstrationum alia sit vniuersalis, alia particularis & alia affirmatiua, alia negatiua, ambigitur vtra sit pręstabilior. Et eodem mõ de ea, quę recte dicitur demõstrare, & de ea, quæ deducit ad id, quod fieri nequit.*

ANTI. Tex. cõ. 39. *Cum autem sit demonstratio alia quidem particularis, alia vero vniuersalis, & hæc quidem categorica, illa vero priuatiua, dubitatur qualis potior sit. Similiter autem & de ea, quæ demonstrare dicitur, & de ducenti ad impossibile demonstratione.*

Postquam Philosophus determinauit de syllogismo demonstratiuo, hic agit de comparatione demonstrationum adinuicem. Et quia scientia ex demonstratione causatur, ideo diuidit hæc pars in duas partes. In prima agit de comparatione demonstrationis. In secunda de comparatione sciæ, ibi {Certior autem scia est &c.} Circa primum tria facit. Primo mouet dubitationẽ de cõparatione demonstrationũ. Secũdo dicit quo ordine sit procedẽdũ, ibi {Primo quidã igitur.} Tertio prosequitur dubitationes motas, ibi {Videbitur quidem igitur &c.} Dicit ergo primo ꝙ demõstratio tripliciter diuiditur. Vno. n. modo diuiditur in vniuersalem & particularem. Alio autem modo in categoricam & priuatiuam idest affirmatiuam & negatiuam. Tertio autem modo diuiditur in eã, quæ demonstrat ostensiue, & in eam, quæ ducit, ad impossibile. Est ergo quæstio in singulis diuisionibus qualis, potior sit. Deinde cum dicit. Lect. 4.

ARGY. *Atque hoc de vniuersali primo particularive, deinde de affirmatiua, negatiuaque & postea de recta, deducenteque ad impossibile demonstratione determinabimus.*

ANTI. *Primum quidem igitur intendamus de vniuersali, & de particulari. Ostendentes autem hoc, & de ea, quæ demonstrare dicitur, & quæ est impossibile dicemus.*

Ostendit quo ordine sit agendem, & dicit ꝙ primo agẽdum est de comparatione vniuersalis & particularis demonstrationis. Et cum hoc fuerit ostensum, tunc dicemus & de demonstratione, quæ demõstratione, quę demonstrat aliquid affirmatiuæ, & de ea, quæ demonstrat ad impossibile, vtrum. s. affirmatiua sit potior, & vtrum ea quæ est ad impossibile sit potior. Deinde cum dicit.

ARGY. *Forsitan itaque cuipiam hoc pacto consideranti particularis præstabilior vniuersalis videtur. Nam si ea demonstratio, qua magis scimus, est præstabilior, hæc. n. sane demonstrationis est virtus, atq; magis vnũquodq; tũ scimus, cũ ipsum per se, quàm cũ per aliud scimus, ceu musicum Coriscum tum scimus magis cum percipiamus Coriscum esse musicum quàm cum cognoscimus hominem esse musicum, & in cæteris similiter, vniuersalis autem ostendit quippiam non vt ipsum est, sed vt aliud, veluti triangulum duorum æqualium laterum angulos habere duobus rectis æquales, non hoc sane, quod duorum est ęqualiũ laterum, sed quod triangulus est, particulari demonstratione cuipiam inesse quippiam, vt ipsum est ostendente, si igitur ea demonstratio præstabilior est, quæ per se quippiam demonstrat, & particularis est talis, ipsa demõstratio particularis magis nimirum demonstratio, ac præstabilior, quàm vniuersalis esse videbitur.*

ANTI. *Videbitur quidem igitur fortassis vtiq; quibusdam sic intendentibus particularis esse dignior. Si. n. secundũ quã maxime scimus demonstrationem potior est demonstratio, hæc. n. virtus demonstrationis est, magis autẽ scimus vnum cum ipsum cognoscimus secundum ipsum, quàm secundum aliud, vt musicum Coriscum quãdo Coriscus musicus est, quàm cum homo musicus sit, similiter autem & in alijs, sed vniuersalis quoniã aliud, non quoniam ipsum*

contingit

contingit demonstrat, vt quoniam aquitibiarũ est, non quia aquitibiarum, sed quoniã triangulus, sed particularis, quoniam ipsum est si igitur potior quidem est qua est secundũ ipsum, huiusmodi autem est particularis, vniuersali magis & potior vtique secundum partem demonstratio erit.

Prosequit̃ dubitationes propositas. Et primo de cõ-
paratione demõstratiotionis particularis & vniuersalis.
Secundo de comparatione affirmatiuæ & negatiuæ, ibi
Lectio.39. {Quod aũt affirmatiua &c.} Tertio de comparatione
Lectio.40. ostensiuæ & ducentis ad impossibile, ibi {Quoniã aũt
categorica &c.} Circa primum tria facit. Primo propo-
Lect.37.11. nit rationes ad ostendendum ꝙ particularis demonstra
expo.5 tio sit potior q̃ vniuersalis. Secundo soluit eas, ibi {Aut
Lect. 38. primum quidem &c.} Tertio ponit rationas in contra-
rium ibi, {Amplius si demõstratio &c.} Circa primũ po
nit tres rationes dicens, ꝙ quibusdã forte videbitur per
has rationes immediate ponendas, ꝙ particularis demõ
stratio sit potior, vel dignior quàm vniuersalis. Et prima
ratio talis est. Illa demonstratio est potior per quam ma
xime scimus. Et hoc sic probat, quia virtus, demonstra-
Virtus rei tionis est scire. Dicitur.n. virtus vniuscuiusq; id quod vl
cuiusque. timum potest, sicut hominis qui potest ferre. C. libras,
virtus nõ est ꝙ ferat. x. sed ꝙ ferat. C. quod est vltimum
Te.cõ. 116. suæ potentiæ, vt dicitur in 1. de Cœlo & mũdo. Hæc aũt
Lect.15.1. maximum est quod põt facere demonstratio. s. ꝙ faciat
expo.3. scire. Vnde hęc est virtus demonstrationis. Vnũquodq;
Tex. cõ. 18. aũt tanto perfectius est, quando magis attingit ad pro-
Lect.6.1. priam virtutem, vt patet in 7. Physi. Vnde manifeste pa
expo.pri. tet hæc propositio ꝙ quanto magis demonstratio facit
scire, tanto est potior. Assumit autem ꝙ magis vnum-
quodq; cum cognoscimus ipsum sm se, quàm quando
cognoscimus ipsum sm aliud, vtputa de Corisco, ꝙ Co
riscus est musicus magis hoc scimus, quàm si sciamus so
lum ꝙ homo est musicus. Et ista propositio simpliciter
vera est, quia semper id, quod est p se prius est eo, quod
Tex. 91. est per aliud, & causa eius, vt dicitur in 8. Phisico. Ex his
Lect. 9. 8. itaq; subintelligitur conclusio, ꝙ potior est demonstra-
capo. vlti. tio quę facit scire aliquid sm se, quàm quę facit scire sm
aliud. Demonstratio autem vniuersalis demonstrat ali-
quid & facit scire non sm ipsum, sed sm aliud. s. sm vni
uersale sicut ꝙ triangulus duorum æqualium laterũ qui
est isocheles habere tres, non quia est isocheles sed quia
est triangulus. Particularis autem demonstratio demon-
strat de aliqua re particulari sm seipsam. Vnde sequitur
sm præmissa ꝙ particularis demonstratio sit potior q̃
vniuersalis. Secundam & tertiam rationem ponit ibi.

ARGY. *Praterea, si vniuersale quidem non sit prater res singulas quicquam, demõstratio autem opinionem efficit esse quid id, de quo demonstrat, vt quadam in ratione rerum talem esse naturam, ceu trianguli prater singulos, figura prater singulas, numeri denique prater singulos, atq; ea demonstratio, que circa id versatur, quod est in ratione rerum, ea est demonstratione praestantior, qua circa id versatur, quod rationem eorum, qua sunt egreditur, eaq; rursus, per quam non efficitur error, praestantior est ea per quam error efficitur, vniuersalis autem talis est demõstratio, quod quidem intueri licet cum rationum similitudo mutato ordine demõstratur, nam id inquiunt quod est quid tale, similitudinem mutato ordine rationum subibit quod quidem neque linea, neq; numerus est, neque solidum neq; planũ, sed prater hęc aliud quiddam, si igitur hac demonstratio vniuersalis est magis, & est de eo, quod minus esse videtur, quã id, de quo particularis demõstrat, atq; opinionẽ efficit falsam, vniuersalis profecto demonstratio inferior erit longe particulari.*

ANTI. *Amplius si vniuersale quidem non est aliquid prater singularia, demonstratio autem opinionem conficit esse aliquid hoc, secundum quòd demonstrat, & quandam naturã esse hanc in his qua sunt, vt trianguli prater quosdam, & figura prater aliquas, & numeri prater numeros, potior autem est que est de esse, quam de non esse, & propter quã non errabitur, quam propter quam errabitur. est autẽ vniuersalis huiusmodi, procedentes.n. demonstrat quod est analogum, quod neq; linea, neq; numerus, neq; solidũ, neq; planũ est, sed pręter hoc aliquid, si igitur vniuersalis quidẽ magis hoc est, de eo aũt quod est, minus, quã particularis, et facit opinionẽ falsam, indignior vtiq; erit vl̃is particulari.* Vide in annot.

Quæ talis est. Vniuersale non est aliquid præter sin- Tex. cõ. 28.
gularia, vt probatur in 4. Metaphy. Demonstratio aũt Lec.7.p to.
vniuersalis facit opinionem ex ipso modo suæ demon-
strationis ꝙ sit aliquid & quædam natura in entibus, Pu
ta cum demonstrat aliquid de triangulo præter particu-
lares triangulos, & de numero præter particulares nume
ros. Pręmissis autem duabus propositionibus addit alias
duas. Nam primæ propositioni, quæ dicebat ꝙ vniuersa
le non est aliquid præter singularia, addit hanc proposi-
tionẽ, ꝙ potior est demonstratio, quæ est de ente, quàm
quæ est de non ente. Secundæ aũt propositioni, quæ dice
bat ꝙ demonstratio vniuersalis facit opinionem ꝙ vni-
uersale aliquid sit in rerum natura, addit aliam propositionem. s. ꝙ demonstratio, quæ nõ facit errare est potior
ꝙ ea per quam erratur. Et ostendit ꝙ propter demõstra
tionẽ vl̃em erratur, quia procedens sm demonstrationẽ
vniuersalem, demonstrat de aliquo vniuersali sicut de
quodã analogo. i. sicut de quodam cõmuni quod propor
tionaliter se habet ad multa, quasi sit aliquid cõmune qd
neq; est linea, neq; numerus, neq; solidũ. i. corpus, neque
planum. i. superficies, sed aliquid pręter hoc. i. ipsa quãti-
tas vl̃is, vel aliquid præter hoc. i. ꝙ necesse est ponere ad
hoc ꝙ ista habeant rõnem quantitatis. Si igitur sm duo
media quasi duplici rõne concludit vnam conclusionẽ
dicẽs, ꝙ si vniuersalis demõstratio, ita se habet, ꝙ minus
de ente habet quã particularis, & magis facit opinionẽ
falsam quàm particularis, sequit̃ ex his duobus medijs, ꝙ
vl̃is sit indignior quàm particularis. Deinde cum dicit.

ARGY. *An harum altera ratio non magis est de vniuersali, quã de particulari. Nam si duobus rectis aquales habere, non hoc ei triangulo competit, qui duorum est aqualium laterũ, quo est talis, sed quo triangulus est, is, qui scit illud ipsi competere quo duorum est aqualium laterum, minus profecto scit cui nam & ipsum est competit, quam qui scit idem eidem ea ratione competere, qua triangulus est. Atque omnino si illud non eo triangulo cõpetit, quo triangulus est, deinde quispiam idipsum ostendit, non erit ipsius vtiq; demonstratio. Sin vero triangulo competit, vt triangulus est, is magis profecto scit, qui illud triangulo, quo triangulus est, percipit competere. Eadem est & in cateris ratio. Si igitur triangulus ad plura sese extendit, ratioq; est eadem, et non solo communis est nomine, atq; cui vis insunt triangulo tres anguli duobus rectis aquales, non sane triangulus, vt duorum est aqualium laterum, sed econtra qui duorum est aqualium laterum, vt triãgulus est, tales angulos habet. Quare qui scit vniuersaliter, is magis, scit vt quodq; cuique competit, quam is, qui particulariter scit. Vniuersalis igitur demonstratio praestabilior est demonstratione particulari.*

ANTI. *Aut primum quidem nihil magis, in vniuersali, quàm in particulari ratio est. Si enim quod duobus rectis inest, non est secundum quòd est isocheles, sed secundum*

dum quòd triangulus est, cognoscens, quoniam ipsum, minus cognouit inquantum ipsum est, quam cognoscens, quoniam triangulus est, & omnino si non sit quidem secundum quòd est triangulus, postea demonstrat, non vtique erit demonstratio. Si vero sit cognoscens vnumquodque secundum vnumquodque est, magis cognouit. Si igitur triangulus in plus est, & eadem ratio & non secundum æquiuocationem, triangulus est, & inest omni triangulo, quod est duobus rectis habens æquales, non vtiq; & triangulus inquantum æquitibiarum, sed æquitibiarum secundum quòd est triangulus, habet huiusmodi angulos. Quare vniuersaliter sciens, magis cognouit secundum quòd est, quam secũdum partem. Potior itaq; est vniuersalis, quam particularis.

Soluit prędictas rationes per ordinem. Et primo primam dicens, ꝙ primum quidem, i. ſm quod procedebat prima ratio non habet aliã rationẽ in vniuersali quàm in particulari, quia vtrobiq; inuenitur ſm, se & ſm aliud. Et manifestat ꝙ in vli inueniatur ſm se. Habere. n. tres angulos æquales duobus rectis, non cõuenit isocheli ſm se, i. ſm ꝙ isocheles est, sed ſm ꝙ est triangulus, & ideo qui cognoscit quendam triãgulum habere tres. s. isochelẽ, minus habet cognitionẽ de eo, quod est per se quàm si cognoscat ꝙ triangulus habeat tres. Et est vliter dicẽdum, ꝙ si sit aliquid, quod non insit triãgulo ſm ꝙ triãgulus, & demonstretur de eo, quicquid sit illud, non erit vera demonstratio. Si aũt insit & ſm ꝙ est triangulus, cognoscens in vniuersali, de triangulo ſm ꝙ huiusmodi perfectiorem cognitionem habet. Ex his igitur concludit conditionalẽ in cuius antecedẽti ponuntur tria. Quorum vnũ est ꝙ triangulus sit in plus quàm isocheles. Secundum est ꝙ triangulus prædicetur de isochele & alijs ſm eandem rationem & non æquiuoce. Tertium est ꝙ habere tres angulos æquales duobus rectis insit omni triangulo. Et his tribus suppositis, consequens est ꝙ habere tres non conueniat ad triangulũ inquantum est isocheles, sed econuerso. Apposuit autem prima duo in antecedente, quia si triangulus non esset in plus, vel si æquiuoce prædicaretur de pluribus, non compararetur ad isochelem sicut vniuersale ad particulare. Tertium aũt addit, quia si habere tres non conueniret omni triangulo, non conueniret ei inquantum triangulus, sed inquantũ aliquis triãgulus. Sicut hoc ipsum ꝙ est habere tres, quia non cõuenit omni figurę inquantũ est figura, sed inquãtum est figura quædam, quæ triangulus est. Ex his concludit oppositum eius, quod obiectio supponebat. s. ꝙ ille qui scit in vli, magis cognoscit rem per se & inquantũ huiusmodi, quã ille, qui cognoscit in particulari. Et ex hoc concludit principale propositũ. s. ꝙ potior sit demõstratio vlis, quã particularis. Secundã rõnem soluit ibi.

ARGY. *Præterea si vniuersale vna quædam sit ratio, & non solo communi nomine, non minus erit, quàm res nonnullæ particulares, quin etiam magis erit, ac tanto, quanto in illis sunt ea, quæ non intereunt. Particularia autem magis occidunt.*

ANTI. *Amplius siquidem sit quędã ratio vna, et non ęquiuocatio, vniuersale erit vtiq;, nihil minus quibusdã secũdũ partẽ, sed magis est quanto incorruptibilia in illis sunt. Quæ vero secũdum partẽ sunt corruptibilia sunt magis.*

Et dicit, ꝙ si vniuersale prædicatur de pluribus ſm vnam rationem, & non æquiuoce, vniuersale quantũ ad id, quod rationis est, idest quantũ ad scientiam & demõstrationem, non erit minus ens, quã particulare, sed magis. Quia quod incorruptibile est, magis est quam corruptibile, modo autem vniuersale est incorruptibile, particularia autem sunt corruptibilia, quibus accidit corruptio ſm principia indiuidualia, non ſm rationẽ speciei, quæ communis est omnibus, & conseruatur per generationem. Sic igitur quantum ad id, quod rationis est, vniuersalia magis sunt entia quam particularia. Quantum vero ad naturalem subsistẽtia particularia sunt magis entia, quæ dicuntur primæ & principales substantiæ.

Tertiam rationem soluit.

Præterea nulla prorsus necessitas cogit. Ideo præter hæc aliquid hoc esse putatur, quia vnum significat. Non enim id in ipso magis, quàm in alijs compelleres, quæcunque non substantiam, sed quantum, aut quale, cæteraque significant talia. Quod si putatur, non demonstratio sane, sed is, qui audit huius est causa. ARGY.

Amplius neq; vna necessitas est opinari aliquid esse hoc præter hæc, quoniã vnum ostendit nihil magis, quàm in alijs, quæcunq; non aliquid significant, sed aut quale, aut ad aliquid, aut facere. Sic ergo non demonstratio est causa, sed male audiens. ANTI.

Et dicit, ꝙ quamuis in propositionibus, vel demonstrationibus vniuersalibus significetur aliquid vnũ ſm se, puta triangulus, nulla tamen necessitas est, ꝙ propter hoc aliquis opinetur ꝙ triangulus sit quoddam vnũ præter multa, sicut in his, quæ non significant substantiã, sed aliquod genus accidentis, cum ea absolute significamus, puta dicendo albedinem, vel paternitatem, non propter hoc cognoscimus aliquẽ opinari ꝙ huiusmodi sunt præter substãtiam. Intellectus. n. potest intelligere aliquid eorum, quæ sunt coniuncta ſm rem, sine hoc ꝙ actu intelligat aliud, nec tamẽ intellectus est falsus. Sicut si album sit musicum, possum intelligere albũ, & aliquid attribuere ei, & demõstrare de ipso, puta ꝙ sit disgregatiuum visus, nulla consideratione facta de musico. Si tamen aliquis intelligeret album non esse musicum, tunc intellectus esset falsus. Sic igitur cum dicimus aut intelligimus ꝙ albedo est color, nulla mentione facta de subiecto, verum dicimus. Esset autem falsum si diceremus, albedo, quæ est color, non est in subiecto. Et similiter cum dicimus, omnis homo est animal, veræ loquimur, non facta mentione de aliquo particulari homine. Esset tamen falsum si diceremus, homo est animal existens separatus à particularibus hominibus. Si autem hoc est, ergo sequitur ꝙ demonstratio non sit cã falsæ opinionis, qua quis opinat vle esse extra singularia, sed audiẽs, qui male intelligit. Vnde ex hoc nihil derogat vli demonstrationi.

Intellectus per primam obe. quid potest.

LECTIO XXXVIII.

Septem rationibus probat vniuersalem demonstrationem potiorem esse particulari.

Præterea, si demonstratio quidem est ratiocinatio causam ostendens, & propter quid est, vniuersale aũt magis est causa, nam cui per se quippiã inest, id sibiipsi est causa, atq; vniuersale primũ est sane, ergo est causa, demonstratio nimirum vniuersalis præstabilior est demonstratione particulari. Est. n. magis causa, et ipsius propter quid est. ARGY.

Amplius si demonstratio est syllogismus demonstratiuus causæ, & propter quid, vniuersale autem magis est causa, cui. n. per se inest aliquid, hoc idẽ ipsum causa est, vniuersale autem primo est, cui inest per se, causa ergo vniuersale est. Quare & demonstratio dignior est. Magis. n. causa est, & quod propter quid est. ANTI.

Postquam Philosophus soluit rationes quæ erant, vel stãt ad partem falsam, hic inducit rationes ad partem veram. s. ad ostendendum ꝙ demonstratio vlis sit potior.

Et circa hoc ponit septem rationes, annectens eas præmissis solutionibus, ex quibus etiá propositú cócludi potest, vt supra patuit.

Prima ratio ad per. 5. Lect. 4. Le.pc. ex. 5.

Prima ergo ratio talis est. Demóstratio est syllogismus ostendens cám & propter quid, sic.n. contingit scire sicut habitum est. Sed vſe magis est tale, quam particulare. Iam.n. ostensum est in prima solutione, q vſi magis inest per se aliquid, quá particulari. Illud autē cui inest aliquid per se, est causa eius. Subiectum.n. est causa propriæ passionis, quæ ei per se inest. Vniuersale autem est primum cui propria passio inest, vt ex supra dictis patet. Vnde patet q proprie causa est id, quod est vſe. Ex quo concludit propositum.s. quod demonstratio vſis sit dignior, vtpote magis declarans causam, & propter quid. Secundam rationem ponit ibi.

Lect. 12. ex. vlti. tex. 2. vltim.

ARGY. *Præterea vsq; ad hoc propter quid quærimus & tunc arbitramur scire, cum non est aliquid aliud quàm hoc, ob quod aut sit quippiam, aut est. Sic.n. ipsum extremum iam finis, ac vltimum est. Veluti gratia cuius accessit? vt argentum accipiat, & hoc gratia cuius? vt reddat id quod mutuo cepit, ac debet, & hoc item gratia cuius? vt non iniuriam faciat. Et sic euntes cum non est ob aliud vlterius, nec est aliud cuius gratia, tum ob idipsum, vt finem accessisse, & esse, ac fieri dicimus. Et tum maxime scire propter quid accessit putamus. Quod si cunctis in causis res sese habet similiter, & cum propter quid quæritur, in ijs autem, quę sic sunt causę, vt harum gratia cętera sint, & fiant hoc scimus maxime pacto, & in cæteris tum maxime scimus, cum non vlterius hoc est, quia aliud est. Percepto hoc igitur angulos externos quatuor rectis ęquales habere, quia duorum est æqualium laterũ, restat quęrere, propter quid hoc eos angulos habet. Atque cognito quia triangulus est, restat item quærere, propter quid hoc eos triangulus habet. Quod si percipiamus, quia est figura quæ rectis ex lineis constat, cui quidē non propterea quod aliud quippiam est, anguli competunt dicti, tum profecto maxime scimus, ac etiā tum vniuersaliter scimus. Demōstra.io igitur vniuersalis pręstabilior est lōge particulari.*

ANTI. *Amplius vsq; ad hoc quærimus propter quid, et tũc opinamur scire, cũ non sit aliquod aliud, quàm hoc, aut quod fiat, aut quod sit. Finis.n. & terminus vltimus iam sic est, vt cuius causa venit? vt accipiat argentum hoc autē est, quatenus reddat cui debuit, hoc autem est, vt non iniuste agat. Et sic procedentes, cũ nō amplius propter aliud, neq; alterius causa, propter hoc sicut propter finem dicimus venire, & esse, & fieri, & tũc cognoscere magis propter quid venit. Si igitur se habet similiter in alijs causis & quæ sunt propter quid, in ijs autem, quæcunque causæ sic sunt, sicut quæ est cuius causa, sic scimus maxime, & in alijs igitur tunc maxime scimus, quando non amplius sit hoc quoniam aliud est. Cum igitur cognoscatur quidem quòd quatuor, qui sunt extra, æquales sunt, quoniam isocheles, adhuc deest propter quid, quia triangulus, & hoc quia est figura rectilinea. Si autem hoc non amplius propter quid aliud, tunc maxime scimus, & vniuersale autem tunc. Vniuersalis itaque potior est.*

Et sumitur hæc ratio à causis finalibus. Vbi cósiderādum est. q aliquid est finis alterius, & quantum ad fieri & quantum ad esse. Quantum ad fieri, quidem, sicut generes est propter formam. Quãtum ad esse, sicut domus est propter habitationem.

Finis alterius dupl̃r.

Dicit ergo vsq; ad illum terminum quærimus propter quid fiat aliquid, quousq; nō sit aliquid aliud assignare quam hoc, ad quod peruentũ est propter quid fiat, vel sit id de quo quæritur propter quid. Et quando hoc inuenimus, opinamur nos scire propter quid, & hoc ideo, quia illud, quod iam sic est vltimum, vt non sit aliquid aliud vlterius quęrendum est id, quod est veræ finis & terminus, qui quæritur, cum quęrimus propter quid. Et ponit exemplum, puta si quæramus cuius causa aliquis venit, & respódeatur, vt accipiat argentum, hoc autem propter quid? vt reddat debitum, & hoc propter hoc, vt.s. non iniuste agat. Et sic semper procedentes, quando iam nō erit amplius aliquod aliud, propter quid, sicut propter finem, puta cum peruenimus ad vltimum finē, quæ est beatitudo, dicemus q propter hoc venit sicut propter finem. Et similiter in omnibus alijs, quæ sunt vel fiunt propter finem, & quando ad hoc peruenerimus, sciemus propter quid venit. Si igitũ ita se habet in alijs causis, sicut in finalibus, q tunc maxime scimus quando ad vltimum fuerit peruentum, ergo tunc in alijs maxime scimus quando peruenimus ad hoc quod hoc inest huic nō amplius propter aliquid aliud. Et hoc contingit quando peruenerimus ad vſe. Et hoc manifestat in tali exemplo. Si.n. quæramus de isto triãgulo particulari, quare anguli eius extrinseci sunt æquales quatuor rectis? Respondebitur q hoc contingit huic triangulo, quia est isocheles. Isocheles autem est talis, quia est triangulus autem est talis, quia est figura rectilinea talis. Si amplius non possit procedit, tunc maxime scimus. Hoc autem est, quia peruenitur ad vniuersale. Ergo vniuersalis demonstratio potior est particulari. Tertiam rationem ponit ibi.

ARGY. *Præterea demonstratio, quo particularis est magis, eo magis ad simplex ac ipsum vltimum pergit. At res, quo sunt infinita, eo nequeunt sciri. Quo vero sunt finita, eo sub scientiam cadunt. Quibus efficitur, vt res, quo sunt vniuersales, eo magis sub scientiam cadant, quàm hoc sane, quo sunt particulares. Vniuersalia igitũ sunt demonstrabilia magis. At eorũ magis est demōstratio, quæ sunt demonstrabilia magis. Nam ea, quæ referunt simul, sunt talia magis. Vniuersalis igitur demonstratio pręstabilior est longe particulari, cum sit & magis, vt probatum est, demonstratio.*

ANTI. *Amplius quantocunq; aliquid secũdum partes est, in infinita cadit. Vniuersalis autem in simplex & finē est. Secundum quòd sunt infinita, non sunt scibilia, sed secundum quòd sunt finita scibilia sunt. Secundum itaq; quòd vniuersalia sunt magis sunt scibilia, quàm quæ sunt secundum partē. Demonstrabilia ergo magis sunt vniuersalia. De demonstrabilibus autem magis est demonstratio, similiter.n. magis ad aliquid sunt. Dignior ergo vniuersalis est, quàm particularis, & magis demonstratio est.*

Et dicit, q quanto magis proceditur versus particularia, tãto magis itur versus infinitum, quia vt dicitur in 3. Physic. infinitum congruit materiæ quæ est indiuiduationis principium. Sed quanto magis itur versus vniuersale, tãto magis itur ad aliquid simpliciter & io ipsum finem, quia ratio vniuersalis sumitur ex parte formæ quæ est simplex, & habet rationem finis inquantum terminat infinitatem materiæ. Manifestum est autem q infinita inquantum huiusmodi non sunt scibilia, sed inquantũ aliqua sunt finita, iotaotum sunt scibilia, quia materia nō est principium cognoscendi rem, sed magis forma. Manifestum est ergo, q vniuersalia sunt magis scibilia quàm particularia. Ergo etiam sunt magis demóstrabilia, quia demonstratio est syllogismus faciens scire, sed magis demonstrabilium est potior demonstratio. Simul.n. intenduntur ea, quæ dicuntur adinuicem. Demonstratio autem ad demonstrabile dicitur. Et sic cum vniuersalia

sunt

ſunt magis demonſtrabilia, demõſtratio vniuerſalis erit potior. Quartam rationem ponit ibi.

ARGY. *Præterea, ſi ea demonſtratio magis eſt expetenda, per quam hoc & aliud ſcitur, quàm ea, per quam hoc ſolum percipitur, iſque qui habet vniuerſale, ſcit & particulare, & non econtra, patet vniuerſalem demonſtrationem expetendam eſſe magis, & præſtabiliorem hoc quoque pacto, quàm demonſtrationem particularem.*

ANTI. *Amplius ſi magis præponenda eſt ſecundum quam habet hoc & aliud, quàm ſecundum hoc ſolum cognouit vniuerſale autem habens cognouit & particulare, hoc autem vniuerſale non ſciuit quare & ſic vtique magis præponenda erit.*

Quæ talis eſt. Cum demõſtrationis finis ſcit ſciẽtia, quanto demõſtratio plura facit ſcire, tanto potior eſt. Et hoc eſt quod dicit, ꝙ magis præ ferenda eſt demõſtratio, ſm quam homo cognoſcit hoc & aliud, quam iſta ſm quam homo cognoſcit vnum ſolum. Sed ille qui habet cognitionem de vniuerſali, cognſcit etiam particulare, dũmodo ſciat ꝙ ſub vniuerſali contineatur particulare, ſicut qui cognoſcit omnem mulam eſſe ſterilem cognoſcit hanc eſſe ſterilem, ſed ille qui cognoſcit particulare, non propter hoc vniuerſale cognoſcit. Non.n.ſi cognoſco hanc mulã eſſe ſterilem, propter hoc cognoſco omnem mulam eſſe ſterilem. Relinquitur ergo ꝙ demonſtratio vniuerſalis, per quam cognoſcitur vniuerſale, ſit potior quam particularis, per quam cognoſcitur particulare. Quintam rationem ponit ibi.

ARGY. *Inſuper vniuerſaliter magis demonſtrare nil aliud eſt quam per id oſtendere mediũ, quod principio propinquius eſt. Propinquiſſimum autem ideſt, quod vacat medio, at hoc eſt principium. Si igitur demonſtratio, quę conficitur ex principio, vel ex magis principio, exactior eſt ea, quæ non ex principio, vel ex minus principio proficiſcitur, atque talis eſt ea, quæ magis vniuerſalis eſt demonſtratio, vniuerſalis profectò demonſtratio præſtabilior eſt demõſtratione particulari. Veluti ſi demonſtrare oporteat A competere D, mediaq́; ſint B atque C, & B ſit ſuperius ipſo C. ea ſane demonſtratio, quæ per B medium conficitur magis erit, vniuerſalis, quàm ea, quæ per medium C extruetur. At enim harum rationum nonnullæ differendi ſubeunt modum.*

ANTI. *Amplius autem & ſic. Vniuerſale enim magis demõſtrare eſt quòd eſt per medium demonſtrare cum propinquius ſit in principio, proximum autem eſt immediatum, hoc autem eſt principium. Si igitur quæ ex principio eſt, ea, quæ non eſt ex principio & quæ magis, etiam ex principio, ea, quæ minus eſt certior eſt demonſtratio, eſt autẽ huiuſmodi vniuerſalis magis, dignior vtiq; erit vniuerſalis magis. Vt ſi oporteat demonſtrare A de D media ſunt in quibus eſt B C. magis autem ſurſum ſit B, quare ſi per B vniuerſale magis eſt. Sed eorum quæ dicta ſunt quædam logica ſunt.*

Quæ talis eſt. Quãto mediũ demõſtrationis eſt propinquius primo principio, tãto demonſtratio eſt potior. Hoc probat, quia ſi illa demonſtratio quæ procedit ex principio immediato, eſt certior ea quæ non procedit ex principio immediato, ſed ex mediato, neceſſe eſt, ꝙ quãto aliqua demonſtratio procedit ex medio propinquiori principio immediato, tãto ſit potior. Sed vniuerſalis procedit ex medio propinqori principio, quod eſt propoſitio immediata. Et hoc manifeſtat in terminis. Si.n. oporteat demonſtrare a, quod eſt vniuerſaliſſimũ, de d, quod eſt particulariſſimum, puta ſubſtantiam de homine, & accipiantur b, & c, puta animal & viuum, ita ꝙ b ſit ſuperius quam c, ſicut viuum quam animal, manifeſtum eſt ꝙ b quod eſt vſius erit mediatũ ipſi a & per hoc magis cognoſcitur, quã per c quod eſt minus vniuerſale. Vnde relinquitur, ꝙ demonſtratio vniuerſalis potior ſit, quam particularis. Addit autem quaſdã prædictarum rationum logicas eſſe, quia.ſ. procedunt ex cõmunibus principijs, quæ non ſunt demonſtrationi propria, ſicut pręcipue tertia & quarta quæ accipiunt pro medio id, quod eſt commune omni cognitioni. Aliæ vero tres prædictarum rationum.ſ. prima, ſecunda, & quinta, magis videntur eſſe analeticæ, vtpote procedentes ex proprijs principijs demonſtrationis. Sextam rationem ponit ibi.

Maxime autem inde patet vniuerſalem magis præſtabilem eſſe. Nam eam propoſitionem priorem habemus, poſteriorem quoq; tum quodammodo ſcimus, potentiaq́; habemus, veluti ſi quiſpiam omnem triangulum ſcit duobus rectis æquales habere, eum quoq; qui duorum eſt æqualiũ laterum ſcit quodãmodo, potentiaq́; duobus rectis æquales habere, & ſi neſcit ipſum triangulum eſſe. Sed qui propoſitionem hanc habet, is vniuerſalem nullo ſcit modo, neque potentia, neque actu. ARGY.

Maxime aũt manifeſtum eſt quòd vniuerſalis magis propria ſit, quoniã propoſitionũ, hanc quidem priorẽ habente, ſcimus quodammodo & poſteriorem, & habemus potentia. Vt ſi aliquis cognouit quòd omnis triãgulus habet angulos tres æquales duobus rectis, ſciuit quodammodo quòd iſocheles duobus rectis potentia ſit, & ſi non cognouit quidem quòd triangulus ſit. Hanc autem habens propoſitionem, vniuerſale nullo modo cognouit, neq; potentia, neque actu. ANTI.

Et dicit, ꝙ maxime euidens eſt vniuerſalem demonſtrationem principaliorem eſſe ex ipſis propoſitionibus, ex quibus vtraq; demonſtratio procedit. Nam vniuerſalis demonſtratio procedit ex vniuerſalibus propoſitionibus. Particularis autem demonſtratio procedit ex aliqua particulari propoſitione. Propoſitionum autem vniuerſalis & particularis talis eſt comparatio, ꝙ ille qui habet cognitionem de priori.ſ. de vniuerſali, cognoſcit quodãmodo poſteriorem.ſ. in potentia. Nam in vniuerſali ſunt in potentia particularia, ſicut in toto ſunt potẽtia partes. Puta ſi aliquis cognoſcit ꝙ omnis triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis, iam in potentia cognoſcit hoc de iſochele. Sed ille qui cognoſcit aliquid de particulari, non propter hoc cognoſcit in vſi, neq; in potentia neq; in actu. Non.n. vſis propoſitio continetur in particulari, neq; in actu, neq; in potentia. Si igiť demonſtratio eſt potior, quę ex prioribus propoſitionibus procedit, ſequitur quod demõſtratio vniuerſalis ſit potior. Eſt autem attendendum, ꝙ hęc non differt à quarta ſuprapoſita, niſi ꝙ ibi fiebat comparatio concluſionum, quæ cognoſcuntur per demonſtrationem, hic autem fit comparatio propoſitionum, ex quibus demonſtratio procedit. (Deduci conclu.intenta. Hæc rõ diff. a 4. ſuprapoſita.)

Septimam rationem ponit ibi.

Præterea vniuerſalis quidem intelligibilis eſt, particularis autẽ ad ipſum ſenſum vtiq; terminatur. Sed vniuerſalem quidem demonſtrationem præſtabiliorẽ eſſe particulari, ſatis iam per ea, quæ dicta ſunt, demõſtrauimus. ARGY.

Et vniuerſalis quidem intelligibilis eſt, ſed particularis in ſenſu perficitur. Quòd vniuerſalis igitur dignior ſit particulari, tot nobis dicta ſunt. ANTI. Tex.cõ. 40.

Quæ talis eſt. Vniuerſalis demonſtratio intelligibilis eſt ideſt in ipſo intellectu terminať, quia finitur ad vniuerſale ꝙ ſolo intellectu cognoſcitur. Sed demonſtratio

particularis in intellectu incipiés terminatur ad sensum, quia concludit particulare, quod directe per sensum cognoscitur, & per quandam applicationem seu reflexioné, vero non demonstrans, vsq; ad particulare producitur. Cũ igitur intellectus sit potior sensu, sequitur, φ demonstratio vlis potior sit, quam particularis. Vltimo epilogã do concludit hoc esse manifestum per omnia supradicta.

Cum minori subintellecta.

LECTIO XXXIX.

Quinque rationibus ostenditur affirmatiua demonstratioñ potiorem esse negatiua.

ARGY. *Affirmatiuam autem negatiuæ demonstrationi præstare hinc sane patebit. Sit.n.ea præstabilior demonstratio, cæ tera modo sint eadem, quæ ex minoribus postulationibus, aut suppositionibus aut propositionibus constat. Nam si sint similiter nota, citius per hasce cognitio cõparabitur. Quod quidem magis est expetendum Huius autem propositionis præstabiliorem eam, in quã esse vniuersaliter quę est paucioribus constat. Hæc autem est ratio. Nam si sint liter sunt ipsa media nota, priora vero sunt notiora, sit vna quidem demonstratio, qua A C O medijs A demõstratur ipsi competere E, alia vero, quæ rursus A per B, C media ipsi D competere demonstratur. Hæ igitur A D inquã & A E simili modo sese habent sed A D prior est, atq; notior A E, per illam enim hęc demonstratur, atque id magis creditur per quod ostenditur aliud. Demonstratio igitur ea, quæ ex paucioribus constat, modo sint cætera paria, præstabilior est, vt probauimus. Amba igitur per tres terminos, propositione: úe duas demonstrant. Verũ altera esse quippiam, altera & esse quippiam, & non esse sumit. Ex pluribus ergo constat, quare inferior est, vt constat, affirmatiua.*

ANTI. *Quod autem affirmatiua priuatiua, hinc manifestum fit. Sit enim demõstratio dignior, alijs eisdem existentibus, aut quæ ex minoribus quæstionibus, aut suppositionibus, aut propositionibus. Si enim nota sint similiter, velocius cognoscere per hæc est. Hoc autem appetibilius est. Ratio autem huius propositionis, quòd melior sit ex minoribus, vniuersalis sic est. Si enim similiter erit cognita esse media, priora autẽ notiora. Sit igitur per media demõstrato eorum quæ sunt B C D, quòd A in E sit, altera vero per B C quòd A in D sit. Similiter igitur habet hoc quòd A in D sit & quòd A in E sit. Sed quòd A in O sit prius est, & cognoscibilius, quàm quòd A in E, secundum enim hoc illud demonstratur. Credibilius autem est illud quod est propter quod aliquid. Et quæ vti que per minima demonstratio, melior est, alijs eisdem existentibus. Vtraque quidem igitur per tres terminos & propositiones duas demonstrantur. Sed & hæc quidem esse aliquid accipit, illa vero & esse & non esse aliquid. Per plura itaque. Quare ipsa ignior est.*

Vide in annot.

Postquam Philosophus ostendit quod demonstratio vniuersalis est potior quã particularis, hic ostendit quod demõstratio affirmatiua est potior negatiua. Et circa hoc ponit quinque rationes. In quarum prima hoc præsupponit, φ cæteris paribus illa est dignior demonstratio, quæ procedit ex paucioribus petitionibus & suppositionibus aut propositionibus. Quæ quidem qualiter differãt ex supra dictis patet. Nam propositiones possunt dici illæ, quæ sunt per se notæ, quæ neq; suppositiones neq; petitiones sunt, vt supra dictum est. Suppositio autem à petitione differt. Nam suppositio est propositio non per se nota, sed accipitur sicut à discente opinata. Petitio autem est propositio, quæ non est opinata à discente, siue habeas contrarias opiniones, siue non. Quòd autem demõ-

Lect. 19.

stratio sit dignior, quæ paucioribus vtitur cæteris paribus, ostendit dupliciter. Primo quidem, quia si detur φ vtræq; propositiones ex quibus proceditur sint æquæ notæ, sequitur φ velocius esset cognoscere per pauciores propositiones quàm per plures, quia citius determinatur discursus qui est per pauciores propositiones, q̃ qui est per plures. Hoc.n.est eligibilius seu appetibilius φ homo citius addiscat. Vnde relinquitur quòd demõstratio quæ ex paucioribus propositionibus procedit, dummodo sint æque notæ, sit melior. Secundo probat eandem propositionem vniuersaliter absq; prædicta suppositione.s.φ omnes propositiones assumptæ sint equaliter notæ. Et ad hoc probandum, assumit hanc suppositioné, φ media, quæ sunt vnius ordinis, sint æquenota, sed media, quæ sunt priora sunt notiora. Hoc.n.oportet esse vniuer saliter verum. Hoc igitur supposito, sit vna demõstratio in qua demonstretur φ a sit in e per tria media, quæ sunt c c d, quæ quidem cõcludit ex quatuor propositionibus, quæ sunt omne b est a, omne c est b, omne d est c, omne e est d. Alia vero demonstratio sit, quæ concludat eandem conclusionem.s.a esse in e per duo media, quæ sunt 3. b vel tres propositiones. His itaque suppositis manifestum est, ex quo ordo cognitionis proportionatur ordini mediorum, quia priora sunt notiora vt dictum est, necesse est φ æqualiter sit nota hæc propositio, omne d est a, etiam in demonstratione prima, & omne e est a in secunda, quia vtrobiq; inueniuntur duo media. Sed manifestũ est φ in prima demonstratione hæc propositio omne d est a prior & notior est quàm hæc propositio, omne e est a. Et quia hæc secunda demonstratur ex priori in prima demonstratione, & ex his, quæ supra dicta sunt, apparet φ id per quod demõstratur aliquid, est credibilius & notius eo, quod per ipsum demõstratur, relinquitur φ hæc propositio omne e est a s'm φ concluditur per secundã demonstrationé, sit notior quam eadem propositio s'm φ concluditur per priorem demonstrationem, quæ vtebatur pluribus medijs. Relinquitur igitur, φ demonstratio quæ ex paucioribus procedit, est potior ea quæ procedit ex pluribus. Maiore igitur propositione probata, Aristo. assumit φ affirmatiua demonstratio ex paucioribus procedit quam negatiua, nõ quidem ex paucioribus terminis, vel ex paucioribus propositionibus s'm materiã, quia vtraq; demonstratio tam affirmatiua quam negatiua demonstrat per tres terminos & duas propositiones, sed demonstratio dicitur ex pluribus procedere s'm propositionũ qualitatem. Nã demonstratio affirmatiua solũ accipit ens, i.procedit ex solis propositionibus affirmatiuis, demõstratio vero negatiua accipit esse, & nõ esse.i. assumit affirmatiuã & negatiuã simul. Ergo dignior est affirmatiua q̃ negatiua. Secundam rationem ponit ibi.

Praeterea id ita esse patet cum demonstratũ sit ratiocinationẽ esse non posse, si amba propositiones sint negatiuæ, sed alteram talem, alteram affirmatiuã esse oportere. ARGY.

Amplius quoniam ostensum est impossibile esse per vtranque priuatiuarum propositionum fieri syllogismũ, sed vnam quidem oportet huiusmodi esse, alteram vero quoniam est. ANTI.

Et inducitur hęc secunda ratio ad confirmationé primæ, quæ poterat videri deficiens, ex hoc φ non assumebatur sub maiori propositione eo modo quo probatur. Et ideo vt omnis calumnia excludatur, addit hanc secundam rationem ad confirmationem primæ. Ostensum.n.est in libro Priorum, φ ex duabus propositionibus negatiuis nõ potest fieri syllogismus, sed oportet ad minus

minus vnam quidem propositionem esse affirmatiuam & alteram negatiuam, ex quo aperte apparet ꝙ propositiones affirmatiuæ maiorem habent efficaciam ad syllogizandum, quam negatiuæ. Vnde sequitur ꝙ demonstratio affirmatiua, quæ procedit ex solis affirmatiuis, est potior quàm demonstratio negatiua, quæ procedit ex affirmatiua, & negatiua. Tertiam rationem ponit ibi.

ARGY. *Præterea insuper hoc sumere oportet. Nam cum demonstratio accrescit, affirmatiuas quidem propositiones necesse est fieri plures, sed fieri nequit, vt vlla in ratiocinatione plures vna sint negatiuæ. A nanque cõpetat B & B cuilibet insit C. Si igitur ambæ propositiones sunt augẽdæ, media sunt interponenda, atq; inter A B sit D. inter B C sit E. Patet igitur E quidẽ affirmatiue tã subijci quàm etiam dici, D vero dici quidem affirmatiue, subijci autem negatiue. Nam ipsum quidem de quolibet B prædicetur, A vero nulli ipsi insit, oportet. Fit igitur vna propositio negatiua, ipsa inquam A D. Idem est & cæteris in ratiocinationibus modus. Et enim necesse est mediũ quidẽ id, quod inter affirmatiuæ propositionis terminos cadit, interuallum vtrunque, vnum affirmatiuum, alterum negatiuum efficere. Quare tantum vna sit hæc propositio talis, cæteræ omnes sunt, vt patet, affirmatiuę. Si igitur id, per quod quippiam demõstratur notius est, magisque creditur, & negatiua quidem per affirmatiuam demonstratur, vt patuit, affirmatiua vero per negatiuam non demonstratur, hæc ipsa sane, cum prior sit, & notior, & magis credatur præstabilior erit sine dubio negatiua.*

ANTI vide in annot. *Amplius iuxta hoc oportet hoc accipere, Prædicatiuas quidẽ augmentata demonstratione necesse est fieri plures, priuatiuas autem impossibile est plures vna in omni syllogismo esse. Sit enim in nullo esse A in quibus est B, in C aũt omni sit B. Si igitur opus est iterũ augere vtrasque propositiones, medium inueniendum est. Huiusmodi quidem A B sit D, sed B C sit E. Equidem igitur manifestum est prædicatiuum esse, sed D de B prædicatiuum quidem, A D autem tanquàm priuatiuum ponitur. D quidẽ enim de omni B sed A in nullo oportet D esse. Fit igitur vna priuatiua propositio, quæ est A D. Idem autem modus est in alijs syllogismus. Semper enim medium quidem prædicatiuorũ terminorum prędicatiuum in vtraque est, sed priuatiui alterum [illegible]tum priuatiuum necesse est esse. Quare hæc vna sit huiusmodi propositio, alio vero prædicatiua. Si igitur notius est illud, per quod demonstratur & credibilius, demonstratur autem priuatiua quidem per prædicatiuã priuatiua autem per illam non demonstratur, prior ergo, & notior, & credibilior cum sit, melior vtiq; erit.*

Et dicit ꝙ ſm consequentiam præmissarum rationũ possumus hoc accipere, ꝙ quando demonstratio augmẽtatur. s. per resolutionem propositionum in sua principia necesse est esse plures propositiones affirmatiuas, sed negatiuas impossibile est esse plures, quàm vnã. Sit. n. talis demonstratio negatiua. Nullum b est a, omne c est b, ergo nullum c est a. Augeatur ergo demonstratio quãtum ad vtranq; propositionem, si vtraq; sit mediata, accipiendo medium vtriusq;, & medium quidem maioris propositionis. s. nullum b est a sit d, medium autẽ minoris propositionis. s. omne c est b, sit e. Et quia hæc propõ omne c est b affirmatiua, ad quam concludendam non concurrit aliqua negatiua, necesse est, ꝙ eius medium quod est e sic affirmatiuum ad vtranque extremitatem, & sic sumunt duæ propositiones affirmatiuæ. s. omne e est b omne c est e, ex quibus concluditur omne c est b. Sed maior propositio est negatiua. s. nullum b est a, negatiua autem non concluditur ex duabus negatiuis, sed in prima figura per quã maxime fit demonstratio ſm præmissa, maiorem oportet esse negatiuam & minorem affirmatiuam, vnde oportebit ꝙ hoc medium d sit affirmatiuũ per cõparationem ad b, sit autem negatiuum per comparationem ad a tali demonstratione facta. Nullum d est a, omne b est d, ergo nullum b est a. Sic igitur augmentata demõstratione negatiua per resolutionẽ propõnum in sua principia, erunt quatuor propõnes, quarũ vna sola est negatiua. s. nullũ d est a, tres aliæ erũt affirmatiuæ. s. omne b est d omne e est b omne c est e. Et idẽ est in oĩbus alijs syllis, quia semper necesse est mediũ per quod affirmatiuæ propõnes probãtur, esse affirmatũ ad ambo extrema. Medium aũt per qđ probatur negatiua propõ, necesse est esse solum negatiuum ad vnam extremitatẽ, & ita sequetur ꝙ vna sola propõ est negatiua, aliæ oẽs affirmatiuæ. Ex quo patet, ꝙ propõ negatiua maxime demonstratur per affirmatiuas. Si ergo illud per quod demõstratur est notius, & credibilius, eo qđ per ipsum demonstraĩ, cũ negatiua propõ maxime demonstreĩ per affirmatiuas, non aũt econuerso, sequeretur ꝙ affirmatiua propõ sit prior & notior & credibilior ꝗ negatiua, vnde demonstratio affirmatiua erit dignior. Quartam rationem ponit ibi.

Præterea si vniuersalis ea propõ, quæ vacat medio ratiocinationis, est, vt patet, principium, atq; in affirmatiua quidem affirmatiua, in negatiua, vero est negatiua, cõstat aũt affirmatiuã negatiuam priorem esse, notioremúe, negatio nanque per affirmationem innotescere solet, præceditq; negationem affirmatio, perinde ad esse præcedit non esse, affirmatiua profecto demonstratio probabilior est negatiua, quippe cum principium ipsius, negatiuæ sit principio præstabilius, eamq; præstabiliorem esse oporteat, quæ præstabilioribus principijs vtitur. ARGY.

Amplius si principium syllogismi propositio vniuersalis immediata est, est autem in demonstratiua affirmatiua, in priuatiua autem negatiua vniuersalis propositio, affirmatiua autem negatiua prior, & notior, per affirmatiuam enim negatiua nota est, & prior affirmatiua est, sicut prius est esse, quàm non esse quare potius est principiũ demonstratiuæ quam priuatiuæ. Dignioribus autem principijs vtitur dignior. ANTI.

Et dicit ꝙ principium demonstratiui syllogismi est propõ vl's immediata, ita tamen ꝙ affirmatiui sll'i est principium proprium affirmatiua propositio, negatiui aũt syllogismi proprium principiũ negatiua propõ vl'is. Sed nobilioris principij nobilior est effectus. Ergo ſm proportionem propõnis affirmatiuæ ad negatiuam est proportio demõstrationis affirmatiuæ ad negatiuã. Sed affirmatiua propõ est potior quàm negatiua. Quod probat dupliciter. Primo quidẽ, quia affirmatiua est prior & notior cum per affirmatiuam probetur negatiua & non econuerso. Secũdo, quia affirmatio præcedit naturaliter negationem sicut esse prius est quàm non esse, quamuis in vno & eodẽ quod de non esse in esse procedit, nõ esset sit prius tpe, esse tñ est prius natura, & simpliciter prius etiam tpe, quia non entia non producuntur in esse, nisi ab aliquo ente, ergo patet ꝙ affirmatiua demonstratio est potior quàm negatiua. Quintam rationem ponit ibi.

Insuper antiquior est. Nam absque affirmatiua negatiua esse non potest. ARGY.

Adhuc & principalior est. Sine enim demonstratiua non est priuatiua. ANTI.

Quæ talis est. Illud ex quo aliud dependet, est principalius. Sed demonstratio negatiua dependet ex affir-

matiua, quia non potest esse negatiua demonstratio sine affirmatiua propositione, quæ non probatur nisi per affirmatiuam demonstrationem. Ergo demonstratio affirmatiua est principalior quam negatiua.

LECTIO XL.

Ex natura demonstrationis ostensiuæ, & deducentis ad impossibile, ostensiuam potiorẽ esse ea, quæ ducit ad impossibile ostẽditur.

ARGY. *Cum autẽ affirmatiua præstabilior sit negatiua, patet rectam etiam ea præstabiliorem esse, quæ ad id deducit, quod fieri nequit.*

ANTI. Tex.cõ. 41. *Quoniam autẽ cathegorica priuatiua dignior sit, manifestum est & ad impossibile ducente.*

Postquàm Philosophus ostendit ꝙ demonstratio vniuersalis dignior est particulari, & affirmatiua negatiua, hic ostendit tertio ꝙ ostẽsiua potior est ea, quę ducit ad impossibile. Et circa hoc tria facit. Primo proponit quod intendit. Secundo pręmittit quędam necessaria ad propositum ostendendum, ibi {Oportet autem scire.} Tertio probat propositum, ibi {Natura autẽ prior &c.} Dicit ergo primo, ꝙ quia ostensum est, ꝙ affirmatiua demonstratio est potior quàm negatiua, ex hoc vlterius sequitur, ꝙ affirmatiua demonstratio ostensiua est potior ea, quę ducit ad impossibile. Deinde cum dicit.

ARGY. *Atque primo scire differentiam ipsarum oportet. Igitur A quidem nulli B competat, B vero cuilibet insit C. Atq; hoc pacto negatiua recta fit demonstratio, qua quidem A processione recta nulli C competere demonstratur.*

ANTI. *Oportet autem scire quæ differẽtia sit ipsarum. Si igitur A in nullo B inest, C autem omni B, necesse est in nullo C esse A. Sic igitur acceptis demonstratiua priuatiua erit demonstratio, quoniam A in C non erit.*

Pręmittit quędam quę sunt necessaria ad propositum ostendendum. Et circa hoc tria facit. Primo ostẽdit quæ sit demonstratio negatiua. Secundo ostendit quę sit demonstratio, quæ ducit ad impossibile, ibi {Quæ vero ad impossibile. Tertio concludit comparationem vnius ad alterũ, ibi {Termini igitur.} Dicit ergo primo, ꝙ ad propositum ostendendum, oportet considerare differentiã ipsorum. s. demonstrationis negatiuę & ducentis ad impossibile. Si ergo accipiat ꝙ a in nullo b sit, & b sit in omni c, & concludatur a esse in nullo c, erit demonstratio negatiua. Deinde cum dicit.

ARGY. *Sed ea, quæ ducit ad id, quod fieri nequit, sic se habet. Nam si demonstrandum est A nulli competere B sumendum est econtra, cuilibet eidem ipsum cõpetere. At B etiã cuilibet C. Quare fit vt A cuilibet competat C. Sit autem notum atque concessum hoc minime fieri posse. Non ergo fieri potest vt A competat ipsi B, quod si B conceditur ipsi competere C, fieri profecto nequit, vt A competat ipsi B.*

ANTI. vide in annot. *Quæ vero est ad impossibile, sic se habet. Si opus est demonstrare quòd A in B non sit, accipiendum est affirmatiuæ A esse in B & B in C. Quare accidit A in C esse. Hoc autem sit notum & certum quod impossibile est esse.*

Manifestat quæ sit demonstratio ducens ad impossibile. Et dicit, ꝙ demõstratio ducens ad impossibile, hoc modo se habet. Sit ita ꝙ oporteat demonstrare ꝙ a non insit b, accipiamus oppositum eius quod probare volumus. s. omne b est a & accipiamus ꝙ b sit in c per hanc propositionem, omne c est b, ex quibus sequitur conclusio, omne c est a, & sit ita ꝙ notum sit & cõcessum apud omnes quod est impossibile. Et ex hoc concludimus primam esse falsam scilicet omne b est a & ita oportebit vel ꝙ nullum b sit a, vel saltem ꝙ quoddam b non sit a. Sed hoc tamen intelligendum est quod sequitur a non esse in b quando manifestum est b esse in c, quia si manifestum esset hanc esse falsam, omne c est a & si non esset manifestum hanc esse veram, omne c est b non esset per consequens manifestum hãc esse falsam, omne b est a, quia falsitas cõclusionis poterat procedere ex alterutra præmissarum, vt ex supra dictis patet. Deinde cum dicit.

Ad demon. ad impossibile sequi.

ARGY. *Termini igitur ordine simili disponuntur, verum differentia consistit in propositionum negatiuarum cognitione, vtra inquam. istarum sit notior, vtrum hæc A nulli competit B, an ista A nulli competit C. Cum igitur conclusio notior est, tum ea sane fit demonstratio, qua deducitur in id, quod haud quanquam fieri potest. Sed cum ea propositio quæ in ratiocinatione sumitur notior est, tum recta nimirum efficitur demonstratio.*

ANTI. *Termini quidem similiter ordinantur. Differt autẽ in quo & qualis sit notior priuatiua propositio, vtrum igitur quæ est A B non inest, aut A C non inest. Cum igitur cõclusio notior, quoniam non est A in B ad impossibile fit demonstratio. Cum autẽ in syllogismo sit, demonstratiua est.*

Concludit comparationem vtriusque demonstrationis præmanifestatæ. Et primo ostẽdit in quo conueniũt, quia in simili ordinatione terminorum. Nam sicut in demonstratione negatiua accipitur b medium inter a & c ita in ea, quę ducit ad impossibile. Secundo autem ostẽdit differentiam, quia differt in vtraque demonstratione quæ negatiua propõ sit notior, vtrum. s. ista propõ, nullũ b est a, vel ista nullũ c est a, quia in demonstratione ducẽte ad impossibile accipitur ista propõ, c non est a, vt notior, quia ex hoc ꝙ est a non in c esse, ostenditur a non esse in b, vnde hæc c non est a sumitur vt notior. Sed quando illa, quæ ponitur vt præmissa in syllogismo accipitur vt notior, tunc est demonstratiua, id est ostensiua demonstratio negatiua. Deinde cum dicit.

ARGY. *At constat propositionem hanc, A nulli cõpetit B, priorem hac esse natura, A nulli competit C. Ea nanq; sunt cõclusione priora, ex quibus emergit ipsa conclusio. Atque patet hanc quidem, A nulli C competit, cõclusionem esse, illam autem A nulli C competit, id esse, ex quo emergit ipsa conclusio.*

ANTI. *Natura autem prior est, quæ est quòd A in B non sit quam A non in C. Priora enim & notiora natura conclusione sunt, ex quibus est conclusio. Est autem quę est A quidem in C non esse conclusio, A autem non in B ex quibus est conclusio.*

Ostendit propositum hoc modo. Ista propositio b nõ est a est naturaliter prior quàm ista propositio, c non est a. Et hoc probat per hoc, ꝙ præmisse, ex quibus infertur conclusio sunt naturaliter priora conclusione. Sed in ordine syllogismi c non est a ponitur vt conclusio, sed b nõ est a ponitur vt id, ex quo conclusio infertur, ergo b non est a est naturaliter prior. Consequenter cum dicit.

ARGY. *Non enim si fit vt quippiam tollatur, hoc quidem est conclusio, illa vero ex quibus, sed id quidem, ex quo fit ratiocinatio, sic se habet, vt aut totius ad partem, aut partis ad totum habeat rationem. At A C & A B propositiones, non sic inter sese habent, vt patet. Si igitur ea demonstratio, quæ ex notioribus, prioribusq; conficitur, semper est præstabilior, vtraque vero demonstratio dicta ex negatione quidem creditur, altera tamen ex priore, altera ex posteriore, negatiua demonstratio recta præstabilior est ea simpliciter demonstratione, quæ deducitur ad id quod fieri nequit, quare patet affirmatiuam quoque demonstrationem rectam, quæ quidem negatiuæ præstat, vt patuit, pręstabiliorem esse eadem.*

Non

ANTI. *Non enim si contingit remoueri aliquid, hac conclusio est, illa autem sunt ex quibus. Sed hoc quidem ex quo syllogismus est, quod vtique sic se habet, quoniam aut vt totum ad partem, aut vt pars ad totum se habet. Sed quæ sunt A in C & A B propositiones nõ sic se habent adinuicẽ. Si igitur ex notioribus sit & credibilioribus dignior est. Sunt autem vtraque ex non esse credibiles. Sed hæc quidem ex priori, illa autem ex posteriori, potior simpliciter vtiq; erit ea, quæ est ad impossibile, priuatiua demõstratio quare & cum hac dignior prædicatiua, manifestum est quòd & ea, quæ est ad impossibile, potior est.*

Remouet quãdam obuiationem. Posset enim aliquis dicere, ꝙ etiam ista negatiua c non est a est id ex quo cõcluditur in demõstratione ad impossibile ꝙ b non est a. Sed hoc excludit dicens, ꝙ per hoc ꝙ conclusio interimitur & ex eius interemptione interimitur aliquod pręmissorũ, non efficitur quod prius erat conclusio sit principium, & econuerso simpliciter & sm naturam, sed solum quo ad aliquid. Nam ista est habitudo conclusionis & principiorum, ꝙ interempta conclusione interimitur principium. Sed illud quidem est sicut principiũ ex quo syllogismus procedit, quod se habet ad cõclusionem vt totum ad partem, & conclusio se habet ad principium vt pars ad totum. Nam subiectum conclusionis negatiuæ sumitur sub subiecto primę propositionis. Nõ autem ita se habent a c & a b propositiones ꝙ a c comparetur ad b vt totum ad partem. Non enim b a accipit sub c a, sed potius econuerso. Vnde relinquitur ꝙ licet interempto c a concludatur interemptio eius, quod est b a, naturaliter tamen c a est conclusio & b a est principium, & per consequens b non est a est naturaliter notior, quàm c nõ est a. Et ex hoc sic argumẽtatur. Illa demostratio est dignior, quæ procedit ex notioribus & prioribus. Sed demõstratio negatiua procedit ex notiori & priori quam demonstratio ducens ad impossibile. Vtraq; enim facit scire per aliquam negatiuam propositionem, sed demonstratio negatiua procedit ad faciendam fidem ex hac propositione negatiua, b non est a, quæ est naturaliter prior. Demonstratio autem ducens ad impossibile procedit ad faciendum fidem ex hac propositione negatiua c nõ est a quæ est posterior naturaliter. Relinquitur ergo, ꝙ demonstratio negatiua sit potior ea, quæ ducit ad impossibile. Sed affirmatiua est potior negatiua, vt supra ostensum est, ergo demonstratio affirmatiua ostensiua est multo potior ea, quę ducit ad impossibile.

LECTIO XLI.

Modos tres exponit, quibus cõparantur scientiæ in certitudine, hinc de vnitate & diuersitate scientiarum tractat, quomodo item vna conclusio ex pluribus principijs possit probari docet.

ARGY. *Scientia autem est exactior, atque prior ea quæ est eadem ipsius esse, atque propter quid est, sed non ea, quæ est ipsius esse, siue ea, quæ est ipsius propter quid est. Et ea, quę nõ est de subiecto, vt arithmetica ipsa musica. Et item ea, quæ est ex paucioribus, ea, quæ est ex additione, vt arithmetica ipsa geometria. Ex additione autem dico hoc pacto. Vnitas est substãtia vacãs positione, punctũ vero est cũ positione substantia. Hoc igit̃ ex additione esse dico.*

ANTI. *Certior autem scientia est et prior quęcunq; ipsius quia & propter quid eadem est, sed non est ipsius quia, extra eam, quæ est propter quid. Et quæ non est de subiecto, illa quę est de subiecto, vt arithmetica harmonica. Et quæ est ex minoribus, ea, quæ est ex appositione. Dico autem ex minoribus, eam quæ non est ex additione, vt vnitas substantia est sine positione, punctum autem substantia posita. Hoc autem est ex appositione.*

Postquam Philosophus comparauit demõstrationes adinuicem, hic agit de comparatione scientiæ, quę est demõstrationis effectus. Et diuiditur in duas partes. In prima parte comparat scientiam ad scientiã. In secunda cõparat scientiam ad alios modos cognoscendi, ibi {Scibile autem & scientia differunt.} Circa primum duo facit. Primo comparat sciẽtiam ad scientiam sm certitudinẽ. Secundo sm vnitatem & pluralitatem, ibi {Vna sciã aũt &c. Circa primum ponit tres modos, quibus vna sciẽtia est certior alia. Prium modum ponit dicens, ꝙ illa scientia est prior & certior ꝗ alia, quę. s. eadem facit cognoscere, & quia, & propter quid. Non autẽ est illa certior, quæ est cognoscitiua solum ipsius quia separatim ab ea, quæ cognoscit propter quid. Hæc enim est dispositio scientiæ subalternantis ad subalternatam, vt supra dictum est. Nã scientia subalterna separatim scit quia, nesciens propter quid. Sicut chyrurgicus scit ꝙ vulnera circularia tardius curantur, non autẽ scit propter quid. Sed huiusmodi cognitio pertinet ad geometram, qui considerat rationem circuli, sm quam partes eius non appropinquant sibi per modum anguli, ex qua propinquitate contingit ꝙ vulnera triangularia citius sanantur. Secundum modum ponit dicens, ꝙ illa scientia, quæ non est de subiecto, est certior illa, quę est de subiecto. Et accipitur hic subiectum pro materia sensibili, qa vt Philosophus docet in 2. Physic. quedam sunt scientiæ pure mathematicæ, quæ omnino abstrahunt sm rationem à materia sensibili, vt geometria & arithmetica, quædam autem scientiæ sunt mediæ, quæ. s. principia mathematica applicãt ad materiam sensibilẽ, sicut perspectiua applicat principia geometriæ ad lineã visualem, & harmonica. i. musica applicat principia arithmeticæ ad sonos sensibiles. Vnde hic dicit ꝙ arithmetica est certior quàm musica & prior. Prior quidem, quia musica vtitur principijs eius ad aliud. Certior aũt, quia certitudo causatur per transmutationẽ materiæ sensibilis, vnde quanto magis acceditur ad eã, tanto sciẽtia est minus certa. Tertium modum ponit dicens. quæ est ex paucioribus, est prior & certior ea, quæ est ex appositione. i. quàm illa, quæ se habet additione. Et ponit exemplum, sicut geometria est posterior & minus certa quàm arithmetica. Habent enim se ea, de quibus est geometria, ex additione ad ea de quibus est arithmetica. Et hoc quidem planum est sm positiones Platonicas, sm quas hic Arist. exponit, vtens eis ad propositum ostendẽdum. Sicut frequenter in libris Logicæ vtitur opinionibus aliorum Philosophorum ad propositum manifestandum per modum exempli. Posuit autem Plato, ꝙ vnum est substantia cuiuslibet rei, quia non distinguebat inter vnum quod conuertitur cum ente, quod significat substãtiam rei, & quod est principiorum numeri, quod considerat arithmeticus. Hoc ergo vnũ, sm ꝙ recipit additionem positionis in continuo, accipit rationem puncti. Vnde dicebat, ꝙ vnum est substantia non habens positionem. Punctum autem est substantia habens positionem, & sic punctum supra vnitatem addit positionem. Et sicut ex vno causantur omnes numeri non habentes positionem, ita ex puncto sm Platonis causantur omnes quantitates continuæ. Nam punctus motus facit lineam, linea mota facit superficiem, superficies mota facit corpus. Et sm hoc quantitates continuæ, de quibus est geometria, se habent ex appositione ad numeros, de quibus est arithmetica. Vnde Platonici posuerunt numeros esse formas magnitudinum, dicentes formam puncti esse vnitatem, formam autem lineæ esse binarium, pro-

Lect. 44.

Lect. 2. 5. te. expo. 4.

Te. 19. le. 3. tex. ex. 4. tex. cõ. 20. expo. vlti.

Positio Pla.

pter duo extrema, formam autem superficiei esse ternarium, propter primam superficiem triangularem, s. quæ tribus angulis terminatur, formam autem corporis ponebat quaternarium, propter hoc ꝙ prima figura corporea est pyramis triangularis, quæ quatuor angulos corporales habet, vnum quidē. s. in conum & tres in basim. Et ſm hoc patet ꝙ comparatio certitudinis scientiarum accipitur hic ſm duo. Nā primus modus accipitur ſm ꝙ causa est prior & certior suo effectu. Alij autem duo modi accipiuntur, ſm ꝙ forma est certior materia, vtpote quia forma est principium cognoscēdi materiam. Est

Tex. cō. 35. lect. expo. 3. autem duplex materia, vt dicitur in 7. Meta. vna quidē sensibilis, ſm quā accipitur secūdus modus. Alia vero intelligibilis, s. ipsa continuitas, & ſm hanc accipiť tertius modus. Et quamuis hic tertius modus expositus sit ſm opinionem Platonis, tñ etiā ſm opinionē Arist. punctus se habet ex additione ad vnitatem. Nā punctū est quoddam vnum indiuisibile in continuo, abstrahens ſm rationem à materia sensibili. Vnum autem abstrahit & à materia sensibili & ab intelligi. Deinde cum dicit.

ARGY. *Vna autem est scientia, quæ vnius est generis.*

ANTI. *Vna autem scientia est, quæ est vnius generis.*

Tex. cō. 41. Comparat sciētias adinuicem ſm vnitatem & diuersitatem. Et circa hoc duo facit. Primo. n. ostendit vnitatē & diuersitatem esse in scientijs & ſm subiectū & principiū. Secūdo prosequitur & de subiectis & de principijs, ibi {Eius autem quod est à fortuna.} Circa primum duo facit. Primo ostendit quid faciat ad vnitatē & diuersitatē scientiæ. Secundo ostendit quoddam necessarium, ad cognoscendum quid faciat ad pluralitatem sciētiarum, ibi

Lectio, seq. imme. {Plures autem demōstrationes.} Circa primum duo facit. Primo ostendit quid faciat ad vnitatē scientiæ. Secundo quid faciat ad scientiarum diuersitatē, ibi {Altera autē sciētia.} Circa primum duo facit. Primo. n. ponit, ꝙ vnitas scientiæ consideratur ex vnitate generis subiecti. Secundo ostendit quale sit genus, quod ponit esse subiectū scientiæ, ibi {Quęcunq; ex primis.} Dicit ergo primo, ꝙ scientia dicitur vna, ex hoc ꝙ est vnius generis subiecti, Cuius ratio est, quia processus sciētiæ cuiuslibet est qua

Sciētia vna vnitate subiecti. si quidam motus rationis. Cuiuslibet autem motus vnitas ex termino principaliter consideratur, vt patet in 5. Physicorum, & ideo oportet ꝙ vnitas scientiæ consideretur ex fine siue ex termino scientiæ. Est autem cuiusli-

Te. c. 35. le. 6. expo. 4. & se. cō. 40. le. 7. expo. 1. bet sciētię finis, siue terminus, genus, circa quod est sciā, quia in speculatiuis scientijs nihil aliud quæritur quā cognitio generis subiecti. In practicis autem scientijs intenditur quasi finis constructio ipsius subiecti. Sicut in geometria intenditur quasi finis cognitio magnitudinis, quę est subiectum geometriæ. In scientia autem ædificatiua intenditur quasi finis constructio domus, quæ est huiusmodi artis subiectū. Vnde relinquitur ꝙ cuiuslibet scientiæ vnitas ſm vnitatem subiecti est attendenda. Sed si-

Communitas scientiæ vnde. cut vnius generis subiecti vnitas est communior, quam alterius, vtpote entis siue substantiæ ꝗ corporis mobilis, ita vna scientia est communior quā alia, Sicut Metaphy. quæ est de ente siue de substantia est cōmunior, ꝗ Physica, quæ est de corpore mobili. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quæ componuntur ex primis, & sunt partes aut affectus horum per se.*

ANTI. *Quęcunque ex primis componuntur, & partes, aut passiones eorum sunt per se.*

Ostendit qualia sunt illa genera, de quibus possunt esse scientiæ, & ponit duas conditiones siue rationes, Quarum vnam ponit dicens, Quęcunq; ex primis cōponuntur. Ista. s. sunt quorum vnius generis vna sciētia est. Ad cuius euidentiam considerandum est, ꝙ sicut iam dictū est, progressus scientiæ consistit in quodam motu rationis discurrentis ab vno in aliud, omnis autem motus à principio quodam procedit, & ad aliquid terminatur, vnde oportet ꝙ in progressu scientiæ ratio procedat ex aliquibus principijs primis. Siqua ergo res est, quę non habeat principia priora, ex quibus ratio procedere possit, horum non potest esse scientia, ſm ꝙ scientia hic accipitur prout est demonstrationis effectus. Vnde scientię speculatiuæ non sunt de ipsis essentijs substantiarum separatarum. Non enim per scientias demōstratiuas possumus

Prima conditio generis scibilis à nobis.

scire quod quid est in eis, quia ipsæ essentiæ harum substantiarum sunt intelligibiles per seipsas ab intellectu ad hoc proportionato. Non autem congregatur earum notitia, qua cognoscitur, quod quid est ipsarū, per aliqua priora. Sed per scientias speculatiuas potest sciri de eis an sint & quid non sunt, & aliquid ſm similitudinem in rebus inferioribus inuentam. Et tunc vtimur posterioribus vt prioribus ad earum cognitionem, quia, quæ sunt posteriora ſm naturam, sunt priora & notiora quo ad nos. Et sic patet, ꝙ illa, de quibus habeť scientia per ea quæ sunt priora simpliciter, sunt cōposita ſm se ex aliquibus principijs. Quæcunq; vero cognoscuntur per posteriora, quę sunt prima quo ad nos, & si in seipsis sint simplicia, ſm tamen ꝙ à nostra cognitione accipiuntur, componuntur ex aliquibus principijs quo ad nos. Secundum cōditionem ponit cum dicit, {Et partes aut passiones eorum sunt per

Quid potest sciri per scié. spe. de substātijs sepa.

se.} Vbi considerandum est, ꝙ subiectum alicuius scientiæ duplices partes habere potest. s. partes ex quibus cōponitur sicut ex primis, vt dictum est idest ipsa principia subiecti, & partes subiectiuas. Et quamuis de vtrisque partibus possit intelligi quod hic dicitur, tamē magis videtur esse intelligendum de primo genere partiū. In qualibet enim scientia sunt quædā principia subiecti, de quibus est prima consideratio, sicut in scientia naturali de materia & forma, & in grammatica de literis. Est etiam in qualibet scientia aliquid vltimum, ad quod terminatur consideratio scientiæ, vt. s. passiones subiecti manifestentur. Sed vtrunque horum (scilicet & proprietates, & passiones possunt alicui attribui & per se, & non per se. Nam ea quæ sunt per se principia & passiones trianguli, non sunt per se principia, & passiones isochelis, inquantum isocheles est, sed inquantum triangulus. Nec etiam sunt per se principia & passiones æris & albi, quamuis cōtingat aliquod æs triangulum esse, vel aliquod albū. Vnde si qua sciētia esset quæ ex principijs trianguli manifestaret passiones trianguli, huiusmodi scientiæ subiectum non esset isocheles, neque album aut æs, sed triangulus, cuius etiam per se subiectiuæ partes sunt isocheles æquilaterus & gradatus, Sed pro tāto dixi de his partibus hic ad præsens non ita cōuenienter accipi, quia magis accipere possumus documentum qualiter scientia se habeat ad hmōi partes subiectiuas, ex eo ꝙ se habet aliqualiter ad totum genus, quàm econuerso. Deinde cum dicit.

2. Conditio. De quo genere partis intelligitur. Nota.

Diuersæ vero scientiæ sunt, quarum principia nō sunt ex eisdem nec ex vnius principijs principia proficiscuntur alterius. ARGY.

Altera autem scientia est ab altera, quorumcunque principia, neque ex eisdem, neque ex alterutris sunt. ANTI.

Ostendit rōnem diuersitatis scientiarū. Et primo ponit hanc rationem. Secundo manifestat eam, ibi {Hmōi autem signum.} Est ergo considerandum circa primū, ꝙ cum ratione vnitatis scientiæ acceperit ex vnitate generis

ris ſubiecti, rationem diuerſitatis ſcientiarum non acci-pit ex diuerſitate ſubiecti, ſed ex diuerſitate principiorũ. Dicit.n.ꝙ vna ſcientia eſt altera ab alia, quarum principia ſunt diuerſa, ita ꝙ nec ambarum ſcientiarum principia procedãt ex aliquibus principijs prioribus, nec principia vnius ſcientię procedant ex principijs alterius, quia ſiue procedant ex eiſdem principijs, ſiue alia ex alterius, non eſſet diuerſa ſcientia. Ad huiuſmodi ergo euidentiã ſciendum eſt, ꝙ materialis diuerſitas obiecti non diuerſificat habitum, ſed ſolum formalis. Cũ ergo ſcibile ſit proprium obiectum ſcientiæ, non diuerſificabuntur ſcientiæ ſm diuerſitatẽ materialem ſcibilium, ſed ſm diuerſitatem eorum formalem. Sicut autem formalis ratio viſibilis ſumitur ex lumine, per quod color videtur, ita formalis ratio ſcibilis accipitur ſm principia ex quibus aliquid ſcitur. Et ideo quantumcunq; ſint aliqua diuerſa ſcibilia per ſuam naturam, dummodo per eadem principia ſciantur, pertinent ad vnã ſciam: quia non erunt iam diuerſa inquantũ ſunt ſcibilia. Sunt.n. per ſua principia ſcibilia. Sicut patet ꝙ voces humanæ multum differũt ſm ſuam naturã à ſonis inanimatorũ corporũ, ſed quia ſm eadem principia attenditur cõſonantia in vocibus humanis, & ſonis inanimatorũ corporum, eadem eſt ſcia muſicæ, quę de vtriſq; conſiderat. Si vero aliqua ſint eadẽ ſm naturam, & tñ per diuerſa principia conſiderentur, manifeſtum eſt, ꝙ ad diuerſas ſcientias pertinent, ſicut corpus mathematicum non eſt ſeparatum ſubiecto à corpore naturali. Quia tñ corpus mathematicum cognoſcitur per principia quãtitatis, corpus autem naturale per principia motus, non eſt eadem ſcientia geometriæ, & naturalis. Patet ergo, ꝙ ad diuerſificandum ſcientias ſufficit diuerſitas principiorum, quæ comitatur diuerſitas generis ſcibilis. Ad hoc autem ꝙ ſit vna ſcientia ſimpliciter vtrunq; requiritur, & vnitas ſubiecti, & principiorũ. Et ideo de vnitate ſubiecti ſupra fecit mentionẽ, cum dixit {quæ eſt generis vnius} de principijs autem cum dixit {Quæcunq; ex primis &c.} Sed vlterius conſiderandũ eſt, ꝙ ſecunda principia virtutem ſortiũtur à primis. Vnde requiritur diuerſitas primorũ principiorum ad diuerſitatem ſcientiarũ. Quod quidem non eſſet, ſi vel diuerſorum principia ex eiſdem principijs fluant, ſicut principia trianguli & quadrati deriuantur ex principijs figuræ vel principia vnius deriuantur ex principijs alterius, ſicut principia iſochelis dependent à principijs trianguli. Nec tamen intelligendum eſt, ꝙ ſufficiat ad vnitatẽ ſciæ vnitas principiorũ primorũ ſimpliciter, ſed vnitas, principiorum primorũ in aliquo genere ſcibili. Diſtinguuntur autem genera ſcibilium ſm diuerſum modũ cognoſcendi. Sicut alio modo cognoſcuntur ea, quæ diffiniunt cũ materia, & ea quæ ſine materia. Vnde aliud genus ſcibilium eſt corpus naturale, & corpus mathematicũ. Vnde ſunt diuerſa principia prima vtriuſque generis, & per conſequens diuerſæ ſcientiæ. Et vtrunq; horum generũ diſtinguuntur in diuerſas ſpecies ſcibilium ſm diuerſos modos & rationes cognoſcibilitatis. Deinde cum dicit.

ARGY. *Huius autem eſt ſignũ, cũ ad ea, quæ non demonſtrantur, fuerit ventum. Oportet enim ipſa eodẽ in genere eſſe, in quo ſunt ea, quæ ſunt demonſtrata. Eſt autem & huius ſignum, cum ea, quæ demonſtrantur per ipſa, eodem in genere ſunt, atque propinqua.*

ANTI. *Huiuſmodi autem ſignum eſt cũ in demonſtrabilia veniant. Oportet enim ipſa in eodem genere eſſe his, quæ demonſtrantur. Signum autem huius eſt, quando demonſtrabilia per ipſa in eodem genere ſunt, & congenea.*

Manifeſtat poſitam rationẽ. Et dicit, ꝙ ſignũ huiuſmodi eſt, ꝙ ſcientiæ ſint alteræ ſm principia, cũ perueniatur reſoluendo in prima principia, quæ ſunt indemonſtrabilia, quæ oportet eſſe eiuſdem generis cum his, quæ demonſtrantur, quia ſicut ſupra oſtenſum eſt, non cõtingit ex alio genere procedentem demonſtrare. Ad hoc au- Le.5.exp.5 tem ꝙ principia indemonſtrabilia ſint vnius generis, accipitur vt ſignum, cum ea, quæ demonſtrantur per ipſa, ſint in eodem genere, & congenea, i. cõnaturalia vel proxima ſm genus ſibiipſis, huiuſmodi.n. habent eadẽ principia. Et ſic patet, ꝙ vnitas generis ſcibilis, inquantũ eſt ſcibile, ex quo accipiebatur vnitas ſcientię & vnitas principiorum, ſecundum quæ accipiebatur ſcientiæ diuerſitas, ſibi mutuo correſpondent. Deinde cum dicit.

Atq; fieri poteſt, vt plures eiuſdem ſint demonſtrationes, non ſolum ſi ex eadem ſerie medium non cohærens accipiatur, vt ſi inter A B nunc C, nunc D, nunc E medium accipiatur, ſed etiã ſi ex diuerſo ſumatur. Sit enim A mutatur C, mouetur C, mouetur, B voluptate afficitur. Verũ igitur ſit C de B & A de C prædicaueris. Qui nanq; voluptate afficitur, mouetur, & qui mouetur mutatur. Rurſus inter eoſdem terminos medium D ponatur, in quo ſit, quietem conſequitur, Verum igitur identidem dices, ſi A de D & D de B prædicaueris. Qui nanque afficitur voluptate, is quietem conſequitur, & quietem conſequitur, is mutatur. Quare per diuerſa media non ex eadẽ ſerie ſumpta conficitur ratiocinatio. Non tamen adeo diuerſa vt neutrum dicatur de altero. Neceſſe eſt enim ambo cuipiã eidem ineſſe. Conſiderandum autẽ eſt, quot modis per cæteras quoque figuras eiuſdem ratiocinatio fieri poteſt. ARGY.

Plures autem demonſtrationes eſſe eiuſdem poſſibile, & non ſolum ex eodẽ ordine accipienti, ſed ſumendo non continuũ medium, vt eorum quæ ſunt A B C & D, ſed ex altero, vt ſit A tranſmutari, in quo autem D moueri, ſed B lætari, & iterum a quieſcere. Verum igitur eſt & D de B & A de D prædicari. Lætans enim mouetur, & quod mouetur tranſmutatur. Iterum A de E & E de B verum eſt prædicari. Omnis enim lætans quieſcit, & quieſcens tranſmutatur. Quare per altera media, & non ex eodem ordine ſyllogiſmus eſt. Quare & neutrum de neutro dici contingit mediorum. Neceſſe eſt enim eidem alicui vtraque ineſſe. Intendere autem eſt per alias figuras, quot modis contingit eiuſdem fieri ſyllogiſmum.

Oſtendit quomodo vna concluſio per plura principia demonſtrari poteſt. Et hoc quidem contingit dupliciter. Vno quidem modo, quando ponuntur plura media in eadem coordinatione, & in vna demonſtratione accipitur vnum illorum mediorum, & in alia demonſtratione accipitur aliud ad eandem concluſionem, & ſic oportet ꝙ accipiatur mediũ non continuũ, vt ſi ſunt duo extrema a b vtputa habere tres & iſocheles, & ſint eorum duo media coordinata, ſ. d c, vtputa triangulus & figura talis. Poſſet ergo demonſtrari a de b duabus demonſtrationibus, in quarũ vna accipietur pro medio c, & in alia d in neutra accipietur mediũ continuum extremis, quia in vna accipietur mediũ continuũ vni extremo, & diſcontinuũ ab altero, & in alia vero econuerſo. Alio modo hoc contingit, quando accipiuntur diuerſa media ex diuerſa coordinatione, vtputa ſi a quod eſt maior extremitas ſit tranſmutari, & b quod eſt minor extremitas ſit delectari, & accipiantur diuerſa media non exiſtentia ſubinuicẽ, ſ. e, quod eſt quieſcere & d quod eſt moueri ſm hoc eadẽ concluſio poteſt concludi per diuerſa media nõ vnius ordinis. & erit demonſtratio vna talis. Omne quod qui-

escit transmutatur, quia eiusdem est transmutari & qui-
escere, & omne quod delectaē quiescit, quia quies in bo-
no desiderato causat delectationē, ergo omne quod dele
5. 6. 7. 8. Patēt ex prima expo. ctatur transmutaē. Alia demonstratio esset. Omne quod
mouetur trāsmutatur, omne quod delectatur mouetur,
quia delectatio est quidam motus appetitiuæ potentię,
ergo omne quod delectatur transmutatur. Vel quod di-
cit. Omne quod delectatur mouetur, est s'm opinionem
Platonis, & habet locum in delectationibus sensibilibus,
quæ sunt cum motu. Aliud quod dicit, Omne quod dele
Lect. 12. Lect. 10. Cap. 8. ctatur quiescit, est verum s'm opinionē Arist. vt patet in
7. & 10. Ethicorū. Et hoc præcipue verificatur in dele-
ctationibus intelligibilibus. Deinde, dicit q sicut hoc
ostēsum est in prima figura, ita etiam potest in alijs figu
ris de facili considerari, q eadem conclusio diuersis me-
dijs potest syllogizari. Inducit autem hoc Philosophus
ad ostendendum, q diuersum medium demōstrationis
quandoq; pertinet ad eandem scientiam, puta cum est ex
eadem coordinatione, quādoq; autem ad diuersas scien
Te.c. 20. le. 8. expo. vlti. Lectio. seq. imme. tias, puta qñ est ex alia coordinatione. Sicut terrā esse ro-
tundā per aliud mediū demonstrat astrologus. s. per ecli-
psim solis & lunę, & per aliud naturalis. s. per motū gra-
uiū tendentium ad centrū, vt dicitur in 2. Physicorum,

LECTIO XLII.

Eorum quæ sunt à fortuna, vel per sensum cognoscūtur, non esse scientiam docet, quam distingui necessario à sensu ostenditur, licet ad ipsam ordinem habeat.

ARGY. *Eius autem, quod proficiscitur à fortuna, non est per
demonstrationem scientia. Quod enim fortuito fit, nec
est vt necessarium, nec vt plerunque: sed est id quod fit
præter ista. Demōstratio vero alterius est istorum. Omnis
enim ratiocinatio, quæ fit, per propositiones, aut neces-
sarias, aut eas quæ sunt plerunq;, conficitur. Atq; si ne-
cessaria quidem sint, conclusio quoque necessaria est, sin
plerunq; sint; conclusio quoq; talis efficitur. Quare si id,
quod proficiscitur à fortuna, neq; plerunq;, neq; necessario
fit, nulla prorsus ipsius erit sine dubio demonstratio.*

ANTI *EIus autem, quod est à fortuna, non est scientiæ per
demonstrationem. Neque. n. sicut necessarium est,
neq; sicut frequenter, quod est à fortuna, sed quod
extra hoc fit. Sed demōstratio alterius horum est. Omnis
enim syllogismus, est aut per necessarias, aut per eas, quæ
sunt tanquam frequenter propositiones. Et si quidē propo
sitiones necessariæ sunt & conclusio necessaria est. Si vero
sint vt frequenter & conclusio huiusmodi est. Quare si id,
quod est à fortuna neq; est sicut frequenter, neq; sicut ne-
cessarium, neq; vtiq; ipsius erit demonstratio.*

Postquam Philosophus assignauit rationem vnita-
tis, & diuersitatis scientiarum ex parte generis subiecti,
& ex parte principiorum, hic de vtrisque prosequitur.
Et primo de subiectis de quibus est scientia. Secūdo de
principijs, ibi {Eadem autem principia &c.} Circa pri-
mum considerandum est, q supra duas conditiones po-
suit generis quod est subiectum scientiæ, quarum vna
est, vt componatur ex primis, alia est vt partes & pas-
siones sint eius per se. Quarū conditionem vna deest in
his, quæ sunt à fortuna, quia non eueniunt per se, sed per
accidens, & præter intentionē, vt probatur in. 2. Physi.
Te.c. 50. le. 8. tex. ex. 4. Alia vero conditio deest in his, quæ per sensum cogno-
scuntur, quæ sunt prima in nostra cognitione. Et ideo
ostendit, q scientia nō est eorum, quę sunt à fortuna. Se
cundo ostendit q non est eorum, quæ cognoscūtur per
sensum, ibi {Neque per sensum est scire.} Dicit ergo pri-
mo, q demonstratiua scientia nō potest esse de eo, quod
est à fortuna, quod est per accidens eueniens. Et hoc pro
bat sic. Omnis syllogismus demōstratiuus, aut procedit
ex propositionibus necessarijs, aut ex propositionibus,
quæ sunt veræ vt frequenter. Ex propositionibus autē
necessarij sequitur conclusio necessaria, vt supra probatū
est. Et similiter ex propositionibus, quæ sunt veræ sicut Lec. 13. tex. exp. 1. 2. 3. 4.
frequenter, sequitur conclusio quæ est vera vt frequen-
ter, vel forte etiam necessaria s'm q ex contingenti pōt
sequi necessarium, vt ex falso verum. Nunquàm aūt ex
propositionibus, quæ sunt verę vt frequenter, sequeē pro
positio quę est vera vt in paucioribus, quia sequeretur q
aliqñ propositiones essent veræ & conclusio falsa, quod
est impossibile, vt ostensum est. Necesse est ergo q con- Lect. 16.
clusio syllogismi demonstratiui, vel sit necessaria, vel sit
vera sicut frequenter. Sed id quod est à fortuna non est
necessarium. neq; quod verum vt frequenter, sed accidit
in paucioribus, vt in 2. Physi. probaē. Ergo demonstrati Te. c. 51. le. 8. expo. 5.
ua scientia non potest esse de eo, quod est à fortuna. Est Demon. de
autem considerandum q de his quidem, quæ sunt sicut his, quæ fre-
frequenter contingit esse demonstrationem, inquantum quen. sunt.
in eis est aliquid necessitatis. Necessarium autem vt dici Tex. cō. 88.
tur in 2. Physi. aliter est in naturalibus quæ sunt vera vt 89. 98. lect.
frequenter, & deficiunt in minori parte & aliter in disci- vlti. capo. 4.
plinis, i. in mathematicis, quæ sunt semper vera. Nam in
disciplinis est necessitas à priori. In naturalibus à poste-
riori, quod tamen est prius s'm naturā. s. à fine & forma.
Vnde sic docet Arist. ostēdere propter quid, vt si hoc de
beat esse, puta q oliua generetur, necesse hoc præexiste-
re. s. semen oliuæ, non autem ex semine oliuæ generatur
ex necessitate oliua, quia potest impediri per aliquā cor-
ruptionē generatio. Vnde si fiat demōstratio ex eo quod
est prius in generatione, nō concludit ex necessitate, nisi
forte accipiamus hoc ipsum esse necessariū, semē oliuę vt
frequenter esse gñatiuū oliuæ proprie, quia hoc facit s'm
proprietatem suę naturę nisi impediaē. Deinde cū dicit,

At vero neq; fit, vt per sensum sciamus. Nam si sen- ARGY.
*sus talis, & non huius alicuius est, sentire tamen necesse
est hoc aliquid, & aliquo in loco, & nunc. Vniuersale ve
ro, & quod est supra omnia, fieri nequit vt sentiatur, quip
pe cum non sit hoc, neque nunc. Non. n. esset vniuersale.
Quod. n. semper est, & vbique id vniuersa dicimus esse.
Cum igitur demōstrationes quidem sint vniuersales, vni
uersalia vero sentiri nequeant, perspicuum est fieri non
posse, vt per sensum sciamus.*

Neq; per sensum est scire. Si. n. & est sensus talis qui ANTI. vide in annot.
*dem huiusmodi, & non huiusmodi alicuius, sed tamen sen
tire necesse est hoc aliquid, & vbi & nunc. Vniuersale au
tem & in omnibus impossibile est sentire. Non. n. est hic
neq; nunc. Non. n. vtiq; esset vniuersale. Quod enim sem
per est, & vbiq; est, vniuersale esse dicimus. Quoniā igi-
tur demonstrationes vniuersales sunt, has autem non est
sentire, manifestum est quòd neque scire per sensum.*

Dicit q scientia non est eorum, quæ cognoscuntur se
cundum sensum. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit
q scientia non consistit in sensu. Secundo ostendit quo
modo sensus ordinatur ad scientiam, ibi {Sunt tamen
quædam reducta.} Circa primum duo facit. Primo ostē-
dit scientiam non esse per sensum. Secundo præfert sciē-
tiam sensui, ibi {Vniuersale autem honorabile &c.} Cir-
ca primum duo facit. Primo ostendit veritatem. Secūdo
excludit errorem quorundam, ibi {Sed manifestum est
&c.} Dicit ergo primo, q sicut scientia non est eorū, quę
sunt à fortuna, ita etiam scientia non cōsistit in cognitio
ne, quę est per sensum. Et hoc probat sic. Manifestum est Obiectum
enim q sensus cognoscit aliquid tale, & non hoc. Non sensus.
enim

enim ubiectū per ſe ſenſus eſt ſubſtantia, & quodquideſt ſed aliqua ſenſibilis qualitas, puta calidum, frigidum, album, nigrum, & alia huiuſmodi. Huiuſmodi autem qualitates efficiunt, ſingulares quaſdam ſubſtantias in determinato loco & tempore exiſtentes, vnde neceſſe eſt, ꝙ hoc, quod ſentitur, ſit hoc aliquid. ſ. ſingularis ſubſtantia, & ſit alicubi, & nunc. i. in determinato tempore & loco. Ex quo patet, ꝙ id, quod eſt, vniuerſale non poteſt cadere ſub ſenſu. Non. n. quod eſt vle determinatur ad hic & nunc, quia iam non eſſet vniuerſale. Illud. n. vle dicimus, quod eſt ſemper & vbiq;. Quod quidem non eſt ſm viā affirmationis intelligendum, ꝙ hoc ſit de ratione vlis, aut eius quod eſt vle, ꝙ ſit ſemper, & vbiq;, puta de ratione hominis aut animalis, quia oporteret ꝙ quodlibet ſingulare hominis, & animal eſſet ſemper & vbiq;, quia ratio hominis & animalis in in quolibet ſingularium inuenit. Si vero eſſet de ratione ipſius vniuerſalis, ſicut de ratione generis eſt, ꝙ contineat ſub ſe ſpecies, ſequeretur, ꝙ nihil eſſet vniuerſale, quod nō eſſet, & ſemper, & vbiq; inueniretur, & ſm hoc oliua non eſſet, vel non haberet eſſe vniuerſale, quia non in omni terra poteſt inueniri. Eſt ergo hoc intelligendum per modum negationis ſeu abſtractionis, quia. ſ. vniuerſale abſtrahit ab omni determinato tempore & loco. Vnde quantum eſt de ſe, ſicut inuenitur in quolibet vno loco vel tempore, ſic natū eſt in omnibus inueniri. Sic igitur patet, ꝙ vniuerſale non cadit ſub ſenſu. Quia igitur demonſtrationes ſunt vniuerſales, præcipuæ, vt oſtēſum eſt ſupra, manifeſtum eſt, ꝙ ſcientia per demonſtrationem acquiſita, non conſiſtit in cognitione ſenſus. Deinde cum dicit.

Quomodo intelligēdum ſit vniuerſale eſſe vbiq; & ſemper. (margin)

Le. 2. te. ex. (margin)

ARGY. *Quin vt patet ſi fieri poſſet, vt ſenſu triangulum angulos habere duobus rectis æquales perciperemus, quæreremus vtiq; demonſtrationem. Et non, vt inquiunt quidam, ſciremus. Sentire nanq; neceſſe eſt ſingulare, at ſcientia in vniuerſalis cognitione conſiſtit. Quamobrem ſi in luna etiam eſſemus, terramq; videremus obicientem ſe lunæ, non profecto cauſam ipſam defectionis ſciremus. Sentiremus enim lunam deficere, & non propter quid omnino ſenſu perciperemus. Non enim ipſius vniuerſalis eſt ſenſus. Attamen cum ex eo, quia ſæpe hoc accidere videremus, ipſum vniuerſale venari poſſemus, demonſtrationem vtique haberemus. Ex ſingularibus enim pluribus, vniuerſale ipſum patefieri ſolet.*

ANTI. *Sed manifeſtum eſt quoniam, & ſi eſſet ſentire triangulum duobus rectis æquales habere angulos, quæreremus vtiq; demonſtrationem, & non ſicut quidam fatentur, ſciremus. Sentire quidem. n. neceſſe eſt ſingulariter, ſcientia autem eſt in cognoſcendo vniuerſale. Vnde & ſi in luna eſſemus, & videremus obiectam terram, non vtiq; ſciremus cauſam defectus. Sentiremus enim, quoniam deficeret nunc ſed nō propter quid omnino. Non enim eſſet vniuerſalis ſenſus. Sed ex conſiderare hoc multoties accidere vniuerſale venantes, demonſtrationem habemus. Ex ſingularibus enim pluribus vniuerſale manifeſtum eſt.*

Excludit errorem quorundam, qui credebant in ipſa perceptione ſenſus conſiſtere ſcientiam. Et videtur hæc ratio pertinere ad illos, qui non ponebant intellectū differre à ſenſu, & per conſequens nullam aliam cognitionē eſſe niſi ſenſitiuā, vt habetur in 3. de Anima, & in 4. Metaphyſi. Et ad hoc excludēdum dicit, ꝙ ſi etiam per ſenſum percipere poſſemus ꝙ triāgulus habet tres angulos æquales duobus rectis, adhuc oportere demonſtrationē ad habendum ſcientiam, neq; per ſenſum perceptionem ſciremus, quia ſenſus eſt ſingularium, ſcientia autem conſiſtit in hoc, ꝙ vniuerſale cognoſcimus vt oſtenſum eſt. Et quia poſuerat exemplum de his, quæ ſenſu percipi nō poſſunt, ad maiorem euidētiam ponit exemplum in his, que ſenſibilia ſunt, videlicet in eclipſi lunæ, quæ contingit ex oppoſitione terræ, quæ interponitur inter ſolem & lunam, vt claritas ſolis non poſſit pertingere ad lunā propter vmbram terræ quam dum luna ſubintrat eclipſat. ponamus ergo, ꝙ aliquis eſſet in ipſa luna, & ſenſu perciperet interpoſitionem terræ per vmbrā ipſius, ſenſu quidem perciperet, ꝙ luna tunc deficeret ex vmbra terræ, ſed non propter hoc ſciret totaliter cauſam eclipſis. Illud enim eſt per ſe cauſa eclipſis, quod cauſat vniuerſaliter eclipſim. Vniuerſale autem non cognoſcitur ſenſu, ſed ex pluribus ſingularibus viſis in quibus multoties conſideratis inuenitur idem accidere, accipimus vlem cognitionem. Et ſic per cauſam vniuerſalem demonſtramus aliquid in vniuerſali, de quo eſt ſciētia. Deinde cum dicit.

Tex. c. 150. & 51. l. 4. te. expo. p̄ 2. 3. Tex. cō. 21. lect. 2. te. ex. primæ. Lec. 16. tex. m. 1. 2. & 3. (margin)

Ipſum autem vniuerſale præſtabile nimirum eſt, propterea quod ipſum cauſam indicat. Quare de talibus notitia vniuerſalis præſtabilior eſt perceptione ſenſuum, & intellectione eorum, quorum eſt alia cauſa. De primis autem alia ratio eſt. Patet igitur fieri non poſſe, vt quiſquā ſentiendo quicquam vnquam eorum ſciat, quæ demonſtrabilia ſunt, niſi ſentire quiſpiam id eſſe dicat, ſcientiam inquam per demonſtrationem habere. ARGY.

Vniuerſale autem honorabilibus eſt, quoniam oſtendit cauſam. Quare de huiuſmodi vniuerſali ſcientia honorabilior eſt ſenſibus, & cognitione quoruncunque cauſa eſt. Sed de primis alia ratio eſt. Manifeſtū eſt igitur quòd impoſſibile ſit ſentiendo ſcire aliquid demonſtratorum, niſi iam aliquis ſentire hoc dicat ſcientiam habere per demonſtrationem. ANTI.

Oſtendit ꝙ ſcientia eſt potior quàm ſenſus. Manifeſtum eſt. n. ꝙ cognitio, quæ eſt per cauſam, nobilior eſt, cauſa autem per ſe eſt vniuerſalis cauſa, vt iam dictū, eſt & ideo cognitio per vniuerſalem cauſam, qualis eſt ſciētia, eſt honorabilis. Et quia huiuſmodi vniuerſalem cauſam impoſſibile eſt apprehendere per ſenſum, ideo cōſequens eſt, ꝙ ſcientia, quæ oſtendit cauſam vniuerſalem, non ſolum ſit honorabilior omni ſenſitiua cognitione, ſed etiam omni alia intellectiua cognitione, dummodo ſit de rebus, quæ habēt cauſam, quia ſcire aliquid per cauſam vniuerſalem, eſt nobilius quàm intelligere qualitercunque id quod habet cauſam ſine cognitione ſuæ cauſæ. Sed de primis, quæ non habent cauſam eſt alia ratio. Illa enim per ſe intelliguntur, & talis eorum cognitio eſt certior omni ſcientia, quia ex tali intelligentia, ſcientia certitudinem habet. Vltimo autem cōcludit principale propoſitum, ꝙ. ſ. impoſſibile ſit per ſenſum cognoſcere aliquid demōſtrabile, niſi forte æquiuoce aliquis vtatur nomine ſenſus, vocans demonſtratiuam ſcientiam ſenſum, propter hoc ꝙ ſcientia demonſtratiua eſt determinatæ vnius ſm certitudinem, ſicut & ſenſus. Propter quod & certæ extimationes ſcientiæ vocantur. Deinde cū dicit.

Sunt tamen inter ea, quæ proponuntur, nonnulla, quæ quidem ad ſenſus reducuntur defectionem. Nonnulla nāque non quæreremus, ſi illa viſu perciperemus, non propterea quod ſcimus videndo, ſed quod ex eo, quia videmus, habemus tandem ipſum vniuerſale, veluti ſi vitrum perforatū eſſe, lumenque penetrare per meatus viſu perciperemus, pateret etiam nobis propter quid poſt vitrum lumen efficitur, ex eo plane, quia videremus quidē ſeorſum id ipſum fieri in vnoquoque, intelligeremus autem ſimul in vniuerſis hoc fieri pacto. ARGY.

ANTI. *Sunt tamen quædam reducta ad ſenſus defectum in propoſitis. Quædam enim ſi videremus non vtique quæreremus, non tanquam ſcientes in videndo, ſed tanquam habentes vniuerſale ex eo, quod videmus. Vt ſi vitrum perforatum videremus, & lumen per tranſiens, manifeſtum vtique erit & propter quid. Et propter id quod, videmus quidem ſeorſum in vnoquoque, intelligere autem ſimul eſt, quoniam in omnibus ſic eſt.*

Oſtendit quõ ſenſus ordinatur ad ſcientiã. Quędam enim problematicę dubitationes reducũtur ſicut in cauſam ad defectũ ſenſus. Quędã etiam ſunt de quibus non quæreremus dubitando, ſi ea vidiſſemus, nõ quidẽ eo ꝙ ſcientia conſiſta in videndo, ſed inquantũ ex rebus viſis per viã experimẽti accipitur vniuerſale, de quo eſt ſcientia. Puta ſi videremus vitrum perforatũ, & quomodo lumen pertrãſit per foramina vitri, ſciremus propter quid vitrũ eſt trãſparens. Et vtitur hoc exemplo ſ'm opinionem eorũ, qui ponebãt lumen eſſe corpus, & quædã corpora eſſe tranſparentia propter ſubtilia quædã foramina, quæ pori dicuntur, quos quia viſu diſcernere non poſſumus propter paruitatẽ, dubitamus quare vitrũ ſit tranſparens. Et poteſt ſimile exemplũ poni de quibſcũque rebus quæ habẽt cauſam ſenſibilẽ latentẽ. Et quia dixerat, ꝙ ſciẽtia huiuſmodi rei non eſt in videndo, manifeſtat hoc eſſe verũ. Nam in vidẽdo cognoſcimus ſeorſum vnũquodq; ſingularium, ſed in ſciendo, oportet omnia intelligere ſimul in vniuerſali, vt.ſ. intelligamus ita ſe habere in omnibus. Videmus. n. ſigillatim de diuerſis vitris, ſed ſcientiam accipimus de omni vitro ꝙ ſit tale.

LECTIO XLIII.

Non eſſe eadem principia omnium ſyllogiſmorum tam proprijs quam communibus rationibus oſtendit.

ARGY. *At qui fieri non poteſt, vt omnium ratiocinationum eadem principia ſint. Quod quidem prius differẽdi modo contemplabimur. Nam ratiocinationum aliæ veræ ſunt, aliæ falſæ.*

ANTI. *EAdem autem principia eſſe omniũ ſyllogiſmorum impoſſibile eſt, primum quidem logicæ ſpeculantibus. Hi quidẽ .n. veri ſunt ſyllogiſmi, alij aũt falſi.*

Poſtquam Philoſophus proſecutus eſt de illis, quorum eſt ſcientia, hic proſequitur de principijs ſcientiarũ, oſtendens non eſſe eadem principia omniũ ſyllogiſmorum. Primo oſtendit hoc logicę idest per rationes communes omnibus ſyllogiſmis. Secundo hoc oſtendit analeticę, ſ. per rationes proprias demonſtrationis, ibi {Si vero aliter &c.} Circa primũ tria facit. Primo oſtendit propoſitum per differentiam ſyllogiſmorum falſorum à veris. Secundo per differentiam falſorum adinuicẽ, ibi {Poſtea neq; falſæ &c.} Tertio per differentiam ſyllogiſmorum verorum adinuicem, ibi {Neq; verorum.} Circa primum duo facit. Primo oſtendit propoſitũ. Secundo excludit quãdam obuiationem, ibi {Et ſi nanq; ſit verum.} Dicit ergo primo, ꝙ primo logicæ ſpeculando manifeſtum eſt, ꝙ non poſſunt eſſe eadem principia omnium ſyllogiſmorum, propter hoc ꝙ quidam ſyllogiſmi ſunt falſi .i. concludentes falſum, & quidam veri .i. concludentes verum. Syllogiſmorum autem falſorum & verorum ſunt diuerſa principia. Nam ſyllogiſmorum verorũ ſunt principia vera ſyllogiſmorũ autem falſorum ſunt principia falſa. Non ergo omnium ſyllogiſmorum ſunt eadẽ principia. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quanquam enim fieri poteſt, vt verum cõcludatur ex falſis, tamen id ſemel efficitur, veluti ſi A quidem verè de C prædicetur, medium autem B falſum ſumatur. Tum enim neque A competit ipſi B, neq; B competit ipſi C. Sed ſi inter has propoſitiones ſumantur media, falſæ erunt, ex eo, quia concluſio omnis falſa, ex propoſitionibus proficiſcitur falſis. Ex veris autem veræ concluſiones emergunt. At patet à falſis vera differre, ac eſſe diuerſa.*

ANTI. *Et ſi nanque ſit verum ex falſis ſollogizare, ſed ſemel hoc fit. vt ſi A de C verum ex falſis ſyllogizare, ſed ſemel hoc fit. vt ſi A de C verum ſit, medium autem B falſum. Neque enim A in B eſt, neque B in C. Sed ſi harum media accipiantur propoſitionum, falſæ erunt, ex eo quòd omnis concluſio falſa ex falſis eſt, vera autem ex veris. Alteræ autem ſunt veræ & falſæ.*

Excludit quandam obuiationem poſſet .n. aliquis dicere, ꝙ etiam ſyllogiſmorum verorum ſunt principia falſa, quia contingit ex falſis ſyllogizare verum. Sed hoc excludit dicens, ꝙ quamuis contingat ſyllogizare verũ ex falſis, tamen hoc ſolum cõtingit in primo ſyllogiſmo, quo ex falſis concluditur verum. Sed ſi oporteat aliquos ſyllogiſmos inducere a[d] probandum præmiſſas propoſitiones, neceſſe eſſet ꝙ illi ſyllogiſmi procedant ex falſis, quia ex veris non cõcluditur falſum, & ita in ſola prima ſyllogizatione ex falſis concluditur verum. Et hoc manifeſtat per exemplum. Sit .n. hęc propoſitio vera, Omne c eſt a, accipiatur autem ad vtranq; extremitatem mediũ falſum, quod eſt b, ita .ſ. ꝙ neq; a inſit b, neq; b inſit c. Si accipiantur aliqua media ad probandum pręmiſſas propoſitiones, omnes propoſitiones falſorum ſyllogiſmorũ erunt falſæ, quia omnis concluſio falſa concluditur ex falſis, concluſio autem vera poteſt cõcludi ex omnibus veris. Vnde quando propoſitiones præmiſſæ ſunt veræ, ex quibus concluditur verum, non oportebit deuenire ad aliquod falſum. Sic ergo, cum alię ſint propoſitiones veræ, aliæ falſæ, ſequitur ꝙ alia ſunt principia verorum ſyllogiſmorum, & alia falſorum. Deinde cum dicit.

ARGY. *Deinde neque ipſa falſa ex eiſdem proficiſcuntur. Sũt enim & talia falſa, vt inter ſe ſint cõtraria, & ſimul eſſe non poteſt, vt iuſtitiam, & iniuſtitiam, vel fortitudinẽ eſſe, & hominem æquum, vel bouem, aut æquale maius, vel minus. Ex his autem, quæ iacent hoc pacto.*

ANTI. vide in annot. Vide in annot. *Poſtea neque falſa ex eiſdem ſunt. Eſt enim falſas adinuicem & contrarias & impoſſibile ſimul eſſe vt iuſtitiam eſſe iniuſtitiam, aut timorem, aut hominem ęquum & bouem, aut ęquale maius & minus. Ex poſitis autem ſic eſt.*

Oſtendit ꝙ neque falſorum ſyllogiſmorum ſunt eadem principia, Contingit enim concloſiones falſas eſſe contrarias adinuicem, & incompoſsibiles ſibi. Sicut hæc concluſio, Iuſtitia eſt iniuſtitia eſt incompoſsibilis huic concluſioni, Iuſtitia eſt timor, cum vtraque ſit falſa. Timor enim ſicut differt generæ à iuſtitia, ita etiam ab iniuſta. Similiter etiam hę duę concluſiones falſę ſunt contrarię & incompoſsibiles, Homo eſt ęquus, & homo eſt bos. Et ſimiliter hæ duę propoſitiones ſunt incompoſsibiles, Equale eſt maius, & ęquale eſt minus. Oportet enim concludere ſic eſſe ex aliquibus, quibus poſitis iſta ſequentur, vnde oportet ꝙ cum illa ſint cõtraria & impoſsibilia, ita etiam principia ex quibus concluduntur.

Deinde cum dicit.

ARGY. *Neque enim ratiocinationem verarum omnium eadẽ principia ſunt. Complurium nanque principia diuerſa ſunt generæ, neque quibuſuis accommodantur quæuis. Vnitates enim non accommodantur punctis. Illa nanque poſitione vocãt, his eadem competit. Neceſſe eſt autem*

tem vt ad media accommodari, aut supera ex parte aut infera, aut alios intra alios extra terminorum habere.

ANTI. vide in annot. *Neq; etiam verorum eadem principia omnium sunt. Alia.n.multorum genere principia sunt, neq; cõueniunt, vt vnitates punctis non conueniunt. Hæ quidem.n.non habent positionem, illa autem habent. Necesse autem est in media conuenire, aut ad sursum, aut ad deorsum, aut hos interius habere, illos autem exterius terminorum.*

Ostendit q̃ nec syllogismorum verorum sunt eadem principia, quatuor rationibus, quarũ vna sumitur ex differentia principiorum propriorũ. Vnde dicit quòd {neq; etiam verorum syllogismorum sunt eadem principia.} Diuersorum.n.generum diuersa principia sunt, sicut patet quòd magnitudinũ principia sunt puncta, numerorum autẽ vnitates, quia nõ conueniunt ad inuicem, quia vnitates non habent positionem, puncta vero habent. Si autem omnia principia syllogismorum cõuenirent ad inuicem, necesse esset quòd vel cõuenirent in medio, vel sursum ascendendo versus maiorem extremitatem, vel deorsum versus minorem, quia in syllogismo necesse est q̃ termini vel assumantur interius, vel exterius. Interius quidem qñ multiplicantur syllogismi ad probandũ propositiones inductas. Tunc.n. necesse est quòd accipiantur media quæ sunt inter prædicata propositionũ & subiecta, vtputa si sit talis syllogismus, Omne b est a, omne c est b, ergo omne c est a, si oporteat probari omne b est a oportet assumere aliquod medium inter b & a puta d. Et similiter si debeat probari minor oportet accipere aliquod mediũ inter c & b, puta e & sic semper termini assumpti interius habentur. Exterius autem assumuntur, qñ vel maior extremitas accipitur vt medium ascendendo, vel minor descendendo, puta si a cõcludatur de c per b, & iterum c concludatur de b per a. Et sic similiter etiã proceditur descendendo si b concludatur de e per c, necesse est ergo in syllogismis communicantibus in principijs, vel quòd accipiatur medium vnius syllogismi supra propositiones alterius syllogismi, vel accipiantur extrema vnius syllogismi supra extrema alterius syllogismi. Sed hoc non potest esse in rebus quarũ sunt principia diuersa, quia puncta nõ possunt accipi neq; vt media, neq; vt extrema in syllogismus in quibus cõcluditur aliquid de numero, neq; vnitates in syllogismis in quibus cõcluditur aliquid de magnitudinibus. Relinquitur ergo, q̃ non possunt esse eadem principia omnium syllogismorum. Secunda ratio ponitur ibi.

ARGY. *At neq; fieri potest, vt principiorum communium vlla sint, ex quibus cuncta demonstrabuntur. Dico autem communia, veluti quoduis affirmandum, aut negandum est. Genera enim eorum, quæ sunt non eadem sunt, sed diuersa, atque alia solis competunt quantis, alia solis hisce, quæ ratione subeunt qualitatis, cũ quibus per communia demonstrationes conficiuntur.*

ANTI. *Sed neq; communium principiorum possunt esse aliqua, ex quibus omnia demonstrabuntur. Dico autẽ communia, vt omne affirmare & negare, genera.n.eorum sunt altera. Et alia quidem in quantitatibus, alia vero in qualitatibus sunt solis, cum quibus demonstratur per communia.*

Quę sumitur ex principijs communibus, & dicit, q̃ non possunt esse aliqua principia cõmunia ex quibus solum omnia syllogizantur, sicut hoc principium commune, de quolibet affirmatio vel negatio, quod quidẽ communiter est verum in omni genere, non tñ est posibile q̃ ex solis aliquibus taliter communibus possint omnia syllogizari, quia genera entium sunt diuersa. Et diuersa sunt principia, quę sunt solum quantitatum principia ab his, quæ solũ sunt principia qualitatum, quæ oportet coassumere principijs communibus ad concludendum in qualibet materia. Puta si in quantitatibus oporteat ex dicto principio cõmuni syllogizare, oportet accipere, quod cum hæc sit falsa, punctus est linea, oportet hanc esse veram, punctus non est linea. Et similiter in qualitatibus oportet coassumere aliquid proprium qualitati. Vnde relinquitur, quòd impossibile sit esse eadem principia omnium syllogismorum. Tertiam rationem ponit ibi.

ARGY. *Præterea principia non multo sunt pauciora conclusionibus. Principia.n.ipsæ sunt propositiones. Propositione autem sunt, cum aut additur, aut interponitur terminus. Præterea conclusiones sunt infinitæ, termini vero finiti.*

ANTI. Vide in annot. *Amplius principia non multo minora sunt conclusionibus, Principia quidem enim propositiones sunt, propositiones autem assumpti termini, aut immissi sunt. Adhuc conclusiones infinitæ sunt, termini autem finiti.*

Quæ sumitur ex comparatione pręmissarum ad conclusiones, & dicit quòd principia non sunt multum pauciora cõclusionibus. Sunt quidem pauciora, quia quantũ est ad vnam conclusionem inferendam duo principia, i. duæ propositiones requirantur, quia vna conclusio non concluditur immediate nisi ex duabus, tamen vna propositione potest quis vti ad inferendũ plurimas conclusiones, secundum quòd sub subiecto aut sub prædicato multa accipi possunt. Nõ tamen sunt multo plura principia, quàm conclusiones, quia plurima eorum quæ principijs coassumuntur ad cõclusiones alias inducendas, sunt etiã conclusiones. Principia enim propositiones hic appellantur, propositiones autẽ aut assumpti termini, aut immissi sunt. i. propositiones in syllogismis multiplicantur, aut assumẽdo terminos extrinsecus, vel supra maiorem extremitatem & infra minorem, vt supra dictũ est, aut accipiendo terminos qui sunt in medio. Et ad hoc addendum est, quòd cõclusiones sunt infinitæ. Potest.n. quodlibet concludi de quolibet vel affirmatiue vel negatiuæ. Et ne videretur hoc esse contrariũ ei quod supra ostenderat, prædicationes non procedere in infinitum, subiungit quòd termini sunt finiti, & ad hoc pertinent quod supra ostensum est, esse statum in prædicationibus, sed ex terminis finitis possunt infinitæ conclusiones fieri secundum diuersas combinationes, vt tamen accipiamus communiter cõclusiones tam quæ sunt per se, quàm quæ sunt per accidens. Loquimur.n.nunc cõmuniter de syllogismis. Si ergo conclusiones sont infinitæ, principia aũt non sunt multo pauciora conclusionibus, sequitur quòd etiã principia syllogismorum sunt infinita. Non ergo sunt eadem principia syllogismorũ. Quartam rõnem ponit ibi. Le præced. Le. 34. & 35. Deductio rationis.

ARGY. *Insuper principiorum alia sunt necessaria, alia contingentia. Hoc igitur modo considerantibus fieri non posse porro videtur, vt eadem sint principia, aut finita, si conclusiones sint infinitæ.*

ANTI. vide in annot. *Amplius principia hæc quidem ex necessitate, illa vero contingentia. Sic igitur in intentione his habitis impossibile est eadem esse principia, aut finita, cum infinitæ sint conclusiones.*

Quæ sumitur ex differentia necessarij & cõtingentis & dicit quòd principiorũ quibus vtimur in syllogismo, quædam sunt contingentia, & quædam necessaria, vt patet in libro Priorum, vbi docuit syllogizare ex necessarijs & contingentibus. Non autẽ eadem sunt necessaria & contingentia,

& contingentia, ergo nõ sunt eadem principia omnium syllogismorum. Et hoc est quod concludit ex his duabus vltimis rationibus, quod secundũ considerationem præmissorum com infinitæ siot conclusiones, impossibile est esse eadem principia omnium syllogismorum, aut etiam finita. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quod si quispiam alio modo dicat, veluti hæc quidem geometriæ hæc autẽ arithmeticæ, & hæc medicinæ, principia esse, quid aliud erit quod dicitur, quam scientiarum principia esse? At ex eo dicere eadem esse, quia ipsa sibiipsis eadem sunt, rediculum est. Hoc enim pacto cuncta eadem fiunt.*

ANTI. vide in annot. *Si vero aliter quodam modo dicat aliquis, quòd hæc quidem geometriæ, alia vero syllogismorũ, alia autem medicinæ, quid vtiq; erit aliud, quod dicitur, nisi quòd sunt principia scientiarum? Sed eadem dicere derisio est, quoniam eadẽ eisdem eadẽ essent. Omnia.n. sic fiunt eadem.*

Ostendit idem analeticæ.s. per rõnes proprias principijs quibus scientiæ demonstrant. Et ponit tres rationes. Circa quarũ primam dicit ꝙ si aliquis nõ dicat omnium syllogismorũ esse eadem principia, sed aliquo modo dicat aliter.s.ꝙ quædam sunt principia geometriæ, & quædam logicæ, quæ dicuntur principia syllogismorum vel ratiocinationum, & quædam sunt principia medicinæ, & sic accipiendo principia omnium scientiarũ, ista sic accepta eadem sunt principia omnium demonstrationum hoc non facit ad propositum. quo quis vult sustinere eadem esse principia, quia propter hoc dictum, nihil aliud dicitur, nisi ꝙ quęlibet scientia habet sua principia, & nõ sint principia vnius scientię quæ sunt alterius, quod oporteret si eadem essent principia omnium syllogismorum scientialium. Sed istud est impossibile & derisibile, quia secundum hoc sequeretur, ꝙ quæ sunt in scientijs essent eadem, & ita omnes scientiæ essent vna scientia. Quę.n. eisdem sunt eadem, sibi inuicem sunt eadem. Sed principia cuiuslibet scientiæ sunt quodammodo eadem cõclusionibus, quia sunt vnius generis. Nõ enim est ex vno in

Lect. 15. aliud genus demonstrare, vt supra dictũ est. Si ergo principia sunt eadem, sequeretur, ꝙ omnia quę sunt in scientijs essent eadem. Secundam rationem ponit ibi.

ARGY. *At vero neq; hoc est, ex omnibus inquam quiduis demonstrari, quærere omnium eadem principia esse. Est.n. insignis stultitiæ sane. Nam neque in manifestis hoc fit scientijs, neque in resolutione fieri potest. Propositiones enim vacantes medio principia sunt, atque diuersa plane conclusio fit assumpta vacante medio propositione.*

ANTI. vide in annot. *At vero neq; quod est ex omnibus demonstrare quodlibet horum est. Nam hoc quare omnium eadem esse principia. Multum enim insipiens est. Neq; enim in manifestis mathematicis, neq; in resolutione possibile est. Immediatæ enim propositiones principia sunt. Altera autem conclusio fit, accepta propositione immediata.*

Quæ talis est. Si aliquis quærens esse omnium eadem principia, hoc intendebat dicere, ꝙ quodlibet demonstretur ex quolibet, hoc est stultũ dicere, quia hoc neque est possibile in manifestis mathematicis, nec in resolutione. Et vocat manifesta mathematica.i. considerationes vel disciplinas, qñ ex aliquibus propositionibus manifestis statim infertur cõclusio. Vocat aũt resolutionem, qñ propositiones assumptæ non sunt manifestæ, sed oportet eas resoluere in alias manifestiores. Et ꝙ hoc sit impossibile probat, quia vtroq; modo principia demonstratiuorum syllogismorũ sunt immediatę propositiones, quæ vel statim assumuntur in manifestis mathematicis siue doctrinis, vel ad eas deuenitur per resolutionẽ. Videmus autem ꝙ demonstratur alia cõclusio, coassumpta immediata propositione alia. Et ideo nõ potest esse ꝙ ex quolibet demõstretur quodlibet. Consequenter cum dicit.

ARGY. *Quod si quispiam ipsas primas vacantes medio propositiones omnium esse dicat, principia sciatis vnam in vnoquoque, genere esse.*

ANTI. vide in annot. *Si autem dicat aliquis primas immediatas propositiones esse principia, vnum in vnoquoq; genere est.*

Excludit quandam obuiationem. Posset enim aliquis dicere, quòd duplex est genus immediatarum propositionum, quædã enim sunt immediatę propositiones primæ, & quædam.2. ita ꝙ accipiatur ordo immediatarum propositionum, secundum ordinem terminorum. Nam illæ propositiones quæ consistunt in terminis primis & communibus, sicut est ens & nõ ens, æquale & inæquale, totum & pars, sunt primæ, & immediatæ positiones, vt non contingit idẽ esse & non esse, & quæ vni & idem sunt æqualia subinuicem sunt æqualia, & similia. Immediatæ autẽ propositiones, quæ sunt circa posteriores terminos & minus communes, sunt.2. respectu primarum, sicut quòd triangulus est figura, vel ꝙ homo est animal. Potest ergo aliquis dicere, quòd.2. propositiones coassumuntur ad diuersas conclusiones demonstrandas, sed primæ propositiones immediatæ sunt eædem in omnibus demonstrationibus. Et ideo ad hoc excludendum dicit quòd si aliquis dicat primas immediatas propositiones has esse illa principia ex quibus omnia demonstrantur, considerare oportet, quòd nihilominus in vnoquoq; genere oportet esse vnum principium vel vnam propositionem immediatam, primam illo genere, non primam omnino simpliciter. Et quòd ex illa quæ est prima simpliciter coassumpto isto principio huiusmodi generis oportebat in hoc genere demonstrari. Et ita non ex solis communibus principijs possunt omnia demonstrari, sed oportet accipere propria quę sunt diuersorum generum. Consequenter cum dicit. — Ex.tex. quo excludit ob.

ARGY. *Quod si neque eadem omnium principia sunt hoc pacto, vt ex omnibus quoduis oporteat demonstrari, neque sunt adeo diuersa, vt vniuscuiusque scientiæ sint diuersa, restat si principia omnium generis sint eiusdem, ex his tamen hæc, & ex his hæc demonstrentur.*

ANTI. *Si vero neq; ex omnibus, vt opus est demõstrari quodlibet, neq; sic ex altera. Quare erunt vniuscuiusq; scientia altera. Relinquitur igitur si proxima sunt principia omnium, sed ex ijs quidem hæc, ex illis autem illa.*

Excluso stulto intellectu propositionis contra quam disputatur, concludit propositũ, & dicit quòd si non dicatur ꝙ quodlibet demonstretur ex quolibet, sicut opus est dicere propter præmissa, sequitur ꝙ nec sic ex principio, ex quo concluditur hæc conclusio cõcludatur altera, alioquin ex quolibet demonstratur quodlibet. Vnde necesse est, ꝙ diuersarum scientiarum sunt diuersa principia. Sed hæc oportet ꝙ omnium scientiarum sint principia vnius generis his, quæ ex his demonstrantur, sed oportebit quòd ex his demonstrentur hæ conclusiones, & ex illis illæ ex diuersis scilicet principijs demonstratione facta in diuersis scientijs, quæ sunt de diuersis generibus.

Tertiam rationem ponit ibi.

ARGY. *At patet & hoc esse non posse, & Demonstratũ est.n. scientiarum, quæ genere differunt, principia diuersa genere esse. Principia nanq; duplicia sunt, ex quibus, et circa quod. Principia igitur ex quibus, communia sunt, principia vero circa, quod, propria, vt vnitas, magnitudo.*

Manifestum

ANTI. *Manifestum aūt hoc est quoniam non contingit. Monstratum est.n. quòd altera principia genere, sunt differentium genere. principia.n. duplicia sunt, ex quibus, & circa quæ, ex quibus quidem igitur communia sunt, quæ autē sunt circa quæ, propria sunt, vt numerus, magnitudo.*

Et dicit ꝙ manifestum est etiā alio modo, quòd non contingit hoc.s. ꝙ eadem sunt principia omnium scientiarum, quia ostēsum est supra, ꝙ diuersorum generum diuersa sunt principia genere. Vnde cum diuersæ scientiæ sint de diuersis generibus, sequitur quod diuersa principia sint diuersarū scientiarum. Sed quia quodammodo eadem principia communia sunt quibus omnes scientiæ vtuntur, ideo consequenter distinguit de principijs, & dicit ꝙ duo sunt principia. Quædam prima, ex quibus demonstratur, sicut primæ dignitates, vt quod non sint idem esse & non esse. Et iterum sunt quædam, circa quæ sunt scientiæ.s. subiecta scientiarum, quia diffinitionibus subiecti vtimur, vt principijs in demonstrationibus. Illa ergo prima ex quibus demonstratur, sunt cōmunia omnibus scientijs, sed principia circa quę sunt scientię sunt propria cuiuslibet scientię, sicut numerus arithmeticæ, & magnitudo geometrię. Principia aūt communia oportet ad hæc propria applicari ad hoc ꝙ demonstretur. Et quia non ex solis communibus principijs demonstratur, non potest dici eadem esse principia omniū syllogismorū demonstratiuorū, quod intendit probare.

(Lect.43. te. xp. 4. & 5.)

LECTIO XLIIII.

Quomodo scientia ad opinionem cæterosque intellectuales habitus comparetur.

ARGY. *Interest autem inter id, quod sub scientia, & id, quod sub opinione cadit, & inter scientiam, & opinionem.*

ANTI. (Tex.commen.44.) *Scibile autem, & scientia differunt ab opinabili, & opinione.*

Postquam Philosophus ostēdit comparationem scientiarum adinuicem & secūdum certitudinem & secundum vnitatem & diuersitatem, hic ostendit comparationem scientiæ ad omnia, quæ ad cognitionem pertinent. Et diuiditur in duas partes. In prima agit de comparatione scientiæ ad opinionem, quæ est verorū & falsorum. In.2. de comparatione scientiæ ad aliquos habitus cognoscitiuos, qui sunt semper verorū, ibi {Reliqua autem quomodo oportet, &c.} Prima autem pars diuiditur in duas partes. In prima determinat veritatē. In.2. excludit dubitationē, ibi {Qualiter ergo est idem, &c.} Circa primum tria facit. Primo enim proponit differentiam esse inter scientiam, & opinionem. Secundo ostendit quid pertineat ad scientiam, ibi {Quoniam quidem scientia, &c.} Tertio quid pertineat ad opinionem, ibi {Sunt autem quædā vera, &c.} Dicit ergo primo, quòd scientia differt ab opinione, & similiter scibile, quod est obiectum scientiæ differt ab opinabili, quod est obiectū opinionis. Deinde cum dicit.

ARGY. *Nam scientia quidem vniuersalis est cognitio, & per necessaria comparatur, necessarium autem aliter se habere non potest.*

ANTI. *Quoniam scientia vniuersalis, & per necessaria est, Necessarium autem non contingit aliter se habere.*

Ostendit quid pertineat ad sciētiam, & ponit duo ad eam pertinere, quorū vnum est ꝙ sit vniuersalis. Non.n. est sciētia de singularibus & sub sensu cadentibus & hoc supra manifestatū. (Lect. 42.ex. Secundę.) Et aliud est ꝙ scientia est per necessaria. Et exponit quid sit necessariū.s. illud quod nō contingit aliter se habere. Et hoc etiā est supra manifestū, ꝙ demonstratio procedat ex necessarijs. (Lect. 13.ex. 2.3.4.) Deinde cū dicit.

ARGY. *At sunt quædam vera quidem, & numerantur inter ea, quæ sunt; tamen & aliter sese habere possunt. Patet igitur circa hæc non esse scientiam. Nam ea non possent aliter se habere, quæ aliter se habere possunt. At vero neq; intellectum. Intellectum enim principium scientiæ dico, neq; sine demonstratione scientiam. Quæ quidem est existimatio uacantis medio propositionis. Est autem intellectus verus, & scientia, & opinio, & id, quod per hæc dicitur. Quare restat opinionem esse circa id, quod verum quidem est, aut falsum aliter autem se habere potest. Hæc autem est existimatio vacantis medio, & non necessariæ propositionis.*

ANTI. (Vide in annot.) *Sunt autem quædam vera contingentia aliter se habere. Manifestum igitur est quòd circa hæc scientia non est. esset, enim vtiq; impossibile aliter se habere, possibile aliter se habere. At vero neq; intellectus, Dico enim intellectum principium scientiæ, Neque enim scientia est indemonstrabilis. Hæc autem opinio est immediatæ propositionis.* (vide in annot.) *Verus est enim intellectus & scientia & opinio, & quod per hoc dicitur. Quare relinquitur opinionem esse circa verum quidem, aut falsum sed contingens est & aliter se habere. Hæc autem est acceptio immediatæ propositionis, & non necessariæ.*

Ostendit quid pertineat ad opinionem.i. quòd sit circa contingentia aliter se habere, siue in vniuersali siue in particulari. Et hoc probat tripliciter. Primo quidem per modū diuisionis ꝙ præter vera necessaria quæ non contingunt aliter se habere, sunt quædam contingentia vera, quæ contingunt aliter se habere. (Lect.13.) Manifestum est autem hoc ex prędictis ꝙ circa huiusmodi nō est scientia, quia sequeretur ꝙ contingentia non possent aliter se habere. Circa talia.n. est scientia, vt iam dictum est. Similiter etiā non potest dici, ꝙ eorum sit intellectus, & accipimus hic intellectum non secundum ꝙ intellectus dicitur quædam potentia animę, sed secundum ꝙ est principium sciētiæ.i. secundum ꝙ est habitus quidam primorum principiorum ex quibus procedit demonstratio ad causam scientiam. Et ideo ad exponendum quid sit iste intellectus, qui est principium, subdit {neq; sciētia indemonstrabilis est}.s. eorū, quæ contingunt aliter se habere, ac si dicat ꝙ intellectus nihil aliud sit, quàm quædam scientia indemonstrabilis. Sicut.n. scientia importat certitudinem cognitionis per demōstrationem acquisitam ita intellectus importat certitudinem cognitionis absq; demonstratione, non propter defectum demonstrationis, sed quia id, de quo certitudo habetur, est indemonstrabile, & per se notum. Et ideo ad hoc exponendū subdit, ꝙ scientia demonstratiua nihil aliud est, quàm certa existimatio immediatæ propositionis. Quod autem intellectus sit scientia indemonstrabilis patet ex hoc ipso, quod dicit, ꝙ est principium scientię. Cum.n. scientia sit necessariorum, & necessaria nō concludantur nisi ex necessarijs, vt supra probatum est, necesse est, ꝙ intellectus qui est principium scientiæ non sit contingentiū. (Lect.13.) Ostenso ergo, ꝙ neq; scientia neq; intellectus sunt contingentium, ponit quandam diuisionem. Et dicit, quòd contingit verum esse, & intellectum, & scientiā, & opinionem, & quod per hoc dicitur.i. quod enūtiatur voce per intellectum, & scientiam, & opinionem veram. Est.n. verum & in cōpositione & diuisione intellectus, & in enunciatione exteriori inquantum significant interiorem veritatem opinionis, scientiæ, vel intellectus. (Primo Peri Her. le.3.6. meth. le. vl. 3.de Anima lec.11.) Si ergo cuiuslibet veri vel est intellectus, vel sciētia, vel opinio, & sunt quædam vera contingentia, quorum non est neq; scien-

tia neq; intellectus, relinquitur q circa huiusmodi sit opinio, siue sint actu vera, siue sint actu falsa, dummodo possint aliter se habere. Et ad exponendum quid sit opinio subiungit, q opinio est acceptio. i. existimatio quædam immediatæ propositionis & non necessariæ. Quod potest duobus modis intellig. Vno modo sic, quia propositio immediata in se quidem sit, necessaria, sed ab opinante accipiatur vt non necessaria. Alio modo vt sit in se contingens. Dicitur. n. immediata propositio, quæcunq; per aliquod medium probari non potest, siue sit necessaria, siue non necessaria. Ostensum est. n. supra, q non proceditur in infinitum in prædicationibus, neq; quantū ad media, neq; quantum ad extrema, & hoc nō solum analeticę in demonstrationibus, sed etiam logicæ communiter quantum ad syllogismos. Si ergo sit aliqua propositio contingens mediata, oportet q reducatur ad aliquas immediatas. Non aūt reducitur ad immediatas necessarias, quia necessaria nō sunt principia contingentiū, neq; ex necessarijs potest cōcludi cōtingens. Vnde relinquit, q sit aliqua propositio immediata contingens, & aliqua mediata. Sicut homo nō currit est mediata, potest. n. probari per hoc mediū. Homo nō mouetur, quæ etiam est cōtingens, sed immediata. Existimatio ergo taliū propositionū cōtingentiū immediatarū est opinio, sed per hoc non excluditur quinetiam acceptio propositionis cōtingētis mediatę sit opinio. Sic. n. se habet circa cōtingentia, sicut scientia, & intellectus, circa necessaria. Secundo ibi.

ARGY. *Atque hoc consentaneum est etiam ijs, quæ apparent. Tam enim opinatio, quàm talis natura incertum est sane.*

ANTI. *Et confessum autem est sic apparentibus. Opinio enim incertum est, & natura huiusmodi est.*

Probat idem per id, quod cōmuniter apparet. Et dicit quòd id, quod dictū est. s. opinionem esse contingentium, est quoddam confessum. i. consentaneum his, quæ apparent. Opinio enim videtur sanare aliquid debile, & incertum, & videtur esse aliqua talis natura, quæ habeat in se imbecillitatem, & incertitudinem. Tertio ibi.

ARGY. *Nemo præterea tum opinari quippiam arbitratur, cū illud putat aliter se habere non posse, sed scire. Sed cū esse quidem sic putat, existimat aūt & aliter se habere posse, nihil prohibet illum tum opinari, propterea quod rei quidem talis opinio est, necessaria vero scientia.*

ANTI. *Adhuc autem nullus opinatur probare, cum opinetur impossibile aliter se habere, sed scire. Sed aliquando quidem esse sic, sed tamen nihil aliter prohibet, tunc probare, tanquàm huiusmodi quidem opinionem esse, sed necessarij scientiam.*

Probat idem per experimentū. Nullus. n. qn opinatur q impossibile sit aliter se habere, reputat se opinari, sed tūc reputat se scire. Qñ aūt opinatur q sic est, & q nihil prohibeat aliter se habere, reputat se opinari, ac si opinio sit talis. i. cōtingētis, scia aūt necessarij. Deinde cū dicit.

ARGY. *Quo igitur fit, vt idem vnus opinetur, alius sciat, & cur opinio non erit scientia, si quispiam posuerit fieri posse, vt de eodem omni opinio habeatur, quod scit? Proficiscetur enim & iste qui scit, & iste qui opinatur per media, quousq; perueniat ad ea, quæ medio vacant. Quare si ille scit, & qui opinabitur, scit, Fieri enim potest vt quemadmodum ipsum esse scit, & ipsum propter quod est opinetur. Hoc autem constat ipsum medium esse.*

ANTI. vide in annot. *Qualiter igitur est idē opinari, scire, & quare non erit opinio, scientia, & si quis posuerit esse. aut nihil cōtingere opinari, consequetur quòd hoc quidem sciens, ille vero opinans per media quousq; ad immediata veniat. Quare siquidem ille sciuit, & opinans sciuit. Sicut enim & quia est opinari, & propter quid. Hoc autem medium est.*

Mouet dubitationē circa præmissa. Et primo mouet dubitationes. Secūdo soluit, ibi {Aut siquidem sit, &c.} Circa primū mouet duas dubitationes, quarū vna est de opinabili, & scibili. Si opinio est cōtingentis, sciētia vero necessarij, nō est idem necessariū & contingens. Ergo remanet dubiū qualiter posit homo aliquid idem opinari & scire. Secunda dubitatio est de scia & opinione, quare s. opinio nō sit sciētia. Si tñ aliquis ponat q de omni cognito possit esse opinio. De quolibet. n. cognitio potest homo opinari q possit aliter se habere, nisi forte de primis principijs per se notis, quorū contraria nō cadunt in existimatione, de quibus tñ non est sciētia. Sed circa omnia mediata quorū est demonstratio, & sciētia, potest aliquis existimare q possibile sit aliter se habere, & ita potest ea opinari. Non. n. opinio est solum de his, quæ sunt contingentia in sui natura, quia s'm hoc non omne quod quis nouit cōtingeret opinari. Sed opinio est de his, quæ accipiuntur vt cōtingentia aliter se habere, siue sint talia siue non. Hoc ergo supposito, videtur q sit idem sciētia & opinio quia tam sciens, quā opinans cōsequuntur scientiam & opinionem per aliqua media quousq; perueniant ad aliqua immediata, sicut ex dictis patet. Vnde si aliqs sit procedens per media ad immediata habet scientiam. Quod aūt opinio per media veniat ad immediata, manifestat per hoc, quia sicut contingit opinari quia ita est, ita contingit opinari propter quid sit ita. Hoc aūt quod dico propter quid, significat medium. Vnde patet, q opinio potest procedere per mediū ad immediata, siue opinio sit eorū, quæ in natura sunt contingentia, siue sit eorum, quæ accipiuntur vt cōtingentia. Deinde cū dicit.

ARGY. *Aut si existimauerit quidē ea, quæ aliter se habere nequeunt, perinde atq; habēt diffinitiones habere, per quæ ipsa demonstrationes conficiuntur, sciet, non opinabitur. Sin autem vera quidem esse crediderit, nō tamen hac ipsis putauerit competere ratione substantiæ atque formæ, opinabitur, si vere sciet: Atq; si per ea quidem, quæ medio vacant processerit, ipsum esse, & propter quid est opinabitur. Sin vero non per ea, quæ vacant medio, tantum ipsum esse opinabitur.*

ANTI. *Aut siquidem sic arbitratur non cōtingentia aliter se habere, sicut habent diffinitiones, per quas sunt demonstrationes, non opinabitur, sed sciet. Si autem vera quidem esse, non tamen hoc ipsis inesse secundū substantiam, & speciem, opinabitur, & nō sciet vere, & quia, & propter quid, siquidem per immediata opinabitur. Si vero non per immediata, solum ipsum quia opinabitur.*

Soluit prædictas dubitationes. Et primo secundā, quę est de identitate scientię & opinionis. Secundo primam, quæ est de idētitate sciri & opinari, ibi {Eiusdē aūt, &c.} Dicit ergo primo, q si aliquis pcedat per media ad immediata, ita q illa media nō arbitretur vt cōtingentia aliter se habere, sed arbitretur ea sic habere sicut diffinitiones, quæ sunt per media, per quæ demonstrationes procedunt, neq; erit opinio, sed scientia. Si aūt aliquis procedat vsq; ad immediata per aliqua media vera, quæ tñ vel nō insint illis, de quibus dñr per se, sicut diffinitiones, quæ prædicantur substātialiter & significant speciem rei, vel non accipiat ea, quæ sic insunt tunc habebit opinionem, & nō sciet vere, quia & pter quid simul, si tñ procedat vsq; ad immediata, tunc. n. per immediata opinabitur, & nō sciet. Si vero nō procedat per immediata, sed per mediata, tunc nō opinabitur pp quid, sed opinabitur solum quia.

quia. Nam & ſcientia, quę nõ eſt propter quid & immediata, nõ eſt ſcientia pp quid, ſed quia. Deinde cũ dicit.

ARGY. *Opinio nanq; ſcientiaq; nõ omnino eiuſdem eſt. Sed ut eſt, & vera, & falſa, modo quodã eiuſdem opinio, ſic & ſcientia, & opinio eſt eiuſdem. Et.n. quemadmodum quidem opinionẽ ueram, ac falſam (inquiunt quidam) eiuſdem eſſe accidunt, aliaq; abſurda, & non opinari quempiam quod opinatur falſo. Sed cũ multipliciter idem dicatur, partim eſſe poteſt, partim eſſe non poteſt. Nam opinari vere diametrum commenſurabilem eſſe, abſurdũ eſt ſane, ſed ſic eſt eiuſdem, quia diameter, circa quem ſunt ipſæ opiniones eſt idem. Vtriuſq; tamen ratio non eadem eſt. Pari modo ſcientia eiuſdẽ eſſe, atq; opinio poteſt. Illa nanq; ſic erit animalis exiſtimatio, vt fieri nõ poſſit, veluti ſi illa quidem exiſtimatio ſit homini ſubſtantiæ ratione competere. Hæc aũt homini quidem, ſed non illo competere modo. Idem eſt.n. id circa quod vtraq; ſit. Eſt.n. homo, ſed modus nõ eſt idem, vt patet. Ex his aũt emergit fieri non poſſe, vt ſimul idem opinetur quiſquam ac ſciat. Nam ſimul exiſtimationem haberet, & aliter & nõ aliter idem ſeſe habere. Quod quidem fieri nequit. Etenim fieri quidem poteſt, ut in alio atq; alio ſit eiuſdem vtrunque, ſicuti diximus, ſed in eodem ſi hoc pacto fieri nequit. Haberet enim ſimul exiſtimationem hominem per ſe animal eſſe, & non per ſe animal eſſe. Quorum primum eſt non poſſe, ſecundum ſit poſſe hominem non animal eſſe.*

ANTI. *Eiuſdem autem opinio & ſcientia non pænitus eſt Et ſicut falſa, & vera eiuſdem quodammodo eſt, ſic & ſcientia & opinio eiuſdem. Opinionem.n. verã, & falſam, ſicut dicunt quidam, eiuſdẽ eſſe, inconuenientia accidit appetere alia, & nõ opinari quod opinatur falſo. Quoniam autem idem multipliciter dicitur, eſt ſicut contingit, eſt autem ſicut non. Commenſuratum.n. eſſe diametrũ coſta vere opinari inconueniens eſt, ſed quòd diametros, circa quam ſunt opiniones, idem, ſic eiuſdem eſt. Sed quòd aliquid erat eſſe vnicuiq; ſecundum rationem non idem eſt. Similiter aũt & ſcientia, & opinio eiſdem eſt. Hoc quidẽ.n. ſic animal eſt, quòd non eſt contingere non eſſe animal, ſed illa quidem quod eſt contingere. Vt ſi hoc quidẽ, quod vere hominis, illa vero hominis eſt quidẽ non autem veri hominis. Idem.n. eſt quia homo, hoc autem non ſic idem. Manifeſtum aũt ex his eſt, quod neq; opinari ſimul idem & ſcire contingit. Simul.n. utiq; haberet opinionẽ aliter habendi & non aliter idem eſſe, quod vere nõ contingit. In alio.n. unumquodq; eſſe cõtingit eiuſdẽ, ſicut dictũ eſt, ſed in eodẽ nihil ſic põt eſſe. Haberet.n. opinionẽ ſimul, ut quòd hõ eſſet quòd vere eſt animal, hoc.n ſic contingere.*

vide in annot.

Soluit primam dubitationẽ, quæ eſt de idẽtitate ſciti & opinati. Vbi cõſiderandũ eſt, ꝙ non eſt incõueniens, id quod eſt ſcitũ ab vno, eſſe opinatũ ab alio, quia quod vnus accipit, vt impoſsibile aliter ſe habere quaſi ſcitũ, aliter accipit vt contingens aliter ſe habere quaſi opinatum. Sed ꝙ idem homo de eodem ſimul habeat opinionem & ſcientiã, non eſt verũ omnino, ſed aliquo modo. Sicut.n. falſa opinio & vera opinio poſſunt eſſe de eodẽ quodammodo, ſed non ſimpliciter, ſic etiam eſt de opinione & ſciẽtia. Si quis.n. diceret, ꝙ opinio vera & falſa eſſent pęnitus de eodem, ſicut aliqui dñt, puta illi qui dicebant ꝙ omne quod alicui vr̃ eſt verũ, vt dicitur in.4. Metaphyſi. ille qui ſic diceret, vellet conſequi aliqua incõuenientia, & multa quidẽ alia quę poſita ſunt in.4. Metaphy. quæ conſequuntur ex hoc, ꝙ aliquis dicit idẽ eſſe verũ & falſum, & ſpecialiter hoc incõueniens cõſequeretur ei, ꝙ nulla opinio eſſet falſa, & ꝙ ille qui opinaĩ falſa; non opinaretur. Nõ ergo põt dici ꝙ vera opinio & falſa ſint eiuſdẽ ſimpliciter. Sed quia idem dr̃ multipliciter, cõtingit quodammodo opinionem veram & falſam eſſe eiuſdem, & quodãmodo non. Si.n. accipiatur idem ſubiectum ſ̃m rem, de quo ſunt opiniones, ſic de eodẽ poteſt eſſe opinio vera & falſa. Si aũt accipiatur idẽ eſſe ipſum enunciabile opinatũ, ſic hoc eſt impoſsibile. Puta diametrum eſſe cõmenſurabilem lateri quadrati opinatur aliquis falſa opinione, & incõueniẽs eſt dicere, ꝙ hoc enunciabile aliquis opinetur vera opinione. Sed ſ̃m ꝙ accipimus ipſum ſubiectũ enunciabile diametrũ, ſic eiuſdẽ poteſt eſſe opinio vera & falſa. Nam circa diametrũ, vnus vere opinatur ꝙ ſit vere incõmenſurabilis, alius falſę, ꝙ ſit cõmenſurabilis. Et ſic manifeſtũ eſt, ꝙ id, de quo eſt opinio & ſciẽtia, & ſi ſit idem ſubiecto, non tñ eſt idem ſ̃m rõnem. Eſt.n. idem ſubiecto diametrũ commenſurari, & diametrũ nõ cõmenſurari, quia ſubiectũ vtriuſq; enunciabilis eſt idem, tñ manifeſtũ eſt, ꝙ ratione differt diameter, ſ̃m ꝙ accipitur vt commenſurabilis, & ſ̃m ꝙ accipitur incommenſurabilis. Et ſic opinio vera & falſa poſſunt eſſe eiuſdẽ ſubiecti, non aũt eiuſdem ſ̃m rõnem. Similiter eſt etiam de ſcientia & opinione. Nam ſcientia quidẽ eſt de hoc ꝙ aliquis ſciat animal, ita tñ ꝙ non contingat id non eſſe animal, ſed opinio eſt de hoc ꝙ aliquis ſcit animal, ita tñ ꝙ contingat illud nõ eſſe animal. Puta ſi ſciã ſit ꝙ homo vere ſit id quod eſt animal, & ſic impoſsibile ſit ſe hr̃e, opinio vero ſit de hoc ꝙ homo nõ vere ſit id quod eſt animal, & per hoc cõtingat aliter ſe habere. Manifeſtũ eſt.n. ꝙ idem eſt ſubiectũ, & ſcitũ, & opinatũ quod eſt homo, ſed nõ eſt vt idem rõne. Sic ergo ex dictis manifeſtũ eſt, ꝙ non cõtingit oĩno ſimul idẽ ſcire & opinari, quia ſimul homo haberet exiſtimationem ꝙ poſſet aliter ſe hr̃e, & ꝙ nõ poſſet aliter ſe habere. Sed in alio homine hoc cõtingit, ꝙ de eodem vnus habet ſcientiam, & alius opinionem, ſicut dictũ eſt. In eodem vero homine nõ contingit rõne iam dicta. Deinde cũ dicit.

ARGY. *De reliquis autem, quo nam pacto diſtribuenda ſint, de mente inquam, de intellectu, de ſcientia, de arte, de prudentia, de ſapientia, alijs in locis pertractabitur. Quædam enim ipſorum ad Naturalem, quædam ad morum magis pertinent contemplationem.*

ANTI. *Reliqua autem, quomodo oportet diſtribuere in rationem, & intellectum, & ſcientiam, & artem, & prudentiam, & ſapientiam, hæc quidem phyſicæ, illa vero ethicæ ſpeculationis magis ſunt.*

Comparat ſciẽtiã ad aliquos habitus qui ſe hñt ad verum. Et primo ad illos habitus, qui ſunt de concluſionibus. Secundo ad habitũ qui ſpecialiter reſpicit medium, ibi {Solertia autem, &c.} Dicit ergo primo, ꝙ reliqua ab opinione ad cognitionem pertinentia, quomodo diſtinguantur in rõnem & intellectũ, & ſciãm, & artem, & prudentiam, & ſapientiã, quantum ad aliquid, pertinent ad conſiderationẽ Philoſophiæ.i. vel etiam Philoſophiæ naturalis, quantum aũt ad aliquid ad cõſiderationem Philoſophiæ moralis, quæ dicitur ethica. Ad cuius euidentiam ſciendũ eſt, ꝙ Ariſt. in.6. Ethi. ponit quinque, quæ ſe hñt ſemper ad verũ.ſ. artem, ſciãm, ſapientiã, prudentiam, & intellectũ, ſubiungens duo, quæ ſe hñt ad verum & falſum.ſ. ſuſpitionem & opinionẽ. Prima aũt quinq; ſe hñt ſolum ad verũ, quia important rectitudinem rõnis. Sed tria eorũ.ſ. ſapientia, ſcientia, & intellectus importãt rectitudinem cognitionis circa neceſſaria. Scientia quidem circa cõcluſiones, intellectus aũt circa principia, ſapientia aũt circa altiſsimas cauſas, quę ſunt cauſę diuinę.

Alia vero.s.ars & prudentia important rectitudinem rationis circa cōtingentia. Prudentia quidem circa agibilia.i.circa actus, qui sunt in operante, puta amare, odire, eligere & hmôi quæ pertinēt ad actus morales, quorum etiā est directiua prudentia. Ars aūt importat rectitudinem rōnis circa factibilia.i.circa ea, quæ aguntur in exteriorē materiā, sicut est secare & alia hmôi opera, in quibus dirigit ars. Hic aūt addit rōnem, quo pertinet ad deductionem principiorum in conclusiones. Determinare quidem de sapiētia quid sit, & quomodo se habeat & de scientia, & intellectu, & arte, pertinet aliqualiter ad Philosophiam primam. Prudentia vero pertinet ad considerationem moralem, intellectus, & ratio, s'm quòd significant potentias quasdam, pertinent ad considerationem naturalem, vt patet in lib. de Anima. Deinde cū dicit.

ARGY. *Solertia vero bona quadā est coniectatio medij in tempore admodū breui, veluti si quispiā hoc viso lunam eam partem, quę est versus solem, lucidam semper habere, cito perceperit, propterea id ipsum effici, quod lumen ex sole suscipiat luna, aut si viso paupere diuitem adeunte, hoc illū propterea facere, quòd mutuo argentū accipit, intellexerit, aut si cognouerit cur hi sunt amici quia sunt eiusdem hominis inimici. Omnes.n. medias causas qui uidit, extrema cognouit. Lucidam partem versus solem habere sit A. solis lucere lumine sit B, luna sit C. Igitur ipsum B, id est solis lucere lumine cōpetit C, ipsi inquam lunæ: at ipsum A lucidam inquā semper versus solem habere partem ipsi B inest, quare fit vt A per B medium ipsi competat C.*

ANTI. *Solertia autem est subtilitas quædam in non perspecto tempore medij inueniendi, vt si aliquis videns quòd splendorem semper habet à sole luna, statim intellexit propter quid hoc sit, quia propter id, quòd illustratur à sole, aut disputātem cū diuite, cognouit quoniā accōmodatus est, aut propter id quod amici sunt, quia inimici eiusdē sunt. Oēs .n. causas medias videns cognouit & vltimas. Splendidū esse à sole sit in quo A, lucere à sole B, luna C. Inest aūt lunę quidē C ipsi B quod est lucere à sole, ipsi aūt B A, quod est hoc esse splēdidū à quo splēdor, quare et ipsi C A per B.*

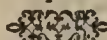
Facit mentionē de habitu, qui spe.i aliter respicit mediū. Et dicit, q solertia est quædā subtilis & facilis coniecturatio medij, pp quod aliquid euenit, & hoc qū nō habet maximū tēpus ad perspiciendū vel deliberādū, sicut si aliquis videns q semper luna qñ conuertit opposita ad solem, splēdorē habet per totū, statim intellexit pp quid hoc sit.s.quia illustrat à sole. Et silr in actibus humanis. Si aliquis videat aliquē pauperē altercantem cum aliquo diuite, cognoscit, q ille diues accōmodauit ei aliquid, & altercatur de redditione. Vel si aliquis vidēs aliquos, qui prius fuerant inimici, eos esse facto amicos, cognouit & pp quid hoc sit, quia.s.sunt inimici eiusdem. Et q cognoscere mediū sit cognoscere pp quid manifestat.2. Primo quidē per rōnem, quia talis solers videns oēs cās, medias, cognouit & vltimas, in quas fit vltima resolutio, per quas cognoscitur pp quid. Secundo manifestat per exemplū ordinatū in syllogismo. Vt ponamus lunā esse c, i. minorē extremitatē, sed esse splendidū per oppositionē ad solem sit a maior extremitas, sed illuminari à sole sit b, i. mediū c.n.est b.i.luna habet lumen à sole, & a inest ipsi b, quia quod habet lumen à sole splendet cōuersum ad solem, & sic probat q a insit ipsi c per b. Vnde patet q solertia est quædā perspicacitas velociter apprehēdendi mediū, qđ cōtingit ex naturali aptitudine, & ēt ex exercitio. Posuit aūt diuersa exēpla solertiæ, vt ostēdat q in oībus prędictis habitib.s.prudētia, & sapiētia, &c. possit esse solertia.

ARISTOTELIS STAGIRITÆ

POSTERIORVM ANALYTICORVM LIBER SECVNDVS.

Cum S. Thomæ Aquinatis Expositione.

LECTIO PRIMA.

Quatuor eorum, quæ scimus, quęstiones esse, quæ omnes ipsius medij esse ostenditur.

EA, quæ quæruntur, tot sane profecto, quot sunt ea, quæ scimus. Quærimus autē quatuor, esse, propter quid est, si est, atque quid est. ARGY.

QVAESTIONES Sunt æquales numero his, quęcunq; uere scimus. Quærimus aūt quatuor, quia, propter quid, si est, quid est. ANTI. vide in annot. Tex. commen. 1.

POstquam Philosophus in primo li. determinauit de syllogismo demonstratiuo, in hoc libro intendit determinare de principijs eius. Est aūt duplex principium demōstratiui syllogismi.s. mediū eius, & primæ propositiones indemonstrabiles. Diuiditur ergo liber iste in duas partes. In prima determinat de cognitione medij in demonstrationibus. In.2. de cognitione primarum propositionum, ibi {De principijs aūt qualiter fiunt cognita, &c.} Lectio.2 Quia.n. in primo libro habitū est, quòd omnis doctrina & disciplina fit ex præexistenti cognitione, in demonstrationibus aūt cognitio conclusionis accipitur per aliquod mediū, & per primas propositiones indemonstrabiles, residuū erat inuestigare qualiter ista cognoscantur. Prima aūt pars diuiditur in duas partes. In prima inuestigat quid sit mediū in demonstrationibus. In.2. parte inquirit, quomodo illud mediū nobis innotescat, ibi {Quomodo aūt quod quid est ostenditur.} Lectio.5. Quia vero medium in demonstrationibus assumitur ad aliquid innotescendū, de quo poterat esse dubitatio vel quęstio, ideo circa primum duo facit. Primo.n. ponit numerum quęstionum. Secundo, ex ipsis quęstionibus inuestigat propositū, ostendens qualiter quæstiones pertineant ad medium demonstrationū, ibi {Quęrimus aūt, cum quæramus.} Circa primum tria facit. Primo enumerat quæstiones. Secundo manifestat compositas quæstiones, ibi {Cum quidem.n. vtrum hoc.} Capi.6. Tertio simplices, ibi {Quædam aūt alio modo.} Responsio.ad ob. Dicit ergo primo, q æqualis est numerus quæstionum, & eorū, quę sciuntur. Cuius ratio est, quia scientia est cognitio per demonstrationem acquisita. Eorum autē oportet per demonstrationem cognitionē acquirere, quæ ante fuerint ignota, & de his quęstiones facimus, quę ignoramus. Vnde sequitur quòd ea, quæ quæruntur sint æqualia numero his, quæ sciuntur. Quatuor autem sunt, quæ quæruntur.s. quia, propter quid, si est, & quid est, ad quę quatuor reduci potest quicquid est quæribile, vel scibile. Diuidit autem in.1. Topicorum quæstiones siue problemata aliter in quatuor, quæ omnia cōprehenduntur sub vna harum quæstionum, quæ dicitur quæstio quia. Non enim

intendit

intendit ibi nisi de quæstionibus ad quas dialecticè disputatur. Deinde cum dicit.

ARGY. *Nam cum quærimus vtrum hoc, an hoc sit, plura complectentes hoc pacto, vtrum sol deficiat, an nõ deficiat, esse tum quærimus. Cuius id indiciũ est. Hoc.n.inuento, solem inquã ipsum deficere, statim cessamus. Atq; si à principio solem deficere scimus, non quærimus vtrum deficiat sol.*

ANTI. *Cum quidem enim vtrum hoc, aut hoc sit quærimus in numerum ponentes, vt vtrum sol deficiat, aut non, ipsum quia quærimus. Signum est. Inuenientes enim quia deficit, pausamus. Et si in principio sciremus, quia deficeret, non quæreremus vtrum deficeret.*

Manifestat propositas quæstiones, & primo compositas. Ad cuius euidentiã considerandũ est, ꝙ cum scientia non sit nisi veri, verum aũt significatur solũ per enunciationem, oportet solam enũciationem esse scibilem, & per consequens quæribilem. Sicut aũt in.2. Peri hermenias dicitur, enunciatio dupliciter formatur. Vno quidẽ modo ex nomine & verbo absq; aliquo opposito, vt cũ dicitur homo est. Alio modo qñ aliquid tertiũ adiacet. vt cũ dicitur, homo est albus. Potest ergo ratio formata referri, vel ad primum modum enunciationis, & sic erit quasi quæstio simplex, vel ad s'm modũ, & sic erit quæstio quasi composita, vel in numerum ponens, quia videlicet est quæstio de compositione duorum. Circa hunc ergo modum enunciationis duplex quęstio formari potest. Vna quidem an hoc sit verũ quod dicitur. Et hanc quæstionem primo exponit dicens, quòd cũ de aliqua re quærimus, vtrũ illa res sit hoc aut illud, sic quodammodo ponimus in numerũ accipiendo.s. duo, quorum vnũ est prędicatum, & aliud subiectum. Puta cum quærims vtrum sol sed deficiens per eclypsim, vel non, & vtrũ homo sit animal, vel non, tunc dicimur quærere quia, non ita ꝙ hoc quod dico quia, sit nota, vel signum interragationis, sed quia ad hoc quærimus, vt sciamus quia ita est. Cuius signũ est, quia cũ inueniremus per demonstrationem, quiescimus à quærẽdo, & si in principio hoc sciuissemus, nõ quæreremus vtrũ ita sit. Inquisitio aũt nõ cessat, nisi habito eo, qđ quęrebaf. Et ideo cũ quæstio, qua quærimus vtrũ hoc sit hoc, cesset habito ꝙ ita est, manifestum est, quid hmõi quęstio quærit. Deinde cũ dicit.

ARGY. *Cum autem scimus esse, tum propter quid est dicere consueuimus, deficere namq; solem, terramq; moueri scientes, cur deficit quærimus, aut mouetur. Atq; hæc pacto.*

ANTI. *Cum autẽ scimus ipsum quia, ipsum propter quid quærimus, vt scientes quia deficit luna, & quia mouetur terra, propter quid deficit, & propter quid terra mouetur, quærimus. Hoc quidem igitur sic.*

Manifestat consequentem quæstionem, quæ etiam in numerum ponit, & dicit ꝙ cum scimus quia ita, est quęrimus propter quid ita sit, puta cum scimus quia sol est deficiẽs per eclypsim, & ꝙ terra est mota in terremotu, quærimus propter quid sol deficiat, aut propter quid terra moueatur. Hoc ergo quærimus ponentes, scilicet in numerum. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quædam alio quærimus modo. Quærimus enim si sit, an non sit centaurus, aut Deus, si sit autem nec ne simpliciter dico, sed non si albus sit, aut non albus. Hoc præcepto, & Deum inquam esse, vel hominem, quid est postea quærimus, vt quid est Deus, quid homo. Hæc igitur, & tot sunt, quæ quærere conueniunt, & quæ iam scimus inuenta.*

ANTI. *Quædam autem alio modo quærimus, vt si est, aut non est centaurus, aut Deus. Hoc autem si est, aut non est, simpliciter dico, sed non si album est, aut non. Cognoscentes autem quia sunt quid est quærimus, vt quid est Deus, aut quid est homo. Quæ quidem igitur quærimus, & quæ inuenientes scimus, hæc, & tot sunt.*

Manifestat alias duas quæstiones, quę non ponunt in numero, sed sunt simplices. Et dicit ꝙ quædam quærimus alio modo à prædictis quæstionibus.s. non ponẽtes in numerũ. Vtpote si quęramus an sit cẽtaurus, vel non, hic simpliciter quærimus de centauro an sit, non autem quæritur an centaurus sit hoc, puta album vel non, & sicut scientes quia hoc est illud, quęrebamus propter quid, ita etiam scientes de aliquo, quia est simpliciter, quærimus quid sit illud, puta quid est Deus, aut quid est homo. Hæc igitur & tot sunt illa, quæ quærimus, quæ cum inuenerimus, dicimur scire. Deinde cum dicit.

Cum autem quærimus esse, aut si est simpliciter, tum si sit, nec ne ipsius medium quærimus. Atque cognito vel esse, qui quidem modus aliqua ex parte rei complectitur quæstionem, vel si est, quod quidem simplex est rei quæstio rursus propter quid est, aut quid est quærimus, quidnam sit tunc ipsum medium quærimus. ARGY.

Quærimus autem, cum quæramus quia, aut si est simpliciter, vtrum sit medium ipsius, aut non. Cum autem cognoscentes aut quia est, aut si est, aut in parte, aut simpliciter, iterum propter quid quærimus, aut quid est, tunc quærimus quid sit medium. ANTI.

Ostendit qualiter prędictæ quęstiones se habeant ad mediũ. Et circa hoc tria facit. Primo proponit quod intendit. Secũdo manifestat quod dixerat, ibi {Dico aũt quia.} Tertio probat propositum, ibi {Contingit autem itaq; in omnibus quæstionibus, &c.} Circa primũ sciendum est, ꝙ prædictarum quatuor quæstionum, quarum duæ ponunt in numerũ & duæ non ponunt, primã vtrarumq; in vnam coordinat.s. quęstionem quia, & quęstionem an est. Et dicit, ꝙ cum quęrimus, quia hoc est hoc, aut cum quęrimus de aliquo simpliciter si est, nihil aliud quærimus, quàm vtrũ aliquod medium ipsius, quod quęrimus, sit inuenire, vel non. Quod nõ dicitur s'm ipsam formã quæstionis. Non.n.cum quæro an sol eclypsetur, vel an homo sit, ex ipsa forma quæstionis quæro an sit aliquod medium, quo possit demõstrari solem eclypsari vel hominem esse, sed si sol eclypsatur, vel homo est, consequens est, ꝙ sit aliquod medium inuenire ad demonstrandũ ista quæ quæruntur. Non.n. fit quæstio de immediatis, quæ & si vera sunt, non tñ habent mediũ, quia huiusmodi cũ sint manifesta, sub quęstione non cadunt. Sic ergo qui quęrit an hoc sit hoc, vel an hoc sit simplex ex cõsequenti quærit an sit huiusmodi medium. Quæritur.n.in quæstione si est, vel quia est, an sit id quod est medium, quia id quod est medium est ratio eius, de quo quæritur an hoc sit hoc, vel an simpliciter, vt infra dicetur. Non tñ quæritur sub ratione medij. Contingit autẽ inuento quod quæritur per duas quæstiones, cognoscere aut quia est, aut si est, quorũ alterum est cognoscere esse simpliciter, alterum esse in parte, sicut cũ cognoscimus ꝙ homo est albus, quia esse album nõ significat totaliter esse hominis sed significat ipsum esse aliquid. Et ideo cũ homo sit, albus non dicitur esse simpliciter, sed esse s'm quid. Sed cũ dicit homo est, significatur ipsum esse simpliciter, & cum homo fit ens, dicitur generari simpliciter. Cum ergo cognito quia est, quærimus propter quid est, aut cognito si est, quærimus quid est, tunc quærimus quid sit medium. Et hoc similiter est accipiendum non secundum formã quæstionis, sed secundum inconcomitantiam. Nõ enim qui quærat causam propter quam sol

eclypsatur,

de subiecto per diffinitionē subiecti. Vnde etiā in principio dictum est, ꝙ oportet præcognoscere quid est, nō solum de passione, sed etiam de subiecto, quod nō oporteret nisi diffinitio passionis concluderetur de subiecto per diffinitionem subiecti. Et hoc patet per exemplū. Si velimus de triangulo demonstrare, ꝙ habet tres angulos æquales duobus rectis, accipiamus primo pro medio qđ est figura habens angulum extrinsecum æqualem duobus rectis intrinsecis sibi oppositis, quod est quasi diffinitio passionis. Quod iterum demonstrare oportet per diffinitionem subiecti vt dicamus. Omnis figura tribus rectis lineis contenta, habet angulū exteriorem æqualem duobus interioribus sibi oppositis, sed triangulus est huiusmodi, ergo &c. Itidem patet si velimus demonstrare ꝙ vox acuta & grauis consonent, accipiamus diffinitionem passionis vt hic dicitur. s. ꝙ habent proportionē numeralem, sed rursus ad hoc demonstrandum oportet accipere diffinitionem grauis acuti. Nam grauis vox est, quę in multo tempore nata est mouere sensum, acuta autem quę in modico tempore, modici aūt ad multum est proportio numeralis. Nec refert si aliter diffiniatur acutum & graue. Oportet. n. in eorum diffinitione ponere aliquid ad quantitatē pertinens, & sic necesse erit concludere in eis proportionē numeralem. Deinde cum dicit.

Nota.

ARGV. *Indicat etiam circa ea, quorum medium sensu percipi non potest, nos ipsum medium quærere. Nam non sentientes lunæ defectionem, est ne, an non est, defectionem quærimus lunæ. Quòd si essemus in ipsa luna, neq; si fit, neque cur fit defectio, vtiq; quæreremus, sed simul vtrunque se nobis vltro offerret, atq; patefieret. Esse enim ex sensu perceptione, & ipsum vniuersale notum nobis fuisset. Sensu nanq; terram nunc sese obijcere lunæ cognosceremus. Pateret enim visu nunc deficere lunam, atque ex hoc ipsum emersisset vniuersale. Vt igitur dicebamus idem est scire quid est, & propter quid est. Et hoc, aut simpliciter, & non aliquid eorum, quæ insunt, aut aliquid eorum, quæ competunt, veluti duo recti, aut maius, vel minus, & huiuscemodi. Patet igitur omnia, quæ quæruntur, medij quæstionem esse.*

ANTI. *Quòd autem medij sit quæstio, ostenditur quādocunq; medium sensibile est. Quærimus enim non sentientes, vt defectum, si est. Si vero essemus super lunam, non vtique quæreremus, neq; si fit, neque propter quid, sed simul manifestum esset vtique, ex eo enim quòd sentimus, & vniuersale nobis factū est scire. Sensus quidem est eius quod nunc obijcitur, & manifestum enim est quòd nunc deficit, ex his autem vniuersale vtiq; factū est. Sicut igitur diximus, quod quid est scire idem est, & propter quid est. Hoc autem, aut est simpliciter, & non eorum, quæ insunt aliquid, aut quę insunt, vt quoniā duo recti sunt, aut quoniam maius, aut quoniam minus est. Quod quidem igitur omnia, quæ quærunt, medij quæstio sit, manifestum est.*

Ostendit propositum per signū sensibile. Et dicit ꝙ ea, in quibus medium est sensibile, manifeste ostendunt ꝙ omnis quæstio sit quæstio medij, quia. s. bene mediū sensibile per sensum innotesceret, nullus relinquitur quæstioni locus. Tunc. n. quærimus in rebus sensibilibus secundum aliquam prædicatū quæstionum, qñ medium non sentimus, sicut quærimus an sit defectus lunæ, vel si est defectus lunę, vel non, quia nō sentimus mediū quod est causa faciens deficere lunam. Sed si essemus in loco, qui est super lunā, videremus quomodo luna subintrando vmbram terræ deficeret, ideo circa hoc nihil quæreremus, nec si est, nec propter quid est, sed simul vtrunq; nobis fieret manifestum. Et quia posset aliquis obuiando dicere, ꝙ sensus est singularium, ea vero, quæ quæruntur sunt vniuersalia, sicut & ea, quæ sciunt, & ita per sensum nō videtur ꝙ possit nobis innotescere id, de quo est quæstio. Ideo quasi obuiationi respondens subiungit, ꝙ ex hoc ipso ꝙ sentiremus particulare. s. ꝙ hoc corpus lunæ nunc subintrat hanc vmbram terræ, statim accideret nobis ꝙ sciremus vniuersale. Sensus. n. noster esset de hoc ꝙ nunc lumen solis obsistitur per oppositionem terræ, & per hoc manifestū esset nobis ꝙ luna nunc deficit. Et quia nos conijceremus quòd semper hoc modo acciderет lunæ defectus, statim in nostra scientia sensus rei singularis fieret vniuersale. Et ex hoc exemplo concludit ꝙ idē est scire quod quid est, & propter quid. Nam ex hoc quod videmus terram interpositam inter solem & lunā, scimus & quid est defectus lunæ, & propter quid luna deficit, quorum vnum. s. scire quid est, refertur ad scientiam, qua scimus de aliquo ꝙ simpliciter sit, nō autem ꝙ aliquid insit alicui, sed propter quid refertur ad cognitionem eorum, quæ insunt, sicut cum dicimus ꝙ tres anguli sunt æquales duobus rectis, aut maiores aut minores. Vltimo autem epilogando concludit principale propositū, scilicet manifestum ex prædictis, in omnibus, quæ quæruntur esse medij quæstionem.

LECTIO II.

Verum omnium, quorū est demonstratio, sit diffinitio, & econuerso, & vtrum alicuius eiusdem sit diffinitio, & demonstratio.

ARGY. *His itaque determinatis dicendum esse videtur, quonam pacto ostenditur ipsum quid est, quis reductionis est modus, quid est denique & quorum est diffinitio. Atque antea dubitandum esse videtur.*

ANTI. *Quomodo autem quod quid est demonstretur, & quis modus introductionis, & quid est diffinitio, & quorum, dicemus, opponentes primū de ipsis.*

Postquam Philosophus ostendit ꝙ omnis quęstio est quodammodo quęstio medij, quod quidē est quod quid est, & propter quid, hic incipit manifestare qualiter medium nobis innotescat, & diuiditur in partes duas. In prima parte ostendit quomodo & quid est, & propter quid se habent ad demonstrationem. In secunda parte ostendit quomodo oporteat inuestigare quod quid est, & propter quid: ibi {Quomodo autem oportet venari.} Prima autem pars diuiditur in partes duas. In prima manifestat quomodo se habeat ad demonstrationem ly quid est. In secūda manifestat quomodo se habeat ad demonstrationem ly propter quid, quod significat causam: ibi {Quoniam autem scire opinamur, cū sciamus causam.} Circa primū duo facit. Primo dicit de quo est intentio. Secundo prosequitur propositum: ibi {Principium aūt futurorum.} Dicit ergo primo, quod quia omnis quæstio ad cuius determinationem demonstratio inducitur, est quæstio medij, quod est quid, & propter quid, oportet primo dicere per quem modū hoc ipsum quod quid est nobis ostendatur, vtrum. s. per demonstrationem vel per diuisionem, vel quouis alio modo. Et iterum oportet dicere, quis sit modus reducendi ea, quæ apparent de re ad quod quid est. Et quia diffinitio est oratio significans quod quid est, oportet etiam scire quid sit diffinitio, & quæ sint diffinibilia. In his autem hoc ordine procedemus. Primo quidem opponendo. Secundo autem veritatem determinando. Deinde cum dicit.

Lect. 23.

Lect. 7.

ARGY. *Idque initium faciendum, quod maxime dicendis erit accommodatum. Dubitauerit itaq; quispiam, vtrum fieri possit, ut idem rationeq; eiusdem, diffinitione, demonstrationeque, sciatur, an idipsum fieri nequeat.*

ANTI. *Principium autem sit futurorum, quod vere sit magis proprium habitarum rationum. Dubitabit enim aliquis, vtrum sit idem, & secundum idem diffinitione scire, & demonstratione, aut impossibile.*

Exequitur proposita ordine prædicto. Vnde primo procedit circa præmissa disputatiue opponẽdo. Secundo
Lectio. 7. veritatem determinando, ibi {Iterum autem speculandũ si non dicitur bene.} Circa primũ duo facit. Primo procedit disputãdo de ipsa diffinitione, quæ significat quod quid est. Secundo de ipso quid est per diffinitionẽ significato, ibi {Ipsius autem quid est, vtrum syllogismus.} Circa primũ tria facit. Primo inquirit disputatiue, vtrũ
Lect. seq. imme. omnium quorum est demonstratio, sit diffinito. Secundo vtrum econuerso omnium quorum est diffinitio, sit demonstratio: ibi {Quid aũt cuius est diffinitio.} Tertio vtrũ alicuius eiusdem sit diffinitio, & demonstratio: ibi {Sed vtrum si non omnis.} Circa primum duo facit. Primo dicit de quo est intentio. Secundo exequitur propositum: ibi {Dubitabit enim vtiq; aliquis.} Dicit ergo primo, quòd inter ea, quæ in futurum dicenda sunt, principium oportet sumere ab eo, quod est conuenientissimum habitarum. i. consequentium rationũ. Quod quidem est de hoc quod posset aliquis dubitare, vtrum contingat idem & secundum idem scire per diffinitionem, & demonstrationem. Deinde cum dicit.

ARGY. *Et enim diffinitio ipsius quid est esse videtur. Omne autem quid est, vniuersale est, atq; affirmatiuum. At ratiocinationes alias negatiuas, alias non vniuersales esse patet. Vniuersa nanque ratiocinationes secundæ figuræ sunt negatiuæ. Tertiæ autem vniuersales non sunt.*

ANTI. *Diffinitio quidem. n. quod quid est scire videtur, quod autem quid est omne vniuersale, & prædicatiuum est. Syllogismi autem sunt alij quidem priuatiui, aut non vniuersales. Sicut in secunda quidem figura priuatiui omnes sunt, in tertia vero non vniuersales.*

Probat ꝙ nõ omnium, quorum est demonstratio, sit diffinitio. Et hoc quadrupliciter. Primo quidẽ, quia diffinitio est indicatiua eius quod quid est, omne aũt quod pertinet ad quod quid est, prædicat & affirmatiue & vniuersaliter: ergo diffinitio est solũ eorum contentiua, siue significatiua quæ prędicantur affirmatiue & vniuersaliter. Sed non oẽs syllogismi sunt demonstratiui cõclusionum affirmatiuarũ vniuersalium, sed quidã sunt negatiui, puta omnes qui fiunt in secunda figura, quidam vero particulares: puta oẽs qui sunt in tertia figura. Non ergo oĩum est diffinitio, quorũ est demõstratio. Secundo ibi.

ARGY. *Deinde nec eorum omnium est diffinitio, quæ per primam affirmatiua demonstrantur figuram, quale est hoc omnis triãgulus habet tres angulos duobus rectis æquales, aliaque similia. Huius autem ratio est, quia id scire quod demonstrari potest, nil aliud est, quam demonstrationem eius habere. Quare si est talium demonstratio, patet eorundem & diffinitionem non esse. Nam si esset, per diffinitionem etiam quispiam sciret demonstrationem non habens. Nihil enim vetat, vt non simul demonstratio, atque diffinitio habeatur.*

ANTI. *Postea neq; eorum, quæ sunt in prima figura, omnium est diffinitio, vt quod omnis triangulus duobus rectis æquales habet. Huiusmodi autem ratio est, quoniam scire demonstrabile, est demonstrationem habere. Quare si in talibus demonstratio est, manifestum est quòd non erit ipsorum diffinitio. Scit enim vtique aliquis & secundum diffinitionem non habens demonstrationem. Nihil enim probibet non simul habere.* vide in annot.

Ostendit idem dicens, ꝙ neq; diffinitio etiam potest esse omnium eorum, quæ cõcluduntur per syllogismos affirmatiuos, quod contingit esse solum in prima figura, sicut demõstratiue syllogizatur, ꝙ triãgulus habeat tres angulos æquales duobus rectis. Huiusmodi autem quod dictum est. s. ꝙ non omniũ, quæ syllogizantur possit esse diffinitio, ratio est, quia scire aliquid demõstratiue nihil aliud est, quàm demonstrationem habere. Ex quo patet, ꝙ si omnium horũ sciẽtia solum per demonstrationem habetur, non est eorũ diffinitio. Ea. n. quorum est diffinitio, cognoscuntur per diffinitionem. Sequeretur ergo, ꝙ aliquis nõ habens eorũ demonstrationem sciret ea, eo ꝙ nihil prohibet aliquod habentẽ diffinitionem non simul habere demõstrationem, quamuis diffinitio sit demonstrationis principiũ. Nõ. n. quicunq; cognoscit principia, scit cõclusionẽ inducere demonstrãdo. Tertio ibi.

Inductione etiam idem satis ostendi, crediique potest. Nihil enim vnquam eorum, quæ vel per se, vel per accidens insunt diffinientes cognouimus. ARGY.

Sufficiens autem fides est ex inductione. Nihil enim aliquando diffinientes cognoscent, neq; eorum quæ per se insunt, neq; quæ insunt secundum accidens. ANTI.

Ostendit idem per inductionẽ ex qua potest fieri pręmissæ conclusionis sufficiens fides quia demonstratio est eorũ, quæ per se insunt, vt patet de his, quæ in primo habita sunt. Nullus aũt vnquã cognouit per diffinitionem, Lect. 4. & seq.
neq; aliquid eorum, quę, per se insunt, neq; etiam aliquid eorum quæ per accidens insunt, quĩ accidentiũ quæ per se vel per accidens insunt, nõ possunt esse aliquæ diffinitiones, vt habetur. 7. Metaphy. Quare eius quod est inesse per se vel per accidens, quod syllogismus concludit, nullus vnquam dedit diffinitionem. Quarto ibi.

Præterea si diffinitio substantiam explicat, atq; declarat, patet talia nõ substantias esse. Perspicuum igitur est non omnis eius diffinitionem esse, cuius est demonstratio. ARGY.

Amplius si diffinitio substantiæ quædam est notificatio, huiusmodi manifestum est quòd non sint substantia. Quod quidem igitur non est diffinitio omnis, cuius est & demonstratio, manifestum est. ANTI.

Ostendit idem per rationem, quia diffinitio est notificatio substantiæ, tum quia substantia principaliter diffinitur, accidens autem per posterius diffinitione, quę est per additamentum, vt habetur in. 7. Metaph. tum etiam, Text. 4.
quia accidẽs nõ diffinitur, nisi quatenus significatur per modum substantiæ per aliquod nomen. Hæc autem, de quibus sunt demonstrationes, non sunt substãtię, nec per modum substantiæ significantur, sed per modum accidentium scilicet secundũ inesse aliquid alicui. Vnde concludit non esse possibile, quòd diffinitio sit omnis eius, cuius est demonstratio. Deinde cum dicit.

At est ne eius omnis demonstratio, cuius est diffinitio? At videtur non esse, vna nanque & eadem de hoc etiam est ratio. Constat enim vnius ea ratione, qua vnum est, scientiam vnam esse. Quare si id scire, quod demonstrari potest, nil aliud est, quam demonstrationem eius habere, eueniet aliquid, quod fieri nequit. Sciet enim is, qui diffinitionem habet, sine demonstratione profecto. ARGY.

Quid autem, cuius est diffinitio, nunquid omnis est demonstratio, aut non? Vna quidem iam ratio, & de hac ANTI.
eadem

eadem est. Vnius enim inquantum vnum, vna est scientia. Quare si vere sciris demonstrabile est scientiam habere, accidet quoddam impossibile. Diffinitionem enim habens sine demonstratione sciret.

Inquirit an ecõuerso demonstratio sit omnis eius, cuius est diffinitio. Et ostendit q non, duplici ratione quarum prima supra tacta est. Vnius.n. inquantum est vnũ, videtur esse vna scientia.i. vnus modus cognoscẽdi. Vnde si id, quod est demonstrabile, vere scitur per hoc, q habetur demonstratio de eo, sequitur quoddã impossibile si per diffinitionẽ sciri posset, quia habens diffinitionẽ sciret aliquid demonstrabile absq; hoc q haberet, demonstrationem, quod vr inconueniens. Et hæc ratio fuit secundo posita inter præmissas. Secundã rõnem ponit ibi.

Lect. præsenti.

ARGY. *Praeterea demonstrationum principia sunt diffinitiones, quorum non esse demonstrationes antea demonstrauimus. Alioquin in infinitũ esset processio. Etenim aut principia demonstrantur, & principiorum sunt semper principia modusq; nullus vnquam occurrit, aut ia primis fletur necesse est, quæ quidem & diffinitiones sunt, & demonstrari non possunt.*

ANTI. *Amplius principia demonstrationũ diffinitiones sunt, quarum non esse demonstrationes monstratum est prius, aut erunt principia demonstratiua, & principiorũ principia, & hoc in infinitum abibit, aut primarum diffinitiones erunt indemonstrabiles.*

Diffinitiones.n. sunt principia demonstrationum, vt in primo habitũ est, sed principia nõ sunt demonstrabilia, quia sic sequeretur, q principiorum essent principia, & q demonstrationes in infinitũ procederent, quod est impossibile, vt in primo ostensum est. Vnde sequitur, q diffinitiones sint indemõstrabiles, tanquam quędã principia prima in demonstrationibus. Et sic nõ omniũ quorum est diffinitio, est demonstratio. Deinde cum dicit.

ARGY. *At si non omnis eiusdem, cuiusdam ne saltem diffinitio ac demonstratio est, an neq; hoc esse potest? Non enim eius est demonstratio, cuius est diffinitio. Et enim diffinitio est ipsius quid est substantiamq; declarat, demonstrationes autem idipsum subijcere, sumereq; videntur. Mathematicæ nanque quid est vnitas, quid par quid impar, accipiunt, cæteraq; demonstrationes similiter.*

ANTI. *Sed vtrum si nõ omnis eiusdem, sed cuiusdam eiusdem sit diffinitio & demonstratio, aut impossibile sit? Non est, demonstratio eius est diffinitio. Diffinitio quidem ipsius quid est, & substantiæ est sed demonstrationes videntur omnes supponere esse, & accipiẽtes quod quid est, vt Mathematice quid vnitas, & quid impar, & aliæ similiter.*

Inquirit vtrũ sit possibile quòd alicuius eiusdem sit diffinitio & demonstratio, & si nõ omnis eius. Et ostendit quòd non, tribus rationibus. Quarũ prima est, quia diffinitio est manifestatiua eius quod quid est, & substantię id est essentię cuiuslibet rei. Demonstrationes autem hoc non manifestant, sed supponunt, sicut in mathematicis demõstrationibus arithmeticæ supponitur quid est vnitas, & quid est par, & simile etiam in alijs demonstrationibus. Ergo nõ est eiusdem demonstratio & diffinitio. Secundam rationem ponit ibi.

ARGY. *Praeterea omnis demonstratio aliquid demonstrat de aliquo, vt esse, aut non esse. At in diffinitione nihil de alio prædicatur, veluti neque animal de bipede, neque hoc de animali, nec item figura de plano. Non est enim planum figura, neque figura planum.*

ANTI. *Amplius omnis demõstratio aliquid de aliquo demonstrat, vt quia est, aut non est, in diffinitione autem nil alterum de altero prædicatur, vt quod animal de bipede, neque hoc de animali, neque de plano figura. Neq; enim planum est figura, neque figura planum.*

Quæ talis est. In eo, quod per demonstrationem concluditur prædicatur aliquid de aliquo vel affirmatiuæ vel negatiuæ, sed in diffinitione non prædicatur aliquid de aliquo sicut in hac diffinitione. Homo est animal bipes, neq; prædicatur animal de bipide, neq; bipes de animali. Et similiter in hac diffinitione; Circulus aut triangulus est figura plana, nec planũ prędicatur de figura, neq; ecõuerso. Si.n. partes diffinitionis adiungerẽtur sibi inuicem, oporteret q prædicatio intelligeretur per modũ conuenientem diffinitioni. Ĩn eo quod quid est, hoc autẽ non videmus. Nec.n. genus prædicatur in eo quod quid est de differentia, neq; ecõuerso. Non ergo eiusdem est diffinitio & demonstratio. Tertiam rõnem ponit ibi.

ARGY. *Praeterea differt quid est, & esse ostendere. Ad diffinitio quidem quid est patefacit, demonstratio vero quippiam inesse cupiam. vel non inesse, demonstrat. Diuersorum autem diuersa est demonstratio, nisi quid totius sit pars. Quod quidem propterea dictum est, quod si demonstratũ est triangulum omnem duobus rectis angulos tres æquales habere, demonstratum est etiam triangulum duorum æqualium laterem tres angulos æquales duobus rectis habere. Iste nanq; partis, ille totius rationem habere videtur. At quid est, & esse, non ita se habere videntur; quippe cum neutrum ad alterũ partis habeat rationem. Patet igitur nec eius omnis demonstrationem esse cuius est diffinitio, nec eius omnis diffinitionem esse, cuius est demonstratio. Quibus efficitur, vt omnino cuiusquam eiusdem vtrunque haberi non possit. Quare perspicuum est, neque idem esse diffinitionem demonstrationemque, neq; alterum in altero esse. Nam ea, quæ subijciuntur similiter profecto se haberent. Sed de his hactenus, satis enim de hisce diximus dubitando.*

ANTI. *Amplius alterũ est quod quid est, & quia est demonstrare. Diffinitio quidem igitur quid est ostendit, sed demonstratio, quia si est hoc de hoc, aut non est. Alterius autem altera demonstratio est, nisi sit tanquam quædam pars totius. Hoc autem dico quoniam ostensum est quòd isocheles duobus rectis habet æquales tres si omnis ostensus est triangulus, pars enim est, hoc autem totum. Hæc autem adinuicem non se habent sic, & quia est, & quid est. Non enim alterum est alterius pars. Manifestum itaque est, quòd neq; cuius est diffinitio, omnis sit demonstratio neq; cuius omnis sit demonstratio, huius omnis sit diffinitio. Quare omnino eiusdem nullius contingit habere vtrunque. Manifestum igitur est quòd neque diffinitio est demonstratio, neq; idem erunt, neq; alterum in altero. Et nanq; subiecta similiter se haberent. Hęc quidem igitur vsque ad hoc opposita.*

Et dicit quòd alterũ est manifestare quod quid est, & quia est vt patet in differentia quęstionũ supraposita, sed diffinitio ostendit de aliquo quid est, demonstratio autẽ ostendit affirmatiuæ vel negatiuæ aliquid esse de aliquo vel non esse. Videmus autẽ quòd alterius rei alia est demonstratio, nisi illa duo se habeant adinuicem, sicut totum & pars, quia tunc vna, & eadẽ esset demonstratio de vtroque. Sicut demonstrato quòd triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis, similiter etiam ostensum est de isochele, qui se habet ad triangulũ sicut pars ad totum, sed non ita est in his duobus, quia est & quid est, neutrũ.n. est pars alterius. Ostensum est igitur, q nec omnis

cuius est diffinitio sit demonstratio, neque econuerso. Et ex hoc vlterius concludi potest, ꝙ nullius eiusdē sint, & quod diffinitio & demonstratio, neq; sunt idem, neq; vnū sit in alio, sicut pars subiectiua in suo toto, quia oporteret ꝙ etiam ea, quorū sunt, se haberēt per modū totius & partis, ita.s. quòd omne diffinibile esset demonstrabile, aut ecōuerso, quod supra improbatū est. Lect. præstati. Vltimo epilogādo cōcludit vsq; ad hoc processum esse opponendo.

LECTIO III.

Quod quid est, seu significatum diffinitionis demonstrari minime posse ostenditur.

ARGY. *Nunc inuestigemus oportet, vtrum ipsius quid est ratiocinatio sit, demonstratioque, an non sit, vt nunc sermo noster supponit.*

ANTI. Tex.cō.3. *Ipsius autem quid est vtrum syllogismus sit, an demonstratio est, aut non, sicut ratio supponit?*

Postquam Philosophus disputatiue inquisiuit, vtrum diffinitio significans quod quid est possit demonstrari, hic procedit vlterius ad inquirendū disputatiue, vtrū ipsum quod quid est, quod est diffinitionis significatū possit demonstratiue probari. Expo.tex. & sen. Et primo proponit quod intendit. Secundo exequitur propositū, ibi {Syllogismus quidem.n.} Mouet ergo primo quæstionem, vtrū possit esse syllogismus aut demonstratio eius, quod quid est, ita scilicet quod concludatur hoc esse quod quid est, huius aut hoc nō sit possibilie, sicut supposuit ratio immediate pręmissa. Fuit autem necessaria hæc dubitatio post præmissa, quia in diffinitione attenditur non solum vt illud, quod significatur, sit quod quid est sed etiā vt tali modo tradatur, qui competat ad manifestādum quod quid est, ita.s. quòd sit ex prioribus & notioribus, & alia huiusmodi habeat quæ in diffinitione sunt obseruāda. Signanter autem dicit, vtrum sit syllogismus aut demonstratio, nam rationum subsequentiū quædam concludunt quòd eius quod quid est nō sit demonstratio, quædam vero ꝙ eius omnino, non sit syllogismus. Deinde cum dicit.

ARGY. *Patet.n. ratiocinationem quidē aliquid per mediū de aliquo semper ostendere, ipsum aūt quid est proprium esse, & hoc ipso quid est pręd icari. Hęc aūt cōuerti necesse est.*

ANTI. *Syllogismus quidē enim aliquid de aliquo demonstrat per medium. Sed quid est propriū est, & in eo quod quid est pradicatur. Hoc autem necesse est conuerti.*

Procedit disputatiue, ad ostendendum ꝙ non sit syllogismus vel demonstratio eius quod quid est. Et primo excludit quosdam speciales modos, quibus posset videri ꝙ posset demonstrari quod quid est. Secundo ponit ra- Lectio.6. tiones cōmunes ad hoc, ibi {Amplius scimus quomodo demonstrabit.} Circa primum tria facit. Primo ostēdit, quòd nō potest demonstrari quod quid est per acceptionem conuertibiliū terminorum. Secundo ꝙ non potest demonstrari per diuisionem, ibi {At vero neq; per diui- Lectio.4. sionis.} Tertio quòd nō potest demonstrari accipiendo Lectio.5. id, quod requiritur ad quod quid est, ibi {Sed vtrum sit demonstrare.} Circa primū tria facit. Primo præmittit quædam, quæ sunt necessaria ad propositū ostēdendum. Secundo indocit rationem, ibi {Si.n. ipsius c a proprium est.} Tertio manifestat inconueniens quod sequitur, ibi {Oportet autem in duabus propositionibus.} Circa primum pręsupponit duo, quorum primum pertinet ad ipsum syllogismū syllogismus probat aliquid de aliquo per aliud medium, vt ex superioribus patet. Aliud autē pertinet ad ipsum quod quid est, quod est per syllogismum probandum, ad quod requiruntur duæ cōditiones, quarum vna est, quòd quod quid est sit proprium. Quælibet.n. res habet propriam essentiam siue quidditatem. Et quia nō omne quod est proprium alicui, pertinet ad essentiam eius, sicut risibile homini, ideo requiritur secunda conditio, quòd prædicetur in quid. Et has duas conditiones necesse est sequi tertiam.s. quod quid est sit conuertibile cum eo cuius est. Deinde cum dicit.

Nam si A sit proprium ipsius C patet B quoque ipsius C & A rursus ipsius B proprium esse. Quo fit omnia conuertantur, mutuamq; prædicationem suscipiant. ARGY.

Si enim A ipsi C est proprium, manifestum est quod & A ipsi B & hoc ipsi C. Quare omnia sunt adinuicem. ANTI.

Ponit rationem ad propositū ostendendum. Et circa hoc tria facit. Primo dicit qualem oporteat esse syllogismum, qn̄ concludit quod quid est, si hoc sit possibile. Secundo cōcludit inconueniens, quod ex hoc sequitur, ibi {Si ergo quod quid est.} Tertio exemplificat in terminis, ibi {Et omnino si est monstrare.} Circa primū tria facit. Primo.n. ostendit quid requiratur ad syllogismum concludentem quod quid est, ex eo quod est proprium. Secūdo quid requiratur ex eo quod prædicatur in quid, ibi {At verō & si a.} Tertio ostendit, ꝙ sine his, talis syllogismus esse non possit, ibi {Si vero aliquis.} Dicit ergo primo, quòd si a quod est probandum de c tanquā quod quid est eius, est ꝓprium ipsi c quod requiritur ad quod quid est, vt dictū est, oportebit quòd primum.s. a sit proprium medij quod est b. Nam si a excedit b quod vniuersaliter prædicatur de c, sequitur quòd a multo magis excedat c. Et similiter manifestum est, quòd oportebit b esse proprium ipsius c. Nam si b excedat c sequitur quòd a quod vniuersaliter prædicatur de b excedat c & sic nō erit proprium eius, vt supponebatur. Relinquitur ergo, quòd si aliquis syllogismus sit qui concludit quod quid est, oportet esse talem habitudinem terminorum eius, vt omnes adinuicem conuertantur. Deinde cum dicit.

At vero si tam A competit ipsi B vt quid est ipsius, quam B competat identidem ipsi C, necesse est tum A de C prædicetur vt quid est ipsius. ARGY.

At vero & si A in eo quod quid est in omni B & vniuersaliter B de omni C in eo quod quid est dicitur, necesse est & A in eo quod quid est prædicari de C. ANTI.

Ostēdit quid debet habere syllogismus prædictus ex eo, ꝙ concludit id, quod prædicatur in eo quod quid est. Et dicit, ꝙ oportet hoc modo syllogismū procedere, vt maior extremitas, quæ est a prædicetur in eo quod quid de medio, quod est b, & b similiter prædicet in eo quod quid de minori extremitate, quę est c & sic concluditur ꝙ a pręd icet de c in eo quod quid est. Deinde cū dicit.

Quod si non hoc pacto bis illud quispiam sumpserit, nulla sane necessitas omnino compellat, vt A de C vt quid est ipsius dicatur. Vt si A quidem vt quid est ipsius B competere dixeris, B vero non eodem modo de quolibet C prædicaueris. Quare non solum A de B dicatur oportet, vt quid est ipsius, sed B quoque de C modo eodem prædicetur necesse est. ARGY.

Si vero aliquis non accepit sic reduplicans, nō necesse est A in eo quod quid est de C prædicari. Si autem A quidem de B in eo quod quid est non de quibuscunque B in eo quod quid est, ipsum autem quod quid est vtrunq; hoc habebit, erit itaq; & B de C in eo quod quid est. ANTI.

Ostendit ꝙ prædictus modus syllogizādi requiratur. Et dicit ꝙ {si aliquis nō ita accipiat terminos duplicans} id est obseruās duas cōditiones prædictas, vel potius accipiens quod quid est ex duabus partibus, nō sequitur ex necessitate, quòd a prædicetur de c in eo quod quid est.

Sed

Sed & si ex vna tantum parte prædictæ conditiones obseruentur, nō sufficit ad propositū. Et si.n.detur φ a prędicetur de b in eo quod quid est, nō propter hoc sequitur φ prædicetur in eo quod quid de quibuscunq; prædicatur b & qualitercunque. Et sic sequitur φ ex vtraq; parte oporteat accipere quod quid est, ita scilicet quòd non solum a sit quod quid est ipsius b, sed etiam ipsum b sit quod est ipsius c cōuertibiliter & in eo quod quid prędicatum. Deinde cum dicit.

ARGY. *Hæc enim ita sint. Si in vtroque ratiocinationis interuallo ipsum quid est, quidditasq; sumatur, quidditas nimirum antea quàm concludatur, in ipso medio ratiocinationis termino collocabitur.*

ANTI. *Si igitur quod quid est, & quod quid erat esse, vtraq; habent, in medio erit prius quod quid erat esse.*

Ducit ad inconueniens, quia si sicut ostensum est ex vtraq; parte inuenitur nō solum prædicari aliquid in eo quod quid, sicut genus prędicatur de specie, sed etiam φ ex vtraq; parte sit quod quid erat esse, quod signāt diffinitio, sequitur quod quid erat esse prius fuisse in medio termino.i.quòd medius terminus sit quod quid erat esse minoris extremitatis, & ita supponitur φ oportebat probare.s.quidditatem ipsius c. Deinde cum dicit.

ARGY. *Atq; omnino si fieri potest, vt ostendatur quid nam sit homo, sit c quidem homo, a vero quid est de ipsius, siue sit animal bipes, siue aliquid aliud. Si igitur huiusce ratiocinatio sit, necesse est a de quolibet a prædicetur. Hoc autē erit alia media inter a & c ratio, quæ quidem etiā quid est ipsius hominis erit. Sumitur igitur id profecto quod demonstrare oportet. B. nanq; diffinitio ipsius hominis est.*

ANTI. *Et omnino si est monstrare quid est homo, sit c homo, a vero quod quid est siue animal bipes siue aliquid aliud. Si igitur syllogizatur, necesse est de b a omni prædicari, & huiusmodi autem erit alia media ratio. Quare & hoc quod quid est homo.*

vide in annot.

Manifestat qđ dixerat in terminis, puta {si volumus monstrare quid est homo, sit c}.i.minor extremitas {homo a vero}.i.maior extremitas sit quod quid est hominis, puta {animal bipes, vel aliquid aliud hmōi.} Si ergo hoc oporteat per syllogismū probari, necesse est φ diffiniatur aliquod mediū.s.b de quo omni, a prædicetur, & ad hoc medium pertinebit quædā alia media diffinitio, quæ.s.erat diffinitio minoris extremitatis. Vnde sequet, φ hoc etiā medium sit quod quid est hominis. Et ita qui sic syllogizat, accipit supponēdo id, qđ oportebit ostendere.s.φ b sit quod quid erat esse hoīs. Deinde cū dicit.

ARGY. *Id autem ipsum in duabus propositionibus, & primis, medioq; vacantibus terminis, consideretur oportet. Maxime autem id, quod dictum est, elucescit.*

ANTI. *Oportet autem in duabus propositionibus primis, & immediatis terminis considerare. Maxime autem manifestum est, quod dicitur sic.*

Manifestat quomodo hoc incōueniens sequit ex præmissis. Et circa hoc tria facit. Primo ostēdit modū quō hoc conuenienter manifestetur. Et dicit quòd id, quod dictū est oportet cōsiderare in duabus propositionibus, quæ sint primæ, & habeant terminos immediate sibi inhęrentes. Possibile.n.esset per plures propōnes hoc ostendere, ex quibus plures syllogismi constarent, vel etiā esse possibile duas solas ꝓpositiones accipiendo, accipere eas mediatas. Sed quia oportet semper deducere ad duas primas immediatas, ideo vt breuior & expeditior sit consideratio, assumamus à principio tales propositiones, & sic maxime poterit manifestari propositum. Secundo ibi.

ARGY. *Qui igitur per ea cōuertuntur, quid sit anima, quid homo, vel quoduis aliud conantur ostendere, hi petūt id sine dubio, quod initio quærunt, demonstrareq; nituntur. Vt si quis censuerit id animam esse, quod est sibi viuendi causa, atque hoc numerum esse seipsum mouentem. Is.n necesse est postulet à Deo animam numerū esse seipsum mouentem, vt idem sit anima, numerusq; seipsum mouens.*

ANTI. *Qui quidem itaque per conuersionem demonstrantes quid est anima, & quid est homo, aut aliud quolibet eorum, quæ sunt, quod est ex principio petunt. Vt si aliquis diffiniat animam esse eandem eidem causam viuendi, hoc autem numerum seipsum mouentem, necesse est repetere si consequitur quòd vere est esse numerum seipsum mouentem sic, sicut idem.*

Proponit quod intendit, & dicit concludens ex præmissis, φ illi qui volunt demōstrare per terminos cōuertibiles quod quid est alicuius rei, puta {quid est anima, vel quid est homo, vel quodcūq; aliud hmōi} necesse est quòd incidant in hoc quòd petant principiū. Et inducit exemplū de diffinitione animæ s'm Platonem. Quia.n. anima viuit, & est corpori causa viuendi, sequitur quòd differat à corpore per hoc quòd corpus viuit propter aliā causam, anima vero viuit per seipsam. Ponebat aūt Plato quòd numerus est substantia omniū rerū, eo quòd non distinguebat inter vnum quod cōuertitur cū ente, quod significat substantiā eius, de quo dicitur, & vnū quod est principiū numeri, & ita sequebatur quòd anima substantialiter sit numerus sicut & quælibet alia res multa in se cōtinens. Item ponebat Plato quòd viuere sit quoddam moueri. Duobus.n.distinguitur viuum à nō viuente.i. sensu & motu, vt dicitur in. 1.de Anima, & ipsum sentire siue cognoscere dicebat esse quoddā moueri. Sic ergo dicebat animā esse numerum seipsum mouentem, dicebat etiam animam esse id, quod est sibi causa viuendi. Si quis ergo velit probare quid est anima, quia.s.est id, quod est sibi causa viuendi, & assumat pro medio, φ anima est numerus seipsum mouēs, necesse est hoc petere.s.φ anima sit numerus seipsum mouēs, ita.s.φ hoc sit idem ipsi animæ, tanquā quod quid est eius. Alioqoin non sequeretur quòd si aliquid est quod quid est ipsius numeri mouentis seipsum φ sit quod quid est ipsiut animæ. Tertio ibi.

Tex. cō. 19 Lect. 3. tex.

ARGY. *Non enim si a quidem ipsum a, b uero c ipsum sequatur a diffinitio erit ipsius c, sed de ipso tantū vere dicetur, vt patet. Neq; si rursus a ratione substantiæ competit & de omni b prædicatur a continuo diffinitio erit ipsius c. Quanquā.n.animalis esse, de hominis esse dicitur, omne.n.animal rationis particeps substantia vere est animalis particeps, quæ est principium sentiendi, quemadmodum & omnis homo est animal, non tamen hoc dicitur pacto, vt vnum sit. Si igitur quispiam nō hoc pacto terminos sumpserit, nunquam a sane quidditatem ipsius c substantiamq; esse concluserit. Si autem hoc acceperit modo, tum antea profecto a ipsius c diffinitionem sumpserit esse, quare non demonstrabit. Sumit.n.id quod initio quærebatur.*

ANTI. *Non si enim consequitur a ipsi b & hoc ipsi c erit ipsi c a quod quid erat esse, sed verū erat dicere quòd erit solū, neq; si est a quod quid est & de b prædicatur omni. Nam animalis esse prædicatur de hominis esse, sicut & dicimus omnē hominem esse animal, sed non sic sicut vnū est esse. Siquidē igitur nō sic accipiat nō syllogizatur quod a sit in c in eo quod quid erat in substātia. Si vero sic accipiat, tunc prius erat accipiens quòd in c est in eo quod quid erat esse b. Quare neque demonstratum est. Quod enim erat in principio accepit.*

Probat propositum.s. ꝙ talis probario contineat petitionem principij, & dicit ꝙ non sequitur ꝙ maior extremitas quæ est à sit quod quid est minoris extremitatis quod est c, ex hoc ꝙ a sequitur ad b & b sequit̃ ad c, sed sequitur simpliciter ꝙ a solú insit c. Et si vlterius detur ꝙ ipsum a sit quod quid est alicuius, & prædicetur vniuersaliter de b nõ adhuc sequitur ꝙ a sit quod quid est ipsius c id est quod quid est animalis, prædicari de hoc qd̃ est homini esse.i.de eo quod est quod quid est hominis. Sicut.n.verum est, ꝙ animal vniuersaliter prędicatur de homine, ita verum est ꝙ diffinitio animalis vniuersaliter prędicetur de diffinitione hominis, non tñ vt sint omnino vnũ & idem. Sic ergo patet, ꝙ si aliquis non sic accipiat terminos, vt primũ sit omnino vnum & idem medio, & medium vltimo, nõ poterit syllogizari ꝙ a quod est primum, sit quod quid est ipsi c quod est vltimum ex essentia eius. Si vero accipiãtur termini modo prædicto, sequitur quod priusquã concludat̃, accipiatur in pręmissis quod quid est ipsius c scilicet ipsum b, ex quo sequit̃ ꝙ non sit demõstratio, sed petitio vel acceptio principij.

LECTIO IIII.

Diffinitionem ipsam non posse per viam diuisionis demonstrari, ostenditur.

ARGY. *Atqui neq; per diuisionis viam fit ratiocinatio, vt in Priorum resolutiuorum diximus libro. Nunquam.n.in diuisione fit, vt cum hæc sint, necessario illa sequantur, sed fit perinde atq; cũ quispiam inducit. Non.n.demonstrat. Nam nõ interrogare cõclusionem oportet, nec quia data est, ideo ipsam esse oportet, sed necesse est ipsam esse cũ illa sint, & si hisce, qui respondet non dicit, nec assentitur. Etenim si quispiam hoc interrogat pacto, homo animal ne, an inanimatũ est? deinde accipit animal, nullam prorsus ratiocinationẽ facit vt patet. Rursus si omne animal gressibile esse, aut aquaticum dixerit, deinde gressibile ceperit, nullam ratiocinationem fecit profecto, nec hominem hoc esse totũ animal inquã gressibile necessario ex dictis emergit, sed hoc quoq; perinde vt illa sumit. Atq; nihil omnino refert siue in multis, siue in paucis hoc pacto fiat, est.n. idem. Fit igitur vt hisce, qui hos procedunt modo, inutilis sit hic vsus, & ad ea, quorum fieri ratiocinatio potest.*

ANTI. Tex.cõ.4. *At vero neq; per diuisionis viam est syllogizare, sicut in Resolutione circa figuras dictũ est. Nequaquam enim necesse est illam rem esse cum hæc sint, sed sicut, neq; inducens demonstrat. Non.n.oportet conclusionem interrogare, neq; in cõcedendo esse, sed necesse est esse cũ sint illa, & si non dicat respondens, vt homo animal est, aut inanimatũ, postea accipit animal, non syllogizatum est. Item omne animal aut gressibile, aut aquatile, & si accepit gressibile, & hominem totum animal gressibile, non necesse est ex dictis, sed accipit & hoc. Differt autẽ nihil in multis, aut in paucis sic dicere, idem enim est. Non syllogisticus, quidem igitur vsus fit sic procedentibus, & de conuenientibus syllogizari.*

Postquam Philosophus ostendit ꝙ nõ potest demonstrari quod quid est per terminos cõuertibiles, hic ostendit ꝙ non potest demonstrari per viam diuisionis. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit propositũ. Secundo excludit quandam solutionem, ibi {Contingit soluere autem.} Circa primum duo facit. Primo ostendit propositum per rationem communem omnibus, quæ syllogizari possunt. Secundo ostendit propositum quãtum ad ea, quæ sunt propria ei quod quid est, ibi {Quid enim prohibet, &c.} Dicit ergo primo, ꝙ sicut nõ potest demonstrari quod quid est per terminos cõuertibiles, ita etiam non potest demonstrari per viam diuisionis, per quã etiã nihil syllogistice probatur sicut dictũ est in Resolutione circa figuras.i.in.1.Priorũ analyt. Cap.18. Sicut.n.in Posterioribus analyticis docetur resolutione vsq; ad principia prima, ita etiam in Prioribus analyticis fit resolutio ad prima quædam simplicia pertinentia ad dispositionem syllogismi in modo & figura. Quòd autem per viam diuisionis nõ possit aliquid syllogizari probat per hoc, ꝙ via diuisionis non ex necessitate sequitur cõclusio existentibus præmissis, quod requiritur ad rationem syllogismi. Sed ita se habet in via diuisionis, sicut & via inductionis. Ille enim qui inducit per singularia ad vniuersale, nec demonstat, neque syllogizat ex necessitate. Cum.n.aliquid syllogistice probatur, non est necessarium vlterius ꝙ vel interroget de conclusione, nec ꝙ respondens ei det conclusionem, sed necesse est ꝙ conclusio sit vera præmissis existentibus veris. Hoc autem nõ accidit in via diuisionis sicut manifestat per exempla. Proceditur.n.via diuisionis, cũ accepto aliquo communi, quod per multa diuiditur, remoto vno concluditur alterum. Puta si enrium aliud est animal, & aliud est inanimatum, habito ꝙ homo non sit inanimatum cõcluditur ꝙ sit animal, sed ista conclusio non sequitur, nisi respondens det ꝙ homo vel sit animal vel inanimatum. Et est attendendum, ꝙ satis conuenienter comparauit diuisionem inductioni. Vtrobiq; enim oportet supponere, quod accepta sint omnia, quæ continentur sub aliquo communi, alioquin nec inducens poterit ex singularibus acceptis concludere vniuersale, nec diuidens ex remotione quarundam partium poterit concludere aliã. Patet ergo ꝙ inducens facta inductione ꝙ Sortes currat, & Plato, & Cicero, non potest ex necessitate cõcludere, quòd omnis homo currat, nisi detur sibi à respondente ꝙ nihil aliud contineatur sub homine, quàm ista quę inducta sunt. Similiter etiam nec diuidens, si probauerit ꝙ hoc coloratum non sit album, nec palidum, non potest ex necessitate concludere ꝙ sit nigrum, nisi detur sibi à respondente, quòd nihil aliud cõtineatur sub colorato, nisi ea, quæ assumpta sunt in diuisione. Et quia inuestigantibus quid est homo, oportet accipere non solum genus quod est animal, sed differentiam, vlterius in suo exemplo procedit quòd si omne animal, aut gressibile est, aut aquaticum, & accipiat ꝙ homo qui nõ est animal quod est aquaticum sit totũ hoc quod est animal gressibile, non ex necessitate sequitur ex dictis, sed oportet quòd hoc etiam supponat datum sibi à respondente.s. ꝙ animal sufficienter diuidatur per gressibile & aquaticum. Et quia quandoque per plures diuisiones proceditur ad accipiẽdum quod quid est alicuius rei, ideo præmissis duabus diuisionibus in suo exemplo, subdit quòd nihil differt quòd sic procedatur in multis, aut in paucis. Eadem.n.est ratio in omnibus. Et sic vlterius cõcludit quòd procedentes per viam diuisionis, etiã circa ea, quæ contingit syllogizari, nõ vtuntur probatione syllogistica. Deinde cum dicit.

Quid vero prohibet, vt illud totum vere quidem dicatur de homine, non tamen quid est, neque quidditatem declararet? ARGY.

Quid enim prohibet hoc verum quidem omne esse de homine, non tamen quod quid est, neque quod quid erat esse ostendens? ANTI.

Inducit duas rõnes proprias ei quod quid est. Quarũ prima est, quia nõ omne, quod vere prædicat̃ de aliquo, prædicatur in eo quod quid est est, nec sigñat essentiam eius. Si igitur detur quòd per viam diuisionis sufficiẽter probetur,

probetur, quòd totum hoc scilicet animal gressibile vere prædicetur de homine, non tamen propter hoc erit probatum ꝙ prędicetur de eo in eo quod quid est, vel ostendat quod quid erat esse id est ꝙ demonstrat essentiã rei.

Secundam rationem ponit ibi.

ARGY. *Quid insuper obstat, vt aut addatur substantiæ quippiam, aut auferatur, aut prætermittatur?*

ANTI. vide in annot. *Amplius quid prohibet, aut apponere aliquid, aut auferre, aut supergredi substantiam? Hęc igitur dimittuntur quidem.*

Quæ talis est. Essentia.n. cuiuslibet rei declaratur per aliqua certa quibus nec addere oportet, nec subtrahi. Nihil aũt prohibet quin ille qui procedit per viam diuisionis, aut apponat aliquid supra ea, quę sufficiunt ad ostendendum quod quid est, aut auferat aliquid eorũ quæ ad hoc sunt necessaria, aut etiam ꝙ supergrediatur vel excellat essentiã rei, vtpote si sit cõmunius q̃ ipsa res, quod fit dum subtrahuntur differentiæ vltimæ quibus ea quæ sunt communia cõtrahuntur. Vnde per diuisionem non probatur sufficiẽter quod quid est. Et hoc est quod concludit, ꝙ in via diuisionis prętermittuntur, prędictę conditiones, vt scilicet id, quod cõcluditur prædicetur in eo quod quid est, & ꝙ nec excedatur. Deinde cum dicit.

ARGY. *Atque hæc quidem eueniunt, sed summam (quispiam dixerit) vniuersa ea, quæ hoc ipso quid est prædicantur. Et adhibita diligentia post primã diuisionem alteriusue postulationẽ, ipsius rursus postulare distributionẽ deinceps faciã. Atq; adeo, vt nihil prætermittatur quod quidem est necessariũ, si omne cadit in diuisione, & nihil deest. Id vero est necessariũ. Indiuiduũ.n. iam esse oportet.*

ANTI. *Contingit autem soluere in accipiendo in eo quod quid est omnia, & quid est consequenter per diuisionem facere quæ fiunt prius, & nihil relinquere. Hoc autem necessarium est. Indiuiduum enim specie oportet esse.*

Excludit quandam solutionem. Et primo proponit eam. Secundo concludit ipsam, ibi {Sed syllogismus tamen, &c.} Dicit ergo primo, ꝙ contingit soluere ea, quæ obiecta sunt ex eo ꝙ aliquis dicat ꝙ diuidendo accipiat omnia quæ prædicantur in eo quod quid, & ita per consequẽtiam ad diuisionem faciat id, quod primo intendit, vt.s. constituat diffinitionem significantẽ quod quid est, & nihil relinquat eorum, quæ requiruntur ad diffiniendum. Et si hæc duo faciat.s. ꝙ omnia quæ accipit per diuisionem prædicentur in eo quod quid, & omnia hmõi cadant in diuisione, ita ꝙ nihil desit, necessarium est id quod est inuentum sit quod quid est. Et huiusmodi necessitatis ratio est, quia acceptis omnibus quę prædicantur in eo quod quid, nullo derelicto, iam id quod inuentum est, oportet esse quoddam indiuiduum.s. indiuiduã rationem talis rei, ita.s. ꝙ non indigeat vlteriori diuisione ad hoc ꝙ approprietur huic rei. Deinde cum dicit.

ARGY. *At quanquã id fieri potest, nulla tamen hoc pacto unquã efficitur ratiocinatio. Sed si noscere diuisio facit, alio quodam id facit modo. Atq; hoc quidem non est absurdũ. Neq; enim is, qui vtitur inductione fortasse demonstrat. Notum tamen aliquid, facit ratiocinationem autem non dicit, qui diffinitionem ex diuisione dicit. Nam vt in conclusionibus, quæ sine medijs inferuntur, si quispiam dixerit hoc necesse est esse, cũ ista sint, fit vt interrogetur propter quid, sic & in diffinitionibus cum per diuisionem inuestigantur fieri potest. Nam cum hæc conficitur diffinitio hominis, animal mortale pedes habẽs bipes ac alis vacans. Cur hoc? in vnaquaq; partium additione nimirum interrogatio fieri potest. Dicet.n. atq; ostendet per diuisionem, vt putat omne animal, aut immortale esse, aut mortale. Talis aũt oratio tota nõ per ratiocinationẽ esse ostenditur. Quare etiã si diffinitio per diuisionem demonstraretur, nunquam tamen per ratiocinationem conficitur.*

ANTI. *Sed syllogismus tamen non inest, & si vere alio modo cognoscere facit, & hoc quidẽ non est inconueniens. Neque.n. inducens fortasse demonstrat, sed tamẽ manifestat aliquid, syllogismum autem non dicit, ex diuisione dicens diffinitionem. Sicut.n. in conclusionibus quæ sine medijs sunt, si aliquis dicat quoniam his existentibus necesse est hoc esse, contingit interrogare propter quid, sic & in diuisiuis terminis, quid est homo? animal mortale bipes habens pedes sine pennis, propter quid secundum vnamquamq; appositionem. Dicet enim & monstrabit diuisionem sicut opinatur, quòd omne animal aut mortale, aut immortale sit. Huiusmodi autem ratio non omnis est diffinitio. Quare quamuis diuisione demonstrauerit, sed diffinitio non syllogismus sit.* Vide in annot.

Excludit prædictam solutionem, & dicit ꝙ quamuis necesse sit prędictis existẽtibus aliquid indiuiduũ fieri, sicut expositum est tñ prædicta via non est syllogistica, quamuis cognoscere faciat quod quid est per alium modum, & hoc nõ est inconueniens.s. ꝙ aliquid alio modo manifestetur quam per syllogismũ. Ille.n. qui vtitur inductione non probat syllogistice, sed tñ aliquid manifestat. Quòd autem ille qui per diuisionem ad diffinitionem peruenit non faciat syllogismũ, ostendit per quoddã simile. Si.n. inducatur cõclusio ex maiori propositione, subtracta media, & concludens dicat, ꝙ necesse est sequi ex pręmissis, poterit interrogare respõdens, ꝑpter quid sit necessarium, quod non accidit in syllogistica probatione. Vnde talis modus argumentandi non est syllogisticus. Ita etiam in terminis diuisiuis nõ fit syllogismus, quia semper restat interrogatio propter quid. Puta si aliquis volens notificare quid est homo, accipiat per viam diuisionis ꝙ homo est animal mortale bipes, vel habens pedes sine pennis, ad quamlibet oppositionem prędictorum poterit cõuenienter quæri propter quid sit necesse. Ille.n. qui ad manifestandum quod quid est conatur, nõ solum dicet, sed etiam probabit per diuisionem, secundum ꝙ ipse opinatur ꝙ omne quod est, sit mortale, aut immortale. Et quamuis detur ꝙ per hãc diuisionẽ possit demonstrare propositum, tamen nõ est necesse ꝙ ratio sic conclusa sit diffinitio, quia forte ea, ex quibus constat ratio talis, non prædicantur in eo quod quid est, vel excedunt substantiam diffiniti. Sed & si contingat, ꝙ talis ratio sit diffinitio, non tamen per syllogismum probatur ꝙ diffinitio sit, vt ex supra dictis patet.

LECTIO V.

Ex duobus modis ea his quæ ad quod quid est exiguntur, ipsum demonstrari minime posse ostenditur.

ARGY. *Sed ne fieri potest, vt ipsum quid est accommodatum substantiæ demonstraretur, ex suppositione tamen, hoc pacto, ut accipiatur id quidem proprium quod ex hisce constat, quæ hoc ipso quid est prędicantur, diffinitionem esse, hæc autem sola dictio prædicari modo, totumq; quod ex hisce constat proprium esse. Id est.n. illius nimirũ ratio.*

ANTI. Tex.cõ.5. vide in annot. *SEd vtrum sit demonstrare quod quid est secundum substantiam ex conditione accipiente quod quid erat esse, quod est ex his, quæ sunt in eo quod quid est proprys? Hæc autem in quod quid est sola, & proprium est omne. Hoc enim est esse illi.*

Postquam Philosophus ostendit, quòd nõ potest demonstrari quod quid est, nec per cõuertibiles terminos,

nec per viam diuisionis, hic ostendit vlterius q non potest quod quid est demonstrari, accipiendo id quod requiritur ad quod quid est. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit propositũ. Secundo concludit ex omnibus prædictis, q nullo modo quod quid est demonstrari possit, ibi {Qualiter igitur diffiniens, &c.} Circa primum duo facit. Primo inducit rationes proprias ad propositũ. Secundo inducit quãdam rõnem communem ad id, quod nunc dr, & ad id quod supra dictum est, ibi {Ad vtrosq; autem, &c.} Circa primum duo facit. Primo ostendit q non potest demõstrari quod quid est per hoc q accipiatur id, quod pertinet ad rationem eius quod quid est. Secundo ostendit, q non potest demõstrari quod quid est huiusmodi rei, ex hoc q accipiat quod quid est alterius rei, ibi {Ex suppositione aũt, &c.} Circa primũ duo facit. Primo mouet quæstionem. Secundo argumentatur ad propositum, ibi {Aut iterum accipit, &c.} Quæritur ergo primo, vtrum cõtingat demõstrare quid sit aliquid f m suam substantiam, ex tali suppositione, per quã accipiatur quod quid erat esse alicuius rei, ex illis conditionibus quæ sunt propriæ ei quod quid est. Puta si aliquis probet, q animal gressibile bipes sit quod quid est hominis, accipiens pro medio q hæc ratio conuertatur cũ homine, & constat ex genere & differentia. Hęc autem sola requiruntur ad quod quid est, totum hoc quod dictum est, est ppriũ ei quod quid est, quia est esse illi.i.ei quod quid est, quasi dicat, q hoc quod est esse rationem conuertibilem ex genere & differentijs cõstantem, est omnino idem ei quod quid est. Deinde cum dicit.

ARGY. *An & hic rursus sumitur diffinitio? Necesse est enim per medium ipsum ostendere.*

ANT I. *An iterum accipit quod quid erat esse, & in hoc? Necesse est enim per medium monstrare.*

Obijcit ad prædictã quæstionem duabus rationibus, ostendens q nõ potest quod quid est prædicto modo demonstrari. Quarum prima est, quia sicut præmissi modi demonstrãdi deficiunt in hoc q accipiunt id quod quęritur, ita est in proposito. Accipitur.n.& in modo probationis quod quid erat esse, puta dum accipitur q omnis ratio conuertibilis constans ex genere & differentijs significat quod quid est: & ita inconueniens est probatio. Necesse est enim id, ad quod demõstratio inducitur non supponere quasi medium, sed potius per aliud medium demonstrare. Secundam rationem ponit ibi.

ARGY. *Præterea quemadmodum nec in ratiocinatione sumitur quid est ratiocinari, semper.n.tota, vel pars est propositio, ex quibus ratiocinatio constat, sic neq; diffinitionem oportet in ratiocinatione inesse, sed seorsum à propositionibus esse. Atq; vt si quis ambigat, si ratiocinatio sit confecta nec ne, obuiãdum est asserendo ratiocinationem esse extructam, id.n.ratiocinatio, sic & ad eum, qui dicit non diffinitionem esse cõclusam, asserendũ esse diffinitionẽ esse cõclusam. Id.n.nobis supponebatur esse ratio diffinitione. Quare necesse est, & sine ratiocinationis, & sine diffinitionis ratione, aliquid per ratiocinationem cõclusum esse.*

ANT I. *Amplius sicut in syllogismo, neq; accipit quod quid est syllogizare, semper.n.totũ, aut pars est ex quibus est syllogismus sic neq; quod quid erat esse oportet esse in syllogismo, sed seorsum hoc appositum esse, & ad dubitantẽ syllogizatum est, aut non, est hoc contradicere, quoniam hic erat syllogismus, & adhuc quòd neq; quid erat esse syllogizatum est, quoniam vtique est, hoc.n.positum est nobis quod quid erat esse. Quare necesse est sine eo quod quid est syllogismus, aut quod quid erat esse, syllogizare aliquid.*

Quæ sumitur ex similitudine syllogismi. Cum enim aliquis syllogizat, non oportet q accipiat diffinitionem syllogismi ad syllogizandum, quia ea ex quibus procedit syllogismus hoc modo se habent, q semper quodlibet eorum est aut tota propositio, id est vniuersalis, seu maior, aut est pars, id est particularis, seu minor, quæ sumitur sub maiori. Et ita diffinitio syllogismi non est aliquid eorum, ex quibus procedit syllogismus. Et similiter si aliquis velit syllogizare quod quid erat esse alicuius rei, nõ oportet q accipiat quid sit quod quid erat esse, sed oportet hoc seorsum haberi in mente, præter ea, quæ ponuntur in diffinitione vel syllogismo. Huiusmodi enim rationes syllogismi & diffinitiones se habent in diffiniendo & syllogizãdo, sicut regulæ artis, ad quas debet aspicere Artifex in operando. Artifex enim qui facit cultellum, non facit operãdo regulam, secundum quam operatur, sed secundum regulam, quam habet in mente examinat an cultellus bene sit factus. Et ita etiam ille qui syllogizat non accipit rationem syllogismi in syllogizando, sed examinat syllogismum factum, an sit bonus. Vnde si aliquis dubitet de syllogismo facto an sit syllogizatum vel non, poterit syllogizans obuiare, ostendendo q syllogismus sit tale aliquid. Similiter etiam ei qui intendit syllogizare quod quid erat esse, conuenit vt habeat seorsum in mente rationem eius quod quid erat esse, vt si aliquis dicat q non est syllogizatũ quod quid erat esse, ipse dicat q immo, quia tale aliquid ponit quod quid erat esse. Sic ergo patet, q syllogizans quod quid erat esse, non debet sumere quid sit syllogismus, neq; quid est quod quid erat esse. Deinde cum dicit.

ARGY. *At enim neq; sic bene sese habebit ipsius quid est probatio, si ex suppositione etiam quispiã ipsum ostendat, hoc pacto, si ratio mali est diuisibile esse, quibus autem est contrarium, eorum, & ratio contraria est rationi contrarij, atq; bonum est malo contrarium, & indiuisibile diuisibili, ratio boni nimirum est indiuisibile esse.*

ANT I. Tex. cõ. 6 vide in annot. *Et si ex suppositione alia demonstret, vt si malo inest diuisibile esse, in contrario autem contrarij esse, in quibus est contrarium, bonum autem contrario malo, & indiuisibile diuisibili, est itaq; bonum esse indiuisibile.*

Ostendit quòd nõ potest demonstrari quod quid est vnius rei ex quod quid est alterius rei. Et circa hoc duo facit. Primo, pponit quod intendit. Secũdo probat propositum, ibi {Etenim hic accipiens, &c.} Dicit ergo primo. q etiam non probatur quod quid est si aliquis velit hoc probare ex suppositione quod quid est alterius rei. Puta si aliquis sic procedat accipiens q idem sit esse diuisibili & malo id est quòd diuisio sit quod quid est mali, & vlterius argumẽtetur sic. In omnibus quę habent contrarium, contrarij est contrarium quod quid est, sed bonũ est contrarium malum, & indiuisibile est cõtrarium diuisibili, sequitur ergo q indiuisibile sit quod quid est ipsius boni. Et sumuntur ista exempla secundum Platonem, qui posuit q eadem est ratio vnius & boni. Videmus.n.q vnumquodq; appetit vnitatem sicut proprium bonum, vnum autẽ est idem quod indiuisibile, & sic per oppositum sequitur q malum sit idem, quod diuisibile. Vnum enim refugit diuisionem, sui, quia per hoc tendit ad diminutum & imperfectum. Deinde cum dicit. Pla. positio. de. ratione vnius & boni.

ARGY. *Et hic enim accipiens, diffinitionem ostendit.*

ANT I. *Et enim hoc accipiens, quod quid erat esse demonstrat.*

Probat propositum.s. q non possit demõstrari quod quid est. Et hoc duabus rationibus, quarum prima est,

quia etiam in hoc modo probationis demõstrat aliquis, accipiendo quod quid erat esse, & ita accipit quod oportet probare. Deinde cum dicit.

ARGY. *Sumit autem diffinitionem ad ostendendum diffinitionem. At sit aliquid aliud. Et in demonstrationibus enim aliquid de alio dici sumitur. Non tamen ipsum, neque id cuius est eadem ratio, atque conuertitur.*

ANTI. *Accipere autem ad demonstrationem quod quid erat esse alterum tantum sit. Et in demonstrationibus est, quoniam est hoc de hoc, sed nõ ipsum, neque cuius eadem ipsa ratio. Et conuertitur.*

Et dicit, ꝙ non solum est inconueniens ꝙ accipiatur quod quid erat esse ad demonstrandum, sed & alterũ inconueniens fit ꝙ accipitur quod quid erat ad demonstrãdum quod quid erat esse, quia etiam in demonstrationibus, in quibus probatur hoc de hoc, puta passio de subiecto, accipitur pro medio quod quid erat esse, non tamen quod quid erat esse quod accipitur, est ipsum videlicet, quod debet concludi, vel aliquod quod habeat eandem rationem & cõuertatur. Eandem autem rationem habet ꝙ bonum sit indiuisibile, & malum diuisibile, & hæc duo conuertuntur, quia posito vno ponitur alterum, & econuerso. Deinde cum dicit.

ARGY. *Ad vtrosque autem, quorum alter diuisione, alter tali ratiocinatione ostendit, eadem est dubitatio, cur homo simul animal bipes gressibile, sed non animal seorsum, & bipes erit seorsum. Nulla nanque necessitas cogit, vt ex ijs, quæ sumuntur, vnum efficiatur, quod prædicetur, sed erit forsitan perinde, atque idem homo, & musicus est, & grammaticus.*

ANTI. *Ad vtrosque autem & secundum diuisionem demonstrantem & ad sic syllogismum, est eadem oppositio, propter quid est homo animal & bipes gressibile, sed non animal, & bipes. Ex acceptis enim neque vna necessitas est vnum fieri quod prædicatur, sed vtique idem erit homo, & grammaticus, & musicus.*

Inducit rationem cõmunem contra eum, qui demonstrat ex suppositione & diuisione, & dicit ꝙ eadẽ oppositio habet locum contra vtrosque. s. contra eum, qui vult demonstrare quod quid est per diuisionẽ, & contra eum qui vtitur suppositione quod quid est in syllo. Manifestũ est. n. ꝙ diffinitio significat vnum aliquid, vnde ea, quæ ponuntur in diffinitione, ad significãdum vnitatem debent poni absq; copula, vt dicatur ꝙ hõ est animal gressibile bipes, non autem debet dici ꝙ homo sit animal & bipes. Vnde si aliquis vult ꝓbare quod quid est, oportet ꝙ probet quæ assumunt fieri vnum. Sed non est necessariũ ſm prædictas vias diuisionis & suppositionis, ꝙ ex his, quæ accipiunt ad diffiniendum fiat vnum prędicatũ, sed poterit esse ꝙ sint multa, puta si dicatur ꝙ est grammaticus, & musicus. Videtur ergo, ꝙ ſm vias prædictas, non probetur quod quid est. Deinde cum dicit.

ARGY. *Hæc cum ita sint, quonam pacto is, qui diffinit substãtiam, & ipsum quid est ostendet rei differendæ? Neque enim vt is, qui demonstrat, ex hisce, quæ conceduntur, notum faciet ipsum, vt cũ illa sint, necessario aliquid aliud sit, hæc enim est demonstratio, neque etiam vt is, qui per singula nota inducit vniuersa ex eo sic se habere, quia nihil singulorum sese aliter habet. Non enim quid est, sed esse, aut non esse ostẽdit. Quis igitur alius modus restat? Non enim sensu vel digito demonstrabitur.*

ANTI. *Qualiter igitur diffiniens demonstrabit substantiam, aut quod quid est? Neque enim sicut demonstrans ex certis esse, manifestũ faciet quod necesse est, cum sint illa, alterum esse aliquod, demonstratio enim hæc est neque demonstrabit sicut inducens per singularia cum manifesta sint, quoniam omne sic, cui nihil aliter est. Non enim quid est demonstrat, sed quoniam est, aut non est. Quis igitur est modus relictus? Non. n. monstrabit sensu, aut digito.*

Concludit ex præmissis ꝙ nullo modo potest probari quod quid est, & dicit. Si igitur neq; per terminos cõuertibiles, neq; per diuisionem, neq; per suppositionem demonstratur quod quid est, quo modo igitur diffiniens poterit demonstrare substantiam rei, vel quod quid est? Iam enim ex præmissis patet ꝙ non probat, sicut manifestum faciens ex his, quæ sunt per se nota, ꝙ necesse sit alterum aliquid sequi per ea, quæ dicta sunt, ꝙ requiritur ad demonstrationẽ. Relinquitur autem præter tres modos quartus modus, qui est per inductionem. Sed nec cõtingit ꝓbare quod quid est per singularia manifesta. s. ꝙ aliquid prædicetur de omnibus, & nõ sit aliquid eorum ꝙ aliter se habeat, quia sic inducendo non demonstrabit quod quid est, sed demonstrabit aliquid esse vel nõ esse, puta ꝙ omnis hõ est animal, vel nullus homo est lapis. Nullus autem alius modus relinquitur ad demonstrandũ quod quid est, nisi forte modus demõstrationis qui est ad sensum, sicut cum demonstratur digito. Manifestum est autem ꝙ hic modus non potest competere in proposito, quia quod quid est non est obiectum sensus, sed intellectus, vt dicitur in 3. de Anima. Relinquitur ergo quod nullo modo possit demonstrari quod quid est. Tex. cõ. 9: Lect. 8. tex. expo. a.

LECTIO VI.

Ex communibus idem quod supra ratiocinatur, diffinitionem item esse nominis quidditatem tribus rationibus ostendit.

ARGY. *Præterea, quonam pacto ipsum quid est ostendet? Necesse est enim eum, qui scit quid est homo aliud quoduis, et esse etiam scire. Id enim quod nõ est in ratione, nemo scit vnquam quid est, sed quid nam oratio vel nomen significat, vt cum dico hippocentaurus bene percipimus, fieri vero nequit, vt sciamus quid hippocentaurus est.*

ANTI. Tex. cõ. 7. *Amplius autem quo modo mõstrabit quod quid est? Necesse est enim quod quid est homo, aut aliquod quomodolibet, scire quia est. Quod enim non est, nullus scit quid est, sed quid significat diffinitio quidem, aut nomen, cum dico tragelaphus, quid autem est tragelaphus impossibile est scire.*

Postquam Philosophus ostendit quod non contingit demonstrare quod quid est, inducendo per singulos modos, quibus aliquid demonstrari potest, hic ostendit propositum per rationes communes. Et circa hoc tria facit. Primo præmittit quoddã, quod est necessarium ad propositum ostendendum. Secundo ostendit propositum, ibi {At vero si demonstrabit quod quid est.} Tertio epilogat quæ dicta sunt, ibi {Ex his igiſ neq; diffinitio &c.} Dicit ergo primo, ꝙ non videtur esse possibilis aliquis modus, quo aliquis demonstret quod quid est esse hominis, & hoc ideo, quia necesse est, ꝙ quicunque scit quod quid est esse hominis vel cuiuscunq; rei, ꝙ sciat rem illam esse. Quia enim non entis non est aliqua quidditas vel essentia, de eo, quod non est nullus potest scire quod quid est, sed potest scire significationem nominis vel rationem ex pluribus nominibus cõpositam, sicut potest aliquis scire quid significat hoc nomen tragelaphus vel hircoceruus, quod idem est, quia significat quoddã animal compositum ex hirco & ceruo, sed impossibile est sciri quod quid est hircocerui, quia nihil est tale in rerum natura. Deinde cum dicit.

ARGY. *At vero si quid est ostenderit, & esse quoque ostendet. Et quonam modo ratione eadem ostendet. Nam vnũ quiddam diffinitio ipsa declarat, & demonstratio etiam vnum. Quid autem est homo, & hominem esse, diuersa sane, non eadem sunt.*

ANTI. *At vero si demonstrabit quid est, & quia est. Et qualiter eadem ratione monstrabit. Diffinitio enim quoq; vnũ aliquid manifestat, & demõstratio. Id autem quodquidest homo, & esse hominem aliud est.*

Ex eo, quod præmissum est procedit ad propositum ostendendũ. Circa hoc duo facit. Primo ostendit ꝙ non potest ostendi, quodquidest demõstratione. Secundo ꝙ non potest ostendi diffinitione, ibi {Si ergo & diffiniens demonstrat. Circa primum ponit tres rationes quarum prima talis est. Sicut diffinitio inducitur ad manifestandum aliquid vnum inquantum. s. ex partibus diffinitionis fit vnum per se, & non per accidens, ita etiam oportet ꝙ demonstratio, quæ vtitur diffinitione tanquã medio, vnum aliquid demonstret. Oportet enim conclusionem esse medio proportionatam. Et ita patet, ꝙ per vnam & eandem demonstrationem non possunt diuersa demonstrari {sed aliud est quodquidest homo, & esse hominẽ.} In solo enim primo essendi principio quod est essentialiter ens, ipsum esse & quidditas eius est vnum & idem, in omnibus autem alijs, quæ sunt entia per participationẽ, oportet ꝙ sit aliud esse & quidditas entis. Non est ergo possibile ꝙ eadem demonstratione demonstret aliquis quid est & quia est. Secundam rationem ponit ibi.

ARGY. *Deinde etiam dicimus omne quoduis, nisi sit substantia, necessario per demonstrationem esse ostendi. Esse vero rei nullius est, vt patet, substantia. Id enim quod est, nõ est genus. Demonstratio igitur id est, quippiam ostẽditur esse, quod quidem etiam nunc ipsę scientiæ faciunt. Geometra nanque quid significat quidem triangulus sumpsit, esse autem ipsum demonstrat. Quo modo igitur ostendet ipse diffiniens quid est triangulus? Sciens ergo quispiam diffinitione quippiam quid est, si sit illud nesciet. At nunquam fieri potest.*

ANTI. vide in annot. *Postea & per demonstrationem dico necessarium esse omne demonstrare quia est, nisi substantia sit, esse autem nulla substantia est. Non enim est genus quod est. Demonstratio vtique erit quod est, quod vere & nunc faciunt scientiæ. Quid enim significat triangulus accipit geometra, quod autem est, demonstrat. Quid igitur monstrabit diffiniens. Quid est, non quia est, vt triangulum. Sciens itaque aliquis diffinitione quod quid est, si est non sciet. Sed impossibile est.*

Quæ talis est. Secundum cõmune sapientum dictũ, necessarium est ꝙ omne. i. primum totum, quod per demonstrationẽ demonstratur, sit ipsum quia est, nisi forte aliqs dicat ꝙ hoc ipsum quia est sit substãtia alicuius rei. Hoc autẽ est impossĩe. Hoc. n. ipsum quod est esse, non est substantia, vel essentia alicuius rei in genere existentis. Alioquin oporteret ꝙ hoc, quod dico ens, esset genus quia genus est quod prędicatᷣ de aliquo in eo quod quid. Ens autem non est genus, vt probatur in 3. Meta. Et propter hoc ẽt, Deus qui est suum esse non est in genere. Si autem quia est esset substantia alicuius rei, simul cum aliquis ostenderet quia est, ostenderet quid est, & ita nõ totum quod demonstratio demonstrat, esset quia est. Illud autem est falsum. Ergo patet ꝙ demonstratio solum demonstrat quia est. Demonstrat. n. enunciationem aliquã quæ significat esse & non esse. Et hoc ẽt apparet in processu scientiarum. Geometra. n. accipit quid significat

Tex. cõ. 10. Lect. 2. tex. expo. 10.

hoc nomen triangulus, & demonstrat ꝙ sit, puta cum demonstrat, super lineam rectã datã contingit triangulum æquilaterum constituere. Si igitur aliquis demonstraret solũ quid est triangulus, præter morem demõstrationũ, quibus vtuntur sciæ, non demonstraret hoc totum quod est triangulũ esse, sed demõstraret solum hoc quod dico triangulum. Sicut enim propter hoc ꝙ esse nõ est substantia rei, ille qui demonstrat esset, hoc solũ demonstrat, ita si aliquis demonstraret quid est, hoc solum demonstraret. Sequeretur igitur ꝙ aliquis sciens per diffinitionem quid est, nesciret an est, quod est impossibile, vt ex prædictis patet. Tertiam rationem ponit ibi.

ARGY. *Patet autem per ipsos etiam diffinitionũ, quæ nunc assignantur, modos, eos, qui diffiniunt, non ostendere esse. Nã & si est medio quid æquale, tamen cur est ipsum diffinitum, & propter quod hoc circulus est quæretur. Poterit enim illud dicere quispiam diffinitionem orichalci etiam esse. Neque enim id esse posse quod dicitur, ipsæ diffinitiones insuper faciunt manifestũ. Neque illud & non aliud esse, cuius inquiunt diffinitionem esse, sed propter quid semper dicere licet.*

ANTI. vide in annot. *Manifestum autem est secundum nunc modos terminorum, quòd non demonstrant diffinientes quia est. Si. n. est ex medio aliquod æquale, sed propter quid est quod diffinitur, & propter quid est circulus. Esset enim vtique & montis ænei dicere ipsam. Neque enim quòd possibile sit esse quod dicitur, cum assignantur termini, neque quòd illud est, cuius dicunt esse diffinitionem, sed semper licet dicere propter quid.*

Per exempla consuetarum diffinitionum manifestat idem, quod in præcedẽti ratione est conclusum. s. ꝙ mõstrans quid est, non monstrat, quia est. Vnde dicit, manifestũ esse non solum ſm prædicta, sed etiam ſm modos terminorum, i. diffinitionũ, quæ nunc sunt in vsu, ꝙ illi qui diffiniunt, nõ manifestant quia est, puta qui diffinit circulum, dicens, ꝙ est aliquid ex cuius medio lineæ ad circunferentiã ductæ sunt æquales, adhuc restat quæstio propter quid oporteat poni esse id, quod diffinitur, puta propter quid oporteat poni ꝙ sit circulus qui prædicto modo diffinitur. Cõuenit. n. aliquam similem rationem dicere mõtis ęnei, puta ꝙ est corpus ęneum in altum & vsquequaq; diffusum, & tamen adhuc restat quærere an sit aliquid tale in rerum natura. Et hoc ideo quia termini idest rationes diffinitiuæ non declarant ꝙ illud, de quo assignantur, aut sit, aut possibile sit esse, sed semper assignata tali ratione, licet quærere si oporteat tale aliquid esse. Sic igitur patet ꝙ impossibile est ꝙ simul demonstretur quid est, & quia est. Deinde cum dicit.

ARGY *Si igitur is, qui diffinit, aut quid est ostendit, aut quid ipsum nomen significat. Si diffinitio nullo pacto est ipsius quid est erit, ipsa profecto ratio idẽ, quod nomẽ significãs.*

ANTI. *Si ergo diffiniens demonstrat, aut quid est aut quid significet nomen, sed non est vllo modo eius quodquidest, erit vtique diffinitio, & ratio nominis idem significans.*

Ostendit ꝙ non potest ostendi quod quid est diffinitione, ducendo ad inconueniens, vnde primo proponit, secundo ostendit quid ex hoc sequatur, ibi {Sed incõueniens &c.} Dicit ergo primo, ꝙ cũ ille, qui diffinit, possit ostendere vel quid est, vel tantũ quid significat nomen, non propter hoc oportebit ꝙ diffinitio sit manifestatiua ipsius qd' quid est, quod proprie pertinet ad diffinitionẽ alioquin sequeᷣ ꝙ diffinitio significãs quod quid est nihil sit aliud ꝙ ratio significans idẽ quod nomen, nec. n. super talẽ rationem addit aliqd diffinitio, nisi qa significat essentiam

essentiā alicuius rei, vnde si nō sit aliqua res, cuius essentiā diffinitio significet, nihil differt diffinitio à rōne exponere significationē alicuius nominis. Deinde cū dicit.

ARGY. *Ad hoc absurdum est sane. Primo nanque & non substantiarum, & eorum, quæ non sunt in ratione rerū, erit vtique diffinitio. Nam & ea, quæ non sunt, significare nomine licet.*

ANTI. *Sed inconueniens est. Primum quidem & non substātia vtique esset, & eorum quæ non sunt. Significare enim est etiam quæ non sunt.*

Ostendit incōueniens esse q diffinitio nihil aliud sit q̄ ratio exponens nominis significationē. Et hoc tribus rōnibus. Quarū prima est, q cōtingit ēt ea, quæ nec sunt substantia, nec sunt vniuersaliter entia aliquo nomine significare. Quodlibet aūt nomen per aliquam interpretationē exponi potest. Si ergo nihil aliud esset diffinitio, q̄ ratio interpretatiua nōis, sequeretur q diffinitio eēt non substantiarū & totaliter nō entiū, quod patet esse falsum. Ostensum est.n.in 7. Meta. q diffinitio principaliter quidem est substantiæ, aliorum autem inquantum se habēt ad substantiam. Secundam rationem ponit ibi.

ARGY. *Deinde omnes orationes diffinitiones erunt sine discrimine vllo. Fieri nanque potest, & cuius orationi nomen ponatur. Quare diffinitionibus differemus omnes, atque loquemur. Et ilias ipsa diffinitio erit.*

ANTI. *Amplius diffinitiones omnes ratiōes essent. Esset enim vtique nomen ponere cuilibet rationi. Quare omnes terminos vtique disputaremus, & ilias diffinitio sit.*

Quę talis est. Cuilibet rationi.i.orationi aliquid significanti est imponere aliquod nomē, quod est ei correspōdens, quod per illā rationē manifestat. Si ergo nihil aliud est diffinitio, q̄ ratio interpretatiua nominis, sequet q oēs rationes essent diffinitiones, & ita sequetur, cum disputamus, vel colloquitur adinuicem q ipsę disputationes vel collocutiones nostræ sint quædam diffinitiones, & similiter sequetur q ilias.s.poema Homeri de bello Troiano sit quædam diffinitio. Tertiam rationem ponit ibi.

ARGY. *Præterea nulla scientia demonstrabit hoc nomen hoc indicare, ac significare, ergo nec diffinitiones idipsum indicant.*

ANTI. *Amplius neque vna scientia demonstrat vtique quòd hoc nomen eius quod quid est significat, neque diffinitiones igitur huius assignant.*

Quæ talis est. Nulla sc̄ia demonstrat q tale nomen significet talem rem. Nomina.n.significant ad placitū, vnde oportet hoc supponere s̄m voluntatem instituentis. Manifestū est ergo, q diffinitiones non significāt hoc, s. solam nominis interpretationem. Deinde cum dicit.

ARGY. *Ex his igitur nec idem esse diffinitionem ratiocinationemq; videtur. Et insuper neque diffinitionem demōstrare quidnam sit quicquam, fieriq; non posse, vt ipsum quid est demonstratione diffinitioneúe vnquam percipiatur, aut cognoscatur.*

ANTI. *Ex his igitur neque diffinitio, neque syllogismus idem existens, neque eiusdem syllogismus & diffinitio est. Adhuc autem quòd neque diffinitio nihil demonstrat, neque monstratur. Neque quod quid est neque diffinitione, neque demonstratione cognoscere est.*

Epilogat quæ disputatiue præmissa sunt. Et dicit, q ex præmissis videtur sequi, q diffinitio & syllogismus nō sunt idem, neque de eodē, & quòd diffinitio nihil demonstret, quia non est de eodem de quo est demonstratio. Et similiter videt esse ostensum, quòd nō est possibile cognoscere quod quid est, neq; per diffinitionē, neque per demonstrationē, quia diffinitio solum ostēdit quid, & demonstratio ostendit quia est. Sed ad cognitionem quod quid est requiritur cognitio, quia est, vt dictū est.

LECTIO VII.

Nonnunquam ipsum quod quid est demonstratione ostendi posse demonstrat.

Verum considerandum est rursus quid istorum bene, & quid non bene, recteque dicitur, & quid est diffinitio, & vtrum aliquomodo sit ipsius quid est demonstratio, diffinitioúe, an nullo sit modo. ARGY.

ITerum autem speculandū est quid horum dicitur bene, & quid non bene, & quid sit diffinitio, & eius quod quid est, numquid quodammodo est demonstratio, aut diffinitio, aut nullo modo. ANTI. Tex.cō. 8.

Postquam Philosophus disputatiue inquisiuit qualiter cognoscatur diffinitio & quod quid est, hic determinat vtranque veritatem. Et primo dicit de quo est intentio. Secundo exequitur propositū, ibi {Quoniā aūt sicut diximus.} Tertio epilogat quæ dicta sunt, ibi {Manifestū est igitur ex dictis &c.} Dicit ergo primo, q iterum post disputatiuū processum considerandū est veritatē, determinando quid prædictorū dicatur bene & quid non bene, & hoc tam circa ipsam diffinitionē, vt consideremus qui sit ipsa diffinitio, q̄ etiā circa ipsum quod quid est, vt consideremus vtrū aliqualiter possit manifestari demonstratione, vel diffinitione, vel nullo mō. Deinde cū dicit. Lect.imme. seq. tex. expo. vlti.

Cum itaque scire quid est, & scire causam ipsius si est, idem sit, vti diximus, fieri potest, vt quid est ostendatur. Cuius quidem hæc ratio est. Est enim quædam causa. Et hæc aut est eadem, aut alia. Et si sit alia, aut est demonstrabilis, aut indemonstrabilis. Si igitur alia sit, demonstrarique potest, cum causa sit medium, & prima figura ratiocinationis ostendatur, necesse est id quod ostenditur vniuersale esse, & affirmatiuum, vt patet. Vnius igitur is est modus, quem nūc inquisiuimus, per aliud inquā ipsum quid est ostendere. Nam mediū ipsorum quid est, necesse est esse quid est, & proprium identidem proprium. Quare diffinitionum eiusdem rei alia ostendet, alia non ostendet. Atque hisce modus non est demonstratio ipsius quid est, (vt antea diximus) sed ratiocinatio ad differēdi modum accommodata. ARGY.

Quoniam autem sicut diximus idem scire quod quid est, & scire causam ipsius si est. Ratio autem huius est quoniam est aliqua causa. Et hæc aut eadem, aut alia est. Et si vtique alia est, aut demonstrabilis, aut indemōstrabilis est. Si igitur est alia, & contingit demonstrare, necesse est medium causam esse, & in figura prima demonstrari. Vniuersale enim & prædicatiuum est, quod demōstratur. Vnus quidem igitur modus nunc exquisitus per aliud quod quid est monstrare, & horum enim quod quid est necesse est mediū esse quod quid est, & propriorū proprium. Quare hoc quidem medium mōstrabit, illud vero non monstrabit eorū, quæ quod quid erant esse eiusdē rei. Hic quidē igitur modus quòd non sit demonstratio dictū est prius, sed est logicus syllogismus ipsius quod quid est. ANTI. vide in annot.

Exequitur propositum. Et primo quantum ad ipsum quod quid est. Secundo quantum ad diffinitionem, quæ est ratio significatiua eius, ibi {Diffinitio autem qm̄ dicitur ratio &c.} Circa primum ponit duos modos manifestandi quod quid est. Et primo ponit modū logicæ probationis. Secundo modum demonstratiuæ probationis, ibi {Quo autem modo contingat &c.} Circa primum resumitur primo id, quod supra manifestatum est. s. q idē est scire quid est & scire causam quæstionis, an est, sicut Lect.imme. seq.tex. expo.2. Lib. a Iex.

idem

idem est scire propter quid, & causam scire quæstionis quia est. { Ratio autē huiusmodi} scilicet q̄ idē est scire quid est, & scire causam ipsius si est ita, est, quia oportet quod eius quod est rem esse sit aliqua causa. Propter hoc enim dicitur aliquid causatum, quod habet causam sui esse. Hæc autē causa essendi, aut est eadem. s. cū essentia ipsius rei, aut alia. Eadem quidem sicut forma & materia, quæ sunt partes essentiæ, alia vero, sicut efficiens & finis, quæ quidem duæ causæ sunt quodammodo causæ formæ & materiæ. Nam agens operatur propter finem, & vnit formam materiæ. Et si accipiamus causam, quæ est alia ab essentia rei, quandoq; quidē est talis, per quā possit fieri demonstratio, quādoque autem non. Non. n. ex omni causa agēte sequitur ex necessitate effectus. Ex suppositione autem finis sequitur q̄ sit id, quod est ad finem, vt probatur in 2. Physico. Supponamus ergo q̄ sit aliquis effectus, cuius esse causa sit non solum ipsa essentia rei, sed habeat etiam aliam causam, & sit talis per quā possit demonstrari, puta si dicamus, q̄ si homo pertingit ad beatitudinem, necesse est præexistere virtutem. Accipiamus autem, quod essentia virtutis sit habitus operans s̄m rationem rectam. Potest ergo demonstrari esse aliquem habitum s̄m rectam rationem operantē, si sit aliquis habitus ad beatitudinem perducens. Accipiatur ergo pro medio illa causa alia, quæ est demōstratiua, & formetur syllogismus in prima figura, quod necesse est fieri quia oportet quod quid est vniuersaliter & affirmatiue prędicari de re, cuius est. Syllogizabatur ergo sic. Omnis habitus perducens ad beatitudinem, est habitus s̄m rectam rationem operans, sed virtus est huiusmodi, ergo &c. Concludit ergo quod iste modus qui est nunc inquisitus est vnus modus ostēdendi quod quid est per aliud, quod est causa. Et quòd ille modus sit conueniens patet, quia necesse est, sicut supra dictum est, quòd mediū ad probandum quod quid est accipiatur ipsum quid est, & similiter medium ad probādum aliqua propria accipiatē aliquid proprium. Est aūt considerandū quòd cum quid est sit causa ipsius rei, s̄m diuersas causas eiusdem rei potest multipliciter quod quid est eiusdē rei assignari. Puta quid est domus potest accipi per comparationem ad causam materialem, vt dicamus quòd est aliquid compositum ex lignis & lapidibus, & etiam per comparationē ad causam finalem, vt dicamus quòd est artificiū præparatum ad habitandum. Sic ergo continget quòd cū sint multa quod quid est eiusdē rei, aliquod illorum mōstrabitur, & aliquod non monstrabitur, sed supponetur. Vnde non sequit̄ quòd sit petitio principij, quia aliud quod quid est supponitur, & aliud probatur. Nec tamē est modus probandi quod quid est demonstratiue, sed logice syllogizandi, quia non sufficienter per hoc probatur, quod id, quod concluditur sit quod quid est illius rei, de qua concluditur, sed solum quod insit. Deinde cum dicit.

Eiusdem rei quod quid est multipliciter assignari.

ARGY. *Quo autem modo fieri potest, vt quid est eliciatur ex demōstratione, deinceps dicamus oportet, hinc rursus initio sumpto. Nam vt quærimus propter quid est, prius habentes esse, interdum vero & simul nota nobis hæc fiunt, sed nunquam fieri potest, vt antea cognoscamus cur est, quàm percipiamus esse, sic pari ratione neq; quid est quęrere, atque cognoscere possumus sine perceptione ipsius esse. Fieri enim nequit, vt quid est vnquam sciamus, si ignoremus si est.*

ANTI *Quo autem modo contingat dicemus, dicentes iterum ex principio. Sicut enim propter quid quærimus habentes quia, aliquando autem & simul manifesta fiunt, sed neq; prius propter quid possibile est cognoscere quàm quia, manifestū est quòd similiter & quod quid erat esse non sine quia est. Impossibile. n. est scire quid est, ignorantes si est.*

Ostendit quō per demonstrationē potest accipi quod quid est. Et circa hoc duo facit. Prima ostēdit quomodo manifestatur quod quid est per demonstrationem in aliquibus. Secundo ostendit quòd non est ita in omnibus, ibi {Est autem quorūdam &c.} Circa primum tria facit. Primo præmittit quædam, quæ sunt necessarie ad propositum ostendendum. Secundo manifestat propositū, ibi {Quorū igit̄ habemus &c.} Tertio epilogat, ibi { Quō quidem igitur &c.} Circa primum pręmittit tria, quorū primū est cōparatio quędam ipsius quod quid est ad propter quid. Dicit ergo quòd ad ostendendum quō contingat accipere quod quid est per demonstrationē, oportet iterum à principio resumere. Vbi considerandū occurrit quòd dupliciter se habet aliquid ad cognoscendum propter quid. Quandoq; enim habemus quia in nostra cognitione, & quærimus adhuc propter quid, quandoq; autem simul manifestata sunt nobis vtraq; Tertium autem impossibile est, vt. s. prius cognoscat aliquis de aliqua re propter quid quam quia. Et similiter est de eo quod quid erat esse, quia aliquando scimus rem esse, nec tamen perfecte scimus quid sit, aliquando autē simul scimus vtrūque. Sed tertium est impossibile vt scilicet sciamus quid est, ignorantes si est. Secundum ponit ibi. Lect. seq. in me.

ARGY. *Habemus autem si est nōnunquam per accidens, nonnunquam aliquid habentes ipsius rei, veluti tonitruum esse scimus, habentes sonū quendam nubium esse, & defectionem lucis esse quandam priuationem, hominem item quoddam animal esse, & animā etiam id esse, quod ipsum se motu sciee.*

ARGY. *Hoc autem si est aliquando quidem secundum accidens habemus, aliquando vero habentes quod quid est ipsius rei, vt tonitruum, quoniam sonus quidam nebularum est, & defectum, quoniā priuatio quadam luminis, est, & hominem, quoniam animal quoddam est, & animam, quoniam seipsum mouens.*

Et dicit quòd rem aliquam esse possumus scire absq; eo quòd sciamus perfecte quid est dupliciter. Vno modo, s̄m quòd cognoscimus aliquod accidēs eius, puta si velocitate motu existimemus leporē esse. Alio mō, per hoc quòd cognoscimus aliquid de essentia eius, quod quidem est possibile in substantijs cōpositis, vt puta si comprehendamus hominē esse per hoc quòd est rōnale nōdum cognitis alijs quæ cōplent essentiā hominis. In substantijs vero simplicibus hoc non contingit, quia nō pōt cognosci aliquid de substantia simplicis rei, nisi tota cognoscatur, vt patet. in 9. Meta. Oportet aūt quòd qui cognoscit aliquid esse, quòd per aliqd rei illud cognoscat, & hoc vel est aliqd præter essentiā rei, vel aliqd de essentia ipsius. Et de hoc ponit exemplū, puta si cognoscamus tonitruū esse propter hoc, quia percipimus quēdam sonum in nubibus, quod quidem pertinet ad essentiā tonitrui, non tñ est tota tonitrui essentia, quia non omnis sonus nubium est tonitruū. Et similiter si cognoscamus defectum. i. eclypsim solis, vel lunæ esse propter hoc, quòd est quædam priuatio luminis, cum tñ nō omnis priuatio luminis sit eclypsis. Et eadem ratio est, si aliquis percipiat hominem esse propter hoc, quòd est quoddam animal, vel si percipiat animam esse, propter hoc, quòd est aliquid seipsum mouens. Tertium ponit ibi. Tex. cō. 32. Lect. 11. &c.

ARGY. *Quæ igitur per accidens esse scimus, necesse est ad eorū percipiendum quid est nullo modo nos quicquam habere.*

Neque

Neque enim illa esse scimus. Atque quærere quid est non habentes esse, perinde atque est si nihil prorsus quæratur. Quorum autem habemus aliquid, eorum quid est facilius percipere possumus. Quapropter vt habemus ipsum esse, sic & ad ipsum quid est percipiendum sumus dispositi.

ANTI. *Sed quæcunque quidem secundũ accidens scimus quia sunt, necesse nullo modo habere se ad quid est. Neq; enim scimus quia sunt. Quærere autem quid est non habentes quia est, nihil quærere est. Sed cum habemus quia est, quid est facile est quærere. Quare quemadmodum habemus quia est, sic habemus ad id, quod quid est.*

Et dicit ꝙ illa de quibus scimus quia sunt per aliquod accidens ipsorum, nullo modo per hoc se habent ad hoc ꝙ cognoscamus de ipsis quid est, quia nec ẽt per huiusmodi accidens vere scimus ea esse. Scimus quidem esse eorum accidentia, sed quia accidentia non sunt ipsæ res, non propter hoc vere scimus ipsas res esse. Vanum autẽ est querere quid est, si aliquis nesciat quia est, sed illa, de quibus scimus ea esse per aliquid ipsorum facilius pñt cognosci a nobis quid sunt. Vnde manifestũ est ꝙ sicut nos habemus ad cognoscendum quia est aliquis, ita nos habemus ad cognoscendum quid est. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quarum igitur rerũ aliquid habemus ipsius quid est, earum hæc sint exempla. Sit defectus eo in loco quo ipsum est A, luna in eo quo ipsum est C, interpositio vel obiectio terræ, in quo est ipsum positum B. Quærere igitur vtrum luna deficiat, an non deficiat, nil aliud est, quàm ipsum B quærere si sit, nec ne. At idipsum nil ab hac quæstione differre videtur, sit ne ratio eius. Quod si sit, & illud dicimus esse. Vel quæratur vtrius partium cõtradictionis sit ratio, vtrum habendi duobus rectis æquales, an nõ habendi. Quod cum inuenerimus, & esse simul, & propter quid scimus, (si modo sit medium.) Quod si non sit, esse quidem scimus, propter quid autem nescimus. Atque idipsum hoc exemplo patefieri potest. Sit nanque C luna, A defectio, B non posse, cum est tota referta lumine, vmbrã efficere intercedente manifesto corpore nullo. Si igitur B quidem ipsi C insit, A vero competat ipsi a, lunam quidẽ deficere notum sit nobis, cur autem deficit nondum est notum. Atque defectionem quidem esse scimus, sed quid est defectio nescimus. Atque cum A quidem ipsi inesse C patet, quæritur autem propter quid inest, nil aliud tum quęritur, quàm quid. Nam sit ipsum B vtrum obiectio terrę, an econuerso lunæ, an lucis eius extinctio. Hoc autem alterius extremi ratio est, vt hoc in exemplo ipsius A. Est enim defectus obiectio terrę. Præterea quid tonitruum est? extinctio ignis in nube, propter quid tonat? quia ignis in nube extinguitur. Nubes sit C, tonitruum A, ignis extinctio, B. Igitur ipsi C, nubi inquam a ipsum inest, extinguitur enim ignis in nube. At huic A ipsum inest tonitruũ seu sonus. Atque B ratio ipsius est A primi inquam extremi. Quod si rursus huius aliud medium sit, id ex hisce rationibus erit, quæ restant.*

ANTI. *Quorum igitur habemus aliquid ipsius quod quid est, primum quidem sit defectus in quo A, luna in quo C, oppositio terræ in quo B. Vtrum quidem igitur deficit, aut non B, quærere est vtrum est, aut non Hoc autem nihil differt quærere, quàm si est ratio ipsius, & sit hoc, & illud dicimus esse. Aut qualis contradictionis est ratio? vtrum habendi duos rectos, aut non habendi? Cum autem inueniamus simul quia & propter quid est, scimus si per media sit. Si vero non, quia, propter quid autem non. Sit igitur luna C, defectus A lunam plenam, vmbram non posse facere, nullo nostrũ medio existente manifesto in quo B. Si igitur in C est B, quod est lunam non posse facere vmbram, cum nullus nostrum medius sit, in hoc autem A quod est deficere, quia deficit quidem manifestum est, sed propter quid nondum, & quia defectus est quidem scimus, quid autem est nescimus. Cum manifestum autem est, quia A in C sit, sed propter quid est quærere B est quærere quid est, vtrum si obiectio, aut conuersio lunæ, aut extinctio. Hæc autem est ratio alterius termini, vt in his, quæ sunt ipsius A, est enim defectus obiectio. Quid est tonitruum? ignis extinctio nube. Sit nubes C, tonitruum A, extinctio ignis B. In C igitur nube est B, extinguitur enim in ipsa ignis, hoc autem est sonus, & est B ratio ipsius A primi termini. Si autem iterum huius aliquid medium sit, ex reliquis erit rationibus.*

Manifestat propotũ sm præmissa, & dicit ꝙ in his, quæ scimus esse per hoc ꝙ cognoscimus aliquid essentię eius accipiamus primo tale exemplũ. Sit defectus. i. eclypsis in quo a, quæ est maior extremitas, luna in quo c, quæ est minor extremitas, oppositio terræ directa inter lunã & solẽ in quo b, quod est medium. Idem igitur est quærere vtrũ deficiat luna vel non, & quærere aũt vtrũ b sit vel nõ, nihil differt, ꝗ quærere si est aliqua rõ ipsius defectus. Nã b, i. oppositio terræ est ratio defectus lunæ, & si sit oppositio terræ, ẽt tunc dicimus esse. s. defectũ lunæ, aut non. Sĩr si quæramus qualis sit rõ contradictionis, vtrũ. s. in habendo duos rectos vel non habendo sit contradictio. Cum aũt inueniamus esse id quod quærimus, puta esse defectum, simul sciemus quia, & propter quid, si inueniatur propositũ per mediũ debitũ quod est causa. Si vero non, sed per aliquod extrinsecum, sciemus quia, sed non propter quid, puta si sit luna c & defectus a accipiamus pro medio ꝙ est b, hoc est ꝙ luna non põt facere vmbrã aliquo nostrũ medio nõ existente cum sit pleniluniũ. Luna. n. quandocunque non deficit facit vmbram interposito aliquo corpore, sed hoc quod est non posse facere vmbrã nisi aliquis nostrũ existat in medio, non est causa defectus, sed potius effectus. Si ergo b prædicetur de c, quia. s. luna põt in plenilunio facere vmbrã aliquo nostrum medio existente, & iterum si in hoc medio sit a, i. si accipiatur ꝙ quãdo hoc accidit luna deficit, manifestũ erit lunã deficere, sed propter quid luna deficiat nondum erit manifestũ, & similiter sciemus quia est defectus, sed nesciemus quid est defectus. Quando aũt manifestum est ꝙ a est in c, i. ꝙ luna deficit sicut in prędicto exẽplo, nec scitur propter quid est, nec scitur quid est, tunc quęrere propter quid est, nihil. n. aliud est ꝗ quęrere quid est, puta si quæramus quare deficit luna vtrum deficiat propter hoc quod obijcitur terra in medio inter solem & lunã vel hoc fiat per conuersionẽ lunæ, vt tunc vertatur versus nos superficies lunæ quæ est tenebrosa vt quidam dixerunt, vel etiam lumen extinguatur in aliquo humido. Quærere autem vtrum propter aliquã harum causarum fiat defectus lunæ, nihil est aliud ꝗ quærere vtrum defectus lunæ sit obiectio terre, aut conuersio lunæ, aut extinctio luminis eius. Et hoc mediũ est rõ alterius extremitatis sicut in pręmissis exẽplis est ratio ipsius a qđ est maior extremitas, quia defectus lunæ nihil est aliud, quã obiectio facta lunari lumini a terra. Ponit ẽt aliud exẽplũ, vt si quæramus quid est tonitruũ? & dicamus sm opinionẽ Anaxagoræ, & Empedoclis, ꝙ est extinctio ignis in nube. Secundũ vero opinionẽ eius in 2. Metheororũ tonitruũ fit ex pcussura exhalationis siccæ in fraternitate ad nubes. Vtitur aũt multoties in exẽplis opinionibus aliorũ. Si ergo sm prædictam opinionem

quæratur

quæratur propter quid tonat? respõdetur, propter hoc ꝙ extinguiť ignis in nube. Sit igiť nubes c quod est minor extremitas, tonitruum aũt a quod est maior extremitas, extinctio ignis sit b, qđ est mediũ. Syllogizeť ergo sic. In c est b, i. in nube est extinctio ignis, sed oĩs extinctio ignis est sonus tonitrui. Et sic patet ꝙ accipiẽdo propter quid, per demõstrationẽ, accipimus quid est, quia ipsum mediũ ostẽdens propter quid, est rõ diffinitiua primi termini. i. maioris extremitatis. Sed si oporteat accipere aliquod aliud mediũ ad hoc demõstrandũ, hoc assumeť ex reliquis rõnibus. i. ex diffinitione minoris extremitatis, & aliarũ causarũ extrinsecarũ. Cum. n. subiectum sit cã passionis, necesse est ꝙ diffinitio passionis demõstretur per diffinitionem subiecti. Et hoc patet in exemplo proposito. Quia enim luna est corpus natũ sic moueri, ideo necesse est quòd obijciatur certo tempore terra inter solem & ipsam. Deinde cum dicit.

Mediũ ostẽdẽs propter quid.

ARGY. *Quo igitur pacto sumitur ipsum quid est, & sit notũ, satis iam diximus. Quare ratiocinatio quidẽ ipsius quid est, demonstratioq; non fit, per ratiocinationẽ tamẽ innotescit & demonstrationem. Quo circa neque sine demonstratione fieri potest, vt cognoscatur ipsum quid est cuius est alia causa, neque rursus ipsius est demonstratio, vt in dubitationibus etiam diximus.*

ANTI. *Quomodo quidem igitur accipitur quid est, & fit notum, dictum est, quare syllogismus quidem ipsius quid est non fit, neque demonstratio, manifestum tamẽ est per syllogismum & demonstrationẽ. Quare neq; sine demonstratione est cognoscere quid est, cuius est causa aliqua, neque est demõstratio ipsius, sicut & in oppositionibus diximus.*

Epilogat quod dictum est, & dicit. Dictum est {quomodo accipiatur & innotescat quod quid est}. s. per hoc ꝙ accipitur propter quid. Dictum est etiam ꝙ nõ est syllogismus, neq; demonstratio ipsius quid est vt, s. proprie syllogizetur vel demonstretur quod quid est, & tamen manifestatur quod quid est per syllogismum & per demonstrationem, inquantum scilicet medium demonstrationis propter quid est quod quid est. Vnde manifestum est ꝙ neque sine demonstratione potest cognosci quod quid est, cuius est altera causa, nec tamen est demonstratio ipsius quod quid est sicut probatur in obijciendo. Et secundum hoc obiectiones inductæ sunt veræ.

Obiectiões inductæ.

LECTIO VIII.

Non in omnibus posse quod quid est demonstratione ostendi, quomodo item definitio demonstrationem ipsam respiciat exemplis manifestat.

ARGY. *Est autem quorundam quidem alia quædam causa, quorundam autem non est. Quare patet vt ipsorum quid est quædam vacare medio principiaq; esse. Quidem & esse, & quid sunt supponere, vel alio modo facere manifesta oportet. Quod arithmeticus facit. Nam & quid sit vnitas, & vnitatem esse supponit. Eorum autem, quæ mediũ habent, & quorum est aliqua causa, alia à substantia fit, vt per demonstrationem ipsum quid est (vt diximus) declaratur, non demonstretur.*

ANTI. *Est autem quorundam quidem quædam altera causa, quorundam autem non est. Diffinitiones quidem secundum species factæ nullum habent mediũ, quo demonstrentur, sed diffinitiones secundum materiam factæ possunt habere medium. Quare manifestum est quoniam eorum, quæ sunt quid est, alia quidem sine medio, & principia sunt, quæ & esse, & quia sunt supponere oportet, aut alio modo manifesta facere, quod vere arithmeticus facit, & nanque quid est vnitas supponit, & quia est sed habentiũ mediũ, quorum est quædam altera causa substantiæ, & ipsius esse, est per demonstrationem, (sicut dictum est,) ostendere, non quod quid est demonstrantes.*

No. litera hæc diffinitiones vsq; ad quare nõ esse ex. tex. sed glo. Tex. cõ. 5.

Postquam Phylosophus ostẽdit ꝙ in quibusdam per demonstrationẽ accipitur quod quid est, hic ostendit ꝙ hoc non est possibile in omnibus. Et ad hoc ostendendũ præsupponit ꝙ quorũdam est quædam altera causa, quorundam autem non. Quia igitur quod quid est accipitur per demonstrationem, cuius medium est causa, manifestum est ꝙ sunt quædam, quorum quod quid est oportet accipere sicut quoddam immediatum principium ita ꝙ oportet supponere de tali re & esse & quid est, vel manifestare aliquo alio modo ꝙ̃ per demonstrationẽ, puta per effectum, vel per simile, vel aliquo tali modo. Est autem considerandum ꝙ hoc quod dicit {quorundam non esse aliam causam,} potest intelligi tripliciter. Vno modo ꝙ simpliciter & absolute causam non habet sui esse. Et hoc competit soli primo principio quod est causa esse & veritatis in omnibus rebus. Nihil enim prohibet etiam eorum, quæ ex necessitate sunt, esse aliquam causam necessitatis, vt patet in 5. Metaph. Et ideo cũ hic Phylosophus pluraliter loquatur, non sic est intelligendũ quod hic dicitur, ꝙ aliqua sint quæ nullam habent causam sui esse. Alio modo potest intelligi ſm ordinem causarum eiusdem rei. Manifestum est. n. in rebus habentibus quatuor causas, ꝙ vna causa est quodãmodo causa alterius. Quia enim materia est propter formam & non econuerso, vt probatur in 2. Physi. diffinitio quæ sumitur ex causa formali est causa diffinitionis, quæ sumitur ex causa materiali eiusdem rei. Et quia generatum consequitur formã, per actionem generantis, consequens est ꝙ agens sit quodam modo causa formæ, & diffinitio diffinitionis. Vlterius autem omne agens agit propter finem, vnde diffinitio, quæ à fine sumitur, est quodam modo causa diffinitionis, quæ sumitur à causa agente. Vlterius autem nõ est procedere in generibus causarum, vnde dicitur ꝙ finis est causa causarum. Potest tamen in singulis causarũ generibus fieri demonstratio à posterius ad priora, sed diffinitiones vel demonstrationes debent dari per causas primas. Et ſm hunc sensum in quibusdam libris interponitur ꝙ diffinitiones ſm speciem tactæ nullum habent medium, quo demonstrentur, diffinitiones autem ſm materiam tactæ possunt habere medium, quia scilicet diffinitiones quæ dantur ſm causam meram materialem possunt demonstrari per diffinitiones quæ dantur secundũ causam formalem. Diffinitio autem quæ datur ſm causam formalem non põt vlterius demonstrari per aliquod principiũ intrinsecũ rei quod proprie pertinet ad quod quid est, vtpote intrans essentiam rei. Sed & si demõstretur per causam efficientem & finalem, dicendum erit ꝙ semper causa superior se habet vt formalis respectu inferioris. Prædicta tamen verba non habentur in libris græcis. Vnde magis videtur esse glosa quæ per errorem scriptorum introducta est loco textus. Tertio modo potest intelligi inquantum aliqua sunt, quæ non habent causam in genere subiecto alicuius sciẽtiæ, sicut in genere numeri, de quo est arithmetica est deuenire ad vnitatem eius. In hoc enim genere non est accipere aliud principiũ. Et hic sensus cõcordat exemplo, quod Philosophus subiungit dicens, ꝙ arithmeticus supponit quid est vnitas, & quia est. Et sicut illa, quorum nõ est alia causa, ita etiam illa, quę possunt habere medium, & quorũ est altera causa potest manifestari quod quid est, ita tamen ꝙ non demonstretur ipsum quod quid est, sed magis vt medium demonstrationis.

Pri. modus soli primo princip. conueniens. Tex. cõ. 6. Lect. 5. tex. vlt. & 8. Phy. Tex. cõ. 6. lec. 3. ex. vlt.

2. modus. Vnam causam esse causã alterius. Tex. cõ. 29. le. 3. & ex. 5.

No. circa literã diff. est.

Quæ verba non habent in græco.

3. modus.

demonstrationis. quod quid est accipiatur. Deinde cum dicit.

ARGY. *Cum autem diffinitio dicatur esse ratio ipsius quod est, patet quandam diffinitionem rationem esse, quæ id explicat, quod nomẽ significat, vel quæ nominis interpretationem complectitur, veluti quid significat triangulus nomine, quem habentes esse, quærimus, deinde propter quid est. Difficile autem est hoc pacto sumere ea, quæ nescimus esse causamq́; difficultatis antea diximus.* Tex. cõ. 50. *Nam neque si sint, an non sint scimus nisi per accidens. At enim oratio est vna dupliciter. Alia namque coniunctione est vna, vt ilias, alia quia vnum de vno declarat, non per accidens. Vna igitur hæc est diffinitio diffinitionis, quam diximus.*

ANTI. *Diffinitio autem quoniam quidem dicitur ratio ipsius quod quid est, manifestum est, quoniã aliqua ratio ipsius quod quid est significat nomen, aut erit ratio altera nomina ponens, vt quidem significans quid est secundum quòd triangulus est, quod vero habẽtes, quia est, quærimus propter quid est. Difficile autem est sic accipere quæ non scimus quia sunt. Causa autem prius dicta est difficultatis, quia neque si est, neque si non, scimus, sed aut secundum accidens. Ratio autem vna est duplex, hæc quidem coniunctio est, vt quæ est ilias, alia vero vnum de vno ostẽdens non secundum accidens. Ratio autem vna quidem igitur terminis est termini, quæ dicta est.*

Ostenso qualiter se habeat quod quid est ad demonstrationẽ, ostendit quõ se habet diffinitio. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit qualiter diffinitio se habeat ad demõstrationem. Secundo manifestat quod dixerat per exẽplum, ibi {Differt. n. dicere propter quid.} Circa primum tria facit. Primo proponit vnũ modũ diffinitionis quid est. Secundo proponit alium modũ diffinitionis significãtis propter quid, ibi {Alia vero terminus. Tertio ostendit qualiter se habeat vtraq; diffinitio ad demõstrationẽ, ibi {Quare prima quidem. Circa primum supponit primo ꝙ diffinitio sit ratio significatiua illius quod quid est. Si autem nõ posset haberi aliqua ratio rei quàm diffinitio, impoſſe esset ꝙ sciremus aliquã rem esse, quin sciremus de ea quid est, quia impossibile est ꝙ sciamus aliquam rem esse nisi per aliquam illius rei rationem. De eo enim quod est nobis pœnitus ignotum non possumus scire si est, aut non. Inuenitur autem aliqua alia ratio præter diffinitionem, quæ quidem vel est ratio expositiua significationis nominis, vel est ratio ipsius rei nominatæ, altera tamen à diffinitione, quia non significat quid est sicut diffinitio, sed forte aliquod accidens. Sicut forte inuenitur aliqua rõ, quæ exponit quid significat hoc nomen triangulus, & per huiusmodi rationem habẽtes quia est, adhuc quærimus propter qd est, vt sic accipiamus quod quid est. Sed sicut supra dictum est, hoc est difficile accipere in illis, in quibus nescimus an sit. Et huiusmodi difficultatis causa superius est assignata, quia. s. qñ nescimus rem esse per aliquid rei, non absolute scimus si est vel nõ sed solũ ſm accidens, vt supra expositum est. Ad distinguendũ aũt rõnem significantẽ quid est ab alijs, subiungit ꝙ dupliciter aliqua rõ põt dici vna. Quædam. n. est vna sola coniunctione, per quem modum & habet vnitatem ilias. i. poema de historia troiana. Et per hunc & modum dicitur esse vna rõ, quæ est expositiua nominis, vel manifestatiua ipsius rei nominatæ per aliqua accidentia, vt si dicatur ꝙ hõ est animal risibile susceptibile disciplinæ. Alia vero rõ est vna inquantum simpliciter significat vnum de vna re, cuius ratio est, & hoc non ſm accidens. Et talis ratio est diffinitio significans quid est, quia essentia cuiuslibet rei est vna. Sic ergo concludit ꝙ illa, quæ dicta est, est vna diffinitio diffinitionis, s. quod diffinitio est ratio ipsius quod quid est. Deinde cum dicit.

Duplex ratio inuenitur preter diffi.

Lect. præce.

Alia autem est diffinitio, ratio, quæ declarat propter. quid est. ARGY.

Alia vero terminus est demonstrãs propter quid est. ANTI.

Ponit alium modum diffinitionis, & dicit ꝙ alia diffinitio diffinitiõis est, vt sit ratio manifestãs propter quid. Deinde cum dicit.

Quare prior significat quidem, sed non ostendit, posteriorem autem patet quasi demonstrationẽ esse ipsius quid est, positione differentem à demonstratione. ARGY.

Quare prima quidem significat quod quid est, demonstrat autem non. Quæ vero posterius est, manifestum est quoniam erit vt demonstratio eius quod quid est, positione differens à demonstratione. ANTI.

Ostendit quõ vtraq; diffinitio se habeat ad demõstrationem concludens ex præmissis ꝙ prima diffinitio solũ significat quod quid est, sed nõ demõstrat ipsum. Secunda vero diffinitio est quasi demõstratio quædam ipsius quod quid est, & nõ differt à demõstratione nisi sola positiõe, i. ordine terminorũ & ꝓpositionũ. Deinde cũ dicit.

Inter est enim cum propter quid tonat, atq; quid est tonitruum dicitur, quippe cum ad primum hæc accommodetur redditio, quia in nubibus ignis extinguitur, ad secundum hęc competat, sonus cum extinguitũ in nubibus ignis. Quare eadem ratio diuerso dicitur modo. Et illo quidem modo continua est demonstratio, hoc autem est diffinitio. Præterea est tonitrui diffinitio, sonus in nubibus, atq; hoc est demonstrationis ipsius quid est positio. Est igitur diffinitio vna quidem ratio ipsius quid est conclusio. ARGY.

Differs enim dicere propter quid tonat, & quid est tonitruum. Dicet enim siquidem propter id, quod extinguitur ignis in nubibus, quid autem tonitruum est? sonus extincti ignis in nubibus. Quare eadem ratio alio modo dicitur. Et sic quidem demonstratio continua, sic autem diffinitio. Amplius est terminus, continuus sonus in nubibus. Hoc autem est, quæ est ipsius quid est demonstrationis conclusio. ANTI.

Manifestat qđ dixerat ꝑ exẽpla. Et circa hoc duo facit. Primo manifestat per exẽpla, quæ dicta sunt. Secũdo colligit ex præmissis diuersitatẽ diffinitionum, ibi {Immediatorum aũt diffinitio.} Dicit ergo primo ꝙ differt dicere propter quid tonat, & quid est tonitruũ, quia ſm opinionẽ illorum, qui dicunt ꝙ extinctio ignis in nube est causa tonitrui, dicit aliquis propter quid, cum dicit tonitruũ esse propter hoc, ꝙ ignis extinguitur in nube. Ille autẽ dicit quid est tonitruum, qui dicit ꝙ sonus ignis extincti in nubibus. Vtrum autem horum significat eandem rationem, sed per alium modum. Nam cum dicitur tonat propter hoc ꝙ extinguitur ignis in nube, significatur per modum demonstrationis continuæ. i. non distinctæ per diuersas propositiones, accipiuntur tñ continuæ omnes termini demonstrationis. Cum autem dicitur ꝙ tonitruum est sonus extincti ignis in nubibus, significatur per modum diffinitionis. Sed si dicamus ꝙ tonitruũ est sonus in nubibus nulla mentione facta de extinctione ignis, erit diffinitio significans quid est, & erit solum demonstrationis conclusio. Deinde cum dicit.

Eorum autem diffinitio, quæ medijs vacant, indemonstrabilis, est ipsius quid est positio. Est igitũ diffinitio vna quidem ratio ipsius quid est indemonstrabilis, alia vero ratiocinatio ipsius quid est à demonstratione differẽs casu, & tertia demonstrationis ipsius quid est conclusio. ARGY.

Immediatorum

ANTI. *Immediatorum autem diffinitio positio est ipsius quid est indemonstrabilis. Vna vero syllogismus ipsius quid est, casu differens à demonstratione. Tertium autem est, quæ est ipsius quid est conclusio.*

Colligit ex præmissis quot sunt modi diffinitionum per respectum ad demonstrationem. Et primo resumit quoddã quod supra dixerat, ꝙ eorum quæ non habent causam, diffinitiones sunt accipiendę, sicut quædã immediata principia. Et ideo dicit hic, ꝙ diffinitio immediatorum, i. rerum non habentium causas, est sicut quædã indemonstrabilis positio eius quod quid est. Ex hoc concludit ꝙ triplex est genus diffinitionis per cõparationẽ ad demonstrationem. Quædam.n. est diffinitio, quæ est indemonstrabilis ratio eius quod quid est. Et hæc est illa, quã dixerat esse immediatorũ. Alia aũt diffinitio est, quę est quasi quidã syllus demonstratiuus eius quod qd est, & non differt à demonstratione nisi casu, i. ſm diuersam acceptionem & positionem dictionũ, vt cũ dicitur tonitruũ est sonus extincti ignis in nubibus. Tertia aũt diffinitio est quæ solũ est significatiua ipsius quod quid est, & est conclusio demonstrationis. Deinde cum dicit.

ARGY. *Patet igitur ex hisce, quæ diximus, quo pacto est, quo pacto non est ipsius quid est demonstratio, & quorum est, & quorum non est. Quotq; modis præterea dicitur diffinitio, quoq; pacto ipsum quid est ostẽditur, & quo pacto etiam non ostenditur atque quorum est, & quorum non est. Insuper quomodo se habet ad demonstrationem, quoque modo fieri potest, & quomodo fieri nequit, vt eiusdẽ sit diffinitio demonstratione.*

ANTI. *Manifestum igitur ex dictis est, & qualiter est ipsius quod quid est demonstratio, & quomodo non est. Et quorum est, & quorum non. Amplius autem diffinitio quot modis dicitur, & qualiter quod quid est demonstretur, & quomodo non, & quorum est, & quorũ nõ est. Adhuc autem & ad demonstrationem quomodo se habet, & quomodo contingere quomodo non.* Tex. cõ. 11.

Epilogat quæ dicta sunt, & dicit manifestum esse ex prædictis per quem modũ est demonstratio ipsius quod quid est, & per quem modum non, quia. s. quod quid est pôt accipi ex ipsa demonstratione, non aũt pôt demonstrari. Dictum est ẽt in quibus possit esse demonstratio eius quod quid est ſm modũ prædictũ, quia in habentibus cãm, & in quibus non, quia in nõ habẽtibus causam. Dictũ est ẽt quot modis dicitur diffinitio, quia. s. quędã significat quod quid est, quædã aũt ẽt manifestat propter quid. Dictũ est ẽt qũo quid est demõstratur, inquantũ. s. significat per diffinitionẽ significantẽ solũ quod quid est & qũo non demonstratur inquantũ. s. per diffinitionem accipitur non solũ quid, sed ẽt propter quid. Dictũ est ẽt quomodo diffinitio se habeat diuersimode ad demonstrationẽ, & quomodo contingat ꝙ eiusdem sit demonstratio & diffinitio, & quomodo hoc non contingat.

LECTIO IX.

Quoniã mõ demõstrari cõtingat ex quatuor generibus cãrum.

ARGY. *Cum autem tum arbitremur scire, cum cognoscimus causam, quatuor vero causę sunt, vna quidem quidditas, alia autem, quæ cum sit, hoc esse necesse est, & tertia, quæ primum mouit, & quarta, gratia cuius cætera fiunt, omnes hæ per demonstrationis medium ostenduntur.*

ANTI. *Quoniam autem scire opinamur, cum scimus causam, causæ autem quatuor sunt, vna quidẽ quod quid erat esse, vna vero, cum hæc sit, necesse est hoc esse, altera autem aliquid primo mouet, quarta vero, causa cuius omnes hæ per medium monstrantur.*

Postquam Philosophus ostendit qualiter ipsum quid est se habeat ad demonstrationẽ, hic ostendit qũo ad demonstrationem, se habeat propter quid, quod significat causam. Et circa hoc duo facit. Primo ostẽdit quomodo causæ assumantur in demonstratione 2. quomodo diuersimode in diuersis rebus, ibi {Eadem autem causa est.} Circa primum duo facit. Primo proponit quod intendit 2. manifestat propositum, ibi {Et hoc enim existẽte.} Dicit ergo primo, ꝙ quia scire opinamur, cum sciamus causam, vt in primo habitum est, demonstratio autem est syllogismus faciens scire, ita consequens est ꝙ medium demonstrationis sit causa. Sunt autẽ quatuor genera causarum, vt in 2. Physi. & in 5. Meta. plenius manifestatur, quarum vna est quod quid erat esse. i. causa formalis, quę est completiua essentiæ rei: Alia aũt est causa, qua posita necesse est causatum poni, & hęc est causa materialis, quia ea, quæ sequuntur ex necessitate materiæ sunt necessaria absolute, vt habetur in 2. Physi. Tertia autem causa, est quæ est principium motus. i. causa efficiens: Quarta cã est, cuius gratia fit aliquid. s. causa finalis. Et ita patet ꝙ per medium demonstrationis omnes hæ causæ manifestantur, quia quælibet harum causarum potest accipi vt medium demonstrationis. Deinde cum dicit. Lect. imme. seq. Le. 4. 10. ex. 2. 4. genera causarum. Physic. tex. com. 28. 29. & 30. lect. 5. Meta. tex. c. 2. lect. 2. Tex. cõ. 87. le. 15. & 18.

ARGY. *Nam id, quod cum sit, necesse est hoc esse, non est vna propositione sumpta, sed saltem duabus. Hoc autem est cũ vnum medium habent. Hoc igitur vno sumpto necesse est conclusionem esse.*

ANTI. *Et hoc enim quòd cum, sit hoc necesse est esse, vna quidem propositione, accepta nõ est, duabus autem ad minus. Hoc autem est cum vnum medium habeant. Hoc igitur vno accepto, conclusionem necesse est esse.*

Manifestat quod dixerat. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit qũo diuersæ causæ sumuntur vt mediũ demonstrationis in diuersis rebus. 2. ostendit qũo vnius & eiusdem rei possunt esse diuersæ causæ, ibi {Contingit autem ibidem.} Circa primum quatuor facit. Primo manifestat quomodo causa materialis accipiatur in demonstratione. 2. manifestat propositum in causa formali, ibi {At vero ipsius.} Tertio ostendit idem de causa efficienti, ibi {Propter quid aut mediorum.} Quarto autem in causa finali, ibi {Quorũcunque autem.} Circa primum duo facit. Primo proponit modum, quo causa, materialis assumitur in demonstratione, qui etiam competit in alijs causis. Secũdo ponit exemplum, ibi {Manifestum est autem.} Dicit ergo primo, ꝙ illud, quo existẽte necesse est aliud esse scilicet causa materialis, non contingit accipi sic, vt ex necessitate aliquid sequatur, si accipiatur vna sola propositio, sed oportet accipere ad minus duas hoc modo se habẽtes, ꝙ cõmunicent in vno medio. Si ergo accipiatur in duabus propositionibus vnũ mediũ quod est causa materialis, ex necessitate sequitur conclusio necessaria. Puta si dicamus, omne compositum ex contrarijs est corruptibile, lapis est huiusmodi, ergo &c. Oportet autem accipere duas propositiones, non solũ propter exigentiam formæ syllogisticæ, sed etiam quia non omnia, quæ sunt ex materia, habent ex materia necessitatẽ, vt probatur in 2. Physi. Et ideo pręter propositionem in qua sumitur hoc habere talem materiam oportet ꝙ sumatur alia propositio quæ declarer ꝙ ex tali materia aliquid ex necessitate sequatur. Deinde cum dicit. Non omnia quęex materia habẽt ex materia necess. Tex. cõ 88. lec. 15. tex. expo. 3.

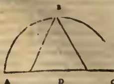
ARGY. *Patet autem & hoc pacto. Cur rectus is angulus est, qui in semicirculo designatur, quid cum sit, rectus est ille? Sit itaq; rectus a, dimidium duorum rectorum b, angulus denique qui est in semicirculo designatus c. Vt igitur*

tur a idest rectus competat ipsi c, idest angulo, qui est in semicirculo designatus, causa est ipsum b. Nam duorum quidem rectorum dimidium æquale est ipsi a. ipsum autẽ c æquale est ipsi b. Angulus enim in semicirculo designatus duorum rectorum dimidium est. Cum igitur b duorum rectorum dimidium sit a competit ipsi c quod quidem est rectum eum angulum esse, qui est in semicirculo designatus. Quidditas autem est idem quod hoc, & eo sane quia hoc significat ipsa ratio.

ANTI. Vide in annot.

Manifestum autem est, & sic propter quid recta in medio circulo, quo existente recta est? Sit igitur recta in quo a, duorum rectorum in quo b, quæ est in medio circulo in quo c. a igitur rectam esse in c, quæ est in medio circulo cũ, b est, hoc enim ipsi, a æquale est, quod vero est c ipsi b, duorum enim rectorum medium est. Existente igitur a medio duorum rectorum a, in c est, hoc autem erat in semicirculo rectam esse. Huic autem idẽ est quod quid erat esse, cum hoc significet ratione.

Proponit exemplum in mathematicis. Nec est contra Tex.cõ. 3. lect. 4. id, quod dicitur in 3. Metaphy. ꝙ mathematicæ scientię non demonstrat per causam materialem. Mathematica enim abstrahit quidem à materia sensibili, non autem à materia intelligibili, vt dicitur in 6. Met. quę quidẽ ma- Tex.cõ. 2. Lect. 1. teria intelligibilis consideratur ſm ꝙ aliquid diuisibile accipitur vel in numeris vel in continuis. Et ideo quandocunque in mathematicis aliquid demonstratur de toto per partes, videtur esse demonstratio per causam materialem, partes enim se habent ad totum ſm rationem Tex.cõ. 31. Lect. 5. materiæ, vt habetur in secundo Phy. Et quia materia magis propriæ dicitur in sensibilibus, propter hoc noluit eã nominare causam materialem, sed causam necessitatis. Ad euidentiam autem exempli quod in litera ponitur, sciendum est ꝙ omnis triangulus cadens in semicirculo est rectus, vt probatur in 3. Euclidis. Est autem probatio talis. Sit semicirculus a b c, corda autem eius, quæ est diameter circuli, diuidatur in pũcto d quod est centrũ circuli. Erigatur ergo super punctũ d, linea perpẽdicularis, quę attingat circunferentia circuli in puncto b a quo ducantur duæ lineæ ad duo puncta a & c, dico ergo, ꝙ angulus a b c, cadens in semicirculo, est rectus. Probatio. Triangulus b d c habet tres angulos æquales duobus rectis, sed angulus eius b d c est rectus, quia linea b d est perpendicularis, ergo duo alij anguli. s. d b c & b c d sunt ęquales vni recto. Sed hi duo anguli sunt ęquales, eo ꝙ duę lineę d b & d c sunt ęquales, quia cõtrahunt à cẽtro ad circunferẽtiã, relinquit ergo ꝙ angulus d b c sit media pars recti anguli. Pari quoque modo probatur ꝙ angulus a b d sit media par recti. Ergo totus angulus a b c d est rectus.

Hac ergo probatione vtitur hic Philosophus dicens, ꝙ manifestũ est per hunc modũ, ꝙ est recta quæ in semicirculo. i. rectus angulus, qui cadit in semicirculo, dũ accipit illud, quo existẽte sequitur ꝙ sit rectus. Sit ergo rectus angulus in quo à quod est maior extremitas, medietas duorũ angulorum sit mediũ in quo q, angulus cadens in semicirculo sit extremitas in quo est c. Hoc ergo, quod est a esse in c. i. ꝙ angulus in semicirculo sit rectus, causa est. s. ꝙ angulus semicirculi est mediũ duorum rectorũ. Hoc. n. mediũ est æquale per conuersionẽ ipsi a & ipsum c est simili mõ æquale ipsi b. Nam b est esse medietatem duorũ angulorum rectorum. Hoc ergo existente necesse est ꝙ a sit in c, quod nihil aliud est quam anguli semicirculi esse rectum. Subiungit autem hic ꝙ modus demonstrationis potest etiam ad formalem causam pertinere, quam nominauerat quod quid erat esse, eo ꝙ esse mediũ rectorum potest accipi, vt ratio significãs quod quid est recti anguli. Deinde cum dicit.

At vero quidditatem etiam causam esse mediam, antea demonstrauimus. ARGY.

At vero & ipsius quod quid erat esse, causa monstrata est media. ANTI.

Remittit ad præmissa, & dicit ꝙ in superioribus monstratũ est quõ causa formalis, quę est, quid erat esse, pertineat ad medium demonstrationis. Deinde cum dicit.

Idem fit, cum quæritur, propter quid aduersus Athenienses persicũ bellũ exarsit? quæ causa fuit, vt Athenienses bello vexentur? quia contra Sardos ipsi cum Eritriensibus irruerunt. Hoc. n. primum mouit. Sit itaq; bellũ a: priores irruisse b: athenienses c. a igitur, priores in quã irruisse ipsi c idest Athenienses, a quoq; a ipsi competit, Mædi nanq; lacessiti, bellum aduersus eos agunt, qui priores iniuriã intulerunt. a igitur, idest bellum, vexarique bello a ipsi inest, idest isce qui priores bellum gessere: a uero ipsi c, idest Atheniensibus inest. Hi nanque tractare bellum cæpere. Medosq; lacessiuere. Medium igitur & hoc in loco causa est, atque ea, quæ primum mouit. ARGY.

Propter quid aut Mædorum bellum factum est Athenis? quæ causa est præliari athenienses? quoniam in Sardos cõmiscerunt. Propter hoc. n. motum est primum. Sit bellum in quo a: prius committit b. Athenienses c. Est igitur a in c prius est cõmittere atheniensibus, a autem in b debellari enim prius iniustos. Et itaque in b a debellari prius incipientes, b autem prius in Atheniensibus, prius enim inceperunt. Medium itaq; hic causa est primum mouens. ANTI. Vide in annot.

Ponit exemplum de causa mouente tangẽs quandam græcam historiam, videlicet, ꝙ athenienses quondam adiunctis sibi quibusdam alijs græcis inuaserunt Sardẽses, qui erant subiecti regi Mœdorum, & ideo Mœdi inuaserunt Athenienses. Dicit ergo primo ꝙ quæri potest propter quid bellum medorum factum est cum atheniẽsibus, & hoc propter quid est causa quare athenienses impugnati sunt à mœdis, quia. s. ipsi simul cum quidam alijs. s. eritrijs fecerunt insultum in Sardenses. Hoc enim est quod fuit motiuũ belli. Sit ergo bellũ in quo a; quod est maior extremitas: ꝙ priores insultum fecerunt sit b, idest medium, sed athenienses sit c, idest minor extremitas. Ergo b est in c, inquantum scilicet atheniensibus conuenit ꝙ priores fecerunt insultum. A autem est in b, quia scilicet illi, qui prius alijs iniustitiam intulerunt sunt debellati. Sic ergo a est in b inquantum debellantur illi, qui prius incæperunt. Hoc autem scilicet b quod est mediũ pertinet ad Athenienses, qui prius bellum incæperunt. Et sic patet ꝙ hic accipitur quasi medium causa, quę primo monit. Deinde cum dicit.

Ea vero quorum causa est id, quod alicuius est gratia eundem subeunt modum, ceu propter quid deambulat, vt valeat, cur domus est? vt conseruetur supellex. Nempe valitudinis deambulatio, supellectilis conseruandæ, ARGY.

domus est gratia. Atque inter hac propter quid post cœnam ambulare oportet, & cuius oportet gratia, nihil interesse videtur. Sit itaque deambulatio post cœnam c; nō natare cibum, cū occupet locum, in quo est b: valere sit a. Competit igitur de ambulationi post cœnam id efficere, cibum inquam sumptum in ore ventris non supernatare, atque idipsum sanitatem conseruet. Sic enim videtur. b igitur, cibum inquam haud natare c ipsi inest, idest deambulationi post cœnam. At a, valitudinem inquam conseruare b ipsi competit. Quę igitur est causa, vt a gratia cuius cætera fiunt, ipsi competat c? Nempe b ipsum est: non supernatare inquam cibum. Atque hoc est tanquam ipsius ratio. Nam a hoc assignabitur pacto. Cur autem b competit ipsi c? Quia sanum esse id nimirum est sic inquam sese habere. Verum mutentur ratiocinationes oportet. Magis enim hoc pacto singula elucescent.

ANTI. vide in annot. *Quorūcunque autem causa est propter aliquid, vt propter quid ambulat? vt sanus fiat, & propter quid facta est domus? vt saluet vasa. Hoc ergo vt sanet, illud vero propter id quod saluet, propter quod post cœnam oportet ambulare, & cuius gratia oportet, nihil differt. Ambulare post cœnam in quo c: non eminere cibos in quo b: sanari* vide in annot. *in quo a. Sit igitur in eo quod post cœnam ambulat esse facere non supereminere cibos iuxta os ventris, & hoc esse sanum. Videtur enim inesse ipsi ambulare quod est c b, quod est non eminere cibos, in hoc autem a quod sanatiuū est. Quę igitur causa est in c quod a sit propter quid, est b non eminere cibos. Hoc autem est sicut illius ratio. a enim sic demonstrabitur. Propter quid a in c est? quoniam hoc* vide in annot. *est sanari. Oportet autem commutare rationes, & sic magis vnaquæque apparebit.*

Manifestat idē in causa finali. Et circa hoc duo facit. Primo proponit exemplum in causa finali. Secundo ostēdit differentiā inter causam finalē, & cām, quæ est principiū motus, ibi {Generationes autem econtrario.} Dicit ergo primo, ꝙ similiter se habet cum prædictis in quibuscūq; accipitur.q. causa finis cuius causa fit aliquid. Puta si dicamus propter quid aliquis ambulat post cœnam? vt.s. fiat sanus, & iterum propter quid est domus? ad hoc vt.s. vasa, i. supellectilia hominis saluentur. i. cōseruentur. Sic ergo hoc.s. ambulatio post cœnam fit gratia sanandi, hoc autem.s. ædificatio domus est gratia seruandi supellectilia. Sic ergo nihil differt dicere propter quid oportet post cœnā ambulare, & cuius gratia hoc oporteat. Sic ergo ambulare post cœnam in quo c minor extremitas, sed non eminere cibos in ore stomachi sit mediū in quo est b: sanari vero sit maior extremitas in quo est a. Sit ergo b in c, quia ambulatio post cœnam facit vt non emineant cibi in ore stomachi, & propter hoc prouenit sanitas quod est a esse in b. Videtur enim ꝙ ipsi ambulare quod est c insit b, quod est nō eminere cibos in ore stomachi. Ad hoc aūt sequitur a quod est esse sanatiuum. Sic ergo patet ꝙ b,s. non eminere cibos in ore stomachi est causa quare c est a, i. quare ambulare post cœnam sit sanatiuū, & hoc.s. nō eminere cibos in ore stomachi est ratio eius quod est esse sanatiuum. A.n. idest esse sanatiuum sic assignabitur & notificabitur. Quod aūt a sit in c est b propter quid, quia.s. sic se habere vt nō emineant cibi in ore stomachi est sanari. Et ad hoc ꝙ singula fient magis manifesta, oportet transumere rationes, vt.s. accipiatur medium quasi ratio maioris extremitatis, sicut in præmisso exemplo apparet. Deinde cum dicit.

ARGY. *Ordo autem generationis, ac ortus verso modo sese habet in his, & in mouentibus causis. In illis enim primo medium fiat oportet, in his autem c ipsum extremum primo, deinde id vltimum, gratia cuius cætera fiunt.*

Generationes autem econtrario hic, & in causis secundum motum. Ibi quidem enim medium oportet primum fieri, hic autem ipsum c vltimum. Vltimum autem est propter quid est. ANTI.

Ostēdit quō diuersimode se habet, & in causa, quę est principium motus. Contrario.n. modo se habent in via gñationis causa finalis, & causa quæ est principiū motus. Nam.s. in demonstratione, quæ sumitur per cām, quæ est principium motus, oportet mediū principiū fieri. i. esse principium in via gñationis, sicut prius fuit ꝙ Athenienses insultum fecerunt in Sardenses, q̄ ꝙ impugnarentur a Mœdis. Sed hic in demonstratione, quę fit per causam finalem, accipitur sicut primum in via gñationis ipsum c, quod est minor extremitas, & vltimum causatum causæ finalis. Vltimum ēt in via generationis est finis, cuius gratia est aliquid. Manifestum est autem ꝙ primo aliquis ambulat post cœnā, ex hoc sequitur ꝙ cibi non emineāt in ore stomachi, & ex hoc vlterius sequitur sanitas hominis quæ est principalis finis. Deinde cum dicit.

Fieri autem potest, vt idem gratia sit alicuius, & ex necessitate, veluti propter quid per laternam penetrat lumen. Et enim id quod minores habet partes, subtilioresque, necessario per meatus maiores penetrat, amplioresue. Si quidem lumen fit, quia transit. Et cuiusnam gratia, vt non deuemus pedesq; etiam offendamus. At vt est in hisce, quæ sunt, sic ne etiam est in hisce, quæ fiunt? vt si cum ignis extinguitur tonitat, necesse est strepitus sonusq; fiat. Et vt pythagorici dicunt, terroris gratia, quo pertineant hij, qui in tartaro degunt. ARGY.

Contingit autem idem, & vnum, & quid est, & propter quid est, & ex necessitate, vt per lucernæ pellem lumen. Et namque ex necessitate digreditur, quod in parua est partibilius per maiores poros. Sic quidem ignis fit digrediendo, & propter aliquid, vt non offendamus. Itaque si esse contingit, et fieri cōtingit, sicut sonat extracto igne, necesse est scepire & sonare, & si est quemadmodum pythagorici dicunt minarum causa his, qui sunt in tartaro, quatenus timeant. Tex. c. 1[illegible] Vide in annot.

Ostēdit quō ad eundē effectum possunt accipi plures prædictarum causarū. Et circa hoc duo facit. Primo manifestat plures causas esse eiusdē. 2. ostēdit in quibus habeat locum quod dictū est, ibi {Plurima aūt huiusmōi sunt.} Dicit ergo primo ꝙ contingit vnū & eundē effectū esse propter aliquē finē siue gratia eius, & ex necessitate alicuius prioris causę, sicut hęc quo est lumen apparere per pellem lucernæ, ex necessitate prouenit. Necesse est.n. ꝙ corpus minorū partiū transeat per poros largiores. Dicit aūt hoc s'm opinionē ponentiū ꝙ lumē sit corpus quoddam subtile, & ꝙ apparētia luminis per diaphanum fiat propter magnitudinem pororum quasi quorundā foraminum. Corpus autē subtile videtur esse paruarum partium. Et quia hoc non est s'm suam opinionē, subiungit ꝙ ex tali necessitate hoc prouenit, si tñ lumen appareat digrediendo. i. per ægressum partium eius per poros diaphani. Hoc autem, quod est apparere lumē per pellem lucernæ, est propter aliquem finem, vt.s. ambulantes in nocte beneficio luminis non offendamur. In talibus ergo possibile est dupliciter argumentari. Vno mō a cā præexistente, vt dicamus si esse contingit hoc, & hoc erit, puta si lumen impositum est lucernæ, sequitur ꝙ diffundatur per poros pellis, alio modo à cā posteriori, quæ est posterior in fieri, & s'm hoc argumentabit, ꝙ si fieri cōtingit

finem

finem vltimum oportet præcedere ea per quæ peruenit ad finem. Sicut patet in tonitruo, ꝙ si est ignis extinctus necesse est sceptire .i. fulminare, & facere fremitum quẽdam ignis extincti, & sonum quendã. Et si opinio Pythagoricorum est vera ꝙ tonitruum fiat ad cõminuandum his qui sunt in tartaro, oportet dicere ꝙ tonitruũ fiat ad hoc ꝙ hoĩes qui sunt in tartaro timeãt. Deinde cũ dicit.

ARGY. *Atq; plurima talia sunt, præsertim in hisce, quæ natura talia fiun, & constant. Altera nanq; natura alicuius gratia facit, altera necessitate. Necessitas autem est duplex. Alia enim est secundum naturam, & appetitionẽ, alia violenta, quæ quidem est præter appetitionem. Hæ necessitates extant, cum lapis nunc sursum, nunc deorsum mouetur. Nam tametsi necessitate lapis vtroq; motu cietur non eadem tamen necessitate.*

ANTI. *Plurima autẽ huiusmodi sunt, & maxime in his, quæ natura subsistunt, & constantibus. Hoc quod propter hoc natura fecit, alia vero ex necessitate. Necessitas autem duplex est. Hoc quidem enim secundum naturam, & motum, sicut lapis ex necessitate & sursum, & deorsum defertur, sed non propter eandem necessitatem.*

Ostendit in quibus cõtingat hoc, quod dictum est. Et circa hoc tria facit. Primo ostendit quõ hoc se habeat in his, quæ sunt à natura. 2. quõ se habeat in his, quæ sunt à proposito, ibi {In his aũt quæ sunt.}. 3. infert quoddã corollarium, ibi {Quare finis bonus.} Dicit ergo primo ꝙ plurima hmõi, quæ .s. sunt ex necessitate & sunt propter finem, maxime inueniuntur in his quæ subsistunt à natura, & in his, quæ sunt per naturam constructa. Natura .n. quædam facit propter finem, quædã vero facit ex necessitate priorum causarum, quę quidem est duplex. Vna ſm naturam, quæ est ſm conditionem materiæ, alia ſm causam mouentem, sicut lapis mouetur quidem ex necessitate quandoq; sursum, quãdoq; deorsum, sed nõ propter idem genus necessitatis, sed deorsum mouetur propter necessitatem naturæ, sursum autem propter necessitatem mouentis idest proijcientis. Deinde cum dicit.

ARGY. *In his autem, quæ proficisci solent à mente, quadam nunquam sunt à casu, vt domus vel statua, neque necessitate, sed alicuius gratia. Quadam sunt etiam à fortuna, vt sanitas atque salus, maxime vero in quibus fit, vt sic, & aliter se habeant, cum generatio non est à fortuna.*

ANTI. *In his autem, quæ sunt ab intelligentia, alia quidem nequaquam sunt ab eo, quod per se frustra est, vt domus, aut effigies, neque ex necessitate sunt, sed propter hoc vero sunt à fortuna, vt sanitas, & salus. Maxime autem in quibuscunque contingit, sic & aliter, cum non à fortuna generatio fit.*

Ostendit quõ se habeat in his, quæ sunt à proposito, & dicit ꝙ in illis, quæ fiunt per rationem, sicut sunt opera artis, quædam talia sunt ꝙ nunquam fiunt a casu, sicut domus, & statua, nec ẽt possunt vnquam fieri ex necessitate naturæ, sed semper fiunt propter finem, quia semper fiunt à rõne, quæ non operatur nisi intendes finem. Quędam vero quæ possunt quidem fieri à ratione artis, tamẽ possunt ẽt quandoque fieri à fortuna, sicut patet de sanitate, quæ quandoque fit per artem medicinæ, sed tamen, quia põt prouenire ex aliqua causa naturali, põt contingere ꝙ aliquis sanetur præter intentionem, sicut si leprosus sanetur ex esu serpẽtis, quem comedit, vt moreretur. Et similiter contingit de salute, cum .s. aliquis intrans domum propter aliquid aliud liberatur de manu inimicorum quæreotium ipsum. Et hoc maxime cõtingit in omnibus rebus, in quibus contingit ꝙ aliquid fit & sic & aliter, cum non à fortuna fit .i. contingit eundem effectum nõ fortuito ex diuersis causia prouenire. Puta potest aliquis intrare domũ non à fortuna vt saluetur à manu hostium, vel vt comedat, vel vt quiescat. Vnde si intendendo vnum eorũ eueniat aliud, erit à fortuna. Sed domus, & statua non fiunt nisi propter easdem causas, & ideo talia non contingit fieri à fortuna. Deinde cum dicit.

Quare si finis sit bonus, ea quæ ad illum consequendum efficiuntur, alicuius gratia fiũt, & aut à natura, aut ab arte. A fortuna vero nihil cuiusquã fieri gratia solet. ARGY.

Quare finis bonus propter aliquid fit, & aut natura, aut arte A fortuna autem nihil propter aliquid fit. ANTI.

Concludit ex præmissis ꝙ peruenire ad bonũ est aut à natura, aut ab arte. Ars .n. & natura similiter operantur propter finem, vt habetur in 2. Phy. Sed à fortuna nõ fit aliquid gratia hmõi. Quod ideo dicitur, quia & si fortuna contingat in his, quæ fiunt propter aliquid, vt dicitur in 2. Phy li. illud tamen, quod dicitur à fortuna fieri, non est intentum tanquam finis, sed præter intẽtionẽ accidit. Tex.cõ. 37. lect. 13. tex. Tex. cõ. 25. lect. 8. tex.

LECTIO X.

Quomodo demonstrari cõtingat aliquid ex causis quæ simul sunt & non sunt cum sui effectibus, exponit, quomodo itẽ à priori ipsum posterius non syllogizetur docet.

Eadem autem causa est in his, quæ sunt, & in his, quæ fiunt, & in his, quæ fuere, & in his item, quæ fient, futuraq; sunt. Medium enim ipsum causam esse constat. Verum differentia quadam esse videtur. Eorum enim quæ sunt, est, eorum, quæ fiunt, fit, eorum quæ fuere, fuit, eorum denique quæ fient erit. ARGY

Eadem autem causa est in his, quæ fiunt, & factis, & futuris, quæ vere est his, quæ sunt. Mediũ enim causa est in his, quæ sunt, quæ est ipsis autem, quæ fiunt, quæ fit, factis autem facta, & futuris, futura. ANTI.

Postquam Philosophus ostendit quomodo quatuor genera causarum in demonstratione pro medijs assumũtur, hic ostendit quõ in diuersis demõstratur aliquid per causam. Est autem circa hoc duplex differentia consideranda. Prima quidem ſm ꝙ causa simul est cum effectu vel non simul. 2. prout causa produci effectum semper, aut sicut frequenter. Et de hac agit, ibi {Sunt autem quidem quædam quæ fiunt vniuersaliter.} Circa primũ duo facit. Primo ostendit quõ aliquid demonstretur per causam, quæ est simul cum eo, cuius est causa. 2. quo modo demonstratur aliquid per causam, quę non est simul cum eo, cuius est causa, ibi {In his autem quæ non simul.} Circa primum considerandũ ꝙ quia in motu necesse est considerare prius & posterius, in causis motus est accipere causam, & causatum se habere ſm prius & posterius. Sicut patet ꝙ causa agens naturalis mouendo perducit ad suum effectum. Et sicut per totum motum perducit mobile ad terminum motus, ita per primam partem motus perducitur ad 2. & sic deinceps. Vnde sicut motus est cã quietis consequentis, ita pars prima motus est causa subsequentis, & sic deinceps. Et hoc indifferenter siue hoc consideretur in vno mobili, quod mouetur continue à principio vsque ad finẽ, siue in diuersis mobilibus quorum primũ mouet. 2. & 2. 3. Licet simul dum primum mouens mouet, primum motum moueatur, tñ primũ remanet mouens postquã desijt moueri, quo mouente simul mouet 2. mobile. Et ita successiue mouent mobilia quorũ vnũ est cã motus alterius, sicut de his quæ proijciuntur manifestat Philosophus in 8. Phy. Per hunc ergo modũ contingit ꝙ cã non est simul cum eo, cuius est cã, inquantum .s. prima pars motus est causa 2. vel primum Lec. 12. tex. Tex. cõ 28. lect. 21. tex.

motum mouet. 2. Quamuis autem motus in suis partibus succesionē habeat, tñ simul est cum causa mouente. Simul.n.dum mouens mouet, mobile mouetur, eo ꝙ motus nihil est aliud quàm actus mobilis à mouente, ſm quem mouēs dicitur mouere, & mobile moueri. Et multo magis in his, quę sunt extra motum oportet causam simul esse cum suo causato, siue accipiat aliquid, vt terminus motus sicut illuminatio aeris simul est cū solis exortu, siue aliquid accipiatur in his, quæ sunt penitus immobilia & causis essentialibus, quę sunt causę ipsius esse. Circa primū ergo duo facit. Primo proponit quod intendit. 2. manifestat. propositum per exēpla, ibi {Vt propter qd factus defectus.} Dicit ergo primo ꝙ quādoq; causa est simul cū suo effectu, oportet eandē causam accipere quātum ad hoc, quod est fieri, vel factū esse, & futurum esse, quæ accipitur quantum ad hoc quod est esse, quia si cā simul cū suo causato, sicut necesse est ꝙ qñ est cā, est effectus, ita necesse est ꝙ qñ fit causa, fiat effectus, & qñ est facta ꝙ sit factus effectus, & qñ est futura sit futurus effectus. Nec est instantia ꝙ dum fit ædificator addiscendo artem ædificatiuam nondum fit ędificium, cuius ipse est causa per artem ædificatiuam, quia ædificator non noīat cām ædificij in actu, sed cām in potentia, vel in habitu. Sed ædificans noīat cām in actu, quam oportet simul esse cum eo, cuius est cā, vt dicitur in 2. Phy. Est aūt identitas quantū ad hoc, ꝙ in oībus medium est cā. Sed hoc accidiendum est ſm debitā proportionem, vt.s. ipsum esse causæ, proportionetur ipsi esse effectus, & fieri causæ fieri causati, & factum esse causæ facto esse causati, & futurum esse causæ futuro esse causati. Deinde cum dicit.

Tex. cō. 37. lec. 6. tex.

ARGV. *Nam vt hæ pateſiāt exemplo, cum interrogamur cur fuit vel fit, vel erit, vel est, defectio lunæ, quia fuit, vel fit vel erit, vel est terra inter solem, & lunam, accommodatissime respōdemus. Quid est glacies? & accipiatur aquā congelatam ipsam esse. Atque sit aqua quidem c congelata autē a causa deinde collocetur in medio quod ipsum occupat b absentia penitus caloris. b igitur ipsis c inest a quoque b ipsi competit. Atque fit glaties, cum ipsum b fit, & fuit, cum fuit, eritq; cum erit. Ea igitur, quæ hoc pacto est causa fit, & est, & fuit, & erit vna cum eo, cuius esse causa dicitur.*

ANTI. *Vt propter quid factus est defectus? propter id. quod in medio facta est terra, fit autem propter id, quod fit, erit autem & propter id, quod erit in medio, & est propter id quod est similiter. Et quid est crystallus? Accipiatur igitur quoniam aqua densata est. Aqua c, densata in quo a, causa media in quo b defectus caloris penitus. Est igitur in c quidem b, in hoc autem densatum esse quod est in quo a fit autem crystallus cum fiat a factum est a facto b erit autem futuro b. Siquidem causa & cuius est causa simul fiunt, cum fiant, & sunt, cum sint, & in eo quod factum est, & in futuro similiter est.*

Manifestat quod dixerat per duo exempla, quorum primum est de eclypsi lunæ. Dicimus.n. ꝙ heri factus est defectus lunæ pp hoc ꝙ heri facta est interpositio terræ inter solem & lunā, & ꝙ nunc fit defectus lunæ propter hoc, ꝙ nunc fit talis interpositio terrę, & ꝙ cras fiet defectus lunæ propter id, quod terra ponetur in medio, & ꝙ nunc est defectus lunæ propter id quod nunc est interpositio terrę. Secundū aūt exēplum de crystallo, puta si dicamus quid est crystallus? & accipiatur hoc pro eius diffinitione, ꝙ sit aqua cōdensata vehemēter. Sit ergo aqua c. i. minor extremitas, & dēsatum esse sit a. i. maior extremitas, & accipiatur pro medio b. i. ꝙ penitus caret calore. Exhalante.n. calido inspissatur humidum. Vnde qñ intense exhalat calidū, consequens est ꝙ intense inspissetur humidum. Reducendo ergo ad formam syllogisticā dicemus ꝙ b est in c quia.s. cristallus habet perfectam exhalationem calidi, in b autem est a, quia ille quod perfecte caret calido densatum est. Sicut igiť hmōi ꝙ est crystallum esse plenū aqua densata est causa ꝙ habeat defectum caloris, ita etiam causa ꝙ fiat crystallus causa est ꝙ fiat b. Et eadem ratio est in factum esse, & in futurū esse. Et sic concludit, ꝙ si sic accipiatur causa & causatū oportet ꝙ similiter sint simul in fieri & in esse, & in factum esse, & in futurum esse. Deinde cum dicit.

ARGV. *Sed in hisce, quæ non sunt simul, fit ne vt in continuo tempore?*

ANTI. *In his autem, quæ non simul sunt, nunquid sunt in continuo tempore?*

Tex. cō. 15.

Ostendit qūo cā, quæ non est simul cum cāto accipiatur mediū demōstrationis. Et primo in his quæ fiunt indirectum. 2. in his quę fiunt circulariter, ibi {Qm aūt vidLec. 12. t. demus.} Circa primum tria facit. Primo proponit qōnē. 2. interponit quoddā quod est necessariū cognoscere ad solutionē qōnis, ibi {Est igiť à posterius facto.}. 3. soluit qōnem, ibi {Speculandū est igitur quid est contingens.}. Circa primū duo facit. Primo proponit qōnem. 2. manifestat eam, ibi {Sicut videtur nobis.} Mouet ergo primo qōnem vtrum in causis, quæ non simul fiunt cum causatis, sit dicere ꝙ causatum ſm tempus continuum consequatur ad causam vel non? Deinde cum dicit.

Lec. imme. seq.

ARGV. *Quemadmodum nobis videtur alia aliorum sint causa, ceu factum facti, fiens fientis futurumq; futuri.*

ANTI. *Sicut videtur nobis alias aliorum causas esse, hoc est facti esse, altera facta, & futura, futuri, eius autem quod fit, si aliquid antea factum est.*

Manifestat qōnem. Videmus.n. ꝙ aliæ sunt causæ aliorū non simul cum eis existentes, sicut eius quod factū esse, est alia causa præcedens quod est fieri, & ipsius fore. i. ꝙ aliquid sit futurum causa est aliquod futurum fieri, & iterum ipsius fieri causa est aliquid quod prius factū est. Est igitur qō vtrū istæ causæ se consequentes sint in tpe continuo, vel non? Hoc.n. necessariū est scire demonstratori, quia si non sit continuatio in hmōi causis, nꝙ erit accipere immediatum, quia semper inter duo non continuata est accipere aliquod medium. Et ideo si illud nūc, in quo est effectus non sit continuum ad illud nunc, in quo est causa, erit in medio aliquid accipere quod sit causa media, & sic in infinitum. Deinde cum dicit.

ARGV. *At constat in his, ab eo ratiocinationem extruendam esse, quod postea fuit, principia autem & eorum ea fuit, quæ prius fuerunt. Quapropter idē & in hisce, quæ fiūt, seruandus est modus. Sed ab eo quod ante fuit, non extruitur ratiocinatio, vt quoniam hoc fuit, hoc quod est posterius ortum est, similiter & in futuro.*

ANTI. *Est igitur à posterius facto syllogismus principium, igitur & horum est, quæ facta sunt. Vnde & in his quæ fiunt similiter est. A priori autem non est, vt quoniā hoc factum est, quare hoc posterius factum est, & in futuro similiter.*

Manifestat quoddā quod est necessariū ad solutionē præmissæ qōnis. Et primo proponit quod intēdit. 2. probat propositū, ibi {Neq;.n. determinati.} Circa primū cōsiderandū est, ꝙ sicut linea est quoddā continuū, punctus quoddā indiuisibile, quod terminat & diuidit lineā, ita ēt ipsum fieri vel moueri est quoddā cōtinuum, ipsum aūt quod est motū esse vel factum esse est quoddā indiuisibile,

uisibile, quod potest accipi, vel vt terminans totum motum, vel vt diuidens motum tanquam finis primæ partis motus, & principiū secundæ, sicut patet de puncto quod diuidit lineam. Sic igitur ipsum factum esse est causa præcedens ipsum fieri, cuius est principiū, & est effectus cōsequens illud fieri cuius est terminus. Si ergo debeamus demōstrare, oportet fieri syllum demonstratiuū à posteriori factū esse ad fieri præcedens vt si dicamus hoc factum esse, ergo illud prius fiebat. Sed quia & ipsum factū esse est principium fieri, siue quæ facta sunt eorum quæ fiunt, consequens est vt similiter se habeant in his quæ fiūt, vt.s. à posteriori fieri syllogizetur ad prius factum, puta si dicamus sol mouetur ad punctum medij cœli, ergo prius motus est ad punctū orientis. Sed à priori non potest fieri syllus ad posterius, vtputa si dicamus ꝙ quia hoc prius factū est, ideo sequitur ꝙ illud quod est posterius fiat, aut factū sit. Et quæ ratio est de fieri & de factū esse, eadē rō est de fore, & futurū fieri. Deinde cū dicit.

ARGY. *Sine nanque determinatum, siue indeterminatum fuerit tempus, non erit vnquam, v..um hoc fuisse vera dicatur, posterius inquam ipsum. In medio enim tēpore falsum erit profecto hoc ortum fuisse dicere, altero iam orto. Eadem est & in futuro penitus ratio, neque quoniam hoc fuit hoc erit.*

ANTI. *Neque enim determinati aut non determinati erit tēporis. Quare neq; quoniam hoc verum est dicere factum esse, hoc verum est dicere factum esse posterius. In medio enim falsum esset dicere hoc, iam altero facto. Eadem autem ratio est & in futuro.*

Probat quod dixerat. Et circa hoc duo facit. Primo probat propositū ratione accepta ex parte temporis absolute considerati. 2. ex parte tēporis, quod conuenit esse medium inter causam priorem & effectū posteriorē, ibi {Amplius.n.neq; indeterminatū.} Dicit ergo primo, ꝙ ideo à priori non potest syllogizari ad posterius, quia posito priori non oportet ꝙ sequatur posterius, neq; sm aliquod determinatū tempus, neq; simpliciter non determinati. Et hoc primo manifestat quātum ad determinatum tempus, puta si dicamus bibit infirmus potionē, ergo tali die sanabitur. Si.n. à priori facto syllogizari possit posterius sm determinatū tempus, poterit concludi, ꝙ quia verū est dicere hoc factū esse puta infirmū bibisse potionem, ꝙ ēt verum sit dicere hoc factū esse quod posterius est, puta eum esse sanatum. Sed hoc non sequitur, quia pōt dari aliquod tempus in quo verū est eum potionem bibisse, & tñ nondum verum est eum sanatum esse, sicut in intermedio tempore inter sumptionem medicinæ & sanitatem adeptam. Et hoc est quod dicit, ꝙ ideo prædicta conclusio non sequitur, quia in medio tempore falsum erit ꝙ hoc sit factum.s. hunc esse sanatū, quàmuis alterum iam sit factum.s. eum medicinā bibisse. Et eadem ratio est etiam respectu futuri. Non.n. possumus cōcludere, iste nunc medicinā bibit, ergo erit sanatus pro aliquo tempore determinato, quia hoc non erit verū in quolibet tempore futuro.s. in tpe medio. Secundo ibi.

ARGY. *Medium enim simul habeat ortum, oportet, vt sit factum factorum, futurorumq; futurum, & cæterorum similiter. Ad id quod fuit, & id quod erit, fieri nequit, vt ortum habeant simul.*

ANTI. *Neque quoniam hoc factum est, hoc erit. Mediū enim homogeneum oportet esse, factorum factum, futurorum vero futurum, cum his quæ fiunt fieri, cum his, quæ sunt esse. Sed futurū esse & esse non contingit esse homogeneū.*

Probat idem quantum ad tempus indeterminatū, puta si dicamus iste medicinam bibit, ergo sanabitur. Non enim sequitur, ꝙ quia hoc factum est.s. ꝙ iste medicinā bibit, hoc erit.s. sanabitur. Iam enim supra dictum est, ꝙ causa quæ ex necessitate infert effectum, est simul cū effectu. Et accipitur quasi mediū homogeneum.i. vnius generis, sicut ad probandū aliqua esse facta in præterito accipitur pro medio & causa aliquid quod est in præterito & similiter futurorum, id quod est futurum, & eorū, quę sunt in fieri id quod est in fieri, & eorum.s. quæ existunt id quod existit. Sed quando sic syllogizatur, hoc factum est, ergo hoc erit, non accipitur medium vnius generis, sed vnū est prius & aliud posterius. Vnde posito priori non sequitur ex necessitate posterius in illis in quibus effectus causarum impediri possunt. Deinde cum dicit. Lib.2.le.15.

ARGY. *Præterea fieri nō potest, vt aut indeterminatum, aut determinatum sit ipsum medium tempus. Falsum enim erit in medio illud dicere tempore.*

ANTI. *Amplius enim neque indeterminatum contingit esse tempus medium, neque determinatum. Falsum enim erit dicere in medio.*

Ponit aliā rōnem, quæ sumitur ex parte temporis medij, & dicit, quod sicut ex parte temporis absolute considerati manifestū est ꝙ non pōt syllogizari à priori ad posterius, nec sm tēpus determinatum, neq; sm tēpus indeterminatū, ita ēt nec ex parte medijs tēporis contingit accipi aliquod determinatū, aut indeterminatum, in quo.s. pōt concludi posterius à priori. Iam.n. dictum est, ꝙ in toto tpe intermedio falsum est dicere, id quod est posterius esse, quamuis id quod est prius iam præcessit.

LECTIO XI.

Factum esse non continuū esse ipsi fieri, nec alio facto esse ostēdit, quanquam etiam in vno fieri infinita facta esse intelligantur, sumendum tamen esse in his medium aliquod docet.

ARGY. *Considerandum est autem quid nam sit quod continet, vt in rebus post factum esse sit fieri. An patet facto fiens non hærere? nec enim facto factum etiā hæret. Sunt enim fines, ac indiuidua. Nam vt punctum puncto non hæret sic neque facto factum. Ambo nanque sunt indiuisibilia Nec igitur ob idipsum facto fiens hærere potest. Fiens.n. diuisibile, factum indiuisibile constat esse. Vt igitur linea se habet ad punctum, sic fiens ad factum. Nam in eo, quod fit, infinita sunt facta. Magis autem de hisce clarius est dicendum in vniuersalibus libris de Motu.*

ANTI. Tex.cō.14. *Speculandum igitur quid est contingens, vt post, id quod factum est, sit fieri in rebus. Aut manifestum est quòd non est habitum cum facto esse quod fit. Neque enim factum cum post facto esse termini enim sunt & atomi, sicut neque puncta adinuicem sunt habita, neque quæ facta sunt. Vtraque enim indiuisibilia sunt. Neque igitur quod fit cum eo, quod factum est propter id. Quod quidem enim fit, diuisibile est, quod autem factum est, indiuisibile est. Sicut igitur linea ad punctum se habet, sic id, quod fit, ad quod factum est. Sunt enim infinita facta in eo quod fit. Magis autem manifestum in vniuersalibus de Motu oportet dicere de his.*

Postquam Philosophus quæsiuit vtrum in his quæ non simul fiunt, posterius sm cōtinuitatē tpis sequatur ad prius, & interposuit quoddā necessarium.s. ꝙ à priori ad posterius non syllogizatur, hic accedit ad determinādum quæstionem motam. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit quō se habeāt fieri & factum esse sm temporis continuitatem. 2. ostendit propositum, ibi {De hoc quidem igitur &c. Dicit ergo primo, ꝙ ad ostendendū propositum, oportet speculari quid est coniungens, vel con-

tinuans factum esse ei, quod est fieri, vt post vnum conti nue sequatur aliud. Et circa hoc dicit primo manifestum esse ꝙ fieri cum eo, quod est factum esse, non est habitu idest consequenter se habens. Dicuntur autem consequẽter se habentia, quorum nihil est medium eiusdem generis, sicut duo milites in acie, vel duo clerici in choro. Habitum autem supra id, quod est consequenter, addit contactum, sicut dicitur in 5. Physi. Sic ergo dicit ꝙ fieri nõ potest esse consequenter se habens & cõtiguum cũ hoc, quod est factum esse. Et hoc probat, quia neque etiam factum esse est contiguum scilicet vt consequenter se habens cum alio factum esse, eo ꝙ duo facta esse hoc modo se habent, vt quædam vltima & indiuisibilia in tempore, sicut duo puncta in linea. Vnde sicut duo puncta non sunt consequenter se habentia adinuicem, ita etiam neq; duo facta esse, quia tam puncta quàm facta esse sunt sicut indiuisibilia, & talia non se habent consequenter in continuis, vt probatur in 6. Physi. Et quia duo facta esse non sunt consequenter se habentia, propter hoc etiam manifestum est ꝙ fieri & factum esse non consequenter se habẽt. Fieri enim est diuisibile sicut & moueri, sed factum esse est indiuisibile sicut & pũctus. Sicut igitur se habet linea ad punctũ, sic se habet fieri ad factũ esse. Sunt.n. infinita facta esse in eo, quod est fieri, sicut & infinita pũcta potentialiter sunt in linea. Et hęc est causa quare in linea nõ possunt esse duo puncta cõsequenter se habentia, quia inter quęlibet duo puncta est accipere aliud punctum, & similiter inter quælibet duo facta esse est accipere aliud. Vnde duo facta esse non se habent consequenter. Et quia factũ esse est terminus eius quod est fieri, sequitur consequenter ꝙ nec fieri se habeat cõsequenter cũ eo quod est factum esse, quia tunc duo facta esse se haberent cõsequẽter adinuicem. Sed fieri immediate terminatur ad factũ esse, sicut linea ad pũctum. {De his autem oportet &c.} idest de his patebit magis in vlibus de motu. 1. in libro Physi. Tracta.n. de hoc in sexto illius. Deinde cũ dicit.

Tex. cõ. 25. & 24. Lect. 5. tex. expo. 4.

Tex cõ. 2. Lect. 1. tex. expo.

Tex. cõ. 1. & inde. Lect. 1. tex. Expo. 4.

ARGY. *De eo igitur ipso quomodo sese habet medium cũ deinceps fit generatio, hæc eo vsque sumantur. Nam & in his ipsis medium, & primum necesse est medio vacare, velut* A *fuit cum sit factum.* C *Antea autem fuit* A. *Atque* C *principium est ex eo, quia propinquius est ei puncto, quod est principium temporis. Item* C *fiat, quoniam* D *fuit. Orto igitur* D *necesse est* C *fuisse,* C *vero orto, necesse est* A *prius ortum fuisse. Atque si medium hoc acceperis modo, ad id tandem accesseris, quod medio vacat.*

ANTI. Vide in annot. *De hoc quidem igitur quòd quomodo cum eo, quod consequenter se habeat, media causa, in tantum acceptum sit. Necesse enim & in ijs medium, & primam est sine medio esse, vt* A *factum est, quoniam* C *factum est, ante autem est* A. *Principium igitur est* C *propter id quod proximum est, ipsi nunc, quod est principium temporis, sed* C *factum est, quoniam* D *factum est* D. *igitur cum fiat* A *necesse est factum esse. Causa autem est* C. D *enim facto necesse est* C *factum esse,* C *autem facto necesse est* A *prius fuisse. Sic autem accipiens aliquod mediũ, stabit alicubi immediatũ.*

Ostendit ſm prædicta quo accipi possit immediate, vel mediate effectus causæ in his, quæ non simul sunt. Et primo ostẽdit propositum. 2. manifestat per exempla, ibi {Habet autem sic se in operibus &c.} Circa primũ duo facit. Primo ostẽdit propositum in præteritis. 2. in futuris, ibi {Similiter autem in eo, quod erit &c. Circa primũ duo facit. Primo ostendit propositum. 2. excludit quandam obuiationem, ibi {Aut semper intercidet. Dicit ergo primo, ꝙ ex pręmissis accipi potest, quo causa, quę accipitur vt medium in demonstratione, se habeat consequenter ei. f. quod est in fieri vel generari, quia etiã in his demonstrationibus, quæ syllogizant de his, quæ sunt in fieri, necesse est accipere esse aliquod medium, & primũ quod sit sine medio, sicut si cõcludamus ꝙ a factum est propter hoc ꝙ c, factum est, ita. f. ꝙ posterius factum sit c, & prius a. Puta si dicamus, iste sanatus est ergo bibit medicinam, a priori enim non consequeretur syllus, vt supra dictũ est, sed ipsum c accipitur vt id quod est magis proximum ipsi nunc præsenti quàm a. Præsens autẽ nũc est principium temporis, quia ſm ipsum distinguitur præteritum & futurum, & sic oportet præsens nunc accipere vt principium notificandi temporis successionem. In præteritis.n. tanto aliquid est posterius in fieri, quanto proximus est in præsenti nunc, in futuris aũt est econuerso. Sicut igitur accipitur vt principium syllogizandi quod est posterius in fieri quàm a, & propinquius præsenti nunc, ita & accipiamus d propinquius præsenti nũc quàm c, & concludimus ꝙ si factum est d, ꝙ prius factũ est c. Puta si perficit opus sani hoĩs, prius sanus est. Possumus ergo concludere ꝙ si factũ est d necesse est ꝙ prius factũ sit a, & accipitur pro causa id quod erat in medio. f. c. Facto enim d necesse est ꝙ prius factum fuerit c, & facto c necesse est ꝙ prius factum fuerit a, ergo & facto d necesse est ꝙ prius factum fuerit a, puta si hic homo iam perficit opus sani hominis, sequitur ꝙ prius sit sanatus, & si est sanatus necesse est ꝙ prius biberit medicinam. Sic igitur semper accipiendo medium, puta aliquid aliud inter c & a, sicut c acceptum est medium inter d & a, stabitur alicubi ad aliquod immediatum. Deinde cum dicit.

Lect. prace. expo. 5.

ARGY. *An semper ob infinitionem medium cadet? Non enim factum facto hæret, vt diximus. Attamen à medio incipiendum est, & ab eo, quod nunc est primum.*

ANTI. vide in annot. *Aut semper intercidet propter infinitum? Non enim contiguum factum cum facto, quemadmodum dictum est. Sed incipere tantum necesse est à medio, & ab ipso nunc primo.*

Ponit quandam obuiationem. Potest enim aliquis dicere ꝙ nunquam veniatur ad immediatum, sed semper erit accipere aliquod mediũ inter duo facta esse, propter hoc ꝙ in ipso fieri sunt infinita facta esse, eo ꝙ factũ esse non consequenter se habet ad aliud factum esse, vt dictũ est. Sed hanc obuiationem excludit ipse, quia quãuis sint infinita facta esse in vno fieri, tamen necesse est incipere ab aliquo medio. f. ab ipso nunc tanquàm à primo. Dictũ est.n. ꝙ id quod est posterius, est principium syllogizandi. Respectu autem omnium in præterito factorum, postremum est ipsum præsens nunc, vnde necesse est ipsum præsens nunc accipere vt primum & immediatum principium. Quodlibet autem aliorum factorum accipitur vt principium mediatum. Deinde cum dicit.

Lect. præcet. tex. expo. 11.

Lect. prace. tex. expo. 5.

ARGY. *Idem & in futuris seruandum est. Nam si verum est* D *fore, verum sit prius oportet* A *fore. Huius autem causa est ipsum* C. *Etenim si erit* D *prius* C *ipsum erit. Et si* C *rursus erit* A *prius erit. Similiter autem & in ijs ipsis infinitio diuisionis existit. Futurũ nanque futuro nõn hęret. Atque principiũ & in ijs est sumendũ, quod medio vacet.*

ANTI. *Similiter autem est & in eo quod erit. Si enim verum est dicere quoniam erit* D *necesse est prius verum dicere, quoniam* A *erit. Huius autem causa est* C. *Siquidem enim* D *erit, prius* C *erit, si vero* C *esit, prius* A *erit. Similiter autem est decisio infinita & in ijs. Non enim sunt talia quæ erunt contigua adinuicem. Principium autem & in ijs immediatum, sine medio accipiendum est.*

Manifestat

Manifestat idem & in futuris,& dicit ꝙ sicut se habet in eo quod factum est, similiter se habet & in eo,quod factum erit,quia si verũ est quod erit d necesse est ꝙ prius verificetur ꝙ sit a & hmôi causa accipietur e quæ cadit mediũ inter d & a. Quia si erit d necesse est ꝙ prius erit c,& fieri c necesse est ꝙ prius sit futurum a. Et similiter etiam in his potest fieri obiectio de infinita diuisione futuri in instantia, vel motus in momenta,quia sicut in præteritis ita & in futuris non consequenter se habent indiuisibilia,& tamen etiam hic accipiendum est aliquid sicut immediatum principium, sicut dictũ est in his quæ facta sunt in præterito. Licet enim non sit accipere duo facta esse se consequenter habentia,neq; in præterito,neque in futuro,potest tamen accipi aliquid vltimum vtrobique, & hoc accipietur vt principium immediatum. (Lect. præce.)

Deinde cum dicit.

ARGY. *Hæc autem in ipsis operibus ita se habent, vt diximus. Nam, si domus extructa est, lapides incisos fuisse necesse est. At id quamobrem? quia necesse est fundamenta fuisse, si domus est facta. Si vero fundamenta facta fuere, necesse est lapides ante fuisse. Rursus si domus erit, pari ratione lapides prius erunt. Quod quidem per medium modo demonstratur eodem, iacientur enim antea fundamenta.*

ANTI. *Habet autem sic se & in operibus. Si facta est domus necesse est decisos esse lapides,& factum esse hoc propter quid? quoniam necesse est fundamentũ factum esse, si domus facta est. Si vero fundamentum est, prius lapides esse sectos necesse est. Iterũ si erit domus, similiter prius erunt lapides. Demõstrantur autem per medium similiter. Erit enim fundamentum prius.*

Manifestat quod dixerat per exẽpla, & dicit ꝙ prædictus modus argumentandi põt considerari circa opera humana. Accipiamus.n.factũ esse domus tãquã quoddã postremum,ex quo concludit sicut quoddã primũ ꝙ necesse est lapides prius fuisse decisos, & accipiemus ꝑ medio constructionẽ fundamẽti,quia si domus facta est,necesse est ꝙ prius sit fundamentũ factũ, & si factũ est fundamentũ,necesse est ꝙ prius sint lapides decisi. Et quod dictũ est in præterito accipiẽdũ est in futuro,puta si erit domus, necesse est ꝙ prius futura sit decisio lapidum, & hoc demõstrat per mediũ qđ est cõstructio fundamẽti.

LECTIO XII.

Q̃uo in his, quæ circulariter & vt frequẽter fiũt propter quid & medium sumendũ sit docet, præmissa eorũ quę fiunt diuisione.

ARGY. *Sed quoniam in hisce, quæ fiunt, generationem quandã modo circuli cõuerti videmus, fieri potest, vt idipsum sit, si medium,& termini mutuo se sequantur. In ijs enim consistit ipsa conuersio. Atque idipsum in sermonibus primis ostendimus, conuerti inquam ipsas conclusiones, hoc est enim circuli modo ratiocinationem conuerti.*

ANTI. (vide in annot. Tex. cõ. 15.) *QVoniam autem videmus in his, quæ fiunt, circulo quandam generationem esse & contingit hoc esse. Si enim consequatur adinuicem medium, et termini. Iis enim conuerti est. Ostensum est autem hoc in prioribus, quòd conuertatur conclusiones, circulo autem esse hoc est.*

Postquam Philosophus ostendit q̃uo accipiẽdum sit medium quod est causa in his quæ fiunt in rectum, hic ostendit q̃uo debeant accipi in his, quæ fiunt ſm generationẽ circularẽ. Et primo ostendit propositum. Secundo manifestat per exẽpla, ibi {In operibus aũt videtur sic.} Circa primũ considerandũ est, ꝙ quia motus cœli circularis causa est generationis in istis inferioribus, ideo dicitur in secundo de Generatione ꝙ quædam circulatio in generationibus inuenitur, puta ꝙ ex aqua generatur terra,& ex terra iterum aqua. Dicit ergo, quia videmus esse quandam generationem in his, quæ circulo generantur, in his etiam contingit obseruari hoc quod supra dictum est, ꝙ.s. syllogizetur à posteriori, si hoc modo accipiatur termini demonstrationis, ꝙ mediũ & extremi termini se inuicem consequuntur, quia in his, quæ sic generantur est quædam conuersio circularis, dum.s.à primo generato deuenitur ad vltimũ, & ab vltimo reditur ad primũ, non idẽ numero, sed idẽ ipse specie, vt patet in 2. de Generatione. Et ita non sequitur ꝙ idem numero sit prius & posterius, effectus, & causa. Et hoc ipsum cõpetit processui demonstrationum, eo ꝙ vt in præcedentibus dictum est, quandoque conclusiones conuertuntur, vt ex eis.s. syllogizentur aliquæ præmissarũ, hoc.n.est circulo demonstrare. Quod quãuis non competat, si omnino sit vnũ & idẽ quod prius fuit conclusio, & postea est principiũ, respectu eiusdẽ numero, ne sit idẽ notius & minus notũ, si tñ non sit omnino idem sicut accidit in his, quæ circulo generant, nullũ incõueniens est. Deinde cũ dicit. (Tex. cõ. 60. lec. vlti. tex. expo. vlti.) (Tex. cõ. 70. le. vlt. te. expo. vlti.) (Demon. circularis.)

ARGY. *In rebus autem ipsis hoc videtur fieri modo. Humida facta pluuia terra, vapor necesse est oriatur. Quo quidem orto, nubem constare necesse est. Qua facta fieri aquam. Qua orta, terra pluuia necesse est humectetur. Hoc autẽ id erat, quod initio sumpsimus. Quare modo circuli conuersio fuit. Quicquid enim ex hisce sumpseris, aliud sequitur quidem, cum sit aliud. Quod quidem cum sit, aliud itẽ est. Quod rursus cum sit, primum ipsum emergit.*

ANTI. *In operibus autem videtur sic. Compluta enim terra, necesse est vaporem fieri, hoc autem facto, nubem, hac vero facta, necesse est terram complutam esse. Hoc aũt erat ex principio. Quare circulo circuiuit. Cum enim vnum horum quodlibet est, alterum est, & cum illud est, alterum, & cum hoc primum.*

Manifestat quod dixerat per exẽpla, & dicit ꝙ in ipsis operibus naturæ videtur sic euenire, ꝙ sit quidã circularis processus, quia si terra sit compluta, necesse est ꝙ per actionẽ solis vapor ex ea resoluatur, quo resoluto, & sursum eleuato necesse est ꝙ generetur nubes, & hac generatã necesse est ꝙ generetur aqua pluuiæ, qua generata, necesse est ꝙ cadat, cadens super terram compluat eam. Et hoc est quod accipimus quasi primũ, non tamen est eadem cõplutio terræ ad quã vltimo peruenitur, & à qua primo incipiebatur. Et sic manifestũ est ꝙ factus est quidam circuitus, inquantũ vno eorum existẽte fit aliud, & illo existente fit aliquod aliud, quo existente redditur ad primum, non idem numero, sed idem specie. Iste tamen causarum circuitus inueniri nõ potest ſm ordinem, qui inuenitur in causis per se. Sic.n.necesse est peruenire ad vnum primum in quolibet genere causarum, vt probat in secundo Metaph. Quòd autem aqua generet ex igne, & ignis iterato ex aqua, hoc non est per se, sed per accidens. Non.n.ens per se generat vt ex ente in actu, sed ex ente in potentia, vt dicitur in 1. Physi. Procedendo ergo in causis per se non erit circulatio. Natura complutionis terrę causam agẽtem accipiemus calorem aeris, qui causatur ex sole, & non econuerso. Causam vero materialẽ aquam, cuius materia non est vapor, sed materia communis elementorum. Deinde cum dicit. (Tex. cõ. 5. le. 2. te. exp. vlt. & te. c. 6. le. 3. tex. ex. primæ tex. cõ. 77. lect. 14. te. ex. 2.)

ARGY. *Sunt autem rerum nonnulla quæ fiunt vniuersaliter, semper enim & omnes, aut eodem modo se habent, aut eodem fiunt pacto. Nonnulla sunt rursus, quæ semper quidẽ non fiunt eodem modo, fiunt tamen plerunque. Nam non*

omnis quidem mas homo barbam emittit, fit autem plerũque, vt homo mas barbam emittat, talium igitur & medium esse plerunque necesse est.

ANTI. Tex.cõ.26. *Sunt autem quædam, quæ fiunt vniuersaliter semper quidem, & in omni, aut se habent, aut fiunt semper. Alia vero semper quidem non, sed sicut frequenter funt, vt non semper omnis homo masculus barbatus, sed est sicut frequenter. Talium igitur necesse est & medium sicut frequenter esse.*

Ostendit qualiter diuersimode demõstretur per causam in his, quæ sunt semper, & in his quę sunt vt frequenter. Et circa hoc tria facit. Primo proponit quod intendit 2. probat propositum, ibi. {Si enim a de b.} Tertio epilogat quę dicta sunt, ibi {Quo modo quidem igitur &c.} Dicit ergo primo, ꝙ quædam sunt quæ vl'r fiunt, & quantum ad tempus, quia semper, & quantum ad subiectum, quia in omnibus {aut se habẽt,} sicut immobilia, quibus non expedit proprie fieri, {aut fiunt} sicut mobilia quæ semper eodem mõ se habẽt, vt patet in motibus cœlestibus. Quędã vero non fiunt sicut semper, sed sicut frequẽter. Et ponit de his exẽplum. Sicut ꝙ omnis hõ masculus efficitur quandoq; barbatus, nõ accidit semper, sed sicut frequenter. Sicut igit̃ eorũ, quæ sunt semper, oportet accipere mediũ semper, ita & taliũ, quæ sunt sicut frequenter oportet accipere mediũ sicut frequẽter. Deinde cũ dicit.

ARGY. *Nam si tam A de B, quàm B de C vniuersaliter prædicetur, & A de C necesse est, & semper, & de quolibet prędicari. Id enim est vniuersaliter prædicari, de omni, semperq; dici. At supponebatur A plerunque de C prędicari. Necesse est ergo medium etiam ipsum B conditionem eandem subire, ac esse plerunque. Erunt igitur & eorum, quę sunt plerunque, ea principia vacantia medijs, quæ plerunque sic sunt, vel fiunt.*

ANTI. *Si.n. A de B prædicatur vniuersaliter, & B de C vniuersaliter, necesse est & A de C semper, & de omni prædicari. Hoc enim erat vniuersaliter, & de omni, & semper. Sed suppositum est sicut frequenter esse. Necesse ergo est medium sicut frequenter esse, quod est in quo est B. Erunt igitur & eorum, quæ sunt frequenter, principia sine medio, quæcunque frequenter sunt sic aut fiunt.*

Probat ꝙ ad concludendum id quod est sicut frequẽter, necesse sit accipere mediũ ꝙ sit sicut frequenter. Detur enim oppositum, ꝙ accipiatur medium quod sit vniuersaliter, & semper, puta si a, quæ est maior extremitas, prædicetur vniuersaliter de b, quod est medium, & b de c, quod est minor extremitas, ex necessitate sequitur ꝙ a prædicetur de c vniuersaliter, & quantum ad tempus, & quantũ ad subiectũ, quod est semper & de omni prędicari. Vnde idẽ nunc dicimus vl'r prędicari, quod prędicari de omni, & semper. Sed suppositum erat ꝙ a prædicaretur de c, sicut frequẽter. Necesse est ergo, ꝙ mediũ quod est b accipiatur sicut frequenter existens. Sic ergo, patet ꝙ possunt accipi quædam immediata principia eorum, quæ sunt frequenter, ita ꝙ ipsa principia sint, aut fiant sicut frequenter. Huiusmodi tamen demonstrationes non faciunt simpliciter scire verũ esse quod concluditur, sed s'm quid. s. ꝙ sit verum vt in pluribus, & sic etiam principia, quæ assumuntur, veritatem habẽt. Vnde huiusmodi

Vides. 8. in prio. lec. 16. tex. exp. vlt. scientiæ demonstrant à scientijs, quæ sunt de necessarijs absolute quantum ad certitudinem demonstrationis.

Deinde cum dicit.

ARGY. *At.n quonã pacto ipsum quid est ad rõcinationis terminos accõmodatur, & quo mõ, vel est ipsius, vel non est demonstratio, diffinitione, satis antea pertractauimus.*

ANTI. Tex. cõ. 17. *Quomodo quidem igitur quod quid est inter terminos assignatum est, & qualiter demonstratio, aut diffinitio sit ipsius aut non, dictum est prius.*

Notanda epila. Epilogat quę dicta sunt, & dicit ꝙ iam supra dictũ est quomodo quod qd est, quod est aliqualiter idẽ ei, quod propter quid, assignatur inter terminos syllogisticos, dũ ostensum est qualiter singula causarum genera & in singulis diuersitatibus rerum, sint media demonstrationũ. Dictum est etiam qualiter eius quod quid est sit vel non sit demonstratio, vel diffinitio.

LECTIO XIII.

Diffinitionem substantialem ex his quæ semper insunt constare, quorum quodlibet in plus est, non tamen extra genus, & tot quousque omnia non sint in plus.

ARGY. *Nunc dicendum esse videtur, quo nam pacto venari nos oportet, quę hoc ipso quid est prædicantur.*

ANTI. *Quomodo autem oportet venari in eo quod quid est venientia, nunc dicamus.*

Postquam Philosophus ostendit qualiter quod quid est, & propter quid se habeant ad demonstrationẽ, hic ostẽdit quõ possint inuestigari. Et primo quõ inuestiget̃ quod qd est. Secundo quõ inuestiget̃ propter qd, ibi {Ad habendũ aũt &c. Circa primũ duo facit. Primo dicit de quo est intẽtio. Secũdo exequtur propositũ, ibi {Eorũ aũt igit̃, quæ insunt semper &c.} Dicit ergo primo ꝙ postquã dictũ est qualiter quod qd est cognoscat̃, & qualiter quod qd est vel propter qd accipiat̃ vt mediũ in demõstratione, nunc dicendũ est quõ oporteat inuestigare ea, quæ ponũtur in eo quod quid est. Deinde cum dicit.

Lect. 17. Expo. tex.

ARGY. *Eorum itaque, quæ semper cuique competunt, quædam extendunt se quidem ad plura, non tamen genus egrediuntur. Atque ea se ad plura extendere dico, quæ quãquam vniuersaliter cuique competunt, non tamen soli, sed etiam alij insunt. Est enim quoddam, quod omni competit trinitati. Id enim quod est, trinitati, & etiam num numero competit. At impar in est & ipsum quidem trinitati, & alijs etiam pluribus. Quinario nanque competit, non tamen genus egreditur. Quinarius enim numerus est, & nihil est extra numerum impar.*

ANTI. *Eorum igitur, quæ insunt vnicuique, quædam extenduntur in plus, non tamen erunt extra genus. Dico autem in plus esse quæcunque insunt quidem vnicuique vniuersaliter, at vero, sed & alij, vt est aliquid quod omni trinitati inest, sed & non trinitati. Sicut quod est inest trinitati, sed & non numero. Sed impar in est omni trinitati, & est in plus. Et nanque ipsis quinque inest, sed nõ extra genus. Quinque enim numerus est impar, nullum autem impar extra numerum est.*

Ostendit propositum & manifestat qualia oporteat esse illa quę accipiuntur ad ostendendum quod quid est. Secundo quomodo sunt inquirenda, ibi {Congruum autem est cum totum aliquod &c.} Circa primum tria facit. Primo pręmittit quandam diuisionem. Secundo proponit qualia oportet esse quæ accipiuntur ad constituendum quod quid est, ibi {Huiusmodi accipiẽda sunt &c.} Tertio probat, ibi {Quoniam autem ostensum est &c.} Circa primum considerandum est, ꝙ ea, quæ ponuntur in eo quod quid est, oportet ꝙ semper & vniuersaliter prædicentur, vt supra habitum est, & ideo accipiens ea, quæ prædicãtur, de vnoquoque, vt semper, dicit ꝙ inter ea, quædam inueniuntur, quæ extenduntur in plus ꝗ id, cui insunt, non tamen ita ꝙ inueniantur extra genus illud. Et exponit quid sit esse in plus, & dicit ꝙ in plus esse dicuntur quæcunq; vniuersaliter insunt alicui, non tamẽ

Lect. imme. seq. Lect. 2. tex. exp. 3.

ei soli,

ei soli, sed etiam alij. Datur autem per hoc intelligi aliud membrum oppositũ, quia. f. est aliquid quod extenditur in plus, & est extra genus. Et de hoc primo, ponit exemplum dicens, ꝙ est aliquid quod inest omni ternario, sicut patet de ipso ente quod quidem vniuersaliter inest, non tantum trinitati, sed etiam alijs, & non solum in genere numeri, sed etiã in his, quæ sunt extra genus numeri, impar vero inest omni ternario, & est in plus, qa etiã inest ipsi quinario, nõ tamen inuenitur extra genus ternarij, quod est numerus, quia etiam quinarius in genere numeri inuenitur, nihil autem quod sit extra genus numeri potest dici impar. Deinde cum dicit.

ARGY. *Talia igitur eousq; sumenda sunt, quousque tot fuerint sumpta primo, vt vnumquodq; quidem illorum pluribus competat, cuncta autem simul nõ ad plura sese extendant. Hanc enim necesse est substantiam rei diffiniendæ.*

ANTI. *Huiusmodi autem accipienda sunt vsq; ad hoc, quousque tot accipiantur, quorum vnumquodq; quidem in plus sit, omnia autem non sint in plus. Hanc enim necesse est substantiam rei esse.*

Ostendit qualia debent esse, quæ accipiuntur ad constituendum quod quid est. Et primo, proponit quod intendit. 2. manifestat per exemplum, ibi {Vt trinitati omni, &c.} Dicit ergo primo, ꝙ ad manifestandũ quod quid est, accipienda sunt talia, quæ quidem sunt semper & in plus, non tamen non extra genus, vsq; ad talem terminũ, vt primo quidẽ vnumquodq; quod accipitur sit in plus, omnia autem non sint in plus, sed conuertantur cum re, cuius quæritur quod quid est. Eius enim rationem necesse est significare quod quid est rei. Deinde cũ dicit.

ARGY. *Velut omni trinitati competit numerus impar primum vtroque modo, & quia non mensuratur numero, & quia non ex numeris constat. Id igitur iam ipsa trinitas est, numerus inquam impar primus, atq; hoc pacto primus. Horum. n. prima cæteris etiam vniuersis imparibus insunt, vltimum dualitati etiam cõpetit. At vniuersa simul nulli præter trinitatem numero competunt.*

ANTI. *Vt trinitati omni inest numerus impar primus vtrobique, & sicut quod non est non mensurari numero, & sicut non componi ex numeris. Hoc itaq; iam trinitas est, impar numerus primus, & sic primo. Horum enim vnumquodque, aliud quidem in imparibus omnibus inest, vltimum autem dualitati, omnia autem nulli.*

Manifestat quod dixerat per exemplum. Accipiamus enim ista quatuor, numerus, impar, primus vtroq; modo. Dupliciter. n. dicitur aliquis numerus primus, vno modo, quia non mensuratur aliquo alio numero, sicut per oppositũ patet, ꝙ quaternarius non est numerus primus, quia mensuratur dualitate, ternarius autem est numerus primus, quia non mensuratur aliquo numero, sed

2. modus. sola vnitate. Alio modo, dicitur aliquis numerus primus, quia non cõponitur ex pluribus numeris, sicut patet per oppositum, de septenario, qui primo modo est primus, non. n. mensuratur nisi vnitate, nõ autem est primus secundo modo, componitur enim externario & quaternario, sed ternarius non componitur ex pluribus numeris, sed ex sola vnitate, & dualitate. Sic ergo patet, ꝙ quodlibet prædictorũ quatuor conuenit vniuersaliter trinitati, quodlibet autem eorũ conuenit etiam alijs in genere numeri. Nam hoc quod dicitur numerus & impar conuenit omnibus numeris imparibus, vltimum autem. f. ꝙ sit primus vtroq; modo conuenit etiam dualitati, quæ nec mensuratur alio numero, nec cõponitur ex numeris, sed ex solis vnitatibus, vnde omnia ista simul iuncta significant quod quid est ternarius. Sed videtur ꝙ non requiratur ad diffinitionem ꝙ quælibet particula sit in plus, quàm diffinitum. Dicit. n. Philosophus in. 7. Metaph. ꝙ quũ peruenitur ad vltimas differentias erunt æquales differentiæ speciebus, nõ ergo oportet ꝙ differẽtia sit in plus quàm species. Quod etiam ratione videtur. Dicit enim Philosophus in. 8. Metaph. ꝙ ratio quæ est ex differentijs videtur esse speciei & actus. i. formæ, quia sicut ibidẽ dicitur, differentia respondet formæ, cuiuslibet autem speciei est propria forma quæ nulli alij cõuenit. Videtur igitur ꝙ differentia vltima non excedat speciem. Dicit etiã Philosophus in. 7. Meta. ꝙ nihil est aliud in diffinitione quàm genus & differentiæ, ꝙ possibile est diffinitionem ex duobus constitui, quorũ vnum sit genus, aliud differentia. Differentia antẽ non inuenitur extra propriũ genus, alioquin non esset diuisiua generis per se, sed per accidens, videtur ergo ꝙ differentia non excedat speciem. Sed dicendum est ꝙ si accipi posset differentia, quæ notificaret ipsam formam substantialem speciei, nullo modo differentia vltima esset in plus quàm species, vt rationes probant. Sed quia formæ essentiales non sunt nobis per se notæ, oportet ꝙ manifestentur per aliqua accidentia quæ sunt signa illius formæ. vt patet in. 8. Metaph. nõ autem oportet accipere accidentia propria illius speciei, quia talia oportet per diffinitionem speciei demonstrari, sed oportet notificare formam speciei per alia accidentia communiora, & ſm hoc differentiæ sumptæ dicuntur quidem substantiales, inquantum inducuntur ad declarandum formam essentialem, sunt autem cõmuniores specie, inquantum assumuntur ex aliquibus signis, quæ sequuntur superiora genera. Deinde cum dicit.

Dubium. Tex. cõ. 43. Lect. 12. tex. expo. 6. Tex. com. 6. Le. 1. t. ex. 8. Tex. cõ. 41. le. 12. t. ex. 5. Solu. Tex. cõ. 43. Lec. 12. tex.

Cum autẽ necessaria quidem sint ea, quæ hoc ipso quid est prædicantur, vt antea patefecimus, vniuersalia vanque necessaria sunt, trinitati vero, vel cuius alij sic competunt ea, quæ sumuntur, hoc modo necessario quidem trinitas ea, quæ diximus, erit. ARGY.

Quoniam autem ostensum est à nobis in superioribus, quòd necessaria quidem sunt in eo quod quid est prædicantia, vniuersalia aũt necessaria sunt, in trinitate autem, & in vnoquoq; alio, sic accipiuntur in eo quod quid est accepta, sic autem erit ex necessitate quidem trinitas hoc. ANTI. vide in annot.

Ostendit quod supra dixerat. Et primo, ꝙ oportet prædicta vniuersaliter & ex necessitate prædicari de ternario. 2. ꝙ ex prædictis constituatur ipsa essentia ipsius ternarij, ibi {Quòd autem substantia ex his, &c.} Dicit ergo primo quod quia superius ostensum est ꝙ ea, quæ prædicant in eo quod quid est ex necessitate insunt, quæcunque autem ex necessitate insunt vniuersaliter prædicantur, necesse est quòd siue de ternario siue de quocunque alio accipiantur prædicto modo ea, quæ prædicantur in eo quod quid, quòd ex necessitate & vniuersaliter prædicentur. Deinde cum dicit.

Substantiam autem hæc eius esse rationemue, ex hisce patere potest. Nam si id, quod assignauimus, non sit ipsius ratio trinitatis, necesse est ipsum quasi genus quoddam ipsius esse, aut nomine vocitatum, aut nomine carens. Igitur non trinitati modo, sed præter ipsam alijs etiam competet. Genus enim huiusce modi ponatur esse natura, vt insit potentia pluribus, atq; ad plura sese extẽdat. Quod si istud præter indiuiduas alij nulli competit rei, id erit profecto ipsa ratio trinitatis. Nam & hoc etiam supponatur, id cuiusq; substantiam esse, quod vltimum de indiuiduis tali dicitur modo. Quare similiter & in quibusuis alijs inerit cuiusq; ratio, quod hoc ostenditur modo. ARGY.

Quòd

ANTI. *Quòd autem substantia sit ex his, manifestum est. Necesse autẽ est nisi hoc esset trinitati esse, vt genus aliquod esse. Hoc autem nominatum, aut non nominatum erit. Igitur in plus quàm trinitati inesse. Concessum est enim huius esse genus, quod est secundũ potentiam in plus. Si itaq; nulli inerunt alij, quam atomis trinitatis, hoc vtique erit trinitatis esse. Supponatur enim hæc substantia vniuscuiusque esse, quæ est in illius atomis vltimum prædicamentum. Quare similiter & alij cuilibet sic demonstratiuorum eidem esse inerit.*

Ostendit ꝙ ex his quæ prædicto modo accipiuntur, cõstituatur essentia ternarij vel cuiuscunq; alterius, quia necesse est si hoc, quod supra positũ est, nõ esset ipsa substantia ternarij, cũ prædicetur in eo quod quid est, quod esset quoddam genus, vel nominatum, vel innominatũ. Non.n.cuilibet rationi est nomen impositũ. Et inde est ꝙ multa sunt innominata, tam in generibus, quàm in speciebus. Ideo aũt oportet ꝙ prædicta ratio sit genus ternarij si nõ significet essentiam eius, quia omne quod prędicatur in quid, aut est genus, aut diffinitio significans essentiam. Non est aũt possibile ꝙ sit genus, quia sequeretur ꝙ esset in plus quàm ternarius, hoc.n.supponimus esse genus, cuius potentia sub se cõtinet plures species. Habitum est autem ꝙ prædicta ratio nõ conuenit nisi atomis.i.indiuiduis sub ternario cõtinentis. Relinquitur ergo ꝙ prędicta ratio sit diffinitio significans essentiã ternarij. Hęc.n.supponitur esse essentiam vniuscuiusq; quę inuenitur in indiuiduis illius speciei. Similiter ſm prædictum modum prædicationis, sicut dictũ est de ternario, ita etiã est intelligendũ de quibuscunq; alijs, quibus demonstretur aliquid esse idem per modum prędictum.

LECTIO XIIII.

Modus venandi quod quid est ponens, cur diuisiuo vtatur processu ostendit, cum ipsum reprobauerit, ordinem item particularis diffinitionis docet.

ARGY. *Oportet autem, cum totum aliquod quispiam tractat, genus in ea diuidere, quæ sunt prima, atq; indiuidua specie, veluti numerum in dualitatem, trinitatemúe, deinde illorum eniti diffinitiones accipere, vt rectæ lineæ, circuli, atque anguli recti.*

ANTI. Tex. commen. 18. *Congruum autem est, cũ totum aliquod aliquis negocietur, departiri genus in atoma specie prima, vt est numerus in trinitatem, & dualitatem, postea sic illorum diffinitiones accipere tentare, vt rectæ lineæ, & circuli, & anguli.*

Postquam Philosophus ostẽdit qualia oportet esse ea, quæ cõstituunt diffinitionẽ significantem essentiam rei, hic ostẽdit qualiter debeãt inuestigari. Et circa hoc duo facit. Primo proponit modum maxime cõuenientem ad inuestigãdum ea, quæ sunt in diffinitione ponenda.s.per diuisionem generis. 2. ponit quendam aliũ modum per similia & differentia, ibi {Quærere autem oportet, &c.} Lect. 16. Circa primum duo facit. Primo ostendit ꝙ oportet vti diuisione generis ad inuestigandum particulas diffinitionis. 2. quid oporteat in tali inuestigatione obseruari, ibi {Ad consequendum aũt termini, &c.} Circa primũ duo facit. Primo ostendit veritatem. 2. excludit errorem, ibi {Nihil aũt oportet diuidentem, &c.} Circa primum tria facit. Primo ostendit qualiter per diuisionẽ generis inuestigentur diffinitionis particulæ. Secũdo quomodo processus diffinitionis sit vtilis ad propositum, ibi {Diuisiones autẽ quæ sunt, &c.} Tertio quomodo sunt cauenda ea, quæ circa hunc processum defectũ inducere possunt, ibi {Differt autem, &c.} Circa primũ duo facit. Primo

Lect. imme. seq. tex. ex-po. 6. Vbi supra tex. primæ.

ostendit ꝙ oportet vti diuisione generis ad diffiniendũ. Secũdo quomodo oportet accipere differẽtias, ibi {Post autem accepto, &c.} Dicit ergo primo quòd cũ aliquis vult negotiari ad diffiniendum aliquod totum.i.vniuersale, congruũ est vt primo diuidat genus in primas partes illius generis, quæ sunt indiuisibiles secundum speciem, puta quòd diuidat numerũ in binarium & ternarium, & hac diuisione pręmissa, per quã cognoscitur genus, tentet postea accipere diffinitionem singularum specierum, sicut etiam fit in alijs, puta in linea recta, & in circulo, & in recto angulo. Omnia n. hæc cõgrue diffiniuntur præmissa diuisione generis. Deinde cum dicit.

Post hoc sumpto quid nam sit genus, vtrum quantitas, an qualitas, proprios affectus per communes primos contemplari. Nam ea, quæ ijs accidunt, quæ componuntur ex indiuiduis, ex diffinitionibus innotescent, propterea quòd diffinitio simplex, quæ principium est omnium & ea quæ simplicibus accidunt, per se quidem ipsis solis, per ipsa vero cæteris competunt. ARGY.

Post hæc autem accipiendum quid genus sit, vtrum quantitatis sit, aut qualitatis, & proprias passiones speculari per communia prima. Compositis enim ex atomis conuenientia ex diffinitionibus erunt manifesta, propter quod principium est omnium diffinitionum quod simplex est, & simplicibus per se inesse conuenientia solum, alijs autem secundum illa. ANTI. vide in annot.

Ostendit qualiter sint accipiendæ, & dicit ꝙ postquã acceperimus per diuisionẽ generis in species quid sit genus, puta vtrum sit in genere qualitatis, vel quantitatis, oportet ad inuestigandũ differentias cõsiderare proprias passiones, quæ sicut dictum est, sunt signa manifestantia formas proprias specierum. Et hoc oportet primũ facere per aliqua communia. Si.n.nos congregemus accidentia ex generibus cõmunioribus, quæ hic dicuntur indiuisibilia, quia non resoluuntur in aliqua priora statim ex diffinitionibus eorũ erunt manifesta ea, quæ quærimus. Oportet.n.omnium diffinitionũ esse principiũ id, quod simplex est.i.genus cõe, hmõi simplicibus solũ per se insunt accidẽtia, quæ communiter inueniuntur in multis, omnibus aũt alijs conueniunt ſm illa. Sicut albũ & nigrum per se quidẽ conueniunt corpori terminato, & ſm hoc cõmune conueniunt & homini, & æquo, & quibuscunq; alijs. Vnde si oporteret accipere diffinitionem alicuius cui vniuersaliter conueniret albũ, puta diffinitionem niuis, oporteret recurrere ad genus communius, qđ est corpus terminatũ, & ex eo inuestigare causam albedinis, & ſm hoc ostẽderetur nobis quare nix vniuersaliter sit alba. Et ista causa poterit pertinere ad quod quid est niuis, puta inspissatio huiusmodi quę facit humidum terminari cum conseruatione lucis. Deinde cum dicit.

Lect. pręce capo. 4.

At qui diuisiones quæ per differentias proficiscuntur, vtiles sunt ad diffinitiones hoc pacto inuestigandas. Ipsas tamen non ostendere dictum est antea. Vtiles autẽ erunt hoc pacto solum ad ratiocinandum ipsum quid est, Atq; videbitur ipsa diuisio nihil facere prorsus, sed vniuersa statim accipere perinde atque si eadem ab initio sine diuisione, quispiam sumeret. ARGY.

Diuisiones autem quæ sunt secundum differentias, vtiles sunt in his, vt sic adeamus. Sicut tamen demonstrant, dictum est in prioribus. Vtiles autem sunt vtique sic solum ad colligendum quod quid est, & etiã videtur vtiq; nil vtile, sed mox videntur accipere omnia, tanquam si ex principio acceperit aliquis sine diuisione. ANTI. Tex. commen. 19.

Ostendit

Ostendit quomodo prædictus processus conferat ad diffinitiones, & dicit ꝙ ad hoc quod aliquis in prædicto modo procedat ad diffiniendum, i. diuidendo genus in species vtile est quod homo accipiat diuisionem generis per differentias. Sed tñ quo modo per hoc manifestetur quod quid est, dictũ est in præcedentibus. Sunt quidem vtiles prædictæ diuisiones ad accipiendũ quod quid est solum, sicut dictũ est, sed ad syllogizandũ quod quid est nihil videntur facere vt prius dictum est. Sed vñ quod diuidentes statim accipiant oĩa syllogizata, sicut si prius aliquis accepisset, antequã diuideret. Deinde cum dicit.

Lect. præce. Item supra lect. 4.

ARGY. *Refert autem, ea, quæ prædicantur primum, & posterius prædicari, veluti si animal mite bipes, animal bipes mite dicatur. Etenim si ex duobus omnis diffinitio constet, & vnum quid sit ipsum animal mansuetum, atque rursus ex hoc, & differentia fiat unum, homo inquam, uel quicquid tandem id sit, quod vnum efficitur, necesse est diuidentem petere semper.*

ANTI. vide in annot. *Differt autẽ aliquod prius, & posterius prædicamentorum prædicari, vt est dicere animal mansuetum bipes, & bipes animal mansuetũ est, & iterum ex hoc & differentia est homo aut quodlibet esse vnum sic. Vnde necesse est diuidentem repetere.*

Ostendit quid oporteat cauere ne circa prædictũ processum defectus accidat. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit quod oporteat cauere inordinationẽ. 2. ꝙ oporteat cauere diminutionem, ibi {Amplius aũt ad nil relinquendum, &c.} Dicit ergo primo, ꝙ multũ differt quid prius, & quid posterius prædicetur inter ea, quæ ponuntur in diffinitione. Potest.n. vno modo sic dici ꝙ homo est animal mansuetũ bipes. Alio modo potest ordinari, vt dicatur ꝙ homo est bipes animal mansuetũ. Et quòd hoc differat ad diffiniendum patet per hoc, quia oportet ꝙ omne quod diffinitur constituatur ex genere & differentia. Sic igitur si mansuetũ accipitur vt differentia animalis oportet ꝙ animal mãsuetum sit aliquid vnũ quod accipiatur vt genus ex quo & alia differentia quæ est bipes constituitur homo. Et eadem ratio est de quocunq; alio quod fit vnũ ex pluribus per se, & non per accidens. Sicut igitur differt ꝙ accipiatur hoc vel illud pro genere vel differentia, aut ꝙ accipiatur aliquid vt est differentia constitutiua generis & diuisiua eiusdẽ, ita differt ad diffiniendum ꝙ sic vel aliter partes diffinitionis ordinẽtur. Si.n. dicam ꝙ homo est animal mansuetum bipes, accipietur animal vt genus, mansuetum autem vt differẽtia constitutiua eius, bipes aũt vt differentia diuisiua ipsius. Econuerso autẽ erit si dicatur ꝙ homo est animal bipes mansuetũ. Quia igitur differentia ordinis facit differentia in quod quid est, consequens est ꝙ ille, qui diuidit, nõ solum supponat ea, quæ accipiuntur ad diffiniẽdum, sed etiam petat ordinem eorundem. Et sic manifestũ est ꝙ diffinitio nõ syllogizat quod quid est. Deinde cũ dicit.

ARGY. *Præterea hoc pacto duntaxat fieri potest, vt nihil eorũ prætermittatur, quæ sunt in diffinitione ponenda. Sumpto nanq; genere primo, si accipiatur aliqua diuisionũ inferiorum, non omne cadet in illam, ceu non omne animal, aut continuarum, aut diuisarum alarum est, sed volatile animal omne. Huius est.n. hæc differentia. Prima autem animalis ea est differentia, in quam omne animal cadit, & cuiusq; cæterorum similiter generum, & eorum, quæ sunt extra animal, & eorum quæ sub ipso sunt collocata, ceu volucris ea est differentia prima, in quam omnis volucris cadit, & piscis itidem ea, in quã omnis piscis. Hoc igitur si proficiscatur quispiam pacto, sciat nihil prorsus prætermisisse. Quod si non hoc modo procedat, & prætermittere eum necesse est, & idipsum quoque nescire.*

ANTI. *Amplius autem ad nil relinquendum in eo quid est, sic solum modo contingit. Cum enim primum accipitur genus, si quidem inferiorum aliquam diuisionem accipiat, non incidet omne in hoc. Vt non omne animal aut totalũ est, aut diuisum pennis, sed pennatum animal est omne. Huius enim differentia hæc est. Prima autem est differentia animalis, in quam omne animal incidit. Similiter autem est in vnoquoque aliorum, & in his quæ extra genus, & quæ sub ipsis sunt, vt in aue, in qua est omnis auis, & in pisce, in quo est omnis piscis. Sic igitur cum ambulans est, quid est scire, quando nil relictum est. Aliter autem relinquere est necesse, & non scire.*

Docet cauere diminutionẽ ostendens quomodo fieri possit vt nihil prætermitatur eorum, quæ requiruntur ad quod quid est, & dicit ꝙ hoc cõtingit fieri solum isto modo, quo dicetur. Ad cuius euidentiã considerandum est ꝙ omnes differentiæ superiorum generum pertinent ad quod quid est alicuius speciei. Nam inferius genus constituitur per differentiam diuisiuam superioris generis. Ad vitandum ergo diminutionem, oportet ꝙ nulla huiusmodi differentiarum prætermittatur. Prætermittitur aũt si aliquis accepto supremo genere, accipiat cõsequenter aliquã differentiã diuisam, nõ quidem ipsius supremi generis, sed alicuius inferioris. Quod quidem hoc modo cognosci potest, quia cum animal accipiatur aliquod supremum genus, si postea aliquis accipiat diuisionem alicuius de inferioribus generibus, non totũ quod continetur sub genere superiore cadet sub illa diuisione. Et ponit ad hoc exemplum, sicut non omne animal est vel totalum, vel diuisum pennis. Dicitur autem animal totalũ quod habet totas alas integras, & cõtinuas, sicut vespertilio. Diuisum pennis autem dicitur animal, cuius alę distinguũtur per diuersas pennas, sicut accipitris vel corui. Animali autem non habenti alas neutrum horum conuenit, sed omne animal volatile continetur sub altera harum differentiarum, quia sm prædictas differentias diuiditur hoc genus, quod est animal volatile. Sed prima, & immediata differentia animalis attendit ex hoc quòd omne animal cadit sub diuisione. Et ita est etiã de omnibus alijs generibus, siue accipiamus genera quę sunt extrinseca animali, sicut lapis & planta, siue illa, quę sub animali continentur, sicut auis & piscis. Prima tamen differentia auis attenditur sm differentiam, in quam incidit omnis auis, & eadem ratio est de pisce. Concludit ergo ꝙ si aliquis sic procedat in diuidendo, ꝙ totũ diuisum contineat sub partibus diuisionis, poterit homo cognoscere ꝙ nil est relictũ de his, quæ sunt necessaria ad diffiniẽdũ. Si aũt aliter procedatur, necesse est ꝙ aliqua relinquantur, & ꝙ homo non cognoscat se integraliter diffinisse.

Animal totalũ vel diuisum pennis.

LECTIO XV.

Non oportere diffinientem ac diuidentem omnia scire ostendit, quæ item obseruari oporteat diffinientem docet.

ARGY. *Non autem oportet eum, qui diffinit, ac diuidit, omnia scire, quæ sunt.*

ANTI. *Nihil autem oportet diffinientem omnia scire, quæ sunt.*

Postquam Philosophus ostendit veritatẽ circa diuisionem generis, quę sumitur ad diffiniendũ, hic excludit duos errores. Secundum, ibi {Omne aũt incidere.} Circa primum tria facit. Primo proponit exclusionem erroris, & dicit ꝙ non est necessarium ꝙ ille, qui diuidendo diffinit sciat omnia quæ sunt in mundo. Secundo ibi.

Quanquam

ARGY. *Quanquam nonnulli censent fieri non posse, vt quisquam vnquam differentia ad vnumquodq; cuiusq; sciat, nisi scierit vnumquodque. Sine vero differentijs nunquã fieri posse, vt quicquam sciatur. A quoque nanq; non differt quispiam, idem quod illud inquiunt esse, à quo vero differt, ab eo diuersum esse.*

ANTI *Et tamen impossibile quidam dicunt esse differentias cognoscere, quæ sunt ad vnumquodq;, non cognoscentem vnumquodque. Sine autem differentijs non esse vnumquodque scire. A quo enim non differt, idem esse huic, à quo autem differt, alterum ab hoc.*

Narrat opinionem errantiũ. Dicebant.n.quidam ꝙ nõ potest agnosci differẽtia alicuius ad omnia alia entia, nisi omnia alia entia agnoscant, vt patet in aliquibus duobus, quorum differentiam cognoscere nõ possumus, nisi vtrunq; cognoscamus. Addebant aũt ꝙ non est possibile ꝙ aliquid sciatur qd est, nisi cognoscatur dr̃ia eius ad omnia alia. Id.n.à quo aliquid non differt est idẽ ei, illud aũt à quo differt est alterũ ab ipso. Non aũt possumus scire quid sit vnumquodq;, nisi sciamus quid sit idem ei, & quid alterum ab eo. Et ſm hoc cõcludebant ꝙ non põt aliquid cognosci nisi omnia cognoscantur. Tertio ibi.

ARGY. *Primo igitur hoc est falsum. Non.n.quauis differentia res sunt diuersę. Complures enim insunt rebus eisdem specie differentiæ, sed non per substantiam, neque per se.*

ANTI. *Primum quidem igitur hoc falsum est. Non enim secundum omne differentiam alterum est. Multę enim sunt differentiæ in eadem specie, sed non secundum substantiam, neque per se.*

Improbat quod dictũ est dupliciter. Et primo quidẽ interimit hoc quod dictũ est, ꝙ illud à quo aliquid differt est alterũ. Loquimur.n. nunc de eodẽ & altero ſm essentiam, quã significat diffinitio. Manifestũ est autẽ ꝙ etiam in eadem specie sunt differentiæ multæ accidentales, quæ non diuersificant substantiam speciei, quã significat diffinitio, nec per se insunt. Vnde cõsequens est ꝙ non omnis differentia facit talem alteritatem, quam necessarium sit cognoscere ad diffiniendum. Secundo ibi.

ARGY. *Deinde, cum quispiam acceperit ea, quæ opponũtur, & differentiam & omne, aut in hanc partẽ, aut in illam cadere, sumpseritq; in altera parte rem eam, quam quærit esse, & idipsum cognouerit, nihil refert si sciat, nec ne, de quibus alię differentiæ prædicantur. Patet.n.eum habiturum esse rationẽ substantiæ, si sic proficiscens ad ea tandem peruenerit, quorum non est vlterius differentia.*

ANTI. *Postea cum accipiant opposita & secundum differentiam, & cum omne incidat hinc, aut inde, & accipiat in altero quod quæritur esse, & hoc cognoscit, nihil differt scire, aut nescire, in quibuscunque prædicantur de alijs differentiæ. Manifestum enim quoniam si sic vadens veniat in hæc, quorum non amplius est differentia, habebit rationem substantiæ.*

Improbat quæ dicta sunt alio modo. Cum.n.illę qui vult diffinire diuidẽdo accipiat oppositas differẽtias hoc modo ꝙ omne quod cõtinetur sub diuiso cadat sub hoc membro diuisionis, vel sub illo, & accipiat sub altero membrorũ id, cuius diffinitio quæritur, si hoc quod intendit diffinire, cognoscat sub illo mẽbro diuisionis contineri, nõ differt ad propositũ, vtrum sciat, vel nesciat ꝙ de quibusdam alijs rebus prædicentur oppositæ differentiæ. Puta si diuidã animal per rationale & irrationale, & accipiam propositũ sic hominẽ cõtineri sub rõnali, non requiritur ꝙ scientia, de quibus irrationale prædicetur, nec qualiter illa adinuicem differant. Manifestum.n. est quòd si aliquis sic ꝓcedat.s.diuidẽdo genus per primas differentias eius, & accipendo propositũ sub altero membro diuisionis quousq; perueniatur in illa, quæ vlterius diuidi nõ possunt essentialibus differentijs, sic procedens habebit diffinitionem substantię, quam quærebat. Decipiebãtur ergo prædicti homines ex eo ꝙ non distinguebant inter cognoscere aliquid in cõmuni & in speciali. Oportet enim ꝙ quicunq; scit quid est aliquid, cognoscat omnia alia in communi, non autem in speciali. Puta qui scit quid est homo, oportet ꝙ sciat hominẽ per hoc quod est animal distingui ab omnibus, quæ non sunt animalia, & per hoc quod est rationale distingui ab omnibus quę nõ sunt rationalia. Non enim oportet ꝙ illa cognoscat nisi secundum hoc commune, quod est animal, vel rationale. Deinde cum dicit.

Omne autem in ipsam diuisionem cadere, si sint ea opposita, quorum non est medium quicquam, non est postulatio. Necesse est enim omne in altero ipsorum esse, si illius est differentia. ARGY.

Omne autem incidere in diuisionem, si sunt opposita, quibus nihil interest, non est repetitio. Necesse.n.est omne in altero ipsorum esse, siquidem illius differentia est. ANTI.

Excludit secundum errorem. Posset.n.aliquis credere ꝙ quicunq; vtitur diuisione ad diffiniẽdum, indigeat petere ꝙ totũ diuisum cõtineatur sub membris diuisionis, sed ipse dicit ꝙ hoc non est necessarium si opposita, per quæ fit diuisio sint immediata, quia ſm hoc necessarium est, ꝙ totum diuisum sub altero oppositorũ contineatur dum tñ accipiantur primæ differentiæ alicuius generis. Differentiæ.n.quæ sunt immediatæ si cõparentur ad genus inferius, nõ sunt immediatæ si comparentur ad genus superius. Sicut par & impar sunt immediata si cõparentur ad numerũ, cuius sunt propriæ differentiæ, non aũt si comparentur ad quantitatem. Deinde cum dicit.

Ad extruendam autem, probandamúe per diuisiones diffinitionem, hæc tria sunt obseruanda. Primũ vt ea sumantur, quæ, hoc ipso quid est prædicantur. Secundum vt hæc adeo disponatur, vt primum in primo, secundum in secundo loco ponatur. Tertium vt hæc omnia sint. ARGY.

Ad construendum autem terminũ per diuisiones tria oportet coniecturari accipientem prædicantia in eo quod quid est, & hæc ordinare quid primum, aut secundum, hæc omnia sunt. ANTI. Tex.commen.21.

Postquam exclusit ea, quæ non requiruntur ad diuisiones diffiniti, hic ostendit quę ſm rei veritatem requirantur. Et primo ponit quod intendit. 2. manifestat propositum, ibi {Est autem horum vnum.} Dicit ergo primo ꝙ ad hoc quòd aliquis constituat terminum.i.diffinitionem per viam diuisionis, tria oportet considerare, quorum primum est, vt ea, quæ primo accipiuntur, prędicentur in eo quod quid est, secundo vt ordinetur quid sit primum & quid secundum, tertium est ꝙ accipiantur omnia, quæ pertinent ad quod quid est, & nihil eorum prętermittatur. Deinde cum dicit.

Atque primum istorum erit, si possumus quemadmodum ad accidens ratiocinari, ipsum inquam complectere, & per genus probare. ARGY.

Est autẽ horum vnum primũ per id, quod possumus sicut ad accidẽs colligere, quoniã est, & per genus probare. ANTI.

Manifestat propositum. Et primo ostẽdit quomodo tria prædicta possunt obseruari. Secundo ostendit ꝙ prędicta tria obseruata sufficiãt, ibi {Manifestum est aũt.} Circa primum tria facit. Primo ostendit quomodo obseruatur primum, & dicit ꝙ vnum horum, quòd.s.accipiantur

piantur ea, quæ prædicantur in eo quod quid est obseruatur, primo quidem per hoc ꝙ homo potest inducere syllogismos quòd id, quod assumitur insit, sicut cum disputatur ad problemata de accidente. Secundo, vt ostendatur quod prædicatur in eo quod quid per se, quibus disputatur ad problemata de genere. Secundo ibi.

ARGY. *Secundum fiet si ipsum primum sumpserimus. Hoc autem erit, si id accipiatur quod tale est, vt ipsum quidem omnia sequatur, omnia autem ipsum non econtra sequatur. Necesse est.n.aliquid esse tale, quo sumpto idem iam erit, & in inferioribus modus. Id.n.erit secundũ quod cæterorum est primum. Et id etiam tertium, quod est hærentium primum. Supero nanq; sublato, id, quod hæret cæterorum erit primum, vt patet. Et in cæteris eodem modo.*

ANTI. *Ordinare autem sicut oportet, si primum accipiat. Hoc autem erit, si primum accipiatur, quod omnibus inhæret, illi autem non omnia. Necesse est.n.aliquid esse huiusmodi. Accepto autem hoc, erit idem in omnibus inferioribus modus. Secundum autem aliorum primũ erit & tertium habitorum. Remoto enim quod est sursum habitum, aliorum primum erit. Similiter autem est & in alys.*

Manifestat quomodo obseruetur ſm.s.debita ordinatio partium, & dicit ꝙ tunc ordinantur partes diffinitionis sicut oportet, si aliquis primo accipiat id, quod est primũ, & hoc erit si aliquis homo primo accipiat id, qđ consequitur alia posterius accepta, & nõ econuerso. Hoc enim est cõmunius & prius. Necesse est aũt aliquid huiusmodi accipi in diffinitionem tanquã genus, puta cum dicitur homo est animal gressibile bipes. Si.n.est gressibile bipes, est animal, sed nõ econuerso. Cũ ergo iam acceperimus animal tanquã primũ, idem modus obseruandus est in ordinatione inferiorũ. Accipietur.n.quasi ſm in diffinitione illud, quod ſm rationem præmissam erit primũ inter omnia sequentia, & similiter accipietur tertium id, quod est primum respectu habitorum.i.consequentiũ. Semper.n.remoto superiori, illud quod est habitum.i.immediate consequens, erit primum oĩum aliorum. Et ita est etiã in omnibus alijs, puta in quarto, & in quinto si tot oporteat partes diffinitionis esse. Tertio ibi.

ARGY. *Patebit aũt hæc omnia esse, quod erat tertium, si sumpserimus primum ipsum per diuisionem omne, aut hoc, aut hoc animal esse. Esse autem hoc, & rursus totius differentiam huius extremi vero non vlterius differentiam esse, vel etiam statim cum vltima differentia ab ipso toto, nihil differre id specie.*

ANTI. *Quòd aũt hæc omnia sint manifestum est ex hoc, quod recipimus primum quidem secundũ diuisionem, quoniam omne est aut hoc, aut illud. Est autem hoc, & iterum totius differentia, à toto nil differre specie amplius hoc.*

Manifestat qualiter possit tertiũ obseruari, & dicit ꝙ manifestum erit omnia, quæ pertinent ad quod quid est accipi in diffinitione ſm modum supra dictũ ex hoc ꝙ diuidendo aliquod genus accipimus primas differentias sub quibus diuisum vniuersaliter cõtinetur, sicut omne animal est hoc, vel illud, puta rationale vel irrationale, & accipiamus quod intẽdimus diffinire esse hoc, puta rationale. Et iterũ accipiemus hoc totum.s.animal rationale, & diuidemus ipsum per differentias proprias, sed qñ iam deuenimus ad vltimã differentiã, iam nõ erit diuidere per alias differentias specificas, sed statim vltima dña addita, hoc, cuius diffinitio quęrit, in nullo differet specie à suo toto.i.rõne congregata ab oĩbus partibus acceptis, sicut homo nõ differt specie ab aliquo eorũ, de quibus prędicatur animal rõnale mortale. Deinde cũ dicit.

ARGY. *Patet enim neq; plus oportet quicquam additum esse. Omnia nanq; sumpto hoc ipso quid est prædicantur, neq; quicquam deesse. Nam aut genus, aut differentia esset. At genus est ipsum primum, & hoc cũ differentiys simul est sumptum. Differentia etiam vniuersæ sunt sumpta, nulla enim prorsus posterior est. Specie nanque differret ipsum extremum. At hoc dictum est non differre.*

ANTI. *Manifestum enim est, quoniam neq; plus hoc apponitur. Omnia enim in eo quod quid est accipiuntur horum neq; deficere nihil. Aut enim genus, aut differẽtia vtiq; esse. Genus quidem igitur est, primum, & cum differentijs prius acceptum est, differentia autẽ omnes continentur. Non enim amplius sunt vltima. Specie enim differret & vltimum. Hoc autem est dictum non differre.*

Ostendit ꝙ tria prædicta obseruata sufficiant ad diffiniendum, ꝙ diffinitio neq; superfluum neq; diminutũ habebit. Quòd aũt non apponatur aliquid plus quàm debeat, manifestum est per primum trium prędictorũ, quia scilicet accepta sunt solũ ea, quę prædicantur in eo quod quid, & talia necesse erat accipere. Similiter etiam manifestum est ꝙ nihil deficit. Aut.n.deficeret genus, aut differentia. Sed ꝙ genus non deficiat, patet ex.2.trium dictorum. Acceptum est.n.primum id, sine quo non sunt alia, & potest esse sine alijs, & hoc est genus, & cum genere postea acceptæ sunt differentiæ. Sed ꝙ differentiæ omnes sunt acceptę patet per tertium prædictorũ trium, quia nõ amplius potest accipi posterior differentia post illam cuius diximus non esse etiã differentiam, quia iam sequeretur ꝙ vltimum acceptũ adhuc differret differentia essentiali, cum tamen dictum sit, ꝙ nõ differat. Similiter etiam ex præmissis patet ꝙ nõ intermittatur aliqua differentia in medio, per hoc.s.ꝙ semper accipiuntur primæ differentiæ. Vnde relinquitur ꝙ sufficiant tria prædicta ad diffiniendum obseruari.

LECTIO XVI.

Verus venandi quod quid est modus exponitur, diffinitionem item vti metaphoris nequaquam conuenire ostenditur.

ARGY. *Quærere autem oportet inspiciendo, primũ ad ea, quæ sunt similia, & nullum inter se differentiam habent, quid nam idem habeant vniuersa. Deinde ad alia, quæ sub eodem cum illis genere collocãtur, & sunt quidem eiusdem inter se speciei, ab illis autem, specie sunt diuersa. Atq; si in ijs accipiatur aliquid penitus idem, & in alijs simili modo. Rursus considerandum est si in ys, quæ sunt sumpta, sit aliquid idem, quousq; ad vnam rationem fiat accessio. Hæc enim erit ipsius diffinitio rei. Quod si non ad vnã rationem, sed ad duas, vel plures itur, patet id quod quæritur, non vnum quid esse, sed plura.*

ANTI. Tex. comment. 21. *Quærere autem oportet intendẽtem in similia & in differentia. Primum quidem omnia idem habeant, postea iterum in alteris, quæ in eodem quidem genere sunt cum illis, sunt autem ipsis quidem idem specie, illorũ autem altera. Cum autem in his accipiatur quid habeãt omnia idem, & in alijs similiter, in acceptis iterum similiter intendendũ, si idem sit, quousq; in vnam conueniunt rationem. Hæc aũt erit diffinitio. Si vero non vadit in vnam, sed in duas, aut plures, manifestũ est quòd vtiq; non est vnum aliquod, quod quęritur, sed plura.*

Postquã Philosophus docuit inuestigare quod quid est ſm modum maxime cõgruum, qui est per diuisionẽ generis, hic docet inuestigare quod quid est alio modo. Et circa hoc tria facit. Primo docet prædictum modum inuestigandi.2.manifestat per exemplũ, ibi {Viputa dico,} Tertio probat hunc modum esse cõuenientem, ibi {Semper

{Semper autem est omnis diffinitio.} Dicit ergo primo quòd si aliquis inquirit diffinitionem alicuius rei, oportet ꝙ attendat ad ea, quæ sunt similia illi, & etiam ad ea, quæ sunt differentia ab illa re, quod quidem qualiter fieri debeat ostendit subdens, quod primo oportet circa similia considerare quid idem in omnibus inueniatur, puta quid idē inueniatur in omnibus hominibus, qui omnes conueniunt in hoc, quod est esse rōnale. Postea considerandum est iterum in alijs, quæ conueniunt cum primis in eodē genere, & sunt subinuicē idem specie, sunt autem altera specie ab illis, quæ primo accipiebantur, sicut æqui ab hominibus, oportet etiam accipere quid sit idem in his. s. equis, puta hinnibale. Cum ergo accipiatur quid sit idem in omnibus his. s. hominibus, quia rationale, & quid sit idem similiter in omnibus. s. equis hinnibile, iterum considerandum est si aliquid est idem in istis duobus acceptis. s. in rationali, & quia hinnibili. Et ita est considerandum, quousq; perueniatur ad aliquam vnam rationem communem. Hæc. n. erit diffinitio rei. Si vero talis consideratio non inducat in vnam rationem cōmunem, sed inducat in duas rationes diuersas, aut etiā in plures, manifestum, erit, ꝙ id, cuius diffinitio quæritur non erit vnum s̃m essentiam, sed plura, & ita non poterit habere vnam diffinitionem. Deinde cum dicit.

ARGY. *Veluti si quæratur, quid nam sit magnitudo animi, considerandum est in aliquibus, quos quidem scimus esse magnanimos, quid nam habeant vnum omnes quo pacto tales esse dicuntur. Ceu si Alcibiades fuit magnanimus, & Achilles, ac etiam Aiax, quid vnum omnes habebant? Atqui id est eos effectos contumelijs non perferre. Nam primus intulit bellum, secundus iratus se à socijs defendis seiunxit, tertius sibi mortem consciuit. Rursus in alijs considerandum est, vt Lysandro ac Socrate, quid nam & istis inerat vnum? Atqui id est æqualiter sese habere in secundis atque aduersis rebus fortunæ. His sumptis considero quidnam idem habeant hæc, æquabilitas inquam in rebus fortunæ, & non patientia, cum contumeliæ afferuntur. Quod si nihil habeant idem, duæ profecto magnanimitatis species erunt.*

ANTI. vide in annot. *Vt puta si quid est magnanimitas quærimus, intendendum est in quosdam magnanimos, quos scimus quòd habeant vnum omnes inquantū sunt huiusmodi. Vt magnanimus Alcides est, aut Achilles, aut Aiax, quid vnum omnes habent? non tolerare iniuriam. Hic quidem enim dimicauit, ille vero insaniuit, hic autem interfecit seipsum. Iterum idem est in alteris, vt in Lysandro, & Socrate, si iam differentes prosperitati, & improsperitati, hæc duo accipiens intendendo quid idem cōmune habent? aut impossibilitas quæ est circa fortunas, aut non tollerantiam iniuriarum. Si vero nullum sit, duæ species vtiq; erunt magnanimitatis.*

Manifestat quod dixerat per exemplum, & dicit, ꝙ si quæramus quid est magnanimitas? debemus attendere ad quosdam magnanimos, vt sciamus quid vnum habēt in seipsis inquantū magnanimi sunt. Sicut Alcides. i. Hercules dictus est magnanimus, & etiam Achilles, & etiam Aiax, qui omnes habent vnum quid commune quod est non sustinere iniurias. Cuius signū est, quia Alcides non sustinens iniurias dimicauit, Achilles vero in insaniā versus est propter iram, Aiax autem interfecit seipsum. Iterum debemus considerare in alijs, qui dicuntur magnanimi, sicut in Lysandro, aut Socrate. Habent. n. hoc commune ꝙ non mutabantur propter prosperitatem fortunæ, & per infortunium, sed indifferentes se habebant in vtrisque. Accipiamus ergo hæc duo. s. impossibilitatem à fortuitis casibus, & non tolerare iniurias, & consideremus si est aliquis commune eis. In hoc. n. consistit ratio magnanimitatis. Sicut si dicamus ꝙ vtrunque contingit propter hoc, ꝙ aliquis existimat se dignum magnis. Ex hoc enim contingit ꝙ homo non patiatur iniurias, & ex hoc cōtingit ꝙ & continuit mutationem exteriorū bonorum tanquam minimorum. Si autem nihil commune inueniretur illis duobus acceptis, nō esset vna species magnanimitatis, sed duæ. Vnde non posset dari vna communis diffinitio. Deinde cum dicit.

ARGY. *Omnis autem diffinitio vniuersalis est semper. Medicus enim non diffinit salubre cuidam oculo, sed aut omni, aut specie determinato.*

ANTI. *Semper enim omnis diffinitio vniuersalis. Non enim in quodam oculo dicit sanabile medicus, sed aut in omni, aut in specie determinans.*

Ostendit præmissum modum inueniendi quod quid est esse conuenientē. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit hunc modum cōuenientem. Secundo ostendit quid oportet in hoc modo vitare, ibi {Si autē neq; disputare.} Circa primū duo facit. Primo ostendit prædictum modum esse conuenientem quantum ad terminum, prout. s. peruenitur ad aliquid cōmune. 2. quātum ad processum, prout. s. procedit̃ in prædicto modo à particularibus, ibi {Facilius quę est singulare.} Dicit ergo primo ꝙ conuenienter dictum est, ꝙ oportet inquirentes quod quid est peruenire ad aliquod cōmune, quia omnis diffinitio datur de aliquo secundum quòd consideratur in vniuersali, non autem s̃m quòd cōsideratur in hoc singulari, vel in illo. Non enim medicus diffinit quid sit sanum in hoc oculo huius hoīs, sed vel in vniuersali simpliciter quantum ad omnes, vel distinguit sanum secundum diuersas species, puta cum dicit hoc esse sanum cholericis, illud autem flegmaticis. Deinde cum dicit.

ARGY. *Atque facilius est singulare diffinire, quàm vniuersale. Quapropter, à singularibus ad vniuersalia oportet ascendere, æquiuocationes enim in vniuersalibus magis latent, quàm in ijs, quæ non differunt.*

ANTI. *Facilius enim est singulare diffinire quàm vniuersale. Vnde oportet ex singularibus in vniuersalia ascendere. Nanque æquiuocationes latent magis in vniuersalibus, quàm in differentibus.*

Ostendit prædictum modū esse conuenientem quantum ad processum quo. s. proceditur à minus communibus ad maius commune. Et hoc dupliciter. Primo ratione facilitatis. Proceditur. n. disciplina à facilioribus. Facilius autem est diffinire singulare. i. aliquod minus commune, quam vniuersale quod est magis cōmune, inquantum. s. in vniuersalibus quæ sunt minus determinata magis latent æquiuocationes, quàm in illis quę sunt indifferentia, & quæ non diuiduntur per differentias specificas. Et ideo oportet à singularibus diffiniendo ascendere ad vniuersalia. Secundo ibi.

ARGY. *Vt autem in demonstrationibus ratiocinandi forma, sic in diffinitionibus dilucidit as insit oportet. Quæ quidem fuerit, si seorsum id diffiniat quispiam, quod in pluribus generibus est, per ea, quæ in vnoquoq; dicuntur, veluti simile nō omne, sed id, quod in coloribus est, & figuris, & acutū similiter, quod est in voce, & sic ad ipsum commune proficiscatur, cauens ne æquiuocationem offendat.*

ANTI. Vide in annot. *Sicut in demonstrationibus oportet syllogizari esse, sic & in terminis certa. Hoc autem erit, si per ea, quæ singulariter dicuntur, sit in vnoquoque genere diffinire separatum,*

ratim, vt simile non omne, sed in coloribus, & figuris, & acutum quod in voce est. Et sic necesse ire timentem, ne æquiuocatio contingat.

Ostendit idem ex ratione euidentiæ. Sicut.n.in demonstrationibus oportet syllogizari præsupponendo aliquid, quod est euidens & manifestum, sic etiam & in terminis.i.in diffinitionibus. Non.n.potest aliquis deuenire in cognitionem alicuius ignoti nisi per aliquod notum, siue aliquis intẽdat cognoscere quia est, quod fit per demonstrationem, siue quid est, quod fit per diffinitionem. Hoc autem contingit, vt.s.præexistat aliquod euidens, si sit.i. contingat separatim diffinitionem diffiniri per ea, quæ singulariter dicuntur.i.quæ proprie conueniunt, distinctè huic, vel illi, sicut si aliquis velit notificare quid est simile, non considerabit ad omne id, quod potest simile dici, sed de quibusdã similibus, puta quomodo dicatur simile in coloribus, & quomodo dicatur simile in figuris. Dicitur.n.simile in coloribus ex vnitate coloris, dicitur aũt simile in figuris ex eo ꝙ anguli sunt æquales, & latera proportionabilia. Similiter etiam in alijs si velit diffinire acutum non respiciet ad omne quod dici potest acutum, sed respicit ad acutum ſm quòd dicitur in voce. Et per hunc modum patet quòd aliquis diffinire intendens refugit statim ne contingat æquiuocatio. Et per hoc patet esse cõuenientem modum diffiniendi, quo ex inferioribus proceditur ad commune, inquantũ.s.in specialibus specialia diffinire facilius est, & magis in talibus potest esse nota vniuocatio. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quod si neque differere translationibus oportet, patet neque diffinire oportere, aut translationibus, aut hisce, quæ per translationem dicuntur. Erit enim necessitas vt translationibus differatur.*

ANTI. *Si autem neque disputare in metaphoris, neque quæcunque dicuntur in metaphoris. Disputare enim necesse erit in metaphoris.*

Excludit modũ procedendi in diffinitionibus. Et dicit quòd sicut non oportet disputare per metaphoras, ita etiam nõ oportet diffinire per metaphoras, vtpote si dicamus ꝙ homo est arbor inuersa, nec oportet diffinitionibus assumere quæcunq; metaphorice dicũtur. Cum.n. diffinitiones sint principia & efficacissima media in disputationibus, si diffinitiones darentur per metaphoras, sequeretur qđ oporteret ex metaphoris disputare. Hoc autem fieri non debet, quia metaphora accipitur ſm aliquid simile, non autem oportet vt id quod est simile secundum vnum, sit simile quantum ad omnia.

LECTIO XVII.

Quomodo inuestigari oporteat ipsum propter quid, tribus quasi regulis docet.

ARGY. *Vt autem facultatem habeamus mediorum ad ea demonstranda, quæ proponuntur, peruestigare oportet, & ea quæ animantibus apertis inspiciuntur, & ipsas quoq; diuisiones, atq; sic peruestigare oportet supposito genere communi omnium, ceu si animalia sint ea, quæ considerantur, quæ nam omni competunt animali. Quibus sumptis rursus identidem peruestigare oportet, quę nam cæterorũ primo cuilibet insunt, veluti si id sit auis, quę nam omnem auem sequuntur. Et sic semper quæ nam propinquissimo competunt. Patet enim nos posse iam dicere propter quid insunt ea, quę competunt hisce, quę sub ipso communi sunt collocata, vt propter quid homini cõpetunt, aut æquo. Sit autem animal quidem B, in A vero ponantur ea, quæ animal omne sequuntur, his autem in locis, in quibus C E D, literæ designantur, animalia singula collocentur. Patet itaque propter quid A competit ipsi C propter B nanque competit. Et similiter cæteris.*

ANTI. *Ad habendum autem problemata, eligere oportet decisiones, & diuisiones. Sic aũt eligere subiectũ genus cõmune omnium consimilium, vt si animalia sunt, quę cõsiderantur, qualia omni animali sunt. Acceptis aũt his reliquorum omni qualia inhærent, vt si hoc est auis, qualia inhæreant omni aui, & sic semper proximo. Manifestũ.n.& quoniam habebimus iam dicere propter quid insunt inhærentia is quæ sunt sub communi: vt propter quid homini, aut æquo insunt. Si autem animal in quo A, B autem inhærentia omni animali in quibus autem sunt C D E, sint quædam animalia. Manifestum igitur est propter quid est B in D: propter A enim, similiter & in alys, & semper in alijs deorsum eadem ratio est.*

Postquam ostendit Philosophus quõ oportet inuestigare quod quid est, hic ostendit quõ oportet inuestigare propter quid. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit quõ oporteat inuestigari propter quid. 2. mouet quasdã quęstiones circa ipsum ꝑpter quid: ibi {De causa, aũt & cuius est causa.} Circa primum duo facit. Primo ostendit quomodo alicuius quæstionis propositæ possit inuestigari propter quid. 2. ostendit quomodo diuersæ quæstiones cõmunicant in propter quid: ibi {Eadem aũt problemata} Circa primũ duo facit. Primo docet accipere ꝑꝑ quid accipiendo cõmune vniuocum. 2. accipiendo commune analogum: ibi {Amplius aũt alius modus.} Circa primum duo facit. Primo docet inuestigare ꝑꝑ quid accipiendo cõmune vniuocum, quod est genus nominatũ. 2. accipiendo quodlibet aliud cõmune: ibi {Nunc quidẽ igiť, &c.} Dicit ergo primo ꝙ ad hoc ꝙ habeamus propter quid circa singula problemata, quæ ponuntur, oportet considerare diuisiones & subdiuisiones, & sic ad singula procedere disputãdo supposito cõmuni genere. Vt si aliquis velit cõsiderare propter quid aliquid cõueniat aliquibus animalibus oportet accipere qualia sunt quæ cõueniunt omni animali. Quibus acceptis, oportet iterato accipere ſm diuisionem qualia sunt, quæ consequunť primo ad aliquod cõmune, quæ sub animali continenť, puta qualia cõsequuntur ad oẽm auem, & sic semper debemus ꝑcedere accipiendo id quod est primũ, in quod.s.fit immediate diuisio, quod supra obseruabatur in diuisionibus, quibus ꝑceditur ad inuestigandũ quod quid est. Sic ergo procedendo manifestũ est ꝙ semper poterimus dicere propter quid aliqua insunt his, quæ continentur sub aliquo cõmuni, vt si velimus scire ꝑpter quid aliqua insunt homini & æquo: puta somnus & vigilia. Sit ergo animal in quo est a, quod est medium: b aũt, i. maior extremitas accipiatur pro his quę inhęrent omni animali, sicut somnus & vigilia, quædam aũt animaliũ species, puta homo, equus, bos, accipiantur vt minor extremitas.s. c d e. Sic ergo manifestum est ꝑꝑ quid b, id est somnus, vel vigilia sit in d, puta in homine, quia propter a, id est propter hoc quòd homo est animal. Et similiter est faciendum in alijs, & in omnibus est eadem ratio obseruanda. Huiusmodi autem documenti ratio est, quia subiectũ est causa propriæ passionis. Et ideo si volumus inuestigare causam alicuius passionis, propter quam insit quibusdam rebus inferioribus, oportet accipere commune quod est proprium subiectũ, per cuius diffinitionem accipitur causa illius passionis. Deinde cum dicit.

Le.imme. seq.

Lect.14.

ARGY. *Eadem autem est semper, & in alijs ratio, atque nunc sic, dicimus per tradita nobis nomina communia rebus. Oportet aũt non solum in ijs ipsis dicto modo considerare,*

sed

sed etiam si aliquid aliud uideatur commune competens, & idipsum accipere, deinde sumere & ea, quæ ipsum sequuntur, & ea, quæ hoc sequuntur, ueluti cornigeris competit sericium habere, superioribusq; vacare dentibus. Sumantur igitur hæc, & rursus accipienda sunt ea, quibus competit, sequiturq; genere cornua. Patet enim propter quid illis competunt ea, quæ diximus. Nam ob idipsum illis inerunt, quia cornua gerunt.

ANTI. Tex.commen.23. *Nunc quidem igitur secundũ ea, quæ assignantur communia nomina, dicimus. Oportet autem non solum sic considerare, sed & si aliud aliquid accipitur commune, accipientes si aliquibus hoc inhæreat, & qualia hoc sequantur. Vt cornua habentia hoc habere ventres, nõ vtrobiq; dentes esse. Iterum cornua habere quædam sequuntur. Manifestum est enim propter quid est in illis quod dicitur, propter id sunt quod cornua habent.* vide in annot.

Ostẽdit quomodo oportet inuestigare ꝑp quid est reducendo in aliquod cõmune, quod nõ sit genus nominatum, & dicit ꝙ ea, quæ supra dicta sunt, dicuntur ſm illa cõmunia, quibus nomina sunt assignata, sed oportet non solũ sic in talibus cõsiderare, sed & si quid aliud appareat cõmune quod insit aliquibus etiam si nõ sit genus, vel si non sit nominatũ. Deinde oportet cõderare ad quæ hoc cõmune consequatur, & quæ sunt quæ consequantur ad hoc cõmune innominatum acceptum. Sicut habere cornua est quoddã commune, cui non est nomen impositũ, & quod nõ est genus. Ad hoc aũt commune sequuntur, duo quorũ vnum est, ꝙ omne animal habens cornua habet multos ventres propter necessitatem ruminationis, quorum vnũ vocatur echinus in interioribus existens, asper & capedinem habens, vt dicitur in libro de Historijs animalium. Aliud aũt quod consequitur ad animalia habentia cornua est ꝙ non habeãt dentes in vtraq; mandibula, sed solũ in inferiori, quia materia dentium cõuertitur in cornua. Item considerandũ est ad quæ animalia consequãtur habere cornua, puta bouem, & ceruũ. Sic.n. manifestum erit propter quid hæc animalia habent illas proprietates, quia.s. habent cornua. Deinde cum dicit.

ARGY. *Et insuper alius modus peruestigandi per similitudinem rationis. Non enim potest vnum quippiam idem sumi, quod quidem sepium, & spina, & os appellare oportet. Inerunt autem & ijs, atque sequenter aliqua, quasi talis sit vna quadam natura.*

ANTI. *Amplius autem alius modus est secundum analogum. Eligere.n. vnum idem non est accipere quod oportet vocare sepion, & spinam, & os. Sunt autem quæ sequuntur, & hoc, tanquam natura vna huiusmodi existente.*

Ostendit inuestigare propter quid reducendo ad aliquod cõmune analogum, & dicit ꝙ alius modus inuestigandi propter quid est eligere cõmune ſm analogum.i. proportionem. Contingit.n. vnũ accipere analogũ quod est idem ſm speciem, vel genus, sicut os sepiarum quod vocatur sepion, & spina piscium, & ossa animalium terrestrium. Omnia.n. ista conueniunt ſm proportionẽ, quia eodem modo se habent spinæ ad pisces, sicut ossa ad terrestria animalia. Ad hoc autem cõmune analogum, quędam consequuntur propter vnitatem proportionis, sicut si cõmunicarent in vna natura generis vel speciei, sicut esse coopertum carnibus. Deinde cum dicit.

ARGY. *Eadem autem sunt nonnulla eorum, quæ proponuntur multipliciter. Quædam enim ex eo sunt ea, quia medium idem habent, veluti quia sunt omnia antiperistasis. Atq; horum nonnulla sunt eadem genere, quæcunque differentias habent, ex eo, quia sunt diuersorum, vel alio modo, vt propter quid resonat, aut propter quid apparet, & propter quid iris existit. Vniuersa enim hæc idem sunt propositum genere, omnia nanque sunt plane reflexo, sed specie sunt diuersa.*

ANTI. Tex.commen.24. *Eadem autem problemata sunt, quæ quidem idem medium habent. Amplius vt quoniam omnia antiperistasis, horum autem quædam genera sunt eadem, quæcunq; habent differentias, ex quo aliorũ, aut aliter sunt, vt propter quid echo, aut propter quid forma apparet, & propter quid iris. Omnia enim hæc vnum problema sunt genere, omnia enim repercussio sunt, sed specie altera.*

Ostendit quomodo multa problemata conueniunt in eo quod est propter quid. Et primo, quantum ad vnitatem medij. 2. quantum ad ordinem mediorũ, ibi {Alia autem.} Dicit ergo primo, ꝙ quædam problemata sunt eadem, inquantum.i. conueniunt in eo quod est propter quid, ꝑpter hoc ꝙ habent idem medium. Sicut per hoc mediũ quod est antiperistasis.i. contra resistentia, vel repercussio multa demonstrantur. Sunt autem quædã eadem non simpliciter, sed genere, quæ quibusdam differentijs diuersificantur, quæ sumuntur vel ex diuersitate substantiorũ, vel ex diuersitate modi fiendi. Sicut si quæratur ꝑpter quid fit echo, aut propter quid apparet.s. aliquid in speculo, vel propter quid generatur iris. Omnia enim ista sunt idem problema quãtum ad medium propter quid, quod est idem genere. Omnia.n. causantur ex repercussione. Sed repercussiones differunt specie. Nam echo fit per repercussionem aeris moti à corpore sonante ad aliquod corpus concauum. Apparitio autem rei in speculo fit propter hoc ꝙ in mutatio medij repercutitur ad speculum. Iris autem fit propter hoc quòd radij solares repercutiunt ad vapores humidos. Deinde cũ dicit.

ARGY. *Quædam autem differunt ex eo, quia medium est sub alio medio, veluti propter quid Nilus, decrescente mense, magis affluat aquis? quia mensis decrescens similis magis hyemis est. Propter quid mensis decrescens, similis magis hyemis est? quia luna decrescit. Hæc enim sic inter sese habent, vt patet.*

ANTI. *Alia autem ex eo quòd medium, quod sub altero medio est differunt problemata. Vt propter quid Nilus, finiente mense, magis fluit? propter id, quòd vernior est finis mensis, Propter quid autem est vernior finis mensis? propter id, quòd luna deficit. Hæc quidem enim se habent adinuicem.* vide in annot.

Ostendit quomodo problemata conueniunt in propter quid ſm ordinationem mediorum, & dicit, ꝙ quędam alia problemata sunt, quæ differũt adinuicem eo ꝙ habent diuersa media, quorum vnum est sub altero, & ponit exemplum. Vtpote si quæratur propter quid Nilus in fine mẽsis.s. lunaris magis inundat. Huiusmodi.n. ratio est, quia finis mensis magis est pluuialis. Quare autem hoc fit accipitur per aliud medium, propter hoc.s. ꝙ tunc deficit luna, quæ habet dominium super humores, & ideo deficiente lumine eius magis cõmouent vapores in aere, ex quo causatur pluuia. Et sic patet ꝙ ista duo media sic se hñt adinuicẽ, ꝙ vnũ eorũ est sub altero.

LECTIO XVIII.

An Causa & effectus simul sint, & non sint inquirit.

ARGY. *Ambiget autem quispiam de causa, & de eo, cuius est causa, est ne tum causa, cum est id, cuius est causa. veluti, cũ frondes decidunt: est ne tum ipsa causa defluendi frondes latitudo inæquam foliorum, si idipsum illius, sit causa. Vel cum deficit luna: est ne tum interpositio terræ.*

De

ANTI. Tex.comment.35. *De causa autem, & cuius est causa dubitabit aliquis nunquid, & cum causatum est, & causa est. Vt si folia fluunt, aut deficit luna, & causa deficiendi, etiam folia cadendi erunt. Vt si huius est lata habere folia, deficiendi autem terram esse in medio.*

Postquã Philosophus ostendit quo oportet inuestigare pp quid hic mouet duas quęstiones circa ipsum propter quid, quarũ prima est de eo existentia causæ ad causatum, secũda pertinet ad vnitatẽ causæ, ibi. {Vtrum aũt

Le.imme. seq. cõtingat.} Circa primũ tria facit. Primo ꝓponit quęstionem. Secundo obijcit: ibi {Si.n.non est} Tertio soluit: ibi {Aut cõtingit vnius.} Dicit ergo primo, ꝙ de causa, & causato põt aliquis dubitare, vtrũ qñ est vnum eorũ, sit & aliud. Quę quidẽ quæstio nõ est intelligẽda quantum ad simultatem tpis, sed quantũ ad simultatẽ consecutionis, vtpote si posito vno consequaĩ aliud simul tpe, vel posterius. Et ponit duo exempla, in quorũ vno causa præcedit causatũ. Nã lata folia hře est cã ꝙ fluant folia alicuius arboris, nõ aũt hře lata folia & folia fluere sunt simul tpe. In alio aũt exẽplo cã, & causatũ sunt simul tpe, sicut interpõ terrę simul tpe, est cũ defectu lunę. Est ergo qõ vtrũ ad vnũ istorũ cõsequatĩ aliud. Deinde cũ dicit.

ARGY. *Nam si nõ est, aliqua alia erit, ipsorũ causa: sin simul sunt causa, & id cuius est causa, ceu si intercedit terra, deficit luna, aut si latitudo est foliorũ, defluunt frondes.*

ANTI. vide in annot. *Si.n.nõ aliqua alia erit causa ipsorũ. Si vero causa sit, simul & causatum, vt si in medio est terra, deficit, aut si latum folium est, fluit. Si igitur non sit, simul itaq; erunt.*

Obijcit ad propositam quæstionẽ, ostendens ꝙ causa & causatũ semper simul sunt ẽm cõsequentiam, & ponit ad hoc duas rõnes, quarũ prima sumitur ex rõne causæ & causati, & dicit ꝙ omne causatum oportet ꝙ habeat aliquã cãm. Vnde si posito isto causato, nõ simul ponitur ꝙ ista eius causa sit, sequitur ꝙ sit eius aliqua alia cã, & hoc ideo, quia necesse est ꝙ causatũ simul sit cũ aliqua causa. Sicut ad hoc, ꝙ est terrã esse in medio, sequiĩ ꝙ luna deficiat, & ad hoc qđ est arborẽ hře lata folia, sequiĩ quod folia eius fluant. Si igitur nõ est dare aliã causam, sequitur ꝙ simul sit cũ hac causa. Secundã rõnem ponit ibi.

ARGY. *Tum mutuo profecto demonstrabuntur. Sit.n. A frondes deponit, B planta, cuius sunt folia lata, C vitis. Si igitur A quilibet cõpetit B. Omnis.n. planta, cuius folia sunt lata, frondes deponit, B vero C ipsi cõpetit. Latas.n. frondes quęlibet vitis habet A etiam ipsi C competit. Omnisq; vitis frondes suas deponit. Atq; causa B mediũ est, vt patet. At licet etiam per foliorũ defluxum lata vitem habere folia demonstrare. Sit.n. D lata habere folia: abijcere frondes E, vitis aũt F. E igitur cuilibet inest F. Omnis.n. vitis abijcit suas frondes, D vero cuilibet cõpetit E, omnis nanq; planta, quę frondes deponit, habet folia lata: omnis ergo vitis habet folia lata, atq; causa est foliorũ defluxus.*

ANTI. *Et sic demonstrentur per altera. Sit.n. folium fluere in quo A, latum aũt folium in quo B, vitis vero in quo C. Si aũt in B est A omne.n. latum folium folio fluit, in C aũt B, omnis.n. vitis est habens latũ folium, in C igitur A omnis .n. vitis folio fluit. Causa aũt est B mediũ. Sed quoniam latis folijs vitis sit, est propter id quod folio fluit demonstrare. Sit.n. D quidem latũ folium, E aũt folio fluere, vitis vero in quo. Z. In Z igitur est E folio.n. fluit omnis vitis, in E aũt D omne.n. fluens folio latum est foliũ, omnis itaq; vitis latum est foliũ. Causa autem est folio fluere.*

Quæ quidẽ sumũt ex hoc, ꝙ causa, & causatũ per inuicem demonstrantur. Et circa hoc tria facit. Primo ponit rõnem Secundo remouet errorẽ, qui posset consequi, ibi {Si aũt non contingit, &c.} Tertio probat quoddã quod supposuerat, ibi {Quod aũt nõ deficere.} Circa primum dicit, ꝙ etiã manifestum est, ꝙ causa & causatũ simul se cõsequunt, si hoc verũ est quod per inuicẽ demonstrent, quia ad medium demõstrationis de necessitate sequitur conclusio. Quod aũt per inuicem demõstrentur probat in prædicto exemplo. Sit.n. foliũ fluere in quo a, quę est maior extremitas, latũ folium hře in quo b, quod est mediũ, vites vero accipianĩ in quo c quod est minor extremitas. Sic igitur in b est a: quia omne, quod habet latũ foliũ, folio fluit, in c aũt est b quia omnis vitis habet folia lata, & sic cõcluditur ꝙ a est in c.i. ꝙ omnis vitis folio fluit. Et in toto hoc processu causa accipiĩ pro medio, & sic causatũ per causam demonstratur. Cõtingit aũt econuerso demonstrare causam per causatum. S. ꝙ vitis habet lata folia per hoc ꝙ fluit folio. Accipiatur.n. lata folia hře quasi maior extremitas, quæ est d fluere folia quasi medium, quod est e, vitis vero minor extremitas, quæ est z. Sic igitur e est in z, quia ois vitis fluit folio, d aũt est in e quia. s. omne quod fluit & lata habet folia folio fluit, ex hoc concluditur ꝙ omnis vitis sit lati folij, & accipitĩ pro causa in consequendo folia fluere. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quod si fieri nequit, vt sint sibi mutuo causa, causa nanque prior est eo, cuius est causa, & deficiendi quidem causa est in medio terram esse, huius autem non est, causa deficere lunam. Atq; demonstratio, quæ fit per causam, est propter quid, demonstratio vero, quæ non per causam fit, est ea, qua quippiam tantũ esse ostenditur. Qui per defectum terram in medio esse percepit, is scit quidem in ipsum esse, propter quid autem est non cognoscit.*

ANTI. vide in annotatione. *Si autem non cõtingit causas esse adinuicem, causa.n. prius est eo, cuius est causa, & deficiendi quidem causa est terram esse in medio, non est causa deficere. Si igitur quidem per causam est demonstratio, propter quid est, si vero non per causam, ipsius quia, quoniam in medio est cognouit, propter quid autem non.*

Excludit quędam errorẽ qui posset sequi ex præmissis, vt. s. eadem rõne vnũ prædictorũ demonstretĩ ex alio. Sed ipse excludens hoc dicit, ꝙ si nõ contingit ꝙ aliqua duo sint sibijnuicem causæ. s. in eodẽ genere, eo ꝙ causa est prior eo, cuius est causa, nõ aũt cõtingit idẽ esse prius, & posterius, eodẽ modo cũ causa defectus lunæ sit terrã esse in medio, nõ est possibile ꝙ defectus lunæ sit cã eius ꝙ terra sit in medio. Si igitur demonstratio, quæ est per causam, est demonstratio pp quid, quæ aũt non est per cãm est ipsius quia, vt in Primo habitũ est, sequiĩ ꝙ ille, qui per defectũ lunę demonstrat ꝙ terra sit in medio, cognoscit quidem quia, non pp quid. Deinde cum dicit. Lect.14. & 15.

ARGY. *Atq; deficere lunam non esse cãm vt sit in medio terra, sed econtra causam esse, vt deficiat luna, inde perspici põt. In rõne nanq; deficiẽdi inest, in medio terra esse. Quare patet per hoc illud, sed non per illud hoc innotescere.*

ANTI. *Quod autem non deficere causa sit in medio esse, sed hoc deficiendi causa, manifestum est. In ratione enim deficiendi est quod est in medio. Quare manifestũ est quod, per hoc illud cognoscitur, sed non hoc per illud.*

Probat quod supposuerat. s. qđ interpositio terræ sit causa defectus, & non econuerso, & dicit manifestum esse ꝙ lunã deficere nõ est causa eius, quod est terrã esse in medio, sed ecõuerso, quia in ratione eclypsis ponitur ꝙ terra sit in medio, vt supra dictum est. Cum igitur quid & propter quid sint idem, manifestum est ꝙ defectus cognoscitur per interpositionem terræ, sicut per medium propter quid, & non econuerso. Deinde cum dicit.

ARGY. *An fieri poteſt, vt vnius plures ſint cauſæ? Et.n.ſi ſit, vt idem primo de pluribus prædicetur, ſit A quod quidem tam B quàm C competat primo: quorum alterũ inſit D, alterũ ſit cõpetat E. Inerit igitur ipſum A illis vtriſq;, E inquam & D. Atq; vt inſit quidem ipſi D cauſa eſt ipſum B, vt competat aũt ipſi E cauſa eſt ipſum C. Quare ſi cauſa eſt, neceſſe eſt & rem eſſe. Si vero res eſt, nõ eſt neceſſe id eſſe, quod eſt cauſa, ſed cãm quidẽ eſſe, nõ tñ oẽm,*

ANTI. *Aut cõtingit vnius plures cauſas eſſe? Et namq; ſi eſt idem de pluribus primum prædicari ſit A in B primo eſſe, & in C alio primo, & hoc ſit in D, & illud in E. Erit itaq; A in D & E vtraque. Cauſa autem eſt in D quidem B, in E autem C. Quare cum cauſa, ſit, neceſſe eſt rem eſſe, ſed res cum ſit, non neceſſe eſt quidem quòd ſit cauſa. Cauſam quidem neceſſe eſt eſſe, non tamen omnem.*

Soluit primã quæſtionẽ oſtẽdens in quibus verũ ſit ꝙ cauſa, & cauſatũ ſe ſequanť, & in quibus nõ. Et circa hoc duo facit. Primo oſtẽdit in quibus nõ ſit verũ. Secundo in qbus ſit verũ, ibi {Aut ſi ſemper.} Dicit ergo primo, ꝙ contingit vnum cõe hr̃e plures cauſas ſ̃m ꝙ cõuenit diuerſis, ſicut eſſe vituperabile cõuenit audaci ꝑꝑ exceſſum, timido aũt ꝑꝑ defectũ. Accipiatur ergo ꝙ aliquod vnum prædiceť de pluribus primo, & immediate, vt prędiceť a de b primo, & ſil̃r de c ſicut eſſe vituperabile de ſuperabundãtia & defectu, & iſta duo.ſ.c, & b prædicentur de d & e, ſicut ſuperabundantia cõuenit audaci, defectus aũt timido. Prædicabitur itaq; a de d & e, quia tam audax, q̃ timidus eſt vituperabilis. Cauſa aũt ꝙ a ſit in d eſt ipſum b. Eſt.n. audax vituperabilis ꝑꝑ ſuperabundantiã. Quod aũt a inſit ipſi e cauſa eſt ipſum c. Timidus.n. vituperabilis eſt ꝑꝑ defectũ. Patet ergo ꝙ cũ cauſa ſit neceſſe eſt rem eſſe, quia ſiue a ſit ſuperabundãtia ſiue defectus, neceſſe eſt aliquid eſſe vituperabile. Sed exiſtẽte re, neceſſe eſt quidem ꝙ aliqua cauſarũ ſit, nõ tñ neceſſe eſt quãlibet cãm eſſe. Sicut poſito ꝙ aliq̃d ſit vituperabile, nõ eſt neceſſe ꝙ ſit in ſuperabundantia, ſed neceſſe eſt ꝙ ſit vel in ſuperabũdãtia, vel in defectu. Deinde cũ dicit.

ARGY. *Aut ſi ſemper id, quod proponitur, vniuerſale eſt cauſa quoq; tota quadã eſt, & id, cuius eſt cauſa, vniuerſale etiã eſt. Veluti folijs ſpoliari, toti cuidã ineſt determinato, & ſi ſpecies ſunt illius, & his vniuerſaliter, aut plantis, aut huiuſcemodi plantis competit. Quare & medium in his, & id, cuius eſt cauſa, æqua ſint oportet, & cõuertantur, veluti propter quid arbores folijs ſpoliantur? Quid ſi id ipſum ob congelationem eſſe oportet? & ſi congelatio nõ cuiuis ineſt, ſed arbori? folijs arborẽ ſpoliari oportet.*

ANTI. *Aut ſi ſemper eſt vniuerſale propoſitũ, & cauſa quoddam totum eſt, & cuius eſt cauſa vniuerſaliter, vt folio fluere in toto quodam determinatum eſt, & ſi ſpecies ipſius ſint multæ, & vniuerſaliter igitur, aut plantis, aut huiuſmodi plantis. Quare medium æquale oportet eſſe in ijs, & cuius eſt cauſa, & conuerti, vt propter quid arbores folio fluunt? Si ergo propter denſitatem huiuſmodi folio fluit arbor, oportet eſſe denſitatem, ſi denſitas eſt, non in qualibet, ſed in arbore, folio fluit.*

Oſtendit in quibus neceſſe ſit ſimul ſe conſequi cãm & cauſatũ, & dicit ꝙ ſi aliquid quęrať in vl̃, accipiať tam cauſa q̃ id, cuius cauſa, & quærĩť in vl̃, tũc oportet ꝙ ad cãm ſemper ſequať effectus, & ad effectũ cauſa. Sicut hoc quod eſt fluere folio nõ cõuenit primo pluribus, vt erat in pręmiſſo exẽplo, ſed determinate vni primo cõi, quanuis illius cõis ſint multæ ſpecies, quibus vl̃r conuenit, ꝙ fluunt folio, puta ſi accipiamus plantas, vel plantas tales.ſ. lata folia habentes. Vnde in oĩbus iſtis oportet accipere æquale mediũ, ita ꝙ cõuertatur cauſa, & id cuius eſt cauſa. Sicut ſi quæramus quare arbores fluant folio? ſi accipiatur cauſa hmõi eſſe ꝑꝑ hoc ꝙ humidũ eſt condenſatum & ſic facilius deſiccabile, ſequeť quòd ſi cauſatũ ſit, ꝙ etiam cauſa ſit, puta ſi fluit arbor, quòd ſit cõdenſatio humoris. Et ẽcõuerſo oportet ꝙ poſita cauſa in tali ſubiecto ponatur effectus, vt puta ſi cõdenſatio humoris eſt nõ in quacunq; re, ſed in arbore, ſequiť quòd folia fluat.

LECTIO XIX.

An ad vnitatem cauſæ vnitas effectus ſequatur, & econuerſo.

At quæret quiſpiam rurſus, ſi fieri poſſit, vt non eadem eiuſdem ſit vniuerſis cauſa, ſed diuerſa, nec ne? ARGY.

VTrum autem contingat nõ eandem cauſam eiuſdem in omnibus, ſed alteram, aut non? ANTI.

Poſtquam Philoſophus determinauit quęſtionẽ motam vtrũ ad exiſtentiã effectus ſequať exiſtẽtia cauſæ, & ecõuerſo, hic inquirit vtrũ ad vnitatẽ cauſæ ſequať vnitas effectus, & ecõuerſo. Et circa hoc duo facit. Primo oſtẽdit qũo ad vnitatẽ effectus ſequať vnitas cauſę. Secundo ex hoc manifeſtat cõſecutionẽ cauſæ, & effectus, ibi {Habet aũt ſic cõſequi.} Circa primũ tria facit. Primo ꝓponit quæſtionẽ quę eſt vtrũ cõtingat ꝙ eiuſdẽ effectus nõ ſit eadẽ cauſa in oĩbus, ſed alia & alia, vel nõ. Videbať.n. in ſolutione præmiſſæ q̃ǫnis ſupponi ꝙ contingat vnius effectus in diuerſis rebus eſſe diuerſas cauſas. Secundo.

An ſi per ſe quidem eſt demonſtratum, & non per ſignum aut per accidens, id fieri nequit, quippe cum ipſum medium extremi ſit ratio. Si vero non hoc pacto eſt demonſtratum, fieri poteſt. ARGY.

Aut ſi quidem per ſe demonſtretur, & non ſecundum ſignum, aut accidens, non poteſt autem eſſe. Ratio enim vltimi medium. Si vero non ſic eſt, contingit. ANTI. vide in an not.

Soluit quæſtionẽ diſtinguendo. Contingit.n. aliquid aſsignari pro cauſa alicuius effectus tripliciter. Vno mõ accipiendo cãm per ſe, & ſic demonſtratiue cõcludendo effectũ. Alio modo accipiẽdo ſignũ. Tertio modo accipiendo aliquod accñs. Si ergo accipiať pro cauſa id, quod per ſe eſt mediũ demõſtrationis, nõ põt eſſe niſi vna cauſa vnius effectus in oĩbus. Et hoc ꝓbat, quia hoc mediũ per ſe in demõſtrationibus eſt rõ vltimi.i. diffinitio maioris extremitatis. Quę tñ ſi demõſtrari indigeat de ſubiecto, demõſtrabiť per diffinitionẽ ſubiecti, vt ſupra habitum eſt. Manifeſtũ eſt aũt, ꝙ vnius vna eſt diffinitio. Lib. 2. le. 9 ex. 6. in. 8. Vnde oportet ꝙ vnius effectus nõ accipiatur niſi vna cã, q̃ eſt mediũ demonſtrationis. Si vero non accipiať quaſi cauſa inferẽs id, quod eſt per ſe medium demõſtrationis, ſed accipiať pro medio aliquod ſignum vel aliquod accidens, tunc cõtingit vnius effectus accipi quaſi plures cãs in diuerſis, ſicut patet in exẽplo ſuperius poſito. Per ſe.n. cauſa ꝙ aliquid ſit vituperabile eſt præter rectã rationẽ. Sed ꝙ aliquid ſit ſuperabundans, vel deficiens eſt ſignũ eius quod eſt præter rectam rationem. Tertio ibi.

Fit aũt id, cuius, & id, cui eſt cauſa, per accidens conſiderentur. Non tñ ex numero eorum eſſe videtur, quę proponuntur. Quod ſi ita nõ eſt ſimiliter habebũt & mediũ. Si.n. æquiuoca ſint, mediũ habebunt æquiuocũ. Et ſint vt in genere, mediũ habebunt ſimiliter, veluti propter quid etiã mutuo ordine ſimilitudinem ſubeunt rõnum. Eſt.n. alia cauſa in lineis, & in numeris. Atq; eadẽ alia quidẽ eſt, ut linearum rõnem ſubit. Eadem aũt vt tale habet incrementũ, & eodẽ in omnibus modo. Vt color aũt colori, figuraq; figuræ ſit ſimilis, alia erit alij cauſa. Simile nãq; in his eſt æquiuocum. In figuris.n. tn ſimilitudine forſitan rationum, conſiſtit, quæ inter latera ſunt, & angulorum æqualitate. ARGY.

aequalitate. In coloribus autē in vnitatem ipsius sensus, aut aliquo tali, ea vero, quae similitudine rōnum eadem sunt, mediū identidē similitudine rōnum idem habebunt.

ANTI. Vide in annot. *Est aūt & causam, & cuius causa, in quo considerare secundum accidens, immo videntur problemata esse. Si autem non, similiter se habebit medium. Siquidem aequiuocum, & aequiuocū medium est, si vero sicut in genere sit, similiter se habebit, vt propter quid vicissim analogum. Alia.n.est causa in numeris, & in lineis, & eadem. Inquantum aūt linea est non eadem est, inquantum autē habens augmenta huius, eadem sicut in omnibus. Similē autem esse colorem colori, & figuram figurae, aliam causam esse, aequiuocum.n.est simile in omnibus. Hoc quidem est fortassis secundum analogiam habere latera aequalia, & aequales angulos. In coloribus aūt vnum sensum esse, aut aliquod aliud huiusmodi. Secundum autem analogiam eadem sunt, & medium se habet secundum analogiam.*

Manifestat positā solutionē ostendens membra diuisionis positae esse possibilia, & dicit ꝙ contingit & id, qd' est causa, & id, cuius est causa considerare sm accidens, sicut musicus per accñs est causa domus, cuius per se est causa aedificator, qui tñ est causa receptaculi latronū per accidens, si hoc contingat in domo fieri, quinimmo etiā ipsa problemata vnr esse per accidens. Si vero nō accipiatur per accidens causa & causatū, oportet ꝙ mediū quod accipitur pro causa silr se habeat cū effectu, cuius demonstratio quaeritur, vtpote si aliqua sunt aequiuoca, & medium cōe quod accipitur erit aequiuocū. Si aūt non sint aequiuoca, sed cōueniant quasi in genere, & medium erit cōe sicut genus, sicut vicissim analogū.i.cōmutatim proportionari vniuoce in multis inuenitur, puta in numeris, & lineis, in quibus habet quodammodo aliam causam, & quodāmodo eandem. Aliā quidem sm speciē, inquantum.s.alij sunt numeri, & alij lineę, sed est genere eadem inquantū.s.tam lineę, quā numeri cōueniūt in hoc ꝙ hñt tale augmentū, ex quo in eis cōmutata ꝓportio demonstratur. Aliud aūt exemplū subiungit in aequiuocis, & dicit ꝙ eius quod est simile, alia causa est in coloribus, & in figuris, quia ęquiuoce dr vtrobiq;. In figuris.n.nihil est aliud esse simile, q̃ ꝙ latera habeant analogiā.i.ꝙ sint adinuicem proportionabilia, & ꝙ anguli sint aequales. Sed in coloribus esse simile est ꝙ faciāt eandem immutationem in sensu, vel aliquid aliud hmōi. Tertio aūt dicit de his, quae cōueniunt sm analogiā, qm in his oportet esse mediū vnum sm analogiā, sicut supradictū est, quia tam iris q̃ echo est quaedam repercussio. Deinde cum dicit.

ARGY. *Causa autem, & id cuius est causa, atq; id, cui est causa, ita se habent ad mutuo se sequendum. Nam si hoc sumas, per singula, id, cuius est causa, ad plura se extendit, velut externos angulos quatuor rectis aequales habere extendit triangulū atq; quadratum. Quod si omnia sumas, aequatur. Sunt.n.quaecunq; quatuor rectis aequales externos angulos habent. Similiter sese habet & medium. Est aūt ipsum medium extremi ratio primi. Quo circa scientiae omnes per diffinitionē fiunt, veluti spoliari frondibus simul sequitur vitem, atq; excedit. Et ficū item atq; excedit, sed non omnis superat, sed aequatur. Si igitur primū medium sumpseris, ratio illud erit abijciendi folia. Erit enim primum quidem medium versus extremum alterū, tales inquā vniuersis esse, deinde medium huius succum congelari, vel aliquid aliud tale. At si quispiam interrogauerit quid est defluere folia? congelari respondebimus eius succum, qui in seminis coniunctione consistit.*

ANTI. Vide in annot. *Habet autē sic consequi causam adinuicem, & cuius est causa, & in quo est causa. Vnumquodq; quidem accipienti, & cuius est causa, & causa in plus est, vt in quatuor aequales qui sunt extra, in plus sunt, quam in triangulis, aut quadrangulis, in omnibus aūt & in aeque. Quaecunq;.n.quatuor rectis ęquales quę sunt extra, & mediū similiter est. Est aūt medium ratio primi termini. Ex quo omnes scientiae sunt per diffinitiones, vt folio fluere similiter sequitur vitem, & excellit ficum, & non omnia, sed aequaliū est. Si vero accipiat aliquis primū medium, ratio fluendi folium est. Erit.n.primum quidem quod in altera mediū, quoniam huius sunt omnia. Sit huiusmodi medium quoniam succus densatur, aut aliquid huiusmodi, quid autem est folio fluere? densari in contractu seminis succum.*

Ostendit sm praemissa qualiter sibi inuicē causę consequanť. Et circa hoc tria facit. Primo ostendit qualis sit cōsecutio causę & effectus. Secundo ordinat hmōi consequentiā in figura syllogistica, ibi {In figuris aūt.} Tertio mouet quandā dubitationē ex praemissis, ibi {Si autē in athomū.} Dicit ergo primo ꝙ talis modus cōsequentiae inuenitur inter causam, & causatū & subiectū cui inest illud causatum, ꝙ si aliquis accipiat sm vnū aliquid particulare id, cuius causa quaeriť, erit in plus q̃ causa vel subiectū, sicut hře angulos extrinsecos aequales quatuor rectis cōueni triangulo eadem rōne, quia tres anguli eius extrinseci simul cū tribus intrinsecis sunt ęquales sex rectis. Cū igitur tres intrinseci sint aequales duobus rectis, sequiť ꝙ tres extrinseci sint ęquales quatuor rectis. Etiā quadrāgulus habet quatuor angulos ęquales quatuor rectis, sed alia rōne. Anguli.n.eius intrinseci & extrinseci sunt aequales octo rectis, sed anguli intrinseci quadranguli sunt aequales quatuor rectis, ergo anguli extrinseci sunt ęquales quatuor rectis. Sic igitur hře angulos exteriores aequales quatuor rectis est in plus quā triangulus, aut quadrāgulus, sed si simul accipianť ęqualiter se habebūt. Quęcunq;.n.figurae cōmunicāt in hoc ꝙ habeāt angulos exteriores aequales quatuor rectis, oportet ꝙ silr cōmunicent in medio, quod est causa aequalitatis ad quatuor angulos rectos. Et hoc ꝓbat sicut, & prius, per hoc ꝙ mediū est diffinitio maioris extremitatis. Et inde est quod oēs scię fiunt per diffinitionem. Probat aūt hoc per exemplū in reb' naturalibus. Hoc.n.qd' est folio fluere, cōsequiť ad vitē, & pera ex pluribus consequiť etiā ad ficū excedit ipsam, tñ est excessiuū oīm qbus conuenit, sed est eorū sicut ęqualiū. Si ergo aliquis velit accipere id, qd' est primū mediū respectu oīum, erit haec diffinitio eius, quod est folio fluere, quae quidē diffinitio erit primū medium ad alia, eo ꝙ oīa talia sunt. Et iterū huius accipietur aliquod aliud mediū, puta, ꝙ succus densatur per desiccationē, vel aliquid aliud hmōi. Vnde si quęrať quid est folio fluere dicemus, ꝙ nihil aliud est q̃ cōdensari succū seminis in contactu, s.folij ad ramum. Deinde cum dicit.

ARGY. *In figuris aūt hoc pacto quispiam assignabit, quaerentibus quonam pacto se sequuntur causa, & id cuius est causa. Ponatur A cuilibet inesse B, ipsum aūt B cuiq; competat eorū quae sunt D. A igitur vniuersale hisce fuerit, quae sunt D. Etenim id vniuersale dico, quod non cōuertitur. Id aūt vniuersale vocito primum, cum quo vnumquodq; quidem nō conuertitur, vniuersa autem cōuertuntur atq; aequantur. B igitur causa est, ut A cunctis hisce competat, quae sunt D. Oportet ergo ipsum A ad plura sese extendere, quam ipsum B. Quòd si ita non est, cur magis hoc erit illus causa? Quod si B non omnibus competit, E erunt uniuersa illa vnum quid aliud ab ipso B. Alioquin quo nam pacto dicere licebit, A quidem ipsum omni cōpetere E, ip-*

sum aũt B non omni competere A? Cum vero non erit aliqua causa, nam ipsum A cunctis competit D: at ipsis etiã E, & ipsa igitur vnum quid erunt, atque id considerare oportet, & sit C. Fieri igitur potest, vt eiusdem, sed non eisdem specie plures sint causæ, veluti vt longæ sint vitæ quadrupedes quidem causa est ipsas bili vacare, volucres autem ipsas esse siccas, aut aliquid aliud.

ANTI. vide in annot.

In figuris aũt sic assignabit quærentibus consecutionẽ causæ, & cuius est causa, sit.n. A quidem, in B omni, B autem in vnoquoq; eorũ quæ sunt D u quidem vniuersaliter vtiq; in ipsis erit D. Hoc aũt dico vniuersale, quod nõ conuertitur, omnia aũt conuertuntur & excedunt. In ipsis igitur esse causa ipsius, A B est. Oportet itaq;, in plus quã B extendi. Si vero non, quid magis erit causa hoc illius? Si ergo in omnibus, a est A, erit aliquod vnum illa omnia aliud A B. Si.n.non, quõ erit dicere, quoniam in quo est B sit A omni, in quo aũt A non omni sit E? Propter quod.n. erit aliqua causa, vt A sit in omnibus E. Si itaq; quæ sunt E erunt, aliquod vnũ cõsiderare oportet, & sit C. Contingit igitur & plures causas esse eiusdem, sed non eiusdem specie, vt longæ vitæ esse quadrupedia, causa est non habere cholerã, volatilia autem sicca esse, aut aliqua alia.

Ordinat modũ prędictæ cõsecutionis in figura syllogistica, & dicit ꝙ si quæraẽ cõsecutio causę & causati, sic poterit assignari ẜm figuras syllogismorũ. Si.n. à in omni b, b aũt in vnoquoq; eorũ, quæ sunt d, sed in plus q̃ d. Sic igitur b vniuersaliter erit in his quę cõtinentur sub d ẜm quod vniuersaliter dr̃ inesse, quod non conuertiẽ, sed primũ vl̃e est, cui vnumquodq; quidẽ cõtentorũ sub eo non cõuertitur. Oĩa aũt simul accepta cõuertuntur cum primo vl̃i, sed excedunt quodlibet eorũ, quæ sub eo continentur. Sic igitur quod à sit in ipsis, quę cõtinentur sub d causa est b. Oportet ergo ꝙ a extendaẽ in plus quã d. Si aũt nõ, sed se haberet ex ęquo, quare magis b esset causa in inferendo ꝙ a sit in d quam econuerso? Potest.n. ex vtroq; conuertibiliũ concludi aliud. Ponatur igitur vlterius ꝙ à prædicetur de omnibus in quibus est e, sed non cõuertitur, oportet.n. dicere ꝙ illa oĩa, quæ cõtinenẽ sub b, sint aliquid vnũ diuersum ab eo quod est b. Si.n. non esset aliud e quam b, qũo esset verũ dicere ꝙ a inesset omni b, & nõ econuerso, cum a nõ sit nisi in e & in b? ita sequeretur si e & b nõ essent aliud quam a, non esset in plus quam e. Supponaẽ ergo ꝙ a sit in plus quã d, & quam e. Quare ergo nõ poterit inueniri aliqua causa propter quã insit oĩbus quæ sunt in d. Et hæc causa est b. Sed adhuc quærendũ est vtrum & omnia quæ cõtinentur sub e, habeant aliquã vnam causam, & sit talis causa c. Igitur concludit ꝙ cõtingit eiusdem esse plures causas, sed nõ eiusdem ẜm spẽm. Sicut eius quod est a, causa est b & c, sed b est causa ꝙ a insit his quę cõtinenẽ sub d, c aũt est causa ꝙ a insit his, quæ cõtinentur sub e. Et ponit exemplũ in his rebus naturalibus. Sit.n. hoc, quod est esse longe vitæ, quasi a, quadrupedia quasi d, sed non habere cholerã .s. superfluam, sit quasi b, quod est causa in quadrupedibus longe vitæ, volatilia aũt quasi e: siccum aũt esse vel aliquid aliud hmõi quod est in eis causa longe vitæ, aut aliquid aliud huiusmodi sit quasi c. Deinde cum dicit.

ARGY.

Quod si non statim accidunt ad indiuiduum, & si non solum vnum, sed plura sunt media, plures etiam & causæ sunt. Vtrum autem mediorum sit singulis causa, vtrũ id, quod est versus vniuersale primũ, an id, quod versus singula collocatur? Patet igitur ea esse, quæ propiuquissima sunt vnicuiq;: cui est causa. Nam vt primum sit sub vniuersali, hoc est causa, veluti vt A cõpetat ipsi D causa est ipsum C. Vt igitur A cõpetat ipsi D causa ipsum C, vt aũt A competat ipsi C, causa est ipsum B, at vt huic insit, idipsum. At enim de ratiocinatione quidem demõstrationeke quidnam vtrunq; sit, & quo sit modo satis iam patuit, & simul etiam demonstratiua scientia. Est enim idem.

ANTI. vide in annot.

Si autem in atomũ non statim veniunt non solũ vnum medium est, sed plura, & causæ plures sunt. Et qualis est causa mediorum, quæ ad vniuersale prima est, aut quæ ad singulare singularium? Manifestum igitur est quod magis proxime vnicuiq; proxima est causa. Primum quidem sub vniuersali esse, hac est causa, vt in D quod est C, ipsius u causa est. In D quidem igitur esse C, causa est ipsius A, in C autem A B, in hoc autem eadem est. De syllogismo & demonstratione quid vnumquodq; sit, & quomodo sit, manifestum est. Similiter autem & de scientia demonstratiua. Idem enim est. Tex.cõ.26.

Mouet quandã dubitationẽ ex pręmissis. Dictũ est supra ꝙ nõ statim à principio veniẽ in aliquod atomũ.i. indiuisibile, in quo inueniaẽ illud, cuius causa quæritur, sed statim inueniunẽ multa & indiuisa, in quibus illud vnũ inueniẽ, & non est vnũ medium per quod de oĩbus illud vnũ demonstretur, & causæ possibiles sunt. Est ergo dubitatio si illorũ mediorum oporteat aliquã causam accipere, vtrũ oporteat eam accipere ex parte vl̃is primi, puta ex parte ipsius a, vel ex parte singularium.i. eorũ, quæ sunt minus cõia? sicut supra accipiebatur e & d vel quadrupedia, & aues? Et ad hoc respondens dicit quod oportet semper media accipere quę sunt propinquiora subiecto, in quo quæritur causa illius cõis causati & sic oportet procedere quousq; perueniatur ad id, quod est immediatũ cõmuni causato. Et huius rõnem assignat, quia illud quod est ex parte eius quod cõtineẽ sub aliquo communi, est ei causa ꝙ sit sub illo cõmuni, sicut d est sub b, & si c sit causa d, ꝙ b insit ei. Et ex hoc sequitur vlterius ꝙ c sit causa ꝙ a insit d, & ꝙ a insit c, b est causa. Ipsi aũt b inest a, per seipsum & immediate. Vltimo autẽ epilogat ea, quæ dicta sunt in tota doctrina Analyticorum, & dicit ꝙ manifestum est ex præmissis tam in libro Priorum, quã in libro Posteriorum de syllogismo, & demonstratione quid sit, & quomodo fiat vtrunque, & similiter manifestũ est de scientia demonstratiua, quomodo fiat in nobis. Hoc.n. ad idem pertinet, quia demõstratio est syllogismus faciens scire, vt supra in primo habitum est.

LECTIO XX.

Quomodo prima ac communia demonstrationis principia à nobis cognoscantur, determinat.

ARGY.

De principijs autem quonã pacto nota nobis euadunt, & quis habitus ea cognoscit, hinc patefiet, si antea dubitabimus.

ANTI.

De principijs autem quomodo fiunt cognita principia, & quis est cognoscens habitus, hinc est manifestum, dubitantibus quidem primum.

Postquã Philosophus ostẽdit qũo cognoscaẽ id, quod est principiũ demonstrationis sicut mediũ .s. quid, & ppquid, hic ostendit qũo cognoscãtur prima principia demonstrationis cõia. Et primo dicit, de quo est intentio. Secundo exequitur propositum, ibi {Quod quidem igitur, &c.} Dicit ergo primo ꝙ ex his, quæ sequentur manifestum erit de principijs primis in demonstrabilibus qualiter eorum cognitio fiat in nobis, & quo habitu cognoscantur. Hoc tamen ordine obseruato, vt prius circa hoc dubitationes ponamus. Deinde cum dicit.

ARGY. Lect.4.

Fieri itaque non posse, vt demonstrationem quisquam scientiam consequatur, si non cognoscat prima principia vacantia

vacantia medijs, prius est dictum, ac explicatum.

ANTI. Tex.com. men.37. *Quod quidem igitur non contingit scire per demonstrationem, non cognoscentem prima principia immediata, dictum est prius.*

Exequitur propositum. Et circa hoc duo facit. Primo mouet dubitationem. Secundo soluit, ibi {Necesse itaq; est habere, &c.} Circa primum tria facit. Primo præmittit quoddam, ex quo ostenditur necessitas huiusmodi inquisitionis. Secundo mouet quæstiones, ibi {Immediatorum aût, &c.} Tertio obijcit ad quæstionem, ibi {Siquidem, &c.} Dicit ergo primo quod dictum est quod non contingit aliquid scire per demonstrationem, nisi praecognoscantur prima principia immediata. Et ideo ad scientiam quæ est demõstratione, vtile est vt sciatur qualiter prima principia cognoscantur. Deinde cum dicit.

ARGY. *Dubitauerit autem quispiam, vtrum cognitio eorum, quæ medijs vacant, sit eadem, an autem non eadem, & vtrum scientia sit vtriusque, an autem non sit, sed alterius quidem scientia, alterius autem aliquid aliud genus, & vtrum habitus eorum non insint, sed fiant, ac acquirantur, an insint quidem, sed lateant.*

ANTI. *Immediatorum autem cognitio vtrum eadem est, aut non eadem dubitabit vtique aliquis, & vtrum scientia vtriusque: aut est, aut non est, aut huius quidem scientia, illius autem alterum aliquod genus sit, & vtrum cui non insint, habitus fiant, aut dum insint, lateant.*

Mouet dubitationes tres circa prædictam cognitionem principiorũ, quarum prima est, vtrũ omniũ immediatorum principiorum sit eadẽ cognitio, vel non. Secunda dubitatio, est vnum omnium immediatorũ sit scientia, vel nullorum, aut sit scientia quorundam, aliorũ vero aliud genus cognitionis. Tertia vero quæstio est, vtrũ habitus istorum principiorum fiat in nobis cũ prius non fuerunt, vel in nobis fuerunt, sed tamen nos lateat.

ARGY. *Si igitur ipsos habemus, absurdum est sane. Fit enim vt lateat nos habentes certiores demonstratione cognitiones has habere.*

ANTI. vide in an. net. *Siquidem igitur habemus ipsos, inconueniens est. Contingit enim & certissimas habitas cognitiones demonstrantem latere.*

Obijcit ad quæstionem vltimã, ad quã aliæ ordinantur. Et primo obijcit ad vnam partem, & dicit, quod est inconueniens dicere quod habeamus habitus horũ principiorum, & lateat nos. Manifestũ est.n. quod illi, qui habent cognitionẽ principiorum, hñt certiorem cognitionem cognitione, quæ est per demonstrationẽ. Non.n. potest habere ita quod lateat habentem. Dictũ est.n. in principio libri, quod illæ, qui habet scientiam, scit quod impossibile est aliter se habere. Ergo multo minus potest esse quod aliquis habeat cognitionẽ principiorum immediatorum, & lateat ipsum. Quod tamen inconueniens sequeretur, si habitus huiusmodi inessent, & laterent. Secundo ibi.

Lec.4.tex. Expo.

ARGY. *Si vero nõ habentes prius acquirimus, quonam pacto cognoscamus, atq; discamus, ex nõ antecedenti cognitione? Id.n fieri nequit, ut de demõstratione ẽt dicebamus.*

ANTI. *Si aũt accipimus non habentes prius, itaq; qualiter cognoscimus, & addiscimus, ex non praexistenti cognitione? Impossibile enim est sicut in demonstratione diximus.*

Obijcit ad cõtrarium. Si.n. aliquis dicat quod accipimus de nouo habitus principiorũ, cum prius eos non habuerimus, relinquitur vlterius dubitatio qualiter possumus huiusmodi principia de nouo cognoscere & addiscere, & hoc non ex aliqua præexistenti cognitione. Impossibile est.n. aliquid addiscere.n.si præexistẽti cognitione, sicut etiam supra circa demonstrationẽ diximus. Immediata aũt principia ideo ex præexistenti cognitione addiscere nõ possumus, quia præexistens cognitio est certior. cum sit causa certitudinis his, quæ per eam innotescunt. Nulla autẽ cognitio certior est cognitione huiusmodi principiorum. Vnde non videtur, quòd possumus ea cognoscere, cum prius non cognouerimus. Tertio ibi.

Lib.1.lec.1. tex.ex.1. & le.6.r.ex.2.

ARGY. *Constat igitur fieri non posse, vt aut habeamus ipsos, non enim sane ignorauerimus, aut ignorari, nullumque habentes habitum, consequamur.*

ANTI. *Manifestum igitur est, quoniam neque habere possibile est ignorantibus, & neq; non habẽtibus habitum fieri.*

Cõcludit ex præmissis duabus rationibus quod neq; possibile est semper hẽre cognitionẽ horũ principiorum, quæ nos lateant, neque etiam possibile est quod in nobis generetur de nouo talis cognitio, omnino ignotãtia præcedente, & non aliquo alio habitu. Deinde cum dicit.

Expo.t.

ARGY. *Necesse est itaq; vim quidem nos aliquã, potentiamq; habere, non tamen talem, vt his ipsis exactior sit, ac certitudine præstabilior.*

ANTI. *Necesse itaq; est habere quandam quidem potentiam, non huiusmodi autem habere, vt sit his honorabilior secundum certitudinem.*

Soluit præmissas quæstiones. Et primo soluit vltimã. Secundo soluit duas primas, ibi {Quũ aũt eorũ, quæ circa intellectum, &c.} Circa primum duo facit. Primo soluit dubitationẽ. Secundo manifestat solutionẽ positam, ibi {Quod aũt dictum est olim, &c.} Circa primũ tria facit. Primo proponit quod oportet aliquid cognoscitiuũ in nobis præexistente. Secundo ostẽdit quid sit illud, ibi {Videtur aũt, &c.} Tertio ostẽdit quõ ex præexistenti cognoscitiuo principio fiat in nobis principiorũ cognitio, ibi {Ex sensu quidẽ, &c.} Dicit ergo primo quod necesse est à principio in nobis esse quandã potentiã cognoscitiuã, quæ.s. præexistat cognitioni principiorum, nõ tñ talem quæ sit potior quantũ ad certitudinẽ cognitione principiorum. Vnde nõ eodem modo principiorũ cognitio fit in nobis ex præexistẽti cognitione, sicut accidit in his, quæ cognoscuntur per demonstrationẽ, quia cognitio eorũ, quæ cognoscunt per demonstrationẽ.i. cognitio conclusionũ fit in nobis ex præexistenti cognitione intellectiua principiorũ.i. ex habitu, sed cognitio principiorũ fit in nobis ex præexistenti cognitione sensitiua. Deinde cum dicit.

ARGY. *Videtur aũt idipsum animalibus cunctis inesse. Nam habent vim quandam insitam discernendi, quam quidem vniuersi sensum appellant.*

ANTI. *Videtur aũt hoc inesse omnibus animalibus. Hñt.n. naturalem potentiam iudicatiuam, quam vocamus sensum.*

Ostendit quid sit illud principiũ cognoscitiuum præexistens. Et quantũ ad hoc ponit tres gradus in animalibus, quorũ primus est hoc quod videtur in esse communiter omnibus animalibus, quod omnia hñt, quandã connaturalem potentiam ad iudicandũ de sensibilibus, quæ vocatur sensus, quæ nõ acquiritur de nouo, sed ipsam naturam consequitur. Secundum gradum ponit ibi.

ARGY. *Insito autem animalibus sensu natura, in quibusdam fit forma sensibilis mansio, in quibusdam non fit. In quibus igitur non fit, hisce, præter ipsum sentire, non est cognitio, aut omnino, aut eorum, circa quæ non fit forma mansio. In quibus autem fit, vt cum sentiunt vnum quid anima habeant.*

ANTI. *Cum autem insit sensus animalibus, in his quidem animalium mansio est sensibilis, in alijs autem non fit. In quibuscunque igitur non fit, aut omnino, aut circa quæ non*

non fit, non est in his cognitio, vltra quam sentiunt. In quibuscunque autem sentientibus est habere vnum quoddam in anima.

Et dicit ꝙ cum sit sensus in omnibus animalibus, in quibusdam eorũ remanet aliqua impresio sensibilis abeunte re sensibili, sicut cõtingit in omnibus animalibus perfectis. In quibusdam aũt non contingit hoc, sicut in quibusdam animalibus imperfectis, sicut patet in his quę non mouentur motu progresiuo. Et forte contingit ꝙ circa aliqua animalia remanet aliqua impresio quãtum ad aliqua sensibilia, quæ sunt vehementiora, non autem quantum ad aliqua quæ sunt debiliora. In quibuscunque igitur animalibus omnino nulla impresio remanet sensibilis, huiusmodi animalia nullam cognitionem habẽt, nisi dum sentiunt. Et similiter animalia, in quibus nata est remanere talis impresio, si circa aliqua sensibilia in eis nõ remanet, nõ possunt habere aliquam cognitionem nisi dũ sentiunt. Sed animalia in quibus inest huiusmodi remansio impresionis cõtingit adhuc habere, quandam cognitionem in anima præter sensum, & ista sunt, quę habent memoriam. Tertium gradum ponit ibi.

ARGY. *In his, cũ multa talia fiunt, differentia quædam emergit, vt quibusdam ex talium mansione ratio fiat, quibusdam non fiat.*

ANTI. vide in annot. *Multis igitur factis huiusmodi, iam differentia quædam fit. Quare in his quandam est fieri rationem ex talium memoria, in alijs vero non.*

Et dicit quòd cum multa sint talia animalia habentia memoriam, inter ea vlterius est quædã differentia. Nam in quibusdam eorum fit ratiocinatio, de his, quæ remanent in memoria, sicut in hominibus, in quibusdam autem non, sicur in brutis. Deinde cum dicit.

ARGY. *Ex sensu igitur fit memoria quemadmodum dicimus, ex memoria vero sæpius eiusdem facta, experientia nascitur. Plures enim memoriæ numero vna experientia est. Experientia vero, aut ex omni vniuersali quietam iam in anima consecuto, quod est vnum præter multa, quodq́; in omnibus illis vnũ inest, idemq́; principiũ artis atq; scientia, pullulat. Artis, si sit circa generationẽ, scientia, si sit circa id, quod est. Neq; igit̃ determinati habitus insunt, neq; ab alijs ad cognoscendũ magis aptis habitibus, sed à sensu fiunt (vt diximus) veluti in prælio facta fuga, si stetit vnus, stetit, et alius, deinde alius, donec ad principiũ est peruentum. Anima autem est talis, vt possit id pati.*

ANTI. vide in annot. *Ex sensu quidem igitur fit memoria sicut diximus, ex memoria autem multoties facta, experimentum. Multa enim memoria numero, experimentũ est vnum. Ex experimento autem, aut ex omni quiescente vniuersali in anima vno præter multa, quod [illegible]m in omnibus vnum sit & idem, illud est artis principiũ, & scientię. Siquidem circa generationẽ artis est, si vero circa esse scientię. Neq; igitur determinati habitus, neq; ab alijs habitibus fiunt notioribus, sed à sensu, vt inuersione pugna. Vno.n. stante alter stetit, postea alter, quousque in principium veniat. Anima autem cum huiusmodi, sit qualis possit pati hoc.*

Ostendit ſm prædicta quõ in nobis fiat cognitio primorũ principiorũ, & concludit ex præmissis ꝙ ex sensu fit memoria, in illis.s. animalibus in qbus.s. remanet impresio sensibilis, sicut supra dictũ est. Ex memoria aũt multoties facta circa eandẽ rẽ in diuersis tñ singularibus fit experimẽtum, quia experimentũ nihil aliud videtur, quã accipere aliquid ex multis in memoria retentis. Sed tñ experimentũ indiget aliqua ratiocinatione circa particularia, per quã confertur vnum ad aliud, quod est proprium rõnis. (Experimentum quid.) Puta cũ talis recordatur ꝙ talis herba multoties sanauit multos à febre, dicitur experimẽtum ꝙ talis sit sanatiua febris. Ratio aũt non sistit in experimento particulariũ, sed ex multis particularibus in quibus expertus est, accipit vnum cõmune quod firmatur in anima, & considerat illud absq; consideratione alicuius singulariũ, & hoc accipit vt principiũ artis & scientiæ. Puta diu medicus considerauit hanc herbã sanasse Sortem febrientem, & Platonem, & multos alios singulares homines, cum aũt sua cõsideratio ad hoc ascendit, ꝙ talis species herbę sanat febrientem simpliciter, hoc accipitur vt quędam regula artis medicinæ. Hoc est ergo quod dicit ꝙ sicut ex memoria fit experimentũ, ita etiam ex experimento, aut etiã vlterius ex vniuersali quiescente in anima, quod.s. accipitur ac si in omnibus ita sit sicut est experimentum in quibusdã. Quod quidem vniuersale dicitur esse quiescens in anima inquantum.s. consideratur pręter singularia in quibus est motus. Quod etiam dicit esse vnũ pręter multa, non quidem ſm esse, sed ſm considerationem intellectus qui considerat naturã aliquam puta hominis, non respiciendo ad Sortem, & Platonem. Quod & si ſm considerationem intellectus sit vnũ pręter multa, tñ ſm esse est in omnibus singularibus vnum & idem, non quidem numero, quasi sit eadem humanitas numero omniũ hominum, sed ſm rationem speciei. Sicut.n. hoc albũ est simile illi albo in albedine, nõ quasi vna numero albedine existente in vtroque, ita etiã Sortes est similis Platoni in humanitate, nõ quasi vna humanitate numero in vtroq; existente. Ex hoc igitur experimento & ex tali vniuersali per experimẽtum accepto est in anima id, quod est principium artis & scientiæ. Et distinguit inter artem, & scientiã, sicut etiã in.6. Ethic. vbi dicitur ꝙ ars est recta ratio factibilium. Et ideo hic dicit, ꝙ si ex experimẽto accipiatur aliquod vniuersale circa generationẽ.i. circa quæcunq; factibilia, puta circa sanationem, vel agriculturã, hoc pertinet ad artem. (Lectio.3. com.4.) Scientia vero vt ibidem dicitur est circa necessaria, & ideo si vniuersale cõsideretur circa ea, quę semper eodem modo sunt, pertinent ad scientiã, puta circa numeros vel figuras. Et iste modus, qui dictus est competit in principijs omnium scientiarum & artium. Vnde concludit ꝙ neq; præexistunt in nobis habitus principiorum quasi determinati & completi, neq; etiam fiunt de nouo ab aliquibus notioribus habitibus præexistentibus, sicut generatur in nobis habitus sciẽtiæ ex pręcognitione principiorum, sed habitus principiorum sunt in nobis à sensu pręexistente. Et ponit exemplu in pugnis quæ fiunt per reuersionẽ exercitus deuicti fugati. Cum.n. vnus eorũ perfecerit statum.i. immobiliter ceperit stare & non fugere, alter stat adiungens se ei, & postea alter, quousque tot congregentur, ꝙ faciunt principium pugnæ, sic etiam ex sensu & memoria vnius particularis, & iterũ alterius, & alterius quandoq; peruenitur ad id, quod est principium artis & scientiæ, vt dictum est. Posset autem aliquis credere ꝙ solos sensus, vel memoria singulariũ sufficiat ad causandum intelligibilem cognitionem principiorũ, sicut posuerunt quidam antiqui non discernentes inter sensum, & intellectum, & ideo ad hoc excludendum Philosophus subdit, ꝙ cũ sensu oportet præsupponere talem naturam animæ, quæ posset pati hoc.i. sit susceptiua cognitionis vniuersalis, quod quidem fit per intellectum possibilem, & iterũ quòd posit agere hoc per intellectum agentem, qui facit intelligibilia in actu per abstractionẽ vniuersalium à singularibus. Deinde cum dicit.

Quod

ARGY. *Quod autem dictum est antea, sed non dilucide dictũ est, id rursus dicemus. Nam cum steterit vnum, quæ non differunt, primum vniuersale tum in anima nascitur. Etenim sentit illud quidem singulare. Sensus autẽ est ipsius vniuersalis, vt hominis, sed nõ Calliæ hominis. Rursus in his ipsis stat, quousq; ad ea stet quæ partibus uacant, atq; ad ipsa vniuersalia, veluti tale animal, donec stet animal, & in hoc modo eodem. Necesse est igitur nobis, vt ex hisce patet, ipsa prima inductione cognoscere. Sic enim & sensus efficit in nobis ipsum vniuersale.*

ANTI. *Quod autem dictum est olim alibi, non autem plane dictum est, iterũ dicamus. Stante enim vno indifferentium, primum quidem vniuersale in anima est. Et nanq; sentire quidem singulare est, sensus autẽ vniuersale est, vt hominis, non Calliæ hominis. Iterum in his statur, quousq; vtiq; impartibilia stent, & vniuersalia, vt huius animalis, quousq; animal, & in hoc similiter. Manifestum est, quoniam nobis prima inductione cognoscere necessarium est. Et Nanq; sic sensus vniuersale facit.*

Manifestat quod dictum est in præcedenti solutione, quantũ ad hoc, ꝙ experimento singulariũ accipitur vniuersale, & dicit ꝙ illud, quod supra dictũ est, & nõ plane, quo.s. experimẽto singularium fiat vniuersale in anima, iterum oportet dicere, vt planius manifestetur. Si.n.accipiantur multa singularia, quæ sunt indifferentia quãtum ad aliquid vnũ eis existens, illud vnum s'm quod nõ differũt, in anima acceptũ, est primum vniuersale, quicquid sit illud, siue.s.pertineat ad essentiam singulariũ, siue nõ. Quia.n.inuenimus Sortem, & Platonem, & multos alios esse indifferẽtes, quantum ad albedinem, accipimus hoc vnum.s.albũ.q.vniuersale, quod est accidens. Et similiter quia inuenimus Sortem, & Platõ & alios esse indifferentes quantum ad rationabilitatem, hoc vnum, in quo non differunt.s.rõnale accipimus quasi vniuersale, quod est differentia. Qualiter aũt hoc vnum accipi possit, manifestat cõsequenter. Manifestũ est.n.ꝙ singulare sentitur proprie & per se, sed tñ sensus est quodãmodo & ipsius vniuersalis. Cognoscit.n.Calliam, non solũ inquantũ est Callias, sed etiam inquantũ est hic homo, & similiter Sortem inquantũ est hic homo. Et inde est ꝙ tali acceptione sensu præexistente, anima intellectiua põt considerare hominem in vtroq;. Si aũt ita esset, ꝙ sensus apprehenderet solum id, quod est particularitatis, & nullo modo cũ hoc apprehẽderet vniuersale in particulari, nõ esset possibile quod ex apprehensione sensus causaretur in nobis cognitio vniuersalis. Et hoc idem manifestat consequẽter in processu, qui est à speciebus ad genus, & subdit ꝙ iterum in his.s.in homine, & equo. anima stat per consideratione, quousq; perueniatur ad aliquid impartibile in eis, quod est vniuersale. Vtputa consideramus tale, & tale animal, puta hominẽ & equum, quousq; perueniatur ad cõmune animal quod est genus superius. Quia igitur vniuersaliũ cognitionẽ accipimus ex singularibus cõcludit manifestũ esse, quod necesse est prima vniuersalia principia cognoscere per inductionẽ. Sic enim.s.per viam inductionis sensus facit vniuersale intus in anima, inquantũ considerantur oĩa singularia. Deinde cum dicit.

ARGY. *Cum aũt mentis habituum, quibus verum perspicimus quidam veri perpetuo sint, vt intellectus, atq; scientiam, quidam interdum falsum suscipiantur, vt opinio, subducendæq; rationis principium, nullumq; aliud genus exactius sit scientia, quam intellectus, atq; principia notiora sint demonstrationibus, scientiaq; cum ratione sit omnis, hæc inquam cuncta sint, scientia quidem principiorũ non erit. Sed, cũ fieri nequeat, vt aliud quicquam verius scientia sit, quã intellectus ipse, intellectus profecto principiorum habitus erit. Quod ex eo quoq; perspicuũ fuerit, quia demonstrationis principium non est demonstratio. Quare neq; scientia, si igitur præter scientiam nullũ aliud genus verum habemus, quam intellectũ, intellectus sane scientię principium erit, atq; principium quidem est ipsius principij. Scientia autem ad rem omnem sese habet similiter.*

ANTI. vide in annot. *Quoniam autem eorum, qui circa intelligentiam habituum, quibus verũ dicimus, alij quidem semper ueri sunt, alij aũt recipiunt falsitatem, vt opinio, & ratio veri aũt sunt semper scientia, & intellectus, & nihil est scientia certius aliud genus, quã intellectus, principia demonstrationum sunt notiora, scientia autẽ omnis cum ratione est, principiorum quidem scientia non vtiq; erit. Quoniam aũt nihil verius contingit esse scientiæ, quam intellectus, intellectus vtiq; erit principiorũ, ex his considerantibus. Et quòd quidem demonstrationis principiũ non sit demonstratio, quare neq; scientiæ scientia est. Si igitur nil aliud secundum scientiã genus habemus verũ, intellectus vtiq; erit scientiæ principium, & principium principij. Hoc autem omne similiter se habet ad omne genus rerum.* Vide in annot.

Soluit primas duas quæstiones, vtrũ.s.primorũ principiorũ sit scientiæ vel aliquis alius habitus. Circa quod ex pręmissis accipitur ꝙ principiorum cognitio pertinet ad intellectũ, cuius est cognoscere vniuersale. Nam vniuersale dicit esse principium scientię. Circa intellectum aũt sunt duo genera habituũ habentium se aliqualiter ad verum. Quidam.n.sunt semper veri, alij vero interdum recipiunt falsitatẽ, vt patet de opinione, & ratiocinatione, quę potest esse veri & falsi. Sunt etiam, & quidã habitus erronei se habentes ad falsum. Quia vero principia sunt maxime vera, manifestũ est ꝙ non pertinent ad habitus, qui semper sunt falsi neq; etiam ad habitus, qui interdum recipiunt falsitatem, sed solũ ad habitus, qui semper sunt veri. Huiusmodi aũt sunt scientia, & intellectus. Additur autem in.6.Ethic.tertium.s.sapientia. Sed quia sapientia, vt ibidem dicitur comprehendit in se scientiã, & intellectum, est.n.quædã scientia, & caput sciẽtiarum, hic eam prætermitit. Hac ergo prætermissa nullũ aliud genus cognitionis, quam intellectus est certius scientia. Manifestũ est autem ꝙ principia demõstrationum sunt notiora conclusionibus demonstratis, in vt principio habitum est. Non autem potest esse scientia ipsorum principiorum, quia omnis scientia fit ex aliqua ratiocinatione.s.demõstratiua, cuius sunt principia illa, de quibus loquimur. Quia igitur nihil potest esse verius, quam scientia, & intellectus, nam sapientia in his intelligitur, consequens est ex consideratione præmissorum ꝙ principiorum propriæ sit intellectus. Probat hoc etiam alia ratione, quia.s.demonstratio non est ex necessitate demonstrationis principiũ, alioquin procederetur in demonstrationibus infinitum, quod in primo improbatũ est. Cum igitur demonstratio sciẽtiam causet, sequitur quòd neq; scientia possit esse principium scientiæ, ita.s.ꝙ principia scientiarum per scientiã cognoscantur. Si igitur nullum aliud genus cognitionis præter sciẽtiam habemus, quod semper sit verũ, relinquitur ꝙ intellectus erit principiũ scientiæ, quia.s.per intellectum cognoscuntur principia scientiarũ, ita.s.ꝙ hic intellectus qui est principiũ scientiæ, est cognoscitiuus principij ex quo procedit scientia. Hoc autem.s.scientia est omne, i.totum, quod similiter se habet omnem rem, id est ad totã materiam, de qua est scientia, sicut.s.intellectus ad principium scientiæ.

Cap.40. Lect.6. Lect. 8.

formis Platoni, huic autem equo est conformis in duobus scilicet in sensibili & in viuo, & in vno est difformis quia in eo est realiter rationale, quod nō est in hoc equo. Huic vero plantæ conformis est in vno scilicet in viuo. Quia vero intellectus noster ea, quæ in re sunt coniuncta, potest distinguere, quando vnum eorum non cadit in ratione alterius, & cum rationale in se consideratum non sit de ratione sensibili, nec sensibile de ratione viui, ideo ea in sorte separatim accipit, vt dictum est per respectum ad diuersa. Quando ergo intellectus considerat in re illud, in quo conuenit cum alijs rebus illi rei conceptę attribuit intentionem vniuersalitatis. Et, quia in qualibet re singulari est considerare aliquid quod est propriū illius rei inquantum est hæc res, sicut in sorte est considerare aliquid, quod est ita proprium sortis, inquantum est hic homo, quod nulli alij conuenit. Rei ergo sic conceptæ, attribuit intellectus intentionem singularitatis, & vocat illud singulare, vel indiuiduum. & hæ secundę intentiones sunt scilicet vniuersalitas & singularitas. Vnde licet supradictum fuerit, ꝙ intentiones fiunt ab intellectu, tamen oportet ꝙ aliquod fundamentum habeant in re extra, nam intentioni singularitatis, respondet extra illud, quod est proprium sortis, inquantum est hic homo. Intentioni vero vniuersalitatis respondet extra, vt fundamentum, illud, in quo sortes est conformis cum alijs rebus. Cum igitur ea, quæ in vno conformantur & in alio sunt difformia, dum modo talis difformitas sit secundum formam, & non secundum materiam signatam, vel secundum illud, quod est proprium huic indiuiduo inquantum huiusmodi, illi vni, in quo talia conueniunt, attribuit intellectus intentionem generis & vocat genus. Vbi nota secundum Auicennam ꝙ duplex est forma. Quædam est, quæ est pars compositi, sicut anima est forma hominis, ex anima enim & corpore componitur homo. Quædam autem sequitur totum compositum, vt humanitas, quæ etiam est forma hominis, & isto modo sumpta forma dicitur quidditas, & est illud quod intellectus intelligit de re. Quando ergo intellectus intelligit prædictam formam, seu quidditatem, vt est determinata ad hanc materiam, puta humanitatē, vt est in hac materia signata scilicet in his carnibus, & in his ossibus & huiusmodi, tunc faciendo concretum, puta hunc hominem intelligit singulare, & huic attribuit intentionem singularitatis, si vero dictam formam intelligit, nō vt est determinata ad hanc materiam, quia omnis talis forma de se plurificabilis est ad hanc & ad illam materiam habenti talem formam intellectus attribuit intentionem vniuersalitatis. Vnde homo est vniuersale. Et si ea, quæ in hac forma conueniunt, non habent inter se difformitatem pertinentem ad dictam formam, sed solum sunt difformia per materiam signatam istius vel illius, in qua dicta forma determinata est in isto, vel in illo secundum modum, qui dicetur in tractatu de specie, illa dicuntur solum differre numero & concretum substantiuū huiusmodi formæ acceptæ, vt plurificari potest, puta homo, dicitur species specialissima. Si vero ea, quæ conueniunt in aliqua forma plurificabili, vt dictum est, sunt inter se difformia non solum quantum ad materiam signatam, vt dictum est, sed quantum ad difformitatem specificam puta ꝙ talis forma est animalitas, in qua conueniunt sortes, & hic equus, qui inter se non solum sunt difformes quantum ad has carnes, & hæc ossa, sed in hoc, quia hic homo habet formam humanitatis, & ille æquinitatis, talia dicuntur differre specie, & talis forma, in qua conueniunt in cōcreto sumpta, puta animal, est genus, & quia, vt dictum est, talis natura sumpta in cōcreto de pluribus formaliter differentibus, quæ sunt in diuersis speciebus, dici potest, hinc est ꝙ tali naturę intentio generis potest attribui. Ideo dicitur, ꝙ genus prædicatur .i. prædicabile est de pluribus differentibus specie, seu dicitur diuidi in plures species. Et hoc quod dictum est in concreto sumptum intelligitur solum in prædicamento substantiæ, in alijs vero prædicamētis & maxime in absolutis sumitur genus & species in abstracto. Dicitur autem genus prædicari in eo quod quid est .i. substantiue ſm grammaticos, vt aīal, quod de homine & de equo prædicatur, est substantiuū, & non adiectiuū. Sensibile .n. quod de aīali prædicatur, quamuis sit de essentia animalis, non tñ dicitur prædicari in quid, sed in quale. & causa est quia est adiectiuū. Sciendum est aūt, ꝙ quia ea, quæ in quid prædicātur, sunt de essentia seu quidditate eorum, de quibus prædicantur, ideo prædicari in quid non solum pōt dicere modū significandi, vt dictum est, sed etiam dicit quiditatem ipsius, de quo prædicatur, & patet quid sit genus.

Quid sit Species & vnde sumat originem. Cap. III.

Species est, quę prædicatur de pluribus differentibus numero in eo ꝙ quid. licet autem hic prædicta descriptio speciei ex dictis possit intelligi, tamē ad maiorem declarationem aliquorum, quæ supradicta sunt, sciendum, est ꝙ licet principium indiuiduationis proprium sit à materia signata, vt supradictum est, non tamē est intelligendum ꝙ aliqualiter non sit à forma. Vbi nota, ꝙ aliquid distingui ab aliquo per formam dupliciter potest esse. Vno modo, ꝙ talis distinctio sit per formam ratione formæ secundum quod in formis diuersi gradus inueniuntur, & quæ sic distinguuntur necesse est vt differant specie, vt supra dictum est. Alio modo potest aliquid distingui ab alio per formam, non secundum absolutam rationem formæ, sed secundum ꝙ est hæc forma, & sic differunt numero duæ quantitates separatæ, siue sint separatæ per intellectum, vt in mathematicis, siue sint separatæ à materia secundum rem virtute diuina, vt quantitas duarum hostiarum consecratarum, quantitas enim quædam forma est. Et sic etiam differunt animæ separatæ numero, non enim differunt per materiam quā non habent, nec ei coniunguntur, nec per relationem ad materiam cui coniungibiles sunt, cum relatio sit posterior ipso relato. Vbi nota, ꝙ omnis forma sub se habens multa id est quę vniuersaliter sumitur, habet quandam latitudinem, nam inuenitur in pluribus & dicitur de pluribus. Duplex autem potest esse latitudo in formis, vna secundum gradus formales, quorum vnus secundum se nobilior & profectior est altero, & hęc, vt dictum est, latitudo generis est, sub qua sunt diuersi gradus formales specifice differentes. Alia latitudo est secundū plurificationem numeralem in eodem gradu, & quia ista latitudo non est secundum absolutam rationem formę, oportet ꝙ forma, in qua est talis latitudo, importet in sua ratione aliquid, per quod cōueniat sibi talis latitudo, quod sit aliud ab absoluta ratione formę. Et si loquamur de illa forma, quę est pars compositi, puta de anima rationali, illud propter quod sibi talis latitudo conuenit, est imperfectio quędam, secundum scilicet ꝙ nata est habere rationem partis alicuius totius, non solum ꝙ sit pars secundum

Vide Porphyriū ca. 3.

cundum rationem, quia etiam formæ specificæ sunt partes secundum rationem, sed quod sit pars secũdum rem. Nam anima rationalis est pars realis hominis, & albedo est pars realis hominis albi. Vnde ad hoc ꝙ tales formæ multiplicentur sub specie, oportet ꝙ habeant illam potentialitatem, quæ facit partes reales, & secundum hoc il la potentialitas, per quam anima rationalis per essentiam suam nata est esse pars compositi, dat ei quandam latitudinem plurificationis secundũ eundem gradum, nõ obstante, quod sit separata & actu non informet materiam. Et, quia talis potentialitas non competit essentiæ angelorum, ideo angeli non differunt inter se numero, sed quilibet angelus facit speciem per se. Non enim est apta nata natura, seu essentia angeli esse pars compositi, ex qua compositione consequatur species, sicut anima humana. Potentialitas ergo formæ, quam forma habet, s. vt iungatur materiæ facit sub ea multiplicari indiuidua, & sic debet intelligi quod supra dictum est, ꝙ scilicet humanitas, quæ est forma sequens totum compositum, si consideretur, vt est determinata ad hanc materiam signatam, facit singulare. Humanitas enim vt dictum est, dicit animam & corpus, vnde dicendo hoc corpus & hanc animam dicit singulare. Et quia anima in eodem gradu existens non posset diuidi in plura, vt dictum est, nisi propter potentialitatem, quam habet. vt vniatur materiæ signatæ, ideo dicendum est, ꝙ materia signata est principium indiuiduationis, forma autem non nisi per materiam, ad quam habet naturalem potentiam, vt sibi vniatur, & sic patet quid est species. Sciendum tamen est, ꝙ licet forma specifica, vt dictum est, de se plurificabilis sit propter potẽtialitatem quam habet, vt materiæ vniatur, tamen aliquando talis plurificatio accidentaliter impeditur. puta, si omnes homines morerentur, & vnus solus remaneret, tunc humanitas non esset in pluribus materijs. Vel potest impediri propter conditionem materiæ, sicut modo est vnus tantum sol, non quod repugnet naturæ solari esse in pluribus secundum considerationem formæ, sed quia non est alia materia susceptiua talis formæ, vnde sol est species in vno indiuiduo.

De origine differentiæ, & quid ipsa sit secundum rem & intentionem. Cap. IIII.

Differentia, vt hic sumitur, dupliciter describitur. Primo sic. Differentia est, quæ prædicatur de pluribus differentibus specie in eo ꝙ quale. Secundo sic, Differentia est qua species abundat à genere. Ad videndum autem primam descriptionem, sciendum est, ꝙ, vt supra dictum est, in aliquibus formis potest esse latitudo in eadem forma secũdum gradus formales. Quorum vnus secundum se est nobilior & perfectior alio, & ab hac forma sumitur genus. Vbi nota, ꝙ in entibus sunt diuersi gradus essendi, siue sint gradus substantiales, siue accidentales, qui gradus, licet in aliquibus entibus sint dispersi, tamen aliquando inuenitur aliquod vnum plures gradus perfectionis substantiales vel accidentales comprehendens. Vt bi gratia, vegetabile, sensibile, rationale sunt gradus entium substantiales. Planta enim substantialiter est vegetabilis, canis vero substantialiter est sensibilis, & homo substantialiter est rationalis. & isti gradus dispersi in multis aliquando inueniuntur in vno solo, puta in homine, homo nanque per suam formam substantialem, quæ est vna, habet omnes istas tres perfectiones, nã est vegetabilis & est sensibilis & est rationabilis. Vnde sortes per vnam suam essentiam conformatur plantæ & cani & Platoni, vt supradictum est, hæc autem conformitas, quæ est sortis ad plantam potest esse vna duorum, sicut enim simĩtudo duorum nigrorum est vna amborũ quia vnius vt subiecti, & alterius vt termini, sic talis conformitas est sortis, vt subiecti, & illius plantæ, vt termini. Nec propter hoc dico, ꝙ talis conformitas sit relatio secundum esse, sed est relatio secundum dici, vt fundamentum relationis secundum esse. Talis autem conformitas, quæ realiter vna est, vt dictum est, mouet intellectum nostrum ad vnum conceptum, puta viuum, à quo conceptu sumitur genus, vel aliquando species, vt ex supra dictis haberi potest. Vnde talis conformitas se habet ad genus vt fundamentum remotum, conceptus vero viui, ad quem talis conformitas mouet intellectum, se habet ad genus vt fundamentum propinquum, & sic licet vnitas generis sit vnitas rationis, tamen aliquo modo habet sui dari in vno secundum rem. Difformitas vero, quæ est inter sortem & plantam est, quia sortes sentit, non autem planta, à qua difformitate sumitur differentia, quæ diuidit viuum, quod commune est homini & plantæ. Vnde per hanc differentia ostenditur, ꝙ viuum inuenitur in habente aliquam aliam perfectionẽ, quæ non est in planta. Et, quia in tali perfectione, puta sensibili, conuenit sortes cum cane, similiter inter eos est vna conformitas mouens ad vnum conceptum, à quo si sumatur in concreto substantiue, ita ꝙ tale concretum de suo significato dicat explicite & viuum & sensibile sumitur aliud genus, scilicet animal, si vero sumatur in concreto adiectiue, ita ꝙ de suo significato dicat solam illam perfectionem explicite. s. sensibile, sumitur differentia, puta inquantum dicatur sensibile, & sic de alijs vsque ad vltimam differentiã specificam, infra quam non est perfectio formalis. Cum ergo de tot possit dici sensibile, de quot dicitur animal, sed animal, quod est genus prædicatur de pluribus differentibus specie, similiter & sensibile quod est differentia prædicatur de pluribus differentibus specie. Notandum, ꝙ forma substantialis habet duplex esse. Vnum est obiectiue in intellectu, & secundum hoc esse intellectus attribuit sibi nomen abstractum. Considerat enim eam intellectus non considerando materiam, in qua est, & propterea dat sibi nomen abstractum, vt humanitas. Aliud esse habet in materia, ad quam habet duplicem habitudinẽ, vna est, quia inhæret ei tanquam saluata in ipsa, & sic aliquo modo habet modum accidentis, & sic dat ei intellectus nomen concretum adiectiuum, quale est nomen accidentis, vt humanum. Secunda comparatio, quam habet ad materiam, vt complens & perficiens ipsam, vt sic non habet modum accidentis, sed modum substantiæ, & sic dat ei intellectus nomen concretum substantiuum, vt homo.

Notandum, ꝙ animal differt à sensibili, quia animal dicitur ab anima sensibili, sensibile autem dicitur à sensibilitate, & quia anima ad sensibilitatem se habet sicut potentia ad actum, ideo differentia magis est actualis quã id cuius est differentia, licet tamen ambiant ambo. Dicitur autem differẽtia prædicari in quale idest adiectiue. huius ratio est, vt enim dictum est differentia diuisiua alicuius generis sumitur à perfectione, quam non habent omnia quæ sunt sub genere, quæ perfectio comparata ad illud, vnde sumitur genus, se habet vt quoddam perfectum, & per consequens vt formale, & quia addiectiue communiter

communiter à formis sumuntur, quæ formæ habēt adiacere, ideo ad designandum, ꝙ differentia sumitur à solo formali, & illud solum dicit explicite, perfecta est differentia per modum adiectiuum in sui prædicatione. Ad videndum autem secundam diffinitionē differentiæ, sciēdum, ꝙ impossibile est partem de toto prædicari, sed quicquid de alio vere prędicatur, oportet ꝙ dicat totum. Cum autem de sorte prædicetur homo, & animal, & rationale, oportet ꝙ homo dicat totum formale, quod est in petro, & dico formale loquendo de forma, quæ sequitur totum compositum. Similiter oportet ꝙ animal dicat totum formale, & similiter rationale dicat totū formale, sed diuersimode, nam rationale dicit totum illud, quod dicit homo, non tamē explicite, sed implicite. Rationale enim dicit habens rationem, vnde de suo principali significato dicit solum rationem, sed, quia dicit habens rationem, in hoc ꝙ dicit habens, intelligitur implicite homo quicunque sit ille, & sic dicit totum quod dicit homo, aliquid tamen explicite & aliquid implicite. Similiter etiam animal dicit totum, quod dicit homo, non tamen explicite. Dicit enim animal habens vitam & sensum. Vnde de suo principali significato solum dicit vitā & sensum, sed in hoc, ꝙ dicit habens, implicite intelligitur homo, homo vero dicit explicite totū formale quod est in sorte, nam dicit habens humanitatem, quæ humanitas dicit explicite motū & sensum, quod dicit animal, & rationē quam dicit rationale. Vnde homo de suo principali significato dicit animal rationale. Comparando.n. significata istorum explicite, cum genus & differētia, vt dictum est, non significent quodlibet eorum nisi partē, species vero explicite significet illud, quod significat vtrunque: ergo significatum explicitum speciei excedit significatum explicitum generis in significato explicito differentiæ, similiter etiam excedit significatum differētiæ in significato generis. Bene ergo dicitur in prædicta descriptione, ꝙ differentia est, qua species abundat à genere, quia species abundat idest excedit in suo significato etiam illud quod explicite significat differentia, & sic patet quid est differentia secundum sui rationem.

De genere Generalißimo, & Subalterno, & quòd ens non potest esse genus. Cap. V.

Vide Porphyriū ca. 3.

Diuiditur autem genus in genus generalissimū & genus subalternum. Genus generalissimum est illud, supra quod non est aliud superueniens genus. Quod sic debet intelligi, vt enim dictum est, genus sumitur à conceptu conformitatis aliquorum, quæ in aliquibus alijs perfectionibus formalibus sunt difformia, à quibus perfectionibus formalibus sumuntur differentiæ. Sicut animal est genus, quia dicit motum & sensum, in quibus homo & equus conformantur, qui tamen sunt difformes in aliquibus alijs perfectionibus, puta quia in homine est ratio, quæ non est in equo, à qua sumitur differentia, s. rationale. Conformatur etiam homo cum plāta in viuo, ex qua conformitate sumitur aliud genus scilicet animatum corpus, & hæc est maior conformitas quā prima, & quia ad plura se extendit animatum corpus quam animal, ideo hoc est superius genus. Cum lapide vero conformatur in corporeitate, a qua sumitur aliud genus superius scilicet corpus. Cum angelo vero conformatur in substantia, quæ adhuc est remotior conformitas, à qua sumitur aliud genus scilicet substantia. Si vero esset homo difformis rei in substantia nulla eis conformitas remanet, nisi entitas. Cum autem ens non possit esse genus vt dicetur, restat ꝙ substantia sit genus generalissimum, reliqua vero genera, quæ substantia diximus. s. corpus, animatum corpus, & animal sunt genera subalterna, quæ aliquando ponūtur esse genera, & aliquando species quodlibet. n. eorum est species respectu superioris generis, & est genus respectu inferioris speciei. Ex his pōt patere, qūo vna & eadem differentia est diuisiua & constitutiua, si enim animatum, ꝙ est differentia, addatur corpori, cum illud, quod significat corpus, inueniatur in nō habentibus hanc perfectionem, quæ est animatum, hæc differentia diuidit corpus, quod modo est genus, & constituit vnam speciem. s. animatū corpus. Vnde hæc differentia, animatū modo est diuisiua generis, & cōstitutiua speciei. & sic est accipere in alijs generibus vsque ad species specialissimas, quarum nō sunt differentię diuisiuę. Quæ autem sint species specialissimè, ex dictis haberi potest. Quod aūt ens nō possit esse genus sic patet. Vt. n. dictum est, illud est genus, quod ita se habet ad suam differentiam diuisiuam, ꝙ differentia significat aliquid explicite, quod non significat ipsum genus, licet implicite ambo totum dicant, vnde genus est extra intellectū differentiarum, & datur exemplum in rebus compositis ex materia & forma, ignis. n. & aqua conueniunt in materia prima, differunt autem in forma, quia alia est forma substantialis ignis, & alia aquæ. Vnde ignis & aqua sic conueniūt in materia, ꝙ materia est pars essentialis eorum, forma vero ignis & aquæ conueniunt in materia, sicut in quodam diuerso ab essentia eorum, determinabili tamen per ipsas. Sic suo modo species aliter conueniunt in genere quam differentiæ. nam species conueniunt in genere, sicut in eo, quod includitur in ratione ipsarum, & in earū principali significato, in ratione. n. hominis & in eius principali significato includitur animal. Sed differentiæ conueniunt in genere, sicut in quodam determinabili secundum rationem per eas, quod est extra intellectum earum, sicut rationale & irrationale conueniunt in animali. Cum ergo nihil possit inueniri, extra cuius intellectū sit ens, nihil poterit esse differentia entis, nec per consequens ens poterit esse genus. Assignatur etiam alia ratio quare ens non sit genus, quia non potest esse vniuocum ad substantiam & accidens. Notandum, ꝙ in prædicto exemplo aliter sumitur materia quam sumebatur in primo, quando dictum est, ꝙ indiuidua distinguuntur per materiam, & ꝙ materia est principium indiuiduationis. Est. n. materia prima & materia signata, seu hæc, quæ videlicet quantitate signatur, & alijs accidentibus indiuiduantibus. Dicitur autem materia prima illud, quod est in potentia ad omnes formas substantiales, quæ consideratur solum in sua nuda potentialitate, quæ dicitur vna per remotionem omnium formarum inquantum consideratur quidem natura potentialis perfectibilis per formas absq; hoc, ꝙ actu perfecta sit, & de ista materia loquebamur in exēplo supra posito. Materia vero signata seu hæc dicitur, prout habet esse cū hac quantitate & hac qualitate & in alijs accidentibus, & sic considerata nō est vna omniū, sed per quælibet indiuidua est diuisa, sicut diuisa sunt prædicta accidentia vniuscuiusque indiuidui. Et, quia omnia indiuidua & quodlibet eorum habet partē primæ materiæ considerando illam partem, non vt est signata ex his vel his accidentibus, dicitur ignis & aqua cōuenire in vna materia, vt in dicto exēplo dictum est.

Ens non potest esse genus.

Patet ergo de tribus prædicabilibus essentialibus, quæ concurrunt ad ordinandum prædicamentum, scilicet de genere specie, & differentia, quæ dicuntur essentialia, quia sunt de essentia eorum, de quibus prædicantur &c.

De origine Propryj, & quomodo inest omni indiuiduo speciei et semper. Cap. VI.

Vide Porphyriũ.ca.5.

NVnc dicendum est de duobus prædicabilibus accidentalibus.s.de proprio & accidente. Dicuntur autem accidentalia, quia non sunt de substantia, siue de essentia subiectorum, de quibus prædicantur. Notandum, ꝙ ens reale diuiditur in substantiam & accidens, vnde sic sumendo accidens, prout diuiditur contra substantiam, proprium est accidens, & inter accidentia computatur, non.n.est de substantia eius, cuius est proprium, nec potest esse in prædicamento substantiæ. Alio modo sumitur accidens, non vt diuiditur contra substantiam, sed vt est vnum de quinque prædicabilibus, & sic proprium non est accidens, immo cõtra illud diuiditur. Describitur autem proprium sic, Propriũ est quod inest vni soli, & semper, & conuersim prædicatur de re. Ad videndum autem particulas huius diffinitionis, quia valde est nobis necessarium scire proprium, quod quia Philosophus propriam passionem proprium vocat, quia in demonstratione nihil aliud concluditur nisi propria passio de subiecto, sciendum ꝙ aliquid de aliquo dici seu prædicari contingit dupliciter.s.per se & per accidens. Prædicatio per accidens potest fieri tripliciter. Vno modo quando accidens prædicatur de subiecto, vt homo est albus, Alio modo, quando subiectum prædicatur de accidente, vt album est homo. Tertio modo, quando accidens prædicatur de accidente, vt album est musicum. Prædicatio vero per se fit multipliciter, vt patebit in tractatu de demonstratione. Quorum secundus modus dicendi per se est, quãdo proprium prædicatur de eo, cuius est proprium, vt homo est risibilis. Cum ergo propriũ prædicatur de subiecto, quia non prædicatur per accidens, sicut dictum est de accidentibus respectu suorum subiectorum, sed per se, aliam habitudinẽ habet ad subiectum suum quam habeant accidentia cõmunia. Illa nanque nullam habitudinem habent ad sua subiecta, nisi vt ad causam materialem, sumẽdo hic materiam pro subiecto quod est in potentia ad accidentia, sicut ad quosdam actus sibi inhærentes. Vnde si proprium solam hanc habitudinem haberet ad subiectum, vt.s.subiectum solummodo esset passiuum & receptiuum eius, tunc, cum illud, quod est receptiuum tantũ alicuius non imponat necessitatem essendi ei, respectu cuius est tale, sequitur, ꝙ proprium non de necessitate sequatur subiectũ, nec per consequens per se posset prædicari, & tamen videmus oppositum. Nam in rebus naturalibus videmus quasdam operationes, quæ conueniunt semper oĩbus, quæ sunt eiusdem speciei, sicut attrahere ferrum semper conuenit omni magneti. Vnde oportet ꝙ tales operationes sequantur aliquod principium intrinsecum permanens in illis corporibus, hoc tamen principium dicitur potentia, siue virtus, quia virtus est potentia, quę fertur ad vltimum, quod fieri potest. Tale ergo principium necessitatem essendi habet à forma specifica illius rei. Nec põt dici, ꝙ tali virtuti subiectum non imponat necessitatem essendi, sed generans, quia, si subiectum nullam habeat necessariam habitudinem ad tale proprium, quantuncunque generans semper generet subiectum cum tali passione, tamen talis propria passio per respectum ad subiectum esset per accidens, & non per se, & sic non posset demonstrari, cuius oppositum infra patebit. Restat ergo, ꝙ subiectũ habeat ad suum proprium habitudinem causæ efficientis, quod sic potest parere: nam propriæ qualitates agunt, vt instrumenta formarum substantialium, agunt enim ad productionem formarum substãtialium, sicut calor ignis agit in ligna ad generandum ignem, quod non posset facere nisi esset instrumentum formæ substantialis huius agentis hoc ergo est, quia recipiunt virtutem à formis substãtialibus agendi hoc, nec recipiunt tales qualitates à formis substantialibus aliquam virtutem differentẽ ab eius, nihil ergo aliud recipiunt nisi seipsas, formæ ergo substãtiales subiectorum sunt causa effectiua suorum priorũ. Verum circa hoc videtur magnum dubium. Nam sequitur ꝙ idem subiectum sit s'm idem agens & patiens, & ꝙ idem sit causa agendi & patiendi respectu eiusdem, ad minus in substantijs separatis, quæ non habent partẽ extra partem. Vnde eadem substantia angeli secundum idem, quia indiuisibilis est, esset causa effectiua propriæ passionis, & receptiua, quod videtur inconueniens. Ad quod intelligendum sciendum est, ꝙ sicut se habet res in patiendo, sic suo modo se habet in agendo, in patiendo autem non solum dicitur passiue se habere illud quod recipit aliud, sed etiam illud, quod illud disponit ad hoc recipiendum. verbi gratia, Cæra, quæ recipit figuram, dicitur passiue se habere ad figuram, & non solum ipsa cęra passiue se habet respectu figurę, sed etiã mollities disponens caram ad talem receptionem passiue se habet respectu figurę, licet enim mollities non sit in quo recipiatur figura sicut in eo quod est ratio recipiendi, est tamen aliquo modo dispositio ratio suscipiendi. Sic etiam suo modo principium originans aliquid quodam ordine, & quadam necessaria connexione mediãte aliquo alio aliquid producit, etiam illud quod producit respectu illius quod producitur se habet actiue. Sicut clauus infixus trabi, si semper motus daretur trabi mediante clauo, quamuis totus motus effectiue esse ab homine mouente vtrunque.s. trabem, & clauum, tamen clauus ad motum se haberet actiue respectu trabis. Sic suo modo se habet de subiecto respectu suę proprię passionis. nam subiectum est sicut clauus, passio sicut trabs, generans sicut mouens vtrũque, & dans esse vtrique.s.subiecto & passioni. sicut motus in clauo & trabe causatur à mouente, & sic saluatur vtraque opinio, & omne dubium remouetur. Ex dictis ergo possunt patere duę particulę diffinitionis proprij.s. ꝙ proprium inest omni & semper, si enim proprium necessariam, & naturalem connexionem habet ad formam specificam, vt dictum est, oportet ꝙ inueniatur in omnibus, in quibus est forma specifica, sed forma specifica inuenitur in omnibus indiuiduis eiusdem speciei, ergo proprium competit omni contento sub specie, & semper sibi conuenit quandiu formam illam specificã participabit, & sic patẽt duę particulę diffinitiõis proprij &c.

Quod proprium inest soli speciei, & Conuersim de ipsa prædicatur. Cap. VII.

AD videndum autem aliam particulam diffinitionis proprij.s.quomodo conuenit vni soli speciei, Sciendum,

Sciendum, ꝙ, vt supra dictum est diuersi sunt gradus perfectionis in entibus, quos Philosophus. 8. Metaphysicæ comparat numeris. Vnde dicit, ꝙ species rerũ sunt sicut numeri, & ideo sicut numeri respectu vnitatis diuersos habent gradus formales, sicut alius est gradus quaternarij, quã quinarij & sic de alijs, ita diuersi sunt gradus formales specierum rerũ per respectũ ad quodcunq; primum principiũ incõpositum. Nec est inuenire duas species in eodẽ gradu, sicut nec duos numeros specie differentes, in qualibet ergo specie est vna forma specifica nullo mõ existens in gradu essendi vel operandi formæ specificæ alterius speciei. Cum aũt, vt dictum est proprium sequat propria principia speciei, nec possit esse nisi in vna specie, proper hoc in diffinitione dicit ꝙ inest vni. Sciendum est autem, ꝙ licet proprium stricto modo sumptũ solũ conueat vni speciei specialissimæ, tamen largo modo nihil probibet proprium etiam conuenire speciei sub alternæ, quæ videlicet põt esse genus. Dicimus enim, ꝙ proprium trianguli est habere tres angulos æquales duobus rectis, & tamen triangulus multas cõtinet sub se species. Ex dictis patet illud quod dicit Porphyrius, ꝙ propriũ prius conuenit speciei, & posterius indiuiduis, quod oppositum autem est de accidente communi. Si.n. proprium respecit indiuidua inquantum participant formã spicificam, per prius ergo verificatur de specie, quam primo respicit, q̃ de indiuiduis, & per cõsequens indiuiduis conuenit, quia conuenit speciei. Accidens autem, cũ non respiciat subiectum nisi ratione inhærentiæ, & per prius conuenit substare indiuiduis quam secundis substãtijs, vt infra dicetur, accidens ergo conuenit speciei ratione indiuidui. Deinde in diffinitione proprij ponitur ista particula, ꝙ.s. cõuertim prædicatur de re. Vbi nota, ꝙ, vt infra dicetur, differt aliquo modo prædicari per se, & prædicari primo. Ea.n. per se prædicantur, quæ necessariam habent connexionem ad subiecta, de quibus prædicantur. Sed ea prędicantur primo, quæ prędicãtur dicto modo, & tantum ambit prædicatum quantum subiectum. Vnde licet risibile per se prædicetur de sorte, non tamen primo, quia proprium, vt dictum est, per prius respicit speciem q̃ indiuidua, & cum tanti ambitus sic proprium quanti sunt species, ideo dicitur prædicari primo, seu cõuersim de specie. Notandum, ꝙ licet proprium vni speciei conueniat, tamen nihil prohibet, proprium vnius speciei participatione multis alijs speciebus conuenire, sicut proprium est igni quod sit calidus, & tamen multis alijs speciebus hoc conuenit inquantum hæc participant ab igne. Sciendum est etiam, quod proprium alicuius speciei aliquando sumitur sub vno nomine & vno significato, vt risibile est proprium hominis, aliquando vero sub duobus oppositis cum disiunctione, vt proprium est numeri ꝙ sit par vel impar, & sic patet de proprio &c.

De origine Accidentis & dictione ipsius. Cap. VIII.

Accidens vero est, quod contingit eidem inesse, & nõ inesse præter subiecti corruptionẽ. Ad quod intelligendum, sciendum est, quod vnum potest dependere ab alio dupliciter. Vno mõ sicut ab eo, quod est prius eo ad minus natura, & isto modo vna res depen det ab alia quatuor modis, secũdum ꝙ quatuor sunt causæ. Dependet enim in homine corpus ab anima, sicut à forma, & anima à corpore sicut à materia, & homo à Deo, sicut à causa efficiente, & à beatitudine sicut à causa finali. Alio modo potest esse dependentia alicuius rei ab alia sicut ab eo, quod se habet ad ipsam consecutiue. Sicut corpus dependet à figura, & linea à rectitudine vel curuitate. Non enim potest inueniri corpus in quo non sit figura, vel linea, in qua non sit rectitudo, vel curuitas, & isto modo dependet omne subiectum à propria passione. Vnde quæcunque dependentia sit in rebus, siue causalis, siue consecutiua, & vna res ita dependet ab altera, ꝙ esse suum nec actu nec aptitudine sine tali re possit conseruari, certum est, ꝙ illa sine illa, à qua sic dependet non potest intelligi esse, non enim posset intelligi materia esse sine forma. Vbi nota, ꝙ intelligere aliquam rem sine alia potest dupliciter contingere. Vno mõ in prima operatione intellectus, in qua scilicet intellectus intelligit solum significatum termini. Alio modo in secunda operatione intellectus, in qua intelligit componendo vel diuidendo per esse vel per non esse, sicut cũ intelligo petrum esse, vel non esse album. In prima autẽ intellectione possum intelligere corpus sine figura, & omne subiectum sine propria passione. Non enim figura est de essentia corporis, cum corpus sit in genere quantitatis, figura vero in genere qualitatis, & ideo intellectus potest intelligere corpus non intellecta figura. Non tamen posset intelligere corpus isto modo nõ intellecto cõtinuo, quia continuum est de essentia corporis. In secunda vero operatione intellectus, non possum intelligere corpus esse sine figura, quia corpus nunquam potest esse sine figura, nec subiectum sine propria passione, vt dictum est. Cum autem subiectum non habeat talem dependentiam ab accidente communi, non enim necessario sequitur subiectum, sicut figura sequitur principia essentialia corporis. nam, si corpus est necessario habet positionem partium in toto, vt infra dicetur, quia positio est differentia quantitatis, ad hanc autem necessario sequitur figura, quod non contingit de accidẽte communi respectu sui subiecti, ergo subiectum potest intelligi non intellecto accidẽte communi, & potest intelligi esse non intellecto accidẽte communi. Sine accidente vero proprio non potest intelligi esse, cum sine accidente proprio esse non possit. Nam ablata figura non erit situatio partium, & per consequens non erit corpus, ergo non poterit intelligi esse sine eo. Potest ergo accidens inesse & non inesse præter subiecti corruptionem, cum esse subiecti non dependeat aliquo modo ab esse suo, vt dictum est, & sic patet prædicta descriptio accidentis. Sciendum tamen est, ꝙ aliquod accidens commune potest inueniri, quod respectu huius subiecti singularis ita se habet, ꝙ causatur ex principijs essentialibus eius, puta nigredo corui, quæ causatur ab hac siue ex hac materia signata corui necessario. loquendo igitur de tali accidente dico, ꝙ nõ posset intelligi hoc subiectum esse sine eo, & hoc dicitur accidens inseparabile, quod ita se habet ad principium singulare, sicut accidens proprium ad principium speciei. Et quia materia signata est extra intellectum speciei, de intellectu enim hominis est habens humanitatem & non plus, vtrum autem tale habens sit hoc signatum, vel illud, non est de intellectu explicito hominis, sicut differentiæ sunt extra intellectum generis, vt supradictum est, ideo potest intelligi coruus siue species corui esse sine nigredine, vel etiam cum albedine, & propter hoc accidens inseparabile collocatur cum accidente communi, & non cum proprio, licet aliquo modo conueniat cum vtroque: vt dictum est. Sic ergo accidens quoddam est inseparabile, & quoddã est separabile. Accidenti inseparabili conuenit prædicta diffinitio

diffinitio accidentis.ſ.ꝙ ſubiectum pōt intelligi eſſe ſine eo,ſi ſumatur ſubiectum pro ſpecie,& non pro ſingulari. Sciendum eſt autem, ꝙ licet ſubiectum poſsit ſeparari ab alio accidente,vt dictum eſt,non tamen accidens poteſt ſeparari a ſubiecto actu vel aptitudine.& dico aptitudine, nam licet Deus poſsit aliquod accidens ſeparare a ſubiecto,vt communiter tenetur de accidentibus hoſtię conſecratæ,tamen ꝙ illa accidentia non habeant aptitudinē ad ſubiectum, hoc eſt impoſsibile. Quod enim eſt de ratione propria alicuius ab eo ſeparari non poteſt,ſed ineſſe actu vel aptitudine ſubiecto eſt de ratione propria accidentis,quia accidentis eſſe eſt ineſſe, ergo ab eo ſeparari non poteſt.Hoc autem poteſt patere ex his,quæ ſupradicta ſunt de ſpecie. Cum enim accidentia & omnes formæ ſubſtantiales non ſint actus purus,qui de ſe plurificabilis non eſt,ſi ipſa plurificentur numero,hoc eſt propter potentialiter,quam habēt eſſentialiter, vt.ſ.ſint pars realis alicuius cōpoſiti ſiue ſubſtantialis,ſiue accidentali. Vnde ſicut materia,& forma ſunt partes rei ſubſtantiales ita accidentia ſunt partes rei accidētales,ſicut albedo,quę eſt pars huius compoſiti,quod eſt homo albus.Cum autem omnia accidentia ſint talia, ergo neceſſario oportet ꝙ inſint ſubiecto actu vel aptitudine, & ſic patet de accidente, & de quinque prædicabilibus &c.

TRACTATVS PRIMVS DE PRAEDICAMENTO SVBSTANTIAE.

In quatuor capita diuiſus.

De diuerſis modis prædicandi. Cap. Primum.

NVNC dicendum eſt de prædicamētis,& quia prædicamentū dicit quædam prædicabilia ordinata in ordine prædicamentali, videndum eſt quot modis fit prædicatio. Vbi nota,ꝙ aliquid de aliquo dicitur prædicari tripliciter,ideſt vniuoce,ęquiuoce,& denominatiue. Vniuoce dicuntur prędicari,quę non ſolum conueniunt his,de quibus prędicatur quantū ad nomen, ſed etiam quantum ad rationem eſſentialem, & Dico hic rationem illud, quod per diffinitionem dicitur,ſeu ſignificatur, vel per aliquid, quod ſumatur loco diffinitionis. Sicut animal prædicatur de homine & de boue. vnde non ſolum hoc nomen animal conuenit homini & boui,ſed etiam diffinitio eius eſſentialis,quæ eſt, corpus animatum ſenſibile. Non ſolum enim vere dicimus, ꝙ homo eſt animal, ſed etiam ꝙ homo eſt corpus animatum ſenſibile, & ſimiliter eſt de boue. Equiuoce vero dicuntur prædicari,quę de pluribus prædicantur ſecundum idem nomen,non tamen ſecundum eandem rationem,& iſto modo prædicatur canis de latrabili,& de marino. Licet enim ſecundū idem nomen canis de vtroque prædicetur, tamen alia ratione cōuenit cani latrabili quàm marino.Ratio enim latrabilis eſt, ꝙ eſt animal greſsibile quadrupes,quæ non conuenit marino. Sciendum eſt autem, ꝙ ſub æquiuocis cōpræhenduntur analoga. Prædicatur enim analoga de pluribus inquantum dicuntur ad vnum,vt ſanum dicitur de animali primo & proprie,eſt.n.ſanum,adæquatū in humoribus,quod non poteſt eſſe niſi in animali, dicitur tamen ſanum de vrina & medicina.Nam dicimus,hæc vrina eſt ſana,quia eſt ſignum ſani,quod eſt in animali,& hęc medicina eſt ſana, quia eſt cauſa ſani,quod eſt in animali.Vnde licet hoc nomen ſanum de animali & de vrina dicatur, tamen ratio ſani non poteſt dici de vrina. Non enim vrina eſt adæquata in humoribus, ſed eſt ſignū talis adæquationis, & ſic prædicatio analoga aliquo modo conuenit cum æquiuoca,vt dictum eſt,& aliquo mō cum vniuoca. Licet.n. ſanum,quod de vrina dicitur, non dicat ſuam rationē.ſ. adæquationem humorum in vrina, non tamen dicit aliā rationem, ſed eandem adæquationem humorum dicit, cuius vrina eſt ſignū. Denominatiue vero dicuntur prędicari,quæ concreta ſunt adiectiue,& ab aliquibus accidentibus abſtractis denominantur,ſeu deriuantur.vt album de homine prędicantur,& de ęquo denominatiue, quia album deriuatur ab hoc abſtracto,quod eſt albedo quæ eſt in homine,quæ ſic in abſtracto ſumpta de homine prædicari non poſſet.Nulla enim pars, vt ſupradictū eſt, poteſt de toto prædicari. Albedo enim eſt quædam pars accidentalis hominis albi,& ſic de eo prædicari non poſſet.Concernitur autem,& dicitur album,quod idem eſt quod habens albedinē,& tale poteſt de homine prædicari.Ad videndum prædicamenta ſciendum eſt,ꝙ prędicamentum, ſeu genus generaliſsimum dupliciter poteſt accipi.Vno modo pro ipſa intentione prædicamentali,ſeu vniuerſalitatis. Alio modo pro ipſa re, in qua talis intentio fundatur,vt dictum eſt.Primo modo prædicamentum eſt ens rationis.Secūdo modo eſt ens reale.Ad maiorem autem notificationem horum ſciendum,eſt ꝙ ens in ſua maxima vniuerſalitate diuiditur. Quinto Metaphyſicæ in ens per accidens & in ens per ſe.Ens autem per accidēs tot modis diuiditur quod modis aliquid prædicatur per accidens,de quibus ſupradictum eſt.Ens per ſe diuiditur,quia quoddam eſt in anima,& quoddā extra animam.Ad ſciendum autem quid ſit ens, in anima, nota,ꝙ tripliciter aliquid poteſt eſſe in anima.Vno modo effectiue,ſicut dicimus, ꝙ arca eſt in mente artificis antequam fiat. Alio modo ſubiectiue, ſicut dicimus ꝙ ſcientia eſt in anima,vel actus intelligendi, vel verbum, quę ſunt in anima,ſicut accidēs in ſubiecto.Tertio modo aliquid dicitur eſſe in anima obiectiue, ſicut lignum intellectum dicitur eſſe in anima obiectiue. Duobus primis modis ens in anima eſt ens reale, & dico reale, non vt hoc nomen res dicitur a reor reris,ſed vt dicitur a ratus rata ratum.i.firmum.Tertio modo ſumpto ente.ſ.vt eſt obiectiue in anima, in eo poſſumus duo cōſiderare.ſ. id,quod eſt obiectiue in intellectu,puta lignum, & iſtud adhuc eſt res,vel illud,quod conuenit ligno ſolum,vt eſt obiectiue in intellectu, & non conuenit ſibi ſecundum eſſe reale.ſ.eſſe abſtractū ab hoc ligno, & ab illo, & hoc modo ens in anima non eſt res,ſed intentio, cui rei nihil extra animam reſpondet, niſi pro fundamento remoto, & ſic attribuitur eſſe non enti.Dicimus enim ꝙ cæcitas eſt in oculo.Cum autem cæcitas ſit non ens,quō ergo habet eſſe,quia dicimus cæcitas eſt, certe ſolum eſſe intentionis,quod nihil habet facere cum ente reali,ſed ex oppoſito ab eo diuiditur. Et ſi quæratur de tali ente vbi ſit ſubiectiue, dicitur ꝙ eſt nuſquā. Si.n.eſſet in aliquo ſubiectiue,eſſet accidens, & per conſequens ens reale, ſed ſolum habet eſſe obiectiue.Ens autem reale diuiditur in

decem

decem prędicamenta, quę sunt decem genera rerum. Et, quia res est fundamentum intentionis remotum, tamen secundum istam duplicem diuisionem possunt dupliciter accipi prædicamenta. Ad sciendum autem prædicamenta oportet diuidere ens reale. Vbi nota, ꝙ licet ens non possit esse genus, quia non inuenitur differentia cõtrahens illud, tamen contrahitur per modos essendi, modus aũt essendi alicuius rei potest accipi dupliciter. Vno modo vt est proprietas realis alicuius realiter differens ab eo, sicut dicimus de aliquo, iste habet bonum modũ, quia est mansuetus, vel concors. Constat autem, ꝙ mansuetudo & concordia quas diximus modos, res sunt differentes ab eo, cuius sunt. Secundo modo dicitur modus res concepta. vno modo respectu sui ipsius, vt est concepta alio modo, qui quidem diuersi modi considerandi non sumuntur ex diuersi in re existentibus, sed ex habitudine ad diuersa sub qua habitudine res intelligitur. Verbi gratia substantia, secundum ꝙ est subiectum accidentium, significatur per modum substantiæ, quia substantia dicitur a substando: secundum autem ꝙ à nullo priori dependet, cui innitatur, significatur vt ens per se. & isti modi sunt idipsum quod substantia differentes sola ratione animæ concipientis. Ipsam secundum diuersas habitudines, quæ ratio non est ficta, sed accipitur a re ita enim in re est. Nam & substantia accidentibus, & nulli innititur, tamen istæ non sunt duæ res distinctæ, sed distinctio inter ista solũ est ex rõne. Vnde tales modi sunt ens reale, s. substantia, quæ & substat accidentibus, & nulli innititur distinctio tamen eorum est à ratione. Cõtrahitur autem ens per modos, non ꝙ modus sit aliqua differentia contrahens ipsum, sed quia in ente reali cõmuniter sumpto inueniuntur aliqua entia habentia inter se diuersos modos essendi, quibus non respõdet vna & eadẽ res, nisi forte ipsum ens in vniuersali. Primi aũt modi quibus contrahitur ens, sunt esse per se, & esse in alio. Esse aũt per se est modus prædicamenti substantiæ, esse vero in alio est modus aliorum nouem prædicamentorum. Alio modo adhuc cõtrahitur ens per duos modos, quorum vnus est esse ad se, & iste modus comprehendit tria prædicamenta absoluta, s. substantiam, quantitatem, & qualitatem. Secundus est esse ad aliud, & iste modus cõprehendit septẽ prædicamenta respectiua, s. relationem, actionem, passionem, quando, vbi, situs, & habere, quæ omnia qualiter inter se differant dicetur infra. Notãdum est aũt, ꝙ diuisio entis in decem prædicamenta nõ est diuisio vniuoci, sed analogi. Ens enim analogice dicitur de eis. per prius. n. dicitur de substantia, in qua maxime saluatur sua realitas, de alijs vero dicitur inquantum sunt aliquid ipsius substantiæ. Quantitas. n. est materia extẽsa vel extensio subæ. Qualitas vero est eius affectio. i. dispositio, & sic de alijs. Vnde de eis prædicaẽ ens, sicut sanũ prædicaẽ de animali, vrina, & medicina. Diuiditur ergo ens in decem prædicamenta, quæ sunt suba, quantitas, qualitas, relatio, actio, passio, quando vbi, situs, & habere, seu habitus, de quibus sigillatim dicendum est, & primo de substantia.

Quid sit substantia secundum intentionem logicam. Cap. II.

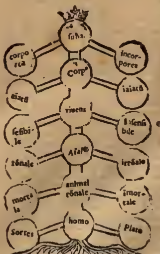
Est autem substantia ens per se existens. Ad uidendum particularum huius descriptionis sciendum, ꝙ licet de ente plura dicta sint, tamen ens est quod primo occurrit nostro intellectui. Nos. n. rõnales, i. discursiui, quicquid. n. intelligimus fere cum discursu intelligimus, occurunt aũt intellectui nostro primo magis cõfusa. De potẽtia. n. reducimur ad actum per medium. s. per actum imperfectum, quo intellectus non intelligit determinatam rem, & discurrẽdo determinat se ad perfectionem sicut Possibile est intelligi rem, vt ponit Philosophus. 1. Phys. exẽplum in sensibilibus. Videndo. n. in magna distantia aliquid, primo percipio ꝙ sit corpus, deinde accedẽdo video ꝙ sit aliud, deinde cognosco ꝙ sit hõ deinde ꝙ sit Petrus, sic intelligendo discurit intells noster. Primo. n. de re concipit ꝙ sit ens, deinde ꝙ sit suba, deinde ꝙ sit corpus, & sic vsq; ad spẽm specialissimam. Cõfusus aũt qđ intelligi põt est ens. Ens ergo est illud qđ primo occurit intellectui nostro. Et sic patet qualiter in prædicta notificatione subæ sumiẽ ens. Sed, quia dictũ est, ꝙ suba est ens per se, notandũ, ꝙ per se diuiditur contra per accidens, sicut dicimus ꝙ hõ est aĩal per se, est aũt albus per accidens, & hoc mõ nunc sumiẽ hic per se. Nã quantitas, & qualitas nõ sunt entia per accidẽs, sed per se, vt dictũ est, qa ens per se diuiditur in 10. prædicamenta. Alio mõ esse per se diuidiẽ cõtra esse in alio. Secũdo mõ solum subæ cõuenit esse p se, & iste est modus proprius eius. Vel põt dici, ꝙ suba est ens p se existens, eo ꝙ sibi proprie cõuenit existere. Alijs vero accidentibus cõuenit existere p eã. Sicut ignis est per se calidus, qui oĩa sunt calida p eũ, est. n. eius proprietas esse calidum. Sciendum tñ est, ꝙ suba diuiditur in materiã, formam, & cõpositũ. Materia. n. nõ dicitur proprie esse per se, cum non habeat esse nisi p formam. Sirr ẽt forma nõ dicitur esse per se, cũ non solũ habeat esse in materia. Cõpositum aũt proprie dicitur esse per se, & dico cõpositum, s. integratũ ex suis partibus, licet. n. partes integrales sint cõpositæ, nõ tñ dicuntur proprie esse per se. Cõpositũ. n. directe est in prædicamento, vt Boethus in cõmentario prædicamentorũ dicit, licet & possit dici, ꝙ forma, & materia & partes integrales sint per se, quia non sunt in alio, sicut accidens in subiecto. Notandum, ꝙ licet hic describatur suba cõposita, tamen dupliciter põt esse suba cõposita. s. natura, & suppositum. Dico aũt hic naturã, vt est humanitas, supponitum aũt non sumo hic pro singulari in genere subæ, sed pro concreto naturæ vt hõ, Humanitas. n. licet forma dicatur, est tñ cõposita ex materia & forma, vt supra dictũ est, dicit. n. humanitas animam & corpus. Ita tñ humanitas siue quæcunque natura dicit formã subalem, & materiã, ꝙ de suo principali significato præscindit omne aliud a prædicta forma, & materia, nõ aũt sic est de supposito, quod est hõ. Hõ. n. de suo principali significato dicit habẽs humanitatẽ, seu habens talẽ formã & materiã, quãm dicit humanitas, & quia habens humanitatẽ põt esse suppositum non humanum, vt patet de humanitate Christi, quæ supposita tur supposito diuino. Vel potest habere aliqua alia, puta accidentia, quæ humanitas omnino præscindit, ideo in creaturis differunt suppositum, & natura, & quia natura, puta humanitas, est quid habitũ existens in habente, licet sit composita, tamen sibi non proprie conuenit esse per se. Proprie ergo ens per se dicitur suba cõposita, quæ est suppositum, & hic est causa, quare genera & species subæ sumuntur in concreto & nõ in abstracto, non autem aliorum prædicamentorum. Forma autẽ substantialis, quę est pars compositi, de se non substat accidentibus, sed compositũ. forma vero, quę est natura, seu essentia, vt humanitas, quamuis sit cõposita ex materia, & forma, tamẽ in suo signatu præscindit substare accidẽtibus. Alia vero accidẽtia se habent, ꝙ eorum gña & species sunt formę, cum tñ ex eis cum subiecto non sit vnũ per

per se. Dicit aũt postea ꝙ est existens. Vbi nota, ꝙ in creaturis esse essentię, & esse actualis existentiæ differunt realiter, vt duæ diuersæ res. Quod sic patet, illud.n. quod est extra essentiã alicuius, differt realiter ab ea, esse aũt actualis existentię est extra essentiã rei, nã diffinitio indicat totã essentiã rei, esse aũt actualis existẽtiæ est extra diffinitionẽ, qa in diffinitione ponit solũ genus & differentia, & nulla sit mẽtio vtrũ res diffinita existat, vel non existat. Apparet ẽt hoc manifeste. Nã impõe est posse intelligere aliquã rem nõ intelligẽdo ea, quæ sunt de essentia eius, tñ cõstat ꝙ ego intelligo rosam, nõ intelligẽdo vtrũ actu sit vel non, ergo actu esse, vel esse actualis existentiæ differt realiter ab essentia. vnde circa primũ in quacunque suba creata est cõpositio esse & essentiæ, quæ nõ est cõpositio materiæ & formæ, sed est cõpositio duorũ principiorũ suppositi. Quorum essentia est potẽtia & esse est actus. Vnde esse respectu essentiæ dicit accidens, qa est extra essentiã rei, & dicit suba, qa est in genere subæ sicut principium suppositi, & est actus simpliciter, quia in genere subę, licet nõ sit forma, quę est actus materię, & est actus s̃m quid, qa essentia, cui aduenit, non est pura potẽtia, sicut est pura materia. Sciẽdũ tñ est ꝙ esse essentiæ ꝑ prius conuenit speciebus, qa, vt supradictũ est, sola species diffinit, & diffinitio significat esse essentiæ, & per posterius dicit de indiuiduo, seu cõuenit ei. Esse autẽ existentię ꝑ prius cõuenit indiuiduis, ablato.n. esse indiuiduorum, impoe est aliquid aliud remanere, vt Philosophus dicit libro prędicamentorum posterius autẽ conuenit ipsis speciebus. Vnde existere sic de genere & specie dicit, sicut accidentia communia. Sic enim dicitur homo existit, quia Petrus existit sicut homo currit, quia Petrus currit.

De Prima & Secunda substantia quid sint, et de ordine substantia. Cap. III.

Diuidit aũt suba in primã & secundã. Est autẽ prima suba, quæ proprie principaliter & maxime dicit substare, quę nec in subiecto est, nec de subiecto dicit. Ad videndũ aũt prædictã descriptionẽ, sciendũ est, ꝙ substare dicitur dupliciter, s. pro substare accidentibus, sicut dicimus, ꝙ suba substat accidẽtibus, & pro substare vlib⁹, sicut dicimus, ꝙ minus vle substat magis vli. stat.n. sub eo in ordine prędicamentali. Vñ maius vle de minus vli prędicat. Si substare sumat primo mõ, sic prima suba proprie substat. Sicut.n. supradictũ est illud inest alicui proprie quod inest ꝑ se ei, & non ꝑ aliud, sicut calor proprie inest igni, sic eodem mõ inest primæ subæ substare accidentibus. Licet.n. superficies substet colori, & linea curuitati, tale substare hñt nõ per se, sed ꝑ aliud. s. per subam primã. Remota.n. inhærentia superficiei & lineę, quã hñt ad primã subam, actu & aptitudine nõ erit superficies nec linea. Substãt igit accidentibus, quia suba prima substat eis. Propriũ ergo primæ substantiæ est substare accidentibus. Ex quo sequitur ꝙ substare accidentibus insit principaliter & primo suba primæ. Illud.n. primo conuenit alicui, quod conuenit sibi & non per aliud. Petro.n. non conuenit primo esse risibile, quia sibi per aliud, s. per hominẽ, vnde homini conuenit primo esse risibile. Sic licet substare accidentibus conueniat subę primæ & secundæ, tñ secundis substãtijs, s. generibus & speciebus cõuenit secundario, quia cõuenit eis ꝑ indiuidua, quæ sunt primæ substãtiæ, non.n. hõ currit, nisi quia Petrus vel Sortes currit. Et sic patet qualiter prima suba substat proprie & principaliter. Secũdo dicit ꝙ substat maxime & sumit substare secundo mõ. s. pro esse sub alio, sicut minus vle sub magis vli. Cũ aũt primæ subæ subiciãtur oĩbus speciebus & generibus, quæ sunt supra se, species vero & gña non subsunt tot, ergo primæ subę respectu secundarũ, isto mõ maxime dicunt substare. Dicitur postea, ꝙ non dicunt de subiecto, quia non sunt prædicabilia de alijs, sicut species & gña. Et non sunt in subiecto quia non sunt accidentia, sola.n. accidentia sunt in subiecto, vt hic sumit esse in subiecto. Et sic patet descriptio primę subę, seu indiuidui. Secundę vero subę dicuntur species & gña, quę sunt in prędicamento subę. Differentię vero, quę cadunt ex latere, nõ proprie dicuntur subę, quia non proprie dicuntur esse in prędicamento nisi forte reductiue. Dicunt aũt secundę subę. quia secundo, vt dictum est, substant accidentibus. Inter secundas autem subas dicunt magis subę spẽs ꝙ gña, non ꝙ suba suscipiat magis & minus, vt infra dicet, sed quia vtroq; mõ substãdi magis substãt spẽs quã gña, vt ex dictis haberi potest. Spẽs vero specialissime dicunt ęqualiter subę, quia ęqualiter oĩbus substãt. Et sic patet de primis & secundis substãtijs. Qualiter aũt prędicamentu subę sit ordinatum, patet in arbore Porphyrij, quã gra exempli ponimus, licet non in toto reperiam eam veram. nam rõnale aĩal nõ est genus, vt ipse ponit, nec dij sunt rõnales, vt ipse dicit.

Porphyrij Arbor.

Quod substantia non suscipit contrarietatem, nec magis & minus, licet sit subiectum vtriusque per sui mutationem. Cap. 4.

Restat nunc dicere de cõmunitatibus & proprietatibus substantię. Habet autem substantia duo cõmunia cum aliquibus accidentibus scilicet ꝙ nõ suscipit contrarietatẽ, & ꝙ non suscipit magis & minus. Ad quę

Ad quæ intelligenda, ſciendum eſt, ꝙ quædam formę habent in ſe latitudinem, quædam vero non, & quia quædam formem habent prædictam latitudinem, ideo hñt contrarietatem, licet non ſemper ſit verum in omnibus. Ad ſciendum autem prædictam latitudinem, nota, ꝙ in rebus ſpiritualibus augmentum transfertur à quantitate corporali. dicitur aūt in quantitate corporali aliquid magnum ſ'm ꝙ ad debitam perfectionē quantitatis perducitur. Vnde aliqua quãtitas reputatur magna in homine, quæ non reputatur magna in elephante. Sic etiam in formis dicitur aliquid magnum ex hoc, ꝙ eſt perfectū, perfectio aūt formæ dupliciter pōt cōſiderari, vel ſ'm ipſam formã, vel ſ'm participationē ſubiecti, primo mō dicitur ipſa forma parua vel magna, vt parua albedo, ſecūdo modo dicitur magis vel minus, vt magis vel minus albū. Formæ ergo, quæ de ſe indeterminatæ ſunt, vt magis vel minus, ſeu perfectius & imperfectius ſint in ſubiecto, illæ formæ dicuntur prædictam habere latitudinem, & prædictos gradus intenſionis & remiſsionis. Ad ſciendū aūt quæ ſint illæ formæ, nota, ꝙ in forma tria poſſumus conſiderare. Primo, ſi agens pōt ſe diuerſimode hēre ad eam. Secundo ſi ſubiectū eam recipiens aliquando ſit magis vel minus diſpoſitū ad ipſam. Tertio qualiter ipſa forma participatã ſubiecto. Vnde in illis formis in quibus agēs non ſe habet diuerſimode nec aliquando ſubiectum eſt magis, & aliquando minus diſpoſitum, illæ formæ nō habebunt prædictam latitudinem, ſed in vltima perfectione ſuę ſpeciei ſemper recipiuntur in ſubiecto. verbi gratia. Si.n. aer eſſet ſemper eodem modo diſpoſitus ad recipiendum lucem, & illuminans aerem eodem modo ſemper ſe haberet, nunquàm lumē in aere reciperetur magis nec minus, nec aer eſſet magis vel minus illuminatus, ſed quia aliquod iſtorum variatur, ideo aliter ſe habet de lumine. Cum aūt in formis ſubſtantialibus ſemper eodem mō ſe habeat agens, & ſubiectum, quod eſt materia prima, ſit ſemper æque diſpoſitū, forma ergo ſubſtatialis nō habebit latitudinē prædictã. Quod ipſa materia prima ſit ſemper eque diſpoſita, nō oportet probare, quia clarū eſt. De agēte vero ſeu producēte formam ſubſtantialē patet. Licet.n. tale agens diuerſimode ſe habeat abijciendo diſpoſitiones contrarias ab ipſa materia, & hoc faciat virtute formarū accidentaliū, ſeu qualitatum, tñ formam ſubſtantialē introducit virtute ſuæ formę ſubſtantialis quę vniformiter ſe habet in oībus gñalibus et ſuē ſpēi. Et idē & eodē mō pōt concludi de proprijs paſsionibus, quę ſimul cum ſubiecto producuntur & ſubiectū reſpectu earum aliquo mō ſe habet actiue, vt ſupradictū eſt. Tales igitur formæ, tam ſubſtantiales quàm proprie paſsiones, quia agens ad eas producendas non ſe habet diuerſimode, & quia ſubiectū eas recipiens ſemper eodē mō eſt di ſpoſitū, ideo nō ſuſcipiunt magis nec minus. Si vero ſubiectum non eſſet eodem mō diſpoſitū ad formã, vel agēs adhuc diuerſimode ſe haberet, oportet cōſiderare tertiū quod dictū eſt, ſ. qualiter ipſa forma participatur à ſubiecto. Nam, ſi participatur ſ'm rōnem indiuiſibilitatis, talis forma non ſuſcipiet magis nec minus, ſicut patet de ſpeciebus numeri, quæ conſiſtunt in indiuiſibili vnitate. Et de ſpeciebus quantitatis continuæ, ſ'm numeros, vt bicubitum, tricubitum, & de aliquibus relationibus, vt duplū & dimidium, & de figuris, vt trigonū, & tetragonum, & quia oēs quantitates & figuræ ſic recipiūtur in ſubiectis, ideo quantitas & figura, & hæ relationes non ſuſcipiunt magis nec minus. Non ſolum aūt de quantitatibus ſi cōſideratis, ſed ſimpliciter loquendo de quantitate, vt linea, ſuperficies, & corpus, verum eſt ꝙ nō ſuſcipit magis nec minus. Cuius ratio eſt, quia perfectio & imperfectio quãtitatis eſt ſecundum maiorem vel minorem extenſionē, ſecundum quam aliquid dicitur maius aut minus, non autem maior vel minor extenſio eſt cauſa ſufficiens, ꝙ aliquid dicatur magis vel minus, quia non dicitur eſſe ſecundum extenſionem, vt patet in alijs formis, in quibus eſt extenſio, & non intenſio, ſicut in formis inanimatorū & brutorum, quorum formæ ſunt extenſæ, & non dicuntur ſ'm magis & minus. Patet ergo quæ formæ ſuſcipiūt magis & minus, & quæ non: quia videlicet habentes prædictam latitudinem ſuſcipiūt magis & minus. Ex his ſcitur ſtatim quæ formæ recipiunt contrarietatem, & quæ non. Nulla enim forma, quæ non recipit magis & minus recipit contrarietatem. Vbi nota, ꝙ formarum, quæ habent latitudinem prædictam, quædam habent eam ſolū ſeruando eandem ſpeciem, quædam vero in genere & in ſpecie. Nam tales gradus latitudinis ſunt vſque ad vltimum, in quo ſaluatur ſpecies illa, quem gradum ſi tranſeat forma variabit ſpeciem, & remanebit ſibi idem genus, & in iſta ſecunda ſpecie habet etiam gradum, quandiu perueniat ad vltimum, quem ſi tranſcenderet, nō eſſet in eadem ſpecie. verbi gratia, Croceum habet gradus, & ſit magis croceum quandiu veniat & fiat rubeum, & licet rubedo ſit alia ſpecies quã croceitas, ſunt tamen eiuſdem generis. Conueniunt enim in hoc, ꝙ eſt participare lucem incorporatã, & de rubeo venitur ad nigrum vſqꝫ ad vltimum gradum nigri, qui in eodem genere tranſcēdi non poteſt. Si etiam croceitas remittatur, fit palliditas, & poſtea albedo, & iſtæ formæ iſtorum duorum graduum, ſcilicet albedo & nigredo ſunt contrariæ. Nota, quod multi moderni tenent ꝙ duo gradus faciunt vnam contrarietatem, ſicut albedo & rubedo, Albus & magis albus. Et apud ipſos duplex eſt contrarietas, ſcilicet completa & incōpleta. Prima eſt inter extrema maxime diſtãtia, ſ. inter albedinem ſummam, & nigredinem ſummam. Secunda eſt inter gradus medios, quia duo gradus diſtincti numero non compatiuntur ſe adinuicem & denominatiue in eadem parte ſubiecti, ſicut gradus vt duo & gradus vt tria, & ſic de ſingulis. Vnde talis latitudo, ſ. perfectius & imperfectius participari à ſubiecto ſequitur formas aut ratione formæ, aut ratione ſubiecti. Ratione formę, vt patet in coloribus, nam lux incorporata magis vel minus participata cauſat ſpecies contrarias. Nam ſpecies, quę perfectius participat de tali luce, puta albedo, eſt cōtraria ſpeciei, quæ imperfectius talem lucem participat, puta nigredo, & in talibus inuenitur contrarietas. Quando vero tali latitudine non participat ratione formæ, ſed ſolum ratione ſubiecti, vt patet de magis vel minus illuminato, tunc talis forma, licet recipiat magis vel minus, tamen non habet contrarium, lumini.n. nihil eſt contrarium, & tamen conſtat, ꝙ aer eſt aliquando magis illuminatus & aliquando minus. Vbicunque enim eſt cōtrarietas, ibi eſt magis & minus, & latitudo prędicta in formis. Vbicunque vero talis latitudo non eſt, ibi non eſt vera contrarietas. Et dico vera contrarietas, quia quædam dicuntur contraria, quæ opponuntur ſecundum habitū & priuationē, ſicut rōnale & irrationale, par & impar, ſicut dicimus, & in vnoquoqꝫ gñe eſt vna prima contrarietas, quæ nō eſt vere contrarietas, ſed magis eſt habitus & priuatio, & hoc idē dico de omnibus cōtrarijs immediatis, ſcilicet ꝙ non opponuntur vere cōtrarie, licet ſint habitus & priuatio. Sanitas enim & ęgritudo ſic opponuntur: nam, ſi ſanitas eſt humorū æqualitas, & ægritudo inequa

litas, & quia æquale & inæquale opponuntur priuatiue, melius diceretur, quod sanitas & ægritudo opponuntur per modum habitus & priuationis quàm contrarie, & hæc est causa quare non dicuntur habere medium.

Sciendum est aût, licet, vt dictû est in aliquibus inueniatur latitudo & gradus, non tamen est intelligendû, quod cum vna forma intenditur, quod augeatur per additionem gradus ad gradû, ita quod sint ibi duo gradus distincti quorum vnus addatur alteri, & posset ab eo distincte signari, sed fit tale augmentum inquantum forma imperfecta fit perfecta, ita quod ipsa perfecta habet plusquam prius non secundum partes signabiles diuersas, sed virtute, ita quod primus gradus côtinetur in secundo virtute, sicut imperfectû continetur in gradu perfecto. Ex istis patet, quod, quia substantia non suscipit magis vel minus, vt dictum est, quod substantiæ nihil est contrarium. Et sic patent cômunitates substantiæ. Proprium autem substantiæ est, quod secundum muta tionem sit susceptibilis contrariorum. Dicitur autê hoc esse propriû substantiæ, quia sibi soli per se conuenit. Nã si aliqua dicuntur suscipere contraria, sicut linea dicitur recta vel curua, tamen linea non suscipit illa nisi ratione substantię. Datur etiam instantia de oratione & opinione, quę eadem manens, aliquando est vera, aliquando est falsa. Ad quam respôdet Philosophus, quod hoc non fit secundum mutationem orationis, vel opinionis, non enim mutatur oratio, vel opinio, dum. Sortes sedet eo surgente, sed mutatur res, non. n. per sui mutationem oratio vel opinio dicitur esse susceptibilis contrariorum, sed per mutationê rei significatæ. Soli ergo substantiæ huiusmodi conuenit, & si alijs conuenit, huiusmodi est ratione substantiæ, in qua habent esse, vt patet de superficie, quæ est susceptibilis albedinis & nigredinis, de cuius essentia est actu vel aptitudine esse in substantia, vt supra dictum est, & sic patet de prædicamento substantiæ &c.

TRACTATVS SECVNDVS DE PRAEDICAMENTO QVANTITATIS.

In octo capita diuisus.

De numero, qui est quãtitas discreta. Cap. 1.

QVANTITAS diuiditur in continuã & discretam. Dicitur autê discreta quantitas, cuius partes inter se ita habent, quod sunt separatę, & ad vnum côem terminum non copulantur. Partes. n. huius numeri, qui est decê ad nullum côem terminû copulanĩ. Non. n. in numero, qui est. 10. inuenitur aliqua particula ad quam copulentur aliæ particulæ, cum oẽs particulæ eius sint separatæ vna ab alia. Continua vero quantitas dicitur, cuius partes ad vnum côem terminum copulantur, quia oẽs sunt coniunctæ, & nô sunt actu separatæ, sed sunt separabiles, vt infra dicetur. Diuiditur autem quantitas discreta in numerum & orationem, est aût numerus multitudo ex vnitatibus aggregata. Aliter aût diffinitur numerus sic, Numerus est multitudo mẽsurata per vnû. Ad videndum aût prędictas diffinitiones, sciendum est, quod vnum conuertitur cum ente, & vnum est principium numeri. Vnum autem primo modo sumptû nihil aliud est quàm ens indiuisum. Addit autê vnum supra ens negationem seu priuationem diuisionis, & quia omne ens est vnum isto modo sumptum, ideo vnum sic sumptum non solum est in genere quantitatis, sed in omnibus generibus sicut & ens, ideo vnum est de transcendentibus, & multitudo causata per vnum, isto modo sumptum nô est numerus, qui est spẽs quantitatis, sed est de transcêdêtibus. Dicimus. n. esse quatuor angelos, vel tres personas in diuinis, & in nec in angelis, nec in Deo est quantitas. Vnû aût, quod est principium numeri, addit super vnum quod conuertitur cum ente non rem aliquam, sed côcernit illud addêdo sibi duas rationes, s. quia dicit non oẽm indiuisionem, i. non dicit omne ens inquantum est indiuisum, sed dicit ens indiuisum quantitatis continuę, & dicit rônem mensuræ discretæ. Quia. n. numerus, qui est spẽs quantitatis, causatur ex diuisione côtinui, supponaĩ, quod diuideremus vnam lineã in multas partes, cû quælibet pars lineę, quę sic diuidiĩ sit indiuisa, & linea sic côsideratã est vnum. Vnde vnum nihil aliud est quàm continuû indiuisum. Vnum ergo, quod côuertitur cum ente, dicit ens indiuisum, quodcunque sit illud. Vnum autem quod est principium numeri dicit ens continuum indiuisum, & numerus ex talibus vnitatibus aggregatur, vbi sunt multa continua diuisa abinuicem, & in se indiuisa. Secunda ratio, quam addit vnum, quod est principium numeri supra vnum, quod conuertitur cum ente, est ratio mensuræ discretæ. Vbi nota, quod mensurari discreto potest sumi dupliciter. Vno modo vt idem sit quod certificari apud intellectum quot sunt aliquæ res, inquantum aliquis per vnum aliquotiens replicatum certificatur de numero illorum, quæ numerat: & isto mô sumpta mensura est proprietas accidentalis ipsius numeri, & conuenit etiam vni quod conuertitur cum ente. Alio mô sumitur mensurare pro eo quod est facere tot res formaĩr. sicut albedo formaĩr facit album, & talis mensura est de rône vnius vel numeri. Habemus ergo quid est vnum, ex cuiuius aggregatione fit numerus, & qualiter sit mensura essentialiter & accidentaliter. Ad videndum autem quid sit multitudo sciendum, quod, vt supradictum est, primum, quod intellectus noster intelligit est ens, secundo vero intelligit negationem entis, prout intelligitur aliud non esse hoc ens. Ex his duobus statim intelligit diuisionê. Vnde diuisio est distinctio per ens, & nô ens, tertio intelligit vnum, quod priuat diuisionem. Est. n. vnum ens, in quo non est prędicta diuisio, & sic intellectus vnius posterior est intellectu diuisionis, sicut intellectus priuationis posterior est intellectu habitus, quæ priuat, quarto intelligit multitudinem, quę dicit duas negationes, quarum vna est, quod hoc non sit illud, & altera est, quod quodlibet eorum non sit diuisum, & per consequens sit vnum, & propterea multitudo diffinitur per vnum, quia nunquam dicunĩr multa, nisi quodlibet eorum sit vnum, seu ens indiuisum. Et sicut mô sumpsimus ens, & diuisionem & vnum & multitudinem in transcendentibus, sic sumatur in quantitate, ita quod sicut sumebatur ens, ita sic sumatur continuum licet aliqua differentia sit inter ea, vt supra dictum est. Sciendum, quod hæc multitudo, quæ est in quantitate, est multa continua, quorum vnum non est aliud, & quodlibet eorum est indiuisum in se, siue vnum, quod idem est, & sic patet prima diffinitio numeri, scilicet numerus est multitudo, ex vnitatibus aggregata. Patet etiam secunda diffinitio, scilicet numerus est multitudo, mensurata per vnum. Nam quia vnum multotiens replicatum causat multitudinem, per hoc certificamur de multitudine quãta sit discrete, & sic vnum est mensura multitudinis, & patet de numero &c.

De secunda

De secunda specie quantitatis discretæ, scilicet. Cap. 2.

ORatio est vox aggregata ex distinctis syllabis eã mensurantibus, & in partibus suis non habens permanentiam. Ad intelligendum autem prædictam diffinionem, sciendum, quòd vox non ponitur hic pro qualitate. Est enim vox in tertia specie qualitatis, vt infra patebit, sed pro aliquo quod fuit in voce, quia in tali voce sunt multæ dictiones, & syllabæ, quę licet indiuisibiles sint, tamen sunt successiue. Nam vna succedit alteri, vnde in talibus syllabis est duo considerare, scilicet indiuisibilitatem earum & successionem, talis autem indiuisibilitas non est indiuisibilitas vnitatis, alioquin oratio esset numerus, sed est indiuisibilitas mensurans durationem, secundum quòd tales plures syllabæ indiuisibiles plus durant, quàm vna. Vnde, si in oratione consideramus indiuisibilitatem syllabarũ per hoc conuenit cum numero, si vero ibi consideratur mensura durabilitatis, quę tamẽ non est semper stans, sed est successiua, in hoc conuenit cum tempore, quod est mensura successiua, & successiuurum, vt infra patebit. Non tñ oratio est numerus simplr̃, sed est numerus pertinens ad mensurã durationis. Nec est tẽpus continuũ, quod nihil aliud est quàm successio continuata semper diuisibilis, sed est successio aliquorum indiuisibilium, puta syllabarũ. Sciẽdum est autem, ꝙ Philosophus in lib. Prędicamentorum dicit, ꝙ oratio mensuratur syllaba breuis & longa. Alius textus habet ꝙ syllaba breuis & longa mensuratur oratione. Mensuratur autem oratio syllaba eo modo, sicut dictum est, ꝙ numerus mensuratur vnitate, quæ indiuisibilis est inquantum huiusmodi. Simil'r etiã oratio mensuratur syllaba, quæ vt dictum est, indiuisibilis est. In hoc autem, ꝙ dicitur, talis syllaba breuis est, vel longa, non est intelligendũ ꝙ talis breuitas vel longitudo pertineat ad tempus continuum, ita videlicet, ꝙ oratio sit aggregata ex multis temporibus continuis, alioquin non esset alia species à tempore. Partes .n. temporis non faciunt aliam speciem à tempore, sed indiuisibili durationi syllabę aliquando coexistit tempus continuum, seu simul cum eo existit, quod tempus aliquando est breue, & aliquando longum. Vnde tempus continuum est mensura successiuorũ, quæ sunt in motu. Syllabæ vero existunt in quodã indiuisibilis, & sine motu, licet sint cũ mutatione & successione, sub aliqua tamen mensura, vt dictum est. Vnde mensura quæ est tempus, & mensura, quæ est ipsius syllabæ, licet sint diuersæ mensuræ durationum, seu durabilium, tamen possunt simul existere, & sic syllaba dicetur breuis vel longa non ex longitudine vel breuitate continua, quæ sit in ea, cum ipsa sit indiuisibilis, sed ex longitudine & breuitate temporis continui, quod ei coexistit. Aliqui tamen dicunt, ꝙ licet syllabæ non sint motus, tamen fiunt per motum, cum autem omnis motus mensuretur tempore continuo, propter hoc syllabæ dicuntur longe vel breues ex longitudine vel breuitate temporis continui mensurantis motus, per quos syllabæ fiũt. Alij dicunt aliter de oratione. Secundum enim eos, cum numerus causetur ex diuisione continui, & nihil addat supra continuum nisi diuisionem, in qua quodlibet est indiuisum: & tamen est alia species quantitatis, quàm continua, ita accidit de oratione respectu temporis. Nam oratio est multa tẽpora diuisa, quorum quodlibet est indiuisum, & tamen est alia species à tempore, & sic patet de quantitate discreta &c.

De quantitate continua in cõmuni secundum logicam intentionem. Cap. 3.

COntinua vero quãtitas est, cuius partes ad vnum cõmunem terminum copulãtur. Notandũ, ꝙ aliqui sic intelligunt hoc, s. ꝙ partes continui copulentur ad vnũ terminum cõem. Nam partes lineæ terminantur ad vnum punctum qui actu eam terminat, nõ ad punctum in potentia. sil'r superficiei partes copulãtur ad lineam, quæ actu eam terminat, & partes corporis ad superficiem terminantem illud. Ad quod intelligendum sciendum est, ꝙ nos debemus imaginari punctum, quod est indiuisibile in linea moueri & motu suo cãre lineam & lineã motã cãre superficiẽ, & superficiẽ motã causare corpus, & nunc motum causare tempus. Quibus sic causatis & imaginatis, licet non ita sit realiter, intelligemus prædictam diffinitionem. Si enim punctus motus causat lineam, oẽs partes lineæ per punctum copulãtur: & quia in qualibet parte lineæ est imaginari ẜm istam viã punctum aliquem, ad quem se continue habet alia particula sine alia decisione, ideo dicitur linea esse continua. Eodẽ modo se habet de superficie respectu lineæ, à qua mota, vt dictum est, imaginamur eam causari. Nã partes eius per lineam & ad lineam continuantur. Similiter ẽt se habet de corpore respectu superficiei: &, quia locus superficies quædam est: eodem modo habet terminum cõem suarum particularum, sicut superficies. Sciẽdum tñ est, ꝙ Philosophus libro Prędicamentorum dicit, ꝙ partes loci copulantur ad eundẽ terminũ, ad quẽ copulantur partes corporis. Quod nõ bene intelligiĩ, si locus est superficies corporis continentis. Cũ .n. terminus cõis partiũ corporis sit superficies, sequitur, ꝙ terminus loci sit superficies, & sic superficies erit terminus superficiei. Vbi nota, ꝙ locus potest dupl'r considerari. Vno modo pro superficie corporis continentis, & tunc terminus partium eius dicitur linea, vt dictũ est. alio modo sumitur locus pro toto corpore locante, sicut aer dicitur esse locus aquæ, & ignis locus aeris, & isto mõ dicit Philosophus, ꝙ partes loci copulantur ad eũdem terminum, ad quem copulantur partes corporis. Partes autem temporis copulantur ad nunc, & sic patet de diffinitione quantitatis continuæ.

De quantitate habente positionem, & de requisitis ad ipsam. Cap. 4.

HAbet autem quantitas continua positionem, licet non omnis. Notandum, ꝙ positio idem est, ꝙ ordo partium in loco, & hæc est vnum de 10. prædicamentis, quę etiam dicitur situs, de quo infra dicetur. Alio modo dicitur positio ordo partiũ in toto, & sic positio est dr̃ia quantitatis. Ad hoc autem ꝙ quantitas habeat positionem requiruntur tria. Primo, ꝙ habeat partes suas continuas signabiles & non signatas. Secundo, ꝙ ẜm hanc signabilitatem habeat partes inter se ordinatas, vnam videlicet post aliam. Tertio, ꝙ partes illæ habeant permanẽtiam. Ratione primi numerus, qui habet partes suas non signabiles, sed signatas, quantuncunque habeat eas ordinatas, puta duo post vnum, & tria post duo, & sic de alijs, non habet positionem. Ratione tertij, licet tempus habeat partes continuas signabiles, & non signatas & ordinatas, quia tamen non habet eas permanẽtes, ideo non habent inter se positionem. Oratio vero partes suas neque continuas habet, nec etiam permanentes, vt dictũ est, ideo non habet positionem in partibus suis. Species ergo quantitatis habentes positionem sunt linea, super-

ficies, corpus, locus, & licet punctus non sit quantitas, quia est quid indiuisibile, & principium quātitatis, quia est principium lineæ, quia tamen habet ordinem ad partes lineæ, dicitur habere positionem. Nam vt communiter dicitur, punctus est indiuisibile habens positionem, cum sit finis prioris partis, & initium posterioris. Vnitas vero est indiuisibile non habens positionem, & sic patet quæ quantitas habet positionem, & quæ non.

De speciebus quantitatis continuæ, & primo de Linea. Cap. 5.

NVnc dicendum est de prædictis speciebus quantitatis continuę, & primo de linea. Est autem linea longitudo sine latitudine, & profunditate, cuius extrema sunt duo puncta. Ad quod intelligendum sciendum est, q̃, cum quantitas sit mensura siue extensio substantiæ, vt supra dictum est, substantia corporea inquantum huius tripl'r mensurari seu extendi potest, s'm q̃ tri pl'r diametri in angulis rectis possunt se intersecare, & nō pluries. Si.n. vnus diameter debet intersecare, alium in angulis rectis, oportet q̃ sit admodum crucis sic.

Vbi sunt duo anguli recti ex parte superiori, & duo ex parte inferiori. Dicitur autem angulus rectus qui causatur ex ductu lineæ perpendiculariter cadentis super lineam rectam sic. Vnde si talis linea cadit in medio causat duos angulos rectos, vt dictum est, Habemus ergo duas diametros se in angulis rectis in cruce suprapositia intersecātes. Si vero. 3. diameter debet prædictas duas diametros intersecare in angulis rectis, oportet q̃ transeat per punctum, vbi quatuor anguli recti iungūtur. Nec potest quartus diameter prædictas. 3. diametros intersecare, quin causet angulum rectum, vnus ergo diameter dictarum trium dicitur longitudo, secundus latitudo. Tertius vero profunditas quæ dicuntur tres dimensiones. Vnde si consideretur longitudo sine alijs duabus dimensionibus dicitur linea. Extrema vero lineæ, si habet extrema, quod dico propter lineam circularem, quæ non habet extrema, sunt duo puncta. Terminant.n. lineam ad indiuisibile, s'm illam dimensionem. Si enim semper esset dare diuisibile s'm illam dimensionem, cum huiusmodi dimēsio sit linea, vt dictum est, tunc linea nunquam terminaretur. Superficies vero continet duas dimensiones de prædictis, s. longitudinem & latitudinem, cuius extrema sunt duę lineę, vel vna. Quod dico propter superficiem circularem, quæ vna lineæ terminatur. Sicut enim dictū est, ad hoc q̃ linea terminetur, oportet q̃ terminetur ad indiuisibile s'm illam dimensionem. Sic oportet q̃ superficies terminetur ad indiuisibile secundum latitudinem, & hæc est linea. Corpus autem continet omnes pręd ictas. 3. dimensiones, seu ipsum corpus est ipsa trina dimēsio, sicut superficies est duplex dimēsio, & linea vna. Terminatur autem corpus ad superficiem quæ indiuisibilis est s'm profundiatem, vel ad lineam, quę indiuisibilis est s'm latitudinem. Notandum, q̃ licet corpus sit trina dimensio, s. longitudo, latitudo, & profunditas, tamē ratio corporis perficitur ex sola profunditate. Similiter etiam licet superficies contineat duas dimensiones, s. longitudinem, & latitudinem, tamen ratio eius specifica cōpletur ex sola latitudine, sicut ratio specifica hominis cōpletur ex rationali, quāmuis homo sit sensibilis & viuus. Ratio vero bruti ex sensibili completur, licet etiam cum hoc sit viuum. Lineę vero ratio specifica perficitur ex sola longitudine. Et, quia quantitas continua hoc habet, q̃ semper sit diuisibilis, si corpus inquantum corpus terminari debet ad indiuisibile, terminabitur ad superficiem, quę licet sit diuisibilis, non tamen secundum profunditatem, in qua consistit ratio specifica corporis, vt dictum est, & similiter de superficie respectu lineæ. Et sic patet de tribus speciebus quantitatis continuæ.

De loco, qui est spēs quātitatis cōtinuæ. Ca. 6.

SEquitur de loco. Est autem locus superficies corporis continentis immobilis. Licet. n. locus sit superficies, non tamen sequitur, q̃ locus sit in genere superficiei, sed est aliud genus quantitatis propter aliam differentiam specificam superadditam, quæ non conuenit superficiei inquantum superficies est, nec sibi discon uenit, s. immobilis. Sciendum, q̃, cum non sit dare vacuū in natura, oportet omne corpus alio corpore circundari. Dimittamus modo de vltima sphæra. Vnde superficies corporis circundantis illam, quæ cōtigua est corpori circundato, dicitur esse locus. Nec propter hoc talis superficies dicitur locus, quia circundat, alioqui nauis, quæ vadit cum flumine, cum semper sit circundata superficie eiusdem aquæ, eo q̃ ipsa semper descendit, sicut aqua descendit, diceretur esse in eodem loco, quod tamen falsum est. Similiter etiam nauis ligata ad ripam fluminis, cum propter fluxum aquæ semper mutet superficiem, tunc semper mutaret locum. Quod etiam falsum est. Non ergo ratio loci est ratio superficiei, nec econuerso, sed ratio loci consistit in hoc, q̃ est immobilis, s. s'm sitū vniuersi. vnde dato q̃ mūdus esset vacuus, & esset solū cœlū continens vacuū, & vnus lapis esset in centro quantūcunq; nō circundaretur superficie corporis continentis, tn̄ adhuc esset in loco, quia esset in parte quę per respectum ad sitū vniuersi seu cœli, esset immobilis, & sic patet de loco.

De tempore, q̄uo est quātitas successiua. Ca. 7.

TEmpus autem est numerus motu primi mobilis s'm prius & posterius. Ad intelligendum autem prædictam diffinitionem, sciēdum, q̃ duplex est numerus, s. quo numeramus, vt duo, tria, & huius, & illa est prima spēs quantitatis discretę, de qua dictū est. Alius est numerus numeratus, s. istę res quibus nos istū numerū applicamus, inquantū numerant, vt duo canes vel. 3. ligne, & isto mō sumit hic numerus. Sciendū, q̃ in omni motu est quātitas successiua faciēs ipsum formal'r quātū quātitate successiua, quę quātitas successiua nō est motus, sed accidens eius. Motus aūt primi mobilis, s. vltimi cœli q est regularissimus & simplicissimus oium motuū, iō quantitas

quantitas eius succeſsiua eſt regularisſima & ſimplicisſima oium aliarũ quantitatũ ſucceſsiuarũ,& ideo applicãdo illam ad oẽs alios motus, qui,vt dictum eſt,ſucceſsiui ſunt,certificamur de duratione ipſoru,& hoc eſt menſurari ,vt ſupradictũ eſt.Quia vero anima in illa ſucceſſione motus primi mobilis cõſiderat prius & poſterius, illa ſucceſsio ſic numerata vel menſurata ab anima per prius & poſterius dicitur eſſe tempus. Sicut diem vocamus ſucceſsionẽ vnius partis motus primi mobili,prout ſcilicet partes eius mouentur ab oriente in occidentẽ.Vnde tale prius in ſucceſsiõe,prout.ſ.pars primi mobilis mouebatur in oriente,& tale poſterius,prout,ſ.pars mouebatur in occidente conſiderata ab anima faciunt dictũ tempus,puta diem,& ſic de alijs,& hoc tempus,vt dictũ eſt, applicando ad omnia ſucceſsiua de eis certificamur quantum ad ipſorum durationẽ in tali ſucceſsione.Patet ergo qualiter tempus eſt numerus motus ſ'm prius & poſterius.Notandum,ꝙ,quia, vt dictum eſt,tempus eſt ſubiectiue in motu primi mobilis,ſicut eſt paſsio in ſuo ſubiecto, ſ'm ea quæ ſunt in illo motu dicimus aliqua eſſe in tempore.Vnde in motu eſt conſiderare mobile,& indiuiſibile ipſius motus ,quod dicitur mutatũ eſſe, quod ſe habet ad motum ſicut punctus ad lineam , & ſicut in qualibet parte lineæ eſt immaginari punctum,ſic in qualibet parte motus eſt conſiderare mutatum eſſe,omnis.n. ſi terminabilis eſt,terminatur ad mutatum eſſe, ſicut ad terminum intraneum,ſicut linea ad punctum. Vnde illi motui reſpondet tempus dupl'r,quia & ſicut eius paſsio, quia eſt ſucceſsio eius,vt dictum eſt, & ſicut eius menſura. Non enim tempus ſolum menſurat alio motus, ſed etiam partes motus primi mobilis.Dicimus enim ꝙ vna circulatio facta eſt in vna die. Ipſi vero mutato eſſe, qđ eſt indiuiſibile in motu,reſpondet in tẽpore nunc, quod eſt indiuiſibile temporis, vel eſt ei idem re, licet poſſet ratione,differre,& in omni tempore eſt ſignare nunc,ſicut in linea punctum, & ſi tempus terminaretur, vtique ad nunc terminaretur. Patet ergo de tempore.

Quòd quantitas non ſuſcipit magis nec minus,nec habeat contrarietatem, ſed ſecundum eam aliquid dicitur æquale vel inæquale alteri. Cap. 8.

COmmune eſt autem omni quantitati non ſuſcipere magis & minus, nec ſuſcipere contrarietatem. Quod qualiter intelligatur ſupra de prędicamẽto ſubſtantiæ dictum eſt.Sciendum autem, ꝙ à Philoſopho lib. prædicamentorum ponitur inſtantia de magno & paruo,quæ videntur eſſe in quantitate, & vidẽtur eſſe contraria. Et reſpondet primo,ꝙ magnum & paruũ nõ ſunt in genere quantitatis, licet ſint paſsiones ipſius quãtitatis,ſed ſunt in genere relationis.Non enim magnum dicitur aliquid abſolute, alioquin non diceretur milium magnus,& mons paruus, niſi per reſpectum ad aliud milium,vel per reſpectum ad montem magnum. Secundo reſpondet, ꝙ dato ꝙ magnum & paruum eſſent in genere quantitatis,non tamen eſſent contraria.Idem enim nõ poteſt eſſe contrarium ſibi ipſi, & tamen vna & eadem quantitas dicitur magna per reſpectum ad minorem, & parua per reſpectum ad maiorem.Proprium autem quãtitatis eſt ſ'm eam ęquale vel inęquale dici.Ad quod intelligendum ſciendum eſt,ꝙ quantitas dupliciter poteſt ſumi. Vno modo pro magnitudine molis. Alio modo pro magnitudine perfectionis. Primo modo quantitas pertinet ad hoc prædicamentum ,quia iſta eſt prior & notior acceptio quantitatis.Secundo modo quantitas eſt de trãſcendentibus, quia in multis generibus inuenitur, ſicut & perfectum. Dicimus enim iſte eſt magnus medicus,i.perfectus,& iſta eſt magna ſimilitudo,& ſ'm quantitatẽ vtroque modo ſumptã dicitur ęquale & inęquale. Dicimus enim duas lineas eſſe ęquales,& duas albedines ſimiliter,& quia quãtitas primo modo eſt notior, & magis propria, ſecundo autem modo dicitur tranſumptiue ab illa, ideo æquale vel inæquale dicitur proprie ſ'm quãtitatem primo modo ſumptam, Notandum,ꝙ vnum cõuertitur cum ente,& ſic quicquid eſt ens eſt vnum, cum autem ſubſtantia,quantitas,& qualitas ſint entia, oportet quodlibet eorum eſſe vnum , & cum in ſubſtantia, quantitate , & qualitate poſsint eſſe plura entia , ergo in eis poſſunt eſſe plura, quorum quodlibet eſt vnum , quæ ſunt multa in quolibet:ergo iſtorum prędicamentorum eſt vnum & multa.In vno autem in ſubſtantia fundatur relatio,quæ dicitur identitas. In vno vero in quantitate fundatur relatio, quæ dicitur æqualitas. In vno in qualitate fundatur relatio,quę dicitur ſimilitudo,diuerſimode tamen,nam vnum dicitur tripliciter,ſ.vnum numero vt Sortes, vel Plato, quilibet enim per ſe eſt vnus numero.Aliud eſt vnum ſpecie, vt Sortes & Plato ſunt vnum in homine. Aliud eſt vnum genere , vt homo & equus ſunt vnum in animali.Identitas autem,quæ fundatur in vno in ſubſtantia, non fundatur in vno in genere , nec in vno ſpecie,ſed in vno numero,ac ſi eſſent duæ ſubſtãtiæ. Vnum vero numero eſt idem ſibi ipſi,prout nunc ſumitur idem , licet etiam in ſubſtantia poſsit dici idem ſpecie,& idem genere, tamen non ſic modo ſumitur identitas,vnde tale identitas non eſt relatio realis,ſed rationis, vt infra dicetur, æquale vero & ſimile non fundatur in vno ſ'm numerum , quia nihil eſt æquale vel ſimile ſibi ipſi, ſed fundatur in vno ſ'm ſpeciem , nã duas lineas dicimus æquales,& duas albedines ſimiles. Notandum ꝙ æquale & ſimile ſumuntur cõiter, ſ.pro vtroq; fundamẽto æqualitatis, & pro vtroque eius termino. Aequalitas.n.eſt duorũ, vnius fundamẽtaliter, & alterius vt termini,& econuerſo,ſimilitudo autem eſt multa terminis. Nam ad ſimilitudinẽ ſufficit participatio qualitatis ſ'm eandem ſpeciem . Quæ.n.ſunt alba ſunt ſimilia, & quæ participant diuerſas qualitates quantum ad ſpeciem ſunt diſsimilia,vt album & nigrum , non eſt autem ſic eſt de æqualitate,non.n.ſufficit ad æqualitatẽ,ꝙ ſint duæ quantitates eiuſdem ſpeciei , alioquin omnes lineæ , quæ ſunt eiuſdem ſpeciei,eſſent æquales. Quod tamen falſum eſt, ſed requiritur ꝙ ſint duę quantitates eiuſdem ſpeciei cũ priuatiune maioris & minoris , vt, ſ.vna omnino non ſit maior,nec minor altera,inæquale vero non ſumitur ſ'm diuerſas ſpecies quantitatis,vt dictũ eſt de ſimili in qualitate,ſed in eis,quæ ſunt eiuſdem ſpeciei ſine priuatione maioris & minoris,& ſic patet quid ſit idem, quid æquale,quid ſimile.Sciendum,ꝙ licet fundamentum,identitatis ſit ſubſtantia,vt dictum eſt, tamen poteſt dici de alijs prædicamentis,& in eis fundari.Dicimus.n.ꝙ hæc albedo eſt eadem ſibiipſi, & hæc linea eſt eadem ſibiipſi , & ideo non eſt proprium ſubſtantię ſ'm eam dici idem vel diuerſum,cum hic conueniant alijs prædicamentis,licet conueniant ſubſtantiæ principaliter. Proprium autem quantitatis eſt ſ'm eam dici æquale vel inæquale, quia nihil dicitur æquale vel inæquale niſi ſ'm quantitatem. Proprium vero qualitatis eſt ſ'm eam dici ſimile vel diſſimile, & ſic patet de prædicamento quantitatis.

TRACTATVS TERTIVS DE PRAEDICAMENTO QVALITATIS.

In ſeptem capita diuiſus.

Quid ſit qualitas in genere. Cap. I.

VNC dicendū eſt de prædicamēto qualitatis quid ſit. Deſcribitur aūt qualitas. Qualitas eſt ſm quā quales dicimur, Sciendū, ꝙ prædicamē ta diffiniri nō pñt. Cū.n.in diffōne ponatur genus & dña diffiniti, gña aūt gñaliſsima, cuiuſmodi ſunt ſuba quantitas, qualitas, & hmôi nô habeant genus ſupra ſe, vt ſupra dictū eſt, ergo diffiniri non poſſunt. Poſſunt aūt per aliqua nobis magis nota deſcribi, ſeu notificari. Notandū, ꝙ, vt ex ſupra dictis colligi pôt, intellectus noſter non ſolum abſtrahit vſe à particularibus, ſed ēt formam. ab hñte talem formā. Intelligit.n.humanitatem præciſe non intelligēdo cum ea hñs humanitatē, ſ.hniem, in quo non ſolum eſt humanitas, ſed ēt multa alia entia, ſ.albedo, & hmôi. Eodē mô intelligit albedinem abſtrahendo ab habēte ipſam quod vocamus albū, vnde licet albedo non inueniatur ſine ſubiecto, tñ intellectus eā intelligit abſtrahendo à ſubiecto, eo videlicet, nō intellecto, & ſm hoc magis pertinet ad intellectum accñs in abſtracto, q̈ in cócreto. Et, quia cognitio nña ortum habet à ſenſu minus ſenſibilia ſunt nobis minus nota, abſtracta aūt vt dictum eſt, ſunt minus ſenſibilia, ergo cóuenienter notificantur per concreta, ſicut per prius nota. Bene ergo data fuit notificatio qualitatis, quæ eſt abſtracta per quale, quod eſt concretum dicendo, qualitas eſt ſm quā quales dicimur. Sciendum eſt, ꝙ eſt dña inter quantitatem & alia accidentia, nam in ea prædicatur concretum de abſtracto, dicimus.n.hic linea eſt quanta, quod non contingit in alijs prædicamētis accidentium, non.n.pôt dici, ꝙ hæc albedo eſt qualis, & inde eſt, ꝙ quantitatis in abſtracto non diffinitur ſeu deſcribitur per concretū, ſi.n.vnū de alio prædicatur cóuerſim, ita erit male notum vnum, ſicut reliquum, & ſic patet deſcriptio qualitatis.

De prima ſpecie qualitatis, quæ eſt Habitus Diſpoſitio. Cap. 2.

SVnt autem quatuor ſpecies qualitatis, quæ ſunt gña ſubalterna. Prima eſt habitus ſeu diſpô. Vbi ſciendū eſt, ꝙ diſpoſitio eſt genus ad habitum: oīs.n.habitus eſt diſpoſitio, nō tñ oīs diſpoſitio eſt habitus. Nam qualitas facile mobilis eſt diſpô, nō tñ eſt habitus. Vnde, ſi ſumatur diſpô pro qualitate, quæ eſt facile mobilis, túc eſt vna ſpēs qualitatis condiuiſa habitui, ſi vero ſumatur diſpoſitio, prout dicitur tam de qualitate facile mobili quam de difficili mobili, tunc eſt genus ad habitum & diſpoſitionem, quæ habitui códiuiditur. Diffinitur autem habitus quinto Metaphyſicæ ſic, habitus eſt diſpô, qua aliquis diſponiſ bene vel male, ſiue ſm ſe, ſiue ad aliud. Ad quam diffinitionem intelligendam, ſciendum eſt, ꝙ diſpô eſt ordo rei habentis partes, non ſolú partes quantitatiuas, ſed ēt eſſentiales, vel potētiales. Vnde ordo iſtarum partium inter ſe vel ad aliquid aliud dicitur diſpoſitio. Ad rationem quidem habitus requiruntur plura, ſiue ſint partes, ſiue potentiæ vel actus, quæ ſunt adinuicē cómenſurabilia diuerſis modis, ita, quod in eis poſſit inueniri aliquis modus medius commenſurationis, & talis modus dicitur habitus. Verbi gratia ſanitas eſt debita cómenſuratio humorū diuerſimode adinuicem commenſurabilium, quæ tamen reducūtur ad ſanitatem, ſicut ad determinatum modum commenſurationis, & ideo ſanitas eſt habitus. Nam quia qualitates elementales in ipſis elementalis ſecundum vnum modū mēſurantur, & non diuerſimode, ideo in eis non eſt habitus. Bene ergo dicitur, ꝙ habitus eſt diſpoſitio ſeu ordo partium diuerſimode commenſurabilium bene vel male, i.ſm modum medium determinatum. Sed, quia dicitur ſiue ſm ſe, ſiue ad aliquid aliud. Sciendum, quod duplex habitus inuenitur, vnus diſpoſitio rei ſm modum & naturam rei intra, prout partes naturales adinuicem ſm vnū modum medium commenſurantur, vt dictum de ſanitate, quæ eſt debita commenſuratio quatuor humorum. Similiter pulchritudo, quæ eſt debita commenſuratio membrorum, & hoc eſt quod dicitur in diffinitione habitus, ſcilicet ſecūdum ſe. Alius modus habitus eſt, qui eſt diſpoſitio rei in ordine ad finem, & q̄ia finis potentiarum ſunt operationes, medius modus determinatur ſm, quod ad ſuas operationes bene vel male ordinantur, ſicut ſunt virtutes & vicia, & propter hoc in diffinitione habitus dicitur, ſiue ad aliud, ſcilicet ad finem, & tales habitus ſunt difficile mobiles. Quia.n.habitus virtuoſos ex multis actibus iteratis generatur, ideo non eſt ita de facili mobilis, qui vero ex paucis actibus inciperet vel diſponi vel habituari ad virtutem, ille diceretur habere diſpoſitionem, quæ facile mobilis eſt loquendo de diſpoſitione, non prout eſt genus ad habitum, ſed vt eſt ſpecies ſibi condiuiſa, & ſic patet de prima ſpecie qualitatis &c.

De ſecunda ſpecie qualitatis, quæ eſt Naturalis potentia, uel impotentia. Cap. 3.

SEcunda ſpecies qualitatis, eſt naturalis potentia vel impotentia aliquid facile faciendi, vel paciendi. Ad intelligendum autem hanc ſpeciem qualitatis, ſciendum ꝙ potētia poteſt ſumi dupliciter. Vno modo vt eſt de tranſcendentibus, potentia.n.& actus diuidunt omne ens, vt patet. 5. Metaph.& in eo genere, in quo eſt actus, eſt etiam potentia. Nam, ſi linea in actu eſt in generē quātitatis, ſic linea in potentia eſt in eodem genere, de tali autem potentia non loquimur mōdo. Alio modo ſumitur potentia, prout eſt principium tranſmutandi aliud inquantum aliud, vel quod eſt principium tranſmutandi ab alio inquantum aliud. Notandum, ꝙ ſicut agens artificiale requirit inſtrumentum per quod agat, & propter limitationem ſuæ virtutis non poteſt habere ſimul illud quod eſt in ipſo & in inſtrumento neceſſarium ad agendum, ita & nulla ſubſtantia creata poteſt eſſe per ſe ſufficiens principium ad agendum & eſſendum. Vnde requiritur aliud principium in ea quod immediate ſe habeat a operationem, & hoc principiūi dicimus potentiā, quod quidem ſi actiuum eſt, ſicut ſunt potentiæ nutritiuæ in animato, dicitur potentia actiua, quę eſt principiū tranſmutandi aliud inquantum eſt aliud. & dico inquantum aliud, quia nihil ſimul pôt eſſe actiuum & paſsiuū reſpectu eiuſdem. Vnde, ſi potentia actiua eſt principiū tranſmutandi, non erit principium tranſmutandi ſe, ſed aliud inquantum aliud. Si vero tale principium ſit paſsiuum, vt ſunt potētiæ ſenſitiuæ in animali, tunc eſt principium tranſmutandi ab alio inquantum eſt aliud, & ad hāc ſpeciem qualitatis pertinet durum & molle, pugillator & curſor,

cursor,& huiusmodi. Ita,ꝙ non sumitur pugillator ab ar te pugillandi,quia sic esset in prima spẽ qualitatis,sed pro potentia naturali,& sic patet de secunda specie qualitatis.

De tertia specie qualitatis, quæ est passio vel Passibilis qualitas. Cap. 4.

TErtia vero spẽs qualitatis dicitur passio vel passibi lis qualitas. Notandum,ꝙ passio, vt est in motu, est vnũ de 10. prędicamẽtis,& sic non sumit hic passio. Sed dicit passio vel passibilis qualitas, quia infer tur per aliquam passionẽ primo mõ sumptã, vel quia in fert aliquã passionem. verbi gratia,calor & frigus dicun tur passibiles qualitates eo ꝙ inferunt sensui tactus ali quam passionem. Sed albedo,& nigredo dicunt passibi les qualitates, quia generantur ex aliquibus passionibus illatis. Propter.n.magnũ æstum agentẽ in corpora æthio pũ,æthiopes sunt nigri,& germani sunt albi propter fri gus,licet & albedo & negredo possint dici passibiles qua litates,eo ꝙ inferunt passionem sensui visus,videre.n.est quodã pati. Vbi nota,ꝙ licet quędam entia absoluta non habeant spẽm ab aliquo extrinseco, quod non est de es sentia eorum,& ꝙ distinguantur se ipsis,vt patet in sim plicibus: albedo.n.seipsa distinguit realiter à nigredine, vel ab aliqua parte intrinseca sui,sicut homo distingui tur ab equo,& econtrario per formas eorum. nihil.n.ex trinsecum,quod non est de essentia rei constituit vel di stinguit aliud ab alio specifice,tñ nihil prohibet quin ali quando aliqua distinguantur causis extrinsecis,s.finali & efficiente,sicut dicimus,ꝙ potẽtię distinguunt per actus tanquam per fines, & actus distinguũtur per obiecta tan quàm per causas efficientes, & licet hoc mõ extrinseca distinguentia non sint de essentia distinctorum,tñ per ta les distinctiones cognoscitur ratio specifica eorum. Per actus.n.diffinitur potentia,quia est principium transmu tandi,vt dictum est,sicut per manifestatione suæ ratio nis specificę,& per obiecta diffiniuntur actus,sicut dici mus ꝙ videre est visum moueri à colore. Sic est in propo sito,licet.n.passio & passibilis qualitas,vt formæ simpli ces,se ipsis sint in esse specifico, tñ quędam diffiniuntur per actus,sicut per fines,quia,s.hñt causare passionem in sensu,quãdoq; vero per causas efficientes,quia,s.habent causari ex passionibus. Differunt autem passio & passibi lis qualitas, quia passio cito transit, sicut rubedo,quæ fit ex verecundia,& pallidtias, quæ fit ex timore, dicuntur passiones,quia cito transeunt. Nec per talem rubedinem vel palliditatem in lingua græca denominãtur rubei vel pallidi,licet forte non sic in lingua nostra,sed pro nũc de nominat verecũdans rubeus,& timens pallidus. Et quia. ira,amor,& odium,& huiusmodi,quæ oĩa Philosophus. 2. Ethicorum passiones vocat,sũt cum aliqua passione, & transmutatione corporis, & parũ durant,sub istis pas sionibus cõputantur. Passibilis vero qualitas dicitur,quæ non cito trãsit,sicut dictũ est de frigore & calore, si vero ira,amor,odiũ,& hic,quæ hic Philosophus passione s̃m animã vocat,diu durarent, passibiles qualitates dicerent.

De quarta specie qualitatis, quæ est forma, vel circa aliquid constans figura. Cap. 5.

QVarta vero spẽs qualitatis est forma,vel circa ali quid constans figura. Sciẽdum,ꝙ forma põt su mi dupli. Vno mõ vt est actus quidã, & sic est de transcendentibus,quia in pluribus prædicamentis in uenitur,ideo & forma est de transcendentibus,quia inue nitur in prædicamento substantiæ,quantitatis, & quali tatis,& huius,& isto mõ non sumit forma hic. Ad viden dum quid importat hic per formã, primo videamus de figura,quæ est nobis magis nota. Vnde sciendum, ꝙ, vt supradictum est,proprium totius prædicamenti quanita tis est s̃m eam ęquale vel inæquale dici, vnde ipsi primo vel secundario oĩs res quanta est. ratio est, quia illud dici tur esse proprium alicuius, quod immediate causatur à principijs suæ essentiæ: sed positis duabus quantitatibus eiusdẽ speciei, statim sequitur, ꝙ sunt ęquales vel inęqua les, hic statim sequit tanquã immediate causatũ ex princi pijs essentialibus, quãtitatis ergo ęquale & inæquale quæ tuncunq; sint in gñe relationis, tñ sunt proprium quãtita tis. Sic ergo se habet figura respectu quantitatis cõtinuæ habentis positionem, cuiusmodi sunt linea, superficies,& corpus,& locus, nam ad lineam sequitur rectum vel cur uum. Ad superficiem sequitur triangulare, quadrangula re,& hi.. Ad corpus sequit pyramidale,cubicũ,& huius. Ad locum materialiter sumptum sequitur variatio figu ræ s̃m variationem contenti. Oĩa autem prædicta figu ræ sunt,quæ sunt in quarta specie qualitatis. Non.n.figu ra est quantitas,sed qualitas immediate causata à prædi ctis speciebus quantitatis,& inde est,ꝙ figura magis du cit nos in cognitionem subæ tam indiuidualis,quàm spe cificæ,quàm aliquod aliud accidens. Quantitas aũt,licet sit fundamentum aliorum accidentium,tñ sequitur ma teriam, & quia materia de se non est cã cognitionis, sed sola forma, ideo quãtitas non bene ducit nos in cognitio nem substãtiæ in qua est, sed, quia figura est tanquàm qd formale,& forma absolute se habet immediate ad quan titatem, à qua non põt absolui quantitas, vt dictum est, quod non est sic de alijs spẽbus quantitatis, iõ figura per fectius ducit in cognitionem substantiæ, vt clare patet de figuris animaliũ, vel hoĩum sculptis. Et sic patet de figu ra. Forma autem, vt hic sumitur, differt à figura, licet ad idem genus reducatur. Figura.n.vt dictum est, sequitur quantitatem continuam habentem positionem. Forma vero sequitur aiam habentem aliqua sacramenta. Cara cter.n.impressus est in essentia animæ ex receptione ali quorũ sacramentorum, ꝙ est signum distinctionum in ter hñtes illud sacramentũ & non habẽte. Sic forma, quę est in quarta spẽ qualitatis, non posset dici figura, quia ibi nõ est quantitatis continua. Licet aliqui dicant, ꝙ oĩs fi gura etiã forma dici possit, & quod sint sicut synonima. Vel sequi tur forma hæc essentialem gradũ in ma teria ratio ne sui.

De Quali, & conditionibus eiusdem ex tri bus modis eius. Cap. 6.

QVale autem sumitur à qualitate. Ad quod intel ligendum, sciendum est, quod omnium prędi camentorũ duplex est modus intelligendi, vel signãndi, s.abstractus, & concretus. Omne.n.quod intel ligimus vel cognoscimus vt quo est, est habitum. vel vt quod est, est habens. Humanitas.n.intelligitur, vt qũo est aliquid, humanitate.n.homo est hõ, & sic se habet de al bedine, albedine.n.aliquid est album. Homo vero & al bum intelligitur vt quod est, & vt habens humanitatem & vt habẽs albedinem. Describitur aũt quale sic. Quale est, ꝙ s̃m qualitatem denominatur. Secundum.n.logicũ album denominatur ab albedine, & non econuerso. nã vere denoiatiua tria debent hr̃e. Primo, ꝙ conueniant in voce cum eo, à quo denominantur, scilicet in principio.

Secundo ꝙ differant in fine. Tertio, ꝙ idem significent, vnum tñ vt quo aliquid est, & alterum vt quod est, & vt habens, sicut se habet de albedine, & albo, conueniunt.n. albedo & album in principio quantũ ad vocẽ, & differũt in fine vocis, & significãt idẽ, licet diuersis modis. Sciendum, ꝙ quędã sunt qualia, quia oĩa ista tria perfecte hñt, vt album, quędã vero sunt qualia, quę differunt ab his, à quibus denominantur in significatione, sicut cursor, & pugillator, prout sunt in secũda spẽ qualitatis. Cursor.n. & pugillator, denominanĩ ab arte currendi & pugillandi, & non à potentia, qa non est nomen impositũ tali potẽtiæ. Vel dicunĩ denominatiue a cursu & pugna, quę nõ sunt in secunda spẽ qualitatis, & ideo nõ conueniunt in significatione cum his, à quibus denominantur. Aliqua vero qualia dicuntur denominatiua, quæ cum his, à quibus denominantur, nullo modo conueniunt nec in voce, nec in principio, nec in fine, nec in significatione, vt à virtute dicitur studiosus. Et sic prędicti duo vltimi modi qualis diminute dicuntur, quia non dicuntur perfecte denominatiue, & sic patet de quali.

De communitatibus & proprietatibus qualitatis, Cap. 7.

IN est autem qualitati contrarietas, licet non omni. Quod qualiter intelligaĩ dictũ est in prædicamẽto subæ. dicit aũt Philosophus, ꝙ dubitaĩ vtrũ qualitas suscipiat magis & minus, non aũt dubitatur de quali. Nã dubitatur vtrum iustitia sit magis vel minus, nõ aũt vtrũ iustus, quia dicitur iustior, seu magis iustus. Quod qualiter intelligatur ibidem dictum est. Proprium vero qualitatis est ſm eam simile vel dissimile dici, quod in prædicamento quantitatis declaratum est, & sic patet.

TRACTATVS QVARTVS DE PRAEDICAMENTO AD ALIQVID.

In quinque capita diuisus.

Quid sit ad aliquid secundum intentionem logicam. Cap. primum.

DICTO de prędicamẽtis absolutis, dicendum est de respectiuis. Et primo de relatione. Notandũ, ꝙ, quia relatio parum habet de entitate, iõ de ipsa non tractat Philosophus, sed solũ de relatiuis, quæ propter concretione magis a nobis põt cognosci. Vocat.n. relatiua ad aliquid diffinit ea sic ad aliquid talia dicuntur quæcunque hoc ipsum ꝙ sunt aliorũ dñr, vel quolibet aliter ad aliud. Ad intelligentiam huius diffinitionis, sciendum, ꝙ quędam sunt relatiua ſm dici, quædam vero ſm esse. Quædã sunt relatiua realia, quædam vero ſm rationẽ. Relatiua ſm dici ea, dicũtur quæ de suo principali significato debent rem alterius prædicamentis, secundario autem debent relationem, seu debent respectum. Sicut scientia de suo principali signato dicit habitum animæ, & sic est in prima spẽ qualitatis, secundario aũt dicit respectum ad scibile, & sensus ad sensibile, qui est quædam potentia in secunda spẽ qualitatis, & talia sunt relatiua ſm dici. Relatiua vero ſm esse sunt, quæ de suo principali significato significant respectum, vt pater, qui de suo principali significato significat respectum ad filium. Relatiua realia sunt quę habent referri realiter circunscripto omni actu intellectus, vt pater, & filius, circunscripto.n. omni actu intellectus, pater refertur ad filium, & filius ad patrem, quia realiter pater genuit filium, & filius à patre fuit genitus. Notandum, ꝙ ad hoc vt relatio sit realis, quinque requiruntur, duo ex parte subiecti, duo ex parte termini, & vnum ex parte relatorum. Primum ex parte subiecti est, ꝙ relatio supponat aliquod fundamentum reale in eo cuius est vt subiecti, vnde nõ entis nõ potest esse relatio realis. Secundum ex parte subiecti, ꝙ in eo sit ratio fundamẽtalis quare referatur, vt videlicet illud, ſm quod dicitur referri, includat aliquod reale, sicut mouens in eo ꝙ mouet, includit potentiam actiuam, ſm quã potest agere. Vnde propter defectum huius conditionis, res intellecta non refertur realiter ad intelligẽtem, quia res intellecta in eo ꝙ huius denominatur ab actu intelligendi, qui nihil ſm rem ponit in re intellecta, sed solum in intelligente. Tertiũ quod requiritur, & est primum ex parte termini, est, ꝙ terminus ad quẽ est relatio sit res quędã. Quartum est, ꝙ terminus sit diuersus realiter ab alio correlatiuo, quia eiusdem ad se ipsum non est relatio realis. Quintum autem, ꝙ ratio ex parte correlatiuorum est, ꝙ sint eiusdem ordinis, ita videlicet ꝙ ambo sint limitata ad genus & spẽm vel ambo sint extra genus, ita ꝙ ex æquo respondeat eis rõ gñis aut speciei. Quacunq; autem harum conditionũ non existente in quocunq; relatiuo non erit relatiuũ reale, sed ſm rõnem. Vnde Dei ad creaturã non est relatio realis, quia quicquid est in Deo, non est in genere relationis. Vñ licet Deus realiter sit dominus creaturæ, & creatura realiter serua, tñ dominus non est in Deo relatiuum reale, quia illud dominiũ non est in genere relationis ex ęquo vt opposita spẽs seruituti creaturę correspõdẽs. De alijs quatuor conditionibus, iã exemplificatum est. Notandum dominium ex parte Dei est quid infinitum, cui non adęquatur, vt possit correspondere seruitus creaturę quæ est finita, infinitum autem non correspondet finito, quia plus habet, dominiũ ergo Dei est relatio rõnis, seruitus vero creaturæ est relatio realis. Ex his patet descriptio relatiuorum suprapositą. Nam ipsa comprehendit omnia relatiua tam ſm dici quam ſm esse, tam relatiua realia quã relatiua rationis. Oĩa nanque dicuntur ad alia.s.ad correlatiua, vel i habitudine casus genitiui, propter quod dicit, aliorum dicuntur, vt patet filij pater, siue qũolibet aliter, i. in habitudine cuiuscũq; casus siue dicti, vt similis simili similis, siue accusatiui, vt mons magnus ad paruũ montẽ, siue ablatiui, vt maius maiore maius. Et sic patet prima diffinitio.

De secunda diffinitione relatiuorum, quæ conuenit relatiuis secundum esse & realibus. Cap. 2.

DIffinitur secundo ad aliquid sic, ad aliquid sunt, quibus hoc ipsum est esse, ad aliud quodãmodo se hře. Hęc diffinitio cõuenit solum relatiuis ſm esse, & realibus, eorum nanq; esse est ad aliud se habere.

Notandum, ꝙ ad constitutionẽ relationis duo requiruntur. Vnum vt fundamentum, aliud vt terminus, sine quibus relatio non solum non posset esse, sed etiam non posset intelligi. verbi gratia. similitudo requirit duo alba realia, quorum vnum est fundamentum, alterum terminus,

nus,similitudo.n.Sortis albi ad Platonem albũ in albedine Sortis est vt in fundamento,in albedine vero Platonis est vt in termino,econuerso se habet de similitudine Platonis ad Sortem,semper.n.in duobus similibus sunt duę similitudines, vna vnius vt fundamentum, & alterius vt terminus,& alia est ecõuerso. Cum aũt dico ꝙ similitudo Sortis habet albedinem eius vt fundamentum, nõ est intelligendum, ꝙ similitudo Sortis sit aliqua res in sorte alia ab ipsa albedine, sed solũ est ipsa albedo, vt se habet ad albedinem Platonis vt ad terminum. Si.n.similitudo adderet supra albedinem Sortis aliquã rem,nullo modo posset aliquis alicui fieri similis sine sui mutatione,fit aũt homo similis alicui sine sui mutatione, vt patet. Nam si quis in India fieret modo albus fieret similis mihi,& ego sibi,nulla in me facta mutatione. Similitudo.n.in me nullã rẽ addit supra albedinẽ: quę realiter sit in me,vt patet.

Quòd relatio differt à suo fundamento realitate extrinseca solum. Cap. III.

SEd hic oritur dubiũ. Cum.n.prædicamẽta sint. 10. genera rerum inter se realiter differentia, si relatio nullam rem addit supra fundamentũ,ergo non erit alia res à fundamento,& sic non erit in alio genere similitudo q̃ albedo,quod omnino falsum est. Dicendum,ꝙ diuisio entis in. 10. prædicamẽta est diuisio in. 10. diuersa ſm rem, vel quãtum ad hoc ꝙ dicant diuersas res intrinsece,& realiter, sicut substãtia,quantitas, & qualitas, quę cõparata adinuicem sunt diuersę res,vel inquantum dĩt diuersas res extrinsece,quia vnum importat aliquam rem diuersam,quã non importat reliquum, & sic relatio differt à suo fundamento,quia importat oppositum relatiui. Sicut.n.dicimus,ꝙ totum differt à sua parte nõ sicut res à re,sed sicut illud, qđ importat plus q̃ pars,homo.n. differt ab anima, quia importat materiã, quã non importat anima,sic relatio differt à suo fundamento,quia relatio dicit rem fundamẽti, & oppositum terminum,quam nõ dicit fundamentũ. Ex his patet secunda diffinitio relatiuorum. Si.n.verũ esse relatiuorum in hoc cõsistit,s.ꝙ importat aliquid vt fundamentũ,& aliquid vltra,s.terminum, esse ergo eorũ est ad aliud se habere relatiuorum.

Quomodo, & quæ nam relationes sumuntur à fundamentis. Cap. IIII.

ET quia entitas relatiuorũ quasi tota à fundamentis,ideo videndum est in quibus posset relatio fundari. Notandum,ꝙ vt cõmuniter dicitur, Relatiua fundantur in tribus,s.in actione & passione,in mensura & in mensurato, & in vno. nihil tñ obstat quin relatio nõ possit fundari immediate in substãtia,cũ materia ſm suam essentiam,nõ per aliquid sibi additum referatur ad formam,& creatura similiter ad creatorem, sed cõmuniter relatio in tribus prædictis fundatur. Fundamentũ.n. paternitatis est actio,s.generatio,qua quis genuit filium, & fundamentum filiationis est passio.s.generatio passiua, qua quis genitus est, & similiter se habet de domino & seruo. Duplum vero & dimidium, & triplum & subtriplum,& huiusmodi fundantur in mensura, & mensurato. Similiter & relatio quæ est inter sensum & sensibile,& scientiã & scibile, fundatur super mensura & mensurato. Scibile.n.ad scientiã & sensibile ad sensum,se hñt vt mensura ad mensuratũ. In vno vero in substantia, fundatur identitas, in vno in quantitate æqualitas, in vno in qualitate similitudo, vt supra dictum est. Vnde ſm illa diuersa fundamenta possunt sumi diuersę species relatiuorum. Possunt & assignari aliter eorum species,s. superpositionem,vt pater & dominus. superpositionem, vt filius & seruus,& æquiparãtiam,vt æqualis & similis, &c.

De communitatibus & proprietatibus relatiuorum. Cap. V.

QVæ autem relatiua suscipiũt magis & minus & contrarietatem,& quæ non sciendum, ꝙ relatiua,quorũ fundamenta,& termini suscipiunt magis & minus & contrarietatem,ipsa etiam suscipiunt magis & minus & contrarietatem, quorũ vero fundamenta & termini nõ suscipiunt magis & minus nec contrarietatem,nec & ipsa suscipiunt. Notandum, ꝙ quędam relatiua,quæ fundantur in vno, quantuncunq; nõ suscipiant ipsorum fundamenta magis nec minus,ipsa tñ suscipiunt magis vel minus,vt inæqualior, vt dictum est, & ita fundantur in vno ſm speciem, & cũ hoc addatur cũ priuatione maioris vt minoris, quia talis priuatio nõ consistit in indiuisibili, sed potest intendi & remitti, inde est, ꝙ æquale suscipit magis & minus, & sic de alijs. Dicuntur autem omnia relatiua ad conuertentiam,vt pater filij pater,& filius patris filius, & hoc conuenit omnibus relatiuis. Nec oportet ꝙ conuertentia fiat semper in omnibus casibus similibus. Dicitur.n.scia scibilis scientia,& scibile scientia scibile, & non dicitur scientiæ. Ad hoc autem ꝙ talis cõuertentia fiat, oportet ꝙ fiat ad aliud, & ſm id nomen,ſm quod ad aliud dicitur, non.n.dicitur secundum conuertentiam caput ad animal. Si.n.dicitur caput animalis caput, non tñ potest dici animal capitis animal, quia non refertur caput ad animal, ſm hoc nomen,quod est animal,sed ſm aliud nomen.s.capitatum. Vnde hæc dicuntur ad conuertentiam,caput capitati caput, & capitatum capite capitatum, & ideo, si aliqñ tale nomen nõ inuenitur, licet illud fingere, vt remus non dicitur nauis remus,sed fingamus nomen & dicamus remus rei remitæ remus, & sic omnia relatiua dicuntur ad cõuertentiã. Sunt autẽ omnia vera relatiua simul natura. Si enim esse relatiui est ad aliud se habere, vt dictum est, posito vno relatiuo statim ponitur suum correlatiuum,& ideo posita se ponunt & perempta se perimunt. Proprium autem relatiuorum est, vt qui diffinite nouit vnũ diffinite nosc at & reliquũ. Si.n.diffinitio est oratio quid est esse rei significans,ad esse autẽ vnius relatiui requiritur necessario correlatiuum, qui ergo cognoscit esse vnius relatiui, oportet quòd cognoscat esse sui correlatiui, & sic patet de prædicamento ad aliquid, &c.

TRACTATVS PRIMVS DE SEX PRINCIPIIS

In tria capita diuisus.

NVnc dicendũ est de alijs sex prędicamẽtis, quę sex principia dicuntur. Notandum, quòd quia prædicamenta sunt ordinationes prædicabilium,vt supra dictũ est, ideo per prædicari seu denominare cognoscuntur. Dupliciter autẽ potest aliquid de alio prædicari denominatiue, seu illud denominare. Vno modo, quòd talis prædicatio seu denominatio fiat ab aliquo, quod sit intrinsecum ei,de quo fit talis prædicatio,seu denominatio, qđ videlicet ipsum perficiat

ficiat siue per identitatem, siue per inhærentiam. Et hoc adhuc cōtingit dupliciter. Vno modo ꝙ talis denominatio fiat absolute, & in se, & sic denominant tria prædicamenta absoluta. s. substantia, quantitas, & qualitas. Vnde dicimus sortes est substantia per identitatē, vel est quantus, & qualis per inhærentiam. Alio modo ꝙ talis denominatio sit ab intrinseco importando tn̄ aliquid extrinsecum, vt terminum ad quem se habet illud quod denominatur, & isto modo denominat relatio, vt cum dicimus, sortes est æqualis vel similis. Platoni. Secundo modo fit denominatio ab extrinseco, s. ab eo, quod nō est in denominato formali, sed est aliquod absolutum extrinsecum, à quo fit talis denominatio, vt cum dicitur, sortes est agēs, talis demoninatio est ab ipsa furma fluente, quæ in passio acquiritur. Calor nanq; causatus in passo ad hoc ꝙ denominet aliquid calidum, quæ denominatio est intrinseca, nihil aliud requirit vt sic denominet per ipsum, nisi subiectū in quo est. Sed ad hoc vt denominetur tale aliquid, puta calefaciens de necessitate requirit aliā rem à subiecto, s. causam effectiuā caloris, quia requirit passum, in quo est talis calefactio. Similiter est etiam de loco, qui est superficies quædā. superficies. n. ad hoc vt denominet illud, cuius est superficies, nō requirit nisi subiectum, in quo est. s. corpus continens, sed ad hoc vt denominet aliquid, sicut locus locatū, requirit aliud à subiecto superficiei. Et isto modo denominant illa sex prædicamēta. Et talia sic denominantia denominatione extrinseca important aliam realitatem quàm rem denominatam, quàm non important alia prędicamenta, quæ intrinsece denominant, licet ipsę res, à quibus accipitur talis denominatio, sint eædem, & talis diuersitas sufficit ad distinguendum prædicamenta, & isto modo ista sex prędicamenta à primis quatuor distinguuntur, s. per res extrinsecas, quas denominant, quod non faciunt illa quatuor. Sciendum est autem, ꝙ denominatio ab extrinseco requirit aliquem per se respectum inter extrinsecum denominans & denominatū ab eo. Quia oportet ꝙ per se & ex conditione rerū talis modus denominandi consequatur res, & ideo oportet ꝙ illud, à quo fit talis denominatio sit fundamentum per se alicuius habitudinis, & quia habitudo rerum non est per se fundamentum habitudinis, alioqnin iretur in infinitum, ideo talis denominatio non fit à respectu. Habere. n. aliquid à se productū, ꝙ pertinet ad actionem dicit quendam respectum, & habere locū, & sic de alijs. Ista tn̄ prædicamenta non differunt per hos respectus, quia iste respectus pertinet ad genus relationis, sed prædicta prædicamenta solum dicunt absolutum, vt denominans extrinsece. Calefactio. n. quę est actio, dicit calorem, qui est forma absoluta, & denominat causam efficientē. s. calafacientē, & sic de alijs. Alij vero aliter dicunt. Secundū. n. eos, respectus est de transcendentibus, non omnis respectus est in genere relationis, sed dicitur respectus de septem prædicamentis. s. de relatione, & de sex principijs. Hæc est autem differentia inter respectum, qui est in relatiuis, & in sex principijs. nam in relatiuis omnia respectus coexigit in termino ad quem alium respectum sibi correspondentem, & dico in veris relatiuis, quia in sex principijs respectus nō requirit in termino ad quem aliquem respectū sibi correspondentem. actio. n. prout est vnum de sex principijs, dicit respectum in motu ad agens. Vnde illud, ꝙ fit inter agēs & patiens. s. motus respectu agentis, dicitur actio, respectu vero patientis, dicitur passio. tamen nec in patiente est respectus ad motū prędictū, licet sit respectus agentis ad patiens & econuerso, qui respectus non sunt actio & passio, sed duæ relationes, scilicet actiui & passiui. Similiter etiam quando dicit respectū temporis ad rem temporalem, & sic de alijs, vt patet.

Quid sit actio secundum rationem prædicamentalem, iuxta vtranq; opinionem. Cap. 1.

ACtio est forma, sm quam in id, quod subijcitur agere dicimur. Ad quod intelligendum. sciendum, ꝙ duplex est actio. Vna, quæ vocatur actio immanens, vt calere. Alia quæ dicitur transiens vt calefacere. Actio immanens non est causa effectiua rei, vt sit in actu, sed est idē, quod esse in actu. Calere enim idem est quod est esse in actu caloris. & sm talem actionē dicitur agere aliquid quod est formaliter tale, sicut calor facit seu agit formaliter calidū illud, in quo est. Calere. n. comparatur ad calorem sicut actus secūdus ad primum. Notandum, ꝙ actus primus & secundus potest dici tripliciter. Vno modo sic, ꝙ actus primus sit forma aliqua, & actus secundus sit actio transiens differens realiter ab ea, sicut se habet calor ignis, & eius calefactio, & isto modo calere non est actus secundus caloris. Secundo modo dicitur actus primus forma, quæ subijcit, & actus ei inhærens dicitur actus secūdus, vt sunt superficies & calor, nec etiā isto modo calere est actus secundus caloris. Tertio modo dicitur actus primus & secundus, secundum ꝙ vnus & idem actus potest accipi vt consideratur in se, & prout consideratur vt alicuius habētis ipsum actualiter. Sicut consideratur calor, vt est quædam forma in se, calere vero importat eandem formā in habitudine ad aliquod habens, quia calere est habere calorem, vel esse in actu caloris. Similiter intelligere & sentire sunt actiones immanentes, quia dicunt actū intelligendi, vel sentiendi esse actu in intelligente vel sentiente, hæc autē actio immanens non est directe in prædicamento actionis, ideo de ipsa satis dictum sit. Secunda vero actio, quæ dicitur transiens, facit prædicamentum actionis. Notandū, ꝙ vt habetur. 3. Physicorū actio & passio & motus sunt vna & eadem res. Vnde calefactio nihil aliud est quàm calor, vt est in flexu, prout. s. est actus existētis in potentia, qđ idem est ꝙ motus. Verbi gratia. Dato, ꝙ aqua calcheret ab igne, certum est, ꝙ in ea esset aliquis calor causatus à calore ignis, qui calor quantum ad esse suum consideratus est forma, quæ est qualitas in tertia specie qualitatis, secundū autem, ꝙ est in fluxu, s. quia magis & magis participatur in aquam, dicitur motus. Secundum aūt quòd denominat ignem calefacientē dicitur actio. Nam ignis secuodum eum dicitur calefaciens iuxta primam opinionem, & secundum ꝙ habet respectū ad ignem, vt ad causam efficientem, est actio iuxta secūdum opinionem, & dicitur calefactio actio. Calefactio vero passio dicitur, vt denominat vel importat respectū ad aliquo recipiens in comparatione ad id, à quo recipit. Vnde ratio actionis prout est prædicamentum consistit in hoc, ꝙ actio dicit forma in motu, vel mutatione vt est à causa efficiēte, vnde causa efficiens quam denominat vel ad quā habet respectum, est de ratione actionis. Nec propter hoc sequitur ꝙ actio, quanuis sit eadem fundamentaliter cum calore, ꝙ sit in eodem prædicamento cum calefactione, vt est passio. Sicut etiam supra dictum est in prædicamento relationis, licet similitudo sit eadem res cum albedine, tamen quia similitudo importat aliquid aliud, quod

non

non importat albedo, s. terminū ad quem est in alio prædicamento quàm si albo. Sic in proposito, licet calefactio, vt est actio, dicat calorem in motu, quia tamen dicitur actio, vt denominat agens iuxta primā opinionem, vel dicit respectum ad agens, iuxta secundam opinionē, ad quod non habet respectum calor, nec calefactio vt est passio, ideo calefactio actio est in alio prædicamento q̃ calor vel calefactio passio. Ex his patet descriptio actionis suprapofita, s. actio est forma secundū quā in id quod subijcitur agere dicimur. Est.n. forma, quæ est in motu, seu in mutatione, secundum quam dicimur seu denominamur agentes iuxta primam opinionem, vel quæ habet respectum ad nos, qui agimus, sicut ad causam efficientem. s. quia agimus in rem quæ subijcitur, i. in rem, quæ patitur iuxta secundam opinionem, & sic patet quid est actio. Sciendum, q; Auctor Sex principiorū quædā dicit de actione corporea, vel in corporea, quæ vel simpliciter reputo falsa, vel extorta indigēt expositione. Dicit.n. q; actio corporea necessario est cum motu agētis, quod non reputo verum in omnibus actionibus corporum. Magnes enim nō mota vllo genere motus attrahit ferrum, & de multis alijs agentibus posset hoc inueniri, ideo omnia talia, quæ ille ibi ponit, prætermitto.

Quæ actio suscipit magis & minus & contrarietatem, & quæ non. Cap. 2.

Recipit autem actio magis & minus & contrarietatem, non tamen omnis. Notandum, quod actio vel dicit formam, quæ est in motu, vt calefactio, quæ solum dicit calorē in motu vt denominat agens, vel vt habet respectum ad aliud, vel dicit formam, quæ est in mutatione, & non in motu, vt generatio substantiæ, & creatio. Et quia, vt dictum est, actio supra formam, quā dicit, nihil addit nisi quia denominat, iuxta primam opinionem, vel dicit respectum ad agens, iuxta secundā opinionem si forma, quam dicit, est in motu, dicetur actio suscipere magis vel minus, vel ipsum agēs, quod est concretum, sicut.n. in prædicamēto qualitatis dictum est, q; abstracta non suscipiunt magis & minus, sed cōcreta, ita in isto dicit aliquid, s. calefacere, suscipere magis vel minus, quia est magis vel minus calefaciens. Si vero forma quam dicit actio, non sit in motu, sed in sola mutatione, cum talis forma non sit apta suscipere magis vel minus, nec per consequens contrarietatem sumendo contrarietatem proprie, nec etiā talis actio suscipiet magis vel minus, nec per consequens contrarietatē, sumendo contrarietatem proprie. Vnde generans vel creans non dicitur magis vel minus generans, vel creans, & sic patet, &c.

Quod proprium actionis est ex se inferre passionem. Cap. 3.

Est autem proprium actionis ex se inferre passionem. Notandum, quòd licet actio & passio & forma, qua aliquid mouetur, sint vna res, tamen propter diuersam denominationem, quā important, vel propter diuersum respectum important sunt diuersa prędicamenta. Habent autem se actio & passio in hoc ordine, nam ad omnem actionem ęgredientem ad extra sequitur passio, si.n. agere nihil aliud est quàm causare formam in passo cum motu, & pati nihil aliud est quàm talem formam recipere, necessario sequitur, quòd ad omnem actionem sequitur passio, & ad omne agere sequitur pati. Bene ergo dictum est, quòd proprium est actionis causare passionem in passo, & sic patet de actione.

TRACTATVS SECVNDVS DE PRAEDICAMENTO PASSIONIS

In duo capita diuisa.

Quid sit passio formaliter, vt est prædicamentum. Cap. 1.

PAssio est effectus illatioq; actionis. Noandū, q; actio & passio sunt vna res & eadem, s. forma, quæ est influxu vel fieri. Vnde non videtur quòd passio sit effectus actionis, si enim considerātur inquantum sunt vna forma, tunc cū idem nō possit sit esse causa & effectus sui ipsius, passio nō erit effectus actionis, si vero cōsiderentur inquantum sunt duo, quia actio denominat agens, & passio patiens, nec adhuc sequitur q; passio sit effectus ipsius agentis, non ergo passio est effectus ipsius actionis. Sciendum, quòd aliquid potest dici effectus alicuius dupliciter. Vno modo proprie, prout. s. causatur vel causatū est ab eo, & isto modo passio non est effectus actionis. Alio modo, quia quando vtrunq; fit, ita fiunt simul, q; vnum necessaria connexione intelligitur esse post aliud. Vnde primum dicitur esse quodammodo causa efficiens respectu secundi, quemadmodum in tractatu de Proprio dictū est de clauo & ligno, cui infigitur, qualiter se habeant ad motum, sic suo modo se habet de passione respectu actionis. Nam actio & passio sunt ab ipso agente ordine quodā necessario. Prius enim intelligitur agens agere quàm aliquid à se pati, & sic passio dicitur effectus actionis.

Quod denominatio passionis est formaliter ab extrinseco. Cap. 2.

Dvbium autem oritur contra ea, quę dicta sunt, videlicet q; ista sex principia denominant substantiam extrinsece. Dictū est enim q; actio, quę subiectiue est in patiente, denominat agens, hoc.n. non videtur esse verū de passione. Nam ipsa denominat passum, in quo est formaliter & subiectiue. Dicendum, q; forma in fluxu, quæ est ipse motus s̃m se accepta, est in prædicamēto absoluto, puta calor, qui causatur in aqua, prout est in fluxu, est in prædicamento qualitatis, quia motus est in prædicamento termini ad quem est, prout autē est in fluxu dicitur motus, prout vero habens talē calorem, scilicet aqua quæ calefit, transmutatur ab igne calefaciente, talis denominatio pertinet ad passionē, prout est prædicamentum, non enim aqua dicitur calefieri, quia in ea est calor, sed quia talis calor est à calefaciente. Vnde si nō esset calefaciens, quantuncunque calor esset in aqua, non propter hoc diceretur calefieri vel pati, sed dicitur calefieri & pati inquantum talis calor est à calefaciente. Talis ergo denominatio vel respectus passi est formaliter ab extrinseco, ex quo importat agens quod est extrinsecum. Sic ergo passio extrinsece denominat subiectū, vel dicit respectum ab extrinseco. Recipit autem passio magis vel minus, & cōtrarietatem eodem modo quo dictū est de

est de actione. Proprium autem passionis est inferri ab actione. Quod intelligitur sicut supra de actionem expositum est, sic patet de prædicamento passionis, &c.

TRACTATVS TERTIVS DE QVANDO

In tria capita diuisus.

De prædicamento Quando quid sit: quia est tempus, vt denominat temporale, seu respectus temporis ad temporalia, quæ mensurat. Cap. 1.

Q VANDO est quod ex adiacentia temporis relinquitur. Vocatur autem hæc adiacentia temporis mensura eius, prout. s. ipsum tempus est mensura temporalium. Ad sciendum autẽ particulas prædictæ descriptionis, & quid est quando, notandum, ꝙ de ratione mensuræ est ꝙ applicata per intellectum ad mensurata certificet nos de ipsorũ quantitate, & quia duplex est quantitas, s. extensionis & perfectionis, ideo vtrobiq; inuenitur mensura. Dicimus. n. ꝙ mensura omnium colorũ est albedo. Quia. n. albedo plus continet de perfectione & participatione lucis quàm alij colores, applicando ipsam ad alios colores per intellectum, certificamur de quantitate perfectionis ipsorum, non tamen de quantitate extensionis. Similiter per lineam bicubitalem applicatam ad pannum certificamur de quantitate suę extensionis. Cum autem tempus nihil aliud sit quàm quantitas successiua ipsius motus, s'm hoc tempus põt accipi dupliciter. Vno modo large, s. pro omni quantitate successiua motus, & sic accipiendo tempus, quot sunt motus, tot sunt tempora, quia oĩs motus habet quantitatem successiuam facientem ipsum formaliter quantũ quantitate successiua, & talis quantitas nõ est motus, sed accidens eius faciens ipsum esse quantum formaliter, vel est accidens ipsius mobilis inexistens ei mediante motu, sicut qualitas aliqua, s. color inest substãtię mediante superficie, vt supra dictũ est, & propter hanc successionem Philosophus Quinto Metaphysicæ posuit motũ in genere quãtitatis, vnde motus nõ est in alijs generibus nisi forte ratione termini motus. prout dicimus ꝙ augmentum & decrementum sunt in quantitate nõ ratione qua motus sunt, sed rõne termini ad quem sunt. Sed eius successio dicitur tempus large sumpto tempore, & tali tempore sicut mensura intrinseca habet omnis motus mensurari, quia tantus est motus, quantum eius successiones certificat de eius quantitate, & quia aliquando talis successio est nobis magis nota, ideo per eam mẽsuramus successionẽ primi mobilis, vt Philosophus quarto Physicorum dicit. Mensuramus. n. tẽpus per nostras actiones, vt per tantam viam viuimus, ergo tot temporis horæ transierunt. Alio modo tempus stricte & magis proprie dicitur quantitas successiua primi motus seu motus primi mobilis quæ successio est vniformissima, & simplicissima, & per cõsequens est apta nata nos certificare de alijs quantitatibus successiuis applicata ad eas, iuxta quod dicimus, quod durauit per horam, vel per diem, & quia talis successio est vna numero, ideo est vnum numero tempus omnium temporalium, per quod mensurantur sicut mẽsura extrinseca, omnes alij motus, vt successiui sunt. Sciendum, ꝙ prædicta successione primi motus mensurantur omnes alij motus, vt mensura extrinseca & mensuratur partes motus primi mobilis, vt, s. pars illius motus mensuretur à parte temporis mensura intrinseca, sicut dicimus hæc circulatio cœli fuit in ista die, & illa fuit in illa die, sicut est alijs motibus, qui mensurantur suis successionibus mensura intrinseca. Sciendũ, quòd mensura vniuscuiusq; potest cõsiderari dupliciter. Vno modo absolute. s. prout applicabilis est, alio modo prout applicatur ad ipsum mensurabile. Cum autem tempus sit quædam mensura, poterit his duobus modis cõsiderari. vno modo absolute, & sic dicitur tempus. Alio modo applicata ad motus successiuos, siue sint partes motus primi mobilis, siue sint alij motus, vel ad mobilia inquantum mobilia sunt, & quia talia, vt sic mensurata à tempore sic mensurata denominantur, sicut dicimus ambulationem hodiernam, ideo à talis absoluto. s. tempore sic denominante sumitur prædicamentum quando, iuxta primam opinionem, iuxta vero secundam opinionem, qñ est respectus tẽporis, vt mensurantis ad ipsum temporale: propterea dicitur, quòd quando est quod relinquitur ex adiacentia, seu mensura temporis: tempus enim vt mensurat temporale, denominat illud denominatione extrinseca, & hoc relinquitur. & hoc dicitur, quando iuxta primam opinionem, iuxta vero secundã, quando relinquitur ex adiacẽtia temporis, quia ex mensuratione, quę est à tempore, relinquitur respectus temporis mensurantis ad mensuratum, quod dicitur quando, & sicut sunt partes ipsius temporis. s. præsens, preteritum, & futurum, sic etiam sunt partes quando, quia ab omnibus talibus partibus denominantur temporalia. Dicimus. n. hæc est operatio hodierna, vel crastina, vel hesterna. Et sic patet quid est quãdo, quia nihil aliud est quàm forma absoluta, quæ est tempus, prout denominat temporale. Vel iuxta secundam opinionem, quando nihil aliud est quam respectus prædictæ formæ absolutæ ad temporalia, quæ mensurat.

Quòd quando non est respectus rei mensuratæ ad tempus, sed econuerso. Cap. 2.

SCiendum, ꝙ aliqui dicunt ꝙ quando non est respectus temporis mensurãtis ad tem temporalem, sed econuerso est respectus rei mẽsuratę ad ipsum tempus. Hoc non reputo verum, quia secundũ istos, quando non esset dominatio extrinseca, sed intrinseca, & sic non esset vnum de sex principijs, quæ extrinsece denominãt, vt supradictum est. Et sequeretur iuxta secundã opinionem ꝙ quando esset relatio, quia esset respectus ab intrinseco, quod falsum est. Sciendum, ꝙ successio primi motus, quæ tempus dicitur, potest esse mensura partiũ motus primi mobilis, & isto modo est mensura intrinseca, & ex tali mensura fit denominatio, quæ pertinet ad prædicamentum quando. sicut dicimus, ꝙ hęc circulatio est hodierna, vel fuit hesterna. Et isto modo, in quo est tempus, in eo est etiam quando, quia in motu primi mobilis est tẽpus subiectiue, & ideo talis denominatio est in partibus eius, quæ denominantur à partibus motus, vt dictũ est. vel iuxta primam opinionem in primo motu est tempus, quod est fundamentum respectus, qui est quando, ergo etiam in eo est terminus ipsius respectus, partes. s. motus mensuratæ, quę sunt terminus talis respectus, & hoc est quod dicit Auctor Sex principiorũ, quòd in quo est tempus, in eo est etiã quando. Alio modo tempus potest esse

esse mensura aliorum motuum extrinseca, ex quo tunc fit denominatio, quæ pertinet ad prædicamentum, quando sic dicimus, hæc ambulatio fuit hesterna, & sic, quando non est in eo, in quo est tempus, quia tempus est subiectiue in motu primi mobilis, & denominatio facta ab eo est in ambulatione. Vel iuxta secundam opinionem, quando est respectus fundatus in tempore cuius tamen terminus est ambulatio, & sic aliquo modo nō est in ea, in quo est tempus, &c.

Quòd quando non suscipit magis nec minus, nec habet contrarium. Et quòd quando est in omni eo, quod incipit esse. *Cap. 3.*

NOn suscipit autem quando magis vel minus, nec etiam ipsi quando est aliquid contrarium. Nam hoc prædicamentū sumitur à forma absoluta denominante, vel est respectus talis formę. Et quia tempus, à quo sumitur quādo, non suscipit magis vel minus, nec habet contrariū, igitur nec quando ista suscipiet. Est autem proprium quando esse in omni eo quod incipit esse. Notandum ꝙ res quadrupliciter incipit esse. Quædā.n. incipit per motum solū, vt calor in aqua, quæ calefit, incipit esse per motū calefactionis, immo motus ponit in genere talium. Alteratio enim est in genere qualitatis, in qua alteratio inuenitur. Quædā vero incipit esse per mutationem sequentem motum necessario, sicut forma substantialis inducitur in materiā per generationem sequentem alterationem, cuius ipsa est terminus, saltem extrinsecus. Quædam autem incipit esse per mutationem sequentem motum, sed non ex necessitate, sicut illuminatio nostri hemispherij de mane, quam illuminationem præcedit motus localis Solis, per quē nobis præsens fit, talem aut mutationem non ex necessitate præcedit motus, quia in primo instanti, qn̄ creatus est sol nullo præcedente motu solis fuit aer illuminatus à sole. Quædam autem incipit esse per simplicem emanationem, & non per motum, nec per mutationē, sicut illa quæ creantur. Sciendum est autem, ꝙ tempus siue sit continuum siue discretum, vt euum, sunt quędam mensuræ, ꝑ quas actus qui dam nati sunt mensurari, quia.ꝗ habent durare tantū vel tantum, quidā autem actus est, in quo vno numero existente est successio, & eius duratio consistit in accipiendo partem post partem, sicut sunt ea, de quibus dictū est, ꝙ incipiunt esse solum per motum, & tales actus, quando fiunt siue quando facti sunt cum, s. sunt in quiete mensurantur tempore continuo. Eorum enim fieri est motus, & factum esse est quies. Motus autem & quies mensurantur tempore continuo. In omni autem tali actu est quando, sicut in tempore, vt dictum est. Et hoc est proprium quando, esse in omni tali actu, qui sic incipit esse, tales.n. actus, quia proprie tempore mensurātur, propriꝫ etiam sumitur denominatio à tempore, vt dicatur de ambulatione hodierna, vel hesterna. Et hoc est quando, vt dictū est. vel iuxta secundam opinionem tempus, vt mensurans proprie habet respectū ad actus tales, & hæc respectus est quando. Proprium ergo quando est esse in omni tali actu, qui sic incipit esse, vt in termino, vt dictum, est. Aliquis vero actus est, cuius duratio non consistit in accipiendo successiue partem post partem, sed consistit in hoc, ꝙ idem indiuisibile manēs stat, & ista actus est duplex. Quidā.n. actus indiuisibilis, in quo nulla est successio, tn̄ natus est ei alius actus succedere, & ipse natus est succedere alteri, sicut formę substātiales corruptibiles, cogitationes, & volutiones successiuæ angelorum. Horum.n. actuū vnusquisq; est indiuisibilis, & vnus succedit alteri. Vna nanque forma succedit alteri in materia prima, & tn̄ esse talis formę in indiuisibili est, & sic est de dictis cogitationibus, & volitionibus angelorū. Vnde tales actus mensurātur tempore discreto. Vnusquisq; enim talium actuū mensuratur nunc temporis discreti, & successio, quæ est inter tales actus, mensuratur tempore discreto, tempus autem discretum est in illo genere quantitatis discretæ, in quo ponitur oratio. Non enim oratio ibi ponitur pro sono, cum sonus sit qualitas, nec pro numero syllabarum, quia sic non esset alia species à numero, nec pro pluribus temporibus cōtinuis syllabarū, quia sic non esset alia species à tempore cōtinuo. Plures enim partes temporis non faciunt aliam speciem à tempore, vt supradictum est, sed ponitur pro mensura prolationis illius soni. Ibi enim non solum est dare plus, sed est dare plus, durare secundum ꝙ talia plura indiuisibilia plus durant quàm vnum. ideo oportet ibi ponere aliquem numerum pertinentem ad mensuram alicuius durationis, hoc autem est discretū in talibus, quæ sic incipiunt esse. Et quæ sic habent esse, non est quando, secundum ꝙ hic sumitur quando, prout relinquitur ex adiacentia temporis continui, & si in eis esset quando ex adiacentia ipsius nunc temporis discreti esset alterius rationis quàm quando, de quo nunc agitur. Alius vero actus indiuisibilis est, qui non est aptus natus succedere alteri, nec alius sibi, sicut est actus essendi angelorum, & animæ rationalis & corporum cœlestium, & intellectio angeli, qua videlicet intelligit se, quæ non est successiua, & beata visio angelorum & animarū. Et tales actus mensurantur euo, quod est totum simul. Vnde licet tales actus inceperit esse per simplicem emanationem, tamen in eis non est quando, non enim habent mensurari tempore. Possumus autem dicere, ꝙ in omnibus dictis actibus sit quando per quandam coexistentiam, quam habet tempus continuum cū durationibus eorum. Dicimus enim quando fuit angelus, & respondetur heri vel hodie, non tamen ꝙ angelus quantum ad suum esse mensuretur die hesterno vel hodierno, sed quia dies hesterna vel hodierna simul fuit cū dicta duratione angeli scilicet cū suo euo, vel euum suū simul coexistit tempori hesterno, vel hodierno. Et sic de alijs, & patet de quando.

TRACTATVS QVARTVS DE VBI

In duo capita diuisus,

De prædicamento Vbi quid sit formaliter & in quo sit subiectiue. *Cap. 1.*

Bi est circunscriptio corporis à loci circunscriptione proueniens. Ad intelligendam prædictā descriptionem, & quid est vbi sciendum, ꝙ locus est superficies corporis continentis immobilis, dupliciter autem potest aliquid esse in loco, s. diffinitiue & descriptiue. Diffinitiue sunt in loco ea, quæ licet quanta non sint, nec per se nec per accidens, tamen non sunt vbiq;, sed ita sunt in vna parte mundi, quòd nō sunt in alia, sicut sunt angeli, & animæ separatæ. Vnde dicuntur esse in loco diffinitiue, id est determinatiue, quia ita determinatæ

determinatę sunt in vna parte mondi, q tunc non sunt in alia, & de talibus nō potest proprie dici vbi esse in. Nam ea quæ sunt in vbi cōtinentur in loco. Sed huiusmodi magis continent locum, quam contineantur à loco, non ergo proprie sunt in vbi. Circunscriptiue vero dicūtur esse in loco omnia quāta. Dimittamus modo de vltima sphera qualiter sit in loco. Vnde quantitas, quæ formaliter facit subiectam materiam quantā efficienter facit eam esse in loco. Vnde corpus locatum per suam superficiem tangit superficiem corporis locantis. Et sicut est signata superficies corporis locati, ita & superficies locātis. Superficies autem corporis locantis potest dupliciter considerari. Vno modo vt est in corpore locante, & denominat illud, & sic est quantitas. Alio modo, vt denominat corpus locatum, & sic facit prædicamentum vbi, quod nihil aliud, est secūdum rem quam locus, vt denominat locatum denominatione extrinseca. sicut dicitur ciuis à ciuitate, & pragensis à praga. Vel iuxta secundā opinionem prædicamentum vbi est respectus loci circunscribentis locatum. Ex prædictis patet, quòd motus localis non est in loco inquantū huius, sed est in prędicamento vbi, motus autem subiectiue est in eo quod mouetur, seu in mobili. Dicitur autem motus esse in genere formæ, quę acquiritur per motum, quæ est terminus motus, nō autem mouetur locus cum sit terminus continentis immobilis, mouetur autem locatum, locus autem inquantum huius non est forma quę acquiratur in locato, sed est forma locantis. Nihil ergo acquiritur in re mobili nisi vbi quod est respectus loci ad locatum, vt circunscribit illud. Vel est denominatio supponens prædictum respectum iuxta primam opinionem. Hic autem respectus terminatiue est in ipso locato, & secundum extensionem loci, cuius est talis respectus, vt fundamentum acquiritur in re, quæ mouetur ad aliud, & aliud vbi, vsque ad terminum motus. Ex his patet, quòd in alijs speciebus motus in ipso mobili acquiritur forma intrinseca. Nam in alteratione, quę fit de frigore ad calorem acquiritur calor qui est forma intrinseca inhærens ipsi calefacto. Et in augumēto & decremento acquiritur certa quantitas, quæ etiam est forma inhærens intrinsece. Sed in motu locali acquiritur vbi, quod denominat extrinsece. Vel iuxta secundam opinionem est respectus extrinsecus fundatus in locante & terminatus in locato, vt dictū est. Patet ergo descriptio ipsius vbi, scilicet quòd est circūscriptio corporis, id est denominatio corporis locati circonscripti proueniens à circunscriptione loci, id est ab ipso loco circunscribēte. Vel iuxta secundā opinionem est circunscriptio corporis locati, id est respectus terminatus in corpore circūscripto, proueniens à circunscriptione loci, id est fundatus in loco, prout circunscribit locatum.

Quòd vbi non suscipit magis nec minus, nec habet contrarietatem, & quòd est in omni corpore terminato superficie. Cap. 2.

VBi vero non suscipit magis nec minus, & non suscipit contrarietatem. Vt enim dictum est, vbi nihil aliud est quàm locus vt denominans rem locatam, quam circunscribit. Vel iuxta secundam opinionem est respectus extrinsecus fundatus in loco circunscribente, & terminatus in re locata. Qui respectus nihil reale addit supra fundamētum, nisi terminum ad quem, vt supra de relatione dictum est. Vnde nullam rem dicit diuersam à loco. Sed locus non recipit magis vel minus, nec loco aliquid est cōtrarium, vt supradictū est. ergo nec vbi suscipit magis vel minus, nec contrarietatē. Proprium autem vbi est esse in omni corpore terminato vel denominatiue, vel iuxta secundam opinionem terminatiue, licet enim quædam alia accidētia sint in corpore, vt calor, dulcedo & huiusmodi, & quidam etiam respectus terminentur ad corpus, vt æqualitas & inæqualitas, tamē non ita proprie conueniunt corpori, sicut vbi. Corpus.n. est quod superficie vel superficiebus terminatur, & hoc est de ratione corporis inquantum est corpus. Sed quia natura non sustinet vacuū, oportet q statim sibi coniungatur alia superficies, quę vt immobilis est, locus dicitur & circunscribit illud, & hoc est vbi. Vnde ,pprie vbi est in corpore, quia immediate sequitur ipsum corpus inquantum huius. Et dico, quòd proprium est vbi esse in omni corpore, supple, & non in alio, quia indiuisibili inquantum huius non debetur locus. Sī.n. locus est quantitas continua, oportet quòd sit diuisibilis. Locatū autem & locus adæquantur. Vnde, si alicuius indiuisibilis esset locus, sequeretur quòd locus ille esset indiuisibilis. Notandum, q indiuisibile dupliciter potest sumi. Vno modo mathematice, & sic solus punctus est indiuisibilis, cui, vt dictum est, nō debetur proprie locus. Alio modo sumitur indiuisibile naturaliter, est enim deuenire ad minimam carnem, quæ si diuidatur, non erit amplius caro. Hoc tamen indiuisibile est quantum, & non punctus, & nullus prohibet tale indiuisibile esse in loco, igitur in eo est vbi. Dico etiam, quòd vbi est in corpore terminato. Si enim esset corpus infinitum, vt ponebant Primi philosophi esse extra cœlum, tale corpus non esset in vbi, & sic patet de vbi, &c.

TRACTATVS QVINTVS DE SITV.

In tria capita diuisus.

De prædicamento situs, an aliquid sit secundum rationem formalem. Cap. 1.

POsitio est ordo seu ordinatio partium in loco. Ad intelligēdum autem prædictam descriptionem, sciendū est, quòd pars multipliciter dicitur sicut & totum. Est enim triplex totum, scilicet vniuersale, potentiale, & integrale. Et si aliud totum dicatur, vt totum in quantitate, totum in tempore, totum in loco, ad ista tria reducuntur. Dicitur autem totum vniuersale genus, cuius partes subiectiuæ sunt species, totū vero potentiale dicitur aliquid, in quo sunt potentiæ, quæ nec partes integrales dici possunt, nec partes subiectiue, sicut anima respectu suarum potētiarum est totum potentiale, & quælibet eius potentia dicitūr vis potentialis. Totū vero integrale est duplex. Vnū est, quod constituitur ex partibus integrantibus essentiā rei compositæ. Quarum partium vnaquæque per se accepta non est nata esse naturaliter sine alia, sicut sunt forma, & materia. Aliud vero totū integrale est, cuius partes sunt natæ diuisæ à toto quęlibet per se esse, sicut diuiso ligno toto in duo ligna vnaquæqꝫ partiū potest per se esse, & hæc est passio quanti in eo quòd quantū est, vt dicitur. 5. Metaphysicæ. Et quia tales partes sicut sunt diuisibiles, ita per intellectū signari possunt, quamuis non sint diuisæ, &

quia

quia in se consideratæ inter se habent aliquem ordinem in toto, quia vna consideratur proprie esse centrũ totius, & alia post taliam, & sic de alijs, talis ordo dicitur potentia, quæ est differentia quantitatis, vt supra dictũ est. Nec tamen est credendum, quòd talis ordo, qui dicitur potentia, sit relatio, quia differentia quantitatis non potest esse in alio prædicamento à quantitate, sed potest esse relatio secundũ dici, sicut dicimus, ꝙ scientia est relatio, vel relatum secundum dici. Est.n. scientia in prima specie qualitatis per prius, secundario autem dicit quendam respectum ad scibile. Alio modo possunt considerari prædictæ partes integrales, vt comparantur ad locum, prout. s. cuilibet parti sic ordinatæ in toto correspondet pars loci, & talis ordo, seu ordinatio partium in loco dicitur positio, quæ est prædicamentum situs. Notandum ꝙ manente eodẽ toto locato & eodem toto loco, possunt partes diuersæ locati diuersis partibus loci applicari, & ideo est aliqua diuersitas inter cõparationem totius locati ad totum locum, & inter comparationem partium ad partes, & sic potentia, quæ dicit ordinem partium locati ad diuersas partes loci, est aliud prædicamentum quàm prædicamentum vbi, quod dicit circunscriptionem locati à loco. Notandum, ꝙ superficies corporis cõtinentis, quę locus dicitur, & superficies corporis cõtenti sunt simul, & secundum ꝙ est figura corporis contenti, sic est figura loci, seu superficiei continentis, & ideo secundum situationem partium & eius diuersitatem in corpore locato, necesse est locũ diuersam habitudinem habere ad locatum. Vnde à prædicto loco sic diuersimode locante partes locati denominãt ipsum locatum ratione suarum partium. Dicitur prædicamẽtum situs seu positionis, sicut dicitur homo sedens, quia partes loci sic circunscribunt partes locati. Vel iuxta secundã opinionem respectus fundatus in loco ratione suarum partium, & terminatus in locato ratione suarum partium, est positio, seu situs. Patet ergo quid est situs seu positio.

Quòd positio est denominatio seu respectus sumptus à partibus loci ratione partium locati. Cap. 2.

Sciendum est, ꝙ quidam dicunt, ꝙ situs seu positio non est denominatio siue respectus sumptus à partibus loci ratione partium locati, sed potius est respectus sumptus à partibus locati ad partes loci. Et si obijciatur eis, ꝙ si hoc esset, sequeretur ꝙ talis denominatio non esset ab extrinseco, quia respectus fundatus in partibus locati iuxta secundam opinionem, ad quam sequitur talis denominatio iuxta primã opinionem quæ est prædicamentum situs, non est extra totum locatum. Vnde sequetur ꝙ situs esset relatio. Ad hoc respondent, quòd de situ accidit sicut de passione supradictum est, quæ licet sit subiectiue in passo, tamen ab ea denominatur patiens denominatione extrinseca, quia non denominat illud nisi ratione agentis, quod est extra, & sic dicũt, quòd partes locati sic ordinatæ non denominant totum in prędicamẽto isto, nisi ratione partium loci, ad quas habent respectum. Et quia, vt supradictũ est ista prædicamenta non fecit Aristot. & ille, qui fecit, non fuit tantæ auctoritatis, nec habuit aliquem expositorem alicuius auctoritatis, ideo de eis quilibet modernorum dicit, sicut sibi videtur. Vtraque tamen opinio posset saluari, sed prima magis stat ad saluandum quòd hoc prædicamentum dicat formam extrinsecus aduenientem. Secunda vero videtur magis stare cum significato dictionum, quæ important positionem. Nam sessio & cubatio magis videntur dicere dispositionem partium locati per respectũ ad partes loci, quã econuerso. Et similiter se habet de aspero & leni, asperum enim est cuius partes æqualiter porriguntur. Quæ autem istarum opinionum sit probabilior legentis iudicio relinquo, &c.

Quòd situs non suscipit magis nec minus, nec habet contrarietatem, & quòd proprium eius est proxime assistere substantiæ. Cap. 3.

Situs autem, seu positio nõ recipit magis nec minus, siue sit respectus partium loci ad partes locati, siue ecõuerse, quia nec partes loci nec partes corpori locati suscipiũt magis vel minus. ideo nec situs suscipit magis vel minus. Similiter nec recipit contrarietatem, vt ex supradictis potest patere. Est aũt proprium situs proximæ assistere substantiæ materiali. Ad quod intelligendum, sciendum est, quòd assistere, vt hic sumitur, est esse respectiuum. Notandum quòd quantitas afficit rem materialem prius quàm aliquod accidens. Vnde primã materiam prius natura informat forma substãtialis, quæ dat sibi esse. Ad quam informationem prius natura sequitur quantitas, quam aliquod aliud accidens. vt autem supradictum est propria passio quantitatis est quòd sit diuisibilis in partes integrales. Et ideo. 5. Metaphysicæ à Philosopho sic describitur. Quantum est quod est diuisibile in semper diuisibilia. Ad quas partes integrales terminatur situs, qui est respectus quidã, licet fundetur in loco, vel secundum alios fundatur in partibus quãtitatis & terminatur ad partes loci, ad quem respectum sequitur denominatio, quæ facit prædicamentum situs, iuxta primam opinionem. Proximus ergo respectus substantiæ materialis siue terminatiue siue fundamentaliter est situs siue positio, &c.

TRACTATVS SEXTVS DE HABITV.

In quatuor capita diuisus.

De habitu secundum quòd est prædicamentum quid sit formaliter. Cap. 1.

HABITVS est corporum, & eorũ quæ circa corpus sunt adiacẽtia. Ad intelligendum autem prædictã descriptionem sciendum, quòd habere aliquid dicit quendã respectum. Quædam enim dicũtur habere aliquas res, sed inter habentem & res habitas est solus respectus rationis. vt cum aliquid dicitur habere substantiã, vel partes substantiæ, sicut pedem vel manum, vel habere quantitatem, vel qualitatem, & tamen inter habens & res habitas nullus est respectus realis, sed solum rationis. Vnde hoc habere pertinet ad prędicamenta absoluta. Quædam vero dicuntur habere aliquas res, ita quòd inter habentẽ & res habitas est respectus realis, & conuersiuus, sicut pater dicitur habere filium, & filius patrem, & dominus seruum, vel possessionem, & seruus vel possessio dominũ. Patris autem ad filium, & filij an patrem est respectus realis, & similiter est de domino & seruo, & istud habere pertinet ad prædicamentum

camentum relationis. Quædam autem dicuntur habere aliquas res & inter habẽtia & res habitas est respectus realis, sed non conuersiuus, sed est respectus habentis ad rem habitam, & isto modo tempus dicitur habere temporalia, & locus locatum, & partes loci partes locati, & continens contentum. Et istud habere pertinet ad prædicamenta quando, & vbi, & situs. Nam continens ita dicitur habere contentum, quòd reducitur ad prędicamentum quando, & situs situatum, quod pertinet ad prædicamentũ situs. Nam vas est locus mobilis, & locus est vas immobile, vt dicitur Quarto Physico. Quædam autem dicuntur habere aliquas res, & inter habentia & res habitas est respectus realis non conuersiuus, ita videlicet quòd respectus talis est rei habitæ ad ipsum, quod habet eam, sicut homo dicitur habere tunicam, & respectus est tunicæ ad ipsum hominem habentem, & non econuerso. Et hoc habere pertinet ad istud prædicamentum, scilicet habitus. Notandum, quòd vt Philosophus dicit. 15. de Animalibus, natura prouidit alijs animalibus, de vestimentis & de armis. Vnde quædam pro vestimento habent pilos, quædam vero cortum grossum, vel corticem, vel aliquid huius. Similiter etiã aliquibus pro armis dentes dedit, alijs cornua, alijs vero vngues, & huiusmodi, homini autem nihil horum dedit, sed dedit ei intellectũ & manus, vt per eas posset sibi ꝓuidere, & de rebus exterioribus faceret sibi vestimenta & arma. Vnde in alijs animalibus tam vestimẽta quàm etiam arma sunt partes substantiales eorum, & inter habentia & habita non est aliquis respectus realis, sed solum rationis, vt dictum est. Vnde denominatio, quæ fit in eis vel à vestimentis, vel ab armis eorum naturalibus non pertinet ad hoc prædicamentum. Sed inter vestimenta & arma nostra & nos est respectus realis, & ideo vestimẽta & arma prout denominant nos habentes ea sunt prædicamẽtum habitus. Vel iusta secundam opinionem respectus eorum ad nos est prædicamentum habitus. Vnde hoc prædicamentum solum conuenit hominibus. Verum est autem, quòd etiam quædam animalia vestimus & armamus vestimentis & armis exterioribus. Vestimus enim symias & falleramus equos. & isto modo hoc prædicamentum potest ad ea pertinere. Ea sic patet, &c.

Quòd habitus potest immediate fundari in substantia. *Cap. 2.*

Videtur autem esse dubium, siue hoc prędicamentum sit denominatio sequens respectũ, siue iuxta secundam opinionem sit ipse respectus, quomodo hoc prædicamentum pertinebit ad genera accidentium. Constat enim quòd vestimenta, siue arma sunt in genere substantiæ. Denominatio aũt sumpta à substantia non ponitur in alio genere à substantia, siue iuxta secundam opinionem, quomodo fundabitur respectus immediate in substantia, cum respectus nihil reale addat supra fundamentum, vt supradictum est. ideo sequitur quòd substantia vel erit accidens, vel quòd habitus nõ erit accidens. Ad quod dicendum quòd non est inconueniens, quòd respectus realis in substantia fundetur. Substantia enim creata inquantũ huius realiter refertur ad creatorem, & talis respectus immediate in ea fundatur, nec propter hoc substantia est respectus vel accidens. Notandum, quòd differt accidentalitas quantitatis & qualitatis, quæ sunt accidentia absoluta, ab accidentalitate aliorum septem prædicamentorum. Nam accidentalitas absolutorum consistit in hoc, quòd adueniunt enti in actu per inhærentiam, & isto modo substantia non potest esse accidens. Accidentalitas autem aliorum septem prædicamentorum consistit in hoc, quòd accidit formę seu subiecto formę habere terminum ad quem. Et quia forma substantialis seu substãtia composita potest habere tale terminum, isto modo nõ est inconueniens quòd sit accidens, id est vt accidentaliter alteri adueniat. vnde accidit vestimento vt adiaceat corpori, & vt talem respectum habeat ad ipsum, & sic siue sumatur vestimentum vt denominans accidit sibi sic denominare, & sic est prędicamentum habitus, iuxta primam opinionem, & est accidens, vt iuxta secundam opin. accidit vestimento habere corpus pro termino ad quem, vt adiacens habet respectum. Vel potest dici, quòd non ex omni substantia indifferenter fiunt arma & vestimenta, sed arma fiunt ex substantia habẽte aliquam qualitatem, puta duritiem & huiusmodi, similiter vestimenta fiunt non ex qualibet substantia indifferenter, sed ex habẽte talem qualitatem, puta mollitiem & plicabilitatem, vel huiusmodi, & super hic qualitatibus fundatur respectus, qui est habitus, vel à dictis substantijs inquantum habent tales qualitates. Est ergo habitus adiacentia corporum, & eorũ quæ circa corpus sunt, quod sic intelligitur, habitus est adiacentia, id est denominatio corporum, sicut eorum, quæ denominantur, & eorũ quæ sunt circa corpus, id est eorum, à quibus fit talis denominatio, sicut à vestimentis, quæ sunt circa corpus, dicitur & denominatur homo vestitus. Vel iusta secundam opinionem, habitus est adiacentia, id est respectus corporum terminatiue. Talis.n. respectus, scilicet vestimenti terminatur ad corpus vestitum, & est eorum, quæ sunt circa corpus fundamentaliter. Nam fundamentum talis respectus est ipsum vestimentum, vt dictum est, ex sic patet descriptio habitus. Notandum, quòd licet talis denominatio sit totius habentis talem habitum. nam homo dicitur vestitus & calceatus, tamen conuenit sibi ratione habitus, qui adiacet parti. Licet enim homo dicatur calciatus, tamen dicit ratione calciamenti, quod adiacet pedi, qui est pars integralis hominis, cum totum corpus non sit vestitum, sed ratione illius partis cui adiacet vestimentum. Patet ergo de habitu, &c.

Quòd habitus suscipit magis & minus, licet non omnis, & quòd habitus non habet contrarietatem. *Cap. 3.*

Recipit autem habitus magis & minus, licet non omnis. Qualiter autem habitus recipit magis & minus, videtur esse dubiũ. Si enim respectus intantum recipiunt magis & minus inquantũ fundamenta recipiunt intensionem, & remissionem, & secundum istos respectus denominantur termini respectus magis vel minus. Sicut dicit̃ magis vel minus calefaciens à maiori vel minori calore, quem efficit. Sed cum fundamentum habitus sit substantia, vt dictum est, quæ non suscipit magis vel minus, ergo nec habitus suscipit magis vel minus. Ad quod intelligendũ sciendum est, quòd, vt dictũ est, ista sex prædicamenta nihil aliud dñt nisi absolutũ, vt denominat aliquid extrinsecũ, quæ denominatio sequitur aliquem respectũ realem, qui est inter denominans & denominatum, qui tamen respectus est in genere relationis. Vel iuxta secundam opin. dicunt prædictum respectum, & talis respectus est communis dictis sex principijs.

cipijs. Vnde tale denominatum dicitur magis vel minus ab intensione vel remissione illius absoluti denominantis, vt dictum est. Aliquando vero denominatur magis vel minus nō ab intensione vel remissione denominantis, sed si plura fuerunt denominantia eiusdem rationis, à quibus denominatum secundum vnumquodque, quod est eo, denominatur, sicut dicimus, quòd ignis calefaciens tria ligna magis calefacit quàm si calefaceret duo eodem gradu caloris. Constat, enim quòd omnes istæ tres calefactiones sunt eiusdem rationis quibus respondet ignis secundum vnam potentiam calefactiuam, & isto modo calefaciens potest dici magis vel minus, licet in calefactionibus vel in quibuscunq; actionibus non sit consuetum dicere isto modo magis vel minus, & simile est si sumatur hæc iuxta secundam opin. quia si plures respectus vnius rationis, quibus vnus responder terminus, denominant terminum magis, pauciores vero minus, habitus primo modo non suscipit magis vel minus, ab vno enim vestimento vel calciamento, scilicet vno numero, nunquam aliquis dicetur magis vel minus vestitus vel calciatus, & sic intelligitur, quòd non omnis habitus suscipit magis vel minus, quia nec vestimentum nec calciamentum suscipit intensionem vel remissionem. Secundo vero modo habitus suscipit magis vel minus, quia vnus & idem homo à pluribus vestimentis potest denominari magis vestitus, & à paucioribus minus vestitus, & sic de alijs. Hoc autem non conuenit prędicamento quanto, cum tempus denominans sit vnum omnium temporalium. Nec etiam conuenit prædicamento vbi, cum vnius corporis vnus tantum sit locus. Nec prædicamento situs, cū cuilibet vni parti locati vna respondeat pars loci. Potest autem conuenire iste modus dicendi magis vel minus alicui relatiuo & alicui agenti vel patiēti, & sic patet qualiter habitus suscipit magis vel minus, & qualiter non. Vel dicendum, quòd respectus habitus non immediate fundatur in substantia, vt supra dictum est, nisi mediante aliqua qualitate, puta duritie, mollitie, & huiusmodi, quæ qualitatis sunt fundamentū talis respectus: cū autem dictæ qualitates suscipiant magis & minus, ergo & habitus. Non tamen recipit habitus contrarietatem. Vt enim supradictum est ex receptione magis & minus causatur cōtrarietas, quando magis & minus est secundum gradum intensionis & remissionis in speciebus vnius generis, vt patet de albo & nigro. talis autem intensio nō est in habitu, vt dictum est. ergo in habitu non est contrarietas.

Quòd proprium habitus est existere tam in corpore quam in his quæ circa corpus sunt secundum diuisionem partium. Cap. 4.

Est autem sciendum, quòd propriū habitus est existere, tam in corpore quàm in his quę circa corpus sunt in pluribus secundum diuisionem partium. Hoc qualiter intelligatur dictum est. Denominatur.n. aliquid à habitu secundum quòd habitus adiacet alicui parti integrali signatę, sicut dicitur homo calciatus à pedibus, & galeatus à capite, & sic de alijs, hoc autem nulli aliorum prædicamentorum conuenit. licet enim in prędicamento situs fiat denominatio totius ratione partiū, quibus adiacent partes loci, non tamen ratione alicuius partis signatæ, sed ratione omnium, quibus adiacent partes loci aliquando vno modo, & aliquando alio. Sed in prędicamēto habitus fit denominatio totius ab vna parte signata, cui adiacet singularis habitus. Et quia sicut consideratur in hoc prædicamento corpus habens habitum quantum ad suas partes organicas signatas, sic habitus partium signatarū sunt diuersi & diuisi. Nam in habitu vnius hominis diuisa est pars vestimēti à calciamento, & sic de singulis, ideo dicitur esse proprium habitus existere secundum diuisionem partium corporis, scilicet habentis, & secundum diuisionem habitus eorum, quæ sunt circa corpus, secundum diuisionem habitus, & sic patet de prędicamēto habitus, & de omnibus prędicamentis hoc modo. Notandum quòd prædicamenta pertinent ad primam operationem intellectus, in qua nulla fit compositio per esse, nec diuisio per non esse. Quæ autem pertinent ad talem primam operationem possunt dupliciter considerari, vno modo quantum ad res intellectas, & sic de eis iam dictū est. Omnia enim quæ sic pertinent ad talem primam operationem per. 10. Prædicamenta significantur, ut ex dictis patet, alio modo possunt considerari quantum ad modum significandi, inquantum, scilicet significatur per nomina & per uerba, & per alias partes orationis, & de his dicetur immediate. propterea logica non solum est scientia rationalis, utputa de syllogismo, qui pertinet ad discursum rationis, sed est etiam scientia sermocinalis. Tractat.n. de syllogismo & partibus eius quantum ad modum significandi ponendo quid est nomen, & quid est uerbum, & ponendo signa uniuersalia & particularia, quæ omnia ad modum significandi pertinent. de quibus omnibus infra dicetur.

S. THOM. AQVINATIS DE ENVNCIATIONE SVPER LIBRVM INTERpretatione Tractatus.

In Quatordecim capita diuisus.

De nomine quid sit secundum intentionem Logicam. Cap. 1.

Dicto de his, quę quantū ad rem significatam pertinent ad primam operationē intellectus, quæ est indiuisibiliū intelligentia, ut in Tertio de Anima dicitur qua uidelicet res cognoscitur quantum ad suam quidditatem, nunc dicēdum est de his, quę pertinent ad secundam operationem intellectus, quæ ibi compositio uel diuisio nominatur, qua, scilicet intellectus noster unam rem cum alia componit, uel ab alia eam diuidit per esse, scilicet & non esse. Et dicitur tractatus iste de enunciatione seu propositione large sumpta propositione, si enim strictè sumeretur, tunc enunciatio esset genus eius. Propositio enim solum dicitur de pręmissis ipsius syllogismi, sed enunciatio dicitur tam de præmissis, quàm de conclusione. Ad cognoscendum autem dictam enunciationem dicendum est primo cum Arist. de partibus suis, scilicet de nomine & uerbo, & de eius genere, quod est oratio. Nomen est uox significa-

tiua ad placitum sine tempore, cuius nulla pars significat separata, finita, & recta. In ista nominis diffinitione ponitur vox pro genere. Notandum, quòd vt habetur. 2. Metaphy. hæc est differentia inter diffinitionem suppositorum, & diffinitionem formarum, siue substantialium siue accidentalium. Nam in diffinitione suppositorum nihil ponitur, quòd sit extra essentiam diffiniti, sed omnes particulę diffinitionis sunt de essentia diffiniti. Formæ vero, quia non possunt per se esse, sed in alio, scilicet in subiecto, vel in materia, in sui diffinitione requiruni subiectum vel materiam, quæ tamen nō sunt de essentia earum, & ideo ipsarū diffinitiones dicuntur esse per additamenta. Vnde omnes formæ accidentales in sui diffinitione requirunt subiectum. Hęc est autem differentia inter eas diffiniendo, nam formæ abstractæ aliter requirunt subiectum in earum diffinitionibus, quàm formæ sumptæ in concreto, formæ abstractæ requirunt subiectum loco differentiæ, vt cum dicimus, crispitudo est contractio capillorum, vbi capilli, qui sunt subiectum crispitudinis, ponuntur loco differentiæ. In concreto vero requirunt subiectum loco generis, vt cum dicimus, crispum est capillus contractus. Hoc habito, sciendum est, quòd nomen, verbum, & oratio, sunt quædam artificialia, & per consequens accidentia, eorum autem subiectum est vox, quæ est quid naturale. Ars enim in voce, vt in subiecto format nomina verba, & orationes, & ideo in eorum diffinitionibus debet poni vox vt subiectum. Et quia concreta sunt, ideo in eorum diffinitionibus ponitur vox pro genere. Dicitur autem nomen vox significatiue ad differentiam vocum non significatiuarum, quæcunque sint illæ, quæ videlicet pro nihilo proferuntur. Ad placitum autem dicitur ad differentiam vocum significatiuarum naturaliter, vt sunt latratus canum, qui significant iram, prout natura dictauit eis, quoniam non significant secundum institutionem humanam. Sine tempore vero dicitur, ad differentiam verbi & participij. Vbi nota, quòd vt supra in alio tractatu dictum est, actio, passio & motus sunt vna res, verbum autem significat per modum actionis vel passionis, & per consequens per modum motus, seu mutationis, primum autem, quod habet mensurari tempore, est motus, verbum vero significat cum tempore. Sciendum, ꝙ actio & passio dupliciter possunt significari. Vel per modum abstractum, vt sunt quædam res, & tunc non significant cum tempore, significant enim per modum habitus & quietis, scilicet sine motu, & sic significantur à nomine. Alio modo significantur per modū actionis, prout sunt ægredientes à subiecto, & sic significantur vt motus, vel mutationes, & per consequens vt mensurantur tempore, & sic significantur à verbis formaliter, & non materialiter sumptis, & etiam à participijs, non à nomine, nomen ergo significat sine tempore. Deinde dicitur, quòd nominis nulla pars significat separata, ad differentiam orationis, cuius partes significant separatæ. Vbi nota, quòd significatio se habet ad nomen, vt forma eius, literæ vero & syllabæ sunt vt materia eius, seu vt partes integrales, cum autem nulla pars sit, quæ non habeat formam totius in toto, ideo nulla pars separata habebit per se significationem nisi solum illam, quam habet totum. Vnde in nominibus compositis, vt sunt terra noua, castrum Ioannis, si significatum esset diuisum, puta, quòd intelligeretur pro terra, quæ esset noua tunc nō esset noua, & tunc non esset nomen, sed oratio, si vero significatum suum esset vna res, puta villa vel huiusmodi, tunc erunt nomina. Deinde dicitur finita, ad differentiam nominum infinitorum, sicut est non homo. Vbi nota, quòd omne nomen accipiendo etiam pronomen pro nomine, aut significat determinatam naturam, vt homo, aut determinatam personam, vt ego & tu, aut determinatam naturam & personam, vt Sortes, Plato: cum autem nomen infinitum nihil horū significet non vere poterit dici nomen. Quod autem nihil horum significet patet, nam nomen, quod imponitur à priuatione, ad minus requirit subiectum existens, non enim cæcum dicitur nomine animalis, sed supponit quòd illud, quod est cæcum, sit aptum natum habere oculos. Nomen autem infinitum, cum à negatione imponatur, nihil supponit: potest enim dici de ente, sicut de non ente. Dicimus enim quòd chymera est non homo, vt equus est non homo. Vnde talia significant solum per modum nominis, quia ad minus est suppositum in comprehensione. Deinde dicitur recta, ad differentiam casuum obliquorum, qui cadunt à recto, seu nominatiuo per quandam originem declinationis. Solus enim nominatiuus dicitur nomen principaliter, quia per ipsum facta est impositio nominis ad aliud significandum. Non autem pertinent obliqui directe ad Logicum, qui versatur circa verum & falsum, quia tales casus, scilicet obliqui, cum hoc verbo sum est, in quod omnia verba resoluuntur, non dicunt verum vel falsum. Nihil tamen prohibet eos cum aliquibus verbis impersonalibus iungi, & significare verum vel falsum, vt tedet me lectionis, & sic patet de nomine, &c.

De verbo quid sit formaliter secundum descriptionem Logicam. Cap. 2.

VErbum est vox significatiua ad placitum, cuius nulla pars significat separata, finita, & recta, & semper est significatiuum eorum, quæ de altero prædicatur. In ista diffinitione uox significatiua ad placitum, cuius nulla pars significat separata, intelliguntur eodem modo quo in nomine dicta sunt. Dicitur autem finita, ad differentiam verborum infinitorum, ut sunt non currit, non amat, quæ non proprie sunt uerba. Vbi nota, quòd proprium est uerbi significare aliquid per modum actionis & passionis, ut supra dictum est, prædictæ autem dictiones hoc non faciunt, immo remouent actionem uel passionem potius quàm aliquam determinatam actionem uel passionem significent, non ergo proprie sunt uerba. Sciendum, quòd licet hæc proprie non sint uerba, tamen aliqua posita in diffinitione uerbi eis conueniunt, primo quia significant cum tempore, sicut enim agere & pati sunt in tempore, ita etiam priuatio eorum, unde & quies tempore mensuratur, dictiones autem prædictæ significant priuationem actionis & passionis, ut dictum est. Secundum est, quia ponitur in diffinitione uerbi, quod semper ponitur ex parte prædicati, quia est, est significatiuū eorum, quæ de altero prædicantur. Quod sic intelligitur, quia enim subiectum enunciationis significatur ut id, cui aliquid inhæret, uerbum autem significat actionem per modum actionis, ut dictum est, de cuius ratione est, quòd inhæreat, ideo semper ponitur ex parte prędicati, etiam quia in omni prædicationis oportet, quòd sit uerbum, cum uerbum importet compositionem, qua prædicatum componitur subiecto. Vnde sicut uerba significando

significando actionem vel passionē. significant aliquid, vt in alio existens, propter quod semper ponuntur ex parte prædicati, ita etiam prædicta verba infinita, quia significant remotionem actionis, vel passionis, semper ponuntur ex parte prædicati, negatio enim reducitur ad genus affirmationis. Sciendum, quòd verba infinitiui modi aliquando ponuntur ex parte subiecti, vt cum dicimus currere est moueri, & hoc est, quia habent vim nominis. Vnde Græci addunt eis articulos, sicut nominibus, hoc idem facimus nos in Logica vulgari. Nam dicimus el correre mio. vbi ly mio est articulus. Intellectus enim noster processum actionis vel passionis, seu inhærentiam eius in subiecto apprehendit, & significat, vt est res quædam, & sic habet vim nominis. Si autem verba aliorum modorum aliquando ponuntur ex parte subiecti, vt cum dicimus, curro est verbum, tunc non sumitur verbum formaliter, sed materialiter, secundum quòd significat ipsam vocem, quæ accipitur vt res quædam, vnde verba & orationes & omnes partes orationis, quando sic ponuntur materialiter, sumuntur in vi nominis. Deinde ponitur in diffinitione, recta, ad differentiam verborum obliquorum, scilicet præteriti & futuri temporis, quæ non sunt simpliciter verba. Cum enim verba proprie dicta significent agere vel pati, hoc erit proprie verbum, quod significat agere vel pati in actu, quòd est agere vel pati simpliciter. hic autem significant verba præsentis temporis, agere autem vel pati in præterito vel in futuro, est secundum quid, & ideo verba præteriti & futuri temporis non sunt simpliciter verba, sed secundum quid. Dicuntur autem casus verbi præsentis temporis, quia aliquo modo significant tempus præsens. Præteritum enim & futurum tempus dicuntur per respectum ad præsens. Est enim præteritum tempus, quod fuit præsens, & futurum quod erit præsens, & similiter verba aliorum modorum, quàm sit verbum indicatiui modi: casus verbi dicuntur, quia eorum variatio respicit ipsam actionem vel passionem, sicut & variatio temporum, & quia variatio verborum in numero & persona nō respicit ipsam actionem vel passionem, sed solum subiectum, cui actio uel passio inhæret, ideo non faciunt casus uerbi, &c.

De oratione quid sit, & de speciebus eius. Cap. 3.

ORatio est uox significatiua ad placitum, cuius partes significant separatæ. Qualiter autem huius diffinitionis particulæ sint intelligendæ dictum est in diffinitione nominis. Diuiditur autem oratio in imperfectam & perfectam. Oratio imperfecta dicitur, quæ imperfectum sensum generat in animo auditoris. ubi nota, quòd ut dicitur Quinto Metaphysicæ, perfectum est cui nihil deest in genere suo: sensui autem, quem generat oratio imperfecta in animo auditoris, aliquid deest, quia deest sibi compositio uel diuisio. Si enim dico homo albus, quæ est oratio imperfecta, nihil dico sibi inesse, uel non inesse, & per consequens sensus huius orationis facit stare animum suspensum, quia sibi aliquid deest, ideo est imperfectus. Sciendum tamen, quòd non sine causa oratio perfecta & imperfecta diffinitur per generare sensum. Vbi nota, quòd licet oratio & quælibet eius pars sint quædam res artificiales & non naturales, nec etiam sint instrumenta naturalia uirtutis interpretatiuæ, ut Plato dicebat. Eius nanque uirtutis instrumenta naturalia sunt pulmo, guttur, palatum, lingua, dentes, & labia, sunt tamen instrumenta ipsius intellectus, qui non est uirtus materialis, sed supra omnem naturam corpoream. instrumentum autem diffinitur ex fine, qui est usus eius: usus autem uocis significatiuæ est significare audienti conceptum intellectus dicentis. Bene ergo diffinitur oratio perfecta & imperfecta, per generare sensum seu significare. Vnde oratio perfecta dicitur, quæ perfectum sensum generat in animo auditoris propter complexionem, quam dicit. Orationum autem perfectarum quinque sunt species, scilicet enunciatiua, uocatiua, interrogatiua, imperatiua, & deprecatiua. Sciendum, quòd ratio non solum concipit ipsas res, sed etiam per suum conceptum alia dirigit & ordinat, concipiendo autem res in se format orationem indicatiuam, seu enunciatiuam. Ordinando autem alia, format alias orationes. Dirigitur autem & ordinatur aliquis ab aliquo ad tria. Primo ad mente attendendum, & ad hoc pertinet oratio uocatiua: secundo ad uoce respondendum, & ad hoc pertinet oratio interrogatiua: tertio ad opus exequendum, & ad hoc pertinet quantum ad inferiores oratio imperatiua, quantum uero ad superiores oratio deprecatiua, ad quam reducitur oratio optatiua, quia respectu superioris homo non habet uim innatam nisi per expressionem sui desiderij. Suppositiua uero, id est conditionalis, & dubitatiua reducuntur ad interrogatiuam. Et, quia istæ quatuor species orationis non significant uerum uel falsum, sed quendam ordinem ad ista consequentem, ideo nō pertinent ad præsens negotium, quod directe ordinatur in scientiam demonstratiuam, in qua auris hominis per rationem adducitur ad considerandum uerum ex his quæ sunt propria rei, sed magis pertinent ad rhetoricam uel poeticam, quę inducunt ad assentiendum per dispositionem audientis. Sola autem enunciatiua, quæ significat uerum uel falsum ad hoc negotium spectat. & si quæ aliæ orationes ad eam reduci possunt.

De enunciatione quid sit, & quid est uerum & falsum. Cap. 4.

ENunciatio est oratio uerum uel falsum significās. Ad intelligendum autem hanc diffinitionem, primo uidendum est quid sit uerum uel falsum, secundo uidendum est quare soli enunciationi cōuenit significare verum vel falsum. Quantum ad primum, sciendum, quòd, vt communiter dicitur, veritas est adæquatio rei ad intellectum, secundum Isaac. uerum dicitur adæquatum, falsum uero non adæquatum. Hęc autem adæquatio seu conformitas non potest esse relatio realis, alioquin uerum non conuerteretur cum ente. Quod enim est in vno prædicamento tantum non potest esse de transcendentibus, est ergo relatio rationis. & sic uerum est relatiuum secundum rationem, quod nihil prohibet ipsum esse in pluribus prædicamentis uel in omnibus. Quæ autem sit hæc conformitas dico, quòd in intellectu quædam sunt subiectiue, vt species intelligibiles, actus intelligendi & huiusmodi: quædam sunt obiectiue, vt ea, quæ intellectus intelligit. Quando ergo res, quæ est in intellectu obiectiue est conformis sibi ipsi, ut est in rerum natura, tunc talis

conformitas dicitur veritas. Vnde in hoc consistit veritas, quòd res sic apprehenditur ab intellectu sicut est in rerum natura, & per oppositũ falsitas est in difformitate rei, vt apprehensa est ab intellectu ad se ipsum, vt est in natura sua. & propter hoc Philosophus 4. Metaph. dicit, quòd verum est esse quod est, & non esse quod non est: falsum vero est esse quod non est, & non esse quod est. Vnde, quando intellectus intelligit rem sic esse sicut est in rerum natura, vel non esse sicut non est, talis conformitas dicitur veritas, quando vero apprehendit rem esse vt non est, vel non esse vt est, tunc falsitas. Sciendũ, quòd in tali conformitate, quæ veritas dicitur, est considerare quatuor, scilicet rem, vt est intellecta, seu vt est in intellectu obiectiue, & ipsum intellectum eam intelligẽtem, & actum intelligendi, qui est subiectiue in intellectu, & rem vt est in natura sua. In re autem, vt est intellecta, seu vt est obiectiue in intellectu, est per prius veritas, quàm sit in intellectu, vel quam sit in actu intelligendi, vel quã sit in re, vt est in sua natura. Intellectus enim & actus intelligendi non dicuntur veri, nisi quia sunt de vero obiecto. Intellectus enim dicitur verus, quia apprehendit verum, & actus intelligendi dicitur verus, quia est apprehensio alicuius veri, & res in natura sua dicitur vera, quia nata est apud intellectum causare apprehensionem conformem entitati suæ. Notandum, quòd talis conformitas rei, vt intellecta est ad se ipsam, vt est in natura sua potest esse vel in intellectu pratico, vel intellectu speculatiuo. In intellectu quidem pratico, quando scilicet sic est res per suam formam, sicut apprehendit eam artifex per artem suam. Cum autem omnes res naturales per formam suam sint conformes sibi ipsis, vt apprehensæ sunt ab arte diuina, ideo quælibet res secundum quòd habet propriam formam dicitur vera, & sic verum & eius con uertuntur. In intellectu vero speculatiuo est talis conformitas, quia intellectus intelligit rem sicut est, non.n. intellectus sic intelligit sicut res in intellectu practico, sed quia sicut res est, ita eam intelligit intellectus, & ideo intellectus practicus comparatur ad artificialia, vt mensura ad mensuratum, econuerso autem intellectus speculatius comparatur ad ea quæ intelligit, vt mensuratum ad mensuram.

Notandum, quòd aliqui tenent quòd veritas est conformitas rei ad intellectũ informatum similitudine rei, falsitas vero est difformitas intellectus sic informati ad rem. Et hæc opinio probabiliter potest teneri. Sic ergo patet quid est veritas & falsitas, &c.

Quod veritas & falsitas sunt tantum in enunciatione, & quare. Cap. 5.

Qvantum ad secundum, scilicet quare veritas & falsitas sunt in enunciatione tantum, sciendum, quòd veritas non est in voce significatiua, siue sit nomen, vel verbum, vel oratio, nisi sicut in signo, sunt autem huiusmodi signa conceptionum intellectus, secundum ergo quod in cõceptionibus intellectus erit verum vel falsum, sic dicetur esse in ipsis signis. Sciendum, quod, vt dicitur tertio de Anima, duplex est operatio intellectus, scilicet indiuisibilium intelligentia, quando scilicet intellectus intelligit quidditatẽ rei in se, & compositio & diuisio, scilicet quando vnam rem conceptam componit per esse, vel diuisio, quando diuidit per non esse, & in vtraque operatione intellectus inuenitur veritas. Vbi nota, quod, sicut dictum est, veritas est relatio rationis, entia autem rationis, nusquam sunt subiectiue, nisi largo modo intelligatur, secundum illud, cui ratio attribuit talem respectum rationis, habet ergo veritas solum esse obiectiue, & similiter dico de falsitate. Vnde, si consideramus illud, quod primo verũ est, scilicet rem, vt est intellecta, & vocemus verum, dico quod tale verum potest esse in prima operatione intellectus. Nam intellectus intelligit ipsam rem, vt est in se, & sic intelligit verum, falsum autem non intelligit intellectus in prima operatione sua, quia vel attingit naturam rei, & tunc intelligit verum, aut non attingit, & tunc ignorat, & non est ibi ꝓprie difformitas rei intellectæ ad naturam eius, quia nec talis res est intellecta, sed aliqua alia, & ideo nõ est ibi falsitas, quæ proprie importat deceptionem, & non ignorantiam solam, & inde est, quod Philosophus Tertio de Anima dicit, quod intellectus comprehendens quod quid est semper est verus. Hoc autem non est perfecte comprehendere veritatem, quæ est conformitas vtriusque, scilicet rei vt intellecta est, & rei in sua natura, sed est cognoscere vnum conforme seu verum. In secunda vero operatione intellectus est perfecte & completiue veritas obiectiue, nam apprehendere veritatem est apprehendere conformitatem rei intellectæ ad se ipsam secundum suam naturam, vt dictum est, hoc autem fit comparando vnum alteri: vel idem ad se ipsum secundum aliud & aliud esse: quod non potest fieri nisi per secundã operationem intellectus: ergo perfecte veritas non est nisi in intellectu componente vel diuidente, & similiter dico de falsitate. Tenendo vero secundam opinionem prædicta erunt clariora. Nam, si veritas est conformitas rei ad intellectum informatum similitudine rei, in prima operatione intellectus erit verum, quia erit ibi talis conformitas, non tamen erit verum tunc in intellectu, vt in cognoscente verum. Non enim intellectus aliter cognoscit verum, nisi componendo vel diuidendo secundum suum iudicium, quod iudicium si consonet rebus, erit verum, puta cum intellectus indicat se esse informatũ similitudine rei, vt res est. Et oppositum est de falso. & hoc totum pertinet ad secundam operationem intellectus, & non ad primam. Ex dictis potest patere, quod in sola enunciatione sunt veritas vel falsitas, vt in signo. Si enim sola enunciatio est signum eorum, quæ sunt obiectiue in secunda operatione intellectus, & solum in illum est verum & falsum, in enunciatione erit verum vel falsum, & non in aliqua alia voce, siue sit dictio, siue oratio, & sic patet quid est enunciatio.

De enunciatione cathegorica & hypotetica, affirmatiua & negatiua. Cap. 6.

Diuiditur autem ab Aristotile enunciatio tripliciter. & primo, vt analogum in sua analogata. dicit enim quod enunciationum quædam est vna simpliciter, quædam cõniunctione vna. Enunciatio vna simpliciter. est enunciatio cathegorica, seu prædicatiua. Est autem enunciatio cathegorica quę habet subiectum & prædicatum principales partes sui, vt homo est animal. homo est subiectum, animal est prædicatum, hoc verbum est, quia prædicatur tertium adiacens, dicitur coniunctio

coniunctio seu copula verbalis. Coniunctione vero vna dicitur enunciatio hypothetica, seu suppositiua, vt si homo est, animal est. Hæc autem diuisio enunciationis est analogi in sua analogata, de quibus per prius & posterius dicitur. Nam vnũ simpliciter est prius vno coniunctione. Secundo diuidit enunciationem vt genus in suas species. diuidit enim eam in affirmationem & negationem, quę sunt species enunciationis. Licet enim affirmatio sit prior negatione, nõ tamen propter hoc enunciatio de eis analogice prædicatur sicut dictum est, quòd prædicatur de simpliciter vna, & coniunctione vna. Notandum, ꝙ vnum diuidentium aliquod cõmune potest esse prius altero dupliciter. Vno modo secũdum proprias rationes, aut naturas diuidentium. Alio modo secundum maiorem participationem rationis illius communis, quod in ea diuiditur. Primum autem non tollit vniuocationem generis, vt manifestũ est in numeris, in quibus binarius secundum propriam rationem naturaliter est prior ternario, sed tamen æqualiter participant rationem cõmunis, scilicet numeri. Nam ita ternarius sicut & binarius est multitudo mensurata per vnum. Secunda autẽ prioritas impedit vniuocationem generis, & propter hoc ens non potest esse genus substantię & accidentis, quia in ratione entis prius habet esse substantia, quæ est ens per se, quàm accidens, quod est ens in alio, vel in aliud. Sic in proposito. Licet affirmatio primo modo, scilicet secundum suam naturam, sit prior negatione, non tamen secundo modo, immo æqualiter participant rationẽ enunciationis. Vtraq; enim est oratio verum vel falsum significans. Est autem secundum suam naturam affirmatio prior negatione. Nam affirmatio est enunciatio alicuius de aliquo, vt homo est animal. Negatio vero est enunciatio alicuius ab aliquo, vt homo non est lapis. Cum autem enunciatio, vt dictum est, sit vox significatiua, non immediate significat rem, sed mediante cõceptu intellectus. Vnde in omni enunciatione est tria considerare, scilicet ipsam vocem, quæ est signum conceptus intellectus, & ipsum conceptum intellectus, qui est ipsa similitudo rei, & ipsam rem. Quãtum ad vocem prior est affirmatio negatione, quia minus habet de compositione, quàm negatio. plures enim dictiones sunt. Sortes nõ currit, quàm Sortes currit, & per consequens est magis composita. Ex parte intellectus prior est affirmatio, quæ significat compositionem, quàm negatio, quæ significat diuisionem. Posterior enim est diuisio cõpositione, sicut non est corruptio nisi generatorum, sic non est diuisio nisi compositorum. Ex parte etiam rei affirmatio, quæ significat esse, prior est negatione, quæ significat nõ esse, sicut habitus naturaliter prior est priuatione. Tertia vero diuisio ipsius enunciationis est in vniuersalem, particularem, indefinitã, & singularem. Sufficientia autem dictarum diuisionum potest sic sumi. In ipsa enim enunciatione est considerare totam suam entitatem, quæ est ex subiecto & prædicato, & ipsorum coniunctionem, & quia omne quod est ideo est, quia vnũ numero est, ideo consideratur vtrum sit vna simpliciter, vel vna coniunctione, & ista diuisio dicitur pertinere ad substantiam enunciationis. Secundo est in ea considerare ipsum prædicatum, vt componitur subiecto sine negatione, vel cũ negatione, & quia prædicatum est pars formalis enunciationis, ideo hæc diuisio dicitur pertinere ad qualitatem enunciationis, qualitatem, scilicet essentialem, secundum q. differentia significat quale quid, vt supra dictum est.

Tertio est in ea cõsiderare ipsum subiectum, prout. s. est prædicabile de pluribus, vel de vno, & sic fit tertia diuisio, & hæc dicitur pertinere ad quantitatem enunciationis. Nam quantitas sequitur materiam. Vnde versus.

Quę ca. vel hyp. qualis ne vel affir. v. quãta. par. in fin.

Hic autem versus sic intelligitur. In eo nanq; sunt tria nomina interrogatiua, scilicet. Quæ, quod quęrit de substantia: qualis, quod quęrit de qualitate. Et quanta, quod quærit de quantitate. Vnde quando fit interrogatio per quæ, quærendo, scilicet de substantia enunciationis, respondetur cathegorica vel hypothetica. Quando sit interrogatio per qualis, respondetur negatiua vel affirmatiua. Quando vero fit interrogatio per quanta, respondetur vniuersalis, particularis, indefinita, vel singularis. De prima diuisione enunciationis dicetur in tractatu de enunciationibus hypoteticis, de secunda vero eius diuisione satis dictum est.

De quantitate propositionum cathegoricarum de inesse, scilicet de vniuersali particulari indefinita & singulari. *Cap. 7.*

Restat dicere de tertia diuisione, quæ est secũdum quantitatem. Vbi nota, quòd enunciationum cathegoricarum, quædam sunt de inesse, quædã vero modales. Dicitur autem enunciatio de inesse, quæ est de simplici inhærentia prædicati ad subiectum, vt homo est animal. Modalis vero, in qua inhærentia prædicati ad subiectum modificatur, vt Sortem currere est possibile, uel homo est animal necessario. Vnde primo dicendum est de quantitate, æquipollentijs, oppositionibus, quę quantitatem sequuntur in enunciationibus de inesse. secunda de eis in enunciationibus modalibus. Ad uidendum autem quantitatem ipsarum enunciationum de inesse, sciendum, quod ea, quæ intellectus apprehendit, quædam sunt uniuersalia, uidelicet qui apta nata sunt in pluribus inueniri, quædam sunt singularia uidelicet, quæ non sunt apta inueniri nisi in uno. Vniuersale autem potest dupliciter considerari. Vno modo quasi separatum à singularibus, scilicet secundum esse, quod habet in intellectu obiectiue. Alio modo secundum esse quod habet in singularibus. Primo modo considerato uniuersali aliquid de eo potest dupliciter enunciari, uno modo quando ei attribuitur aliquid, quod pertinet ad solam actionem intellectus. Vt cũ dicimus, homo est prędicabilis de multis, uel homo est uniuersale, uel homo est species. huiusmodi enim intentiones format intellectus, & attribuit eas naturæ intellectæ, puta homini secundum ꝙ comparat ipsam ad res, quæ sunt extra animam. Alio modo enunciatur aliquid de uniuersali sic sumpto, quando attribuitur sibi aliquid, prout ipsa natura intellecta apprehẽditur ab intellectu ut unum, illud tamen, quod ei attribuitur, non pertinet ad actum intellectus, sed ad esse, quod habet ipsa natura intellecta in rebus, quæ sunt extra animam. puta, si dicatur homo est dignissima creaturarum, hoc enim conuenit naturæ humanæ, secundum quòd est in singularibus. Nam quilibet homo singularis est dignior alijs creaturis irrationabilis, sed tamen omnes homines singulares nõ sunt unus homo extra animam, ut dicitur in prædicta enunciatione, homo est dignissima creaturarum, ubi ly homo stet pro omnibus singularibus, sed solum in acce-

ptione intellectus est vnus, & quia communiter non est appræhensum, quòd vniuersalia extra singularia subsistant, ideo communis vsus loquendi non habet aliquam dictionem, seu aliquod signum, quod addatur vniuersali, secundum dictos modos, quibus aliquid de eo prædicatur. Sed Plato, qui posuit vniuersalia subsistere extra singularia, inuenit quasdam dictiones, quas addebat vniuersalibus in talibus modis prædicandi. Dicebat.n. per se homo est species, vel homo prædicabilis est species. Secundo modo enunciatur aliquid de vniuersali secundum quòd est in ipsis singularibus, & hoc dupliciter. Vno modo cū attribuitur sibi aliquid ratione ipsius vniuersalis, quod videlicet ad essentiam ipsius pertinet, vel consequitur principia essentialia ipsius, vt cum dicitur. homo est animal, vel homo est risibilis. Alio modo, quando attribuitur ei aliquid ratione singularis, in quo inuenitur, scilicet quando attribuitur sibi aliquod accidens indiuiduale, vt cū dicitur, homo ambulat. Et quia iste modus enunciādi aliquid de vniuersali cadit in communi apprehensione hominum, ideo inuentæ sunt quædam dictiones ad designādum modum attribuendi aliquid vniuersali sic accepto. Vnde, si attribuitur sibi aliquid primo modo, scilicet ratione ipsius, vt vniuersale est, quia hoc est vniuersaliter de eo aliquid prædicari, ideo ad inuētum est hoc signum omnis, quod designat, quòd prędicatū attribuitur subiecto vniuersaliter, quantum ad totum illud quod sub subiecto continetur. In negatiuis vero prædicationibus ad idem inuēta est hęc dictio nullus, per quam significatur, quòd prædicatum remouetur à subiecto vniuersaliter secūdum totum quod continetur sub eo. Si vero attribuitur ei aliquid secundo modo, scilicet ratione singularis, ad hoc designandum in affirmatiuis inuentum est signum particulare, scilicet hæc dictio quidam, vel aliquis, per quàm designatur, ꝙ prædicatum attribuitur vniuersali subiecto ratione ipsius particularis. Sed, quia indeterminate formam alicuius singularis significat, ideo designat vniuersale sub quadam indeterminatione. Vnde & dicitur indiuiduū vagum. In negatiuis vero non est inuenta aliqua dictio, seu aliquod aliud signum, sed dicimus, quidam homo non currit, vel nonnullus homo currit. Sic ergo sunt tria genera affirmationem, in quibus de vniuersali aliquid prædicatur. Vna, in qua de vniuersali aliquid prędicatur vniuersaliter, vt omnis homo est animal. Secunda, in qua de vniuersali aliquid prædicatur particulariter, vt quidam homo est albus. Tertia, in qua aliquid de vniuersali prędicatur absque determinatione vniuersali, vel particulari, vt homo est animal. Prima enunciatio dicitur vniuersalis, Secunda particularis, Tertia indefinita. Quibus si addatur singularis, in qua aliquid de singulari prædicatur, vt Sortes currit erunt quatuor modi enunciationum, quæ possunt esse negatiuæ sicut sunt affirmatiuæ. Et sic patet.

De oppositione propositionum cathegoricarum existentium in figura quantum ad enunciationes de inesse. Cap. 8.

NVnc dicendum est qualiter prædictæ enunciationes vniuersales, particulares, & indefinitæ opponantur. Notandum, quòd aliquid alicui quatuor modis potest opponi. Vno modo relatiue, vt pater & filius. Alio modo contradictoriæ, vt Sortes currit, Sortes non currit. Tertio modo priuatiue, vt visus & cæcitas. Quarto modo contrariæ, vt albedo & nigredo. De oppositis relatiue dictum est in prædicamento relationis. Contradictio vero est oppositio, cuius secundum se non est medium, inter esse enim & non esse non est medium. Ad hoc autem, quod sit contradictio inter aliqua requiruntur septem. Primo, quod opponantur duæ propositiones, quarum vna sit affirmatiua, & altera negatiua. Secundo, quod tales enunciationes sint eiusdem subiecti. Tertio, quod sint eiusdem prædicati. Quarto, quod non fiat prædicatio secundum diuersas partes subiecti, sicut cum dicitur, Sortes est albus dente, & Sortes non est albus manu. Quinto, quod non sit diuersus modus ex parte prædicati. sicut cum dicitur, Sortes currit tarde, & Sortes non currit velociter. Sexto, quòd non sit diuersitas ex parte mensuræ loci, & temporis. Septimo, quòd non sit diuersitas ex habitudine ad aliquid extrinsecum. sicut cum dicitur, decem homines, sunt multi in domo, & non sunt multi in theatro. Priuatio vero est negatio in subiecto apto nato. Licet enim cæcitas neget visum, non tamen simpliciter, sed in subiecto nato apto videre. Bene enim dicitur animal cæcum, sed non lapis cæcus. Contrariæ autem opponuntur, quæ in eodem genere posita maxime à se distant, & vicissim eidem subiecto insunt. Non enim albedini opponitur albedo, sed nigredo, quæ à se maxime distant. Sciendum, quod oppositio non prædicatur de dictis oppositionibus sicut genus de suis speciebus, sed vt analogum de suis analogatis. Vera nanque oppositio est oppositio simpliciter, quæ dicitur contradictio. Aliæ vero dicuntur oppositiones secundum quid, & in tantum sunt oppositiones, inquantum aliquo modo dicunt contradictionem, scilicet esse & non esse. Sciendum etiam est, quod in contradictione ita opponitur negatio affirmationi, quod nihil ponit. In priuatione autem ita opponitur priuatio habitui, quod supponit subiectum, In contrarietate vero ita est oppositio, quod supponitur subiectum & aliqua forma, ita enim albedo opponitur nigredini, quod supponit aliquod subiectum, propter quod dicitur vicissim insunt, & albedo etiam ponit aliquam formam, quod non facit negatio nec priuatio. Sciendum, quod vniuersalis affirmatiua opponitur vniuersali negatiuę eiusdem subiecti & prædicati contrariæ. Vnde omnis homo est albus, & nullus homo est albus, sunt contrariæ. Ratio est, quia, vt dictum est, contrarię opponuntur, quæ maxime à se distant. Non enim nigrum dicitur aliquid ex hoc solo, quòd non est album, sed super hoc, quod est, non esse album, quod significat remotionem albi, addit nigrum extremam remotionem ab albo. Sic ergo id, quod affirmatur, per hanc enunciationem, omnis homo currit, oportet quòd remoueatur per hanc negationem, non omnis homo currit, oportet enim quod negatio remoueat modum, quo prædicatum dicitur de subiecto, quem designat hoc signum omnis, sed super hanc remotionem addit hæc enunciatio, nullus homo currit, totalem remotionem, quæ est in extrema distantia. merito ergo dicuntur contrariæ, omnis homo currit, & nullus homo currit. Particularis autem affirmatiua,

matiua, & particularis negatiua nullo modo opponuntur contrariæ, id est contraria oppositione. Contrariæ nanque differunt extrema distantia, particularis autem affirmatiua & particularis negatiua se habent sicut media inter contraria, media autem non sunt contraria, nec etiam opponuntur contradictoriæ, vt enim dictum est, hoc signum quidam, quod facit propositionem esse particularem, designat vniuersale, seu terminum communem indeterminate, vnde non determinat illud ad hoc singulare, vel ad istud. Et propter hoc affirmatio & negatio non erunt in eodem subiecto singulari, quod requiritur in cõtradictione, vt supra dictum est, ideo nullo modo sibi opponitur. Dicuntur tamen sub contrarię, quia sub contrarijs continentur. Vniuersalis autem affirmatiua & particularis negatiua, vniuersalis negatiua, & particularis affirmatiua, opponuntur contradictoriæ. Cuius ratio est, quia contradictio consistit in sola remotione affirmationis per negationem, vniuersalis autem affirmatiua remouetur per solam negationem particularem, nec aliquid aliud ex necessitate exigitur. Sicut per hanc, quidam homo non currit, remouetur hęc, omnis homo currit. Particularis autem affirmatiua non potest remoueri per particulare negatiuam, quia sibi non opponitur, vt dictum est, oportet ergo, quod remoueatur per vniuersalem negatiuam, sic ergo istæ, scilicet omnis homo currit, quidam homo non currit, & nullus homo currit, quidam homo currit, sunt contradictoriæ. Qualibet autem particularis dicitur subalterna suæ vniuersalis. Et sic patet de oppositionibus propositionum vniuersalium, in quibus sunt signa, & singularium. Indefinitę autem sequuntur regulam particularium.

De æquipollentijs enunciationum cathegoricarum de inesse. Cap. 9.

Restat nunc dicere de ęquipollentijs dictarũ enunciationem. Vbi nota, quòd negatio præposita ante signum, & per consequens ante totam enunciationem æquipollet suæ contradictoriæ. Posita vero post signum in compositionem, scilicet enunciationis, facit eam æquipollere suæ contrariæ. Præposita vero & postposita facit eam æquipollere suæ subalternæ. Causa autem istarum æquipollentiarum est, nam in enunciationibus prædictis est considerare quantitatem, videlicet vniuersalitatem, particularitatem, & qualitatem, scilicet negationem & affirmationem, hęc est autem natura negationis, vt neget, & tollat totum quod inuenit post se, sic ergo ista enunciatio, omnis homo currit, est vniuersalis & affirmatiua, cui, si præponatur negatio, scilicet non omnis homo currit, illa negatio tollit vniuersalitatem, & sic remanet particularis vel indefinita, scilicet sine signo, quæ æquipollet particulari, & tollit affirmationem, & per consequens remanet negatiua. Equipollet ergo huic, scilicet quidam homo non currit, quæ erat sua contradictoria, similiter sit hæc enunciatio, nullus homo currit, certum est, quòd hoc est, cui, si vniuersalis & negatiua præponatur sibi negatio, & dicatur, non nullus homo currit, negatio tollit vniuersalitatem, ergo erit particularis, tollit etiam negationem, & sic erit affirmatiua, hæc scilicet quidam homo currit, quæ erat sua contradictoria. Et idem erit de particularibus. Nam hæc, non quidam homo currit, æquipollet huic, nullus homo currit, & propter hanc causam hæc, non quidam homo non currit, æquipollet huic, scilicet quilibet homo currit. Similiter etiam si sumatur hæc enunciatio, omnis homo currit, & postponatur negatio signo vniuersali, & ponatur ad compositionem sic, omnis homo non currit, quia negatio non inuenit post se signum, non negat illud, & per consequens remanet vniuersalis enunciatio, aufert autem negatio affirmationem, & sic facta est enunciatio negatiua & vniuersalis, æquipollet ergo suę contrariæ, scilicet huic, nullus homo currit. Similiter hæc nullus homo currit, est vniuersalis, & negatiua. nam signum negatiuum negat compositionem enunciationis. postponatur ergo ei negatio, & dicatur, nullus homo non currit, quia negatio non habet signum post se, remanet enunciatio vniuersalis, & quia erat negatiua quantum ad compositionem aufert negationem, & remanet affirmatiua, hæc, scilicet omnis homo currit, quæ erat sua contraria. Similiter etiam sumatur illa, omnis homo currit, quæ est vniuersalis & affirmatiua, & præponatur sibi & postponatur negatio sic, non omnis homo non currit, certum est, quòd secunda negatio negat eius compositionem. Vnde dato, quòd illa esset negatiua, hæc, scilicet omnis homo non currit. præposita ergo negatio inuenit post se vniuersalitatem, quam tollit, & sic facit eam particularem, inuenit & negationem, quam tollit & facit eam affirmatiuam, & erit hæc, scilicet quidam homo currit, quæ erat sua subalterna. Et sic est de omnibus alijs si præponatur & postponatur in eis negatio, quia æquipollent suo subalterno, siue sit vniuersalis, siue particularis. Notandum, quòd aliquando contingit quòd in eadem enunciatione sunt duo signa vniuersalia negatiua, vnum videlicet in subiecto, & alterum in prædicato. sicut in hac, nullus homo, nullum animal est, dico, quòd ista æquipollet huic, omnis homo aliquod animal est. Ratio est, quia quodlibet dictorum signorum & est vniuersale, & habet in se negationem, & quia non præponitur negatio primo signo remanet enunciatio vniuersalis, ergo negatio inclusa in primo signo, quod est signum vniuersale & negatiuum, præponitur negationi, seu secundo signo, quod est signum vniuersale, & signum negatiuum, & quia inuenit vniuersalitatem, destruit ergo vniuersalitatem & remanet particulare, destruit negationem, & sic remanet enunciatio affirmatiua, hæc scilicet omnis homo

aliquod animal est. Vel dicatur sicut communiter dicitur, quòd nullus non, æquipollet ei, quod est omnis, & dico non, scilicet negationem, quæ continetur in secundo signo, non nullus vero æquipollet ei, quod est, quoddam, & nullus non sumo pro negatione, quæ est in primo signo, & sic remanet omnis homo aliquod animal est. De omnibus his equipollentijs datur versus.

Præ contradic. post contra. præ postque subalter.

Qui sic intelligitur, pre id est negatio preposita, contradic. i. facit æquipollere sua contradictorio, post, id est negatio postposita facit equipollere suo contra. i. contrario. Præ postq. i. negatio, quę preponitur & postponitur, facit æquipollere suo subalterno. Et sic patet de equipollentijs cathegoricarum.

Quomodo enunciationes cathegoricæ de inesse sitæ in figura se habent ad veritatem & falsitatem. Cap. 10.

Modo dicendum est quomodo se habent predictæ enunciationes quantū ad verum & falsum. Vbi nota, quòd sicut supradictum est de vniuersali secūdum quòd est in ipsis singularibus, dupliciter potest aliquid enunciari, scilicet affirmatiue, & remoueri negatiue. Vno modo, quando attribuitur sibi aliquid ratione ipsis vniuersalis, vel quòd pertineat ad eius essentiam, vel quòd sequatur principia eius essentialia. vt cum dicitur, homo est animal risibilis, & hæc vocatur materia naturalis, seu necessaria. Quod autem isto modo ab vniuersali remouetur ratione ipsius naturæ, scilicet vniuersalis, dicitur materia remota, seu impossibilis, vt homo est asinus. Secundo modo, quando attribuitur sibi aliquid ratione alicuius singularis, in quo hæc natura vniuersalis inuenitur, vt cum dicitur, homo currit, & hęc dicitur materia contingens. Sciendum, quòd in materia naturali & in materia remota, si vna contrariarum est, vera, reliqua est falsa, & econuerso. Et causa hoc est, quia, si illa dicitur materia naturalis, quæ prouenit secundum naturam vniuersalis. ipsa ergo conuenit omni cōtento sub eo sic, quòd vniuersalis affirmatiua erit vera, vniuersalis autem negatiua, quæ remouet hanc materiam ab omni contento sub eo, necessario erit falsa. dicit enim non esse quod est, quod est falsum, scilicet non esse quod est, vel esse quod non est. Similiter etiā in materia remota vniuersalis negatiua est vera, quia remouet tale prædicatum ab omni contento sub tali vniuersali. Vniuersalis ergo affirmatiua tunc etiā dicetur falsa, quia dicit esse quod non est, & simili modo se habebit de suis particularibus sibi subalternis. Materia enim naturalis, quia omnibus contentis sub vniuersali conuenit, ideo in tali materia particularis affirmatiua erit vera, negatiua vero falsa, econtra se habebit in materia remota. In materia vero contingenti ambæ contrarię possunt esse falsæ, & causa potest haberi ex dictis. Si enim in tali materia non attribuitur vniuersali aliquid nisi ratione particularis alicuius contenti sub eo, affirmare illud de omnibus particularibus falsum est, quia dicitur, quod non est esse, similiter etiā illud negare ab omnibus particularibus seu singularibus falsum est, quia dicitur quod est non esse. Ambæ ergo sunt falsæ. Particulares vero, quia quælibet potest saluari in vna singulari, ambæ sunt veræ. Aliam rationem assignat Arist. Nam, vt dicit, contraria mutuo se expellunt, ambæ istæ contrarię nō poterunt simul esse, quod est verum, remotiones tamen earum nihil prohibet simul esse, sicut album & nigrum non possunt esse simul, remotiones tamē amborum nihil prohibet esse simul, falsum enim est remotio amborum. In omni materia siue naturali siue remota, seu contingenti, si vna contradictoriarum est vera reliqua est falsa, & econuerso. Contradictorię enim enunciationes vel sunt singulares, vt dictum est, vel vna est vniuersalis & altera particularis, & hoc habent, quia vna remouet aliam. Vnde, si vna est negatiua, altera est affirmatiua, & si affirmatiua erit vera, dicit esse quod est, & hoc est verum, vt dicit Quarto Metaphisicæ, verum enim est esse quod est, & nō esse quod non est. Falsum autem est non esse quod est, & esse quod non est. Negatiua vero sibi contradictoria, quia dicit non esse quod est, erit falsa. Similiter, si negatiua est vera dicit non esse quod non est, & affirmatiua tunc dicit esse quod non est, quod est falsum. Et sicut inter esse & non esse non est medium, & vnum remouet alterum, quia impossibile est dici de eodē & verificari simul esse & non esse, sic etiam contradictoriæ, quia vna ponit de eodem esse, & altera de eodem non esse, ideo vna semper remouet alteram. Et quia in tali esse vel non esse consistit verum vel falsum, vt dictum est, ergo sine medio, si vna est vera, reliqua est falsa, & econuerso. Et sic patet de veritate & falsitate dictarum propositionum de inesse, &c.

Quid sit propositio Modalis, & de eius quantitate. Cap. 11.

Nunc restat ponere vel dicere de propositionibus Modalibus. Modus autē, vt hic sumitur, est adiacens rei determinatio, id est determinatio facta per adiectiuum. Est autem adiectiuum duplex, scilicet nominis, vt album & nigrum, & verbi, cuiusmodi sunt aduerbia, quia enim aduerbium stat iuxta verbū & semper nititur verbo, ideo dicitur esse adiectiuum verbi. Et sic modus erit duplex, scilicet nominalis, vt cum dicitur cursus velox, & aduerbialis, vt cum dicitur currit velociter. Notādum, quod aduerbia multipliciter possunt determinare verba. Quædam determinant ipsum ratione actionis vel passionis, qua verbum significat, vt curro velociter, vel ago fortiter, & hoc faciunt aduerbia qualitatiua. Quædam vero ratione temporis, vt aduerbia temporalia. Alia vero ratione modi, vt aduerbia vocandi & oprandi. Quædam vero determinant verbum ratione compositionis, quam facit in oratione, & ista sunt sex, scilicet necessario, impossibiliter, possibiliter, contingenter, vero & falso. Cum enim dicitur, Sortes currit velociter, signatur quòd cursus eius sit velox, sed cum dicitur necessario Sortes currit, non significatur quòd cursus eius sit necessarius, sed q̄ ista compositio, scilicet Sortes currit, sit necessaria, & sic de alijs quinq; aduerbijs iam dictis. Sciendum, quòd prædicta sex aduerbia faciunt veras enunciationes modales, quia possunt facere propositiones modales aduerbialiter sumpta. vt cū dicitur, Sortes currit necessario, & nominaliter, vt cum dicitur, Sortem currere est necesse, & sic de alijs. Verum est autem quòd duo istorum modorum, scilicet vero & falso, non variant enunciationem quantum ad oppositiones, æquipollentias, & huius, sed eodem modo se habent, seu eodem modo sumuntur in eis, sicut in cathegoricis de inesse, ideo de eis prætermittamus. Sed quia alia quatuor aduerbia, scilicet possibiliter, impossibiliter, necessario, contingenter

contingenter prædictas enunciationes variant, ideo de ipsis dicamus. De his autem ad præsens videbimus quatuor, scilicet quantitatem, qualitatem, oppositiones, & æquipollentias, quia de conuersione ipsarum dicetur in tractatu de syllogismis, vbi etiam dicetur de conuersione enunciationum de inesse. Ad sciendum autem earum quantitatem. Notandum, ꝙ quædam sunt propositiones modales de dicto, vt Sortem currere est necesse, in quibus, sdictum subijcitur, & modus prædicatur, & istæ sunt vere modales, quia modus hic determinat verbum ratione compositionis, vt supra dictum est. Quædam autem sunt modales de re, in quibus videlicet modus inter ponitur dicto, vt Sortem necesse est currere, non enim modo est sensus, quòd hoc dictum sit necessarium, scilicet Sortem currere, sed huius sensus est, quòd in Sorte sit necessitas ad currendum. Et clarius apparet de possibili. Cum enim dicitur Sortem currere est possibile, sensus est, quòd hoc dictum, scilicet Sortem currere, est possibile. Sed cum dicitur Sortem possibile est currere, sensus est, quòd in Sorte sit possibilitas currendi. Sunt autem & aliæ enunciationes, quæ videntur modales, & non sunt, quando videlicet modus subijcitur, & dictum prædicatur, vt possibile est Sortem currere. Ratio huius est, quia denominatio debet sumi à forma, formale autem in enunciatione est prædicatum, & ideo à prædicato debet denominari, cum ergo in enunciatione prædicatur modus, erit modalis, cum vero prædicatur dictum, non erit modalis. Sciendum, ꝙ omnes enunciationes modales de dicto sunt singulares, quantumcunque sit in eis signum vniuersale. Vnde hæc, omnem hominem currere est possibile, est singularis, & sic de omnibus alijs. Ratio huius est. Nam, vt supra dictum est, enunciatio dicitur singularis, quia in ea subijcitur singulare, seu terminus singularis, vt Sortes currit. Sed in talibus enunciationis subijcitur hoc dictum signatum, scilicet omnem hominem currere, quod totum accipitur pro vno termino signato, omnes ergo tales enunciationes sunt singulares. In modalibus vero de re & in his, quæ videntur modales, & non sunt, sumitur quantitas secundum quod in dicto sunt termini & signa. Vnde hæc, possibile est omnem hominē currere, est vniuersalis, & hæc, possibile est aliquem hominem currere, est particularis, & sic se habet de modalibus de re. Patet ergo de earum quantitate.

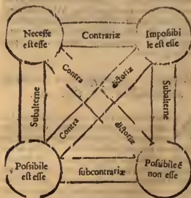
De qualitate propositionum modalium quo ad affirmationem & negationem. Cap. 12.

SEquitur de ipsarum qualitate. Vbi nota, ꝙ in enunciationibus de inesse est tria considerare, scilicet subiectum, prædicatum, & compositionem vtriusque, quæ ita se habent quodammodo sicut in naturalibus. In homine enim est cōsiderare corpus & animam, & humanitatem, corpus est materia, anima est forma, quæ est pars compositi, vnde forma est respectu corporis humanitas vero est forma respectu vtriusque, scilicet respectu corporis & animæ. Sic in proposito in enunciatione subiectum est sicut materia, prædicatum vero sicut forma, quæ est pars compositis, vnde est quasi forma respectu subiecti, compositio vero est forma vtriusque. Vnde in eis affirmatio & negatio sumitur secūdum compositionem vel diuisionem, vbi est negatio. Vnde, quando in compositione non est negatio, erit enunciatio affirmatiua, si vero in ea est negatio, est enunciatio negatiua. In modalibus autem sicut se habet in illis de inesse prædicatum, sic se habet modus, quia est vt forma respectu dicti, & ideo, si modus componitur cum dicto affirmatiue, modalis erit affirmatiua, si vero negatiue, propositio erit negatiua. Hæc enim, Sortem non currere est possibile, est affirmatiua, quia compositio modi cum dicto affirmatur. Hæc autem, Sortem currere non est possibile, est negatiua, quia talis compositio negatur. Et hoc clare apparet in veritate & falsitate earum. Affirmatio enim de eodem singulari opponitur contradictorie negationi, & per consequens, si vna est vera, reliqua est falsa, sed, ista, Sortem currere est possibile, Sor. non currere est possibile. ambæ sunt veræ, quia Sortes potest currere & potest non currere, & de vtroque dicto verificatur possibilitas, non ergo est vna affirmatiua, & alia negatiua. Sciendum, quòd licet enunciatio modalis dicatur affirmatiua, & negatiua à modo affirmato & negato, tamen quælibet potest quadrupliciter variari, quia vel habebit vtrunque, scilicet dictum & modum affirmatum, vt Sortem currere est possibile, vel vtrunque negatum, vt Sortem non currere non est possibile. Vel dictum negatum & modum affirmatum, vt Sortem non currere est possibile. Vel dictum affirmatum, & modum negatum, vt Sortem currere non est possibile. Et sic patet de eius qualitate.

De oppositione & æquipollentia enunciationum modalium. Cap. 13.

NVnc videndum est de earum oppositione. Vbi nota, quod modales huiusmodi variantur secundum affirmationem & negationem in dicto & in modo sicut immediate dictum est, & sic faciunt inter se oppositiones. Sed, quia diuersimodi sibi inuicem opponuntur, ideo primo dicendum est de oppositionibus modalium secundum diuersos modos, postea reducemus vnum modum ad alium per æquipollentias, & sic patebunt omnium oppositiones. Notandum, ꝙ possibile dupliciter potest sumi. vel in toto suo significato, & tunc comprehendit necessarium & contingens & sic quod necesse est esse, possibile est esse, & quod contingens est esse, possibile est esse. Alio modo sumitur solum pro contingenti, & sic sumitur in istis oppositionibus. Vnde licet quatuor sint enunciationes modales, tres tamen earum faciunt diuersitatem in oppositionibus, & æquipollentijs, quia illa de contingenti, & illa de possibili pro eadem sumuntur. De istis ergo tribus modis dicamus, scilicet necesse impossibile possibile. Et licet, vt dictum est, quando modus substantialiter & dictum prædicatur, enunciatio non sit modalis, tamen cito reducitur ad modalem, & sic modo enunciationibus illis vtemur. Sciendum, quod sicut dictum est, in enunciationibus de inesse, hoc signum omnis, designat quòd prædicatum enunciationis attribuitur subiecto quantum ad totum illud, quod sub eo continetur, hoc vero signum nullus, remouet à subiecto totum quod sub eo continetur, & propter hoc vniuersalis affirmatiua, & vniuersalis negatiua sunt contrariæ. Sic in istis enunciationibus modalibus iste modus necesse facit significare totam inherentiam subiecti ad prædicatum, quia quod necessario inest omni tali inesse, & ideo tenet eundem locum,

locum, scilicet modalis affirmatiua de necessario, & vniuersalis affirmatiua de inesse. Et sicut nullus totum remouet, Ita etiam impossibile, quia quod impossibiliter inest, nulli tali inest, & ideo propositio de impossibili tenet locum vniuersalis negatiuę. Est sicut quidam, affirmando non totam inhęrentiam ponit, similiter etiam negando non totum quod sub subiecto continet remouet, sic iste modus possibile, quia quod possibiliter inest, non inest omni, & ꝙ possibiliter non inest, non inest nulli, & ideo possibile affirmando tenet locum particularis affirmatiuę, & possibile negando tenet locum particularis negatiuę. Secundum ergo prędicta istę enunciationes nec esse est esse, & impossibile est esse, sunt contrariæ. Necesse est esse, & possibile est non esse, sunt contradictoriæ. Impossibile est esse, & possibile est esse, sunt contradictoriæ. Possibile est esse, & possibile est non esse, sub subcontrariæ. Necesse est esse, & possibile est esse, sunt subalternæ. Impossibile est esse, & possibile est non esse, sunt subalternæ, vt patet in figura sequenti.

His visis statim patebit de æquipollentijs earum, & de oppositionibus ipsarum, quando variantur per negationes positas in dicto vel in modo. Aequipollentiæ nanque modalium eodem modo fiunt, sicut in enunciationibus de inesse. secundum videlicet versum illum.

Præ contradic. post contra. præ postq; subalter.

Negatio enim præposita modo facit æquipollere suo contradictorio, vnde hic, non necesse est esse, æquipollet huic, possibile est non esse. Et hic, non impossibile est esse, æquipollet huic, possibile est esse. Negatio vero postposita, scilicet modo, facit æquipollere suo contrario, vnde hæc, necesse est non esse, æquipollet huic, impossibile est esse. Et hic, impossibile est non esse, æquipollet huic, necesse est esse. Præpositio simulater idest negatio præposita & postposita modo facit æquipollere suo subalterno, vnde hæc, non necesse est non esse, æquipollet huic, possibile est esse, & similiter hæc, non impossibile est non esse, æquipollet huic, possibile est non esse. Ex dictis potest patere, qualiter oppositiones propositionum eiusdem modi variantur per negationes. Verbi gratia de enunciationibus de necessario, ista, necesse est esse, & hic, non necesse est esse, sunt contradictoriæ, & istæ, scilicet non necesse est non esse, & necesse est esse, sunt subalternæ, & sic se habet de singulis alijs enunciationibus modalium per hunc versum.

Amabimus, edentuli, iliace, purpurea, vt satis patet.

De enunciatione hypotetica, & de tribus speciebus eius. Cap. 14.

Restat nunc dicere de enunciationibus hypoteticis, seu suppositiuis, quod idem est. Diffinitur autem enunciatio hypotetica sic, Enunciatio hypotetica est, quæ habet duas cathegoricas principales partes sui, vt si homo currit, homo mouetur, patet quòd hæc, homo currit, est vna enunciatio cathegorica, & illa, homo mouetur, est altera. Et dico principiales partes, quia termini sunt principales partes propositionis cathegoricæ, non tamen sunt principales partes propositionis hypoteticæ, sed remotæ, sicut lapides sunt partes domus remotæ, & in hoc differt enunciatio hypotetica ab enunciatione cathegorica. Nam principiales partes cathegoricæ sunt termini, principales autem partes hypoteticæ sunt duæ cathegoricæ. Alia etiam differentia est inter propositiones cathegoricas & hypoteticas. Nam in cathegorica subiectum suscipit nomen prædicati, cum enim dicitur homo est animal, homo recipit nomen animalis, cum homo dicatur esse animal. Non est autem sic in hypoteticis, quia vnum de altero non prædicatur, sed tantum aliquid dicitur esse, si alterum fuerit. verbi gratia, cum dicitur, si peperit, cum viro concubuit, non est sensus, quòd parere sit cum viro concubere, sed est sensus, quòd partus esse non potuisset, nisi cum viro concubuisset. Similiter etiam cum dicimus, si homo est animal est, non est sensus, quòd homo sit animal, sed est sensus, quòd, si aliqua res est homo, necesse est quod aliqua res sit animal. Diuiditur autem propositio hypotetica in tres species, quia quædam est conditionalis, quædam disiunctiua, & quædam copulatiua. Conditionalis est illa, in qua coniunguntur duæ propositiones cathegoricæ per hanc coniunctionem si. vt si homo est, animal est, hoc autem conditionalis potest fieri tam ex parte subiecti, quàm ex parte prædicati. Ex parte subiecti, vt si dicatur, si homo currit, animal currit, ex parte vero prædicati, vt si dicatur, si homo currit, homo mouetur. Prima autem propositio seu enunciatio cathegorica, quæ est in his enunciationibus hypoteticis dicitur antecedens, secunda vero dicitur consequens, & propter hoc dicitur consequentia. Ad conditionalem autem reducuntur rationales, vt Sort. est homo. ergo Sort. est animal. Et omnis causalis, vt quia Sortes est homo, Sortes est animal, & temporalis, vt quando Sortes est homo, Sortes est animal, & omnes huiusmodi. Notandum, quòd Ammonius ponit duplicem hypothesim, vna est quando supponitur aliquod impossibile, ad quod tamen necessario sequitur aliud impossibile. Verbi gratia, supposito quòd quatuor fiat tria, quaternarius numerus erit impar. Constat enim quòd hypotesis supponit possibile, & impossibile subinfert, tamen stante hypotesi necessario infertur. Ex quo potest intelligi, quod conditionalis potest esse vera, & tamen ambæ eius partes sunt falsæ. Vnde ista est vera, si homo est asinus, homo est rudibilis, tamen vtraque cathegoricarum est falsa.

Secunda

Secunda vero hypotesis est, quod quandoque aliquid dicitur esse vel non esse siquid fuerit, vel non fuerit, vt si homo est animal est, vel si homo est lapis non est. Ex dictis potest patere, quòd veritas enunciationis hypoteticæ est in consequentia terminorum, qui sunt in consequente, ad terminos, qui sunt in antecedente, quia enim animal necessario sequitur ad hominem, certum est, quòd quicquid fuerit homo, et it animal, & si ad currere sequitur moueri, sequitur ergo, quod quicquid currit mouetur. Si ergo est homo, est animal, & si currit mouetur. Cuicunque ergo vere vel falsè attribuetur currere, attribuetur & moueri. Vnde ista est vera, si mobile currit immobile mouetur. Et propter hoc dicitur, quod ad veritatem eius requiritur quod antecedens non possit esse verum sine consequente, quia tanta est necessitas consequentis ad antecedens, quod sicut se habet antecedens, ita se habet cõsequens. Si vero aliter se haberet, scilicet quod antecedens esset verum, & consequens falsum, falsa esset consequentia, quia terminus in consequente positus non necessariam haberet connexionem cum termino posito in antecedente. vt hic, si homo est albus, homo est musicus, certum est, quod hæc falsa est, non enim necessario ad album sequitur musicum. Et inde est, quod omnis conditionalis vera est necessaria, & omnis falsa est impossibilis, quia, vt dictum est, terminus consequentis necessario sequitur terminum antecedentis. Qualiter autem conditionalis varietur per affirmationem & negationem, dicetur cum, de syllogismis hypoteticis agetur. Disiunctiua vero est illa, in qua coniunguntur duæ enunciationes cathegoricæ per coniunctiones speciei disiunctiuæ. vt hic, animal aut est sanum, aut est ægrum. Veritas autem prædictæ enunciationis est, quod, si vnum ponitur, alterum remouetur, & si vnũ remoueatur, alterum sumatur. Vnde videtur quod tantum valeat ista, aut est sanum, aut est ægrum, quantum ista conditionalis, si non est sanum, est ęgrum. Ex licet in prędicta materia verum sit, tamen non semper in omni materia istæ duæ sibi æquipollent in veritate, nam conditionalis ex vna parte negata, & ex altera affirmata saluatur in contradictorijs, contrarijs, & disparatis, & erit semper vera. Vera enim est ista, si est album, non est nigrum ista tamen est falsa, aut est album aut est nigrum, posset enim aliquid esse, quod nec album esset, nec nigrum. & sic etiam est de disperatis. Differt enim disiunctiua a tali conditionali. Vnde ad veritatem disiunctiuæ requiritur, quod de tali materia sit, in qua vnum omnino ponatur, & alterum remoueatur, vel econuerso, & propter hoc ad eius veritatem requiritur quod altera eius pars sit vera. Et si vtraque pars eius erit vera, vel falsa, ipsa enunciatio disiunctiua erit falsa.

Copulatiua vero enunciatio est illa, in qua coniunguntur duæ enunciationes cathegoricæ per coniunctionem copulatiuam. vt Sortes currit, & mouetur. in ista enunciatione nulla ponitur conditio, sed solum coniunctio enunciationis. Et quia copulatiua coniunctio semper debet simul copulare, si antecedens erit verũ, etiam consequens necesse est quod sit verum & econuerso. Et sic patet qualiter dictæ enunciationes hypoteticæ se habent ad veritatem, nam conditionalis potest esse vera, vtraque eius parte existente falsa. Disiunctiua est vera vna eius parte existente falsa. Copulatiua vera ad hoc quòd sit vera, vtraque eius pars necessario debet esse vera, & sic patet de enunciationibus hypoteticis. Si quid autem hæc de ipsis obmissum est, dicetur cum de syllogismis hypoteticis agetur &c.

S. THOM. AQVINATIS
TRACTATVS PRIMVS
DE SYLLOGISMO SIMPLICITER

In Decem & Octo capita diuisus.

Quid sit syllogismus, & quæ ad ipsum requiruntur constituendum. Cap. primum.

Modo dicendum est de tertia parte, videlicet de his, quæ pertinent ad tertiam operationem intellectus. Licet enim, vt dictum est, à Philosopho ponantur duæ operationes intellectus, scilicet simplicium intelligentia, & compositio vel diuisio, tamen additur tertia operatio, quæ est discursus ab vno composito, vel diuisio ad aliud, hoc autem fit per argumentationem. Est autem argumentatio, oratio significatiua discursus rationis ab vno cognito ad aliud incognitum, vel à magis cognito ad minus cognitum. Sunt autem argumentationis quatuor species, scilicet syllogismus, enthymema, inductio, & exemplum. Siue hæc diuisio sit generis in suas species, vel analogi in sua analogata nihil ad propositum. Et, quia syllogismus perfectior est omnibus alijs, ad quem aliæ species argumentationis reducuntur, sicut imperfectum ad perfectum, ideo de ipso dicendum est. Diffinitur autem syllogismus sic, syllogismus est oratio, in qua quibusdam positis & concessis necesse est aliud euenire per ea quæ posita sunt & concessa. Oratio hic est genus syllogismi. vt enim in tractatu de Enunciatione dictum est, nihil prohibet orationem esse plures, & vnam, cuiusmodi est in syllogismo. In hoc autem quod dicit, quibusdam positis, tangit propositiones ipsius syllogismi. Per hoc quod dicit necesse est aliud euenire, tangit conclusionem. Vnde oportet scire quid est propositio. Est autem propositio, vt hic sumitur, enũciatio, qua posita ad eam aliquid sequitur. Non enim omnis enunciatio est propositio, sed solum illa, quæ ponitur in aliqua specie argumentationis, ad quam sequitur conclusio. Verbi gratia, cum dicitur, omnis homo est animal, omne risibile est homo, ergo omne risibile est animal. ista, omnis homo est animal, est propositio, & similiter illa, omne risibile est homo, proponuntur enim vt ad eas sequatur illa, omne risibile est animal. Hęc autem omne risibile est animal, licet sit enunciatio, constat enim ex terminis, non tñ est propositio. Est autem terminus, in quem resoluitur propositio, vt subiectum & prædicatũ. Cum enim dico, homo est animal, homo est terminus, qui dicitur subiectum, animal est terminus, qui dicitur prædicatum. Sciendum, quod licet propositio ex terminis componatur, & in eis resoluatur, non tamen in diffinitione termini ponitur compositio propositionis, sed resolutio. huius causa est. Nam Logica, vt Boethus in sua Topica dicit, duas habet partes, scilicet inuentiuam & iudicatiuam. Est autem inuentio excogitatio rerum verarũ

aut

aut verisimilium, quæ alteram partem contradictionis probabilem reddunt. Probabile autem est quod videtur omnibus, aut pluribus, aut sapientibus, & his, scilicet sapientibus aut omnibus, aut pluribus maxime notis. Huic autem parti logicæ deseruiunt duo libri, scilicet Thopicorum, & Elenchorum. Iudicium autem, vt hic sumitur, est recta determinatio rationis in his, quorum est iudicium. Recte autem determinat ratio quando principiata resoluit in principia. Et ideo scientia, quæ est recta determinatio scibilium est per causas, scilicet cum ratio resoluit causata in causas, & propterea hæc pars Logicę, scilicet iudicatiua dicitur analitica, seu resolutoria, quia resoluit principiata in principia. Huic autem parti Logicæ deseruiunt duo libri, scilicet Priorum & Posteriorum. Et, quia de materia libri Priorum hic intendimus, ideo hic diffinitur terminus per resolutionem propositionis. Est autem subiectum, de quo aliquid dicitur. Prædicatum vero quod de altero dicitur, seu sit dicere mentis vel rationis, seu sit oris vel vocis. Dicitur autem terminus, eo ꝙ sic per ipsum terminatur propositio, quòd nō vltra progreditur. In boc autem tractatu dicemus de syllogismo simpliciter. Est autem syllogismus simpliciter, in quo non consideratur materia, in qua talis, vel talis syllogismus fit, idest non consideratur vtrum talis materia sit probabilis, vel necessaria, sed solum consideratur syllogismus ad suam ordinationem, in omni autem materia existentibus veris vel probabilibus præmissis semper sequitur conclusio vera vel probabilis. Quòd autem talis ordinatio sit bona probatur per duo principia per se nota. Dico autem principia bic primas propositiones per se notas. Hæc autem principia sunt dici de omni, & dici de nullo. Est autem dici de omni, quando nihil est sumere sub subiecto, de quo non dicatur prædicatum. Dici vero de nullo est, quando nihil sumere sub subiecto à quo non remoueatur prædicatum. De his autem inferius melius dicetur. Sciendum, ꝙ quia syllogismi variantur per diuersas figuras, vt infra dicetur, ideo aliqui syllogismi nō possunt immediate probari per dicta duo principia & propterea tales syllogismi indigent vno alio principio per quod possunt reduci ad dici de omni, vel ad dici de nullo. Hoc autem principium est, quando ex opposito cōsequentis infertur oppositum antecedentis primæ conclusionis, tunc prima consequentia fuit bona. Vnde omnes illi syllogismi, in quibus non potest recte saluari dici de omni vel dici de nullo, cum dicto tertio principio reducuntur ad formam, in qua saluatur dici de omni, vel dici de nullo, & hæc reductio vocatur ab aliquibus per impossibile, a philosopho vero per syllogismum conuersiuum. Similiter etiam reducuntur prædicti tales syllogismi ad prædicta duo principia per conuersionem propositionum. Sed quia conuersiones non probantur esse bonæ nisi per tertium principium, ideo dicendum est, qui syllogismi reducuntur ad illa duo principia solum in virtute tertij principij. Qualiter autem fiant conuersiones, & per dictum tertium principium probentur dicamus, & primo in propositionibus de inesse, deinde in propositionibus modalibus.

De conuersione propositionum de inesse, & de speciebus eius. *Cap. 2.*

Conuersio autem propositionum, vt hic sumitur, est facere de subiecto prædicatum, & de prædicato subiectum, ita ꝙ existente conuersa vera, etiam ea, in quam conuertitūr, sit vera. Verbi gratia ista propositio, omnis homo est animal, si conuertitur in istam, omne animal est homo, bene fit de prædicato subiectum & de subiecto prędicatum, tamen prima propositio est vera, secunda vero falsa, ideo talis conuersio non est bona. Est autem in propositionibus terminorum finitorum, de quibus hæc intendimus, duplex conuersio scilicet simplex & per accidens. Dicitur autem conuersio simplex, quando de prædicato fit subiectū & de subiecto prædicatum, manente secunda propositione in eadem qualitate & quantitate cum prima. Per accidens vero dicitur, quando de subiecto fit prædicatum, & econuerso, manente eadem qualitate propositionis, sed mutata quantitate. Primo modo conuertuntur propositiones, vniuersalis negatiua & particularis affirmatiua. Secundo modo conuertuntur vniuersalis affirmatiua, & vt aliqui dicunt, vniuersalis negatiua, tamen non est necessarium hoc puncre. Si enim ad hanc, nullus homo est lapis, sequitur, nullus lapis est humo, & ista est vera, necessario sequitur hanc esse veram quidam lapis non est homo. Vt enim supradictum est, existentibus vniuersalibus veris semper particulares sunt veræ, licet non econuerso. Primo probemus conuersionem simpliciter & primo vniuersalium. Et quia, vt dictum est, in talibus syllogismis, & eorum propositionibus non curatur in qua materia sint, ideo vtemur terminis transcendentibus, loco quorum possunt poni termini quicunque. Sit ergo propositio conuertenda ista, nullum b est a. Et semper supponatur ꝙ pro b, & pro a sumantur tales termini significatiui, qui faciant propositionem veram, sicut si pro b sumatur homo, & pro a, lapis, dico ergo, ꝙ prædicta propositio conuertitur in ista, nullum a est b, quod probo per dictum tertium principium sic, quando ex opposito consequentis infertur oppositum antecedentis, prima consequentia fuit bona, sed sic est in proposito, ergo &c. Cum ergo dico, nullum b est a, ergo nullum a, est b, facio consequentiam, cuius antecedens est, nullum b est a, consequens vero est, nullum a est b, modo videamus si exposito consequentis infertur oppositum antecedentis vere. Huic autem propositioni, scilicet nullum a est b, quæ est consequens, potest esse duplex oppositum, scilicet contrarium & contradictorium, sumamus ergo contradictorium eius, scilicet quoddam a est b, particularis enim affirmatiu & vniuersalis, negatiua, sunt contradictoriæ, ad istam autem, scilicet quoddam est a est b, sequitur ista, scilicet quoddam b est a, vt probabo, sed hæc, quoddam b est a, & illa, quæ fuit antecedens, scilicet nullum b est a, sunt opposite contradictoriæ, ergo ex opposito consequentis sequitur oppositum antecedentis, prima ergo consequentia, quam vocamus conuersionem fuit bona. Nunc oportet probare quo ad illam, quoddam a est b, sequitur illa, quoddam b, est a, hoc autem probatur per syllogismum expositorium. Ponam ergo propositiones primas in terminis significatiuis, & sicut dicimus, quoddam a est b, diçamus, quidam homo est animal, & sicut dicimus, quoddam b est a, dicamus, quoddam animal est bomo. Accipiamus primam, scilicet quidam homo est animal, signetur iste homo, & hoc animal, si enim ista est vera, quidam homo est animal, oportet quòd ipsa sit vera in aliquo homine signato, puta sorte vel Platone, & si in nullo homine signato erit vera, nullo modo erit vera, signetur ergo illa res, in qua animalitas, & humanitas signatur, & vocetur sortes, modo fiat syllogismus expositorius sic,

sic, sortes est hic homo, sortes est hoc animal, ergo hoc animal est hic homo, & per consequens, quoddam animal est homo, ergo ad hanc, quidam homo est animal, quæ sumebatur loco huius, quoddam b est a, sequitur quoddam a est b, ergo ad hanc, quoddam a est b, sequitur quoddam b est a, & hoc est quod volebamus dicere. Et sic patet de conuersione vniuersalis negatiuæ. Particularis affirmatiua conuertitur simpliciter, sicut quoddam b est a, ergo quoddam a est b, & probatur per idem principium. Ex opposito ergo consequentis infertur oppositum antecedentis, prima ergo consequentia seu conuersio fuit bona. Potest autem probari hæc conuersio per syllogismum expositorium, vt dictum est.

Vniuersalis autem affirmatiua conuertitur per accidens sic. Omne b est a, quoddam a est b. Et probatur eodem modo, oppositum enim huius quoddam a est b, est hoc, nullum a est b, quæ conuertitur in illam, nullum b est a, hæc autem est contraria primæ, quæ erat, omne b est a, ex opposito ergo consequentis infertur oppositum antecedentis, prima ergo consequentia, seu conuersio fuit bona. Particularis vero negatiua non conuertitur, quia ex opposito consequentis non infertur oppositum antecedentis. Verbi gratia, Sit propositio conuertenda ista, quoddam b non est a, conuertatur ergo, quia vel conuertetur in vniuersalem negatiuam, vel in particularem negatiuam. In vniuersalem negatiuam sic, quoddam b non est a, ergo nullum a est b, huius oppositum est, Vel omne a est b, vel quoddam a est b, sed vtraque istarum propositionum, scilicet omne a est b, vel quoddam a est b, conuertuntur in istam, quoddam b est a, quæ non est oppositum antecedentis, quod erat, quoddam b non est a, quia subcontrarietas non est oppositio, vt supra patuit, ergo non valet ista conuersio, idem etiam sequitur, si conuerteretur in particularem, scilicet in illam, quoddam a non est b, cuius oppositum est, omne a est b, quæ conuertitur in hanc, quoddam b est a, quæ proprie non est opposita, vt dictum est.

Quòd etiam talis conuersio non valeat, patet quia non tenet in omni materia, & potest ostendi in terminis significatiuis. Licet enim istud sequatur, quidam lapis non est homo, ergo quidam homo non est lapis, tamen istud non sequitur, quoddam animal non est homo, ergo quidam homo non animal. immo omnis homo est animal. Fit autem de prædictis conuersionibus quidam versus sic.

Feci simpliciter conuertitur Eua per acci.

Per a enim hic sumitur vniuersalis affirmatiua, per e vlis negatiua, per i particularis affirmatiua, per o particularis negatiua. Construitur autem versus sic Fe. i. vniuersalis negatiua Ci, i. particularis affirmatiua conuertuntur simpliciter. E, i. vniuersalis negatiua, Va. i. vniuersalis affirmatiua conuertuntur per accidens. Et sic patet de conuersione propositionum de inesse.

De conuersionibus propositionum modalium, & differenti modo earum. Cap. 3.

NVnc dicendum est de conuersionibus propositionum modalium. Sciendum, quòd propositiones de necessario & impossibile eodem modo conuertuntur, sicut propositiones de inesse, & per idem principium probantur. Propositiones vero de possibili & contingenti non eodem modo conuertuntur. Sed, quia oppositiones non eodem modo sumuntur in propositionibus modalibus, sicut in propositionibus de inesse, ideo oportet manifestare probationes prædictarum propositionum, & sicut ostendimus de propositionibus de necessario, sic erit de propositionibus de impossibili. Sit ergo propositio ista conuertenda, necesse est nullum b esse a, quæ conuertuntur in hanc, necesse est nullum a esse b, quia ex opposito secundæ propositionis infertur oppositum præcedentis. oppositum enim istius, necesse est nullum a esse b, est istud, non necesse est nullum a esse b, sed ista æquipollet huic, possibile est aliquod a esse b. Nam non necesse non esse æquipollet huic, quod est possibile esse, quia non nullus æquipollet huic, quod est aliquis, ergo ista, non necesse est nullum a esse b, æquipollet huic, possibile est aliquod a esse b. Ad hanc autem sequitur, possibile est aliquod b esse a, quod potest probari per syllogismum expositorium, vt supra dictum est de particulari affirmatiua, sed ista, possibile est aliquod b esse a, est contradictoria antecedentis, quæ erat, necesse est nullum b esse a. Ex opposito ergo consequentis infertur oppositum antecedentis. Prima ergo consequentia seu conuersio fuit bona. Particularis affirmatiua conuertitur eodem modo, & probatur per idē principium sic, necesse est quoddam b esse a, ergo necesse est quoddam a esse b, cuius opopsitum est, non necesse est aliquod a esse b, quæ æquipollet huic, possibile est nullum a esse b, quæ conuertitur in istam, possibile est nullum b esse a. Non enim sumitur hic possibile prout idem est quod contingens, quia non conuertitur, sicut infra patebit, sed sumitur modo possibile in suo toto significato, vt comprehendit necessarium & contingens, vt supra in alio tractatu dictum est. Hæc autem, possibile est nullum b esse a, est contradictoria huic, necesse est quoddam b esse a, quæ erat antecedens. Eodem etiam modo probatur conuersio vniuersalis affirmatiuę per accidens, scilicet per conuersionem per accidens factam. Notandum, quòd hæc est differentia inter concreta accidentalia prædicata, & substantialia, seu ipsorum subiecta. Nam ex parte prædicati dicunt formam, ex parte vero subiecti dicunt illud quod habet illam formam. Cum enim dico sortes est albus, ly albus dicit solam formam albedinis, sed cum dico, quoddam album est sortes. ly album dicit habens albedinem. In tali ergo materia deficit cōuersio modalium affirmatiuarum. Nam hęc est vera, necesse est quoddam album esse corpus, & tamen hæc est falsa, necesse est quoddam corpus esse album quia hæc est contingens. Et sic patet de conuersionibus propositionum de necessario. Eodem modo fiunt illæ de impossibili in suo toto significato.

Conuersiones autem propositionum de contingenti & de possibili, vt est idem quod contingens, fiunt in terminis, scilicet vt contingit nullum b esse a, conuertitur in hanc, contingit omne b esse a. Vnde illæ conuersiones alio modo & opposito se habent ad conuersiones propositionum de inesse, & modalium dictarum. Nam in illis semper de subiecto fit prædicatum, & econuerso, & semper in eis seruatur eadem qualitas, licet non semper eadem quantitas. In istis vero, quod fuit subiectum vel prædicatum, eodem modo remanet, & mutatur qualitas. Ratio horum est, quia, vt dictum est, illa est bona conuersio, in qua sicut est veritas in propositione conuersa, ita est in illa, in quam conuertitur. Si autem propositio de contingenti conuerteretur sic, quòd de subiecto fieret prædicatum, & econuerso, non inueniretur

niretur in omni materia vera, sed in aliqua materia esset antecedens verum, & consequens falsum, ergo mala esset conuersio. Verbi gratia in terminis significatiuis contingit nullum hominem esse album, hæc est vera, quia contingere hoc posset, si conuertatur sic, contingit nullum album esse hominem, hæc est falsa. Ponatur ergo modo, quòd sortes esset albus, quia est albus, nunquam poterit contingere sortem non esse hominem. Fit autem ista conuersio in diuersa qualitate. Nam triplex est contingens. Vel ad vtrumlibet, vt contingit hominem esse album, vel vt in pluribus, vt contingit hominem habere duos oculos, vel vt in paucioribus, vt contingit hominem esse monoculum. Contingens autem ad vtrumlibet dicitur, quia quot possunt in esse, tot possunt remoueri, ergo negatiua & affirmatiua sunt simul veræ. Contingens autem vt in pluribus non conuertitur in contingens, vt in pluribus, sed in contingens, vt in paucioribus. Vnde illa, contingit nullum hominem esse cæcum, conuertitur in istam, contingit omnem hominem esse cæcum. Prima enim est contingens vt in pluribus, secunda vero vt in paucioribus. eodem modo conuertitur contingens vt in paucioribus in contingens vt in pluribus, & eodem modo sumitur eorum conuersio, sicut dictum est de contingentibus ad vtrumlibet. Nam si contingit in pluribus deficit in paucioribus, & si contingit in paucioribus deficit in pluribus, & sic patet de conuersionibus modalium. Notandum quod aliquæ propositiones ponuntur, quæ carent conuersione, cum nihil faciant ad propositum, quia nulla earum posset poni in aliquo syllogismorum, qui reducendi sunt ita videlicet, quòd illæ indigeant conuersione, & sic de dictis tractare est superfluum.

De syllogismis ostensiuis de inesse quo ad modum & figuram. Cap. 4.

HIs habitis, modo dicendum est de syllogismis, & primo de syllogismis de inesse. Secundo de modalibus. Tertio de hypoteticis. Syllogismorum autem de inesse quidam sunt ostensiui, quidam vero ad impossibile, vnde primo dicendum est de syllogismis ostensiuis. Sciendum, quòd omnis syllogismus ostensiuus constat ex tribus orationibus, quarum duæ vocantur propositiones seu præmissæ, vltima vero dicitur conclusio. Verbi gratia, omne animal est substantia, omnis homo est animal, ergo omnis homo est substantia. Iste duæ, scilicet omne animal est substantia, & omnis homo est animal, sunt duæ propositiones, quarum prima, scilicet omne animal est substantia dicitur maior, secunda vero dicitur minor seu assumpta, tertia vero oratio, scilicet omnis homo est substantia, dicitur conclusio. Et licet prædictæ tres orationes sint perfectæ constantes ex subiecto & prædicato, non tamen habent nisi tres terminos, qui sunt homo animal, & substantia. Et causa est, quia omnes isti termini sumuntur bis, vnde terminus bis sumptus in præmissis dicitur medium. Terminus in maiori propositione sumptus cum medio dicitur maior extremitas. Terminus vero sumptus in minori propositione cum medio, dicitur minor extremitas. In conclusione vero iterum sumitur maior extremitas cum minori, ita scilicet quòd si conclusio est directa, maior extremitas prædicatur de minori. Si vero indirecta fit econuerso. Vnde medium nunquam ponitur in conclusione. Ad sciendum autem causas dictorum nominum, sciendum quòd homo est rationalis, & dicitur autem rationalis & non intellectualis, quia intellectus apprehendit quicquid apprehendit sine discursu, ratio vero licet non sit alia potentia quàm intellectus, tamen dicitur ratio, quia quicquid apprehendit, apprehendit cum discursu, non ergo venit ad perfectam apprehensionem alicuius rei nisi discurrat à magis noto ad minus notum. Verbi gratia ad cognoscendum perfecte quid sit homo, primo intelligimus quòd sit ens, deinde quòd sit substantia, deinde quòd sit corpus, deinde quod sit animatum corpus, deinde animal, deinde rationalis, & sic veniemus in cognitionem hominis discurrendo. Siue autem talis discursus fiat sine complexione, scilicet intelligendo ens substantiam corpus non ponendo ibi est, vt scilicet non dicamus hoc est homo. vel fiat cum complexione nihil ad propositum sufficit, quod discurendo intelligimus, & talis discursus est à magis noto nobis ad minus notum. Magis autem nota nobis sunt magis vniuersalia, vt primo Physicorum dicitur, quia sunt magis confusa discursus ergo noster in nostra cognitione est à magis vniuersalibus ad minus vniuersalia. Vnde magis & prius cognoscimus ens quàm substantiam, & substantiam quàm corpus, & corpus quàm animatum corpus, & animatum corpus quàm animal, & animal quàm hominem. De tali autem discursu est syllogismus, qui nihil aliud est quàm oratio seu congregatio orationum, vt Boethus dicit, in qua est talis discursus. Et licet in tali discursu multa possint esse media, & multæ præmisse ad vnam conclusionem. Verbi gratia, omnis substantia est ens, omnis homo est substantia, quę est corpus, quod est animal, ergo omnis homo est ens, tamen quia medium semper duarum extremitatum est medium, in tali discursu multos comprehendimus syllogismos. Vnus ergo est syllogismus vnius medij, & duarum extremitatum. Et, quia in prædicto discursu terminorum primus, qui vniuersalior est, & per consequens magis notus, primo intellectui occurrit, dicitur maior extremitas, extremitas enim dicitur, quia primo occurrit intellectui, & maior, quia vniuersalior, & magis nota. Secundus autem terminus, qui intellectui occurrit, est qui non est ita vniuersalis, tamen secundum locum tenet post primum vniuersalitate, vt est corpus post substantiam, huic autem secundo termino iam scimus inesse primum terminum, & hæc dicitur maior propositio, quia prior cognitione, sed quia nondum scimus secundum inesse alicui minus vniuersali termino, discurrit adhuc ratio & cognoscit corpus inesse animali, vbi sistit, & hic est minor propositio, & statim cognoscit substantiam inesse animali, & hæc est conclusio. Certæ in istis terminis medium fuit corpus, & ipsum fuit causa, quòd nos sciremus substantiam inesse animali, vltimus autem terminus in prædicto discursu fuit animal, vbi stetit ratio, & propter hoc dicitur minor extremitas. Extremitas enim dicitur, quia ibi stetit discursus rationis, minor vero dicitur, quia minus vniuersalis, & per consequens minus nota nobis, habemus ergo causas dictorum nominum, & rationes terminorum, præmissarum, & conclusionis. Ex dictis potest patere quod dicit Philosophus Primo Posteriorum, quòd maior propositio est prius nota conclusione natura & tempore. Natura, quia termini eius sunt magis vniuersales, ut dictum est. Tempore uero, quia in discursu rationis prius sciui substantiam inesse corpori, quam inesse animali, Minor uero

propositio

propoſitio eſt prius nota natura, non tamen tempore. Natura, quia cauſa prior eſt cauſato, propoſitiones autem ſunt cauſa concluſionis, & quia etiam iſte fuit prior diſcurſus rationis de medio, ſcilicet ad minorem extremitatem, non tamen eſt prius nota tempore, qui enim ſciebam ſubſtantiam ineſſe corpori, in eodem inſtanti in quo ſciui corpus ineſſe animali ſciui ſubſtantiam ineſſe animali, & ſic patet de partibus ſyllogiſmi, & nominibus earum. Habent autem ſyllogiſmi figuras & modos. Dicitur autem hic figura ordo trium terminorum ſecundum ſubiectionem & prædicationem. Sicut enim termini linearum in mathematicis aliter & aliter ſituati variant ſpecies figurarum, nam tria puncta, quæ faciunt triangulum, ſi inter ſe æqualiter diſtabunt, erit ſpecies trianguli, quæ dicitur æquilaterus ſiue hyſopleuros. Si vero duo æqualiter diſtabunt a tertio, quorum diſtantia inter ſe eſt minor vel maior diſtantia eorum ad tertium, eſt ſpecies trianguli, quæ dicitur hyſocheles. Si vero omnes diſtantiæ punctorum ſint inæquales eſt ſpecies trianguli, quæ dicitur gradatus ſiue ſcalenon. Sic ſecundum diuerſitatem iſtorum trium terminorum in ſubijciendo & prædicando fiunt. 3. figuræ ſyllogiſmorum, licet alio modo quã in figuris ſuperficialibus iam dictis. Si enim medium in vna propoſitione ſubijcitur, & in altera prędicatur, dicitur eſſe prima figura. Et merito, quia tunc medium vere eſt medium, quia ſapit naturam vtriuſque extremi, ſcilicet ſubiecti & prædicati, prædicatur enim, & ſubſtantialiter, vt dictum eſt. Si vero medium in vtraque propoſitione prædicatur dicitur eſſe ſecunda figura, quia licet medium non ſit vere medium ſapiens naturam ſubiectionis & prædicationis, tamen quia dignius eſt prædicari quam ſubijci, ideo hæc figura ſecundum locum tenet. Si vero medium in vtraque propoſitione ſubijcitur, dicitur tertia figura & vltima, quia in ea medium non ſtat in medio ſicut in prima, & ſubſtantialiter ſemper quod eſt indignius. Plures figuræ nõ poſſunt eſſe, quia tres termini in duabus propoſitionibus non poſſunt pluries variari, vnde verſus.

Sub præ prima, bis præ ſecunda, tertia ſub bis.

Qui ſic conſtruitur, prima, ideſt in prima figura, medium ſub, ideſt ſubijcitur, & præ, ideſt prædicatur. Secunda, ideſt in ſecunda figura medium præ, ideſt prędicatur bis, ideſt in vtraque præmiſſarum. Tertia, ideſt in tertia figura medium ſub ideſt ſubijcitur bis ideſt in vtraque præmiſſarum. Modus vero, vt hic ſumitur, eſt ordinatio duarum propoſitionum in certa qualitate, & quantitate, & dicitur modus, quia eſt quædam accidentalis determinatio ipſarum propoſitionũ ſyllogiſmi &c.

De ſyllogiſmis inutilibus in omni figura. Cap. 5.

Reſtat nunc dicere de ipſis ſyllogiſmis. Vbi nota, ꝙ vt ſupradictum eſt, in hoc opere tractatur de ſyllogiſmo ſimpliciter, ſcilicet de forma ipſius ſyllogiſmi inquantum ſyllogiſmus eſt non applicando ad aliquam materiam, & ideo illa erit vera forma ſyllogiſmi, quæ applicata cuicunque materiæ ſemper ſi præmiſſæ erunt veræ ſequetur ex eis concluſio vera. Si vero ſyllogiſmus in aliqua materia exiſtentibus pręmiſſis veris, ſequitur concluſio falſa, licet in aliqua alia materia ſequatur concluſio vera, talis non erit verus ſyllogiſmos, ſed dicitur inutilis coniugatio. Harum autem inutilium coniugationum quædam poſſunt fieri in omnibus figuris, quædam vero in duabus, vel ſolum in vna figura. Quæ fiunt in omnibus figuris ſunt quatuor, prima eſt ſi ambæ præmiſſæ ſint negatiuę, ſecunda ſi ambę pręmiſſę ſunt particulares. Tertia, ſi ambæ ſunt indefinitæ. Quarta ſi ambę ſunt ſingulares. Tales enim ſyllogiſmi ſiue cõiugationes in quacunque figura fiant in aliqua materia poſſunt concludere verum, & in alia falſum, & propter hoc dicuntur inutiles, verbi gratia, de ambabus negatiuis in prima figura aliquando concluditur verum ſic. Nullus homo eſt lapis, nullus aſinus eſt homo, ergo nullus aſinus eſt lapis. Aliquando concluditur falſum, ſic nullus homo eſt lapis, nulla margarita eſt homo, ergo nulla margarita eſt lapis falſa eſt concluſio, quia omnis margarita eſt lapis. Et ſic poteſt fieri in ſecunda & tertia figura. De hac & de tribus dictis inutilibus coniugationibus datur vna regula generalis, ſcilicet. In omnibus figuris ex puris negatiuis particularibus indefinitis, & ſingularibus nihil ſequitur. Inutiles vero coniugationes, quæ aliquando non ſunt in omnibus figuris, ſed in aliquibus ſunt duæ. Vna eſt quæ conuenit primę & tertię figurę, ſcilicet quando minor propoſitio eſt negatiua. Secunda vero conuenit primæ & ſecundæ figuræ, ſcilicet quando maior propoſitio eſt particularis, & de eis dantur regulæ generales, ſcilicet. In prima & tertia figura minori exiſtente negatiua nihil ſequitur. Notandum, ꝙ in prima figura hæc debent intelligi de ſyllogiſmis directe concludentibus. Nam ſunt in ea duo modi ſyllogiſmorum indirecte concludentes, in quibus minor eſt negatiua, nec tamen ſunt inutiles coniugationes. Secunda regula, In prima & ſecunda figura maiori exiſtente particulari nihil ſequitur. Et ſimiliter in prima intelligitur de concludentibus directe. Dantur autem aliæ duæ regulæ generales, quarum prima eſt, Si altera præmiſſarum eſt negatiua, etiam concluſio eſt negatiua. Secunda eſt, ſi altera præmiſſarum fuerit particularis concluſio erit particularis. Cauſa eſt, vt enim dictum eſt maior extremitas ineſt minori in concluſione in virtute medij, in quantum, ſcilicet ineſt medio in maiori propoſitione, & medium ineſt minori extremitati in minori propoſitione ſiue alio modo ſumatur inhęrentia dictorum terminorum, ſicut fit in alijs figuris eo modo, quo medium inerit alicui extremitati, vel econuerſo, vna extremitas inerit alteri. Sed, ſi aliqua præmiſſarum fuerit particularis, debet medium ineſſe extremitati vel extremitas in medio particulariter, ergo concluſio, quę dicit extremitatem ineſſe extremitati, erit particularis. Et hæc in ſyllogiſmis affirmatiuis ſufficit quantum ad ſecundam regulam. In ſyllogiſmis autem negatiuis eodem modo virtutẽ medij concluditur. Si enim medium vni extremitati ineſt, & econuerſo ab altera remouetur, neceſſe eſt extremitatẽ ab extremitate remoueri, & ſic erit cõcluſio negatiua, & hic quã tum ad primam regulam. In eiſdem etiam ſyllogiſmis, ſi medium particulariter inerit vel econuerſo, vel particulariter remoueatur ab aliqua extremitate vel econuerſo, neceſſario ſequitur extremitatem ab extremitate particulariter remoueri, & ſic concluſio erit particularis negatiua. Veræ itaque ſunt regulæ prædictæ &c.

De ſyllogiſmis primæ figuræ directe cõcludẽtibus, & de ſyllogiſmis ſecundæ figuræ. Ca. 6.

Nunc dicendum eſt de ſyllogiſmis vtilibus. Et primo de his qui ſunt in prima figura, hi autem ſunt quatuor. Primus eſt, quãdo maior & minor propoſitiones ſunt vniuerſales affirmatiuę, & ſequitẽ concluſio

fio vniuersalis affirmatiua, sic ponendo in terminis transcendentibus. Omne b est a, omne c est b, ergo omne c est a. Probatur autem syllogismus per hoc principium, quod est dici de omni, vt enim dictum est. Dici de omni est, quando nihil est sumere sub subiecto, de quo non dicatur prædicatum. Sic enim in proposito est, ergo &c. Ponamus ergo in terminis significatiuis, & sit b animal, a vero substantia, c autem sit homo, fiat ergo syllogismus sic. Omne animal est substantia, omnis homo est animal, ergo omnis homo est substantia, certum est, quòd si ista est vera, omne animal est substantia, nihil erit sumere sub animali, de quo non dicatur substantia, si ergo omnis homo est animal, tunc omnis homo est sub animali, debet ergo sumi, sicut substantia prædicatur de animali, ita prædicabitur de homine.

Secundus modus est, quando ex maiori vniuersali negatiua, & ex minori vniuersali affirmatiua concluditur vniuersalis negatiua sic, nullum b est a, omne c est b, ergo nullum c est a, & probatur per alterum principium quod est dici de nullo. In terminus autem significatiuis ostenditur sic, Sit b animal, a vero lapis, c autem sit homo, si enim nullum animal est lapis, nihil erit sumere sub animali, a quo non remoueatur lapis. Sicut enim omnis, quod est signum vniuersale affirmatiuum, est distributiuum, & distribuit affirmatiue pro singulis contentis sub eo cui iungitur, ita etiam nullus pro singulis talibus distribuit negatiue.

Tertius modus est, quando ex maiori vniuersali affirmatiua, & ex minori particulari affirmatiua concluditur particularis affirmatiua sic, omne b est a, quoddam c est b, ergo quoddam c est a, & probatur per dici de omni.

Quartus modus est, quando ex maiori vniuersali negatiua, & minori particuluri affirmatiua concluditur particularis negatiua sic, nullum b est a, quoddam c est b, ergo quoddam c non est a. Et probatur per dici de nullo. Sciendum, quòd licet isti duo vltimi syllogismi probari possint per dici de omni, & per dici de nullo, vt dictū est, tamen philosophus primo Priorum reducit eos ad duos modos primos, in quibus verius saluatur dici de omni, & dici de nullo propter vniuersalitatem minoris propositionis eorum, & hoc faciemus in fine omnium.

Secunda figura. 4. habet modos. Primus constat ex maiori vniuersali negatiua & minori vniuersali affirmatiua ex quibus sequitur conclusio vniuersalis negatiua sic, nullum b est a, omne c est a, ergo nullum c est b. In isto enim syllogismo non potest ostendi dici de nullo, quia sub b, cui iungitur signum vniuersale, scilicet nullum, nihil sumitur, a quo possit remoueri subiectum, & ideo ad hoc quòd probetur per dici de nullo reducatur ad secundum modum primæ figuræ, hoc autem dupliciter potest fieri. Vel per conuersionem maioris simpliciter, vt dicatur sic, nullum a est b, omne c est a, ergo nullum c est b. Et probatur etiam per tertium principium supradictum quod erat, quando ex opposito consequentis infertur oppositum antecedentis prima consequentia est bona. Sciendum, quòd omnis syllogismus est quędam consequentia, in qua antecedens sunt ambæ præmissæ, consequens vero est conclusio, vnde si ex opposito conclusionis cum altera præmissarum infertur oppositum alterius præmissę in ordinatione, in qua saluatur dici de omni vel dici de nullo, prima consequentia seu syllogismus erit bonus. Sic enim in proposito, consequens enim siue conclusio est, nullum c est b, quæ duo habet opposita, scilicet contrarium & contradictio, sumatur eius contratrium, scilicet. Omne c est b, sumatur modo maior prædicti syllogismi, scilicet. Nullum b est a, & opposita contraria conclusionis fiat minor & dicatur sic. Nullum b est a, omne c est b, ergo nullum c est a, iste syllogismus est in secundo modo primæ figuræ, & ex opposito, consequentis seu conclusionis infertur illa, nullum c est a, quæ est opposita vnius præmissæ, scilicet minoris, quia est contraria minori primi syllogismi, quæ erat, omne c est a, ergo ex opposito consequentis cum vna præmissarum infertur oppositū alterius pręmissæ, prima ergo consequentia seu syll'us fuit bonus.

Secundus modus constat ex maiori vniuersali affirmatiua & minori vniuersali negatiua ex quibus sequitur conclusio vniuersalis negati. sic. Omne b est a, nullum c est a, ergo nullum c est b, iste syllogismus reducitur ad secundum modum primæ figuræ, per conuersionem minoris simpliciter, & per transpositionem præmissarum, vt scilicet ista, quæ erat maior fiat minor sic, nullum a est c, omne b est a, ergo nullum b est c, maior istius syllogismi fuit illa, in qua conuersa fuit minor primi syllogismi, quæ erat, nullum c est a. Per tertium vero principium seu per syllogismum conuersiuum reducitur ad secundum modum primæ figuræ sic, sumatur propositio contraria conclusioni, quæ est, omne c est b, & fiat minor sic. Omne b est a, omne c est b, ergo omne c est a. Hæc autem, quæ concluditur in isto secundo syllogismo, scilicet omne c est a, est contraria huic, nullum c est a, quæ erat minor ex opposito ergo consequentis.

Tertius modus est, quando ex maiori vniuersali negati. & minori particularis affirmati. concluditur particularis nega. sic, nullum b est a, quoddam c est a, ergo quoddam c non est b. Hic reducitur ad quartum modum primæ figuræ per conuersionem maioris simpliciter, nullum a est b, quoddam c est a, ergo quoddam c non est b. Reducitur autem per syllogismum conuersiuum ad secundum modum primæ figuræ. Oppositum enim conclusionis, quod est, quoddam c. non est b, est istud, omne c est b, & fiat minor sic, nullum b est a, omne c est b, ergo nullum c est a, quę est opposita minoris syllogismo primi quę erat, quoddam c est a.

Quartus modus est, quando ex maiori vniuersali affir. & ex minori particu. nega. concluditur particularis nega. sic, omne b est a, quoddam c non est a, ergo quoddam c non est b, Iste syllogismus potest reduci per conuersionem pręmissarum, maior enim quę est vniuersalis affir. non potest conuerti nisi in particularem affirma. & minor est particularis. Ex pluribus autem particularibus, vt dictum est nihil sequitur. Reducitur ergo per syllogismum, quòd aliquando vocatur per impossibile, sicut reducti fuerunt cęteri tres syllogismi supradicti, & reducitur ad primum modum primę figurę. Oppositum enim conclusionis, quę erat, quoddam c non est b, est illud, omne c est b, quod fiat minor sic. Omne b est a, omne c est b, ergo omne c est a, hęc autem est opposita minoris, quę erat, quoddam c non est a. Et sic patet de syllogismo primę, & secundę figurę.

De syllogismis .3. figuræ. Et de reductione omnium syllogismorum ad duos primos modos primæ figuræ. Cap. 7.

Tertia vero figura sex habet modos. Primus constat ex maiori vniuersali affirmati. & ex minori vniuersali

sali affirmatiua ad quas sequitur conclusio particularis affirmatiua sic. Omne b est a, omne b est c, ergo quoddam c est a. Iste syllogismis per conuersionem minoris per accidens reducitur ad 3. modum primæ figuræ sic. Omne b est a, quoddam c est b, ergo quoddam c est a. Per syllogismum vero conuersiuum reducitur ad secundum modum primæ figuræ. Sumatur enim oppositum conclusionis, quod est. Nullum c est a, & fiat maior sic. Nullum c est a, omne b est c, ergo nullum b est a, hic autem est contraria maioris primi syllogismi, quæ erat, omne b est a. Sciendum, quòd in reductione per syllogismum conuersiuum hæc differentia est inter syllogismos secundæ, & tertiæ figuræ. Nam in syllogismis secundæ figuræ ex opposito conclusioni fit minor propositio, & infertur oppositum minoris propositionis, in syllogismis vero tertiæ figuræ ex opposito conclusionis, fit maior propositio, & infertur oppositum maioris propositionis.

Secundus modus constat ex maiori vniuersali negatiua, & ex minori vniuersali affirmatiua ad quas sumitur conclusio particularis negatiua sic, nullum b est a, omne b est c, ergo quoddam c non est a, hic per conuersionem minoris per accidens reducitur ad quartum modum primę figurę sic, Nullum b est a, quoddam c est b, ergo quoddam c non est a. Sed per syllogismum conuersiuum reducitur ad primum modum primę figurę, si accipiatur oppositum conclusionis, & fiat maior sic. Omne c est a, omne b est c, ergo omne b est a, hęc conclusio est contraria maiori primi syllogismi.

Tertius modus constat ex maiori particulari affirmatiua & minori vniuersali affirmatiua, ex quibus sequitur conclusio particularis affirmatiua sic. Quoddam b est a, omne b est c, ergo quoddam c est a, hęc per conuersionem reducitur ad tertium modum primę figurę conuertendo maiorem simpliciter, & transponendo propositiones sic, omne b est c, quoddam a est b, ergo quoddam a est c, per syllogismum vero conuersiuum reducitur ad secundum modum primę figurę sic, nullum c est a, omne b est c, ergo nullum b est a, hęc conclusio est contradictoria maioris, quę erat, quoddam b est a.

Quartus modus constat ex maiori vniuersali affirmatiua, & minori particulari affirmatiua concludentibus particularem affirmatiuam sic. Omne b est a, quoddam b est c, ergo quoddam c est a, hoc per conuersionem minoris reducitur ad tertium modum primę figurę sic. Omne b est a, quoddam c est b, ergo quoddam c est a. Per syllogismum vero conuersiuum reducitur ad quartum primę sic. Nullum c est a, quoddam b est c, ergo quoddam b non est a, hęc conclusio est contradictoria maioris primi syllogismi, quę erat omne b est a.

Quintus modus constat ex maiori particulari negatiua, & minori vniuersali affirmatiua concludentibus particularem negatiuam sic. Quoddam b non est a, omne b est c, ergo quoddam c non est a, hęc non potest reduci per conuersionem, quia maior eius non potest conuerti, cum sit particularis negatiua, minor vero conuertitur in particularem. Ex puris autem particularibus nihil sequitur. Per syllogismum vero conuersiuum reducitur ad primum primę sic. Omne c est a, omne b est c, ergo omne b est a, & hęc est contradictio, maioris primi syllogismi, quę erat quoddam b non est a.

Sextus modus constat ex maiori vniuersali negatiua, & minori particulari affirmatiua concludentibus particularem negatiuam sic. Nullum b est a quoddam b est c, ergo quoddam c non est a, hoc per conuersionem minoris reducitur ad quartum primæ sic. Nullum b est a, quoddam c est b, ergo quoddam c non est a. Per syllogismum vero conuersiuum reducitur ad tertium primæ sic. Omne c est a, quoddam b est c, ergo quoddam b est a, quæ est contradictoria maioris primi syllogismi, quæ erat, nullum b est a. Et sic patet de syllogismis directe concludentibus in omnibus figuris, & de eorum probationibus. Philosophus autem reduxit omnes syllogismos ad duos vniuersales primæ figuræ. Vnde tertium modum primæ figuræ reducit per syllogismum conuersiuum ad secundum modum secundæ figuræ, & quartum modum eiusdem primæ figuræ reduxit per syllogismum conuersiuum ad primum secundæ, illi autem reducuntur ad duos modos vniuersales primæ figuræ, vt dictum est, omnes ergo reducuntur ad duos modos vniuersales primæ figurę, in quibus saluatur perfecte dici de omni & dici de nullo. Quod autem reducantur prędicti duo modi primæ figuræ, ad vniuersales secundæ, puta tertia primæ figuræ, patet sic. Omne b est a, quoddam c est b, ergo quoddam c est a. Oppositum conclusionis est, nullum c est a, quę fiat minor, & fiat syllogismus in secundo secundę figurę sic. Omne b est a, nullum c est a, ergo nullum c est b, quę est opposita minoris, quę erat, quoddam c est b. Quartus vero reducitur ad primum. Est enim quartus modus sic, nullum b est a, quoddam c est b, ergo quoddam c non est a. Oppositum conclusionis est, omne c est a, quę fiat minor, & fiat syllogismus in primo secundę figurę sic, nullum b est a, omne c est a, ergo nullum c est b. Patet ergo qualiter omnes syllogismi reducantur ad duos modos vniuersales primę figurę.

De syllogismis indirecte concludentibus, & de reductione ipsorum. Cap. 8.

Restat nunc dicere de syllogismis indirecte concludentibus. Est autem indirecte concludere minorem extremitatem prędicari de maiori in conclusione. Tales autem syllogismi sunt numero 10. quinque enim sunt in prima figura, duo in secunda figura, & tres in tertia figura. Sciendum, quòd omnis syllogismus concludens aliquam conclusionem, quę conuerti potest, etiam potest cōcludere illam in quam conuertitur. Cum ergo omnes cōclusiones dictorum syllogismorum possint conuerti, exceptis particularibus negatiuis, omnes tales syllogismi poterunt concludere indirecte. Tales autem in prima figura sunt tres, scilicet primus modus, secundus & tertius. In secunda sunt duo, scilicet primus & secundus. In tertia sunt tres, scilicet primus, tertius & quartus. Adducantur aūt in prima figura duo modi, qui sunt contra duo principalis ue regulas datas in prima figura. Nam ambo habent minorem negatiuam, quod est contra illam regulam. In prima figura, minori existente negatiua nihil sequitur. Et alter eorum habet maiorem particularem contra aliam regulā. Doctores autem moderni, scilicet Boethus prętermissis quinque, scilicet secundę & tertię figurę, de solis quinque primę figurę fecerunt mentionem. Quorum primus constat ex maiori vniuersali affirmatiua, & minori vniuersali affirmatiua concludētibus indirecte particularem affirmatiuam sic.

Omne b eſt a, omne c eſt b, ergo quoddam a eſt c. Reducitur autem ad primum primæ, ſi concluſio particularis conuertatur in vniuerſalem.

Secundus conſtat ex maiori vniuerſali negatiua, & minori vniuerſali affirmatiua concludentibus indirecte vniuerſalem negatiuam ſic, nullum b eſt a, omne c eſt b, ergo nullum a eſt c. Reducitur ad ſecundum primæ conuerſa concluſione ſimpliciter.

Tertius modus conſtat ex maiori vniuerſali affirmatiua, & minori particulari affirmatiua concludentibus indirecte particularem affirmatiuam ſic, omne b eſt a, quoddam c eſt b, ergo quoddam a eſt c, reducitur ad tertium primæ conuerſa concluſione ſimpliciter.

Quartus modus conſtat ex maiori vniuerſali affirmatiua, & minori vniuerſali negatiua, concludentibus indirecte particularem negatiuam ſic. Omne b eſt a, nullum c eſt b, ergo quoddam a non eſt c. Et reducitur ad quartum primæ conuerſa maiori per accidens, & minori ſimpliciter, & tranſpoſitis propoſitionibus, vt de minori fiat maior, & de maiori minor ſic. Nullum b eſt c, quoddam a eſt b, ergo quoddam a non eſt c.

Quintus modus conſtat ex maiori particulari affirmatiua & minori vniuerſali negatiua concludentibus indirecte particularem negatiuam ſic. Quoddam b eſt a, nullum c eſt b, ergo quoddam a non eſt c. Et reducitur ad quartum primę per conuerſionem ſimpliciter vtriuſque propoſitionis & tranſpoſitis vtriſque ſic, nullum b eſt c, quoddam a eſt b, ergo quoddam a non eſt c. Et ſic patet de ſyllogiſmis in directe concludentibus. Sciendum autem, quòd ad memoriter tenendum prædictos ſyllogiſmos inuenti ſunt quidam verſus, qui taliter deſignantur.

Barbara cælarent. Darij Ferio. Baralipton.
Cælantes Dabitis. Fapeſmo. Friſeſo morum.
Cæſare. Cameſtres. ſeſtino. Barocco. Darapti.
Felapton. Diſamis. Datiſi. Brocardo. Feriſon.

Quorum intellectus talis eſt. In his verſibus ſunt. xix. dictiones, quæ ſecundum ordinem ſuum deſeruint. xix modis ſyllogiſmorum, ſcilicet nouem modis primę figuræ, quatuor concludentibus directe, & quinque indirecte, & quatuor ſecundæ figuræ, & ſex tertiæ figuræ. Omnes autem hæ dictiones ſunt triſyllabæ, quarum prima ſyllaba deſeruit maiori propoſitioni, ſecunda minori, tertia concluſioni. Et, ſi in aliqua dictione inueniuntur plures ſyllabæ, non ſunt neceſſariæ, ſed ponuntur cauſa metri. In prædictis autem ſyllogiſmis ſunt quatuor vocales, ſcilicet a e. i. o, quæ ſic ſignificant a, ſignificat vniuerſalem affirmatiuam. E, vniuerſalem negatiuam, i. particularem affirmatiuam. o. particularem negatiuam. Vnde batbara, qui deſeruit primo modo primæ figuræ, in omnibus ſyllabis habet a, quia omnes eius propoſitiones ſunt vniuerſales affirmatiuæ. Omnes prædictæ dictiones incipiunt ab his quatuor cõſonantibus, ſcilicet b c d f, primæ autem quatuor dictiones, quod eſt ſeruiunt quatuor modis primæ figuræ, directe concludentibus à prędictis quatuor conſonantibus incipiunt. Vnde ſi quæ aliæ dictiones incipiunt à quacunque harum conſonantium ſignificat quòd tales ſyllogiſmi ſunt reducendi ad illum modum primæ figuræ, cui deſeruit dictio incipiens ab illa conſonante. Verbi gratia. Cęſare, quæ deſeruit primo modo ſecundæ figuræ, incipit ab illa conſonante c, & ſignificat, ꝙ talis modus per conuerſionem maioris reducitur ad ſecundum modum primę figurę, cui deſeruit dictio incipiens a c, ſcilicet cælarent, & ſic de ſingulis. In prædictis etiam ſyllogiſmis aliquando inuenitur iſta litera, ſcilicet poſt vocalem, & ſignificat, ꝙ illa propoſitio vel concluſio, cui deſeruit ſyllaba debet conuerti ſimpliciter. Aliquando vero inuenitur. p & ſignificat ꝙ illa propoſitio, vel concluſio, cui deſeruit ſyllaba, debet conuerti per accidens. Aliquando vero inuenitur m, & ſignificat ꝙ præmiſſę illius ſyllogiſmi debēt traſponi, vt de maiori fiat minor & econuerſo, aliquando inuenitur. c & ſignificat, ꝙ iſte ſyllogiſmus nõ poteſt reduci per conuerſionem, ſed ſolum per ſyllogiſmum cõuerſiuum, & hoc ſolum accidit in duobus ſyllogiſmis, ſcilicet barocco, & broccardo, vt dictum eſt. Sciendum, quòd prędictę regulę pręterquam regula de litera c, intelliguntur ſolum de reductione ſyllogiſmorum facta per conuerſionem, & non de ea, quę facta eſt per ſyllogiſmum conuerſiuum. Et ſic patet de ſyllogiſmis de ineſſe conuerſiuis.

De inuentioni medij termini in ſyllogiſmis omnium figurarum tam affirmatiuis quam negatiuis. Cap. 9.

SCitis ſyllogiſmis, vt facilius poſsimus quamcunque concluſionem concludere & ſyllogizare, ſciendum ꝙ omnis concluſio in ſe continet ambas extremitates, vt dictum eſt, totus autem ſyllogiſmus ex tribus terminis ſit. Habita ergo quacunque oratione concludenda ad complendum ſyllogiſmum egemus vno termino, ſcilicet medio, qualiter autem talis medius terminus inueniatur videamus. ¶ Vbi nota, quòd Philoſophus primo Priorum tribus vtitur nominibus terminorum, ſcilicet antecedente, conſequente, & repugnante. Dicitur autem terminus antecedens, qui poteſt ſubijci, vt homo eſt antecedens ad animal, conſequens autem dicitur terminus, qui poteſt de alio prædicari, & ſic animal eſt conſequens ad hominem. Et, quia termini conuertibiles inter ſe & ſubijci & prædicari poſſunt, vt proprium quod poteſt prædicari de ſpecie, & ſpecies de ipſo, & ſimiliter ſe habet de diſtinitione & diſſinito, ideo vnus reſpectu alterius, & dicitur antecedens, & dicitur conſequens. Repugnans vero terminus dicitur qui alteri ſubijci non poteſt, nec de eo prędicari, vt homo & aſinus, quorum neuter de altero poteſt prædicari, nec ſibi ſubijci. Sciendum quòd modi ſyllogiſmorum directe concludẽtium, vt dictum eſt ſunt 14. ſcilicet quatuor in prima figura quatuor in ſecunda, & ſex in tertia, quia de indirecte concludentibus hic non me intromitto. In prima igitur figura ſunt duo modi affirmatiui directe concludentes ſcilicet primus & tertius, & duo negatiui, ſcilicet ſecundus & quartus. Ad inueniendum medium in affirmatiuis conſiderandus eſt vnus terminus, qui ſit antecedens ad prædicatum, & conſequens ad ſubiectum. Verbi gratia. Si debet ſyllogizari hæc, ſcilicet omnis homo eſt ſubſtantia, iam habetur minor, & maior extremitas. Conſequens autem ad ſubiectum, & antecedens ad prædicatum eſt animal, ergo eſt medius terminus per hunc ſyllogiſmum in primo primæ figuræ ſic. Omne animal eſt ſubſtantia, omnis homo eſt animal, ergo omnis homo eſt ſubſtantia, ſi vero debet concludi hæc, quidam homo eſt ſubſtantia in tertio modo eiuſdem figurę, eſt medius terminus, animal, & fiet ſyllogiſmus ſic. Omne animal & ſubſtantia, quidam homo eſt animal, ergo quidam homo eſt ſubſtantia. In ſyllogiſmis

vero

vero negatiua eiusdem figuræ sumitur pro medio repugnans prædicatm, & consequens ad subiectum. Verbi gratia, si debet concludi hæc, nullus homo est lapis. Vel quidam homo non est lapis, sumatur pro medin animal. Repugnant enim animal lapidi, & potest prædicari de homine, fiat ergo syllogismus in secundo primę sic. Nullum animal est lapis, omnis homo est animal, ergo nullus homo est lapis. In quarto vero sic, nullum animal est lapis quidam homo est animal, ergo quidam homo non est lapis. Et sic patet dc inuentione medij termini in prima figura. In secunda autem figura sunt quatuor modi omnes negatini, quorum primus & tertius habent maiorem propositionem negatiuam, minorem vero affirmatiuam. Secundus autem & quartus econuerso maiorem habent affirmatiuam, minorem vero negatiuam, & ideò aliter vtrobiqne sumitur medium. Vnde in primo & tertio sumitur pro medio repugnans prædicato, & consequens ad subiectum. Verbi gratia, si debet concludi ista. Nullus homo est lapis, vel illa, quidam homo non est lapis, pro medio sumatur animal, & syllogizetur in primo secuodæ sic. Nullus lapis est animal, omnis homo est animal, ergo nullus homo est lapis. In tertio modo sic, nullus lapis est animal, quidam homo est animal, ergo quidam homo non est lapis. In secundo vero & quarto modo sumatur pro medin consequens ad prædicatum, & repugnans subiecto. Verbi gratia, si debet concludi ista. Nullus homo est lapis, vel ista, quidam homo non est lapis, sumatur pro medio inanimatum, quod potest prædicari de lapide & repugnat homini, & syllogizetur in secuodo modo sic. Omnis lapis est inanimatus nullus homò est inanimatus, ergo nullus homo est lapis, in quarto modo sic. Omnis lapis, est inanimatus, quidam homo non est inanimatus, ergo quidam hnmo non est lapis. Et sic patet de inuentione medij termini in secunda figura. In tertia vern figura sunt sex modi, omnes concludentes particulariter, quorum tres sunt affirmati. & tres negati. In tribus affirmati. scilicet primo, tertio, quarto, sumitur pro medio aotecedens ad vtrunque. Verbi gratia, si debet concludi hæc in primo modo, scilicet quoddam animal est substantia, sumatur pro medio homo, de quo animal & substantiam prædicari possunt, & syllogizetur sic. Omnis homo est substantia, omnis homo est animal, ergo quoddam animal est substantia. In tertio modo sic, quidam homo est substantia, omnis homo est animal, ergo quoddam animal est substantia, in quarto vero sic. Omnis homo est substantia, quidam homo est animal, ergn quoddam animal est substantia. In tribus vero negatiuis sumitur pro medio repugnans prædicato, & antecedens ad subiectum. Verbi gratia, si debet concludi hæc, quoddam animal non est lapis, sumamr pro medio homo, quod repugnat lapidi, & de quo animal prædicatur, & syllogizetur in secundn modo sic. Nullus homo est lapis, omnis homo est animal, ergo quoddam animal non est lapis. In quinto vero sic, quoddam homo non est lapis, omnis homo est aoimal, ergo quoddam animal non est lapis. In sexto autem sic. Nullus homo est lapis, quidam homo est animal, ergo quoddam animal non est lapis. Et sic patet de inuentione medij in tertia figura. Notandum, quòd ad inueniendum cito antecedens & consequens termini conuertibiles possunt esse antecedeos, & consequens indifferenter, quia diffinitio & descriptio & interprætatio sunt termini conuertibiles cum diffinito descripto & interprætato. Accipias terminum, cuius vis inuenire antecedens, & consequens, & diffinias ipsum vel describas vel interpræteris, postmodum vtere regulis supradictis. Verbi gratia, si vis concludere in primo modo primæ figuræ istam, omne curens mouetur, vbi debes sumere antecedens ad prædicatum diffinias vel describas vel interpræteris moueri, quod describitur sic moueri est mutare locum in tempore, sumatur hoc pro medio & syllogizetur sic. Omne quod mutat locum in tempore mouetur, sed omne currens mutat locum in tempore, ergo omne currens mouetur. Et sic potest fieri de diffinitione & interprætatione. Et sic patet de inuentione medij in syllogismis de inesse ostensiuis.

De differentia syllogismi ad impossibile ab ostensiuo. Cap. 10.

DIcto de syllogismis ostensiuis, & de inuentione medij eorum, dicendum est de syllogismis ad imposibile. Differt enim syllogismis ad imposibile ab ostensiuo. Nam ostensiuus ex duabus præmisis veris concludit conclusionem veram. Sillogismus vero ad imposibile non sic facit, sed ex altera præmissarum falsa concludit falsum euidenter. Deinde ex cõtradictione falsi conclusi iterum concludit contradictinnem præmisse falsæ. Verbi gratia, de vtroque. Dato quòd aduersarius diceret hanc propositionem falsam, scilicet omnis homo currit contra eam per syllogismum ostensiuum arguo sic, quia sumo duas præmissas veras, & concludo cõtradic. propositionis prædictæ sic. Nullum quiescens currit, quidam homo quiescit, ergo quidam homo non currit, hæc conclusio contradicit propositioni aduersarij, quæ erat, omnis homo currit, & quia sua est falsa, mea est vera & econuerso. Si veio volo eam reprobare per syllogismum ad imposibile sumn eam cum altera propositione vera, & facio eas pręmissas alicuius syllogismi & concludo conclusionem falsam euidenter & assumo contradictorium istius conclusionis falsæ, & ex ea concludo contradictoriam falsæ præmissæ sic. Omne currens mouetur, omnis homo currit, ergo omnis homn mouetur, sed quidam homo non mouetur, ergo quidam hō non currit. Modo ex falsitate huius pręmissæ ostendo veritatem huius meæ propositionis, & ex istius veritate ostendo falsitatem illius. Ratio enim veritatis istius vltimæ conclusionis syllogismi ad imposibile, est quia in syllogismis ordinatis in modo, & in figura nunquam conclusio erit falsa, nisi aliqua præmissarum fuerit falsa, Concluditur autem primo ostensiue conclusio falsa, scilicet omnis hnmo mouetur, aliqua ergo præmissarum fuit falsa, non mea, scilicet omne currens mouetur, ergo propositio aduersarij, scilicet omnis homo currit, est falsa, ergo eius contradictoria, scilicet quidam homo nō currit, quæ est vltima conclusio syllogismi ad imposibile ab ostensiuo est vera.

De syllogismis ad impossibile, in quibus modis, in quibusque figuris fiat. Cap. 11.

NVnc dicendum est in qnibns figuris, & in quibus modis syllogismi ad imposibile possunt fieri. Vbi primo sciendnm, sicut dictum est, quòd conclusio syllogismi ad imposibile non est illa, quæ per syllogismum ostensiuum primo false concluditur, sed quæ vltimo concluditur, scilicet contradictoria præmisse aduersarij falsæ. Debet antem semper esse contradictoria, & non contraria, quia, vt supra in alio tracta-

tu dictum est, lex contradictoriarum talis est, quòd, si vna est vera, reliqua est falsa, & non econuerso. Vnde, si præmissa assumpta aduersarij, quæ est falsa, semper sequitur, si conclusio syllogismi ad impossibile est sibi contradictoria quòd sit vera. Si vero esset sibi contraria quantumcunque illa foret falsa, non tamen necessario sequeretur istam esse veram. Duæ enim contrariæ possunt simul esse falsæ, vt supra dictum est. Secundum ergo dicta cum in prima figura nullus syllogismus sit, qui habeat aliquam præmissarum particularem negatiuam, conclusio in prima figura non poterit concludi per impossibile, sed voiuersalis. Quia vero in primo modo primæ figuræ ambæ præmissæ sunt vniuersales affirmatiuæ, quarum oppositæ sunt particulares negati. ideò in ea non potest concludi nisi particularis negati. si sumatur primo maior falsa, scilicet. Omnis homo est lapis, omne risibile est homo, ergo omne risibile est lapis, sed quoddam risibile non est lapis, ergo quidam homo non est lapis. Si sumatur minor falsa idem sequitur sic. Omne risibile est homo, omnis lapis est risibilis, ergo omnis lapis est homo, sed quidam lapis non est homo, ergo quidam lapis non est risibilis. In secundo vero modo primæ figuræ potest concludi particularis affirmatiua, & particularis negatiua sic, nullus homo est animal, omne risibile est homo, ergo nullum risi. est animal: sed quoddam risibile est animal, ergo quidam homo est animal, particularis negati. sic. Nullus homo est lapis, omnis margarita est homo, ergo nulla margarita est lapis, sed quædam margarita est lapis, ergo quædam margarita non est homo. In tertio vero modo primę figuræ concluditur per impossibile particularis negatiua, & vniuersalis negatiua. Particularis negatiua sic. Omnis homo est lapis, quoddam risibile est homo, ergo quoddam risibile est lapis. sed nullum risibile est lapis: ergo quidam homo non est lapis. Vniuersalis negati. sic, omnis homo est animal, quidam lapis est homo, ergo quidam lapis est animal, sed nullus lapis est animal, ergo nul. lapis est homo. In quarto vero modo concluditur particularis affirmatiua sic. Nullus animal est substantia, quidam homo est animal, ergo quidam homo non est substantia, sed omnis homo est substantia, ergo quoddam animal est substantia. Vniuersalis vero negati. sic. Nullum animal est lapis, quædam margarita est animal, ergo quædam margarita non est lapis, sed omnis margarita est lapis, ergo nulla margarita est animal. Et sic patet de syllogismis ad impossibile, qui possunt fieri in prima figura. Et eodem modo possunt fieri in alijs duabus figuris, vt scilicet ex opposito falsæ conclusionis inferatur oppositum falsæ præmissæ, oppositum scilicet falsæ præmissæ, quod est contradictorium eius. Vnde, quia in primo modo & secundo modo secundæ figuræ præmissæ sunt vniuersalis affirmatiua, & vniuersalis negatiua, quorum oppositæ sunt particularis negati. & particularis affirmat. ergo in eis potest concludi per syllogismum ad impossibile particularis affirmatiua, & particularis negatiua. Particularis affirmatiua si sumatur maior falsa, negatiua vero si sumatur minor falsa, & sic fiat in omnibus alijs modis tam secundæ quàm tertiæ figuræ. Sciendum, quòd vniuersalis affirmatiua per impossibile non potest concludi nisi in quarto modo secundæ figuræ, & in quinto tertiæ, in his videlicet modis, de quibus supradictum est, quòd per conuersiones propositionum non poterant reduci ad modos primæ figuræ. Et causa est, quia solum isti duo modi habent præmissam particularem negatiuam, & non alij, & dico de syllogismis directe concludentibus. Ponamus exemplum de vtroque modo qualiter in eis concludatur per impossibile vniuersalis affirmatiua. In quarto modo secundæ figuræ sic. Omnis homo est animal, quoddam risibile non est animal, ergo quoddam risibile non est homo, sed omne risibile est homo, ergo omne risibile est animal. In quinto modo tertiæ figuræ sic, quidam homo non est animal, omnis homo est risibilis, ergo quoddam risibile non est animal, sed omne risibile est animal, ergo omnis homo est animal. Notandum, quòd Philosophus Secundo priorum facit solum vnam præmissam falsam in quolibet modo omnium figurarum, & concludit per syllogismum ad impossibile in quolibet solum vnam conclusionem, & tamen nos in quolibet modo dicimus vtranque falsam & concludemus per impossibile oppositam vtriusque. Notandum, quòd in prima & secunda figura magis congrue ponitur minor falsa, quia quod subijcitur in opposita conclusionis falsę, subijcitur postea in conclusione syllogismi ad impossibile. Verbi gratia in prima figura sic. Omnis homo est animal, omnis lapis est homo, ergo omnis lapis est animal, sed quidam lapis non est animal, ergo quidam lapis non est homo, modo lapis est subiectum in opposita conclusionis falsæ, & in conclusione vltima, si vero ponitur maior falsa, colorari potest, vt dictum est, & communiter sic vtimur. Patet ergo qui syllogismi ad impossibile, & in quibus modis & figuris fiant.

De syllogismis ad impossibile, qualiter reducũtur ad syllogismos ostẽsiuos. Cap. 12.

ET quia omnes syllogismi ad impossibile reducuntur ad syllogismos ostensiuos, ideo videndum est qualiter id fiat. Sciendum, quòd syllogismi, qui fiunt ad impossibile in prima figura, sunt ostensiui in secunda & tertia figura. Si enim concluditur opposita maioris propositionis falsæ, fit syllogismus ostensiuus in tertia figura sic. Verbi gratia in primo modo primæ figuræ, quando concluditur oppositum maioris sic. Omnis homo est lapis, omne risibile est homo, ergo omne risibile est lapis, sed quoddam risibile non est lapis, ergo quidam homo non est lapis. Hanc conclusionem, scilicet quidam homo non est lapis, quatuor enunciationes præcesserunt, quarum duæ fuerunt falsæ, scilicet maior & conclusio illius syllogismi ostensiui, duæ vero fuerunt veræ scilicet minor illius syllogismi, & opposita conclusionis. Ex his duabus veris in tertia figura sequitur prædicta conclusio scilicet quidam homo non est lapis, ita quòd opposita conclusionis fiat maior, & minor syllogismi ostensiui remaneat, minor sic. Quoddam risibile non est lapis, omne risibile est homo, ergo quidam homo non est lapis, hic est quintus modus tertiæ figuræ. Quando vero per impossibile concluditur oppsitum minoris fit syllogismus ostensiuus in secunda figura. Verbi gratia fit syllogismus ad impossibile isto omnis homo est animal: omnis lapis est homo, ergo omnis lapis est animal, sed quidam lapis non est animal, ergo quidam lapis non est homo, auferantur duæ falsæ, scilicet minor & conclusio syllogismi ostensiui, & fiat syllogismus in quarto modo secũdę figurę sic. Omnis homo est animal, quidam lapis non est animal, ergo quidam lapis non est homo. Et sic fit in alijs

alijs modis primę figurę, vt videlicet, si in syllogismo ad impossibile concluditur oppositũ maioris, reducitur ad tertiam figuram, opposita conclusionis existente maiori, & cum minori vera. Si vero concluditur oppositum minoris fit talis syllogismus ostensiuus in secunda figura, ita quod oppositum conclusionis sit minor propositio & maior vera remaneat maior. Syllogismi vero ad impossibile, qui fiunt in secunda figura, sunt ostensiui in prima figura, & in tertia. Si enim concluditur per impossibile oppositum maioris, fit ostensiuus in tertia figura. Verbi gratia sit syllogismus ad impossibile iste. Nullus homo est animal, omne risibile est animal: ergo nullum risibile est homo, sed quoddam risibile est homo, ergo quoddam homo est animal. Auferantur falsæ, & fiat syllogismus in quarto modo tertię figurę sic. Omne risibile est animal, quoddam risibile est homo, ergo quidam homo est animal. Sciendum quòd, quando in prima figura syllogismus ad impossibile concludebat oppositum maioris reducebatur & fiebat syllogismus ostensiuus in tertia figura, & oppositum conclusionis primi syllogismi ostensiui fiebat maior in secundo syllogismo, & minor eiusdem syllogismi remanebat minor in secundo syllogismo. Sed hæc non fit ita, sed minor primi syllogismi fit maior in secundo syllogismo. Si vero concluditur per impossibile oppositum minoris fit syllogismus ostensiuus in prima figura sic. Nullus homo est lapis: omne risibile est lapis, ergo nullum risibile est homo, sed quoddam risibile est homo, ergo quoddam risibile non est lapis. Auferantur omnes falsæ, & fiat syllogismus in quarto modo primæ figuræ sic. Nullus homo est lapis, quoddam risibile est homo, ergo quoddam risibile non est lapis. Eodem modo syllogismi ostensiui aliorum modorum secundæ figuræ. Vnde si maior est falsa & minor vera, tunc minor fit maior, & oppositum conclusionis fit minor. Si vero maior sit vera, & minor falsa, tunc maior remanet maior, & oppositum conclusionis fit minor. Syllogismi vero ad impossibile, qui sunt in tertia figura, sunt ostensiui in prima figura & secunda. Vnde si per impossibile concluditur opposita maioris, fit ostensiuus in prima figura, ita videlicet, quòd oppositum conclusionis primi syllogismi fiat maior propositio in secundo syllogismo, & minor, quæ fuit vera, remaneat minor sic. Omnis homo est lapis, omnis homo est risibilis, ergo quoddam risibile est lapis, sed nullum risibile est lapis, ergo quidam homo non est lapis, fiat autem ostensiuus in prima figura sic. Nullum risibile est lapis, omnis homo est risibilis, ergo nullus homo est lapis. Ad vniuersalem veram bene sequitur sua particularis vera. Vnde si hæc est vera, nullus homo est lapis, quæ est conclusio istius secundi syllogismi, erit etiam hæc vera, nullus homo est lapis, quæ fuit conclusio syllogismi ad impossibile. Si vero per impossibile concluditur opposita minoris fiat syllogismus in secunda figura ostensiuus, ita quòd opposita conclusionis primi syllogismi fiat maior in secundo syllogismo, & maior primi syllogismi fiat minor sic. Omnis homo est animal, omnis homo est lapis, ergo quidam lapis est animal, sed nullus lapis est animal, ergo quidam homo non est lapis, fiat ergo syllogismus ostensiuus sic. Nullus lapis est animal, omnis homo est animal, ergo nullus homo est lapis. Ad quam sequitur, quidam homo non est lapis. Eodem modo fiat in alijs modis tertiæ figuræ, & sic patet de syllogismis ad impossibile. Sciendum, quod Philosophus in libro Priorum multa alia genera syllogismorum ponit, scilicet irregulares conuersiuos, ex oppositis & multa alia. Sed, quia solum ista duo genera syllogismorũ de inesse apud modernos sunt in vsu, de alijs non me intromisi. Patet ergo de syllogismis de inesse & cætera.

De syllogismis modalibus quantum ad propositiones de necessario. Cap. 13.

NVnc dicendum est de syllogismis modalibus. Vbi sciendum, quòd quia eodem modo sumuntur propositiones de necessario, & impossibili, & illæ de possibili & contingenti, vt supra in tractatu de conuersionibus dictum est, ideo duobus modis fiunt syllogismi modales inter se differentes. Primo dicemus de syllogismis de necessario, ad quos reduci possunt illi de impossibili. Secundo de syllogismis de contingenti, ad quos reducuntur illi de possibili contingenter sumpto. Sciendum, quòd syllogismi de necessario aliqui habent ambas propositiones necessarias, & tunc in quacunque figura vel modo fiant semper conclusio est necessaria. Verbi gratia. Necesse est omnem hominem esse animal, necesse est omne risibile esse hominem, ergo necesse est omne risibile esse animal, & sic de singulis &c. Notandum, quòd duplex est necessarium scilicet necessarium simpliciter, quando aliquid inest alicui simpliciter, & non secundum aliquod tempus vel locum, vel huiusmodi, sicut necessarium est hominem esse animal. Aliud est necessarium secundum quid vel secundum tẽpus, sicut dicimus, quòd omne quod est quando est necesse est esse, vel secundum locum, vel secundum aliquid huiusmodi. Et isto modo non sumitur propositio necessaria, sortes enim quando currit, necessario currit, & tamen hæc propositio, sortes currit non est necessaria, sed contingens. Si vero syllogismi de necessario alteram propositionem habent necessariam & alteram de inesse, licet semper concludant maiorem extremitatem inesse minori, non tamen semper concludunt ex necessitate, sed quando quæ sic, & quando quæ non. Vbi nota, quòd in prima figura maiori propositione existente necessaria, & minori de inesse sequetur semper conclusio necessaria, maiori vero existente de inesse quantumcunque minor sit necessaria, non tamen conclusio erit necessaria, quia inueniuntur termini, vbi est sic, & vbi non est sic. Verbi gratia. Omnis homo est animal, omne risibile necessario est homo, ergo omne risibile necessario est animal. Isti autem sunt termini vbi sic. Termini vero vbi non, sunt isti, Omnis homo est albus, omne risibile necessario est homo, ergo omne risibile necessario est album. Hæc autem conclusio non est necessaria simpliciter. Et sic est de alijs modis primæ figuræ tam affirmatiuis quàm negatiuis. In secunda vero figura in tribus primis modis negatiuis propositione existente necessaria, siue sit maior siue sit minor, conclusio erit necessaria, ipsa existente de inesse. Affirmatiua vero existente necessaria & negatiua, de inesse, non sequitur conclusio necessaria. Et hoc clare potest apparere reducendo prædictos syllogismos ad modos primæ figuræ. Nam semper in syllogismis reductis negatiua erit maior. In prima autem figura, vt dictum est, si maior est necessaria & conclusio, si vero non, nec conclusio. In quarto vero modo secundæ figurę quacunque propositione necessaria, siue affirmatiua, siue negatiua, dum modo altera sit de inesse, non semper sequitur conclusio necessaria.

Nam, si vniuersalis affirmatiua non erit necessaria in eisdem terminis, fiet syllogismus, in quibus fiet secundus modus eiusdem figuræ vniuersali affirmatiua existente necessaria, sed vt dictum est, si affirmatiua est necessaria, non sequitur conclusio necessaria. quod patet per reductionem eius ad secundum modum primæ figuræ, ergo nec hic sequitur, si vero particularis negatiua est necessaria non sequitur semper conclusio necessaria, vt patet in his terminis, scilicet. Omne album est homo, quidam asinus necessario non est homo, tamen non sequitur, ergo quidam asinus necessario non est albus. In tertia vero figura sunt syllogismi affirmatiui & sunt negatiui. Affirmatiuorum autem quidam habent ambas propositiones vniuersales, quidam vero alteram. Qui habent ambas propositiones vniuersales, quacunque earum existente necessaria, siue maiori siue minori, sequitur conclusio necessaria, quod patet per reductionem eius ad primam figuram. Qui vero habent alteram vniuersalem, ea existente necessaria siue maiori siue minori sequitur conclusio necessaria. Si vero particularis sit necessaria, non sequitur conclusio necessaria, quia, si reducitur ad primam figuram, maior est de inesse, vbi, vt dictum est, non sequetur conclusio necessaria. Negatiuorum vero quidam habent propositionem negatiuam vniuersalem, quidam autem particularem. Vnde, qui habent propositionem negatiuam vniuersalem, ea existente necessaria non sequitur conclusio necessaria. Qui vero habent negatiuam particularem, & affirmatiuam vniuersalem quacunque earum existente necessaria non sequitur conclusio necessaria verbi gratia sic, Quidam homo non vigilat, omnis homo necessario est animal, ergo quoddam animal necessario nō vigilat. Et hoc est affirmatiua existente necessaria. Negatiua autem existente necessaria sic, quoddam album necessario non est animal, omne album vigilat, non sequitur, ergo quoddam vigilans necessario non est animal, cum omne vigilans necessario sit animal. Et sic patet de syllogismis modalibus de necessario.

De syllogismis contingentibus. *Cap. 14.*

Sequitur de syllogismis contingentibus. Vbi nota, quod duplex est contingens, scilicet contingens ꝙ inest, & contingens quod potest inesse. Dicitur autem hic contingens quod inest, quando prædicatum licet non sit de essentia subiecti, vel proprium eius, tamen est terminus, qui potest prędicari & negari de subiecto, licet nunc actu de eo prædicetur. Et talis propositio licet sit de materia contingenti, tamen dicitur de contingenti quòd inest. Contingens autem quod potest inesse, dicitur enim prædicatum est de contingenti, sicut de albo respectu hominis, tamen in propositione nō dicitur actu inesse, sed possibiliter. vt cum dico, contingit hominem esse album, non est sensus, quòd homo sit albus, sed quòd potest esse albus. Sciendum, ꝙ in prima figura vtraque propositione existente de contingenti, etiam conclusio erit de contingenti sic. Contingit omne album esse musicum, contingit omnem hominem esse album, ergo contingit omnem hominem esse musicum, & sic est de alijs modis. In secunda vero figura, si ambæ propositiones sunt de contingenti siue sint affirmatiuæ, siue altera earum sit negatiua, siue sint vniuersales, siue altera earum sit particularis, nunquam conclusio erit de contingenti, verbi gratia contingit nullum hominem esse album, contingit omne risibile esse album, ergo contingit nullum risibile esse hominem. non sequitur, quia necesse est omne risibile esse hominem, & sic de omnibus alijs. In tertia vero figura præmissis existentibus de contingenti, siue sint affirmatiuę, siue altera earum sit negatiua, siue vniuersales, siue particulares, semper sequitur conclusio de contingenti. vt contingit omnem hominem esse album. contingit omnem hominem esse musicum, ergo contingit musicum esse album, & sic est in alijs modis. Si vero altera præmissarum sit de contingenti, & altera de inesse, non semper sequitur conclusio de contingenti, & altera de inesse, non semper sequitur conclusio de contingenti. Vnde in prima figura maiori existente de contingenti, siue sit affirmatiua, siue negatiua, minori vero de inesse simpliciter, semper sequitur conclusio de contingenti. Vt contingit omnem hominem esse album, omne risibile est homo, ergo contingit omne risibile esse album. Maiori vero existente de inesse, & minori de contingenti, non semper sequitur conclusio de contingenti, vt perfectus sit syllogismus sic, Omne sanum est animal, contingit omnem equum esse sanum, non sequitur, ergo contingit omnem equum esse animal. quia necesse est omnem equum esse animal. Sciendum, quia in qualibet propositione de contingenti potest saluari dupliciter dici de omni secundum duplicem eius sensum supradictum. Vnde cum dico, contingit omnem hominem esse album, comparo hominem ad dici, de quibus potest prædicari vel secundum esse ipsius albi, vt sit sensus, omne quod est homo contingit actu esse album. Vel secundum possibilem inhærentiam, vt sit sensus, omne, quod est homo, contingit posse esse album. Propositio de inesse habet solum vnum dici de omni, scilicet secundum comparationem subiecti ad sua inferiora secundū actualem inherentiam prædicati. Et ex his sequitur, quòd virtute dici de omni illa de inesse potest sumi sub illa de cōtingenti. Vnum enim dici de omni sub duobus. quia ad minus in vno est consequentia. Sed illa de contingenti non potest sumi sub illa de inesse. Duo enim dici de omni non continentur sub vno. Et ista est causa, quare maiori existente de contingenti, minori vero de inesse non sequitur conclusio de contingenti virtute syllogistica, licet sequitur gratia materiæ. Sciendum, quòd propositio de inesse est duplex, scilicet de inesse vt nunc, scilicet, quando prædicatum vt nunc solum inest subiecto, vt Sortes currit, & de inesse simpliciter. Vnde ad hoc quòd sequatur conclusio de contingenti minori existente de inesse, debet esse de inesse simpliciter, quia prædicatum semper sequitur subiectum, ideo sequitur, quod quicquid contingit prædicato contingit subiecto. Sed quia in propositione de inesse vt nunc, prædicatum non semper sequitur subiectum, non erit semper verum, quod quicquid contingit prædicato. contingit subiecto. Nec est instantia, quod si minor esset de contingenti, quæ tantum valet quantum illa de inesse vt nunc, & maior esset de contingenti, sequitur conclusio. Nam si minor est de contingenti, semper prædicatum contingit subiecto. nam hęc, contingit hominem currere, semper est vera, quia semper contingit hominem currere, tamen illa, homo non currit, non semper est vera, ideo aliter se habet de vtraque. In secūda autem figura in tribus primis modis, negatiua existente de contingenti, affirmatiua vero de inesse non fit syllogismus, Et causa est, quia omnes syllogismi in tantum concludunt,

dunt, inquantum reducuntur ad primam figuram, vbi est dici de omni, & dici de nullo. Tales autem syllogismi non possunt reduci ad primam figuram. Non enim conuertitur vniuersalis negatiua de contingenti, vt de subiecto fiat prædicatum, & de prædicato fiat subiectū, vt supradictum est, sed conuertitur in terminis. Vnde hic, contingit nullum hominem esse album, conuertitur in hanc, contingit omnem hominem esse album. Vnde secundum hoc vniuersali negatiua existente de contingenti in tribus, videlicet modis, non fit syllogismus, quia non potest probari per dici de omni. Affirmatiua vero existente de contingenti, & negatiua de inesse fit syllogismus, quia potest reduci talis syllogismus ad primam figuram, per propositionem negatiuam similiter conuersam, tamen non erit conclusio de contingenti, vt supradictum est. In quarto autem modo nullo modo fit syllogismus, siue maior, siue minor sit de contingenti. Talis enim syllogismus non potest reduci ad primam figuram per conuersionem, sed per syllogismum conuersiuum, sed quacunque existente de contingenti & altera de inesse non potest fieri talis reductio, ergo ex eo nihil sequitur. Quòd autem maiori existente de contingenti, talis reductio fieri non possit, patet. sit talis syllogismus, Contingit omnem hominem esse album, quidam lapis non est albus: ergo quidam lapis non est homo, cuius oppositum est, omnis lapis est homo, fiat ergo syllogismus in prima figura sic, contingit omnem hominem esse album, omnis lapis est homo, ergo contingit omnem lapidem esse album. Sed hæc non opponitur huic, quidam lapis non est albus, quæ erat minor. Nam, vt dictum est, in propositione de contingenti saluatur dici de omni secundum possibilem inhærentiam. in futuro enim posset esse verum, quòd omnis lapis fieret albus, & quòd modo quidam lapis non sit albus & sic isto modo non valet coniugatio. Apparet etiam ꝙ talis syllogismis non valeat. Nam propositionibus existentibus veris, aliquando sequitur conclusio falsa sic, Contingit omnem hominem esse album: quoddam risibile non est album: sequitur, ergo contingit quoddam risibile non esse hominem, quod est simpliciter falsum. Similiter si minor est de contingenti nihil sequitur, & sit syllogismus sic, Omnis homo est animal, contingit quoddam album non esse animal, ergo contingit quoddam album non esse hominem, viputa ouum, quod est album, contingit quòd aliquando erit animal, aliquando non erit: si sequitur hæc de inesse, scilicet quoddam album non est homo, non tenet. Opposita enim eius est, omne album est homo: ergo omne album est animal, quę non opponitur huic, contingit quoddam album non esse animal. vt supradictum est. Si vero sumatur conclusio de contingenti, scilicet. Contingit quoddam album non esse animal, cuius opposita est necesse est omne album esse animal, idem sequitur, & fiat syllogismus in prima figura sic, Omnis homo est animal, necesse est omne album esse hominem: sequitur, ergo omne album est animal, vt supra de mixtionibus necessarij & de inesse dictum est, quæ non opponitur illi minori, scilicet contingit quoddam album non esse animal, & sic est inutilis coniugatio. In tertia vero figura maiori existente de contingenti, minori vero de inesse, sequitur conclusio de contingenti. Nam conuersa minori in quinque modis syllogismorum fit reductio ad primam figuram, verbi gratia fiat syllogismus sic, Contingit omnem hominem esse album, omnis homo est animal, ergo contingit quoddam animal esse album. conuersa minori per accidens fit tertius modus primæ figuræ sic, Contingit omnem hominem esse album, omne animal est homo, ergo contingit quoddam animal esse album. & sic est de alijs quatuor modis. Quintus autem modus tertiæ figuræ reducitur ad primam per syllogismum conuersiuum sic, Contingit quendam hominem non esse album, omnis homo est animal, ergo contingit quoddam animal non esse album. Cuius oppositum est, necesse est omne animal esse album, deinde ponatur sub ea minor primi syllogismi, scilicet omnis homo est animal, & sequitur, ergo necesse est omnem hominem esse album, quæ est contradictoria maioris primi syllogismi. Et sic patet de mixtione propositionum de contingenti, & de inesse in tribus figuris &c.

De mixtione contingentis & necessarij in tribus figuris syllogismorum. Cap. 15.

Sequitur de mixtione contingentis & necessarij. Notandum, quòd in prima figura quantum ad modos affirmatiuos maiori existente de contingenti, minori vero de necessario syllogismus erit perfectus, & cōcludet conclusionem de contingenti. Verbi gratia, Contingit omne animal esse album, necesse est omnem hominem esse animal, ergo contingit omnem hominem esse album. Si vero sit econuerso, scilicet maiori existente de necessario, & minori de contingenti, nullus fiet syllogismus. Causa est, quia propositio necessaria haberet vnum dici de omni, secundum, scilicet actualem inhęrentiam prædicati ad subiectum, & ad contenta sub eo, sed illa de contingenti habet duplex dici de omni, vt supradictum est, non ergo potest illa sumi sub illa de necessario per virtutem principij, quod est dici de omni. Sciendum, ꝙ in prædicto syllogismo licet concludatur per dici de omni, potest tamen concludi conclusio de contingenti de possibili, quod scilicet communiter se habet ad necessarium & contingens in virtute istius regulę. Si aliquod subiectum sit essentialiter sub aliquo prædicato quicquid contingit sub subiecto contingit sub prædicato. In syllogismis autem negatiuis propositione affirmatiua existente necessaria, negatiua vero de contingenti sequitur conclusio de contingenti sic, Contingit nullum hominem esse album necesse est omne risibile esse hominem, sequitur, ergo contingit nullum risibile esse album. Si vero propositio negatiua sit necessaria, affirmatiua vero contingens, sequuntur duæ conclusiones, scilicet aliquando de contingenti, aliquando de inesse. Quod potest patere, nam ex opposito vtriusque conclusionis cum altera præmissarum infertur oppositum alterius præmissæ. Ratio autem, quare vtraque conclusio sequatur ad vnam negatiuam de necessario est, quia non solum prædicatum non dicitur inesse subiecto, sed nec etiam potest inesse. Vnde syllogismus significat quòd subiecto non insit prædicatum, nec possit inesse. Vnde, cum aliquid contingenter ponitur sub tali subiecto significatur quòd tale prædicatum remouetur actu ab eo quod contingenter ponitur sub subiecto, & sic erit conclusio de contingenti, quia quod actu contingenter remouetur, facit enunciationem contingentem, & significatur ꝙ nullo modo possit sibi inesse, & sic non solum contingenter non inest, immo nullo mo-

do inest ei, si sit enunciatio de inesse. In secunda autem figura in tribus primis modis negatiua existente de necessario, affirmatiua vero de contingenti, sequitur etiam duplex conclusio, scilicet de contingenti & de inesse, quia per conuersionem propositionis necessariæ reducuntur ad primam figuram. In quarto vero modo affirmatiua existente de contingenti, negatiua vero de necessario vel econuerso inutilis erit coniugatio. In tertia vero figura quantum ad syllogismos affirmatiuos vniuersales propositiones, vel aliquam vniuersalem habentes, maiori existente de contingenti, minori vero de necessario, sequitur conclusio de contingenti. Conuersa ergo minori fit syllogismus in prima figura. Si autem maior sit de necessario, minor vero de contingenti possibili, quia propositiones de contingenti possibili, conuertuntur sicut illæ de necessario, minori conuersa fit prima figura, sicut dictum est, quòd maiori existente de necessario, minori vero de contingenti, sequitur conclusio de contingenti possibili, licet non per dici de omni, sed per primam regulam. Quantum autem ad syllogismos affirmatiuos habentes aliquam præmissam particularem, si maior est vniuersalis sequitur regulas prædictas. Si vero maior est particularis sequitur secundam regulam. Quantum autem ad syllogismos negatiuos, dico, quòd quantum ad duos modos habentes maiorem vniuersalem negatiuam maiori existente de contingenti, minori vero de necessario, sequitur conclusio de contingenti, & reducuntur ad primam figuram per conuersionem minoris. Si autem maior erit de necessario, minor vero de contingenti, non fit syllogismus. Non enim posset reduci ad primam figuram. Si vero minor esset de contingenti possibili, quia conuerti posset sicut illa de necessario, fieret syllogismus in prima figura, vbi concluderetur duplex conclusio, scilicet de inesse, & de contingenti, vt supradictum est. Syllogismus autem negatiuus, cuius maior est particularis negatiua ea existente de contingenti, & minori existente de necessario, sequitur conclusio de contingenti, & reducitur ad primam figuram, per syllogismum conuersiuum. Maiori vero existente de necessario non fit syllogismus. Et sic patet de syllogismis modalibus.

De syllogismis conditionalibus ex propositionibus simplicibus. Cap. 16.

Dicto de syllogismis cathegoricis, nunc dicendum est de hypoteticis. Vt autem supradictum est, tres sunt species propositionum hypoteticarum, scilicet conditionalis, copulatiua, & disiunctiua. Sillogismi autem, qui sunt ex propositionibus copulatiuis, eodem modo se habent, sicut & syllogismi cathegorici, & ideo de eis prætermittamus. Sed, quia ex propositionibus cōditionalibus & disiunctiuis, aliter fiunt syllogismi qui in propositionibus cathegoricis, ideo de eis dicendum est, & primo de conditionalibus. Notandum, quòd propositiones conditionales vel sunt simplices, vel compositæ. Dico autem simplices, quæ tantum ex duabus cathegoricis componuntur, vt hæc, si est homo, est animal. Compositæ autem sunt, quæ ex pluribus componuntur, vt hæc, si est homo, cum sit animal, est substantia. Hæ autem compositæ tribus modis fieri possunt, quid vel erit propositio composita ex duabus conditionalibus & cathegorica, vt hic, si est homo, cum sit animal, est substantia, vel econuerso, erit composita ex cathegorica & conditionali sic, si tu es animatum, tu es homo, aut es animal: vel erit composita ex duabus conditionalibus, vt hic, si est homo est animatum, si est animal. Et, quia syllogismi, qui fiunt ex simplicibus, facilius sciuntur illis, qui fiunt ex compositis, ideo primo ponemus syllogismos simplices, & postea breuiter ostendemus secundum eorum similitudinem qualiter fiunt syllogismi ex compositis. Sciendum, quod simplices propositiones conditionales sunt quatuor. Aut enim habent ambas partes affirmatiuas, scilicet antecedens, & consequens, vt hæc, si est homo est animal, vel antecedens affirmatum, & consequens negatum, vt hæc, si est homo non est lapis. Aut consequens affirmatum, & antecedens negatum, vt hæc, si animal non est sanum est ægrum. Aut ambo negata, vt hæc, si non est animal non est homo. Syllogismi autem, qui ex his propositionibus fiunt, oportet quod sint consequentiæ quædam. Vt autem dicit Philosophus Secundo Topicorum, duplex est consequentia scilicet in positione, scilicet quando proceditur propositione antecedentis, & in contraria, scilicet quando proceditur à destructione consequētis, secundum ergo ista ex prædictis propositionibus, duæ fiunt figuræ, in quarum vna proceditur à positione antecedentis, in altera vero à destructione consequentis, quarum quælibet quatuor habet modos secundum quòd quatuor sunt propositiones, vt dictum est. Primus modus primæ figuræ est, si est homo, est animal, sed est homo, ergo est animal. Secundus est, si est homo, non est lapis, sed est homo, ergo non est lapis. Tertius est, si animal non est sanum est ægrum, sed animal non est sanum, ergo est ægrum. Quartus est, si non est animal non est homo, sed non est animal, ergo non est homo. Sciendum, quòd isto modo fiunt syllogismi cum hoc relatiuo qui, vel cum hoc nomine quicunque, faciunt enim prædicta nomina connotantia oppositionem antecedentis sic, omnis qui currit mouetur, sed Petrus currit: ergo Petrus mouetur, vel quicunque &c. A destructione consequentis sic, Omnis qui currit vel quicunque currit mouetur, sed Sortes non mouetur, ergo Sortes non currit. Et sic habet se in omnibus alijs modis dictarum figurarum. Patet ergo de syllogismis conditionalibus ex propositionibus simplicibus.

De syllogismis conditionalibus ex propositionibus hypoteticis compositis. Cap. 17.

Sequitur de conditionalibus compositis, quarum duæ, vt dictum est, consistunt ex tribus cathegoricis. Tertia vero ex quatuor. Sed tres propositiones cathegoricæ secundum affirmationem & negationem octo modis possunt variari. Primo possunt omnes esse affirmatiuæ. Secundo omnes negatiuæ. Tertio duę primæ affirmatiuæ, & tertia negatiua. Quarto duæ primę possunt esse negatiuæ, & tertia affirmatiua. Quinto prima affirmatiua & duæ vltimæ negatiuæ. Sexto prima negatiua, & duæ vltimæ affirmatiuę. Septimo prima & vltima affirmatiuæ & media negatiua. Octauo prima & vltima negatiuæ & media affirmatiua, ideo in qualibet dictarum potest fieri variatio, & sic sunt octo. Tertia vero conditionalis composita ex duabus conditionalibus. Quæ quatuor habent cathegoricas multipliciter

ter habent variari. De quibus omnibus compositis propositionibus, & earũ varietate & syllogismis, qui ex eis fiunt, diffuse dixi in libro, quem feci de hypoteticis syllogismis. ideo diffuse de eis nunc tractare prætermitto, sed videamus solum modos syllogizandi in qualibet earum. Fiunt autem secundum quamlibet dictarum propositionum duæ figuræ, in quarũ vna proceditur à positione antecedentis, in altera à destructione consequentis. Prima enim propositio, vt dictum est, componitur ex conditionali, & cathegorica sic. Si est homo cum sit animatum est animal, sed est homo, ergo cum sit animatum est animal. Et consimiliter fiet talis syllogismis, si aliqua pars eius vel omnes sint negatiuæ sic, si est homo cum non sit inanimatus est sensibilis, sed est homo. ergo cum non sit inanimatũ est sensibile. A destructione vero consequentis sic, si est homo cum sit animatus est sensibilis, sed cum non sit animatum, non est sensibile. ergo non est homo. In negatiua, si est homo cum non sit inanimatus est sensibilis, sed cum non sit inanimatum non est sensibile, ergo non est homo. Secunda vero propositio, vt dictum est, composita ex cathegorica, & cõditionali sic, si cum est animal est animatum, est homo. Fiunt autem ex tribus propositionibus syllogismi à positione antecedentis sic. Si cum est animatum est homo est animal, sed cum est animatum est homo: ergo est animal. Negãdo vero aliquam partem sic, si cum est animatum est homo nõ est equus. A destructione vero consequentis sic, si cum est animatum est homo est animal, sed non est animal. ergo cum sit animatum non est homo. Cum parte vero negatiua sic, si cum est animatum est homo non est equus, sed est equus, ergo cum sit animatum nõ est homo. Et quia vt dictum est, quælibet illarum propositionũ habet variari octo modis, ex qualibet possunt fieri. 16. syllogism. scilicet octo à positione antecedentis, & octo à destructione cõsequentis. Tertia vero propositio, vt dictum est, composita est ex duabus cõditionalibus sic, si est homo est animal, si est animal est substantia. Potest autem hic propositio variari tripliciter secundum rriplicem variationem terminorũ. Nam in ea est vnns terminus bis sumptus: cũ autem sint duę conditionales, talis terminus aliqñ est antecedens in vtraq; sic, si est homo est animal, si nõ est homo est insensibile. Aliquando est consequens in vtraque sic, si est homo est animal, si est lapis nõ est animal. Aliquando est consequens in vna, & antecedens in alia sic, si est homo est animal, si est animal est substantia. Et secundum hoc tripliciter variãtur syllogismi, qui fiunt ex huiusmodi propositionibus, & tamen quęlibet istarum propositionum multiplicatur in octo secundum affirmationes & negationes partium eius, ex quibus fiunt. 16. modi syllogismorum. Quando vero idem terminus in vna est consequens, & in altera est antecedens, fiunt syllogismi sic, si est homo est animal, si est animal est substantia, sed est homo, ergo est substantia, & huiusmodi fiunt à positione antecedentis. A destructione consequentis sic, si est homo est animal, si est animal est substantia, sed non est substantia, ergo non est hnmo. Et hæc dicitur à Boetho prima figura istarũ propositionũm. Secunda figura secundum eum fit, quando idem est antecedens in vtraq;, ex quo fit syllogismus à positione antecedentis sic, si est homo est animal, si non est homo est insensibilis, sed est homo: ergo non est insensibilis, vel sic, si est homo est animal, si non est homo est rationalis, sed est homo: ergo est rationalis. Ad destructione consequentis sic, si est homo est animal, si nõ est homo est insensibilis: sed non est animal: ergo est insensibilis. Vel sic, si est homo est animal, si non est rationalis nõ est homo, sed non est animal: ergo nõ est rationalis. Destructo enim animali destruitur homo: quo destructo destruitur rationale. Tertia figura secundum eum, est quando nõ arguitur à destructione consequentis, sed solum à positione antecedentis sic, si est homo est animal, si est lapis non est animal: sed est homo: ergo non est lapis. Et sic patet de syllogismis conditionalis.

De syllogismis disiunctiuis & de propositionibus reduplicatiuis, & de conuersione per comparationem. Cap. 18.

DE syllogismis disiunctiuis nunc dicendum est. Vbi nota, quòd sicut vna propositio conditionalis secundum affirmationem vel negationem suarum partium multiplicatur, & sic sunt quatuor, ita etiam se habet de propositione disiunctiua sic, quia aut ambæ partes sunt affirmatiuæ, vt aut est sanum, aut est ægrum. Vel ambę partes sunt negatiuę, vt aut non est sanum, aut non est ægrum, vel prima est affirmatiua & secunda negatiua. vt aut est sanum, aut non est ægrũ, vel prima negatiua, & secunda affiematiua, vt aut non est sanum, aut est ægrum. Ad faciendum autem syllogismos de prædictis propositionibus primo oportet videre quæ dictarũ propositinnũ vni simplici conditionali æquipollet. postea secundum q fiebat syllogismns ex illa conditionali simplici, vt supradictum est, sic fiat de ista disiunctiua. Ad hoc enim videndum, oportet supponere, q ad hoc, vt propositio disiunctiua sit vera, semper oportet quòd altera pars sit falsa, ita videlicet quòd prima pars sit falsa, & secunda vera. Et quia posita quacunque propositione falsa si verificatur debet verificari per suam oppositam. Verbi gratia, si hæc est falsa, nõ est homo, verificatur per hanc, est homo. & econuerso, ideo videamus in propositione disiunctiua partem primam, vtrum sit affirmatiua vel negatiua, si prima pars est affirmatiua æquipollet antecedenti cõditionalis negato. Nam sicut antecedens conditionalis supponitur quòd debet esse verum ad hoc quòd tota conditionalis sit vera, ita prima propositio cathegotica, quá vocamus in disiunctiua antecedens, semper debet esse falsa. Ad hoc vero quòd ista duo antecedentia æquipolleant, oportet, quòd, si vnum est affirmatum, quòd alterum sit negatum, quia in vtraque, scondi tionali & disiunctiua, cõsequens est verum, ideo ad hoc quod inter se æquipolleant, oportet, quòd, si vnũ est affirmatum & reliquum, & si vnum est negatum & reliquũ. Verbi gratia, sit disiunctiua ista, aut est sanum aut est ęgrum, quæ habet antecedens & consequens affirmatiua, ad hoc q æquipolleat conditionali. veræ debet conditionalis habere antecedens negatum & consequens affirmatum sic, si non est sanum est ęgrum & sic de alijs. His habitis faciliter possunr sciri syllogismi disiunctiui. vt enim supradictum est, quatuor syllogismi conditionales fiunt à positione antecedentis, & quatuor à destructione consequentis. Eodem modo in istis propositionibus. Prima enim propositio conditionalis, ex qua sumebatur primus modus, erat ista, si est homo est animal, secundũ ergo dicta huic æquipollet ista, aut nõ est homo, ant est animal. Fiat ergo syllogismus disiunctiuus sic, aut non est homo aut est animal, sed est homo: ergo est animal. Secunda propositio secundi modi erat ista, si est homo non

non est lapis,cui equipollet ista,aut non est homo,aut nō est lapis,& fiat syllogismus disiunctiuus sic, Aut non est homo,aut non est lapis,sed est homo, ergo non est lapis. Tertia propositio erat ista, si animal non est sanum est ægrum,cui æquipollet ista, Aut est sanū,aut est ægrum: & fiat syllogismus disiunctiuus sic, Aut est sanum aut est ægrum,sed non est sanum,ergo est ęgrum. Quarta propositio erat ista,si non est animal,nō est homo,cui ęquipollet ista, Aut est animal, aut est homo,& fiat syllogismus disiunctiuus sic, Aut est animal, aut est homo. sed non est animal: ergo non est homo.

In secunda vero figura proceditur à destructione con sequentis,& fit primus syllogismus sic, aut nō est homo, aut est animal: sed non est animal, ergo non est homo. Secundus sic, Aut non est homo,aut nō est lapis. sed est lapis: ergo non est homo. Tertius sic, aut est sanum, aut est ægrum, sed non est ægrum: ergo est sanum. Quartus sic, Aut est animal,aut nō est homo: sed est homo: ergo est animal. Et sic patet de syllogismis disiunctiuis. Dictum ergo sit de syllogismis hoc modo. De alijs autem speciebus argumentationis non me intromitto.

Notandum ad hoc quod propositio reduplicatiua sit vera requiritur,ꝙ quatuor propositiones exponentes ipsam,s.tres cathegoricæ, & vna hypotetica sint veræ, & si aliqua ipsarū esset falsa,ipsa esset falsa. Et, quia tales propositiones aliqū fiunt gratia concomitātiæ,vt si dicatur, homo inquantū corporeus est coloratus. aliquando gratia causæ,vt ignis inquantum calidus est calefactiuus. Et ideo reduplicatiua gratia causę,ad veritatē suam non solū requiritur quod quatuor eius exponentes sint verę,sed quod illud super quod cadit reduplicatio exprimat causam importati per prædicatum, vel ꝙ sit illud, cui primo inest prædicatum principale. Verbi gratia, de vtraq; dictarum propositionum. Ad hoc.n.quod ista sit vera, homo inquantum corporeus est coloratus,requiritur quod hæ sint veræ.s.homo est coloratus, homo est corporeus, & omne corporeum est coloratū & si aliquid est corporeum,i.coloratū. Similiter ad veritatem istius, ignis inquantum calidus est calefactiuus. Verum est,quod ignis est calefactiuus,& quod ignis est calidus,& omne calidū est calefactiuum, & si aliquid est calidum,i.calefactiuū, & calidus est causa calefactionis. Et conuertitur reduplicatiua sic,ignis inquantū calidus est calefactiuus,aliquid, quod inquantum calidum est calefactiuum est ignis, & non sic,Calefactiuum inquantum calidus est ignis. Notandum,quod propositio vniuersalis affirmatiua conuertitur simpliciter mutatis terminis finitis in terminos Infinitos,cōsimiliter est etiā de particulari negatiua. Causa est, nam ꝓpositio vniuersalis affirmatiua in terminis finitis non conuertitur simpliciter, quia inueniuntur termini in quibus sic, vt omnis homo est risibilis, & omne risibile est homo. Inueniuntur etiam termini in quibus non,vt omnis homo est animal: non sequitur.ergo omne animal est homo,quia in plus se habet animal quā homo. Sed quia terminus qui in plus se habet quā alius terminus, si infinitetur se habet in minus quā ille,qui in mi nus se habebat. Nam de paucioribus prædicatur non animal,quā non homo: quia non animal prædicatur de omnibus entibus, præterquam de animalibus. Non homo vero prædicatur de omnibus entibus, etiam de animalibus,præterquam de homine,potest ergo fieri conuersio. In particulari vero negatiua in terminis finitis nō fit con uersio,quia inueniuntur termini, in quibus nō: quando videlicet aliqua species prædicatur negatiue de suo genere, vt quoddam animal non est homo, sed non econuerso: sed si verificatur termini,scilicet homo nō est albus,in plus se habet non albus quàm nō homo: ergo potest fieri conuersio,scilicet quoddam non album non est non homo. Et sic patet de syllogismis, &c.

TRACTATVS SECVNDVS DE SYLLOGISMO SIMPLICITER.

De natura syllogismorum, de inesse, & eius regulis.

VONIAM scire est causam rei cognoscere, causæ autem cuiuslibet entis per se sunt quatuor,s.efficiens,materialis,formalis, & finalis, ad perfecte cognoscendum vnumquodq; oportet has quatuor causas cognoscere. Est ergo causa efficiens syllogismi anima rationalis formans ipsum,vnde syllogismus est actus rationis. Materia vero eius sunt tres termini, vt materia remota & duę propositiones,vt propinqua: & similiter est in syllogismo, sicut in alijs rebus constantibus ex materia & forma, ꝙ.s.est in eis reperire duplicem materiam, quæ dicta est. Finis autem eius est facere fidem, seu notitiam ignotæ cōclusionis. Forma vero eius est virtus seu potestas inferendi cōclusionem ex præmisis,& hęc tangitur per diffinitionem syllogismi. Hanc autē formam circunloquitur figura,& modus. Figura.n.est dispositio medij ſm subiectionem & prædicationem. quæ,s.dispositio tripliciter variatur,quia aut medius terminus subijcitur & predicatur semel in premisis,& sic est prima figura. Dicitur aūt hæc dispositio prima figura, quia medium habet perfectionem rationem medij, quod participat naturam extremorū in subijciendo, minoris extremitatis,& maioris in prædicando. Aut prędicatur bis,& sic est secunda figura, quę secūda dicitur,quia deficit à perfectione medij, in prima.n.figura medium est medium ſm rationem & ſm positionem, in secunda aūt est primum ſm positionē, cū sit supra extremitates. Aut subijcitur bis,& sic est tertia figura,quæ dicit tertia,quia medium est tertium ſm positionem,cū sit infra extremitates.

Sciendū autem ꝙ figura proprie reperitur in mathematicis,transumptiue autem in syllogismo. & hoc ad similitudinem figurę triangularis,nam sicut triangulus est clausio trium linearum in tribus angulis,ita syllogismus est concursus trium propositionum,s.maior, minor,con clusio in tribus terminis. Modus autem est determinata qualitas & quantitas propositionum premissarū ad hoc, vt ex eis sequatur conclusio.quæ quidem ex certis regulis traditis à Philosopho in. 1. Priorum colligitur. Quarum qoædam sunt cōmunes tribus figuris, quædam speciales. Communes sunt duæ. Primo,ꝙ ex puris particularibus, vel indefinitis, vel singularibus nihil sequitur in aliqua figura. sub particulari intelligendo tam indefinitam, quæ in materia contingenti æquipollet particulari. vt Philosophus dicit,quàm singularem, oportet ergo vt dicit alteram esse vniuersalem. Ratio huius regulæ est. quia nō sequitur,quòd,si aliqua duo participant aliquod mediū particulariter ꝙ propter hoc illa duo sint eadem. verbi gratia, album & grammaticum participant idem medium, quod est homo, cū quidam homo sit albus & grammaticus,sed ex hoc nō sequitur ꝙ album & grammaticum sint eadem simpliciter,vnde non valet hæc argumentatio.

gumentatio. Quidam homo est grammaticus: quidam albus est homo: ergo quoddam albú est grammaticum. immo est fallacia cósequẽtis, vel sm quid & simpliciter. Alia ratio potest esse, quã Philosophus inducit. quia aut nó erit syllogismus, & hoc, quia petetur principium: aut non erit ad propositum, vt sit hæc conclusio probanda. Musica est studiosa, & assumantur hæ præmissæ, Quædá voluptas est studiosa: musica est voluptas, ergo, &c. Maior cú sit particularis aut stabit pro illa voluptate particulari, quę est musica, & tunc petitur cóclusio probanda: aut stabit pro aliqua alia, & tunc syllogismus erit quidem, sed nó ad conclusionem intentam, sic ergo oportet ꝙ altera præmissarum capiatur vniuersaliter, vt sit syllogismus. Sed contra dictam regulam videtur esse Philosophus, qui docet syllogizare ex puris particularibus per syllogismum expositoriú in tertia figura. Ad hoc videndum ꝙ cum dicitur ex puris particularibus non fieri syllogismú, intelligitur vere & simpliciter syllogismus qui habet perfectam rationem syllogismi, syllogismus.n.expositorius non est vere syllogismus, sed magis quædam sensibilis demonstratio seu quędá resolutio facta ad sensum ad hoc, vt cósequentia, quæ vera erat secundum intellectualem cognitionem, declaretur in sensibili. Secunda regula est quod ex puris negatiuis nihil sequitur, nec fit syllogismus, huius auté ratio potest esse. quia omnis syllogismus aut affirmat aliquid de aliquo, & est affirmatiuus, aut negat aliquid ab aliquo, & est negatiuus, si affirmat aliquid de aliquo in conclusione, oportet, quod hoc sit per aliquid cóueniens, quod quidẽ erit mediú, & ideo vtraq; pręmissarum necessario erit affirmatiua, si autem remoueat aliquid ab aliquo, oportet quod hoc sit per aliquod tertium conueniens vni illorú & repugnans alteri, quod sic quidem erit medium, & sic patet quod in syllogismo negatiuo, oportet alteram esse affirmatiuá. Sunt autem quædam quæ rectificant primam fig. & sunt duę regulæ, & quædam secundam, & sunt etiá duæ, quædam tertiam, & est vna. In prima figura regula prima est, ꝙ maior debet esse vniuersalis, alias nó fieret syllogismus Cuius ratio est, quia maiori existente particulari contingeret medium esse communius extremis: de quo particulariter sumpto posset prædicari maior extremitas affirmatiue vel negatiue. Si affirmatiue cótingeret capere extrema cú medio repugnantia, & tunc non sequeretur vera conclusio affirmatiua. vt si fieret sic, Quoddá animal est asinus, omnis homo est animal: deberet sequi hęc conclusio, ergo quidam homo est asinus, quæ esset falsa pręmissis existentibus veris. Rursus, si capiantur negatiue & particulariter, cótinget esse conuertibilia, vel vt superius & inferius, & túc falso negaretur vnum de altero in conclusione, cum tamen ex qualitate præmissarum deberet sequi conclusio negatiua. Vt si fiat sic, Quoddam animal non est homo, omne risibile est animal, ex his deberet sequi hæc conclusio, ergo quodam risibile non est homo: quæ quidem esset falsa, præmissæ sñ veræ. Patet ergo ex quo cum tali dispositione aliquando cú præmissis veris stabit conclusio falsa, quod non est secundum formam syllogismi. Omnis quidem dispositio facta sm regulas syllogismorum semper tandem conclusioné syllogizat in omni materia, si præmissæ sint veræ. Secunda regula est, quod in prima figura minor non debet esse negatiua. Cuius ratio est: quia, si aliter fieret accideret fallacia cósequentis, procedendo, s. cum negatione medij de minori extremitate quod quidem est inferius ad negationem maioris extremitatis, quæ est superior ad medium. Vt si fiat sic, Omnis homo est animal: nullus asinus est homo, non sequeretur, ergo nullus asinus est animal. Posset aút vtriusq; regulæ alia communis ratio assignari: quia. s. syllogismi primæ figurę perficiuntur per dici de omni & dici de nullo: his autem pręmissis repugnat maiorem esse particularem, vel minorem negatiuam, vt patet intuenti rationes dictorum principiorum. In secúda figura prima regula est, quod maior debet esse vniuersalis. Cuius ratio est: quia eius syllogismi descendunt à syllogismis primæ figuræ per conuersionem maioris in terminis, & ideo sicut ibi oportet maiorem esse vniuersalam, ita & hic. Vel potest ostendi necessitas huius rugulæ per instantiam in terminis, vt dictú est supra. Nam si maior capiatur particulariter cótinget maiorem extremitatem esse supra medium, & supra minorem extremitatem. Nihil.n.prohibet inferius prædicari de superiori particulariter sumpto, & ita mediú posset prædicari de maiori extremitate particulariter & contingere extrema esse conuertibilia, vel se habere vt superius & inferius, & tunc non sequetur conclusio negatiua vera. Affirmatiua aút non potest sequi, quia in hac figura semper concluditur negatiue. Vt si fiat sic, Quoddá animal non est homo: omne rationale est homo: nó sequitur, quod nullú rationale sit animal. Secunda regula est, quod oportet alteram præmissarum esse negatiuam. quia ex vtrisq; affirmatiuis in secunda figura nihil sequitur. Cuius ratio est, quia, si vtraq; sit affirmatiua, tunc medium erit superius ad extrema disperata, quorum neutrú de altero prædicatur in conclusione. Non.n.sequitur, si aliquod vnum inest duobus, quod propter hoc vnum insit alteri. Posset etiam vnum superius affirmari de duobus inferioribus, quorum vnum esset sub altero, & ita nó posset vnum de altero negari: & ita non sequitur conclusio affirmatiua, nec negatiua, vbi vtraq; præmissarú sit affirmatiua. Sed tunc quęritur si oportet alteram esse negatiuá, quare non determinate maior vel minor, sed indifferenter alteram. Dicitur, quod huius ratio est: quia & non determinato altero medium æqualiter respicit extrema tanquam sub se posita: & ideo quantum ad syllogismum nó refert de quo affirmetur vel negetur. Vtroq; enim modo fit syllogismus, licet diuersimode.

In tertia figura est vna regula, scilicet ꝙ minor semper est affirmatiua, cuius ratio est, quia non sequitur, ꝙ, si aliquod inferius sit repugnans alicui tertio, quod propter hoc & superius: quod oportet fieri hic si minor esset negatiua: quod sic patet. Medium.n.est sub extremitatibus: maior aút est supra medium, & minorem extremitatem, & ideo non oportet, quod idem repugnet maior in conclusione. Vt si fiat sic, omnis homo est animal: nullus homo est asinus: non sequitur, ergo quidá asinus non est animal, & sic nó sequitur conclusio negatiua vera. Item nec affirmatiua, quia potest esse, ꝙ extrema sibi repugnent, vt patet si capiantur hi termini, animal, lapis, homo. Vel potest esse huius ratio, quia tertia figura descendit à prima per conuersionem minoris. Et ideo sicut oportebat ibi minorem esse affirmatiuá, ita & hic. Non autem lateat nos ꝙ aliquando contingit syllogismú contra prædictas regulas concludere veram conclusionem, sed hoc non erit ex necessitate formæ syllogisticę, sed ex necessitate materiæ. quia. s. vel termini sunt conuertibiles, vt qñ concludetur cóclusio affirmatiua, vel repugnantes, vt qñ concludetur negatiua. Addantur autem dictis regulis quædam alię respicientes magis conclusionem ꝙ̃ præmissas: quarú quædam sunt cómunes, quædam propriæ.

priæ. Communes sunt duæ, prima in omni figura, si aliqua præmissa est particularis, oportet conclusionem esse particularem, cuius ratio esse potest, quia, si altera præmissarum est particularis medium conuenit alteri extremitati particulariter in illa pręmissa. Et quia, non est conuenientia inter extremitates nisi per naturam medij non plus cōueniet extremitas cum extremitate particulari q̄ altera extremitas cum medio. Vnde in conclusione oportet extremitatē extremitati conuenire particulariter, sicut in præmissa medium cōueniebat particulariter alteri extremitatum. Idem est, si sit particularis negatiua, quia extremitas disconuenit ab extremitate particulariter in conclusione, sicut mediū ab extremitate in pręmissa. Secunda regula est, si altera pręmissarum est negatiua, oportet conclusionem esse negatiuam, cuius ratio est, quia quę discōueniunt in tertio, oportet ꝙ inter se disconueniant. Cum ergo extremitates disconueniant in medio, quia ꝙ vni conuenit alteri repugnat, necessario inter se disconueniunt. quare, cū conclusio sit ex extremitatibus, oportet vnam ab alia remouere, & sic conclusio erit negatiua, altera præmissarum existente negatiua. Sed præmissarū quædam spectant ad primam figuram, quædā ad secundam, & quędam ad tertiam. Pro prima sunt duæ, Prima est, ꝙ conclusio semper assimilatur maiori in qualitate, & minori in quantitate, cuius ratio est: quia cōclusio est pars maioris quantum ad prædicatū, habet.n. idem prædicatum cum maiori, & minoris quantum ad subiectū, qualitas autē est dispositio prædicati quasi formę, quantitas autem est dispositio subiecti quasi materiæ. Vnde, cum conclusio participet prædicatum à maiori & subiectum à minori assimilatur maiori in dispositione prędicati & minori in dispositione subiecti. Secunda regula est, ꝙ omnia problemata concluduntur per primam figurā: hoc est tam vniuersale quàm particulare, tam affirmatiuum quàm negatiuum. In secunda figura est vna regula, s. ꝙ in ea non concluditur nisi negatiue. Cuius ratio est, quia oportet alteram pręmissarū est negatiuam ostensum est, & quando ita est necesse est conclusionem esse negatiuam. In tertia est vna similiter, s. ꝙ omnis conclusio est particularis & nunquam vniuersalis. Cuius ratio est, quia licet duo conueniant in vno tertio etiā vniuersaliter tertium illis conueniat, non ideo oportet ꝙ illa duo inter se totaliter cōueniant vel sint idem: quod i... est, quia contingit maiorem extremitatem in minus e... quam minorem. Vnde in conclusione maior non prędicabitur de minori vniuersaliter. Vt omnis homo est risibilis, oīs homo est animal, non sequitur, ergo omne animal est risibile, sed bene, ergo quoddā animal est risibile.

Syllogismorum Modalium nonnullæ regulæ

HAbitis ergo regulis cum suis rationibus, quæ rectificant syllogismos de inesse, restat breuiter tangere regulas rectificantes syllogismos de modo. Ad cuius euidētiam sciendum est ꝙ triplex est syllogismus. Quidam constat ex propositionibus simplicis inhærentiæ, de quo dictum est. Quidā constant ex vtraq; præmissa de modo. Quidam ex altera de modo, & altera de inesse, & dicitur syllogismus mixtus. Si ex vtraque modali, aut erit ex vtraq; de necessario, aut ex vtraq; de contingenti. Sub necessario autem intelligitur & impossibile contrariæ sumptum, i. cū negatione apposita verbo. Vnde idem est necesse est esse, & impossibile est non esse. Idem.n. est iudicium vtriusq;. Sciendum etiam, ꝙ hic tam in præmissis quam in cōclusione semper accipitur contingens non necessarium, quod dicitur in contingenti nato, & indefinito, seu ad vtrumlibet. Si ergo fit syllogismus ex vtraq; de necessario saluatis regulis præhabitis in omni figura potest fieri bunus syllogismus concludens de necessario, & per consequens de inesse. Si vero fiat ex vtraq; de contingenti semper fit in prima, seu ambæ sint affirmatiuæ, seu negatiuæ, seu altera tantum, hoc solo excepto, ꝙ si maior sit vniuersalis, cōclusio erit de contingenti, & non de inesse. Si aūt fuerint ex vtraq; negatiua cōuersa minori vel vtraq; in affirmatiuam, erit syllogismus. Est autem sciendum, ꝙ omnes propositiones de contingenti non necessario habent affirmatiuā figuram, & conuertuntur, ad se inuicem affirmatiuę negatiuis & econtra, vt probat Philosophus Primo Priorum. In secunda autem figura ex vtrisq; de contingenti nō fit syllogismus. cuius ratio ex superioribus patet, quia. s. ex puris affir. in secunda figura non est syllogismus. Propositiones autem de contingenti, vt dictum est affirmatiuæ sunt omnes in secunda figura. In tertia vero figura ex vtrisque de contingenti non fit syllogismus nisi vtraque sit particularis. Si vero fiat syllogismus mixtus aut est ex vna de inesse, & altera de necessario, aut ex vna de cōtingenti, & altera de inesse, aut ex vna de necessario, & altera de contingenti. pluribus.n. modis non fit mixto. Sciendum ergo, ꝙ in omni tali mixtione, s. de inesse & contingenti, semper de inesse debet accipi simpliciter, & nō de inesse vt nunc. Dicitur autē propositio de inesse simpliciter, in qua prædicatum per se inest subiecto, seu sit de quidditate eius quantum ad primum modum per se, seu non: sed fluat ex principijs eius, vt cū propria passio dicitur de subiecto quantum ad secundum modum. Dicitur etiam de inesse simpliciter, quando prædicatur ali... accidens commune, quod sequitur totam speciem ... omne tempus, sicut nigredo inest coruo & æthiopi. ...do autem nullo istorum modorum prædicatur ali... ...le subiecto est de inesse, vt nunc, vt hæc, omnis ho... ...mit. Si ergo sit mixtio de inesse & necessarij in prima figura est talis regula, Maiore existente de necessario ... minori de inesse simpliciter & non vt nunc sequitur conclusio de necessario. Si autem ecōuerso fiat. s. maiore de inesse & minore de necessario, sequitur conclusio de inesse, & non de necessario: quorum ratio est, quia, cū conclusio participet cum maiore in prædicato, vt dictū est: ...is autem necessitatis & contingentiæ sit dispositio prædicati in comparatione ad subiectum, conclusio participabit eodem modo: quod nō potest fieri, quando minor est de necessario, & maior de inesse, bene tamen tunc sequitur conclusio de inesse. In plus.n. est inesse simpliciter quàm necessario. Quę.n. necessario insunt, insunt simpliciter, & non econtra. In secunda vero figura est talis regula, vniuersali negatiua de necessario existente, & altera de inesse, sequitur cōclusio de necessario. Si vero aliter fiat nō sequitur de necessario, quia, si affirmatiua fuerit de necessario & negatiua de inesse, sequitur conclusio de inesse, cuius ratio est, quia secūda figura, quantum ad omnes suos modos, descendit à secūdo modo primæ figuræ, in quo maior est vniuersalis negatiua, & in ipsum reducitur vt supra patet. Et ideo sicut ibi oportebat vniuersalem negatiuam, quę est maior, esse de necessario, vt sequeretur talis conclusio, ita in hac figura oportet ꝙ talis negatiua post reductionē in prima sit maior. Ex quo patet, ꝙ in quarto secundæ figuræ non potest fieri vniuersalis mixtio quātum ad conclusionem de necessario, cum non habeat aliquā vniuersalem negatiuam. In tertia

figura

figura est talis regula in modũ affirmationis & negationis, vniuersalis affir. vel neg. existente de necessario sequitur conclusio talis, aliter non. cuius potest reddi eadẽ causa, quæ & supra, quia post reductionem ad primam figuram vniuersalis fiet maior quã oporet in prima esse de necessario. Per quod patet, quod circa primum & secundũ tertiæ fiũt quatuor syllogismi vniuersaliter mixti accipiendo vtrobiq; de necessario. Sequitur de secunda mixtione, s. de inesse & contingentis. Ad cuius euidentiam sciendum, quod vt dicit Philosophus Primo Priorum, contingens capitur vno modo vt etiam necessarium dici tur contingens, i. non impossibile, alio modo vt etiã non necessarium. De his autem duobus modis dicitur cõtingens æquiuoce, sicut de duobus signis significatis. Alio modo capitur vt stat in sua communitate non respiciens hoc vel aliud tantum, sed indifferenter vtrunq;, non tamen quod sit tertium significatum. Et hoc modo captũ dicitur contingens possibile, seu secundum rationem suæ communitatis. Sicut clarius loquẽdo, animal potest capi tribus modis. Vno modo pro rationali, & isti duo modi sunt eius differentiæ. Tertio modo potest considerari nõ pro hoc, aut pro illo tantum, sed pro sua forma vniuersali, inquantum. s. est animal solum. Quod autem necessarium sit contingens probat Philosophus in Libro Peri Her. Quod autem hoc sit sic potest ostendi. De ratione contingentis quod dicitur de necessario & non necessario, est solum, quod habeat potentialitatem ad esse sine positione alterius differentiæ, sicut dicitur de genere. Vtrunque autem dictorum habet hanc potentialitatem, licet æquiuocæ, quia necessariũ habet possibilitatem sem per actui coniunctã, aliud verò distantem ab actu, ideo vtrunq; dicitur contingens. Hoc autẽ necessarium duas habet species. Vna est contingens natum, quod quidem habet causam quare possit esse. Sed quia talis causa aliqñ impeditur est non necessariũ, sicut canescere in senectu te. Alia est contingens infinitum, i. indeterminatum vel incertum siue ad vtrumlibet. Dicitur autem sic, quia nul lam causam habet, quare magis se habeat ad vnã partem quàm ad aliam, sicut habet contingens natum. Aequaliter enim potest esse & non esse. Et de isto dicit Arist. in Libro Peri her. quòd non sequitur ad necessarium.

S. THOM. AQVINATIS TRACTATVS DE SYLLOGISMO DEMONSTRATIVO.

In Quatuordecim capita diuisus.

De syllogismo demonstratiuo quid sit. Cap. 1.

[R]ESTAT nunc dicere de demõstratione. Cum enim sciẽtia sit habitus conclusionis demonstratæ acquisitus ex ipsius speculatione, ad sciendum quid sit scientia, & quomodo acquiratur necesse est scire quid est demonstratio, est aũt demonstratio syllogismus procedens ex veris, necessarijs per se primis, proprijs per se notis, immediatis, & causis conclusionis. Sciendum, quòd demonstrationum quędam est propter quid, & quædam est quia. Vnde dicta diffinitio solũ con uenit demonstrationi propter quid. In prædicta autem diffinitione quædam sunt, quę pertinent ad formam demonstrationis in hoc, quod dicitur esse syllogismus, quædã sunt quę pertinent ad materiam demonstrationis, s. quod sit procedens ex veris necessarijs, &c. Vnde primo exponã particulas pertinentes ad materiã, de qua est demonstratio, secundo ponam ea quæ pertinent ad eius formam, s. qua figura vel modo talis syllogismus debeat fieri. Quod enim demõstratio procedat ex veris necessarijs, & c. hoc potest patere per finem suum, qui est scire. Cum. n. scire nihil aliud sit quã cognoscere causam alicuius rei, & non solum causam vt causa est, sed vt est causa illius rei actu. Cognoscere enim causam alicuius rei, & non cognoscere effectum eius esse in actu est cognoscere effectum in vir tute, & hoc autem non est scire effectum simpliciter, sed est scire solum secundum quid. Etiam, quia scire est per certitudinem cognoscere, oportet prædictum effectum necessario semper ad illam causam sequi. Conclusio ergo demõstrationis, cuius habitus est scientia seu scire habitualiter, oportet quod procedat ex talibus præmissis, quæ sint veræ & necessariæ causæ conclusionis.

Quid sit dici de omni, per se, primo, seu vniuersaliter. Cap. 2.

AD inuestigandum autem dictas particulas diffinitionis demonstrationis pertinentes ad materiã, de qua est demonstratio, præminenda sunt quędam necessaria. Quia enim præmisse demonstrationis sunt vniuersales, ideo oportet scire quid est dici de omni, & quia in eis prędicatũ dicitur per se de subiecto, ideo oportet scire quid est per se, & quid primo. Est autẽ dici de omni, vt hic sumitur, quãdo nihil est sumere sub subiecto, de quo non dicatur prædicatũ, nec est sumere aliquod tempus, in quo prædicatum tali subiecto non con ueniat. Hęc est autem differentia inter hoc dici de omni, & illud quod in tractatu syllogismi dictũ fuit. Nam ibi sumebatur dici de omni quãdocunq; aliquid prædicatur vniuersaliter de aliquo subiecto, siue subiecto insit prædicatum necessario & omni tempore, siue contingenter, vt nunc. Vnde in illa propositione, omnis homo currit, saluatur hoc modo dici de omni. Sed nunc sumitur dici de omni de eo quod semper inest subiecto, vt omnis homo est animal, nõ enim est dare aliquod tempus, in quo homo non sit animal. patet ergo de dici de omni.

Per se aũt dicitur quadrupliciter. Primo modo quando prædicatum est diffinitio, vel aliqua pars diffinitionis ipsius subiecti, vt omnis homo est animal rationale mortale, vel omnis homo est animal. Secundo modo di citur per se, quando prędicatum est propria passio ipsius subiecti, in cuius diffinitione ponitur subiectum, vt omnis homo est risibilis. In diffinitione enim risibilis ponitur homo, nõ vt pars eius essentialis, sed vt aliquid extra essentiam suam, sine quo cognosci non posset. Cum enim esse accidẽtis dependeat à subiecto, oportet quòd diffinitio, quę significat esse ipsius, contineat in se subiectum, tertio modo dicitur aliquid esse per se quod significat aliquid solitarium, sicut singulare, quod est in genere substantiæ, vt sortes & Plato. Album vel ambulans isto modo non dicitur per se, cũ non intelligatur aliquid solitarium per se existens. Dicendo enim, album, dico

accidens & subiectum, sed cum dico sortes, dico aliquid solitarium, & sic dicitur per se. Sciendum est autem, ꝙ iste modus non est modus prædicandi per se, sed est modus essendi. Quarto modo prædicatur aliquid per se, quãdo aliquid dicitur de aliquo, quod est immediata & necessaria causa ipsius, sicut dicimus ꝙ interfectus interfectione interijt. Interfectio enim est immediata & necessaria causa ipsius interitus, & sic patet de per se.

Primo autem dicitur aliquid prædicari, quando prędicatum & subiectum ita sunt adæquata, vt prædicatum non posit inueniri extra subiectum, nec subiectum extra prædicatum, sicut cum dicimus, homo est risibilis. Ita enim se habet risibile ad hominem, ꝙ de quocunque dicitur risibile de eodem dicitur & homo, & econuerso. Vnde dicendo, sortes est risibilis, licet modo risibile prędicetur de sor. in secũdo modo dicendi per se, non tamẽ prædicatur primo, quia de pluribus prędicatur quàm de sorte. Philosophus tamen hęc quod dictum est prędicari primo vocat vniuersale, nõ tale vniuersale, de quo in primo tractatu dictum est, sed quia prædicatum de subiecto, & subiectũ de prædicato potest vniuersaliter prædicari. Ex his patet quomodo se habent ista tria. s. dici de omni, per se, & vniuersale.

Nam omne quod primo seu vniuersaliter prędicatur, prædicatur per se, non tamen econuerso. Risibile enim primo per se prędicatur de homine, Licet autem risibile prædicetur per se de sorte, non tamen prędicatur primo. Similiter etiam quod per se prędicatur, dicitur de omni, non tamen omne quod dicitur de omni, dicitur per se. Nam dicendo, omne animal est homo, est prędicatio de omni, non tamen per se.

Quòd demonstratio procedit ex veris & necessarijs. Cap. 3.

HIs visis videamus partes diffinitionis demonstrationis suprapositæ. Dicitur enim ibi, ꝙ demonstratio procedit ex prçmissis veris. Quod sit verum, dictum est supra. Ad hoc autem, ꝙ conclusio sit vera ex præmissis, sicut ex causis, oportet præmissas esse veras. Licet enim ex falsis posit cõcludi verum, [illegible] veritas conclusionis est præmissis. Dicimus enim omnis homo est lapis, omnis margarita est homo, ergo omnis margarita est lapis, cõclusio modo est vera, licet prçmissæ sint falsæ. Et quia omnis causa asimilat sibi effectum, falsitas dictarum propositionũ non potest esse causa veritatis conclusionis, & ideo in primo Priorum dicit philosophus, quòd verum concluditur ex falsis non propter quid, sed quia. Patet ergo, quòd demonstratio procedit ex veris. Deinde dicitur ꝙ demonstratio procedit ex præmissis necessarijs, quę autem sit propositio necessaria dictum est in tractatu syllogismorum. Notandum quòd cõclusio demonstrata oportet ꝙ sit necessaria. Si enim scientia dicit certitudinem, quæ non potest esse de contingentibus vt contingentia sunt, sed solũ de necessarijs oportet quòd conclusio, cuius habitus est scientia, sit necessaria. Hoc supposito sciendum est, quòd licet conclusio necessaria posit concludi ex præmissis contingentibus, vel ex altera ad minus, vt supradictum est, non tamen potest sciri ex præmissis contingentibus, sed ex necessarijs. Si enim scire vt supradictum est, est causam rei necessariam cognoscere, si medium contingenter se habebit ad extremitates, non erit ei necessariũ, & per consequens poterit remoueri conclusione necessaria stante, non ergo erit causa conclusionis. Ad hoc ergo quòd sit causa conclusionis necessario debet se habere ad ambas extremitates, & sic ambæ premissæ erunt necessariæ. Patet ergo ꝙ demonstratio ꝓcedit ex prçmissis necessarijs.

Quòd demonstratio procedit ex præmissis, in quibus est per se, & non per accidens. Cap. 4.

DEinde dicitur, quòd demõstratio procedit ex his quæ sunt per se, & non per accidens. Sciendum, ꝙ in demonstratione affirmatiua potissima medium est diffinitio subiecti, simul sumpta cum diffinitione passionis. Vnde in maiori propositione passio prædicatur de diffinitione subiecti, in qua exprimuntur principia ipsius passionis. Vt enim in primo tractatu dictum est subiectum cõparatur ad primam passionem non solum in ratione causæ materialis, sed etiã in ratione causæ efficientis. Diffinitio ergo subiecti simul sumpta cũ diffinitione passionis exprimit causam efficientem ipsius passionis immediatam & necessariam, hæc aũt est quartus modus dicendi per se vt supradictum est, in minori autem propositione prędicatur diffinitio de subiecto, & hæc est primus modus dicendi per se. In cõclusione vero prædicatur propria passio de suo subiecto, & hæc est secundus modus dicendi per se. Verbi gratia, si vellemus demonstrare, quòd omnis quaternarius numerus est par, sic fit. Omnis multitudo mensurata per vnum, cuius per se non est mediũ est par, sed omnis quaternarius numerus est talis multitudo, ergo omnis quaternarius numerus est par. Hic subiectũ est quaternarius numerus, passio vero eius est par, seu paritas, medium vero, quod fuit sumptum, dicit diffinitionem numeri, quæ est multitudo mensurata per vnũ, & dicit diffinitionem paris, quia [illegible] secundum se non est medium. In maiori propositione passio prædicatur de diffinitione subiecti, in qua [illegible]mitur diffinitio sua, & sic est quartus modus dicendi per se. In minori propositione diffinitio subiecti prędicatur de suo subiecto, & sic est primus modus dicendi per se. In conclusione vero prædicatur propria passio de suo subiecto, & est secundus modus dicendi per se. Patet ergo quòd demõstratio procedit ex his quæ sunt per se. Ratio communis huius fit sic. Syllogismus, qui procedit ex necessarijs, non procedit ex his quæ sunt per accidens, sed ex his, quæ sunt per se, sed vt dictum est, demonstratio procedit ex necessarijs, ergo demonstratio procedit ex his quæ sunt per se.

Quòd demonstratio procedit ex primis & immediatis. Cap. 5.

DEinde dicitur, ꝙ demonstratio procedit ex primis. Vbi nota, quòd in demõstratione potissima prædicatur propria passio de subiecto in conclusione. In præmissis autem vel prædicatur diffinitio de subiecto, vel ꝓpria passio de diffinitione subiecti & sua. Hæc autem omnia conuertibilia sunt, & hoc est prædicari primo, vt supradictum est. Et propter hoc demonstratio superius posita non est potissima, concluditur. n. par de numero quaternario, in plus. n. se habet par, quàm numerus quaternarius, quia dicitur de senario, octonario, & cæteris. Conuenit autẽ par adæquate alicui communi numero, qui est innominatus, & de illo si haberet

nomen

nomen prædicatur per se & primo, & de illo posset fieri demonstratio potissima. Sicut dicimus, quòd habere tres angulos æquales duobus rectis, conuenit per se primo triangulo, quia conuertuntur. Omnis enim triangulus habet tres angulos, & omne habens tres angulos est triangulus. Non autē conuenit isocheli primo, quia non omne habens tres angulos est isocheles. Tales propositiones demōstrationum sunt immediatę. Mediata enim propositio est illa, in qua prędicatum inest subiecto propter aliquid prædicatum, quod subiecto per prius conuenit sicut risibile forti, quia per prius conuenit homini. Immediata autem propositio est illa, in qua prędicatum non propter aliud conuenit subiecto sic risibile conuenit diffinitioni hominis, & omnis propria passio diffinitioni sui subiecti & suæ. Patet ergo quòd demonstratio procedit ex primis principijs & immediatis. Sciendum quòd differt primum, & immediatum. Nam non omne quod primo inest dicitur immediatum. Risibile enim primo inest homini, sed non immediate, quia per prius inest diffinitioni hominis, & suæ aliter diffinitio non esset medium ad concludendum risibile de homine. Similiter etiam non omne quod immediate inest, primo inest, homo enim immediate inest forti, nō tamen primo, quia de pluribus dicitur homo quàm fortes. Vnde pręmissæ demonstrationis oportet quòd vtrunq; habeant. Sciendum etiam, quòd cum prima principia in demonstratione aliquando sint mediata, quia per aliquod medium possunt demonstrari, tamen demonstrator accipit ea vt immediata & indemōstrabilia. Non enim sunt demonstrabilia in illa scientia, de qua est demonstratio, sed in scientia superiori, & ideo licet habeant medium, tamen accipiuntur vt immediata.

Quod demonstratio procedit ex proprijs, & non ex Extraneis, nec ex communibus. Cap. 6.

DEinde dicitur, quòd demonstratio procedit ex proprijs. Vbi nota, quòd proprium aliquando dicitur esse aliquid, quia non est extraneum, & aliquando dicitur esse proprium, quia non est commune. Vtroq; autem modo procedit demōstratio ex proprijs, quia non ex extraneis, nec communibus. Quod autem non procedat ex extraneis sciendum, quòd in demonstratione sunt tres termini, sicut in quolibet syllogismo, scilicet maior extremitas, quæ est propria passio, minor extremitas, quę est subiectum, & medium, quod est diffinitio subiecti cum diffinitione passionis. Si autem medium esset extraneum à maiori vel minori extremitate, quòd scilicet non esset diffinitio vtrunque comprehendens, tunc maior extremitas non pręedicatur de eo per se, nec ipsum de subiecto per se prædicaretur, sed probatū est, quòd in maiori propositione maior extremitas prædicatur per se de medio in quarto modo dicendi per se, & in minori propositione prędicatur medium de minori extremitate per se in primo modo dicendi per se, ergo nullo modo demonstratio procedit ex extraneis, sed ex proprijs. Sciendum, quòd licet in demonstrationibus non sit descensus ex vno genere in aliud genus extraneū, tamen nihil prohibet aliquando subiectū vnius demonstrationis contineri sub subiecto alterius demonstrationis, & contrahere illud. Verbi gratia, dato quòd demonstraretur hæc passio, scilicet sensitiuū per diffinitionem animalis de ipso animali, si eadem passio demonstraretur de homine per idem medium vel per medium contractum ad diffinitionem hominis, tunc vna demonstratio fieret sub alia demōstratione, & esset subiectum sub subiecto. Sciendum etiam est, quòd talis contradictio aliquando est in eodem genere simpliciter, sicut dictum est de animali & de homine, quia aliquando contrahitur ad hominem per aliquam differentiam extraneam, aliquando vero talis contractio seu descensus fit in eodem genere secundum quid, quia subiectum contrahitur per differentiā extraneam, sicut visuale est extraneum à genere lineæ, & sonus est extraneus à genere numeri. Vnde linea, quæ est simpliciter subiectum Geometriæ, & linea visualis, quæ est subiectū perspectiue, non sunt simpliciter vnius generis, sed solum secundum quid, & similiter se habet de numero, qui est subiectum Arithmeticæ, & de numero sonoro, qui est subiectum Musicæ. Et ideo, quando ea, quæ sunt lineæ simpliciter, applicantur ad lineā visualem fit quoddammodo descensus in aliud genus. Vnde in demonstratione, quæ fit in scientia perspectiua, & in Musica proceditur quodammodo ex principijs extraneis. Patet ergo qualiter demonstratio procedit ex principijs seu præmissis proprijs, & non extraneis. Quod etiam procedat ex proprijs, & non ex communibus, sciendum, quòd in demonstratione quædam principia concurrunt actualiter, quædam vero virtualiter. Quędā vero principia dicuntur dignitates, seu communes animi conceptiones, quia ita naturaliter intellectus noster inclinatur per lumen suum ad ea cognoscenda, quòd statim cognitis terminis cognoscit illa principia, vt omne totum est maius sua parte. Nam statim, quòd ratio cognoscit, quid est totum, & quid est pars cognoscit hoc esse verū, scilicet omne totum est maius sua parte. Ista autē principia seu propositiones primæ sunt maius & minus communia. Vnde illud principium commune, de quolibet dicitur esse vel non esse, est commune in omni ente, sed istud principium, omne totum est maius sua parte, solum conuenit enti corporeo, & non substantijs separatis, quæ nec totum habent, nec partem, & sic se habet de multis alijs. Vnde dicta principia non intrant actu demonstrationes, quæ fiunt in scientijs, sed virtute, quando enim dico quancunq; propositionem, primum intrat in eam virtute. Cum enim dico, Petrus currit, certum est, vel quia homo est, vel non est, ergo hoc principium, scilicet de quolibet dicitur esse vel non esse, virtute est in qualibet præmissarum demonstrationis, & sic est de alijs principijs minus communibus respectu demonstrationum, in quibus sunt virtute. Vnde dicere, quòd demonstrationes non procedunt ex his principijs virtute, falsum est. Sed dico, quòd talia principia communia actu non intrant demonstrationem. Vnde illæ, qui voluit demonstrare quadraturā circuli per principia communia sic aguēdo, Vbi inuenitur maius & minus ibi inuenitur æquale, sed inuenitur quadratum maius circulo & minus circulo, ergo inuenitur æquale male demonstrauit. Ratio est. Nam vt supra probatum est, demonstratio procedit ex primis & immediatis, sed vtendo istis principijs, ambæ propositiones demonstrationis non erunt immediatæ & primę, quoniam esse maius vel minus circulo non solum conuenit quadrato, sed etiam triangulo & multis alijs figuris, non ergo in ista propositione est primum, seu quod primo inest. Nec est immediata, quia per multa media posset hoc probari, non ergo ex talibus procedit demonstratio. Alia vero principia demonstrationis

tionis sunt, quæ actu intrant demonstrationẽ, quę etiam dicuntur positiones, suppositiones & diffinitiones. Ad sciendũ autem hæc nomina, nota, quòd quicquid in demonstratione ante cõclusionem ponitur dicitur positio, eo, quòd posita est ante conclusionem. Positionum autẽ quædam non assumunt esse vel non esse, & talis est diffinitio, non enim dicitur diffinitio ista, homo est animal rationale mortale, sed diffinitio solum est hoc, scilicet animal rationale mortale, sine hoc ꝙ addatur sibi esse vel non esse, & talis diffinitio est positio. Aliquando positio assumit esse vel non esse, vt cum dicimus, homo est animal rationale mortale, & hęc dicitur suppositio. Sciendum, quòd tales suppositiones non sine causa dicuntur suppositiones. Vbi nota, quòd propositio per se nota dicitur, in qua prædicatum est de ratione subiecti, tales autem debent esse præmissę demonstrationum, vt infra dicetur. Sciendum, quòd aliquarum propositionum termini sunt in communi omnium notitia, vt sunt ens, verum, bonum, vnum, aliquid, & res, & huiusmodi quæ pertinent ad primas conceptiones intellectus, quæ statim vt audiuntur cognoscuntur. Vnde propositiones, quę ex eis fiunt, non solum sunt per se notæ in se, sed etiam quo ad nos, vt de quolibet dicitur esse vel non esse. Vnde tales non dicuntur suppositiones. Aliæ vero propositiones sunt in quibus licet prædicatum sit de diffinitione subiecti, & tamen diffinitio subiecti non est omnibus nota, & per consequens non est omnibus notum, quòd prædicatum sit de eius diffinitione, sicut ista, omnes anguli recti sunt æquales. Aequale enim est de diffinitione anguli recti. Est enim angulus rectus, qui causatur ex linea recta perpendiculariter cadente super lineam rectam, ita quòd ex vtraque parte anguli reddantur æquales. Quia ergo non omnes hoc sciunt, scilicet quòd æquale [illegible] diffinitione anguli recti, ideo hoc supponitur, & p[illegible] hoc dicitur suppositio. Alio modo propositio de[illegible]strationis potest dici suppositio. Nam quædam [illegible]tiones sunt, quæ probantur per principia superi[illegible]tiæ, vt infra ostendetur, & ideo inferior scientia op[illegible] quòd supponantur. Et quia ex talibus princip[illegible]missis proprijs procedit demonstratio, quia [illegible] in ea, ideo procedit ex proprijs, nõ ex cõmunibus. [illegible] ergo quomodo demonstratio procedit ex proprijs, &

Quòd demonstratio procedit ex per se notis. *Cap. 7.*

DEinde dicitur, quòd demõstratio procedit ex per se notis. Per se nota enim dicũtur propositiones, in quibus prędicatum est de diffinitione subiecti, vel immediate causatur ex principijs eius. Sed ea, ex quibus procedit demonstratio, sunt huiusmodi. nam in maiori propositione prædicatur propria passio de diffinitione subiecti, & sua, quæ est immediata causa sui, seu exprimit immediata principia eius, in minori vero prædicatur diffinitio de subiecto, ergo demonstratio procedit ex per se notis. Sciendum, quòd quædam propositiones sunt per se notæ in se, & non quo ad nos, sicut hæc, omnis febricitans habet pulsum excitatum. Licet enim hoc sit notum in se, quia febris est causa excitationis pulsus, tamen non est per se notum quo ad nos, sed econuerso cognoscimus febrem per excitationem pulsus. Ex talibus autem per se notis, non procedit demonstratio. Si enim propter quod vnumquodq; & illud magis, propter præmissas autem innotescunt nobis cõclusiones, ergo oportet quòd præmissæ sint nobis magis notæ. Vnde cõclusiones nullo modo possent nobis fieri notę nisi pręmissæ essent nobis magis notę. Demonstrationes autem fiunt, vt cõclusiones fiant nobis notæ, ergo demonstrationes procedunt ex notioribus quo ad nos. Quędã autem propositiones sunt per se notę & in se quo ad nos, vt omnis numerus, cuius per se non est mediũ, est par, quia omnis numerus, qui non habet secundum se medium, dicitur par, & econuerso, & ex talibus procedit demonstratio. Patet ergo, ꝙ demonstratio procedit ex per se notis & notioribus nobis. Ex prædictis potest cõcludi, quòd demonstratio & scientia, quę est habitus cõclusionis demonstratæ, semper fit de incorruptibilibus & sempiternis. Vbi enim saluatur dici de omni, oportet ꝙ illud sit incorruptibile & sempiternum. Sicut enim supra dictũ est, dici de omni dicitur, quod non aliquando inest, & aliquando non inest, semper inest, corruptibilia aũt non sunt semper in eis, ergo non saluatur dici de omni, sed solum in sempiternis. Sed in demonstratione potissima, quæ habet ambas propositiones vniuersales, saluatur in omnibus dici de omni, ergo demonstratio est de incorruptibilibus & sempiternis. Apparet etiam ꝙ diffinitio est sempiternorum. Licet enim incorruptibilia diffiniantur, non tamen diffiniuntur inqoantũ corruptibilia sunt. Solum.n. particularia sunt corruptibilia, particulare autem non diffinitur. Vnde diffinitio est corruptibilium per accidens, sempiternorum autem est per se. Sciendũ, ꝙ quędam sempiterna seu ęterna, vt ad propositum demonstrationis pertinet, non sunt semper secundum tempus, sunt aũt per compositionem ad causam. Quia nunquam deficit quin posita [illegible] causa ponatur effectus, sicut defectus solis nunquam deficit quin interposita luna inter nos & solem sit, tamen defectus solis non est semper [illegible]unc. Quędam vero non sunt semper, nec per comparationem ad tempus, nec per comparationem ad causam, quæ impediri potest. Non enim semper ex semine hominis generatur homo cum duobus oculis, sed quan[illegible] deficit propter impedimentũ causę agentis vel materiæ. In vtrisq; autem sic ordinandæ sunt demonstratio[illegible] ad hoc ꝙ sint ex sempiternis, vt ex vniuersalibus pro[illegible]itionibus inferatur conclusio vniuersalis, remouendo illa, in quibus potest esse defectus vel ex parte temporis vel ex parte causæ. Patet ergo quòd demonstratio [illegible]it ex sempiternis tam in præmissis quàm in conclusione. Scientia ergo, quæ est habitus conclusionis demonstrationis, est ex sempiternis.

Quòd demonstratio procedit ex causis conclusionis. *Cap. 8.*

DEinde dicitur, ꝙ demonstratio procedit ex causis conclusionis, quod dupliciter potest intelligi. Vno modo, quòd præmissæ sint causa quòd maior extremitas insit minori, & hoc non solum est verum in demonstratione, sed etiam in omni syllogismo, in quo ex veris concluditur verum. Vnde in isto syllogismo, scilicet omnis homo currit, sortes est homo, ergo sortes currit, dato quòd hoc sit verum. [omnis homo currit, & sortes est homo, sequitur necessario vt effectus, quòd sortes currit. Alio modo intelligi potest ꝙ pręmissæ sint causa conclusionis, quia in eis continetur causa tam subiecti quam etiam prædicati ipsius conclusionis, & sic hoc solum conuenit demonstrationi. Sciendum quòd, quia vt supra dictum est, scire propter quid, est causam rei cognoscere,

gnoscere, medium autem, quod est in demonstratione, quæ est syllogismus faciens scire, est diffinitio subiecti & passionis, omnis autem bona diffinitio datur per aliquam causam, ergo medium, quod stat in præmissis, est causa subiecti & passionis, aliter tamen sub ecti, & aliter passionis. Vbi sciendum est, quòd cum quatuor sint causæ, scilicet materialis, formalis, efficiens, & finalis, à qualibet harum potest sumi diffinitio. verbi gratia, dicendo domus est cooperimentum cum lapidibus, cemento, & lignis, est diffinitio per causam materialem. Si vero dicatur. Domus est cooperimentum quadratum longum, & altum, erit diffinitio per causam formalem, si vero dicatur domus est cooperimentum factum ab artifice cum martellis, tegulis, & plumbo, erit diffinitio per causam efficientem. Si vero dicatur, domus est cooperimentum prohibens nos à pluuijs, frigore, & calore, erit diffinitio per causam finalem. Cum ergo subiectum per tot causas possit diffiniri, mediũ quod est eius diffinitio, vt dictum est, se habebit ad illud in habitudine tot causarum. Respectu vero passionis habet se medium in habitudine duarum causarum, scilicet materialis & efficientis. Subiectum enim vt dictũ est, comparatur ad propriam passionem, & vt subiectum & vt efficiens, & eodem modo se habet diffinitio subiecti respectu passionis. Sciendũ, quòd quia causæ habent ordinem adinuicem ex vna sumitur ratio alterius. Ex forma enim sumitur ratio materiæ, quia talem oportet esse materiam qualem forma requirit. Efficiens autem est ratio formę: quia enim omne agens agit sibi simile, oportet ꝙ secundum modũ agentis sit modus formæ, quæ ex actione sequitur. Ex fine vero sumitur ratio efficientis, quia omne agens agit propter finem, oportet ergo, quòd diffinitio, quæ sumitur à fine, sit ratio, & causa probatiua aliarum diffinitionum, quæ sumuntur ex alijs causis. Et quæ sumitur ab agente, aliarum duarum. Et quæ sumitur à forma, eius quæ sumitur à materia, ideo diffinitio, quæ sumitur à materia, potest demonstrari per causam finalem, & sic de alijs. Et propter hoc dicit Philosophus Primo Posteriorũ, quòd diffinitio vel est cõclusio demonstrationis, s. quando est per talem causam, quæ concludi possit ex diffinitione, quæ fiat per aliam causam. Vel est principium demonstrationis, s. quando est econuerso ex causa, quæ sit ratio & causa probatiua alterius. Vel est demonstratio sola positione seu ordinatione differens, s. quãdo tales duas causas comprehendit. Et sic patet de partibus diffinitionis demonstrationis, quas continet eius materia.

Quòd demonstratio potissima affirmatiua fit solum in prima figura & in primo modo eius. Cap. 9.

NVnc restat dicere de eius forma. Nam in eius diffinitione dictũ est quòd est syllogismus. Vbi nota, quòd demonstratio aliquãdo est affirmatiua, aliquando negatiua. Demonstrationum autem tam affirmatiuarum quàm negatiuarum, quędam sunt potissimæ, quædam vero non potissimæ. Potissimæ dicuntur illæ, in quibus obseruantur omnia illa, quæ de demonstratione dicta sunt nullo omisso, si vero aliquid omitteretur non esset potissima. Vnde videndum est in quibus figuris fiant demonstrationes potissimæ, & primo affirmatiuæ. Sciendum, quòd demonstratio potissima affirmatiua debet fieri solũ in prima figura, & in primo modo eius. Quod sic potest patere. Nam in ea figura & in eo modo eius demõstratio debet fieri propter quid, vbi medium est causa passionis & subiecti, ita ꝙ præmissæ sint per se, in quibus conuenienter potest medium assignari causa passionis & subiecti. Sed hoc non potest fieri nisi in prima figura. nam in secunda figura non concluditur affirmatiua, in tertia vero figura & si concludi potest affirmatiua, tamen quia medium in vtraq; propositione subijcitur, in minori propositione, in qua subiectũ prædicaretur de sua diffinitione, non esset prædicatio in aliquo modo dicendi per se, quod nõ contingit in prima figura, in qua in minori propositione prædicatur diffinitio de subiecto. vt dictum est, ergo in sola prima figura fit demonstratio potissima affirmatiua. Etiam oportet quòd fiat in primo modo eius, vt enim supra dictũ est in demonstratione potissima tam in præmissis quàm in conclusione saluatur dici de omni & primum, quod non posset fieri nisi omnes essent vniuersales, sed hoc solum fit in primo modo primę figurę, ergo solum in eo potest fieri demonstratio potissima. Demonstrationes vero nõ potissimæ possunt fieri & in tertio modo primæ figuræ, & in tertia figura in modis concludentibus affirmatiuã. Patet ergo in qua figura & in quo modo potest fieri demonstratio potissima affirmatiua.

Quòd demonstratio potissima negatiua debet fieri in secundo modo. secundæ figuræ. Cap. 10.

AD sciendum autem qualiter debeat fieri demonstratio potissima negatiua videamus, vtrum talis demonstratio possit esse. Dico, quòd licet in demonstratione negatiua non possint esse, nec seruari omnia supradicta de de demõstratione, non. n. potest ibi propositione negatiua aliquid per se prædicari, cum dicantur fit affirmatiuę, nõ sufficit in tali demonstratione, quòd præmissæ sint necessarię, & immediatę. Qualiter aũt tam affirmatiuæ quàm negatiuę sint necessarię dictum est in tractatu syllogismorum, & qualiter affirmatiua sit immediata dictũ est supra. Restat ergo dicere qualiter negatiua sit mediata, vel immediata. Notandum, ꝙ quando aliquid negatur de aliquo & econuerso, & de altero termino aliquid potest vniuersaliter prædicari, de quo alter terminus potest negari, tunc propositio vniuersalis negatiua formata ex primis duobus terminis potest demonstrari mediante illo, qui prædicatur vniuersaliter affirmatiue de altero illorum terminorum. Verbi gratia homo potest negari de lapide & econuerso, vt nullus homo est lapis, & quia de homine potest prædicari aliquid vniuersaliter, scilicet animal, dicimus enim omnis homo est animal, & de animali potest negari lapis, ergo illa propositio, scilicet nullus homo est lapis est mediata. Potest enim probari per medium sic, nullum animal est lapis, omnis homo est animal, ergo nullus homo est lapis. Et idem sequitur, si aliquid potest prædicari vniuersaliter de lapide, quòd possit negari de homine vel de quo posset homo negari. Erit ergo propositio negatiua immediata, quando duo termini negati abinuicem ita se habebunt, quòd neuter eorum habebit aliquid, quod de ipso vniuersaliter prædicetur, quod ab altero termino negari possit, vel ille terminus ab eo, verbi gratia, nulla substantia est quantitas, ista est immediata, nullus enim terminus potest vniuersaliter prædicari de substantia, qui negatur de quantitate, de substantia, enim prædicatur

vt vniuersaliter ens, quod tamen non negatur de quantitate. Similiter etiam duę diffinitiones duarum specierum sub aliquo genere immediate contentarum faciunt propositionem negatiuam immediatam, vt est ista, nullum animal rationale mortale est animal irrationale mortale, animal enim rationale mortale est diffinitio hominis, animal vero irrationale mortale est diffinitio bruti, brutum autem & homo immediate sunt sub animali. Et idem erit de duabus differentijs ex opposito diuidentibus idē genus, vt nullum rationale est irrationale. Secus autem est de speciebus per illas differentias constitutis, vt nullus homo est brutum, quia supra hominem est aliquid quod posset negari de bruto, scilicet rationale, & supra brutum est aliquid, quòd posset de homine negari, s. irrationale, ideo sunt immediatę, licet nō proprie posit dici quòd rationale sit supra hominem, nec irrationale supra brutum, & ideo non proprie sunt mediatæ. His habitis statim potest sciri qualiter fiat demonstratio negatiua, & in qua figura. In tertia enim figura, quia non concluditur vniuersalis negatiua, in ea non potest fieri talis demonstratio potissima. Vnde, quia in prima & secūda figura potest concludi vniuersalis negatiua, in vtraq; potest fieri talis demonstratio non concludens, sed potissima solū potest fieri secundo modo secundæ figuræ. Ratio est, quia licet scientia sit de vero, non tamen de omni vero, quantumcunq; syllogizetur ex immediatis. Vnde dicendo sic, omnis habitus est qualitas, omnis virtus est habitus, ergo omnis virtus est qualitas, licet talis conclusio sit vera, & ex veris & immediatis & necessarijs, & per se nō tamen per se ea causabitur scientia, sed in demonstrationibus affirmatiuis solum causatur scientia ex c... sionibus veris, quarum pręmissæ sunt verę, & imm... tæ & huiusmodi, vt dictum est, sunt in quarum co... sionibus prędicatur propria pasio de subiecto pro... Sic etiā in demonstratione negatiua nō causabitur ... tia ex habitu eius conclusionis, dato quòd conclusi... vera, & cōcludatur ex immediatis nisi propria pas... re negetur de eo quòd non est sibi subiectum. Vel ... quòd non exprimit causam suam, sicut exprimit ... tio proprij subiecti, & talis vere erit demostratio ... ma, hæc autem non poterit fieri ex propositionib... mediatis nisi in secundo modo secūdæ figurę sic. ... risibile est animal rationale ad apprehensionem c... nientis emittens spiritum dilatandoos, sed nullu... rationale est tale animal rationale ad apprehēsionem, &c. ergo nullum irrationale est risibile. Certum est, ꝙ maior est immediata. nam in ea prędicatur diffinitio pasionis & subiecti de ipsa pasione. Minor etiam est immediata, vt dictū est. In conclusione vero remouetur pasio ab eo, quòd non est sibi subiectum. Hoc autem non posset fieri in prima figura, nec in primo modo secundę figuræ. Si enim in prima figura diceretur sic, nullum irrationale est risibile, omne brutum est irrationale, ergo nullum brutum est risibile, tunc maior non esset immediata. Et si fieret syllogismus in primo modo secundæ figuræ, licet præmissæ possent esse immediatæ, non tamen concluderetur remouendo pasionem à subiecto, sed econuerso sic. Nullum irrationale est animal rationale, sed omne risibile est animal rationale, ergo nullum risibile est irrationale. Potest etiam fieri demonstratio particularis negatiua in quarto modo secundæ figuræ. Et sic patet de forma demonstrationis in quibus figuris, & modis fieri debeat. Patet ergo de demonstratione propter quid.

Quòd demonstratio Quia procedit ab effectu ad causam, vel à causis remotis ad effectum. C...

NVnc dicendū est de demōstr... mo vidēdum est quid signif... uod dicitur propter quid, & qu... ...ci tur quia. Notandum, ꝙ de re quar... quid est, an est, quia est, & propter ... quæ intelligenda sciendum est, ꝙ cum sc... vero rum, verum autem & ens conuert... rgo erit scientia. Vt autem dictū est in tr... dicamentis duplex esse inuenitur in rebus, ... essentiæ, & esse actualis existentię, & quia esse essentię dicitur quidditas seu quid est res, ideo cum scimus esse essentiæ alicuius rei, dicimur scire quid est de ipsa. Esse autem actualis existentiæ aliter se habet in substantia & alter in accidente. Quia enim accidentis esse est inesse, scire autem esse actualis existentiæ subiecti est solū scire quòd actu sit, & hoc est scire de ipso an est. Sed scire de accidente esse actualis existētiæ est scire de ipso, quia est. Vnde scire quia est, nihil aliud est quam scire hoc inesse huic. Et quia aliquando aliquid inest alicui propter aliquam causam, ideo scire illam causam est scire propter quid. Patet ergo quòd scire quia est, de aliqua re, est scire ipsam inesse alicui ignorādo causam quare insit, scire autem propter quid est scire aliquam rem inesse alicui, & scire causam quare sibi insit. Demōstratio ergo propter quid est illa, in qua manifestatur causa quare prędicatū inest subiecto in conclusione. Demonstratio vero quia dicitur illa in qua concluditur aliquid inesse subiecto alicui, non tamen assignatur causa quare sibi inest. Vt autem dictū supra ad demōstrationem propter quid requiritur ... cedat ex causis, & ex mediatis. Non enim sufficit scire causam, sed quoniam est causa eius quod scitur, si erit causa immediata. Demonstratio ergo quia, erit vel quia non procedit ex causis, vel quia non procedit ex immediatis, sed ex causis remotis. Quantū ad primum sciendum, quòd, vt dictum est, demonstratio dicitur causa inscicendi, s. vt per præmissas nobis innotescat cōclusio, aūt fieri non posset, nisi præmissæ essent nobis notiora, & hoc est necessarium, vt. s. demonstratio procedat ex notioribus quo ad nos. Contingit aūt aliquando vt immediatus effectus sit nobis magis notus quàm causa, ideo in talibus oportet demonstrationem procedere ab effectu ad causam, verbi gratia, moueri & sentire est immediatus effectus habentis animam sensitiuā, & est magis notū nobis quòd aliquid moueatur & sentiat, quia hoc sentimus, quam hoc ꝙ habeat animam sensitiuam. Et ideo si procedatur sic. Omne quod mouetur & sentit habet animam sensitiuam, sed omne animal mouetur & sentit, ergo omne animal habet animam sensitiuam. Modo concluditur de animali, ꝙ habet animā sensitiuam, non tamen per causam, sed per effectum, qui est moueri & sentire. Si vero fieret demonstratio & conclusio, esset demonstratio propter quid sic. Omne habens animam sensitiuam mouetur & sentit, sed omne animal habet animā sensitiuā, ergo omne animal mouetur & sentit. Sciendum, ꝙ tales demonstrationes quia, aliquando sunt in talibus terminis, quę omnes sunt cōuertibiles inter se, s. medium, maior extremitas, & minor extremitas, sicut est in terminis prædictis. Omne. n. animal mouetur & sentit, & habet animā sensitiuam, & omne quod

mouetur

mouetur & sentit, & habet animā sensitiuam, est animal, & omne quod habet an mam sensitiuam est animal, & mouetur & sentit, & in talibus terminis fiunt demonstrationes vniuersales. Aliquando autem accidit quòd medium, s. effectus, puta moueri & sensitiue, si habet in plus quàm minor extremitas, & adhuc fit syllogismus siue demonstratio cōueniens sic. Omne quod mouetur & sentit habet animam sensitiuam, sed omnis homo mouetur, & sentit. omnis homo habet animā sensitiuam, homo enim sinus se habet quàm quod mouetur & sentit, si vero m. dium in minus se habet quàm minor extremitas, non fit demonstratio sic. Omne quod mouetur & sentit, habet animam sensitiuam, omne corpus mouetur & sentit, hæc est falsa. Econtrario autem si medium se habet in minus quàm maior extremitas fit demonstratio sic. Omne quod mouetur & sentit est corpus, omne animal mouetur & sentit, ergo omne animal est corpus. Si vero mediū in plus se habet quàm maior extremitas non fit demonstratio. Ex effectu enim qui est ex pluribus causis non potest cōcludi vna causa, sicut sic, ex moueri & sentire non posset concludi rationale. Patet ergo de demonstratione quia, quæ procedit ab effectu ad concludendum causam. Ex causis autem remotis procedit demonstratio quia in eadem sciētia & in diuersis. In eadem scientia, sicut demonstratio anacharsidis, quæ talis fuit. Vbicunque non sunt vites, non sunt syllabatores seu cantores, sed apud scythas non sunt vites, ergo apud scythas non sunt syllabatores seu cantores. Certè licet vites sint causa cantus, tamen sunt causa multum remota. Vites enim sunt causa vuarum, vuę vero sunt causa vini, vinum autē est causa letitiæ, & letitia est causa cantus, certum est, quòd talis demonstratio est quia. Non enim sic demonstrando cognoscere possumus per causam immediatam quare scythæ nō cantant, sed per multas alias demonstrationes intermedias factas, & sic per eam nescitur propter quid, sed quia, &c.

Quòd in demonstratione aliqua sunt præcognita ante conclusionem, & aliqua sunt cognita postquam demonstrata est. Cap. 12.

AD cognoscendum autē qualiter fiat demonstratio quia in alijs scientijs sciendum est, q in qualibet demonstratione in quacunq; scientia fiat antequam conclusio demonstretur aliquid præscimus, & aliquid de ea scimus postquam demonstrata est. Vt enim dictum est in demonstratione sunt tres termini, s. subiectum, passio, & diffinitio vtriusque, est medium & sunt in prima principia, seu dignitates in virtute. Vnde antequā demonstremus pręscimus de dignitatibus quia vere sunt. Non enim possunt complexa diffiniri, cum autem dignitates sint complexæ, ergo non possunt diffiniri, de eis ergo nō possumus scire quid sunt, nec per consequens ante demonstrationē præscire quid est de ipsis, sed præscimus de eis quia sunt, debent enim credi esse vera, ita enim sunt nota lumine naturalis rationis, quòd cognitis terminis cognoscimus, quia vera sunt, vt supra dictū est, nec scimus de eis propter quid, cū sint primæ animi conceptiones. De passione autem præscimus quid est, quia diffinitionem habet, quam oportet præcognoscere antequam fiat demonstratio. Nisi enim demonstrator pręsciat medium, nunquam syllogizabit, medium autem in demonstratione est diffinitio subiecti & passionis. De ipsa passione aūt non possumus præscire, quia est, scilicet esse actualis existentiæ ipsius. Cum enim accidentis esse sit inesse, præscire illam inesse est scire ipsius esse actualis existentiæ, & sic ante quam demonstremus eam sciremus demonstrationem ipsius. Nam demonstratio nihil aliud ostendit nisi passionem inesse subiecto, vt dictū est hoc autem est falsum, non ergo de ea præscimus quia est. De subiecto aūt præscimus quid est, quia iam oportet præ scire medium, vt dictum est, eius autem diffinitio simul cum diffinitione passionis est medium. Præscimus etiam de ipso quia est, de ipso enim quod actu non est nihil sciri potest, & dico esse actu, tam in se quàm in suis causis. Licet enim rosa iam actu non sit, quia tamen est in causa sua possumus de ipsam aliquam passionem demonstrare. Patet ergo quid in demonstratione præscimus. Quid autem de ipsa scimus, postquam facta est, ad hoc videndū nota, quòd in demonstratione sunt pręmissæ & est conclusio. Præmissæ autem vel sunt primæ in scientia, vel sunt secundariæ. Verbi gratia, in scientia de animalibus primum principium est, omne corpus animatum sensibile mouetur & sentit, supra istud principiū nullum inuenitur prius & vniuersalis in eadem scientia, nisi dignitates, quæ, vt dictum est, non actu intrant demonstrationem, vnde non continentur in eadem scientia, sed in scientia communi. Secundaria vero principia sunt, quæ per prima demonstrantur, & sunt primo conclusiones, postea in eadem scientia sumuntur vt principia ad demonstrandum alia. verbi gratia, facio primam demonstrationem sic. Omne corpus animatum sensibile mouetur & sentit, omne animal est tale corpus, ergo omne animal mouetur & sentit. Postea accipio istam conclusionem, & facio eam præmissam sic. Omne animal mouetur & sentit, omnis homo est animal, ergo omnis homo mouetur & sentit. Istud dicitur principium secundarium. De primis autem principijs in scientia scitur solum quia sunt, si enim sciretur propter quid sunt, oporteret demonstrari quòd non posset fieri nisi per aliqua priora, non ergo fuissent prima, sed suppositum est quòd erant prima, ergo de eis non potest sciri propter quid sunt in ista scientia. Et propter hoc communiter dicitur, quòd nulla sciētia probat sua principia, sed si probari debent, probantur per scientiam superiorem, sicut naturalis scientia probat principia scientiæ de animalibus. Est enim naturalis de omni corpore mobili. Vel ad minus possunt probari per mathematicam, vel per dialectica, quæ sunt scientię omnibus communes, & probant principia omnium scientiarum, sed mathematica demonstratiue, dialectica vero probabiliter seu opinatiue. De secundarijs vero principijs in scientia scitur propter quid, illa enim alibi probantur vt dictum est. Patet ergo quid in demonstratione scimus de principijs, de conclusione autem in demonstratione propter quid scimus propter quid, in demōstratione vero quia nescimus propter quid, quia medium vel non est causa conclusionis, sed effectus vt dictum est, vel quia est causa remota. Notandum, q duę scientię possunt esse de eodem subiecto, vna formaliter, alia naturaliter, sicut geometria est de linea formaliter, perspectiua vero est de linea non inquantum linea, sed inquantū est visualis. Vnde quicunq; per principia lineę inquantum est linea demonstraret aliquid de linea visuali de conclusione illa sciret geometra propter quid, perspectiuus vero sciret solū quia. v.g. fiat talis demonstratio. Omnis longitudo sine latitudine, in qua medium non discrepat ab extremis est recta, sed linea transiens per tabellas quadratas est huiusmodi longitudo,

gitudo, ergo linea tabellarum quadratarum est recte. De ista cóclusione scit geometra propter quid, quia scit causam rectitudinis linearum. Sed perspectiuus eam supponit, quia ignorat causam, & ideo de prædicta conclusione scit quia, & non propter quid, & sic de alijs. Et tunc scientia inferior vocatur subalterna, quia, s. est materialis superior vero dicit subalternãs, quia est formalis. Sciendum, q aliquando contingit scientiam subalternatam respectu alterius scientiæ esse subalternantem, sicut perspectiua respectu geometrię est subalternata, respectu vero scientiæ de hyride est subalternans, cum enim sciẽtia de hyride sit pars scientiæ naturalis assumit principia perspectiuæ ad aliquam conclusionem probãdam, & sic de illa cóclusione solum scit quia, perspectiua vero propter quid. Sciendum, q aliquæ scientię non habent subiectũ materialiter sumptũ sub formali, & tamen in aliqua conclusione accipiunt principia alterius sciẽtię, & de illa conclusione sciunt quia, & non propter quid. v. g. quòd vulnera circularia tardius sanentur est conclusio in medicina, cuius subiectum non est sub subiecto Geometriæ, & tamen hæc conclusio probatur per principia geometrię, quæ sunt quòd partes circuli, quia carent angulis, minus sibi appropinquant. Ex hoc sequitur quòd talia vulnera tardius sanentur. Patet ergo de demonstrationibus propter quid, & quia, &c.

Quòd scientia, quæ est per causam, & quæ dicit formam, est certior quàm illa, quæ dicit effectum, & quæ dicit materiam. Cap. 13.

DIcto de demonstrationibus dicẽda sunt al[illegible] de scientijs, quæ sunt effectus earum. Cir[illegible] denda sunt duo. Primo, quid requiritur [illegible] scientia sit certa secundo quid requiritur ad h[illegible] tia sit vnum. Quantum ad primũ, sciendum [illegible] scientia simpliciter dicitur certior, quæ proc[illegible] tioribus simpliciter, & ex notioribus quo ad n[illegible] citer aũt potest esse aliquid notius alio simplic[illegible] modo causa est simpliciter notior effectu. Ali[illegible] ma est simpliciter notior materia. Principium [illegible] scendi materiam est ex forma, illæ ergo scienti[illegible], quę dicunt causam, & propter quid, sicut dictũ est de scientijs subalternantibus, sunt certiores illis, quę dicunt materiã. Vnde certior est geometria, quæ est de linea quantum ad sua principia formalia, quàm perspectiua, quæ est de linea visuali, vel scientia de triangulo quàm illa quæ est de triangulo æneo. Et quia vt. 7. Met. dicitur, duplex est materia, s. materia sensibilis, vel materia naturalis, & materia intelligibilis, vt cótinuitas, ideo scientia, quę ab vtraq; materia abstrahit, est certior illa, quæ non abstrahit nisi ab vna. Geometria. n. abstrahit à materia sensibili, & licet tractet de corpore, sicut & scientia naturalis, tñ certior est scientia naturali, quę non abstrahit à materia sensibili. Arithmetica autem, quę abstrahit à materia sensibili, & continuitate, quæ vt dictum est materia intelligibilis est, ideo certior est geometria. In triplici. n. genere sunt scientiæ certiores. Primo illę, quę dicunt causam & propter quid, sunt certiores eis, quæ dicunt effectum, & quia. Secundo illæ, quę dicunt formã, sunt certiores illis, quæ concernunt materiam sensibilem. Tertio illæ, quæ ita dicunt formam, q nec etiam concernunt materiam intelligibilem, sunt certiores eis, quę talem materiã concernunt. Patet ergo de certitudine scientiarum, &c.

Quòd vnitas formalis scientiæ sumitur ab vnitate formali subiecti secundum rationem scibilis. Cap. 14.

QVantum ad secundum, s. [illegible] scientię, sciendum est, q [illegible] a siderare, s. ipsum subiectũ, de[illegible], & ipsa principia, ex quibus fit dem[illegible] iden dum passionem de subiecto. Ad [illegible] ctũ sit scibile à nobis, oportet q habe[illegible] Vbi nota, q processus scientię est quasi [illegible] atio- nis. In motu autem est duo consid[illegible] um & terminum, terminus autem, ad qu[illegible] mina- tur, est subiectum circa quod est sc[illegible] specu- latiuis scientijs nihil aliud quæritur nisi [illegible] gnitio subiecti, sic in geometria nihil aliud quęritur nisi cognitio magnitudinis. In practicis autẽ nihil aliud quæritur, quàm constructio ipsius subiecti, sicut in scientia ædificatoria intenditur cõstructio domus, subiectum ergo est terminus talis motus. Principium autem talis motus est à primis principijs subiecti, quæ sunt propriæ partes eius. Sicut principium processus scientiæ naturalis est à materia & à forma. Vnde si qua res est, quæ non habeat talia principia priora, ex quibus ratio procedere possit, eius nõ est scientia secundum q hic sumitur scientia, vt est demonstrationis effectus. Vnde de substantijs separatis non potest esse scientia isto modo sumpta, quia per scientias demonstratiuas non possumus scire ipsarum quidditates. Licet. n. substantiæ separatæ sint per seipsas intelligibiles ab intellectu ad hoc proportionato, non tamen congre[illegible]tur earum notitia, qua cognoscitur quod quid est ipsa per aliqua priora, sed bene potest per scientias specu[illegible] sciri de eis an sint, & quid non sint, ad similitudi[illegible] uentam in rebus inferioribus, & tunc ad earũ co[illegible]m vtimur posterioribus, & prioribus, quæ licet [illegible]riora quo ad naturam, sunt tamẽ priora quo ad [illegible]ctum ergo scientiæ, prout hic sumitur scien[illegible] q habeat partes priores, à quibus fiat proces[illegible] cognitionem. Et hoc intelligendũ est de partibus integralibus subiecti, sicut literæ & syllabæ sunt partes dictionis, quę est subiectum grammaticę. Sciendum, q licet dictum sit, q terminus, ad quem terminatur processus scientię sit subiectum, non est tamen intelligendũ q sit terminus vltimus, sed vltimus terminus ad quem terminatur cõsideratio scientię est, vt passio subiecti manifestetur. His habitis sciendũ est, q illa scientia est vna, quæ est vnius generis subiecti formaliter sumpti, cuius sunt partes & passiones, & eadem habet principia prima, non simpliciter, sed in scientia. Diuersæ vero sunt, quę habent diuersa principia. Quod autem vnitas scientiæ debeat summi ab vnitate subiecti potest patere ex dictis. Vnitas enim motus sumitur à termino, subiectũ autem est terminus motus rationis in processu scientiæ, vt iam dictum est. Tale aũt subiectum debet esse vnũ formaliter, in quãtum huius. Vbi nota, q quantum ad hoc sic se habet suo modo subiectũ ad scientiam, sicut obiectũ ad potentiam, materialis autẽ diuersitas obiecti nõ diuersificat potentiam, sed formalis. Sic materialis diuersitas scibiliũ non diuersificat scientiã, sed formalis. Sumitur aũt ratio formalis scibilis, sicut ratio formalis visibilis. Formalis aũt ratio visibilis sumitur à lumine, per quod omnia videntur, etiã formalis ratio scibilis sumitur ẽm principia ex quibus aliquid scitur. Vnde quantuncunq; sint diuersa

diuersa scibilia secūdum suam naturam, dummodo per eadem principia sciantur, ad vnam tantū pertinent scientiam, quia non sunt diuersa, inquantum sunt scibilia, sunt enim scibilia per sua principia, sicut patet, quòd voces humanæ multum differunt secūdum suam naturam à sonis corporum inanimatorum, tamen quia secundum eadem principia attenditur consonantia in eis, ideo musica, quæ [illegible] trisque, est eadem. Et per oppositum, si sunt ead[illegible] lia secundum naturam, & tamen per diuersa prin[illegible] cōsiderentur, pertinent ad diuersas scientias, sicut co[illegible] mathematicum non separatur subiecto à corpore naturali, quia tamen corpus mathematicū cognoscitur per principia quātitatis, naturale vero per principia motus, propterea non est eadem scientia, s. mathematica & natu[illegible] lis. Vnitas ergo & diuersitas scientiarum est ex vnitate [illegible] diuersitate formali subiecti, quę formalitas consistit secundū rationem scibilis, i. secundū identitatem, & diuersitatem principiorum. Et propter hoc idem est dicere habere idem subiectum formale, & habere eadem principia, & differre secundum principia, quod habere diuersa subiecta formaliter. Sciendum est autem, quòd principia, de quibus loquimur, sunt principia, quæ sunt prima in scientia, & secundum communitatem dictorum principiorum scientiæ sunt magis vel minus communes. Cognoscuntur autem prima principia in genere scibilis secundum diffinitionem subiecti, dictum est. Et sic patet de vnitate scientiarum. Gratias Deo bonorum omnium largitori.

S. THOM. AQVINATI FALLACIARVM OPVS, SEV DE SYLLOGISMO SOPHISTICO TRACTATVS.

De diuersis ratiocinandi modis agit. Cap. 1.

VIA Logica est rationalis scientia & ad ratiocinandū inuenta: ratiocinari autem cōtingit recte & non recte, vtrunq; ad Logici cōsiderationem spectat, vt per rectam ratiocinationem ad verā cognitionem perueniat; & falsam ratiocinationē vitando, errorē falsitatis euitet. Vterq; autem ratiocinandi modus competit vni homini, & ad seipsum, & ad aliū. Nam & secum aliquis considerans potest recte, & nō recte ratiocinari, & cum alio conferens. Sed cum aliquis secum considerans ratiocinatur non recte, præter intentionem hoc accidit, quia nemo sui ipsius deceptionē intendit. Cum autem ad alterum aliquis ratiocinatur non recte, contingit quandoq; ex intentione ratiocinantis, hoc est cum aliquis de altero intendit vel experimētum sumere, vel victoriam habere ad sui gloriam. Ratiocinatio aūt, quæ ad seipsum est, syllogismus solū dici potest, si siue aliqua alia species argumētationis. Sed ratiocinatio, quæ est ad alterum, non solū dicitur syllogismus & argumentatio, sed etiā disputatio, vertitur.n. inter duos, hoc est inter opponentē, & respōdentē. Et ideo de falsis ratiocinātibus tractaturi primo à disputatione inchoandū est.

Quid nam sit ipsa Disputatio ostendit. Cap. 2.

EST autem disputatio actus syllogisticus vnius ad alterum, ad propositum ostendendum. In hoc q̄ dicitur actus, tangitur disputationis genus. Per hoc quòd dicitur syllogisticus, tangitur disputationis instrumentum, scilicet syllogismus, sub quo comprehenduntur aliæ species argumentationis, sicut imperfectum sub perfecto. Et per hoc distinguitur disputatio ab actibus corporalibus, vt comedere, bibere, & ab actibus voluntatis, vt amare, & odire. Nam per hoc, quòd dicitur syllogisticus, ostenditur actus rationis. Per hoc autem quòd dicitur vnius ad alteram, tanguntur personæ opponentis, & respondentis, inter quos vertitur disputatio, ad differentiam ratiocinationis, qua homo secum ratiocinatur. Per hoc quòd dicitur ad propositum ostendendum, tanguntur disputationis effectus, siue terminus, aut finis proximus. Et per hoc distinguitur disputatio syllogismis exemplaribus, qui non inducuntur ad propositum ostendendum, sed ad formam exemplificandam.

Quot nam & quæ sint disputationis species. Cap. 3.

DIsputationis vero quatuor sunt species, scilicet doctrinalis, dialectica, tentatiua, & sophistica, quę alio modo dicitur litigiosa. Doctrinalis siue demonstratiua est, quæ ad scientiam ordinatur, procedens ex veris, & per se notis & proprijs scientiæ, de qua fit disputatio. Et hęc vertitur inter docentem & addiscētem.

Dialectica vero disputatio est ex probabilibus procedens, & ad opinionem tendens. Probabilia autem dicun[illegible] quæ videntur omnibus, vel pluribus, vel sapientibus, [illegible] præcipuis, vel magis notis. Tentatiua vero disputatio est, quæ ordinatur ad experimentum sumendum de [illegible]iquo per ea, quæ videntur respondenti. Sophistica vero [illegible]isputatio est tendens ad gloriā, vt sapiens esse videa[illegible]r. Vnde dicitur sophistica, i. apparens sapientia. Procedit.n. ex his, quæ videntur vera & probabilia, non sunt, vel simpliciter falsas propositiones assumendo, quæ videntur esse veræ, & non sunt, vel in virtute falsarum propositionum argumentando. Logicales enim argumentationes sunt in virtute verarum propositionum, s. maximarum, ex quibus tota virtus argumentationis pendet, sicut ista argumētatio, Sor. est homo, ergo Sortes est animal, procedit in virtute huius ꝓpositionis, de quocunq; prædicare species & genus, quæ est simpliciter vera. Sophistica autē sic argumentatur. Est animal, ergo est homo, quasi in virtute huius propositionis, de quocunque prædicatur genus, & species, quæ est simpliciter falsa. Relictis autem alijs disputationibus, ad præsens de his, quæ ad sophisticam pertinent intendamus.

Quis nam sit sophisticæ disputationis Finis. Cap. 4.

QVia vero sophistica, (vt dictum est,) ad gloriam tendit, volens sapiens videri, hoc autem consequi studet per hoc, q̄ de aduersario, cum quo disputat, victoriam habeat apparentem, quod tunc maxime fit, si ipsum ad aliquod incōueniens ducat, ideo terminus disputationis sophisticæ est aliquod incōueniens, ad quod sophistica nititur ducere respōdentem. Et hoc dicitur meta vel finis siue terminus. Vnde de duobus

oportet tractare. Primo de huiusmodi metis. Secundo de modis argumentandi, quibus sophisticæ ad metas respondentes ducere nituntur.

Metæ Quinque sophisticæ argumentationes finis, videlicet Redarg. Falsum, Inopi. Solœcis. Nugatio, exponuntur. Cap. 5.

SVnt autem metæ quinq; s. redargutio falsum, Inopinabile, solœcismus & nugatio. Redargutio est prænegati concessio, vel proconcessi negatio in eadē disputatione vi argumentationis. Vt si respondens negauerit se carnes crudas comedisse, sophista contra sic argumentatur. Quicquid emisti comedisti, carnes crudas emisti, ergo carnes crudas comedisti. Si vi huius argumentationis respondens cōcedat quod prius negauerat, est redargutus. Et talis modus argumentationis dicitur elenchus si bonus sit syllogismus, vel apparēs elenchus, si videatur & non sit, aut syllogismus, aut contradictio. Est enim elenchus syllogismus cōtradictionis. Si autem non in eadē disputatione, vel non vi argumenti, sed propria voluntate aliquis aget concessum, vel concedat negatum, non erit redargutio. Falsum autem vt hic sumitur, est aliquod manifeste falsum, quod respondens concedere cogitur vi sophisticæ argumentationis, sicut omnis canis est latrabilis, cęleste sydus est canis, ergo cœleste sydus est latrabile. Inopinabile est, quod est contra cōmunem opinionem. Differt autem falso, quia a
est cōtra communem opinionem plurium, quod
est falsum, vt stellam esse maiorem terra, & aliq
gem diuitem & fœlicem esse miserum & infort
si sit peccator. Ad quod potest aliquis sophistic
ci. Quemcunq; contingit aliquē hostem vinc
fœlix, quia ille, qui vincitur, est infœlix, sed re
tingit aliquem hostem vincere, quia potest ess
gem aliquis hostis vincat, ergo rex est infœli
mus est vitium in contextu partium oration
gulas artis Grammaticæ factum, vt vir alba
currit. Ad hoc potest aliquis sophisticæ si
scis hoc, hoc est lapis, ergo tu scis lapis, qu
tice non dicitur. Nugatio est eiusdem & ex
inutilis repetitio, vt hic, homo currit. Dico eiusdem,
si esset diuersorum, nō esset nugatio. Dico autem ex eadem parte, quia si idem ponitur in subiecto & prædicato, non erit nugatio, vt homo est homo. Inutilis autē repetitio dicitur, quia si idem repetatur ad maiorem expressionem, non erit nugatio, vt cum dicitur Deus Deus meus respice in me. Ad hoc potest aliquis sophisticæ sic duci. Iste nasus est nasus simus, sed simus idem est quòd nasus simus, ergo iste nasus nasus simus.

Quas scientias ista inconuenientia respiciant. Cap. 6.

ET sciendum, quòd ista inconuenientia respiciunt diuersas scientias. Nam redargutio est contra Metaphysicum, ad quem pertinet consideratio huius principij, contradictoria non sunt simul vera, nec simul falsa. Falsum est circa scientiam naturalem, quæ considerat res sensibiles, in quibus veritas & falsitas est manifesta, & specialiter contra mathematicam, in qua est maxima certitudo. Inopinabile contra dialecticam, quæ procedit ex probabilibus, quæ sunt secundū opinionem omnium, vel plurium, vel sapientum. Solœcismus est contra grammaticam. Nugatio est contra rhetoricam, cuius est ornate loqui. Et sic dum in singulis scientijs respondens ad inconueniens ducitur, sophista opponens apparet omnia sciens esse.

Argumentatio Sophistica quod ... tundetur, sicut & dialectica, ... ostenditur. Cap.

NVnc restat videre de modis arg ... s sophista ad prædicta incōuenien ... ntem
ducere conatur. Est autem sc ... ut argumētatio dialectica habet firm ... ro, ita
argumentatio sophistica ad pra ... ntia fir
mitatem habet ex loco appare ... rus firmitatem dialectice argume ... st habitu
do inferentis ad illatum, q ... maxime,
vt genus, species, totum, & p ... habitudine
veritas maxime propositiones oritur, lup ... quam fundatur veritas dialectici argumenti. sicut ex habitudine speciei ad genus sumitur hæc maxima, De quocunq; prædicatur species, & genus. Ex qua hoc argumentum confirmatur, Sortes est homo, ergo Sortes est animal. Et similiter locus sophisticus consistit in habitudine inferentis ad illatū, ex qua sumitur aliqua regula falsa, sed apparens vera secundum quam procedit sophisticum argumentū, sicut cum dicitur, cognosco venientem, veniens est Coriscus: ergo cognosco. Coriscum. Hic proceditur ab ac
ad subiectum, i. à veniente ad Coriscum, sed vir
maxime, quicquid est de accidente, & de sub
quidem maxima est falsa, propter diuersita
ntis, & subiecti, videtur tñ esse vera, propter
iam vtriusq;. Vnde ad locum sophisticū pre
o concurrunt. Vnum quòd est causa apparen
cit argumentum apparere verum, & dicitur
cipium motiuū, quia mouet hominē ad hoc,
nto sophistico assentiat, & hoc est in prædicto
to, vnio accidentis ad subiectū. Aliud est prin
defectus, quia facit, s. defectum necessitatis in ar
to. Et vocatur causa non existentiæ quæ in præ
argumēto est diuersitas subiecti, & accidentis. Ex
utem duobus contingit hominem falli quia, s. appa
aliquid & non est. Vnde locus sophisticus alio nomine fallacia dicitur, quia. s. est causa fallendi quātum est de se, licet per se aliquis non fallatur in actu, nisi ignorantia adueniente. Sicut autē loci dialectici distinguuntur penes diuersas habitudines ex quibus maximę & argumenta sumuntur, ita loci sophistici, siue fallaciæ distinguuntur penes principia motiua, ex quibus apparet esse firmitas in sophisticis argumentis. Hoc aūt contingit dupliciter. Vno modo, ex parte vocis, quādo propter vnitatem vocis creditur esse vnitas rei significatæ per vocem, sicut ea quæ per hoc nomen canis significantur, videntur esse vnum, quia hoc nomen canis vnum est. Alio modo, ex parte rei, ex eo, s. quòd aliquæ res, quę aliquo modo conueniunt, simpliciter vnum esse creduntur, sicut supra dictum est de subiecto & accidente.

Loci sophistici quot nam sint tam in dictione, quàm extra. Cap. 8.

LOcorum igitur sophisticorum siue fallaciarū quædam sunt in dictione, & quędā extra dictionem. In dictione quidem locus siue fallacia est, quando principium

principium motiuum siue causæ apparentiæ est ex parte vocis. Extra dictionem vero, quando ex parte rei est causa apparentiæ. Ex parte autem vocis est principium motiuū siue causa apparentiæ, ex eo quòd vna vox multa significat, quod contingit propter vocis multiplicitatem. Est autem multiplex triplex, scilicet actuale, potentiale, & phantasticum. Actuale est quando, vna vox nullo mo[illegible] multa significat. Et hoc quidem si fit in vn[illegible], dicitur æquiuocatio. Si autem in oratione, [illegible] amphibologia, vt liber Aristot.i. ab Aristotile fa[illegible] possessus. Multiplex vero potétiale est, quando vna vox aliquo modo secundū prolationem variata, multa significat. Qua quidem in dictione est secundum accentum, vt pendere secúdum quòd graui vel acuto accent[illegible] [illegible]fertur, multa significat. In oratione vero est secund. [illegible] compositionem, vel diuisionem, vt duo & tria sunt qu[illegible]que. Hoc enim diuersæ significat composite, & diuise prolatum. Phantasticum vero, id est apparens multiplex est quando, vna dictio secundū rei veritatem, vnum significat, sed videtur significat aliquid aliud significare, sicut hoc nomen homo significat quale quid, & videtur significare hoc aliquid, vt dicitur in prædicamentis. Et hæc dicitur figura dictionis, quasi dictionis similitudo. Sunt igitur loci sophistici in dictione quinque, æquiuocatio, amphibologia, accentus, compositio, & diuisio, & figura dictionis.

De fallacia æquiuocationis, & eius tribus modis. Cap. 9.

Primo igitur dicendum est de æquiuocatione. [illegible] autem æquiuocatio vnius & eiusdem [illegible] uersa significatio. Fallacia autem æquiuoc[illegible] est deceptio proueniens ex eo, quòd vnum nomen significat. Primùm autem motiuum siue causa app[illegible]tiæ in æquiuocatione, est vnitas dictionis eiusdem simpliciter. Simpliciter quidem dicitur, ad differentiam accentus, in quo non est vna dictio simpliciter, sed solu in potentia. Causa autem non existentiæ est diuersitas rerum significatarum. Species vero siue modi æquiuocationis sunt tres. Prima species est, quando, vna dictio principaliter plura significat, vt hoc nomen canis, principaliter plura significat, videlicet, animal latrabile, piscem marinum, & cœleste sydus. Et formatur sic paralogismus, id est apparens syllogismus. Omnis canis est latrabilis, cœleste sydus est canis, ergo cœleste sydus est latrabile. Sed non sequitur, quia hoc nomen canis aliud significat in prima, aliud in .2. secundum quòd vtraq; accipitur vera, & sic non est verus syllogismus cum non sit idem medium. Si autem accipiatur vt idem significans in vtraque, sic altera præmissarū est falsa. Et nota, quòd sicut in syllogismo oportet idem mediū bis sumi in præmissis, ita oportet duas extremitates bis sumi in syllogismo, semel in præmissis & semel in conclusione. Vnde eadem ratione potest fieri paralogismus, si fit æquiuocatio in aliqua extremitatum, sicut hic. Grammatici discunt, sed grammatici sunt scientes, ergo scientes discunt. Non sequitur, Discere enim æquiuocum est. Nam vno modo idem est, quod intelligere docentem, & sic s[illegible]ientes discunt. Alio modo idem est, quod accipere scientiam, & sic scientes non discunt.

Secunda species æquiuocationes est, quando vnū nomen principaliter significat vnum, & aliud non nisi metaphoricæ, siue transumptiue, sicut hoc verbū ridet, principaliter significat actum propriū ridendi hominis, metaphoricæ autem siue transumptiue, prati floriditatem. Et formatur sic paralogismus. Quicquid ridet habet os, pratum ridet, ergo pratū habet os. Et sic. Quicquid currit habet pedes, sed aqua currit, ergo aqua habet pedes. Non sequitur, quia ridere & currere primo sumitur proprie & postea transumptiue. Ad hanc etiam secundā speciem reducitur multiplicitas nominū analogorum, quæ dicuntur de pluribus secundū prius & posterius, sicut sanum dicitur de vrina, animali, & dieta, aliter & aliter. Et formatur sic paralogismus, Omne sanum habet vitam, vrina est sana, ergo vrina habet vitā. Non sequitur, quia sanum primo sumitur pro eo, quod principaliter significat sanitatem, secúdo pro eo, quod posterius significat, s. pro signo sanitatis. Potest etiam ad hanc reduci multiplicitas propositionum, quando vna propositio vnam habitudinem significat per prius, & aliam per posterius. Et formatur sic paralogismus, in quocunq; est sanitas, illud est animal, sed sanitas est in humorū adæquatione, ergo humorum adæquatio est animal. Non sequitur, quia in prima hæc propositio significat habitudinem accidentis ad subiectum, in secunda vero, habitudinem effectus ad causam. Tertia species est, quæ prouenit ex diuersa significatione, quæ quidem attenditur secundum accidentia partium orationis, sicut secundū tempus, numerum, genus & similia. Et formatur sic paralogismus. Quicunq; surgebat stat, sedens surgebat, ergo sedens stat. Non sequitur, quia sedens in minori sumebatur prout est temporis præteriti imperfecti, in conclusione prout est temporis præsentis.

De fallacia amphibologiæ, & eius tribus speciebus. Cap. 10.

Fallacia amphibologiæ est deceptio proueniens ex eo, q. vna oratio penitus eadē plura significat. Et [illegible] dico penitus eadem, ad differentiā orationis com[illegible]tæ & diuisæ, quę non nisi inquantum composita est, [illegible] diuisa, plura significat. Sicut autem æquiuocatio prouenit ex eo, quòd vna dictio penitus eadem plura significat, ita amphibologia prouenit ex eo, quòd vna oratio penitus eadē plura significat. Vnde dicitur amphibologia ab amphi, quod est dubium, & buli, quod est sententia, quasi dubia sententia locutionis. Vel secundum quosdam dicitur ab amphi, quod est dubiū, & buli, quod est sententia, & logos, quod est sermo. Vnde amphibologia, quasi dubia sententia sermonis. Causa autem apparentię siue principium motiuum in amphibologia, est vnitas orationis plura significantis. Causa vero non existentiæ siue principium defectus, est diuersitas significationis. Sunt autem tres species amphibologiæ. Prima species prouenit ex eo, quòd aliqua vna oratio principaliter plura significat, manente eadē constructione, propter diuersam habitudinem constructorum, sicut hæc oratio, liber Aristo. plura significat. Et licet semper eodem modo istæ duæ dictiones cōstruantur, tamen propter diuersam habitudinem diuersa significant. Potest enim intelligi secundū habitudinem effectus ad causam, vel possessi ad possidentem. Et formatur sic paralogismus, Quicquid est Arist. possidetur ab Arist. sed iste liber est Aristot. ergo possidetur ab Arist. Non sequitur, quia primo construebatur nominatiuus cum genitiuo in habitudine possessionis ad possidentem, & in secunda in habitudine effectus ad causam. Secunda species

est,quę prouenit ex eo, quòd vna oratio plura significat, propter diuersam partium constructionem,ex eo,ꝙ aliqua dictio potest construi cum alia transitiuè, vel intransitiue. sicut hic,quicquid videt aliquis,hoc videt,sed columnam videt aliquis, ergo columna videt. Non sequitur, quia ly hoc construitur vno modo cum verbo videt transitiue,& est accusatiui casus,& sic est vera. Est enim sensus,ꝙ qui videt aliquam rem, videt illam. Alio modo potest construi intransitiue, & est nominatiui casus,& sic est falsa. Et est sensus, quòd qui videt aliquam rem, illa res videt. Et sic procedit conclusio. Similiter & hoc, quoscunque volo me accipere, volo quòd ipsi me accipiant, sed pugnantes volo me accipere, ergo volo quòd pugnantes me accipiant. Non sequitur, quia ly me, potest construi cum hoc verbo accipere transitiue, vel intransitiue, & in vno sensu est vera, & in alio falsa. Similiter hic, quicunque sunt episcopi, sunt homines, sed isti asini suot episcopi, ergo isti asini sunt homines. Non sequitur, quia minor est duplex, eo quòd ly episcopi, potest construi intransi iue, & est nominatiui casus, & sic est falsa. Potest etiam construi transitiue & est genitiui casus, & sic est vera. Et est attendendum, quòd diuersitas casuum pertinet ad fallaciam amphibologię,quia casus accidunt dictioni, secundum ꝙ voa dictio construitur cum alia dictione. Diuersitas vero aliorum accidentium pertinet ad æquiuocationem, quia alia accidentia accidunt dictioni, secundum quòd in se consideratur. Tertia species amphibologiæ est,quando oratio vna significat plura, vnum principaliter, & aliud transum... ue, sicut hæc oratio. Littus aratur, principaliter si... cat littoris scissionem, transumptiue vero operis a... nem. Et formatur sic paralogismus,quando littus... terra scinditur,sed quando indocilis docetur, li... tur,ergo quando indocilis docetur, terra scindi sequitur, propter prædictam multiplicitatem.

De fallacia compositionis, & diu... nis. *Cap. 11.*

Sequitur de fallacia compositionis, & diui... quibus, vt supra dictū est, deceptio est p... ex potentiali multiplicate vnius oration... autem vna oratio potentialiter multiplex, vel... eędem dictiones diuersimode adinuicem componi possunt, vel adinuicem distingui. Sicut cum dicitur, quicquid viuit semper erit, hæc dictio, semper potest componi cum hoc verbo viuit, vel diuidi ab eodem. Et quia oratio habet compositionem partium constituitur, partes se habent ad orationem sicut materia, cōpositio sicut forma. Vbi ergo sunt eædem partes, sed non eadem compositio, est eadem oratio materialiter, & potentialiter, sed nō formaliter,& actualiter. Et propter hoc est multiplex potentiale. vel quia oratio,quę est vna,potentialiter plura significat. Etiam in hoc differunt istę fallaciæ ab amphibologia,quia in amphibologia semper idem componitur cum eodem,licet non vniformiter, vnde est eadem compositiō,& per cōsequens oratio formaliter & actualiter est vna,& multiplex potētiale. Differunt autem hæ fallaciæ compositionis, & diuisionis, quia quando oratio in sensu compositio est falsa, est fallacia compositionis,quando autem in sensu diuiso est falsa, est fallacia diuisionis. Et nota,ꝙ tunc dicitur oratio composita, quando partes magis debite ordinātur,& dicitur diuisa, quando partes mious debite ordinantur. Causa autem apparentiæ siue principium motiuum in vtraq; est vnitas potentialis orationis plura significantis. Causa vero nō existentiæ siue principium defectus, est diuersitas significationis, secundum quòd intelligitur composita vel diuisa.

De primo modo fallaciæ ... & diuisionis. ...

Sunt autem tres modi siue spe... Primus modus est, quando ... supponi verbo vel ratione to... Si enim ratione totius supponatur ... cōposita, si ratione partis erit oratio ... sen... su composito oratio est falsa, est f... ...nis, si autem in sensu diuiso, est fallaci... ...tem in vtroq; est falsa, tunc nulla est f... alijs multiplicitatibus est intelligendu... : paralogismus quemcunque possibile ... ossibile est quòd ipse sit albus, sed nig... ...t esse album, ergo possibile est quòd nigrum sit album. Non valet, quia illud dictum nigrum esse album potest supponi ei, quod dicitur esse possibile, vel ratione subiecti, & tunc possibilitas attribuitur subiecto dicti,& est modalis de re, & tunc est diuisa, & vera. est enim sensus, quòd istę,qui est niger,habet potentiam quòd sit albus, vel potest supponi ratione totius dicti, & sic est modalis de re, & de dicto, & est composita & falsa, est enim sensus, quòd hoc dictum, album esse nigrum, sit possi... ...hic est fallacia compositionis. Potest etiam ... paralogismus, Quemcunque esse nigrum est ... nō potest esse niger, sed album esse nigrum ...ile, ergo albū non potest esse nigrum. Non ... media est duplex, sicut inpradictum est, & ...posito est vera, & in diuiso est falsa. vnde diuisionis.

... secundo modo. *Cap. 13.*

...cundus modus prouenit ex eo, quòd aliquod prædicatum, ... quo per coniunctionem copulatiuam, vel disiunctiuam plura adunantur, potest attribui subiecto coniunctim, vel diuisim. Si coniunctim, oratio est composita, si diuisim, oratio est diuisa. Et tunc si in sensu composito est falsa, est fallacia compositionis, si in diuiso est falsa, est fallacia diuisionis, vt patet in his paralogismis. Quicunq; numerus componitur ex duobus, & tribus, est duo & tria, sed quinq; non sunt duo & tria, ergo quinq; non componitur ex duobus & tribus. Non valet, media enim est duplex, ex eo,ꝙ illud prædicatum duo & tria, potest intelligi remoueri à subiecto diuisim, & sic est vera, est enim sensus,ꝙ quinque neq; sunt duo, neque suot tria. Vel potest remoueri coniunctim, & sic est falsa. Est enim sensus, quòd duo & tria simul iuncta non sunt quinq;, & in hoc sensu procedit conclusio, vnde est fallacia cōpositionis. Vel potest formari sic, Quęcunq; sunt duo,& tria,sunt duo, sed quinque sunt duo & tria, ergo quinque sunt duo. Hic similiter minor est duplex,& in sensu cōposito est vera, in diuiso falsa, vnde ibi est fallacia diuisionis. Simile est si in prędicato ponatur dictio disiunctiua, sicut hic, Omne animal est rationale, vel irrationale, sed non omne animal est rationale, ergo omne animal est irrationale. Non valet, nam prima est duplex, ex eo, quòd prędicatum potest coniunctim attribui subiecto, & sic est composita & vera, & est sensus,

sus, quòd de quolibet animali verum est dicere ꝙ est rationale vel irrationale. Vel potest diuisim attribui subiecto prędicatum, & sic est diuisa & falsa. Est enim sensus, quòd altera istarum propositionum est vera, omne animal est rationale, vel omne animal est irrationale, cum tamen vtraque sit falsa, & ideo est fallacia diui[...]nis. Potest etiam formari sic paralogismus. Qu[...]ionale, vel irrationale, neque est rationale,[...]ionale, sed non omne animal est rationale vel i[...]ergo aliquod animal neque est rationale nequ[...]ale. Non sequitur, quia minor est duplex, & in sensu diuiso est vera, & in composito est falsa. vnde est fallacia compositionis. Et sciēdum, quòd, quando prędicatum [...]mparatur ab subiectum coniuoctim, tunc coniun[...]oniungit terminos, & sic accipitur in vi vnius prop[...]nis, quia duo termini coniunctim accepti sumuntu[...]t vnum prędicatum, & cum simul attribuātur subie[...]o, subiectum etiam erit vnum. Ex vno autem subiecto & vno prędicato fit oratio vna. Quando vero duo termini in prędicato positi copulato vel disiuncto, diuisim subiecto attribuuntur, sic accipiuntur vt duo prædicata, & per consequens vt duo subiecta eis correspondentia, & sic intelliguntur, vt duę orationes per coniunctionem copulatiuam, vel disiunctiuam.

De tertio modo. Cap. 14.

TErtius modus est, quando vel dictio potest coniungi diuersis dictionibus in oratione positis. Erit autem secundum hoc tunc composita, quando cōiungitur cum dictione, cui magis apparet, vel apta est coniungi, diuisa vero, quando ab ea diuiditur[...] hoc paralogismo, Quod potest vnum solu[...]ra potest ferre, sed quod solum vnum potest[...] potest nisi vnum ferre, ergo qui non potest ni[...] vnum ferre plura potest ferre. Non sequitur, na[...] est duplex, ex eo ꝙ solum potest coniungi cu[...]ac dictione potest, cum qua magis videtur coniungi, & sic est composita & falsa, est enim sensus quòd iste qui non potest portare nisi vnum pondus, potest [...]tare plura. Vel potest diuidi ab hoc verbo potest [...]oniungi cum hac dictione vnum, & sic est diuisa & vera. Est enim sensus, qui potest portare vnum solum pondus, potest portare quandoque plura, vnde est fallacia compositionis. Item, Quicunque viuit semper erit, iste asinus viuit, ergo iste asinus semper erit. Non sequitur, nam prima est duplex, ex eo quòd hoc aduerbium semper potest construi cum hoc verbo erit, cum quo videtur componi magis, & sic est composita, & falsa. Vel diuidi ab eo, & componi cum hoc verbo viuit, & sic est diuisa, & vera, vnde est fallacia compositionis.

Econtrario vero est fallacia diuisionis in his paralogismis. Quocunque vides hunc percussum illo percussus est, sed oculo vides hunc percussum, ergo hic est percussus oculo. Non sequitur, nam minor est duplex, ex eo ꝙ iste ablatiuus oculo potest componi cum hoc verbo vides, cum quo magis videtur, & sic est composita, & vera. Vel potest diuidi ab eo, & componi cum hoc participio percussum, & sic est diuisa, & falsa, vnde est fallacia diuisionis. Item, Quicunque est hodie natus hodie primo esse incœpit, sed tu es hodie natus, constat enim ꝙ hodie es, & es natus, ergo hodie primo cœpisti esse. Non sequitur, quia prima est duplex, eo ꝙ hoc aduerbium hodie potest componi cum hoc verbo es, & sic est composita, & vera. Vel cum hoc participio natus, & sic est diuisa, & falsa. Et notandum ꝙ obliqui, & aduerbia magis videntur determinare verbum quàm participiū, & magis verbum principale, quàm secundarium, quod implicatur in subiecto. Cum enim dicitur, Quicunque currit mouetur, mouetur est verbum principale, & currit secundarium in subiecto implicatum.

De Fallacia Accentus & eius Tribus modis. Cap. 15.

SEquitur de fallacia accentus. Accentus prout hic sumitur est modus pronūciandi aliquam dictionem. Fallacia autem accentus est deceptio proueniens ex eo ꝙ aliqua dictio diuersimode pronunciata diuersa significat. Sicut enim in fallacia secundum compositionem, & diuisionem est eadem oratio materialiter, & formaliter diuersificata secundum compositionem, & diuisionem, ita in hac fallacia est eadem dictio materialiter, formaliter diuersificata secundum modum pronunciandi, & ideo sicut est ibi potentialis multiplicitas orationis, ita est hic potentialis multiplicitas dictionis. Causa apparentię in hac fallacia est materialis vnitas dictionis, Causa vero non existentię est diuersitas significationis, idest dictionis diuersimode pronunciatę vel prolatę. Sunt autem quatuor modi huius fallacię, secundum ꝙ quatuor modis contingit diuersificari modus pronunciandi dictionem. Primo modo nanque variatur per diuersos tonos siue accentus, qui sunt tres, scilicet acutus, grauis, & circunflexus. Acutus accentus, siue tonus est, qui acuit, siue eleuat syllabam, sicut cum dicitur, Martinus, in quo media syllaba eleuatur. Grauis vero accentus est, qui deprimit syllabam vel deponit, vt patet in media syllaba huius nominis Dominus, vel vltima huius nominis Lucas. Circunflexus autem accentus est, qui [...] syllabam & deprimit. Primus ergo modus huius [...]acię prouenit ex eo, ꝙ aliqua dictio potest pronun[...]i acuto, graui, vel circunflexo accentu, vt patet in [...]aralogismo, Quoscunque iustum est pendere, iu[...] est pati pœnam, sed bonos viros iustum est pende[...] ergo bonos viros iustum est pati pœnam. Nam in prima sumebatur pendere, prout profertur acuto accentu, & sic idem est pendere quod pati pœnam. In secunda proferebatur graui accentu, & sic pendere idem est quod dare pœnam. Secundo modo variatur modus pronunciandi dictionem secundum diuersa tempora, quę sunt duo, scilicet productum, vt in syllaba longa, & correptum, vt in syllaba breui. Secundus ergo modus prouenit ex eo ꝙ aliqua syllaba alicuius dictionis potest corripi, vel produci, vt patet in hoc paralogismo, Omnis populus est arbor, sed aliqua gens est populus, ergo aliqua gens est arbor. Non sequitur, qua hęc dictio populus aliud significat secundum ꝙ eius prima syllaba producitur, sic enim significat quandam arborem, & aliud secundum ꝙ corripitur, sic enim significat gentem. Tertio modo variatur modus pronunciandi dictionem secū dum diuersitatem spiritus, qui quidem diuersificatur secundum asperum, & lene. Asper quidem spiritus designatur per hanc figuram.h. lenis vero spiritus est, quando sine aspiratione syllaba profertur. Tertius ergo modus huius fallacię prouenit ex eo, ꝙ aliqua dictio potest leniter, vel aspere pronunciari, vt patet in hoc paralogismo, Quicquid hamatur hamo capitur: sed vinum amatur, ergo vinum hamo capitur. Non sequitur, quia primo hoc verbum hamatur profertur aspere, secundo leniter. Similiter hic, Omnis ara est in templo, stabulum porcorum

porcorum est hara, ergo stabulum porcorum est in templo. Non sequitur, quia primo hoc nomen ara profertur leniter, postea aspiratur. Quartus modus prouenit ex eo, ꝙ aliquid potest proferri, vt vna dictio, vel vt plures, vt hic, tu es, qui es, sed quies est requies, ergo tu es requies. Non sequitur, quia hoc quod primo dico, qui es, sumitur vt oratio vna, postea vt vna dictio. Similiter hic, Quicquid Deus fecit in vitae, fecit inuitus, racemos fecit Deus in vite: ergo racemos fecit inuitus. Non sequitur, quia primo haec dictio, inuite sumitur vt vna dictio, postea vt plures.

Patet igitur ex praedictis ꝙ accentus secundum quòd ab eo denominatur haec fallacia cōmunius est quàm acceotus, qui diuiditur per grauem, & acutum, & circunflexum, comprehendit enim sub se & hunc accentum, & alia tria, vt dictum est prius, scilicet asperum, lene, correptum, productum, vt vnum, & vt plura.

De figura Dictionis, & eius tribus modis. Cap. 16.

SEquitur de Fallacia figurae dictionis. Figura dictionis, prout hic sumitur, nihil est aliud, quàm similitudo vnius dictionis ad alteram, sicut dicitur aliquid ad figuram alterius factum, quod ei assimilatur. Vnde fallacia figurae dictionis est deceptio proueniens ex eo, ꝙ aliqua dictio similis alteri dictioni videtur eundem modum significandi habere, cum tamen non habeat. vt haec dictio homo videtur significare hoc aliquid propter similitudinem quam habet cum nominibus significantibus primam substantiam. Et sic patet ꝙ in h[illegible] fallacia non est multiplex verum, sed phantasticum, ꝙ vna dictio non plura significat secundum rei veritat[illegible] sed habet vnum modum significandi, & videtur ha[illegible] alium. Causa apparentiae in hac fallacia est simili[illegible] vnius dictionis cum alia dictione, causa vero non [illegible] stentiae est diuersus modus significandi. Sunt auten[illegible] modi huius fallaciae. Primus modus prouenit ex [illegible] dictio, quae significat masculinum, sumitur ad si[illegible] eandum foemininum, aut neutrum, aut econuerso[illegible] tet in hoc paralogismo, Quaecunque coloratur alb[illegible] est alba, sed Catilina coloratur albedine, ergo C[illegible] est alba. Non sequitur, quia cum Catilina sit proprium nomen viri, non significat foemininum, licet significare videatur propter similitudinem dictionis, quam habet cum nominibus foemininis, vnde non debet sumi sub foeminino distributio. Vel sic, Omnis substantia colorata albedine, est alba, sed vir est substantia colorata albedine, ergo vir est alba. Non sequitur quia mutatur hic foemininum in masculinum. Secundus modus prouenit ex eo, ꝙ aliqua dictio, quę significat per modum vnius prędicamenti, videtur significare per modum alterius, sicut hic, Quicquid heri vidisti, hodie vides, album heri vidisti, ergo album hodie vides. Non sequitur, quia hic mutatur quid in quale. Vel sic, Quotcunque emisti, comedisti, crudum emisti, ergo crudum comedisti. Non sequitur, quia hic mutatur quantum in quale. Vel sic, Quantumcunque digitos olim habuisti hodie habes, sed paruos digitos olim habuisti, ergo paruos digitos hodie habes. Non sequitur, quia mutatur quantum quantitatis discretae in quantum quantitatis continuę. Et notandum, ꝙ non facit fallaciam figurę dictionis mutatio prędicamentorum quantum ad rem significatam, sed quantum ad modum significandi. Albedo enim significat qualitatem, sed significat eam per modum substantiae, quia non significat eam vt inhaerentem. Album autem significat eam per modum qualitatis, quia significat eam vt inhaerentem. Vnde hic non es[illegible] figurae dictionis. Quicquid heri vidisti hodi[illegible] ri vidisti, ergo albedinem hodie v[illegible] [illegible]ia figurae dictionis si procedatur sic, [illegible] album vides. Tertius modus prouen[illegible] dictio, quę significat quale quid, vide[illegible] aliquid, & contingit quando quale qu[illegible] hoc aliquid. Et dicitur significare qua[illegible] [illegible]nisi cat naturam communem generis [illegible] [illegible]um quòd pertinet ad tertium mod[illegible] [illegible] significat substantiam particula[illegible] qua le quid significare secundum [illegible] quali tatis sic mutatur quale q[illegible] et ad tertium medium. Et fo[illegible] [illegible]orres est altera ab homine, i[illegible] [illegible]era a se. Non sequitur, qu[illegible] [illegible]m, & sic mutatur quale quid in hoc aliquid. Et ad hunc modum reducitur omnis exceptio proueniēs ex variata suppositione terminorum, vt homo est species. Sortes est homo, ergo Sortes est species. Hic proceditur à simplici suppositione ad discretā, & mutat quale quid in hoc aliquid.

Quae nam, & quod sint extra dictionem Fallaciae. Cap. 17.

[illegible] fallacijs extra dictionem, quae in hoc [illegible] fallacijs in dictione, vt supra dictum est, [illegible]cijs in dictione principium motiuū [illegible]tiae est ex parte vocis, in fallacijs autem [illegible]em, ex parte rei. Sicut enim in fallacijs in [illegible]tio prouenit ex eo, ꝙ aliquae res, quae con[illegible] [illegible]lum vocem, accipiuntur vt eędem secun[illegible] fallacijs extra dictionem deceptio proue[illegible] aliquae res aliquo modo cōuenientes vel dif[illegible]antur, vt eaedem simpliciter vel diuersae. [illegible]cię extra dictionem septem, quarum [illegible]m accidens, secunda secūdum quid & [illegible]undum ignorantiam elenchi quarta [illegible] principij, quinta secundum consequen[illegible] [illegible]usam vt causam, septima secundum plures [illegible] vt vnam. Accipiuntur autem hę fallaciae secūdum quasdam vniuersales rerum conditiones. Nam entium aliud est per se, & aliud per accidens, & secundum hoc accipitur fallacia accidentis. Item secundum perfectum & imperfectum, fallacia secundum quid & simpliciter, secundum autem oppositum & non oppositum, fallacia secundum ignorantiam elenchi, secundum vero idem & diuersum, est fallacia petitionis principij, secundum prius & posterius, fallacia consequentis, secundum autem causatum & causam, est fallacia secundum non causam vt causam, secundum autem vnum & multa fallacia s[illegible]m plures interrogationes vt vnam. Dicendum est ergo prius de fallacia accidētis.

De Fallacia Accidentis, in quo nam consistat. Cap. 18.

SCiendum est autem, ꝙ accidens hic accipitur secundum ꝙ inesse diuiditur per inesse per se & per inesse per accidens. Per se autem dicitur aliquid inesse alicui, quod inest ei secundum rationem proprię diffinitionis.

tionis. quod autem præter hæc inest alicui dicitur inesse per accidens. Vnde ad hoc, quod est inesse per se, aut per accidens, tripliciter aliquid potest se habere. Quædam enim sunt, quæ omnino sunt idem secundum substantiæ rationem: vt vestis & indumētum, & in istis est solummodo per & se nullo modo per accidens. Quędam vero sunt, q[illegible] vnum est omnino extraneum à ratione alterius [illegible] et album, & homo, & in istis est solū- mod[illegible], & nullo modo per se. Quædam vero sunt [illegible] quodammodo pertinet ad rationem alte[illegible] sint eadem secundum diffinitionem, & sic se [illegible] superius, & inferius. Nam superius ponitur in diffinit[illegible] e inferioris, sed non tamen omnino est eadem diffini[illegible] superioris & inferioris, vt animalis & hominis, cu[illegible] nitio inferoris addat supra diffinitionem super[illegible] simile est de proprio & de specie, nam species po[illegible] ur in diffinitione proprij, non tamen species & prop[illegible] m omnino sunt idem in diffinitione. Et in his quoda[illegible] modo est per se, & quodammodo per accidens, inquantum partim secundum diffinitionem conueniunt, & partim differunt. In his autem quæ primo modo se habet, necesse est vt quicquid est verum de vno sit verum de alio, eo ꝙ talia sunt penitus eadem secundum rationem, & differunt secundum nomen solum, vnde in his non contingit esse fallaciam accidentis. Sed in omnibus alijs non est necessarium ꝙ quicquid est verum de vno, sit verū de alio. Et ideo, si ex hoc ꝙ aliquid est verum de vno, concludatur esse verum de altero, est fallacia accidentis. Contingit autem aliquando, vt quod est verum de vno sit verum de alio, quando scilicet aliquid attribuitur vni secundum ꝙ est idem alij, tūc es & alteri inerit. Si vero attribuitur vni sec[illegible] ab altero diuersum, non inerit alteri, sicut si [illegible] buatur animali inquantum est idem homini, tu[illegible] tet ꝙ conueniat homini. Si autem vt est diuer[illegible] mine, non conuenit homini. Et si concludatu[illegible] e homini, est ibi fallacia accidentis. Sicut si dicatur animal est quadrupes, homo est animal, ergo homo est quadrupe[s]. Non sequitur, quia quadrupes non præ[illegible] tur de animali secundum ꝙ animal est idem homi[illegible] sed secundum ꝙ est ab homine diuersum. Vnde patet, ꝙ in prædicto argumento medium diuersimode accipitur. Nam primo accipiebatur secundum ꝙ est diuersum ab homine, secundo secundum ꝙ est idem homini. Et ideo, quando fallacia accidentis semper est diuersa acceptio medij. Dicitur autem diuersa acceptio medij, quando medium secundum quòd conuenit cum vna extremitatum est diuersum ab alia.

De tribus modis fallaciæ Accidētis. Cap. 19.

Fallacia vero accidentis est deceptio proueniens ex eo ꝙ aliquid assignatur similiter inesse rei subiectæ, & accidenti eius, vel similiter inesse vtrique eorum, quæ sunt aliqualiter per accidens vnum. Ex quo patet quòd in fallacia accidentis semper inueniuntur tres termini sicut in syllogismo, quorum duo per accidens coniungūtur, qui quidem se habent sicut medium, & minor extremitas. Tertium vero quod assignatur similiter vtrique eorum inesse, est maior extremitas. Causa apparentiæ in hac fallacia est, vnitas quædam & identitas eorum, quæ per accidens aliquo modo coniunguntur. Causa vero non existentiæ est diuersitas eorundem. Nam sicut dicit Philosophus in 1. Elenchorum, fallacia accidentis fit ex eo, ꝙ aliquis non potest diiudicare idem, & diuersum vnum, & multa. Sunt autem tres modi huius fallaciæ. Primus modus prouenit ex eo, quod proceditur ab accidente ad subiectum, vel econuerso. Sicut hic. Cognosco Coriscum, Coriscus est veniens, ergo cognosco venientem. Non sequitur, quia Coriscus, & veniens sunt vnum per accidens, & non per se. Vnde non sequitur ꝙ quicquid est verum de vno, sit verum de alio. Hic enim fallit quando aliquid est verum de vno secundum ꝙ est diuersum ab altero. Sicut hic, Coriscus enim non subiacet cognitioni secundum ꝙ est idem venienti, vnde patet ꝙ est diuersificario medij, & sic est fallacia accidentis. Similiter hic. Iste Canis est pater, & est tuus, ergo est pater tuus. Canis enim, & pater sunt vnum per accidens, vnde non sequitur, ꝙ quicquid est verum de vno, sit verum de alio, secundum enim ꝙ Canis est pater, non conuenit ei esse tuum. Secundus modus prouenit, quando id, quod conuenit superiori, concluditur de inferiori, vel econuerso. Sicut hic. Homo est animal, animal est genus, ergo homo est genus. Non sequitur. Superius enim & inferius aliquo modo sunt vnum per accidens, licet alio modo sint vnum per se, vt ex dictis patet. Vnde quod verificatur vnum de vno eorum secundum quod est idem alteri, necesse est, & de altero verificari. Et secūdum hoc sumuntur argumenta dialectica à genere & à specie, siue ab inferiori & superiori. Quod autē verificatur de vno eorum secundum quòd differt ab altero, non oportet de altero verificari, tunc enim est variario medij & fallacijs accidentis, sicut est in proposito. Nam esse genus non prędicatur de animali secundum ꝙ est idem homini, sed secundum quòd ab eo differt, sicut superius ab inferiori. Similiter est hic. Triangulus est figura, sed proprietas trianguli est habere tres angulos, ergo est proprietas figuræ. Non sequitur, quia triangulus & figura non sunt [omn]ibus modis idem, vnde non sequitur, quod de vno [veri]ficatur, & de altero verificari. Similiter est etiam hic [Sor]tes est alius ab homine, ipse est homo, ergo est alius à [se. Te]rtius modus prouenit, quando proceditur à specie [ad pr]oprium, vel ecōuerso. Sicut hic. Homo est risibilis, [risi]bile est proprium, ergo homo est proprium. Vel sic, homo est species, sed homo est risibilis, ergo risibile est species. Non sequitur, quia risibile & homo non sunt omnino idem secundum diffinitionem, ideo se habet vnum ad alterum aliquo modo per accidens, vt est extraneum, & propter hoc non est necesse quòd quicquid verificatur de vno, verificetur de alio.

In aliquo paralogismo esse duas fallacias ostendit. Cap. 20.

Et est sciendum, ꝙ non est inconueniens, si aliquibus prædictorum paralogismorum sint assignatę duæ fallaciæ, scilicet figuræ dictionis, & accidentis, quia secundum ꝙ prouenit deceptio ex similitudine dictionis, est fallacia figuræ dictionis, secundum autem ꝙ prouenit ex inconuenientia rerum, est fallacia accidentis, homo enim & Sortes & quantum ad rem conueniūt, & quantum ad nomen similitudinem habēt. Sciendum est etiam, ꝙ sicut fit paralogismus accidentis ex propositionibus cathegoricis, ita fit ex propositionibus hypotheticis, ex eo ꝙ medium diuersimode accipitur, prout scilicet comparatum est ad vnam extremitatem, est diuersum ab alia, sicut hic. Si nullum tempus est, dies non est, per locum à toto in quantitate, & si dies nō est, ergo nox est, per locum ab oppositis, sed si nox est, aliquod tempus

pus est, ergo si nullum tempus est, aliquod tempus est. Patet enim quod Istud medium, quod est, diem non esse, est diuersum ab eo, quod est noctem esse. Ex hoc enim quod est diem non esse, sequitur noctem esse supposito tempore, sicut ex hoc quod est videntem non esse, sequitur cæcum esse, supposito animali, quod est natum videre.

Quid sit fallacia secundum quid & simpliciter. Cap. 21.

Sequitur de fallacia secundum quid & simpliciter. Simpliciter autem dicitur, quod nullo addito dicitur, vt Sortes est albus, vel Sortes currit. Secundum quid autem dicitur quod aliquo addito dicitur, vt iste currit bene, vel Sortes est albus dente. Hoc autem quod additur dupliciter se habet ad id cui additur. Nam quandoque non diminuit de ratione eius, cui additur, & tunc potest procedi ab eo, quod est secundum quid, ad id, quod est simpliciter. Vt cum dicitur. Iste currit velociter, ergo currit. Velocitas enim nihil diminuit de ratione cursus, & est in prædicto argumento locus à parte in modo. Quandoque vero additum diminuit aliquid de ratione eius, cui additur, vt cum dicitur. Aethiops est albus dente. Nam hæc determinatio dente, deminuit aliquid de ratione eius, quod dicitur album. Non enim potest dici albus, nisi qui vel totus albus est, vel secundum p[illegible] principaliores partes. Et ideo, si concludatur est [illegible] dente, ergo est albus, est locus sophisticus siue [illegible] secundum quid & simpliciter. Fallacia ergo [illegible] simpliciter est deceptio proueniēs ex eo quod di[illegible] dum quid sumitur, ac esset simpliciter dictu[illegible] parentiæ in hac fallacia est conuenientia ei[illegible] secundum quid, ad id, quod dictum est [illegible] Causa vero non existentiæ est diuersitas eo[illegible]

Quinque modi fallaciæ secundum [illegible] simpliciter exponuntur. Ca[illegible]

Sunt autem quinque modi huius fallaci[illegible] dus est, quando determinatio addita h[illegible] sitionem ad id, cui additur, vt in ho[illegible] Cæsar est homo mortuus, ergo est homo. [illegible] quia esse mortuum habet oppositionem ad homine[illegible], eo, quod vinum est de ratione hominis, cum homo sit animal, & animal sit substantia animata sensibilis, & sic patet, quod hæc determinatio mortuus, tollit hominis rationem. Similiter hic iste est bonus latro, ergo est bonus. Nam bonum per se simpliciter sumptum oppositionem habet ad latronem. Similiter est hic. Mendax verum dicit dicendo se dicere falsum, ergo dicit verum. Non sequitur, quia dicere verum opponitur ei quod est dicere falsum, & econuerso. Secundus modus prouenit ex eo quod determinatio addita pertinet ad animæ actum, nam aliqui actus animæ possunt esse & circa existentia, & circa non existentia. Sicut hic, Chimera est animal opinabile ergo chimera est animal. Non sequitur. Nam opinabile additum animali diminuit de eius ratione. Simile est hoc, Cæsar est in memoria hominum, ergo Cæsar est. Et iterum, Tu habes fœlicitatem in voluntate tua, ergo habes fœlicitatem. Tertius modus prouenit ex eo, quod aliqua determinatio addita significat esse in potentia, sicut hic. Ouum potentialitate est animal, ergo est animal. Non sequitur. Nam esse in potentia diminuit de ratione eius, quod est esse simpliciter. Quartus modus est, quando determinatio addita significat partem sicut hic Aethiops est albus dente, ergo est albus. Non sequitur, quia esse in parte diminuit de ratione eius quod est esse simpliciter. Sciendum tamen est quod, si à parte consueuit, vel natum sit denominari totum non [illegible] fallacia in hoc processu, vt si dicatur. Iste est cri[illegible] [illegible] capillos, ergo est crispus, bene sequitur. [illegible] nominatur crispus nisi secundum [illegible] se extendit ad alias partes, scilice[illegible] rum totorum, sicut hic. Ista diæt[illegible] tatiuis, ergo est bona. Non sequi[illegible] in locis ęgrotatiuis significat parte[illegible] [illegible]um. Similiter hic, Bibere vinum e[illegible] ergo est malum bibere vinum. Et e[illegible] omnibus similibus. Quintus modus est, [illegible] atio addita cogit terminum, cui addit[illegible] iter, sicut hic, Sapiens vult admittere malum [illegible] malom. Nā admittere malum non dicit malum [illegible] iter, sed secundum quid. Similiter hic. Fur vult [illegible] ere bonum, quia pecuniam, ergo vult bonum, & eadem ratio est in similibus alijs. Sic ergo patet ex dictis, quòd hæc fallacia prouenit secundum rationem [illegible] fecti vel imperfecti. Nam determinatio diminuit ex eo quòd significat aliquid imperfecte.

[illegible] fallacia secundum ignorantiam [illegible]hi. Cap. 23.

[illegible] ndum ignorantiam elenchi. [illegible] llogismus contradictionis, [illegible] syllogismus, quandoque [illegible] ando concludit contradicto- [illegible] s prius datæ, sicut si detur ali- [illegible] tibile, & procedatur sic. Om- [illegible] rijs est corruptibile, omne ani[illegible] [illegible] st corruptibile. Hæc enim con[illegible] propositionis datæ. Duo enim [illegible] um elenchum, quando ex duo [illegible] ctoria concluduntur. Sicut si in [illegible] traponatur alius talis syllogis- [illegible] est corruptibile, aliquod animal [illegible] tonale, ergo aliquod animal non [illegible] igitur de ratione elenchi est syllo[illegible] gismu[illegible] idictio, quicquid est contra diffinitionem [illegible] x contradictionis, est contra diffinitionem elenchi, & ideo, cum in qualibet fallacia defectus accidat per hoc, quod aliquid omittitur de diffinitione syllogismi & contradictionis, ideo omnis fallacia reducitur ad ignorantiam elenchi, sicut ad generalem. Quia vero in diffinitione elenchi ponitur contradictio quasi differentia, quę constituit speciem, ideo specialiter omissio eorum, quæ ad contradictionem requiruntur ignorantiam elenchi constituit secundum quod est fallacia specialis. Sed, quia fallacia esse non potest si apparentia desit, oportet ad hoc quod sit fallacia, vt sit apparens contradictio, & cum hoc aliquid ad veritatem contradictionis desit. Apparens autem contradictio esse non potest nisi sit vnius & eiusdē. Vnde hoc obseruato ex defectu aliorum, quæ ad contradictionem requiruntur, hæc contingit fallacia. Est enim contradictio oppositio vnius & eiusdem non rei tantum, nec nominis tantum, sed rei, & nominis secundum idem & ad idem, & respectu eiusdē, similiter & in eodem tempore. Fallacia ergo secundum ignorātiam elenchi est deceptio proueniens ex eo, quòd non

non obseruantur ea, quæ sunt necessaria ad diffinitioné elenchi, & præcipue ex parte contradictionis. Vnde & dicitur ignorantia elenchi, quia deceptio non accidit nisi per hoc ꝙ ignoratur diffinitio contradictionis. Causa vero apparentiæ in hac fallacia est similitudo diffinitionis deficientis a. contradictionem perfectam. Causa vero non existent ... est diuersitas eorundem.

Qu... fallaciæ secundum ignorantu... onuntur. Cap. 24.

MOu... ciæ sunt quatuor. Primus peccat cótr... particulam ad idem, vt hic. Duo sunt dup... dvnum, non sunt autem duplum ad tria, ergo d... duplum & non duplum. Non sequitur, quia o... ius quod est esse ad idem facit, ꝙ non est contra... Secundus modus peccat contra hác particulam secu... um idem, sicut hic. Hoc est duplum ad illud secund... longitudinem, & non est duplum ad idem secundum latitudinem, ergo est duplum & non duplum. Non sequi..., quia omisitur hæc particula secundum idem, quod ... itur ad contradictionem. Tertius peccat contra banc particularem similtier, sicut hic. Cœlum mouetur circulariter, & nó mouetur sursum & deorsum, ergo mouetuer & non mouetur. Non sequitur, quia omisśin huius particulæ similiter tollit contradictioné. Quartus modus est contra hanc particulam, & in eodé tempore, sicut hic. Domus ista est clausa isto tempore, & non alio, ergo est clausa, & non clausa. Non sequitur, quia diuersitas temporis impedit contradictionem. Et sciendum est, ꝙ hæc fallacia communis est cum fallac... cundum quid & simpliciter in hoc, ꝙ in v... ditur ab eo, quod dicitur cum determina... quod dicitur simpliciter. Sed hæc est differ... fallacia secundum quid & simpliciter dete... minuit de ratione eius, quod est simplici... necessitate accidit in hac fallacia, sed h... ...nationes additæ diminuunt de ratione contrad... is. Bene enim sequitur, hoc est duplum ad illu... n longitudinem, ergo est duplum ad illud. N... en sequitur ꝙ sit contradictio, sit ad diuersa refe..., patet etiam ex dictis, quòd hæc fallacia prouenit secundum generalem entium contradictionem, nam contradictio est omnis oppositionis principium.

De Fallacia petitionis principij & eius quinque modis. Cap. 25.

SEquitur de fallacia petitionis principijs. Principiú autem hic dicitur principale propositum. Tunc igitur aliquis petit principium, cum petit sibi concedi principale propositum, quod debet probare. Quod quidem, si sub eodem nomine petat nulla fit fallacia, sed petens videbitur deridendus, sicut si velit probare, ꝙ homo currit, & petat eandem sibi concedi. Si vero petat, ꝙ vult probare sub alio nomine, vel vocabulo poterit esse fallacia, & tūc proprie petit illud, quod est in principio, idest illud, quod in se continet principale propositum. Fallacia ergo petitionis principij est deceptio proueniés ex eo, ꝙ idem assumitur ad probationem suiipsius sub alio vocabulo. Causa ergo apparentiæ in hac fallacia est diuersitas conclusionis à præmissis. Causa vero non existentiæ est identitas eorundem. Sunt autem quinque modi huius fallaciæ.

Primus modus est, quando diffinitum petitur ad probationem diffinitionis, vel econuerso, vt si debeat probari, ꝙ homo currit, & arguatur sic, Animal rationale & mortale currit, ergo homo currit, hic nulla est probatio, quia similiter dubitatur de præmissa & de conclusione.

Secundus modus est, quando vniuersale petitur ad probationem particularis, vt si debeat probari, ꝙ omnium cōtrarium est eadem disciplina, & assumatur ista. Omnium oppositorum est eadē disciplina, ergo & omnium contrariorum. Hic enim præmissa non est magis nota quàm conclusio.

Tertius est, quando petunt particularia ad probationem vniuersalis, vt si debeat probari, ꝙ omnium oppositorum ast eadem disciplina, & assumantur istæ. Omniú contrariorum, omnium priuatiue oppositorum est eadem disciplina, & sic de alijs, ergo & omnium oppositorum. Hic etiam conclusio in præmissis petitur.

Quartus est, quando diuisim petitur quod debet probari coniunctim, vt si debeat probari ꝙ medicina est scientia sani & ægri, & sumatur ista, Medicina est scientia sani & medicina est scientia ægri, ergo est scientia sani & ægri, hic etiam petitur quod debet probari sub alijs verbis.

Quintus est, quando petitur vnum correlatiuorum ad probationem alterius, vt si debeat probari quòd Sortes sit pater Platonis, & sumatur sic, Plato est filius Sortis, ergo Sort. est pater Platonis, hic petitur quod debet probari sub alijs verbis. Et est sciendum, ꝙ hæc fallacia non peccat contra vim illatiuam argumenti, bene enim sequitur conclusio datis præmissis cum seruetur debita habitudo inferentis ad illatum, sed peccat contra probationem argumenti. Nam probatio debet esse per magis ...nifesta, quod hic non obseruatur. Vnde hic non acci... deceptio ex eo ꝙ conclusio infertur ex præmissis, cū ...iones prædictæ sint secundum locos dialecticos, sed ...dit deceptio ex eo ꝙ petitur idem concedi, ac si esset ...rsum. Vnde, si in præmissis modis arguendi suman... ...missæ ex eo ꝙ sunt magis notæ & non quasi peti... ...on erit argumentum sophisticum, sed dialecticum. ...tet etiam ex dictis, ꝙ hæc fallacia prouenit secundum idem & diuersum, prout non discernitur inter ea.

In quo consistit consequentis fallacia, & quo nam ab accidentis fallacia distinguatur. Cap. 26.

SEquitur de fallacia consequentis. Consequens autem hic dicitur, quod ad antecedens sequitur in propositione conditionali, vt cum dicitur, Si Sort. est homo, Sort. est animal, Sortem esse animal est consequens. Sor. esse hominem est antecedens. Est ergo fallacia consequentis deceptio proueniens ex eo ꝙ consequens extimatur omnino esse idem antecedenti. Ex hoc enim contingit aliquem credere, ꝙ sicut consequens sequitur ad antecedens, ita econuerso antecedens ad consequens sequitur. Vnde patet ꝙ fallacia consequentis in duabus cōsistit consequentijs, quarum vna est vera, altera falsa. Sicut si dicatur, Si quis currit mouetur, sed Sort. mouetur, ergo Sort. currit. Hæc enim consequentia, quæ primo ponitur, est vera, sed ista, ad quam proceditur, est falsa, scilicet mouetur, ergo currit. Vbi vero ponitur tantum vna consequentia, non est fallacia consequentis. Vnde si sic dicatur, Sor. est animal, ergo est homo, non est fallacia consequentis ex mō arguendi, sed magis fallacia accidentis.

Nam

Nam ſicut fallacia conſequentis prouenit ex eo quod cõſequens exiſtimatur omnino eſſe idem antecedenti, ita fallacia accidentis prouenit ex eo, quod prædicatum exiſtimatur omnino eſſe idem ſubiecto. Vnde & hæc fallacia denominatur à conſequendo, illa vero ab accidendo, quod eſt inhærere, & inde eſt ꝙ quando proceditur arguendo ſolum ab aliqua cathegorica, per quam ſequitur aliquid ineſſe, eſt fallacia accidentis, quando vero ab aliqua conditionali eſt fallacia conſequentis. Et ideo Philoſophus dicit, ꝙ fallacia accidentis eſt in vno, & fallacia conſequentis eſt in pluribus. ſ. conſequentijs. Ex hoc etiã patet quòd cõſequens eſt aliquo modo pars accidentis. Nam omne quod ſequitur aliquo modo accidit, nõ omne quod accidit ſequitur, ſi homo eſt albus, licet hæc ſit vera, homo eſt albus, & ideo vbicunq; eſt fallacia conſequentis poteſt aliter ordinatis terminis fieri fallacia accidentis, ſed non cõuertitur. Cauſa vero apparentiæ huius fallaciæ eſt conuenientia conſequentis cũ antecedente, Cauſa vero non exiſtentiæ eſt diuerſitas eorundem.

De duobus modis fallaciæ conſequentis. Cap. 27.

SVnt autem duo modi huius fallaciæ. Primus prouenit ex conſecutione magis cõmunis ad minus commune, ſiue magis commune ſit genus, ſiue accidens, vt patet in his paralogiſmis. Si aliquid eſt aſinus, eſt animal, ſed tu es animal, ergo tu es aſinus. Non ſe[illegible] Non enim conſequentia primo poſita conue[illegible] liter eſt hic, ſi aliquid eſt mel, eſt rubeũ, ſel [illegible] ergo fel eſt mel. Et iterum ſimile eſt hic, Si [illegible] errat de nocte, ſed tu erras de nocte, ergo t[illegible] omnibus putatur conſequentia conuerti, [illegible] uertitur. Vnde eſt fallacia conſequentis [illegible] mantur propoſitiones cathegoricæ in ei[illegible] eſt fallacia accidentis, ſicut hic. Aſinus eſt [illegible] animal, ergo tu es aſinus. Et iterum, Mel [illegible] eſt rubeum, ergo fel eſt mel.

Secundus modus procedit à cõſequenti[illegible] ſiti ad ſimilem conſequentiam in alio oppo[illegible] catur ſic. Si aliquid eſt generatum habet pri[illegible] anima non eſt generata, quia ex nihilo creat[illegible] habet principium, ſed ſemper fuit. Non ſequit[illegible] in oppoſitis duplex conſequentia. Vna in ipſo, & altera in contrario, in ipſo quidem eſt conſequentia, quando ſicut ad antecedens ſequitur conſequens, ita ad oppoſitũ antecedentis ſequitur oppoſitum conſequentis, vt ſi eſt iuſtum, eſt bonum, ergo ſi eſt iniuſtum, eſt malum. Conſequentia in contrario eſt, quando ſicut ad antecedens ſequitur conſequens, ita ad oppoſitum conſequentis ſequitur oppoſitum antecedentis, vt ſi eſt homo, eſt animal, ergo ſi non eſt animal, nõ eſt homo. In oppoſitis autem ſecundum affirmationem & negationem non eſt conſequentia in ipſo, ſed in contrario, & ideo, quando proceditur in huiuſmodi oppoſitis ac ſi eſſet cõſequentia in ipſo eſt fallacia cõſequentis ſicut in prædicto exemplo patet. In his autem terminis eſt fallacia accidentis cathegoricis propoſitionibus ſumptis, vt ſi dicatur, omne generatum eſt corruptibile, vel habet principium, anima non eſt generata, ergo non habet principium. Eſt aũt ſciendum, quòd ſicut primus modus peccat cõtra conſequentiam procedendo à poſitione conſequentis, ita ſecundus à deſtructione conſequentis. Eſt autem contrario modo procedendum, ſ. à deſtructione cõſequentis, & à poſitione antecedentis. Patet etiam, quòd hęc fallacia prouenit ſecundum rationem prioris & poſterioris.

De fallacia ſec[illegible] non cauſam, vt cauſam.

SEquitur de fallac[illegible] Cauſa autem hi[illegible] cundum ꝙ pro[illegible] go fallacia ſecundu[illegible] ter pręmiſſas, ex q[illegible] qua propoſitio, qu[illegible] non eſt cauſa, tam[illegible] deatur eſſe cauſa, [illegible] propoſitionibus, quę ſun[illegible] autem, ꝙ propoſitio, quę non [illegible] non prouenit aliqua deceptio, n[illegible] concluſione reditur ad præmiſſas, quod [illegible] ſyllogiſmis ad impoſsibile, in quibus per hoc [illegible] o eſt impoſſibilis, oſtenditur aliqua pręmiſſa [illegible] ibilis fuiſſe, & ideo hæc fallacia non habet [illegible] huiuſmodi ſyllogiſmis. In ſyllogiſmis enim [illegible] quibus directe aliquid concluditur ad nullu[illegible] niens poteſt reduci reſpondens, ſi ſumatur aliq[illegible] oſitio, quæ non eſt cauſa concluſionis, ac ſi eſſet [illegible] ſt ergo cauſa apparentiæ in hac fallacia conueni[illegible] propoſitionis, quæ non eſt cauſa cum illis, quæ ſun[illegible] æ. Cauſa vero non ex[illegible] us habitu[illegible] bitę inter propoſi[illegible] illatam, [illegible] atur autem ſecundũ [illegible] nus [illegible] odo. Putas ne vita & [illegible] ato pcedatur ſic, Anima & vita [illegible] unt contraria, generatio & cor[illegible] d mors eſt corruptio, ergo vita [illegible] e eſt generari. Quod eſt impoſ[illegible] on generatur, ſed iam generatus [illegible] poſsibile. ſ. quòd anima & vita [illegible] ur in præmiſsis. Non ſequitur, [illegible] a & vita ſunt idem, nõ fuit cauſa [illegible] lis. Quod ex hoc patet, quia ea [illegible] oncluſio. Vnde per hoc, ꝙ con[illegible] n poteſt oſtendi quòd prędicta [illegible] s. Sed magis ꝙ iſta ſit impoſſibilis, ex qua ſequitur, quæ eſt iſta, mors, & vita ſunt contraria. Ex huius enim falſitate ſequitur falſitas in concluſione. Mors enim & vita nõ ſunt contraria, ſed opponuntur vt priuatio & habitus. Patet etiam, quòd hæc fallacia peccat contra rationem cauſæ & cauſati.

De fallacia ſecundum plures interro. vt vnam quid ſit. Cap. 29.

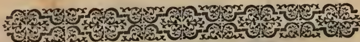
SEquitur de fallacia ſecũdum plures interrogationes vt vnam. Eſt aũt idem ſecundum ſubſtantiam enunciatio interrogatio, propoſitio, & concluſio, ſed dicitur enunciatio ſecũdum ꝙ ſignificat aliquid ſimpliciter eſſe vel non eſſe. Interrogatio ſecundum ꝙ ſub dubitatione proponitur. Propoſitio ſecundum ꝙ ſumitur ad alterius probationem. Concluſio vero ſecundum quòd ex præmiſsis probatur. Et ideo ſicut enunciatio eſt vna vel plures, ita interrogatio, propoſitio, & concluſio. Eſt autem vna interrogatio, in qua dicitur vnum de vno, vt homo eſt animal, vel homo eſt albus. Enunciatio vero plures quando dicuntur plura de vno ex quibus fit vnũ per accidens, vt Sortes eſt albus, & muſicus, vel vnũ de pluribus,

ribus, vt Sortes & Plato sunt albi & musici. Sciendũ est autem, quòd, quando plura prædicantur de vno, ex quibus est vnum per se, est enunciatio vna, cum dicitur, homo est animal rõnale & mortale. Nam ex partibus diffinitionis fit vnum per se quod est natura speciei. Si autem prędicantur plu [illegible] quibus fit vnum per accidens, tunc est enunciatio pl [illegible] vt cũ dicitur. Sortes est homo albus, e [illegible] o fit vnum per accidens. Prouenit erg [illegible] c ꝙ ad interrogationẽ quę est plu res, [illegible] ex eo ꝙ sub vno modo interrogandi [illegible] catur, Putas ne Sor. & Plato currit? Ex eo [illegible] rrogatur de duobus, videtur esse vna interrog [illegible] tñ sint plures. Causa ergo apparentię in hac falla [illegible] itas ex parte modi interrogandi. Causa vero [illegible] tię est pluralitas interrogationis.

De duobu[illegible] huius fallaciæ. Cap. 30.

MOdi [illegible] huius fallaciæ sunt duo. Primus modus es[illegible] uando interrogatio est plures, ex eo ꝙ vnum [illegible] pluribus in singulari prædicatur, vel econuerso, sicut hoc, Putas ne homo & asinus sunt animal rationale? Si dicatur non, procedatur sic, Homo & asinus non sunt animal rationale, ergo homo non est animal rationale. Deceptio hic prouenit, quia ad interrogationem præmissam cũ sint plures, non est danda vna responsio, vt dicatur simpliciter sic vel non, sed plures, vt dicatur, Homo est animal rationale, asinus est animal irrationale, vel non est animal rationale. Similiter est hic. putas ne tu es homo & asinus? Si dicatur non, concludatur sic, ergo tu non es homo. Si dicatur sic, ergo tu es asinus. Et iterum hoc, putas ne æthiops est homo albus? Si non, Dicatur, ergo non est homo. Si sic, ergo est albus. Secundus modus est, quando interrogatio est plures eo, quòd plura subijciuntur, vel prædicantur in plurali numero, sicut hoc, Putas ne mel, & fel sunt dulcia? Si non, concludatur, ergo mel non est dulce. Si sic, Cõcludatur, ergo fel est dulce. In omnibus enim his nõ est danda responsio vna. Patet ergo quòd hæc fallacia prouenit secundum vnum & multa. Et hæc de fallacijs dicta sufficiant.

FINIS.

SERIES CHARTARVM,

A B C D E F G H I K L M N O P Q R.

Omnes sunt qua[illegible]es, Tabula per se patet.

VENETIIS,
APVD HIERONYMVM SCOTVM.
M D LXX.

Nam ſicut fallacia conſequentis prouenit ex eo quod cõſequens exiſtimatur omnino eſſe idem antecedenti, ita fallacia accidentis prouenit ex eo, quod prædicatum exiſtimatur omnino eſſe idem ſubiecto. Vnde & hæc fallacia denominatur à conſequendo, illa vero ab accidendo, quod eſt inhærere, & inde eſt ꝙ quando proceditur arguendo ſolum ab aliqua cathegorica, per quam ſequitur aliquid ineſſe, eſt fallacia accidentis, quando vero ab aliqua conditionali eſt fallacia conſequentis. Et ideo Philoſophus dicit, ꝙ fallacia accidenns eſt in vno, & fallacia conſequentis eſt in pluribus. ſ. conſequentijs. Ex hoc etiã patet quòd cõſequens eſt aliquo modo pars accidentis. Nam omne quod ſequitur aliquo modo accidit, nõ omne quod accidit ſequitur, ſi homo eſt albus, licet hæc ſit vera, homo eſt albus, & ideo vbicunq; eſt fallacia conſequentis poteſt aliter ordinatis terminis fieri fallacia accidentis, ſed non cõuertitur. Cauſa vero apparentiæ huius fallaciæ eſt conuenientia conſequentis cũ antecedente, Cauſa vero non exiſtentiæ eſt diuerſitas eorundem.

De duobus modis fallaciæ conſequentis. Cap. 27.

SVnt autem duo modi huius fallaciæ. Primus prouenit ex conſecutione magis cõmunis ad minus commune, ſiue magis commune ſit genus, ſiue accidens, vt patet in his paralogiſmis. Si aliquid eſt aſinus, eſt animal, ſed tu es animal, ergo tu es aſinus. Non ſequitur. Non enim conſequentia primo poſita conue[illegible] liter eſt hic, ſi aliquid eſt mel, eſt rubeũ, fel [illegible] ergo fel eſt mel. Et iterum ſimile eſt hic, Si [illegible] errat de nocte, ſed tu erras de nocte, ergo t[illegible] omnibus putatur conſequentia conuerti, [illegible] uertitur. Vnde eſt fallacia conſequentis [illegible] mantur propoſitiones cathegoricæ in eiſ[illegible] eſt fallacia accidentis, ſicut hic. Aſinus eſt [illegible] animal, ergo tu es aſinus. Et iterum, Mel [illegible] eſt rubeum, ergo fel eſt mel.

Secundus modus procedit à cõſequenti. [illegible] ſiti ad ſimilem conſequentiam in alio oppo[illegible] catur ſic. Si aliquid eſt generatum habet pri[illegible] anima non eſt generata, quia ex nihilo creat[illegible] habet principium, ſed ſemper fuit. Non ſequit[illegible] oppoſitis duplex conſequentia. Vna in ipſo, & altera in contrario, in ipſo quidem eſt conſequentia, quando ſicut ad antecedens ſequitur conſequens, ita ad oppoſitũ antecedentis ſequitur oppoſitum conſequentis, vt ſi eſt iuſtum, eſt bonum, ergo ſi eſt iniuſtum, eſt malum. Conſequentia in contrario eſt, quando ſicut ad antecedens ſequitur conſequens, ita ad oppoſitum conſequentis ſequitur oppoſitum antecedentis, vt ſi eſt homo, eſt animal, ergo ſi non eſt animal, nõ eſt homo. In oppoſitis autem ſecundum affirmationem & negationem non eſt conſequentia in ipſo, ſed in contrario, & ideo, quando proceditur in huiuſmodi oppoſitis ac ſi eſſet cõſequentia in ipſo eſt fallacia cõſequentis ſicut in prædicto exemplo patet. In his autem terminis eſt fallacia accidentis cathegoricis propoſitionibus ſumptis, vt ſi dicatur, omne generatum eſt corruptibile, vel habet principium, anima non eſt generata, ergo non habet principium. Eſt aũt ſciendum, quòd ſicut primus modus peccat cõtra conſequentiam procedendo à poſitione conſequentis, ita ſecundus à deſtructione conſequentis. Eſt autem contrario modo procedendum, ſ. à deſtructione cõſequentis, & à poſitione antecedentis. Patet etiam, quòd hęc fallacia prouenit ſecundum rationem prioris & poſterioris.

De fallacia ſec[illegible] non cauſam, vt cauſam.

SEquitur de fallac[illegible] Cauſa autem hi[illegible] cundum ꝙ pro[illegible] go fallacia ſecundu[illegible] ter pręmiſſas, ex q[illegible] qua propoſitio, qu[illegible] non eſt cauſa, tam[illegible] deatur eſſe cauſa, [illegible] propoſitionibus, quę ſun[illegible] autem, ꝙ propoſitio, quę non [illegible] non prouenit aliqua deceptio, n[illegible] concluſione reditur ad præmiſſas, quod [illegible] ſyllogiſmis ad impoſsibile, in quibus per [illegible] o eſt impoſſibilis, oſtenditur aliqua pręm[illegible] bilis fuiſſe, & ideo hæc fallacia non habet [illegible] huiuſmodi ſyllogiſmis. In ſyllogiſmis enim [illegible] quibus directe aliquid concluditur ad nullu[illegible] niens poteſt reduci reſpondens, ſi ſumatur ali[illegible] poſitio, quæ non eſt cauſa concluſionis, ac ſi eſſet [illegible] Eſt ergò cauſa apparentiæ in hac fallacia conuen[illegible] propoſitionis, quæ non eſt cauſa cum illis, quæ ſun[illegible]. Cauſa vero non ex[illegible] us habitu[illegible] bitę inter propoſi[illegible] illatam [illegible] atur autem ſecundũ [illegible] mus [illegible] modo. Putas ne vita & [illegible] ro pcedatur ſic, Anima & vita [illegible] ũt contrariá, generatio & cor[illegible] d mors eſt corruptio, ergo vita [illegible] e eſt generari. Quod eſt impoſ[illegible] non generatur, ſed iam generatus [illegible] poſsibile. ſ. quòd anima & vita [illegible] ur in præmiſsis. Non ſequitur, [illegible] a & vita ſunt idem, nõ ſunt cauſ[illegible] lis. Quod ex hoc patet, quia ea [illegible] concluſio. Vnde per hoc, ꝙ con[illegible] n poteſt oſtendi quòd prędicta [illegible] s. Sed magis ꝙ illa ſit impoſsibilius, ex qua ſequitur, quæ eſt iſta, mors, & vita ſunt contraria. Ex huius enim ſalſitate ſequitur ſalſitas in concluſione. Mors enim & vita nõ ſunt contraria, ſed opponuntur vt priuatio & habitus. Patet etiam, quòd hæc fallacia peccat contra rationem cauſæ & cauſati.

De fallacia ſecundum plures interro. vt vnam quid ſic. Cap. 29.

SEquitur de fallacia ſecũdum plures interrogationes vt vnam. Eſt aũt idem ſecundum ſubſtantiam enunciatio interrogatio, propoſitio, & concluſio, ſed dicitur enunciatio ſecũdum ꝙ ſignificat aliquid ſimpliciter eſſe vel non eſſe. Interrogatio ſecundum ꝙ ſub dubitatione proponitur. Propoſitio ſecundum ꝙ ſumitur ad alterius probationem. Concluſio vero ſecundum quòd ex præmiſsis probatur. Et ideo ſicut enunciatio eſt vna vel plures, ita interrogatio, propoſitio, & concluſio. Eſt autem vna interrogatio, in qua dicitur vnum de vno, vt homo eſt animal, vel homo eſt albus. Enunciatio vero plures quando dicuntur plura de vno ex quibus fit vnũ per accidens, vt Sortes eſt albus, & muſicus, vel vnũ de pluribus,